

OPUSCULA
OMNIA THOMÆ DE VIO

CAIETANI, CARDINALIS
TITVLI SANCTI XYSTI,

In tres distincta Tomos,

1677

*Variis questionibus, ac utilissimis annotationibus appositis, recens aucta, atq; locupletata.
Quibus accessere ad obiecta aliqua sanè quàm acuta responsiones,
aliàque permulta, qua sequens Index indicabit.*

Item tractatus quidam contra modernos Martini Lutheri
sectatores, & eorum præcipuos errores.

Cui adiectus est S. Thomæ tractatus de Præscientia, & Prædestinatione.

LUGDUNI,
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM.

M. D. LXXXVIII.

1677

OPUSCULA OMNIA THOMÆ DE VIO

CAIETANI, CARDINALIS
TITVLI SANCTI XYSTI,

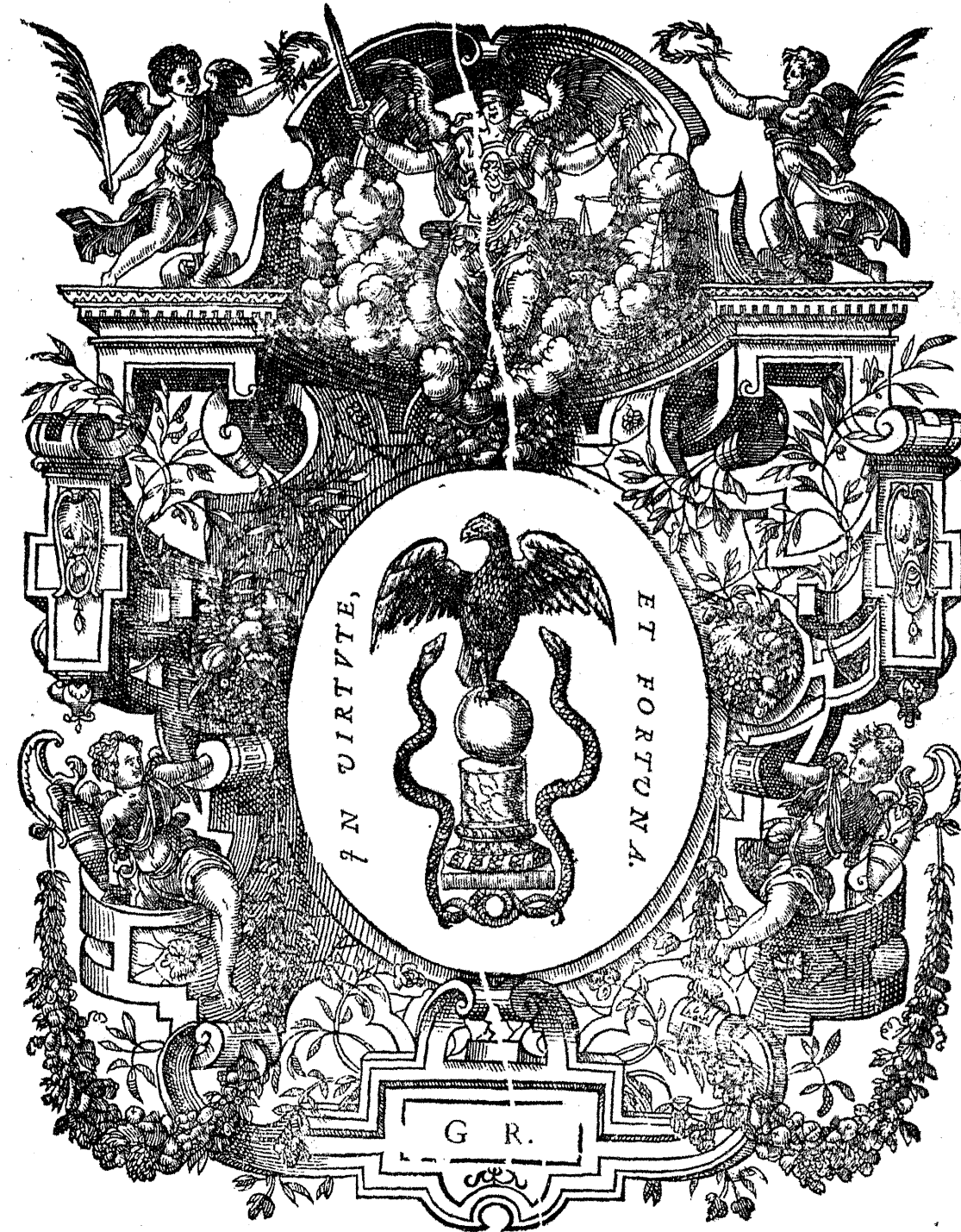
In tres distincta Tomos,

1622

*Variis questionibus, ac utilissimis annotationibus appositis, recens aucta, atq; locupletata.
Quibus accessere ad obiecta aliqua sanè quàm acuta responsiones,
aliâque permulta, qua sequens Index indicabit.*

Item tractatus quidam contra modernos Martini Lutheri
sectatores, & eorum præcipuos errores.

Cui adiectus est S. Thomæ tractatus de Præscientia, & Prædestinatione.

LUGDUNI,
APVD GVLIELMVM ROVILLIVM.

M. D. LXXXVIII.

INDEX OMNIUM TRACTA-

TVVM QVI IN HOC OPERE CONTI-

NENTVR IN TRES TOMOS

DIGESTORVM.

TOMI PRIMI TRACTATVS.

- 1 **D**E Cōparatione autoritatis Papa & Consilij.
- 2 De comparata autoritate Papa & Concilij apologia, pars prima & secunda.
- 3 De Romani pontificis institutione & autoritate.
- 4 De Attritione & contritione.
- 5 De confessione.
- 6 De satisfactione pœnitentia.
- 7 De Ministro sacramenti pœnitentia.
- 8 De Indulgentiarum thesauro.
- 9 De Causa indulgentiarum.
- 10 De Suscipientibus indulgentias.
- 11 De Modo tradēdi seu suscipiēdi sacros ordines.
- 12 De Contractu matrimonij.
- 13 De usu matrimonij.
- 14 De delectatione morosa.
- 15 De Indulgentiis.
- 16 De Indulgentiis quæstiones sex.
- 17 De Contentione quæstio unica.
- 18 De confessione quæstiones quinque.
- 19 De Excommunicatione quæstio unica.
- 20 De Iniunctis pœnitentiis quæstio.
- 21 De Sigillo confessionis quæstio.
- 22 De Pollutione ex auditione confessionis proueniente quæstio.
- 23 De Purgatorio quæstiones duæ.
- 24 De pœnarum timore quæstiones duæ.
- 25 De Obligatione & obseruatione præceptorum, tã in religione, quàm extra quæstiones duæ.
- 26 De Sacri ordinis collatione quæstio.
- 27 De Dispensatione matrimonij cum Occidentali Ecclesia quæstio.
- 28 De Matrimonio quæstio.
- 29 De Reddendo debito inter cōiuges, altero eorum existente adultero quæstio.
- 30 De usu sacrarum scripturarum ab Ecclesia.
- 31 De 17. Responſionibus ad diuersos factis, præcipuè ad quædam obiecta, quæ pro Martini Lutheri assertionibus facere videbantur.

TOMI SECVNDI TRACTATVS.

- 1 De Conceptione beata Virginis.
- 2 De Eucharistia sacramento, & erroribus in eo contingentibus.
- 3 De Celebratione Missæ.
- 4 De Valore orationum dictarum ab audientibus Missam in die festo.
- 5 De Præcepto Eleemosynæ.
- 6 De Monte Pietatis.
- 7 De Cambiis.
- 8 De usura.
- 9 De Simonia.
- 10 De usu spiritualium rerum in peccato mortali.
- 11 De voto.
- 12 De Solutione maleficij, opera malefici ad hoc parati.
- 13 De Spasmo beata Virginis.

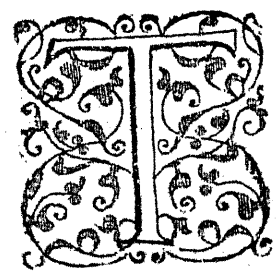
TOMI TERTII TRACTATVS.

- 1 De sex orationibus Romæ habitis.
- 2 De Dei gloriosi infinitate intensua.
- 3 De Potētia neutra, & natura potētiæ receptiua.
- 4 De subiecto naturalis Philosophia.
- 5 De Nominum Analogia.
- 6 De Conceptu Entis.
- 7 De Ente & Essentia.
- 8 De Solutionibus quorundam locorū sibi inuicem aduersantium in Commentariis sancti Thomæ contentorum.
- 9 De vinculo Obedientiæ.
- 10 De Missæ sacrificio & ritu aduersus Lutheranos.
- 11 De Fide & operibus aduersus Lutheranos.
- 12 De cōmunionē sub utraque specie, de Integritate confessionis, de Valore satisfactionis, de Inuocatione sanctorum.
- 13 De Coniugio cum Relicta fratris.
- 14 De Eodem coniugio.
- 15 De quibusdam Responſionibus ad quosdam articulos nomine theologorum Parisiensium editos.

AD NICOLAUM A FLISCO EPISCOPUM,
 Cardinalem Sabinensem, Thomae de Vio Caietani, tunc ordinis
 Prædicatorum generalis Magistri, nunc sancti Xysti
 Cardinalis in comparationem autoritatis
 Papæ & Concilij,

P R A E F A T I O.

AMETSI PVTO, Pater amplissime Flisce, eam cō-
 parationem quā nuper de Pontificis maximi Ecclesiæque
 totius autoritate scripsi, à multis hac tempestate, que-
 madmodum in diuersa studia scinduntur, ita dissimili ra-
 tione esse legendam, acceptandam, diiudicandam: omni-
 bus tamen gratum fore puto, vel minimarum rationum, quæ ad hanc rem
 inusitatam, consentaneam tamen, his temporibus afferuntur, fieri certio-
 res. Aduersariis quidem & æmulis, vt impugnent: amicis, vt ea quæ veri-
 tatis sunt, defendant, cæteris autem, vt præsto ad legendum habeant
 quid de tanta his temporibus concursatione maximæque & olim sæpe &
 in præsentia contentione, sit constituendum. Ego Prædicatorum ordinis
 (Romanæ Ecclesiæ veritatisque studiosissimi) generalis Magister, hanc
 summæ autoritatis comparationem, in defensionem quidem veritatis &
 sedis Apostolicæ, non vt hominibus placeam (quanquam si id quoque af-
 secutus fuero, non aspernabor) sed vt Iesu Christi veritatisque seruus sim,
 liberè scripsi, tibi que impræsentiarum & dedico quidè rectè, & perquam
 libenter inscribo quòd ab illa sede, quam defendo, & quam Flischorum or-
 natissima familia tua ornatissimis viris, Episcopis, Cardinalibus, & sum-
 mis Pontificibus semper ornauit, ipse sis tandem summis honoribus exor-
 natus. Quùmque te optimum prædicatorum ordinis protectorem & con-
 ciliandæ conseruandæque ecclesiasticæ vnitatis, & veritatis amplificandæ
 vehementer cupidum esse sciam, nil ambigo, quin ea quæ pro ve-
 ritate, & tanta autoritatis vnitare, atque concordia ex eo or-
 dine à me tibi inscripta dedicatæque sunt, grato sis ani-
 mo, & qua polles probitate & benignitate singu-
 lari susceptorus, atque habiturus inter cæte-
 ra sempiternæ voluntatis & obseruan-
 tiæ erga te meæ testimonia. In
 æuum Vale.

TRAC

TRACTATUS PRIMVS
 PRIMI THOMI THOMAE DE VIO,
 CAIETANI CARDINALIS, SANCTI SYXTI,
 DE COMPARATIONE AVTORITATIS PAPAE
 ET CONCILII, IN VIGINTIOCTO CAPITA DIVISVS.

IN OCTO ET VIGINTI CAPITA
 de comparatione autoritatis Papæ &
 Concilij, Summaria.

CAPVT I.

¶ Quod Papa habeat supremam potesta-
 tem in Ecclesia Dei.

- 1 Quidd Papa habeat supremam potestatem in Ecclesia Dei.
- 2 Opiniones aliorum de comparatione potestatis Petri primi Papæ & Apostolorum.
- 3 Rationabilis sententia, quod Petro subiecti erant ceteri Apostoli.
- 4 Solutio obiectionem contra determinationem factam de Petri primatu super alios Apostolos.
- 5 Rationes tenentium quod Ecclesia vniuersalis, seu Concilium vniuersale habet potestatem supra Papam simpliciter, ita quod Papa est illi subiectus.
- 6 Quis sit sensus, quo quaestio de comparatione Concilij & Papæ vertitur in dubium.
- 7 Quod Papa est supra potestatem & Ecclesia & Concilij vniuersalis vt distinguitur contra Papam.
- 8 Responso ad obiectiones sumptas ex autoritate concilij Constantiensis, & Basiliensis.
- 9 Solutio reliquarum obiectionum contra autoritatem Papæ supra Concilium factarum.
- 10 De noua quadam fictione qua imaginantur aliqui Concilium esse supra Papam.
- 11 Quod secluso Papa non est in Ecclesia papatus suppletus, & sicut in regulante vsu illius.
- 12 Quod secluso Papa non est in Ecclesia potestas legislatiua.
- 13 Quod secluso Papa non est in Ecclesia potestas applicatiua ecclesiastica potestatis ad personam, nisi in casu.
- 14 Solutio rationum contra Papam ex eo quod Ecclesia est totum, & auctoritas illius maior in se.
- 15 Opinio aliorum quod secluso Papa, in Ecclesia est autoritas congregandi generale Concilium.
- 16 Quomodo verificatur, quod generale Concilium potest, aut non potest sine Papa congregari.
- 17 Initium comparationis potestatis Ecclesie & Papæ in casu hæresis: & primò de modo, quo Papa propter crimen hæresis subiicitur Concilio, secundum aliam opinionem.
- 18 De modo, quo Papa hereticus subiicitur Cō. illo secūdu alia opinionem.
- 19 Examen illius propositionis, Papa hereticus, est ipso factò priuatus Patu.
- 20 Rationabilis sententia, quod Papa factus hereticus, subest potestati ministeriali Ecclesie, & non autoritatiue super Papam.
- 21 Dissolutio prædictæ potestatis ministerialis depositiua Papæ heretici.
- 22 Responso ad rationes & auctoritates allatas in capitulo decimosextimo ad probandum quod Papa hereticus, est ipso factò depositus iure diuino.
- 23 Quomodo cum papa in hæresim lapsus, parato corrigi, agendum est.
- 24 Opinio quod P. p. p. propter incorrigibilitatem in quocunque notorio crimine scilicet auctoritate Ecclesiam subiicitur Concilij potestati, ita quod potest ab eo deponi.
- 25 Dissolutio & determinatio a qua n. legem spectet determinare casus in quibus Papa subest iudicio Concilij.
- 26 Quot casus sint diuina leg. statuti, vt possit Concilium Papam deponere.
- 27 Responso ad obiectiones factas in capitulo 24. ad probandum, quod Papa ex alio crimine quam hæresis potest deponi ab Ecclesia.
- 28 An in eueni aliquo Papa sine cuius sua subest Ecclesia, ita quod possit deponi.

INTENDENS resolute comparare
 potestatem Papæ potestati Ecclesiæ &
 Concilij vniuersalis, primò potestas Papæ
 suo loco ponenda est: deinde comparabitur
 specialiter Apostolorum autoritati: post Ec-
 clesiæ & Concilij vniuersalis absolutæ: &
 deinceps in casibus, primò hæresis, secundò
 incorrigibilitatis, & demum in euentibus, vt
 sic resolute habeatur & simpliciter, & secundum quid. Et intendo
 pro solis viris doctis absque vlla passione rationabilia tantum dici-
 cere: sub iudicio tamen sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ.
 ¶ Et ne quis putet ponere me falcem in messem alienam, præmit-
 to quòd quia autoritas Papæ innemdiatè est à Deo, & reuelata in
 sacra Scriptura & autoritas Ecclesiæ vniuersalis innemdiatè dicitur
 esse à Deo: vt Constant. Concilium declarauit: ideo materia
 ista primò & principaliter est theologorum, quorum est sacram
 Scripturam & diuina opera scrutari. Secundariò autem, in quacumque
 scilicet est in sacris canonibus declarata: ad Canonistas spectat.
 Propter quod grauiter errant in hac re, Canonistas sèperen-
 tes. Oportet ergo virum docilem, vtroque Theologos & Cano-
 nistas, in re hac perspicere, & in suo quenque loco honorandò theo-
 logiarum primatum dare: vt pote quæ ex propriis potest hoc determi-
 nare. Canonicum autem ius non nisi ad theologiam recurat au-
 toritatem, scilicet sacra Scriptura: quæ vera theologia est.
 ¶ A PRIMÒ igitur inchoando dicimus, quod certa est ista
 propositio, Papa habet supremam potestatem in Ecclesia Dei: sua
 daturq; super institutione Iesu Christi, Matth. 16. & Ioan. vlt. Sal-
 uator liquidem noster, rex regnum & dominus dominantium,
 quamuis potuisset Christianam rempublicam in terris, diuersis
 modis regendam disponere: voluit tamen & statuit, vt non popu-
 lare, non diuitum, non potentum, non optimatum multorum,
 aut paucorum esset regimen: sed vnus tantum: promittens
 soli Petro, Matthæi decimo sexto, Tibi dabo clauas, &c. & eidem
 soli promissionem exhibens, curam omnium ouium suarum
 committens, Ioan. vlt. Pasche oues meas. Comparatiua siqui-
 dem interrogatio, à qua sermo incepit dicens, Si non Ioan-
 nis, diligis me plus his? conuincit etiam proteruos quòd Petro vt
 distincto ab Apostolis præsentibus, ad quos refertur comparatio,
 & non in persona eorum loquebatur Dominus. Et licet hic textus
 sufficere deberet, quoniam tunc factus est Petrus pastor vniuersa-
 lis. dum dictum est in præsentia, Pasce oues meas, non has vel illas,
 sed indistinctè, vt omnes comprehenderet, vt Gregor. notat. Non
 desunt tamen glossæ Chrysolomi dicentis ibidem, præteriens-
 alios, Petro loquitur, Præpositus loco mei esto, & caput fratrum
 tuorum: & Theophili dicentis, quòd commissionem ouium mun-
 di Petro commendat, non alij. Et Leo papa in cap. ita Dominus
 distinctio decimanona, & in sexto de electionibus, cap. funda-
 menta dicit. Ita Dominus huius muneris sacramentum ad om-
 nium Apostolorum officium pertinere voluit, vt in beatissimo Pe-
 tro Apostolorum omnium summo principaliter collocaret. vt ab
 ipso quasi à quodam capite dona sua, velut in corpus omne diffun-
 deret. Et meritò, inquit diuus Thomas in quarto contra Gentiles
 c. 76. sic Saluator noster instituit: quia regimè Ecclesiæ est optime
 ordinatum: optimum autem regimen est vnus. Quod ex fine re-
 gi minis apparet. est enim suis pax, quæ in vnitare consistit: & con-
 stat quòd melius est causa vnitatis, vnus, quàm multi: qui non nisi
 Opul. Caiet. AA 3 vt in

vt in vnum venientes, eam causant. est ergo Ecclesie regimen institutum, vt vnus solus p[re]s[er]t vnuer[sa] reipublica. Et tu valde notabis assumptum, scilicet q[uo]d Iesus Christus instituit tale regimen, vt claudas ora opponentium de regali regimine instituto à senatu, seu populo libero. non enim Ecclesia, aut populus Christianus, aut Conciliū aliquod vnuer[s]ale, sed Christus ipse, qui viu[er]e & regnat, instituit tale regimen: sic vt Petrus non Ecclesie, sed Iesu Christi vicarius esset, vt ex Concilio Lugdunensi in c. vbi periculū. de electionibus, lib. sexto, patet, vbi Papa dicitur Iesu Christi vicarius. & in capitulo quāuis, distinctione vigesima prima, Pelagius papa dicit, Sancta Rom. Ecclesia Catholica & apostolica nullis synodicalis cōstitutis ceteris ecclesiis p[re]lata est, sed euāgelica voce Domini & Saluatoris, primatū obtinuit. Afferunt quoq; in dicto capitulo cōtra Gētilēs multę ad hoc propositū rationes, de primatu Papę & de necessitate eiusdem vltra Ielium Christum in cęlis: quas poteris ibi videre. Firmatur autem asserta propositio autoritate Martini quinti in Concilio Cōstantiensi: vbi definita est, vt patet in bulla condemnationis Ioannis VVicleff. in Cōcilio quoque Oecumenico Florentino, sub Eugenio quarto (vbi vnio Gręcorum & Armenorū cū Romana Ecclesia facta est) habētur hęc verba, Distingnimus sanctā apostolicā sedē & Romanum Pōtificem in vnuer[s]um orbem tenere primatum, & ipsū Romanum Pontificē successorē esse beati Petri principis Apostolorum, & verum Christi vicarium, totiusq; Ecclesie caput, & omnium Christianorū patrem ac doctorem existere, & ipsū in beato Petro pascendi, regēdi & gubernandi vnuer[s]alē Ecclesie à domino nostro Iesu Christo plenā potestatem traditā esse. Hęc ibi. Ex quibus patet propositionem dictam non solum esse veram, sed cōtrariam esse erroream, vt etiam sanctus Thomas in tractatu contra errores Gręcorum, cap. 65. & tribus sequentibus, tangit: & pertinet ad errores Ioannis Hufs, damnatos in Concilio Constant. à Martino quinto.

C A P. II.

Opiniones aliorum de comparatione potestatis Petri primati Papę, & Apostolorum.

VA M V S autem Papę potestas Petro Apostolo primū collata ostensa sit suprema: non desunt tamē qui Apostolos reliquos partem potestatem accepisse à Christo arguant. Et vt veritas clarius elucescat, scito quōd in hac re duo dubia inuoluuntur: quę si separentur, perspicua magis sortientur veritatem. Alterum dubium est de æqualitate potestatis Petri & aliorū Apostolorum. Alterum de modo habendi potestatem: an scilicet omnes immediatē habuerint eam à Iesu Christo, an solus Petrus immediatē à Christo, alij verō ab eodē mediātē Petro. Et quo ad vtrūque dubium, duę sunt opiniones extremę. Prima est dicentium, quōd omnes Apostoli parē potestātē à Iesu Christo immediatē habuerunt. Et hi vtrūque simul multipliciter probant ex sacra Scriptura. Primū ex eo, quōd Matth. 18. Saluator omnib; Apostolis replicauit quōd soli Petro dixerat in c. 16. ait enim Quęcunq; solueritis super terram, &c. Et verbum illud Ioan. vlt. dictum Petro, Pasce oues meas, omnibus Apostolis in sententia dictū est: quoniam pasceret tripliciter fit, doctrina, vita, & correctione. Hęc autem omnia omnibus dicta sunt Apostolis, Primū Matth. vltimo. Docete omnes gentes. Secundum Matth. 5. Vos estis lux mundi: sic luceat lux vestra coram hominibus, &c. Tertium Ioan. vltimo, quorum remiseritis peccata, &c. Secundū ex 2. c. ad Gal. vbi Paulus dicit, quod Hierosolymis Petrus & alij Apostoli nil sibi contulerunt, nec doctrinę, nec potestatis, vt ibidem bis habet sanct. Tho. sed dederunt ei dexteras societatis: & quōd in Antiochia restitit Petro in faciem, quia reprehensibilis erat. Hęc enim non sunt inter superiores & subditos, sed potius inter socios. In Actibus Apostolorū, 8. capit. legimus, quōd Apostoli miserunt Petrum & Ioannem in Sarnariā. Constat autem, quōd maior non est qui mittitur, mittente: iuxta illud, Non est seruus maior Domino suo, nec apostolus maior eo, qui misit illum, Ioan. 13. Et confirmatur hoc autoritate sanctorum canonum. Primū Anaclei Papę, distin. 21. c. in nouo. Ceteri Apostoli, inquit, cū beato Petro pari consortio p[re]diti, & honore & potestate acceperunt. Secundū, Cypriani in c. loquitur Dominus, 24. quęst. prima. Hoc ceteri Apostoli erant quōd Petrus fuit, pari consortio p[re]diti & honoris & potestatis. Tertio Hieronymi super epistolam ad Galatas, & habet 2. quęstio. 7. canone, Paulus Petrum reprehendit: quod non auderet, nisi se non imparē sciret.

Alterā extrema opinio est discordantium in vtrōque, & dicentium, quōd nec parē potestatem, nec immediatē à Iesu Christo omnes Apostoli acceperunt potestātē: sed solus Petrus immediatē à domino Iesu Christo potestātē accepit, & omnes ei subiecti fuerunt ab ipso potestatem habentes. Et de modo quidē habendi potestātē, scilicet quōd solus Petrus habuit eam à Domino Iesu immediatē, probant in communi quidem ex textu Anaclei, dist. 21.

in nouo. Petro primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est. In speciali autem quo ad potestatem ordinis, non sacerdotalis (hanc enim constat habuisse omnes immediatē à Christo in cœna dicente, Hęc quorūcunq; feceritis, in mei memoriā facietis, quo ad actum celebrandi missas: & post Resurrectionē, quo ad actū absoluenti in sacramento penitentię, dicente, Accipite spiritū sanctum quorum remiseritis peccata remittuntur eis, &c.) sed episcopalis probant ex consecratione Iacobi & Pauli ac Barnabę. Iacobus enim ordinatus fuit archiepiscopus Hierosolymitanus à Petro & Iacobo & Ioanne: vt dicitur in can. porro. distin. 66. Et Paulus & Barnabas ordinati ab aliis fuerunt. Dicitur enim actuum 13. Dixit Spiritus sanctus, Segregate mihi Paulū & Barnabam, &c. Et subiungitur. Imponentes eis manus, dimiserunt, glossa, in modum ordinandorum, & in c. quod die dominico. dist. 75. Quo ad potestatem verō iurisdictionis (cū nullibi clarius appareat, quā Mat. 18. vbi Apostolis dicit dominus Iesus, Quęcunq; solueritis super terrā &c.) probant ex hoc, q[uo]d Christus soli Petro dixerat, Quęcunq; solueris &c. Matth. 16. Ex ipso, inquit, ordine promissionū insinuat, quōd potestas ligandi & soluēdi ordine quodā exhibēda erat, vt scilicet per Petrū ad alios deriuaretur: vt sanct. Tho. in 4. cōtra Gēt. cap. 76. & in 4. sēten. distin. 24. q. vlt. dicit. Afferunt quoque autoritas Leonis supra inducta ex can. ita Dominus, dist. 19. clarē dicentis, quōd Christus hoc disposuit, vt ab ipso Petro quasi à quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet.

DE A E Q U A L I T A T E verō potestatis Apostolorum quatuor inuenio expositiones, sustinentes cum hoc Petri autoritatem super omnes. Prima distinguit potestatem ordinis & iurisdictionis: & omnes dixit esse æquales potestate ordinis, sicut omnes episcopi sunt æquales tali potestate: Petrus autem super omnes dicitur potestate iurisdictionis. Secunda dicit, quod oēs Apostoli fuerunt in potestate iurisdictionis pares, id est similes. Probatque in Scriptura paritatem pro similitudine sumi ex Leui. 18. Cauete ne vos similiter euomat cum paria feceritis gloss. id est, similia. Tertia declarat (& est fact. Tho. in 2. 2. quęstio 33. artic. 4. ad secundum) quōd fuerunt pares aliquo modo quantum ad fidei defensionem. Inquit enim sic, coram omnibus Paulus Petrum non reprehendisset, nisi aliquo modo par esset quantum ad fidei defensionem. Quarta est eiusdem super epistolam ad Gal. 2. cap. quōd Apostoli fuerunt æquales, quantum ad executionē autoritatis, aut enim Apostolus, scilicet Paulus fuit par Petro in executione autoritatis, non autem in autoritate regiminis.

C A P. III.

Rationabilis sententia, quod Petro subiecti erant ceteri Apostoli.

AL I A T I S duabus extremis opinionibus, media mihi via incedendum occurrit, & dicendum, quod Apostoli inter se possunt comparari dupliciter. Primū in quantum Apostoli: & sic omnes fuerunt æquales. Alio modo in quantum oues Christi, ab eo hic corporali conuersatione separata: & sic Petrus solus est pastor, & reliqui Apostoli, oues sunt illius cura. Sed quia non sufficit dicere, sed oportet declarare & probare sic esse, vt dicimus, de clauo primo dignitatem & potestatem Apostolatus. Scribitur in primis Luc. 9. c. quod cōuocatis Iesus duodecim Apostolis dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarēt: & misit illos p[re]dicare regnum Dei, & sanare infirmos. Matr. quoque vlt. legitur quod eisdem Dominus dixit, Euntes in mundum vnuer[s]um, docete omnes gentes, baptizantes & docentes seruare omnia quę mandauit vobis. In prima quoque epistola Pauli ad Corint. 12. c. legitur, quod Deus posuit in Ecclesia primū Apostolos. vbi gloss. interlinearis in verbo primū dicit, dignitate & tēpore. Et in verbo, Apostolos, dicit, omnium ordinator & iudex. In decre. distin. 68. c. quorum vices, dicitur ex Aug. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij: patres missi sunt Apostoli pro Apostolis filij nati sunt & constituti Episcopi. Et in Concilio Oecumenico Florentino sub Eugenio 4. inter documenta fidei de ministro confirmationis, habentur hęc verba, Hanc, scilicet confirmationem, non nisi Episcopus debet conferre: quia de solis Apostolis legitur (quorum vicem tenent Episcopi) quod per manus impositionem Spiritum sanctum dabant.

Diuis Tho. super p[re]allatis verbis ex prima epistola ad Cor. 12. cap. dicit hęc verba. Maiores autem ministri in Ecclesia sunt Apostoli: ad quorum officium tria pertinent. Quorū primum est autoritas gubernandi fidelem populum, quę propriē pertinet ad officium apostolatus: Secundo facultas docendi: Tertio potestas miracula faciendi ad confirmationem doctrine. Hęc ille: Et postquam subiunxit, quod tertium horū ordinatur ad secundū, & secundum ad primum, subdit, Deus posuit primū Apostolos, quorū regimini commisit Ecclesiam. Et tripliciter probat. Primo per illud Luc. 22. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnū Secundo, per illud Apoca. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta

duodecim & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum. Tertio, per illud ad Rom. 8. Nos ipsi primitias Spiritus habentes. maiori enim gradui maior datur gratia.

Ex his omnibus facile est videre, quōd Apostoli, in quantum Apostoli, habuerunt non solum potestatem ordinis, sed iurisdictionis. Autoritas enim gubernandi Ecclesie, quę est apostolatus propria, sine iurisdictionis potestate non est. Et si huic adiunxeris, quōd non habuerunt apostolatum à Christo mediātē Petro, sed immediatē ab ipso Iesu Christo, iuxta illud Ioan. 20. Sicut misit me pater, & ego mitto vos: & Matth. 10. & Marci 3. & Luc. 6. patet, quod ipse fecit eos Apostolos. Et ad Galat. 1. Paulus probat se Apostolū: quia neque ab hominibus, neque ab homine tā mittente, quā de cœte est Apostolus. Solues vtrūque dubium, scilicet & de potestatis æqualitate, & de modo habēdi: quōd scilicet Apostoli quātum ad apostolatus autoritatem fuerūt æquales simpliciter, & quōd hanc potestātē habuerunt à Iesu Christo immediatē, sicut & apostolatum. Dixi autē simpliciter: quia secundū quid nihil prohibet, vnū Apostolū habere apostolatū digniorē altero, vt Paulus aliis: iuxta gloss. interlineare ad Galat. 1. in verbo, Qui suscitauit eum à mortuis, dicentem in persona Pauli, Et ita dignius me constituit per immortalem Christum, quā alios per mortalem: & gloss. marginalem ex August. in libro Retractionū ex eadē radice. Propter quod Diuus Thomas ibidem dicit, Paulum ad dexteram, & Petrū ad sinistram in bullis papalibus imprimi. Dignitas enim ista ex parte status vocantis, qui scilicet est immortalis, non facit vocatū Apostolū maiorem simpliciter, sed quo ad hoc.

SI AVTEM consideremus, quōd etiam ipsi Apostoli oues erant Christi, à quo statum est, vt sit vnū ouile & vnus pastor, sic Petrus inuenitur ille vnus pastor, cui dictū est, Pasce oues meas, nō has, vel illas: & reliqui inueniuntur vnus ouis oues. In cuius signum Petrus statim factus pastor, curam Ioan. suscepit, interrogans de eo, Hic autem quid? vt patet Ioannis vltimo. Quomodo autem verificari possunt hęc duo simul, quōd scilicet omnes Apostoli fuerunt pares in autoritate gubernandi Ecclesiam, atque à Iesu Christo eam immediatē habuerunt, & quōd Petrus solus fuit institutus pastor vnuer[s]alis Ecclesie, & maior autoritate super alios Apostolos, ita quōd ab ipso capite in totum Ecclesie corpus potestas deriuata est: difficile apparet prima frōte: sed si subtiliter contemplari fuerimus, videbimus de facto omnia vera simul fuisse. Sciendum est nanque, quōd sicut in natura dupliciter aliqui sunt, scilicet naturaliter, vt cum homo generat hominem, & infirmus ex virtute naturę sanatur: & supernaturaliter sicut cum homo creatus est à Deo, & infirmus miraculo sanatur. Ita in Ecclesia dupliciter quoque modo aliquid fit, scilicet ordinariē, vt cum seruator iuris ordine creatur Episcopus: & de speciali gratia à principe, vt si statim aliquis creatur Episcopus: vt de Ambrosio contigit. Vtrōque autem modo princeps noster Iesus Christus in primitiua Ecclesia vsus est. nā in institutione ecclesiastici regiminis ordinario iure perpetuo seruandum monarchium, id est vnus principatum instituit, & posuit Petrum caput vnū totius corpori, Ecclesie: à quo in omnes potestas iurisdictionis & ordinis ordinariē deriuaretur. Et hoc intendunt omnes sacri autores, cum dependentiā omnium à Petro doctrinam tradunt. In erogando verō ex speciali gratia, sicut p[re]uenit Petrum in conferendo potestatem ordinis (dum ipse Dominus per seipsum etiam alios Apostolos fecit sacerdotes in vltima cœna, & confessores post resurrectionem, & sacramentum cōfirmationis in die Pentecostes) ita p[re]uenit eundem in dando autoritatem gubernandi, ordinandi iudicandiq; Ecclesiam: vt ex allatis patet autoritatibus. Et quędam modum nihil obstat maioriati ipsius Petri capitis, quōd alij non habuerunt ab ipso potestatem ordinis (quia hoc non fuit ex defectu potestatis in Petro, aut exemptione aliorum ab ipso, sed ex p[re]uentione superioris, qui prius dedit id subditis Petri ex gratia, quod ordinariē dandum erat eisdem à Petro) ita etiam, nihil officit excellētę potestatis iurisdictionis Petri super omnes quōd eius subditis Saluator superior omnibus dedit illam potestatem ex gratia, quā à Petro per viam ordinariam erant accepturi. Modus itaque varius dandi & accipiendi potestatem clarificat veritatem. In Petro enim, & à Petro inchoat omnis Ecclesie potestas, & deriuatur in totam Ecclesiam via ordinaria: & rursus alij Petro subditi plures potestates acceperunt à Christo immediatē, quas à Petro accepturi erant, via p[re]uentionis gratuita. Et sic Ecclesia vna sub vnico tātum capite, Petro scilicet, & habet Apostolos omnes, immediatē à Christo potestatem ordinis & iurisdictionis habentes ex gratia p[re]ueniente: & habet Petrum solum caput Apostolorum ceterorum & omnium à quo in Apostolos aliquos, & in omnes ordinariē potestas ordinis & iurisdictionis deriuanda est. Sunt ergo simul vera quę aduersari sibi inuicem videbantur.

ET VT clarius elucescant dicta, scito quoniam esse differentiam inter potestatem Petri & aliorum Apostolorum. Prima est in

modo dandi & accipiendi: quia Petro data est ordinariē, aliis autem ex speciali gratia: vt explanatum est. Secunda est in officio & sequitur (ex prima) quod Petrus factus est vicarius generalis Iesu Christi, alij verō facti velut legati seu delegati eius iuxta illud Pauli 2. ad Corin. 5. Legatione pro Christo fugimur, & ad Ephel. vlt. Legatione fungor in catena ista. Et hoc ipsum Apostoli nomen importat à missione sumptum: quamuis extenso vocabulo in p[re]fatiōe dicatur vicarij. Tertia est in obiecto potestatis, quod aliorum potestas iurisdictionis nō erat supra se inuicē, sed super alios: Petri verō potestas erat, & super alios, & super ipsos reliquos Apostolos, dicente sibi soli Christo, Pasce oues meas: in quarū numero sine dubio erant Apostoli. Vbi Christus dicit in persona Christi ad Petrum, Loco mei p[re]positus esto, & caput fratrum tuorum. Quarta est in perpetuitate potestatis: quia aliorum potestas finiēda erat cū vita eorū: quoniam data est eis in personis propriis pro solis personis propriis, & non pro eorum successoribus. Petri verō potestas vsque ad consummationem seculi perseuerat: quia data est sibi in persona propria non solum pro seipso, sed omnibus successoribus suis: quod sancti doctores expriment sub aliis verbis, dicendo, quod data est Petro in persona Ecclesie: Et ex hac differentia oritur quod nullus est successor Ioānis aut Iacobi, nec etiā Pauli Apostoli in autoritate Apostolatus vnuer[s]alis gubernationis Ecclesie sicut Apostoli gubernabant vbiq; sed tantū in potestate ordinis & regiminis vnus ceterę Ecclesie succedūt Episcopi: solius Petri successor est & dicitur Papa, vt patet in allegatis superius. Quinta & vltima pro nūc est in ipsa cōsuetudine potestatis: quoniam autoritas communiter Apostolis data, ex v[er]o apostolatus fuit velut potētia executiua: vnde & à Sancto Thoma vocatur autoritas gubernandi, gubernatio enim executionē sonat. Autoritas verō data soli Petro quum factus est Papa, dicente Christo, Pasce oues meas, est potentia p[re]ceptiua: & propterea vocatur à Sancto Thoma autoritas regiminis. Propter quod dixit S. Thomas, Paulus fuit par Petro in executione, non in autoritate regiminis, ad Galat. 2. & ad Cor. 12. Ecclesie regimen quod sonat, executionem, non autoritatem regiminis, quod sonat imperium, commissum dicit Apostolis. Vnde & in p[re]fatione non appellantur vicarij absolutē, sed vicarij operis, dicente Ecclesia ad Deum de Apostolis, Quos operis tui vicarios, quasi diceret vicarios ad executionem. Veruntamen quia vnū pro alio quandoque potest, si etiam inueniretur paritas in autoritate regiminis, piē exponendum esset pro executiua potentia. dedit enim Saluator omnibus Apostolis communiter vt exequi possent in eis, ad quos mittebatur, omnia quę poterat exequi Petrus: puta instituire Ecclesias & Episcopos, docere, excommunicare, &c. Petro autem absolute dedit potestatem omnium. Et si Paulus aliquo modo, id est executiue erat par Petro quantum ad defensionem fidei: vt ex Secunda secunde dictum est. Et si non penetras differentiam hanc inter potestatem executiuam & p[re]ceptiuam vide illam in exemplo: Episcopi habent officium p[re]dicandi, & fratres p[re]dicatores habent officium p[re]dicandi (cū ad hoc instituti sint) sed differenter: quia Episcopi ex propria autoritate hoc faciunt, fratres verō p[re]dicatores autoritate Papę delegatis eis id officium, hęc p[re]dicationis exercētę potestātē. Sic enim proportionaliter de potestate gubernandi Ecclesiam in Petro & aliis Apostolis fuit: Petrus enim ex propria sui pontificatus officij autoritate gubernabat, alij verō Apostoli ex priuilegio domini delegatis eis gubernationis officium. Nunc superest respondere obiectis in sequenti capitulo.

C A P. IIII.

In quo soluantur obiectiones contra determinationem factam de Petri primatu super alios Apostolos.

VA M T E M ordinatē faciat obiectis, primū ad primū inductas obiectiones: & sic deinceps respondebitur. Ad autoritatem ergo ex Mat. 18. dicitur, quōd in verbis dictis Petro soli c. 16. & in verbis dictis omnibus, c. 18. perspicienda sunt duo, scilicet ordo & potestas data. Ordo fuit, quōd prius Petro soli est dictum, Quęcunq; solueris, & deinde omnibus. Et ex hoc ordine insinuat Dominus ordinariū progressum potestatis soluendi & ligandi, quōd scilicet à Petro ad ceteros deriuanda est propter vnitatem capitis & corporis Ecclesie, vt ex autoritatibus sancti Thomę allatis ex 4. contra Gent. & 4. sent. apparet. Potestas data fuit, vt dictū est, ad gubernatiuam Ecclesie potestātē pertinētē, & æqualis modo dicto. Et ex hoc ostēdit Dñs, quōd ipse ex gratuita p[re]uentione dare voluit Apostolis. Ambo igitur simul cōsiderata ostēdūt magis q[uo]d dicimus esse verū. Ad illud Ioannis vltimo, quamuis malē probetur, quōd correctio iurisdictionalis sit commissa omnibus per illud, Quorum remiseritis peccata, quoniam hęc verba ad correctionem fori penitentię spectant, quia tamen possent probari per illud Mat. Opul. Caiet. AA 4 thzi

thæi decimo octavo, Quæcunque solueritis vbi Saluator loquitur de exteriori iurisdictione, qua Ecclesiam nõ audiens fit ethnicus & publicanus. respondetur quod in veritate Saluator illa verba etiam quod ad sensum, Pasce oues meas, soli Petro dixit, vt probatum est. Et quod si inuenitur aliquid simile cõmissum Apostolis (puta pastorale officium) vt ex eodem fundamento dicatur, quod nulli commissæ sunt oues Christi indistincte, vt comprehendantur omnes, nisi Petro: aliis verò commissæ sunt oues determinatæ, saltem hac determinatione, scilicet aliæ ab ipsis Apostolis, saltem Petro. Et propterea alij possunt dici delegati pastores iuxta illud præfationis, Quos operis tui vicarios eiusdem cõtulisti præesse pastores, quasi diceret, quod gregi tuo cõtulisti Apostolos præesse pastores, vt vicarios operis tui id est missos, vt vice tua ad executionem operis tui. Petrus autem creatus est pastor ouium Christi ab solutè & vniuersaliter dicte Christo ipsi soli, Pasce oues meas. Vnde (vt vnico verbo dicatur) plus datum est per hæc verba Petro quam per quæcunque alia simul congregata cæteris: quia auctoritas regiminis vniuersalis simpliciter hic clauditur: quamuis totum pastorale officium executiuè concessum sit omnibus Apostolis.

Ad auctoritatem ex secundo capitu. ad Galat. iam patet, quod nil doctriæ aut potestatis accepit Paulus à Petro, non ex defectu potestatis in Petro, sed ex præuentione gratuita, qua à Domino Iesu habuit potestatem & scientiam, vt ipsemet in 1. cap. dixerat, Dexteras autem societatis propter vnitatem fidei, quam docebant: non solum nanque socij, sed fratres in vnitatem fidei sumus: iuxta illud Matt. 23. Omnes vos fratres estis. Quomodo verò in faciem restitit, vt par, iam declaratum est, quod de paritate in executione officij defensionis fidei intelligitur.

At illud verò, quod in Actibus Apostolorum Petr⁹ & Ioanes missi sunt, facile patet ex Theologis in primo sent. dist. 15. respõsio. q. nõ oportet mitterem esse maiorem missio. Et nihilominus in proposito missi dicuntur consilio vel amore, non auctoritate aliorum.

Ad auctoritatem Anacleti, Cypriani, & Hiero. iam patet quid dicendum ex fundamento iam posito. Vnde vir doctus: quia non vando, sed ex eadem radice omnia soluuntur, testimonium habes quod doctrina hæc vera est. Vero enim omnia consonant: & oportet ex quo quid est res, omnes difficultates proprias soluere: vt Philosophus dicit 4. Phy. Ex eadem quoque radice patet de positione aliorum, quam recitauimus circa modum habendi potestatem à Christo immediate. Patet in quâ de potestate ordinis, quod nihil refert an Dominus Iesus præuenerit Petru in faciendo omnes Apostolos episcopos (vt glo. in can. porro. dist. 66. scire videtur contra textu) an eos ordinando Petro reliquibus: vt præallegata sonat. Si enim Petro hoc dimisit, ordinarium progressum potestatis ordinis in statuto cursu nõ præuenit, & si ipse ordinauit per seipsum, gratuita præuentione, nõ reuocatione statuti ordinis hoc fecit. De potestate verò iurisdictionis, iam dictu est quod gratuita præuentione per seipsum eam omnibus exequendam dedit, qui in ordine dandi seu promittendi, ordinarium progressum deriuationis illius ad alios per Petrum fore statuit: vt allatæ auctoritates docent. Ex his omnibus clarè liquet, quod Petrus solus princeps, caput & pastor est Apostolorum, & quod ei subditi fuerunt Apostoli, vt oues pastori, & quod ordinaria via ab ipso potestatem sortiti erant ordinis & iurisdictionis, licet gratuita præuentione potestatem iurisdictionis executiuam æqualem à Domino immediate habuerint. Potestatem autem ordinis episcopalem immediate vel mediate, omnes etiam à Domino habuerunt æqualem. Et si prædicta perspicaciter intuitus fueris, videbis quod Petrus licet Apostolus & Papa fuerit simpliciter maior cæteris: Linus tamen Clemens aut Clemens non sese habebant ad Ioannē Apostolū & Euangelistā, qui viuebat, sed aliquo modo vt par, & excedens, & excelsus. Erant enim pares in potestate executiua regiminis Ecclesiar: pro quanto Ioannes poterat ex Apostolatu exequi quicquid poterat Papa. Erat Papa excedens in auctoritate regiminis, sicut de Petri auctoritate dictum est, quia illius erat successor, & Iesu Christi vicarius ipse, non Ioannes. Erat & excelsus in dignitate Apostolatus, quia Ioannes erat Apostolus, Linus autem aut Clemens non. Et quia Apostolis non Papæ condendi libros sacræ scripturæ concessum est, dicente illis Domino quod, Spiritus sanctus doceret eos omnia, & omnem veritatem: vnde Aug. de consensu Euang. Lucas & Marcus scripserunt illo tempore quo ab ipsis in carne manentibus Apostolis probari meruerunt, ideo præualuisset sententia Ioan. sententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei & morum, sicut modo præuulset Euangelium Ioannis sententiæ cuiuscunque Papæ & totius Ecclesiar. Nec obstat illud Aug. euangelio nõ credere, nisi me auctoritas Ecclesiar admoueret, quia ipse Ioannes, & similiter quilibet Apostolus Ecclesia erat Iesu Christi auctoritate, testante hoc ipso Ioan. qui de seipso loquens cap. vit. dicit in persona Ecclesiar. quam auctoritate Christi gerebat. Et scimus quia verum est testimoniu eius. ex quo nanque constat Apostolorum ali-

quem scripsisse ad doctriam Ecclesiar, ecclesiar auctoritatem habet. Ex his autem patet quod duarum extremarum opinionum, scilicet dicentis, quod omnes Apostoli eodem modo sint instituti à Christo vicarij sui: & dicentis, quod Christus immediate soli Petro dedit potestatem iurisdictionis, neutra videtur vera: quamuis ista secunda sit non reprobanda, sed exponenda. Media autem via sola vera est, quam declarauimus, scilicet quod solus Petrus habuit vicariatum Iesu Christi, & solus immediate potestatem iurisdictionis ordinariè à Christo accepit, ita quod ab eo alij ordinario iure accepturi erant, & ei sunt subiecti, hoc enim modo verificatur secunda opinio. et cum hoc Iesus Christus dominus iuris præueniendo delegauit cæteris parè in exequendo potestatem (vt dictu est) & hoc veritatis habet prima opinio. Sequere ergo medium.

C A P. V.

In quo ponuntur rationes tenentium quod Ecclesia vniuersalis seu Concilium vniuersale habet potestatem supra Papam simpliciter, ita quod Papa est illi subditus.

XAMINATA comparatione potestatis Papæ ad Apostolos ratione sui apostolatus, comparanda modo est Papæ potestas Ecclesiar vniuersalis seu Concilij vniuersalis potestati: nunc quidem absolute, postmodum verò in euentibus & casibus, vt promissimus. Et quoniã opposita iuxta se posita magis elucescunt, afferam primò rationes primarias, in quibus consistit vis, quibus probatur Papam subesse Ecclesiar, seu Concilij vniuersalis iudicio. Et ne cõtingat sæpius Ecclesiam & Conciliu iungere, pro eodem sumantur: quoniam non nisi sicut repræsentans & repræsentatum distinguuntur.

Fundant igitur hi constitutionem dictã primò in actis concilij Constantiensis sub Ioanne 23. anno Domini 1415. vbi in sessione quinta habita die 6. mēsis Aprilis sic legitur, Hæc sancta synodus declarat, quod ipsa in Spiritu sancto legitime congregata, Concilium generale faciens, & Ecclesiam catholicã repræsentans, potestatem à Christo immediate habet: cui quilibet cuiuscunque status vel dignitatis, etiam si Papalis exiit, obedire tenetur, in his quæ pertinent ad fidem, & extirpationem dicti schismatis, & reformationem dictæ Ecclesiar in capite, & in membris. Hæc ibi. et subiungitur aliud decretum in hæc verba, Item declarat, quod quicumque cuiuscunque cõditionis, status, dignitatis, etiã si papalis, qui mandatis, statutis seu ordinationibus aut præceptis huius sacræ synodi, & cuiuscunque alterius Concilij generalis legitime cõgregati super præmissis, seu ad ea pertinētibz factis, vel faciēdis, obedire cõmuniciter contempserit, nisi resipuerit, cõdignæ penitentiar subiiciatur, & debite puniatur etiam ad alia iuris subsidia si opus fuerit, recur. edo. Hæc ibi. ex quibus habentur tria. Primò, quod Conciliu vniuersale habet auctoritatē à Iesu Christo immediate. Secundo quod Papa tenetur ei obedire. Tertio quod ipsa synodus habet potestatem cõstitutã supra Papã, dum punitionis eum subiicit.

Confirmaturque eadem sententia per Conciliu Basiliensē celebratum anno Domini 1431. sub Eugenio quarto, vbi resumpra sunt hæc decreta in sessione secunda & 18. Deinde in condemnatione errorum Ioannis Vuiclessi, in eodem Concilio Constantiensis sessione octaua, & postmodum per Bullam Martini quinti, sacro approbatè Cõcilio firmata ibidē. Vbi inter alia sic damnatur articulus iste scilicet. Non est de necessitate salutis credere Romanã Ecclesiam esse supremã inter alias Ecclesias. error si per Romanam Ecclesiam intelligatur vniuersalis Ecclesia, aut Conciliu generale, aut pro quanto negare primatū summi Põtificis super alias Ecclesias particulares. Hæc ibi. ex qua condēnatio habetur, quod Concilium vniuersale est suprema Ecclesiar, & consequenter est superior Ecclesia Romana, quæ est vna Ecclesiar. et confirmatur hæc esse intencionem Patrū, quia faciunt differentia inter primatū Concilij & summi pontificis, quoniã de Cõcilio dicitur simpliciter, quod est suprema inter alias Ecclesias. De summo vero Põtificē dicunt quod habet primatum respectu Ecclesiar particularium.

Fundant quoque hoc idem in euangelio & doctoribus, ex eo quod clausus regni cælorum, officium pastorale & potestas ligandi atque soluendi. Ecclesiar data sunt dupliciter, scilicet auctoritatè & finaliter. et quod auctoritatè Ecclesia ipsa hæc habeat testatur in primis Matth. 18. c. vbi postquam Dominus dixerat, Dic Ecclesiar, & si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus, statim subdit, Amen dico vobis quæcunque ligaueritis super terram, erunt soluta & in cælo, & quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cælo. Vbi manifestè Ecclesiam hanc contulit potestatem vniuersalem, ad hoc enim illa verba subdit Dominus (vt Hieronymus ibidem dicit cum Hilario) ne priuata auctoritate reputaretur non audiens Ecclesiam ethnicus & publicanus, sed diuina auctoritate Ecclesiar collata.

¶ Testa

Testatur deinde August. super Ioan. (vt habetur 24. q. 1. c. quodcunque.) vbi concluditur quod Petrus quãdo clausus accepit, Ecclesiam sanctam significauit. Et rursus sermone 10. super Ioan. loquens de potestate ligandi & soluendi, dicit, Hoc Petrus cum omnibus tanquam personam gerēs ipsius vnitatis accepit. Et iterum in sermone Apostolorum Petri & Pauli, Petrus totius Ecclesiar gestabat personam: & propterea audire meruit, Tibi dabo clausus regni cælorum. Has enim clausus nõ ipse vt homo vnus, sed vt vnitas accepit Ecclesiar. Et in libro de Agone Christiano, Non sine causa inter Apostolos, Ecclesiar catholicæ personam sustinet Petrus. Huic enim Ecclesiar clausus data sunt, cum Petro date sunt. Et cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me? Pasce oues meas.

Et confirmatur hoc ratione, quia non minus iuris habet Ecclesia in clauibus ibi datis à Iesu Christo, quàm in rebus, sed dominium rerum temporalium principaliter est in Ecclesia cum etiam Papa non sit dominus, sed dispensator rerum Ecclesiar, vt sanctus Thomas dicit in 2. q. 100. artic. primo, ad septimū. ergo Ecclesia principaliter habet clausus quàm Papa. Et confirmatur hoc rursus, quia cum rectum sit iudex sui & obliqui, & Ecclesia vniuersalis adeo fit recta, vt errare non possit (vt patet) Papa autem errare potest etiam in fide (vt patet 40. distinctio. cap. 11. Papa) consequens est, quod Ecclesia excellētius & prius habeat clausus, quàm Papam: quod habeat etiam vt iudex Papæ.

Quod autem finaliter Ecclesiar data sint clausus, vt patet ex secunda ad Corinth. 13. Potestatem mihi Dominus dedit in ædificationem, & non destructionem. Et sanctus Thomas in tract. contra impugnantem religionem, expressè tenet quod potestas iurisdictionis prælatorum est propter bonū subditorum: & propterea nulla iniuria fit prælato inferiori puta Episcopo, quando eximitur ab eo Abbas propter bonum Ecclesiar. Ex quibus sequitur, quod Papa est propter Ecclesiam, & non econuerso, & cõsequenter clausus Papæ data sunt propter Ecclesiam finaliter.

Fundat & tertio idem super principiis naturaliter per se notis. Omne, inquit, totum est maius sua parte: Ecclesia vniuersalis est totum, & Papa pars: ergo Ecclesia vniuersalis maior est Papa. Processus bonus. Et maior est principium per se notum. Minor est Apostoli ad Rom. 12. Multivnum corpus sumus, singuli autem alterius membra. & Hierony. ad propositum in cap. legimus, distinctio. 95. Si auctoritas quæritur. orbis maior est vrbe.

Fundant demum hoc idem super hoc, quod Ecclesia cõstituta est à Domino Iesu Christo iudex Papæ in casu peccati: vt patet Matt. 18. Si peccauerit in re frater tuus, &c. dic Ecclesiar, & si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. Ex qua auctoritate licet loquatur in casu peccati, quia incipit, Si peccauerit, & propterea non spectet ad præsens cap. in quo comparatur Papa Ecclesiar non in casu, sed absolute: volunt tamē elicere etiam quod Ecclesia sit absolute supra Papam. Tum quia ordinarius iudex alicuius in puniendo est etiam ordinarius iudex illius absolute: tum quia iudex & lex non differunt: nisi sicut animatum, & inanimatum: vt patet quinto Ethic. Ad eandem autem legis auctoritatem cuius est vnus actus legis scilicet punire, spectant tres reliqui, scilicet impetrare, vetare, & permittere. Ad eiusdem ergo iudicis ordinarij auctoritatem spectabant omnes iudicis actus, ad quem spectat punire. Et sic cum Ecclesia sit iudex ordinarius Papæ in puniendo, sequitur quod erit simpliciter iudex eiusdem in imperando, vetando & permettendo: hi enim quatuor actus sunt legis, vt in 1. 2. q. 92. artic. 2. habes à diuo Thoma.

Et confirmatur hoc sacrorum auctoritate canonum, vigesima quinta enim quæstione prima cõtra statuta, dicit Zozimus Papa, Contra statuta Patrum concedere aliquid vel mutare, nec huius quidem sedis potest auctoritas. Et in cap. 1. dicitur, Prima salus est rectæ fidei regulam custodire, & à constitutis Patrum nullatenus deuiare. Ex quibus habetur & quod Papa non est supra potestatem Concilij, & quod ad primam salutem spectat statuta Patrum, non Papæ. Multa quoque in eadem causa & quæstione dicuntur ad hoc, quæ breuitatis causa omittuntur.

C A P. VI.

Quis sit sensus quo quæstio de comparatione auctoritatis Concilij & Papæ vertitur in dubium.

EVIDENTIA huius comparationis prædeclarat di sunt termini, quid scilicet nomine Ecclesiar seu Concilij vniuersalis intelligitur, ne in vanum tota disputatio sit. Ecclesia vniuersalis duo significare potest in proposito, aut totum corpus ecclesiasticum cõstitans ex omnibus membris, comprehenso etiam capite, id est Papam: aut totum residuum corpus Ecclesiar distinctum contra caput, id est Papam. Concilium quoque vniuersale aut summu cum capite, id est Papam, vel personaliter, vel auctoritate eius auctorizatum, aut sine Papa vtroque modo. Et sic tres comparationes examinandæ sunt.

¶ Prima est inter Papam & Ecclesiam, seu Concilium sine capite,

id est Papa omnino. Secunda est inter Papam & Ecclesiam, seu Concilium cum capite personaliter. Tertia est inter Papam & Ecclesiam, seu Concilium auctorizatum à Papa.

¶ Et quoniam omnes he comparationes supponunt Papam esse caput Ecclesiar vniuersalis, & non solum singulorum membrorum, vt inimici veritatis glossant: hoc primò monitatur. Primò ex auctoritate ipsius Constantiensis Concilij ante & post electionem Martini 5. vt patet in sessione 15. eiusdem, & in bulla Martini 5. vbi damnatur propositio illa Ioannis Huls, Petrus nec est, nec fuit caput Ecclesiar sanctæ catholicæ. Et altera scilicet, Non est scintilla apparentiæ quod oportet esse vnum caput in spiritualibus regens Ecclesiam, quod semper cum ipsa militante Ecclesia conuertitur. Hic expressè damnatur, quod Petrus non fuit caput catholicæ Ecclesiar: catholicum enim idem est quod vniuersale. Et similiter damnatur quod non oporteat esse præter Christum qui in cælis est, vnum caput quod regat Ecclesiam, conuertens cum ea, quod est Papa: vt latius ostendit diuus Thoma. hanc necessitatem in 4. cõtra Gent. cap. 76. Hieronym. quoque in lib. de ortu & obitu sanctoru in nouo testamento, Petrus, inquit, in Christi Ecclesia firmamentu est, Cephas corporis Christi, principatus & caput est. Si Petrus est caput corporis Christi, ergo totius Ecclesiar collectiue: iuxta illud Apostoli ad Roman. 12. Multi vnum corpus sumus in Christo. Et 23. quæstio. 1. rogamus vos, Marcellus Papa expressè dicit, quod Petrus est caput totius Ecclesiar. Et in Concilio Lug. Grego. 10. vt habetur in cap. vbi periculum, de elect. libr. 6. Papam vicarium Iesu Christi Petri successorē, rectorem vniuersalis Ecclesiar, & directorem gregis dominici vocat. Ritus quoque Rom. Ecclesiar habet, vt cū Papa se subscribit in aliqua vniuersalis negotij bulla, dicit sic: Ego N. catholicæ Ecclesiar episcopus. ex quibus patet, quod cauillatio dicēs, quod Papa est caput membrorum Ecclesiar, & non ipsius simul Ecclesiar, erronea est. Quo nanque pacto debuit, aut potuit melius explicari à Sanctis, quam per nomina collectiua? & apposta quandoque nomina vniuersitatis expresserunt Ecclesiam gregem, corpus Christi, explicando totam vniuersalem catholicam. Dicant isti quomodo debet dici, & conuincantur saltem ex verbis ipsius Constantiensis & Basiliensis Concilij: vbi eiusdem verbis significatur Ecclesia collectiue: cum millies ibi replicatur, Hæc sancta synodus vniuersalem, seu catholicam Ecclesiam repræsentans.

¶ De prima ergo comparatione (scilicet inter Papam, & Ecclesiam vniuersalem sine capite) aperte constat quid dicendum sit, scilicet, quod Papa sit super eam. Tum quia est corpus enormiter diminutum, quia est truncum absque principali membra: ac per hoc non est vniuersalis Ecclesia, quæ perfectu significat: tum quia Dei perfecta sunt opera, Deuteronom. trigesimo secundo, ac per hoc non conuenit diuinæ prouidentie in ram imperfecto corpore supremã auctoritatē locare, sed magis ipsum à capite dependere. Et si infertur, quod apostolica sede vacante inuenitur vniuersalis Ecclesia, & tamen sine capite, quod est Papa responderetur, quod non inuenitur vniuersalis Ecclesia, nisi imperfecta: ita quod imperfectio ista est condicio diminuens ly vniuersalis Ecclesia, sicut corpus truncum diminuit à corpore integro, vniuersale enim vniuersitatem claudit in se membrorum officialium, quorum præcipuum est caput. Vnde tunc Ecclesia est acephala: & est absque eius suprema parte & potestate. Et qui hoc negat, in errorem Ioannis Huls, negantis necessitatem capitis Ecclesiar in terris (damnatum & à sancto Thoma, & à Martino quinto, cum Concilio Constant. vt dictum est) incidit. Et si de Ecclesia vniuersali sic sumpta intelligatur, quod habet immediate potestatem à Christo, & quod ipsa representatur per vniuersale Concilium erratur errore intollerabili: vt patet ex allatis auctoritatibus, & inferius magis elucescet.

¶ De secunda autē comparatione in altero extremo, scilicet inter Papam, ex vna parte, & Ecclesiam totam, id est etiam cum Papa ex altera parte, dicitur, quod papa cum residuo Ecclesiar non est maior potestatis iurisdictionis spiritualis, quàm ipse solus: quia potestas sua continet in se omnium reliquorum potestates, vt earum causa vniuersalis. Nulla enim est potestas iurisdictionis in Ecclesia, quæ non sit in Papa: vt patet inductiue. Quinetiã potestas electiua ipsius Papæ, in Papæ potestate est. Quod patet tum ex facto Petri, qui elegit sibi successorē (vt 18. quæstio. 1. ca. si Petrus, dicit Ioannes tertius) tum ex eo, quod papa ordinat actum electiue potestatis, determinando quando & qualiter debet fieri electio: & quod plus est, determinando subiectum illius potestatis, dum constituit quod ad duas partes Cardinalium ad nūm spectet electio. probatur & ex c. si papa. dist. 40. vbi dicitur, quod vniuersitas fidelium suã salutem post Dominum ex Papæ incolumitate animaduertit propensius pendere. Et dist. 19. c. Ita Dominus Leo papa dicit, Huius muneris sacramentum ita Dominus ad omnium Apostoloru officium pertinere voluit, vt in beatissimo Petro omnium apostolorum summo principaliter collocaret: vt ab ipso qua-

si à quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Vbi manifeste patet, à Papa omne reliquū corpus Ecclesie velut à capite potestatem sortiri. Et sic fumendo ecclesiam vniuersalem, constat quod habet immediate auctoritatem à Iesu Christo, nihil enim mediat inter ipsam & Iesum Christū. Sed ex hoc non habetur, quod comparando membra aliqua, pura corpus sine capite ad Christum, quod habeant immediate potestatem ab ipso: sed sufficit, quod totum habeat immediate à Iesu Christo: partes autem inter se ordine quodam, & ita in caput primò, quod per caput in corpore reliquum potestatem diffundit Saluator noster, iuxta dicta & dicenda. Vnde patet, quod tota Ecclesia non habet potestatem supra Papam solum nec è conuerso: quia Papa cum Ecclesia reliqua non facit maius in potestate, sed plures potestates.

¶ De tertia autem comparatione, quæ est media, & est inter Papam & Conciliū autoritatum à Papa, ex antedictis facile sumitur quid dicendum est, scilicet quod non est maior auctoritatis, quam Papa, à quo solo autorizari potest, vt patet 17. distinctio. per totū. & extra, de electio. cap. significasti. vbi dicitur, quod omnia Concilia per Romanæ Ecclesie auctoritatem, & facta sunt, & robor acceperunt.

¶ His tribus comparationibus secundum veritatem præmissis, quarta superadditur secundum opinionem: & est inter Ecclesiam vniuersalem, & quandam communitatem, siue Papa prima pars eius, non caput totius auctoritatis in ea velit in eam conuenire, siue non, ex vna parte: & Papam ex altera parte. Et quia comparatio inter diuersa est, & eiusdem ad seipsum subiectio non est, sicut nec iustitia, proprie loquendo, cum dicuntur hi, quod Ecclesia vniuersalis est supra Papam, alterum duorum intendunt: aut enim intendunt per Ecclesiam vniuersalem congregationem fidelium, velut quandam communitatem, siue Papa pars prima illius velit interesse, siue non, aut intendunt ipsam fidelium congregationem auctoritate capitis, scilicet summæ Pontificis factam: ita quod ipsum congregari, solū dependeat à Papa in Ecclesia vniuersali, in Concilio vero duo dependeat à Papa, scilicet congregari, & representare vniuersalem Ecclesiam: ita quod in his intendunt, quod seclusa auctoritate Papæ ex quo congregata est Ecclesia, vel Concilio, sit comparatio potestatis ecclesie, vel Concilij ex vna parte, & Papæ ex altera. Forus ergo futurus sermo de Ecclesia, seu Concilio vt distinguitur contra Papam, erit de Ecclesia & Concilio, seclusa Papæ auctoritate post congregationem legitime factam.

¶ Er contra hos dicentes Ecclesiam habere auctoritatem supra Papam, ratio est, quia positio ista peruertit ordinem regiminis Ecclesie: oportet nanque secundum istos regimen Ecclesie esse democraticum, seu populare: in quo tota auctoritas apud nullum residet. sed in tota communitate: sicut in capitulo accidit: vt sanctus Thomas in quarto sentent. distinctione decimanona, quæstione 1. articulo 1. q. 3. ad tertium dicit. Et hoc ipsi volunt, dum Ecclesiam velut communitatem liberam, potestatem supra Papam quasi Regē habere dicunt: vt Senatus populūque Romanus habebat super Imperatorem. Et quia hoc ipsi non reputant inconueniens, quantum ad rem, licet vocabula horrere videatur: ideo circa rem insistendo, monstrandum est, quod non communitati Ecclesie, sed vni soli in illa Christus plenitudinem potestatis Ecclesiasticæ dedit.

CAPVT VII.

¶ Quod Papa sit super potestatem Ecclesie vniuersalis, & Concilij generalis, vt distinguitur contra Papam.

PRINCIPIVM huius veritatis ex Domini nostri Iesu Christi auctoritate sumitur: vbi Ioan. vlti. soli Petro, vt distincto ab aliis, dicit, Pasce oues meas, vt deducum in primo capite, fuit in hoc institutum regimen Ecclesie monarchicū. Et si ridiculosa illa responsio datur: quod Christus dicit Petro: pasce oues meas, non Ecclesiam meam: quasi fecerit eum pastorem singularum ouium: non ipsius Ecclesie, quæ significat totum confurgens ex omnibus ouibus: manifeste excluditur hoc ex eo: quod in oratione dicitur, Deus omnium fidelium pastor, rector famulum tuum N. quem pastorem Ecclesie tue præesse voluisti. Et in Concilio Lugdunen. de election. libro 6. vbi periculum, Papa rector vniuersalis Ecclesie, & gregis dominici director dicitur: vbi patet quod respectu Ecclesie & gregis, quæ collectiones significant: & non solum respectu particularium pastor & rector, & director est Papa. Et quia hæc est vltima fuga harum vulpecularum, vineam Domini demolentium: idcirco in omnibus auferendis vigilandū est, vt de ipsa collatione, seu communitate concludamus non prælatam, sed subditam esse Papæ.

¶ Amplius, Ioannis decimo, Saluator inquit, alias oues habeo, &c. & subdit, Et fiet vnum ouile, & vnus pastor. Certum est quod ouile non significat oues, sed vnum continens oues. Et ex glossa interlineari in principio illius capituli, vbi dicitur, Qui intrat per ostium in ouile, exponente in ouile, id est, in catholicam ecclesiam: habetur quod per vnum ouile intelligitur Ecclesia vna ex Iudeis & Gentilibus. Et hac auctoritate arguitur sic, Ecclesia vt vna ex Iu-

dæis & Gentilibus, est ouile: & Petrus cui dictum est, Pasce oues meas, est pastor vnus illius ouilis: ergo Ecclesia, vt vna non est super, Papam, sed sub eo, vt ouile sub pastore. Et confirmatur hoc. Quia Ecclesia, seu Concilium distinctum contra Papam, aut est oues aut ouile, aut pastor, Non oues: quia ex vtrisque ouibus ouile vnum constituendum dicit Dominus. Non pastor: quia cum Petrus sit vnus pastor Ecclesie, vt monstratum est: si Ecclesia esset alius pastor, essent duo pastores, contra Dominum dicentem, Fiet vnus pastor. Ergo ouile, & cum non sit ouile nullius pastoris, est ouile vnum vnus pastoris qui est dominici gregis rector, & director, Papa, scilicet, Et confirmatur quod de Papa specialiter loquitur: quia verbo futuri temporis vtitur significante futurum fieri. Fiet inquit ouile vnum vtriusque conuenientibus, & vnus pastor. Et quoniam quod est, fit, nec fiet, ipse Dominus, qui de seipso præmisit pluries ibidem, Ego vnus pastor bonus, non est postmodum factus pastor vnus, sed dum soli Petro postmodum dictum est, Pasce oues meas, non has vel illas, impletum est, Fiet vnus pastor, loco illius summi pastoris, qui solus est pastor bonus per essentiam Ecclesie.

¶ Amplius, Non minus Papa est Episcopus Catholicæ quam quilibet Episcopus suæ Ecclesie: sed quilibet Episcopus est Episcopus, & singularum personarum, & totius collectionis earum in vnam communitatem. ergo & Papa est Episcopus singularum, & vniuersorum Christianorum in vnam catholicam Ecclesiam collectorum. Et confirmatur hoc, Quia cum Ecclesia sit nomen collectiuum, & significet collectionem fidelium (vt dicitur de consecratione distinc. prima, capitulo Ecclesia.) & Episcopus dicitur episcopus Ecclesie talis, oportet vt primò sit episcopus ipsius ecclesie, & secundariò singularum personarum: ac per hoc Papa qui intulatur Episcopus Ecclesie catholice, & non illorum aut omnium Christianorum primò est episcopus ipsius Ecclesie catholice, & secundariò membrorum eius. Et vere sic est: quia primò debet superintendere bono proprio ipsius vnus Ecclesie catholice, & deinde bonis propriis membrorum omnium.

¶ Er si studiosè queratur quo pacto Papa potest dici Episcopus, & caput ecclesie catholice, cum ecclesie catholica includat ipsam Papam: patet responsio dupliciter, primò, quod hæc est distributio accommodata: sicut cum dicitur, Cælum continet omnia corpora: non quod contineat seipsum, sed quia continet omnia possibilia contineri: pariformiter enim dicitur, quod Papa est caput & Episcopus ecclesie catholice: non quod sit caput, episcopus, rector, &c. sui ipsius: sed quia est caput omnis possibilis habere caput, rectorem, & Episcopum. Secundò dicitur, quod quia secundum Hilariū sermo rei, & non res sermone debet esse subiecta, ac ratione Papa dicitur caput & Episcopus Ecclesie catholice, quia in Ecclesia catholica ipse capitis & Episcopi locum tenet.

¶ Amplius, Papa habet supremam potestatem in Ecclesia Dei: ergo Papa non subest ecclesie. Antecedens patet ex condemnatione iam dicta in Concilio Constantiensis, per Martinum 5. vbi de Papa loquendo dicitur, habens supremam potestatem in Ecclesia Dei. Consequentia probatur: quia supra supremam auctoritatem in ecclesia Dei non potest maior intelligi in eadem ecclesia Dei, etiam si fingendi detur licentia. Imò ex hoc etiam sequitur, quod tam ecclesia quam Concilium Papæ subditur: quia non sunt duæ supremæ potestates in ecclesia Dei: principatum enim pluralitas mala cum sit (vt patet 12. Metaphy.) à Iesu Christo summe bono, qui vult Ecclesiam suam optimè disponi, esse non potest. Et confirmatur hoc auctoritate Innocentij 3. in Concilio generali, extrà, de pœn. & rem. cap. cum ex eo, vbi dicitur, quod Romanus Pontifex plenitudinem obtinet potestatis. Et in capitulo, proposuit. de concess. præben. idem dicit. Nos secundum plenitudinem potestatis, de iure possumus supra ius dispensare. Et extrà de electione, in capitulo, significasti, Pascalis dicit, Aiunt in Conciliis statutum non inueniri, quasi Romanæ ecclesie legem Concilia vlla præfixerint: cum omnia Concilia per Romanæ Ecclesie auctoritatem, & facta sint, & robor acceperint. Quæ omnia pro plenitudine potestatis Papæ supra Concilia, & consequenter vniuersalem Ecclesiam allata sunt. Et confirmantur auctoritate sancti Thomæ in tractatu contra impugnantes religionem: vbi dicit hæc verba, Sancti patres in Conciliis congregati, nihil statuere possunt nisi auctoritate Rom. pontificis interueniente, sine qua etiam nec Concilium congregari potest. Hæc ille.

¶ Amplius, Papa est proximus, & immediatus vicarius Christi, & Apostolorum: ergo nullam habet in terris potestatem priorem se. Antecedens patet in sæpe dicta condemnatione articulo- rum à Martino 5. in concilio Constantiensis. vbi vnus ex reprobatis articulis est iste, Ecclesia Ro. est synagoga satanæ: nec Papa est proximus & immediatus vicarius Christi & Apostolorum. Consequentia patet: quia proximo & immediato nihil est propinquius & immediatius. Et ex hoc patet primò, quod erroneum est dice-

dicere, quod Ecclesia, vt distinguitur contra Papam habet immediatè auctoritatè à Christo supra Papam: sic enim non Papa, sed Ecclesia esset proximè & immediatè Christi vicaria. Impossibile est enim esse duo subordinata ambo æquè proxima & immediata Christo, vt patet istos fingere. Et cõfirmatur auctoritate S. Tho. dicentis in tract. contra errores Græcorū. c. 69. Christi vicarius suo primatu & prouidentia vniuersalem Ecclesiam tanquã fidelis minister Christo subiectam seruat, & oppositum sentire dicit esse errorem. Postremò videatur, quælo, distinctio facta in Cõcilio Florentino: quod quia ex Orientali & Occidentali simul Ecclesia cõstatum est, cæteris Occidentalibus tantum antefertur. Et ibi (vt in 1. c. verba adduximus) nõ solum dicitur, quod Papa est omnium Christianorū pater & doctor: sed quod est etiam vniuersalis Ecclesie pastor, gubernator & rector, cum plena potestate à Domino Iesu Christo institutus in beato Petro. Dicant ipsi quomodo potuerit clarius exprimi, quod non solum omnium membrorum, sed ipsius vniuersalis Ecclesie pastor, rector & gubernator est, & quod non mediante Ecclesia sed in Petro, cuius est successor, plenam potestatem pascendi, regendi, gubernandi vniuersalè Ecclesiam à Domino Iesu Christo accepit. Et videant si tantum luminis eis concessum fuerit quod hæreticorum more Scripturas & Sanctorum dicta oportet eos extorquerè, vt eorū proteruus error defendatur. forte in illa Scriptura tam clara in fide habetur, quam nõ possit extorta expositio ad suum trahere propositum, sed veritas tunc inuenitur, cum planus Scripturæ sensus iuxta Sanctorum consensum queritur.

CAPVT VIII.

¶ In quo respondetur obiectionibus sumptis ex auctoritate Concilij Constantiensis & Basiliensis.

VT ORDINATE autem obiectis distinctè satisfiat, inchoandum est à decretis Concilij Constantiensis, ad quæ responsiones dantur.

¶ Prima, negas illa esse autentica auctoritate veri Concilij facta: quoniam facta sunt tempore schismatis, quo erant tres Papæ in Ecclesia Dei, ab vna sola obedientia, scilicet Ioannis, 23. absente etiam illo suo Papa. Quod constat ex eo, quod illa promulgata sunt anno domini 1415. die 6. Aprilis, in sessione 5. & obedientia Gregorij 12. conuincta est illi die 4. mensis Iulij, eiusdem anni in sessione 14. & obedientia Benedicti 13. iungi cõpacta anno Domini 1416. die 3. Octobris in sessione. 22. Vnde dicere, quod illa obedientia constitueret Concilium generale, catholicam Ecclesiam representans, nihil aliud est quam renouare antiquum schisma, & damnare, vt schismaticas duas obedientias; & quod semper fuit, & est dubium, facere certum.

¶ Er si dicatur, quod Martinus 5. approbavit illa decreta, & illam synodum, decreta quidem in sessione vltima, vbi legitur, quod dixit quod omnia & singula determinata, conclusa & decreta in materiis fidei per præsens Concilium, concillialiter tenere & inuolabiliter obseruare volebant, & nunquam contraire quoquomodo: ipsaque sic concillialiter facta approbat & ratificat, & non aliter, nec alio modo. Hæc ille. Constat autem quod Concilium esse supra Papam, vel Papam supra illud, materia fidei est: ergo decreta illa in sessione 5. facta super superioritate Concilij supra Papam, sunt approbata. Synodum vero in bulla condemnationis articulo- rum Ioannis Vuicleff, sacro approbante Concilio, vbi interrogatoria ponens dicit, Vtrum credat quod cõdemnationes Ioannis Vuicleff, Ioannis Huls, & Hieronymi de Praga factæ de personis eorum, libris & documentis per sacrum generale Constantiensis Concilium, sint ritè, & iuste factæ, & à quolibet catholico pro talibus tenendæ & asserendæ? Hæc ibi. Er cum constet, quod contra Ioannem Vuicleff in sessione 8. cõtra Ioannem Huls in sessione 15. & contra Hieronym. de Praga in sessione 21. sententia lata fuerit consequens est, quod tunc ante vniuersam obedientiarum omnium Concilium generale fuerit, si Martinus in tali bulla verum dicit.

¶ Respondendum est, quod tractari aliquid in materia fidei contingit dupliciter, scilicet materialiter & formaliter. Tunc tractatur formaliter materia fidei, quando tractatur vt credenda vel danda à fide. Tunc autem tractatur materia fidei materialiter, quando tractatur res quidem pertinens ad fidem, sed non vt credenda, vel non credenda, sed quacunque alia ratione: extra formale enim infinita contingit esse. Er quia nisi sermo intelligatur formaliter, perit certitudo: ideo verba Martini 5. in illa vltima sessione formaliter sunt intelligenda. In Concilio siquidem illo fuerat in materia fidei tractatum & decisum formaliter: vt patet in sessionibus allegatis contra illos tres supradictos, vt etiam in sessione 19. & fuerant multa alia tractata, sed nõ vt materia fidei: inter quæ sūt illa sessionis 4. & 5. In cuius signū nulli fuerūt deputati ibi ad videndū de fide: quin Potius deputatio in materia fidei cõpacta post hæc in sessione 6. vt patet ibi. nulla etiã sit ibi mētio de credēdo vel non credēdo. Martinus autè 5. approbavit decreta in 80

materia fidei formaliter cõtium, & nõ illa alia. Et hoc euidentè etiã patet: quia illa verba dixit, respondens requisitioni oratorū Regis Poloniæ exigētū, quod acta per Conciliū cõtra illos prænomina- tos hereticos firma esset, vt patet in sessione vltima: & propterea bulla illa cõdemnationis subsecuta est. Ad instātiã vero de approbatione synodi dicitur, quod per illud & alia interrogatoria ibidè de Concilio Cõstantiensis posita, totū à nobiliori parte Martinus nominauit: congregatio siquidè Cõstantien. quæ inchoauit in sola obediētia sub Ioan. 23. & iterū post in cõuictiõne obediētia sub Grego. 12. in cõuictiõne obediētiæ Benedicti 13. consummata est, & post Martinū electū autorizata, facta præfidentie personalis in Concilio vniuersale, ab hoc nobiliori & certiori statu tota Cõcilio vniuersale vocatur, & numè patriè iij. quolibet statu Concilij vniuersale appellatur nominibus vtēdo vt plures. Fudatur autè hæc declaratio super eo, quod nõ est rationi cõsentaneū, Martinū voluisse declarare alias obedientias fuisse extra Ecclesiam: sed verba proferre honoris: nominibus vtēdo vt plures vtūtur, abiq; veritatis tamè offesa. Vnde in illa bulla bis oppositū declarauit, scilicet in articulo, Papa habet supremā potestatem in Ecclesia Dei; & in illo, Petrus fuit caput Ecclesie catholice. Et vt insinuaretur, quod Conciliū ab vltima parte appellabat, in præcedēti interrogatorio, præterito adiuuante præfens dicēs, quod Conciliū approbavit & approbat, condēnauit & condēnat, quasi præteritū non succederet. Er quia iam ex isto priore interrogatorio habitū erat, quod Conciliū Cõstantiense in præfenti sub Martino 5. cõdēnat illos tres, nõ oportuit in vltimo interrogatorio præterito iūgere præfens: iã. n. præteritū supponebat p Cõcilio sub Martino quia iã dānauerat, & sic etiã verba saluatur verbaliter. Hæc est prima responsio ad principale motiuum.

¶ Secūda autè est, dato quod decreta illa valeat, itelligēda sūt cū grano salis: quomodo autè dicēdū est ad singula? In primis, cum dicitur quod Conciliū potestatem à Christo immediate habet, potest dupliciter itelligi. primò de Concilio, vt distinguitur contra Papam. Er sic est falsum, vt patet per inductas auctoritates, extrà, de elect. c. significasti. vbi dicitur quod robor habent omnia Concilia à Rom. sedis auctoritate: & dist. 19. c. ita Dominus. vbi Leo dicit, quod à Petro quasi à quodā capite in corpus omne auctoritas maniat. & S. Tho. in tractatu cõtra impugnantes religionem dicit, quod sancti patres in Conciliis congregati nihil possunt statuere sine Rom. pontificis auctoritate interueniente, sine qua nec congregari Conciliū potest. Hæc ille. Er nota quod dicit, sancti Patres: quia patribus non sanctis, sed præsumptuos nulla lex posita est, sed præsumptio eorū sibi ipsi est lex. Secūdo potest itelligi de Concilio, incluso Papa. Er in hoc sensu est verū, quod habet immediatè auctoritatè à Iesu Christo. Et quod sit interpretandū sit ex duobus verbis illius decreti colligitur. Primum est, Legitimè congregata: constat enim quod legitima congregatio Concilij generalis ad Papā spectat: vt ex nunc allatis rēstibus patet, & dist. 17. per totū. Secūdum est, Ecclesiam catholicam representans corpus namq; Ecclesiasticum vniuersum (quod Ecclesia catholica, id est vniuersalis significat) non est ipsum vniuersum corpus Ecclesiasticum si sine capite sit vel intelligatur. Papā autem ex dictis constat caput esse totius Ecclesie catholice, ac per hoc Concilij ipsam representat. Er si mundi cordis oculo perspicatur, apparebit quod Conciliū habet, quod d representent vniuersalem Ecclesiam à Papa qui habet plenissimam curam vniuersalis Ecclesie. Quis enim Cardinalibus, Episcopis, Abbatibus & prælatis paucis (vt communiter accidere videtur) contulit vota totius populi Christiani, nisi Papa? oportet enim aut ipsos Christianos hoc fecisse, aut aliquem supplere potentem eorum vota. Et cum ipsos non transferre vota sua in eos, experientia testetur: quin potius si requirerentur Christiani infiniti inuenirentur qui resutarent transferre vota in alios & per seipos interesse mallent, aut Concilium non celebrandum ducerent. Relinquitur ergo, quod Papa qui solus est pater, pastor, doctor, rector & gubernator omnium, & singulorum Christianorum cum plenitudine potestatis, vota totius Ecclesie transfert in Concilium congregando & roborando, vt ei videtur. Propter quod sine Papa Patres sancti congregati nihil possunt & dissolui potest Concilium à Papa, auferendo ab eis quod amplius vniuersalem Ecclesiam non representent auctoritati. Nec est verum si dicatur quod Ecclesia ratum habet Concilium, non reclamando: ideo non reclamant, quia in vero Concilio Papa supplet in falso autem quia contra præsumptuos præualere non sperant docti, ignorantes autem nesciunt silent. hoc autem non est approbari ab Ecclesia, sed non molestari ab illa.

¶ Deinde cum dicitur, quod ipsi Concilio, seu eius decretis etiã Papa obedire tenetur, multis distinctionibus iuxta multos terminos opus est. Distinguendum est enim de Papa dubio vel certo. sicut enim quod nescitur consecratū, pro non cõsecrato habetur: & reconsecratur secūdū sacros canones (vt patet extrà de presbytero non baptizato c. veniēs & de consecra. dist. 1. ca. solēnitates) sic

fic qui nescit legitime electus Papa, tanquam non Papa obedire tenetur, & hoc dicitur pertinere ad illa decreta ratione schismatis, quando erant tres Papae, & nullus indubitus ex sua electione. De Papa autem certo & indubitato distinguendum est, quia vel est sermo de his quae ad Concilio & decretis eius statuuntur de iure diuino, ut ea quae sunt fidei, vel naturalis iuris, ut ea quae sunt virtutum & virtutum moralium & sic Papa tenetur obedire, nec potest contra ea dispensare. Et sic interpretanda sunt decreta illa, unde in tribus dicit debitor obedire, scilicet in his quae sunt fidei reformationis & amonitionis schismatis: haec enim cum spectantibus ad ea, aut ad ius diuinum, aut ad ius naturale spectant. Vel est sermo de his quae sunt pure iuris positivi, & sic distinguendum est de obedientia, scilicet quo ad iudicium diuinum vel humanum: & dicendum quod licet princeps sit solutus legibus, nec Concilia legem vllam coactiuam in iudicio humano praefixerint. Ro. sedi, in iudicio tamen diuino tenetur Papa obedire, vt S. Thom. expressè habet in Prima secundae. q. 96. artic. 5. ad tertium. Et in capi. confidimus. 25. q. 1. Gelasius Papa dicit vniuersalis Ecclesiae constitutum nullum magis exequi sedem praeter ceteris oportere, quam primam.

¶ Demum cum subditur de punitione contumaciter contententium, potest dupliciter intelligi primò indifferenter, vt quilibet etiam indubitus Papa in quocumque peccato contra ius diuinum aut naturale contumax, punitioni humanae subiiciatur. Et hic sensus est contra sacros canones: vt patet in c. si Papa. dist. 40. & dist. 79. cap. electionem, & in ca. aliorum. q. 3. Nec est acceptandum quod id quod in fine temporis ipatio à tot est Patribus approbatur, vniuerso verbo destruere voluerunt conditores canonum. Secundò potest intelligi discretè secundum proportionem materiae & personae, & sic cum praetati communiter non sint puniendi (exemplo Dei, qui non puniuit publicè Aaron de idololatria: vt S. Th. dicit in 4. sent. dist. 46. q. 2. art. 2. q. 2. ad quintum.) & Papa non sit puniendus factò, sed verbis reprehendendus publicè (vt ex S. Thoma colligitur in 4. sent. dist. 79. q. 2. art. 2. q. 2. ad secundum, & in Secunda secundae. q. 33. art. 4. in casu quo publicè in periculum Ecclesiae peccat: vt Petrus reprehensus fuit à Paulo ad Gala. 2.) & in casu quo potest deponi, etià factò depositionis puniri possit: consequens est quod sic discretè & proportionaliter intelligantur verba illius decreti.

¶ Ex quibus omnib' clare patet, quod nec ex illis decretis habetur superioritas Concilij, aut Ecclesiae supra Papam. Vnde non oportet aliter respondere ad eandem ex Concilio Basiliensi, in sessione 2. & 4. 18. De quo tamen sciendum est, quod licet ab Eugenio 4. fuerit approbatum quo ad inchoationem & prosecutionem, & multa pro illo Concilio in bullis suis dixerit: nunquam tamen illius approbatio decreta: quin potius in Concilio Florentino statim diffiniuit Ro. Pontif. esse caput, pastorem, doctorem, & rectorem vniuersalis Ecclesiae: vt superius articulum. Refert quoque domin. Ioan. de Turre Cremata (qui fuit praesens vtrique Concilio) in lib. 3. de Ecclesia, c. 100 multos defectus qui in Concilio Basiliensi in constitutione illorum decretorum interuenierunt, scilicet quod non fuerunt vniuersim coactiua nec cum consensu praesentium legatorum domini Papae, qui talibus interesse recularunt: nec expactis oratoribus Angliae & Castellae quos in via nouerat constitutos: nec auditi sunt viri multi sapientes, videntes haec esse contra doctrinam Sanctorum: sed promulgata sunt ad furorè hostium apost. sedis, cum multitudine populi nullius autoritate. Vnde ex neutro Concilio admittuntur vt valida.

¶ Nos tamen ex abundantia iustitiae, illa glossauimus. Et si glossas contra intentionem auctorum dixerit aliquis ex aliis actibus eorum Conciliorum hoc conuenit: respondebo primò quod ego homo sum, & video quae fors sunt quo ad ipsa decretorum verba: Deus autem intuetur cor. Quo ad alia verò acta eorundem Conciliorum attestantium aliam fuisse auctorum intentionem, dicà de Constantien. quod sicut errantur superius in vna sola obedientia vniuersalem Ecclesiam, ita errant consequenter in procedentibus ex ea quoniam tunc illa decreta fecit. De Basiliensi. verò notorium est, quod errant, cum contra vnum verum & indubitatum pontificem Eugenium 4. processit vsque ad depositionem inclusiue, qui tamen cum successoribus suis verus Papa est. Dicam secundò quod si honorem veritatis recusant, falsa, erronea, ac igni obnoxia sunt.

C A P V T I X.

In quo solentur reliquae obiectiones contra idem facta.

¶ X P E D I T I S autoritatibus Conciliorum Constantiensis & Basiliensis, quae nullius autoritatis censetur, solueda consequenter sunt obiectiones, quae ex vera ac certa autoritate procedunt, iuxta ordinem, quo inducuntur.

¶ Ad declarationem igitur Martini quinti in condemnatione articulorum, scilicet quod error est non credere Rom. Ecclesiam esse superiorem inter alias Ecclesias, si per Rom. Ecclesiam intelligitur Ecclesia vniuersalis vel Conciliū vniuersale: aut pro quāto negat primatū summi Pontificis super particulares Ecclesias. Respondetur, quod quia comparatio est inter diuersa: & haec tria, scilicet

Ecclesia vniuersalis, Conciliū vniuersale, & Ecclesia Romana, singula sunt quaedam corpora mystica integra constata ex capite & membris reliquis: & in capite non solum conueniunt, sed identificantur (Papa siquidem caput proprium vniuersalis Ecclesiae & Concilij & Roma, Ecclesiae est) in membris autem reliquis distinguuntur, vel sicut representans & representatum, vt membra Ecclesiae & Concilij: vel sicut pars & totū, sicut membra reliqua Roma, Ecclesiae partes sunt membrorum reliquorum, Concilij & Ecclesiae vniuersalis vt patet: idcirco cum sit comparatio inter Ecclesiam, seu Conciliū vniuersale, & Ecclesiam Roma. non fit comparatio secundum caput, sed secundum reliqua vtriusque membra: secundum quae rectè dicitur, quod tam Ecclesia, quam synodus vniuersalis est superior Ecclesiae Roma. vt ex illo articulo deducitur. Vnde admissio illius comparationis nihil concludit contra Papae autoritatem.

¶ Possent nihilominus dici, quod quia esse supremam inter Ecclesias, conuenit Ecclesiae ratione capitis, & Ecclesiae Rom. ratione capitis est de essentia Concilij & Ecclesiae vniuersalis & nulla comparatio etiam cum dictione exclusiua excludit intrinseca, idcirco non est admittenda comparatio Concilij ad Ecclesiam Ro. quo ad hoc quod est esse supremam inter Ecclesias, sicut nec quo ad caput: quia sicut idem est caput, ita eadem est superioritas: & negaretur illa illatio, ergo Conciliū est suprema inter alias Ecclesias etiam Rom. Et ad probationem, quia Ro. Ecclesia est vna Ecclesiarum, responderetur quod plus requiritur ad probationem istam. oportet enim quod sit vna, & distincta capite proprio ab Ecclesia quae est Conciliū, quod hic non est. Ex calce verò illius articuli, scilicet quod primatus Papae est super Ecclesias particulares, cum sit sermo affirmatiuus de primatu super particulares: & non negatiuus de primatu super vniuersalē Ecclesiam nihil habetur in oppositum: quod enim non fuit expressū ibi, est expressum alibi, vt additū est.

¶ Ad obiectionē sumptā ex Euangelio Matth. 18. quaecumque solueritis, &c. dicitur, quod ad literam, haec tria tantū ad propositum habentur. Primū est, quod à Christo immediatè apostolis data est potestas ligandi & soluendi: quod superius concessimus conformiter ad caput in nouo distinctione 21. Secundū est quod potestas data est vniuersalis, iuxta illa verba, Quaecumque solueritis. Sed tamen non est adeo vniuersalis vt verba sonant: sed ly Quaecumque distribuitur pro subiectis: ita quod sensus est, Quaecumque vobis subiecta solueritis, aut ligaueritis, &c. alioquin oportet dicere, quod omnino occulta potuissent soluere velligare: contra illud Apostoli 1. ad Corint. 4. Nolite ante tempus iudicare, donec veniat Dominus qui illuminabit abscondita, &c. Et quia Petrus non erat eis subiectus, sed praelatus, cum factus fuit pastor Ecclesiae, ideo sub illa distributione non concludebatur Papa, vt potest non subiectus.

¶ Tertium autem est, quod ex illo contextu insinuat, quod Ecclesia quolibet habitura esset potestatem ita ligandi & soluendi, vt soluta & ligata ab ea, essent soluta & ligata in caelo: & hoc in sibi subiectis. Vnde sicut ridiculum est ex hoc, quod Ecclesia Bononiensis habet hanc autoritatem, inferri ergo potest ligare aut soluere non subiecta: ita ex hoc, quod Ecclesia vniuersalis habet hanc autoritatem, non potest inferri nisi quod potest in subiecta. quāuis enim multò plura sint subiecta vniuersali Ecclesiae quam Bononiensi, nihilominus in hoc formali conueniunt, quod nulla Ecclesia potest nisi in sibi subiecta. Ex hoc autē non habetur, quod Papa est ei subiectus: nec etià habetur, vt superius dictū est, quod habeat à Christo immediatè potestatem: quia modus habendi, scilicet immediatè à Christo, ex speciali gratia ad personas suas fuit. Quod autē alicui gratiosè cōceditur, non debet ab aliis trahi in exemplum: à Christo enim habet omnes Ecclesiae hanc potestatem, sed non immediatè.

¶ Ad auctoritates Augustini dicentis, quod Petrus in persona Ecclesiae & vnitatis, &c. clauas accepit, dicendum est, quod per haec omnia intelligendum est hoc, scilicet quod non soli personae Petri, sed officio suo perpetuò duraturo haec collata sunt. Et quia officium Petri est officium capitis, quod habet in fluere in corpus reliquū: ideo officio capitali data toti corpori data dicuntur & sunt. Non potest siquidem expers corpus remanere, si caput officium suum facit: vnde & Leo Papa dist. 19. ca. ita Dominus. ipsi Domino attribuit, quod à Petro in corpus omne potestas deriuaretur. Quia ergo vnitatis officij comunicatiui toti Ecclesiae clauas accepit in persona Petri, ideo dicitur quod Petrus personam Ecclesiae gerebat, & quod vnitatis non vnus clauas accepit, & quod ad omnes dicitur. Anas me, palce oues meas, & similia: & non propterea dicitur quasi comunitas popularis, aut senatoria potestatem accepit. Hic enim sensus contra August. & Iesum Christū est, vt ostensum est. & ipse Augustinus in quaestio. noui & veteris Testamenti aperit dicens, Saluator cum pro se & Petro dari iubet didrachma, pro omnibus soluisse videtur: quia sicut in Salvatore erant omnes causae magistrorum: ita & post Saluatorē, in Petro omnes continentur: ipsum enim constituit caput eorum, vt esset pastor gregis dominici. In quibus verbis docet, quod in officio capitali Petri omnes sub intelliguntur.

¶ Ad

¶ Ad primam autem rationem dicitur, quod licet non minus iuris habeat ecclesia in potestate iurisdictionis, quam in bonis temporalibus, tamen non eodem, sed alio modo habet. Nam potestatem iurisdictionis obtinet vt regimen monarchicum, Dominium autem temporalium, vt comunitas. Et ratio diuersitatis est, quia potestas iurisdictionis est à Iesu Christo, qui tale statuit regimen, dominium autem rerum est à donatoribus hominibus transferentibus dominium quod ipsi habebant in communitatem ecclesiae, & in vnum aliquem. Et hoc apparet in ecclesiis particularibus, in quibus manifestè Ecclesia in Episcopo habet potestatem iurisdictionis, non autem dominium rerum.

¶ Ad aliam verò rationem quod Ecclesia non potest errare, distinguendum est de errore personali in credendo, & sententia litera auctoritatis definiendo, & rursus de Ecclesia vniuersali claudendo in se Papam, & vt distinguitur contra eius auctoritatem, & dicendum est, quod errore personali certum est quod Papa, quia est vna singularis persona, magis potest in fide errare quam totum residuū Ecclesiae, sed hoc non spectat ad propositum. Errore autem iudiciali in fide est econuerso, quia magis potest errare communitas Ecclesiae sine auctoritate Papae, quam Papa. Et ratio est, quia error Papae in diffinitiva sententia fidei est error totius Ecclesiae & verè vniuersalis Ecclesiae capitis & membrorum, quia ad ipsum spectat determinare finaliter de fide quid tenendum & quid repellendum, vt ab omnibus inconculsa fide teneatur, vt S. Thomas in tractatu contra errores Graecorum, capite sexagesimo septimo, auctoritate Cyrilli & Maximi ostendit, & in Secunda secundae quaestione prima articulo vltimo, probat ratione. Impossibile est autem vniuersalem Ecclesiam errare in fide, ergo impossibile est Papam in iudicio diffinitiuo auctoritativè errare in fide. Secus est in aliis vt S. Thomas in quolibet octauo, articulo vltimo ostendit. Vnde argumentum militat ad oppositum, quia Papa in huiusmodi iudicio est rectissimus propter assentientiam Spiritus sancti in iudicio fidei propter vniuersale bonum fidei, sicut promisit Ioannis decimo quarto, Spiritus sanctus docebit vos omne veritatem, & vtro dixit, Ego rogavi pro te, vt non deficiat fides tua, & tu aiquādo conuersus, confirma fratres tuos. Iuxta quod etiam vigesima quarta quaestione prima, dicit Innocentius Papa capitulo quatuor, Quoties ratio fidei ventilatur, non nisi ad Petrum. Id est sui nominis honorem, seu auctoritatem habentem, recurrendum est. Et scito, quod cum dicitur de errore iudiciali, quod sola vniuersalis Ecclesia errare in fide non potest, non excluditur summus Pontifex, sed includitur, quia auctori as determinandi de fide competens vniuersali Ecclesiae, principaliter residet in Romano Pontifice, vt S. Thomas in Secunda secundae quaestione vltima, articulo tertio, ad tertium dicit. In ipsa auctoritate, quae vniuersalis Ecclesiae dicitur, non nisi illa Papa est, vt ex inducta auctoritate ex q. j. Secunda secundae (vbi finalis sententia de fide ad Papam spectare probatur) patet. Et propterea in allegato quolibet. Sanctus Thomas iudicio Ecclesiae & Papae vt synonymis vniuersis, periculis expressè quod sententia Papae per assentientiam diuinae prouidentia standum est. Et propterea ea oportet esse cautum ne vocabulis aliter intellectis fallamur. Certi namque sumus, quod nec Papa, nec Ecclesia aut synodus vniuersalis integra, potest in fide errare, iudicando auctoritativè de fide. De Ecclesia autem ac synodo accepit nihil inuenio quia nihil auctoritatis sine capite in euidet, quamuis merita multa Et non aduenire ad hanc distinctionem de fide personali vel in iudicio auctoritativè, est causa quare à multis ignoranter & in materia fidei Ecclesia, imò doctores Papae praesertim: considerant enim ipsum non officium cum assentientia diuina ad fidem in officio, et si non in persona.

¶ Ad id verò quod additur, quod clauas sunt propter Ecclesiam finaliter, concedo ingenuè quod Papa vt potestate iurisdictionis habens, est propter bonum fidei & pacis Ecclesiae, vt ex capitulo septuagesimo septimo quatuor contra Gent. Sancti Thomae patet: & est ignobiliter ipsa pace Christi, quae exuperat omne sensum: & hoc est, quia Papa non est princeps nisi vt minister & vicarius naturalis principis, qui est summum bonū, ad quod ordinatur bonum comunetotius communitatis, vt ex 12. Metaphys. habetur.

¶ Ad rationem ex principio illo, Omne totum est maius sua parte, dicitur concessio illo principio formaliter (scilicet de toto & parte vt sic) quod dicitur: Et Papa quo ad personam & merita, sit pars, Ecclesiae vniuersalis: secundum potestatem tamen iurisdictionis (de qua est sermo) non est pars, ita quod potestas Ecclesiae vniuersalis non confurgit ex potestate iurisdictionis Papae & aliorum vt totum ex partibus sed potestas Papae est tota potestas Ecclesiae vniuersalis, & alia potestates sunt participationes ipsius in partem solitudinis datae, iam enim dictū est quod non plus potest Papa & Ecclesia quam Papa solus: licet plures potestates sint potestates Papae & Ecclesiae, quam Papa solus. Et si ex ratione

capitis, quia est membrum & pars corporis, iustare velis, respice ad Iesum Christum, qui caput verum totius Ecclesiae sic est, vt non solum quo ad potestatem, sed nec quo ad nobilitatem & sanctitatem sit pars Ecclesiae. Et vide quod in his mysticis loquutionibus non oportet ea, quae imperfectionis sunt (vt esse partem) saluare in his quae sunt superioris ordinis, quales sunt Iesus Christus, & eius vicarius generalis, qui quo ad nobilitatem & sanctitatem & personam pars est Ecclesiae.

¶ Ad illud verò Hieronymi, quod orbis maior est vbe, refertur, quod verum est, quo ad multa puta merita, virtutes, scientia, & in proprio secundo vigorem consuetudinis, non potestatis, id est consuetudo orbis praevalet consuetudini vrbis: sed potestas vrbis est supra potestatem orbis. Et quod haec sit intentio Hieronymi, ex contextu patet: quia de consuetudine Ecclesiarū, quae diaconi sub presbyteris sedent, loquitur.

¶ Ad rationem formatam super mandato Domini, Dic Ecclesiae: quia aduersarij sanctas glossas refugiunt (vt pro Ecclesia praelatus sic intelligatur cum sacris doctoribus eadem sententia) aliter dicitur, quod Dominus in illo mandato affirmatiuo plura ordinare mandat. Primò actum charitatis, Corripe eum inter te & ipsū. Secundò actus iudiciales, Adhibe duos, vtrin ore duorum vel trium stet omne verbum, & Dic Ecclesiae. Inter has autem actus haec est differentia, quod actus charitatis, inter se ad omne peccatum in proximum, & ad omnem fratrem, vt patet: actus verò iudiciales non extenduntur ad omne peccatum in proximum, nec ad omnem fratrem. Et quod non ad omne peccatum in proximum, ex eo lucidissime patet, quod sunt quaedam peccata contra nos quibus conuincendis non possunt adhiberi testes, vt patet de peccato coniugis tentantis factò coniugem in lecto ad peccatum contra naturam, & de secretissimis sermonibus. In his enim qui non possunt testari, adhiberi locum non habet praecceptum hoc affirmatiuum, Adhibe tecum duos, vt in ore duorum vel trium stet omne verbum, nec illud, Dic Ecclesiae: quia intelligitur in peccatis subiectis adhibitioni restium. Quod etiam non ad omnem fratrem, ex eodem fundamento habetur: quia scilicet si est aliquis frater, qui non sit subiectus alicui in terris, de illo non intelligitur praecceptū, Adhibe tecum, Dic Ecclesiae: vanum enim hoc esset.

¶ Et quia Papa est talis frater, ideo praecceptum hoc non habet locum simpliciter contra Papam. Dico autem simpliciter, vt praesertim me à casu in quo potest deponi.

¶ Et quod haec sit vera expositio ad literam, probatur ratione & auctoritate. Ratione quidem: quia Saluator in hoc praeccepto duo exprimit vniuersitates, scilicet personam peccantem: Frater tuus, & peccatum. Peccauerit in te (vtrumque enim abscque exceptione aliqua indefinitè ponit) & tamen oportet quo ad peccatum limitare ad peccatum capax adhibitioni: scilicet ergo quo ad fratrem limitare etiam oportet ad fratrem subiectum comunem cantem tecum in parte in terris. Et hoc potest accipi ex illo verbo, Frater tuus, id est, purè frater, id est, qui sit tibi frater, vt non sit plus quàm frater: ceteri namque praelati tui non sunt simpliciter plus quàm frater, sed quo ad aliquid: quia Papa ve d simpliciter. Quae ergo ratione limitatio admittitur peccati, admittenda est & limitatio peccati fratris. Auctoritas est Sancti Thomae in quarto sententiarum distinctio. decimanona, quaestio. i. art. secundae quaestio. tertiae ad secundum, dicens, quod si praelatus non habet superioritatem, recurrendum est ad Deum, qui eum emendet, vel de medio subtrahat: hoc enim propter solum Papam oportet dici, quia ceteri praelati habent superioritatem. Nec solus est Sanctus Thomas, sed nunc enunciat: referre auctoritates: affertur, ostendentes Papam omnino non habere superiorem ac per hoc non claudi sub appellatione fratris peccantis, quo ad actus iudiciales.

¶ Ex quo patet quāto temere qui dam dicat, quod super hoc textu absque omni calumnia, plenitudo potestatis gladij spiritualis, & executio eius in Ecclesia collegiata, ac per hoc in Concilio vniuersali super quemlibet Christianum qui est frater noster, etiam si Papa fuerit, fundatur: & quod super hoc fundatur potestas diffinendi, determinandi, statuendi, exercendi, constituendi leges, etiam supra personam Papae & vltim potestatis eius.

¶ Haec enim ex dictis & dicendis patet esse erronea. & dicentes haec, nesciunt discernere, quod praeccepta quae dantur de actibus iustitiae iudicialis, intelliguntur tam in factis quàm in personis subiectis, & non aliis: & quod ista praeccepta non probant subiectionem talis facti, vel talis personae ad Ecclesiam: sed de subiectis illi quaecumque & quicunque sint disponit. Ignorantia ergo est ex hoc textu subiectionem Papae arguere. Et vt conuincatur ista, praecitetur textus iste sic. Primò textus non magis loquitur de Ecclesia vniuersali, quàm particulari puta Mediolanensi. Et hoc etià conuincitur ex hoc quod peccate in me fratre meo Mediolanensi sufficit dicere Ecclesiae illi, & si illa non audierit, erit sicut ethiopicus

nicus, & cetera indistincte. ergo de Ecclesiis loquitur. Tunc vltima cum dicitur, Dic Ecclesia, aut sumitur Ecclesia communiter pro collectione fidelium quomodolibet, & hoc non, quia si non audiret totam collectionem Me diolanensium absque praelatis, non esset sicut ethnicus & publicanus, vt patet. Aut sumitur Ecclesia pro collectione fidelium cum praelato, & si sic sumitur, ergo etiam Ecclesia vniuersalis, cum sibi dicendum est, non sumitur pro acephala, sed cum capite qui est Papa. Ex hoc ipso ergo praecepto Domini intellecto proportionaliter de Ecclesia vniuersali, Papa comprehendit offenditur non sub appellatione fratris peccantis, sed Ecclesiae iudicantis, quia Ecclesia cum capite, & non acephala dicendum mandat peccatum fratris peccantis. Rursus Papa non est deterioris conditionis respectu Ecclesiae suae, quam quilibet Episcopus respectu Ecclesiae suae, sed Episcopus peccans in fratrem suum, non denunciat Ecclesiae suae acephala, sed Ecclesiae, id est praelato superiori, & sufficienter impletur mandatum Domini, ergo Papa non denunciat Ecclesiae Catholicae, cuius est Episcopus, acephala, sed superiori qui est Iesus Christus, clamando ad Deum, qui est paratus citò facere vindictam clamantium ad se, multo magis quam iudex terrestris, vt ipse testatur Lucae decimo octauo.

¶ Negandum est igitur, quod Ecclesia vniuersalis sit iudex ordinarius Papae in puniendo, & consequenter quod sit simpliciter & absolute illius iudex, & consequenter, quod quemcumque legis aeternum possit super eum. An autem in aliquo euentu vel casu sit illius iudex inferius examinabitur.

¶ Repugnare quoque Sacris Canonibus, quod Ecclesia vniuersalis sit iudex Papae in puniendo absolute, manifestè patet, quia sic de quolibet peccato Papae in proximum posset denunciari Papa, iudicari & puniri si fratrem admonitionem non audisset, contra capitulum, si Papa, distinctione quadragesima, & capita multa, nona quaestione tertia scilicet patet, nemo, aliorum, facta, cuncta, & contra omnes canones Pontificum, scilicet Bonifacii, Nicolai, Innocentii, Symmachi, Anterij & Gelasij. Et licet aliquod horum patiar fortè glossam quod loquitur de particulari iudice, & non de vniuersali Ecclesia, multa tamen capitula omne iudicium circa diuinum excludunt, vt capitulum patet, vbi sunt de fide Apostolica haec verba, Cuius autoritatis maius non est iudicium. Similiter capitulum aliorum, vbi sunt haec verba, Aliorum causas hominum Deus voluit per homines terminare, sed sedis istius praefulem suo sine quaestione reseruat arbitrio, vbi etiam Papam excludit, profequendo obiecti ones in contrarium. Est & contra extrauagantem Bonifacii octauum vnam sanctam, vbi diffiniens, inquit, Si deniat terrena potestas, iudicatur à spirituali: si deniat spiritualis, iudicatur minor à superiori, si verò suprema, à solo Deo, & non ab homine potest iudicari. Haec ille. Et est contra multos Doctores in Theologia quidem (vt refert dominus Ioannes de Turre Cremata in lib. 2. de Eccl. c. nonagesimo quarto) Hugonem de Sancto Victore, Albertum Magnum, Sanctum Thomam, Alexandrum de Ales, Sanctum Bonaventuram, Petrum de Tarentasia, Vltoricum, Ricardum, Petrum de Palude, Herueum, Augustinum de Ancona, Alexandrum de Alpidio. In iure autem canonico Hostiensis, Ioannem Andream, Guidonem, Archidiaconum, Innocentium, & Auerroem.

¶ Quod vltimò allata ex sacris Canonibus, ex eo quod Papa non potest contra statuta Patrum, responsum habeo diu Thomae in tractatu contra impugnantes religionem, quod intelligitur quoad ea, quae sunt iuris diuini vel naturae. Et hoc etiam habetur in glossa illius & praecedentis capituli sunt quidam.

¶ Ad capitulum, prima salus eodem modo dicendum est, aduertendum quod Patrum appellatione venit principaliter Papa qui est pater Patrum.

¶ Quod autem Ioannes Gerson affert contra summos Pontifices illud Gratiani, distinctione quarta, Leges instituuntur cum promulgantur, firmantur autem cum moribus vtiuntur comprobantur, quasi examen supremum legum sit, vnde firmantur, risu magis quam responsum dignum est. Relinquitur igitur certum & indubitandè tenendum, Quod Papa est supra vniuersalem Ecclesiam, non solum secundum singulas personas & Ecclesias, sed secundum ipsam Ecclesiam communitatè, solù Deū superiorè habens.

CAP. X.

De noua quadam fictione, qua imaginantur aliqui Concilium esse supra Papam.

ACTENVS simpliciter est disputatum & conclusum, quod Papa habet potestatem super vniuersali Ecclesia & concilio, vt caput, pastor, rector & director illius. Deinceps noua quadam imaginatio Ioannis Gerson in tractatu de potestate Ecclesiastica, & in tractatu, de Ausrribilitate sponsi seu Papae, tractanda confutandaque

est: quoniam periculosa est valde, & sanctae Matri Ecclesiae plurimum nocua. Et vt melius obseruare se ab his omnes possint, tractanda est sua imaginatio.

¶ Ponit imprimis potestatem Ecclesiasticam velut quoddam totum integrale distinguere in suas partes integrales, Papatum, Cardinalatum, Patriarchatum, Episcopatum, Sacerdotiumque, Ecclesiamque integrari ex his ita vult, vt sublato non Papa, sed Papatu, non sit Ecclesia vniuersalis. Vultque proinde in Ecclesia & concilio vniuersali sine Papa sit, siue non, claudat autoritatem Papalem, quam supremam potestatem Ecclesiasticam & plenitudinem potestatis Ecclesiasticae, formaliter potestatiue & originaliter reliquis continet, & in solo Romano Pontifice formaliter & subiectiue esse fatetur, à Iesu Christo Petro datam. Fatetur quoque Ecclesiam regimè in Iesu Christo institutum Monarchicè, ita quod hoc non nisi à solo Deo mutabile est, & Monarchiam esse Papam.

¶ Cum his quoque distinguit & bene, & potestatem Ecclesiasticam tripliciter accipi, primò, secundò ipsum, vt Papatum, secundò se. Secundo, secundum applicationem ad hanc vel illam personam, vt quod Papatus sit in Ioan. vel Marc Tertio, se: vbi executione, vt quod Papa faciat vel non faciat hoc vel illud. Et apponit altera distinctione de multiplici modo essendi in aliquo, vult quod licet quilibet Ecclesiastica potestas sit formaliter & subiectiue tantum in supposito formaliter denominatis ab illa (puta Papalis in Papa, Cardinalitas in Cardinali, Episcopalis in Episcopo) nihilominus quilibet Ecclesiastica potestas est in Ecclesia vniuersali seu Concilio vniuersali illa representante tripliciter. Primò, sicut in fine, quia data est in edificationem corporis Christi. Secundo, sicut in regulata applicatione ipsius ad personam. Tertio, sicut in regulata vsum seu executionem potestatis in persona existens. Et de primo ac secundo modo non esse dicit facultatè de tertio autè similiter dicit, si consideretur quod potestas Papalis data est in edificationem Ecclesiae. Et probat sic, Papa est peccabilis, & potest hac potestate in destructionem Ecclesiae abuti, similiter Sacrum Collegium Cardinalium non est in gratia vel fide confirmatum, ergo oportet vt aliqua sit reliqua, nobilior quilibet & indeviabilis regula ab optimo legislatore Christo, secundum quam possit abuti huiusmodi potestatis reprimi, dirigi, atque moderari. Haec autem est Ecclesia seu vniuersale Concilium, ergo in Ecclesia vniuersali est Papatus, vt in regulatio executionis ipsius.

¶ Et confirmatur, quia cum medium virtutis non habeatur nisi prout sapiens iudicabit, & Papa habeat potestatem in edificationem, prout sapiens iudicabit, finalis resolutio huius iudicij fiet ad Ecclesiam seu Concilium, vbi est sapientia indeviabilis. Et hic inquit, fundantur multa, vt quod Papa iudicari potest & deponi per Concilium, quod Concilio subicitur, quoad vsum suae potestatis, & sibi potest dici, Cur ita facis? & quod in concilio est etiam potestas Papalis quarto modo, scilicet suppletiuè, quod scilicet suppleudo facere potest quicquid potest Papa, vt Decreta & acta Concilij Constantiensis testantur.

¶ Distinguit praeterea potestatem Papae in eam, quae sibi à Iesu Christo tributa est in Petro, tanquam suo Vicario & Monarche, tanquam ordinis, quam in iudicacione in foro voluntario & inuito (& hanc vult esse supernaturalem) & in eam quae conuenit Papae ex iure naturae & positio. Natura quidem, quia dictam: non naturalem iuris vult, vt supremam in aliqua politia, gaudet à multis priuilegijs & honoribus super alios. Positio verò multiplici, & in proposito ipsius Ecclesiae s. u. generalium Conciliorum, sicut communitas perfecta suo capiti dare potest. Et hanc vult esse auctoritatè interretandi, dispensandi que in statutis Concilij generalis, prout occurrens necessitas vel euidentis utilitas postulat, vbi prout recursum ad generale Concilium non patet. Propter cuius distinctionis ignorantiam multam ortam putat ignorantiam in putantibus omnia posse Papam ex auctoritate sibi à Christo tradita.

¶ Concilium igitur esse supra Papam habere que vim coactiuam super illum possitque illi leges imponere circa vsum potestatis, suspendere ab executione, & deponere cum culpa & sine culpa, infert. Comparare propterea, inquit, Ecclesiam Papae, nihil aliud est quam comparare totum parti integrali, & quare e quid sit maius: constat enim, quod Ecclesiae seu Concilij vniuersalis auctoritas maior est auctoritate Papae in lex. Primò, in amplitudine vel extensione: secundò, in infallibili directione: tertio, in moru reformatione in capite & in membris: quarto in coactiuam potestate: quinto, in causarum fidei difficilium vltimata decisione: sexto, quia copiosior: completitur enim saltem virtualiter omnem potestatem & omne politicum regimen, Papale, imperiale, regale, aristocraticum & timocraticum.

¶ Confirmat dicta sua ex Apostolorum actibus pluribus: quia scilicet Iacobus non Petrus diffiniuit in Concilio, Aet. decimo quinto: & ibidem non Petri nomine, sed communitatis scribitur ad Antiochiam, Apostoli seniores, &c. & miserunt Petrum & Ioannem tanquam subditos Ecclesiae, Aet. octauo. & Petrus copiosus est rationem reddere de ingressu ad Centurionem, Aet. vndecimo. Fudat autem super allatis prius ex Matthaei decimo octauo autoritatibus, Dic Ecclesia, & Quaecumque ligaueritis super terram, & Concilio Constantien. Et concludit quod luce clarius ex principiis Theologiae conclusa est subiectio Papae ad Concilium. Et vsque ad eodè progreditur, vt pestiferam perniciosissimamque doctrinam appeller, ponentem Papam supra Concilium, aut saltem non imparem illi.

ad Antiochiam, Apostoli seniores, &c. & miserunt Petrum & Ioannem tanquam subditos Ecclesiae, Aet. octauo. & Petrus copiosus est rationem reddere de ingressu ad Centurionem, Aet. vndecimo. Fudat autem super allatis prius ex Matthaei decimo octauo autoritatibus, Dic Ecclesia, & Quaecumque ligaueritis super terram, & Concilio Constantien. Et concludit quod luce clarius ex principiis Theologiae conclusa est subiectio Papae ad Concilium. Et vsque ad eodè progreditur, vt pestiferam perniciosissimamque doctrinam appeller, ponentem Papam supra Concilium, aut saltem non imparem illi.

CAP. XI.

Quod secluso Papa, in Ecclesia non est Papatus suppletiuè & sicut in regulante vsum ipsius.

IN PRINCIPIUM Veritatis videtur circa recitata à radice sumèdo declarabimus. Primò, id super quod tota haec confurgit fabrica: falsum esse scilicet, quod secluso Papa, quomodolibet in Ecclesia Dei sit Papatus, sicut in regulatio ipsius quantum ad vsum & suppletiuè. Deinde ostenditur falsum esse quod Papa habeat aliquam potestatem ab Ecclesia: sed omnia potest ex Papatus auctoritate. Et deinceps sigillatim omnia examinando determinabuntur, manifestata prius veritate, circa potestatem applicandi potestates ecclesiasticas ad personas, an sit Ecclesia secluso Papa. Sic enim modo de Ecclesia, vt distinguitur contra Papam, loquimur: & sic volumus intelligi dum de his sermo est. Si Papatus igitur est sic in Ecclesia cum Ecclesia non habeat ipsum ex seipso (vt aduersarius fatetur) oportet quod datus sit ei à Deo. Et cum huiusmodi donata à Deo nesciamus nisi per reuelationem in sacra Scriptura, vel traditione Apostolorum, vel in sanctis doctoribus, aut determinatione Apostolica contentam, aut per rationem ex principiis theologicis efficaciter probantem: in nullo horum reuelatio haec inuenitur, sed oppositum, si theologia ratio non conuincit, sed potius abducit ad hoc sentiendum esse oppositum. Et quidem quod in sacra Scriptura donatio ista non reperitur, ex antedictis patet: auctoritates enim sumptae ex Matthaei decimo octauo, nihil dant nisi supra subiecta Ecclesiae in definitè, vt praedecelaratum est. vnde ex eis non potest huius vel illius subiecto probari: sed haberi quam potestatem in subiectio habeat.

¶ Ex gestis verò ab Apostolis nihil tale habetur: quia Aet. octauo licet Petrus & Ioannes sint missi, non tamen vt subiecti: Spiritus enim sanctus missus est Filio iuxta illud Ioan. 16. Quem ego mittam vobis: & tamen non est subiectus. Malè theologus ego, qui ex missum esse, infer subditum esse. Aet. verò 11. disceptatio eorum qui erant ex circuncisione aduersus Petrum, nullam superioritatem, sed ambiguum emulationem legis Moyse praesertit. Et quod illa disceptatio non ab Apostolis, sed conuersis Iudaeis, & praecipue Pharisaeis fuerit: extus ille iustus cum c. 15. (vbi illi haeresi Pharisaeorum, dabant legalia imponenda etiam gentilibus) insinuat. Et rursus reprehensio non factis, sed verbis, subditis quandoque licita est aduersus praelatos, vt de Petro & Paulo apparet ad Galat. 2. & superius ex sancto Thoma ostendimus. Et idem Gregorius (vt habetur secundum quaestione septima, ca. Petrus) hoc soluit, quod Petrus noluit vti auctoritate sua. Aet. verò 15. non fuit Concilium vniuersale, nec Iacobus dedit sententiam: & ideo nihil facit ad propositum. Quod non fuit Concilium vniuersale, patet ex hoc quod non fuerunt ibi nisi tres ex 12. Apostolis, vt ad Galat. 2. habetur, scilicet Petrus, Iacobus & Ioannes. Quod enim narratur Aet. 15. tunc fuit, quando Paulus post annos 14. ascendisse se Hierosolymam, ad Galat. 2. refert, vt glossa ordinaria dicit Aet. 15. Quod Iacobus sententiam non dedit, sed iudicium suum dixerit post Petrum loquens ex eo patet quod subditur, Tunc placuit Apostolis, & Senioribus cum omni Ecclesia eligere & mittere, &c. scribentes per manus ipsorum. Conclusio ergo in qua stat proculdubio sententia diffinitiuè, in communi facta est, non à Petro nec Iacobo. Et scito quod quia solutio quaestio petebatur non à Petro, sed ab Apostolis & presbyteris praesentibus (Hierosolymis) vt patet in eodè decimo quinto c. ideo Petrus simpliciter Apostolarum non papali auctoritate vsus, exhibuit se sicut vnum ex aliis in tali conuentu: & c. 70

¶ In communi nomine Apostolorum appellatione contentus fuit. Et bene: quia omnia tempus habent: nec dum autem erat tempus vtendi plenitudine potestatis suae: in statuto praecipue transitorio: quale fuit propositum à Iacobo, cum dicit, Ego iudico, id est, hoc est iudicium meum, &c. Aduenit postmodum tempus, quo Papa manifestauit suam plenitudinem potestatis, vt patet legenti gesta Patrum & Ecclesiae. Quamuis & hic Petrus primus inuenitur & in electione Matthaei & in codonatione Ananiae & Sapphirae & Simonis & extraditione successiva Apostolorum, Papam potius quam Concilium primatum obtinere animis vobisque Christianorum

inhibitum est vsque ad Concilium Constantien. ad quod vsque tempus sancti doctores absque dubio hoc docuerunt. Nec Concilium Constantien. aut Basiliense oppositum determinare potuit: quia si Hieronymi solius auctoritas innixa sacrae Scripturae praualuit Concilio (vt patet 36. q. 2. c. tria. in eodè capitulo, placuit) quanto magis tanta lucida nubes testium in doctorem innixa sacrae Scripturae aperte, vt monstratum est & monstrabitur, praualer congregationi Constantien. ante Martinum, & Basiliensi Concilio: Omnia enim Concilia per Romanam sedis auctoritatem robur acceperunt, & facta sunt, vt c. significasti. de elect. allatum est. Quod autem nec ratione ex theologicis principiis hoc habeatur, sed potius in hoc, quod sumus prouisor & legislator Dominus Iesus Christus non reliquit Ecclesiam dilectissimam sine sufficienti regula & inobliquabili in re mediū concurrentiū defectu: sed Papa est peccabilis, Ecclesia verò errare non potest: ergo. Haec enim ratio ad hoc propositum non solum non procedit ex principiis theologiae, sed in haeresim adducit danatā, pro fundamento enim sumitur quod Ecclesia potest non errare, & Papa potest errare: aut loquitur de errore personali in gratia grati faciente, aut de errore iudiciali, definiendo in quacumque re Ecclesiae, vel in fide. Si loquitur de errore personali in gratia, in haeresim inciditur danatā: quod potestas ecclesiastica fundatur super charitate, & tamen hoc modo contra seipsum oportet quod intendat iste homo, quia expressè affert pro ratione, quia Papa est peccabilis, & sacri collegij ei assentes non est confirmati in fide & gratia. Ex hoc ergo quod apud ipsam Ecclesiam est firmata in fide & gratia & propterea in obliquabilis oportet dicere quod à Deo habeat regulatiua potestatem vsus omnis ecclesiasticae potestatis. Et hoc quod aliud est dicere, quod sequitur haeresim illorum, qui, quoniam vbi sunt duo vel tres congregati in nomine Domini, in medio eorum est Dominus Ecclesiastica potestatis in bonis Christianis nonnulli: Amplius. Quis reuelauit huic homini, quod praetorū congregatio in Concilio generali, secluso Papa sit confirmata magis in fide & gratia personali, quā Collegij Cardinaliū: quare non possunt omnes illi esse in peccato mortali sicut isti: Praeterea, quāuis Ecclesiae sit promissa gratia personalis in aliquo supposito sepe (iuxta illud Matt. vlt. Ecce vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem saeculi) quis hoc promissit praetatis istis sic congregatis magis, quā collegio Cardinaliū cum Papa? Quaecumque enim auctoritas afferatur de congregatis, scilicet, vbi duo vel tres, & cetera. & Si duo ex vobis consenserint, & similia, non magis habet locum in illa acephala congregatione, quā in illa non acephala, quae verè est in nomine Domini, saltem quo ad auctoritatem. Nec potest dici, quod hoc conueniat Concilio dicto ex representata Ecclesia vniuersali, quia gratiae personales representati non transeunt in representantem, vt patet inductiue.

¶ Si verò loquantur de errore iudicialiter diffiniendo de re qualibet, constat, & quod Papa, & quod Concilium simul cum Papa errare potest, malè iudicando de vno regno, quod iste habet ius eius, & non alter, aut quod ille Episcopus sit simoniacus, vt patet in cap. à nobis. desent. excommunic. & in quolib. S. Thomae vbi supra. Si autem de iudicio fidei sit sermo, aut comparatur Papa & Concilium secundum proprias naturas & vires: & si tam Papa, quā Concilium potest errare: quia omnis homo mēdax. Aut secundum assentiam diuinam prouidentiae: & sic falsum & erroneum est dicere quod Papa possit errare: quia hoc esset dicere quod Ecclesia tota potest errare in fide: quia ad ipsam pertinet determinare de fide, vt habetur de baptismo & eius effecta, capit. maiores. & 4. quart. c. à recta. memor sum. & quorities. Et quicquid determinatum est ab ipso de fide omnes Christiani fideles sequi oportet, vt patet ex hoc quod haereticus censetur, qui damnatur ab Apostolica sede conclusioni in fide, adharet pertinaciter: & ex hoc quod qui aliter docet & sentit de fide, & sacramentis Ecclesiae quā Rom. Ecclesia haereticus est. vt patet ex S. Thomae in secunda secunda, quaest. 1. art. vlt. docente quod ad summi Pontificis auctoritatem pertinet, finaliter determinare ea, quae sunt fidei, vt ab omnibus in concussa fide teneantur, & in q. 1. artic. 2. ad tertium, quod contra Papae auctoritatem in materia fidei, nec Hier. nec Aug. nec alij sacrorum doctorum suam sententiam defēdit, & ex c. si Papa, dist. 40. vbi dicitur, quod ex ipso post Dominum vniuersorum salus dependet: & per hoc ineffabile Papae iudicium, impletur illud Ioan. 14. quod Spiritus sanctus docetur est nos omnia. Colligendo igitur rationis solutionem, dicitur quod semper altera praemissarum est erronea. Sic enim est sermo de obliquitate à gratia, illa vniuersalis est erronea, s. quod obliquum oportet regulari in terra à recto: & est expressè damnata etiam à Concilio Constantien. sub Martino. Si autè est sermo de obliquitate à iudicio fidei, illa propositio est erronea, scilicet quod Papa potest errare, & reliquum Ecclesiae non. Confirmantur haec auctoritatibus supra allatis. Et haec responsio est ratio sumpta ex parte

partem

partem

partem

partem

parte causæ materialis, ex hac enim habetur quod non magis cõmunitas quàm vna persona in officio vicariatus Christi posita, quantum ad ea quæ sunt fidei, habet quod sit subiectum seu materia assistentiæ diuinæ, cum non sit differentia apud Deum in multis aut paucis, vno vel pluribus saluare, imo ex quo monarchicum institutum est regimen, in vno solo constituta est potestas, vt S. Thomas in 4. sentent. distin. 19. q. 1. dicit. Ex quo patet, quod voluntariè dicitur quod Papa habet potestatem in edificationem, prout sapiens, id est, Conciliū determinabit. In his enim quæ sunt fidei secundum diuinam sapientiam in Scripturis reuelatam & sibi assistentem, in directione autem morum secundum prudentiam monasticam & politicam, quæ in principe est, edificare Ecclesiam debet. Et ad hæc multum adiuuatur ex Concilio sanctorum Patrum: & propterea cum veneratione à summis Pontificibus suscipiuntur, ostendunt siquidem statuta iter Papæ, quod sequi secundum Deum debet, quamuis cogere ipsum nequeant, vt ex prima secundæ S. Thomæ allatum est. Rationes autem quæ concernunt dispositionem Papæ, inferius soluentur.

¶ Ex parte verò causæ formalis, quia Papatus est ex formali sua ratione suprema in Ecclesia Dei potestas, vt ex antedictis habetur, & istemet fatetur: suprema autem potestati in Ecclesia repugnat dari in Ecclesia superiore, quia iam non esset suprema in Ecclesia, sed potestas in Ecclesia regulatiua Papatus quo ad vsū est superior Papatus, ergo in Ecclesia Dei nõ est talis potestas, & consequenter non est in illa Papatus, sicut in regulatiuo vsus illius. Prima propositio assumpta (vt dictum est) patet ex determinatione etiam Concilij Constantiensis, sub Martino quinto, secunda autem est nota ex terminis: tertia autem, & probatur, & est ab eo confessa. Probat quidem, quia cum par in par nõ habeat imperium, & propter ea vnus Papa non potest ligare manus alterius, oportet si Ecclesia potest ligare manus Papæ constituendo leges coactiuas circa vsum Papatus & suspendendo ab exequutione: quod potestas Ecclesiæ non sit par papati, sed superior papatu. Confessa est autem ab hoc viro quum loquens de dispensatione facta à Papa, dicit, Tener, &c. Hæc dispensatio si nõ continet errorem apertū, aut nisi fuerit superiori lege prohibita, quod dicitur propter statuta fieri possibilia circa Papalis vsus potestatis per generale Conciliū. Hæc illè.

¶ Et vt magis pateat horum fictio, aduertendum est quod quæ admodum in adunatione omnium sensuum exteriorum in vnum subiectum, non inueniuntur vnus vnus iudex præter singulas sensuum potestates, nisi sensus superior eis omnibus & communis omnibus præiungeretur (& propterea oportet ponere sensum communem, vt patet in secundo de Anima, vnicum & commune, omnium sensibilem in iudicem altiorum omnibus, quo vno vnum subiectum habens plures sensuum potestates iudicat) ita posito, sed non concessio quod in Ecclesia inueniuntur omnes potestates ecclesiasticæ, scilicet Papatus, cardinalatus, & cetera. si eis non resularer, aut quomodolibet eis iungeretur vna alia potestas, nihil posset nisi quod secundum singulas potestates papatus, cardinalatus, episcopatus, & cetera posset. Perinde enim est (vt dicitur in 2. de anima) duabus potentis indicare, ac si duo iudices essent. Ex concursu igitur omnium potestatum in Ecclesia vniuersali etiam cum Papa, non plus potest apud sapientes tota Ecclesia cū Papa, quàm possint singule potestates, ac per hoc cum papatus non possit ligare manus Papæ nec tota Ecclesia hoc potest, nisi fingatur superior quædam potestas papatu, qua Ecclesiæ communitas vtens iudicet de singularum potestatum actibus & si hoc fingitur, contradicitur veritati & sibi ipsi, qui Ecclesiam ex papatu, cardinalatu, & ceteris, componi vult.

¶ Ex causa demum finali probatur intentum quadrupliciter. Primo quia incidit in Scyllam, cupiens vitare Charybdim. Si enim propter hunc finem, vt quilibet potens errare, habeat superiorem in terris, oportet hanc in Ecclesia supra papam potestatem ponere, quis corrigeret Conciliū ipsum potens errare: imò quod de facto errauit in decretis illis Constantiensis & Basiliensis, & in multis aliis errare potest propter quod à Concilio ad Papam cõceditur appellatio, vt Sancti Thom. in quæst. de potentia Dei q. 10. artic. 4. ad decimum tertium dicit. Et de Concilio Basiliensi, quod quamuis legitime congregatum, errauerit in notoriè conuincitur ex ipsius verbis in secunda sessione, scilicet, Synodus Basiliensis decernit & declarat, quod ipsa pro hæresum extirpatione ac morum generali reformatione Ecclesiæ in capite & in mēbris, nec nõ pace inter Christianos procuranda, in Spiritu sancto legitime congregata per nullum quauis autoritate etiam si Papali dignitate præfulgeat, dissolui, aut ad alium locum transferri, seu ad aliud tempus prorogari debuit aut potuit, debet aut potest, debet aut poterit in futurum, absque eiusdem synodi Basiliensis deliberatione & consensu. Hæc ibi. Vbi manifestissimè apparet,

quod etiam in his quæ sunt iuris positiuu (qualia sunt tempus & locus Concilij) determinauerunt non habere potestatem summam pontificem, etiam antequam ipsa synodus congregata sibi tunc esset: quod tam erroneum est vt argumentatione non egeat. Et hoc vnum ideo attuli, vt ostendatur & quod Conciliū ritè esset congregatum autoritate Romani Pontificis, ipso absente aut non cõsentiēte decretis, errare potest, & errauit: & vt ex hoc vno manifestè falso in principio Concilij illius decreto omnium decretorum illius autoritas quanta sit cognoscatur. Inquit enim Augustinus, quod si ve minimum mendacium in sacra scriptura admittitur, tota perit.

¶ Secundo, quia verus finis potestatis ecclesiasticæ, scilicet, vnitatis fidei, charitatis, & pacis, qua vna est Ecclesia, & peruenitur ad patriam cœlestem, melius causatur per vnum, quàm per plures conuenientes in vnum.

¶ Tertio, quia nimis derogat dignitati supernaturalis ordinis potestati ista, quasi sicut Deus in naturalibus creauit hominem liberum & reliquit eum in manu concilij sui (quo fit vt communitas libera Regem constituat cum certis legibus tacitis vel expressis) sic disposuerit Christus in supernaturali regimine Ecclesiæ, dando cõmunitati potestatem supra principem. Longè quippe aliter est, nam supernaturalis regiminis firmitas non super humano concilio, sed super diuina assistentia supernaturali fundatur: ac per hoc ad infallibilitatem infallibiliter consequendam, ipsa supernaturalis regiminis resolutio respicit recursum ad potestatem communitatis.

¶ Quarto, quia cum gratia perficiat naturam per modum eius, & diuina Sapiencia disponat omnia suauiter, oportet vt Iesus Christus disponat regimen Ecclesiæ suæ, vt viuus non vt defunctus: propter quod non ante mortem, sed per resurrectionem in æternum non moriturus, Petrum instituit non successorem, sed vicarium suum. Commune est autem omnibus principibus videntibus vicarios instituentibus, vt potestatem Reipub. super vicariū non dent, sed sibi reseruent iudicandum. Dominus igitur Iesus Christus Communitati Ecclesiæ non dedit potestatem super suo vicario: sed illi suam assistentiam non defuturam aperiens, Luca 22. Ego rogauit pro te, vt non deficiat fides tua, ipsi confirmationem aliorum commisit subdens, Confirma fratres tuos. Et hæc ratio licet magis ex modo, quàm sine regimini sumatur: ostendit tamen quod ad consequendū Ecclesiæ finem ex eo modo regimini nõ conuenit in Ecclesia supra ponere potestatem. Quia ergo posita potestas ista in Ecclesia supra Papam regimini Ecclesiæ per vicarium sub Iesu Christo viuente non consonat, & supernaturali resolutioni ecclesiastici iudicij derogat, & ad verum Ecclesiæ finem inepta est, & intentum finem correctionis omnium errare potest non assequitur: rationi formali papatus repugnat, assistentiæ Christi ad Papæ iudicium in his, quæ sunt fidei obstat, & nulla auctoritate authentica, aut ratione efficaci asseritur, tōtque sanctorum testimoniis aduersatur: concludendum est quod frustra, ignoratè, reuerè atque impiè prædicatur, scribitur, & defenditur.

CAP. XII.

¶ Quod secluso Papa, non sit in Ecclesia potestas legislatiua.

V O N I A M autem præter dictam potestatem duas alias in Concilio locat secluso Papa (scilicet potestatem applicandi potestates ecclesiasticas ad personas, & potestatem condendi interpretandique autoritatiuè leges) de his aliquantisper dicendum est. Autoritas Ecclesiæ in condendis legibus conuenit Ecclesiæ secundum istum ex hoc, quod est communitas perfecta. Vnde si qualibet communitas libera & perfecta potest condere leges, & ipsius solius autoritate possunt mutari conditæ ab ea leges: sic in Ecclesia etiam oportet.

¶ Sed vt breuiter error istius pateat, omisso quod Ecclesia absque Papa non est cõmunitas perfecta (quia sine capite) dicimus quod quia Ecclesia vniuersa distincta contra Papam est communitas subiecta à Iesu Christo Papæ (vt patet ex autoritatibus inductis restantibus ipsum esse pastorem, rectorem, episcopum, directoremque omnium Christianorum, & vniuersalis seu Catholice Ecclesiæ) consequens est quod Ecclesia, etsi possit ordinare per modum societatis cuiusdam, non tamen potest aliquid statuere, habens vim coactiuam, non solum circa actus Papæ, sed nec circa quemcumque Christianum, nisi ratione autoritatis prælatorum illius, si illi ad hoc cõcurrerit: & si fiat de facto, nõ valet nisi autoritate Romani pontificis implicitè vel explicitè roboretur. Vnde S. Tho. (vt superius adductum est) inquit, Sancti patres concilij cõgregati nihil possunt statuere, nisi interueniente autoritate Rõ. Pontificis. Et (vt supra dictum est) rectè dixit, Sancti patres: nisi multi patres ex sua temeritate possunt statuere, etiam ligando manus Pontifici summo. Et cõfirmatur hoc ex diffinitione legis posita à sancto

Thoma in prima secundæ. q. 90. vbi in vlt. ex prædeterminatis concluditur, quod lex est rationis ordinatio ad bonum commune ab eo qui curam habet communitatis, promulgata. Ex hoc enim patet, quod lex Ecclesiæ nihil aliud est, quàm rationis ordinatio ad Ecclesiæ commune bonum à Papa (qui curam habet communitatis ecclesiasticæ) promulgata: ac per hoc communitas Ecclesiæ, cui supius cura nõ est relicta à Iesu Christo, sed commissa Papæ non potest leges autoritatiuè facere. Et hoc cognoscetes, sancti patres à Papa robur decretorum suorum cognouerunt, vt etiam exorto hoc errore potest electū Martinū Papā quintū: ipsa requisitio oratorū regis Polonia, quod approbaretur decisa in materia fidei à Martino testatur vt patet in sessione vltima, Et Basilienses multū instituerūt apud Eugenium quartū, vt decreta Basiliensis Concilij approbaret, & nõquā obtinuerunt: vt dominus Ioannes de Turcremata refert: & in gestis Basiliensium Concilij apparet. ¶ Amplius Autoritas Ecclesiæ determinatiua de his, quæ sunt fidei, principaliter residet in summo Pontifice & nõ solū principaliter sed finaliter, ita quod ad ipsū spectat finalis de fide determinatio: nec spectat ad Cõciliū, sed Cõciliū scilicet à Papa cõfirmatur: & à Cõcilio, ad Papam appellatur: vt factus Thomas in allatis locis, & Secūda lectūda, & quæstio. de potestā Dei, & cõtra errores Græcorum docet. ergo à fortiori ad Papam principaliter & finaliter spectat cætera statuere, & frustra à Concilio ad eum appellaretur, nisi iustitiam posset supra Conciliū ministrare. ¶ Amplius Consuetudo Ecclesiæ habet & habuit, vt Papa in omnibus quæ non sunt de iure naturæ aut diuino, possit non solum dispensare, sed mutare iura: non ergo ipse à Concilio in interpretando dependet, sed econuerso. Et ex hoc patet quod capitulum, frequens in Concilio Constantiensi decretum: nisi apostolica autoritate firmatum sit, non habet certam vim obligatiuam: quo in sessione 39. ante electum Martinum factum est.

CAPVT XIII.

¶ Quod potestas applicatiua ecclesiastica potestatis ad personam, non est in Ecclesia secluso Papa nisi in casu.

DE AVTORITATE autem applicatiua Papatus & aliarum ecclesiasticarum potestatum ad hanc personam vel illam, sciendum est, quod potestas ista regulariter & principaliter est in Papa, & non nisi in casu in Concilio seu Ecclesia. Et in Papa quidem esse potestatem hanc quo ad applicationem potestatum inferiorum papatu, patet tum ex gestis Apostolorum, dum singulos Episcopos per loca instituebant: tum Ecclesiæ consuetudine, quæ quotidie hæc à Papa faciente suscipit absque conscientie scrupulo, tum ex ratione officij sui: ad eundem namque spectat plena potestas supremi regiminis, & assumptio aliorum in partem sollicitudinis, vt patet Exodi decimo octauo, vbi Moyses dixit populo ex consilio Iethro elegit & constituit principes populi, & millenos, & centuriones & decanos. Quo ad applicationem verò papatus, & ex gestis Beati Petri Apostoli, cum instituit Clementem Papam (vt habetur octaua quæst. 3. si Petrus, ex autoritate Ioannis tertij, qui sedit anno Domini 600. tempore Iustini Imperatoris) & ex continua obseruatione liquet. papa nãque instituit ad quos spectet electio, & mutat & limitat sic actum electionis vt opposito modo sit irritus. In Ecclesia autem seu Concilio non esse hanc autoritatem secluso papa, ex hoc patet, quod tota Ecclesia non potest autoritatiuè mutare legem factam à papa: puta quod electio non spectet ad Cardinales veros, & indubitatos, quod electus à minus quàm duabus partibus Cardinalium sit papa. sed bene econuerso papa posset statuere, quod electus à minus quàm duabus partibus Cardinalium, sit papa, & quod electio spectaret ad tales & tot prælatos, & non ad hos qui vocantur Cardinales, quia eiusdè est destituere, cuius autoritatiuè est constituere in his quæ sunt iuris positiuu, quale est, quod electio spectet magis ad presbiteros & diaconos talium Ecclesiarū Romæ, qui vocantur Cardinales, quàm ad canonicos Lateranenses, & sancti Petri, magis ad episcopos Hostiensium, Sabinensem, prænestinum, Tusulanensem, Albanensem & portuen. quàm ad alios episcopos. Hoc enim nec à diuino nec à naturali iure esse cõstat. Si enim potestas ipsa applicatiua esset in ecclesia, secluso Papa, posset Ecclesia mutare statuta papæ, circa applicationem huiusmodi. Vnde secundum veritatem, Conciliū, secluso Papa, quia nihil potest nisi quod per singulas potestates in eo contentas potest, nec vnum quidem, & illum minimum potest constituere episcopum, si illi prælati ad quos spectat illum constituere desuerint. Papu autem potest & eligere, & constituere episcopos, vbique terrarum sua sola autoritate, quæ non sua sed illius est qui graditur in multitudine fortitudinis suæ.

¶ In casu autè permissionis (puta quia Papa nihil statuit in oppositū (& ambiguitatis (quia nescitur si aliquis est verus Cardinalis) & similibus euentuū mortuo, vel incerto Papa (vt tempore magni schismatis inchoati sub Urbano sexto cõtigisse videtur in e-

clesia Dei esse potestatem applicatiuam papatus ad personam seruatis debitis requisitionibus, ne perplexa sit, asserendum est. Et tunc per viam deuolutionis ad vniuersalem Ecclesiam potestas hæc deuegare videtur, tanquam non existentibus electoribus determinatis à Papa ad representandum illam in hoc actu pro bono ipsius Ecclesiæ. Iam enim ostensum est quod Ecclesiæ cura non sibi ipsi, sed Petro à Christo commissa est: & propterea determinatio Petri ad exercendum electionis actum nomine Ecclesiæ præualeat tam determinationi quàm actui ipsius Ecclesiæ, cuius nomine, sed non autoritate fit.

¶ Quid autem de potestate positiua sentiendum sit, inferius tractabitur, Domino concedente. Hæc autem dicta sunt, vt pateat, Conciliū secluso Papa, nec regulatiuam vsus Papalis, potestatis, nec legum conditiuam & interpretatiuam, nec applicatiuam omnis potestatis ecclesiasticæ ad personam potestatem autoritatiuè habere, sed omnia à Papa mendicare ipsum oportet.

¶ Et per hæc etiam satis clarum restat, quod Cõciliū non habet papalem potestatem suppletiuè. Et si contra hæc afferantur gesta in Concilio Cõstantiensi, iam dictum est quod propter incertitudinem Papæ & electorū in his quæ electionis actus exigebat, admitti potest congregatio illa postvniōnem trium obedientiarum. Veruntamen perfectum ac indubitatum Conciliū absque vero, & indubitato Papa, & vno eorum contradicente, esse non potuit, propter quod illius acta non nisi sub Martino quinto autentica sunt, sub quo nihil gestum est à Concilio sicut prius.

CAP. XIII.

¶ In quo soluentur rationes contra Papam, quod Ecclesia sit totum & autoritas eius maior in se.

V O D V E R O dicitur, quod comparare Ecclesiam Papæ, est comparare totum parti integrali, de potestatiibus ecclesiasticis loquendo (quia de his est sermo) facillimū est inuenire: imò sophisticum monstrare, nam sophisma est. Nam sicut vnitas est pars numeri, & senarius numerus est maior vnitate, quàm dualitate: ita papatus, qui est vnica potestas ecclesiastica, est pars totius numeri potestatis ecclesiasticæ. Et hoc modo potestas ecclesiæ est maior potestate Papæ: sicut totū parte. & hoc est dicere, quia sunt plures potestates quàm potestas Papæ: quod gratis cõceditur. Sed ex hoc non sequitur, quod potestas ecclesiæ sit maior, id est plus possit quàm Papa: in quo sensu disputatur. Vnde puerile est, quod ex distinctione potestatis ecclesiasticæ in papatu, cardinalatu, episcopatu, &c. inferatur, quod quære in ecclesia sit maior Papa est quære in totū sit maior parte integrali. ¶ Quod etiā dicitur quod ecclesiæ autoritas est maior autoritate Papæ in se, falsum, & erroneū est: quoniam si sumatur ecclesia vt distincta cõtra Papam, nullo modo est maior Papa, nisi amplitudine seu extensione numeri: quia Papa est vna potestas, illa multæ. Ex quo enim ostensum est, quod papatus, secluso Papa non est in Ecclesia nisi potentia ministerialiter electiua (quia scilicet potest sede vocante Papam eligere per Cardinales, vel per seipsum in casu) & paratus est potestas suprema, ad quam spectat causas fidei determinare, & qui certus est, non eget amplius certificari: erroneum est dicere, quod vltima decisio fidei non ad Papam, sed ad Conciliū spectat: & tantò magis erroneum, quāto de Concilio dicitur distincto contra Papam.

¶ Et quoniam sola diuina assistentia causa est inobliquabilis directionis & iudicij in Ecclesia, & hæc adest Papæ, & similiter papatus est potestas omnium aliarum potestatum, coactiuam vim habens & omnem potestatem, virtualiter continens, consequens est quod autoritatiuè Ecclesia non sit maior Papa: sed è cõtrario in cæteris quinque enumeratis capitulo 10. Et sic patet quāta cæcitate percussus fuerit iste Gerson, dicens quod luce clarius ex principiis Theologiarū deducta erat cõclusio ista, quam monstrauimus erroneam, et rursus quàm præsumptuosus fuerit, appellando doctrinam Sæctorum, anno 1440. approbatam, pestiferam & perniciosissimam. Nec excusatur nisi affectatè forte ignorantia ex declaratione Concilij Cõstantiensis in vna tantum obedientia sub Ioanne 23. Papa dubio, profugo etiam & reclamante, vt dicitur.

CAP. XV.

¶ Opinio aliorum, quod in Ecclesia secluso Papa est autoritas congregandi generale Conciliū.

¶ Quoniam inter singulares autoritates Romani Pontificis potestas congregandi generale Cõciliū cõputatur: & hanc aliqui putant aliis cõuenire posse, idcirco in hac quoque Conciliū Papæ comparandum specialiter est. ¶ Est igitur nonnullorum opinio, quod quamuis regulariter congregatio Cõcilij spectet ad Papam (vt in capit. signifiasti. de elect. & distin. 17. per totum in decretis patet) in casu tamen aliquo cõgregari generale Conciliū potest, Papa non sentiente: ac etiam inuito. Fundat hoc super illo principio scilicet, Regulæ generales patiuntur exceptiones præsertim vbi casus particulares incidunt Opus. Caiet. BB variab

variabiles modis infinitis: quod probatur ex *inimicum* in 5. Ethic. & gnomo in sexto Ethic. virtutibus positus ab Arist. ad has exceptiones. Ex his namque oportet dicere, quod quandoque observatio legis dissiparet vnitatem quæ est finis legis, & obesset Reipub. non esset in illo casu seruanda. Et propterea si Papa requisitus nollet necessarium congregare Cõcilium, non est seruanda pro tunc lex, quod ad ipsum spectat congregare, sed ipso inuito congregari potest. Explanat autem dicitur Joannes Gerson in specie casus, in quibus congregatio generalis Concilij sit legitime sine Papa. Primus est dum desinit esse: quod tripliciter accidere potest, scilicet vel per mortem naturalem, vel per mortem civilem: vt si cadat in perpetuam *inimicus*, aut si ad eum captiuatum non pateat accessus: uel per mortem canonicam, puta depositionem. Secundus est, dum sufficienter requisitus Papa de conuocando Concilium, renuit contumaciter in perniciem Ecclesie, præsertim si tangat ipsum. Tertius est, si Cõcilium postquam à Papa est legitime congregatum, statuat certum tempus & locum pro celebrando generali Concilio: puta intra quinquennium, vel de decennio in decennium, etiam ubi Papa renueret. De autoritate autem Concilij sine Papa, dicit quod fulcitur & vitur autoritate primò Iesu Christi indefectibilis capitis Ecclesie. Secundò legum suarum tam diuina, quam naturalis: quæ hanc licentiam vel necessitati vel manifestæ charitati, vel religiose pietati concedunt, pro quo facit autoritas Domini Marci 11. excentis discipulos à violatione Sabbati, exemplo David, propter necessitatem.

¶ Sant & alij duo calus positi à Felino in cap. super literis, colùna decima in titulo de rescript. & ab Alexad. in decimaseptima dist. can. synodum. Primus est in casu, quo Papa potest legitime deponere: quia ex quo Cõcilio cõtra Papam disticto, inest potestas deponendi Papam, oportet quod possit seipsum disperium congregare vt deponat: alioquin cum Papa deponendus nollet congregare Concilium, non posset deponi. Secundus est, cum dubia est electio facta de Papa: alioquin perplexa esset Ecclesia, dum nesciret se habere Papam, & non posset obuiare. Et hoc modo consummata est congregatio Concilij Constantiensis, Benedictio 13. nolente Concilio autenticare, quantum sua intererat.

C. A. P. XVI.

¶ *Quomodo verificetur, quod Concilium potest, aut non potest sine Papa congregari.*

ED EVIDENTIAM propositæ ambiguitatis scire oportet, quod aliud est loqui de conuocatione & congregatione personarum, ex quibus constituitur potest Cõcilium: & aliud est loqui de conuocatione seu congregatione Concilij. Primum enim significat solummodo congregationem ad simul esse quo ad locum, tempus, collationem mutuam & huiusmodi: secundum autem significat congregationem ad autoritatem disponendum de vniuersali Ecclesia.

¶ Et si de primo fiat quæstio, dicendum est, quod regulariter spectat ad Papam: sicut ad quemlibet principem spectat conuocatio procerum regni sui: & si ipso inficio huiusmodi conuocatio fit: suspicio generatur coniurationis. Hoc tamen non sic spectat ad Papam quin in multis casibus possit & sine ipso & contra ipsum fieri. Et secundum hunc sensum verificari potest dictum aliquorum, quod Concilium potest congregari sine Papa, & quod Papæ potestas congregandi Concilium introducta est de iure positio, vt in cap. vlt. distinctionis decimæ septimæ. Alexander dixit, pro quanto ad modum iuris positui exceptiones patitur: & vana est quæstio de potestate sic congregandi, quando sunt vndeunque congregati Patres.

¶ Sed si de secundo modo congregandi fiat quæstio, distinguendum est, quod duplex est Concilij autoritatum: quoddam perfectum simpliciter: quoddam perfectum secundum præsentem statum Ecclesie. Vocatur Cõcilium perfectum simpliciter, quod constat ex capite & membris quod potest simpliciter statuere & ordinare vniuersalem statum Ecclesie. Vocatur Cõcilium perfectum secundum præsentem statum, quod constat ex membris possibilibus inueniri, Ecclesia in tali statu existente: & potest quo ad aliquid tantum de vniuersali Ecclesia se impedire. Et vtrunque horum licet habeat latitudinem: quia Concilium perfectum simpliciter fit capite præsentem personaliter. & hoc est perfectum in summo: de quo non est dubium quod errare in his quæ sunt fidei, non potest. Quando autem fit per legatos, cum adhuc supersit Papa, ad quem finalis determinatio eorum quæ sunt fidei, & consequenter reliquarum causarum spectat, & à quo sententia Cõcilij confirmatur, (vt patet ex dictis.) si erraret in aliquo, (vt de Concilio Basiliensi patet,) habet correctorem Papam: sicut & illud habuit & habet. Concilium quoque perfectum secundum præsentem statum Ecclesie pluribus modis contingit: quia & existente vno Papa heretico deponendo, & existentibus pluribus pontificibus summis dubijs: quale fuit Concilium Constantiense. Li-

cet inquam latitudo sit in vtroque, quo ad congregationem: tamè sic se habent, quod concilium perfectum simpliciter solus Papa potest congregare. Ita quod nec mortuo, nec heretico, nec quo modolibet aliter se habente Papa, potest Concilium perfectum simpliciter absque Papæ consensu fieri: & si fiat, de facto nullius autoritatis est. Probat hoc primò ex dictis: quia scilicet cõmunitas Ecclesie sine Papa nõ habet potestatem papalem, nisi in potentia electiua. vt ostensum est. Concilium autem perfectum simpliciter includit potestatem papalem in actu: ergo Concilium hoc nõ est perfectum simpliciter. Secundo, quia si cõmunitas Ecclesie absque Papa constitueret Concilium perfectum simpliciter, cum ad tale Cõciliũ spectet ordinare simpliciter vniuersalem Ecclesiam & hoc sit propriũ vicariatus Iesu Christi (vt patet) sequitur quod cõmunitas Ecclesie esset vicaria Christi, & sic Iesus Christus haberet in terris duos vicarios suos: & Papa non esset vicarius Iesu Christi immediatè, sed esset vicarius vicarij, puta Concilij acephali in terris: quod non solum est erroneum, sed fatuum.

¶ Tertio quia cum Papa ex cura vniuersalis Ecclesie habeat potestatem determinandi de fide, ordinandi symbolum, & congregandi Concilium (vt in quæstione prædicta Sanctus Thomas probat ex ratione vnitatis fidei) sicut cura vniuersalis Ecclesie ex iure diuino cõuenit soli Papæ: ita hæc spectantia immediatè ad ipsam curam vniuersalis Ecclesie. Et confirmatur hæc ratio ex doctrina eiusdem Sancti Thomæ in Prima secundæ quæst. 100. arti. 8. Quia scilicet ea quæ sunt de iure diuino determinata ab ipso Deo, non solum in cõmuni ratione iustitiæ, sed etiam quantum ad determinationem ad singulares actus, nõ sunt dispensabilia à prælati Ecclesie, sed à solo Deo. Verbi gratia, quia à Deo prohibita est simplex fornicatio: quod est coniungi nõ sine, non potest fieri ab Ecclesia, quod cõiunctio cõ hac non sua sit quandoque licita, sed solus Deus hoc potest. sed Deus in solo Petro & successoribus posuit curam vniuersalis Ecclesie: & non reliquit ipsi Ecclesie curam sui ipsius: & ad curam vniuersalis Ecclesie spectat Concilij congregatio & celebratio, vt patet ex eius officio principali, ergo solus Deus potest in hoc dispensare. Nec habet locum in hoc *inimicus*, aut gnomo: quoniam expressè in 5. Ethic. dicitur quod est directio iustitiæ legalis, quã nos ius positiuũ vocamus: quia ab homine est non potente præuidere & prouidere singulis euẽtibz defectibile est in casu: & tunc gnomo in intellectu practico, & *inimicus* in voluntate supplet, non interpretando ambigua sed manifesta spectanda & eligendo, vt S. Thomas in secũda secundæ, q. 120. arti. 1. ad tertiuũ, aperit. Nõ est ergo regula hæc, vt morales, gramaticales, civiles, aut canonicæ: sed diuini iuris, à quo excipi nequit. Et sic intelligenda sunt quæ dicitur in distinctione decimæ septimæ, & propterea dixit S. Thomas quod sancti Patres nihil possunt in Concilij congregati statuere, nisi autoritate Romani pontificis interueniente.

¶ Concilium perfectum secundum præsentem Ecclesie statũ potest congregari sine Papa, & eo inuito si requisitus non vult ipse illud congregare, sed non habet potestatem ad ordinandam vniuersalem Ecclesiam, sed ad prouidendum illi casui tunc occurrenti. Et licet casus humani variabiles sint infinitis modis, puta si cõtingeret mori omnes electores Papæ, si cõtingeret tale quid (quod electores non possent eligere sine conuocatione Concilij ad repræsentandum, discernendum, vel pacificandum, &c.) omnis his & similibus duos tantum certos casus, & qui fuerunt quandoque & possunt esse, afferro, in quibus Concilium tale congregandum est. Primus est, si Papa propter heresim est deponendus, tunc enim ex quo requisitus renuit, possunt Cardinales, potest Imperator, possunt Prælati congregationem vniuersalem facere, in qua erit non vniuersalis cura Ecclesie, sed tantum depositiua potestas Papæ: & electio ad solos Cardinales (ad quos de iure spectat) pertinebit. Probabitur hoc, cum de depositione Papæ inferius agetur. Secundus est, quando papa vnus vel plures incerta electione laborant, vt contigisse dicitur in magno schismate Urbani sexti, & aliorum. Tunc enim ne perplexa sit Ecclesia, illa membra Ecclesie quæ inueniuntur, potestatem habent iudicandi verum, si potest sciri: & si sciri nequit, prouidendi, quod electores in vnum eorum vel alium conueniant: & si certi electores nescierent, cum electio ad Ecclesiam deuoluta sit, ex ipso electorum defectu Concilium sic imperfectum eligeret, vt in Concilio Constantiensi factum videtur in electione Martini quiuit. In alijs autem recitatis casibus nulla necessitas apparet talis Concilij, nã si non sanæ est mentis perpetuo, & hoc constat, alius eligi à Cardinalibus potest: qm mortuus est Papa vita rationali non solum in actu (vt dormiens, aut ebrius, aut phreneticus) sed in potentia naturali. Cõstat autem quod Papa eligitur in pastore Ecclesie secundum vitam rationalem: & propterea nõ est trepidandũ timore, vbi non est timor. Et si dubium esset de sanitate recuperanda expectandum est sicut in diuturnis agreditudinibus. Possent quoque propter dubios euentus statuto Pontificis obuiari huic casui si staueretur, quod Papa infans factus

factus, tanto tempore expectetur: & si post, nullum vestigiũ sanitatis recuperandæ appareat, & à collegio medicorũ iudicatus incurabilis fuerit, censetur mortuus, & Apostolica sedes vacare. Ex quo nanq; quilibet sub ista lege pontificatus acceptaret: & eam nõ renouaret, tacito consensu renuntiare, aut depositionem acceptare se profiteretur, adueniente tali casu: & sic si post electum aliu Pontificem sanus fieret, Papatum repetere nõ posset, à quo semel ritè cecidisset. Ex eo autem quod Papa captus esset, & non pateret accessus ad eum, alter nõ esset creandus, Petrus nanq; seruabatur in carcere nullo parente accessu (vt patet ex actibus Apostolorũ) & tamen non est electus alter, sed oratio facta sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo, ipsum liberavit. Nunquid abbreviata est manus Domini, aut statuendus est terminus domino, intra quẽ debeat liberare Papam? vt fecit Ozias cum illis de Bethulia: & reprehensi à Iudith sunt, dicentes, Posuistis vos tempus miserationis Domini, & in arbitrium vrum diẽ constituistis ei, vt patet Iudith septimo, & octauo. Possent tamen in hoc & in præcedenti casu, potestio statuto prouideri, quod à Cardinalibus eligeretur vnus, qui vices Pontificis in omnibus, & per omnia illo statuo, aut isto incarceratione durante obtineret. Et tunc ille electus posset omnia facere in vtroque foro: sicut modo potest summus Penitentiarum in foro conscientie & soluere autoritate iuris, mortuo Pontifice vel fatuo, vel detento.

¶ In casu autem quo Papa non hereticus certus & indubitatus, renuit requisitus, congregare Concilium, & statutũ esset cõcilij generalis cum omnibus clausulis derogatorijs (vt Constantienses ceperunt, & Basilienses apposuerunt) nescio ad quid congregatio ista fieret: cum nihil posset facere, quod renitens Papa non posset irritare. Pro erronea ergo habenda est omnis opinio, dicens, Cõciliũ perfectum, id est, habens autoritatem disponendi & statuendi simpliciter de vniuersali Ecclesia, posset absq; Rom. Pontif. autoritate celebrari, seu congregari: quia derogat singulari priuilegio potestatis papalis: cõcesso sibi à Christo immediatè vt patet ex dictis.

¶ Dicentibus autem, quod quia Concilium Constantiense in sessione 39. & post Basiliense in sessione 11. constituit cap. frequẽs. id eo etiã inuito Pontifice de decennio in decennium potest celebrari Cõcilium, etiam perfectum propter autoritatem statuti: respondendum est, quod sunt in magno errore, & quod in veritate schismati operã dant tales: & tanquam schismatici puniri possunt, si sic exequerentur: quoniam rebelles sunt Rom. Pont. qui est supra totum ius positiuum, & constat quod determinatio temporis & loci Cõcilij de iure est positio. Et si doctores aliqui inueniuntur sentientes, quod quia tempus interpellat, & autoritas deuoluitur ad alios, & huiusmodi, aut sunt sectatores illius erroris, quod Concilium est supra Papam: aut loquuntur stante statuto in robore, ita quod Papa non tollat aut interpreteretur, aut dispenset aut prohibeat.

¶ Quo ad negationem verò consensus requisiti Papæ ad congregandum Concilium, quia tantum ponderatur, sciendum est quod oportet hic discretionem vti, nam si requiritur à viris probis, quos præterita & perseverans vita ac morum integritas cõmendat, & subest causa Concilij (puta heresim vel schisma) debet Papa annuere: & nunquã credo quod fuerit Papa, qui negauerit, sic rebus se habentibus. Si autè requiritur à viris, qui volunt alligare onera alijs, & digito suo nolunt mouere ea, qui priscorum Conciliorũ statuta non seruant ambitiosis insatiabilibus suarum passionum sectatoribus, & huiusmodi pro reformatione Ecclesie: nonne responsio Christi conuenit? Hypocrita eice primum trabem de oculo tuo: & tunc perspicies vt educas festucam de oculo fratris tui: præsertim quod melius potest Papa solus reformare Ecclesiam inchoando sponte à seipso & suis, quam per Concilium: oportet enim primò seruare quæ scripta sunt, & deinde alia scribere statuta. Sufficiens quoque est causa negandi consensum Concilio probabilis timor vsurpandæ autoritatis à Concilio supra Papam, vt Basilienses mox ostenderunt bis, scilicet cum primum inchoatum est Concilium, sessione 11. & cum iterum redintegratum fuit ab Eugenio sessione 18. Finis enim Concilij, est pax, quæ per istam vsurpationẽ perturbatur, vt experientia rerum magistra testatur.

¶ Ex his igitur patet, quod inter extraneas opiniones de congregatione & celebratione Cõcilij absque Papæ consensu, media via sola vera est, quam declarauimus, scilicet quod Concilium perfectum simpliciter, nunquam, perfectum verò Concilium secundum præsentem Ecclesie statum quandoque sine Papa & contra ipsum congregari & celebrari potest. Et secundum hanc distinctionem potes diuersa si vis, dicta doctorum saluare.

CAPVT XVII.

¶ *In quo incipiat comparatio potestatis Ecclesie & Papæ in casu heresim. Et primo de mo lo quo Papa propter crimen heresim subicitur Concilio, secundum vnam opinionem.*

RO S T collatam potestatem Papæ cum autoritate Ecclesie, & Cõcilij generalis simpliciter & absolute, & manifestationem superioritatis Papæ supra Ecclesiam vniuersalem, & Concilium vniuersale, consequenter comparanda est autoritas Concilij ad Papam in casibus: Et primò in casu heresim: deinde in casu incorrigibilitatis & alijs casibus & demũ in euẽtibz.

¶ Et quoniam innata est nobis via vt ex certioribus nobis in minus certa progrediamur supponamus, quod doctoribus, & cõmuni animi cõceptione ex casu Papa. distin. 40. q. Papa propter crimen heresim potest deponi à Concilio generali: & inuestigemus modum depositionis & potestatem depositiuam, vt sic nosse possimus an Papa in aliquo casu sit subditus Concilio, seu Ecclesie vniuersali.

¶ DE MODO quo Papa propter crimen heresim deponitur, varia est opinio. Quodam dicitur quod hoc fit propter defectum subiecti. Subiectum nanque papatus dicitur esse hominẽ fidelẽ: ac per hoc sicut deficiente vita corporali per mortẽ, definit subiectũ papatus: ita deficiente fide in illo homine qui est Papa per heresim definit subiectum papatus. Fundatur hæc opinio super hoc, quod fides constituit viatorẽ in hoc quod est esse mẽbrũ Ecclesie Christi. Huic enim adiuncta alia propositione, scilicet quod negatio prioris inducit negationẽ posterioris in essentialiter ordinatis ordine causæ formalis (quæ patet induciue: si enim non est animal, nõ est homo, & si non est color nõ est albedo, & sic de alijs) subiungitur, sed esse mẽbrũ & esse caput, sunt sic essentialiter ordinata quod esse mẽbrum est prius quã esse caput, vt patet, quia caput oportet esse mẽbrum: sed nõ e cõuerso: quod igitur nõ est mẽbrum, nõ est caput. Et sic homo carens fide (qualis est hereticus) non est mẽbrũ Ecclesie: igitur nõ est caput eiusdem: ac per hoc cum Papa nihil aliud sit, quã caput Ecclesie, eo ipso quo fit sine fide, fit nõ Papa. Et hoc est, quod sub alijs verbis ab alijs dicitur, quod cõ Papa fit hereticus, ipso facto iure diuino, quo fit distinctio fidelium ab infidelibus, est priuatus papatu. Et quãdo per Ecclesiam propterea deponitur, nõ iudicatur neque deponitur Papa, sed qui iam iudicatus est (quia nõ credit secundũ verbum, Domini, Ioan. 3.) & qui iam depositus est, dũ propria voluntate trãslatus est extra corpus Ecclesie factus infidelis, declaratur iudicatus & depositus. Primã autẽ propositionem radicem huius propositionis (quæ sola negari in hac ratione potest (fundat super autoritatibz plurimis: quibusdã directè ex ratione fidei, & Ecclesie quibusdã ex cõsequẽtibz ad esse extra fidem, & Ecclesiam id testãtibz. Ex ratione fidei quatuor afferuntur autoritates. Primã Saluatoris, Matt. 16. Super hæc Petram ædificabo ecclesiam: siue enim per petrã intelligatur Christus, siue Petrus, siue cõfessio fidei, in idem redit quo ad fidei rationem: ipsa enim semper inuenitur fundare Ecclesiam. Secunda est Abacuc 2. & Apostoli ad Rom. 1. & Hebræo 10. Iust ex fide viuunt. Sicut autẽ viuere viuẽtibz est esse in naturalibus, ita in Ecclesia viuere est esse in ea: bene viuere autem est per charitatẽ. Tertia est Apostoli ad Heb. 11. Fides est sperandarum substantiarum rerum. Substantia enĩ primum locum tenet. Quarta ita est sancti Thomæ in tertio sent. distinct. 13. quæsti. 2. articulo 2. expressè dicentis, quod homines infideles non pertinent ad vnitatem corporis Ecclesie, secundum quod est vnum simpliciter, & ideo respectu horum Christus non est caput nisi in potentia, secundum quod sunt vnibiles corpori.

¶ Ex ratione Ecclesie assertur definitio Ecclesie, scilicet quod est collectio fidelium, de consec. dist. 1. prima. capitulo Ecclesia. Et consequentibus verò ad esse extra fidem, & Ecclesiam multæ afferri possunt autoritates, dicentes, ad statum extra fidem & Ecclesiam consequi extra communionẽ fidelium, sine clausibus, sine potestate, sine honore: sine officio pascendi oues, fieri & esse procul à cõmunionẽ fidelium hereticos faciunt: imprimis Dominus Num. 16. Recedite, inquit, à tabernaculis impiorum Dachã, scilicet & Abirõ, schismaticorũ. Cõstat enim omnes hereticos esse schismaticos. Deinde Paulus Apostolus ad Gal. 1. Si Angelus de cælo euangelizet vobis præter id quod euangelizauimus vobis anathema sit. Et secundũ ad Thessal. 3. Rogamus vos fratres in nomine Domini nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab omni fratre ambulante inordinatè, & non secundum doctrinam quã acceperunt. Et 2. ad Corin. 6. Nolite iugũ ducere cum infidelibus: quoniam in participatio iustitiæ cũ iniquitate: aut quæ societas lucis ad tenebras: quæ autem conuentio Christi ad Belial: aut quæ pars fidelis cũ infidelibus? Demum Ioannes euangelista 2. Ioan. 2. Si quis venit ad vos & hanc doctrinam non afferit: nolite eum recipere in domum, nec Aue ei dixeritis. Amissionem clauium Ambrosius in Pasto. (& habetur de pœn. distin. 1. c. verbum) explicat. Dominus parius, & soluedi esse voluit & ligandi. & subdit, Certum est quod Ecclesie vtrunque licet, heresim vtrunque non habet. Honoris verò & potestatis perditionem Cyprianus promulgat: vt habetur 7. quæst. 1. capit. Nouatianus. Qui nec vnitatem Spiritus, nec communionem pacis obseruat, & se ab Ecclesie vinculo atque sacerdotum colle-

Examen illius propositionis, Papa hereticus est ipso facto priuatus papatu.

RAEMISSIS duobus modis dicendi contrariis, quo modo Papa hereticus definit esse Papa: examinanda primo occurrit illa propositio, quae est fundamētū primi modi An sit vera. Et breuiter facile ostenditur, quod est falsa simpliciter, quāuis forte tracta ad aliquē sensum, sit vera. Mōstratur igitur quod nec iure diuino, nec humano Papa hereticus, est ipso facto priuatus: rali ratione, Alij Episcopi si sint heretici nō sūt ipso facto priuati iure diuino aut humano, ergo nec Papa. Sequela patet: quia Papa non est deterioris conditionis quā alij Episcopi. Assūptū probatur sic, Episcopus discredēs cōtra fidē solo actu interiori est verē, propriē & perfectē hereticus, & nō est priuat' potestate iurisdictionis ipso facto ergo perfectē hereticus Episcopus, nō est priuatus ipso facto. In hoc processu sunt duae propositiones. Prima est, quod solo actu interiori cōstituitur pfectē hereticus. Et hec est manifesta per se: quia heresis est peccatū mortale oppositū fidei, quae perfectē consistit in solo actu interiori cui' effectus est cōfessio exterior, iuxta illud ad Rom. 10. Corde creditur ad iusticiā, ore autem cōfessio fit ad salutē. Secūda aut' probatur: quia potestas iurisdictionis inest huic homini, qui est Episcopus ex simplici commissione hominis, vt S. Tho. expressē dicit in Secūda secundae q. 39. art. 5. Ex hoc enim deducitur intentū sic, Episcopus hereticus solo actu interiori nulli hominis iudicio subditur, ex hoc est, quia solius Dei est iudicare de interioribus puris: iuxta illud 1. Reg. 16. Homo videt quae foris sunt, Deus aut' intuetur cor. Et 1. ad Cor. 4. Apost. dicit, Nolite ante tēpus iudicare, donec veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium. Propter quod talis hereticus non est excommunicatus: non enim potest Ecclesia excommunicare quod non potest iudicare. Ergo multo minus est priuatus iurisdictionis potestate, quae est ab hominis commissione: vtrūque enim est humani iudicij, committere scilicet, & auferre illam, & dixi multo minus, quia plus exigitur ad incurrendam priuationem ipso facto, quam ad incurrendam excommunicationem: quoniam incursum censurarum non requirit declarationem, sicut incursum priuationis apud Iuristas.

Ad hanc rationem non video responsionem, nisi dicatur quod potestas iurisdictionis nō est ab homine, quod est primō cōtra S. Tho. Est secundō cōtra sententiam omnium doctorum catholicorum sententiam, quod a Petro omnis iurisdictionis in totum residuū Ecclesiae corpus manuit & manet, iuxta illud Leonis pape, c. 1. Dominus. dif. 19. Ita Dominus huius muneris sacramentum ad omniū Apostolorum officiū pertinere voluit, vt in beatissimo Petro Apostolorū omnium summo principaliter collocaret: vt ab ipso quasi a quodam capite dona sua velut in corpus omne diffunderet. Ad hoc idem sunt tot auctoritates & rationes, quot sunt ad ostendendū vnitatē capitis & principis in Ecclesia militante: propterea nolo immorari, sed pro cōfati supponere. Et si dicatur, quod non est par ratio de Papa & alijs Episcopis in hoc casu: quia potestas iurisdictionis in alijs Episcopis est ab homine: in Papa verō est a Deo immediatē: & propterea meritō accidit, vt Episcopi, quorū potestas est ab homine, non sint ipso facto priuati (quia homo videt quae foris sunt) & papa, cuius potestas est a solo Deo, sit ipso facto priuatus: quia Deus intuetur cor. Hae obiectiones facile excluduntur, discernēdo inter opus Dei, & opus hominis. Quod enim in papatu sit potestas iurisdictionis est a Deo immediatē: iuxta illud Mat. 16. Quodcūq; ligaueris super terram, &c. Quod autē papatus ipse habēs hanc potestatem, sit in hoc homine, ab homine est (sola Petri persona excepta, quae De' ipse Papā fecit, Io. vl. pasce oues meas) nam ab homine eligitur hic homo, vt in eo sit papatus. Et quoniam cūm deponitur papa, nō aufertur potestas iurisdictionis a papatu, quod esset auferre opus Dei (quoniam, vt dicitur ad Rom. 11. sine poenitentia sūt dona Dei) sed aufertur potestas iurisdictionis ab hoc homine, in quo non fuit posita a Deo immediatē, sed mediātē iudicio humano: ideo eadē ratio est de papa & alijs Episcopis, quo ad perditionē potestatis iurisdictionis a Deo, seu iure diuino. In vtriq; enim a Deo cūm sit mediante iudicio humano, cōsequēs est quod nō auferatur a Deo immediatē, sed mediante humano iudicio: ac per hoc nō aufertur per id, quod humano iudicio secundum se non subiacet, scilicet occultas in solo corde haeresim.

Si quis autem hāstaret de illa altera propositione, scilicet quod de haeresi interiori, ecclesia nō se potest impedire: propterea quia doct. dicūt quod heretici etiam occulti, sunt excommunicati: & quia in clem. de haeret. capit. multorum, excommunicantur inquisitores qui odio vel amore omiserunt procedere. Vbi de interiori amore, vel odio Ecclesia iudicat. Facillimē certior fieri potest quod heretici vt sic foro ecclesiastico subditi, quantumcūque occulti, sunt excommunicati & non heretici solo actu interiori. Vnde si quis incidit in haeresim interiori, & solus secum loquen-

gio separat, nec Episcopi potestatem potest habere nec honorem. Et 24. q. 1. cap. didicimus, dicit omnes omnino hereticos & scismaticos nihil habere potestatis, & iuris. Ad idem est Gelasius ibidem in c. Agathius. Ad idem est expressē S. Tho. in Secūda secundae q. 39. arti. 3. volens quod potestas spiritalis iurisdictionis non maneat in hereticis nec quod ad vsum, nec quo ad substantiam: ita quod si quid fecerint, nihil est actum. Officiū pasce oves admittit Augustinus in sermone de pastor. tractatus illud Catic. 1. Pasce haedos tuos, & dicens: Manenti Petro dicitur, Pasce oues meas: exeunt heretici, Pasce haedos tuos. Et hanc sententiam repetit in epistola ad Vincentium.

Ex his omnibus clarē patet radicalis illa propositio, quod fides facit membrum Ecclesiae. Si enim secluso iure positio (vt loquimur) cum perditione fidei remaneret membra in locis suis, non esset eis subtracta communio, non honor, non potestas, non officium: vt de se patet: imō subtractio sola potestatis sufficit ad propositum, qui Papa sola potestatem iurisdictionis constituit. Confirmaturque haec positio, ex eo quod Papa hereticus est excommunicatus, vt patet ex glossa in capit. Agathius. 24. quāstione, dicitur. Hic est casus, in quo Papa Papam ligare potest: in quo Papa in canonem latae sententiae incidit. Nec huic obuiat illa regula, quod par parem soluere vel ligare non potest: quia si Papa est hereticus, est minor quolibet catholico, vt habetur duodecima quāstione 1. cano. audiuius. Hoc idem Hugo dicit in capit. inferior. distinctio. 2. 1. Est etiam accusandus, adeo (vt glossa in capit. si Papa distinctione quadragesima, dicit) quod Papa non potest statuere, quod non possit accusari de haeresi. Est etiam iudicandus, vt in dicto capitulo, si Papa, habetur. Quae omnia arguunt hereticum nō esse Papam, sed minorem. Et ad hoc est sanctus Thom. in quarto, distinctione decimimana, quāstione secunda, articulo secundo, quāst. tertia, ad primum: tractans illud ad Galat. 2. quomodo Paulus restitit in faciem Petro, dicit, quod non debent praelati a subditis coram multitudine corripi, nisi immineret periculum fidei: tunc enim praelatus minor fieret, si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis maior. Constat enim quod non de maioriore & minoritate charitatis loquitur (quia hoc est commune omni peccato mortali) sed potestatis: quia praelatus praest subditio, ergo vt prius.

Ex his autem infertur, quod in vtroque modo quo certus Papa viuens definit esse Papa, eadem est causa defitionis, scilicet propria voluntas illius qui est Papam: renuntians proprio voluntate, abdicat a se esse caput ecclesiae: haeresim autem amplectendo propria voluntate aufert a se esse membrum Ecclesiae, & consequenter esse caput. Et sic ex nullo certo modo defitionis Papae viuens habetur quod Papa iuitus deponitur: propter quod remanere dicunt in concussum, quod Papa manens Papa non habet superiorem in terris potestatem.

CAP. XVIII.

De modo quo Papa hereticus subicitur Concilio secundum aliam opinionem.

VA M V T S autem dicta positio illustratur sit virorum, & communis videatur esse: non placet tamē omnibus. Contradictum nanque duobus ponentes duas propositiones. Prima est, quod Papa hereticus non est ipso facto depositus, sed deponendus. Secunda est, quod Papa hereticus manens Papa, habet superiorem iudicem in terris, Concilium vniuersale. Primā propositionem licet multipliciter probent, quatuor tamen solūm afferuntur, quia in his consistit vis. Primō ex facto Marcellini, & gloss. distinct. 21. cap. nunc autē. qui idololatra nō fuit depositus, & fuit sanctus, et gloss. affert Hugonem dicentem, Quia paratus erat corrigi, non deponitur, vt in 14. quāst. 3. dicit Apostolus. Secundō ex cap. audiuius. 24. q. 1. vbi dicitur de Episcopo heretico. Si autem in corde suo nouam haeresim confinxit, ex quo talia praedicare cepit, neminem damnare potuit. Antequam igitur praedicaret haeresim, dānare voluit: & sic non erat depositus ipso facto. Tertio, quia alij praelati non sunt ipso facto priuati, sed perseuerant in praelationibus suis redeunt ad poenitentiam, ergo nec Papa, cum non sit deterioris conditionis. Assumptum patet 1. quāst. 7. maximum. Quartō, quia (vt patet extrā de heretic. cum ex iniuncto) ad eundem pertinet institutio & destitutio: sed institutio Papae pertinet ad electores: ergo & destitutio, absque ergo iudicio electorum non destituitur Papa.

Secundam autem propositionem, quod Papa hereticus, manēs Papa, habet iudicem in terris vniuersalem Ecclesiam, probat quo ad primam partem sic, Papa hereticus est accusandus & iudicandus secundum omnes, vt habetur distinct. 40. si Papa. & non est ipso facto depositus, vt probatum est: ergo habet iudicem coram quo accusetur, & a quo iudicetur. Quo ad secundam ex eo quod Ecclesia vniuersalis, seu vniuersale Concilium est supra Papam in hoc casu, vt communiter tenetur.

loquen. verbo exteriori profert submissimē illam haeresim, est exco. nunciatus, quamuis sit omnino occultus: quia actus exterioris loquutionis subiacet humano iudicio secundum se, quāuis careat rebus. In clem. autem illa & similibus non iudicatur a ius interiores secundum se in sua puritate manentes, sed vt sunt eunt exteriorum cōmissionū aut omissionū: ad idem nanq; gen' pertinet cōmissio & ommissio, sicut affirmatio & negatio: sermo autē noster est de heretico interiori puro. Et ex inaduerteria huius distinctionis, scilicet de occulto per se, & occulto per accidens: m ite in hac re errauerunt. Nec mirū: quia cōtingit in his quae sūt per accidens etiā sapiētes falli: vt Arist. dicit. Actus enim interiores puri sunt in genere occultorum per se, quia ex propria natura habent quod sint iudicio humano ignoti. Actus autē exteriores sunt de genere occultorum per accidens, quia ex propria natura subitū cognitioni humanae: possunt nanque sensibus percipi: sed ex hoc, quod fiunt sine teste occulti sunt, propter quod nunquam (vt dictum est) ab Ecclesia actus interior purus, sed exteriori iunctus dicitur. Vnde quia praesens ratio cōiunct intellectum meū: ideo concludo quod illa propositio, Papa cum sit hereticus ipso facto est iure diuino, seu humano depositus est falsa.

Confirmatur autem sic esse vt dicimus, etiam ex ipsis contrariū sententibus: quoniam dicunt, quod Papa quāuis hereticus, si est paratus corrigi, non deponitur, vt gloss. in distinct. 21. cap. tunc autē adducit Hugo. Si enim hereticus est ipso facto depositus iure diuino a Papatu, quomodo iterum sit Papa? Imō quomodo ex sola non depositione perseuerat Papam: quomodo non deponitur? Hec enim contradicunt positioni anteriori, scilicet quod sit ipso facto iure diuino depositus, vt patet. Nec sufficienter dicitur quod nondum Ecclesia deponit, reeligitur: quia falsum est quod nō depositio sit reelectio vt patet, tū quia electores ad quos ipestat, si pereret, an velint ipsum reeligere, dicerent quod non, aut quod vellet: meditari super hoc: sed non deponitur, quia ius videtur habere, quod si est paratus corrigi nō deponatur. Vnde nihil ei tribuunt nō deponendo, sed sustineat quod habet: & si nihil habet (vt positio illa dixit) nihil sustinet decepti. Et si quis eorū dictū suscipiat vt verū, quod Papa factus hereticus, paratus postmodum corrigi non deponitur, sequitur manifestē, quod Papa manifestus hereticus non est ipso facto depositus, quia enim paratus corrigi nō deponitur, sequitur quod nō erat prius depositus.

CAPVT XX.

Rationabilis sententia, quod Papa factus hereticus, subicitur potestati ministeriali Ecclesiae, & non auctoritate super Papam

RAEMISSA A certitudine trium (scilicet quod Papa ex hoc quod factus est hereticus, non est ipso facto diuino aut humano iure depositus: & quod Papa manens Papa, non habet superiorem in terris, & quod Papa si a fide deuiat, deponendus est: vt in cap. si Papa. 40. distinct. Magna restat ambiguitas, quomodo & a quo iudicabitur Papa deponendus, quod sit depositus: cum iudex in quantum iudex, sit superior eo qui iudicatur. Vnde Apostolus ad Romanos decimo quarto: Tu, inquit, quis es, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat, aut cadit, & san. Thom. in secunda secundae, quāst. 67. determinat quod iudex non potest nisi subditum iudicare, & in decret. distinct. 21. capi. inferior. idē dicitur, Si nanque a Concilio vniuersali iudicandus deponendusque est, statim sequitur quod Papa manēs Papa habet Concilium vniuersale supra se, saltem in casu haeresis. Si autē nec Concilium nec Ecclesia est supra ipsū, statim sequitur quod Papa deuius a fide sit iudicandus & deponendus & tamē a nullo est iudicandus & deponendus: quod est ridiculum. Quid ergo dicemus, vt eite-mus vtrumque extremum? non est quod diuertendum sit, nisi ad medium, quod difficilē attingitur: in cuius attingitione consistit virtus, quod multas consequit solueret quāstiones.

Dicamus igitur: quod hic sunt duae viae extreme, & ambae falsae: altera est, quod Papa factus hereticus est ipso facto diuino iure absque humano iudice depositus: altera est, quod Papa manens Papa habet supra se in terris superiorem potestatem, a qua potest deponi. Media autem via est adhuc duplex: altera dicens, quod Papa licet absolute non habeat superiorem in terris Ecclesiam, ipse tamen in casu haeresis habet superiorem in terris Ecclesiam vniuersalem. Altera dicens quod Papa nec simpliciter, nec in casu habeat superiorem in terris, sed subest potestati ministeriali vniuersalis Ecclesiae quo ad solam depositionem. Prima via fundatur in virtute coactiua & iudicatiua Ecclesiae super Petrum Papam in casu haeresis: oportet enim subditū esse, qui iudicatur, & cogi posse & hec est via communis quantum vidi haec tenus. Contra tamen hanc viam est: quia cum Papa diuino iure sit supra Concilium, & Ecclesiam, (vt ostēsum est), oportet si in aliquo casu est illi subditus, quod ex diuino iure sit facta exceptio ista: nulli enim aliud inferius ius potest exceptionem hanc facere, vt patet, in diuino autem iure non

exprimitur subiectio, sed separatio, cū casus haeresis excipitur, vt patet in singulis textibus, sacrae scripturae inductis. Num enim 16. dicitur, Recedite. Ad Galat. primo. Anathema, id est, separatum, sit. Secunda ad Thefal. tertio. Subtrahatis vos. Secunda ad Corinth. sexto. Nolite iugum ducere. Secunda. c. Io. 2. Nolite recipere nec ei Aue dixeritis. Ad Tit. tertio. Deuita. Et breuiter nullibi inuenio superioritatem & inferioritatem in casu haeresis ex diuino iure, sed separationem. constat autem quod separare se potest Ecclesia a Papa sola ministeriali potestate quae potest ipsum eligere. Non igitur ex hoc, quod diuino iure sancitum est, vt habeatur hereticus, vitetur, & procul sit ab Ecclesia, maiori potestate opus est quā ministeriali ex quo ipsa sufficit, & eam constat esse in Ecclesia. Et confirmatur hoc, quia non est iuri diuino tribuendū, quod nec expressum est in eo, nec ex expressis necessariō sequitur. Potestas autem supra Papam in casu haeresis propriē loquendo, non habetur in diuino iure, nec ex ipso necessariō sequitur: ergo probatur minor: quod enim non habeatur puto patere legenti. Dico autem puto: quoniam imminens schisma opusculum hoc intra duos menses fieri impulit ex improuiso. Quod verō non sequatur patet ex eo, quod quia non oportet multiplicare entia sine necessitate, melius est vnum principium, quam plura facere, ex quo igitur potestas ministerialis sufficit, alia opus non est.

ERIT ergo media & vera via, quod Papa factus hereticus, & perseuerans, habet in terris potestatem non superiorem se, sed ministerialem ad sui depositionem.

Ad cuius euidenciam alius ordiendo, tria praemittenda sunt. Primum quod in Papa inueniuntur tria: scilicet papatus, persona, quae est Papa, pura Petrus, & coniunctio vniuersae, scilicet papatus in Petro, ex qua coniunctio resultat Petrus Papa. Secundō, quod discernēdo & applicando proprias causas suis propriis effectibus inuenimus, quod Papatus est a Deo immediatē, Petrus est a Patre suo, &c. coniunctio autem papatus in Petro post Petrum, primum a Christo immediatē institutū, non est a Deo, sed ab homine, vt patet: quia hoc fit per electionem hominum. Concurrunt autem duplex consensus humanus ad causandū huic effectum, scilicet eligentium & electi. oportet enim electores: voluntariā eligere, & personam electam acceptare electionē, alioquin nihil fit. Est ergo coniunctio papatus in Petro non a Deo immediatē, sed mediante ministerio humano, tam ex parte electorum, quam

ex parte electi: nec se habet huiusmodi ministerium humanum in causando hanc coniunctionem, vt applicans actiuum passiuo, (vt applicans ignem stipulae) vel applicans virtutem passionis Christi subiecto vt facit baptizans, & sacramenta ministrans, quoniam nullum est hic applicatum actiuum, sed sola voluntas humana electorum, & electi: nō facit enim esset fingere electio aliud actiuum. Ex hoc autē, quod coniunctio papatus cum Petro est effectus voluntatis humanae, cum ipsa constituat Petrum Papam, sequitur, quod licet Papa a solo Deo dependeat in esse & fieri, Petrus tamē Papa dependet etiam ab homine in fieri, fit enim Petrus Papa ab homine, dum ab hominibus electos ipse homo acceptat, & sic igitur Petrus papatus. Tertio, quod quia iam nihil tam naturale est, vt vnaqueque res per quacumque causas sit, per eandem contrario modo dissoluatur, (vt dicitur in capitulo omnis de regulis iuris) iudicet Petrus Papa qui ex consensu suo, & electorum causatus est, ex consensu eiusdem, scilicet suo, & electorum ad contrarium dissolui potest. Et hoc iam determinatum est, facto Celestini, & decretalis Bonifacij 8. in sexto, de renunc. cap. 1.

EX HIS tribus praemissis habetur primo absque omni haesitatione certum, quod Petrus papa, & in fieri & in corrupti deponitur a potestate humana, nō superiori nec aequali potestati Papae sed minore: quia nec ad faciendum de Petro non Papa Petrum Papam, nec ad faciendum de Petro Papa Petrum nō Papam, exigitur alia facultas, quam voluntatis humanae, scilicet electi, & electorum. Nec sit curā in proposito, vtrum bona, vel mala conscientia ex bona, vel mala intentione, vel causa moueatur: sic est in proposito quod facta tenent, ita quod in veritate Petrus fit aut nō fit Papa. Quod etiam ista potestas sic minor potestate Papae, ab aliqua alia probatione ex eo liquet, quod mortuo Papa nullo etiā praesupposito statuto iuris positui, ista potestas est in Ecclesia: & nō se extendit ad ea, ad quae se extendit summus Pontifex auctoritas; alioquin essent duae supremae potestates in Ecclesia, & Christus non instituit Ecclesiasticum regimen monarchicum. Et cum par in parem non habeat imperium, non potuissent Pontifices huic potestati executionis modum imponere: per quos, quot, scilicet, & quomodo debeat electio celebrari cum irritatione actus si secus factum fuerit. Hae enim ostendunt potestatem hanc, nec minorem, nec parem, sed inferiorem potestatem Papae: superioris nanque virtutis est disponere de actu inferioris auctoritativē, ita quod si secus fiat nihil valeat, vt in proposito inuenitur. Habetur secūdo certo certius, quod aliud est posse supra coniunctio-

tionem Petri & papatus costruendam, seu destruemdam, & aliud est posse supra Papam: ex eo nanque quod potestas minor papatus, scilicet simplex voluntes electi & electorum potest construi & destrui hanc coniunctionem & huiusmodi potestas, cum sit minor papatu, non potest supra Papam, manifeste conuincitur quod aliud est posse supra illam coniunctionem & aliud esse posse supra Papam. Vnde potestas supra Papam non inuenitur nisi in Domino Iesu Christo, potestas autem supra coniunctionem papatus & Petri inuenitur in terris. Et merito, quia papatus opus Dei immediate est, coniunctio autem papatus & Petri opus nostrum est.

¶ Nec mireris tu, qui philosophiam profiteris, quod inueniatur potestas super coniunctionem formae cum materia: quae non est super formam, quia coniunctio formae cum materia formam consequitur. Cessabit admiratio tua, si contemplantus fueris, quod coniunctio formae & materiae vtriusque attingi potest, scilicet ex parte materiae & ex parte formae: & quod potens super coniunctionem formae & materiae ex parte vtriusque seu ex parte formae, potest etiam supra formam: sed potens super coniunctionem illam ex parte materiae non oportet quod possit super formam, vt patet in generatione hominis. Sol enim & homo generant hominem, qui consistit in coniunctione corporis & animae intellectiuae, aut resultat ex illa coniunctione: & constat Solem & hominem non posse supra animam intellectiuae, quae venit de foris, sed supra coniunctionem illam ex parte corporis, quae est materia. Sic enim accidit in proposito, nam papatus & Petrus se habent vt materia & forma, & solus Dominus Iesus Christus potest super coniunctionem eorum ex parte papatus, & consequenter vtriusque, & propterea solus potest limitare & ordinare potestatem Papae. Ecclesia autem potest super coniunctionem eorum ex parte Petri solum, & propterea nihil potest super Papam, sed super coniunctionem tantum. Et quoniam amotio Papae siue per renuntiationem, siue per depositionem siue per electionem non est corruptio papatus nec Petri, sed coniunctionis papatus & Petri, idcirco diligentissime & cautissime oportet pro regula habere ante mentis oculos cum de amotione Papae tractatur, quod non requiritur potestas superior Papae, sed super coniunctionem inter Petrum & papatum.

¶ Quod vt clarius pateat, scito quod certum est quod tribus modis potest Petrus papa viuens amoueri a papatu, primo per electionem a Domino Iesu Christo, secundo per renuntiationem spontaneam a seipso, tertio per depositionem inuicem propter incorrigibilem haeresim ab ecclesia. In omnibus autem his modis non desinit papatus nec Petrus, sed sola coniunctio vtriusque, differenter tamen: quia in primo modo, scilicet per electionem a Domino Iesu Christo coniunctio illa corrumpitur a potestate superiori non solum respectu coniunctionis, sed respectu papatus: est enim autoritas Domini supra coniunctionem illam etiam ex parte formae. Et quia, (vt dictum est,) nulla alia potestas est supra Papam, ac per hoc nulla alia potestas potest coniunctionem illam attingere ex parte formae, consequens est, vt nulla alia potestas possit amouere Papam, vt potestas superior papae: sed hoc proprium Saluatoris nostri. Et hoc modo intelligendum est dictum Anacleti papae distinctionis septuagesimo nono. can. electionem, dicitis, electionem summorum Pontificum, sibi Dominus reseruauit. Differentia nanque inter papam & alios Pontifices in hoc consistit, quod alij Pontifices possunt eiici tanquam a potestate superiori ipsi potestati Pontificum: papa autem non: quia in Ecclesia terrestri inuenitur potestas supra potestatem iurisdictionalem Episcopi, non autem supra potestatem Papae. Ex hoc enim habetur, quod illorum electionem Dominus concessit papae concedendo potestatem superiorem: Papa vero electionem sibi reseruauit, nulli concedendo potestatem superiorem papatu. Vnde si Papa Io. Episcopum de plenitudine potestatis eliceret, electus esset, nec haberet amplius potestatem iurisdictionis. Nulla autem potestas in Ecclesia relicta est a Domino, quae possit hoc facere in Petrum Papam. In secundo autem modo (scilicet per renuntiationem) & tertio scilicet per depositionem, coniunctio illa corrumpitur, non a potestate supra papatum, sed a potestate supra coniunctionem solum: quia nec voluntas Petri, nec voluntas Ecclesiae est supra papatum, & ex ipsis caulatur coniunctio illa, & corrumpitur: vt patet. Quia ergo certum est papam haereticum incorrigibilem factum nec esse ipso facto depositum, & esse deponendum ab Ecclesia, & Ecclesiam non habere potestatem supra papatum, & Ecclesiam habere potestatem supra coniunctionem inter Petrum & papatum, vt pote opus suum: oportet dicere, quod cum Petrus papa factus haereticus, incorrigibilis, deponitur ab Ecclesia, indicatur & deponitur a potestate superiori, non papatu, sed coniunctione inter papatum & Petrum.

C A P. X X I.

Discussio predictae potestatis ministerialis depositi
tina Papa haereticus.

¶ VAMVIS autem ex certificatis habeantur in Ecclesia respectu coniunctionis inter Petrum & papatum duo posse (scilicet posse coniunctionem talem construere & destruere, pari consensu & posse coniunctionem eandem ipso haeretico incorrigibili, inuito destruere) non tamen liquet, quod haec duo posse sint vnus & eisdem potestatis. Quod tamen concluditur in precedenti capite, per viam diuisionis, propter identitatem obiecti: quia vtrumque est circa ipsam coniunctionem papatus & Petri.

¶ Nec solum obscurum & falsum multipliciter apparet. Primum est ipsius potestatis natura: nam quando vna causa totalis ex duabus partialibus constans, exigitur ad aliquem effectum, neutra illarum partialium sine altera sufficit ad talem effectum, vt patet in vinculo matrimonij. Quia enim ad vinculum matrimonij concurrunt duo, consensus, (scilicet viri & mulieris,) & causa totalis eius constat ex vtroque consensu: neuter sine altero sufficit ad cauendum vinculum matrimonij in altero. In proposito autem ad coniunctionem Petri & papatus construendam vel destruendam concurrunt duo, consensus, scilicet electorum ex vna, & Petri electi ex alia parte, tanquam causae partiales, & vterque simul tanquam causa totalis, ergo consensus alter tantum non potest in talem effectum, scilicet dictam coniunctionem construendam vel destruendam. Et quia potestas depositiua papae inuiti propter haeresim incorrigibiliter, includit alterum consensum tantum, sequitur quod & ipsa non est idem quod illa potentia totalis, & quod si est pars eius, non potest deponere, quod repugnat potentiae depositiuae. Male ergo dictum est, quod potentia depositiua papae est illa potentia, quae euidenter est in Ecclesia super coniunctionem dicta. Et confirmatur haec ratio: quia de quo magis videtur inesse & non inesse, ergo nec de quo minus: magis autem videtur, quod solus consensus Petri papae possit se facere non papam, quam solus consensus aliorum, quia potest renuntiare, sed hoc non potest Petrus solus: quia quantumcunque Petrus ipse renuntiet semper est papa donec renuntiatio sua acceptetur: sicut e contrario quantumcunque Petrus sit electus, nunquam est papa, quousque electioni de se consentiat. Haec enim ostendunt, quod causa totalis tam constructiua quam destructiua coniunctionis Petri & papatus, quae est in Ecclesia minor papatu, non est Ecclesia solum aut Petri solius, sed vtriusque simul consensus, ac per hoc per hanc non potest inuitus papa deponi quacunque ex causa, quia implicat contradictionem.

¶ Secundo apparet, falsum ex modo eundem in actum talis potestatis: quoniam Papa haereticus, iudicandus est iuxta capit. si Papa distinctione quadragesima, & doctores. Potestas autem ista minor papatu, non potest citare, compellere, & breuiter non habet vim coactiuam supra Petrum Papam: repugnat ergo quod sit potestas minor & quod sit iudex ex ipso modo: quia scilicet vi coactiua procedere posse debet.

¶ Tertio apparet falsum ex subiecto etiam istius partialis consensus: quia cum consensus iste partialis ex parte Ecclesiae sit in electoribus papae qui modo sunt soli Cardinales (ad quos spectat eligere, & renuntiationem acceptare, vt patet in facto Celestini) sequeretur quod apud eosdem solos resideret potestas depositiua Petri papae facti haeretici: cuius oppositum communiter tenetur.

¶ SED HORVM solutio magis propositum confirmabit. Si nanque consensus electi & electorum in hac cauanda coniunctione concurrerent, vt consensus viri & mulieris ad cauandum vinculum matrimonij, ratio procederet: quoniam vterque consensus habet se vt partialis causa quasi efficiens vinculum matrimonij. In proposito autem isti duo consensus diuersimode concurrunt: nam consensus electorum se habet vt causa faciens illam coniunctionem, consensus autem electi se habet vt reddens subiectum capax illius coniunctionis: non enim est capax nisi Christianus voluntarius. Sicut enim esse fidelis non est causa illius coniunctionis factiua: ita nec esse voluntarium ad illam. Et hoc patet in acquisitione aliarum iurisdictionum: cum enim aliqui imponitur aliqua praelatio, certum est quod quousque ipse illam acceptet, non est praelatus: acceptatio tamen sua non facit in se praelationem, sed subiectum reddit capax praelationis: & sic actio imponentis sortitur effectum in subiecto capaci faciens iurisdictionem quae propter dispositionem subiecti non poterat inueniri facere in eo. Actus enim actiuus sunt in patiente disposito: vt dicitur in secundo de Anima. Consensu igitur electi concurrente, vt reddente subiectum capax coniunctionis cum papatu, restat vt consensus eligentium vt faciens coniunctionem illam. Ostensum est enim, quod non est a Deo immediate, sed mediante humano opere: quod est electio in subiecto disposito. Et sic ex hoc relinquatur, quod potestas faciens vel quasi faciens hanc coniunctionem est in electoribus & non in electo vt sic

¶ Haec enim sibi assumit honorem, sed qui vocatur a Deo vt Aaron: vt dicitur ad Heb. 5.

¶ Ad confirmationem dicitur, quod si Papa sola sua renuntiatione absque acceptatione Ecclesiae non potest a se abdicare papatum: hoc magis confirmat propositum, quod eius consensus non fuit inter causas facientes. Ratio autem quare acceptatio requiritur est quia nemo potest renuntiare iuri alterius, quod habet in se, nullus enim qui ex pacto tenetur aliquid soluere tantum, potest renuntiare huic vinculo absque voluntate eius, cui tenetur, quamuis ab initio voluntarie se obligauerit. Papa autem acceptando papatum obligat se Ecclesiae ad regimem ipsius, vnde iuri Ecclesiae, quod habet in Petrum papam, non potest ipse renuntiare inuita Ecclesia cui tenetur. Et confirmatur, quia papatus non coniungitur sibi ratione sui, sed ratione Ecclesiae dicente Domino in creatione Petri primi Papae, non aliquid quam pasce oues meas. Vnde non est verum, quod magis videatur de consensu solo electi quod possit dissoluere, quoniam ipse non est causa efficiens etiam partialis illius coniunctionis, sed dispositio tantum subiecti.

¶ Ad secundum in quo pedit tota vis huius rei, dicitur quod potestas ista minor papatu habet vim coactiuam, non super Petrum papam sed super coniunctionem papatus & Petri: non simpliciter, sed in casu haeresis ita quod potestas ista relata ad Papam, est ministerialis: relata ad coniunctionem Petri, & papatus in fieri vel dissolui (subiecto existente disposito) est autoritativa: ita quod sententia distinctiua ex hac autoritate procedens super coniunctionem talis materiae Petri haeretici cum papatu, dissoluit autoritativè coniunctionem illam. Sicut enim electio Ecclesiae autoritativè super coniunctionem non super Papam coniungit Petrum dispositum, id est fidelem & voluntarium cum papatu, ita talis sententia dissoluit agit enim in materia dispositam per haeresim. Exemplum horum habemus in naturalibus: cum homo generatur, & corrumpitur ab agente non potente super animam hominis, sed super coniunctionem animae & corporis ex parte materiae. Et si quaeratur quomodo praecedentia per sententiam depositiuam fiant, cum vsque ad illam Petrus duret superius: posset dici quod quia nec Deus, nec natura deficit in necessariis, quod eadem autoritas extendit ad se omnia praerambula. Quorum nullum vnde oportere esse coactiuum Petri papae, sed sufficit, quod sint intimatae, reprehensua, & huiusmodi, iudicium enim hoc non ex confessione sua extorta praecipis: centuris aut tormento, sed ex euidenti facto vel verbo haeresis incorrigibiliter expectatur, quod sine eius coactione fit. Si quis autem diceret quod non est inconueniens hanc minorem potestatem indirectè posse cogere Petrum ad praerambula necessaria ad sententiam non video quare erraret, cum Petrus papa haereticus incorrigibilis iam sit in corruptionis via: & Deus (cuius perfecta sunt opera) potestatem depositiuam in casu haeresis, absque necessariis praerambulis non dederit Ecclesiae, quae nunquam deficit in necessariis. Et hoc dico, si aliqua praerambula coactiua ex necessitate iudicij essent necessaria: quod iuristis discutendum relinquo. Bene tamen aduertant, quod non loquor nisi de necessariis ex necessitate huius iudicij, & non loquor de necessariis ex occasione euentuum, & aliorum extraneorum a ratione iudicij.

¶ Ad tertium dicitur quod potestas ista depositiua non est in Cardinalibus quia in eis non est potestas super coniunctione Petri, & papatus nisi limitatè, scilicet tempore quo papatus vacat. In Ecclesia autem vniuersali est potestas super coniunctione ista absque limitatione, si seculo iure positio loquimur: quod Cardinales non possunt deponere Papam haereticum, sed hoc spectat ad vniuersalem Ecclesiam. Posset tamen haec potestas committi Dominis Cardinalibus a iure statuto Pontificis: sicut commissa est eis potestas eligendi, scilicet per viam determinationis: quod ipsi representarent vniuersalem Ecclesiam, sicut in eligendo, ita & in deponendo quando deponendus est. Manifestum autem exemplo fieri potest quod dictum est, si quis nanque Episcopus iturus in regionem longinquam instituat suum generale vicarium cum plenissima autoritate, ante ascensionem dicens: Pasce oues meas: & cum non fuerit exhibens promissam sibi prius potestatem amplissimam. Tunc dabo clauem: & quodcunque ligaueris, &c. Ordinatur: vt si quicumque aliquis Petri successor haereticus sit, Ecclesia eum possit amouere & loco eius alium nominare, 40. distinct. cap. si Papa.

¶ Ex hac igitur concessa potestate patet: quod Ecclesia nihil potest super Papam absolute, nec in casu haeresis, proprie loquendo, potest supra Papam, sed super coniunctionem papatus cum Petro, quam dissoluit amotio. Et sic clarè liquet, quod potestas Ecclesiae est super coniunctionem papatus & Petri in fieri & in corrumpi, subiecto existente disposito ad fieri, per fidem & voluntatem: ad corrumpi vero per haeresim vel voluntatem: & cum hoc potestas ista est minor papatu: & ideo non potest limitare eius potestatem. Et sic patet, quod papa nullà etià in casu haeresis habet supra se potestatem: quod erat inuentum.

C A P. X X I.

In quo respondetur rationibus & autoritatibus, allatis in cap. 17. ad probandum, quod Papa haereticus, sit ipso facto depositus iure diuino.

¶ VAMVIS autem ex determinatis manifesta sit rationabilis sententia, quod scilicet certus & indubitatus papa, nec simpliciter nec in casu haeresis est subditus, proprie loquendo Concilio, aut Ecclesiae vniuersali, quia est adhuc papa, sed in casu haeresis connexio papatus cum persona ipsa subdita est determinationi Ecclesiae & Concilij vniuersalis ita quod potest deponi: oportet tamen satisfacere rationibus & autoritatibus tot illustrium virorum tenentium, Papam ipso facto depositum, & propterea subditum Concilio.

¶ Et quoniam vis principalis consistit in hoc, quod fides, saltem informis, exigitur ad membrum Iesu Christi: ideo sciendum est, quod baptismus quo primò regeneramur, & pertinemus ad Iesu Christi corpus mysticum, quod est Ecclesia, & tres quàm ad propositum spectat facit in anima nostra effectus, primò imprimi characterem indelebilem, secundò si demerito, charitatem, Et de tertio quidem effectu, scilicet charitate, manifestum est, quod licet constituat membrum vniuersi Christi, non tamen exigitur ad habendam iurisdictionem vel ordinis potestatem, oppositum enim spectat ad haeresim pauperum de Lugduno.

De secundo autem, (de quo tota est quaestio,) quod non exigitur ad potestatem ordinis, etiam clarum est: quoniam haereticus conuersus non potest esse sacerdos, si seruata forma & intentione Ecclesiae hoc faciant, & ex hoc ipso inchoat splendor veritatis: quod scilicet videt fides informis constituat membrum Christi secundum quid, vt dixit in tertia parte sancti Thomae, quæst. 8. articulo 1. ad secundum: quia tamen latitudo datur in membris Christi secundum quid, etiam sine fide informi, ex solo characterè sacramenti fidei constituit membrum Christi secundum quid, remotius a Christo: haereticus enim nisi membrum secundum quid Christi esset, nec corpus Christi, nec ministros consecraret, nec sacramentum confirmationis daret. Haec enim a solis Christi membris non quibuscunque, sed in magno sacerdotij, scilicet vel Episcopatus gradu constitutis facta tenent, &c. Aliis quoque contemplando videbimus, & quod tanta est vis characteris baptismalis, vt etiam fides formata eius vices non suppleat, vt patet ex hoc quod presbyter non baptizatus reordinatur: vt patet ex presbytero non baptizato, cap. si quis presbyter. Et quod ipse character constituit membrum Christi dicente Innoc. eodem titulo, in capitulo veniens. Non solum per sacramentum fidei, sed per si sacramentum efficitur quis proculdubio membrum Christi. Costat enim quod proprius & inseparabilis effectus sacramenti fidei, (quod constat esse baptismum,) est solus character, vt patet, cum aliquis haereticus baptizatur secundum formam & intentionem Ecclesiae: nihil enim aliud recipit quam characterem.

¶ Et si alius adhuc hæris oculos eleuauerimus intruēbimur quod habens solum fidei characterem, est simul & fidelis, & infidelis membrum Christi & Ecclesiae, & extra membra Christi & Ecclesiae, diuersis respectibus, & propterea a doctoribus diuersa & contraria de eo dicuntur. Habens nanque solum characterem fidei, quantum est ex parte sua infidelis est & extra membra Christi & Ecclesiae, quoniam voluntarie discedit: ex parte autem Iesu Christi, qui characterè fidei semel datū indelebilem conferuat est fidelis inuitus, & est membrum Christi & Ecclesiae velut ipse: vt pote non valens abdicare, aut abdicare a se susceptū semel fidei characterem. Propter quod a duo Thoma, in secunda secunda, quaestione decima, articulo tertio, ad tertium, computatur talis inter fideles, cum dicitur, quod pro adulterio gramus punitur fidelis, quam infidelis propter sacramenta fidei, quibus est imbutus, quibus peccando contumeliam facit, & in eiusdem quaestione articulo quinto, numeratur inter infideles dum ponit haeresim speciem in se habentem. Differt autem habens solum characterem ab habente etiam fidem informem quo ad officium membrum Christi, quia habens characterem & fidem, suscipit infirmum interiorem a Iesu Christo, cap. te quo ad hunc actum vicarium, qui est credere, vt sanctus Thomas dicit in tertia parte, quaestione octaua, articulo tertio, ad secundum. Habens autem characterem solum, non suscipit infirmum.

¶ Hæc autem actus vitalis interior, sed tantum quo, ad exteriorē Opus. Caiet. BB 4 9c.

operationē, sicut brachio arido potest quis uti ad alios percutiē-
dos vel mouendo aliquid extrā. Quia ergo character fidei est pri-
mum in compositione membri Christi: quod patet ex hoc, quod
iple à solo baptismo cū sit solus, est inseparabilis ab eo: ac per hoc
proprius effectus baptismi quo efficitur primo mēbrum Christi
& Ecclesiae: oportet qd sit vltimū in resolutione membri Christi &
Ecclesiae: & consequenter quādiu character manet, nū definit esse
totaliter membrum Christi. Et quia nunquam definit character,
ideo semper erit intra latitudinem membrorum Christi, etiam cū
abscessum totaliter est per damnationem in inferno. & per hoc
differt à purē infidelibus dānatis: & magis cruciabitur, iuxta sen-
tentia Apostoli ad Hebr. 10. Et haec ratio vltra tot allata testimo-
nia, ex propria efficacia sufficit: quia secundum veram theologiam
diuinam & humanam, attributum alicui causae vt proprius effe-
ctus, intelligitur attribui ei secundum id quod illi causae proprium
est: vt patet in causis naturalibus, moralibus & ecclesiasticis in-
ductiuē, perire enim aliter omnis certitudo moralis. Ex quo ergo
attribuitur baptismo vt proprius effectus, quod faciat membrum
Christi: oportet quod intelligatur attributum ei secundum id
quod huic sacramentali causae, quae est baptismus, est proprium,
quod differt à ceteris. hoc autem est pro quanto est cautius
characteris fidei, hoc enim solus habet hoc solum primo & infal-
libiliter causat soli essentialibus requisitis ad sacramentum con-
currētib. Quia ergo Papa factus haereticus licet amiserit fidem
etiam informem: quia tamen retinet sacramentum fidei etiam in-
uitus, quod cōstituitur primo quis in hoc quod est esse membrum
Christi: Deo rationes & auctoritates quae fundantur super hoc,
quod fides saltem informis requiritur ad esse membrum Christi,
non sunt efficaces ad inferendum ipsum nō esse membrum Christi,
ac per hoc ipso facto iure diuino depositum, quantum ex de-
fectu fidei informis optimē inferatur, quod ipse quantum est ex-
se, est extrā latitudinem membrorum Christi, ac per hoc à mem-
bris Christi segregandus per depositionem ab officio capitis, &
post per alias penas ab Ecclesia puniendus, & deuium curiae se-
culari tradendus.

¶ SIGILLATIM ergo respondendo, auctoritas in primis
Domini Ioan. 3. non est ad propositum, quia loquitur de iudicio
aeternae damnationis, in quo qui non credit, iam iudicatus est, &
ex parte Dei, quia nouit Dominus qui sunt eius, vt glossa ex Aug.
sumpta exponit, & hoc ex parte meritum, quia habet in se cau-
sam aeternae damnationis, vt Chryl. dicit. & ex parte clarae con-
demnationis in vltimo iudicio abique examine, vt Greg. explicat.
¶ Ad illud vero, super hanc Petram, id est fidem, dicitur quod sa-
cramentum fidei, quod remanet in haereticis, non est extra fidem,
sed primus lapis fidei aedificandae in quolibet, & propterea illo
solo remanente lapide, super petram fidei remanet ecclesiastica
potestas in via ad ruinam, quo ad illud suppositum.

¶ Ad id autem, quod iustus ex fide uiuit, si de fide informi admit-
tatur, dicitur quod sumitur viuere pro operatione vitali, & non
pro esse, sicut fuit cum dicitur viuere viuens. bus est esse.

¶ Ad definitionem fidei. Fides est substantia, ac per hoc primum
dicitur, quod fides habet rationem primi substantantis in er-
tutes pertinētes ad fideles, & ideo dicitur substantia. Cū quo stat,
quod ipsius fidei sacramentum prius sit ipso ordine generationis.

¶ Ad auctoritatem allatam ex tertio sent. S. Thomae dicitur, quod
doctrina S. Thomae ibidem est male intellecta, & est contrarios in
proposito, nam ibidem appellatione infidelium non veniunt, nisi
hi, qui nunquā actu fuerunt de Ecclesia, vt patet ex hoc quod di-
cit, id est respectu horum Christus non est caput nisi in potentia,
secundum scilicet, quod sunt vniuersales corpori. Constat namque
quod respectu baptizatorū haereticorū Christus est caput aliter,
quam in potentia, quia est actu caput eorum secundū sacramen-
ta fidei, non ergo appellatione infidelium ibi veniunt haereticis.

¶ Appellatione quoque fidelium peccatorum ibi veniunt haereti-
cis, qui per fidei sacramentum in vno numero obiecto, fidei vnionem
illam (quam vnionē simpliciter autor nominat,) retinent vt cun-
que velint nolint. Et hoc insinuat ex hoc quod dicit, quod velut
membra arida possunt non in se sed aliis sacramenta ministrādo
& docendo, haec enim omnia per haereticos non inquantum tales,
sed inquantum aliquid ipsius capitis participat, Christus facit.

¶ Ad definitionem Ecclesiae dicitur, quod quia haereticus ex ipso
est infidelis, ideo simpliciter est infidelis & extra Ecclesiam. Cū
hoc tamen stat, quod secundum quid sit in ecclesia ad tempus vt
abiiciendus. haec enim manet Papa haereticus.

¶ Auctoritates omnes testamēti noui & veteris prohibentes com-
munionem cum haereticis, non probant quod sit depositus ipso fa-
cto, sed deponendus, vt non cōmunicemus cum eo. sic epim suf-
ficienter satisfit p̄cepto huiusmodi. Si enim ipso facto vitandus
p̄cipereetur à Deo haereticus, non dixisset Apostolus ad Titum 3.
cap. Haereticum hominem post primam & secundam correctio-

nem deuita. Amissio clauium apud haereticos intelligitur quate-
nus haereticis sunt, & quo ad licitum vsum.

¶ Honoris & potestatis iurisdictionalis perditio ipso facto intelli-
gitur quātum est ex eorum parte, & iuris dispositione in his, qui
subiunt iuri humano, & sunt in Ecclesiae foro haereticis. sic enim
interpretanda sunt Sancti Thomae & aliorum in cōmuni loquen-
tium dicta. Tales enim soli sunt excommunicati, & consequenter
priuati ipso facto, saltem per suspensionem potestatis iurisdictionis,
si est crimen occultum, & declarandi priuati. Papa autem ex
diuini & humani iuris dispositione: & haereticis propriae exactione,
est priuatus humano iudicio, à quo cōiunctus est papatus huic per-
sonae, vt dictū est Officium quoque pastorale ab haereticis, in qua-
tū haereticis sunt, August. adimit ipso facto: quia impossibile est, vt
haereticus, in quātū haereticus officium exercet, pascat oues Christi. Pos-
sibile tamē est, vt ille, qui est haereticus, in seipso sit haereticus, & oues
Christi pascat: officium Petri nō haereticis exercēs. Sed quia periculo-
sū hoc est valde, ideo abiiciēdū est ab officio pascēdi oues Christi.

¶ Illud demum, quod ex glossa decreti assertur, quod Papa cadēs
in haereticam damnatam, incidit in excommunicationē, falsum est.
nam cum omnis excommunicatio, quae est ecclesiastica censura:
(de hac enim loquimur) sit à iure positio, & ius positium non
habeat vim coactiuam in foro ecclesiastico supra Papam, & ex-
communicatio coactionē importet in foro ecclesiastico: oportet
dicere, quod Papa in nullam incidere censuram potest. Et vsque
adeo docent hoc doctores, vt dicit Sanctus Thomas, in 4. senten-
tia. d. 19. quest. 2. artic. 3. ad tertium, quod Papa non potest com-
mittere alicui, quod excommunicet ipsum. Et in eadem sententia
sunt Albertus Mag. & S. Bonauent. vt dominus Ioan. de Tur. Cre-
de istis refert, Vnde audiendi non sunt illi, qui omnia haereticorū
iura ad Papam haereticum extendunt: dum Papa enim est, soli
depositioni subiicitur: depositus autem subiicitur iuri sicut alij.

¶ Ad probationem autem (scilicet quod si Papa fiat haereticus, est
minor quolibet catholico sumptam ex cap. audiūmus 24. quest.
1. & S. Thom.) dicendum est, quod cum hoc nō possit intelligi de
maioritate & minoritate meritum seu charitatis: (quia extra
propositum esset, & praelatus nō solū per infidelitatem, sed quoad
que mortale crimen sit minor, sic omne existere in charitate (nec
de minore & maiore secundū iurisdictionē de facto perditā) quia
secundū illud praelatus cadens in haereticam sit minor, secundū quod
quolibet catholicus est maior, cum ista sint correlatiua, sed quilibet
catholicus nō est maior secundū iurisdictionem, non enim ex
hoc quod papa vel praelatus meus sit haereticus, ego vnus catholi-
cus cui nihil habeat iurisdictionis, iurisdictionē acquirō super eū,
aut alios, oportet sanē verba haec intelligere & exponere tāto dili-
gētī, quātō super his verbis sancti Thomae magna fabrica erigitur,
& dicitur qd Papa est depositus ipso facto, dicēdū est igitur aliter.

¶ Ad cuius euidētiam scito primō, quod cum maior & minor
sint correlatiua, cōsequens est, quod oportet proportionaliter mi-
norem maiori referre, vt & in quo praelatus sit minor, subditus
quolibet catholicus fiat maior.

¶ Scito secundō, quod cum sermo sit intelligendus secundum
subiectam materiam, & ibidem sit sermo de correctione praelato-
rum à subditis, manifestē sit comparatio inter praelatum & sub-
ditum, non quo ad personas puras, sed considerato praelationis
officio. Potest igitur tripliciter dictum hoc verificari, primo vt
intelligatur de maiore & minore simpliciter, & est sensus, quod
praelatus si labitur in infidelitatem sit minor simpliciter & ab-
solutē, & quilibet subditus fidelis maior simpliciter & abso-
lutē. Et hoc est verum, quia quilibet catholicus, absolutē, & sine
limitatione aliqua loquendo, est in Ecclesia Dei maior infidelis,
cum quo tamen stat, quod praelatus donec deponatur aut decla-
retur, sit maior secundum quid, scilicet secundum potestatem iur-
isdictionis iam prope mortem. Secundo (& sequitur ex hoc iam
dicto) potest intelligi, quod etiam quo ad potestatem iurisdictionis
praelatus infidelis est minor, & subditus fidelis maior quātum
est ex se, quia infidelis quantum est ex se, extra membra Christi
est: ac per hoc quantum ex ipso pendet, inhabilis, ad potestatem
iurisdictionis spiritualis, fidelis autem quilibet ex ipsa spontanea
fide dispositus, est habilis ad potestatem spiritualis iurisdictionis
in Ecclesia Christi. Et sic praelatus ob infidelitatem sit minor secū-
dum potestatem iurisdictionis, quantum est ex se, & catholicus
subditus maior. Tertio, (& sequitur ex dicta expositione) potest
intelligi de maiore & minore in officio defendendi fidem, ex eo
nāque quod praelatus à fide deuiat, & subditus permanet in fide,
minor sit ille in officio executiue defendendi fidē, & subditus fi-
delis e contra maior sit in officio fidei defendendae. Et hoc totum
simul iunctum satisfacit literę decreti & intentioni S. Thom. &
concordat cum dictis suis alibi. Accusandum denique esse & iu-
dicandum Petrum Papam haereticum, nihil aliud concludit, nisi
quod iudicem habet superiorem, non vt Papa (vt isti putant) sed
coniun-

conuictione papatus & Petri in casu haereticis: & conceditur Con-
cilium esse iudicē in tali casu. Et per hoc patet solutio allatorū etiā
in c. 18. pro quanto contra determinationem praesentem militant.
¶ Vnum tantum superest declarandum, an scilicet sola haereticis
sufficiat, an exigatur etiam incorrigibilitas, seu perseverantia ob-
stinata in haereticis ad hoc, vt deponatur Papa, quod sequens caput
declarabit.

CAPVT XXIII.

¶ *Quomodo cum Papa in haereticam lapsus parato
corrigi, agendum sit.*

AD ABSOLVENDVM demum totam hanc difficultatem
de potestate concilij ad depositionem papae in casu ha-
reticis, scire conuenit quod dux sunt hic extremae opinio-
nes. Altera quod papa propter crimen haereticis etiam confessum nō
potest deponi. Fundatur haec opinio primō super facto Marcelli-
ni, & responsione Episcoporum, vt patet in vigesima secunda di-
stinctione, capite nunc autem, & sunt verba Nicolai papae. Cū
enim idololatriae crimen incurrisset papa, congregatur Con-
cilium videns eum componētum corde, dixit, Tu teipsum iudica,
prima sedes non iudicabitur à quoque, & sic nō depositus martyr
effectus est postmodum. Secundo super glossa in dicto capite, & in
cap. si papa distinctio, 40. & multis doctoribus. Tertio, super ra-
tione: quia cū haereticus nomen sit vitij, & Papa haereticus sit
deponēdus, tandiu deponēdus venit quādiu haereticus seu à fide
deuius est. ac per hoc si p̄nerit eum sui delicti, non est amplius
haereticus, aut à fide deuius, & consequenter non subiaceret amplius
penae depositionis. Et firmatur haec ratio super dictis Gratiani in
Decretis trigesima sexta quaestione prima, de matrimonio inter
raptores & raptam, vt patet ibi in capitulo nullus. Quarto, super
auctoritate Apostoli ad Titum tertio, haereticum hominem post 30
vnam & secundam correctionem deuita. Si enim deuitatio non
sequitur crimen haereticis, sed secundam correctionem, à fortiori
nec depositio.

¶ Altera opinio est, quod Papa propter crimen haereticis potest de-
poni, Et haec fundatur super hoc, quod reus est & obnoxius poenae
criminis quicunque crimen illud admisit, etiam si non perseveret
in illo, vt patet inductiuē. Qui enim semel homicidium commisit,
reus est poenae homicidij: & simile est de adulterio, simonia, furto
blasphemia, periurio: & sic de aliis, sed papa propter haereticis crimē
poenae depositionis reus est, vt communiter doctores ex cap. si Pa-
pa. 40. distinctio. moti dicunt. Non ergo exigitur perseverantia in
haereticis, sed sicut si pro adulterio deponēdus foret, sufficeret ipsum
adulterium commississe: ita quia pro deuiatione à fide deponen-
dus dicitur, sufficit quod haereticis incurrit. Et confirmatur, quia
alij praelati puta Episcopi ex hoc solo, quod damnatam incurrit
haereticis, in foro Ecclesiae sunt ipso facto excommunicati, & pos-
sunt declarari priuati, cōstituto de crimine. Et confirmatur iterum,
quia si Papa paratus corrigi non potest deponi, cū centies in ve-
ritate possit relabi & resurgere: sequeretur quod centies relapsus,
paratus tamen corrigi, non posset deponi: quod est fatuum.

¶ Licet autem haec dux opiniones contrariae videantur, ad
medium tamen expositae discordes non inueniuntur. Vnde media
rationabilisque sententia est, quod Papa haereticus post duas mo-
nitiones deponendus est, ipso Paulo apostolo hoc diffiniēte ad
Titum 3. Haereticum hominem post vnam & secundam correctio-
nem deuita. Et rationem quare non amplius sustinendus est assi-
gnans, subdit, Sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est. Vbi gl.
interlinearis in verbo, Subuersus, exponit, Perditus, & in verbo,
eiusmodi exponit, Incorrigibilis. Et est intentio literae, quod quia
iudicium humanum datur secundum id, quod vt in pluribus inue-
nitur & secundum communē cursum, qui ab ea, quam verā spon-
te professus est, fide declinat primō, & post vnam correctionem
secundō, & post secundam correctionem, tertio, abiiciendus tan-
quam incorrigibilis censetur, idcirco Papa haereticus post primā
& secundam monitionem delinquentes in fide, deuitandus est de-
positio. Non enim possunt fideles euitare Papam manentē, cum
ex eo post Dominum Iesum omnium salus dependeat: vt dicitur
40. dist. si Papa. Quia ergo Apostolus haereticū hominē post duas
correctiones delinquentem in fide, non sustinendum, sed deuitan-
dum praecipit: cōsequens est primō, quod quantumcunque Papa
haereticus post duas correctiones relapsus, paratus sit corrigi, non
solum potest, sed debet deponi. Et merito, ne in infinitū protraha-
tur humanum iudicium, sed limite aliquo terminetur. Rationabi-
lis autem terminus est statutus trinus error cum trina monitione
prima, in professione fidei, & duabus post deuiationem subiūctis.
ita, quod tertius error tres monitiones contempserit: sicut haereticis,
relapsi post professionem, excommunicationem & adiurationem
non amplius admittuntur ab Ecclesia. Consequens secundō est,
quod ante correctiones non est deponendus Papa haereticus, qui
propter haereticis non est excommunicatus, sed excommunicatus 80

depositione. Et propterea in eo ad literam seruandum est praec-
ptum Apostoli de publica correctione: quod in aliis inferioribus
propter adiunctam excommunicationem latae sententiae quam
tulit Ecclesia contra haereticos, non seruatur. Alij enim, quia ex-
communicati sunt post, ab Ecclesia statim euitantur. Papa autem
quia excommunicatus non est, sicut nec excommunicati erant ho-
mines haereticis tempore Pauli Apostoli, sed excommunicandi, post
duas correctiones deuitandus est. Duplex enim correctio à Paulo
concessa non abstulit potestatem ab humano iure, rigorosius pro-
cedendi contra haereticos subiectos humano iuri, sicut conceden-
do ius diuinum matrimonium cum sorore consobrina, non ademi-
mit potestatem Ecclesiae inhibendi tale coniugium, sed ostēdit quid
seculo humano iure seruandū est. Propter quod, quia Papa vt pa-
rebit, solo diuino iure iudicandus, deponēdūque venit, quia illi so-
li subiectus est, ideo in eo solo apostolica regula seruanda remansit
ceteris propter haereticis ab Ecclesia excommunicatis. Nec obstat
dictis, si dicatur qd haereticis etiam tempore Pauli erant excommu-
nicati ab ipso, ad Gal. 1. Cū enim sententia illa se extendat ad su-
periores, scilicet Angelos de caelo, & cōter quod nullus superio-
rem, sub quacunque conditione excommunicare potest: cōsequens
est, quod non fuit excommunicatio, sed denuntiatio, quod à Deo
anathema fieret quicunque etiā Angelus de caelo, si contra Euan-
gelium Christi praedicaret. Et hoc est denunciare separatim esse
à Deo, & dignum excommunicatione Ecclesiae quo ad homines.
Et confirmatur ex San. Tho. ibidem dicente, quod sententia illa
ab Apostolo data est auctoritate euangelicę doctrinę promulgata
Ioan. 10. ca. Sermo quem sum locutus, ille iudicabit eum in nois-
simo die. Constat namque quod excommunicandus ab Ecclesia non
excommunicatus ab eadē cōstituit sermo diuinus cōtradicens sibi.

¶ AD RATIONES igitur primae opinionis, vnico verbo dicitur,
quod Papa post secundam correctionem deuius à fide, non ad-
mittitur vt paratus corrigi apud humanum iudicium, sed tāquam
incorrigibilis haereticis censetur. Quamquam apud Deum sem-
per possit corrigi, & forte in veritate sit correctus.

¶ Ad rationes autem alterius opinionis dicitur, quod vbi est spe-
ciale ius, non oportet ex communi procedere iura. In hac autem
causa est speciale ius apostoli, & satis ratio consona, & stylo Ec-
clesiae in excommunicandis personis, praesertim in persona tam
excellētis dignitatis. De aliis autem Episcopis iam reddita est
ratio dissimilitudinis, quia, scilicet non sunt in illo statu, in quo
erant tempore Apostoli propter superuenientem Ecclesiae excom-
municationē, quae haereticis statim vitandis, & propterea pos-
sunt declarari priuati: propter tamen dignitatem eorum, & fragi-
litate humanam vnica correctio declarationem si praecederet,
misericordia & clemētia esset. Faciūt ad praedicta quae scripsit diuus
Thomas in Secunda secundae. quest. 11. art. 3. & quarto de rece-
ptione haereticorum ab Ecclesia.

CAPVT XXIII.

¶ *Opinio, quod Papa propter incorrigibilitatem in quacunque notorio
crimine scandalizante Ecclesiam, subiiciatur Concilij pote-
stati: ita quod possit ab eo deponi.*

EXPERTA relatione Papae in casu haereticis ad Con-
cilium, oportet in aliis extra haereticis casibus decerne-
re, si papa subest potestati depositi Concilij in alio
casu, quam in casu haereticis. Et nunc quidem verē casus,
qui peccata sunt, tractandi sunt, postmodum de euentuum casibus
sermo erit. Est igitur nonnullorum opinio, quod Papa extra casum
haereticis deponi à generali Concilio potest. Probaturque hoc ex se-
ptem capitib. Primō, ex ratione criminis papa potest deponi pro
haereticis crimine: ergo, & pro aliquo alio. Probatur sequela, tum
primō, quia aut hoc est singulare in haereticis ratione grauitatis: &
hoc non, quia odium Dei est grauius peccatum haereticis: vt patet in
Secunda secundae San. Tho. quest. 3. articulo secundo. Aut ratio-
ne damni Ecclesiae: & hoc non, quia plus nocet Ecclesiae Papa
omnia beneficia vendens, prauos extollens, bonos deprimens,
tyrannidem exercens, vitiorum dux, blasphemus, auaritię, & c. no-
torie plenus, quam si pertinaciter sentiens, quod Spiritus sanctus
non procedat à filio, recēte alijs viuat, & hanc haereticis solus te-
neat. Tum secundō, quia in sacra Scriptura non inuenitur speci-
fice expressum, quod papa possit deponi magis pro haereticis, quam
alio crimine: relicto est ergo interpretationi doctorum, & ca-
nonum. Et sicut Bonifacius Papa & martyr expressit casum
haereticis distinctione 40. si papa ita potest casus incorrigibilis no-
torij & scandalizantis Ecclesiam criminis, excipit: vt gloss. ibidem
sentit. Tum tertio, quia qui potest in maius, potest in minus: vt di-
citur in cap. ex parte, extra de decimis. Sed Concilium potest iudi-
care papam de maiori crimine, puta haereticis: ergo de minore, sci-
licet simonia notoria, & c.

¶ Secundo, ex parte abusus potestatis, constat namque, quod gla-
dius de manu furiosi potest, & debet auferri: inuasi, & oc-
cisor

eiſor corporum detineri, & pettinax in propoſito in cuſtodiam poni, quãtò magis ſcruens in perditionem animarum Papa gladio papalis poteſtatis abutens, illo priuandus eſt tanquã phre- neticus & ebrius, ſuarum paſſionum commotione actus. Cogit enim alios malefacere ſuo exemplo, & Apoſtolus teſtatur ad Gal. 2. dicens ad Petrum, Cogis Gentes iudaizare: glo. conuerſationis exemplo. Et confirmatur, quia ſi Papa vellet mulierem opprimere, vel occidere, poſſet & repelli & percuti & occidi, cum moderamine inculpata tuteſta: a fortiori ſi opprimit Eccleſiam, ſi occidit animas, reſiſtendum primò: & ſi opus eſt, occidendus de- poſitione eſt. Et confirmatur hoc ex ratione ſuis poteſtatis acceptæ: quia ſcilicet ad adificationem eſt, & non in deſtructionem.

¶ Tertio, ex parte obligationis ipſius Papæ tenetur enim papa ad purgationem ſui cum infamis eſt de crimine ſcandaloso, vt patet de Damaso accusato de adulterio: teſte Hiero. de viris illuſt. & de Xyſto, Leone & Symmacho 2. quaſt. 7. Et probatur ratione, quia reuertitur paſcere oues ſuas: & conſtat quòd ſcandalu depaſcit oues. Purgationi autem ſubiectus ſi deſicit, iudicandus eſt, igitur papa poteſt ab Eccleſia de alio crimine, quàm de hæreſi iudicari. Et confirmatur autoritate Grego. in capit. ſi quis. ſecunda quaſtione ſeptima dicentis, Si quis ſuper hoc nos redarguere voluerit, vel extra autoritatem facere nos contenderit, veniat ad ſedem apoſtolicam, vt ibi ante confeſſionem beati Petri mecum iuſte diſceptet, quatenus vnus ibi ex nobis ſuſcipiat ſententiam ſuam. Nec hoc inquit Geſon, ex humilitate, ſed ex debito Grego. fecit.

¶ Quarto, ex parte Eccleſiæ: quia ſicut papa ſpòſus poteſt dare libellum repudij Eccleſiæ ſuæ ſponſæ, renuntiano papati: ita conuerſio, cum nõ debeat quo ad hoc impari iure cenſeri: & poſterior adducitur ratio pro ipſa contra ſponſum: vel quia proſtituere eam quærit quantum in ſe eſt, vel tyrannide ſua lamando eam, 30 vel placitando, bona ſua diſſipando, vel quia abuti conatur ea in perniciem filiorum. Et confirmatur hoc: quia ad communiatem totam ſpectant principis correctio, vel deſtitutio, apud Ariſtotele in 5. Politic. ſi incmendabilis perſeueret. Et hæc poteſtas in aſcribilibus vel in abdicabilis eſt à communitate libera, quãtò magis hoc habebit Eccleſia?

¶ Quinto, ex parte diuinæ providentiæ. Cum enim Dei perfecta ſint opera, & Eccleſia opus ipſius immediate ſit (multò magis quàm ſynagoga, cui tamen dicit, Quid ultra tibi debui facere, & non feci? Ela. 5. oportet Eccleſiæ regimini, & corpori perfecte prouidum eſſe. Conſtat autem, quòd perfectum non eſt corpus, quòd non poteſt purgari à ſe membra abdicere, vel ſanare, ſed cum terius dæmno euidenter emergente oportet ſuſtinere. Et ſimiliter non eſt perfecte diſpoſitum regimen, quòd non poteſt commu- nare bonum & neceſſarium conſeruare, abdicendo manifeſtè & notorie commune bonum uſurpantes, diripientes, &c. Hæc enim omnia papa notorie ſcandalizans, ſimonia, luxuria, blaſphemiis, tyrannide, promotione indignorum, &c. manifeſtè facit contra bonum charitatis commune Eccleſiæ militantis, & triumphantis bonum.

¶ Sexto, ex parte decretorum & geſtorum Concilij Conſtantien. & Baſilien. In Concilio nanque Conſtantien. depoſitus fuit Ioan. 23. quem ipſi tenebant vt verum Papam & Benedictus 13. de cõ- ſentio ſuæ obedientiæ. In concilio quoque Baſilien. depoſitus fuit Eugenius 4. & creatus Foelix, Stephanus, Chriſtophorus, Benedic- tus: Greg. 6. Ioan. 12. Et confirmatur locus iſte autoritate mul- torum doctorum ſententiam idem quòd. Concilia iſta: vt patet de gloſ. in cap. ſi Papa. diſtinct. 40. & ſequacibus.

¶ Septimo, ex parte naturæ iudicij humani, ſcilicet ſecundum al- legata & probata, vel præſumpta iudicij. Quo ſit, vt ratione præ- ſum præ hæreſis Papa non hæreticus deponi poſſit in multis caſi- bus: ſcilicet dum præſumitur hæreticus propter contumaciã: iuxta cap. cum contumacia, de hære. lib. 6. Vel per manſionem in excom- municatione per annum deficientem purgatione, iuxta ca. excom- municationis, extra de hære. Vel dum timore mortis actus hæreti- cales exterius tantum fecit: vt de Marcellino dicitur vel ſimili timore verba hæreticalia abſque intentione protulit: vel ſi per fal- ſos teſtes conuincitur hæreticus relapſus: vel dum ſuam exulta- tionem in cauſa fidei probare non potuit. Ex his & ſimilibus credi- tur, Papam in caſibus pluribus incorrigibilibus ſub eſſe iudicio Cõ- 70 cilij generalis, ſic vt poſſit ab ipſo deponi.

CAPVT XXV.

¶ Diſcuſio & determinatio, ad quam legem ſpectet deter- minare caſus, in quibus iudicio Concilij ſubeſt Papa.

ICTAR autem Opinioni cõmunis ſententia doctorum Theologorum & Canonistarum antiquorum obuiat, tenens, quòd ſi ſit catholicus Papa nõ iudicatur à quocunq; iudice in terris, iuxta capitul. ſi Papa, quadageſima, diſt. ca. oues. 80

ſecunda quaſtione ſeptima.

¶ Et quoniam hinc inde multum diſputatur, oportet primò videre in quo conſiſtit hæc difficultas, vnde ſcilicet quaſtionis veritas pendet: quo ignorato veritas huius latet, & quò cognito veritas liquet. Niſi enim hoc ſciatur, continget quidem aliquem verum aſſequi, ſed neſcire ſe verum aſſecutum.

¶ Sciendum eſt igitur, quòd tota difficultas p̄det ex hoc. An iure diuino vel humano Papa in caſu criminis quocunq; ſit illud, deponendus ſit poteſtate Eccleſiæ, ſeu Cõcilij. Si enim lex diuina exigitur ad faciendam exceptionem hæc, ſcilicet quòd in caſu criminis hæreſis poſſit ab Eccleſia deponi, lex quoq; diuina exigitur, ſta- tuens quòd propter tale crimen, puta notoriũ, ſcandalizans & pettinax deponi poſſit. Et ſi ſolum ius humanũ ſufficit ad ſtatueñdũ, quòd Papa in caſu hæreſis eſt deponendus, ſolum quoq; ius huma- num ſat eſt ad ſtatueñdũ, q̄ Papa propter notoriũ crimẽ deponatur.

¶ Dicentes, quòd ius diuinum exigitur, fundat ſe ſuper hoc, quòd licet Petrus poteſtate miniſteriali Eccleſiæ ſit iunctus papati, ſa- ctus iam Papa diuina lege eſt ſupra Eccleſiam & Concilium: at per hoc nulla inferiori lege poteſt ſubiici, (nec ſimpliciter in ca- ſu) Cõcilio, aut Eccleſiæ, ſed ſola diuina lege. Et quia lex diuina in ſolo caſu hæreſis ſubdidit illi poteſtati Eccleſiæ miniſteriali, vel vt aliis placet, autoritati: ideo in ſolo hoc caſu iudicari deponi- que poteſt. Quòd enim caſus hæreſis inueniatur exceptus in legẽ diuina, patet ex multis inductis textibus ſacræ Scripturæ, expreſ- ſè ſeparationem ab hæretico quocunq; indicentibus. Quòd autem ſolus ſit exceptus, patet ex ſententia Saluatoris. Matr. 23. Super cathedram Moysi ſederunt Scribæ & Phariſæi: omnia ergo quæcunq; dixerint facite, ſecundum autem opera eorum nolite facere. vbi Dominus aperte ſtatuit ſubditos debere audire Præla- tos malæ vitæ, & bonæ doctrine. Conſtat autem quòd doctrina ad fidem ſpectat: vita autem & opera ad malos mores aliorum cri- minum, ſecundum igitur ſententiam Domini, audiendi ſunt fide- les prælati, quamuis mali. Confirmatur quoque eadem ſententia à Petro Apoſtolo in prima Epistoſta 2. ca. Obedire præpoſitis ve- ſtris, non tantum bonis & modeſtis, ſed etiam diſcolis.

¶ Dicentes autem quòd ius diuinum non exigitur: ſed Deus relin- quit hoc in manu conſilij humani, ſicut & multa alia, fundant ſe ſuper hoc, quòd opus purè humanum, ſecundum ſe nec bonum nec malum moraliter, ſubiacet plenariẽ legi humanæ: coniunctio au- tem inter Petrum & papatum eſt opus purè humanum quando- que bonum, quandoque malum, ergo ſubiacet plenariẽ legi hu- manæ: ac per hoc lex humana diſponere poteſt de illa coniunctio- ne: quòd quando eſt bona, perſeueret, quando mala, diſſoluatur. Dixi, Opus purè humanum, ad differentiã operationum ſacra- mentalium quæ non ſunt purè humanæ. In coniunctioe autem Petri cum papatu ſola humana actio interuenit, coniungens ele- ctionis actũ vtrunq; ſuppõnendo materiã formæ: vt patet ex hoc, quòd ſi ceſſat à papatu, (vt Celeſtinus fecit) nihil diuini ope- ris in ſe reſtat, ſicut reſtat in Episcopo renuntiate, & in ſacerdote ſodegradato poteſtas ordinis à Deo data, ſine penitentia nanque ſunt dona Dei: vt dicitur ad Roma. 1. Dixi, ſecundum ſe nec bo- num, nec malum moraliter, ad differentiã actuum ſecundum ſe bonorum, (vt credere, amare & Deum &c.) & ſecundum ſe ma- lorum: vt blaſphemia Dei, mendacium, & ſimilia: hæc enim natu- rali diuinoque iure regulantur. Coniunctio autem Petri cum papa- tu quandoque bona eſt, vt patet in tot ſanctis Romanis pontifi- cibus; & quandoque mala, vt patet in multis eiſdem ſceleratis quos vtrinq; neſcire licuiſſet. Et confirmatur: quia poteſtas miniſteriali- ſis exiſtens in Eccleſia ad coniunctionem Petri & papatus, regu- latur humana lege, vt patet de actu electionis Papæ, qui irritus & nullus ab humana lege ſi non ſeruatur, redditur. Vnde ſicut Boni- facius papa & martyr promulgauit quòd in caſu hæreſis poteſt papa iudicari & deponi, poteſt alia lege humana promulgari, quòd pro ſimonia in beneficio poſſit deponi, & ſic de aliis maxi- mis exceſſibus, obſeruata conſonantia legis humanæ ad naturalem & diuinã. Et etiam ſine noua lege (quia in defectu manifeſto hu- manæ legis, locum habent gnome & iuris,) poſſet papa ex no- torio exceſſu ſcandaloso & incorrigibili deponi, ſicut pro hæreſi

¶ SI QV I S autem diligentius perſpiciat, videbit, quòd di- uina lege opus eſt ſtatuerẽ caſus de poſitionis papæ, nec villa lege humana poteſt, aut potuit hoc fieri. Quòd probatur ex ratione humanæ legis breuiſſimè & clariffimè ſic, Omnis lex eccleſiaſtica poteſt tolli & mutari à papa: ergo nulla lege humana poteſt cõtra papã inuitum procedi. Antecedens conſtat ex eo quòd eſt Domi- nũ iuris poſitiui. Cõſequẽtia eſt euidentis: quia ex quo poteſt tollere legẽ & non vult ſubire ipſam, tollit eã: & ſic nihil cõtra eum fiet. ¶ Et licet hæc ratio ſufficiat: quia Papa diuina autoritate hoc poteſt, & nulla deuolutione, interceptione, inchoatione, appellatione, ſuſpenſione, aut quouis alio termino poteſtas ſua minuitur, aut impeditur in his quæ ſunt poſitiui iuris, att: p̄n ex pro

ex proprijs rationibus poteſtatis eccleſiaſticæ concurrentis ad propoſitũ, idem oſtenditur. Quadriplex nanque poteſtas hic no- minatur. Primò poteſtas Papalis, de qua cum par in parem non habeat imperium, nõ oportet ſolicitari. Secundò poteſtas Eccle- ſiæ ſeu Concilij vniuerſalis, ſupra Papam ſimpliciter & abſolute. Et hæc nihil eſt, ſed chimera: vnde nullum effectum in mille quin- gentis annis in Eccleſia Dei habuit: omnia enim iura poſitiua ſubiecta ſunt, & fuerunt ſemper Papæ, velut nolit Concilium te- ſtante hoc vniuerſalis Eccleſiæ per orbem diſſuſa obſeruantia. Tertio, poteſtas autoritatiua Concilij ſupra Papam in caſu crimi- nis, puta hæreſis. Et hæc poteſtas licet minus rationabiliter poni videatur. Veruntamen atteſtatur propoſito: quia ponentes eam in ſolo caſu, à diuina lege ſtatuto dicunt eam poſſe exire in actum. Quarto, eſt poteſtas miniſterialiſ Eccleſiæ, quæ habet pro obie- cto coniunctionem perſonæ cum papatu. Et hæc etiam atteſtatur propoſito: quia cum ipſa non ſit directe extendat ſupra coniun- ctionem Petri & papatus in facto eſſe ſed in fieri (quia nihil poteſt ſupra coniunctum ſcilicet Petri Papam, vt pote ſuperiorem iam nominatum, ac per hoc miniſterialiter conſtitutum.) conſequens eſt, quòd ad ipſam non ſpectat determinare diſpoſitiones coniun- cti, ſcilicet Petri Papæ diſponentes ad diſſolutionem coniunctio- nis, nam diſpoſitiones tales adueniunt coniuncto iam facto, ad quod non ſe extendit poteſtas iſta. Et propterea niſi diuino, aut naturali iure diſpoſitio Petri Papæ ad diſſolutionem determinatã ſit, poteſtas iſta non poteſt exire in actum diſſoluendi, vt pote nõ habes patiens diſpoſitum, nec potens per ſe ipſam, illud diſponere determinando, que eſt diſpoſitio ſubiectis ſubiectum, ſcilicet Petrum Papam tale poſſetati & ex hac conſuſione, ſcilicet quòd lex diuina exigitur ſtatuens caſum de poſitionis Papæ, pater quàm ignoranter procedant quotquot ex vi canonici iuris proce- dunt ad oſtendendum, quòd Papa ex crimine notorio ſcandaloso & incorrigibili deponi poteſt, vt gloſſa ſuper canone, ſi Papa, di- ſtinctione quadageſima & ſuper canone Agathius & vigefima- quarta quaſtione, prima, neſciens quid dicat, errauit cum tota mul- titudine ſequacium. Oportet nanque ex iure diuino caſus inue- nire ſubiectiois Papæ ad Concilium, ex quo iure diuino ipſe ab- ſolute eſt ſupra Concilium, & vniuerſam Eccleſiã communitatẽ. Et hic iacet lepus: non eſt hac illacque amplius vagandum. Vnde ipſamet gloſſa veritate inducitur, dicit quòd Papa non poteſt ſta- tuere, quòd non poſſit iudicari de hæreſi, hoc enim ideo verum eſt 40 quia diuino non humano iure iudicium hoc in caſu hæreſis ſtatue- tum eſt: nam iuris humani Papa eſt dominus.

¶ RATIO autem in oppoſitum allata non concludit oppoſitum: quoniam opus humanũ indifferens ſubiici humanæ legi, poteſt intelligi dupliciter. primò quoad modum fieri: & ſic eſt verum. Secundò, quoad ipſum fieri ſecundum ſuam ſubſtantiam. Et ſic eſt falſa: vt patet de abſciſſione ligni vel ferri: præcidi ſiquidem poteſt bene & male moraliter, & lege humana determinari poteſt quando bene & quando male: ſed nõ ſpectat ad humanam legem, ſi poteſt vel non poteſt præcidi, ſed ad naturalem potentiam præ- ciſoris & diſpoſitionem ſubiecti cadendi. Vnde in propoſito hu- manæ legi ſubiicitur modus actionis, quo coniunctio Petri & pa- patus ſit, aut diſſoluitur: ſed ſi poteſtas iſta poteſt exire in actum, ex altiori pendet principio. Nam non poteſt exire in actum con- iunctionis niſi vacante ſede: & tunc in ſubiectum diſpoſitum, ſci- licet Chriſtianum voluntarium. Depoſitionis verò niſi diſpoſito ſubiecto, aut per reſeſſum à Chriſtianitate, aut per reſeſſum à vo- luntario, vt patet de Papa hæretico vel renuntiante. Propter quòd non poteſt lex humana ſtatuerẽ, quòd cõiunctio papatus & Petri, quando eſt mala propter alia crimina ab hæreſi, diſſoluatur: non poteſt, dico efficaciter ſtatuerẽ coactiuè: quia Papa criminofus poſſet illam legem tollere: cum par in parem non habeat imperiũ.

CAPVT XXVI.

¶ Quæ caſus criminum ſine diuina lege ſtatuti, vt poſſit Concilium Papam deponere.

¶ V I A igitur ad ſolam diuinam legem ſpectat determina- re caſus de poſitionis Papæ, in ipſa, & ex ipſa ſcrutari opor- tet, quot ſint caſus de poſitionis Papæ. Et vt probabitur, ſolus caſus hæreſis eſt à lege diuina, in quo Papa poteſt deponi ab Eccleſia, ſiue autoritatiua, ſiue miniſteriali poteſtate non curando 70 in propoſito.

¶ Probatur hoc tripliciter, ſcilicet ratione ex principiis theologi- cis certis & autoritate ſacrorum doctorum, & diſtinctione ſacræ ſcripturæ. Ratio eſt iſta, Conſtat, quòd ſeclulo Papa, in Eccleſia eſt poteſtas electiua Papæ, ſeu applicatiua papatus ad Petrum, quo- modo quocunq; vocetur, habet pro obiecto coniunctionem perſonæ, & papatus in fieri & indiſſolui, vt patet de actu electionis, quo Pe- trus ſit Papa, & de actu de poſitionis, quo Petrus Papa hæreticus in- corrigibilis deponitur. Conſtat etiam, quòd ad hoc q̄ Petrus ſit Papa efficaciter, ita quòd ſit Papa, & conſequenter ad hoc quòd 80

poteſtas illa Eccleſiæ exerceat actum conſtrictiuum coniunctio- nis efficaciter inter Petrum & Papatum, aliquæ diſpoſitiones re- quiruntur in Petro de neceſſitate ſimpliciter, aliqua ad bene eſſe. Requiſitæ de neceſſitate ſimpliciter ſunt duæ, ſimpliciter eſſe vo- luntarium, & eſſe Chriſtianum, nunquam enim aliquis quantum- cunq; electus, eſt Papa, niſi conſentiat: & ſimiliter non eſt Papa, niſi ſit membrum Chriſti. Secunda diſpoſitio exigitur de iure diu- ino: & quia ordo gratiæ præſupponit ordinem naturæ, prima di- ſpoſitio exigitur de iure naturæ. Requiſitæ autem diſpoſitiones ad bene eſſe, ſunt boni mores, ſcietia eccleſiaſtica, charitas, expe- rientia regiminis, & huiusmodi: ſine his enim Petrus ſit electus & acceptat, eſt Papa: quamuis ineptus & malus. Conſtat etiam, quòd quia facilius eſt deſtruere quàm conſtruere duabus ſimul requiſitis neceſſariò conditionibus ad conſtructionem, quæcun- que earum deſiciat, ſolui poteſt coniunctio iſta. Nanque ſi Petrus non vult amplius eſſe Papa, poteſt renuntiatione diſſolui coniun- ctio iſta: & diſſoluitur dum acceptatur renuntiatio, vt patet de Celeſtino. Eruruſus, ſi Petrus Papa labitur in hæreſim incorrigi- biliter, poteſt deponi inuitus, ex quo deſit quantum eſt ex ſe eſſe membrum Chriſti: ſicut in primo caſu deſit eſſe voluntarium. Hæc omnia certa ſunt, ex quibus neceſſariò ſequitur, vt deficientibus in Petro conditionibus, quæ non ſunt neceſſariæ ſimpliciter, ſed ad bene eſſe, non propterea ſit diſpoſitum, vt poſſit diſſolui con- iunctio iſta, vt poſſit attingi Petrus à poteſtate de poſitionis. Nam diſpoſitiones illæ, quæ non requiruntur in ſubiecto ad hoc quòd vnatur efficaciter formæ, ſed tam cum eis, quàm cum ſuis contra- rijs vniri poteſt formæ, & conſtituere compoſitum, non ſunt ta- les vt earum contrariæ pertineant ad diſſolutionem compoſiti. Quòd eſt dicere, quòd ſi Petrus ſceleratiſſimus & criminoſiſſi- mus, ſcandalofus, & incorrigibilis, Chriſtianus tamen & con- ſentens, ſit & eſt Papa, ſi eligatur, oportet quòd huiusmodi cri- mina ſuperuenientia Petro iam Papæ aut perſeuerentia, etſi red- dant ipſum malum Papam, & non ſolum malum hominem vt prius, non tamen reddunt ipſum deponibilem. Ex quo enim ad bene eſſe papæ requiritur bonitas, & non ad eſſe Papam, conſe- quens eſt, quòd malitia ad malè eſſe papæ, & non ad non eſſe papæ ſpectat: ac per hoc ſicut non ſpectat bonitas ad eſſe, quòd eſt effectus electionis, ita malitia nõ ſpectat ad non eſſe, quòd eſt effectus de poſitionis. Ex his patet ratio, & poteſt formari breuiter ſic, ſola contraria conditionibus neceſſariò requiſitis ad eſſe papæ: reddũt papam deponibilem: ſed inter crimina infidelitatis contrariatur cõ- ditionibus neceſſariò requiſitis ad eſſe papæ: ergo ſola infidelitas inter crimina reddit papam deponibilem. Prima propoſitio patet ex hoc, quòd de poſitio eſt non eſſe Papæ, & vnũ quodque in ſuo eſſe perſeuerat, ſi contrarium non ſuperuenit. Nunquam enim ho- mo deſineret eſſe, ſi non ſuperueniret aliquod contrariũ illi eſſe: & ſimile eſt in alijs. Secunda autem propoſitio probata eſt: quia ce- tera vitia contrariantur cõditionibus requiſitis ad bene eſſe papæ. Hanc rationem vellem in ſtatera poni: & non friuolas & apparen- tes, per accidentia vagantes. Hæc de primo.

¶ AVTORITATES ſanctorum ſunt in primis Anacleci pa- pæ & martyris: & habetur ſeptuageſimanona diſtinctione cano- ne, electionem. Si nanque papa poſſet propter crimina depo- ni, ſicut alij Episcopi, fruſtra dixiſſet, quòd electionem ſummo- rum Pontificum ſibi Dominus reſeruauit. Deinde Bonifacij pa- pæ & martyris. & habetur quadageſima diſtinctio, capit. ſi papa, Niſi, inquit, à fide deuiauerit papa, redarguere eius culpas mortalium nullus præſumit. Vbi ſolum infidelitatis crimen ſubi- icit iudiciã quo papa poteſt iudicari: quem conſtat eſſe vniuer- ſalem Eccleſiam, ſeu Concilium generale: ab eodem enim excipit, à quo negat redarguendum id fore. Sanctus quoque Eufebius papa, (& habetur ſecunda quaſtione, ſeptima, in cap. oues) dicit, Oves quæ ſuo Paſtori commiſſæ ſunt, cum nec repræhẽdere niſi à fide exorbitauerit, nec vllatenus accuſare poſſunt. Sanctus Ante- rius papa & martyr, (& habetur nona quaſtione tertia, in ca. fa- cta) inquit, Facta ſubditorum iudicantur à nobis: noſtra verò iudicantur à Domino. Et quòd loquatur de factis peccatorum, patet ex eo quòd ſubdit, Deteriores ſunt (qui vitam, morèque bonorum corrumpunt) his qui ſubſtantiam aliorum prædiãque diripiunt. Sanctus Beda (& habetur nona quaſtione tertia, cano- ne Episcopo) tractans de iudicio peccatorum, ait, Sola enim Romana Eccleſia ſua autoritate valet iudicare de omnibus: de ea verò nulli iudicare permittitur. Sanctus Bernardus Innocentio ſecundo ſcribens, inquit, Quis faciet mihi iuſtitiam de vobis: ſi haberem iudicem, ad quem vos trahere poſſem, iam nunc oſten- derem vobis, vt parturiens loquor, quid mihi imminet. extat qui- dem tribunal Chriſti, ſed abſit: vt ad illud appellem vos. Sanctus Thomas in 4. ſentent. diſtinctio. decimanoa quaſtione, ſecunda. ar- ticulo 2. quaſt. 3. ad ſecundum, dicit. Quamuis Prælati ſint corri- piendi à ſubditis, non tamen eſt poena iudicanda, ſed recurrendum eſt: d

est ad superiorem denuntiando, vel si non habet superiorem ad Deum, vt eum emendet, aut de medio tollat. Et ibidem ad primam exceperat crimen infidelitatis, cum dicit, Prælatus minor feriet si in infidelitatem laberetur, & subditus fidelis maior.

¶ Et licet hæc autoritates debent sufficere ad promulgationem diuini iuris (quia tot sanctorum sunt, & Spiritu sancto inspirati locuti sunt sancti Dei homines, vt dicitur, secundæ Petri 1. capit.) ad maiorem tamen firmitatem debilius ad sunt Symmachus Papa in ca. aliorum 9. quaest. 3. dicens, Aliorum hominum causas Deus voluit per homines terminare: sed sedis istius præsulæ suo sine quaestione referuauit arbitrio. Et quod loquatur de causis peccatorum, patet ex eo quod subdit, dicens, Voluit beati Petri Apostoli successores cælo tantum debere innocentiam & subtilissimi diffusoris indagari inuolantia habere conscientiam. Et excludens obiectionem subdit, Nolite estimare eas animas inquisitionis non habere formidinem, quas Deus præ cæteris suo referuauit examini, &c. Innocent. 3. in sermone cõsecrationis Papæ dicit, In tantum mihi fides est necessaria: vt cum de cæteris peccatis Dei iudicem habeam, propter solam peccatum quod in fide committitur, possem ab Ecclesia iudicari. Bonifacius quoque 8. in extrauagati, vna sancta, dicit, Si deuiat superma potestas, à solo Deo iudicatur: vt superius allegatum est. Albertus mag. Petrus de Pal. Herucus, Vlricus, Aug. de Ancha. & alij quos refert dom. Io. de Tur. Cre. in lib. de Ecclesia, hanc viam secuti sunt, quibus magis credendum est, quam canonistis multis: ad quos non spectat, nisi secundario de iuris diuini rebus tractare, sicut de vltura, sacramentis Ecclesiæ, hæresibus, & huiusmodi. Hæc de secundo.

¶ DIUINA scriptura solum casum hæresis aperte excipit, dum, vt supra allatum est, hæreticos separamos ab Ecclesia iudicatur, & sanæ doctrinæ Prælatos, malorum autem morum tolerandos constituit. Hoc enim nihil aliud est, quam dicere, pro solo hæresis crimine deponendum institutum, quantum est ex diuina lege, prælatum: ac per hoc iuri humano reliquas depositionis causas dimittitur, quo ad subditos iuri humano, de non subditis enim nullus statuit. Et de hæretici quidam separatione extat textus Pauli Apostoli & Ioan. Euangelistæ iâ dicti. De toleratione verò, imò obedientia & audientia malorum Prælatorum fidelium, extat sententia Domini, Matt. 23. Super cathedrâ Moysi, &c. & Petri Apostoli. Obedite præpositis discipulis, qui in inducunt. Et nunc adiungitur sententia Domini, Luc. 12. manifestans iudicium papæ mali in seipsum & in proximum, agendum per ipsum Dominum, dum refert

quodens Petro ait, Quis putas est fidelis dispensator & prudens, quæ constituit Dominum super familiam suam, &c. Et subdit de eod. Quod dixerit seruus ille in corde suo. Moram facit Dominus meus venire, & cœperit percutere seruos & ancillas & edere & bibere & inebriari, veniet dominus serui illius in die qua non sperat, & hora qua nescit, & diuidet eum partemque illius cum infidelibus ponet. Vbi notandum est primo, quod ad literam loquitur de seruo constituto super familiam, id est Ecclesiam: vt glo. intelinearis exponit. Quod patet ex officio, scilicet vt det illi in tempore tritici menuram: & ex præmio. Beatus ille seruus, quoniam super omnia bona sua constituit eum. In quo apparet differentia (vt glo. dicit) inter subditum & prælatum bene facientem: quia subdito promittitur quod præcinget se Dominus & transiens ministrabit illi, prælato verò quod super omnia bona sua est constituendus. Notandum est secundum, quod distinguit manifeste crimina tria, in seipsum, in proximum, & in Deum: ac per hoc comprehendit omnia. In seipsum per gulam & ebrietatem. scriptum est enim, propter crapulam multi obierunt: qui autem abstinentes est adiciet vitam. Ecclesiasticus 37. in proximum, per percussorem suæ curæ commissorum vtriusque seruus. In Deum per infidelitatem. Et non describitur dispensatorem criminiosum in Deum per infidelitatem, sed in seipsum & in proximum, & dicit seruum talem cõsidentem in mora Domini iudicandum à Domino per mortem, qua diuidetur à familia, & per damnationem æternam cum infidelibus. Hæc manifesta sunt in litera, & clarè ostenditur quod diximus, scilicet quantum est ex lege diuina, prælati de criminibus cæteris à Domino iudicandi statuantur, de infidelitate autem Ecclesiæ iudicio dimissi intelliguntur, ac per hoc si alij prælati non subessent iuri humano, quod superapposuit suis subditis alias causas criminum iudicandas, ab Ecclesia non essent iudicandi & deponendi nisi pro infidelitate, sicut Papa: qui quia soli diuino iuri subest in casibus à diuino iure toleratis nulli subicitur. Quia enim sola negatio statuti casus à iure diuino quo ad Papam soli diuino iuri subiectum: sufficit ad constituendam legem, quod non potest iudicari aut deponi, multo magis expressa toleratio casuum in iure diuino constituit ipsum tolerandum, alios autem tolerabiles: si à superueniente iure positivo cui subiecti ex diuina lege sunt permittantur. Vnde inter papam & alios, quo ad casum criminis iudicandi & puniendi ab Ecclesia, tantum interest, quod in Papa locus ab autoritate diuini iuris negatiue efficacissimus est: quia soli illi iuri subie-

ctus est. In aliis autem nec toleratio, nec negatio diuina legis efficacis est: quia quod superius ius non statuit, aut tolerat, inferius ius potest & statuere, & punire: vt manifestè patet in contrahendis matrimoniis, & administratione sacramentorum, in quibus multa permissa ex diuino iure prohibita sunt ab Ecclesia in sibi subditis. Et si absque velamine aliquo obumbrate, sententia Domini perspicitur, apparebit, quod propter Prælatum, qui nullum habet supra se nisi Dominum, (vt pote constituitur super reliqua familia domini absentis,) promulgata est hæc sententia. Quod etiam ex eo habetur, quod constitutus super familiam absentis domini neminem timere describitur, nisi domini aduentum: in cuius mora confusus tanquam neminem habens supra se peccata cœpit. De prælati namque habentibus superiorem presentem in hac vita, non consonat, quod in sola mora domini cõsident: quia habent statim superiorem iudicem, quem timeat vt morem. Non nihil quoque ad hoc confert, quod Petro futuro Papæ hæc Dominus dicit.

¶ Ex his autoritatibus perspicaciter intellectis habetur, quod pro reliquis criminibus manifestis non est Papa deponendus. Docens enim Dominus secundum opera malorum Prælatorum nolite facere, proculdubio de notis operibus loquebatur, de quibus dixit, à fructibus eorum cognoscetis eos. Ne autem propter adiunctam scandali rationem deponendum putares, docuit Matth. 18. quod pes manus, vel oculus non tamen caput scandalizans amputaretur: instruens ad literam, quod si aliquod nobis opportunum (vt manus, pes vel oculus) scandalizans occurreret, sciendum esset: secus autem de organo habente officium capitis sentiebat, nunquam dicens, Si caput tuum scandalizat te, abscinde illud & proice abs te. Hanc autoritatem qui credit, Iesum Christum Dei virtutem & sapientiam omnino prouidentem, & cunctis prouidentem, non spernet, sed reuerenter considerabit, non casu nominasse Dominum manum, pedem & oculum membra summè necessaria, & tacuisse caput: sed ideo non esse mandatâ præcisionem capitis scandalizantis, quia nec propter scandalum caput simpliciter præcidendum est. Dico autè simpliciter, ad differentiâ capitis in hac vel illa Ecclesia, quia quantumcunque caput huius vel illius Ecclesiæ præcidatur, semper restat caput Ecclesiæ in terris, Papa scilicet. Patet igitur, quod nullum extra infidelitatem crimen notorium & scandalizans, depositionem Papæ inducit. Hæc de tertio.

CAPVT XXVII.

¶ In quo respondetur rationibus factis in cap. 24. ad prædictum, quod Papa ex alio crimine quam hæresis potest deponi ab Ecclesia.

MANIFESTATA sufficienter veritate, quod scilicet, si Papa est fidelis, nec iudicari, nec deponi potest ab Ecclesia pro quocunque alio crimine quantumcunque notorio & scandaloso, superest allatis in oppositum satisfacere.

¶ Ad primum ergo motuum ex parte criminis neganda est sequela, quia nec maior, nec par ratio est de hæresi & aliis criminibus. Et ratio iam tacta est, quia scilicet infidelitas spectat ad non esse, alia autem crimina ad malè esse Papæ. Cum ergo, dicitur, aut hoc est ratione grauitatis, aut nocuenti, dico quod diuisio non est sufficiens: quia datur tertium, scilicet quod est ratione status. Infidelitas enim mutat statum hominis: quia facit quærum est ex parte hominis, de Christiano non Christianum. Odium autè Dei licet sit grauius peccatum, & per hoc faciat hominem peiorem, quam infidelitas faciat: non tamen facit de Christiano non Christianum. Nec obstat, quod hæreticus restat Christianus inuitus ex

charactere: quia quod non voluntariè habetur, non est ab homine in quantum homo: vt in principio Primæ secundæ San. Tho. dicitur. Propter quod fides informis saltem &, character non sunt duo constitutiva distinctos status humanos ecclesiasticos, sed vnum & eundem statum Christianitatis constituunt cõpletè, concurrente vtroque altero vt humano: scilicet fide, quæ non est, si non est voluntaria: & altero vt hominis, scilicet character, qui & sine voluntate acquiritur, (vt patet in pueris,) & inuitè conferatur, vt patet in hæreticis. Propter quod sublata fide mutatur status Christianitatis, in quantum erat humanus: quod est mutari

status Christianitatis extra Christianos hominè ponit ex propria natura: & propterea crimè hæresis non ratione maioris grauitatis, sed mutationis status deponendum constituitur Papæ, alia autem crimina non. Et licet hæc responsio sufficiat etiam ad alterum membrum de nocuèto: sciendum tamen est quod aliud est loqui de nocuèto per se annexo peccato & aliud de nocuèto annexo per accidens: quia scilicet est in isto homine sic disposito. Si enim loqui mur de nocuèto per se, maius nocuètu est annexum hæresi ipsius Papæ, quam cuiuscunque alteri criminis: quia hæresis quæ est ex se, adheret doctrinæ hæreticæ, quæ in capite quantum ex se est, indu-

in luceret hæresim in Ecclesiâ vniuersalè, quod maius nocuètu inferri nequit. Si verò loquimur in isto, qui non docet hæresim, & benè gubernat & dispensat, hoc est peccidens: & ideo despiciendū. Ad aliam probationem, scilicet quod non inueniatur in Scriptura sacra expressum, quod magis sit pro hæresi Papa deponendus, quàm pro alio crimine: iam patet responsio, quod non inuenitur quod magis pro hoc quàm pro alio, sed inuenitur in sacra Scriptura, quod pro sola hæresi est deuitandus & declinandus, vt patet ex textibus inductis. Vnde non est verum quod sit hoc relictum interpretationi doctorum, & canonum, nisi sicut explantibus, quomodo etiã articulo fidei declarare non mutare possunt doctores & canones, ita legè hanc diuinã declarare non mutare, addendo aut subtrahendo possunt. Ad tertiam probationem dicitur, quod illa maxima, qui potest in maius, potest in minus, si philosophicè discutienda est, inuenitur falsa, tã de actu, quàm de obiecto, quàm de effectu. Intellectus enim qui potest in actum maiore, scilicet intelligere, non potest in actum minore, puta adorare, quod illa maxima, qui potest in obiectum maius, puta lucidum, non potest in obiectum minus, puta sonum. Virtus quoque generatiua hominis potest in effectu maiore scilicet hominem (homo enim generat hominè) & tamen non potest in effectu minore, puta Leonem. Si autem politicè discutienda est, (vt Innoc. 3. in dicto capit. ex parte, inducit sub aliis verbis: scilicet cui concessum est maius, minus quoque concessum esse videtur) dicitur quod intelligenda est cæteris paribus: modo autè cætera non sunt paria, quia in crimine hæresis (quod est maius crimè) subiectum mutauit Christianitatis statum, in aliis verò criminibus minoribus subiectum permanet in eodem Christianitatis statu. Et hæc est vera responsio ex parte criminis maioris & minoris. Ex parte autem maioris vel minoris effectu iudicij, negatur minor: quia maius esset iudicare Papam in statu Christianitatis de adultorio, quàm iudicare ipsum à Christianitate ruente de hæresi: quia in primo attingitur superior status gradus, quàm in secundo, vt patet.

¶ Ad secundam rationem (ex parte actus, scilicet actus) dicitur, quod fallacia consistit in hoc, quod aliud est auferre gladium, resistere, impedire, & huiusmodi: & aliud est facere ipsamet autoritatiuè. Auferre namque gladium de manu furiosi, resistere tyranno, impedire oppressorem, & huiusmodi, cuiuslibet licet, & debitum est vt actus virtutis, sed facere ista autoritatiuè, soli superiori licitum est. Vnde licet cuiuslibet liceat vim in se & in proximum vi repellere cum moderamine inculpatæ tutelæ: non tamen cuiuslibet licet punire eum qui vim inferat. Et similiter quocumque nulli licet possit Papam inuaforem, se defendendo, occidere: licet tamen licet Papæ propter homicidium punire poena mortis. Vnde huiusmodi argumenta & similia non concludunt autoritatem iudicis ad puniendum, sed cuiuslibet priuati debetur ad resistendum, impedendum defendendum: nisi quis adeo despiciat, vt dicat quemlibet esse iudicem cuiuslibet. Resistendum est ergo etiam in faciem Papæ publicè dilaniati Ecclesiæ, verbi gratia, quia non vult dare beneficia ecclesiastica nisi pro pecunia, aut commutatione officij: & cum omni reuerentia & obedientia neganda est possessio talium beneficiorum his qui emerunt, & alleganda est causa simoniæ etiam cum Papa commissæ: & sine dubio principes seculi & clariùs gladium de manu furiosi sic cum modestia tolleret. Multæ quoque sunt viæ, quibus absque rebellionem principes mundi & prælati Ecclesiæ, si vellent vi, resistere, impedimentumque abusus potestatis afferrent. Sed quando principes & prælati non curant nisi quasi somnando, curcõque runt quod non potest deponi: cur opponunt, quod potestas data est in ædificationem, & non in destructionem? Abusui namque potestatis, qui destruit obuiam eant congruis remediis, non obediendo, in malis non adulando, non tacendo, arguendo, aduocando illustres ad increpandum exemplo Pauli, & præcepto eiusdè, (Dicitur Archippo, Vide ministerij quod accepisti in Domino, vt illud impleas ad Col. vlt. &c. & parum aut nihil abuteretur potestate.

¶ In responsione tamen ad quintum habebis vltimam satisfactionem huius argumenti.

¶ Ad tertiam rationem ex parte ipsius Papæ, dicitur, quod etiam est falsa: nam aliud est purgatio ad remouendum scandalum, & aliud est purgatio ipsa coram iudice. Ad primam tenetur Papa de iure diuino, ad secundam non: vnde Damasus non coram generali Concilio, sed coram quadraginta Episcopis se purgauit, vt patet secunda questione septimanos si competenter. Et Gregorius ipse testatur, quod ex humilitate exhibuit se ad iudicium: vt patet secunda questione septima, capitulo Petrus. vbi ipse Gregorius dicit, Petrus potestatem regendi acceperat: & tamen idem Apostolorum primus querimoniam contra eum à fidelibus factæ, cur ad Gentes intrasset, non ex potestate officij (qua posset dicere, Oues pastorem suum non accuset, nec reprehendant) sed ex autoritate diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum sanctum, respondit: vbi apparet, quod ipse imitatus est Petrum Apostolum, &

non vtendo potestate sua, & quod potuisset illa vi.

¶ Ad quartam ex parte Ecclesiæ vt sponsæ, breuiter dicitur: primo, quod Papa non potest inuitam Ecclesiã deserere: quia non potest iuri Ecclesiæ renunciare: Prælatus enim est propter Ecclesiã, & non ecõuerso: vt super Epistolam ad Col. in fine diuus Tho. dicit.

¶ Secundo, quod non est par ratio ex vtraque parte: quia Ecclesiã est subdita Papæ & non ecõuerso. Nec etiã in lege Moyfi vxor poterat dare libellum repudij viro. Nec est periculum de ipsius dilaniatione: quia scriptum est, Portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Ex parte vero Ecclesiæ vt cõmunitatis liberæ, breuiter dicitur, quod licet sit libera libertate gratiæ, est subdita tamen secundum iurisdictionem Papæ. Vnde ipsa Ecclesiã non abdicauit à se potestatem supra Principem: sed Iesus Christus Dominus Ecclesiæ non subiecit eam ipsius cõmunitati Ecclesiæ, sed suo vicario: & propterea nihil potest supra suum principem. Non sic est de aliis cõmunitatibus, de quibus afferret Aristot.

¶ Ad quintam, (ex parte diuinæ prouidentie, & operationis immediate, & perfecti operis,) dicitur, quod Deus perfectè Ecclesiæ corpus fecit, disposuit, ac ordinauit: ita vt ordinatissimum optimè extet, & nihil opportunum desit illi. Et cum dicitur, Ergo est relictum Ecclesiæ remedium cõtra Papam fidelem criminiosum, &c. concedendum est. Sed eam inferitur, Ergo Ecclesiã potest illum incorrigibilem deponere, membrum illud abscindere & huiusmodi, respondetur, quod est sophistica consequentia à superiori ad suum inferius affirmatiuè: à prouisione & remedio cõmuni ad hanc prouisionem, seu hoc remedium, ac si non esset illa prouisio & aliud remedium. Dicendum est enim, quod Iesus Christus a prioris ordinis remedium reliquit in Ecclesia ad repellendum sui proprii vicarij incorrigibile scandalosumque regimen. Ad cuius euidentiam scientiam est, quod sicut in naturalibus diuina sapientia inferiora per media, & media per supremas causas secundas gubernata: ita in supernaturalibus, (inter quæ est ordo gratiæ fidei & Ecclesiæ super illam fundatæ,) inferiora per media, & media per supremas causas secundas supernaturales gubernat. Rursus cum causæ effectibus proportionatæ sint, vt superioribus effectibus superiores causas respondeant, & inter causas secundas prouidentia humana Ecclesiæ autoritate fulta, inferioris ordinis causa sit, quam oratio, quæ in supremo ordine secundarum causarum locata est à Deo, (quod ex eo patet, quod tota creatura corporea & in corporea subiecta est illi) & prouisio supra Papam fidelem sit inter supremos effectus in Ecclesia: consequens est, quod sapientissimè Deus disposuit remedium in Ecclesia supra fidelem Papam, non prouidentiam humanam, cui subiecit reliquum Ecclesiæ, sed orationem. Nec est minus efficax causa secunda oratio Ecclesiæ pro se petens necessaria ad salutem perseveranter, quàm prouidentia humana: cum cõstet quod cuiuslibet particularis personæ oratio pia perseverans, petens necessaria ad salutem pro se est causa efficacissima, & infallibilis: vt diffusè habes in tertio contra Gent. à beato Thoma cap. 95. & 96. Vnde si necessarium est ad salutem Ecclesiæ, quod Papa tali aufferatur, sine dubio oratio sic conditionata, aufferet illum de medio.

Et si non est necessarium, quod aufferatur, quid causamur Bonum Dominum, qui negat quod volumus, & tribuit, quod nollemus? Si est necessaria eius ablatio, non potest non auferri ab eo rogato, qui promisit, quod nihil desset timentibus eum. Si non est necessaria diuino iudicio, & tamen iudicio humano vtilis, & necessaria creditur, cur præponis te Deo volens illum deponere? Tu qui es, qui iudicas alienum seruum? Domine suo stat, aut cadit Iesu Christi vicarius. Non dico hoc ego, sed Dominus, qui Lucæ decimo octauo docet, quod Deus multo magis quàm homo faciet cito vindictam electorum suorum clamantium ad se. Cõstat enim Ecclesiã electos claudere, & vindictam hanc, quia ipsi soli Domino reseruata est, ab ipso præ cæteris faciendam. Non dormitat neque dormit, custodiens Israel, qui nauiculæ fluctuati quarta vigilia noctis ex oratione surgens subuenit: qui à Sennacherib exercitu Ezechia liberavit, Afferri cor mutauit, Nabuchodonosor prædicatorem suum fecit: Anastasium secundo, oratione Ecclesiæ percussit. Leonè etiam Papam (seu Liberium apud alios) Hilarij orationi subiecit: qui etiã omnia temporalia bona super abiicienda promisit: qui demum de dedit nobis Filium, & omnia donauit cum illo. Sed heu impletum quasi est illud, Putasne Filius hominis veniens inueniet fidem in terra? nam prouisio istius tam excellæ, & tam efficax causæ secundæ pro nihilo habetur. Oportet, inquit, prouidentia nostra puniri Papam, non diuinæ prouidentie soli, & orationibus relinquere. Quare hoc dicunt, nisi quia prouidentiam humanam præferunt orationum efficaciam? quare hoc dicant, nisi quia animalis homo non percipit quæ Dei sunt? quare hoc dicunt, nisi quia didicerunt confidere in homine, & non in Domino, & ponere carnem brachium suum? Quo fit, vt si incorrigibilis existimetur quandoque Papa in propriis vitiis, manentes subditi quoties die murrurent de malo regimine, nullum orationis remedium adhi-

adhiberi procurantes, nisi forte, vt somniantes absque fide, & factu suo adimpleant Scripturas (quod scilicet propter peccata populi regnat hypocrita, officio sanctus, animo diabolus (& detur ac conferuetur Rex in furore Domini. Ira enim & clementiam Dei in manibus orationu nostraru esse Spiritus sanctus in Psalmo testatur, Benedictus Deus, qui non amouit orationem meam & misericordiam suam a me. glo. Quia non est amota oratio: securus esto, quia non auferetur mihi iudicium. Verum. ita stolidi sumus, vt nolimus orare vt debemus: & tamē velimus orationis fructu: nolimus seminare, & velimus metere. Aut Christiani non nominemur, aut Christi prouisione amplectamur: & sic phreneticum, furiosum, tyrannum, dilaniatorem, dilapidatorem, corruptoremque Ecclesie (cum contingeret talem praeesse) superabimus. Sed qui nosmet nos superamus nostris orationibus (quia eas non vt decet agimus) quomodo conuerter possumus, quod aliorum malorum vitam non superamus orationibus, quae non solum teclum non transeunt, sed nec orationum capita propria penetrant? Et quod peius est, olim conquirebatur Deus, Populus hic labiis me honorat, cor autē eorum longē est a me. Tēpore reuelat gratia, nec labiis honoratur: quoniam nihil dicitur minus intelligibiliter quam diuinum officium, nihil tā celeriter persoluitur, quam Missa, Tēpus diuini officij & Missae. onerosum est valde: loci autem & negotia acmoda secularia distinet dicuntur & reperuntur, & absque tēporis mensura delectant. Vnde cōcluditur, quod aut abscessio Papae fidelis & incorrigibilis post humana remedia est in veritate necessaria ad salutem Ecclesiae: & oratio fit sine intermissione ab Ecclesia: & sic habetur certa, & multo celsior, ac efficacior prouisio, quā si autoritas deponendi humanae esset prouidentiae delegata. Aut non est necessaria, vel non fit oratio vt debet: & tunc nullus est querelae locus, si in nō necessariis ab est prouisio exterminatiua: quoniam nec humana prouidentia extra veram necessitatem deberet illa vt autoritate, si eam haberet, vel si nos ipsi cōcesso remedio efficacior nolumus vi. Quamuis etiam non sit abbreviata manus Domini, vt non possit saluare citra omni modam necessitatem: nec aggrauatae sint aures eius, vt non exaudiat citra necessitatem, sed iniquitates nostrae sunt, quae diuidunt inter nos & Deū nostrū, & multas malas actiones in rectoribus nostris procurat: vt Hiero. in ca. auda. dicit. 8. q. 1. & Greg. 7. q. 1. c. ex merito. dicunt. Et si contra hanc instetur: Quia oratio cōmune est remediu omnibus oecurrentibus malis: in hac autē re propriū queritur remediu, sicut in ceteris rebus: vltra communem causam propria assignanda est: videtur, quod superprema causa quamuis sit causa communes respectu inferorum, sunt tamen propriae respectu superiorū effectū. & propterea oratio quia est inter supremas causas secundas super naturales respectu inferiorū est causa cōmunis: respectu autē summorū effectuum (qualis est exterminatio Papae fidelis, vt pote effectus reseruat Deus) est causa propria & remediu propriū, vltra quod sunt multa alia humana aduincula, quae scripsit Dominus Io. de Tur. Cre. in li. 2. de Eccl. ca. 106. Cū his tamen omnibus memento, quod pessimū Papa fidelis tolerat a Deo, nō potest totū corp^o Ecclesiae infirmare, aut in perniciē ducere, & huiusmodi: vt arguunt autumant in similitudinibus corporū. & huiusmodi. Nā De^o nō potest seipsū negare: de quo scriptū est, Fidelis Deus, qui nō permittit vos tētari supra id quod potestis, sed faciet etiā cū tētatione prouētū. Ad sextam, quantum ad gesta Concilij Cōstantien. iam dictum est, quod Concilium perfectum secundum presentem statum Ecclesiae potest deponere incertum Papā, nullus enim fuit illo tempore certus Papa. Quantum ad gesta Concilij Basilien. respondet vniuersalis Ecclesia, quae Eugenium a Concilio deposuit adoranē, & adorat vt Papam, olim in persona sua, & post in successore Nicolao, quem ipse eodē anno creauerat Cardinale, & sic deinceps. Et hanc responsio facti testatur quantum delirent, qui Papam Concilio, submittūt. Ad priscorum temporum gesta dicitur, quod licet multi legātur depositi Pontifices summi, aut non erant indubitati Pontifices summi, aut de facto non legitime depositi sunt, vt in c. 103. secundum libri de Ecclesia, domin. Io. de Tur. Cre. manifestat diffusē. Ad autoritatem glossae, & plurimum Canonistarum sequentium illam, dicitur, quod glossa est cōtra textum, quia textus excipit solum haresim, & ipsa leui ratione mota, extendit ad omne crimen notorium scandalizans incorrigibile: quia scilicet contumacia est hēresis. Cōstat enim quod lato vocabulo contumacia hēresis dicitur, sicut & simonia: nec aequiparanda est verae hēresi, quae mutat statum Christianitatis. Et quamuis glossa quia sobriē loquitur dicens, Credo, &c. mereatur veniam, a. tētores tamen illius documentis super illam se fundantes, quia contra antiquam fidei doctrinā tam leuiter mouentur, nescio excusare. Canonistarum autem autoritas in hac, (quia principaliter est theologica) parua est, nec maior ratione super qua se fundant: non sic est de autoritate Sanctorum, qui Spiritu sancto inspirati loquuti creduntur. Rursus secundum ipsosmet Canonistas, in materia si-

dei magis standum est antiquorum, quam modernorum auctoritati licet in his quae iuris sunt quāto iuniores, tantō perspicaciores. Cum igitur hanc sit materia fidei (quia immediatum opus Dei non ratione naturali, sed sola diuina reuelatione scibile, in quaestione est cōsequens est, vt sanctorum autoritas sacrae Scripturae innixa omnibus Conciliis & Theologorum vniuersitatibus, ac Canonistis posterioribus, imō quāsi modernis ponenda sit.

Ad septimam ex parte iudicij humani dicitur, quod cōditiones iudicij humani sunt duplices: quaedā ex naturali iure, vel diuino determinatae, quaedā à iure positivo. Inter quas hanc est differētia: quia illae quae sunt ex iure positio non possunt in inuitum Papam exerceri, quia nō subest positio iuri, illae verō, quae sunt à naturali vel diuino iure, habēt etiam locum in Papa. Ex iure autem diuino statuta est forma iudicij humani circa hēreticum, vt post primā & secundam monitionem euerter: ac per hoc (vt dictum est) potest contingere vt Papa fidelis nunc: sed bis relapsus deponi possit & debeat. Ex iure etiam naturae est, vt homo videat quae foris sunt, ac per hoc propter actus manifestē hereticales & verba manifestē serid hēretica cognita, &c. sic facta & dicta vt humano iudicio corde cōsentiente facta sunt & dicta, iudicetur quis hēreticus. Ex ipso quoque diuino iure est, vt in ore duorum vel trium iter omne verbū vt patet Mat. 18. Et ex iure naturae vniuersi contra se creditur si est sani capitis, & cetera. Vnde ex non suspectis, &c. testibus conuictus quis de dānata & nota, &c. hēresi, hēreticus iudicabitur. & similitur si sua sponte se confiteatur hēreticum, quamuis coram Deo mentiar, iudicabitur hēreticus. Ex iure autem positio cōmune & perseverans per annum, si quis alius est eiusmodi, praesumitur hēreticus. Vnde primi duo casus non habent locum in Papa, qui non potest excommunicari, nec iuri positio subiicitur: sed seruata est lex ab Apostolo Paulo in sacra Scriptura tradita. Similiter si timore mortis certo vel probabili secundum humanum iudicium abque interiori consensu gesta vel verba hereticalia habuit, non deponitur Papa. vnde Petrus Apostolus, qui solo verbo negauit Christū, quia fides eius nō defecit, sed charitas (teste Iesu Christo dicente, Ego rogavi pro te, vt non deficiat fides tua) conuersus à peccato negationis cum periurio non perdidit charitatem, confirmatur inuitit fratres suos, non deponendus. Et hoc imitati Patres Marcellinum (qui etiam solo exteriori actu peccasse videtur) deponendum non censuerunt. dist. 21. nunc autem. Ex casibus autem in quibus propter conditiones humani iudicij iure diuino vel naturali determinatas Papa in corde fidelis, coram Ecclesia verbō infidelis deponitur, non constituitur alius casus quā casus infidelitatis. Nam nihil refert esse & apparere sufficienter quod ita sit secundum humanum iudicium coram Ecclesia, quae non videt nisi quae foris sunt: nec verius iudicium ab Ecclesia exigit Deus, qui naturam hominis iusque diuinum condidit. Vnde ex his nulla alia subiectio Papae ad Concilium habetur, sed illa sola quae dicta est, scilicet in casu hēresis proprie sumptae. Et sic, si sit catholicus, Papam non iudicat vllus.

CAP. XXVIII.

Sex casuum solutio, quod in nullo euentu Papa absque sua culpa subest Ecclesiae, ita quod deponi possit.

PROMISSA perficiantur, superest discutere, an aliquo euentu sine culpa Papae, subest Papa Ecclesiae, seu Concilio vniuerso, ita quod possit deponi. Inuenio siquidem notatos sex casus, in quibus Ecclesia sine culpa quidem Papae, sed non sine causa deponere potest Papam.

Primus est cum coram vniuersali Ecclesia testibus comprobaretur, quod Papa, qui diu detentus erat à Saracenis, iam obiit, & Concilium determinat noui Papae electionem: & sic fit, decernēdo quod pro bono Ecclesiae etiam si viueret, iste nouus sit Papa, potest enim ipsum captiuum sine spe reditus deponere.

Secundus est, cum propter indispositionem corporalem, (puta dementia,) esset inutilis, & Concilium per eum congregatum, dum sanae mentis esset, decerneret alterum Papam creandum.

Tertius est, quando cardinales omnes statim post canonicam electionem Petri in Papam morerentur: ita quod non possent publicare electionem, tunc Ecclesia cum non teneatur istum acceptare, alium eligit: & sic istum deponet: quia duo simul esse non possunt.

Quartus est, quando Cardinales etiā viuentes non possunt facere fidem de electione sua canonica in vnum: vt videtur accidisse in schismate magno ab Urbano 6. vsque ad Marti. 5. tunc Ecclesia deponit nolentes renunciare: vt in Concilio Constant. factum est.

Quintus est, quando propter communem errorem, aut estimationem subditorem aut ipsorum malitiā generalem: praesumitur quod nunquam praestabunt obedientiam tali qui fuit rite electus in Papam, alteri tamen nouiter eligendo parati sunt obedire: vt si forte Graeci vellent ad vnitatē Ecclesiae redire, dummodo tolleretur

tur Papa iam existēs, & nouus rite canonicē crearetur. Et confirmatur hoc ex autoritate Iuristarū dicentū religiosum professum posse vxorē ducere pro salute magnae gentis, aut cōuersione ad fidē. Sextus est, quando Papa verus iuramento vel voto seipsum ad cessionem obligasset, sed differret ad implere in scandalum populorum putantium ex tali facto Papae, quod nec ipsi votis aut iuramentis propriis obligantur: vt Ioan. 23. contigisse videtur in principio Concilij Constantiensis.

SEX NVLLO euentu Concilium posse deponere Papam, quamuis ex hoc haberi possit, quod supra dictum est: scilicet quod euentus locum habent in his, quae humani iuris determinationi subsunt, non in his, quae solius diuini iuris, (qualis est autoritas immediatē à Christo tradita, & quae ad depositionem fidelis Pontificis exigitur) examinādo tamen singulos, idem apparebit inconcussum permanere.

In primo itaque euentu de Papa captiuo, duo tanguntur. primum retrogrado ordine est, quod nulla existente spe reditus, & nullo patente accessu, potest per Concilium deponi. Quod primitiuae Ecclesiae gestis nō consonat: quia Petro seruatō in carcere, & sine humana spe reditus ac accessus ad eum (quia inter tot milites sine catenis, post tot custodias erat) nō depositio tractabatur, sed oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deū pro eo: & sic per Ecclesiae orationem liberatus est. Secundum, quod constituto per testes de morte, licet non ita fuerit, potest eligi alter. Et hoc non aliter verum est, quā quod constituto per testes, quod maritus Marthae mortuus est, licet ipsa Martha nubit alteri, filiōque generat, & tamen adueniente primo marito, qui reuera non erat mortuus, ad primum maritum (qui solus est verē maritus) redire eā oportet, alioquin adultera esset. Sic nanque esset in casu hoc, redderetur quippe Papae viuio spōsa sua, etiā non veniēt (quia 30

vbique praesens est) & ex humano errore electus Papa cessaret. In secundo euentu de dementia perpetua, dicitur quod Papa non potest deponi: sed si constat de dementia perpetua, cum licet mortuus vita rationali, secundum quam homo est subiectum Papatus sine Concilio generali possunt Cardinales procedere ad alterius electionem: vt pote sede vacante in veritate non minus quā in cū sede vacat per renunciationem.

In tertio euentu de morte omnium Cardinalium dicitur quod cum Ecclesia videat solum quae foris sunt, si electio Papae nō constat Ecclesiae sufficienter, tunc nullus est Papa certus Ecclesiae: & propterea Ecclesia non deponit Papam in foro suo, licet deponat Papam in foro conscientiae. Hoc autem nō solum posse sed debere Ecclesiam facere, ex eo patet, quod ille posset eam decipere dicendo se electum, & tamen non esset. Vnde euentus iste & quartus de defectu probationis, nihil aliud inferūt nisi quod Papa incertus Ecclesiae potest deponi: quod gratis conceditur. Sed non est quaestio de hoc, sed de Papa certo: paria enim apud Ecclesiam sunt non esse & non apparere.

In quinto euentu rebellionis cōmunis dicitur quod quia nō sunt faciēda mala vt eueniāt bona, nec periculis humanis subueniēdum est vsurpatione diuināe autoritatis, nec debēt mali ex iniquitate reportare cōmodum cum iniuria innocentis, non potest Papa deponi. Si enim boni faciant quod in se est, & orationi vacent sine intermissione, omnem sollicitudinem suam in eum proiciētes, cui est cura de Ecclesia, impossibile est vt desit diuinum adiutorium: scriptum est enim, Time De Dominum omnes sancti eius, quoniam nihil deest timentibus eum.

In sexto euentu dilatae cessionis post votū & iuramentū breuiter dicitur, quod licet ipse teneatur ex voto & iuramento cedere: Ecclesia tamen nō potest ipsum ad hoc cogere inuitum, quia potestatem coacti uam super fidelem Papam non habet. Et bene hic caue: quia non valet argumentū, Papa teneatur ad hoc, ergo potest ad illud per Ecclesiam cogi: patet nāque quod teneatur ad sollicitē vigilandum, ad non fornicandū & infinita alia, & tamen non potest cogi ab Ecclesia: vt in canone, si Papa distinctione quadragesima patet. Quibus autem scandalum praebet de suo periurio & voto facto, & aliis huiusmodi, praenuntius Dominus dixit, Super cathedram Moysi sederunt Scribae & Pharisei: quae dicitur facite, secundum vero opera eorum nolite facere.

Sic patet quod Papa ordinaria potestate à Iesu Christo tantum donatus est cum ipse sit institutus vicarius, vt ei Apostoli, Ecclesiae singula mēbra & cōmunis subiecta sit ipse verō soli ipsi Iesu Christo subiectus viuat, sic vt in nullo euentu nullōque casu nisi hēresis propriē sumptae iudicari aut deponi possit, nisi ab ipso Domino Iesu Christo. Pro cuius fide, Ecclesia & apostolica sede, hanc ipso donatē, scripsi Romae die xij. Octobr. anno salutis millesimo quingentesimo vndecimo, aetatis verō meae quadragesimo tertio. Rogoque lectores omnes, vt soli veritati intenti, passiones, fectus, paternaeque traditiones, casus, voluntarias glossas omnemque nebulam à mentis acie abiciant: & sic censors se exhibeant

70

70

70

70

rectos. Ad Dei, & gloriosae virginis Mariae, & Apostolorum Petri & Pauli laudem & honorem, Amen.

IN SEX CAPITA APOLOGIAE PRIMAE DE COMPARATA AVTORITATE PAPAE & CONCILII.

SVMMARIA.

- 1 Examen fundamenti iuris naturae, quo cōmunitas Ecclesiae supra Papam in potestate exponitur.
- 2 Examen fundamenti iuris diuini, quo etiā cōmunitas Ecclesiae supra Papam in potestate praesertur & pro quo Ecclesia sumitur, cum dicitur, Dic Ecclesiae.
- 3 Discussio quid significet Ecclesia, cum dicitur, Dic Ecclesiae.
- 4 An Dominus immediatē dederit potestatem iurisdictionis Ecclesiae, & quantam autoritatem eidem dederit.
- 5 Quomodo Ecclesia habeat potestatem iurisdictionis, quae in verbis Domini continetur: an scilicet, ratione sua totalitatis, an ratione partis.
- 6 Quomodo intelligi possit, quod Ecclesia ratione sua totalitatis potest habere & habet quandoque potestatem aliquam iurisdictionis.

TRACTATUS SECVNDVS THOMAE DE VIO, CAETERANI CARDINALIS S. XYPTI, DE COMPARATA AVTORITATE PAPAE & CONCILII APOLOGIAE PARS PRIMA AD EUNDEM IN SEX CAPITA DIUISA.

Prologus in quo ratio, intentio, ordoque operis est.

CHARITAS IESU CHRISTI, sanctaeque eius Ecclesiae, reuerendiss. in Christo pater, protector & dominus cogit me virum periculosum eneruatorem ecclesiasticae potestatis, falsarium, adulatorem atque blasphemum, ad hęc quidem exemplum illius sequi, qui cum malediceretur non maledicebat, ad obiecta autem contra doctrinam in opusculo de comparatione autoritatis Papae, & Concilij per me edito, tuncque reuerendissimae dominationi dicato contentam pro veritate respondere.

Et licet plura obiecta sint, quae à viris doctis, (pro quibus solis opus illud scripsisse me ibi sum cōtestatus,) facile solueretur: quia tamen sapientibus & minus sapientibus debitores sumus, qui parati esse debemus omni poscenti nos rationem reddere de ea, quae in nobis est fide: ideo responsiones iuxta obiectorum amplitudinem extendendae sunt. Visus est autem conueniens ordo, si obiectiones iuxta ordinem capitulorum illius libelli afferantur, atque soluantur, erunt siquidem hęc velut commentaria illius. Rogo igitur in primis omnes, vt meminerint sermonis formalis, & subiectae materiae, meditenturque diutius, antequam sententiam proferant, ne multiplicatis argumentis pro gloria ingenij, res tanta de qua agitur, in disputationem dialecticam, aut etiam sophisticam deducatur. Et quoniam communia singulis, & radices ramis praeponi debent, ideo & latius secundum vires reperenda sunt rei huiusmodi fundamenta. Sciendum itaque est, quod cum iura positua ab ecclesiastica sint condita potestate, & in quaestione versetur ipsius autoritatis ecclesiasticae subiectum, non ex iure positio, sed naturali vel diuino, aut vtroque veritas pendet vt ex causa, à positio autem iure vt à teste. Et secundum luminis mihi concessi facultatem duo sola sunt fundamenta, alterum iuris naturalis, alterum iuris diuini, in quibus vniuersa moles doctrinae extollentis cōmunitatem Ecclesiae supra Papam in potestate, sic quod Papa sit illi subditus, sustinetur, quasi euulsa fuerint: ruent omnia. Primò igitur hanc tractanda sunt sex capitulis, deinde sigillatim singulis iuxta propositum ordinem respondendum.

CAPVT I

In quo fundamentum iuris naturae examinatur.

Naturali igitur iure stabilitur autoritas cōmunitatis Ecclesiae supra Papam in hoc, quod de iure naturae est, quod cōmunitas perfecta, & libera est, ad quam spectat prouidere sibi de principe, & tueri se cōtra eum quando in destructionē vitur potestate, & cogere, punire, ac amouere illum quando demeretur. Huic enim principio si adiungatur, quod Ecclesia vniuersalis est cōmunitas perfecta & libera, & quod ordo gratiae institutus à Iesu Christo non tollit, sed perficit naturam: manifestē concluditur, quod ad Ecclesiam vniuersalem spectat prouidere sibi de papa, & tueri se contra eum, & punire, ac etiam deponere illum, & vniuersaliter esse supra illum.

Haec ratio quamuis in cap. 27. soluta sit, ex eo quod Dominus Ecclesiam non reliquit in hoc liberam, altius tamē eadem tractādo dicimus, quod natura regiminis cum sit multiplex ex ipso

In quo fundamentum iuris diuini examinatur: & pro quo Ecclesia sumitur, cum dicitur, Dic Ecclesia.

TLICE THOC rursus vocabulo Ecclesie videndum est quod ab ipso principe Iesu Christo Ecclesie comunitas habet immediatam potestatem supra Papam ipsius principis vicarium, nullibi tamen in sacra scriptura, in qua ius diuinum promulgatur, hoc haberi asseritur: nisi Matthaei decimo octauo, vbi Dominus ait, Si peccauerit in te frater tuus, &c. & subdit, Dic Ecclesie: & si Ecclesia non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus. amē dico vobis, quaecumque solueritis super terram, erunt soluta & in caelo: & quaecumque ligaueritis super terram, erunt ligata & in caelo. In his enim verbis patet, quod Ecclesie non alicui eius membro (ecclesia enim non ali-quod membrum, sed collectionem eorum significat) datum est vt audiat, excommunicet, liget, soluat omnem fratrem: & quaecumque super terram. Pluraliter quippe subiectum est. Quaecumque; solueritis ad ostendendam ecclesie auctoritatem.

Ex hoc textu apparet primum, quod ecclesia habet immediatam auctoritatem a domino Iesu Christo. Per seipsum quippe hoc dixit Ecclesie, non minus quam Petro cum dicit, Pasce oues meas: & quicquid solueris super terram, &c. Apparet secundum quod quicquid vicarius principis huius sit frater cuiusque fidelis (iuxta illud Matt. 23. Oes vos fratres estis) quod si peccauerit in me potest deuiciari Ecclesie, procedit secundum subiectionem. Apparet tertium, quia eiusdem potestatis est esse ordinarium iudicem vicarij principis, & aliorum singulorum membrorum Ecclesie, & ordinare de illis, quod ex hoc eodem textu Ecclesie communis instituta est, simpliciter superior ad ordinandum de vicario Domini & aliis Ecclesie membris.

HAEC RATIO, quamuis in cap. 9. illius libelli multipliciter tractata ac soluta sit, alius tamē & latius (si fieri a me potest) repetenda est: quia hinc omnia pendunt. Et quoniam principia cognoscimus ex terminis, examinemus primum quomodo oportet huiusmodi Ecclesiam, quum dicitur, Dic Ecclesie: & si Ecclesiam non audierit, &c. Oportet namque sermonem hunc verificari de Ecclesia aut vniuersaliter, id est, de omni Ecclesia: aut singulariter de Ecclesia vniuersali, seu de Ecclesia simpliciter, aut de aliqua determinata Ecclesia, aut de ecclesia indistincte non determinando hanc vel illam. Cum enim sermo sit de ecclesia in actu audiendi & iudicandi, alius modus esse non potest, quo de ecclesia hoc verificetur. Oportet enim aut omnibus, aut alicui ecclesie, aut toti vniuersali ecclesie competere iudicium hoc a Domino traditum, et quidem quod non singulariter de sola vniuersali ecclesia sermo sit, ex hoc conuincitur quod praecipuum hoc Domini de denuntiatione peccantis proximi in me, non me obligat ad recurrendum ad vniuersalem Ecclesiam. Non enim oportet vt peccante in me fratre meo, & post adhibitos testes incorrigibiliter pernicioso, dicam Concilio vniuersali Ecclesie, vt patet. Et tamen si sermo iste esset de sola vniuersali ecclesia, praecipuum domini ad hoc obligaret: quia obligat ad dicendum ecclesie vniuersali iuxta hunc sensum. esset enim sensus, Si peccauerit in te frater tuus, &c. dic ecclesie vniuersali.

Amplius, si in hoc textu, data est potestas ecclesie vniuersali, cum non sit ei data maior intensiue potestas quam Petro, vtrique enim eadem potestas data est, dum vtrique dicitur, Quodcumque ligaueris vel solueris super terram &c. quomodo ecclesie comunitas maiorē sibi quam Petro potestatem iurisdictionis usurpat? Quomodo rursus Christus aeterna sapientia duas aequales intensiue potestates in ecclesia absque tercia supra ambas instituit? mutuo enim se impediunt: cum par in parem non habeat imperium. Quomodo perplexas reliquit oues, vel liberas vt aut obediunt cui volunt, aut neutri, aut vtrique praecipientia contraria simul: Non igitur est sermo praesentis textus de sola ecclesia vniuersali.

Et per idem patet, quod non est sermo de Ecclesia simpliciter vt distinguitur contra Ecclesiam talem (vt puta Mediolanensem, Bononiensem, &c.) hoc enim nihil aliud est dicere, quam quod est sermo de Ecclesia vniuersali, quod exclusum. Et quia non est maior ratio de vna ecclesia quam de alia: ideo patet quod non est sermo de aliqua Ecclesia determinate, nec de omni collectiue, aut distributiue propter praedictam rationem: quia non teneor denuntiare omnibus ecclesiis peccantem in me fratrem: sed sermo est de ecclesia indistincte seu indefinita. Ita quod ecclesie datum est iudicium fratris peccantis, non determinando hanc vel illam, et quoniam actiones sunt singularem, & actor sequitur forum rei, determinatur in qualibet ecclesia, a fratre peccante, ad ecclesiam scilicet fratri peccantis. Ita quod sensus literalis illius textus est, Si peccauerit in te frater tuus, dic Ecclesie illius, & si illam non audierit, &c. et ad hoc proculdubio obligat praecipuum absque vilo inconuenienti, & communi ac cōceptione ac cōsuetudine ecclesie roboratur: disponit namque sic intellecta doctrina Domini omnia

ex ipso naturae fonte (nā quoddā naturaliter in vno: qui est naturale caput cōmunicatiōis illi, residet: vt patet in regimine domus: cuius auctoritas naturaliter in patrefamilias est, quodam verō naturaliter in ipsa cōmunitate multitudinis manet, vt patet in regimine ciuitatis, secluso omni superadditōe dominio) ecclesiasticū regimē cum domesticum & ciuile cōplectatur (iuxta illud Apostoli ad Ephesios quarto, Estis ciues Sanctorū, & domestici Dei) ac per hoc alius quid sit, non ex diuinae potentiae immēsitae, nec ex diuinae sapientiae, iustitiae aut bonitatis decētia (non nō est impossibile apud Deum omne verbum, nec dedecere Deum potest quicquid vult) qualis naturae sit sed ex ipsa natura facti cōtemplandum est. Sicut enim domesticum regimē & politicū ex ipsis distīnū, ita oportet ecclesiasticū regiminis naturā ex ipso speculari. Et quoniam naturalis propagatiō regiminis sicut & aliarum rerum, ortū rei naturam ostendit, libet intueri quōd ecclesia non à singularibus aut à cōmunitate, sed à capite homogeneo Iesu Christo initiū sūpsit originis, perfectionis & potestatis, propter quod ecclesie suae dixit Ioan. 15. Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Natura igitur ecclesiasticū regiminis ab ipsa sua naturitate est: non vt in cōmunitate sit nec vt à cōmunitate ad vnum vel plures deriuetur (quemadmodum accidit in regimine ciuili humano) sed in vno certo principe suae naturae sit. Et cum princeps iste vnus atque idem dominus Iesus heri, hodie, & in secula viuat & regnet, secundum naturae iuris consequentiā oportet, vt ad ipsū principem non ad cōmunitatem ecclesie spectet in sua absentia ordinare de vicario, nō cōmunitatis ecclesie (quae vt pote serua natura, principandi iure caret.) sed ipsius principis naturalis Domini cōmunitatis ecclesie. Et hoc ipsū Saluator noster per semetipsum exequi dignatus est, dum Petrum Apostolum solum instituit suū vicarium post resurrectionem, antequā caelos ascēderet: vt patet Ioannis vltimo. Relinquitur igitur quod sicut princeps ecclesie, non à cōmunitate ecclesie naturaliter auctoritatem habet, ita illius vicarius non ab ecclesia cōmunitate, sed à Iesu Christo auctoritatem naturaliter habet.

Patet ergo primum, quod ecclesie comunitas secundum propriam naturam considerata, non est talis naturae, vt ad ipsam spectat prouidere sibi de principe, ac per hoc nec ad ipsam spectat suapte natura punire, deponere, & alia huiusmodi contra principem suum: quia serua (vt dictum est) nata est. Patet secundum, quod ecclesie comunitas secundum propriam naturam sumpta non est talis naturae, vt ad ipsam spectet instituire aut destituisse vicarium sui principis, qui vocatur Papa. Et si ecclesie comunitas potestatem aliquam habet in disponēdo de vicario principis, quaecumque sit illa, non habet illam ex sua natura, sed aliunde.

Ex his ita facile patet euulsum esse fundamentū iuris naturalis pro potestate ecclesie supra Papā, quoniam falsum assumit dicendo ecclesiam esse cōmunitatem liberam quo ad ius principandi: licet sit summe libera libertate gratiae, quin potius ex ipso naturae iure su pposita ecclesie natura, quam Deus illi statuit, oppositum sequi monstratum est: Vnde ordo gratiae non tollit in ecclesia naturae ordinem, qui ibi natus est esse. Nō enim in ecclesia natus est esse ordo talis, vt eius sit ius principatus, & à gratiae ordine tollatur: sed in ecclesia ex sua natura natus est ordo talis vt ius principatus sit non in se, sed in domino suo naturali. Et hunc naturae ordinem in ecclesia, consequens est quod gratia non tollat sed perficiat: & Iesu Christi sapientia disponens omnia suauiter complectatur.

Facile quoque patet ex hac radice provenire, quod omnia, quae inducuntur, conuenire alicui corpori mystico ad ius principatus spectantia, non spectant ad cōmunitatem ecclesie ex sua natura. Dico autem ad ius principatus spectantia, propterea quae ad priuatas personas spectant: vt vim vi repellere cum moderate inculpatā tutelā, & auferre gladium de manu furiosi, & si quid eiusmodi est, haec siquidem discernendo non fallerem. Signum autem infallibile seruitutis ecclesie cōmunitatis, quo ad ius principatus est, quod non potest sibi ipsi regimē retinere, nec duobus aut tribus committere, haec enim posse cōmunitatem liberam, manifestum est. Potest enim & per se ipsam regere, potest & triumuiratum instituire, & alia huiusmodi, etiam supra Regem, quem eligunt, quod ecclesiam non posse manifeste liquet: alioquin posset aut in pluribus simul locare potestatem iurisdictionis Papae, aut officium aliquod supra Papam quo ad iurisdictionem & regimē ecclesie instituire in vno vel pluribus suppositis, sic & à talibus nominandis, quod loco ipsius cōmunitatis ecclesie ecclesiam & Papam regeret. Quia igitur naturale ius fundatum supra ipsam ecclesiam naturam, non instituit ecclesiam supra Iesu Christi vicarium: perferendum est, an aliunde ex iure scilicet diuino ecclesie comunitas hoc habeat ius.

suauiter. Nec fallaris male intelligendo Ecclesiam peccantis fratris: quoniam Ecclesia illius est non sola sua propria, sed quaecumque alia iurisdictionem habens super illam, vt patet.

CAPVT III.

Quid significet Ecclesia cum dicitur, Dic Ecclesia.

DE HOC rursus vocabulo Ecclesie videndum est quod significet in hoc textu, quum dicitur, Dic Ecclesie. Et ne in multitudine expositionum, vagi aestimemur, admittatur Ecclesiam proprie sumi pro cōuocatione, seu collectione fidelium. Ajunt autē isti quod Ecclesia hoc in loco significat cōmunitatē fidelium nō in seipsis, sed in praelatis eorum, siue Papa inter sit, siue non.

Sed quod hic nō sit sensus literalis, ex eo patet, quod in vna & eadem significatione oportet intelligere in hoc textu ecclesie nomē respectu cuiuscumque peccantis ecclesia sit. Quum enim, vt ex dictis patet, indistincte dictum sit, Dic Ecclesie peccantis fratris (quam ille tenetur audire, & non magis de vniuersali quā particulari, aut e contra oportet vniocē significare ecclesiam quum applicatur ad vniuersalem, & quum applicatur ad particularem, vt patet. Constat autem quod non denuntiandus est frater ecclesie illius, id est, cōmunitati, siue Episcopus inter sit, siue non. Ergo cum praecipitur, dicendum ecclesie indistincte, non intelligitur cōmunitas, siue caput vel sit, siue non.

Vade sciendū est, quod licet ex vi vocabuli, Dic Ecclesie, significet, Dic cōuocationi proculdubio fidelium, ex contextu tamen licet, (quia subditur, Amē dico vobis, quaecumque solueritis super terram, &c.) sumitur quod nō de quacumque cōuocatione fidelium, sed de autoritativa intelligitur: alioquin cōuocatio fidelium Mediolani sine eius praelato haberet à Domino potestatem iudicandi, &c. Perinde ergo est, Dic Ecclesie, & Dic autoritatiue cōuocationi. Cōstat autē inductus in singulis ecclesiis quod autoritativa cōuocatio non est, vbi Praelatus illius cōuocationis deest: igitur nec autoritativa cōuocatio omnium fidelium est, vbi omnium fidelium pastor & rector qui est Papa, deest omnino, scilicet tam per se quā per alium. Et est sermo de autoritativa cōuocatione, seu ecclesia simpliciter & absolute & non secundum quid, seu respectu huius: puta Papae haereticū deponendi, vel electionis futurae, & inquirimus siquidem nunc superioritatem simpliciter & absolute.

Explatur autē amplius quod dicimus, scilicet quod in nomine ecclesie in hoc textu clauditur illius ecclesie praelatus. Quia si nō includitur praelatus illius, oportet alteri duorum dicere, aut quod cōmunitas fidelium in ecclesia aliqua particulari habeat etiā inuito Episcopo à Domino iurisdictionis potestatem ex cōmunicandi, &c. aut quod nō de cōmunitate sit dictum, Dic Ecclesie, & similiter quod nō est ei dictum, Quaecumque solueritis super terram, &c. Sequela patet: quia ecclesie data est autoritas, & si nō ecclesie intelligitur cōmunitas, ipsa cōmunitas vellet nō, Episcopi autoritatem haberet: & si nō haberet, relinquitur quod ipsa nō significatur ecclesie nomine, hoc in loco. Primum autē horum affirmari nō potest: secundū igitur est verum. In cuius signū: sacrorū doctorum ei cōsonat glossa, Dic Ecclesie, id est Praelato vt capiti cōuocatiōis, iuxta hūc etenim sensū etiā ipse, qui est Papa, dicere potest crimē alterius ecclesie, id est, autoritatiue cōuocationi, vt Nicolaus Papa 11. questione 3. cap. praecipue, Lothario regi cōminādo scribit. Nec obstat, quod ipsemet sit illius caput: quia hoc est per accidens, scilicet, quod denūtiāns, & praelatus cōuocationis coincidat in vnam, & eandem personam. Est bene contextus Euangelij notetur, vbi vult Dominus autoritativam cōuocationem adhiberi in qua ex pluralitate cōuocatorum Concilij vigor, ex autoritate autem Praelati auctoritas iudicij inuenitur. Propter quod etiam conuertit sermonem ab ecclesia ad Praelatos: cum enim prius de ecclesia dixisset, Dic Ecclesie: & si illam non audierit, &c. nō subdidit, Amen dico vobis quicquid soluerit ecclesia super terram: sed subdidit, Amen dico vobis, quicquid solueritis, in finibus per hoc communi quidem cōuocationis Concilio correctiōe tractandam: Praelatorum autem autoritate soluendum ligandumque (iuxta conclusa) per ecclesiam esse. Pluraliter autem dixit Solueritis, vel propter pluralitatem cōuocatorum ad tractandum, & concludendum, vel propter pluralitatem capitum in pluribus ecclesiis, de quibus indistincte dixerat, Dic Ecclesie.

CAPVT IIII.

An Dominus per illa verba Matth. 18. dederit immediatam potestatem ecclesie, & quantum ei dederit.

VAMVIS autē ex ecclesie in hoc textu suppositione, & significatione manifestū sit, quod ad ecclesiam vniuersalem nō restringitur praesens litera, sed quod indistincte de ecclesia est sermo: adhuc tamē obscurū remanet: & propterea declarandum, an Dominus immediatē dederit potestatem iurisdictionis ecclesie indistincte, & quātā auctoritatem eidē dederit. Est autē ratio obscuritatis in primo: quia si dominus dedit imme-

diatē potestatem iurisdictionis ecclesie fratris peccantis in me: quum quilibet ecclesia sit talis, sequitur quod quilibet ecclesia habeat immediatē potestatem iurisdictionis à Domino, quod non bene sonat: si autem non dedit omni ecclesie fratris peccantis in me, quū nō sit maior ratio de vna quā de reliquis: nulli dedit in hoc textu: quod nō admittitur. Ratio autem obscuritatis in secundo est: quia equalem potestatem continēt verba dicta in hoc textu ecclesie: & verba dicta Petro scilicet, Quaecumque ligaueritis super terram, erunt ligata & in caelo, & quaecumque solueritis super terram, erunt soluta & in caelo. Non cōsonat autē equales esse in ecclesia Dei potestates iurisdictionis non habentes in eadem aliquam tertiam supra se: principatum enim pluralitas mala est.

PRINCIPIVM autem huius claritatis inueniendū puto à destructione sensus opinati, vt vel sic veritas elucescat. Dicendū est ergo primum, quod ipsum dominum dare immediatē potestatem illam, Quaecumque solueritis, cōmunitati vniuersali ecclesie repugnat ordini inter Papam & ecclesiam: quia (vt dictū est,) ponit duas equales intensiue potestates iurisdictionis in ecclesia, non habentes tertiam supra se in eadē ecclesia, à Domino immediatē ordinatas: scilicet cōmunitatis ecclesie vniuersalis, & Papae. Patet sequela ex textu Matth. 16. & Matth. 18. vbi (vt dictū est,) eadem verba vtrique dicta leguntur, et hec hoc sit secundū se inconueniens: maius tamen ostenditur, si attēdamus quomodo Christus eterna sapientia, principatum pluralitatem in ecclesia instituit, quomodo mutuo se impediunt duae potestates, quomodo perplexae essent oues Christi, vel liberae contrariae praecipientibus, vt aut obediunt alteri ad libitum, aut neutri, aut vtrique ad contraria: quod est impossibile. Et quod amplius est, si hec etiam poneretur data immediatē potestas vniuersali ecclesie vnde sibi potestatem supra Papam habentem equalem cōmunitas ecclesie vendicaret: cum par in parē non habeat imperiū. Quum enim potestas intensiue equa sit qua ratione ecclesia supra Papā, quia membrum eius iurisdictionem haberet, quia dictum est, Si peccauerit, &c. Dic ecclesie: eadem ratione quia ecclesia est ouile Papae, quia dictum est: Fiet vnum ouile & vnus pastor, Papa supra ecclesie cōmunitatem iurisdictionem haberet, aut neuter super alterum.

Dicendum est secundum, quod ipsum dare immediatē potestatem illam, Quaecumque solueritis &c. cōmunitati cuiuscumque ecclesie, repugnat cōsuetudini ecclesie, & est semper sermo de cōmunitate ecclesie, vt aduersarij intelligunt: scilicet siue praelatus addit, siue non omnino. Patet hoc ex cōmuni ecclesie cōsuetudine, quia talis cōmunitas inuito suo episcopo, & Papa non potest absoluerē & ligare: quae tamen potest si à Domino immediatē haberet potestatem cōmunitas cuiusque ecclesie. Dicendum est tertium, quod ipsum dare immediatē potestatem, Quaecumque solueritis super terram, erūt &c. in sua amplitudine, vt ionat cuiuscumque ecclesie auctoritate proprio capite, nisi cuius proprium caput est Papa, repugnat ecclesiarum ordini essentiali, & earum professioni. Ordini quidem: quia si ex hoc loco summa auctoritas cuiuscumque ecclesie auctoritate proprio capite (vt Dominus loquitur) indistincte data asseritur à Domino immediatē oportet dicere duo, primum, quod quilibet ecclesia immediatē habet auctoritatem à Domino, secundum quod quilibet ecclesia habet aequalem intensiue à Domino potestatem iurisdictionis: quāuis extensiue vna excedat alteram, & vniuersalis ecclesia omnes. Et conuincitur sequela vtriusque: quia ecclesie indistincte, immediatē & inaequaliter datum est, (vt patet in litera & ex dictis) & nō magis vni quam alteri: vt patet ibidem. Et ex hoc sequitur vtriusque pars contradictionis: scilicet quod vna ecclesia est superior simpliciter, & non est superior simpliciter altera. Nam ex eo quod quilibet ecclesia habet à Domino in suos potestatem, sequitur quod ecclesia vna, puta vniuersalis, est superior simpliciter quilibet ecclesia particulari (vt pote eius membro) ac per hoc potest disponere, & ordinare de illa: & ordinare aliquid de illius potestate, irritando si secus factum fuerit. Ex eo verō quod quilibet ecclesia habet à Domino immediatē potestatem aequalem intensiue, sequitur quod ecclesia vniuersalis non potest aliquid subtrahere potestati iurisdictionis ecclesie particularis: potestas enim data alicui à principe, non potest ab inferiori auferri, et cōsequenter sequitur, quod ecclesia vniuersalis non est simpliciter superior secundum potestatem iurisdictionis respectu ecclesie particularis: superioris enim potestatis iurisdictionis simpliciter est posse irritare inferioris actum, si hoc faciat. Reliqua inconuenientia quae sequuntur ex aequalitate intensiue potestatis iurisdictionis in quilibet ecclesia (vt puta quod subditus non tenetur magis vniuersali quam particulari obedire, quod par in parē habet imperium, quod quicquid ab vna sit, à reliqua potest impediri, & reliqua) visis medicriter doctis relinquenda. Professioni autē ecclesiarum hoc repugnat: quia Papa referunt, vel prohibent, &c. ecclesie reliquae potestatem iurisdictionis in referuntis

prohibitis. &c. se non habere confiteatur: quod non vere dicerent, si illam potestatem à Domino immediatè accepissent. Et est sermo semper in huiusmodi de dare ordinario iure potestatem.

Ex QVI BVS omnibus collige, quum hæc potestas tã ampla soli Petri Ecclesie cõueniat, & hæc verba nõ soli Petri Ecclesie dicta sint, quòd per hæc verba aut nulla ordinaria potestas iurisdictionis data est, aut nõ tam ampla vt est illa data Petro. Et verè sic est, verba liquidè Domini manifestè continet potestatem iurisdictionis in Ecclesia (nec hoc vertèdum est in dubiũ) sed non continet quod per ipsa data sit à Domino talis potestas, vt discurredo per singula, & ratione manifestatur. Discurredo quidè per singulam per illud verbũ, Dic Ecclesie, nulla datur potestas, sed præcipitur denũtiatione. perinde enim est, Dic Ecclesie, ac Dic iudicibus: ubi patet nõ dari iurisdictionem, sed præcipi denũtiatione. Per illud verò, Si ecclesiã nõ audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus: quum perinde sit, ac si iudicem non audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus, manifestè patet nullã dari potestatem, sed in casu pertinacis euitationem illius à Domino iudicij. Per illud demum, Amè dico vobis, quæcũq; solueritis, &c. nullam etiam dari tũc potestatem ex eo patet, quòd nec Petro ex eisdẽ verbis scilicet, Quiquid solueris, &c. vlla data est tũc potestas, sed post resurrectione nõ Domini, quum dictũ ei est, Pisce oues meas. Ratione autem. Nã potestas iurisdictionis contẽta in his Domini verbis, aut est data tũc Ecclesie, cui Dominus loquitur: aut nõ est data tũc: inter hæc enim cũ contradicẽtõ opponatur, nõ datur mediũ. Si nõ, habetur intentũ. Si est data tũc Ecclesie, ergo cuiuslibet collationi seu cõuocationi fidelium cui Ecclesie nomen verè cõuenit, data est à domino immediatè potestas illa iurisdictionis: hoc autè spectat ad hæresim pauperũ de Lugduno, dicentium quòd ubi sunt fideles congregati in nomine Domini, ibi est potestas, eo quod potestas sequitur sanctitatem personarũ: solum enim differt ab ea secundũ vnum & multa. Sequela autè patet: quia Dominus indistinctè de Ecclesia loquitur, ad quamcũque Ecclesiã peccatis fratris præceptũ sententiamque extrãdit. Cõstat autè collectio fidelium, seu cõuocationem fidelium sine prælato aliquo inter eos Ecclesie nomẽ verè habere. Et cõfirmatur, quòd de talium collectione oporteat istos concedere Ecclesiã ibi dici: quia quod est, nõ fit, & haberi nõ datur quod habet. si ergo Ecclesia per hæc sit habens potestatem, ipsa nõ habet illã, ergo illa collectio in sermone est quæ nõ habet autoritatẽ, sed hinc accipit. Et cũ non sit maior ratio de vna quàm de aliis: sequitur idẽ quod prius, scilicet quòd quilibet fidelium collectio à Domino hinc habuerit autoritatẽ iurisdictionis, Si dicatur, quòd Ecclesie nomine intelligitur hic collectio fidelium autorizata, tũc currit ratio priõ dicta de ordine essentiali ecclesiarũ: et obstat ipsũ dare: quia haberi nõ datur: & quod est potestatem habens, nõ fit potestatem habens. QVI A igitur ex prædictis patet, quòd autoritas iurisdictionis in verbis Domini cõtinetur: & nõ est per hæc verba data, dicẽdũ est, quòd per hæc verba, Dominus vltra præceptũ de correctione fratrum, denũtiatione illiusque ordine, efficaciam ecclesiasticã potestatis iurisdictionis ad litterã expressit per illa verba, Si ecclesiam non audierit, &c. Quæcũq; solueritis super terram &c. ostendit naturã efficaciam Ecclesie esse sententiã, vt indubie à nobis seruãda, & in celo rata sit. Et hoc solum per illa verba Dominus fecit: potestatem enim ecclesie alias supponebat. Et potestatem admitti, quòd promissit illã per illa verba Quæcũq; solueritis, sed ad vtrumque horũ scilicet quòd potestas supposita est & promissa facta est, si quãdoq; data est: & similiter quòd ad modum, huius mediã, vel immediatè data est. Petro scilicet, ac per hoc eius ecclesie immediatè potestatem dedit post resurrectione dicẽs, Pisce oues meas, reliquis verò ecclesiis mediãte Petro secundũ cursum ordinariũ: quãuis dispensatiue mediãribus aliis Apostolis, quib⁹ potest cõcedi hoc esse permissum. est ergo sensus literalis verborũ Domini, quòd tanta esset futura ecclesie cuiusque autorizata potestas in sibi subditis vt sic, vt sententia eius & coram hominibus & in celo esset valida. Et hic sensus est amplexandus: vt pote cui omnia consonãt, & series textus, & sensus verborum: vt autoritates Sanctorum, & consuetudo ecclesie, & euitatio omnium inconuenientium: quæ omnia propter iam dicta hic & in libello illo profectuã omisso. Satis enim patere putò hæc, & quod promissioni Domini sufficiat exhibitio quã mediãte Petro ordinariẽ, & mediãtib⁹ aliis Apostolis per viã legationis omnib⁹ ecclesiis fecit

CAP. V.

Quomodo Ecclesia habeat potestatem iurisdictionis quæ in verbis Domini continetur, an scilicet ratione suæ totalitatis an ratione partis.

VIA autem constat ecclesiam, de qua Dominus loquitur, habere potestatem iurisdictionis quantumcunque per illa verba non sit ei data & variis modis intelligi hoc potest, oportunitate videtur discere utere modum, quo potestas iurisdictionis est in ecclesia.

Sciẽdum igitur est, quod dupliciter potest intelligi ecclesiã ad

literam cui peccatum fratris peccatis dicendum mdat Dominus habere potestatem iurisdictionis in foro exteriori (de quo est sermo) iuxta duos modos, quibus de Ecclesia, quæ quodam totum significat, aliquid verificatur. Primò ratione partis: scilicet, quòd ratione ipsius totalitatis seu totius. Sicut de homine, qui etiã quoddam totũ est dicimus, quòd videt, quòd audit, &c. & verificatur ratione partis: quia videt per oculum, audit per aurẽ, &c. & rursus dicimus de eodem, quòd perfectissimum est animalium, quòd est animal politicum, & huiusmodi: & verificatur ratione ipsius totius, vt patet. Et quidè quòd de Ecclesia ratione partis, (puta capitis,) verificatur quòd habet potestatem iurisdictionis soluendi & ligandi in foro exteriori, dubium non est: & sic solum (vt probabitur amplius) ad litteram verificari potest sermo Euãgelij, quòd Ecclesia habeat potestatem. Quòd autem de Ecclesia ratione ipsius totius hoc verificetur, multipliciter imaginari potest. Primò accipiendo Ecclesiam quasi totum homogeneum, id est similis naturæ per totum prout Ecclesia est collectio fidelium: omnes enim fideles in quãũ fideles, vnus sunt naturæ. Et sic esset sensus, quòd Ecclesia, id est collectio fidelium, habet potestatem iurisdictionis, &c. Et si in hoc sensu intelligatur, Dic Ecclesie, sequitur, quòd cum in fide non sit differentia sexus & status quod Ecclesia laicorũ & foeninarum haberet iurisdictionem in foro exteriori. Et tenet sequela, tum quia omnes fideles sunt eiusdem naturæ: tum quia si contingat in aliqua Ecclesia mori clericos omnes, remanet ibi verè Ecclesia in hoc sensu, id est, collectio fidelium: & consequenter secũdum istam phantasiã illa haberet potestatem excommunicandi. Imo si bene cõsideretur sumendo Ecclesiam vt totum homogeneum: quoniam fides sola est eius natura, accidit illi toti, quòd aliquis eius pars sit status clericalis: quia in illo toto vt sic potestas ponitur. Secundo ergo potest intelligi, sumendo ecclesiã vt totũ heterogeneum, id est dissimilis naturæ, prout ecclesia constat ex omnibus mẽbris officialibus (puta episcopo, sacerdote, Diacono, vel aliis quomodolibet assignandis mẽbris) hoc enim totum est quasi corpus constans ex oculis, manibus, &c. Et si esset sensus, Dic Ecclesie, id est conuocationi integre membrorum Ecclesie. Et si in hoc sensu intelligatur, quòd ipsam totũ ratione suæ totalitatis habet potestatem iurisdictionis, obstant tria. primo quod æqualis potestas intensiue poneretur in qualibet Ecclesia: quoniam vna tantũ potestas à Domino nominata est, & non magis de vna quàm de alia Ecclesia, vt patet in littera, & ex antedictis. Secũdo, quòd esset maior intensiue potestas in ecclesia, quàm illa, quòd cũque ligaueris, &c. Et tenet sequela, quòd potestas totius Ecclesie ratione suæ totalitatis ponitur superior, etiam respectu papatus. Falsitas autem cõsequens patet etiam ex verbis Domini eadem verba replicatis, quæ Petro dixerat, scilicet, Quæcũque solueritis, &c. Tertio, quòd nõ esset data à Christo immediatè. Mat. 18. quòd tamen est totum fundamentum istorum. Et tenet sequela: quia tunc non erat institutum sacramentum ordinis, quòd constat esse institutum simul cum Eucharistia sacramento, Prudẽ quã Dominus pateretur. Non igitur dedit Dominus tũc Ecclesie, id est communicati sacerdotum, Diaconorum & Episcoporum (qui integrant generale Conciliũ) potestatem iurisdictionis: quia nõ erant Sacerdotes, nec Diaconi, nec Episcopi, nec Clerici: non enim autem nil datur. Et si dicatur, quòd Dominus tunc non dedit, sed promissit se daturum in illis verbis, Quæcũque ligaueritis, &c. habeo intentum; quòd nullibi in sacra Scriptura habetur, quòd Dominus per semetipsum immediatè Ecclesie communitati potestatem iurisdictionis dedit. Et si infertur: quia quòd promissit seruauit: patet responsio, quòd non promissit per semetipsum immediatè se daturum (vt patet in littera) & ideo nõ oportet quòd hoc obseruauerit: satis nanque fecisset promissioni suæ sicut in veritate de facto verificauit illa verba sua mediãte Petro in vniuersis Ecclesiis. Quia igitur de Ecclesia communitate quomodolibet sumatur, non verificatur ratione suæ totalitatis verba Domini Mat. 18. in quibus totum sit fundamentum ex autoritate Scripturæ; tota aduersariorum opinio itar in hoc quòd communitas Ecclesie ratione suæ totalitatis habet potestatem immediatè a Domini: consequens est vt verba Domini verificentur de Ecclesia ratione partis (puta capitis) vt prædictum est. Et propterea cõmunis animi cõceptio fidelium est, Dic Ecclesie, id est, Prælato ecclesiastico, ratione cuius Ecclesia ipsam potestatem habet.

CAPVT VI.

Quomodo potest (cõdesi: id est, multorũ sensu) intelligi quòd Ecclesia ratione suæ totalitatis, habere potest & habet quantumque potestatem aliquam iurisdictionis.

B SERVANDVM quoq; est ne fallamur vidẽtes quãdoque autoritatẽ iurisdictionis ecclesiasticã in Ecclesia ratione suæ totalitatis: & propterea falsa iudicemus prædicta. Nõ enim docuimus aut docemus nõ cõuenire Ecclesie potestatem

testem quandoque ratione suæ totalitatis, sed sic non esse datã et a Domino Iesu Christo immediatè per illa verba Matthæi 18. Nã nego enim quòd Episcopi orientales cõuenientes, possint simul quasi vnum corpus & vnam autoritatẽ ex suis conficere, sed etiam singulos subiiciendo illi: & sic illa potestas in toto illo corpore ratione suæ totalitatis existens, statuet supra illas Ecclesias, actusque iurisdictionis exerceret. Sed tamen nihil poterit illa potestas nisi quòd ex potestatibus singulis, & illarũ subiectis cõfurgere potest. Propter quod si esset aliquid referuatũ Romano potestati, non posset potestas illa aboluere ab illo.

Et similiter omnes vniteris orbis Prælati, mortuo sumo Pontifice vel sine illo, si cõuenienter comunicãdo in vñũ corpus, & vnanimis in cõstituendo, cõstituerent in tota synodo illa potestatem vnã super omnes Ecclesias, his tamẽ exceptis, quæ summi Pontificis sunt propria. Simili quoque modo, quum Papa, cum reliquis Prælati orbis Cõcilium celebrando simul cum eis constituit, absoluit, damnat, &c. comunicãdo cũ aliis, quasi vnus ex eis facere videtur. In his enim omnibus, & similibus non est aliqua potestas immediatè data à Domino Iesu Christo ipsi cõmunitati primo: nec est alia extranea potestas à potestatibus partialibus sed velut potestas totalis conuergens ex partialibus. Quemadmodum enim in naturalibus inuenitur differre forma à forma dupliciter: scilicet, vt vna forma separata ab alia, vt forma Solis à formis mixtorum, & vt forma totius à forma partis, vt humanitas ab anima hominis, ita potestas Papæ differt ab aliis primo modo: & potestas synodi differt ab his ex quibus accumulatur, secũdo modo. Et ista potestas in tota synodo per viã cõmunionis seu accumulacionis in cõmuni à singulis partibus liberalius, vel minus liberaliter, prout partibus & præcipuè principi videtur, qui unquã tantã suam autoritatẽ accumulare in cõmuni intelligitur, sed quantum ad illa tractanda expedit. In cuius signum nõ intelligitur se subiacere synodi potestati coactiue, quãtuncque statutus synodi consentiat, cõmunibus Ecclesie personis. Et ex hoc patet, quòd si tota Ecclesia secluso Papa, aliquem præficeret curæ Ecclesie, ille esset subditus Papæ, nec posset à casu Papali absolueri: quod non esset, si Ecclesia haberet, vniuersalem & plenam potestatem immediatè à Christo ratione suæ totalitatis, secluso Papa. Et similiter Papa potest quantum est ex potestatis autoritate, tollere statuta Concilij generalis, etiam de consensu & autoritate sua facta: quod non esset si Ecclesia integra ratione suæ totalitatis haberet potestatem vniuersalem, & plenam à Domino Iesu Christo. Ex omnibus autè dictis euulsam iam esse radicem, ex iure diuino opinatam potestatis Ecclesie supra Papam, liquidò apparet.

TRACTATUS SECVNDVS APOLOGIÆ SECUNDA PARS IN NOVM & VIGINTI CAPITA DIUISA.

SVMARIA.

- 1 Responso ad obiectionem contra illud, quod Dominus Ecclesie regimen sic ordinauit, vt sumum Pontificẽ institueret: a quo via ordinariã in reliquã Ecclesie potestas deriuaret: & quod Apostolis alia via prauentionis gratuita potestatem dedit.
- 2 Responso ad obiectiones cõtra illud quod Papa est caput vniuersalis Ecclesie & non solum singulorum membrorum.
- 3 Responso ad obiectiones contra illud, quod Concilium autorizatum à Papa non est maioris autoritatis quàm ipse Papa.
- 4 Responso ad obiectiones contra illud, Si communitas Ecclesie secluso Papa haberet potestatem supra Papam, Ecclesia regimen esset populare.
- 5 Responso ad obiectiones contra illud, quod Papa est supra communitatem totius Ecclesie ex illa autoritate, Pisce oues meas, & quod Papa est pastor vniuersalis Ecclesie, & non solum singulorum omnium.
- 6 Responso ad obiectiones contra illud ex illa autoritate, fiet vnum ouile & vnus pastor, quòd Papa est pastor illius ouilis, & nõ e conuerso.
- 7 Responso ad obiectiones contra illud, Non minus Papa est pastor Ecclesie catholice, quàm quilibet Episcopus Ecclesie suæ, inferendo ex hoc superioritatem Papæ ad Ecclesiam.
- 8 Responso ad obiectiones contra illud, Papa habet supremam potestatem in Ecclesia, ergo est super vniuersalem Ecclesiam.
- 9 Responso ad obiectiones contra illud, Papa est proximus & immediatus vicarius Christi, ergo nullam habet in terris potestatem priorem se, &c.
- 10 Responso ad obiectiones septem contra illud, quod Papa potestas est supra Ecclesiam vniuersalem, & Concilium generale, vt distinguitur contra Papam.
- 11 Responso ad obiectiones contra illud quod Constant. Cõcilium pro tempore, quo fecit decreta de potestate synodi, non erat verum cõcilium vniuersale Ecclesie, & quod Basilien. Concilium errauit illud sequendo.
- 12 Responso ad obiectiones contra glossam datã ad illa verba Augustini Quando Petrus clauas accepit, Ecclesiam significauit: quod per hoc intelligitur clauas officio capitis in Petro & successoribus datas esse.
- 13 Responso ad nouem obiectiones contra illud, quod Papa non potest errare in iudiciali in fide, quia ad ipsum spectat finalis determinatio de fide.
- 14 Responso ad obiectiones contra illam rationem, quare Papa nõ potest errare in fide: quia scilicet esset error vniuersalis Ecclesie quia tenetur sequi

diffinitionem Papæ in fide.

- 15 Responso ad obiectiones contra expositionem illius verbi Hieron. Si autoritas quaritur, orbis est maior vrbe.
- 16 Responso ad obiectione contra multas autoritates ex libro Decretorum, quibus probatur Papam non habere superiorem in terris.
- 17 Responso ad septem obiectiones contra illud quod Ecclesie Dei secluso Papa non est data potestas papalis, aut superior papali in Euãgelio Matth. 18. & quod in Ecclesia huiusmodi non est talis potestas.
- 18 Responso ad obiectiones contra illud, quod Ex missum esse, nõ sequitur esse subditum.
- 19 Responso ad obiectiones contra illud, quod ex 36. q. 2. c. placuit. immãto c. tria, habetur quod Hier. autoritas innixa sacra scriptura preuuluit Cõcilio.
- 20 Responso ad obiectione contra hoc, quod ex autoritate decret. de elect. in c. significasti, dicitur quod Concilia à Papa habent autoritatem.
- 21 Responso ad obiectiones multas cõtra illud quod Cõcilium generale legitime congregatũ potest errare diffiniendo, Papa absente vel nõ consentiente.
- 22 Responso ad plures obiectiones contra illud, quod potestas applicatiua papatus ad personam, seu potestas electiua Papæ, est regulariter & principaliter in Papa, & non nisi in casu in concilio.
- 23 Responso ad obiectiones cõtra illud, quod in Ecclesia est potestas autoritativa super coniunctionem Petri & papatus non autem super Papam.
- 24 Responso ad obiectiones contra illud, quod Papa posset cõmittere potestatem depositariam Papæ heretici collegio Cardinalium.
- 25 Responso ad obiectiones contra ratione datam quare pro infidelitate sola potest papa deponi: quia scilicet sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse Papæ.
- 26 Responso ad obiectiones contra illud, quod ex sacra scriptura solus casus hæresis excipitur ab impunitate Papæ respectu Ecclesie.
- 27 Responso ad obiectiones cõtra hoc, quod in solo casu hæresis Papa subiacitur Ecclesie, ita quod possit deponi.
- 28 Responso ad obiectiones contra illud quod propter scandalum non est præsidendum caput iuxta Domini sententiam Mat. 18.
- 29 Responso ad obiectiones contra illud, quod Deus optimè prouidit Ecclesie, dispones quod orationis remedio contra malum papam vteretur, nõ autem de positionis potestate.

IN NOVM ET VIGINTI CAPITA Apologia secundæ de comparata autoritate Papæ & Concilij.

T SIC CVM VTRIVSQVE IVRIS, naturalis, scilicet & diuini fundamentum ademptum sit, ad singula obiecta descendendum est.

CAP. I.

IN capite tertio illius libelli, Dominum ordinasse sic Ecclesie regimen, vt Petrum summũ Pontificem instituerit, à quo via ordinariã in reliquã Ecclesie potestas deriuaret: & quod ipse Dominus via præuentionis gratis Apollolis aliis potestatem dedit.

OBIECTIVR contra, In Ecclesia fuit potestas electiua Papæ: antequam Petrus fuerit Papa: ergo, cum maiori apparentia diceretur, Christum cum fecit Petrum summũ Pontificem, præuenisse Ecclesiam: & id ex gratia Petro cõsultis quod Ecclesia potuisset ordinare ex Christi institutione, quàm quod præueniret Petrum, dãdo Apollolis potestatem. Antec edens probatur: quia potestas electiua est in Ecclesia à Christo, Mat. 18. &c.

RESPONDEO, Quod assumptum est falsum: nã cum electio Papæ sit vicarij principis electio, & ordinariẽ electio vicarij vniuersalisque principis viui & præsentis spectet ad ipsum principem: conuequens est, vt cum Dominus vsque in diem Ascensionis, vt princeps præsens fuerit in Ecclesia, ad ipsam ordinariẽ spectabat tunc electio sui vicarij. Nec vnquam inuenitur quod in Mat. 18. ca. nec alibi Dominus dederit ecclesie ius eligendi suum vicarium ipso præsentẽ. Vnde Dominus non præueniendo, sed instituendo & exequendo quòd promiserat Mat. 16. Tibi dabo clauas regni celorum, &c. & Ioan. 10. Fiet vñũ ouile, & vnus pastor. Petrum Papam & papatum simul instituit. Rursus (vt per antedicta patet,) Mat. 18. potestas electiua Papæ nõ est data ecclesie. Quomodo autem & vnde potestas electiua Papæ fit in Ecclesia, interitis in capitulo 2. dicitur.

Aduertẽ hic, quod præuentio, quam ego dixi super ipsius Ecclesie, & Sanctorum determinatione fundatur. Quod enim à Petro ordinariẽ potestas in reliquum Ecclesie corpus deriuanda sit, Leo in ca. ita Dominus, dist. 19. manifestat. Quod etiã Dominus ipsum ordinariã via instituit, ex hoc quòd nõ ipsum solum, sed in ipso omnes successores suos instituit habetur: hoc enim statuẽtis, non præuenientis est: sicut per oppositum, quia, reliquos Apollolos in propriis tantum personis, & nõ in successoribus suis legatos vniuersales fecit, ad præuentionem gratuitam spectat. Hæc enim Ecclesia fatetur Petri solius successorem vniuersali potestate cõgnoscens. Et per hoc etiam patet non fuisse in Ecclesia ante institutũ Petri Papam, potestatem electiua Papæ. Nã tantam potestatem

statem habet nunc quantam tunc: quum Papa non possit illam auferre, & Dominus qui instituendo dederat, eam statim non diminuerit preueniendo secundum illos in institutione Petri. Quum admodum igitur poterat tunc quemlibet alium Episcopum in Papam eligere, ita mortuo Petro qui ex gratia factus fuerat à principe, potest alium Episcopum, quam Romanum Papam instituire. Et sic Rom. Pontifex recognoscere debet se prælatum cæteris ab Ecclesia, hoc illi concedente, non auferendo saltem: cuius tamen oppositum docet Pelagius in cap. quamuis. distinct. 21. Sancta Rom. Ecclesia catholica & apostolica, nullius synodici constitutis cæteris Ecclesiis prælata est, sed euangelica voce Domini & Saluatoris primatum obtinuit.

¶ Amplius, Si Dominus immediate dedit hanc potestatem electiuam Papæ vniuersali Ecclesiæ, qua presumptione clerici Romanus & populus eius, &c. usurpauerunt sibi hanc potestatem electiuam Papæ rãto tempore antequam institutū aut approbatum fuerit per generale Concilium de electoribus, qua cõscientia tot sancti viri electionem toti Ecclesiæ à Christo commissam irrequiritis aliis à paucissimis tractauerunt, fecerunt, acceptauerunt, exerceuerunt? Sed de his latior erit sermo: hæc autem dicta sunt ad ostendendam falsitatem assumpti in hac obiectione.

CAP. I I.

DIXI in cap. 4. eiusdem, quod præualisset sententia Ioan. &c. Sed obiectione contradictionis proprie in cap. 13. tractabitur.

DIXI in cap. 6. eiusdem, Papam esse caput Ecclesiæ vniuersalis non solum singulorum membrorum vt inimici veritatis glossant.

OBIICITVR contra hoc dupliciter. Primo, Quia falsum est Papam esse caput Ecclesiæ vniuersalis collectiuè sumptæ, Tum quoniam Ecclesia non est Petri, sed Christi: iuxta illud Matth. 16. super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, non tuam. Tum quia Papa est minister Ecclesiæ non dominus: Ecclesia autem est cui ministratur, ac per hoc maior: iuxta dictum Saluatoris, Maior est qui recumbit, quam qui ministrat. Tum quia omnes auctoritates dicentes Papam esse caput Ecclesiæ, intelliguntur de Ecclesia pro singulis Ecclesiis particularibus, respectu quorum est caput ministeriale; & non pro tota Ecclesia collectiue.

¶ Secundo, Quia licet concedatur Petrum esse caput ministeriale etiam totius Ecclesiæ vniuersalis: nõ tamen oportet omnem proprietatem capitis in eo saluari: & specialiter superioritatem in auctoritate respectu totius residui. Et hoc præcipue, quia tota Ecclesia non dicitur corpus Petri, sed corpus Christi: vt patet ad Rõ. 12. et confirmatur hoc, quia Rex dicitur caput regni, non tamen propterea est regno congregato superior, sed qualibet eius parte.

¶ R E S P O N D E O, Et ad primi quidem probationem primam, quod Ecclesiam non esse Petri, sed Christi, non arguit Petrum non esse caput eius: sed Petrum non esse caput illius ex se, sed loco Christi: vt patet: Ad secundam vero probationem, quod Petrum esse ministrum Ecclesiæ, vt cui ministrat, nõ est esse inferiori potestate, sed exercitio: vnde ipse Dominus de seipso dicit, quod venit ministrare, & papa vocat se seruum seruorum Dei: & sic est in veritate, Ecclesiam autem esse maiorem papa vt finis est maior eo quod est ad finem, verificatur quod esse melius: in his enim, quæ non mole magna sunt idem, est maius quod melius secundum August. papatus siquidem est propter Ecclesiam, & non econtrario. Vnde ex hoc, quod papa non est dominus, sed minister, & Ecclesia maior bonitate & nobilitate, nihil habetur contra potestatem capitis contra quem tenditur, Ad glossam demum communem, dicitur quod licet multæ auctoritates possent sic glossari, non omnes tamen sunt illius capaces: vt in libro ostensum est.

¶ Ad secundam autem dicitur, quod Ecclesia non esse corpus Petri, sed Christi, verum est, quia Christus non solum caput mysticum eius, sed mysticum suppositum ipsius est, vt patet ad ephes. 1. Vbi de Christo duo dicuntur quod est caput Ecclesiæ, & quod Ecclesia est corpus eius. Et primæ ad Corinth. 12. expressè dicitur, Sicut enim vnum corpus est, & multa membra habet, omnia autem membra corporis cum sint multa, vnum tamen corpus sunt, ita & Christus, ex hoc autem, quod Ecclesia est corpus Christi & nõ Petri, non sequitur quod Petrus non sit caput loco Christi, sed quod Petrus nõ sit ille qui operatur per membra huius corporis, sed Christus, qui per Petrum & cæteros operatur. Et similiter non sequitur, quod illud caput loco Christi non sit superius auctoritate residuo corporis Christi vt manifestè liquet. Ad confirmationem dicitur dupliciter. primo quod nullus dicit, quod ex esse qualitercunque caput alicuius multitudinis, sequatur potestas iurisdictionis super illa multitudinem, cum multipliciter aliquid possit dici caput alterius metaphoricè: Papa autem est sic caput, quod est Pastor, Episcopus, & rector totius Ecclesiæ, & non solum singula-

rum: vt auctoritatibus & ratione ibi probatum est. Dicitur secundo, quod sicut Rex est caput regni, ita superior eo, & propterea rex qui depõdet à regno collectiuè, nõ est caput illius: & ideo non est superior eo, sed singulis partibus. Rex autem qui etiã à regno collectiuè non dependet (vt est Rex regum) est caput etiã totius cõgregati, & superior eo. Vnde arguere ab esse caput in Rege dependente à regno, ad esse caput in papa, non est rectum, eo quod Papa non dependet à regno Ecclesiæ, nec vices Ecclesiæ gerit sicut Rex talis vices regni: sed solius Iesu Christi vicarius est.

CAPVT III.

DIXI in eodem capitulo sexto, quod potestas electiuam ipsius Papæ, in papæ potestate est. Sed quia in capitulo vigesimo secundo, latius tractatur, ibidè obiecta soluuntur.

DIXI in eodè cap. 6. quod nõ est maioris auctoritatis Concilium autorizati à papa, quam ipse papa.

¶ OBIICITVR contra. primo est glossa in c. legimus. 93. distinct. Statuta Concilij generalis præiudicant statutis Papæ, sicontradican.

¶ Secundo, quia constitutio Calcedonenfis Concilij præualuit reclamationi Leonis de Constantinopolitana sede: vt patet in cap. antiqua. de privilegijs. & 22. dist. renouantes.

¶ Tertio, quia consuetudo generalis Ecclesiæ pontificale statutum abrogat.

R E S P O N D E O, Et de glossa primò dico, quod ipsamet non assertiuè dicit illam sententiam, sed argumentum ad illam dicit: vt patet etiam ex seipso in cap. nemo. q. 9. ad quam se remittit.

¶ Secundo dicitur, quod verificatur de statuto Concilij superuenientis statuto Papæ: quoniam quemadmodum ipsemet Papa ius condendo priori contrarium, illud tollit (vt patet in cap. licet, in sexto) ita etiam Concilij autorizati à papa constitutio, papæ constitutionem priorem contrariam tollit.

¶ De vigore autem Concilij circa sedem Constantinopolitanam, dicitur quod non concludit superioritatem Concilij supra Papam, sed tollerantiam papæ. Videmus enim continè prælatos cedere multitudinai magnatū: quamuis si potestate vti vellent, cõpescere possent. Quamuis de reclamatione Leonis nihil in capitulis illis habeatur, imò ibi humilis est loquutio dicentium, petimus, &c.

¶ De vi autem consuetudinis vniuersalis dicitur, quod si hoc concluderet Ecclesiam supra papam, concluderet etiam Ecclesiam supra seipsam Ecclesiam: quoniam etiam statutum vniuersalis Ecclesiæ, generalis consuetudo abrogat: vnde abrogatio istiusmodi nõ fit potestatiuè, sed executiuè ex parte Ecclesiæ, & negatiuè ex parte principis: quia scilicet non cogit.

CAP. IIII.

DIXI in eodem sexto cap. quod si Ecclesia, hoc est communitas Ecclesiæ, secluso papa, haberet potestatem supra papam, quod Ecclesiæ regimen esset democraticum, seu populare: in quo tota auctoritas apud nullum residet, sed in tota communitate.

¶ OBIICITVR contra sequelam: quia non dicitur regimen regale, in quo fit vnicus toto residuo superior, quia tunc non esset in ciuilibus aliquod regimen regale, sed quia est vnicus, qui totius populi vices gerit quolibet particulari superior.

¶ R E S P O N D E O, Quod sequela est optima formaliter intellectus terminis, quia, si in tota communitate sola est auctoritas, ergo vt sic constituit regimen populare: quamuis in quantum aliquem vnum præficit, constituat aliam speciem regiminis. Rursus sequela est optima de supremo regimine Ecclesiæ de quo est questio, quoniam, si in tota communitate & sola est vniuersalis Ecclesiæ potestas: summum regimè, summumque tribunal eiusdem, ad quod omnia resoluenda sunt, esset populare (vt patet) quicquid esset de regimine medio per vnum. Vnde si in regno aliquo populus esset supra regem, manifestè sequitur, & quod communitas populi vt sic regimen est populare, & quod summum tribunal est populare, quamuis exerceat per aliam regiminis speciem (puta per regale) supra alios iurisdictionem suam communiter. Nihil igitur obstat obiecta dictis, quoniam cum regimine regali medio, stat supremum, populare, de quo est questio, & formalis sermo.

CAP. V.

DIXI in cap. septimo, probando quod papa esset supra communitatem totius reliquæ Ecclesiæ, ex illa auctoritate, Pasce oues meas, &c. quod papa est pastor vniuersalis Ecclesiæ, & non solum singularū ouium.

¶ OBIICITVR respondendo dupliciter. primo per interemptionem, negando scilicet hoc. Secundo per limitationem, quod papa est pastor totius Ecclesiæ, quantum ad administrationem pabuli spiritualis verbi Dei & sacramentorum. Hæc enim non exercentur per communitatem, sicut actus iudici.

¶ R E S P O N D E O, Et negatio quidem irrationabilis inferrius

rius in septuagesimo cap. ratione monstrabitur: nunc auctoritate inducta ostenditur. Quum Dominus dicit, Pasce oues meas, illimitatè admittitur: ergo non est limitandum ad singulas & non omnes, vt negatio ista limitat in singulas, & omnes suæ oues sunt. Secunda autem responsio aut nihil dicit, aut seipsam interimit. Nã dupliciter potest intelligi concessum: quod Papa est pastor totius Ecclesiæ quantum ad ministrandum verbum Dei & sacramenta. primò auctoritatiuè: secundò ministerialiter, respectu totius Ecclesiæ. Si auctoritatiuè, ergo ipsa verè superior tota Ecclesiæ communitate est: nam auctoritatiuè pascere verbo, Dei & sacramentis, est actus superioris, absolutè respectu illius, qui sic pascitur, vt patet inductiuè: & sic responsio interimit seipsam. Si autem ministerialiter, ergo non habet Papa ex se in pascendo plus quam in actibus iudicis: potest siquidem & actus iudicis oēs vt minister Ecclesiæ communitatis apud istos: & sic responsio nihil dicit: Est ergo Papa verè pastor auctoritatiuè vniuersalis Ecclesiæ, & singularum personarum eius in iudicio, & iustitia & verbo Dei, &c. vice illius qui pascit omnes in innocentia cordis.

CAP. VI.

DIXI in eodem septimo c. ex illa auctoritate, Fiet vnum ouile & vnus pastor, quod Papa est pastor illius ouilis, & non econtrario.

¶ OBIICITVR, Quod Christus dixit Petro, Pasce oues meas nõ tuas: & Christus dedit potestatem ouili supra pastorem.

¶ R E S P O N D E O, Quod Petrum esse Pastorem ouium non suarum, sed Christi, concludit ipsum esse pastorem nõ ex se, neq; loco Ecclesiæ communitatis: vt obicientes dicunt quoniam oues, nec sunt Petri, nec sunt communitatis Ecclesiæ, sed locò Iesu Christi cuius solius sunt oues propriæ. Vnde ex hoc nihil aliud habetur nisi quod Petrus præest ouili nõ suo, sed Christi nõ ex se, sed loco Christi. Quod autè additur, Christu dedit potestatem ouili supra pastorem, volutariè dicitur, & ipsis verbis Domini dissonat & repugnat. Dissonat quidem, quia ouile illius pastoris Ecclesiæ constituit, regulare est autè vt pastor præsit ouili, & nõ econtrario. Repugnat autem, vt ibidem deductum est: quia non fieret vnus pastor iuxta verbum Domini, sed duo, scilicet Petrus & ipsum ouile. Et quia de Petro voce Domini constat dicentis, Pasce oues meas, & quod vnus tantum sit, eiusdem auctoritate Domini patet: consequens est vt alter pastor fictus sit contra Domini sententiam.

CAP. VII.

DIXI in eodem septimo cap. quod non minus Papa est Episcopus Ecclesiæ Catholice, quam quilibet Episcopus suæ Ecclesiæ: ex hac propositione inferèdo superioritatem eius super Ecclesiam catholicam, & non solum supra singula membra, sicut est in alijs Episcopis respectu suarū Ecclesiarū.

¶ OBIICITVR contra similitudinè. Tum quia Episcopus particularis gerit vices vniuersalis Ecclesiæ: quæ est supra suam communitatem. Tū quia Ecclesia particularis, cui præficitur Episcopus, habet superiorem in terris, qui præficit illum Episcopus.

¶ R E S P O N D E O, Et primò, quod ratio non fundatur super similitudine: sed super proprietate huius sententiæ Papa est Episcopus Ecclesiæ catholice: quamuis declaretur ex simili, imò eadem ratione in alijs Episcopis, Ambr. est Episcopus Ecclesiæ Mediolanen. &c. Vnde, cum ex ista propositione formaliter intellecta, Papa est Episcopus Ecclesiæ catholice, sequitur ipsum esse Episcopum communitatis Ecclesiæ satis habetur intentum.

¶ Obiecta autem afferunt dissimilitudinem, in non causa vt causa, nã in eo, quod est esse Episcopu catholice, vel talis Ecclesiæ potest considerari quid importet esse Episcopum, & potest considerari à quo fiat Episcopus. Et obiecta quidè procedunt considerado à quo fiat, vel fieri debeat Episcopus: ratio autem procedit considerado quid est esse Episcopum. Constat autem quod ad iudicandū de naturis rerum causa formalis & quod quid est cõcludit efficaciter vnde quæ sunt esse & tui: siue enim homo fiat à Deo, vt Adã, siue ab alio homine, vt nos: vnus naturæ sumus. Et similiter siue Episcopus sit à Papa, siue ab vniuersali Ecclesia, siue habeat superiorè siue non: vnus naturæ est, in quantum Episcopus: quãuis alterius naturæ sit, in quantum subditus. Vnde vt vnico verbo dicatur, ratio de Episcopo, vt sic loquitur: obiectiones autè de Episcopo, in quantum subditus alteri & alterius & ab altero. Propter quod cū Papa sit verè Episcopus Ecclesiæ catholice, sequitur, vt ibidè dixit, quod est primo Episcopus ipsius Ecclesiæ catholice, & secundario singulariū. Tamen quia non minus est ipse catholice Ecclesiæ Episcopus, quã Ambr. Episcopus Ecclesiæ Mediol. esset enim logè minus, si nõ esset episcop⁹ totius, sed singulorū membrorū tantū Tū quia actus proprius Episcopi qui est superintendere, primò fertur super bono ipsius catholice Ecclesiæ, & secundario super bono singulorū: vt patet ex hoc, quod Papa ad hoc, tenetur sub peccato mortali, ex hoc quod est Papa: constat autem potestates per actus proprios cognosci. Nec adhuc video responsionem nisi di-

ceretur, quod Papa habet hunc actum, in quantum gerit vices vniuersalis Ecclesiæ, cui primò conuenit iste actus, & ex eius commissione conuenit Papæ. Sed hæc responsio potest dupliciter intelligi. Primò quod Papa habeat hunc actum dependenter ab Ecclesia sicut Rex creatus à regno, & in hoc sensu falsa est: quia sic Papa esset vicarius Ecclesiæ, & non immediatè ipsius Iesu Christi: quod demonstratum est esse falsum, & amplius monstrabitur. Secundò potest intelligi quod Papa habet hunc actum ex suo officio: supplendo id, quod Ecclesiæ conueniret, si non esset sudita. Et in hoc sensu est vera responsio: sed nihil obstat rationi vt patet.

CAP. VIII.

DIXI in eodem septimo cap. quod Papa habet supremam potestatem in Ecclesia Dei: & ex hoc deduxi ipsam esse supra vniuersalem Ecclesiam.

¶ OBIICITVR glossando, primò quod potestas Papæ dicitur suprema respectu potestatum particularium, non autem respectu potestatis communitatis totius Ecclesiæ.

¶ Dicitur secundo, quod ex hoc quod ponitur suprema potestas in Papa, & suprema potestas in Ecclesia, non sequitur quod sint duæ suprema potestates in Ecclesia Dei: quia potestas Papæ est propter Ecclesiam: iuxta illud: Posuit vos Deus regere Ecclesiam, vbi autè vnum propter alterum, ibi vnū tantum: vt patet in Topicis.

¶ R E S P O N D E O, & glossa quidem allata repellitur ex magna differentia inter secundum quid & simpliciter. De Papa asseritur simpliciter, quod habet supremam potestatem in Ecclesia Dei, vt patet in tex. allegato ibi, glossa autem ponit Papam habere potestatem supremam secundum quid, quia in respectu ad aliquas, & non ad omnes potestates in Ecclesia Dei. Repellitur quoque ex literari li expositione illius superlatiui suprema: potest enim exponi negatiuè & positiuè, id est non habens superiorè, & omni alia superior, & vtroque modo repugnat glossæ illi.

¶ Quod autem obiicitur sequela, nihil est: quoniam si communitas Ecclesiæ est tãta potestatis, quod papa subest ei, oportet quod obiectum proprium potestatis Ecclesiæ, & obiectum proprium potestatis Papæ se habeant secundum supra, & sub proportionaliter, sicut ipsæ potestates, et hoc etiam est manifestu ex eo, quod commune bonum Ecclesiæ totius est proprium obiectum potestatis communitatis Ecclesiæ: bonum autem singulorum est propriu obiectum potestatis Papæ consequenter loquendo, quia potestas sua propria secundum illos est primò respectu singulorum, & respectu boni communis totius, Papa non intromittit se, nisi vt vtræ potestatis Ecclesiæ, vt instrumentum illius. essent ergo verissime duæ potestates suprema, & subordinatæ simul: quod est ridiculu.

¶ Ad id vero quod dicitur: Potestas Papæ est propter Ecclesiam, dicitur quod secundum veritatem est veru: & nihil inuau: sed secundum hypothesim eorum non esset propter Ecclesiam eodem modo formaliter sumptam propter quam esset potestas illa Ecclesiæ: quia ista propter: Ecclesiam collectiuè, illa vero propter Ecclesiam distributiue, vnde cum regula ex vnitatis obiecti nõ obstat, & potestas nõ sit propter potestatem, sed sub potestate nõ video quomodo obstat regula Topica.

CAP. IX.

DIXI in eodem septimo cap. quod Papa est proximus & immediatus vicarius Christi, ergo nullam habet in terris potestatem priorem se: & inde iurati, Ecclesiam non habere immediatè ordinatam auctoritatè à Christo, & Papam non mediante Ecclesia habere auctoritatem, &c.

¶ OBIICITVR glossando, quod Papa dicitur immediatus vicarius Christi: quia potestas vicariatus sui est immediatè instituta à Christo & Ecclesiæ collata: & non propterea quod habeat à Christo non mediante Ecclesia, ita quod Papa est immediatus vicarius Christi, sicut apud Apostolum, Reges sunt ministri Dei in vindictam malefactorum: qui tamen mediante populo sunt.

¶ R E S P O N D E O, & glossa quidem repellitur ex differentia inter medium in instituendo principatū & medium in principando: differunt enim hæc sicut cælum & terra. et esse immediatum, vel mediatum vicarium non attenditur secundum institutionem solam, sed secundum ipsum principalem. Declaro singula breuiter: causa in exemplis, Christus instituit abique medio potestatem episcopalem & sacerdotalem, instituit mediante Ecclesia potestatem ordinū minorum, & subdiaconatus secundū aliquos: in istis est medium in instituendo, in illis nõ. Papa instituit legatum, qui committit vices suas alteri: legatus principatur sub Papa abique medio: vicarius autem legati cum medio in principando: dependet enim principari huius à principatu legati. & non sola electio ipsius ex his autem liquet quale medium negatur, quum absolutè dicitur aliquis immediatus vicarius alicuius principis: quod, scilicet negatur medium in principando, vt patet inductiuè. Vnde cum Papa absolutè, & abique limitatione aliqua asseratur proximus, & immediatus Christi vicarius, negatur medius principatus inter Opul. Caiet. CC 3 Chri-

Christum & Papam inferior Christo & superior Papa, cuius vi-
ces gerit Papa. Si enim medius principatus talis est, ut isti conce-
duntur Ecclesie totius communitatem esse talem princi-
patu, licet Papa possit dici vicarius Christi: non tamen potest ve-
re dici simpliciter & absolute immediatus vicarius Christi: sed im-
mediate vicarius Ecclesie, & mediate ipse Christi. Immediatio
autem institutio potestatis Papae à Christo, non facit ipsum Pa-
pam Christi vicarium immediatum, nisi secundum quid, scilicet se-
cundum potestatis institutionem: sic enim quilibet Episcopus po-
test dici immediatus vicarius Christi: quia cuiuslibet potesta-
tate immediatè est instituta à Christo. Constat autem quod aliud inten-
dit determinatio Ecclesie & Sancti patres, cum asseritur Papam
immediatum esse vicarium Christi. Unde ratio stat in suo robore.
¶ Ad id vero quod additur de simili in Regibus, dicitur, quod non
dicuntur proximi & immediatè ministri Dei: sed vices multitudi-
nis gerendo, Dei ministri proculdubio sunt. Longè autem aliter
est de Papa, qui non gerit vices multitudinis, sed Iesu Christi. Et
scito, quod inter Regem creatum à populo, ut Saul (ut stando in
naturali iure sit) & Regem datum à Deo, ut David: & Papam fa-
ctum à Christo, ut Petrus: & Papam electum ab Ecclesia, ut reli-
quitanta est in representando populum differètia, quod Rex tam
creatus à populo, quam datus à Deo, populum & eius potestatem
representat: licet nonquam in fieri differant inter se, quia alter à po-
pulo, alter à Deo præficatur: in natura tamen officij & potestatis
non distinguuntur. Nam quemadmodum organum naturale (puta
manus) fit à Deo miraculose, perinde est ac si esset à natura: ita
organum politicum, puta Rex, cum est à Deo perinde est ac si esset
à populo. & propterea eius potestatis utroque modo factus repre-
sentat & exercet: illiusque vices gerere dicitur, & non Dei imme-
diatè. Papa autem siue à Christo immediatè, siue ministerio Ec-
clesie mediantè factus, eiusdem etiam est natura & potestatis: &
non representat potestatem populi ecclesiastici, nec ipsius: sed Do-
minum Iesum Christum immediatè, & illius solius vices gerit imme-
diatè. Et ratio diuersitatis in Rege & papa est, quia potestas re-
gia naturalitè iure est in populo primo; & ex populo derivatur ad
Regem, potestas autem papalis supra naturam est, & diuino iure in
persona vnica, non in communitate primo est, statuetè Christo, oan-
to formâ supremi ecclesiastici Regis in vnica persona, cum dixit,
Alas oues habeo, & illas oportet me adducere: & fieri vni ouile,
& vnus pastor: & determinante eodè talè formâ ad personâ petri
in sua perpetua successione, Ioannis ultimo, cum dixit illi, pascè
oues meas. Unde papa solus Christi vicarius est, & non Ecclesie.
& propterea diffinitum est per Ecclesiam, quod papa in Beato petro
officium suum vniuersale suscepit, ut patet ex allatis in libello, &c.
C A P. X.

DIXI in eodem septimo capitulo, conclusionem hanc,
Papæ potestas est supra Ecclesiam vniuersalem &
Concilium generale, ut distinguitur contra Papam.
O B I I C I T V R primò autoritate Augustini in epi-
stola ad Glorium Eleuterium, Felicem Grammaticum, &c. quæ in-
ter Epistolas est 162. vbi loquens de depositione Cæciliani Car-
thaginen. Episcopi, dicit, Ecce putemus illos Episcopos qui Ro-
mæ iudicauerunt, non bonos. iudices fuisse: restabat adhuc plenariū
Ecclesie vniuersale Conciliū, vbi etiam cum ipsis iudicabas causa
posset agitari: ut si male iudicasse conuicti esset, eorū sententiæ sol-
uerentur, &c. & inter Episcopos Romæ iudicantes, comprehendit
Melchadem Papam: ut patet ex epistola illa. ex quibus verbis ma-
nifestè sequitur, quod à Papa & Concilio simul particulari, potest
appellari ad Concilium vniuersale, & sententia eiusdem solui.
¶ Secundò, autoritate octauæ synodi, can. vigesimo primo, cuius
pars habetur vigesima secunda distinctione, in capitulo diffini-
mus. vbi dicitur, Vniuersalis synodus cum conuenienter reueren-
tia, quamlibet questionem de Rom. sede exortam audire tenetur.
& in ea proficere: non tamen audaçter sententiam in Romano
Pontificem dicere. Ex quo patet quod licet omnem quæstionem
de Romana sede diffinire habeat synodus: id tamen cum reueren-
tia propter illius eminentiam facere debet.
¶ Tertio, autoritate Damasi Papæ, quæ ponitur inter epistolas Am-
brosij, epistola septuagesima secunda, vbi Damascus dicit respoden-
do, Cum huiusmodi fuerit Concilij Capuensis iudicium, ut finiti-
mi Bonosio atque eius accusatoribus iudices tribuerint, aduer-
sum quod nobis iudicandi forma cõpetere non posset. nam si integra
esset hodie synodus, rectè de his quæ vestrorum scriptorum com-
prehendit series, decerneremus. Veltrum est igitur, qui hoc rece-
pistis iudicium, sententiam ferre: vicem enim synodi recepistis,
quos ad examinandum synodus elegit. Et infra, Vos enim, ut scri-
psimus, totius synodi vice Dei decernitis: nos quasi ex synodi au-
toritate iudicare non conuenit. Ex quibus manifestè patet primò
quod Papa dicit se non posse de illa causa cognoscere: de qua posset
si synodus adhuc esset integra, id est, nihil commississet. Secundo, quod

Papa cõsitetur non solum Concilij esse in eo in iudicatio superioris,
sed etiã deputatos per Conciliū, in ea causa in qua deputati sunt.
¶ Quarto, autoritate canonis in capit. si duo. distinct. 79. vbi dicitur,
quod si duo contendunt de papatu, Concilium est iudex: er-
go habet superioritatem in vtrumque: nullus enim est alterius iu-
dex ordinarius, quin sit iurisdictione superior.
¶ Quintò, ratione, Papa & reliqui prælati quidquid iudicant, &c.
faciunt ut ministri Ecclesie, non solum finaliter (id est, propter Ec-
clesiam) sed effectiue autoritate Ecclesie: ergo in Ecclesia est pri-
mò autoritas. Antecedens probatur: quia agere dicuntur secun-
dum intentionem Ecclesie. Sequela autem est manifesta: & cõfir-
matur, quia suffragia, quibus priuatur excommunicatus, & indul-
gentiæ non sunt prælatorū, sed Ecclesie, Et confirmatur iterum:
quia sicut Deus cõdens humanum genus, dedit potestatem regi-
minis ciuilibus ad finem naturalem: non vni, sed communitati, &c.
ita regenerans idem ad finem super naturalem, dedit potestatem spi-
ritualis regiminis ad illum finem communitati Ecclesie, &c. Et si-
cut quadoque prouidit populo, dando principem, ut Moyses: ita
prouidit Ecclesie, dando Petrum. Et confirmatur tertio: quia ali-
ter politia ecclesiastica non esset ita bene ordinata sicut ciuilibus: nã
ista potest prouidere sibi, principe potestate abutere in destructio-
ne: Ecclesia autem non posset si non esset superior Papa. Et confirma-
tur quarto: quia ipse Papa esset miserabilior cæteris, si à malo con-
pesci non posset. Et confirmatur quinto: quia Papa est Ecclesie fi-
lius, ac per hoc subditus. Antecedens patet ex Ambrosio in libro
de Symbolo, Nō habebit ibi Deū patrē, qui noluit habere Ec-
clesiam matrē. Sequela patet Prou. 10. Stultus despicit matrē suam.
¶ Sextò etiã ratione, Si Papa habet potestatem super totum res-
tiduum Ecclesie collectiue, ergo potest aliquem actū iurisdictionis
in illud totum etiam inuitū exercere: sed hoc est falsum: quia
non potest illud totam excommunicare aut interdicare: nec ad
aliquid ipso renitente obligare: ut patet per illud Augusti. Leges
intituuntur cum promulgantur: firmantur cum moribus vten-
tium comprobantur. distinct. 4. ca. in istis.
¶ Septimò, quia potestas ecclesiastica prius tempore est in ecclesia,
quã in aliquo summo Pontifice: quia illa fuit instituta & Ecclesie
collata Mat. 8. ista autē Ioan. vlti. Petro data est. Et ideo si Chri-
stus Petrum papam non instituit, potuisset hoc ecclesia facere:
committere ei suam potestatem: nec potuisset illam ab eo auferre
nisi ex causa rationabili: sicut populus potest respectu Regis.
R E S P O N D E O, ex autoritate illa Augustini nō sequitur Con-
ciliū esse supra papam, sed dupliciter argumentū ex illa deficit. Pri-
mò: quia æquiuocat de Cõcilio. nã quæstio nostra est de Concilio
distincto cõtra papam, seu secluso papa, quod est Cõciliū acephalū.
Augustinus autem loquitur de vniuersali cõcilio cum papa, ut pa-
tet ex hoc, quod ponit præsentiam iudicij, id est Episcoporum, qui iu-
dicauerunt. Constat autē quod non licet arguere à cõcilio, ad conciliū
acephalum, Secundo deficit: quia ex hoc quod restabat refugij cõci-
lij vniuersalis, inferitur superioritas: est enim hic sophistica con-
fusiō. Potest enim recursus iste haberi propter multas causas, scilicet
exclusionē suspicionis, pleniorē discussionē, maiorē sapiētiam,
personalē tractatū, & quicquid eiusmodi est: ut patet ex continua
cõsuetudine appellantiū ad eundē iudicē (puta papam) plenius in-
formandū & causam per alios tractaturū iudices, &c. Et hoc cõso-
nat literalis sensui Augustini: vbi propter præsentiam omnium præla-
torū potuisset causa ita discuti, ut etiã iudices qui primò in parti-
bus, & qui secundo Romæ iudicauerunt, personaliter præstes rationes
iudicij cõferre potuissent, & vniuersali omnij iudicio decerni, &
etiã dissolui prius malè iudicatū. Ad nihil enim horū exigitur maior
autoritas intensus, quã papæ: sed sua sufficit cū maiori discussione
sapiētia, &c. ut quotidie videmus. Est etiã cū his omnibus in cõci-
lio vniuersali maior autoritas extēsiue, & maior solēnitatis iudicij:
quæ omnia sententiã eius omni exceptiōe maiorē reddere vidētur.
¶ Ad secundū ex autoritate octauæ synodi, dicitur quod malè exponit-
tur verba synodi, dicēdo quod synodus negat modū iudicandi papam
(scilicet audaçter) & non iudicij ipsi. Et quod hæc expositio sit
mala, probatur: quia ly Audaçter, aut importat vitij audaçiam, aut
importat autoritatē. Si primū, cum illud sit vitij respectu cuius-
cunq; & non solum respectu papæ, ridicula esset decisiō synodi, quod
ipsa nō debet vitiosè, vel ex passione iudicare papam, &c. si secundū
haberetur cõtrariū expositionis allatæ. Unde literalis sensus est, quod
dicere sententiã in Romanū pontificē est audaçiam vitij: illa siquidē
negatio præposita nō modū solum, sed totū negat. Dicēdo igitur,
Nō tamē audaçter dicere sententiã in Romanū pontificē, significat
quod non nisi audaçter dicere potest sententiã in Romanū pontificē.
Sicut cū dicimus, quod de manifestis licet nobis iudicare, de
cordis autē occultis nō licet nobis temerè diffinire: nō intēdimus
negare modū diffiniedi tantū puta temere: sed intēdimus deter-
minare, quod ipsa diffinitio de occultis cordis est temeraria: De
terminat ergo ly Audaçter, naturam iudicij in papam: sicut ly Temere

mere, in exemplo dato naturam iudicij in cor. Et propterea ex
hac autoritate habetur oppositum eius quod arguentes inten-
dunt. In cuius signum, synodus dicit sibi competere audientiam
& progressum in quæstione de Papa cum reuerentia, & de sen-
tentia subdidit illam negatiuam, quam non subiunxisset, si etiam
sententia cum reuerentia sibi competeret, ipsa quippe distinctio
expositionis confutatæ defectum ostendit. Cū autem legeris
hæc, memento quod sermones morales de his sunt, quæ regulariter
accidunt. In casu quippe hæresis pertinacis in Papa, synodi iu-
diciū depositiuum Papæ absque audaçia esset.
¶ Ad tertiam ex autoritate Damasi, dicitur, quod neutrum dedu-
ctorum ex illa autoritate sequitur. Nam in illis verbis non negat
potentiam, sed formam iudicandi sibi competere posse. Et huius
negationis causam reddit, non impotentiam aut subiectionem
suam, sed indecētiã: ut patet in illis verbis. hoc autem familiare
est principibus, Quin etiam si dixisset se non posse iudicare, ve-
rum dixisset, & à consuetudine principum non recessisset: qui ea
se negant posse facere, est indecēter faceret si exaudiret. Constat
autem, quod indecens est determinationes Concilij etiã prouicia-
lis soluere: quãtò magis Cõciliij generalis, quorū decreta etiã Pa-
pam in foro cõscientiæ ligant, non minus quã propria; vnde, &
secundum sacros canones ad Romanum Pontificē præcipue spe-
ctat seruare statuta Patrum. Et si notaueris eandem autoritatem,
contra arguentes facit: pro quanto insinuat excellentiam suam tā-
tam, quod eum quasi ex synodi autoritate iudicare non conuenit.
¶ Ad quartam ex autoritate Canonis, dicitur quod gratis con-
fessum est, quod Papa incertus subditur Concilio. Duobus enim
contententibus incertis, iudicat Ecclesia: sed si alter esset certus
& indubitatus, Ecclesia non iudicaret, sed adiuuaret certum obe-
diendo, condemnando antipapam, &c.
¶ Ad quintam ex ratione, quia prælati sunt ministri Ecclesie, di-
citur quod prælati dicuntur ministri Christi & Ecclesie. Christi
quidè & effectiue (quia ab illo habet suam potestatem effectiue) &
supposititaliter, mysticè tamē: quia omnes prælati sunt velut mēbra
Christi, iuxta illud Augusti. super Io. Si præpositi Ecclesie pastores
sunt, quomodo vnus pastor est, nisi quia sunt illi omnes vnus mē-
bra pastoris; Ecclesie autem integræ (id est cum capite, suo, quod
Christus est) ministri etiam dupliciter dici possunt, scilicet effe-
ctiue ratione partis, scilicet capitis, à quo habent prælati autorita-
tē & integraliter: quia sunt mēbra Ecclesie reliquæ à capite, nō vt
suppositi, sed vt corporis mystici partes integrales. Et hæc dicim-
loquendo de prælati Ecclesie absolutè, nō de isto ordinato & in-
stituto ab illo: sic enim esset quæstio de illo alio, & sic de aliis. Ex
quibus patet, quod prælati Ecclesie propriè loquēdo, nō sunt mini-
stri Ecclesie effectiue, nisi ratione capitis, scilicet Christi: & cõse-
quēter nō sunt ministri Ecclesie vt dominæ, nisi ratione capitis:
propter quod Paulus dicit, Si quid ego donauit, in persona Christi. &
rursus, Sic nos existimet homo, ut ministros Christi. Ex hoc autē
quod ministri Ecclesie dicitur agere secūdu intentionē Ecclesie,
nō plus habetur quæ dictū est: quia, scilicet agūt secundū intentionem
Ecclesie in capite, & in corpore ab iplo capite diffusã. Quã-
uis hoc possit etiam intelligi secundum intentionem Ecclesie, id
est secundum intentionem Ecclesiastico officio debitam: hac
enim intentione confici, & conferrī dicuntur sacramenta, &c.
¶ Ad primam confirmationē, quia suffragia sunt non prælatorum,
sed Ecclesie, dicitur, quod falsum est suffragia non esse prælatorū,
vt dispensatorum: quamuis sint Ecclesie integræ vt proprietaria:
sed hoc nihil aliud concludit, nisi prælatos ab Ecclesia integræ ra-
tione capitis potestatem habere. Unde omnia deficiūt ob æquiuoca-
tionem ad propositum ab Ecclesia integra ad Ecclesiam, vt distin-
ctam contra caput. Ad secundam cõfirmationem de similitudine
cõditionis, & regenerationis generis humani, dicitur quod aper-
tissimè cõstat falsum assumi, & dissimiliter Deum instituisse. Nam
in ordine ad finem naturalem potestatem cõmunitati indidit, &
non vni, & non cõmunitati, præfecit enim Iesum Christum, secun-
dum quod homo est, in principem & caput omnis Ecclesie, vt patet,
& hoc non præueniēdo sicut in ciuilibus, sed instituendo, ut patet
Et scito, quod argumentum deficit ex eo, quod non attendit ordinem
primarium regenerationis humanæ, sicut attendit primarium ordi-
nem conditionis humanæ: sed declinat ad ordinē secundarium
Ecclesie, qui est in tempore absentie principis, qui abiit in regionē
longinquam accipere sibi regnū & reuertī. Quæ declinatio mani-
feste defectiua est: quia primariū in vno, primariū in altero reddē-
dum proportionaliter est. Hic autem secundarius ordo in Ecclesia
naturam si sequitur principalem, absque omni cõtradictione opti-
mus videtur. Sic autē potestas in vno principis vicario nō in com-
munitate locada est, & locata ab ipso principe in Petro. Unde pa-
tet, quod non præuenit princeps Ecclesie, sed suapte natura ordi-
nē regiminis spiritualis profectus in Petro & eius successoribus

vicariatuum suum locauit. Ad tertiam confirmationem iam patet,
quod optimè prouisum est politie spirituali in suo naturali prin-
cipe, qui peccare nō potest, in ordinatione aut vicarij illius opti-
mè quoque prouisum est, dū suavis dispositio seruata est. Supernat-
urale nanque regimē (quale est Papatus) suapte natura superna-
turalem defensionē & remediū sibi vendicat: quale Dominus Ie-
sus Christus sibi autoritatiuè reseruado electionē, & Ecclesie reli-
quæ ministerio orationum instituit. Hoc enim suauē, & efficacē est
remediū, vt in loco suo inferius amplius monstrabitur. Unde fal-
sum est Dominū Iesum Christū minus bene ordinasse politia Ec-
clesie, etiã sub suo vicario, quã politia ciuile in humanis, quoniã
vtrobique non idem, sed proportionale remediū contra malum
principem datū est. Ita quod Ecclesia potest se & contra illū iuri,
& deponere votis & operibus Ecclesie proportionatis, scilicet
orationibus, ieiunijs, eleemosynis, hæc enim efficaciora sunt cæteris
causis seculijs: quia superiores sunt reliquis, & propriæ vniuer-
sali saluti Ecclesie, sed non omnes capiunt verbum istud. Ad quartã
cõfirmationē, dicitur quod immediatè suscepit sub cura Chri-
sti viuētis. & specialiter de iplo curam habentis, nō est miserabi-
lior cunctis, nisi ratione seruitutis vniuersalis & periculi maximi,
& huiusmodi, talis autē est Papa, qui nō potest coactiua pœna pun-
niri, sed tenetur ex amore liberè operari. Felicitatis enim quãdã
inchoatio est non miserie, esse in statu in quo non sicut seruus sub
lege, sed sicut liber in gratia cõstitutus homo adhuc mortalis est
positus: vt in Papatu contingit. Ad quintam dicitur, quod Papa in-
quantum singularis persona est filius Ecclesie, quia regeneratus
nutritus & instructus ab Ecclesia sicut cæteri, in quantum autem
Papa, est filius Ecclesie integræ, hoc est cum suo capite, & pater
non filius reliquæ Ecclesie: sed in his & similibus aduerte tu, cui
hæc & similia obiciuntur, ne æquiuocatio de Ecclesie vocabulo
te fallat, vt ea quæ dicuntur de Ecclesia integra (siue cum capite
siue cum vices capitis habent) ad Ecclesie communitatem seclū-
so capite applicata suscipias: hæc enim te deciperent.
¶ Ad sextum argumentum principale dicitur cū Apostolo, Quod
omnia mihi, licent, sed non omnia expediūt: & rursus: Omnia pos-
sum, sed nō omnia ædificant. Conceditur igitur, quod papa potest
quantū ex potestatis suæ autoritate est, actum iurisdictionis etiã
in inuita Ecclesia reliquã exercere: sed nō expediūt, si nō ædifica-
ret. Nec valet argumentū. Nō potest illa excommunicare, ergo non
potest aliquē actū iurisdictionis in inuita exercere: vt patet. Ad pro-
bationē autē ex autoritate Augustini dicitur, quod potius probat op-
positū. Si enim leges instituitur cū promulgatur, Papa promulgā-
do legē in tota Ecclesia instituit absque Ecclesie consensu: potest
igitur ipse solus instituire legē in illa. Firmitas autē ex cõsensu vr-
tū, non ex parte autoritatis, sed executionis se tenet. Quod con-
uincitur ex eo, quod statutū vniuersalis Cõciliij integrè firmatū au-
toritatis legibus iuris dare. Prouenit autē hæc legū infirmitas ex dis-
sensu vrētū etiã ab ipsis legislatoribus negatiue, pro quãto tolerado
dissimulat, & implicite reuocat quod fecerunt. Et meritò: quia lex
(vt dicitur dif. 4. c. erit) debet esse patris, loco, & tempore; cõueniē-
¶ Ad septimū dicitur, quod falsum assumitur: nã potestas ecclesiastica
primò fuit in primo summo Pontifice domino Iesu Christo, qui
Põtifex assistēs futurorum bonorum, eternã redemptionem inuen-
nit. Falsum quoque monstratū est esse quod Dominus per illa verba
quæ habentur Mat. 18. potestatem ecclesiasticã dedit Ecclesie,
quamuis promiserit ei super suos subditos: vt superius diffusè dis-
cussum est. Aequiuocatio demū incidit iam dicta ab Ecclesia, ad
Ecclesiam secluso capite declinando. Reliqua autem quæ arguendo
afferuntur (scilicet quod Ecclesia potuisset instituire Petrū Papam)
quã falsa sint, ex supradictis patet: quia si potuit Ecclesia vnquã
instituire Papatū in vno & eius successore, vt Christus fecit, posset
quoque illū instituire in triumuiratu, vel aliquo huiusmodi: quia
eiusdem est instituire, & instituta mutare pro loco & tempore.

C A P. XI.

DIXI in 8. cap. quod Concilium Constantiense pro illo
tempore primo quo fecit illa decreta de potestate sy-
nodi, non erat verum Concilium vniuersalis Ecclesie.
Et quod Basiliens. errauit illud sequendo.
O B I I C I T V R dupliciter. Primò quod blasphemauit. Sec-
cundo, quia Concilium Cõstantiense sub obedientia Ioannis 23.
erat verum Concilium vniuersale: quia succedebat Concilio Pi-
sano, in quo fuerat vnio Ecclesie, deposito vtroque Papa (scilicet
Greg. 12. & Bened. 13.) & electus Alexander quintus, cui succes-
sit Ioan. 23. qui congregauit illud Constantiense Concilium.
R E S P O N D E O, Et primo quo ad Constantiense cõciliū.
¶ Si ego blasphemus, quare Gregorius 12. qui expresse recusat in
actu vnionis Ecclesie recognoscere Concilium illud pro tunc, &
Conciliū illud, non blasphemus, sed vir pacis, & Ecclesie amator
Opus. Caiet. CC 4 habi

habitus est: ut patet in gestis eiusdem Concilij, sessione 43. Quare obedientia Benedicti 13. inter fœdera vnionis, & in actu vnionis Ecclesie recalcationem talis pro tunc Concilij volēs & faciēs, nō blasphemus, sed catholice vnitate studiosa est habita? ut patet in sessione 20. & 22. Quare Sigismundus Imperator, qui præfedit illi Concilio, ut satisficeret recalcationi illius Concilij, non blasphemus, sed defensor Ecclesie habetur? Quare demū ipsummet tunc Cōstitutiō. Cōciliū, cum negauit factū seipsum esse Cōciliū nō semel sed bis (primò in acceptādo præfidentia Imperatoris, & autorizari se in Cōciliū a Gregorio 12. secundò in acceptādo se conuocari ab obedientia Benedicti 13. & conuocare illā) nō blasphemauit? Et si potius scādaliū permitti debet a qualibet singulari persona, quam veritas deseratur, quomodo Cōciliū vniuersale à spiritu sancto reditū, potius veritatē deseruit seipsum factū negās, quam scādaliū permittere voluit iam natū? Ex his autē rectē cōsideratis patet, qd Concilium illud non reputauit seipsum certum & indubitatum Cōciliū illo tēpore: & propterea huiusmodi negationes admittēbat dans operam vt vnū certum & indubitatum Concilium fieret cū indubitato capite: vt tandē fuit. In quo igitur ego erro, si dubia & incerta pro dubijs incertisque habui? nihil enim dixi aliud in sententia. Nam dubia & incerta pro vera autoritate refutari constat, veritatēque autoritatem eis tribuere nephas est.

Ad secundam obiectionē de successione ad Cōciliū Pisanum, dicitur, quod nec illud Concilium cōstat fuisse certū & indubitatum vt ceteris omisit patet ex duobus. Primò: quia assertio ista reuocaret antiquum schisma: quid enim aliud est dicere, Concilium illud Pisanū cum Alexandro 5. certum & indubitatum, quam certū & indubitatum damnaū Gregorium 12. & Benedictum 13. cū suis obedientiis? Hoc autem est redire ad illud schisma. Secundò: quia in Cōcilio Constantiensi sub obedientia Ioan. 23. licet crediderit se esse vniuersale Concilium succedēs Pisano, nō tamē hoc pro certū & indubitatum tenere se cōtestatū est factū suo: vt patet ex dictis. Ad quod ad hæc, quod sine Papa diffiniuit: & propterea si fuisset cōstitutū reliqua Ecclesia representatū potuisset errare, nec fuisset Cōciliū generale perfectū simpliciter: vt patet in libello. Quod ad Concilium vero Basiliensē vniuersale Ecclesie respōsionem replico: quæ Eugenum adorauit, Concilium Florentiæ vniuersale ex Orientali etiam Ecclesia celebrant in materia fidei, &c. Si ego blasphemauit, quis excusat Ecclesiam à blasphemiam?

CAPVT XII

DIXI in capi. 9. glossando verba Aug. Petrus quando clauis accepit, Ecclesiam significauit, & similia quæ in hoc sensu dicta sunt, quia officio capitis perpetuo, & Petro & successoribus data hæc sunt: & propterea in personâ Ecclesie dicitur Petrus suscepisse hæc.

OBIICITVR, Quod non sit iste sensus intentus ab Aug. quia sequeretur, clauis datæ esse Ecclesie finaliter, & non formaliter: cuius opus sit vti ibi Aug.

RESPONDEO, Quod sequela nō tenet: imò sequitur ex illo sensu clauis esse datæ Ecclesie formaliter: tum quia quod datur capiti formaliter, verè etiā datur corpori, cuius est illud caput formaliter: tum quia datum capiti & corpori formaliter: quamuis corpori mediante capite, constat datum esse toti formaliter: sic autem est in proposito, vt patet. Sed argumentū præter hoc fallit in æquiuoco de Ecclesia: ab integra Ecclesia in terris, capite scilicet & corpore, (de qua loquitur Aug. ad Ecclesiam pro corpore tantum, vt quoddam vnū integrū, cuius Papa sit vicarius: quod est scētium. Firmatur autem sensus à me assignatus, ex eo quod exposuit Aug. ex ipso met Aug. inquit enim in lib. de Agone Christiano, Non sine causa inter Apostolos, Ecclesie catholice personā sustinet Petrus: huic enim Ecclesie clauis datæ sunt cum Petro datæ sunt. & cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me, Pasce oues meas, Constat enim quod Petro vt distincto ab alijs, & pro se & successoribus datæ sunt Papatus, per illa verba, Pasce oues meas, Ioan. vlt. Et Aug. idem iudicat de hoc actu, & de acceptione clauium: ratione igitur officij capitalis & perpetui in Ecclesia diffusi Aug. dicebat quod personam Ecclesie gerebat.

CAP. XIII.

DXI in eodē c. 9. quod Papa nō pot. errare errore iudiciali in fide, quāuis possit errare psonaliter: quia ad ipsū spectat finalis determinatio de fide: vt decret. primo: & S. rh. post dicit: & probat ratione & autoritate Cyrilli & Maximi.

OBIICITVR, Primò, quia duo summi Pontifices determinauerunt contraria in his, quæ fidem tangunt: ergo alter eorum errauit errore iudiciali in fide. Assumptum patet de Ioan. 22. & Nicolao 3. quorum vnus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse in communi nec in particulari, alter oppositum: vt est videre in eorum extrauagantibus.

Secundò, Quia Innocētius tertius, & Celestinus determinauerunt contraria super illa propositione, Vno cōiungam ad hæresim

transfente alter qui ramanet in fide, potest ad secunda vota transfere: vt patet in cap. quanto, de diuortijs & glossa ibidem.

Tertio, Quia aliqui statuerunt contra Euangelium: vt Pelagius, qui constituit vt subdiaconi Siciliæ à suis vxoribus abstinerent quas in minoribus duxerant, aut ab officio cessarent: quam constitutionē quia erat impia & contra Euangelium, retractauit beatus Gregorius primus eius successor: vt patet in distin. 31. cap. ante triennium. in textu & gloss. sicut enim potuit iudicialiter statuere contra Euangelium, ita & diffinire.

Quartò, Quia sequeretur quod summus Pontifex non posset fieri hæreticus circa propositiones nondum determinatas, vt erat articulus de processione Spiritus sancti à Filio. Et tenet cōsequentia: quia non posset esse perinax contra sui ipsius determinationem. Sequeretur etiam quod determinatio etiam solius summi Pontificis ligaret suum successorem. Sequeretur etiam, qd Papa verè hæreticus malè iudicari posset: quia decideret obiecta contra eum esse intelligenda in aliquo sensu suæ assertioni consono.

Quintò, arguitur ad hominē, Quia ego contra dicitur in hoc eodē libello, nam in fine quarti capituli dictum est, quod sententia Ioannis Euangelistæ præualuisset sententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, & nūc dicitur, quod Papa nō potest errare in iudicio fidei. hæc enim cōtradictiō, quæ nō præualuisset sententiæ Ioannis, imò & plus: quia apud Clemētē fuisset vltima decisio fidei iuxta hic dicta, sicut apud Petrū si adhuc superuixisset.

Sextò, Quia frustra fuissent congregata quatuor Concilia generalia principalia contra quatuor hæresiarchas, puta Nicenū, Constantinopolitanum, Ephesinum & Calcedonē. Et tenet consequentia: quia suffecisset solius Papæ decisio: imò apud aduersariū tāc est potestatis sol' Papa in diffiniēdo, sicut aggregatū ex ipso residuo.

Septimò ex Ocham. Quia Innocētius tertius (vt habetur extrā qui filij sint legitimi in ca. per venerabilem) dicit: Cum Deuteronomium secunda lex interpretetur, ex vi vocabuli conprobatur, vt quod ibi decernitur, in nouo testamento debeat obseruari. Quæ verba si vniuersaliter secunda lex literaliter sensum intelligantur, hæresim sapiunt: quia cæremonialia ibidem in cap. 13. & 14. non sunt seruanda. Si verò mysticè intelligantur, nihil speciale de Deuteronomio dicitur: quia omnia mysticè seruanda sunt: vt legitur distin. 6. cap. his itaque.

Octauo ex eodem. Quia nonnulli summi Pōtifices inueniuntur diffiniuisse se in temporalibus habere supremam potestatem, ceteri vero oppositum.

Nono, Quia non est verisimile, quod homini potenti in iis quæ sunt fidei errare, commiserit Deus vltimam fidei decisionem.

RESPONDEO, Et ad primum quidem dicitur quod falsum assumitur, scilicet quod vnus Papa, scilicet Nicolaus determinauit iudicialiter Christum & Apostolos nihil habuisse in communi. Nam manifestè Nicolaus (vt patet in 6. de verborum significatione) exiit qui teminat) dicit, Egit namque Christus & docuit perfectionis opera: egit etiam & infirma sicut interdum in fuga patet, & loculis, sed vtrunque perfectè perfectus existens, vt perfectis & imperfectis se viam salutis ostenderet. Hæc ille. Vbi manifestè patet, quod Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid: vallet enim sequela, Nicolaus asserit Christum habuisse aliquid, vt imperfectus se viam salutis ostenderet: ergo asserit Christum habuisse aliquid. Ioannes ergo 22. qui determinauit hæreticum esse, tenere quod Christus & Apostoli nihil habuerunt in communi, quia contradicit sacre Scripturæ veritatem fidei determinauit, cuius contrarium non determinauerat Nicolaus.

Ad secundum dicitur, quod neuter illorum Pontificum diffinituè determinauit. Nam de Celestino in cap. quinto, de diuortijs, Innocētius dicit, Licet quidam prædecessor noster sensissè aliter videatur: & de seipso subiungit, respondendo oppositum, Non credimus quod in hoc casu is qui relinquitur, viuentē altero, possit ad secundas nuptias conuolare. Vbi verba ipsa (videlicet videatur aliter sensisse, & Non credimus) ostendunt quod non diffiniendo in materia fidei loquuti sunt.

Ad tertium dicitur quod Pelagius, si statuit illud, nihil contra, sed supra Euangelium statuit. Quod manifestè patet ex hoc, quod statutum illud suos observatores aut in bono supererogationis locabat, si contingerent: Aut in nullo malo, si non cōtinentes se suspendebant ab officio: vt quidam subdiaconus fecit.

Est autem hic aduertēdum quātum crescat infamia per diuersa ora paulatim: nam sanctus Gregorius de hoc statuto loquēs dicit, & quod diaconus autoritate tamen Papæ hæc prohibitionem fecit (vt patet 27. q. 2. c. multorum) & quod sibi durum ac incompetens videtur, vt patet in cap. ante triennium, distin. 31. Glossa verò ibidem auget: dicens, quod Pelagius hoc fecit, & quod illa constitutio fuit iniqua, arguens autem amplius auget, dicens, quod Romanus Pontifex statuit contra Euangelium.

Ad

Ad quartum dicitur, Negando primam sequelam, scilicet quod papa nō possit esse in nō decisus hæreticus. Nam si ille, qui est papa, tenuisset pertinaciter, Spiritum sanctum nō procedere à Filio, etiā si ab Ecclesia sic determinaretur, fuisset hæreticus. Per accidēs autē est, quod ab ipso vel alio determinatio Ecclesie fieret, standū est enim in formalibus & per se, & nō declinādū ad ea quæ sūt per accidēs in quacumque sciētia. Ex hoc patet respōsio ad secundam sequelam. Nā determinatio vnus papæ in materia fidei ligat per se omnes personas Ecclesie, quarū sunt actus credēdi, & sic persona propria & successoris ligatur ad tenēdā determinationem semel factā de fide. Ad tertiā autē sequelā dicitur, quod cū id quod imputaretur papæ pro hæresi, nō esset decisum adhuc per Ecclesiam, & ipse nō teneret hoc pertinaciter: sed desereret esse cōsonū sacre Scripturæ & fidei Ecclesie nō esset hæreticus formaliter, etiā si materialiter erraret in his quæ sunt fidei. Et propterea non sequitur quod papa malè posset iudicari de hæresi in casu quo iudicandus est, scilicet de hæresi formaliter: in his enim non habet locum interpretatio ad ititum vel illum sensum.

Ad quintū dicitur, quod nulla est contradictio in dictis meis alatis. Nam bene simul stat tam Ioannem quā Clementem non posse errare, & tamen alterum esse supra alterum: possunt enim esse duo omnino recta sub ordinata: vt patet apud omnes de Ecclesia vniuersali præfenti, & de sacra Scriptura. Dicendo autem, quod sententia Ioannis præualuisset sententiæ Clementis Papæ, nihil aliud dixi, nisi quod Clementis sententia subordinata erat sententiæ Ioannis. Ad id verò, quod adiungitur, quod sequeretur oppositum huius, negatur sequela. Nam cū dicitur, quod ad Papam spectat finalis determinatio de fide, intelligitur in ordine & gradu suo, scilicet sub sacra Scriptura, cuius autor est Spiritus sanctus. Et, quia Ioannes Euangelista in doctrina fidei locum sacre Scripturæ tenebat (sicut Euangelium suum hodie tenet) ideo non sequitur quod magis Clementis quā Ioannis esset standum sententiæ, sed e contrario. Et ex hoc patet respōsio ad simile allatum arguendo de Clemente & Petro, quod scilicet non est eadem de vtroque ratio: quia Petrus non ratione papatus, sed apostolatus, locum etiam sacre Scripturæ tenebat, sicut nunc tenent Epistolæ eius, & hunc sensum expressè aperuit in libelli illius loco allegato dicens. Præualuisset sententia Ioannis sententiæ Clementis Papæ in doctrina fidei, sicut modò præualeat Euangelium Ioannis sententiæ cuiuscumque papæ & totius Ecclesie.

Ad sextum negatur sequela: quod scilicet frustra fuissent Cōcilia illa principalia in materia fidei congregata. Concilia enim nō propter potestatem intensionem, sed extensionem, & propter discussionem & collationem cum multitudine vniuersali sapientum in fide, & propter indubitabiles & acceptatos ab omnibus iudices omni exceptione maiores, congregantur in materia fidei. Probatio autem sequelæ procedit, ac si propter habendā solā autoritatē intensionem Concilium congregandum esset: quod falsum est. Nam licet Papa solus tāc intensionem sit autoritatis, quā ipse cū residuo: nō tamen tantæ extensionem, nō tamen tantæ sapiētiam, non tamē tāc acceptionis indubitata ab oibus (vt patet de ipsis oppositū sententiis) non tamē tantæ solēnitatis (quæ animos humanos communiter multū afficit) non demum tantæ bonitatis & gratiæ corā Deo: quæ apud multitudinem hominum multum valet ad persuadendum quod a Spiritu sancto regitur, errare non potest. Oportet enim ea quæ totam Ecclesiam tangunt in singulis sic fieri, vt acceptabilia facillimè oibus sint: & ad hoc multū valent vniuersalia Concilia a probis præcipue prælati celebrata.

Ad septimum dicitur, quod quia dux sunt leges diuinæ (scilicet vetus & noua) & noua est secūda ordine generationis, ideo vocabulum illud, scilicet secunda lex, nouæ legi conuenire ex vi vocabuli dicitur: & argumentū ex conuenientia vocabuli sumpsit Innocētius. Ex hoc expressit, ne intelligeretur quod absolutè cōcluderet, sed quantum est ex vi vocabuli. Et hoc diminuit argumentum, non auget (vt patet) quoniam in voce vna latēt multa. Vnde ex hac conuenientia quandam persuasionem intendebat, qua mādātā in Deuteronomio, nō ad literā, sed proportionabiliter secundum conuenientiam ad tēpus gratiæ seruanda erāt, quādo vbi, &c. expediret. Vnde ipse mandatū vnū iudiciale ex Deuteronomio assumēs, & tractās non ad literā, sed iuxta conuenientiam ad sacerdotium Petri exposuit. Nec obstat quod omnia veteris testamenti hoc modo seruari possūt, cōceditur n. q. nihil speciale de Deuteronomio intendebat, nisi persuasionem ex conuenientia nominis.

Ad octauum dicitur, qd quia potestas Papæ directè est respectu spiritualium ad supremum simpliciter finē humani generis: ideo suæ potestati duo conueniunt, primò, quod non est directè respectu temporalium: secundo, quod est respectu temporalium in ordine ad spiritualia: hoc enim habet ex eo, quod ad supremum finē omnia ordinari debēt, etiam temporalia ab eo proculdubio, cuius interest ad illum finē omnes dirigere vt est Christi vicarius, pri-

um autem ex natura suæ potestatis consequitur. Ex his autē sequitur, quod vtrunq; verè potest determinari de Papa, & qd habet supremā potestatem in temporalibus: & quod non habet supremam potestatem in temporalibus: quoniam vtrunque verum est ad sanam intellectum. Assertio nāque est vera in ordine ad spiritualia: negatio verò est vera directè, seu secundum se ipsa temporalia. Vnde nihil ex vtraque decisione erroris accidit. Aduerte tamen, qd quia aliud est determinare de fide formaliter, & aliud de eo, quod est fidei materialiter: nam primū importat determinare quid credēdū vel non credēdū est: secundū autē determinare de questionibus, quæ in rebus creditis accidunt, & conitar, quod cum determinatione questio aliqua secundo modo non determinari dicitur de fide, sed de tali vel tali materia: ideo, cum dicitur, qd Papa nō potest errare in iudicio fidei, nō accipio dictū esse nisi de iudicio fidei formaliter, quādo, scilicet determinatur quid credēdū vel nō credēdū. Contra quod nulla harum obiectionū procedebat, nisi prima apparenter: ne tamen fingere vidēar, sigillatim solutæ sunt omnes.

Ad nonum dicitur, qd non verisimile, sed verum & humanæ diuinæque rationi & autoritati consentaneum est, vt homini potenti errare secundum seipsum, non autem vt directo à Spiritu sancto, Deus vltimam fidei de rationē sub sacra scriptura cōmiserit. Cum enim nō sit differentia apud Deum in vno & in multis saluare, & omnes in Cōcilio præfentes secundū se & proprias vires considerare, possint errare, malè determinando de fide: ob ignorantiam vel aliquem alium defectum, ac per hoc ad assistētiam Spiritus sancti recurratur, magis attestatur assistētiam Spiritus sancti & eius virtutū salus fidei per vnū quā per totum Concilium: hæc enim humanæ sapientiæ opus esse videtur (propter omnium Patrum concursum) illud autem solius Dei opus est & apparet. Vnitas quoque fidei vnitatem quoque iudicij cui præest toti Ecclesie exposcit: vt in Secunda secundæ. q. 1. art. vlt. diuus Tho. assert.

CAPVT XIII.

DIXI in eodem 9. c. rationē, quare Papa non potest errare in iudicio fidei, quia hic error esset error vniuersalis Ecclesie: quia tenetur sequi diffinitionem Papæ in fide, afferens ad hoc autoritatem sancti Thomæ & post Decretalis in cap. maiores. & Iesu Christi, Ego rogauit pro te, Petre.

OBIICITVR negando, quod Ecclesia de necessitate tenetur credere sententiæ diffinitæ Papæ in materia fidei: & dicendo, qd sicut Papæ præcipienti contra Euangelium, nō est obediendū, ita nec sententiæ erroneæ in fide. De autoritate S. Thomæ, nō est cura. **A**d capitulum, maiores, dicitur dupliciter, primò, quod non pro vltima & necessario credēda determinatione habenda, sed regulariter ad papā est recurrēdum, quia regulariter non est Ecclesia congregata. Secundò (& in idem redit) quod referendæ sunt summo pontifici causæ fidei, vt conuocet Concilium: quia ad ipsū spectat congregare illud.

Ad verbū Domini, Ego rogauit pro te, Petre, dicitur quod non pro sola persona Petri, aut successoribus orauit Christus ne deficeret fides eius, sed pro vniuersali Ecclesia per Petrū representata.

RESPONDEO, Negationem illam consuetudo Ecclesie autoritatēque sanctorum confurant, & ignis experientia comprobaret, si quis nō teneret, quod sola Rom. Ecclesia determinaretur, hæreticum esse, vt patet, extrā, de hæreticis, ad abolēdam in textu & glossa. Et hæc respōsio manifestat, ad quid fateantur ipsi met se declinare oportere, defendendo subiectionem Papæ reliquo corpori Ecclesie, vel Concilij.

Quod autem additur, quod sententiæ erroneæ, sicut nec præcepto diabolico adhærendum esset, verisimium est, sed nihil obstat: quoniam ex his nihil aliud quā conditionalis veritas habetur, scilicet si determinaret erroneè, si preciperet contra Euangelium, non audiretur. Hoc enim non solum de Papa, sed de Angelis sanctis verisimium est, iuxta illud, Si Angelus de cælo euangelizet aliud, &c. anathema sit. Ex his enim consequitur, quod antecedens, aut consequens possit esse verum, vt patet.

Quod autoritas sancti Thomæ parui fiat, nō nihil est: quoniam Ecclesia non paruifacit. Sed esto, quod sanctus Thomas paruifacit, Cyrillus & Maximus ibidem allegati etiā paruifacit. Hieron. quoque dicens ad Damasum (vt habetur 24. quæstione 1. canone, hæc est fides) si hæc nostra cōfessio apostolatus tui iudicio comprobatur, quicunque me culpāre voluerit, se imperitum, vel maleuolū, vel etiam non catholicum, non me hæreticum comprobabit. manifestèque in his verbis cōtestans, quod ex approbata fidei cōfessione à Papa aliquis obfās nō catholicus sit, paruipendendus erit. **A**d expositionem verò distam de cap. maiores, dicitur, quod litteræ contradicit. Nam textus causam quare ad Petri sedem sit recurrēdum, assignat veritatem Petri in confitendo fidē & indefectibilitatē eius in eadē propter orationē Christi. Ex hac enim causa manifestè sequitur, quod ideo ad Papā referendæ esse maiores causas dicitur, quia ipse constitutus est indefectibilis iudex in fide.

Et quia eum, qui certus est, amplius certificari non oportet, sequitur quod sententia papae in fide est finalis determinatio & necessario credenda, secundum illam Decretale. & sic utraque expositio nit. Quod autem de oratione Christi pro Petro dicitur, potest bene & male intelligi. Male quidem, si intelligatur quod Christus pro ecclesia, sive cum papa sive sine papa orasse se dixerit: quoniam expressit Christus dixit haec verba Petro, ut distincto ab aliis, ut patet ex contextu, inquit enim Luca 22. Simo ecce Satan expetuit vos, ut crederet sicut triticum: ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando concueris cum fratribus tuis. Vbi manifeste patet, quod distinguit tetricionis actum ab oratione quo ad hoc, quod communitur expetitur ei, & tamen ipse singulariter pro Petro rogatur, dicens, Expetuit vos, ego autem pro te rogavi. Apparet quoque idem ex eo, quod Petro commisit ut confirmaret alios, tanquam diceret Ego tui, tu autem aliorum curam habebas. Bene autem si intelligatur Dominum orasse pro Petro & aliis, diuersi modo tam. Pro Petro quidem immediate, pro aliis autem mediante Petro: pro Petro in seipso Petro, pro aliis autem in Petro ipsorum capite. Et in hoc sensu magis confirmatur intentum nostrum, ut patet. Et ut unico verbo dicam, haec auctoritas de Petro & successoribus verificatur (ut dictum cap. maiores assertis) satis habetur intentum quod Petri sedes non potest errare in fide propter Christi orationem. Et cum hoc non sit verum de errore personalis, sequitur quod verificatur de errore iudiciali.

C A P V T X V .

Dixi in eodem 9. cap. exponendo illud Hiero. Si auctoritas queritur, orbis maior est urbe, quod verum est quod ad multa: puta merita, virtutem, scientiam, & in proposito vigorem consuetudinis, &c.

OBIICITVR, tu glossa de maiori meritorum, & Hieronymi non dicit, si merita querantur, sed si auctoritas queritur: & sic de maiori potestatis, non meritorum loquitur.

RESPONDEO, satis diminute glossa mea adducitur, nam, (ut patet in libello) ego dixi quod dictum Hiero. verum erat quo ad multa: puta, meritum, scientiam, &c. & quod in proposito & ad literam loquitur de vigore consuetudinis: & obiectio in solis meritis se ponit. Propter quod etiam addo, quod merita ad auctoritatem consuetudinis plurimum valent: quoniam consuetudo non virorum maior, sed virorum sanctorum, quoniam auctoritas Dei auctoritatis, & proponitur imitanda. Et propterea stando etiam in meritis Hiero. textus optime intelligitur: ut quia orbis maior est urbe in auctoritate consuetudinis, propter maiora merita orbis quam urbis, ideo consuetudo orbis, qua diaconi subesse, non praesse consueuerunt, imitanda est. Et sic dicendo, si auctoritas queratur ratione materiae de qua erat sermo, scilicet de loco diaconorum, maiori meritorum non potestatis in causam auctoritatis afferebat. Facile tamen contententibus in verbis dici potest, quod orbis auctoritas maior est extensiuè, non intensiuè auctoritate urbis, & simiter potestas.

C A P V T X V I .

Dixi in eodem cap. 9. multas auctoritates ex li. decreto- rum, quod Papa non habet superiorem in terris.

OBIICITVR duabus glossis. Prima est, quod intelligitur hoc in criminibus non scandalosis Ecclesiae. Secunda est, quod intelligitur hoc regulariter: quia regulariter ad superiorem summum Pontificis Concilium, scilicet recursus haberi non potest.

RESPONDEO, quod prima glossa est voluntaria & falsa. Voluntaria quidem, quia Ecclesiae Canonum, aut Sanctorum auctoritate non roboratur: falsa autem, quia fit exceptio de solo crimine fidei: Constat enim quod ab vniuersali cum vna exceptione facta non nisi falso alia exceptio fit. Cum ergo solus infidelitatis crimen exceptum ab vniuersali sit, restat ut alia crimina omnia inclusa sint. Secunda autem glossa, manifeste falsa conuincitur ex eo, quod etiam de crimine haereseis papa diceretur non habere superiorem: quoniam regulariter Concilium non est congregatum. Tertia autem glossa quod auctoritates istae sunt summorum Pontificum, qui ut in pluribus fimbrias suas nimis extendentes, sibimet tribuerunt quod Ecclesiae est proprium: quia non procedit de Theologia aut sacrorum Canonum, &c. auctoritate: quam bene sonet, aduertat qui notat in quanta veneratione Decretales summorum Pontificum in Ecclesia sunt. Et tantum plus, quantum multorum sanctorum Pontificum auctoritates reseruantur sic essent: ut patet de Bonifacio, Antherio, Eusebio, & aliorum sanctorum in libello allatorum. Taceo de tot doctoribus in Theologia & in iure illustribus ibi allatis.

C A P V T X V I I .

Dixi in cap. 11. quod Ecclesiae Dei, secluso Papa non est data potestas papalis, aut superior papali in Evangelio Matth. 18. & quod in Ecclesia huiusmodi non est talis potestas.

OBIICITVR, quod Dominus ibidem dicit, Si Ecclesiam non audierit, &c. per hoc enim Ecclesiae iurisdictionem

ostendit in effectu, scilicet in poena excommunicationis, & subdidit in plurali numero, Quaecunque solueritis, &c. per hoc enim ostendit, quod pluribus in Ecclesia nomine contentis, dabit illam potestatem.

Affertur etiam ad hoc usus primitiae Ecclesiae, quando Act. 15. diffinitum est ab Ecclesia, Visum est Spiritui sancto & nobis, nihil amplius oneris vobis imponere, &c.

Affertur tertiò auctoritas Gregorij, quae ponitur in cap. sicut sancti. vbi Gregorius fatetur se quatuor Concilia illa, scilicet Nicenensium, Constantinopolitanum, Ephesinum & Calcedonensem statuta consensu, se & non illa destruit quisquis praesumat absoluere quos ligat, aut ligare quos absoluunt. Ecce quod non dicit, quod summi Pontificis vniuersali consensu: nec quos Pontifex ligat, sed quos illa ligant.

Quarto, ad hoc est canon, decreuit 80. dicit, vbi dicitur, Decreuit sancta synodus & non dicit, decreuit summus Pontifex.

Quintò, capitulum nimis. de iureiurando: vbi auctoritate sancti Concilij, non propria summus Pontifex praecipit.

Sextò, Ecclesia potest elargiri indulgentias. ergo habet claus iurisdictionis. Probatur antecederes: quia datur indulgentiae de thesauro Ecclesiae & non Papae: ergo a fortiori Ecclesia potest dispensare.

Septimò, Ecclesia potest condere canones late sententiae, depositionis, excommunicationis: ergo Antecedes patet de Concilio Carthaginensi in cap. placuit. 8. quest. 1. & habetur extra de clericis non residentibus, in cap. ex gessis.

RESPONDEO, Et ut his & similibus respondendi via detur, quatuor puncta praeculis semper habenda in hac materia & huiusmodi auctoritatibus assigno. Primum est, aliud est Ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam ratione partis (puta capituli, sicut homo videt, audit, &c.) & aliud est Ecclesiam, seu synodum habere eandem ratione suae totalitatis. Et propterea cauendum est, ne à primo in secundum oratio declinet. Secundum est, Aliud est Ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam, & aliud est eam habere immediate à Domino Iesu Christo. Et propterea cauendum est, ne à primo in secundum oratio declinet. Tertium est, Aliud est Ecclesiam, seu synodum habere potestatem: & aliud est eandem habere potestatem talem, scilicet coactiuam respectu talis, scilicet vicarij principis sui: potentia enim actiua, cum dicitur non absolute, sed respectu passiuæ, (ut patet 5. & 9. Meta.) plenaria potestas plenissima est, quando respectu subiecti omnia potest. Cauendum est propterea, ne à primo in secundum oratio declinet. Quartum est, Aliud est Ecclesiam seu synodum habere potestatem plenariam, & aliud est Ecclesiam, seu synodum acceptam seu truncam habere eandem. Et propterea cauendum est, ne à primo in secundum oratio declinet.

Ex his siquidem quatuor sapienter dispensatis, vniuersa quaestio- nis istius argumenta facile elucescent: sic, ut nulli forte obscuri relinquantur. Ad singula tamen descendendo respondetur. Et ad verba Domini, Mat. 18. dicitur (ut iam probatum est) quod Dominus non dat tibi Ecclesiae auctoritatem, sed significat eam habituram potestatem: non explicando ibi quomodo habitura sit, & an secundum se tota primo, an ratione partis: hoc enim non negamus, sed docemus. Verba quoque illa in numero plurali non cogunt ad auctoritatem Ecclesiae ratione suae totalitatis: imò absque determinatione ad huc vel illum modum potestatis Ecclesiae, scilicet ratione totius, vel partis oportere intelligi: ex hoc conuincitur, quod vtroque modo verificari possunt: ut patet ex dictis. constat enim euidenter quod commune duobus abstrahit ab vtroque. Potest igitur ille numerus pluralis referri ad pluralitatem Ecclesiarum futuram, & ad pluralitatem conuenientium in Ecclesia, ad conferendum, discutendum, probandum, &c. ad pluralitatem accumulatiui suas auctoritates in communi: propter quod ex illa litera nihil habetur obstat dictis.

Ad secundum ex primitiua Ecclesia, dicitur, quod gratis conceditur Ecclesiae ita uisum, sed an potestate partium, (puta trium Apostolorum) an communitatis per accumulationem in communi, an aliquo alio modo (puta à Christo immediate, ut isti falsò putant) nihil ibi exprimitur. Et propterea. ex ista auctoritate, & ceteris subiunctis, & similibus, nec habetur ista affirmatiua, scilicet Ecclesia, seu synodus habet immediate à Christo potestatem nec habetur ista negatiua, Synodus non habet potestatem à Domino mediante papa, Et de affirmatiua quidem ex eo constat: puta, cum multipliciter possit verificari synodum habere potestatem, (ut patet ex dictis) & ex his nihil aliud habetur, nisi quod synodus habet potestatem oportet hoc sic communiter intelligi, ut à singulis huiusmodi sensibus determinate abstrahat. De negatiua autem ex eadem radice constat: quia scilicet synodum habere potestatem, non oportet quod intelligatur determinate ad illum modum, quo excludantur habere potestatem à Domino mediante papa, (ut conuenit quando per accumulationem Ecclesia habet potestatem) quia omnes partiales potestates sunt à Petro, & communicatio potestatis

status suae cum aliis ab eodem est, qui solus à Domino, utpote eius vicarius immediate potestatem habet: & ratione eius solius synodus integra potestatem verè dici, quod habet immediate potestatem à Christo domino.

C A P V T X V I I I .

Dixi in eodem 11. ca. quod ex hoc quod Apostoli miserunt Petrum & Ioannem ad Samaritanos, non potest inferri eos subditos esse apostolis, quia ex Missum esse, non sequitur, Subditum esse: ut patet de Spiritu sancto.

OBIICITVR, ista consequentia est optima, Spiritus sanctus mittitur à Filio, ergo est ab eo, vel eo inferior: & sic oportet fieri, quod Petrus est ab Ecclesia, ex quo non est inferior.

RESPONDEO, quod consequentia illa, quae vocatur optima, non est verè optima, cum enim non sit bona gratia materiae, quoniam Spiritus sanctus mittitur à seipso, (ut patet in primo sentent. di. 16.) & tamè non est à seipso nec inferior seipso. Et similiter Filius mittitur à seipso, imò etià filius mittitur à Spiritu sancto, qui est à Filio: ut patet in eodem libro distinct. 15. Et quia consequentia non est bona de forma: ideo non inferit, Ergo Petrus est inferior ecclesia, vel est ab ecclesia.

C A P . X I X .

Dixi in eodem cap. 11. quod ex 36. q. 2. c. placuit iuncto can. tria. habetur, quod Hieronymi auctoritas innixa sacrae Scripturae praualuit Concilio:

OBIICITVR, quod Hieronymus, & dictum Concilij intelliguntur pro diuersis temporibus: & quod verba Gratiani ibidem inter paleas computanda sunt.

RESPONDEO, Quod licet certum sit, quod Hieronymus absolute & non secundum hoc vel illud Concilium futurum loquatur, & quod Concilium generale posset prohibere quod non est absolute prohibitum, verba tamen Concilij non tanquam constituta: sed declarantia ius, sumpta Hieronymi auctoritate non prauidant, & hoc intendit Gratianus, & non quod non posset statuere. Verum tamen quicquid de hoc sit, satis habeo intentum meum ibidem, dum ex illo loco habetur siue auctoritate Gratiani, siue quacunque alia, quod Hieronymi auctoritas praualuit Concilio: & ita hodie iuxta Hieronymi, non iuxta Concilij auctoritatem seruat Ecclesia.

Quod autem computentur verba Gratiani inter paleas ab arguentibus nihil obstat: quia oportet quod ab aliis & non ab ipsis solis inter paleas computentur.

C A P V T X X .

Dixi in eodem c. 11. ex auctoritate Decretalis de electione n. significasti, quod Concilia à papa auctoritate habent.

OBIICITVR, dicendo, quod illud est intelligendum de Concilio quantum ad suum congregari, quia regulariter auctoritate Romani Pontificis congregatur: sed ex quo congregatum est, siue auctoritate Romani Pontificis, siue alias habet immediate auctoritatem à Christo.

RESPONDEO, Quod expositio ista repugnat textui, Nam ibi duo dicuntur habere Concilia à Rom. ecclesiae auctoritate: quod facta sunt, & quod robor acceperunt. & primum, ut patet, refertur ad ipsum Congregari: secundum autem nisi superfluum, ad auctoritatem congregati. Et conuincitur tamen esse absque omni ambiguitate intentionem literae illius: quia reddit rationem, quare Conciliorum legibus Apostolica sedes non subest. Si enim dependenter Concilia tantum in congregati à papa, ex quo leges faciunt postquam congregata sunt, nihil valerent rationi assignata ad intentum inferendum. Patet namque manifeste quod ex hoc, quod Concilia regulariter non congregantur nisi per papam, non sequitur, Ergo non praesigunt legem papae: quia stat, quod congregata praesigant legem, si congregata non pendant ab ipso.

C A P V T X X I .

Dixi in eodem 11. c. quod Concilium vniuersale legitime congregatum errare potest diffiniendo papa absentem: aut non consentiente: & quasi dixi quod potest errare eodem modo in his, quae sunt fidei.

OBIICITVR, quia ad Concilium generale spectat determinatio eorum, quae sunt fidei: & ipsi promittitur, Quod docebit vos Spiritus sanctus omnem veritatem.

In cuius signum act. 15. ponitur Spiritus sanctus praesidens Concilio Apostolorum, sum dicitur, Visum est Spiritui sancto & nobis: & non dixerunt, Visum est Petro & nobis.

Hoc satis innuere videtur August. Euangelio non crederem nisi me auctoritas ecclesiae admoneret.

Et in sexta synodo (ut patet dist. 16. c. placuit) dicitur, Placuit huic sanctae synodo, ut ammodo confirmata & rata sint canonum Apost. 83. capitul. Hoc quoque deduci potest ex illo, Ecce, ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem saeculi, hoc enim successoribus Apostolorum dicitur. Concilium enim generale repraesentat Concilium Apostolorum & Seniorum.

Hoc idem patet ex eo quod quilibet fatetur se credere in vnam sanctam ecclesiam catholicam: ex hoc enim sequitur, quod ad eam vltima decisio eorum, quae sunt fidei, spectat. Cum enim papa fatetur se

credere in vnam sanctam ecclesiam, non dicit se credere in semetipsum. **P**re-

Ad auctoritatem Gregorij dicitur, quod causa reddita à Gregorio manifeste fauet intento nostro: quoniam non reddit pro causa auctoritatem immediate datam à Christo, sed vniuersale consensum: ac per hoc etià ipse summus Pontifex, qui caput est & propterea seipsum negaret Papa, illa negans: ut ibi dicitur. Ex hac quoque Gregorij ratione habetur quod diximus, quod auctoritas synodi includit capitulum: alioquin non faceret vniuersali consensu quae facit. Et innuitur quod potestatem habet à suis partibus: ad quarum negationem deducitur negans illam. Et rursus ex hac auctoritate nihil aliud habet, nisi quod synodus habet potestatem diffiniendi, &c. Et per hoc patet responsio ad quartum.

Ad quintum verò dicitur: quod cum synodus integra habeat potestatem vniuersalem, quocumque id modo contingat, & auctoritas, quae est ipsius papae absolute, & ut propria sit ipsius synodi pro tunc, & ut communicata, quemadmodum quilibet alius posset verè dicere auctoritate sacri Concilij, statuto, &c. ita ipse papa, cum non sit deterioris conditionis aliis. Neque enim per hoc, quod affirmat se synodi auctoritate facere, negat sua se auctoritate facere: imò potius affirmat hoc, quia auctoritas synodi de necessitate claudit in se auctoritatem capituli. Neque rursus per hoc, quod affirmat synodi auctoritate se facere, affirmat se aliena auctoritate facere: licet enim synodus sit aliud à Papa, sicut ecclesia alicuius Episcopi differt ab Episcopo: non tamè oportet, quod potestas ecclesiae sit aliud à potestate Episcopi, sed vna & eadè potestatem esse vtriusque: duobus modis: Episcopi ut propria, ecclesiae ut communicata. Et per hoc etiam patet, quod per hoc quod affirmat se sacri Concilij auctoritate facere, non propterea affirmat se in minorè in auctoritate. Et quauis haec satisfaciunt, verum tamè descendendo multorum sensui, scito quod dupliciter papa potest dici minor synodo secundum potestatem, scilicet extensiuè, & quasi intensiuè: secundum quid: extensiuè quidem, quia synodus integratur ex tot potestatibus tantae multitudinis, intensiuè verò secundum quid, hoc est secundum illam partem potestatis, quam communicat papa Concilio, quasi proportionem suam. Papa enim praesens synodo non intelligitur (ut praedictum est) totam suam potestatem totaliter synodo communicare, sed tantum suae potestatis quantum ad decernendum, &c. oportet, & sic ex eo potestatis papae & reliquis potestatum aliorum fit vna potestas, quasi intensiuè maior, quam id potestatis papalis solus esset. Et haec maior potestas intelligitur esse in tota synodo tanquam in subiecto. Dixi autem quae intensiuè: quia potestas illa papalis, eo quod communicatur ut limitata sit, ut cum aliis potestatibus possit velut quaedam singularis potestas accumulatiue intelligitur & superari à tota, pro quanto tota potest vniuersale statuti condere, diffinire, &c. quod illa ut sic non potest per seipsum solam. Sed quoniam tota potestatis synodi non plus potest quam ex singulis huiusmodi potestatibus habet: ideo non simpliciter, sed quasi intensiuè maiorem appellauimus. Et ne putes me hac opinione papae fingere, contempere potestatem legatorum papae in synodo quoad per legatum papae synodum celebrat, & videbis clarè, quod quia papa tunc non erigit legatum illum in papam: sed potestatem committit quantum oportet pro synodo haberi, ex sola praesentia papae in synodo non habetur quod plus suae potestatis synodo impartiat quam oportet, quauis maior dignitas, & infallibilis assistentia Spiritus sancti in synodo quo ad ea quae sunt fidei, praesentia papae per seipsum consequantur. Vnde quauis non cogamur, possumus tamen dicere quod papa tanquam minor extensiuè & secundum quid intensiuè synodo, auctoritate sacri Concilij dicitur facere, quod tamen de plenitudine suae potestatis posset & facere & tollere. Et quoniam verba praedicta (scilicet facere auctoritate synodi vel Concilij) in papa habent specie minorationis ideo à sacris Canonibus non sunt extensa: sed more simili locutionum sunt praeter interpretationem relicta, & quasi correctà, dum papa in Concilio dicit, Statuimus sacro approbante Concilio: approbare enim commune est potestati, sapientiae, consensum: nec superioritatis: nec aequalitatem potestatis in approbantibus exigit: ut patet.

Ad sextum dicitur, quod licet ecclesia integra possit dare indulgentias, &c. & eius sit thesaurus meritorum, vnde sunt indulgentiae: ut propter cuius utilitatem est, non tamen eius sunt ut dominus: quoniam ipsa est seruus Domini Iesu, & quicquid acquirit seruus acquirit domino suo: & ipsi dictum est, Cum feceritis quaecumque mandauero vobis, dicit. Quod debuimus fecimus, serui inuillimus. Vnde non magis ad ecclesiam, sed ad vicarium Domini spectat dispensatio thesauri in utilitatem ecclesiae, pro qua est.

Ad vltimum iam patet, quod gratis concedimus, synodum quae verè synodus est, scilicet integram potestatem habere deponendi, excommunicandi, &c. De hoc enim non est quaestio, sed de modo habendi: ut patet ex dictis. Et haec sufficiant ad similia.

Ad sextum dicitur, quod licet ecclesia integra possit dare indulgentias, &c. & eius sit thesaurus meritorum, vnde sunt indulgentiae: ut propter cuius utilitatem est, non tamen eius sunt ut dominus: quoniam ipsa est seruus Domini Iesu, & quicquid acquirit seruus acquirit domino suo: & ipsi dictum est, Cum feceritis quaecumque mandauero vobis, dicit. Quod debuimus fecimus, serui inuillimus. Vnde non magis ad ecclesiam, sed ad vicarium Domini spectat dispensatio thesauri in utilitatem ecclesiae, pro qua est.

Ad vltimum iam patet, quod gratis concedimus, synodum quae verè synodus est, scilicet integram potestatem habere deponendi, excommunicandi, &c. De hoc enim non est quaestio, sed de modo habendi: ut patet ex dictis. Et haec sufficiant ad similia.

Ad sextum dicitur, quod licet ecclesia integra possit dare indulgentias, &c. & eius sit thesaurus meritorum, vnde sunt indulgentiae: ut propter cuius utilitatem est, non tamen eius sunt ut dominus: quoniam ipsa est seruus Domini Iesu, & quicquid acquirit seruus acquirit domino suo: & ipsi dictum est, Cum feceritis quaecumque mandauero vobis, dicit. Quod debuimus fecimus, serui inuillimus. Vnde non magis ad ecclesiam, sed ad vicarium Domini spectat dispensatio thesauri in utilitatem ecclesiae, pro qua est.

Ad vltimum iam patet, quod gratis concedimus, synodum quae verè synodus est, scilicet integram potestatem habere deponendi, excommunicandi, &c. De hoc enim non est quaestio, sed de modo habendi: ut patet ex dictis. Et haec sufficiant ad similia.

Ad sextum dicitur, quod licet ecclesia integra possit dare indulgentias, &c. & eius sit thesaurus meritorum, vnde sunt indulgentiae: ut propter cuius utilitatem est, non tamen eius sunt ut dominus: quoniam ipsa est seruus Domini Iesu, & quicquid acquirit seruus acquirit domino suo: & ipsi dictum est, Cum feceritis quaecumque mandauero vobis, dicit. Quod debuimus fecimus, serui inuillimus. Vnde non magis ad ecclesiam, sed ad vicarium Domini spectat dispensatio thesauri in utilitatem ecclesiae, pro qua est.

Ad vltimum iam patet, quod gratis concedimus, synodum quae verè synodus est, scilicet integram potestatem habere deponendi, excommunicandi, &c. De hoc enim non est quaestio, sed de modo habendi: ut patet ex dictis. Et haec sufficiant ad similia.

¶ Proterea, Ecclesia vniuersalis non potest errare in fide: & Concilio gaudet eodē privilegio, quo Ecclesia representata sicut eadē potest. Ita cum Ecclesia, vt dispersa nullū actū iurisdictionis exercere possit, nec aliquid sententialem diffinire, infallibilis in diffiniendo ei competere debet, vt congregata in Concilio.

¶ Et si dicatur, quod papa representat Ecclesiam sicut Concilium, dicitur quod papa representat Ecclesiam remota, Concilium autē propinquum: quia in eo est aliquis de qualibet Ecclesia saltē sufficiens vocatus: & privilegium Ecclesie transit in Concilium immediate, eam representans, non autem in summum Pontificem.

¶ R E S P O N D E O, hæc obiecta dupliciter desiciunt: & primus defectus communis est omnibus, secundus autē quibusdam obiectationibus communis. Defectus omnium obiectationū est, quia à Concilio declinat ad Concilium, secluso Papa. Ex cuius proprio privilegio (Concilium quippe generale sine Papæ consensu nō diffinit) constat quod non vniuersali consensu diffinitio illa facta est, cum Papa supremū in Ecclesia Dei teneat locum, officium, & regimen etiam vniuersale. Quod autem vniuersali consensu diffinitum non est, proculdubio à Concilio vt Ecclesia vniuersalem representat, diffinitum non est. Dico igitur, quod propositio dicit, quod concilium generale nō potest errare in iudicio fidei, est vera simpliciter & absolute de Concilio iudicando in fide cum Papa, & nō est vera de Concilio acephalo. Et hæc responsio sufficit ad omnia obiecta quantum ad intentam conclusionē: sed quantum ad vim ipsarum obiectationū, in speciali dicitur. Et ad primā quidem, quod ad Concilium generale spectat vltima decisio fidei, dicitur quod hoc verificatur de Concilio ratione capitis, sicut de homine quod videt ratione oculi. Et quod hoc sit verū, patet de Concilio Ariminensi & Ephesino secundo, quorum primum errauit in fide cum Arrio, secundum autē etiam errauit in fide cum Euthy chete.

¶ Et quod amplius est notandum, istud secundum fuit etiam autoritate apostolica negatum: & in neutro consensit error: diffinitioni Romanus Pontifex, Et de Ephesino quidem secundo clarē patet ex multis epistolis Leonis, & gestis Calcedonen. synodi. De Ariminen. verō patet ex Rufino in ecclesiast. historia, & in historia tripartita, li. 5. ca. 39. Ex effectu igitur manifestū est, quod verbum Domini, Spiritus sanctus docebit vos omnē veritatem, non dictum est Concilio dissentienti à Papa, quamuis legitime congregato. Hæc rectē examinent omnes, qui hac de re decernant, vt caueant, & à sententiis non recedat iudicium.

¶ Ad secundū dicitur, quod etiā si Concilium illud Apostolorū, & c. fuisse Concilium generale, nihil aliud haberetur, nisi quod Concilio integrō cū Petro præsentē & primo Spiritus sanctus prædiceret, quod gratis cōceditur. Sed quare ibi in cōi diffinitum sit, & quod nō fuerit generale Concilium illud, in libello illo diximus.

¶ Ad tertium patet etiam, quod Aug. dixit, Nisi auctoritas me admoneret Ecclesie, & non dixit Ecclesie acephalæ.

¶ Ad quartum fateor me non videre quid prober, nisi contra affectantes, quia canones Apostolorum quamuis à synodo confirmati euanuerunt: hoc enim non facit ad celsitudinem potestatis synodi quam illi intendunt.

¶ Ad quintum dicitur, quod ad literam loquitur de Ecclesia vniuersali, quæ nunquam deficiet: hæc enim est, quæ succedit Apostolis, & aliis quibus Dominus loquebatur. Ab Ecclesia autem vel etiam Concilio eam representante, ad Concilium acephalum, nō valet argumentum.

¶ Ac sextum dicitur, quod antecedens assumptum ex articulo fidei de vna sancta Ecclesia potest dupliciter legi, scilicet cum præpositione, in dicendo, Credo in vnam sanctam Ecclesiam catholicam, & sine illa præpositione, quod melius iudicat diuus Thomas, dicens, Credo vnam sanctam Ecclesiam catholicam. Et si quidem dicatur, Credo in vna, &c. sumitur Ecclesia pro Ecclesia integra, corpore scilicet & capite, quod est Christus dominus: ratione cuius in ecclesiam dicimur credere. Et tunc optime valet consequentia: ergo ad huiusmodi Ecclesie pertinet vltima decisio fidei, & quod Papa nō dicitur credere in semetipsū. Sumi quoque potest pro Ecclesia in terris, vt iungitur Spiritui sancto, ratione cuius dicimur credere in Ecclesiam, vt diuo Thomas placet. Et sic etiam patet quod optime valet consequentia, quod ad Ecclesiam catholicam iunctam Spiritui sancto, vt sic spectat vltima decisio fidei; & quod Papa non dicitur propterea credere in seipsum, sed in Spiritum sanctum, vt est Ecclesie rector, sed non valet vltior consequentia, ergo Ecclesie acephalæ. Si autem legatur sine præpositione, tunc dicitur vt supra, quod creditur vna sancta catholica Ecclesia: sed non valet, ergo Ecclesia acephala. Et conceditur quod ad vnam sanctam Ecclesiam catholicam spectat vltima decisio fidei, sicut & potestas iurisdictionis, quæ conuenit ei ratione partis. Nec Papa credendo Ecclesiam dicitur credere seipsum, sed dicitur credere officium suum & aliorum: in cuius signum à fide deuiaret, si non crederet officium suum.

¶ Ad septimum dicitur primò, quod Concilium etiam integrum nō admitto gaudere de necessitate privilegio personali Ecclesie (quale est esse semper in ecclesia fidei formatam.) quoniam de ecclesia hoc constat, de Concilio autē nullibi inuenisse me fateor autentica autoritate firmatum, quauis rationabile sit de facto ita esse, quod scilicet in aliqua persona Concilij sit fidei formata. Dicitur secundò, quod non posse errare in fide, iudicialiter est privilegium Ecclesie ratione capitis, ad quod spectat iudiciū. Et ideo non est privilegium Ecclesie acephalæ, nec Ecclesie, id est collectionis fidelium, ad quā nō spectat potestas iurisdictionis, quam tamen ecclesiam pro collectionis fidelium omnium tatum, concilium representat, & cui promisit Dominus quod secum esset. Et ex hoc patet quantum deficit argumentū illud nam procedit, ac si Ecclesie ratione communicatis conueniat privilegium illud non posse errare iudicialiter: cum constat quod sicut iurisdictione conuenit Ecclesie ratione capitis, ita actus iurisdictionis. Et quia actus iste, scilicet iudicialiter diffinire de fide, concernit vniuersalem Ecclesiam, ideo conuenit Ecclesie ratione capitis, cui commissa est cura vniuersalis Ecclesie: sicut alij actus ratione aliorum capitum proportionaliter. Dicitur ergo tertio formaliter, quod Concilium integrum gaudet eodem privilegio officij non personæ, quo gaudet Ecclesia, & eodem modo, scilicet ratione partis, puta capitis: & similiter gaudet eadem potestate, & eodem modo sed ex hoc magis habetur intentum. Et concedo gratis, quod infallibilitas in diffiniendo de fide conuenit Concilio integro ratione capitis & non ab Ecclesia: cui etiam hoc non conuenit nisi ratione capitis, sed à Domino Iesu, cuius caput vices gerit.

¶ Quod autem dicitur de representatione immediata & remota duo importat, scilicet representationem ecclesie per Papam & Concilium, & modum representandi. Et quo ad representationem dicitur, quod inter Papam & Concilium tanta est in hoc differentia, quod Concilium representat vniuersalem ecclesiam integram (hoc est corpus cum capite) proportionaliter: sic quod caput Concilij representat Christū caput ecclesie, & corpus Concilij corpus ecclesie. Et hic est verus & indubitatus sensus, quo Concilium vniuersalem ecclesiam representat dicitur, & à Domino immediate potestatem habere. Ecclesia autem in terris positā Concilium integrum quo ad potestatem representat dicitur, pro quāto omnis ecclesie potestas in eo inuenitur per seipsam, vel in sua vicaria: quod ad vota verò, quia intelligitur in ipsum consentire omnium personarum ecclesie vota: vt patet ex autoritate Gregorij supra inducta. papa autem vniuersalē ecclesiam integram, & in terris ecclesie potestatem & vota difformiter representat inuenitur, nam caput Dominum, scilicet Iesum Christū participatiue, papam in seipso formaliter, reliquæ ecclesie potestatem & vota eminenter representat. De differentia autem obiciendo tacta, totum oppositum est: quia dum ratione prælaturæ Concilium ecclesiam representat dicitur, & solus papa immediate à Christo prælatus est, reliquum autem ecclesie corpus à Domino mediante Petro munus hoc habet, oportet dicere quod papa immediate representat ecclesiam quāquam Concilium: quia papa, mediante solo Christo, Concilium autem mediante Christo & Papa.

CAPVT XXII.

D I X I in ca. 13. quod potestas applicatiua papatus ad personam regulariter & principaliter est in Papa, & non nisi in casu in Concilio, seu ecclesia, & in cap. 6. idem sub aliis verbis, scilicet quod potestas electiua Papæ & Papæ potestate est, Et attuli ad hoc vtrouique, duo argumenta. Primum ex facto Petri 8. quæst. 1. ca. si Petrus. Secundum ex eo quod Papa determinat de actu electionis, ita quod contrario modo factus sit irritus.

¶ O B I E C T I V R contra quatuor, scilicet contra hoc, quod talis potestas est in Papa: & contra hoc, in casu tantum est in Ecclesia seu Concilio: & contra vtrunque argumentum.

¶ Primum ergo arguitur contra primum ex Occham. Si potestas electiua papæ esset in potestate Papæ, sequeretur, quod Papa posset relinquere ecclesiam absque potestate electiua: quod est impossibile, ergo. Et tenet sequela, ponendo quod n. ortuis, vel priuatis electoribus Papa non ordinaret electores. Et si dicatur, quod in tali casu deuoluitur ad ecclesiam: contra, quia tunc sequeretur quod ecclesia esset superior Papa: quod tu negas. Et tenet sequela, quia nunquam potestas aliqua ex negligentia alicuius deuoluitur ad alterum, nisi sit simpliciter & absolute superior. potestas enim papalis non deuoluitur ad Episcopum ex negligentia papæ, non prouidentis alicui beneficio, sed e conuerso. Præterea, si ecclesia in illo casu habet potestatem electiuam, queritur à quo habet immediate: cum à seipso non habeat. Si dicatur à Christo, difficile erit reperire in sacris literis fundamentum, in quo possit stabiliri quod in illo casu habeat, & non regulariter.

¶ Secundò principaliter arguitur ex Armachano. Nō est verisimile, quod Dominus voluntati vnius hominis commisit potestatem electi

APOLOGIÆ

PARS. II.

electiuam summi Pontificis: quia posset euenire, quod vna progenies diceret, hæreditate possideamus sanctuarium Dei: dum quilibet in fine vitæ suum consanguineum subrogaret.

¶ Tertio, quia sequeretur, quod etiam potestas destitutiva Papæ in casu hæresis, quo deponi potest, esset in Papa: & sic par in parem haberet imperium. Et rursum quod Papa posset constituere quod Papa hæreticus à duobus vel tribus deponi posset. Et tenet sequela: quia per eadē causas habent generari & destrui potestates istæ.

¶ Quarto, si in Papa esset potestas electiua Papæ, vel ergo est in eo potestas illa sic, quod per semetipsum potest successorē eligere vel solū, quia aliquibus potest illam potestatem communicare. Hoc secundum nihil habet apparentiæ. Ex primo autem si concedatur, sequitur hoc inconueniens, quod esset in potestate duorum facere quod alternatis vicibus quilibet per annum in ordine suo esset summus pontifex, more Annæ & Caiphæ. Et patet consequentia: quia vnus Papa pro sua voluntate potest eligere alterum in Papā, & in fine anni ille alter reeligit eundem, & sic deinceps.

¶ Quintò, Christus non contulit Papæ aliquam potestatem perniciolam Ecclesie: sed (vt habet glossa in ca. si Petrus) hoc est perniciolam, quod aliquis eligeret sibi successorē: ergo Christus non contulit illam potestatem.

¶ Contra rationem ex facto Petri allatā, dicitur primò, quod Petrus non instituit Clementem, sed instituendum ordinauit. Dicitur secundò, quod hoc fecit institutu Spiritu sancti: quo etiam præuidit mortem. Dicitur tertio, quod Papa in casu necessitatis, quo electores non possent congregari, & pro occurrenti periculo opus sit pastore, potest Papa moriens instituere successorē.

¶ Contra rationem autem: ex hoc quod Papa statuit circa actum electionis etiam electores determinando, & c. dicitur quod Papa non dedit potestatem electiuam Cardinalibus, sed Ecclesia vniuersalis in sexta synodo in ca. in nomine Domini. vbi Nicolaus Papa non propria autoritate, sed sanctorum Patrum statuit. Et propterea vbi Cardinales potestate sibi tradita abuterentur manifestè, vniuersitas fidelium posset eos priuare potestate electiua Papæ, & aliis eam committere.

¶ R E S P O N D E O, Et primò declaro sensum verborum meorum in libello illo, secundò quid in hac materia mihi videtur: tertio, satisfacere curabo obiectis.

¶ Quo ad primum nunquam dixi, quod Papa potest sibi eligere successorē, nec quod potestas electiua Papæ sit in papa formaliter, nec quod potestas applicatiua papatus ad personam sit in papa formaliter: sed dixi quod huiusmodi potestas est in papa regulariter: & principaliter, constat nanque apud viros doctos quod multa sunt in potestate superioris quæ non sunt in illo & eius potestate formaliter: & quæ etiam non possent per seipsum immediate facere. Sunt enim in intelligentiis, (quas Angelos dicimus) formæ inferiorum: & eorum potestates, non tamen formaliter, nec sic quod possunt earum actus per seipsas exercere, sunt in corporum celestium potestate formæ elementorum & eorum potestates, non tamen formaliter nec sic quod eorum opera possunt per seipsas exercere. Stat igitur, quod huiusmodi electiua potestas sit in papa regulariter & principaliter: & non sit in eo formaliter nec possit per seipsum huiusmodi potestatis actum exercere. Sumatur ergo verba mea in hoc sensu, quod potestas electiua est in potestate papæ virtualiter, seu emananter, & hoc quo ad modum essendi, & quod est in potestate papæ regulariter, id est ordinario iure, ad differentiam ecclesie viduæ: in qua est eiusmodi potestas in casu, & principaliter ad differentiam eiusdem Ecclesie, in qua est secundario: pro quāto in casu potest nō solūm eligere, sed facere electores & ordinare de modo electionis. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum: quia eius est potentia, cuius est actus (vt dicitur in De somno & vigilia) & electionis papæ actus simpliciter & absolute non est papæ, ideo potestas electiua papæ nō conuenit formaliter papæ, probatur minor, Electio papæ est actus factiuus quātū ex se est tūc papæ: ergo repugnat ei, quod præsupponat pro tunc papæ. Et tenet consequentia: quia quod fit, non est: si enim esset, iam nō fieret. Et tunc vltra. Ergo elector papæ non est papa, & tenet sequela: quia elector præsupponitur secundū naturā electionis, & est simul tēporē cū electione. Tunc vltra, Ergo actus electionis papæ, nō est papæ: & tenet sequela: quia electio papæ est actus electoris papæ. Ex hoc igitur patet, quod potestas electiua papæ, cuius actus simpliciter & absolute est electio factiua ex natura sua, tunc papa nō est in potestate papæ formaliter. Et cōfirmatur autoritate cōsuetudinis ecclesiasticæ, quæ fit, vt electiones pastorū nō fiāt nisi vacationis tēporē, nec non diuina lapientia: suauiter omnia disponētis: quæ dixit, Sufficit diei malicia suar: ratiū enim dies sollicitus erit sibi ipsi. In subiecto igitur oportuni tēporis, quo potestas electiua eligere debet, locata est formaliter, & nō in papa: qui solū præueniēdo sollicitudinē craftini diei eligere posset: vt patet. Subiectū autē huiusmodi electiua potestatis formaliter (iuxta re-

ripeticā & Apostolicā simul autoritatē, qua inuisibilia ex inuisibilibus cognoscēda à nobis sunt) ex ipsius electionis actus exercitatione inuestigādū est. Apparet autem absque omni ambiguitate, quod electio papæ ad Romanā Ecclesiam spectat cōpūtādo intra Romanam ecclesiam Episcopos & Cardinales, qui velut suffraganei Romani Archiepiscopi introducti vidētur. Et propterea cessante omni humano statuto certūq; existētibus Ecclesie Romanæ mēbris, in eadē regulariter est potestas electiua papæ, nō minus quā in cæteris Ecclesiis potestas electiua suorum Episcoporum. Ex eo enim quod Christus Dominus Romanam ecclesiam elegit in petri ecclesiam propriā, dum ipsi ne ex Roma, sicut ex antiochia papam transferret, inhibuit (dicens, Venio Romā iterum crucifigi) Ecclesie Romanæ potestatem electiuam papæ non posuit, sed negatiuē, hoc est oppositum non ordinādo concessisse dicitur. In casu autem incertorum electorum, Ecclesie vniuersali eandem potestatem eadē ratione (quia scilicet est Episcopus vniuersalis ecclesie) & eodē modo, scilicet negatiuē dedisse intelligitur. Ex statuto autem humano, apostolica autoritate contractū per viam determinationis positiuē est subiectū potestatis electiua ad Cardinales Romanæ ecclesie solos. papa enim ex eminentia potestatis, curia ac regiminis vniuersalis, potest de electiua potestate decernere ipsamque sic dirigere & ordinare, vt contrario modo faciēdo, irrita sit in suo opere & subiecto: vt patet in gestis ipsorū pontificum, & obseruatione ecclesie. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, respondeo obiectis pro quanto militat aduersus hæc, dicitur ad primum, quod impossibile est ecclesiam relinquit abiq; papa & potestate electiua papæ: quoniam decedente papa absq; vllō decreto, de hoc negatiuē relinquit potestatem electiuā ecclesie Romanæ: sicut Linus successor petri immediatus, electus creditur. Respondo quoque data, quod per viā deuolutionis potestas applicatiua papatus ad personā esset in ecclesia vniuersali in casu, pro quāto ex meo libello assumitur, nō intelligitur de deuolutione propter negligentiam, cōtra quā obicitur, sed communiter: & propterea nō sic arctatur Deuolutionis vocabulū, quin siue deuolutionis siue successionis, siue suppletionis, siue cuiuscunque alterius modi in hac sententiā viā includat. Vnde non super negligentia electorum, sed super defectu ordinariorū electorum fundauit: & in tali non in alio casu ibi dicta intelligo. Existētibus siquidem certis electoribus, qui hodie sunt Cardinales, non succedit Romanæ ecclesie vniuersalis: defunctis autē omnibus Cardinalibus Romanæ ecclesie, à qua Linus est electus ante humanam iura nobis nota, immediate succedit. Quia tamen pars claudatur in toto, & in ecclesia vniuersali clauditur ecclesia Romana, si Concilium generale cum pace Romanæ ecclesie eligeret in tali casu papā, verus papa esset ille qui electus sic esset. A quo autē ecclesia Romana, aut ecclesia vniuersalis haberet in casu potestatem electiuā papæ, & non regulariter, facile patet. Nam constat quod haberet à Christo, & eius vicario negatiuē: quia, scilicet neuter ordinauit oppositū, & Christus Dominus statuit petrum in successoribus perpetuū. Stante siquidem hoc secundo, cum successio carnalis in nouo testamento consilio castitatis, maximè conuenienter perfectissimū statui (qualis papæ est) disponet, voluntaria quoque quasi adoptio vel institutio successoris suauis ecclesie dispositioni aduersetur: via electionis perpetuū relinquitur successor petri, proculdubio ab ecclesia sua, quæ quia est Romana & vniuersalis, nisi ipse papa determinet qui Romanā & vniuersalē ecclesiam representent in eligēdo, determinationi ipsius petri & Domini, quæ facta morte, scilicet petri in Episcopatu Romano determinatū est, quod Ecclesia Romana representet Ecclesiam vniuersalē in electiua potestate (vt patet si secludamus omne ius positiuum per intellectū, & aspiciamus ad Ecclesie antiquæ consuetudinē) standum est. Vnde non oportet sollicitari de autore potestatis electiua in casu, & nō regulariter in Ecclesia.

¶ Ad secundū dicitur, quod non est contra sensum declaratum. Argumentum tamen non est ostensiuum, nec ducens ad inconueniens ex natura potestatis: sed ex abusu: ex quo si liceret arguere, necisio quæ potestas vniuersalis rectē committi posset vni homini.

¶ Ad tertium dicitur, quod quia quilibet potestates, nullum inferior potestate papæ cui reliquæ subiacent potestas, nullum inconueniens video concedere, quod in papa potestate eminenter continetur potestas etiam depositiua papæ hæretici, & quod posset constituere, & quod à collegio Cardinalium posset deponi in casu quo deponendū est. Nec sequitur quod par in parem habeat imperium: quia non supra papam, sed supra coniunctionem papatus cum persona, exercet imperium, in statu in quo coniunctio illa est in corrupti ex diuino iure.

¶ Ad quartum dicitur, quod propriè loquendo, neutro modo est potestas electiua in papa: sed quia potest determinare electores & modum eligendi. Vnde non oportet ad inconueniens deductum respondere: quod tamen ex abusu potestatis sequeretur.

¶ Ad quintum dicitur, quod non potestas, sed abusus potestatis, si data

si data esset à Christo: esset perniciosus. Ad obiecta verò contra rationem ex factò Petri, dicitur, quòd prima glossa videtur còtra textum dicentem tradente sibi Petro, & non dicit ordinante, quòd sibi traderetur. Secunda verò glossa acceptari potest, quamuis non sit autentica: præsertim quia mortè nò instinctu Spiritus sancti, sed Domini voce agnouit, dicens, Venio Romam iterum crucifigi, Tertia autè glossa si accipitur, eminentiæ potestatis Papæ fauet, vt patet sed quomodo tunc fuerit talis necessitas deberet aperiri. Videtur tamè nihil, quòd vel iuxta secundam glossam instinctu Spiritus sancti Petrus hoc fecerit, vel de eminentia potestatis (propter quod distolutum à Spiritu sancto dicitur factum Petri, nò semper erit Petrus & Clemens) vel potius quàm tanquàm incertum factum, auctoritatem firmam non faciat. Dico autem incertum, quia Ecclesia Linum & Clemem reputans summos Pontifices, còputatis annis, quibus quilibet eorū rexit Ecclesiam Romanam ante Clementem, testari videtur, quòd verba illa Ioannis Papæ tertij tanquam narratina crediti facti accipienda sunt, & non vt auctoritatis factum quod narratur, propter quod auctoritate illa vtitur. Vt valeat quantum valere potest. Accedit ad hoc versus in glossa ibidem de Clemente dicens:

Disputat hoc mundus, quæritur fueritne secundus.

Ad obiecta demum contra rationem ex hoc, quòd Papa statuit de electoribus Papæ, dicitur quòd manifestè còstat ex illo can. in nomine Domini, quòd propria auctoritate papa illud statuit in synodo: vt patet ex illis verbis, Venerabilis Pontifex decernens auctoritate apostolica, inquit, Mirum est autem, quòd arguentes non aduerterint grammatice constructionem in sequentibus, (vbi dicitur, Quapropter instructi prædecessorū nostrorū, aliorūque sanctorū Patrum auctoritate, decernimus, vt obeire, &c.) & dixerint propter hæc verba, quòd papa nò propria, sed sanctorum patrum auctoritate statuit: cū ly Auctoritate, determinet ly Instructi, & non ly Decernimus, vnde solidum stat, quòd Papa auctoritate propria statutum illud fecit. Quamuis etiā omnia statuta de electione papæ, quòd summus Pontifex etiam in synodo fecit propria auctoritate fecerit: & sancti Patres in synodo congregati nihil possint sine auctoritate Rom. Pontificis statuerè. Hæc quoque ex auctoritate papæ fieri còprobatur, dum statuit Gregorij decimū cū Còcilio Lugdunen. (quod habetur in sexto de elect. vbi periculum: disponēs de electione Papæ reuocari per Adrianū & Io. 2.2. ac deinde reassumptū Cal. sinū quintū & Bonifacium octauum) robur auctoritatis habet: vt glo. in eodè c. dicit. Clementinam quoque ne Romani, de electione papæ, à Papa nò à Còcilio generali factū esse patet, in clemētis de electione. Multa quoque circa electione Papæ statuta in di. 79. patet à Gratiano referri. Et nouissimè Iulius 2. qui viuit & regnat statutum nouū edidit de electione Papæ absque Còcilio generali. Vnde negare huiusmodi potestatem in Papa, est negare sensum

CAPVT XXIII.

Dixi in cap. 20. 21. & 22. quòd in ecclesia Dei est potestas auctoritatis super coniunctionem Petri & Papatus non autem super Papam.

OBIICIATUR contra tripliciter. Primò, quia contrariatur dictis in libello illo. Secundò, quia còtrariatur hæc duo inter se. Tertiò, quia falsum est, quòd potestas depositiua Papæ, quæ in Ecclesia, non sit auctoritatis supra Papam.

Primum ostenditur sic. In c. 6. & 13. dictum est, quòd potestas applicatiua ecclesiasticæ potestatis ad hæc vel illam personam est in solo Papa, nunc dicitur, quòd potestas auctoritatis super coniunctionem est in Ecclesia, ergo contradictio.

Secundum autem ostenditur exemplo, quo vtor retorquendo in me. Habere enim potestatem super hominem, non est habere potestatem super animam, nec super corpus, sed super separationem animæ à corpore, cum nihil aliud faciat occidens hominem. Quid ergo aliud est habere potestatem auctoritatis super Papam, quam posse papatum ab ipso auctoritatiuè separare?

Tertium autem (quòd scilicet Ecclesia auctoritatis super papam ipsum deponit) probatur tripliciter. Primò, quia aliter Papa hæreticus citatus non tenebitur comparere, nec erit contumax non comparens: iudicabitur ergo inauditum, aut non obligatum respondere. Secundò, Omnis actus punitiuus personæ ratione proprij peccati, est ab habente iurisdictionem super eum qui punitur. Tertiò arguitur ad hominem, me ipsum scilicet, Ecclesia potest excommunicare Papam hæreticum antequam deponat: ergo habet auctoritatem iurisdictionis super Papam. patet sequela, & antecedens ex te est: quia quum tu dicas hanc consequentiam esse bonam, non est excommunicatus ipso facto, ergo non est depositus. & ista erit bona, Non potest excommunicari: ergo nò potest deponere, & ista potest deponere, ergo potest excommunicare.

RESPONDEO, & ad primum dicitur, quòd nulla est in dictis meis contrarietas: quoniam superius de auctoritate eminentiæ erat sermo, vbi Ecclesiæ potestas Papæ potestati comparabatur. Vnda d. cum est ibi, quòd Papa est moderator & dire-

ctor potestatis Ecclesiæ, & non econuerso: hoc enim ad eminentiam & non eminentiam potestatis spectat. Hic autem sermo est de auctoritate efficaciam, dum dicimus, quòd potestas Ecclesiæ auctoritatis potest super coniunctionem, &c. hoc enim nihil aliud sonat, nisi quòd talis potestas tanquam superior coniunctionem illa potest efficere illam: agens enim vt sic, præstat eo quòd fit vt sic. Cum hoc nanque patet bene stare, quòd potestas applicatiua potestatis ecclesiasticæ, secundum eminentiam est in solo Papa.

Ad secundum verò dicitur, quòd hæc duo, scilicet potestas est super coniunctionem, & non super Papam, in illo repugnant inter se, quia diuersa sunt. Et Papa significat aliquid maius coniunctione: quoniam significat formam Papatus, sicut dominus formam domini. Propter quod retorso exempli de homine nihil valet. nam non conuenit papæ significatū æquiparare significatū hominis & simile de vtroque ferre iudicium: quia homo significat formaliter còpositum ex anima & corpore, Papa verò significat formaliter purum Papatum, quamuis in concreto, vt patet. Sed hoc totum Petrus Papa se habet vt ly homo, & conceditur, quòd potestas illa potest super Petrum Papam ratione subiecti (vt in libello dicitur) non autem super Papam: quia non potest ex parte formæ. Vnde patet nullam esse repugnantiam, & quòd aliud est posse super Papam, & aliud super Petrum Papam: sicut aliud est posse super compositum & aliud super formam.

Ad primum autem còtra tertium hoc, scilicet quòd potestas Ecclesiæ non est supra Papam, respondetur, quòd Petrus Papa hæreticus teneatur ad omnia quæ sunt necessaria ad iudiciū depositionis ipsius: vt in libello ca. 21. expressè dictum est, vnde mirandum videtur de obiectionibus. Dico igitur, quòd Petrus Papa hæreticus ratione subiecti sic dispositi, subditur potestati depositiue Ecclesiæ, & in omnibus necessariis præambulis & consequentibus. Nec ex hoc sequitur, quòd potestas Ecclesiæ sit supra Papam, sed supra Petrum Papam, sic depositum in hoc tantum. Et per hoc patet solutio primi & secundi. Ad tertium verò dicitur, quòd (vt patet in cap. 19. libelli, vnde impositum est mihi quòd dicam illam consequentiam bonam) nunquam ego dixi hoc, nunquàm somnium connexionem inter excommunicationem & depositionem: imò oppositum expressè sensu. Ego enim ex illa communi radice, id quod infligitur à iudicio humano, nò incurritur ipso facto ex solo peccato interiori purè: intulit duo, scilicet negationem excommunicationis, & negationem priuationis, & dixi quòd si ex hac radice sequitur nò esse excommunicatum, multò magis sequitur non esse priuatum: quia ibi nò requiritur declaratio apud Iuristas, sicut hic. Argumentum autem procedit contra duetam illationem formalem à negatione excommunicationis ad negationem depositionis: & ideo non est ad propositum.

CAP. XXIII.

Dixi in cap. 21. quòd Papa posset committere potestatem depositiua Papæ hæretici collegio Cardinalium. **O**BIICIATUR quòd non possum sic dicendo sustinere, quin par in parem habeat imperium.

RESPONDEO, quòd facillimè patet ex hoc non sequi parem in parem habere imperium: quia potestas depositiua non est supra Papam, sed supra coniunctionem Petri cum papatu: quæ coniunctio non est par Papæ. Quare autem huiusmodi potestas depositiua Papæ quanquam minor papatu, non sit auferibilis ab Ecclesia à Papa, in promptu causa est: quia diuino iure illi conuenit contra Papam hæreticum, vt patet ex dictis in libello.

CAP. XXV.

Dixi in cap. 26. rationem, quare Papa pro infidelitate sola potest deponi, quia sola infidelitas inter crimina contrariatur ad esse papæ.

OBIICIATUR dupliciter contra hanc rationem. Primo, quia falsum est quòd fides requiratur ad esse Papæ, cum Papa si fiat hæreticus, adhuc sit Papa apud me: sufficit enim character baptismalis. Secundo, quia hæc ratio æquè fortiter probaret, quòd pro hæresi deponi non posset: quia hæresis non opponitur ad esse Papæ.

RESPONDEO, quòd ratio mea non est intellecta vt est, studiosè nāque non posui inter còditiones requisitas ad esse papæ fidem, sed Christianitatem, vt excluderè hanc obiectionem. Nec assumpsi, quod infidelitas sola inter vitia contrariatur fidei, sed Christianitati, seu conditioni requisitæ ad esse papæ, vt patet in libello. Constat enim Christianitatis statui (qui membrum Christi constituit) solam infidelitatem inter vitia opponi, & quòd Christianitas requiritur necessario ad esse papæ. Et in libello eodem, ca. 27. clarè manifestauit differentiam inter Christianitatem & fidem: & quòd Christianitas est status quidam ecclesiasticus ex characterè & fide constitutus. Sed vt melius vis rationis perspiciatur, ex conclusione intentæ & directæ oppositione infidelitatis, considerandum est, quòd non est intentæ, aut deducta conclusio

CAPVT XXVII.

ex illa ratione, quòd Papa habet non esse propter infidelitatem, sed quòd est dispositus propinquissimè ad non esse: quòd significat conclusio dicens, quòd est deponendus. Et propterea non oportet, quòd infidelitas sic opponatur Christianitati, quòd auferat totaliter esse Christianum. si enim hoc tolleretur, non deponendū, sed depositum Papam inferret, sed fat est, quòd opponatur Christianitati, sic, quòd constituat Christianum hominem, quantum est ex parte hominis in non esse Christianitatis. Per hoc siquidem non esse Christianitatis in Petro Papa, còstituitur Petrus Papa in esse deponibili: quia per tale nò esse est dispositus sic vt deponi possit, vt patet ex dictis in libello. Et manifestatur ex officio Papæ, cum enim Papæ officium sit pascere doctrinam & opere, cum habet fidem formatam velut sanus viuit in papatu: cum autem habet fidem informem ob perditam charitatem, non pascit amplius exemplo, sed doctrina tantum: ac per hoc velut æger in papatu est. Si demum etiā fidem omnino amiserit, iam nec doctrina pascere potens est, & quasi mortuus sicut in extremis vitæ constitutus, ad omne opus inualidus dispositus est, vt morte depositionis auferatur à vita papali. Vnde patet responsio ad primū: quia non obstat rationi, quòd infidelitas fiat cum esse Papæ: vt patet ex dictis. Et potes eandem sententiam vnico verbo dicere, quòd fides est necessaria ad esse Papæ simpliciter, quamuis non sit necessaria ad esse Papæ sic, scilicet quasi mortui: imò ex hoc quòd constituit Papam in esse Papæ simpliciter, & eius oppositum còstituit in esse Papæ quasi mortui: manifestè sequitur, quòd constituit Papam in esse deponibili.

CAPVT XXVI.

Dixi in eodem 26. c. iuncto 25. quòd ex sacra Scriptura solus casus hæresis excipitur ab impunibilitate Papæ respectu Ecclesiæ.

OBIICIATUR, quia in sacra Scriptura inuenitur etiam, alias criminofos esse separandum, vt patet primò ad Corinthios septimo. Si is qui frater nominatur inter vos, est fornicator, aut auarus, aut idolis seruens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, eum huiusmodi nec cibum sumere. Et Dominus Matt. 18. inuit hominem pro quolibet mortali, cui innexa est contumacia, esse excommunicandum. Et glossati fuerunt hi textus de subditis in terra, similiter glossabuntur textus allegati per te de hæretico. Et ad dicta Saluatoris & Petri conceditur, quòd quandiu bene docet & remanet Prælati sunt audiendi.

RESPONDEO, quòd quum sacra Scriptura tota sit ab vno autore, (qui est Spiritus sanctus,) & velut vna integra doctrina legis diuina, non est glossa, sed textui attribuendum, quum ex coniunctione diuersorum locorum Scripturæ, sensus vnus colligitur: sic autem est in proposito. Quum enim propter hæresim maximè & propter alia etiam crimina sint diuino iure viciosi multi separandi ab Ecclesia, & exceptio fiat de solis prælati ab ipso diuino iure in criminibus aliis ab infidelitate: manifestè colligitur absq; nostris glossis, quòd reliqui pro multis criminibus: prælati autem pro sola infidelitate diuino iure separandus ordinatur. Scriptura igitur loquens de hæretico, communis est prælati & subditis: quia nulla fit exceptio in ea de prælato, loquens autem de aliis criminibus, prælatum simpliciter non comprehendit: quia excipit eum.

Ad responsionem verò datam exceptioni Domini & Petri (quòd exceptus est prælati Matt. 23. Super cathedram Moysi, & 1. Pet. 2. Obediæ præpositis discipulis) dicitur quòd responsio illa, scilicet quandiu bene docent & sunt prælati, potest bene & malè intelligi. Bene quidem, si sit sensus, quòd quandiu per se bene docent & sunt prælati. Et sic nihil obstat proposito, quoniam fides Christi est, qua fit doctrina, & quæ sustinet prælatum in esse simpliciter, ac per hoc quandiu habent fidem, habent vnde per se rectè doceant, & sint prælati, quantum est ex iure diuino: vt patet in libello. Malè autem si sit sensus, quòd non dicitur prælati tolerandus, sed si toleretur, audiendus: quoniam quum in maiori includatur minus, & plus sit malis prælatos audire cum effectu, & obedire eisdem quàm tolerare (vt patet) consequens est quòd mandatum Domini & Petri de obedientia prælati malæ vitæ & bonæ doctrinæ, claudat in se mandatum de toleratione ab eis, quibus obedientiam indidit. Et sic auctoritati uris diuini allata effectiua ad propositum restat, supra firmam petram fundata.

Dixi in eodem 26. capitul. conclusiuè, quòd in solo casu hæresis Papa subiicitur Ecclesiæ, ita quòd possit deponi. **O**BIICIATUR primò, quia in epistola Clementis ad Iacobū ex ore Petri Apostoli ordinatur, quòd Clemens Papa deponatur propter negligentiam: Ecclesia siquidem non spernit illam epistolam, quòd sufficit.

Secundò, quia cum Ecclesia in casu hæresis sit iudex Papæ, & talem potestatem nò habeat nisi Matt. 18. & ibi non commemoretur magis peccatū hæresis, quàm quodcumque aliud eū contumacia, sequitur quòd non solum in casu hæresis Ecclesia sit iudex Papæ. Tertiò, quia si vicarius regis absens tyrannicè regeret, communitas posset illum deponere: ergo Ecclesia potest deponere vicarium Christi Domini, si tyrannicè regat.

RESPONDEO, quòd Epistola illa eadem facilitate reiciitur, qua recipitur: imò maiori reiciitur, vt patet ex opposito decreto 40. dist. si Papa, vbi manifestè, ppter negligentiam Papa non iudicandus dicitur, quāuis perniciosus: vnde nò sufficit illius auctoritas. Auctoritas autem Domini secundo loco allata, potestare Ecclesiæ supra subditos sibi vt sic inuenitur. Et propterea cum Papa ex aliis locis sacre Scripturæ nò sit subditus Ecclesiæ nisi in casu hæresis, consequens est, vt ea illa sententia Domini non habeat Ecclesiæ potestatem super eū, quia est Papa, nisi in casu hæresis: quòd enim ibi non est expressum, sufficit alibi inueniri declaratum.

Ad tertium dicitur, quòd similitudo illa deficit dupliciter. Primo, quia communitas libera habet potestatem deponendi principem, & regem, scilicet, si tyrannicè regat: & ideo nò est mirum, si potest deponere etiam Vicarium vicarius. Ecclesia autè serua eū principis sui Iesu Christi secundo, quia Rex purus homo absens supponitur, & solum per vicarium gubernare: Rex autem noster sic absens est corpore, vt per se ipsum audiat querelas contra Vicarium suum ab Ecclesia & membris singulis: & propterea nont est ab Ecclesia eius vicarius deponendus, sed recurrendum est ad principem audientem, & optimum vt deponat.

CAPVT XXVIII.

Dixi in eodem 26. c. quòd propter scadalum nont est præsciendum caput iuxta Dominum sententiam Matt. 18.

OBIICIATUR, quòd licet non sit auferendum caput totaliter sic, quòd nunquam sit futurum aliquot caput: tamen auferendum est istud caput: sine quo in corpore remanet vita, imò quòd corpus inficit quantum est ex se.

RESPONDEO, quòd ex verbis Domini, negatiuè tamen (vt in libello dictū est,) sumitur quòd nec totaliter, nec hoc caput præsciendum est: quoniam expressè dicitur, si manus tua, oculus tuus, pes tuus. Pronomen siquidem adiunctum ostendit, quòd de membro hoc loquitur: & consequenter de capite isto negatum accipimus quod præsciendum. Falsum quoque est, quod sine isto capite sit vita, quom ipsum loco Domini saluificet Ecclesiam, vt in c. si Papa: dist. 40. dicitur. Nec inficit hoc caput, sed rectè de se: quāuis abusus potestatis capitalis in isto inficiat quantum est ex se, Ecclesiā: nont hoc caput: sed abusus illius in culpa est: & non est præsciendum caput, sed illius abusui congruis remedijs obuiandum.

CAPVT XXIX.

Dixi in c. 27. quòd Deus optimè prouidit Ecclesiæ, disponēs, quòd orationis remedio contra Papam malum vtetur, nont autem depositionis potestatem.

OBIICIATUR tripliciter. Primo, quia minus benè instituta esset politia ecclesiastica, quàm ciuili. Et tenet sequela, quia ciuili potest principem tyrannicè regentem pertinaciter deponere, ecclesiastica autem non possit.

Secundo, quia Deus admissit communitati Ecclesiæ potestatem sibi naturaliter conuenientem, & necessariam ad pacificam conuersationem, qualis est potestas depositiua principis in casu tyrannidis. Et tenet sequela: quia talis potestas naturaliter conuenit communitati perfectæ & liberæ.

Tertio, quia quū Deus opportunitus remediū, quàm oratione ecclesiæ potuerit instituire (scilicet potestatem depositiua) dicere nò aliud remediū quàm orationes reliquissè, est dicere politia ecclesiasticam nò benè institutā, & effectam seruam strictissima seruitute;

RESPONDEO, quòd Deus longè melius & eminentius instituit ecclesiasticam rempublicam, quàm ciuilem: quoniam illam instituit cum proximo & homo gerere capite viuo in perpetuū sine potestà errandi, præsentè spiritualiter vōtis omnium, & singulorū vbi-que: hæc enim est institutio reipublicæ Christianæ simpliciter. De institutione autè ad tempus, scilicet corporalis absentiæ principis nostri, dicitur etiā, quod optima est, quando còsonat primariè institutioni. Et quoniam Respu. Christiana secūda sua primariā institutione serua est nata: & tota potestās est in suo principe naturali: ideo optimè còsona institutio ad tēpus est, vt non communitati, sed vicario principis potestas plena committatur (vt prædictū est,) & quòd

respublica quandiu Vicarius principis sub principe est simpliciter (quod fit per esse Christianum) simpliciter recognoscat principem viuum, & recurat ad eum audientem & paratum exaudire. Et scito quod contingit homines in hac re falli quasi a negatione modi ad negationem rei. Quum enim deponere Papam contingat multis modis: scilicet per prouidentiam humanam, & per orationem Ecclesie perseverantem, & neutro modo opus fit nisi in casu vere necessitatis, ex hoc quod Ecclesia non est concessum quod possit deponere per viam prouidentie humane: non sequitur ecclesie non esse concessum, quod possit deponere Papam: quoniam alia via, scilicet orationis perseverantis, infalibiliter potest: qua enim per amicos possumus, per nos aequaliter posse testatur Philo sophus, quantum magis que per partem possumus.

¶ AD PRIMUM ergo negatur sequela: & ad probationem dicitur, quod vtraque politia (scilicet tã civilis quam ecclesiastica) potest deponere tyrannicè regē ipsam, sed diuersimode: qua civilis perfecta & libera potestatiue & per prouidentiam humanam, ecclesiastica autē per potestatem sui patris per orationis perseverantiam, quando verè oportet. Et hic modus quidē excellētiore, & nō potēs errare, sicut primus, & melior, & propterea non minus bene, sed melius prouisum est ecclesiasticæ reip. de modo abiciendi à se malum ministrum quæm civilis.

¶ Ad secundū negatur etiã sequela: quia cõmunitas Christiana nata est serua, ac per hoc naturali iure sibi nō cõpetit potestas super principē suū, & cõsequēter nec super principis vicariū, nisi à principe sibi cõcedatur. Vnde licet verū sit, quod ecclesiastica cõmunitas distincta contra principē nō habeat super principē & ei⁹ vicariū tyrannizantē autoritatiuā potestatem, non tamē adēpta est sibi à Christo, aut quocūq; alio modo, sed ex natura sua: quia serua nata est, cõtraxit hãc negationē. Ad tertium autem dicitur, quod nō fuisset opportunus remediū prouidentie humane, quàm oratio ecclesie perseverans. Tū quia prouidentia humane falli potest (cogitatione siquidē mortaliū timidæ & incertæ prouidentie nostrę) oratio autē Ecclesie perseverans falli nō potest. Deponeremus fortē quando non oportet, non prouidentes futura, nec occulta scrutantes. Oratio autē Ecclesie perseverans nō deponet quādo nō oportet.

tet: quia bonus dominus negat quod volumus, vt tribuat q̄ malleus. Tū quia facilius minus impediibilis, & efficacior causa est oratio Ecclesie perseverans pro se in necessariis ad salutē Ecclesie quā tota omnium hominum prouidentia: hęc enim difficile cõsonat, potentia impediiri potest, & omnia subiecta nō habet: descripta autē oratio faciliē consonat, nō potest potentia aliqua humana impediiri, & omnia sub Deo subiecta habet. Mirum est autem de subiunctis scilicet quod dicere Deum solum orationis remedium reliquisse, &c. solum enim hoc remedium tanquàm supremū & efficacax simpliciter relictū dicimus, existētibz multis aliis remediis per viā admonitionis, &c. Mirū autē dico, quia quum naturaliter ex eisdē tueamur, ex quibus sumus & conseruamur, & Christiana resp. pub. ex oratione fit aduēta, & in vno ouili cõstituta (dicēte Patre ad Christū, Postula à me & dabo tibi Gentes hereditatem tuam) & ex oratione conseruetur (dicēte Christo ad Petrū, Ego rogavi pro te, vt nō deficiat fides tua naturali quocq; ordine oratione defendenda est, contra tyrannicè regē. Mirum dico, nisi quis putet orationē Ecclesie perseverantē pro se in verā sui necessitate posse deficere, q̄ propriē infidelitatē esse, si infidelitas non est, paruulo meo iudicio videtur, diuinæ siquidē prouidentie, quam in specie de Ecclesia sua habet, derogare videtur. Si enim natura non deficit in necessariis, quomodo Deus qui dedit lemetipsū Ecclesie, deficiet illi in necessariis, seruatis ex parte Ecclesie seruandis: vt patet ex descriptis cõditionibus orationis? Mirū demū dico, quoniam si efficacax hoc orationis Ecclesie, &c. remediū indubiē creditur, cur insufficienter prouisum Ecclesie dicitur de remedio opportuno? Et per hunc modū excludēdi Papā tyrannū ab Ecclesia satisfit omnibus quæ obiciuntur de corpore respectu membri contagiosi, & similibus, ad omnia siquidē fat est oratio perseverans Ecclesie. Pro cuius zelo hanc respōdendi curam suscepit: arbitratus quibusdam licet non omnibus friuolis obiectis respōdisse, vituperandū non esse hac vice. Rogo igitur lectores, vt quos se præbeāt interpres aut cõsors: nihil enim hic aut aliibi mihi, sed rationi vel autoritati allatæ tribui volo: hoc etiam vbique & semper sub sacrosanctæ Romanæ Ecclesie cõrrectione, Romę die 26. Nouembris. 1512. Ad laudem & gloriam Domini nostri Iesu Christi, Amen.

AD LEONEM DECIMVM PONT. MAX. DE DIVINA INSTITVTIONE PONTIFICATVS TOTIVS ECCLESIAE IN PERSONA PETRI APOSTOLI, LIBELLVS

Toma de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti.

ILLVSTREM sapientibus sententiam in vulgarem quoque lucem proferri exigunt, Pater beatissime, qui ea, quæ à seipsis manifesta sunt, ab his quæ per alia nota sunt, non discernentes, nodū (vt aiunt) in scirpo quærunt: & meridiana in luce cæcutientes, offendunt. Obnubilandi siquidem euangelicam claritatem tanta est licentia his, qui sua non sunt sorte contenti, vt Ecclesie vultus, licet serenissimus, nouitatum inuolucris perturbetur: quippe quorum studium est certa & lucida in quæstionē vertere, ac obscura alii reddere. Ea propter Petri successorumque eius Romanorum Pontificum principatus (tot aetates, tempora, atque auitates tranquilla possessione obtenti) ius euangelico Sole fulgens, impetitū argumentationibus inuoluentibus exercitatos parum in sacris literis tueri, tenebris exuere atque in medium proferre sic intendimus, vt veritas hæc omnibus luceat, & propriis splendoribus vniuersæ creaturæ penetralia attingat. Habeat igitur catholica Ecclesia tibi credita, Pater benignissime, lucubratiunculam hanc pro rudioribus, ne obscuritatibus obruantur.

CAPVT I.

IN QVATVORDECIM CAPITA DE Romani Pontificis institutione & autoritate.

SVMARIA.

- 1 Quid, quomodo, & quo ordine tractandum est.
- 2 Petri persona & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissa sunt clauēs.
- 3 Persona Petri in se, & non solū in persona Ecclesia promissa esse clauēs.
- 4 Verba Christi Petro, Tibi dabo, non in persona omnium Apostolorum dicta esse.
- 5 Apostolis alijs non esse alias collatum quod Petro.
- 6 Solum Petrum accepisse clauēs, consonat ei quod est, Ecclesiam accepisse clauēs.
- 7 Promissam esse Petro totius Ecclesie pontificatum in antedictis promissionibus.
- 8 Persona Petri quāuis charitate & qualitate dictum esse, Pascite oues meas.
- 9 Sols Petro ita quod non alijs Apostolis dictum est, Pascite oues meas.
- 10 Petro soli vniuersam committi Ecclesiam per hæc verba Christi, Pascite oues meas.
- 11 Petro per hæc verba, Pascite oues meas, commissam à Christo pontificatum

- totius Ecclesie.
- 12 Petrum habere ex Christi institutione successorem in Pontificatu Ecclesie catholica.
 - 13 Romanum Pontificem succedere Petro in pontificatu totius Ecclesie.
 - 14 Autoritates sanctorum antiquorum & Conciliorum, affirmantes Romanum Pontificem successorem Petri pontificatum super totam Ecclesiam à Christo institutum à Petro.

TRACTATVS TERTIVS THOMAE DE VIO Caietani Cardinalis S. Xysti, de Romani Pontificis institutione & autoritate in Quatuordecim capita diuisus.

Quid, quomodo, & quo ordine de Romani Pontificis institutione tractandum est.

PRINCIPATVS Romani Pontificis super vniuersas Christi Ecclesias, quāuis quæstionibus multis pulsatus fuerit. nostro tamē proposito vniuersa inuestigatiōe absolūdus occurrit. Nō enim vertitur hic in dubium an Ro. Pōt. sit de facto caput Ecclesie: nec an idem potestatis habeat à Deo, eo modo quo iuxta Apostolum Ro. 13. Nō est potestas nisi à Deo, & quæ à Deo sunt

sunt, ordinata sunt: & sicut potestas regia in veteri testamēto erat à Deo: iuxta illud primi Re. 8. Audi vocē eorū, & cõstitue sup eos regē. eiusmodi enim oīa aduersariorū multi affirmāt, sed vertitur in quæstionem, an à Christo institutus fuerit Rom. pontifex super omnes Ecclesias principatus in beato Petro: ita quod instituerit Christus Petrū cum eius successoribus suū vicariū ad gubernandum omnes Christi Ecclesias. Quo fit vt loca rationibus & autoritatibus affirmatibus Petrum seu Romanū Pontificem fuisse seu esse caput omnium Ecclesiarum, à præsentī secreta sint intentione: & ea duntaxat afferenda sint ex quibus Christum Dominum contulisse huiusmodi principatum Petro soli haberetur.

¶ Quia vero ex sacris literis pēdet omnīs quæstionis huius veritas, & duo sunt præcipui textus, scilicet Mat. 16. & Ioā. vlt. expressē de hoc mysterio loquentes: ideo primo iuxta vtrūque textum inuestigandum est an soli Petro verba Christi dicta sint. Secūdo, an per hæc soli Petro Pontificatus totius Ecclesie à Christo commissus sit. Tertio an hic totius Ecclesie Pontificatus Petro à Deo commissus, sit ab eodem Domino datus successorī Petri. Quarto an sit à Christo hic Pontificatus datus Rom. Pontifici, vt Petri successorī. Vt autem primi clara sit solutio, Matthei textus prius discutiendus sic est: vt in primis tractetur opinio dicentium verba Christi non Petro, sed personæ qualificatæ, deinde dicentium non Petro, sed Ecclesie: postea dicentium Petro & Apostolis alijs, demum negantium soli Petro, quia Ecclesie, dicta esse. Multifariā siquidem obnubilare conati sunt dominicam promissionē Matth. 16. relatam, Tibi dabo clauēs, &c. Quidam nanque adeo restrinxerunt verba hæc, vt personā etiã Petri ab illis eximerēt, & ad solum diuinum donum in Petro directā intelligerent Alij etiã restringentes & eximētes Petri personā, ad solam Ecclesiam in Petro significatam Christi verba dirigūt. Multi autē extēderūt, Domini promissionē ad alios Apostolos: ita quod Petro in persona omniū Apostolorū dicta accipiūt. Sed & nonnulli sunt admittentes soli Petro hæc dicta: principatus tamen singularitatē collatā Petro negant: eod quod similis potestas alijs Apostolis à Christo collata alibi legitur, puta Matth. 18. Quæcūq; alligaueritis super terrā: & alibi. Hæsitant denique aliqui, quo pacto soli Petro clauēs datas esse verificatur, & tamen datas quoq; Ecclesie esse clauēs omnes affirmant. Quocirca ordinē quo nūmerata sūt quinque hæc, sigillatim tractanda sunt. Præponendo vbiq; rationes dubitandi, vt opposita iuxta se posita magis elucescant.

C A P. I.

Petri persona, & non dono reuelationis, aut beatitudinis promissa sunt clauēs, &c.

NO DEFUNT dogmatizantes pontificiam potestatem homini non immediatē collatā, sed dono virtutis mediante: ita quod perditō virtutis dono perire simul pontificiam potestatem necesse sit, tanquam virtus glutinū quoddā sit iungens homini pontificatum. Quo fit, vt horum iudicio clauēs non Petri personæ, sed eius dono collatæ sint in aliquo singulari ministro, puta sacerdote, seu iusto quocūque.

¶ ARGVMENTANTVR autem hi ex huius Euāgelij textu multipliciter:

¶ Primo quia ante omnia Dominus beatitudinem Petri affirmat, dicens, Beatus es, proculdubio in spe vere fidei, non inchoasset enim à Simonis beatitudine nisi ad subsequētem pontificatum spectaret huiusmodi beatitudo: nihil enim impertinens dixisse Christum decet.

¶ Secundo, ex eo quod Dominus adiungit, Simon Bariona, hoc est filius columbæ: vt Hiero. exponit. Quorsū enim Petrus accepturus pontificatum, filius columbæ prænominator, nisi vel eius simplicitas columba significata: iuxta illud, Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ, vel Spiritus sanctus, qui columba designatur, eo quod in specie apparuit in Christi baptismo: ad ecclesiasticum principatū pertineret.

¶ Tertio ex ratione subiuncta, Quia caro & sanguis nō reuelauit tibi, sed Pater meus qui in cælis est. Monstrant enim hæc non à carne & sanguine, sed diuina reuelatione instruēdum esse qui alijs præficatur in Christiana fide erudiendis.

¶ Quarto, ex eo quod Dominus addidit, Tu es Petrus: & non dixit, Tu vocaris Petrus, vt gloss. ibi notat, ob fortitudinem fidei & confessionis constantiam. Hæc enim cum omnibus præcedentibus ad virtutum munera spectant, quæ vt dictum est aut impertinenter preposita sunt, aut ad principatum tunc subsequēter promissum opportuna media sunt.

¶ Vnde & quinto arguunt ex subiuncta prima promissione, Super hæc petram ædificabo Ecclesiam meam. Quum enim ista sit prima promissio Petro facta, quoniam vt Cypria. Hiero. & Aug. exponunt per hanc petram demonstratur ipse Petrus: inquit enim Hiero. super Matth. ædificabo Ecclesiam meam super te: & Aug. in lib. retractat. refert seipsum dixisse, quod in Apostolo Petro tanquam in

petra ædificata est Ecclesia: nec retractat hanc sententiam. Cypri. quoque vbi supra dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi quia tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam: super vnum ædificat Ecclesiam, &c. Quum inquam hæc sit prima promissio facta Petro, & hæc promissio nō immediatē, sed mediante dono firmitatis, & soliditatis ad personā Petri pertineat vt ipsa Domini verba testatur, dū nō dicit, Super te, sed super hanc petrā, hoc est, super te petram ædificationē Ecclesie meæ, cõsequens est, vt subsequētes quoque promissiones intelligatur factæ personæ Simonis, quatenus erat Petrus & filius columbæ, & beatus, &c. Et confirmatur: quia ista promissio non solum est prima, sed principalis: nā præcipuum donum Petro collatū est esse fudamētū Ecclesie. Ex hoc autē quod hæc promissio est prima: & principalis cõsequēs est, vt aliæ promissiones cõsequētes sequatur naturam principalis: ac per hoc nulla promissio est facta personæ humane, nisi mediante dono virtutis: quod erat intentum manifestandum.

¶ N O N est difficile catholico doctore monstrare fallam esse relatum sententiam, dubitando ad damnata inconuenientia. Nihil enim aliud est huiusmodi dogma, quàm hæresis quorūcumque dicentium in malis ministris non inueniri ecclesiasticam potestatem clauēque Ecclesie in solis, & omnibus iustis haberi; Ecclesiamque ex solis iussis constare: quæ omnia reprobatā, & damnata esse constat. Verū, ne hæretici cauentur se opprimi auctoritate prælatorum, & non Euāgelij, ex ipso Euāgelij textu catholica doctrine reddenda est ratio. Ad cuius euidentiam aduerte duas esse in hoc Domini sermone ad Petrum partes: quarū prima secundum planum Euāgelij cõtextum, ac sensum ad confessionem, quam Petrus fecerat pertinet. Nam nihil aliud continet, nisi reuelatæ confessionis actorem fructum seu præmium: & personam, seu personæ conditionem, cui reuelatio facta est. Dicendō Beatus es, fructum, seu præmium pronūtiat: dicendō, Simon Bariona, personam ad literam, seu conditionem personæ mysticā; puta simplicitatem, seu spiritualitatem aperit: & dicendō, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus, actorem reuelationis monstrat: tota ergo prima pars sermonis ad reuelatam confessionem spectat & non ad futurum principatū. Quod vt plenius intelligas, vide singula. Meritō ex accepta reuelatione Simō beatus dicitur: quoniam, si secundum philosophiam beatus in hac vita, qui ad cognitionem supernarum substantiarum peruenit & secundum Euāgelicam veritatem beatitudo viatorum in spe veræ fidei consistit (iuxta illud, Beati qui non viderunt & crediderunt) longē magis Simon beatus fuit, quum ad cognoscendum Trinitatis mysterium peruenit, non innixus reuelationi alijs factæ (vt nobis contingit) sed reuelationi sibi ipsi interius factæ: Ad hanc enim cognitiōnem Petrum peruenisse testatur verba Petri: testatus est Dominus: cõfessus est enim Petrus, Tu es Christus filius Dei viui, confessus fuerat olim Nathanael, Tu es filius Dei: Ioannis primo. confessi fuerant quī erant in nauicula, Verē filius Dei es, Matthei decimo quarto. cõfessus fuerat & Petrus in persona omnium, Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei, Ioannis sexto. Nunquam tamen Dominus beatitudinis præmium apposuit, nisi nunc: quia nunquam confessio facta fuerat quod esset filius Dei naturalis, qualem modo Petrus explicauit, adiungendo illud adiectiuum, Viui. hoc enim dupliciter potest intelligi: primò, vt sit adiectiuum determinans suū substantiuum absolūtē: vt ita dictum sit Dei viui, tanquam dictum fuisset, Dei veri, aut Dei omnipotentis: & sic per accedēs adiungeretur Petri confessioni ad maiorem expressionem, Veri Dei, ad differentiam deorum lapideorum, seu mortuorum: vt Saturni, Iouis, & reliquorum. Alio modo, vt determinet suum substantiuum, scilicet Dei in ordine ad filium, cuius enuntiat Pater, dum dicitur, Filius Dei viui: & sic per se, & essentialiter apponitur confessioni Petri, & constituit Petri confessionem esse per se essentialiter, ac formaliter veram, & altissimi sensus: significatur siquidem hinc plenissimē, & formaliter modus quo Christus est filius Dei, scilicet quod est naturalis filius Dei. Et ne aliquid sensus sententiam claram obumbret, manifestatur quod dicimus ex differenti filiatione nostra & Christi: commune namq; est Christo & nobis, quod sumus filii Dei (secundum quod de nobis scriptū est Ioannis primo, Dedit eis potestatem filios Dei fieri) sed nos sumus filij Dei, quia vult, iuxta illud Iacobi primo, Volūtariē enī genuit nos verbo veritatis: Christus autē est filius Dei, nō quia vult sed quia est. Ratio siquidem quare Deus nos genuit filios, est sua voluntas, qua elegit nos: ratio autem quare Deus genuit Christū, est sua essētia, qua genuit vniuersū Deū, qua & ipse Deus est.

naturæ, sed Dei vitæ: quoniam cuiusque est Filius, conuenit generare filium non ea ratione, qua est, nec ea ratione qua res naturalis est, sed ea ratione qua uiuit. Quod si alius perspicere cupit: iunge hæc simul, scilicet Filius Dei uiuit: quoniam enim constat ex una parte filium sonare genitum talem qualis eius patres est, & ex altera parte patrem significari Deum uiuam: si cointellecta fuerit philosophica traditio, scilicet naturalissimum operum esse omnibus uiuentibus facere tale quale ipsum est (ut habetur secundo de Anima) manifeste uidebis quod dicens Filius Dei uiui, significatur naturalis Filius Dei: ex eo enim quod filius Dei ponitur genitus a Deo dicitur, ex eo autem quod Filius Dei in quantum est uiuus, ponitur quia naturalissimum opus uiuenti quatenus uiuus est, genitus significatur. Acutissime ergo & formalissime Petri confessio Christum non adoptiuum Dei filium, sed naturalem Dei filium manifestat, dicens Christum Filium Dei uiui. Et si alius adhuc intuiti fuerimus, percipiemus in hac responsione claudum non solum duas Trinitatis personas Filium scilicet & Patrem & rationem ac modum generationis, scilicet quod ille naturalis Pater & iste naturalis Filius (ut declaratum est) sed substantialitatem, coeternitatem ac coequalitatem utriusque: nam ex eo quod naturalis Filius est talis qualis est Pater, & Christus dicitur Filius Dei uiui, significatur quoque quod ipse est Deus uiuus: & quum non sint multi dii, con significatur quod est vnus Deus cum Patre, ac per hoc consubstantialis, coeternus, & coequalis. Nec Spiritus sancti persona omisa est. Christus enim sonat uentum Spiritu sancto: ut ipsemet Petrus declarauit Act. 10. Quo fit ut hac confessione Petrus non minus diuina Trinitatis ac generationis mysterium docuerit, quam Ioannes dicens. In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, &c. imo licet Ioannes spiritualis, dum ad immaterialia, intelligibiliumque gradum penetravit. Petrus tamen personas nominibus propriis Filij ac per hoc patris & generationem naturalem cum ratione generandi clarius significauit, dicens, Tu es Christus filius Dei uiui: & ideo iure a Salvatore mundi beatus affirmatur. Ad hunc tam altum huius confessionis sensum intellexit inuenies Origenem, Chrysostomum, &c. Merito quoque ad eandem reuelationem spectat Bariona, dupliciter siquidem ut Hieronymus dicit, potest intelligi: uel legendo, Bariona: id est, filius Ionæ (Bar enim idem sonat quod filius) uel quod uicio scriptorum detracta sit media syllaba: quum deberet legi Bar Ioana: id est filius Ioannis: Simon siquidem creditur a multis filius Ioannis: secundum tamen ueritatem filius fuit Ionæ: ut patet Io. primo. Simo filius Ionæ, tu uocaberis Cephas: licet uicio scriptorum Latinorum Latini codices sint corrupti. Est ergo primus sensus, mysticus tamen. Tu es filius Ionæ, id est columbæ, secundus autem literalis, Tu es filius Ionæ seu Ioanna. Uterque autem sensus propositum personæ exponitur columbæ, simplicitatem ac spiritualitatem personæ ipsius Petri tanquam habilis ad reuelationem suscipiendam indicat. Ad reuelationem namque diuinam suscipiendam simplicitas & spiritualitas maxime preparant: Spiritus enim sapientia discipulæ effugiet scelerum (ut dicitur Sapientia primo) & animalis homo non percipit quæ sunt Spiritus Dei. primæ Corinthiorum secundo. Si autem filius Ionæ uel Ioanna intelligitur, ad confirmationem confessæ ueritatis ualde spectat: quoniam pertinet ad hæc, quod ideo Dominus naturalis patris ipsius non petri, sed Simonis meminit: ut subiungendo, Quia caro & sanguis non reuelauit, sed Pater meus: ex hoc ipso quod patrem suum & naturalem patrem Simonis à regione ponit, tanquam diceret: beatus es Simon filius Ionæ seu Ioannis: quia non pater tuus secundum carnem, & sanguinem reuelauit tibi: sed pater meus, qui in cælis est: ex hoc inquam ipso eruditus quisque intelligat patrem, qui in cælis est, ita esse naturaliter patrem meum sicut Ionas est naturaliter pater tuus. Et hoc iam notauit Chrysostomus dicens, Vanum est dicere, Tu es filius Ionæ uel Ioanna, nisi ut ostendat, quoniam ita naturaliter Christus est filius Dei, sicut Petrus filius Ionæ: eiusdem substantiæ cum eo qui genuit. Oportuit autem Salvatore nostrum commendare Petri confessionem manifestando illius actorem & præmiū, &c. ut petri confessio uera habeatur: & sic ipse uerus ac naturalis filius Dei credatur ex petri confessione, non à carne & sanguine, sed à caelesti patre deriuata: nisi enim hoc manifestasset, confessionem petri ut humanum uerbum acciperemus: nunc autem ut à Deo prolata sententia habemus. Ex quibus omnibus clarè patere potest, quod huiusmodi nihil ad principatū petri pertinens dictum est. Tota igitur prima pars dominici ad petrum sermonis, circa illius confessionem ueratur: & ad probationem fidei de seipso Christo filio Dei uiui pertinet: secunda autem ad Petro promittendum conuertitur: uade & inchoat à reddendo uices ipsi Simoni petro. Et ego dico tibi: tanquam diceret (ut Hieronymus notauit) Tu mihi dixisti, Tu es Christus filius Dei uiui, & ego dico tibi. Tu es Petrus, & super hæc. Vbi aduerte non solum diuersas, uerum non

vnus, sed diuersorum generum promissiones Petro factas esse, nā prima promissio constructionē respicit Ecclesiæ, Aedificabo Ecclesiam meam: secunda autem auctoritatem, Dabo clauis regni cælorum, & quodcunque solueris &c. illa ad Ecclesiæ substantiam, ista ad officium respicit: tantumque inter se differunt, quantum est inter substantiam & officium distantia. Et licet in prima promissione triplex inueniatur intellectus, exponendo per hanc petram uel Christum uel Petrum, uel confessionem Petri, ut Chrysostomus exponit: si tamen subtilius perexerimus, uincit sensus literalis: hoc est, quod per hanc petram demonstratur Petrus. Augustinus enim in libro primo Retractionem c. 12. lectoris iudicio relinquit quæ duarum sententiarum sit probabilior. Petrusne, an Christus demonstratur per hanc petram. Unde ac libertate freti, ex ipso Euangelij textu dicimus, per hanc petram Petram demonstrari: ut patet ex eo quod Dominus dixit, super hanc petram œdificabo. Si enim seipsum demonstrasset, non dixisset, Aedificabo, sed œdifico: quoniam tunc uerè super seipsum œdificabat faciendo de Simone Petro: super Petrum autem non tunc sed post resurrectionem œdificare cepit, & propterea dixit in futuro, œdificabo: ac si aperte diceret, Te quem nunc facio Petrum, postea faciam fundamentum Ecclesiæ meæ. Confirmaturque hic sensus, quia aliter impertinenter præmississet, Tu es Petrus, quum tamen pro maxima re hoc Petro dictum Euangelij insinuet: quum Dominus quasi reddens uices Petro (ut prædictum est) dixerit, Tu es Petrus: quid enim tam magnum sonaret esse Petrum, aut quorsum, Tu es Petrus, nisi subsequenter demonstraretur, Et super hæc petram œdificabo Ecclesiam meam? Unde Hieronimus exponens hunc locum ait, Secundum autem metaphoram petra, rectè dicitur ei, œdificabo Ecclesiam meam super te. Expositio autem Chrysostomi de confessione Petri, in idè redit: quoniam confessio fidei in idè redit cum soliditate seu firmitate fidei, quæ denotat Petrus: non enim differt ab ea nisi tanquam actus ab habitu, & rursus constat quod Ecclesia magis habet pro fundamento fidem, quam fidei confessionem. Unde relinquitur quod ad litteram per hanc petram demonstratur Petrus. Exactius autem loquendo, dic hæc petra, id est, in te petram, in te soliditatem fidei, in te Christum creditum, in te Christum confesum: ut complectaris oēs sanctorum expositiones, nā singulæ uerè quidè sunt, sed partè tantum ueritatis explicarunt: fidè seu fidei confessionem, aut Petrum, uel Christum exponentes. Quum autem utrunque simul iungitur, ita quod & Petri personam & Christi seu fidem simul significari exponitur, integraveritas, integer sensus habetur literè dicitis non super petram, sed super hæc petra. Individuatur siquidem metaphorica petra, & sic hæc: quæ est hoc demonstrato supposito: sicut quæ licet, aliud in Petro ex istis individuatur: & fit hoc quæ est in ipsa petri persona. Hoc igitur integro sensu literalis patefacto & admissio, & amplius aperiendo, scito ex Euangelio omnes promissiones Petro factas cōuenire in hoc quod omnes sunt factæ vnica personæ ipsius Simonis, qui dicitur Petrus: cui dictum est, Tu es Petrus. Manifestaturque sic esse primò de prima promissione, & deinde de secunda. In prima promissione tria respice. primo, Tu, secundo, es Petrus, tertio, super hanc petram. Ex pronome, Tu, demonstratur persona illa cui Christus loquebatur: persona, dico, non qualitas aliquam: nam constat pronomen, Tu, demonstrare substantiam sine qualitate etiam apud grammaticos. Rursus ex pronome, Tu, monstratur vnica persona, ut patet. Ex cōiunctione propterea huius quod est esse Petri ad ly, tu cum dicit, Tu es Petrus, significatur aperte affirmari à Domino illam vnica personam esse Petrum: & quia per hanc petram demonstrat illam eandem petram quam tunc pronome demonstratiuè monstrabat, Tu es Petrus. Significantiſsimè siquidem ille articulus hanc exprimit eandem monstrari petram, de qua tunc erat sermo, quæ & per pronome, Tu es Petrus, monstratur: & hoc tanto clarius, quātò nulla alia petra tunc monstrata, aut nominata inuenitur in Euangelio. Esse igitur futurū Christi Ecclesiæ fundamentum, iungitur huic petra, quæ quia iungitur personæ monstratæ pronome, Tu oportet intelligere, quod esse Christi Ecclesiæ fundamentum permittitur vnica personæ demonstratæ per, Tu: cui tunc datū est quod esset Petrus. Et ut hoc magis ac magis notares, inchoauit Dominus. Et ego dico tibi, non beatitudini tuæ, non filio colubæ, non filio reuelationis: sed tibi. De secunda autem promissione clarissimè patet: quia exprimitur pronomen demonstratiuum substantiæ, dicens. Et tibi dabo clauis. Oportet namque hæc ualde notare, quoniam hinc commenta hæreticorum schismaticorum specie tenus sancta, sed re uenosa confutantur: aiunt enim, Super petram, id est, fidei firmitatem Ecclesiam fundatam. Verum dicunt sed diminutum: quoniam Dominus dixit quidem, super petram: sed non hoc solum dixit, sed addidit articulum, hanc, dicens, super hanc petram: quam proculdubio tunc monstrabat, dicens, Tu es Petrus: si enim super fidei solidū absolutè œdificatur esset, non de articulo sollicitatè ad personam illam. Sed schismatici personalem fundamenti uincitatem

tatem à Christi Ecclesia tollere, per hæc commenta nituntur. Dominus autem hos omnes præuincit, sermonem ad Simonem Petrum sub pronome dicens, inchoas. Et ego tibi dico, & subdes, Tu es Petrus, tu, non beatitudo tua, aut aliquid eiusmodi: tu, non vos, ut vnica fundamenti Ecclesiæ, vnitas quoque personalis à Christo asseruata intelligatur: dū dicitur, Tu es Petrus, tu vnus es Petrus futurus postea fundamenti: quādo super hæc petra, id est, te Petrus œdificabo Ecclesiam meam. Duplex autè aduertenda est inter has promissiones differentia: prima est, quod esse fundamentū Ecclesiæ non promittitur personæ Petri absolutè sed quatenus est Petrus seu petra: clauis autè regni cælorum promittitur personæ Petri absolute. Et habes hæc differentia ex Euangelio: dū de primo dicitur, Et super hanc petra œdificabo Ecclesiam meam: non dixit Super te œdificabo Ecclesiam meam: per hæc enim petra demonstrat totū quod dixerat Tu es Petrus: nā petra reddidit ad ly Petrus & articulum, hanc, reddidit ad pronomen, tu, tāquā si diceret, Tu es Petrus & super te Petrus œdificabo Ecclesiam meam. De clauibus autè regni cælorum non dicitur, Et tibi Petro, neque huic petra, sed simpliciter & absolute Tibi dabo clauis, mostrās phoca, quæ dixit tibi, quæ personæ non qualitati per petra significata, puta fidei promittebat clauis: personæ ergo qualitate, promissū est fore Christi Ecclesiæ fundamentū: personæ uero nūquā promissū sunt clauis regni cælorum. Altera differentia est, quod in prima promissione Petro promittitur Ecclesiæ sustinendi officium, non se Petro, sed Christo actore: nā non dixit, Et super hanc petra œdificabis Ecclesiam meam: sed dixit, Super hanc petram œdificabo Ecclesiam meam: tāquā si diceret, Tu sustinebis tāquam petra me œdificatè Ecclesiam meam super te petra. In promissione uero clauium aperiendi officij, & claudendi non sibi reseruauit Dominus, sed se daturū clauis pmittit: ut ille cui datur agat aperiendo uel claudendo regnū cælorum. Hæc ex Euangelij pleno sensu differentie constat. Ex quibus uideatur colligitur differentia iter officij Petri quo ad potestatem uidei clauibus, & soluendi, atque ligandi, & officij eiusdem ad sustinendam Ecclesiam in fide dum officium clauium homini cōmittitur: officium uero sustinendi Ecclesiam in fide ad Christū ut actorem, ad petram ut rationem sustinendi, ad hominem uero Petrum, ut fundamentum suppositumque spectare dicitur. Oportet siquidem hæc diligentius contemplari, ut sciamus hinc rationem reddere potestibus nos de ea quæ in nobis est fide: ex his enim facile est perspicere, quod clauis regni cælorum non sunt datae sanctitati seu iustitiæ hominis, sed promissæ sunt homini futuro pastori ouium Christi. Si quis autè cōtra huiusmodi exactā expositionē uerborū Euangelij obieciat, eo quod Petrus non fuit ex tunc re, & nomine Petrus: quoniam non perseverauit solidus, ac firmus in fide, ter siquidem postea dominum negauit: ac per hoc uerba Domini sonantia in presenti, Tu es Petrus non sunt sic exactè intelligenda: aduertat sic obieciens se falli confundendo firmitatem fidei & firmitatem charitatis: Petrus quidè ex tunc factus est firmus in fide, dicens Christo. Tu es Petrus: ut Hieronimus testatur exponens, Et ego tibi dico non sermone casto, & nullum opus habentes, sed dico tibi, quia meum dixisse fecisse est, quia tu es Petrus. Nec defecit negando Dominum in fide, quum in corde est, quamuis defecerit in confessione fidei: horum enim distinctio à Paulo Apostolo manifesta est ad Rom. 10. Corde creditur ad iustitiā, ore confessio fit ad salutem, Testatur siquidem Dominus Petrum non defecisse in fide, Luc. 22. dicens, Ego rogauit pro te, ut non deficiat fides tua: constat enim Christum in omnibus exaudiuisset pro sua reuerentia, ut dicitur Hebr. cap. 5. Defecisse autem ipsum in charitate, & perierum manifestat, & Dominus testatur subiungens, Et tu aliquādo conuersus confirma fratres tuos: auersus enim fuit à charitate Christi non à fide, perseverauit ergo semper Petrus. HIS PRÆMISSIS ad obiectiones in oppositū dictū est. Et circa tres primas non oportet insistere, quia iam declaratum est quod impertinentes sunt: nam ad confessionem Petri spectant omnia, quæ in eis afferuntur. Ad alias uero obiectiones, ex illis uerbis, Tu es Petrus & super hæc petra œdificabo Ecclesiam meam, dicitur quod hæc quidem spectat ad potestatem gradum, non secundum officium clauium, sed secundum officij fundamentum. Et ex proposito Dominus dixit, Non tu uocaberis Petrus, sed tu es Petrus: ut affirmaret, tu es Petrus re & nomine: hoc est solidus, firmus cōstans, &c. in fide tanquā petra: ut Leo, Greg. Bedaque exponunt. Nec ex his aliud potest inferri, nisi quod soli habenti fidem conuenit esse fundamentum sustinendi Ecclesiæ in fide, quod gratis concedimus: nam ex hoc non habetur, quod esse fundamentum mediane charitate, seu iustitia conueniat petro, sed mediane fide. Et rursus hinc non habetur, quod esse fundamentum promissum sit fidei simpliciter & absolute: ac per hoc promissum sit cuiusque in quo inuenitur fides: quoniam Christus non dixit, Et super petram, sed dearticulauit eam ad personam adiungens ly, hanc, dicens, super hanc petram proculdubio enim petra tunc demonstrata per præmissa uerba, Tu es Petrus, repetitur: ut qui modo est Petrus futu-

rum sit fundamentum. Quocirca clarè patet, quod sicut solus Simon demonstratus est dicens, Tu es Petrus, solus quoque repetitus est Domino. Et super hanc petram œdificabo Ecclesiam meam. Nulla ergo promissio facta est dono virtutis absolute, sed sola prima inter eas: scilicet œdificatio Ecclesiæ facta est dono fidei non in quocunque, sed in persona futuri pastoris ouium Christi. Ad confirmationem autem inferretur simile esse iudicium de officio clauium & officio fundamenti: responderetur, quod ex differentibus uerbis Domini manifestè declaratum est non esse simile de utroque iudicium. Et licet accessorium sequatur naturā principalis ceteris paribus: ubi tamè (ut in proposito) maxima est in ceteris disparitas: non oportet secundarium assimilari principali. Manifestatur autem maxima disparitas in hoc, quod in officio fundamenti homo se habet quasi totaliter passiuè, dicere Christo, Ego œdificabo super te Petro: in officio autem clauium non dixit, Ego aperiam aut claudam, sed absolute, Tibi dabo clauis regni cælorum. Non est propterea mirum, si aliter promissum est fundamenti officium & aliter officium clauium: illud mediane firmitate fidei, istud homini absolute. Cōsentanea est autè huiusmodi differentia à Christo instituta humanæ etiā rationi: nam vnus clauium siue rectus, siue abusus fuerit, non in uniuersalem redundat Ecclesiam: officium autem sustinendi fidem si aberraret, Ecclesia uniuersalis rueret: de qua tamen Dominus dicit, Et portæ inferni non præualebunt aduersus eam. Promissæ sunt ergo clauis regni cælorum non dono uirtutis (ut hæretici fingunt) sed personæ Simonis Petri, futuri pastoris ouium & agnorum Christi.

CAPVT III.

Persona Petri in se, & non solum in persona Ecclesiæ promissas esse clauis.

NON longè à prioribus recedunt affirmantes clauis regni cælorum non Petro, sed Ecclesiæ à Christo promissas, dicente, Tibi dabo clauis regni cælorum: tanquam dixerit, tibi, hoc est Ecclesiæ significata per te; non tibi, dabo clauis regni cælorum. Nam istis cum prioribus commune est, & eximere Petrum ab hac Domini promissione, & nulli singulari homini datas esse clauis, sed dono Dei promissas esse clauis: solum in hoc differunt, quod priores dono Dei tanquam quolibet iusto, aut saltè in quolibet sacerdote; isti dono Dei in Ecclesia inuenio clauis datas asseuerat, eo quod Petro non ut uni homini, sed ut personam gerebat Ecclesiæ Christum dixisse cōtendunt, Tibi dabo clauis regni cælorum: nūquid; hoc multis argumentis aluere. Unde primo arguunt, Christus exponit seipsum in Euangelio, cui loquatur & cui tradat clauis dicens: Beatus es Simo Bariona, caro & sanguis non reuelauit, sed pater meus qui est in cælis. Vbi aperte Petrus in hac persona non est Petrus, non est caro, neque sanguis, non Simon Bariona, omnino Petrus extra hominem ponitur, & iam non est uilla persona per se, sed referentis Patris auditor cui dantur clauis. Nulli ergo priuato homini datæ sunt clauis, sed soli Ecclesiæ, quia de nullo priuato homine certi sumus habeat necne reuelationem Patris: Ecclesia autem ipsa est de qua dubitatur non licet: ipsa est ergo ille Petrus auditor reuelationis, & acceptator clauium. Secundò, ex coherentibus, Christus enim post gloriosam istam Petri commendationem, quæ ei Petrus prohibuit ne moreretur reprehendit Petrum, uade post me Satana: non enim lapis es quæ Dei sunt. Ut ex subsequuta post commendationem uituperatione clarum fiat illum superiorem Petrum qui clauis accepit, non fuisse Petrum filium Bariona, sed Ecclesiam filium Dei: quæ uerbo Dei genita, uerbum Dei audit & conficitur perseverat in finem non aliquādo non sapiens quæ Dei sunt, nec unquam retro abire iussa sicut Petrus. Tertio, ex eo quod Christus dixit, Super hanc petram œdificabo Ecclesiam meam: hoc est, super fidem à Petro totius Ecclesiæ persona confessam: ac per hoc in qualibet Ecclesia, ubi est fidei petra, illic & clauis. Firmatur autem hoc, quia nec ipse Petrus petra fuit in eadem perseverans confessione: quoniam mox post acceptas clauis errauit: & tamen non sunt ei clauis rursus allata: quare non in sua, sed Ecclesiæ persona eas accepit. Quarto, Quādo papa eligitur, an secū assert clauis uel non? si assert ergo erat papa antequā eligeretur: si non assert, à quo accepit? nunquid ab Angelo de cælo? nonne ab Ecclesia? Itè quādo papa moritur cui reliquit clauis, nisi Ecclesiæ à qua accepit? quid igitur petri dici cōtra hæc euidentissimā experientia optima Euangelij interpretet clauis, nec Petro, nec successori, sed soli Ecclesiæ datas? à qua tāquā minister accepit vnus? eis sacerdos in qualibet Ecclesia. Quintò, format argumentum similibus forme argumento, quo Paulus Ro. 4. & Gal. 4. uirtutem dicens, quod sicut Abrahæ ex fide reputata est iustitia: ita & omnibus, qui credunt reputabitur ad iustitiā. Quare etiā hic similiter: si Petro habenti reuelationem Patri-

¶ Verba Christi Tibi dabo clauas, Petro non in perso-
na omnium Apostolorum
dicta esse.

LXCVSIS prioribus erroribus, tractanda est eorum opinio, qui Petro intelligit in persona omnium Apostolorum dictū a Christo, Tibi dabo clauas, &c. Afferunt ad hoc autem argumenta quatuor. Primum ex interrogatiōe Domini: nam non Petrum solum, sed communiter omnes interrogauit. Vos autem quem me esse dicitis?

¶ Secundum ex persona Petri, quia Petrus primus omnium erat Apostolorum, & personam omnium induit, pro omnibus respondendo. Vnde Chrysostomus dicit omnibus discipulis interrogatis, Petrus tanquā os Apostolorum & caput pro omnibus respondet. Et confirmatur, quia nisi in persona omnium Petrus respondisset, fuisset expectanda aliorum responsio: aut rei fuissent alij Apostoli omnia responsionis ad interrogatiōem Domini, Vos autem quem me esse dicitis.

¶ Tertium ex fructu: quia clauas regni cælorum datæ sunt omnibus Apostolis.

¶ Quartum ex communibus, quia Christus dixit, Quod vni dico, omnibus dico.

¶ ANTE QVAM autem ad hæc respondeatur, ex plano sensu tex. Euan. monstrandum est directā esse hæc domini verba ad Petrum solum. Patet siquidem hoc primò ex principio sermonis Domini ad Petrum, quum dixit, Beatus es Simo Bariona. hoc enim non potest referri verè ad omnes. Tū quia exprimitur proprium nomē Simonis: & explicatur cuius sit secundū carnē, filius, dicens, Bariona, id est filius Ionæ. Tū quia falsum hoc fuisset de Iuda: quoniam non credidit in Christū: vt testatur Io. 6. cap. refert Dominum dixisse, Sed sunt quidā ex vobis, qui non credūt: & statim subdit rationem dicti, Sciebat enim ab initio Iesus qui essent credentes, & quis traditurus esset eum. Et rursum in calce eiusdem cap. dicente Petro pro 12. Apostolis: Et nos credimus & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei: respondit ei Iesus, Nonne ego vos 12. elegi, & ex vobis vnus diabolus est? non potest ergo verificari quòd ad omnes Apostolos dictum sit, Beatus es: quum vnus eorum non crederet, & diabolus esset. Secundò ex subiuncta ratione: quia caro & sanguis nō reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cælis. Nam ex his Domini verbis constat, Petrum reuelationem factam esse à cælesti patre, ita quòd hoc negare esset contrarium fidei: sed non propterea hinc constat alijs Apostolis huiusmodi reuelationem esse factam: scriptura enim hoc non tradit, & propterea eadem facilitate contemnitur, qua affirmatur. Constat igitur hinc quòd ad Petrum verba diriguntur, & non constat, quòd ad alios extenduntur. Tertio, ex subiuncta affirmatione. Tu es Petrus monstrans enim & pronome, tu, & nomē sibi prius impositu à Christo Io. 1. Tu vocaberis Cephas, quòd interpretatur Petrus, quòd ad solum Petrum sermo dirigitur. nam si per pronomen demonstratiuum ad sensum, adiunctis & nomine proprio à natiuitate, scilicet Simo, & nomine patris carnalis, & nomine quo solus cognominatus est à Christo à principio discipularis, scilicet Petrus & interiori dono reuelationis (quòd non constat alijs fuisse cōcessum) nō sufficienter signatū est quòd ad ipsum solum est sermo: quibus quæso verbis describendum fuit ab Euāgelista, quòd ad solum Petrum erat sermo? Et confirmatur: quia eodem pronome demonstratiuo ad sensum vnus est Dominus subiungēs, Et tibi dabo, &c. Et confirmatur ex eo, quòd nō pluribus nec maioribus circūstantiis describitur & nominatur à notariis personæ hæredes, aut legatarius, quàm persona Petri in hoc textu descripta ac nominata est: vt patet colligendo, Simonem filium Ionæ Petrum ex interna reuelatione commendatum. Ex verbis igitur & ex sensu verborum clara luce patet, soli Petro dictum esse, Tibi dabo clauas, &c.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem in oppositum dicitur, ex hoc quòd Dominus interrogauit omnes, non cogi reliquū sermonem dirigi ad omnes: frequenter enim diuertitur sermo à pluribus ad vnum, aut e conuerso. Mater siquidem filiorum Zebedæ petiit, vt sederent duo filij sui, vnus ad dexterā, & alter ad sinistrā: Dominus autē ad filios respondendo, sermonē dirigit: Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? Et si diligeret perspectus fuerit euāgelicus tex. ipsa cōuersio sermonis attestatur, quòd non omni sermone ad omnes dirigebatur: inquit enim Marthæus quòd primò & secundò interrogauit discipulos cōmuniter, deinde ad Petrū sermonē vertit: & rursum ad discipulos sermonem conuertit: nā subditur, Tunc præcepit discipulis suis, vt nemini dicerent quia ipse esset Iesus, &c. Si enim totus iste sermo ad omnes fuisset directus, non narraffet Euāgelista huiusmodi variā conuersionem sermonis. Nec efficit, quòd cōmunis Petro & alijs causa esse dicitur Domini interrogatiōe fit, cum hac enim cōmunitate fiat, & appropiata sit Petro, nam in maiori causa, communis scilicet tentationis, solius Petri ratio habita est: vt ipse Dominus testatur Lucæ 22.

& Christum confitenti clauas dantur: ita necesse est homini similitate: confitenti & reuelationem habenti, clauas donatas esse, quòd nulli nisi Ecclesiæ conuenire potest: quum nullus singularis fidelis constanter, certo, ac perseueranter habere possit hanc confessionem: vt etiam de ipso Petro patet.

¶ Sextò, quia non solum (vt Aug. primo li. de doct. Christiana. ca. 17. testatur) has clauas Christus dedit Ecclesiæ suæ vt quæcūque solueret in terra soluta esset & in cælis: sed etiā, vt ipse testatur super Io. Petrus Apostolus propter apostolatū sui primatū Ecclesiæ gerebat figurata generalitate personā, in persona ergo nō sua, sed Ecclesiæ clauas accepit. Quòd ex Aug. verbis ibidē ampli⁹ firmatur quum dicit, Quòd enim ad ipsum Petrū propriè pertinet, (nā vn⁹ homo erat gratia vnus Christianus) abūdiat gratia vnus, idēmq; primus Apostolus: sed quòd ei dictū est, Tibi dabo clauas regni cælorum, vniuersā significat Ecclesiam. Confirmaturq; eadē sententiā ex verbis eiusdē Aug. Plal. 108. Sicut quādā dicitur quæ ad Apostolū vnus persudere videtur: neq; tamē habet illastrē intellectū, nisi quum referuntur ad Ecclesiā: cui ille agnoscitur in figura gessisse personā propter primatū, quē in discipulis habuit: sicut est, Tibi dabo clauas regni cælorum: ita Iudas personā sustinet inimicorū Christi. Ex his enī verbis apparet Petrū nō in sua, sed Ecclesiæ figurata persona clauas suscepisse. dum hic dicitur nō haberi illastrē intellectū, nisi ad Ecclesiam referatur: & ibi cōtra personales cōditiones Petri aduersatiua cōiunctiōe subditur: sed quòd ei dictū est, Tibi dabo, Ecclesiam significauit. Et confirmatur rursus autoritate Euāgelistæ describētis interrogati Christū, Quē dicunt homines esse filium hominis? nullū certū discipulū respondisse opinionis, quæ de eo erant interrogati verò de se Apostolos, vnū certū Petrum respondere, & constanter absolueret, ac pronūtiare fidei confessionē, vt veram Christi cognitionem in vnitate & firmitate consistere, nō multorum opinionibus velut arundinē agitari doceret. Tenet ergo Petrus Ecclesiæ vnitate figuram: Accedit ad hæc Cypriani autoritas habita. 2. q. 1. loquitur Dominus: dicentis, Quamuis apostolis omnibus post resurrectionē suam pacem tribuat potestatem: tamen vt vnitatem manifestaret, vnitate eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit: hoc vtique erant ceteri Apostoli quòd Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis: sed exordium ab vnitate proficiscitur, vt Ecclesia Christi vna monstraretur. Vnde non vnus, sed vnitas clauas accepit, vt attestatur etiam capitula, omnibus, & quòd vnusque. 24. quæst. 1. ex Hieronymo & Augustino.

¶ AD EVIDENTIAM horum considerandum est, vnum dici à sanctis: scilicet Petrum significasse Ecclesiam, quum clauas accepit Duo autē exponi seu deduci: primum est, Ecclesia accepit clauas, quum Petrus clauas accepit: secundum est, quòd persona Petri non accepit clauas. Vnde dupliciter cōtingit hic errare, vel negando primum, vel affirmando secundum. Et negare quidem Petrum Ecclesiā significasse, est contradicere expositioni sanctorum. Affirmare autem Ecclesiam sic accepisse clauas. & persona Petri nō, acceperit, error est plusquā hæreticus: quoniam Euāgelica per hoc negatur historia, & historia in parabolā vertitur. Parū dicitur, quoniam omnis etiā veteris testamētī historia in parabolā verteretur. Declaro singulari: si enī Petro nō in persona propria, sed solummodo in persona significatē per eū ecclesię promissæ sūt clauas, quum dictum est ei. Et tibi dabo clauas, &c. parabolicus Petr⁹ inducitur, & nō narratur historia, sed parabola, quū dicit, Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogauit Discipulos suos: cum reliquis quæ sequuntur. Et eadē licētia qua hæc historia vertitur in parabolā, omnis alia historia nō solum noui, sed etiā veteris testamētī in parabolā verti potest: scriptum est enī, Omnia in figuram cōtingebant illis. Si enī quia Petrus figuram gerebat ecclesiæ, parabolicus ponitur, & non in propria persona circa clauas, parabolam quoq; necesse est fateri de Martha & Maria, quæ figuram gerebat vitæ actiue & cōtemplatiue: parabolæ quoq; erunt resuscitationes trium mortuorum à Christo: quia figurā gerebat trium generum peccatorū spiritualiter resurgētium: quinimo & mors Christi & resurrectio parabola erit: quia illa nos mortuos peccatorū: ista nos in nouitate vitæ significat: & breuiter vnuerſa sunt rerum gestarum fides in sacra Scriptura ex hac licētia. Vera autē & probata sententiā est, dupliciter aliquid significari: vno modo per modum parabolæ (sicut filius prodigus significat peccatorem, & operarij cōducti ad vineā, significat cultores Dei in Christi ecclesia & sic de alijs) alio modo per modum rei gestæ: ita quæ res verè gesta significat rem aliā: sicut transitus hæbræorum per mare rubrum significat transitum nostrum de vitis ad virtutem, & aduent⁹ Magorum adoratiuum Christum, significat viatorum progressum ad cælestē patriā. Inter hos autē significandi modos hæc est ad propositionem disparitas, quæ in parabolica significatiōe nulla est cura de significantib⁹ personis secundū seipsas: quoniam ad significandum tantum describuntur: quemadmodum apud Poetas fit in comœ-

diis & tragædijs. Quum autē res gesta significat, oportet primò omnem curam adhibere ad rem quæ geritur, & ad personas secundū seipsas: quia sensus literalis in hoc consistit, ex quo solo secundum Dionys. & Aug. efficitur trahitur argumentū. Vnde oportet primò verificare in historiis res gestas & dictas de personis secundum seipsas ad veritatē fidei: & deinde potest superaddi sensus spiritualis, quo res gesta significat aliā, quo persona historica figurat aliquid aliud: & hoc ad ædificationem Christi fidelium: nō ad comprobandum ea fidei quæ in controuersiam veniunt. Quocirca oportet primò ad veritatē fidei saluandā sensū historicum tenere, & personā Petri non vertere in personam parabolicā, quæ de fidei agit historia, & sensus literalis inuestigatur Euāgelicæ historiæ, quando venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogauit primo ac secundo, audiuit responsiones primo Discipulorū: deinde Petri respondit Petro, dixit, promissitq; clauas regni cælorum. Et firmata veritate sensus literalis, quod personæ Petri dictū promissūq; est, superaddere licet sensum mysticum, quo Petrus figurat Ecclesiā, sicut apparet in similibus, puta in significatiōe vitæ actiue per Marthā (cui dictū est, Solicita es & turbata erga plurima) & cōtemplatiue per Mariā, de qua dictum est, Optimam partē elegit, quæ nō auferetur ab ea: & sic de alijs. Patet ergo Petro in persona Ecclesiæ promissas esse clauas, verum est sic vt personæ ipsius Petri primo, & ad lrām promissæ sūt: quia illud verificatur secundū sensum mysticum, hoc autē secundū solum literalem.

¶ AD PRIMVM ergo in oppositū dicitur, clarū ex antedictis esse verba illa Domini (Beatus es Simon Bariona: quia caro & sanguis nō reuelauit, sed Pater me⁹) (nō ad Petri primatū, sed ad ipsi⁹ cōfessionē, & cōfessionis fructum spectare: & propterea tanquā imprinētia lōgē sunt à proposito secundum literale solum. Has autem Petri cōditiones trahere mystica interpretatiōe ad Ecclesiā, quæ sustineri possit, intolerabile tamen est, vt sensus mysticus excludat literalem, Petrus excludat seipsum auditor excludat eum, qui audit, & Simon Ioannes vertatur in parabolicam personam.

¶ Ad secundum vero dicitur, falsò interpretari fide, cur post tantam cōmendationem Petrus reprehensus fuerit: nam secundum planum literæ sensum commendatur primo persona Petri ratioe diuini doni, deinde reprehenditur ratione proprijs sens⁹, neutrum autem secundum historiæ fidem spectat ad alium quàm ad Petrum: quoniam tam commendatio quàm reprehensio personalis fuit. Secus autem est secundum sensum mysticum: quo quilibet proprijs sensus & affectus in Petro reprehenditur, & quilibet diuinæ reuelationis scētator in Petro commendatur.

¶ Ad tertium dicitur, per hanc Petram demonstrari ad litteram fidem in hoc, id est Petro, vt ex dictis patet. Et propterea non sequitur, quòd cuiuslibet partiali ecclesiæ, vbi est fides, æqualiter datæ sint clauas: sed sufficit cuiuslibet fidei ecclesiæ datas esse in totius ecclesiæ capite, quòd est hæc petra, super quam Christus ædificat ecclesiam suam. Et ad confirmationem dicitur, quòd licet Petrus errauerit, non tamen debet esse petrarum quia per illa verba, quæ obijciuntur, Absit à te Domine, non erit tibi hoc, Petrus, nec fidem nec charitatem perdidit. Vnde & Dominus non dixit ei, Vade Satana vt tentatori dixerat, sed modificauit dicens, Vade post me Satana: tanquā diceret, Sequi tu me debes, nō ego affectum tuum. Tum quia, vt predictum est, quum postea Christum negauit fidem non perdidit, sed petra fidei perseuerauit in corde. Et tamē vt Theophyl. Lu. 22. notauit, Christus iterum ipsum in Apostolico gradu restituit, dicens, Confirma fratres tuos.

¶ Ad quartum dicitur, quòd quum Papa eligitur, neque secum clauas affert neque ab ecclesia illas accipit: sed à Christo nō noua traditione, sed antiqua, illam et qua tradidit Petro. Ecclesia siquidem ministerio electionis personam deputat quæ Petro succedat: Christus autem ipse in beato Petro cuiuslibet successori clauas tradidit, & propterea vana est quæstio, à quo accipit, aut cui relinquit moriens: verbum enim Christi semper viuum dat clauas cuiuslibet succedenti, & non vnus alteri relinquit.

¶ Ad quintum dicitur, argumentum esse similis formæ, sed dissimilis materiæ: & propterea non tenere. Iustitia siquidem & fides bona sunt animæ, ad utilitatē ipsius credentis & iusti: clauas autē potestatem significat, ad aliorum regimen ordinatam: & ideo licet cuiuslibet credenti imitanti Abraham, reputetur fides ad iustitiam, sicut Abraham: non tamen cuiuslibet credenti & consentienti Christum, imo nec cuiuslibet Petro imitanti Petrum in fide dari oportet clauas, id est, potestatem aperiendi & claudendi alios, sicut nec cuiuslibet imitanti fidem Abraham datur, quòd sit pater multarum gentium quòd in femine suo benedicantur omnes gentes, quæ tamen Abraham credenti data sunt. Quòd autem additur, nulli Ecclesiæ conuenire posse constanter, certò ac perseueranter habere Petri cōfessionem, si ad singulares personas refertur, Paulus Apostol⁹ ad Romanos octauo, cōfutat, dicens, Quis nos separabit à charitate Christi, tribulatio, an angustia, &c: & subdit, Cert⁹ sum

dicens, Simon, ecce Satanas expetiuit vos, vt cribraret sicut triticum: ego autem rogauit pro te, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Vbi patet omnes expetitos a Satana: & tamen Dominum pro solo Petro orasse. Orati, inquit, pro te, non pro vobis: imò alios Petro commendauit. Ad secundam obiectionem ex persona Petri dicitur, quòd gerere personam communem, seu respondere pro omnibus Apostolis, potest intelligi tripliciter. Vel ex officio, puta quia habet curam eorum, Vel per viam commissionis, puta quia Apostoli commiserunt Petro vt in persona omnium pro omnibus responderet. Vel per viam ratificationis vt quia responsio data à Petro, grata fuit communiter Apostolis, vt potest congrua ac eximia. Et quidem quòd Petrus non gereret personam communem ex officio, ex eo patet quòd nondum erat constitutus pastor eorum neque propriè erat caput eorum, nisi sicut primus inter canonicos potest dici caput canonicorum. Similiter quòd non ex commissione Apostolorum responderet, non solum ex eo patet quòd huiusmodi commissio voluntariè affirmaretur (quoniam ex Scriptura non habetur) sed ex eo cõuincitur, quòd Dominus expressè testatur, Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus. Vbi excludit non solum omne humanum consilium, sed etiam disciplinam, & ex sensibili auditu doctrinam ipsius Christi, dũ interiori spirituali reuelationi Patris, qui in cælis est, Petri notitiam, qua Christum Filiũ Dei vni cõfessus est, attribuit. Si enim ex consulatione cũ aliis Apostolis responsũ dedisset, non sibi dictum fuisset. Quia caro & sanguis non reuelauit tibi: quũ inter eos esset cõsanguinitas & carnalis propinquitas: & similiter non fuisset recursum ad actorem omnino spirituale & designatũ tam à remotis, scilicet in cælis. Hæc enim omnia manifestè testantur Petri confessione nõ ex Apostolorum cõmissione, sed ex interiori ipsi Petro facta reuelatione processisse. Et confirmatur hoc ex contextu Euangelij: nam præposita Domini interrogazione prima Discipulorũ (quem dicunt homines esse filium hominis) quia responsio fuit cõmunis, Euangelista dicit, at illi dixerunt: in secũda verò interrogazione eorũdem (Vos autè què me esse dicitis) quia responsio propria fuit Petro. Euangelista dicit: Respondens Simõ Petrus dixit. Et confirmatur rursus ex Ioan. 6. cap. Vbi differentiã aperte notare possumus inter Petrũ in persona omnium loquentẽ vel in persona propria: nam ibidem loquens Petrus in persona omnium Christo Domino dicenti, Nunquid & vos vultis abire? respondit ei Simon Petrus in persona omnium, Domine ad què ibimus? verba vitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus quia tu es Christus filius Dei. Et subdit Euangelista, Respondit ei Iesus. Nonne ego vixi diuocem elegi, & vnus ex vobis diabolus est? Vbi conferendo textũ Ioannis textũ Matthæi aperte apparet, quũ tũc apud Ioanẽ in persona omnium Petrus respondit, loquens est numero plurali primæ personæ, dicens, ad què ibimus? & nos credimus & cognouimus, & similiter Dominus respondit nõ Petro: sed eis, hic verò apud Matth. omnia sunt in numero singulari cum pronomibus demonstratiuis solus Petri, tam in responsione Petri, quã in replicatione Domini, & promissionibus ac assertionibus, Tibi, inquit, dabo, nõ vobis: quòdcunq; ligaueris non quòdcunq; ligaueris: tu es Petrus, nõ vos estis Petri, vt patet in litera. Huiusmodi enim differentiã manifestat quòd Petrus ex propriis intuitus à cælesti Patre habitis solus respondet, solusq; à Christo monstratur. Nec putes propterea à hanc eandẽ esse lectiõem apud Matthæũ & Ioanẽ: quoniam ista Matthæi fuit postea, quæ referuntur à Ioanẽ. Quòd ex multis patet: illa enim Ioannis fuit post miraculum de quinque panibus, & in Capernaum, vt ibidem apparet: quòd autè referet Matthæus, fuit non solum post miraculũ de quinque panibus sed etiã post aliud miraculũ de septẽ panibus: vt patet Matt. 16. & fuit in partibus Cæsareæ Philippi. Dicendũ est ergo, quòd responsio Petri tanquã grata & rata pro omnibus, dicitur fuisse in persona omnium, sicut frequenter cõtingit, quòd collegis pluribus interrogatis, primo bene respondente, ab omnibus, vt rata habetur responsio, & pro omnibus respondisse primũ frequentissimo vsu dicimus. Et sic intelligenda sunt verba Chrysol. & glo. interli. & quorumcunq; aliorũ dicentiũ, quòd Petrus respondet pro omnibus: erat enim os omnium tanquã ratificatũ ab omnibus. Vnde Chry. Homel. 55. super Matt. subdit: Solus Petrus respondet: & cõfessum præstuluit ac præueniens ait, Tu es Christus, &c. Vbi vides non consilio aut commissione aliorũ respondisse, sed præuenisse. & Aug. de verbis Apostoli sermone 31. ait, respondit Petrus vnus pro omnibus, quia vnitas in omnibus. Vbi videre potes quare dicitur Petrũ respondisse pro omnibus, non ex commissione omnium, nõ ex officio, sed ex vnitute omnium: quia scilicet omnes erant fratres, & quod primus eorum optinè respondit omnibus placere fecit. Sicut inter fratres vnus, ac vnanimis quòd ab vno bene dicitur, ab omnibus ratũ habetur, & vt ab omnibus dictum sumitur. Et hinc patet responsio ad cõfirmatione subiunctam, ex eo enim, quòd Christus Petri responsione approbauit & commendauit, Petrumque beauit, ac illi

tot promissit, vanũ apparet expectatione ingerere, vt audiantur alij quis enim aliud dicturus esset quam quòd diuinitus reuelatum, & sic remuneratum videt. Vnde nec remanserunt non respondentes alij quia gratam eis esse Petri responsionem si fecit. Insinuatur autem Petri responsionẽ alijs Apostolis gratam fuisse non solum ex hoc quòd est rationi consentaneum iuxta humanum morem: sed ex subiunctis statim Euangelistæ verbis, Tunc præcepit Discipulis suis, vt nemini dicerent, quia ipse esset Iesus. Hoc liquidem præcepto monstratur Discipulos Petri confessione tenuisse: ideo enim ne aliis dicantur inhihentur. Ad tertiam autem dicitur, quòd si intendit argumẽtum promissas per verba hæc omnibus Apostolis clauẽs, principium peti: hoc enim est quòd probandum erat. Si verò intendit: quòd per alia verba Dominus Apostolis aliis clauẽs regni cælorum tradiderit ad sequens spectat capitulum, vbi hoc tractabitur. Ad quartam obiectione dicitur, quòd autoritatẽ illã, Quòd vni dico, nullibi inuenio in Euangelio. Veruntamẽ vbi cunq; inueniatur, dicitur quòd ad literã intelligitur de dicere doctrinali: Marcus testatur in simili c. 8. Quòd vobis dico omnibus dico: vigilate: Potest nihilominus ad proteruos dici, quòd in hac autoritate non habetur, quòd vni do omnibus do: aliud est enim dicere, & aliud dare: præsens autè sermo nõ de dicere, sed de dare est: inquit enim Dñs, Tibi dabo clauẽs regni cælorum: & propterea autoritas nõ est ad propositũ. Ex quib' omnib' patere potest, quo ex his Dñi verbis Matt. 18. solus Petrus promissionẽ accepit clauium regni cælorum.

CAPVT V.

¶ Apostolis aliis non esse alias collatum, quod Petro.

VAMVS fateantur multi præmissum textum Euangelij ad solum Petrũ pertinere, affirmant tamen nonnulli totum hoc, quòd Petro promissum est, datũ esse à Christo aliis relictis Apostolis, idque verum esse multis affirmant argumentis ex sacra Scriptura. Primò Matth. 23. Apostolis communiter dicitur, Quæcunq; ligaueris super terrã, erunt ligata & in cælo: & quæcunq; solueris super terrã erunt soluta & in cælo. Vbi que patet potestatem prius Petro promissam, ad omnes extensam esse. Secundò, Ioan. 20. Apostolis communiter exhibetur clauẽs Petro promissas dicendo, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Tertio, Ioan. quoque 20. Apostolis cõmuniter dicit Christus, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Et similiter Mar. ult. & Matt. ult. omnes cõmuniter misit ad docendũ, prædicandũ, &c. Deinde manifestatur idem ex facto: nam Act. 8. Petrus missus cum Ioanne legitur in Samariam ab Apostolis, qui erant Hierosolymis. Et Act. 15. in synodo de legalium obseruatione præsentẽ Petro Iacobus dedit sententiam dum dixit, Ego iudico non inquietari eos. &c. ad Gal. quoq; 2. Petrus & Iacobus & Ioannes qui videbantur columen esse, & extras dederunt paulo & Barnabæ societatis ex quib' gestis equalitas comprobatur Petri & aliorum Apostolorum. Affertur demum mille autoritates Sanctorum sonantes equalitatem Petri & aliorum Apostolorum, vt est illa Cypria. & habetur 24. q. 1. loquitur Dominus, dicentis, quòd parè potestatem omnibus Apostolis tribuit: & hoc vtrique erant ceteri Apostoli, quòd Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis. Et illa Hierony. contra Iouin. lib. 1. c. 14. At si tu dicis, Super petrum fundatur Ecclesia, licet id ipsum in alio loco super omnes Apost. fiat, & clauẽs regni cælorum cuncti accipiant, & ex equo super eos Ecclesiæ fortitudo solidetur, Et quæcunq; aliq; similes.

AD EVIDENTIAM horum, scito ex Euangelico textu duo inueniri singulariter promissa petro, quibus Orig. addidit tertium. Primũ est, Super hanc petram edificabo Ecclesiam meã. hoc enim soli petro promissum legimus. Secundum est, Tibi dabo clauẽs regni cælorum, quòd nulli alij inuenitur promissum Tertium ab Origen. notandum est, quòd petro dicitur quòd cunq; ligaueris super terrã erit ligatũ & in cælis. in numero plurali, & similiter. Quòdcunq; solueris super terram, &c. Apostolis aut cõmuniter dicitur, quòd erunt ligata, aut soluta in cælo, in numero singulari. Et ratione subdit: quia nõ sunt tantæ perfectionis, sicut Petrus.

Inter quatuor ergo promissiones petro factas, primæ ab aliis differentiã clara est: nõ cõstat aliud significari per fore Ecclesiæ fundamentũ (quòd explicat, Super hanc petram edificabo Ecclesiam meam) & aliud per habiturã clauẽs, & soluere & ligare: Sed differentiã inter secundam (id est inter clauẽs regni cælorum) & tertiam ad quartam (hoc est ligare & soluere) nõ est vsquequaque nota, apparet siquidẽ iuxta literẽ superficiem per clauẽs potestatem, per ligare autem & soluere explicatos esse actus potestatis, vt efficaciam clauium declararetur, quo pacto scilicet ad cælorum regnũ pertingerent. Huiusmodi enim efficaciam manifestatur dicendo, Quòdcunq; solueris super terram, erit solutum & in cælis, & quia pluraliter cælorum regnũ promiserat. ideo pluraliter dixit in cælis. Et iuxta hunc sensum promissio clauium à promissione soluere-

soluendi & ligandi differunt, sicut promissio potestatis à promissione actũ illius explicatiua. Sed hæc verã quidẽ, sed nõ totã continent Euangelij sententiã. Quòd vt plenius intelligas, scito duplicis generis inueniri actus clauium, quidam enim sunt actus adæquati ipsius clauibus: quidã verò minores ipsis. Illi sunt velut actus totales, isti actus partiales. Adæquati autem clauibus actus sunt, aperire, & claudere: partiales autè sunt, ligare, & soluere. Declero singula. Quòd aperire, & claudere sint actus adæquatos clauẽs, & voces sonant, & officium clauium clarissimè testatur, clauẽs enim solummodo ad aperiendum & claudendum sunt. Nec desunt Scripturarum testimoniatam ex veteri quã ex nouo Testamẽto. Eia. renim 22. quũ dictũ esset: Et dabo clauẽs domus Dauid, subditur, Et aperiet & claudet: & similiter Apoc. 3. idẽ repetitur. Quòd verò soluere & ligare sint actus clauium doctores omnes testantur. Quòd autè sint actus partiales, & nõ adæquati clauibus, ex hoc patet, quòd soluere & ligare se habent ad aperire & claudere, vt partes ad totum: omnis enim qui soluit aliquid, aperit illi regnũ cælorum: sed non omnis qui aperit alicui regnũ cælorum, soluit illum: & similiter omnis qui ligat claudit, sed non omnis qui claudit, ligat. Et ne per multa diutius vagemur: sed solida ratio simul cum veritate pateat, soluere & ligare actus sunt iudiciales, siue in sacramẽto poenitentiæ, siue in foro ecclesiastico, aperire & claudere actus sunt superiores, comprehendentes sub se & actus iudiciales, & actus nõ iudiciales: vtrisque enim clauditur & aperitur regnũ cælorum. Et quidẽ, quòd cælorum regnũ multi claudant aliis absque vinculo iudiciali, testatur Dominus Luca 11. dicens, Væ vobis legisperitis, qui tulistis clauẽ scientiæ, ipsi nõ introistis, & eos qui introibant prohibuistis. Quòd verò regnũ cælorum aperiant absque actu iudiciali, magistris rerum experientia monstrat: dum pastoris præditiã, gubernatione, ordinatione, doctrina, dispensatione, conuocatione, &c. cõtinuè aperitur Ecclesiæ regnũ cælorum, Differt ergo promissio clauium (Tibi dabo clauẽs regni cælorum) à subiunctis duabus reliquis. Et quòdcunq; ligaueris, & quòdcunq; solueris) secundum rẽ promissam, non solum sicut potestas ab actibus, sed sicut potestas ab actibus inadæquatis, seu minoribus & partialibus: ita quòd quum promissæ sunt clauẽs Petro, promissæ est potestas aperiendi & claudendi regnũ cælorum: quum autem promissum est eidẽ, Et quòdcunq; ligaueris. Et quòdcunq; solueris explicata est clauium efficaciam in actibus minoribus, vt perciperemus quòd si partialium actuum tanta est efficaciam, multo magis adæquatorum actuum efficaciam pertinget ad cælos, Quocirca promittendo clauẽs, promittitur totum: promittendo autem actus soluendi & ligandi, non promittitur totum, sed promittitur actus partialis. Et propterea ex hoc, quòd soli Petro promissæ sunt clauẽs regni cælorum, fateri oportet soli Petro promissam esse potestatem aperiendi & claudendi regni cælorum: non quòd solus aperire & claudere possit cælorum regnũ: nõ vt prædictum est, quicunq; soluit aliquem, aperit illi regnũ cælorum, sed quia solus potest quicquid pertinet ad aperiendum & claudendum regnũ cælorum, nõ istis vel illis, sed Ecclesiæ edificatæ super eum à Christo. Hunc sensum, hancque differentiã ad literam verificari ex tribus vltra prædicta declaratur primò ex interposita semper coniunctio ne copulatiua in textu euangelico: ait enim, Tu es Petrus & super hæc petra, & tibi dabo clauẽs, & quòdcunq; ligaueris, & quòdcunq; solueris: diuersitatẽ enim promissarum rerum cõiunctio copulatiua insinuat. Secũdò, quia Dominus nõ dixit, & quicunq; aperueris, & quicunq; claueris, sed dixit, quòdcunq; solueris, & quicunq; ligaueris. Si enim clauẽs exponere voluisset per adæquatos proculdubio actus (qui sunt aperire & claudere) exponendæ erant: sed vbi ad ligandum & soluendũ descendit, manifestauit se nõ exponere clauẽs, sed ad minores actus clauium transire. Tertio, ex eo quòd nunquã Apostolis promissit, aut dedit clauẽs regni cælorum, vel illarũ adæquatos actus, scilicet aperire & claudere regnũ cælorum: sed de partialibus actibus clauium locutus legitur cum Apostolis: & dicẽdo, Quæcunq; alligaueritis super terrã, &c. dicẽdo, Quorũ remiseritis peccata, &c. Et si inuestitur, quòd nec etiã Petro Dominus actũ adæquatos clauibus dedit, aut promissit, sed nõquã promissit, quòd aperiret & clauderet. Absit à diuina sapietia, vt silẽtio inuoluerit actus adæquatos clauium: quum enim explicauit cuius esset clauẽs, vt aperiendi, & claudendi, explanauit proculdubio actus adæquatos clauium, qui sunt aperire & claudere. Cõstat autè ideo adposuisse, regni cælorum, vt exponeretur, quòd promissit soli Petro clauẽs regni cælorum, promissit soli Petro adæquatos actus clauium: seu, quòd idẽ est, clauẽs secundum actus adæquatos clauibus: & post hanc promissionẽ descendit ad actus iudiciarios, Et quòdcunq; ligaueris, Et quòdcunq; solueris: vt prædictũ est. Ex Euangelico igitur textu duæ euidenter restant soli Petro promissiones: hoc est forte fundamentum Ecclesiæ, (super hanc petram edificabo ecclesiam meam) & dandas ei clauẽs regni cælorum: Et tibi dabo clauẽs regni cælorum.

Nec carent hæc obiectionibus. Nam cõtra primam promissio-

nem opponitur aut solum Christum esse fundamentum Ecclesiæ (iuxta illud primè ad Cor. 3. Fundamẽtum aliud nemo potest ponere præter illud quòd positum est, quòd est Christus Iesus) aut si multiplex fundamentum admittitur, non solum Petrus est Ecclesiæ fundamentum, sed etiam alij Apostoli: iuxta illud ad Eph. 2. Superædificati super fundamentum Apostolorum: & Apoca. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum.

Contra secundã verò opponitur primò, Si promissione clauium promittitur tota potestas, cur post totum promittuntur partes? Quòdcunq; ligaueris, & Quòdcunq; solueris: fuisset enim hæc promissio in toto. Secundò, Si soluere & ligare sunt partiales actus clauium, cur theologi in 18. & 19. dist. 4. sen. de clauibus tractando, diffiniunt eas per actus iudiciales, qui sunt ligare & soluere? diffinitio enim per proprios & adæquatos actus dari debet.

Tertio, Cur clauẽs apostolicæ in ordinatione presbyterorũ dari affirmantur, si illis non conferuntur nisi minores actus clauium?

Quartò, Cur clauẽs dicuntur clauẽs Ecclesiæ, & non dicuntur clauẽs Petri, si soli Petro primò data sunt?

Non est autè difficile his satisfacere. Et obiectiones quidem contra primam promissionẽ Petro factam vt foret fundamentum Ecclesiæ, respondetur, quòd esse Ecclesiæ fundamẽdũ simpliciter, id est totaliter propriũ est Christo: esse autem fundamẽtũ Ecclesiæ secundum aliquod tempus, vel secundum aliquam rationem particularem, cõmunicatum est aliis. Et sanctis quidem quibus reuelata est doctrina fidei pro Ecclesia, comunicatum est esse fundamentum sub rationibus Apostolorum & Prophetarum, Petro autem vltra prædictam rationem promissum est fore fundamentum secundum rationem pastoris totius Ecclesiæ Christi: secundum quam rationem non conuenit aliis Apostolis esse fundamẽtũ. Et propterea diuersimodo dicitur fundamentum de hoc triplicem modo: de Christo enim dicitur cum exclusione aliorum (Fundamẽtum aliud nemo potest ponere, &c. de Apostolis verò & Prophetis dicitur cum additione fundamẽti totalis, id est Christi: dũ & ad Eph. 2. adiungitur, ipso summò angulari lapide Christo Iesu. (vbi Aug. dicit, Ne apostoli vel Prophetæ, in quibus fundata est ciuitas, se tenerent in se, in Christo totum innititur primo fundamẽto: quòd fundamentum in summo est nõ in imo, vt in corporali fabrica.) Et Apoc. 21. subiungitur, Et agni id est Christi. De Petro verò adiungit ipse Christus, edificabo Ecclesiam meam, vt ostendatur ex Christo principaliter pendere Ecclesiæ edificium.

Ad quæstia verò circa promissas clauẽs respondendũ, dicitur ideo post promissum totũ per clauẽs, promissas quoque esse partes per, Quòdcunq; ligaueris; & quòdcunq; solueris, vt monstraretur diuersitas rerũ promissarũ. (Si enim sub vnica promissione omnia cõprehensa essent absq; coniunctioibus copulatiuis, aut solè clauẽs promissæ fuissent, adæquatas putasses, & exhaustas clauẽs per hæc duo, Quòdcunq; ligaueris, & quòdcunq; solueris. Nunc autem, quia tam aperte promissarum rerũ diuersitas monstrata est, exprimendo singula cõiunctioibus copulatiuis, clarè intelligimus non totum quòd promissum est Petro, promitti aut exhiberi cuiusque alteri per hoc, quòd promittitur aut datur. Quòdcunq; alligaueris, & quòdcunq; solueris, &c. sed per hoc promitti aut dari tantũ quòd tertio & quarto loco promissum est & Petro.) Et inde videres manere primas promissiones apud Petrum solum,

Ad secundum verò quæsitum responderetur, ideo clauẽs à Theologis per actus iudicis diffinitas, quia de clauibus ordinis tractabant: vt patet in tex. Magistri sent. tam in principio di. 18. (vbi affertur Amb. dicens, Ius enim hoc solis permittitur est sacerdotibus) quã in principio dist. 19. vbi dicitur, Dantur hæc clauẽs per ministerium Episcopi in promotione sacerdotij: quum enim sacerdotalem recipit ordinẽ, simul & has clauẽs recipit, Et per hoc soluitur tertium quæsitum.

Ad quartum autem, quòd nõ de re, sed de nomine est, & propterea extraneum quodammodo est, respondetur quòd clauẽs dicuntur & Ecclesiæ & Petri: solum enim Petrus clauiger dicitur regni cælorum. Et Petri quidẽ sunt vt capitis ventis, vt per quem ad Ecclesiam deriuantur: ecclesiæ autem sunt & vt finis (quia propter Ecclesiam Petrus habet clauẽs) & vt ventis in suis episcopis & sacerdotibus: ita tamen quòd secundum eorum totalitatem Ecclesia vitur illis in suo capite, secundum autem partiales vias vitur in Episcopis & aliis ministris. Remanet ergo solida sententia dicta.

AD PRIMVM autè argumentorum in principio allatorum dicitur Dominũ per illa verba, Quæcunq; alligaueritis super terrã, &c. non adæquasse promissiones quatuor factas Petro, sed solas duas vltimas, vt litera ipsa testatur. Et propterea nõ dixit Dominus, Dabo vobis, aut Ecclesiæ clauẽs regni cælorum: quum tamen dixisset Petro corã eisdem, Tibi dabo clauẽs regni cælorum; Vnde ex hoc ipso, quòd aliis Apostolis Dominus dixit, Quæcunq;

alligaueritis, &c. non facta mentione de clauibus manifestè habetur quòd non totum quod promiserat Petro repetit in potestate aliorum, tanquam Petro totum, aliis verò partes commissurus.

¶ Ad secundum verò dicitur, quod post resurrectionem dicendo, Quorù remiseritis peccata, &c. data sunt tantum clauis ordinis, sed non in sua totalitate: quoniam data sunt tantum clauis ordinis, vt comuniter Doc. dicunt, & bene. Vnde ad litteram quum dicitur, Quorum remiseritis: constituitur iudex ecclesiasticus in sacramentò penitentia, quantum est ex parte ordinis: quum verò Matt. 18. dicitur fuit eis, Quaecunque alligaueritis super terrà, sermo erat de iudicio ecclesiastico in foro iudiciali. Vnde & comuniter dicitur & bene, quod tunc sermo fuit de actibus clauium iurisdictionis: potest autè de actibus clauium ordinis. Et quoniam (vt declaratum est) neutrum iudicium etiam simul sumptum adæquat clauis Petro promissas, sed soluere & ligare in vtroque foro partiales sunt actus clauium Petro promissarum: ideo per vtraque potestatem simul nõ adæquatur potestas Petro promissa. Vnde disputationibus vacantes, caueat à sophistis, opponentibus clauis ordinis & clauis iurisdictionis adæquare clauis Ecclesie. Venenum later hic: quoniam, propriè & formaliter loquendo, clauis Petro promissa superiores sunt & clauibus ordinis, & clauibus iurisdictionis, & propterea Dominus non per actus ordinis aut iurisdictionis eas exposuit, sed per regnum cælorum proculdubio aperiendum vel claudendum. Ita quòd perspicacius intuèdo (vt prædictum est) Domini verba, Tibi dabo clauis regni cælorum: per illam particulam, regni cælorum, exposuit regni actum adæquat, scilicet aperire vel claudere: regnum enim cælorum aperiendum vel claudendum, actum aperiendi vel claudendi secum fert: cõstat autem, quod aperire & claudere regnum cælorum, actus sunt longè superiores omnibus actibus iudicialibus, tam clauium iurisdictionis, quàm clauium ordinis. Importunè denique instantibus nouas nunc inferri Ecclesie clauis: hæc tamen non sunt auditæ nisi clauis ordinis & clauis iurisdictionis. Vnde nõ tertie clauis in Christi Ecclesia: Respondeatur, me non inuenisse, aut fingere nouas clauis re, aut nomine: sed si æqua lance librare fas est, hæc cum obiectis, inueniuntur obiectes seipfos arguere, nam neque clauis ordinis, neque clauis iurisdictionis tradidit sacra Scriptura, sed doctores explicarunt: clauis autè regni cælorum Christus Dominus ore proprio consecrauit. Ego de clauibus regni cælorum loquor, nõ nouitates introduco: ex ipsis Domini verbis iuxta sensum litteralem perspicacius intellectum manifesto quæ dico. Oportet autem arguentes considerare subtili? Doctorum sensum, & vel ex hoc ipso quod doctores distinguunt regni cælorum clauis in clauis ordinis & clauis iurisdictionis, intelligere superiores esse clauis regni cælorum vtrisque, & vtraque significare partes clauium regni cælorum, ac per hoc clauis regni cælorum significare totum maius & superius suis partibus, quum simpliciter, & absolute dicuntur, vt Petro promissæ sunt: quoniam verò ad partes applicatur significare tam clauis ordinis, quàm clauis iurisdictionis: vtraque enim clauis regni cælorum appellatur. Vnde acuti lectionis officium erit discernere quædo doctores de clauibus regni cælorum absolute, & quando de clauibus regni cælorum applicatis ad ordinem vel iurisdictionem loquuntur.

¶ Ad tertium dicitur, quòd ipsa Domini verba testantur quòd de apostolatus autoritate sermo est, quum dicitur sicut misit me Pater, & ego mitto vos: mittere enim & mitti ad apostolatū spectat: iuxta illud Ioannis 13. Non est seruus maior domino suo, neque Apostolus maior est eo, qui misit illum: & propterea hinc non habetur nisi paritas apostolatus. Et similiter per alios textus, quibus missi sunt pariter ad docendum & prædicandum, &c. non habetur nisi paritas quo ad huiusmodi commissiones: Petro autem supra hæc omnia promissum est, & quòd foret Ecclesie fundamentum, & quòd sibi darentur clauis cælorum.

¶ His autè quæ ex gestis Apostolorum adducuntur, facillimè satisficit. Docent siquidè concorditer Theologi in primo sententiarum non oportere missum minorè esse mittente, neque etiã esse ab illo: nõ Filius missus est à Spiritu sancto, quo non est minor: & à quo non est. Ad litteram tamen dicitur, quòd Petrus erat tantè humilitatis vt inter Apostolos se gereret, vt vnus ex illis: & nõ volebat vt potestate quam habebat: & propterea tanquam vnus ex Apostolis ab eis dè cum Ioane missus est. Pater autè manifestè huiusmodi Petri humilitas Act. 1. quum aduersus illum disceptabant alij fideles ex circumcisione: quod & Gregorius, & habetur 2. quæst. 7. cap. Petrus, notauit dicēs, Petrus potestate regni acceperat & tamè idem Apostolorum primus querimonie cõtra eum à fidelibus factæ: cur ad gētes intrasset, nõ ex potestate officij qua posset dicere, Oues pastore suum non accusent, nec reprehendant, sed ex autoritate diuinæ virtutis, qua Gentiles acceperant Spiritum sanctum respondit.

¶ Et per hæc posset similiter dici in synodo de obseruatione legalium, Petrum se habuisse vt vnum Apostolum, Veruntamen si res gesta rectè notetur, non fuit Petrus consultatus, nec soli Apostoli:

sed Apostoli & presbyteri in Hierusalem, & propterea conclusio nec à Petro, nec à Iacobo facta est, sed ab Apostolis & Senioribus cum omni Ecclesia, scribentibus tamen nomine Apostolorum & Seniorum. Vnde falsum est quod Iacobus sententiam protulerit: quoniam sententia conclusio est quam constat ab omnibus factam: sed dum Iacobus dixit, Ego iudico, perinde est ac si dixisset. Hoc est iudicium meum. Vnde non introducit Iacobus iudicandus, sed respondens: sic enim legimus. Et postquam tacuerunt, respondit Iacobus: imò Petrus pastoris personam in principio gessisse videtur, quoniam ipse primus surgēs allegans diuinā gratiā reprehendit eos, qui libertatem à legalibus vertebant in diuinium. Legimus enim sic, Quum autem conuictio fieret, surgens Petrus dixit, &c. vbi monstratur Petri autoritas. Quòd dexteras demum societatis Petri cum aliis dederit: hoc fecit quod quotidie Pontifex facit, omnes Episcopos non solum, vt socios, sed vt fratres habens.

¶ Ad autoritates denique Doctorum sanctorum, sonantes æqualitate Petri & aliorum Apostolorum, dicitur verificari de paritate eorum secundum apostolatū: fuerunt enim æquales omnes in autoritate apostolica. Et si instetur, sub potestate apostolica comprehendendi posse omnia, quæ Petrus poterat in promptu responsio est satisfactua, quòd dato quòd vera esset huiusmodi comprehensio, ex ea tamen non sequeretur omnimoda æqualitas ad Petrum: essent enim eorum potestates æquales quo ad res, quas facere possent: sed non essent æquales extentiue, neque quo ad modum. Apostoli siquidem potestatem à Christo acceperunt, vt Apostoli, hoc est, vt legati: Petro autem, supra apostolatū promissa est (vt infra manet) potestas vt ordinario pastori Ecclesie. Et hinc patet tam superior gradus atque vnitas potestatis Petri quàm maior extensio: quoniam extendebat se ad ipsos etiam apostolos vt potestatis Christi oves. Nec parum facias differentiam penes modum habendi: magni siquidè lapsus periculum est si confundantur. Aliud quippe est habere clauis vt Apostolos, & aliud habere clauis vt caput & pastorem etiam ipsorum Apostolorum: illud nõ derogat Petri singulari excellentia: hoc autem ipsum Petrum super omnes statuit, omnibusque præficit Apostolis ac toti Ecclesie. Ad horum differentiam modorum spectat, quòd Dominus soli Petro clauis promittit, aliis autem non dat clauis, sed ea quæ sunt clauium, legat aut tribuit: sive Matth. 18. sive Ioan. 20. sive Matt. & Mar. ultimo, sive Luc. 22. Ego dispono vobis sicut disposui mihi pater meus regnum. Et vt allatæ primam autoritates manifestent, patet Cypria. ita pares fateri Apostolos, vt tamen super vnum Petrum ædificari dicat Ecclesiam (ex verbis Domini, Super hæc petram) & autoritate sua Dominum disposuisse dicat vnitatem ecclesiasticam ab vno Petro originem habere. Hieron. quoque verba Christi apud Matth. Tu es Petrus, &c. soli Petro relinquens, ad alium se transfert locū, vbi similia Apostolis data narrantur, tria numerans. Primò fundari Ecclesiam super Apostolos omnes: hoc enim fieri promulgatum est ad Ephes. 2. Super ædificati super fundamentum Apostolorum: secundò verò quòd scilicet cuncti Apostoli clauis regni cælorum accipiant, Matth. 18. Quaecunque alligaueritis: & Io. 20. Quorum remiseritis habetur, tertium autem & ex æquo super eos Ecclesie fortitudo solidetur, & ex relatis textibus: scilicet Matth. & Mar. ult. & Luc. 22. Ioan. 29. aut etiam ex aliis similibus textibus sumptum est: vnde patet ex iam dictis æqualitatem Apostolorum quatenus Apostoli sunt, & in fundando Ecclesia & in clauibus iurisdictionis & ordinis & in robore doctrinæ, miraculorū & vitæ, Ecclesie fortitudinem solidantiū (quam Hier. affirmat) nihil officere Petri singulari autoritati, qua solus cuncta præponitur Ecclesie. Vnde & Hier. ibi subiungit statim, Propterea tamen vnus inter 12. eligitur, vt capite cõstituto schismatis tollatur occasio. Vbi manifestè vides ita ex æquo apostolatus pares dixisse Apostolos, vt tamen Petrus electus & constitutus à Christo sit caput omnium: hoc si quidè est quod tuemur. Hoc ad differentiam modi habendi spectat, quoniam hinc habes omnes hæc habuisse vt Apostolos, præter hunc autem modum, Petrum singulariter habuisse vt caput omnium. Ex duabus autè his autoritatibus declaratis facillè esse putamus reliquas rectè interpretandas iuxta sensum prædictarum. Manifestatur autè hunc esse verum sensum doctrinæ sanctorum tripliciter. Primò, ex eo quod pares dicitur Apostolos: non solum potestate, sed honore: quod nisi ad Apostolatū referatur, cõstat esse falsum: quum Petrus primatū honoris manifestè habuerit secundum omnes: Secundò ex textibus Evangelicis, quos Sacerdos afferunt ad probandam huiusmodi æqualitatem: afferunt enim istos quos nunc discussimus: ex quibus cõstat non plus haberi, quàm æqualitatem secundum Apostolatū. Tertio ex ratione, qua vtitur: quia scilicet Petrus in persona Ecclesie vnus accepit clauis, &c. vt vnitas Ecclesie hinc probaretur. Vbi propter schismaticos siste pedes: & scito dupliciter posse intelligi vnitatem Ecclesie per Petri vnitatem commendatam, primo vt significata sit Ecclesie vnitas in Christo capite vno, vnitateque articulo fidei, sacramentorum Eccle-

Ecclesie & spei ac charitatis. Secundò, vt significata sit Ecclesie vnitas simpliciter & absolute vnitas in capite vno Christi in terris vicario, Petro scilicet. Primum sensum eligunt schismatici ex Sanctorum vera ac sancta doctrina, sæpe vnitatem Ecclesie per ea quæ in primo numerantur, sensu explicante: verè quidem, sed non totaliter, nisi sub vnitate capitis, scilicet Christi intelligatur ipse Christus in se & in suo in terris vicario, ipse Christus vt caput: Petrus autem vt vicecaput. Quod propterea quandoque taciturnum est: quia acceptato capite, intelligi consuetum est acceptari ipsum in se & in suo vicario, dum absens fuerit.

¶ Secundum autem sensum, (in quo clauditur primus adiuncta vnitate capitis in terra) catholicis omnibus communis est, comprobaturque quadrupliciter. Primò: quia ad designandam vnitatem Ecclesie in suo capite cælesti, Iesu Christo, non congruit vnitas Petri, sed & sufficiebat & decentissimè congruebat vnitas ipsius Christi: quam Dominus hic non tacuit, sed expressit dicens, Ego dico tibi: & rursus: Aedificabo Ecclesiam: & iterum, Dabo clauis: diuinam autem sapientiam, quæ est Christus, disponentem omniam suauiter, cõuenientissimè per vnitatem Petri, vnitatem Ecclesie in capite terrestri loco Christi significare nullam habet difficultatem. Secundò, ex eo quòd historiarum fides periclitaretur: nam quasi similis esset Petrus in his paruulo, quem Matth. 24. aduocās ad se Dominus statuit in medio discipulorum dicens, Nisi conuersi fueritis, & efficiamini sicut paruulus, &c. sicut enim paruulus ille assumptus est ad exemplū seu similitudinem humilitatis, ita Petrus nominatus esset ad exemplum, seu similitudinem vnitatis: ac per hoc sicut ad fidem historiarum curæ non est, quis fuerit paruulus ille: ita nihil aut parum curandum Ecclesie esset, an fuerit Simon Petrus, cui dictum est, Tibi dabo clauis regni cælorum, &c. quod tamen Doctorum omnium & totius Ecclesie auctoritas offendit. Sanctorum propterea sensus est, quòd secundum historiarum fidem res ita gesta est, quòd vni Simoni Petro clauis sunt promissæ, vt res re significaret, vt vnus Petrus primò accepturus clauis vnitatem significaret Ecclesie. Tertio, ex eo quod oportet saluare nõ solum significationem sed etiam detiuationem: hoc est non solum vt vnitas Ecclesie significetur per vnitatem Petri, sed etiam vt vnitas Ecclesie proficiatur ab vnitate Petri: vt Cypria. in autoritate allata dicit, Loquitur Dominus ad Petrum, Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam: super vnum ædificat Ecclesiam. Et quamuis Apostolis omnibus post resurrectionem suam parè potestatem tribuat: dicens, Sicut misit me Pater, & ego mitto vos, accipite Spiritum sanctum: tamen vt vnitatem manifestaret, vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit. Vbi manifestè vides ex hoc, quòd Dominus autoritate sua disposuit originem vnitatis Ecclesie ab vno incipientem: non solum significationem vnitatis ab vno, sed deriuationem vnitatis ab vno assertam. Nam ad eam significationem vnitatis non erat opus: sed ad hoc quod inuicem habeat Ecclesie vnitas ab vno Petro, autoritate Christi opus fuit: poterat enim si voluisset instituire vnitatem Ecclesie à multitudinem Apostolorum proficisci. Quarto, quia vnitas Ecclesie catholice non solum opponitur hæresi, sed schismati. Si vero vnitas Ecclesie attenderetur solum penes vnitatem cælestis capitis, illiūque sacramentorum, ac rei separatæ, creditæ & amatæ, vnitas Ecclesie non opponeretur schismati: nam cum huiusmodi vnitate fiat schisma: vt patet ex eo, quòd schismatici habentur qui ab vnitate Apostolica sedis separati sunt. Ex hoc igitur, quod vnitas Ecclesie per Petrum vnum significatur, non excluditur, imo magis ex modo quo per Petrum significatur, includitur, quod Petrus vnus clauis accepit, vt Ecclesie vnitatem non solum significaret, sed etiam inchoaret ac conferuaret. Et si perspectū acutius fuerit hoc, quòd est Ecclesie vnitatem accipere clauis, verius perfectiusque fit, & significatur accipiendo clauis in suo vno capite Petro, quàm si non in Petro, sed absolute Ecclesia illas acciperet: quoniam vnitas capitis clauis accipiens, vnitatem Ecclesie non solum significat, sed construit, sicut & conferuat: quibus omnibus careret Ecclesia, si de vno non fuisset illi capite prouisum à Christo Domino. Et hinc habes vnde innumeras Sanctorum autoritates rectè intelligere queas.

CAP. VI.

¶ Solū Petrus accepisse clauis, constat ei quod est Ecclesie accepisse clauis. C VRRIT post præmissa faciendum his, qui queunt quoniam pacto stant hæc duo simul, Solus Petrus accepit clauis, & Ecclesia accepit clauis. Apparet enim, quod si solus Petrus, ergo non Ecclesia: & si Ecclesia, ergo non solus Petrus. Augeturque questio ex Augustini verbis super Ioan. recitatis 24. quæstione prima, quod dicitur. Quodcūq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, si hoc Petro tantum dictum est, hoc facit Ecclesia: si autem & in Ecclesia fit, Petrus, quando clauis accepit, Ecclesiam sanctam significauit.

H V I C E N I M quæstioni satisfieri facillè potest ab exercitatis in sacris literis: ac scientibus has duas veritates sic connexas, quod secunda non solum consentit primæ, sed præsupponit & dependet à primæ, secundum Sanctorum doctrinam. Considerandum siquidem est ecclesiam catholicam dupliciter referri ad Petrum, scilicet vt significatam & vt inchoatam: Petrus enim & significauit Ecclesiam vniuersalem, & inchoauit eandem, quemadmodum caput principium est corporis. Inter has autem duas relationes duplex ad propositum est differentia. Prima est, quod significatio pertinet ad casum mysticum, quo Petrus significat Ecclesiam: inchoatio autem pertinet ad sensum litteralem, quo institutus est Petrus pastor totius Ecclesie. Secunda est, quod penes significationem non attenditur dependentia rei à re, sed dependentia significationis à significante: penes inchoationem autem attenditur dependentia rei à re, hoc est corpus à capite. Vnde Ecclesia dupliciter accepit clauis in Petro: nam & accepit eas vt significatam in Petro, & accepit eas, vt inchoatam in Petro: & secundum vtrūque accipiendi modum oportet præsupponere hanc priorem veritatem ad litteram, solus Petrus accepit clauis. Ad significationem siquidem spectando, quum significatio ista non sit per modum parabole, sed per modum rei gestæ (quia non Petrus parabolice, seu parabolice accipiens clauis: sed Petrus secundum rem gestam significat vniuersam Ecclesiam) oportet fateri vnum solum Petrum secundum historiam accepisse clauis: vt ex re gesta significetur vnam solum Ecclesiam catholicam habere clauis iuxta illud Ambrosii. Certum est quòd Ecclesie vtrunque ius, scilicet soluendi & ligandi licet, hæresis vtrunque non habet. Si enim solus Petrus secundum historiam non accepisset clauis: nequaquam per modum rei gestæ figurā gereret vnitas ac solus ecclesie vniuersalis. Dependet ergo catholice ecclesie significatio figurata in Petro ex veritate rei gestæ, quòd solus Petrus accepisset clauis: & non contrariatur illi: Si ad inchoationem quoque spectetur: nulla est opus declaratione, quoniam manifestum valde est corpus dependere à capite & quod conuenit capiti conuenire quoque corpori in suo capite: & ideo solum Petrum accepisse clauis est solum ecclesiam, cuius Petrus est caput, accepisse clauis in suo capite: Quocirca solum Petrum accepisse, clauis, non excludit, sed infert vniuersalem ecclesiam illas accepisse, vt significatam & inchoatam in Petro. Eise autem hanc sanctorum doctrinam, perspicere potes ex Cypriani verbis in præcedenti capitulo declaratis, vbi vtrunque modum, scilicet significationis per modum rei gestæ, & originis ecclesie à Petro docuit: dum dicit, Super vnum ædificat ecclesiam, & subdit, Et vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem autoritate sua disposuit. Et rursus exordium ab vnitate proficiatur, vt ecclesia Christi vna monstretur: vt prædeklaratum est. Augustini autem verba inducta eundem confirmare sensum patet ex duobus. primò ex eo quòd aduerbio tantum vtritur ad excludendam extensionem Petri ad ecclesiam: dixit enim, Si Petro tantum, perinde ac si dixisset, Si Petro secundum seipsum tantum: & non secundum quòd se extendit ad ecclesiam significandam vel figuratè vel connotatiuè, vt caput significat corpus cuius est caput. Vnde non intulit August. ex secunda veritate, scilicet ecclesia habet clauis, negationem primæ, scilicet solus Petrus accepit clauis, sed expositionem ipsius, scilicet quòd Petrus accipiens clauis significauit ecclesiam: perinde ac si dixisset, quòd non accepit secundum seipsum tantum, sed vt extenditur ad ecclesiam vniuersam significando illam: hic enim planus est sensus verborum Augustini. Secundò, ex eo quòd subiungit, Si ergo in persona Petri significati sunt in Ecclesia boni, & in Iudæa persona significati sunt mali in ecclesia. Hinc em patet, quod de significatione per modum rei gestæ malos in ecclesia, dubiū non est.

¶ Intendit ergo Augustinus Petrum secundum rem gestam accipientem clauis, inferre ecclesiam quoque per ipsum significatam accipere clauis. Modus autem quo ecclesia per Petrum usque ad cõsummationem seculi accipit clauis, est suauissimè dispositus à diuina sapientia: nam vniuersalis ecclesia sicut distribuitur in caput & membra, ita distribuitur in suauem acceptione clauium, vt in capite quidem accipiat per successionem, in membris autem per participationem. In capite nanque habet clauis regni cælorum secundum actus clauibus adæquatos: in membris autem hoc est partialibus ecclesie, clauis hæc secundum actus ordinis, & partialis iurisdictionis.

¶ V N D E P A T E T oppositum esse eius quod apparebat proponendo quæstionem: quum enim dicimus, Solus Petrus accepit clauis regni cælorum, socij comparæ excluduntur: non illius corpus ecclesia, non illius successor excluditur: imò tam Ecclesia quàm successor in solo Petro includitur: quia ex hoc quòd solus Petrus accepit clauis regni cælorum, infertur eandem accepisse ecclesiam inchoatam, ac significatam in suo capite: ac propterea eandem semper clauis habere in capite quidem per successionem

nem, in membris autem per participationem: ut sic verè vnum sit corpus tota Ecclesia sub vno capite. nec fallaris antiqua schismatiorum inuentione in catholicos, tanquã monstra fingentes, dum Ecclesie caput Petrum dicimus: quandoquidem Christus est caput corporis Ecclesie (vt dicitur ad Colos. 1.) & si Petrus quoque caput Ecclesie ponitur, duo capita vni corpori non sine monstro iunguntur. Frigida sunt hæc: quoniam Petrus alia ratione caput Ecclesie dicitur, ab ea ratione, qua Christus est caput Ecclesie. Christus enim est caput ratione sui ipsius, Petrus autem ratione Christi. Vnde Christus est simpliciter & absolute caput: Petrus autem ideo caput, quia est vicecaput: est enim loco Christi in cælis residens, caput in terris. Vnde totius ecclesiasticæ corporis vnum tantum ponitur caput simpliciter & absolute, id est Christus loco cuius in terris Petrus non aliud caput, sed vicecaput constitutus est. Vnde nulla interuenit monstruositas in ecclesiastico corpore, nisi apud nolentes intelligere ecclesiastica nomina in sensu, in quo dicitur omnibus ferè manifesto. Libet autem intueri hoc in loco omnibus huiusmodi obuiationibus commune esse vnum errandi iter: inter omnes siquidem discussas positiones prima ex affirmata iustitiæ qualitate, negauit substantiè personam: secunda ex affirmata Ecclesia significata, negauit personam Petri significantem: tertia ex affirmata Petri principalitate negauit eius singularitatem: quarta ex affirmato communi paritè; Apostolatu negauit vnitatem pastoralis officij in Petro: quinta ex affirmatis Ecclesie clauibus, negauit solum Petrum accepisse claves: sexta ex affirmato vnico Ecclesie capite Christo, negauit Petrum esse caput loco Christi. Et simile inuenies inferius, quum ex affirmata charitate Petri Pastoris, negabitur persona Pastoris sine charitate, & ex affirmato pascendi opere, negabitur Pastoris autoritas. Aperiantur itaque lectorum oculi, & laqueos deprehendant.

CAPVT VII.

¶ Promissum esse Petro totius Ecclesie Pontificatum in antedictis promissionibus.

QUATVOR promissa esse Petro à Domino Matthæus euangelista in suprã allatis refert verbis quorum duo vltima, Quodcumque ligaueris, & quodcumque solueris, communicata quoque à Domino aliis Apostolis idem solentur: prima verò duo, Super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam, & tibi dabo claves regni cælorum, propria Petro perseverauerit. In quibus promittit Petro totius Ecclesie Pontificatum, declarandū est, postquam ambæ promissiones amplius dilucidatæ fuerint.

QUOCIRCA in prima promissione notanda sunt sex: significantius enim vide primò, Ecclesiam meam, non, Ecclesias meas: secundò, Ecclesiam meam, non aliquam Ecclesiam meam: tertio, Ecclesiam meam non omnem Ecclesiam meam: quartò, Ecclesiam meam, non indefinitè: quintò, Ecclesiam meam, singulariter seu vnicam: sextò, Ecclesiam meam, sine additione aliqua. Attende sigillatim, nõ dixit Ecclesiam meas, sed Ecclesiam meam, vt vna ecclesia significaretur: quæ quauis multas comprehendat partiales ecclesias non propterea scinditur, diuiditur aut multiplicatur ecclesia, sed vnitatem numerali retenta multas habet partes, sicut vnum corpus multa habet membra: iuxta verbum Apostoli ad Col. ipse est caput corporis Ecclesie: & Cant. 6. Vna est colūba mea. Dixit nõ aliquam Ecclesiam meam, sed Ecclesiam meam: vt non de parte Ecclesie, nõ de particulari aliqua Ecclesia, sed de integra seu tota Ecclesia intelligeres, neque enim decebat diuinã sapientiã aliquam Ecclesiam edificare super vnum Petrum & aliqua non: Dei siquidem perfecta sunt opera. Nõ dixit, omnem Ecclesiam meam: tum quia multitudinem Ecclesiarum supponeret distributum signū, contra Domini sententiã. Io. 10. Alias oues habeo, quæ nõ sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile, & vnus pastor, Tū quia singulare distribui vniuersaliter, implicat contradictoria, nisi vniuersalitas referatur ad partes integrantes ipsam, quod est extra propositum: & inferius nihilominus declarabitur, quomodo partes Ecclesie edificatæ sint super hanc Petram. Dixit, Ecclesiam meam: non indefinitè, vagū relinquendo intellectum ad querendum quæ esset Ecclesia Christi edificanda super hanc Petram: sicut dubium reliquit intellectum, quū in cena dixit, Vnus vestrum me traditurus est: certificati enim sumus per hæc verba, quæ vnica tota Christi Ecclesia edificata est super hanc Petram, & non sumus suspensi relicti. Dixit ergo, Ecclesiam meam: vt singularem vnicam solamque suam Ecclesiam integrã (de qua in symbolo dicitur, quæ est vna Ecclesia catholica) intelligeres. Vnde per solum pronome, meam, determinauit illam: vt perciperemus, quòd de illa vna Ecclesia loquitur, quæ est Christi Ecclesia sine additione aliqua (quælibet nãq; partialis Ecclesia vocatur Christi Ecclesia cum aliqua additione) puta Romana, Antiochena, Constantinopolitana, &c. Et hoc non solum secundū modernū vsum, sed secundum factas Scripturas: vt patet in principio vtriusque Epistolæ ad Corin. vbi dicitur Ecclesie quæ est Corin. & in prin-

cipio ad Gala. Ecclesie Galatiæ: & ad Thessal. Ecclesia Thessal. &c. Habes igitur quid intelligere debeas per Ecclesiam meam: idem scilicet quod intelligis per vnam Ecclesiam catholicam. Non desunt tamen sophistica importunitates ex eo quæ qualibet particularis Ecclesia verè est Christi Ecclesia arguentes. De illa Ecclesia Christus loquitur, de qua verificat quæ est Ecclesia mea, id est Christi: sed de qualibet particulari Ecclesia verificatur, quæ est Ecclesia mea: ergo de qualibet particulari Ecclesia Christus loquitur, quū dixit, Super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam. Potest siquidẽ facillè detegi fallacia argumeti, ad res spectando, & dicendo, quòd quælibet particularis Ecclesia est quidẽ Ecclesia Christi, sed nõ tota, nec sine additione aliqua, sed talis, pura Mediolanẽ. nec ita est Ecclesia quin sit pars Ecclesie: Christus autem loquitur de Ecclesia integra, quæ nõ est Ecclesia talis, nec Ecclesia aliqua sed est absolute ipsius Ecclesia. Nihilominus dicendum est, quòd eo modo quo quælibet Ecclesia est Ecclesia mea, i. Christi, illo eodẽ modo verificatur de ea quòd est edificata super hanc Petram.

Quòd vt plenius intelligas, perspice differentiã in modo, quo Ecclesia catholica est Christi, & quo quælibet particularis Ecclesia est Christi cõueniunt, siquidẽ oēs partiales Ecclesie cū Ecclesia catholica in hoc, quod sicut Christi (nã quælibet partialis est Christi Ecclesia & Ecclesia catholica est Christi Ecclesia) sed differunt in modo: quia Ecclesia catholica est Christi vt totū, quælibet autem Ecclesia est Christi vt pars, & propterea ecclesia catholica est edificata vt totū super hanc Petram: quælibet autem Ecclesia particularis est edificata super hanc Petram vt pars. Illo igitur modo, quo verificatur de Ecclesia particulari, quòd est ecclesia mea, eodẽ modo verificat de illa, quòd est edificata super hanc Petram, & propterea quæ est Ecclesia mea vt pars, est quoq; edificata, vt pars super hanc Petram. Ecclesia verò catholica, quæ est Ecclesia mea vt tota, est quoq; edificata vt tota super hanc Petram. Et quia totū cõprehendit quælibet partẽ, & ad partes se habet, vt pfectū ad imperfecta & vnitatem & integritatem ecclesie pari passu currit: ideo verū Christi ad literã intelligitur de ecclesia vna catholica, ratione cuius intelligitur quælibet particularis Ecclesia, vt pars vnius ecclesie catholice edificata super Petrum, sicut ratioe vnius ecclesie catholice quælibet partialis ecclesie vocari potest à Christo Ecclesia mea, quæ pars ecclesie catholice, nec aliter verificaretur: quoniã si ab vnitatem Ecclesie diuisa esset, nõ esset ecclesia Christi. Nec putes aduersari hæc sacris canonibus, aut Sãctorū dictis: quæ sonare videtur Ecclesiam Romanam edificatam esse à Christo super hanc Petram. Appellatione siquidẽ Romanæ Ecclesie, (vt multi putant) ex verbis Cõcilij Cõstantiẽ, in cõdensatione articuloi Ioanis Vviclef, intelligitur quãdoq; Ecclesia catholica: & secundū hũc sensum nulla est in opposito quæstio nisi de nomine. Sed quoniã sensus hic nõ cõsonat intentioni scribenti de Rom. Ecclesia, intelligentiū ipsius nomine quãdam particularem ecclesiam, distinctam cõtra alias particulares ecclesias: ideo aliter dicendum est Rom. ecclesiam edificatam esse à Christo super hanc Petram verificari, non per proprietatem, sed per appropriationem. Quod ex conuenientia & differentia inter ecclesiam Rom. & alias manifestatur: commune siquidẽ est cuiuslibet particulari Ecclesie esse partem. Et hinc fit quòd nõ per proprietatem verificatur de quacunque particulari Ecclesia, sed tantummodo de Ecclesia catholica, quòd est edificata super hanc Petram: de ipsa enim sola ad literam loquitur Christus, dicens, Super hanc Petram edificabo Ecclesiam meam: in qua tamẽ omnes partiales Christi Ecclesie clauduntur, vt partes in toto. Differt autem Rom. Ecclesia ab aliis partialibus Ecclesiis propinquitate ad caput Ecclesie catholice: nam Ecclesia Rom. in suo proprio capite nõ solum proxima, sed eadem facta est cum capite Ecclesie catholice: ex facto enim Petri vnus atque idem factus est Pontifex Rom. & Pontifex Ecclesie catholice: secundū seipsam verò immediate hæret Pontifici Ecclesie catholice. Alia autẽ quæcumque partialis ecclesia nec secundum seipsam immediate iungitur pastoris Ecclesie catholice, nec secundū suum caput coincidit cū capite ecclesie catholice. Ob hanc igitur proximitatẽ & coniunctionem Ecclesie Rom. ad pastorem ecclesie catholice, appropriantur verba Christi ad Rom. Ecclesiam potius, quàm ad alias: non quòd illi sint propria, sed ecclesie catholice: vt dictum est. Promissit igitur Dominus Petro prima promissione super hanc Petram edificabo ecclesiam meam, futurum ipsius fundamentum ecclesie catholice.

PER SECVNDAM autem promissionem, (Tibi dabo claves regni cælorum,) plenitudinem potestatis ecclesiasticæ eidem promissit: quæ tripliciter manifestatur. Primò, ex ipsa re significata per claves regni cælorum: potestate scilicet aperiendi & claudendi cælorum regnum, non his vel illis, sed absolute: vt cõprehendantur omnes viatores, quibus claudere vel aperiri regnum cælorum potest. Huiusmodi siquidem potestas quadruplex potestatis genus sub se cõprehendit: hoc est iudiciaria tam in foro pœnitentiæ, quã in foro Ecclesie: quoniã omnis ecclesiasticus iudex vtriusq; fori soluetur

soluendo, vel ligando aperit, vel claudit regnū cælorum illi, qui soluitur vel ligatur, potestatem quoq; gubernatiuã Ecclesie catholice, nã prouidendo, gubernando, instituyendo, disponendo, &c. cuiusmodi faciendo, nihil aliud fit quàm aperitur vel clauditur regnū cælorum. Potestatem etiam ad purgatorium extensam cõprehendit: vbi nota quòd licet Xps nõ dederit Petro iudiciariam potestatem super purgatoriū: dedit tamen illi claves regni cælorum, aperiendi etiam vel claudendi his, qui sũt in purgatorio. Et propterea de potestate iudiciaria loquens apposuit locum: scilicet super terram dicens: Quodcumq; solueris super terram, & quodcumque ligaueris super terram: eximens per hoc eos qui super terram amplius non sunt, à iudiciali potestate Petri: Loquens autem de clauibus regni cælorum: nullum exemit viatorem, cui per Ecclesiam potest aperiri vel claudi regnum cælorum: sed absolute & illimitatè dixit, Tibi dabo claves regni cælorum: vt posset Petrus cuiusq; viatori regnū cælorum aperire postiuè, claudere verò saltem negatiuè. Hæc autem dicentes, nequã Augustinum, sacrosq; canones potestatem Petri ad excommunicandū etiã defunctos, tuentes oppugnamus: imò hinc quòd dicimus: confirmam, nã ecclesiastica cõsuetudo in defunctos quatenus soluit aut ligat, ad id respicit, quod super terram hoc est viuos, qui ligantur ne cõmunicent, aut soluantur vt cõmunicent defuncto: quatenus verò aperit aut claudit regnum cælorum ad defunctorū animas respicit, quibus verè hinc aperitur, aut clauditur regnum cælorum. Terminatur ergo iudiciaria potestas super terram, clauis autem regni cælorum ad oēs viatores se extendunt. Potestatem demū impetitiuã vniuersis ad Ecclesiam quomodo libet spectantibus in ordine tm ad regnū cælorum: exigit siquidẽ recta ratio vt potestas, quæ supremum sortita est finẽ, reliquis oibus imperet in ordine ad supremū finẽ: vt facillè manifestatur inducẽdo tam in artibus, quàm in rectoribus, ducibus & principibus. Quilibet nẽpe artifex, rector, dux, princeps superiorẽ sortitus finẽ, ordinat alios artifices retores, duces, principes ad suū finem, ac per hoc illis quatenus ad suum diriguntur finẽ, præcipit. Constat autem regnū cælorum supremum esse finem potestatis: clauis Petro promissit respõdere: reliqua verò omnia tẽporalia ad hunc finem quãdoque oportere disponi. Sub hæc igitur Petri potestatem cõprehenditur posse imperare regnis & principibus omnibus in ordine ad regnum cælorum: nec enim huiusmodi imperium aliud est quàm aperire & claudere regnū cælorum, vt de se patet. Ex re igitur promissa per claves regni cælorum, patet primò, quòd plenitudo potestatis ecclesiasticæ Petro promissa est à Christo dicente, Tibi dabo claves regni cælorum. Declaratur deinde idẽ ex modo loquendi sacre Scripturæ. Isa. quidem 22. de Eliachim summi Sacerdotis plena potestatem dicitur, Et dabo clauem domus Dauid super humerū eius, & aperiet, & non erit qui claudat, & claudet, & non erit qui aperiat. In nouo quoque Testamento Apoc. 3. de Christi potestate dicitur, Qui habet clauem Dauid, aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Nec obstat si obiciatur, in textu Euangelij non haberi, quòd si Petrus aperiat, nemo claudit, & si claudat, nemo aperit: quia etsi non habentur hæc verba, habetur tamen idem sensus. Ex eo siquidem quòd de minoribus actibus clauium in Euangelio habetur: Quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis: manifestè habetur, quòd ita Petrus ligat, quòd nemo soluit, & ita soluit, quòd nemo ligat: quòd enim in terra ligatum, in cælo quoque ligatum est, constat ita esse ligatū quòd nemo soluit: & similiter quod in terra solutum: in cælis quoque solutum est, cõstat ita esse solutum, quòd nemo ligat. ex hoc autem sufficienter habetur quòd ita Petrus aperit regnum cælorum, quòd nemo claudit, & ita claudit, quòd nemo aperit: æquum est enim, vt non minus, sed potiori modo possint claves Petri ad quatos sibi actus, quàm actus minores exarcere. Et aduertẽ, quòd verba illa Isa. 22. dicta sunt de Eliachim in persona Christi: vt gl. ibi dicit. In cuius signum Ioannes Euangelista eadem repetit de Christo, tanquam monstrans illum esse in Eliachim significatum: & ipsemet Isaia 10. cap. de Christo scripserat, & factus est principatus super humerum eius: vt ostendatur clauis super humerum eius principatus super cælorum eius: ac per hoc vndique percipiamus per claves regni cælorum plenitudinem potestatis significatam. Accedit autem ad hoc testimonium à consuetudine: in signum enim summæ potestatis claves regni regi offeruntur. Quocirca iungendo ambas promissiones, quum ex prima Petrus futurus sit fundamentum Ecclesie catholice (vbi in Petro officium sustinendi Ecclesiam catholicam in fidei soliditate statuitur, & pariter Ecclesie catholice autoritas inherendi Petro vt fundamento imponitur: edificationis enim ratio exposcit, vt edificium necessitatem habeat inherendi regi, super quã fundatum est) ex altera verò Petro Ecclesie potestatis plenitudo pollicita sit manifestè liquet promissum huiusmodi verbis Petro Ecclesie catholice pontificatum esse: hæc enim duo præcipua esse in totius

Christianæ Ecclesie Pontifice constat. Ex Matthæi Euangelio igitur verbis, Tu es Petrus, &c. collatis cum aliis Euangelis, & discussis, manifestatum credimus soli Petro Pontificatum Ecclesie Catholice esse promissum à Christo.

CAPVT VIII.

¶ Persona Petri, quauis charitate qualificata dictum, esse, Pasce oues meas.

XPEDITO tractatu de promissionibus soli Petro factis à Domino apud Matt. tractanda occurrit cõmissio quam Saluator Petro fecit apud Ioãnẽ, quum toties ei dixit, Pasce oues meas. Vbi sicut in antedictis, quatuor dilucidatæ occurrunt: hoc est, quòd personæ Petri, quòd soli dicta hæc intelliguntur: ita quòd nusquam alias cæteris similia dicta sunt, quòd tota Ecclesia pascenda cõmissa est Petro, & quòd per hæc pontificatus Ecclesie Catholice datus est Petro.

Quoniam autem soluere nescit, qui nodum ignorat quæ verè dubiam reddere possunt, in horum singulis afferenda sunt. Ex duobus imprimis apparet, quòd nõ personæ, sed qualificatæ personæ dictū est, pasce oues meas. Primò ex cognominatione Petri: dum appellatus est Simon Ioannis, hoc est obediens gratiæ, neque enim frustra (vt Beda hic dicit) sic eum Dominus appellauit: sed ad hoc mysterium insinuandum. Deinde ex trina interrogatione. Diligis me? vbi manifestè amanti dixit, Pasce oues meas. Ex his enim apparet quòd non personæ, sed personæ qualificatæ obedientia diuinæ gratiæ & amore ipsius Christi dictum esse, pasce oues meas.

Hoc in loco obleruandum est ne in extremos declinemus errores, sed media incedamus via, quum enim de qualificatæ personæ officio agitur, quatuor occurrunt, scilicet persona, qualitas eius, vsum officij, & reconditudo eius. Quæ oia licet diuersa sunt, hæretici tñ nolentes discernere inter potestatis vsum & reconditū vsum totum qualitati tribuunt: malos Xpi ministros cognoscere recalcantes, quia qualificati Christi charitate nõ sũt, tãquã potestas & reconditudo potestatis vsum idẽ sint, vel salte vtrunq; qualitati, hoc est charitati cõmissum sit: vnde latius aberrantes, cuiuslibet iusto ecclesiasticæ arrogat potestatem. Stulti autem (quorū infinitus est numerus) reconditū vsum parti pãdentes, si personæ ecclesiasticæ tribuunt potestatem, quidquid sit de charitatis qualitate, fecisse putat satis. Recta verò ac catholica ratio mediã amplectitur viam, personæ qualificatæ datã & dari debere ecclesiasticam potestatem cõsens: ea ratione, vt personæ potestas seu potestatis vsum, qualitati verò reconditudo vsum respondeat. Sic enim vterque vitatur error, dum sapienter qualificatæ personæ committitur, vt rectè vtatur ecclesiastico ministerio: & si contingit malos esse ministros, Ecclesia ambiguitati aut fallaciæ periculo nõ subit, sed per malos etiam bona suscipiat. Et si sapiens quicumque qualificatæ debet personæ committere reconditum vsum officij, hoc maximè decuit Sapientiam incarnatam, & propterea tertio à Petro exigit qualitatem charitatis, committendo ei actum optimum, ita quòd exacta charitas bonitatem actus respicit & ipsa reconditudo seu bonitas actus charitati tribuitur: vt omnes communiter Docto. sonant. Patet autem actū optimum à saluatore Petro committi dicendo, Pasce oues meas, ex singulis trium dictionum, pasce enim est conferre nutrimentū, quo oues nutriuntur, augetur, multiplicatur, & viuunt. Oues dixit, nõ hædos, non boves, non lupos, & id generis homines, luxuriosos, superbos, rapaces, inuidos, maledicos, &c. Meas addidit, vt proprio amore subtraheretur, amor Christi ratio pascendi oues significata explicetur. Ex quibus tribus simul iunctis percipuum fit, quod actum optimum cõmittebat Petro dicens, Pasce oues meas: & quia (vt dictū est) actus optimus nõ potest nisi à charitate Christi prodire, ideo personæ qualificatæ charitate à Domino cõmissus est. Ex hoc autẽ non sequitur (vt hæretici fingunt) quod qualitati commissum est pastorale officium: sed charitati quidem cõmissa intelligitur bonitas, seu reconditudo vsum officij pastoralis: ipse autem vsum personæ commissus intelligitur. Vnde & Dominus hoc in loco ter exacta charitate non dixit, Charitas tua pascat oues meas: sed personam ter alloquitur dicens, Pasce tu agnos, seu oues meas. Et sicut apud Matthæum persona Petri descripta est nomine proprio, & nomine proprio patris carnalis quo ad corpus, & internæ reuelationis gratia quo ad animam, vt ex his singulariter Petro conuenientibus personam eius intelligeremus: ita quoque hoc in loco non semel, sed ter eodem nomine proprio & patris carnalis persona Petri secundum carnem describitur, Simoñ Ioãnis, seu Ioãis, (vt correctiores codices habent) & secundum animam ex propria humilitione, qua cor Christi scientiæ submitteret, ter repetens, Domine scis, quia amo te: & ex propria contritione, contristatus est petrus, &c. vt ex his sibi propriis, petri personam apertè intelligeremus esse illam, cui Christus dixit, Pasce oues meas: ac proinde non dono charitatis, sed personæ commissum officium pastorale perciperemus: exacta autem charitate intelligeremus charitati committi reconditum vsum officij pastoris.

storalis : nec enim sine charitate potest officio pastorali recte uti. Et hæc secundum literalem Euangelii sensum sunt: ad mysticum vero sensum (vnde effectus non potest argumentum trahi) spectat quod Simon Ioannis interpretatur. Obediens gratiæ. Vnde patet, quod Christus non qualitatim, sed personæ Petri qualitate charitate dixit, Pasce oues meas: ac proinde si decidisset Petrus à charitate, non amitteret pastorale officium, sed rectum vsum illius: quoniam à charitate pendet non officium, sed rectitudo vsum: ut planum est apud quemlibet catholicum Doctorem, & solos habet hæreticos contradictores.

CAPVT IX.

¶ *Soli Petro ita, quod non aliis Apostolis, dictum esse, Pasce oues meas.*

QUOD autem soli Petro dictum sit à Christo, Pasce oues meas, textus ipse clarè manifestat, tum ex nomine proprio suo & patris carnalis tertio repetito, tum ex comparatione apposita ad alios, Diligis me plus his? comparationem enim diuersitatem monstrat ipsius ad alios Apostolos præsentem, quibus comparatur. tum ex propria Petri passione, qua contritatus describitur ex tertia interrogatione memor negationis Christi prædictæ sibi olim, ipso parato mori: ita ut locus dubitationi non relinquatur. Et quoniam hæc fuerunt Petro data post resurrectionem Domini, & aliis Apostolis, nec antea nec postea inuenitur simile quid dictum, restat ut omnium soli Petro dictum sit, Pasce oues meas. Nec obstat, quod Ecclesia Apostolos omnes vocat pastores dominici gregis in præfatione (quos operis tui vicarios eidem consulti præfisse pastores) quod ad Apostolatam manifestè refertur: & propterea eo modo dicitur pastores Dominici gregis, quo ad Apostolatam spectat pastoralis cura: ut autem Apostoli nomen testatur, pastorale exercitium ad Apostolos spectat, ut ad legatos Christi: sic hoc est, vt legati Christi dicitur pastores dominici gregis. Petrus autem (vt ex supradictis & dicendis patebit) constitutus est, vt ordinarius pastor etiam ipsorum Apostolorum: & hoc significat Christi verba, Pasce oues meas.

CAPVT X.

¶ *Petro soli vniuersam committi Ecclesiam, per hæc verba Christi, Pasce oues meas.*

UNIVERSA autem communi Ecclesiam Petro per hæc verba, Pasce oues meas, sophistice in dubium vertitur.

¶ **P**rimò, Quia non dicitur, Pasce oues meas omnes: si enim tota Ecclesia comprehensa esset, dici debuisset, omnes oues meas: sicut dictum est: Docete omnes gentes, Mat. vlti.

¶ **S**ecundò, Quia nihil impossibile commissum est à Christo, vniuersum autem per orbem Ecclesiam pasci ab vno est impossibile. Et si dicitur, quod vnus per alios possit pascere totum orbem: contra, quia Dominus dixit, Pasce, & non dicit fac pascere oues meas: hoc enim etiam ethnicus posset facere, committere, scilicet aliis, vt pascere oues Christi.

¶ **T**ertio, Quia peccasset Petrus si non omnes solus pascisset, si omnes soli commissi sunt.

¶ **Q**uartò, Quia Petrus, nullum Apostolum misit: & quilibet Apostolus ordinauit Episcopos absque Petri autoritate.

¶ **Q**uintò, Quia contemnitur Apostolos in diuersas mundi partes tanquam suas portiones distributos.

¶ **S**extò, Quia Petrus circuncisionis tantum oues fortitus est, vt patet ad Gal. 2. vbi dicit Paulus, Quam vidissent, quod creditum est mihi Euangelium præputij, sicut & petro circuncisionis: qui enim operatus est Petro in apostolatu circuncisionis, operatus est mihi inter Gentes.

¶ **Q**UOD manifestè autem exorbitent hæc à vero Euangelij sensu, non est difficile aperire, dicendo siquidem, Pasce oues meas: oportet aut omnes, aut istas, aut nullas, vel vagè oues committi pascendas. Et quidem quod non has vel illas determinatè commiserit, verba ipsa testantur: quod verò nullas, veritati aduerfatur, quod autè vagè reliquerit, & Christi sapientiæ derogat, & veritati pronominis adiuncti cõtrariatur. Sapientis enim gubernatoris & potentis diffinitè prouiderè, non est vagam relinquere prouisionem suam. Et cõstat quod ex hoc ipso, quod solo pronomine Meas demonstrat oues, non vagè, seu indefinitè loquitur, sed ex hoc ipso, quod nullas oues eximit, omnes suas cõprehendit dicendo, Pasce oues meas. Et obserua peruersitatè exponendi, quado apud Matt. dicitur, Super hæc Petram ædificabo Ecclesiam meam, de omni Ecclesia Christi intelligendum putant, ne vnam solam Ecclesiam super petram ædificatam fateantur: quado verò apud Ioannem Petro dicitur, Pasce oues meas, indefinitè exponunt, ne oues Christi sub vno pastore comprehendant. Ibi rem singularem, vnam scilicet Ecclesiam catholicam, contra omnem rationem distribuunt vniuersaliter, hic res diuersas, multas scilicet oues distribuere vniuersaliter recusant: vt hinc videas falsos esse eorum sensus: falsum

enim etià à seipso dissonat. Et per oppositum: quia verò omnia consonant, Ecclesiasticus sensus sicut habet, & ibi ita vnica intelligitur Ecclesia catholica, vt comprehendantur omnes Christi particulares Ecclesiæ in ea tanquam partes in toto: ita hic oues Christi ita intelliguntur explicatæ per pronomen meas: vt nulla relinquatur, quæ sub pronomine, meas comprehenditur.

¶ **E**T P R O P T E R E A non oportuit apponere oēs: quia quæcunque oues, ad quas extenditur pronomen, meas, cõprehenduntur: quom dicitur, pasce oues meas: sicut Io. 10. omnes cõprehensæ sunt Christi oues, quæ dixit Dñs. Animam meam pono pro ouib⁹ meis: & rursus, Oues meæ vocem meam audiant, &c. Vnde ly meas, vniuersalis signi supplere effectum altiori ratione necessario appositum patet: & propterea non esse simile iudicium de hoc text. & illo, Docete omnes gentes: ibi enim tam suas, quam non suas p electionem gentes docendas mandauit, hic verò, oues suas pascendas cõmisit sufficenter, p ly meas, cõprehendens omnes: vt ratione & testimonio Scripturæ monstratum est clarissimè cõstare ex eodem Euangelista. Et hinc cõfirmatur sensus catholic⁹ quonia quod ibi Christus, pmissit: hic exhibuit: & propterea quia ibi tota Ecclesiã promissit, hic omnes oues cõmisit. Et cõfirmatur rursus ex verbis dñi. Io. 10. Alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouit, & illas oportet me adducere, & fiet vnum ouile & vnus pastor: si enim ex ouibus omnibus ouile vnum cõstare debet sub vno pastore, cõsequens est: vt quum vnus pastor instituitur, & dicitur, Pasce oues meas: illius vnus ouilis cura cõmittatur. Dubitadum enim fortè fuisse si plura haberet Christus ouilia, de quib⁹ suis ouibus loqueretur quæ aut vnum tãrum ouile habere testetur, dubitari non pót, quas suas oues cõmittat, nisi quis adeo desipiat, vt de parte tãrum ouilis curã cõmittat. Et cõfirmatur rursus hic sensus ex Sãctorum expositione: quorū autoritates latius inferius afferentur. Vnde Theophilus hic dicit, finito prædico cõmissionè ouiu mudi Petro cõmédatur, non alijs.

¶ **A**d secūdã verò obiectionè dicitur, quod non est impossibile, sed necessarium atque vile, omnes Christi oues pasci ab vno, vt catholica Ecclesiã capite. In hoc autè pascendi modo, scilicet vt à capite catholica Ecclesiã claudatur quæ Christi oues diuersis coadiuuantibus mēbris pascuntur à capite: sicut totū corpus à capite regitur coadiuuantibus alijs mēbris. Vnde non est dicendum quod Petrus pascit: id est facit pascere: sed quod ipse vt caput per alia cõmembra coadiuuantia pascit oēs Christi oues, quod non posse per principem laicum, aut quemcunque alium, qui non est caput Ecclesiæ, fieri cõstat. Tantoque possibilis est à Petro pasci omnes Christi oues, quãndò Petrus vicarius est Christi viuenti, regnantis & assistentis ad dirigendum, inspirandum atque adiuuandum.

¶ **V**nde patet solutio tertiæ obiectionis: commissum est enim Petro soli, non vt solus omni modo, sed vt solus tanquam caput catholica Ecclesiæ pascat omnes Christi oues, & propterea non peccat si per cõmembra adiuuatur ad pascendum Christi oues, sed peccaret si concaput Ecclesiæ catholicae sustineret.

¶ **A**d quartã dicitur, Petrus nullū misisse Apostolū, quia præuentus est à Christo dño, qui misit Apostolos, Io. 20. Sicus misit me Pater, & ego mitto vos. Et propterea poterat autoritate Apostolatus Episcopos ordinare absque habita à Petro facultate.

¶ **A**d quintã dicitur, quod distributio Apostolorū ad apostolatus executionè spectat: & nihil penit⁹ obstat pastorali officio Petri, sicut in nullo ei⁹ autoritas iminuta est ex hoc, quod Christus Apostolos misit, hoc est ad legationè, illud verò ad executionè p̄inet.

¶ **E**t per hoc etiam soluitur sexta obiection: nam quantum ad executionem apostolatus Paulus loquitur: vt ipsa verba clarè testatur, Qui operatus est in apostolatu. Cum hijs enim diuersis executionibus euidenter fiat vnitas pastoralis curæ apud Petrum.

CAP XI.

¶ *Petro per hæc verba, Pasce oues meas, commissum à Christo pontificatum totius Ecclesiæ esse.*

CCL E S I A E totius pontificatum Petro per hæc verba collatum inficiantur aliqui.

¶ **P**rimò, Quia pascere non significat principari aut esse primum.

¶ **S**ecūdò, Quia verbū Xpi est vel exhortatoriū vel præceptorij ad pascendū, non ad subiiciendū oues. Et si dicitur, pascere non pót nisi superior, quod ad me? quare locū vbi verba sunt cõfrentia Petro potestatè super Ecclesiã: hic enim solummodo pascere cõmittitur.

¶ **V** E R V M difficile non est pontificatum monstrare sub his verbis datum pascere siquidem Christi oues, actus est autoritatis in pascere, vtilitatis in ouibus, finis à Christo. Eo nãque ipso quod Christus suos vt oues pascendas Petro commisit, meridiana luce clarius patet, quod ipsum præficit alijs vt pastorem ouibus.

¶ **N**on oportet ergo aliū quærere locum, vbi Petro potestas data est super Ecclesiam: quoniam hic locus eam attestatur datam: nisi qui vique adeo desipiat, vt petro dictum putet, pasce oues meas, non officio pastoris, sed officio mercenarij. Quæ etiam insipientia

confus

cõsuetur ex vnica exactiõne charitatis Christi à Petro: cui enim amore Christi pascendè oues cõmittuntur, procul abest amor mercenarius. Vnde est pascere non significat principari, significat tamè actum ecclesiasticū principari, & rursus si non significat principari, præsupponit tamen principatum, quia præsupponit priorè. Vnde & bene respondebatur, quod pascere non potest nisi superior. Et quæ dicitur, Quid ad me? respondetur multū profectò ex ipsa ratione cõnexorum: habent enim hoc vt altero collato reliquum tributū intelligatur. Quo fit vt si pascere non potest nisi superior, cui datum est pascere, datum quoque est esse superiorè: vnde ex hoc etiam capite liquet, quod non est alius quærendus locus Scripturæ, vbi Petrus factus est super Ecclesiam: quoniam hic clarè habetur.

¶ **A**ffirmamus autem Christi verbum præceptorium esse: nam si Apostolo Paulo vā est, si non euangelizauerit, multò magis Petro vā est, si non pauerit oues Christi. Sed non præceptorium solummodo est Christi verbum, sed institutum: nam, si in conditione primæ partis vniuersi verbū Dei instituit creaturas præcipuas, & simul proprium earū opus præcepit (iuxta illud, Statuit ea in æternum, & in seculum seculi, præceptū posuit, & non præteribit) par est, vt in creatiõne Christianæ Ecclesiæ primum eius membrū eodem verbo perfecterit, præcipiendo summi pontificatus opus, & instituendo ipsum pontificatū. Eo verò ipso, quo Petro, vt pascat Christi oues, committitur Christianus populus, vt oues iubetur se habere ad Petrus: frustra enim committerentur oues pascendæ à Petro, nisi vt oues exhiberetur eidem à cõmuni Dño. Vnde necessitas non solū pastus, sed subiectionis in verbis Domini significatur, qui dicitur, Pasce oues meas. Attestatè etiã hoc Aug. hic exponente, pascere non solum docere, sed regere, dū dicit, oues ipsas pascendas, hoc est docend. s. regend. dicitur cõmittit, & Christo. Pasce oues meas, fratru curã suscipite: & glossa ex Alchينو, Pascere oues est credentes in Christo, ne à fide deficiant, cõfortare: terrena subsidia, si necesse est, subditis prouiderè, & exēpla virtutis cū verbo prædicationis impèdere, aduersarijs obfistere, errantes subditos corrigere.

¶ **Q**uocirca est pascere non significat præcipari: significat tamè Christi oues regere, in quo clauditur principari. & si non significat principari: trahit tamè secundū principari: sicut trahit secundū requirere, reducere, alligare, cõsolidare, custodire & sanare: quorū meminit Dominus Ezech. 34. vnde & Petrus princeps Apostolorū, & princeps super plebem Christi constitutus dicitur: & iuxta Greg. verba ad Mauricium, Cura totius Ecclesiæ & principatus committitur.

¶ **E**t si quæratur quare Dominus cõmisit pontificatum Petro non sub vocabulo prælationis, seu autoritatis, vel dignitatis, sed actus pascendi suas oues? In promptu ratio est, & ex parte rei, quia prælatio, seu autoritas est propter pascere oues Christi, & non e cõtra. Et ex parte appetitus reguladi, quia non loc⁹ superior, non dignitas, aut autoritas ambicienda est, sed pascere ouiu Christi appetendus in pontificatu, iuxta quod Apostolus postea dixit, Qui episcopatu desiderat, bonū opus desiderat. Et ex parte Scripturæ adimplendæ: dixerat enim ante passionè, Lucæ vigesimo secundo, Reges gentiu dominatur eorū, & qui potestatem exercēt in eos, benefici vocantur: vos autè non sic: sed qui maior est in vobis, fiat sicut minor. Hinc enim à ministeriali actu pascendi Christi oues significauit pontificatū tacitum tanquã annexū quid, & non æstimandū nisi propter vtilitatè ouium Christi: cuius oppositum contingit in regibus & dominis gentium: qui ad hoc vt regnent & domini sint, omnia ordinant.

¶ **P**orrò commissum inter actus pontificis opus præcipuum. Petri monstrat pontificatum: pascere siquidem electos præcipuum est Pontificis actus. Nam sicut ad supremam diuinæ prouidentie partem spectat cura electorum (ad quorum felicitatem non solum cæli motum ordinauit: testante Ioan. in Apoc. capit. 6. Dictum est illis, vt requiescerent adhuc modicum tempus, donec impleatur numerus confessorum eorum, sed etiam ipsemet descendit de cælis, & homo factus crucifixus, mortuus, sepultus, &c. omnia sustinuit propter electos) ita ad summã ecclesiasticã curam, quæ pontificatum vocamus, spectare oportet, pascere electos. Cõstat autè solos electos significari, quom dicitur, Pasce oues meas: testante hoc ipso Domino Ioan. 10. dicente, Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego vitã æternam do eis, & non peribunt in æternum, & non rapier eas quisquam de manu mea. Nec propterea Petri pontificatus quasi ad solos electos se extendat, restrictus est: sed sub ordinatus electorum pastus, hinc est omnis circa alias pontificatus actus. Sicut enim secundum vniuersi ordinem vnicius cæli motus propter implendum numerum est electorum, & idem tamen etiam ad propagandos non electos se extendit: & secundum ordinem gratiæ summæ bonus pastor Christus animam suam posuit pro ouibus suis, hoc est electis, & tamen eadem mors pro totius mundi vita fuit: ita in sacris mysterijs summus pontificatus propter pascendos est electos, & idem non electos comprehendit. Nec immeritò: quoniam eiusdem est cura finis & dispositio eorum, quæ sunt ad finem: vita autem ele-

ctorum finis est gubernationis aliorū. Omnia inquit Apostolus, secundæ Timo. 2. sustineo propter electos. & ad Roma. 8. Omnia electis donata testatur: & super omnia bona Domini constituti edificantur electi Matth. 22. Nec silentio inuolutos propterea dixerim præfatos: quoniam sub agnorum nomine comprehendunt aliquos præfatos non incommenit: sunt enim Christiani multi imperfecti semper discentes & nunquam ad perfectionem ouis peruenientes: quos Dominus pascendos simul cū ouib⁹ hoc est electis, cõmisit petro. Vnde bis cõmisit agnos, & tertio oues: non solum quia imperfecti maiore eget cura, sed vt ipso numero diuersitate insinuaret agnorū suorū, hoc est Christianorū cõmunè vitã ducendū, dum alij reprobi, alij electi sunt. oues autè semel & vitimò cõmittuntur quia oēs Christi oues inter electos sūt, & crescēs oratio ad sumū terminatur. Et quum omnes pastorali petri curæ cõmittatur, soli agni & oues pascendæ cõmittuntur: lupi siquidè leones & vrsi cõmissi intelliguntur caudè, fugiendè, aut externi nandi. Vnde nullus à petri pontificatu excipitur relinquatur: etiã si solū fuisset illi cõmissi: pasce oues meas: propter quas sūt omnia, vt pote quib⁹ omnia cooperatur in bonū, vt Apostolus ad Ro. 8. testatur: Fit autè rursus huius excellētia cõmissi operis manifestior, discurredo per pastoralia pontificiaq; opera, nã sex illos actus pastorales Ezech. 34. posito scilicet, requirere quod perierat, reducere quod abiectū erat, alligare quod cõfractum fuerat, cõsolidare quod erat infirmum, sanare quod erat agrotum, custodire quod pingue & forte ad pastum ouium ordinari, testatur Domin⁹, & arguēs de his pastores dicēs, Vā pastorib⁹ Israël, qui pascēbāt semetipsos, nōne greges à pastorib⁹ pascuntur? lac comedebatis & lanis operiebamini, &c. vbi ratione omissionis manifestè reddit ex eo quod non otes, sed semetipsos pastores mali pascāt, tāquã omnū horū operū ratio sit vacare ad pascendū ipsas oues. Ad quod iudiciales, qui in Ecclesia sunt tā in foro pœnitentiæ, quã in foro cõtentiōis, ad pascendas Christi oues ordinari non est dubium. Aperire demum & claudere regnum cælorum ad pastum ouiu sic spectat, quod aperire regnū cælorum est pascere oues Christi, claudere autè illud, ad pastum eundem ordinatur: qui quidem ad bonum refertur electorū quibus omnia cooperantur in bonum. Cõstat igitur, si colligatur cuncta significata per hanc promissionem, pasce oues meas, commissum petro esse totius Ecclesiæ pontificatum. Nec vt nota hæc cudimus, sed à patribus, quæ didicimus, proferimus, eorundem attestatiõne petri pontificatum firmantes: vt in vltim. patebit cap.

CAPVT XII.

¶ *Petrum habere ex Christi institutione successorē in pontificatu Ecclesiæ catholicae.*

IRMATO petri pontificatu Ecclesiæ catholicae oportet de successore eius tractare. Et vt intelligatur manifestè differentia inter catholicos & schismaticos, prænotandum est in quo conuenimus & in quo dissentimus. Concorditer siquidem fatemur petrum Apostolorum principem, &c. fuisse Rom. pontificem sicut Iacobus Apostolus fuit pontifex Hierosolymitanus: & propterea quemlibet Rom. Episcopum successorē esse petri in pontificatu Rom. Ecclesiæ, sicut quilibet Hierosolymitanus Episcopus successor est Iacobi in pontificatu Hierosolymitanæ Ecclesiæ. Concorditer quoque affirmamus Hierosolymitanum Episcopum non succedere Iacobo nisi in Hierosolymitanæ Ecclesiæ Episcopatu: non enim succedit Iacobo in autoritate apostolatus. Sed statim dissentimus, quum inferre conatur Rom. Pontificem non succedere Petro nisi in Episcopatu Rom. Ecclesiæ: fatentur enim catholici Rom. Pontificem succedere Petro non solum in Episcopatu Rom. Ecclesiæ, sed etiam in pontificatu Ecclesiæ catholicae. Vbi si perspicaciter scrutati fuerint, videbimus duo superesse tractanda: an scilicet Petrus habeat diuino iure successorē in pontificatu Ecclesiæ catholicae, & an huiusmodi successor sit Ro. Pontifex. Schismatici enim negant Ro. Pontificem Episcopum esse Ecclesiæ catholicae: & pernegat oportere institutione diuina aliquem vnus succedere Petro in regimine totius Ecclesiæ: & ante omnia negant Petrum institutum à Christo Pontificē Ecclesiæ catholicae. Quum autem iam declarauerimus huiusmodi Petri pontificatum, superest vt primò an habeat aliquem successorē, & demum an ille sit Ro. Pontifex tractemus.

¶ **E**T I X T A præfixum modum afferenda censit argumenta, quibus contra vnicum petri successorē in pontificatu Ecclesiæ catholicae insurgitur.

¶ **A**rguitur ergo primò ex coniunctis. Si hæc verba Christi ad petrum, Tibi dabō clauēs regni cælorum, Mat. 16. &, pasce oues meas Io. vlt. extenduntur ad successorē, par est vt verba antecedētia, concomitãtia, & subsequētia dicta petro à Christo, intelligantur quoque dicta non soli petro, sed successori. sed hoc cõstat esse falsum: vt patet sigillatim discursèdo. Nam apud Matt. Dominus premitit, Tu es petrus: & post subiugit reprehendendò petrum, Vade post me Satana, quia non lapis quæ Dei sunt, similiter

apud

apud

apud

apud

apud

apud Ioan. prae mittitur, Diligis me plus his? & familia cōcomitanter interponitur cum Petri responſionibus: & poſtea ſubiūgitur, Quomodo eſſes iunior, cingebas te, &c. nihil autē horum ſpectat ad ſucceſſorem ſe cundum literalem ſenſum: ergo nec illa verba. Tibi dabo, & Paſce oues meas, ſunt ad literā dicta Petro & ſucceſſori: ſed ſicut reliqua myſticè applicantur ad ſucceſſores, ita & hæc.

¶ Secundò ex ſimilibus, Verba Chriſti Luc. 22. Ego rogavi pro te, &c. non ſunt ad literam dicta Petro & ſucceſſori: ergo nec iſta, Tibi dabo claues, & Paſce oues meas, &c. ſunt dicta Petro pro ſe & ſucceſſore. Conſequentia tenet à ſimili: præſertim quā iſte textus à ſacris Doctōribus aſſeratur pro ſoliditate ſucceſſionis Petri in fide. Antecedens verò manifeſtatur ex eo, quòd ibi dicitur, Et tu aliquando conuerſus confirma fratres tuos, ſi enim de quolibet ſucceſſore hæc dicta ſunt, oportet ſucceſſorem quemlibet auerſum quando eſſe vel uoluiſſe, vt de ipſo poſſit verificari, & tu aliquando conuerſus: ſicut Petrus auerſus fuit negando Chriſtum cum perituro, & poſtea conuerſus confirmauit fratres ſuos.

¶ Tertio ex aliis idem Petro à Domino dictis, puta, Antequā galus cantet, ter me negabis, Matt. 26. & Vade ad mare & mitte hamum, &c. Matth. 17. cur enim huiusmodi ſoli perſonæ Petri ita quòd non ſucceſſori dicta exponuntur: illa autē, Tibi dabo, & Paſce, ad ſucceſſorem referuntur? voluntariè enim hoc fieri videtur.

¶ Quarto ex omiſſis, Nulli ſibi ſiquidem dixit Chriſtus ſe loqui in illis verbis Petro pro ſe & ſucceſſore: quā tamen debuiſſet hoc docere, quomodo hoc vt vnū de neceſſario credibilibus proponatur Eccleſiæ: & ipſe Iſa. 5. dixerit, Quid eſt quod debui vltra facere vineæ meæ, & non feci ei? ſi enim totū quòd debitum erat, effectus ſynagoga Iudæorum, multò magis totum effectus Eccleſiæ Chriſtiana.

¶ Et augetur hoc argumentū ex hoc, quòd Dominus Matth. vlt. dicit, Ecce ego vobiscū ſum omnibus diebus vſque ad cōſummationem ſeculi. Vbi quia ſe fore in toto hoc tempore cum Eccleſia nos certificare voluit, dicendo, Ecce ego vobiscū ſum vſque ad cōſummationem ſeculi, manifeſtauit quòd ad diſcipulos pro ſe & ſucceſſoribus eorum loquebatur. Hinc enim arguitur, quòd ſi Petro & ſucceſſori intendiſſet hæc dicere: explicariſſet aut inſinuaſſet ſucceſſorem, ſicut inſinuauiſſet ibi ſucceſſores diſcipulorum.

¶ Quintò ex coaptoſolis. Quænam ratio eſt, vt nullus aliorū Apoſtolorum habeat ſucceſſorem in Apoſtolatu, & ſolus Petrus habeat? Et rursus quæ ratio eſt, vt Apoſtolorū ſucceſſores ſint, & dicantur Episcopos (quos cōſtat eſſe æquales: vnde & fratres vocantur), & vnus tantum Episcopos ſucceſſor ſit Petri ſuper totam Eccleſiam? Et rursus vt prædictum eſt, quæ ratio ſuffert, vt Episcopos Hieroſolymitanus ſuccedat Iacobo in Episcopatu illius Eccleſiæ, & nō in apoſtolatu: ſucceſſor autē Petri ſuccedat ei in apoſtolatu ac pontificatu totius Eccleſiæ? hoc enim non niſi humana ratione, aut voluntate factū videtur: quā ſcripturæ deſit autoritas.

¶ Deinde arguitur ducendo ad inconuenientia multa. Et primò. Si ad ſolū Petrum referatur Chriſti verbum: ergo non ad ſucceſſorem, & iterū, ergo cum Petro claues venerunt & abierunt. Et probantur ſequeſ: quia nō poſteſt ad plures pertinere quòd ad vnū tantū dicitur. Secundò. Quia ſi ad ſucceſſorem extenditur, ergo neceſſaria ratione, & ad alios Apoſtolos: quia tunc erant præſentes, ſucceſſores autē Petri nondum erāt. Tertio: quia ridiculū eſſet, quòd omnium Eccleſiarū idem Baptiſma, eadē Euchariftia, eadem Confirmatio, idem verbū Dei, idem Sacerdotiū, eadem Penitentia, Vnctio, Matrimonij & reliqua ſacramenta, eadē fides, ſpes, charitas, gratia, mors, vita, gloria eſſet, vna hæc temporalis potētiavni tributa eſſet ſucceſſori Petri per Verbum Dei quòd commune eſt omnibus. Quarto: ſi vnus Episcopos iure diuino ceteris præferatur, manifeſtē Hier. in epistoſa ad Euandrum: quæ habetur 93. diſt. cap. legitimus hæreſim docet, non ſolum ipſe, ſed Petrus, Paulus, Ioannes, Lucas, quos inducit irrefragabiles autores. Patet enim ibi Episcopos eodem eſſe cū preſbyteris, & Episcopos æquales eſſe. Quintò: quia idem Hieron. ſuper epistoſa ad Tim. & habetur 95. diſt. cap. olim dicit, Sicut ergo preſbyteri ſciunt ſe ex Eccleſiæ conſuetudine ei, qui ſibi præpoſitus fuerit, eſſe ſubiectos: ita Episcopos nouerint ſe magis cōſuetudine, quā diſpenſationis dominicæ veritate preſbyteris eſſe maiores, & in communi debere Eccleſiam regere. Nō ergo diuino iure vnus Petri ſucceſſor Episcopos maior eſt aliis.

¶ Ad mltvs rei euidentiam conſiderandum eſt, triplici via manifeſtum fieri hæc Chriſti verba toties repetita Petro, non ſolū pro ſe, ſed pro ſucceſſore ſuo dicta eſſe. Prima via ex ipſis verbis Domini, quā dicit, Paſce oues meas, procedit. Nā dicendo, Paſce oues meas, vnū ouium ſuarū paſtorem inſtituit (vt ipſa verba teſtantur, abſque vltiori probatione) Paſtor autem ſignificat ordinariū rectorē ouium: vt patet tum ex ipſis nominibus Paſtoris & ouium, tum ex ipſa ratione paſcendi: tum quia oportet eum qui ordinariè gerit curam ouium, vel mercenariū vel paſtorē eſſe: ſed mercenariū non eſt: quia cum videt lupum venientem fugit, & non pertinet ad eū de ouibus, quia mercenariū eſt vt dicitur Ioan. 10. Relinquitur ergo quòd iſ, qui ordinariè cu-

ram ouium gerit, paſtor eſt. Cōſtat autem paſtorem vtpote ordinariū officialem, non ſiniri morte illius, qui paſtorale officium exercebat, ſed per ſucceſſionē oportere durare. Et hinc fit, vt inſtitutio paſtoris ſit inſtitutio perpetui officij: ac per hoc q̄ in prima inſtitutione paſtori tribuitur, pro quolibet ſucceſſore eidē datur. Vnde ex hoc ipſo, q̄ Domin' dicēdo, Paſce oues meas, paſtorē totius Eccleſiæ inſtituit, paſtorale officiū totius Eccleſiæ ſtatuit ex tūc & in ſeculū ſeculū. & cōſequēter, q̄ dedit tūc Petro, ſignificauit ſe dare cuiſlibet Petri ſucceſſori in Petro, Rurs' dicēdo, Paſce oues meas, perpetuitatē paſtoris intelligēdā ex alio capite moſtrauit: nā oues ſuas duraturas ſciebat, & dixit, vſq; ad cōſummationē ſeculū in præſentis miſerie q̄ ouibus: & ea minima, qua ſcilicet vixit Petrus: & nō pro toto & tā prolixo tēpore vſque ad cōſummationē ſeculū, quo durat ſua oues. Tū q̄ rationabile eſt, vt vniuerſalitas temporis cointelligatur vniuerſalitati locorū: & proinde q̄ dicendo, Paſce oues meas, oues ſuas vbiq; terrarū cōprehēdat. Tū q̄ Chriſtus ſynagoga dicēs, Quid vltra debui facere vineæ meæ, & nō feci inſufficienter prouidiſſe Chriſtiana Eccleſiæ conſtituens eam vnū ouile ſine vnō paſtore cōno ouili: conuerſante cū ouib' ſuauius, hoc eſt ſenſibiliter ſecūdū modū ipſarū ouium: vt pote, quæ viuunt nō ſola ſpirituāli, ſed ſeſtitiua natura: quā tamē de ipſo ſcriptū ſit, Attingit à fine ad finē fortiter, & diſponit oīa ſua uiter, Sap. 8.

¶ Tertia autem & ea optima pariter & certiffima via procedit ex expreſſa diuina reuelatione facta Eccleſiæ ſuæ ſanctæ. Vt enim inferius de verbo ad verbū afferentur autoritates, manifeſtē habetur, quòd in hoc ſenſu à Sanctis innumeris, & à ſacris Conciliis vniuerſalibus intellecta eſt inſtitutio pontificatus Petri ſuper totam Eccleſiam à Chriſto facta. Certo autem certius eſt illum eſſe verum ſcripturæ ſenſum, quem concorditer tradentibus Sanctis, vniuerſalis ſynodi diſſinitione accedente habemus. Fatemur igitur abſque omni hæſitatione quemlibet Petri ſucceſſorem inſtitutum in beato Petro eſſe paſtorem totius Eccleſiæ.

¶ Ad p r i m v m ergo argumentū in oppoſitum de concomitantibus, dicitur, præcedentia concomitantia & ſubſequentia inueniri duplicia, vel pertinentia ad paſtorale officiū, vel non pertinentia ad hoc. Et de non pertinentibus quidē ad paſtorale officiū (quale eſt illud, Vade poſt me Satana: vt patet in ipſo Euāgelij textu) nō oportet eſſe ſollicitū in ſpectū ad ſucceſſorē: de pertinentibus autē dicitur, quòd eo modo, quo pertinent ad officium paſtorale, eo dem modo pertinent ad ſucceſſorem. Vnde, vt à ſingula deſcendatur, quia verba præmiſſa apud Mat. Beatus es Simō Bariona, &c. non ſpectant ad pontificatum, ſed ad cōfeſſionem, quam fecerat Petrus (vt declaratum eſt), nec ad ſucceſſorem pertinent. Quod verò dicitur, Tu es Petrus, & ſuper hanc petram, &c. quia ad pontificatum totius Eccleſiæ neceſſario pertinet, ad ſucceſſorem quoq; pertinere oportet: neceſſe eſt enim ſucceſſorem Petri eſſe Petrum, id eſt in fide ſolidum, vt ſuper hanc petram Chriſtus ædificet Eccleſiā ſuam. Diſſicultates autem, quæ circa hoc ſunt, in ſequenti tractabūtur cap. Quod autem dicitur apud Ioannem, diligis me & amas me? quodāmodo ad paſtorale officiū ſpectat, & quodāmodo nō. Nam reſtitutio paſtoralis officij amorem Chriſti exigit, ipſum autem paſtorale officiū ſine Chriſti amore poteſt & haberi & exerceri: & propterea amor Chriſti ad ſucceſſorem quoque ſpectat, quantum ad reſtitutionem vtendi paſtorali officio: nō autem quātum ad habendum vel exercendum ipſum paſtorale officium. Et ſimiliter quod ad adiungitur, Quomodo eſſes iunior, licet cum Petro finitum ſit, quantum ad prophetiæ cōſummationem: quantum tamen ad inſinuatam præparationem animi paſtoralis ad ponendum animam pro ouibus Chriſti, & frequentem euentum perſecutionum, aut mortis pro Chriſti ouibus bono paſtori, ad ſucceſſoris reſtitutionem arque fortitudinem pertinet.

¶ Ad ſecūdū dicitur, q̄ verba illa dñi iuxta regula de pertinentib' vel impertinentibus ad officium paſtorale (q̄ ad paſtorale ſpectat officium cōfirmare fratres) Petro pro ſe & ſucceſſore dicta intelliguntur. Vnde Theo. hoc dicit, Hoc autem petro dixit, eo q̄ ſuperbire poterat in his, q̄ promiſſa erat à Chriſto. Et rursus, poſtquam me negato ploraueris, ac poenitueris, corrobora cæteros, quū te principē Apoſtolorū deputaueris: hoc em̄ decet te, q̄ mecū roboret & petra eccleſiæ. Cyrillus quoq; hoc dicit, omiſſis cæteris venit ad petri cæteris prelatū. Nec propterea oportet quēlibet petri ſucceſſorē cadere à Chriſti charitate: hæc em̄ dñi verba nō neceſſitate ſed

ſed poſſibilitatē auerſionis à charitate cū indeficiētia fidei ſignificat: ſic vt ſi averti cōingat, cōuerſus cōfirmet fratres ſuos. Indeficiētia itaque fidei in Petro & ipſius ſucceſſione impetrata aſſeritur confirmatio fratrum imponitur, auerſio poſſibilis ſignificatur, cōuerſio prædicatur. Et hoc inſinuat aduerbiū, Aliquando: ex hoc em̄ q̄ non ſemper, ſed aliquādo cōuerſus prædicatur, auerſio quoque, quòd quādoque futura ſit, inſinuat. Ad quòd verificandum non oportet quemlibet ſucceſſorem auerti: ſed ſat eſt & nimis etiam, quòd quandoque ſucceſſor aliquis auertatur à Chriſti charitate.

¶ Ad tertium patere poteſt iam ſolutio: nam ſola ea quæ dicta ſunt Petro pertinentia ad paſtorale officium, dicta ſunt ſibi pro ſe & ſucceſſore ad literam: reliqua autem ad literam dicta ſunt ſibi ſoli.

¶ Ad quartum (quod maximè urgebat) iam patet reſponſio: ſignificauit enim Chriſtus ipſe in Petro, cuiſlibet eius ſucceſſori ſe loqui, eo ipſo quòd inſtituit eum paſtorē ouium ſuarū, tum ex parte officij paſtoralis: tum ex perpetuitate ouium ſuarum: vt prædeclaratum eſt. Vnde non minus aperuit hic in Petro eius ſucceſſorem, quā aperuerit apud Mat. in diſcipulis ſuis eorum ſucceſſores: ibi enim ex vno tantum capite, ſcilicet diuturnitate ſucceſſionem ſignificauit, hic verò ex duobus, ſcilicet & ex officio paſtorali, & ex perpetuitate ouium ſuarum: vt prædeclaratum eſt.

¶ Ad quintum dicitur, quòd non eſt eadem ratio de ſucceſſione in apoſtolatu, & de ſucceſſione in pontificatu: Apoſtolus enim, vt ipſiſ nomē teſtatur, ſonat, ab alio miſſum, ſeu legatū (iuxta illud Apoſtoli 2. ad Cor. 5. Legatione pro Chriſto fungimur: & ad Ephe. 6. Legatione fungor in catena iſta) nō eſt autē legatorū vēdicare ſibi ſucceſſores: ſed finitur legatio cū legato, niſi à domino alius mittatur. Paſtor autē ordinariū officij ſonat: cuius eſt habere ſucceſſorē & propterea Eccleſia non habet Apoſtolos, qui ſucceſſerint in apoſtolatu Chriſti Apoſtoli, ſed habet Episcopos ſuccedētes Apoſtoliſ: nō quo ad apoſtolatus authoritatē, ſed quantum ad Episcopale tam dignitatē, quā autoritatē. Vnde ſi formaliter & exactiſſimè loquendū eſt, nec Petrus habet ſucceſſorem in apoſtolatu, nī quia apoſtolatū commune habebat cum reliquis apoſtoliſ. parēſque in apoſtolatu omnes fuerūt, ac per hoc par eſt ratio in apoſtolatu ſucceſſione de omnibus: quā quæ experientia teſtatur nullū Petri ſucceſſoris libelloſ quantumcūque ſanctos inter ſacras eſſe ſcripturas: vſque adeo, vt Epistoſa Pauli ad Philemonē, quamuis cōmendatitia vnus ſeruuli inter ſacras cōpūteſtur ſcripturas. Veruntamē quia ſucceſſor Petri ſuccedens ei in paſtorali officio ouium Chriſti (quod eſt pontificatus mundi) ex hoc ipſo ſuccedit in præcipuo apoſtolatuſ officio: quod, vt diuus Tho. dicit, erat gubernare catholicā Eccleſiā: hoc enim communiter Apoſtoliſ omnibus à Chriſto delegatū fuit: hoc Petro ſingulariter paſtorali officio datū eſt, hoc ſolus Petri ſucceſſor hæreditat: ex hoc ipſo quòd ſuccedit Petro in pontificatuſ officio: quia ſcilicet ſolus inſtitutus eſt à Chriſto paſtor ouium ſuarū. Et quo pacto cum hoc ſtet, Episcopos omnes ſuccedere Apoſtoliſ in Episcopali dignitate & autoritate, & quatenus Episcopos eſſe omnes pares, hoc enim nihil omnino obſtat veritati declarato. Et quare Episcopos Hieroſolym. non ſuccedit Iacobo in autoritate Apoſtoliſ, Episcopos autē Ro. ſuccedit Petro apoſtoliſ autoritate: quia ſcilicet Petrus autoritatem apoſtoliſ hanc habuit, etiā vt ordinariū paſtor à Chriſto inſtitutus ſuper vnuerſo ouili ſuo: Iacobus autem eam habuit tantum vt Apoſtoliſ. Et hoc non ratione aut voluntate humana factum, ſed Chriſti veri Dei inſtitutione ordinatum eſſe monſtratiſ eſt: dum Petrum ſolum paſtorem ſuarum ouium inſtituit dicens, Paſce oues meas.

¶ Ad ſextum deinde allata ducendo ad inconueniēſ, reſpondendo ad primum dicitur, ſequeſ nihil valere: Ad probationem autem (quia non poteſt ad plures pertinere quòd ad vnū tantum dicitur) reſpondetur ad innumeros ſucceſſores poſſe pertinere quòd ad vnū tantū officialem inſtituendo dicitur: quoniā quòd ſibi dicitur, cuiſlibet ſuccedenti intelligitur dictum, & propterea dictum Petro primo paſtori Chriſti ouium inſtituto cuiſlibet ei ſuccedenti in huiusmodi officio paſtorali dictum eſt. Et eadem eſt ratio de promiſſionibus eidē factis.

¶ Ad ſecūdum ſimiliter dicitur, ſequeſ nihil valere: nec eſſe maiorē aut parem rationem, quòd extendantur hæc verba ad alios Apoſtolos, qui erant præſentes, quā ad ſucceſſorē Petri: quoniā quilibet ſucceſſor, licet in ſeipſo tunc non eſſet: erat tūc in ipſo Petro, ſed eadē officij forma: quo conſtat modo non fuiſſe alios Apoſtolos in Petro: quoniā nullus ſub eadem officij forma fuit aut futurus fuit.

¶ Ad tertium dicitur, q̄ non ridiculū, ſed diuinæ rationi conſentaneū eſt, vt omnium Eccleſiarum cōmunicantiū in eiſdē ſacramentis, &c. ſicut eſt vnus numero ouile inſtitutiſ in verbo Dei cōmuni omnibus, ita ſit vnus numero paſtor illius vnus ouilis inſtitutus ab eodē verbo Dei cōmuni omnibus. Hoc ſiquidē diligenter perſpectū, non eſt vni particulari Eccleſiæ aut perſonæ conſulere, ſed vnitati ouilis prouidere, ac per hoc ſicut vnitas ouilis cōmuniſ eſt Eccleſiſ omnibus particularibus, ita vnitas paſtoris ad omnium eſt vtilitatē Eccleſiarū. Et ſic optimè adimpletur q̄ Apoſtoliſ dicit. 1. ad Cor. 3. Omnia veſtra ſunt, ſue Paulus ſue Apollo, ſue Cephas.

¶ Ad quartum dicitur ſimul, & ad quintū, conſequentias nihil valere, vt pote ex impertinentibus ad propoſitū deductas. Dicta ſiquidem à Hieron. in vtroque loco, impertinentia ſunt ad propoſitū: vt pote quæ de Episcopis & preſbyteris quatenus Episcopos & preſbyteri ſunt dicitur: æqualitas nāque ſeu idēitas diuino iure inter Episcopos & preſbyteros, ſue ſit, ſue nō ſit, nihil reſert ad vnitatē paſtoris totius Eccleſiæ: nō enim ideo vn' eſt paſtor totius Eccleſiæ: quia Episcopos maior eſt preſbytero: ſed ideo quia vnus eſt ſucceſſor Petri, ſue preſbyteratus, ſue Episcopatus ſit maximus in Eccleſia Dei ordo. Aequalitas autē diuino iure Episcopos inter ſe quatenus Episcopos ſunt, nō eger probatione: quoniā illā aſſerimus, ſed impertinēs eſt propoſitio, quoniā nō ideo vnus eſt paſtor totius Eccleſiæ: quia vnus Episcopos eſt ſacratior altero (oēs enim Episcopos ſunt æquales in Episcopali ordine, & nō eſt magis aut plus Episcopos ſucceſſor Petri quicūque alius Episcopos: ſicut non eſt magis preſbyter, quā quicūque alius preſbyter) ſed ideo vn' eſt paſtor totius Eccleſiæ, & reliquis prælatus Episcopos atque preſbyteris, quia vnus eſt ſucceſſor Petri. Vnde patet ex hoc, quòd diuino iure à Chriſto inſtituto vnus preſbyter, ſue Episcopos Petri ſucceſſor ceteris Episcopis & preſbyteris, imò toti eccleſiæ præfertur, nō ſequi Hier. & allatōs à Hier. Petrum, Paulum, Ioannem, Lucā, hæreſim docere: vt arguētēs audent inferre, ſed prudens lector intelligit dicta horū impertinenter deducta ad propoſitum.

CAPVT XIII.

¶ Romanum Pontificem ſuccedere Petro in Pontificatu totius Eccleſiæ.

¶ V P P O S I T A Petri ſucceſſione, oportet monſtrare quid ſit ſucceſſor Petri in paſtorali cura totius eccleſiæ. habet enim proprias difficultates, an iſ ſit Ro. episcopos.

¶ O B I C I T V R igitur in primis ex parte temporis, quia Ro. Pont. natus eſt per multos annos poſt Petri pontificatum: quum prius Petrus ſederit Anthiochiæ, & per multos annos ante, abſque particulari aliqua ſede fuerit.

¶ Et cōfirmatur hæc ratio arguēdo ſicut arguit Apoſtoliſ ad Ro. 4. vbi probat ex circumſtantiâ tēporis & facti Abraham non ex circumſiſione, ſed ex fide iuſtificatū, nulla alia ratione vſus, quā q̄ Abraham ante circumſiſionē fuerit iuſtus apud Deum per fidem. Si hoc eius argumentū valet, neceſſe eſt valere & hoc, ſcilicet Petrus quando claues accepit à Chriſto, nondū erat Episcopos vrbis Romæ, ſed erat vnus inter Apoſtolos: ergo claues non ſunt ei data: ſecundum quòd poſtea, vel factus vel mutatus eſt. vel loco, vel officio (ſicut Abraham non eſt iuſtitia reputata qualiſcūque poſt fidem factus fuerit) ſed prout fuit Apoſtoliſ tantum.

¶ Secundò, Si Romanus Pontifex eſſet Petri ſucceſſor in cura totius Eccleſiæ (de hac enim ſucceſſione, ne contingat idem ſæpius replicari, ſemper loquimur, niſi quādoque explicemus de ſola ſucceſſione in Episcopatu Romano noſ loqui) oportet de quolibet Romano Pontifice verificari verba Chriſti ſpectantia neceſſario ad ſucceſſorem Petri, ſed non de quolibet Romano Pontifice hæc verificari oportet: ergo Rom. pont. non eſt ſucceſſor Petri. Probat autē deſtructio conſequentis, ex eo quòd Romanus Pontifex poteſt labi in hæreſim, & ſic non verificabitur de eo verba Chriſti, Tu es petrus, id eſt in fide ſolidus: neque ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meā: quoniā ſoliditas fidei in ipſo, ſuper quam ædificanda eſt eccleſia, non inueniretur: nec, Ego rogavi pro te, vt non deſicat fides tua: quæ omnia ad ſucceſſorem petri dicta eſſe monſtratū eſt. Tertio, quia nō omnis Rom. pont. habet Chriſti charitatem, quā tamen tertio Chriſtus exegit in inſtitutionis officij paſtoralis: nō eſt ergo petri ſucceſſor, qui exacte à Chriſto tunc in petro charitati non ſuccedit. Quarto, quia non omnis Romanus Pontifex p̄ſe. paſcit oues Chriſti, ſed vnus eorū paſcit oues ſuas: dum ad propriā gloriam, autoritatem, vtilitatē, & alia huiusmodi pontificatum exercent. Dicente autē Domino, paſce oues meas, ſignificauit petri ſucceſſores, aut paſtores eſſe debere oues Chriſti, ipſum amantes & illas paſcētes, doctrina, iuſtitia, & aliis huiusmodi: aut ſi non amāt & docent, nihil hoc verbū ad eos pertinere: ac per hoc non eſſe petri ſucceſſores. Quinto, quia priſci Romani Pontifex. recuſauerūt ſe vniuerſales appellari. Greg. enim tenis epistoſis hoc reprehēdit: & narrat prædeceſſores ſuos hoc conſequeſ. Si enim Greg. cū aliis noluit vocari Episcopos vniuerſalis, conſequeſ eſt quòd non erat aut non ſe credebat vniuerſalem Episcopos, idem autem ſonat pontifex vniuerſalis, & pontifex totius eccleſiæ. Non ſucceſſor

faccedit ergo Roma. Ponti. Petro in pontificatu totius Ecclesie. Sexto concilio Nicenum (ut scribitur libr. 10. cap. 6. hinc. ecclesiasticum) statuit sic. Et apud Alexandriam vel in vrbe Roma, verus confuctudo seruatur: ut vel ille Aegypti, vel hic suburbanarum Ecclesiarum sollicitudine gerat. Si enim Rom. Ponti. successor esset Petri in pontificatu totius Ecclesie, non presumpisset Nicenum concilium fines suae sollicitudini decernere in suburbanis Ecclesiis. Sicut primò, si Rom. Ponti. Christi institutione praestitit totius Ecclesie, ut Christi vicari generalis, sequitur peccasse, & peccare omnes, qui non fuerint, & qui non sunt sub Rom. Pon. obedientia. Et hinc sequitur primò primitiuam Ecclesiam totam errasse: quia adhuc non esset Rom. Pon. Sequitur deinde totus Sacerdos & Martyres vsq; ad quadringentos annos post Christum, errasse: quum tunc non recognoueretur Ro. Pont. ut pastor totius Ecclesie. Sequitur postea Asia, Africa, atq; Graecia in datione fuisse: ut pote non recognoscentes Rom. Pont. ut omnium caput. Sequitur demum Christianos, qui hodie sunt in Perside, India, Scythia, totòque Oriente dānari: eo quod non subsint Ro. Pont. Manifestatur autē hos non recognouisse Rom. Pon. eo quod non ab ipso seu eius autoritate eorum Episcopi sunt instituti, eorum Concilia sunt celebrata. Oñtō, Hieron. de viris illust. scribit, quod Acharius Episcopus Cesarie discipulus Eusebii Paphlagoniae, imperante Constantio. Liberium Papam deposuerit, & Felicem constituit. Constat autem hoc repugnare primatui Rom. Pont. si totius Ecclesie Antistes esset. Nonō, Si vlla ecclesia est prima & mater omnium Ecclesiarum, & à Christo Domino immediatè fundata, non est alia nisi Ecclesia Hierosolymitana, quae per multos annos fuit ante Romanam: vnde exierunt omnes Apostoli & Episcopi ad vniuersum orbem terrarum. In cuius signum ab omnibus Ecclesiis etiam Romana collecta soluebantur Ecclesie Hierosolymitanae.

¶ Ad huius rei euidenciam consideranda sunt duo, primum vnde est, secundum vnde scitur Rom. Pon. succedere Petro. Circa primum autem distinguendum est de ratione succedendi & ratione succedentis nam ratio succedendi est non euāgelica institutio, sed subsequenti factum Petri, quo Ecclesia Rom. appropriata est Petro appropriatione firmata. Declaro singula, caurum reddendo lectorē in primis, quod aliud est succedere Petro, & aliud est succedere Petro huic, scilicet Rom. Pon. Ratio enim quod Petrus habet successorē, in institutio est euāgelica: quia Dominus in Petro pastorale totius mundi instituit officium, ut in praecedentibus manifestatum est. Ratio vero, quod Petro succedat hic, hoc est Rom. Pon. non est institutio euāgelica: tum quia euāgelica voce non est Ecclesia Rom. appropriata Petro, sed tota Ecclesia commissa sibi dū dicitur, Pasce oues meas: & propterea si Petrus perseuerasset, vsque ad finē, nec incepti absque appropriatione alicuius particularis Ecclesie nec Rom. Pont. nec alicuius alii particularis Episcopi esset Petri successor: sed migrante ad caelum Petro, fuisset vnus electus in Episcopatu catholice Ecclesie, qui successor fuisset Petri Tū quia si Petrus in sede Antiochena, quam sibi prius appropriauit, perseuerasset vsque ad mortem, non Ro. Pontifex, sed Antiochenus successor esset Petri. Tum quia si Petrus discessisset ex Roma non tantum loco, sed sede, ita quod alibi sedē elegeret, non succedisset Rom. Pontifex Petro, sicut nec modo succedit Petro Antiochenus: quia inde discessit, mutando non solum locum sed sedem: Ex his enim patet, non ex euāgelica institutione ortum habere, quod Rom. Pont. succedat Petro: euāgelica siquidem institutio de his mutationibus non se impedit: sed subsequenti factis disponēdū hoc reliquit. Quocirca ex eo, quod appropriatione firmata, Ro. Ecclesia Petri pontificatu addita est, inde ortū est, ut Ro. Pont. Petro succedat. Appropriationē autē firmatā dicimus, quia Petri morte firmata est: & quia Christi autoritate robur firmitatis obtinuit. Nā (vt Ecclesia cantat, & Ambr. in oratione contra Auxentium, de Basilicis tradēdis, quam habes in lib. 5. Epistolā Ambr. post 32. Epistolam asserit, & ante ipsam in lib. 3. de excidio Hierosolymitano. cap. 2. Egesippus affirmat) volēti Petro ex vrbe Roma discedere obuias Christus iussit, vt Romam mortem pateretur, eidē dicēdo, Venio Romam iterū crucifigi, vt non nuda Petri mors Romae: sed mors iusta à Christo in vrbe Roma, firmaret Romanam sedē in Petri successione. Si ad ortū itaq; atque initium successione Ro. Pontificis Petro spectes, rationē succedendi inuenies fuisse Ecclesie Ro. appropriationem ad pontificatum Petri, firmatā & Petri morte & Christi mandato, Quum autē dicimus, Petrum & Ro. Pontificem & Pontificem Ecclesie catholice, non duos intelligas pontificatus: non enim sunt duo in actu, sed in potentia tantū, hoc est, quia potuissent esse duo: vt patet ex dictis. Vnde non se habet sicut duo Episcopus vnus: non erat siquidem in Rom. Ecclesia Episcopus ante Petrum: sed ipse Petrus Rom. Ecclesiam euexit in pontificatum, non alium, quam suum, quem secum vehēbat: ita quod pontificatus Petri, quem à Christo habuit relatum ad Ecclesiam catholicam, retulit ipse Petrus ad Ecclesiam Rom. appropriando sibi illam. Conferat autem non nihil haec pontificatus vnitas ad hoc, vt idem sit roma-

nus Pontifex, & Pontifex Ecclesie catholice: non solum vnitate personae, sed idēitate pontificatus. In cuius signū non datur Romano Pontifici duo pallia, sed vnū tantū: quum tamē plura dari cōstet habēti plures pontificatus, quibus debentur pallia. Si autē de ratione succedētis est sermo, euāgelica institutio, ratio inuenitur succedētis Ro. siquidem Pont. Petro succedēs autoritatē habet apostolicā ab euāgelica Christi voce, Pasce oues meas: nam cuiuslibet Petri successor, in Petro dixit Christus: Pasce oues meas. Licet itaque Apostolicā sedē Ro. esse Pont. initium habuerit ex appropriatione Ecclesie Rom. ad Petrum: ex quo tamen firmatū sic est eo ipso quo aliquis vnus est Rom. vnus est Pont. Ecclesie catholice à Christo in beato Petro institutus. Manifestū est igitur, vnde Rom. Pon. est Petri successor, ac totius Ecclesie pastor. Sicut autē hoc diuina reuelatione facta, tum vniuersali Ecclesie, tum sanctis Doc. innumeris, tum sacris Cōciliis. Nullus siquidem Christianus dubitare permittitur ex diuina prodire reuelatione quicquid ad fidei Christianae rationem spectat (de quorū numero hoc constat per Decretum vnam sanctam esse) cōstatū inuenitur à praefatis. Cōmunis Christianorū & olim & nunc & semper cōfessio fuit, est, & erit. Rom. Pont. sedem solam esse sedē Apostolicā: hoc autē nihil aliud est quam fateri Rom. Pont. Petri successorē esse rectorē catholice Ecclesie, nam in apostolica sede (nisi quis propriā ignoret vocē) clauditur apostolica autoritas: in apostolica autē autoritate facultatē regendi totam Ecclesiam includi, intelligit exercitati in sacris literis. Et hoc vsque adeo est clarum, vt concorditer dicitur Apostolicā autoritatē à Christo orbem commissum terrarum: sic vt quilibet Apostolus vbicūque cōtingeret ipsum fore, instituebat ecclesias, instituebat Episcopos, & id genus reliqua faciebat: vt eorū etiā gesta testatur. Vnde cū 1. ad Cor. 12. dicitur, Posuit Deus in ecclesia primum Apostolos: dicit glo. interli. omnium ordinatores & iudices manifestas apostolicam autoritatē esse omnium ordinaricē & iudicē. Constat igitur apostolicā autoritatis sedem, cōstitimur velimus nolimus sedē ordinaricē & iudicē omnium. Hanc autem esse intentionē consentiū ex eo etiā cōperitur, quod solam successoris Petri sedem Apostolicā cōstitemur. Extat siquidem Hierosolym. sedes, in qua Iacobus Apostolus sedet, cuius successor est Episcopus Hierosolym. cui sedes illa, in qua Iacobus apostolus sedet (quae prius tempore fuit, quam quacūque alia partialis sedes) non est ipsa quoque sedes apostolica, nisi quia in illa non est autoritas apostolica, & in ista est: Nā si ex sola successione ad personā Apostoli affirmaretur, à Christi fidelibus sedes apostolica, dubiū non est quod multae essent sedes apostolicae: & Hierosolym. sedes esset apostolica, & Rom. sedes esset apostolica, modo autem, quod vnica tantū nouit Christianus populus sedem apostolicā, eamque Rom. Pon. sedē esse plena voce consentitur, clarum relinquitur. per sedem apostolicā intelligi sedem autoritatis apostolicae. Et confirmatur: quia sicut in episcopali sede clauditur pontificia autoritas, & in Archiepiscopali sede autoritas archiepiscopalis: & in sede patriarchali autoritas patriarchalis: ita in sede apostolica clauditur autoritas apostolica. ac per hoc quomodocūque Christianus populus ad huiusmodi sedes recurrēt, ad dictas autoritates recurrere intendit: ita ad apostolicā sedem recurrēt, aut ipsam quomodolibet venerans, autoritatem apostolicam constituet. Porro in professione sedis apostolicae clauditur eius diuina institutionis confessio: nam quia secundum veritatē, Apostolica tam sedes, quam autoritas à solo Christo est vel esse potest, à quo solo possunt Apostoli fieri (neque enim minus est apostolicam sedem ac autoritatē, quam apostolum instituire: sicut non minus est episcopale autoritatē ac sedem facere, quam episcopum) necesse est vt qui apostolicam constituentur sedē, à Iesu Christo immediatē illius esse autoritatem fateantur, diuinoque proinde iure institutam illam esse profiteantur. Et hinc habes quod Doctores cōstiterunt Ro. Pont. sedem apostolicā aut apostolatū, aut autoritatē apostolicā, fatentur Ro. Pontificem esse totius Ecclesie rectorē: quod notandum valde est, & secundū se, & ne oporteat saepe repeti in autoritatibus sanctorū, &c.

¶ ANTE QUAM autem autoritates adferantur, ad obiecta respondendum est. Ad primum ergo dicitur, nihil obstat successioni Rom. Pon. Petrum, quatenus Rom. Pon. sunt, nam esse post acceptas clauas: sufficit enim successorū narium esse ante mortem eius, cui succedit. Ad argumentum autem formatum ad similitudinem argumenti Pauli Apostoli de iustificatione Abraham: respondetur militare illud non contra nostram sententiam, sed potius contra arguentes. Manifestatur autem hoc distinguēdo, sicut in Abraham reputationem iustitiae à iustitia reputata, ita proportionaliter in Petro acceptationem clauium à clauibus acceptis. Nam quemadmodum reputatio ad iustitiam Abraham cōuenit ex fide, & non ex circūfione postea subsequuta: ita Petro acceptio clauium cōuenit ex pontificatu ecclesie catholice, (tunc enim datur sunt ei clauas, quando factus est pastor Christiani ouilis) & non ex ecclesia Ro. seu Pon. Ro. postea subsequuta. Et similiter quemad-

modū iustitia reputata Abraham, non est restricta ad statū prepūij, sed est extensa ad subsequenti statum circūcisionis (dicēte Apostolo ibidem: ideo ex fide, vt secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei qui ex lege est solum, &c.) ita acceptae clauas extensae sunt ad subsequenti postea Petri pontificatum Rom. Rursus quemadmodum Abraham iustitia reputata appropriata est subsequente circūfioni, seu ipsi Abraham, vt postea pater factus est circūcisionis, sic vt eius sensum est circūfione prelatū sit omnibus in consummatione iustitiae promissionum, & benedictionum Abraham (dicēte Apostolo ad Gal. 3. Abraham dicta sunt promissiones & semini eius, qui est Christus: quem constat ex circūfione natū ita acceptae clauas appropriatae sunt Ecclesie Rom. seu Petro, vt factus postea est Pon. Rom. sic vt per ipsam aperiat regnum caelorum omnibus cognationibus terrae. Vnde patet quod ex huiusmodi argumento etiam habetur, quod acceptio clauium non pertinet ad Petrum nisi secundum quod erat tunc quum accepit clauas (erat autē non solum Apostolus, sed pastor ouium Christi) non tamen habetur, quod acceptae clauas restrictae sint & conclusae ad statū illū praesens: sed subsequēdo similitudinē Abraham habetur, quod clauas acceptae & extensae & appropriatae sunt ad Pontif. Rom. secundum mutationē, qua & loco & officio appropriata est Petro Ecclesia Romana.

¶ Ad secundum dicitur, posse dupliciter intelligi successorem Petri seu Rom. Pon. non posse esse infidelem seu haereticum. Vel de ipsius persona in ordine ad Ecclesiam catholicam: vel de ipsius persona secundum quod erat tunc quum accepit clauas: & vtrumque expressit Dominus in Euangelio. Fidem enim solidam in Petro & successoribus suis secundum proprias personas, significauit Dominus, dicens, Tu es Petrus in praesenti: & dicens, Ego rogavi pro te, vt non deficiat fides tua in futuro. Fidē verò eiusdem in ordine ad Ecclesiam significauit Dominus, & dicens, Super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam: & dicens, Cōfirma fratres tuos. Nec obstat personae Rom. Pontif. fidei secundum propriam personam, quod illa persona potest esse haeretica: quoniam quam primum definit esse fidelis, definit etiam esse Petri successor secundum rei veritatem & apud Deum: apud cuius tribunal qui non credit, iam iudicatus est: vt dicitur Ioan. 3. quidquid sit secundum forum ecclesiasticum. Ex quo tamen idem habetur: nam ex hoc ipso, quod ille homo qui vocatur Petri successor, ex casu à fide, iudicio etiam inuitus subiicitur Ecclesie: manifestatur ipsum non esse amplius Petri successorem secundum veritatē. Nam si verē esset Petri successor, iudex esset totius Ecclesie, & non esset illi subiectus inuitus. Ex soliditate autem in fide personae Romani Pontif. in ordine ad Ecclesiam, prouenit vt errare non possit sententialiter diffiniendo de fide Christiana: quoniam in huiusmodi diffinitione constituitur fides vniuersalis Ecclesie, & per eam aedificatur Ecclesia Christi ab ipso Christo super petram sedis apostolicae. Impossibile autem esse constare vniuersalē Ecclesiam errare in fide. Libet autē intueri quam suauiter cōmendata sit huiusmodi fidei diffinitio voce euāgelica. fide siquidem construi Ecclesia constat, quum sit (vt et Hebraeos 10. dicitur) sperandarū substantia rerum: & ideo aedificandi & cōfirmandi actui responderet. vterque enim substantiam aedificij respicit. Sed quoniam fides donum Dei est, idcirco Christus sibi ipsi attribuit aedificationē Ecclesie super sedem Apostolicā: dicens, Et super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, firmare verò fideles fluctuantes in ambiguitatibus & quaestionibus, quae circa fidem emergunt, quia ministeriale opus est Petri & successoris, ideo dicitur Petro & successorī, Cōfirma fratres tuos: quidquid enim agit sedes Apostolica diffiniendo de fide, nihil aliud est quam declarare quid sub fide à Christo data continetur: sic enim cōfirmat fratres suos. Vnde & in Calcedon. synodo dixerunt patres, quod congregati in Constantinopolitano Concilio doctrinā de Spiritu sancto tradiderūt, non quod minus esset in praecedentibus, qui apud Nicaeam congregati sunt inferentes, sed intelligendū aduersus hereticos declarantes. Et hinc oritur vt diffinitio de fide ab apostolica sede sub fide etiam ipse Rom. Pontif. sicut subest fidei: non enim alicui propterea de nouo subiicitur, sed quod implicite credebat, tenetur explicitē credere, ex hoc quod fides sufficienter explicata est, quo ad haec, quae prius explicata non erāt fidei veritati subesse. At si cuiquam mira in hac responsione dicta apparebunt: meminerit scriptam esse, Mirabilia testimonia tua, sunt enim haec Iesu Christi testimonia. Sed quid mirari fidelis debet de tali tantaque diuinae gratiae assistentia suo in terris Vicario: quum Caiphas Pontif. synagoga minus legitimo ac persecutori ipsius Christi astitit ad prophetandum ratione pontificatus: testante Ioan. Euangelista, dum dicit, A semetipso non dixit, sed quum esset Pontifex anni illius, prophetauit quod Iesus erit mortuus pro gente. Ioannis 11. Cur enim Ioannes hoc docuit, cur hoc reuelauit, nisi vt diuinā assistentiam peculiarem Pontifici esse reuelaret?

¶ Ad tertium dicitur, quod exacta trina dilectio à Petro restitutum respicit pastoralis officij, & propterea qui non succedit Pe-

tro in dilectione Christi, nequaquam succedit eidem in bonitate pastoralis exercitij: sed pastor est officio & nomine, mercenarius autem studio & exercitatione.

¶ Ad quartum dicitur, quod amare, & pasceri oues Christi spectat ad successores Petri sub ratione commissi, & debiti: Christus enim commisit, vt pasceret oues suas, & ad hoc successor tenetur, & ad hoc se obligauit suscipiendo pontificatum. Vnde si nec amat nec pascit, non propterea locus iste ad ipsum non spectat: nam multum ad eum spectat pasceri Christi oues: ad quem spectat vt praecipuum & ex officio debitum. Exigit quippe locus iste pascentem & amantem, quia exigit, vt amare & pasceri debeat. Et quamuis non amans nec pascentis indignus sit pastoralis officio, & mereretur illo priuari: non esse tamen propterea priuatum ex vtroque testamento dicimus. Ezechiel. siquidem 34. reprehenduntur mali pastores, qui non Dei greges sed semetipsos pascebant appositis prophetis minus priuationis pastoralis officij per ipsū Deū exercēdā, pastores tamē relinquuntur, Matt. quoque 23. Super cathedrā, inquit Dominus, Moysi sederūt Scribae & Pharisaei, quocūque dixerint vobis seruate & facite, secundū verò opera eorū nolite facere.

¶ Ad quintum dicitur, Greg. praedecessorū pastoralis officij per ipsū Deū exercēdā, se vniuersale appellari, ea ratione, vt ipse millies dicit, quia si vnus vniuersalis Episcopus dicitur, solus ipse Episcopus videtur dici: & sic ceteris Episcopatus tolleretur. Non autem ea ratione, quod Rom. Pont. autoritas restricta sit, & ad vniuersalem non se extendat Ecclesiam: superbum enim vocabulum, vt pote reliquorum Episcoporum iniuriam praeseferēs, horruit Greg. & non rem Apostolicae autoritatis extendentis se ad vniuersalem Ecclesiam. Vnde post inferius ad Mauricum Imperatorem afferenda verba de Petri autoritate super totam Ecclesiam, subiūgit de Petro, Cura ei totius Ecclesie & principatus committitur & tamen vniuersalis Apostolus non vocatur. Vbi patet Gregor. simul affirmare curam totius Ecclesie, & negare vniuersalis vocabulum. Propter quod posteriores Pontifices Rom. rem tenentes, nec à Gregor. humilitate discedentes, vniuersalis nomen à recto in obliquū transtulerunt: & subscribunt se in hodiernum diē. Ego enim Episcopus Ecclesie catholice.

¶ Ad sextū dicitur, quod aliud est loqui de autoritate, & aliud de executione: cum autoritate siquidem Rom. Pon. super totam Ecclesiam, mos fuit laudabilis, vt non exequeretur Papa ea, quae ad particulares aliarum Ecclesiarum curas pertinebant, nisi casus aliquis id exegisset. Et hinc mos fuit, vt Episcopi ab Archiepiscopis confirmarentur, curati ab Episcopis darentur, & innumera similia fiebant. Et haec est illa vetusta consuetudo, cuius meminit Nicenum Concilium, quod annuēte Ro. Pont. ibi per suos legatos praesente de obseruatione huiusmodi veritatē cōsuetudinis statuit. Ex hoc autē non sequitur statutum esse de autoritate Ro. Pon. aut legam fuisse illius autoritatē: sicut nec hodie minuitur, aut laeditur Rom. Pontif. autoritas ex eo quod in multis prouinciis Ro. Pont. obedientibus, huiusmodi executiones per prouinciales fiunt.

¶ Ad septimum dicitur, quod Rom. Ponti. Christi institutione esse prelatum ceteris, potest dupliciter intelligi: vel quo ad rationem initij: & sic falsum est, iuxta superius declarata. Vel praesupposita appropriatione Ecclesie Romanae ad Petrum, & sic verissimū est: & propterea conceditur sequela, scilicet omnes peccare & peccasse, qui eum non cognouerunt vt prelatum. Et quum inferitur primò quod primitiuam Ecclesia errasset negatur sequela: quoniam tunc adhuc non fuerat appropriatio Ecclesie Rom. ad Petrum: quae praesupposita Pon. Rom. praestitit omnibus. Sufficiebat siquidem tunc, quod tota Ecclesia recognosceret Petrum, vt totius Ecclesie pastorem: post appropriatam autem Rom. Ecclesiam, oportet recognoscere Rom. Pon. successorem Petri pastorem totius Ecclesie, non quatenus est Rom. Pont. sed quatenus est successor Petri per se, & formaliter loquendo. Quum verò inferitur secūdo, quod tot Martyres & Sancti ad quadringentos annos peccassent, quia non recognouerunt Rom. Pont. responderetur falsum esse, huiusmodi Martyres & Sanctos non recognouisse Ro. Pon. à principio eam Ecclesiam Petrus recognouit, & successit Ro. Pon. ei succedens: vt subsequentes manifestent autoritates Sanctorum. Et similiter quum tertio inferitur, Asia, Africa, & Graeciam errasse, quia non fuerunt subditae Rom. Ecclesie, manifestē erratur, & quae falsissima comprobantur, inducuntur: plenum siquidem gegistum Greg. curis, Asia, Africa, & Graecia, testatur oppositū.

¶ Quod demum inducitur Christianos hodie Orientales non subesse Ro. Ecclesie (nisi de schismaticis sit sermo) falsum esse, ex gestis in Concilio Flor. sub Eugenio III. patere potest: sibi siquidem Iacobitae Armeni, atque Graeci Rom. Pontificem vt pastore totius Ecclesie recognoscere se cōfessi sunt. Ad probationem autem subiūctā: quia nec Episcopi ibi à Papa instituuntur: nec Concilia eorum Papae sunt autoritate, iam patet quid dicendū est, licet, & huiusmodi executionum consuetudo in quibuscūque prouin-

provinciis, Papæ nec tollit, nec lædit auctoritatem. Veruntamen pluries nostra ætate visum est, ab Orientalibus missum ad Rom. Pon. pro surrogando Episcopo, seu confirmando electo: & tempore Alexandri V. I. & Iulij I.

Ad octauum dicitur, nos de iure diuino loqui: arguentes autem obijciunt damnatum violentiæ factum: vt ipsamet verba Hier. testantur: ait enim, Achatus in tantum claruit, vt in locum Liberij Felicem Arrianum substitueret. Vnde Felix ille in catalogo Pontificum non est computandus: vt testatur Aug. in Epistola ad Generosum: & est Epistola 165. Ibi siquidem Aug. ad Petro vsque ad tunc temporis Rom. Pon. Anastasium singulos successiue recensens, Liberio Damasum successorem ponit, non Felicem.

Ad nonū dicitur Rom. Ecclesiæ appellatione intelligi posse, vel ipsum corpus Rom. Ecclesiæ secundum se, vel secundam suam caput: & q̄ licet Rom. Ecclesia secundum reliqua eius membra non sit prima, nec mater omnium Ecclesiarū, nec immediatē instituta à Christo: ipsa tamen eadem Ecclesia Rom. secundum suam caput Petrum ac Petri successore prima est ac mater & magistra omnium Ecclesiarum: & immediatē à Christo euangelica voce auctoritatē ac firmitatem habens: vt prædeclaratum est. Vnde tam Canonum quam Sanctorum sententiæ Romanam Ecclesiam primam magistrā, matrēque Ecclesiarum omnium, aut à Christo Domino euangelica voce fundatam firmatamque sonantes, veræ sunt ratione capitis. Et hoc intendunt qui hæc scripserunt: vt ex eo patet, quod eorū sententiæ fundatur super verbis Domini ad Petrum, qui caput fuit, & in suis successoribus est Eccl. Rom. Vnde nihil obstat huic primatui quæ de Hierosolymitana Ecclesia afferuntur: nam illa non fuit prior Petro: sed subdita fuit Petro. Collectæ autem Ecclesiæ Hierosolymitanæ nõ vt prælatæ, sed vt indigenti ab aliis dabantur, vt patet ad Gal. 2. vnde impertinentes sunt ad propositū.

CAPVT XIII.

Autoritates Sanctorum antiquorum & Conciliorum, affirmantes, in Petro ac Rom. Pont. successore Petri, totius Ecclesiæ pontificatum institutum.

ELI QVVM est, vt illis quoque fiat satis qui nesciunt à priscis Ecclesiæ Patribus in Asia, Africa, & Europa veneratum esse Rom. Pont. vt totius Ecclesiæ patrem, non humiliter sed diuina ratione, scilicet quia in Petro institutus est rector Ecclesiæ vniuersalis. Afferendas propterea censui Gregorum ac Latinorum antiquorum Ecclesiæ Patrum ac Doctorum sententias non omnes, nec omnium, sed tot vt sufficiat ad claram notitiam, quod Rom. Pont. Petri successor est, & habitus est semper in Petro institutus Pastor & rector totius Ecclesiæ. Et à Græcis incipiendo. Chry. homil. 55. super Matt. exponens illud, Super hanc Petram: dicit, Petrum Ecclesiæ futuræ pastorē constituit. Et infra, Deus concedere solus potest peccatorum remissionē, & vt infra Ecclesia tot, tantisque fluctibus impetu irruentibus immobilis maneat: cuius pastor & caput piscator homo, atque ignobilis terrarum orbe reluctante adamantis naturā firmitate superet. hæc inquam omnia quæ solus Dei sunt, se pollicetur daturū. Et infra, Hunc, scilicet Petrū, vniuerso terrarum orbi Christus præposuit. Et licet superius glossauerit, super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meā, id est fidem atque cōfessionem: inferius tamen ait, Ego dico tibi, Tu es Petrus, & ego super te ædificabo Ecclesiam meā. Et homil. vlt. super Ioan. tractans illud, Simon Ioannis diligis me plus his, &c. dicit, Aliis omnis duntaxat Petrū affatur, fratrum ei curam cōmitti: neque negotiationis meminit, neque exporcat: tantū dicit, Si amas me, fratrum curam suscipias. Et infra, tractans illud Sequere me, ait, Inquit ei, Sequere me: quibus verbis iterum curā & familiarem in eum affectum ostendit: Quod si percunctaretur quomodo Iacobus Hierosolymis sedem acceperit, responderem hunc totius orbis magistrum præposuisse. Et infra, tractans illud, Domine hic autem, quid dicit, Nam quū magna Dominus Petro communicasset, orbis terrarum curam demandasset, martyrium prædixisset, & maiora &c.

Theophilus quoque Luc. 22. tractans illud, Et tu aliquando cōuersus confirma fratres tuos, ait, Postquam me negato ploraueris ac penitueris, corrobora ceteros: quum te principem Apostolorum deputauerim: hoc enim decet te, qui mecum robor es, & petra Ecclesiæ. Et infra, Quum esset Apostolus, denegauit ac iterum per penitentiam obtinuit prerogatiuam, vt esset Antistes mundi. Et super Ioan. vlt. cap. super illud, Quum ergo prandissent, ait, Finito prandio commissionem omnium mundi Petro committentibus non alij. Et super illud, Sequere me, ait, In hoc quod dicit Dominus Petro, Sequere me, cunctorum fidelium prælatorum ei instituit. Et infra, super illud, Donec veniam ait, Id est, dum hunc scilicet Ioan. volens dirigam ad prædicandum: te nanque nunc dirigam ad orbis pontificatum, & in hoc me sequere.

Cyillus patriarcha Alexandrinus in lib. Thesau. Sicut Christus accepit a patre sceptrum Ecclesiæ gentium, dux ex Israël egre-

diens super omnem principatum & potestatem super omne quodcunq; est, vt ei cuncta curantur: sic & Petro & eius successoribus plenissime commisit & nulli alij quàm Petro Christus quod suum est plenè, sed ipsi soli dedit. Et rursus, pedes Christi humanitas est, scilicet ipse homo cui tota Trinitas plenissime dedit potestatem: quæ vnus tris assumpsit in vnitatem personæ trāsuxit ad patrem super omnem principatum & potestatem, vt adoret eū omnes Angeli Dei, quem totū dimisit per sacramentū & potestatem Petro & Ecclesiæ eius. Et iterū, Petro omnes iure diuino caput inclināt: & primates mundi tanquā ipsi Domino Iesu obediunt. Et iterū, ipsius Apostolici throni Romanorū Pontificum solus est reprehendere, corrigere, statuere, soluere, disponere, & loco illius ligare, qui ipsi ædificauit. Maximus in Epistola Orientalibus directa. Omnes fines orbis qui Dominū sincere receperūt: & vbiq; terrarū catholici verā fidem cōfiteres, in Ecclesiam Romanorū tanquā in Solem respiciunt, & ex ipsa lumen catholice & Apostolice fidei recipiūt. Cyillus Patriarcha Hierosolymitanus, ex persona Christi loquens dicit Petro, Tu cum sine & ego sine fine cum omnibus, quos loco tui ponam, plenè & perfecte sacramento & auctoritate erro sicut sum & tecum.

Concilium Calcedon. (vt in eius gestis legitur) tempore sancti Leonis & Martiani Imperatoris acclamauit Leoni Papæ: Leo sanctissimus Apostolicus & vniuersalis. Et prius tempore Diocletiani & Maximiani Imperatorū (vt habetur dist. 21. nunc autem) quum Marcellinus Papa, & postea Martyr timore ductus thurificasset idolis, synodus Episcoporum collecta huius rei gratia dixit, Prima sedes non iudicabitur à quoquā. Et longe antè Anacletus Martyr Traiani tēpore natione Græcus, patria Atheniensis. ait Sacros. Rom. & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso Domino & Salvatore nostro primatū obtinuit. sicut beato Petro Apostolo dixit: tu es Petrus, & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam: & tibi dabo clauēs, &c. vt habetur dist. 22. Sacrosancta. Et rursus, vt habetur dist. 21. in nouo. idem dicit, In nouo Testamento post Christum dominū à Petro sacerdotalis cepit ordo, quia ipsi primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est: Domino dicente ad eum, Tu es Petrus & super hanc petram, &c. Et iterum, Electionem summorū Pontificū sibi Dominus seruauit. 79. dist. electionem, Marcellus Papa & Martyr tempore Diocletiani & Maximiani, seu Constantij & Galeri, qui imperij gubernacula susceperūt, post Diocletianum & Maximianū in ca. rogamus vos. 24. q. 1. ait de Petro, Ipse est caput totius Ecclesiæ: cui Dominus ait, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, &c.

Cyprianus quoque Martyr in tract. de Simplicitate prælatorum dicit ea quæ referuntur 24. q. 1. loquitur Dominus, quæ breuitatis causa non duxi repetenda. In illis siquidem Petri pontificatus satis patet, vt declaratum superius est.

Amb. in sermone 47. de fide Petri Apostoli, & habetur dist. 50. can. fidelior. dicit de Petro, Tanquam bonus pastor tuēdum gregem accepit: vt qui sibi infirmus antè fuerat, fieret omnibus firmamentum: & qui ipse interrogatoris tēratione nauerac, ceteros fidei soliditate fundaret. Deniq; pro soliditate deuotionis Ecclesiarū petra dicitur: sicut ait Dominus, Tu es Petrus, & super hanc petram ædific. Eccles. meam: petra enim dicitur, eo q̄ primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquā saxum immobile totius operis Christiani compagē molēmq; contineat. Et idē in hymno Dominicali Petrū petra ecclesiæ appellat, dicens, Hoc ipsa petra ecclesiæ canente, culpam diluit. Testatur siquidem Aug. in li. 1. Retrac. c. 21. hunc hymnū Amb. esse. Et in serm. 11. de mirabilibus: Hanc igitur solam ecclesiæ nauē ascēdit Dominus, in qua Petrus magister est constitutus: dicente domino, Super hanc petrā ædific. ecclesiam meam. Quæ nauis in altū seculi istius ita natat, vt pereūte mūdo, omnes quos suscipit, seruet illas. Cuius figurā iam in veteri videmus Testamento. Sicut enim Noe arca, naufragate mūdo, cunctos quos susceperat incolumes seruauit: ita & Petri ecclesiæ cōflagrante seculo omnes quos amplectitur repræsentabit illas. Et sicut tunc trāsacto diluuiō ad arca Noe colūba signū pacis detulit: ita & trāsacto iudicio ad ecclesiam Petri Christus gaudij pacis refert: quia ipse columba, vel pax est. Et idem super Epist. 1. ad Tim. c. 3. tractans illud, Vt scias quemadmodū oportet te in domo Dei conuersari, quæ est ecclesiā Dei viui, &c. ait: Quum totus mūdos Dei sit ecclesiā, tamē domus eius dicitur, cuius hodie rector est Damasus: mūdos enim in prauaricatione est diuerso turbatus errore: ideo illic necesse est dicitur esse domus Dei & veritas, vbi secundū voluntatē suā timentur. Et in li. de excessu fratris sui nomine Satyri, narrat, cōmendat ac tuetur cautelā ac sapientiā eiusdē in peregrinis partibus percūstantis, si Episcopus esset catholicus, hoc est cū Ro. eccles. cōueniret: dicit c. 7. Aduocauit ad se Episcopū nec vllā putauit verā nisi verā fidei gratiā: per cunctatūq; ex eo est, vtrū nam cū Episcopis catholicis, hoc est cū Ro. Eccl. cōueniret. Cū Rō. dixit nõ Hierosolymitana, nõ Antio-

chena, nõ Cōstantinopolitana, &c. cur hoc nisi quia Rō. cōmunis est omnib; catholicis, proculdubio vt caput? Simile siquidē apud Hieron. refugium inuenies, scribentem ad Damasum Epistola 7. Ego interim clamito, Si quis cathedræ Petri iungitur, meus est. Hieronymus, super Matth. ait, Simoni, qui credebatur in petram Christum, Petri largitus est nomē: ac secundum metaphoram petræ rectē dicitur ei, ædificabo Ecclesiam meam super te. Rursus ad Damasū: & habetur vigesima quarta quæstione prima, c. quonia vetus. ego nullū p̄mij nisi Christū sequēs, beatitudinē tuę, id est, cathedrę Petri cōmunionē cōfortior, super illā Petrā ædificatā ecclesiā suā scio. Et infra, Quicūque tecū nõ colligit, spargit: hoc est qui Christi nõ est, Antichristi est. Vbi nota Hier. pro eodē cōputare Christū & Papā quātū ad ea quæ sunt fidei: de his enim eū loqui clarè patet vidēti Epistolā 4. Itē quoque 1. lib. cōtra Iouinianū c. 14. ait, Inter 12. vnus eligitur, vt capite cōstituto sibi finis tollatur occasio, & loquitur proculdubio de electione Petri nõ ab Apostolis, sed à Christo: vt patet ex solutiōe subiūctæ mox quæstionis, sed cur nõ Ioānes virgo electus est? soluit enim, Ne magister bonus, qui dixerat, Pacē meā do vobis, &c. in adolefcētē, quē dilexerat, causā p̄bere vidēret inuidiā. Idē rursus Epistola 2. ad damasū: & habet 24. q. 1. Hęc est fides, ait, Si hęc nostrā cōfessio apostolorū tui iudicio cōprobat quēq; me culpāre voluerit, se imperitū vel maleuolū, vel etiā nõ catholicū, nõ me hæreticū cōprobat, vbi quæ vides, ex sedis apostolice iudicio p̄dere esse, vel nõ esse catholicū, aut hæreticū summū Christi in terris tribunal agnoscere potes: ad quod de fide iudicium spectare constat. Aug. non solum Petrū principem Apostolorū affirmat: sed quī cōsultaretur sedes Apostolica de fide cōtra Pelagianā hæresim à duobus Conciliis Carthagi. & Mileuitano subscriptū inuenitur. Et respondente Innocētiō Papa ad Carthaginēse quidē Cōcilij. Petrum instituta sacerdotali custodiētes officio nõ censetis esse calcanda, quod illi non humana, sed diuina decreuerit sententia, vt quidquid de dissiūctis remotisq; prouinciis ageretur, nõ prius ducerent finiendum, nisi ad huius sedis notitiā perueniret: vbi tota huius auctoritate iusta, quæ fuerit pronuntiata firmaretur: indeq; sumerent ceteræ Ecclesiæ, velut de naturali suo fonte aquæ cunctæ procederent, & per diuersas totiu mundis regiones puritatis incorruptæ manarent: quid præcipere, quos abluere, quos vna vitaret? Concilium verò Mileuitanum, Quoties fidei ratio ventilatur arbitror omnes fratres & cōepiscopos nostros non nisi ad Petrum, id est sui nominis & honoris autorem referre debere: velut nunc reculit vestra dilectio, q̄ per totū mundum possit omnibus Ecclesiis in communi prodesse. Et idem ad Paulinum Epistola 106. referens hęc gesta, commendat Innocētij literas respōsiuas, subiungens, Ad omnia nobis illic rescriptis eodem modo, quo fas erat atque oportebat apostolice sedis Antistitem. Rursus secundum lib. de Baptismo contra Donatistas c. 1. (& habetur 2. q. 7. puto) Petri cathedrā cui libet præsert Episcopatu, quū comparando Cyprianū Petro ait, Vereri debo ne in Petrū contumeliosus existam: quis nescit enim illum apostolatus principatum cui libet Episcopatu præferendum? sed & si distat cathedraru gratia vna tamen est Martyrū gloria. Idem in 2. lib. de Doct. Christiana. nõ longē versus principij, decretales Epistolas apostolice sedis inter canonicas habendas scripturas censet, dicens, In canonicis scripturis solertissimus indagator, auctoritatē sequatur: inter quas sanè illæ sint, quas apostolica sedes habere, & ea alij meruerunt accipere Epistola. Quid enim Decretales fidei, quas apud se habent, vel alius misit apostolica sedes inter canonicas esse habēdas scripturas affirmat, supponit proculdubio apostolicā sedē non solum cunctis prælatū sedibus: sed diuinam vt potest fidei magistratū. Greg. in regist. lib. 4. Epistola 32. ad Mauricium Augustū ait: Cunctis Euangelium sciētibus liquet, quod voce Domine sancto, & omnia Apostolorū principi Petro Apostolo totius Ecclesiæ cura cōmissa est: ipsi quippe dicitur, Petre amas me? pasc oves meas. Ipsi dī, Ecce satanas expetiit vos, vt cribraret sicut triticum: & ego pro te rogauī, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Ipsi dicitur, Tu es Petrus, & super hanc petram ædific. Ecclesiam meā. & portæ inferi non praualebunt aduersus eam: & tibi dabo clauēs regni cælorum: & quodcunq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcunq; solueris super terram, erit solutum & in cælis. Ecce clauēs regni cælestis accepit: potestas ei ligandi & soluendi tribuitur: cura ei totius Ecclesiæ & principatus cōmittitur.

Sanctus Leo primus in sermone 3. de anniuersario suæ assumptionis die ait, De toto mūdo vnus Petrus eligitur qui & vniuersarum gentium vocatiōis, & omnibus Apostolis cunctiq; Ecclesiæ patribus præponatur, vt quauis in populo Dei multi sacerdotes sint, multiq; pastores, omnes tamen regat Petrus, quos

principaliter regit & Christus. Magnum & mirabile, dilectissimi, huic viro consortium potentie suæ tribuit diuina dignatio: & si quid cum eo commune cæteris voluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit, quicquid aliis non negauit.

Venerabilis Deda super illud Ioan. 1. Intuitus autem in eum Iesus dicit, Vidit cordis eius simplicitatem, animi sublimitatem: cuius merito cunctæ esset præferendus Ecclesiæ.

Bernardus nõ solum plures Ro. Pon. Iesu Christi vicariū & totius ecclesie caput appellat: sed in Epistola prima ad Eugenū Papam 237. in ordine Epistolarū ait, Locus in quo itas, terra sancta est, locus Petri est, locus principis Apostolorū, vbi steterūt pedes eius: locus illius est, quem cōstituit Dominus dominū domus suæ & principē omnis possessionis suæ: merito tali pastori, tali nutritori cōmissa est ecclesiā, quā adhuc tenera adhuc in cunabulis esset. Et in Epist. 24. ad Ro. quā discesserūt à Dño Papa ait, Cur regē terræ, car dominū celi furore tā intolerabili, quā irrationabili in vos pariter prouocatis, dū sacrā & apostolicā sedē diuini regalibusq; priuilegiis singulariter sublimatā, anſu sacrilego incelsere, subq; minuere honore cōtenditis? Et in Epist. 13. ad Mediolan. de plenitudine potestatis apostolice ait, Ro. Ecclesia valde clemēs est, sed nihilominus potēs: fidele cōsiliū & omni addeptione dignū, noli abuti clemētia, ne potētia opprimaris. Sed dicit aliq; Debitā ei reuerentiā exhibebo, & nihil ampli. Esto. Fac qd dicit: quāsi exhibeas debitā, & omnimodā. Plenitudo siquidē potestatis sup vniuersas orbis Ecclesias singulari prerogatiua apostolica sedi donata est: qui igitur huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Pōt si vile iudicauerit nouos ordinare Episcopatus, vbi hætenõ fuerūt: pōt eos, qui sūt alios deprimere, alios sublimare, p̄t ratio sibi dictauerit: ita vt de Episcopis creare Archiepiscopos liceat, & ecōuerso si necesse visū fuerit. Pōt à finib; terre sublimēs quascūq; p̄onas Ecclesiasticas euocare, & cogere ad suā p̄sentiā: nõ semel aut bis, sed quoties expedire videbit. Porrò in prōptu est ei oēm vlcisū obediētiā, si q̄s fortē reluctari conat' fuerit.

In gestis cōcilij Cōst. inter dānatos articulos Io. V. viclef, & Io. Hussi reperitur hi duo, scilicet Petrus nõ est nec fuit caput sanctæ Ecclesie catholice, nõ est de necessitate salutis credere Ro. Ecclesiæ esse suprēmā iter alias Ecclesias. Et subdit, Error est, p̄ quāto negaret primatū summi Pont. super alias Ecclesias particulares.

Sāctus Th. in 4. cōtra Gen. c. 76. postquā multipliciter probauit vnū Episcopū prælatū à Christo, totū Ecclesiā, subdit per hoc autē excluditur quorūdā præsumptuosus error, qui se subducere nituntur ab obedientia & subiectione Petri, successorem eius Romanum Pon. vniuersalis Ecclesiæ pastorem non recognoscentes.

In cōcilio quoque vniuersali Florētīa sub Eugenio 4. vbi Græcorum, Armenorū, & Iacobitarū cum Rōm. Ecclesia facta legitur vnio, habentur hæc verba, Diffinimus sanctā apostolicam sedem, & Ro. Pon. in vniuersum orbem tenere primatum, & ipsum Ro. Pont. successorem esse beati Petri principis Apostolorū, & verum Christi vicarium, totiusq; Ecclesiæ caput & omnium Christianorum patrem ac doctorem existere: & ipsi in beato Petro pascendi regendi & gubernandi vniuersalem Ecclesiam à Domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis ecumenicorum Conciliorum & in sacris canonibus continetur: hæc ibi. Vbi non nouiter ab hac synodo inuentam fuisse hanc diffinitionem, sed ipsam contineri in aliorum vniuersalium Conciliorum gestis, & propterea hoc vnū Concilium sufficere pro omnibus ad firmandam fidem huiusmodi veritatis.

Prætereo curbā Canonum & doctorum (quam dinumerare nemo potest) idem sententiū. Tam euidenter siquidē ex his, quæ attulimus, clarum est Ro. Pont. Petri successorē, à Christo in Petro institutū esse totius Ecclesiæ pastore, vt locus dubitationi nullus relictus sit. Si quis autē post hęc hęc hęc inuenitur, aut rudis & ineptus, aut cū hæreticis seu schismaticis sapit, aut certē Christianõ nõ est, ineruditus quippe valde & indocilis est quicq; certitudinē mathematicā in omnibus quærit, vt Philosophi tradūt: Hæreticorū atque schismaticorū proprium est sacra vti. scriptura, secundum sensum tamē quo ipsi faciunt illam sonare. Christianorū autem, qui verē catholici sunt, sapientia sacram scripturam intelligit secundum sensum, quem sancti Doctores, quæ sacra Cōcilia, apostolica auctoritate roborata interpretantur. Hūc sciēdi Christianam veritatē modum quilibet repellit Christianus non est: ab hac via qui recedit, infidelis inuenitur. Nā licentia exorbitandi ab hac via si admittitur, Trinitatis vnā substantiam reuocare in dubiū cum Arrio fas est: Spiritum quoque sanctū procedere à filio ambigū adhuc cum priscis erit: panē in sacramento altaris conuerti in corpus Christi dubitatur. Hæc enim omnia nulla alia via aut auctoritate sunt Christianis relecta certa & indubia fide tenēda, nisi interpretatione sacre scripturæ, iuxta Sanctorū documenta, & sacrorum Conciliorum auctoritate apostolica firmatorum diffinitionē.

Quocirca quum textus euangelici ad propositum adiant, & Sanctus Leo primus in sermone 3. de anniuersario suæ assumptionis die ait, De toto mūdo vnus Petrus eligitur qui & vniuersarum gentium vocatiōis, & omnibus Apostolis cunctiq; Ecclesiæ patribus præponatur, vt quauis in populo Dei multi sacerdotes sint, multiq; pastores, omnes tamen regat Petrus, quos

principaliter regit & Christus. Magnum & mirabile, dilectissimi, huic viro consortium potentie suæ tribuit diuina dignatio: & si quid cum eo commune cæteris voluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit, quicquid aliis non negauit.

Venerabilis Deda super illud Ioan. 1. Intuitus autem in eum Iesus dicit, Vidit cordis eius simplicitatem, animi sublimitatem: cuius merito cunctæ esset præferendus Ecclesiæ.

Bernardus nõ solum plures Ro. Pon. Iesu Christi vicariū & totius ecclesie caput appellat: sed in Epistola prima ad Eugenū Papam 237. in ordine Epistolarū ait, Locus in quo itas, terra sancta est, locus Petri est, locus principis Apostolorū, vbi steterūt pedes eius: locus illius est, quem cōstituit Dominus dominū domus suæ & principē omnis possessionis suæ: merito tali pastori, tali nutritori cōmissa est ecclesiā, quā adhuc tenera adhuc in cunabulis esset. Et in Epist. 24. ad Ro. quā discesserūt à Dño Papa ait, Cur regē terræ, car dominū celi furore tā intolerabili, quā irrationabili in vos pariter prouocatis, dū sacrā & apostolicā sedē diuini regalibusq; priuilegiis singulariter sublimatā, anſu sacrilego incelsere, subq; minuere honore cōtenditis? Et in Epist. 13. ad Mediolan. de plenitudine potestatis apostolice ait, Ro. Ecclesia valde clemēs est, sed nihilominus potēs: fidele cōsiliū & omni addeptione dignū, noli abuti clemētia, ne potētia opprimaris. Sed dicit aliq; Debitā ei reuerentiā exhibebo, & nihil ampli. Esto. Fac qd dicit: quāsi exhibeas debitā, & omnimodā. Plenitudo siquidē potestatis sup vniuersas orbis Ecclesias singulari prerogatiua apostolica sedi donata est: qui igitur huic potestati resistit, Dei ordinationi resistit. Pōt si vile iudicauerit nouos ordinare Episcopatus, vbi hætenõ fuerūt: pōt eos, qui sūt alios deprimere, alios sublimare, p̄t ratio sibi dictauerit: ita vt de Episcopis creare Archiepiscopos liceat, & ecōuerso si necesse visū fuerit. Pōt à finib; terre sublimēs quascūq; p̄onas Ecclesiasticas euocare, & cogere ad suā p̄sentiā: nõ semel aut bis, sed quoties expedire videbit. Porrò in prōptu est ei oēm vlcisū obediētiā, si q̄s fortē reluctari conat' fuerit.

istorum doctrina cōformis in proposito pateat, nullo penitus Sā-
ctorum reluctante: factorūque Cōciliorum cum Apostolica au-
toritate inueniatur definitio, omnique Christianorū ætas à Petro
hucusque in sancta Ecclesia catholica hoc cōfessa inueniatur, re-
liquorūque Doctorum testimonia innumera sint: certū ita red-
ditur Ro. Pon. Petri successorem in Petro à Christo institutū to-
tius Ecclesiæ pastorem, vt certior fides haberi non possit, Amen.

¶ Romæ, anno Christianæ salutis, 1521. ætatis verò
proprie 52. die 17. Februarij.

TRACTATUS QVARTVS.
De Attritione & Contritione, in qua-
tuor quæstiones diuisus.
SVMMARIVM.

- 1 Num Attritio possit fieri contritio.
- 2 Num Contritio debeat esse singulorum peccatorum.
- 3 Num peccator reueatur ad contritionem quando cumq; recordatur suo-
rum peccatorum.
- 4 Num contritio non modo culpam, sed penam debitam peccatis remittit. ut.

PROLOGVS.

INTENTIO mea in subsequētib; quæ ab autore tractā-
da erant ad perfectionē operis, est non aggredi ordinem
per quæstiones & articulos sigillatim decidendo, quasi
complexe vellem tertiam partem (imparem enim me tanto nego-
tio & cognosco & fateor) sed dubia aliqua vtilia necnō disculsi-
one digna tractare, & iuxta ingenij vires diuina aspirante gratia de-
terminare. Seruabōque ordinem sacramentorum suprapositum.

¶ De partibus igitur penitentia in speciali tractando, primum oc-
currit de prima parte penitentia dubium circa quidditatem eius: 30
quæ ex differentia inter attritionem & contritionem facilius cog-
nosceretur.

QVÆSTIO I.

¶ An attritio possit fieri contritio.

PROPTEREA quæritur primò an attritio possit fieri
contritio. Videtur enim quod nō. Tū quia cōtritio & attri-
tio differunt penes principia: quoniam cōtritio est à cha-
ritate, attritio autē est à voluntate sine charitate. Tū quia imperfec-
tio attritionis est de ratione eius: ac per hoc emora imperfectione
nō remanet attritionis actus, qui possit fieri per charitatem. 40

¶ **A**D EVIDENTIAM huius tria facienda sunt, primò
dicetur quid nominis: secundò manifestabitur quod duplex est tam
attritio, quam contritio, tertio respondebitur quæsitio.

¶ Quo ad primum attritio sonat imperfectam displicentiam pec-
cati: contritio autem sonat displicentiam perfectam peccati. Et est
sermo de peccato mortali. Notanter autem dico displicentiam, &
nō dico dolorem seu tristitiam: quoniam contritio proprie signi-
ficat displicentiam quæ est causa tristitia seu doloris, quāvis fre-
quenti vsu dicatur quod contritio est dolor, significando causam
ab effectu. Quanta autem differentia sit inter displicentiam & tris-
titiam, quæ est in voluntate, manifestat status cælestis patriæ: in
qua sanctis displicebunt peccata olim ab eis cōmissa, nullam tamē
tristitiam de eis habebunt. Ex hoc enim quod in patria erit displicen-
tia, & non erit tristitia, manifestè patet quod tristitia ipsa, quæ
est in voluntate, non est essentialiter displicentia, sed ad displicen-
tiam sequitur tristitia in iis, qui sunt tristitia capaces. Et hanc do-
ctrinam habes superius ab Autore in q. 84. art. 4. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum, quia imperfectum dicit negationem perfe-
cti, & negatio per affirmationem oppositā cognoscitur: ideo in-
choandum est à contritione, quæ est displicentia perfecta. Ex tri-
bus siquidem constat huiusmodi perfecta displicentia: primū est
ipsa displicentia peccati: secundum est propositum de cætero non
peccandi mortaliter: tertium est quod fit charitate informata. Et
siquidem primum defecerit totaliter, nec attritio, nec contritio
est: quoniam displicentia communis est vtrique. Si vero defecerit
secundum quid (puta quia adest peccati displicentia modica: seu
leuis) tunc attritio esse potest, verum vsque ad quem terminum
quātitas displicentia: limites habeat, ita quod ibi sint cōfines attri-
tio & contritio, in tertia cōditione declarabitur. Si verò secunda
defecerit cōditio (scilicet propositum de cætero non peccandi
mortaliter) tripliciter hoc contingere potest. Vel per positionem
contrarij propositi in actu: puta, quia actualiter intendit peccare
mortaliter: & tunc non habet locum attritio. Vel per positionem
contrarij habitualiter tantum: puta quia non intendit actualiter
cōmittere peccatum mortale, nec intendit mutare statum suum,
quo detinetur in peccato mortali, vt patet in vsurariis, cocubina-
riis, & aliis similib;: qui confitentur peccata sua, displicētque eis
peccasse, habentque velleitatem relinquendi peccatum, nō tamen
deserunt concubinatus, aut restitunt vsuras, &c. Et hæc displicen-
tia cum huiusmodi velleitate attritio dici potest, vel per negatio-

nem propositi expliciti: puta quia penitens est sic dispositus quod
displicentia ei peccata præterita, & non intendit peccatum mortale
aliquod committere, & intendit tanquam in quodam cōfuso ca-
uere à peccatis: ita quod duo prima, scilicet affirmatio displicen-
tia & negatio intentionis peccandi habētur explicitè: tertium au-
tem, scilicet affirmatio propositi de cætero non peccandi mortaliter,
non nisi in confuso habetur: pro quanto in voluntate non pec-
candi confunditur & tempus proximè futurum, & totum tempus
vitæ suæ, ad quod non explicitè extendit se hoc debile propositū,
de quo est sermo. Et talis displicentia forte est valde communis: &
illa quæ communiter vocatur attritio. Circa defectū vero tertie
conditionis aduertendū est, quod in conditione illa clauduntur
duo, quorū vnum est in potestate nostra, & de eo certi esse possu-
mus, alterum est ex diuina gratia, & nobis incertum. Horum pri-
mum est, diligere Deum super omnia: Secundum est, quod huius-
modi diligere sit informatum charitate diffusa à Spiritu sancto in
cordibus filiorū Dei. Et si quidē defecerit primū (scilicet dilectio
Dei super omnia) attritio non contritio est: si verò primū affuerit,
cōtritio vocatur. Esse autē hanc dilectionem in potestate nostra,
ex eo patet: q̄ sicut in potestate nostra est cōstitueret nobis pro vlti-
mo sine delectatione venereā, aut lucra, aut regnum: ita in pote-
state nostra est habere Deum etiā vt beatitudo est Sanctorū, pro
vltimo sine: ita quod intendamus & deliberemus præferre ipsum
in voluntate nostra omnibus: quæ desiderari habere possint.
Quod etiā huiusmodi dilectio exigatur ad contritionē, & distin-
guat ab attritione, ex eo patet, q̄ sine huiusmodi dilectione nō po-
test esse informatio charitatis: subternitur enim huiusmodi dile-
ctio acquisita charitatis formationi, & tūc tam sapiētes, quā boni
fideles, tā seipfos, quā alios habent pro contritis, quā hæc dile-
ctio testimonij perhibet. Quod demum huiusmodi tam dilectio,
quā contritio possit esse sine charitate, ex eo patet, quod multi
sciunt se habere hanc dilectionē, & nesciunt se esse in charitate. Si
enim huiusmodi tam cōtritio, quā dilectio nō posset esse infor-
mis manifestè sequeretur, quod scire possemus euidenter, nos esse
in Dei gratia: quia euidenter certi sumus de nobis ipsis quod habe-
mus hanc voluntatem deliberatā præferendi omnibus Deum: &c.
Et hæc est dilectio similis charitati infusa: intantū quod propter
similitudinē actū censet diuus Thomas non discerni à nobis, ad
dilectio nostra, qua Deū diligimus & proximū, sit ex infusa gra-
tia, vel non? Et ab hoc amore prouenire potest q̄ Apostolus ait,
Si distribuo facultates meas in cibū pauperum, & si tradidero
corpus meum ita vt ardeam: charitatem autem non habeam, &c.
Et hinc habere potes terminos quātitatis tā displicentia peccati
quā propositi nō peccandi: quantificatur enim vtrunque horum
ex quantitate amoris Dei: ita q̄ sicut amor Dei est super omnia
amabilia, ita propositū vitadi peccati debet esse super omnia euit-
abilia, & similiter displicentia peccati super omnia odibilia. Ac
per hoc displicentia peccati modica, quæ non peruenit ad displicen-
tiam cōtritionis, est illa qua minus odio habemus peccatum,
quā aliquod aliud dānum, & similiter propositum illud est de-
bile ac deficiens à proposito contritionis: quo plus proponimus
cauere ab aliquo alio malo, quā à peccato mortali. Si postremo
deficiat charitas stantibus reliquis conditionibus, contritio, vt di-
ctum est, vocatur, quamuis appellerit attritio ab illis, qui sine
charitate contritionem non nouerunt.

¶ Ex quibus omnibus colligere possumus duplicē esse attritionē
& duplicem contritionem. Prima attritio est, displicentia peccati
cū velleitate nō peccandi, in statu tamē peccati: & hæc est attritio
meretricum, vsurariorum, & aliorum huiusmodi: & hæc vocatur
attritio impenitentium. Secunda attritio est displicentia peccati
cum non voluntate peccandi, & cum voluntate non peccandi in
confuso: & hæc est attritio penitentium, qui sic in confuso, tam
totum temp⁹ futurū, quā cōparationē peccati ad alia odibilia,
quā etiā cōparationē Dei ad alia amabilia in voluntate sua habent:
& hæc vocatur attritio imperfectorū. Prima verò cōtritio est acq-
sita displicentia peccati supra omne odibile, cū proposito vitandi
peccatum supra omne vitabile, ex amore Dei supra omne amabi-
le: & hæc vocatur contritio informis. Secunda autem contritio est
hæc eadē displicentia cum dicto tam proposito, quā amore, chari-
tate informata: & hæc vocatur cōtritio formata. Hæc de secūdo.

¶ Quo ad tertiu, prænotandum est, quod aliud est quærere an de
attritio fiat contritus, & an attritio fiat cōtritio. Prima enim quæ-
stio clara est: quoniam cōstat multos peccatores paulatim ad peni-
tentiam conuerti, & ex imperfecta displicentia ac ex imperfecto
proposito imperfecto que Dei amore ad perfectionē cōtritionis
deduci, ita vt verè contritionem charitate informatam assequan-
tur. Secunda autem quæstio (de qua est sermo) non est vsquequa-
que clara: quoniam permanentia actuum interiorum in edicitate
numerati satis occulta videtur. Veruntamen dicendum est, quod
attritio impenitentium non potest fieri contritio, Quod probatur
non

non solum, ex eo quod velleitas non est idem actus cum volunta-
te deliberata: & similiter displicentia proportionalis velleitati nō
est idē actus cum displicentia proportionali voluntati deliberatæ,
sed præcipue ex eo quod actus vnus speciei non transit in actum
alterius speciei: displicentia autē summi odibilis, quæ est cōtritio
& displicentia odibilis, non summi, quæ est attritio, differunt spe-
cie: quia summi odibile ex suo genere specie differt ab odibili nō
summo: & hoc tā in genere mali, quā in genere odibilis. Et hæc
intellige formaliter, id est quia attritio est displicentia peccati sub
ratione nō summe odibilis, cōtritio autē sub ratione summe odi-
bilis. Cui enim offensa Dei est summe odibilis, illi Deus est sum-
me amabilis: & à quo Deus nō summe amatur, illi offensa Dei nō
est summe odibilis. Attritio quoque imperfectorū nō fit cōtritio
eadem ratione, qua cognitio cōfusa nō fit cognitio distincta: sed
sicut cognitio cōfusa approximatur intellectum ad cognitionem
distinctam: ita displicentia cōfusa, quæ attritio dicitur, ducit &
appropinquat voluntatem ad displicentiam distinctam, quæ est
cōtritio. De acquisita autem contritione, quæ contritio informis
dicitur, dicendum est, quod potest fieri cōtritio formata: quoniam
potest continuari idem numero actus acquisita contritionis vs-
que ad charitatis infusionem inclusiuē, & sic charitate informari.
Et quia huiusmodi contritio antequā informetur charitate, voca-
tur etiā quadoque attritio: ideo hoc tertio modo sumpta attritio
potest fieri cōtritio. Et hoc iā habere potes à diuo Th. superius in
q. 89. vbi dixit, quod cōtritio est vltima dispositio ad charitatem.

¶ Sed occurrit hic non dissimulandum dubiū, per quid, seu quo-
modo huiusmodi attritio seu cōtritio acquisita ad cōtritionē dispo-
sitio ad gratiā. Est enim quadoque nō vltima dispositio: vt patet ex
eo quod potest esse informis. Si enim semper esset vltima dispo-
sicio, quum Deus tam in naturalibus, quā in gratuitis dat semper
vltimō dispositis formā, pro qua sunt vltimō dispositio, sequeretur
q̄ homo habēs huiusmodi cōtritionem acquisitā certus esset se
esse in gratia Dei. Quandoque autem est vltima dispositio: vt diuus
Th. dixit, & ratio approbat: quia gratia perficit naturā, ac per hoc
rationabile est, vt à nobis acquisita displicentia peccati suprema,
perficiatur quadoque gratuita charitate. Si dicatur, quod huius-
modi transitus fit per motū intentionis, ita quod acquisita huius-
modi perfecta displicentia peccati, si est remissa, est attritio, & nō
habet rationem vltimæ dispositionis ad charitatē: si autem inten-
ditur & crescit, est cōtritio & vltima dispositio ad charitatē: vt sic
verificetur quasi cōmune dictum, quod cōtritio & attritio differe-
runt secundū magis & minus. Cōtra: Nam loquendo de attritione
tam impenitentium quā imperfectorū, constat quod differt à
contritione non penes obiectum materiale: quia vtriusque mate-
ria est peccatum mortale, sed penes obiectum formale: quia con-
tritio attingit mortale peccatū sub ratione summe odibilis: attri-
tio autem tam impenitentium, quā imperfectorū attingit mor-
tale peccatū non sub ratione formali summe odibilis. Et propter
ea neutra differt à contritione penes magis & minus, tū quia dif-
ferentia secundum magis & minus, non est differentia formalis: 50
tū quia quantumcunque cresceret differentia mortalis peccati
extra formale rationem summe odibilis, nunquam esset cōtritio.
Tertio verò modo sumpta attritio, nec penes materiā, nec penes
rationem formalem obiecti differt à contritione acquisita: quia
sunt respectu eiusdē mortalis peccati, & sub ratione summe odibi-
lis. Et quod nec differant penes magis & minus, ex eo patet, quod
minimus gradus huiusmodi displicentia sufficit ad charitatem o-
perientē multitudinem peccatorū. Quod ex Ecclesiæ testimonio
cōprobatur: credimus enim omnes tam nosmetipsos quā alios
esse in charitate quum ad huiusmodi displicentiam quantumcum-
que remissam peruenimus. Vnde nec est verum contritionē & attri-
tionem differre secundū magis & minus in eadem specie, licet
sit verum secundū magis & minus in diuersis speciebus: sicut al-
bi habet magis de luce, quā viride. Nec allata respectio satisfac-
cit quæsitio. Aliter ergo dicendū mihi videtur, quod gratuita Dei
motio est, quæ huiusmodi acquisitam contritionē efficit vltimam
dispositionem ad gratiam seu charitatem: ita quod ex hoc ipso, q̄
Deus non per aliquod superadditum donum habituale fed per
gratuitam dilectionē, qua dignatur vt nostra acquisita contritio-
ne: vt dispositione vltima ad suum proprium opus, quod est chari-
tas, quæ infunditur, transfertur nostra contritio in fore vltimam
dispositionem pro gratia habituali: iuxta illud Hier. Ad Deum
postquam conuertisti me, penitentiam egi. Hæc de tertio.

AD ARGVMENTA in oppositum, pro quanto contra attri-
tionem tertio modo dictam militant, respondendo dicitur: quod
quidquid sit de diuersitate penes principia in esse nature, diuersi-
tas tamen principiorū in genere moris, seu meriti nō infert vnum
eundemq; actū nō posse esse sine tali principio, & cum tali princi-
pio: vnus nanque & idem actus exterior, qui à principio non fuit
bonus moraliter, potest esse bonus moraliter in prosecutione. Et 80

similiter in proposito contritio acquisita, quæ à principio nō est
meritoria, potest in sui prosecutione fieri meritoria, superueniē-
te charitate: nec oportet reinchoare actum, quo ad substantiam
actus, sed sufficit quod inchoetur actus quo ad esse meritorium.
Quum enim dicitur actum meritorium inchoari à charitate, est
sermo formalis: hoc est non de actu simpliciter, sed inchoatum est
meritorium: & propterea stat actum esse simpliciter inchoatum si-
ne merito & charitate, & eundem continuari cum merito, & in-
choari à charitate secundum esse meritorium.

¶ Ad secundum dicitur, quod licet imperfectio attritionis tam
impenitentium, quā imperfectorū sit de illius ratione, quia
penes defectum obiecti formalis attenditur: imperfectio tamen
contritionis acquisita, quæ attritio tertio modo vocatur, non est
de ratione illius, quoniam penes solam negationem potentis su-
peruenire diuini doni attenditur: non enim in formitas huiusmo-
di contritionis, seu attritionis est magis de ratione ipsius, quā
informitas fidei sit de ratione fidei. Et propterea sicut actus fidei
informis potest in sui prosecutione formari charitate, ita actus
acquisita contritionis potest superueniente charitate imperfec-
tionem suā informitatis deserere, & formatus continuari.

QVÆSTIO II.

¶ An exigatur ad contritionem, quod sit
singulorum peccatorum
mortalium.

SECUNDO QVÆRITVR de materia contritionis, an
exigatur ad contritionem, quod sit singulorum peccato-
rum mortalium. Videtur enim quod sic.

¶ Tū quia contritio debet adæquare confessionem: confessio
autem comprehendit omnia mortalia: vt patet in c. omnis vtrius-
que sexus. ergo.

¶ Tū quia hæc est differentia inter penitentia mortaliū, & peni-
tentiā venialiū: q̄ ad remissionē venialiū sufficit virtualis displicen-
tia: ad remissionē autē mortaliū exigitur, vt homo actualiter pec-
catū mortale cōmissum detestetur. Et confirmatur hoc autoritate
diui Tho. superius in calce corporis primi ar. q. 87. dicentis quod
displicentia virtualis non sufficit ad remissionem peccati mortali-
s, nisi quantū ad peccata oblita post diligentem inquisitionem.

¶ Ad H v s euidentiam sciendū est, quæstionem hanc posse
intelligi tripliciter. Primò an exigatur, quod singulis secundum
numerum peccatis mortalibus respondeant totidem cōtritiones.
Et sic intellecta quæstio, facile soluitur negatiue: quoniam nec quo
ad actum displicentia, nec quo ad actum confessionis, nec quo ad
actum satisfactionis oportet multiplicari actus penitentia: iuxta
multitudinem actuum peccatorum: vnus siquidē satisfactionis
actus potest satisfacere pro multis mortalibus cōmissis. Et simili-
ter vnica enuntiatione potest quis simul confiteri mille mortalia:
dicendo, Percussi millies. Et similiter vnica displicentia potest re-
spondere mille peccatis, non minus quā confessio & satisfactio.

Tū quia ridiculū est ita velle adæquare numerū cōtritionū nume-
ro peccatorū, tāquā in multitudine actū, & nō in perfectione
potius actus cōsistat virtus: quasi nō possit vna perfecta displicentia
equiuale decē millibus imperfectis: quū tamē etiā in sensibilibus
videamus, quod vnum numisma aureum æquiuale mille æreis.

¶ Secūdo verò modo potest quæstio intelligi, an singula peccata
mortalia in seipsis, seu formaliter attingi debeant à cōtritione: ita
quod nō sufficiat homini displicere sibi in generali quæcūque cō-
missit contra Deum, sed exigatur, vt displiceat sibi in speciali pec-
cata à se patrata: puta decem adulteria, centū furta, mille blasphem-
ia, &c. & hoc quo ad peccata, quorum memoria subest.

¶ Et sic intellecta quæstio, dupliciter examinanda est. Primò, de cō-
tritione relata ad sacramentū penitentia: deinde de contritione
absolutē. Multum enim refert sic vel sic loqui, quoniam contritio
relata ad sacramentum penitentia, sub euangelica lege incipit.
contritio autem absolutē, post Adæ peccatum, & ante scriptā le-
gem, & sub lege Moysi, omnibus peccatoribus necessaria fuit.

¶ Si igitur contritio relata ad sacramentum penitentia, exigat
quod terminetur ad singula mortalia formaliter, seu in seipsis, o-
portet quod hoc habeat vel ex satisfactione, vel ex confessione, vel
ex seipso, vel ex absolutione sacerdotali: plura enim in sacramēto
penitentia nō inueniuntur. Sed nō cōuenire sibi ex satisfactione,
patet ex hoc q̄ vna satisfactio virtualiter potest adæquare multa
mortalia. Quod nec etiam ex confessione, ex eo patet quod ratio
quare cōfessione exigit singula mortalia, pro materia est: quia cō-
fessio fit humano iudici, qui nō potest iudicare, nisi de cognitis: in-
cognita autem sibi vt iudici remanent: quæcūque non essent à
penitente in seipsis explicata. Quæ ratio non habet locū in con-
tritione, quæ Deo offert cor: qui non pensat quantū aut quot, sed
ex quanto offertur. Vnde de Magdalena legitur, Dimissa sunt
ei peccata multa. quoniam dilexit multum, & non dixit quo-
Opus. Caiet. EE 3 niam

niam displicuerunt in multa. Quod etiam hoc non proueniat ex absolute manifestat vnica absolutio: quae simul fit absque explicatione singulorum. Quod demum contritio non habeat hoc ex se ipsa, ex eo patet, quod communis doctrina tenet sufficere post singulorum peccatorum mortalium attritiones: vnam contritionem in generali. ex hoc enim dicto manifeste habetur, quod licet aggregatum ex contritione & attritione seu attritionibus terminetur ad singula mortalia in seipsis, seu formaliter, sed tantum virtualiter.

¶ Et si dicatur, quod contritio sequens tot attritiones, operatur in vi illarum, ac per hoc terminatur ad obiecta illarum formaliter, manifeste patet nihil valere illationem hanc, sed destruere commune dictum: quonia hinc non sequitur contritionem terminari formaliter ad obiecta attritionum, sed virtualiter tantum, sicut non formaliter, sed virtualiter claudit in se attritiones. Et falsum esset quod contritio sequens esset vna contritio generalis. Ex quibus omnibus apparet, quod proprie loquendo, contritio relata ad sacramentum poenitentiae, non exigit quod terminetur formaliter ad singula mortalia, sed sufficit quod terminetur ad ea virtualiter. Si autem spectemus ad contritionem simpliciter & absolute, dicendum est, quod non exigit determinari formaliter ad singula mortalia peccata: sed exigit virtualiter attingere singula mortalia etiam oblita & incognita. Dico autem virtualiter attingere singula: quia per hoc simpliciter & absolute differet contritio remittens peccata venialia a contritione remittente peccata mortalia, ad remissionem siquidem peccatorum mortalium, exigitur quod contritionis displicentia sit adeo perfecta extensiuè, quod formaliter, aut virtualiter attingat omnia & singula mortalia, quorum poenitens est reus: & hoc manifestatur ex eo, quod impium est dimidium a Deo sperare veniam mortalium peccatorum. Ad remissionem autem venialium non exigitur hæc extensiuè perfectio: potest siquidem vnum peccatum veniale dimitti sine alio. & illa tantum venialia remittuntur, ad quae displicentia virtualis se extendit. Probat ergo declarata conclusio ex eo quod contritio generalis virtualiter se extendens ad omnia mortalia, sufficit ad remissionem eorum concurrente charitate. &c. Probat hoc: quia in instanti fit iustificatio impij, & couerti potest peccator ad Deum: scriptum est enim, In quacunque hora ingemuerit peccator, &c. Et si forte obiiciatur contra hoc, dicendo, quod huiusmodi momentanea ac generalis contritio fert secum propositum specialis contritionis de singulis mortalibus in seipsis, sicut Baptismus fluminis fert secum propositum baptismi fluminis: & ideo contritio illa generalis utpote imperfecta, concurret ad remissionem peccati, ut tendens ad contritionem specialem, quae est perfecta. Aduertat hæc obiiciens: quod voluntarie opponitur iste ordo contritionis perfectae virtualiter ad contritionem perfectam formaliter: tum quia nec ex sacra scriptura, nec ex sacris Doctoribus traditur, communitentiae superius recitatae aduersatur: nam si contritio perfecta virtualiter remittit peccata, ut tendens in contritionem perfectam formaliter, sequeretur quod post omnes attritiones in speciali sublequuta vna contritio generalis perfecta virtualiter, non sufficeret ad salutem: quoniam exigeretur, quod post generalem contritionem perfectam virtualiter, sequeretur contritio specialis perfecta formaliter. Si enim perfecta virtualiter fert secum propositum perfectae formaliter, oporteret post illam hanc exequi, cuius contrarium pro certo habemus. Et bene nota, quod aliud est dicere contritionem generalem perfectam virtualiter coexistere ante vel post detestationes speciales peccatorum mortalium in seipsis: & aliud est dicere contritionem generalem perfectam virtualiter coexistere ante vel post contritiones speciales peccatorum in seipsis. Nos enim hoc secundum dicimus esse falsum tam nunc, quam omnibus praeteritis temporibus, primum autem sacri Doctores tradunt. Et verum proculdubio est tempore euangelicae legis: in quo contritio fert secum propositum confessionis sacramentalis, ratione cuius exigitur specialis detestationes peccatorum: siue ut praecedentes contritionem generalem virtualiter perfectam (ut contingit illis, qui suscipiendo actualiter sacramentum poenitentiae sunt de attritis contriti) siue ut consequentes saepe dictam contritionem, ut contingit illis qui ex toto corde statim couertuntur ad Deum habentes virtualiter salutem propositum consistendi suo tempore peccata sua. Vtrum autem hoc sacrorum Doctorum dictum, verum etiam sit de contritione simpliciter & absolute ex dictis apparere potest, quod non. Nulla siquidem apparet ratio cogens ad huiusmodi detestationes speciales secluso sacramento poenitentiae: nam & voluntas potest perfecte mutari & exercitari in necessariis virtutum actibus & pro peccatis potest perfecte satisfieri absque huiusmodi specialibus detestationibus: ut patet ponendo peccatorem poenitentem, qui totum se diuinae dilectioni, elemosynis, ieiuniisque daret: hic enim prius tempore perfecte satisfecisset pro peccatis absque tot detestationibus. Et hinc patet quid dicendum sit ad questionem tertio modo intel-

lectam: scilicet an contritio exigit quod terminetur ad omnia & singula peccata mortalia, non curando de modo terminandi. Ex dictis siquidem patet respondendum esse affirmatiue: quoniam non curando de modo, hoc est an formaliter vel virtualiter, certum est oportere sub contritione comprehendi omnia mortalia peccata commissa: siue sint sibi cognita, siue incognita: quoniam (ut dictum est) impium est a Deo dimidium sperare veniam.

¶ AD PRIMUM ergo in oppositum dicitur, quod propriissime loquendo, contritio respondet absolute, & detestationes respondent confessioni: & propterea detestationes sunt aequales numero actibus confessionis: & saepe sunt simul tempore, quando scilicet poenitens simul recordatur peccati, & confitetur illud. Vnde de contritione secundum annexas detestationes adaequat confessionem quo ad modum attingendi peccata, scilicet in speciali, & non conuenit hoc contritioni secundum se.

¶ Ad secundum dicitur, quod assumptum verum est de poenitentia seu contritione relata ad sacramentum poenitentiae: & similiter intelligenda sunt verba diui Thomae.

¶ Potest quoque & aliter dici iuxta differentiam vltimo explicatam inter perfectionem displicentiae requisitam ad remissionem mortalium & requisitam ad remissionem venialium, quod remissio mortalium exigit generalem contritionem perfectam virtualiter, sic quod actualiter homo huiusmodi displicentiam perfectam extensiuè ad omnia & singula mortalia habeat: remissio autem venialium non requirit huiusmodi extensiuè perfectam displicentiam. Sed cum hoc quod aliquis in solis venialibus constitutus non habuerit generalem displicentiam de omnibus suis venialibus, fiat quod ex aliquo seruiore charitatis, in quo si occurrerent, displicerent contraria venialia, consequatur remissionem venialium illorum, quae displicerent: quod non sufficere dicitur ad remissionem peccati mortalis, nisi obliti: quia (ut dictum est) oportet actualiter habere illam contritionem generalem perfectam virtualiter, ad remissionem mortalium.

QVAESTIO III.

¶ An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum suorum.

RERTIO quaeritur circa tempus contritionis. An peccator teneatur ad contritionem quando recordatur peccatorum suorum. Et quia quaestionem hanc discussimus in quolibet nostris, ideo quaere ibi. Sat sit hic scire per artem negatiuam esse veram.

QVAESTIO IIII.

¶ An contritio remittat non solum culpam, sed poenam debitam peccato.

VARTO quaeritur circa effectum contritionis, An contritio remittat non solum culpam, sed poenam debitam peccato.

Videtur enim quod non. Tum quia ad remissionem poenae ordinatur tertia pars poenitentiae, scilicet satisfactio: non ergo ad illam ordinatur contritio, nisi quatenus forte habet satisfactionem annexam.

¶ Tum quia contritio sufficiens ordinatur per se ad remissionem culpae: nec apparet vnde habeat quod poenam sensus remittat.

¶ AD HUIUS evidentiam sciendum est, duplicem esse modum dicendi de hac re: quamuis omnium sententia in idem tandem concurrat. Primus est: quod alia est poena, quae debetur in contrito, & est alia, quae debetur contrito: nam in contrito debetur poena inferni, contrito autem poena temporalis. Et propterea quum contritio tollat poenam inferni (nunquam enim contritus perseuerans, ad poenam infernalem ibit) dici potest, quod contritio tollit totam poenam peccato mortali prius debitam. Alter vero dicendi modus est, quod contritio non tollit totam poenam, sed commutat poenam aeternam in temporalem: nam in contrito reus erat aeternae poenae, contritus autem reus est poenae temporalis. Sed vterque dicendi modus deficit. Primus quidem tripliciter, scilicet & dicendo poenam deberi contrito, nam non nisi per accipiens hoc verificatur. Contritio enim ut sic, non ponit reatum poenae: alioquin cuiuslibet contrito deberetur poena: & dicendo alietatem poenae debita contrito & in contrito: nam, ut patebit, non alia poena est quae vtrique, si qua contrito alicui debetur, & inferendo, quod dici potest totam poenam in contrito prius debitam per contritionem remitti: nam, ut patebit, pars quaedam poenae sibi prius debita communitur remanet (scilicet poena sensus) absque aeternitate tamen. Secundus autem modus deficit ponendo commutationem: nam idem est quod Deus interius operatur in poenitente, & quod Dei minister sacramentum adhibendo significat: exterior enim sacram

sacramentalis actus significat interiore Dei operationem. Sed sacramentalis actio in sacramento poenitentiae non significat commutationem, sed absolute: ergo interior Dei operatio, quae in contritione interuenit, non est commutatio, sed absolutio.

¶ Ad cuius plenior intelligendum est, in poena inferni inueniri tria: poena damni, poena sensus & aeternitatis: iuxta tria quae sunt in peccato mortali. Per peccatum siquidem mortale fit auersio ab incomutabili bono, cui respondet poena damni, separans animam a Deo, & fit conuersio ad comutabile bonum, cui respondet poena sensus: & constituitur inimicus Dei, cui responderet aeternitas poenae: inimicus enim quia est hostiliter exterminandus, est aeternaliter puniendus. Quum autem peccator cõteritur, quia charitate Deo coniungitur, tollit contritio poenam damni, quae separatione a Deo ponebat, & quia per eandem charitatem amicus Dei constituitur, tollit contritio aeternitatem poenae: amicus enim non est aeternaliter puniendus. Et si nihil aliud efficit contritio, remanet contritus obligatus ad poenam sensus, ad quam prius tenebatur, sed non aeternaliter sustinenda, sicut prius tenebatur. Et sic licet contritus perseuerans nunquam ad infernum iget, passurus totam poenam inferni: nihil tamen prohibet obligatum eum remanere ad partem illius poenae quae in inferno sustinenda ab ipso erat: scilicet ad poenam sensus, ubi vides, quod non est alia poena, quae debetur alicui contrito, ab illa, quae sibi in contrito debebatur: sed est illamet poena sensus relicta, & hoc contra primum modum dicendi. Nec interuenit commutatio poenae aeternae in temporalem: sed expoliatio poenae ab aeternitate, & hoc contra secundum modum dicendi.

¶ Vt autem restans dubitatio (an scilicet contritio remittat poenam sensus) soluat, sciendum est, quod hic certa sunt duo. Primum est, quod quanto contritio est maior, tanto plus tollit de poena sensus peccato debita. Secundum est, quod tanta potest esse contritio, quod tolleret totam poenam sensus. Ambiguum vero est, an quantalacunque contritio charitate informata (de tali enim est sermo) tollat aliquid de illa poena sensus: multi enim videtur de hoc dubitare, mihi autem apparet quod pars affirmatiua est vera propter duas rationes: quarum quilibet verificata sufficiens est. Potest enim contritio ex duplici capite tollere in toto, vel in parte poenam sensus. Primum ex poenaltate sibi annexa, displicentia enim commissi criminis non fert secum necessarium poenaltate: quum sit in patria, ubi nulla est poenaltas, sed in subiecto susceptiuo doloris seu poenae, fert secum naturaliter displicentia poenaltate quandam, dolemus enim communiter de nostris, quae nobis displicent. Et quonia huiusmodi poenam parere, contritioni conueniret seclula relatione ad sacramentum poenitentiae: ideo secundum hoc caput dicendum est, quod contritio quilibet simpliciter, & absolute ex annexa poenaltate tollit aliquid poenae sensus: habet enim satisfactoriam vim poena voluntarie assumpta secundum Deum. Secundum ex merito passionis Christi: est enim passionis Christi meritum remissiuum suis meritis poenae pro peccatis debita, plus, & minus prout illis coniungitur. Quod primum apparet in Baptismo: ubi quia passio Christi totaliter communicatur baptizato, quasi ipse baptizatus passus esset, tota poena tollitur. Apparet deinde & in sacramento poenitentiae actualiter suscepto, dum ex vi sacramenti comunicatur meritum passionis Christi ad remissionem aliquantae parte poenae sensus. Et quia coniunctio ad meritum passionis Christi conuenit contritioni non simpliciter & absolute, sed relata ad sacramentum poenitentiae: ex hoc quod contritio fert secum votum sacramenti poenitentiae, coniungit merito passionis Christi per sacramenta nobis comunicata. Et secundum hoc caput dicendum est, quod quaecunque nostra contritio tollit aliquid poenae sensus ex merito passionis Christi, non rationale est, quod plus poena tollat charitas extensa ad sacramentum, quam non extensa ad illud: sed charitas non extensa ad sacramentum (qualis erat antiquorum poenitentium charitas) tollebat ex vi quidem charitatis, & poenam damni: & aeternitatem poenae: ex annexa autem poenaltate tollebat in toto, vel in parte poenam sensus: ergo charitas poenitentium in noua lege, quae est charitas extensa ad sacramentum poenitentiae, plus poenam tollit. Minor huius rationis propositio clara est. Maior autem faciliè suadet ex eo, quod poenitentia sacramentum actualiter exhibitum, est proculdubio remissiuum poenae sensus in toto, vel in parte: ex hoc enim consequens est, ut id ipsum sacramentum in voto charitatis existens apud contritum, aliquid huiusmodi poenae remittat. Simile enim quod perspiciamus in baptismo: quod scilicet id quod operatur Baptismus exhibitus, operatur etiam in voto charitatis habitus non ita copiose. Nec excluditur maioris huius veritas si dicatur, quod charitas extensa ad sacramentum, habet ex extensione ad sacramentum, quod tollat illamet, quae tollebat charitas antiquorum poenitentium absolute. Nam hoc non est charitatem extensam ad sacramentum efficere plus, sed est efficere pluribus rationibus vnum & idem extensum: siquidem charitas ad sacramentum duplici ratione tollit poenam damni, & aeternitatem poenae, scilicet ex vi charitatis, & ex vi sacramenti in voto. Sed hæc veritas non excludit 80

quin verum quoque esse debeat, quod huiusmodi extensa charitas plus efficiat, plus poenam tollat: quia hoc ad vim sacramenti spectat. Ex quibus omnibus patet dicendum esse ad quaesitum, quod contritio ratione charitatis, qua formatur, non solum tollit culpam, sed & poenam damni, & aeternitatem poenae: ratione vero annexae poenaltatis tollit aliquid poenae sensus, & ratione sacramenti in voto tollit rursus aliquid poenae sensus. Et tam vehemens, inquit diuus Thomas in 27. cap. contra Gen. potest esse huiusmodi coniunctio contriti ad meritum passionis Christi, quod tolleretur totam poenam sensus.

¶ AD PRIMUM ergo argumentum in oppositum, dicitur quod satisfactio distincta est a contritione secundum ea: quae communiter in humano genere inueniuntur: communiter enim contritio non tam vehementer iunguntur passioni Christi, ut non sit opus satisfactione ad arbitrium sacerdotis. Traditur enim tam doctrina, quam lex moralis secundum ea quae ut in pluribus contingunt.

¶ Ad secundum dicitur, quod iam ex dictis apparent duo capita, vnde quantalacunque contritio tollat aliquid poenae sensus, inter quae capita coniunctio ad meritum Christi praecipue perspicitur debet: quoniam illud est de ratione contritionis, annexus autem dolor quasi vicem satisfactionis tenere videtur.

TRACTATUS QVINTVS

De Confessione, in quinque quaestiones diuisus.

- 1 Num omnes teneantur ad confessionem.
- 2 Num peccata mortalia totaliter occulta, et in solo corde latentia sint necessariò confitenda.
- 3 Num oporteat confiteri singulas species singulorum peccatorum.
- 4 Num peccata semel confessa subsistent a confessione, & satisfactioe post iterum fructuose confiteri.
- 5 Num infirmis confessio sit iteranda.

QVAESTIO I.

¶ An omnes teneantur ad confessionem.

DE CONFESIONE quae secunda est pars poenitentiae, quaeritur primum circa eius necessitatem, an omnes teneantur ad confessionem. Et est ratio dubitandi: quia nonnulli sunt viuentes absque peccato mortali: & propterea in dubium vertitur, an omnes teneantur confiteri. Videtur enim quod sic: quia extra, de poenitentia & remissione dicitur, Omnis vtriusque sexus quum ad annos discretionis peruenerit, &c. Et confirmatur, quia quum nullus excipitur, sequeretur quod Ecclesia in hoc statuto praesupponeret omnes fideles singulis annis peccare mortaliter. Et patet sequela, si sola peccata mortalia praecipiantur confitenda. Et rursus confirmatur, ex hoc quod absque distinctione aliqua omnis vtriusque sexus ibidem obligatus est semel in anno ad confessionem, & ad communionem in Pascha: sed constat, quod omnis vtriusque sexus, &c. siue peccauerit mortaliter, siue non, comprehenditur sub illo praepcepto quo ad confessionem.

¶ IN OPPOSITVM est, quod nullus tenetur confiteri venialia. Ad hanc quaestionem respondetur distinguendo & bene, de necessitate, vel sacramenti vel praepcepti ecclesiastici. Et dicitur, quod de necessitate sacramenti, nullus tenetur confiteri, nisi peccatum mortale certum, vel dubium: quia post Baptismum non potest aliter remitti mortale peccatum, nisi per sacramentum poenitentiae in re vel in voto. De necessitate autem praepcepti Ecclesiae duplex est opinio. Vna est, quod carens peccato mortali tenetur confiteri semel in anno aliquod veniale, ut sic impleat Ecclesiae praepceptum. Altera est, quod carens peccato mortali, non tenetur confiteri aliquot veniale: quia non comprehenditur sub Ecclesiae praepcepto.

¶ Et licet prima opinio sit tutior, secunda tamen est verior, imò sola vera: quod probatur multipliciter. Primum est ratione praepcepti enim ecclesiastici praepcepti non est praecipere confessionem, sed praepceptam diuino iure confessionem determinare, quod ad tempus executionis, & propterea sub Ecclesiae praepcepto non alia comprehenditur confessio, quam illa, quae a Christo est praepcepta: sed a Christo non est charitatem, nisi confessio mortalium: ergo ab Ecclesia sola peccatorum mortalium confessio praepcepta est. Secundum, & est confirmatio praecedentis, patet idem ex verbis ipsius statuti, dum dicit, Omnia sua peccata non enim hoc potest intelligi de peccatis venialibus: quum consistet neminem quocun-

que præcepto teneri ad omnium venialium confessionem: oportet ergo intelligi de mortalibus. Et propterea ex explicata materia confessionis, scilicet quod sint omnia sua peccata, clarè patet quod de sola confessione præcepta ex diuino iure ecclesiasticum statum loquitur: est enim materia confessionis à Christo præcepta omnia penitentis peccata comprehendens: materia autem confessionis venialium non comprehendit omnia penitentis peccata.

¶ Tertiò patet idè ex pena subiuncta: scilicet quod viuus arceatur ab ingressu Ecclesiæ & moriens Christiana careat sepultura. Huiusmodi enim pœnæ nõ sunt à pia matre Ecclesia perfectioribus viris, quales sunt viuentes sine peccato mortali, pro omissione confessionis venialium, ad quam alij non tenentur infligendæ: quinimò ex hoc sequeretur, quod meliores essent deterioris conditionis. Quartò patet idem ex subiuncta causa frequentis publicationis dicti statuti scilicet, ne quisquam ignorantia caritate velamen excusationis assumat. Hoc enim in huiusmodi confessione venialium locum habere non videtur. Et confirmantur hæc omnia ex Clemen. ne in agro dominico, de sta. mona. vbi mēstrua confessio nigri monachis imponitur, absque explanatione materiae. non enim dicitur quod confiteantur omnia sua peccata, vt ex hoc intelligatur astringi illos, etiam si mortali peccato careant ad confessionem semel in mēse, vnde non supradicta, sed pœna regularis disciplina subiungitur imponenda temerario violatori: sicut enim religiosi ex suis statutis obligantur ad alia quæ absolute sunt bona supererogationis: ita obligantur ad confessiones statutas, etiam si mortali careant peccato. In cuius signum puniuntur in religionibus qui statutus diebus non confitentur: quantumcunque nullum habeant mortale.

¶ AD OBJECTIONEM ergo primam dicitur, quod materia confessionis explicata per ly, omnia sua peccata, restringit ly, omnis vtriusque sexus, ad indigentes confessione: ac per hoc excipit omnes carentes mortali peccato: ita quod sensus est, omnis vtriusque sexus indigens confessione, &c. Et ad primam confirmationem dicitur quod falsum assumit seu supponit: scilicet nullum excipi ab illa vniuersali, omnis vtriusque sexus, &c. imo ideo Ecclesia apposuit ly omnia sua peccata, vt exciperet mortales, quos credit sine peccato mortali vitam ducere. Ad secundam autem confirmationem dicitur, quod quum duo prædicata exigant duo subiecta, enuntiatio illa, qua omnis vtriusque sexus confiteri & communicare præcipitur, est enuntiatio non vna, sed plures: licet secundum vocem sit vna. Vnde sensus primæ est, omnis vtriusque sexus indigens confessione, omnia sua peccata confiteatur, &c. Sensus vero secundæ est, Omnis vtriusque sexus communicet in Pascha, &c. Et ratio diuersitatis iam dicta est: quia ibi explicatur materia restringens ly omnis vtriusque sexus respectu confessionis, & non restringens respectu communionis.

QVAESTIO II.

¶ An peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessario confitenda

IRCA materiam confessionis quæritur secundo, an peccata mortalia totaliter occulta (vt sunt peccata in solo corde) sint necessario confitenda. Videtur enim quod non. Tum quia non sunt de necessitate ecclesiastici præcepti: non potest enim Ecclesia de huiusmodi occultis secundum se præcipere aut iudicare. Et si dicatur, quod occultorum confessio cadit sub præcepto Ecclesiæ indirectè, scilicet ratione integritatis, pro quanto is, qui tenetur singulis annis alia peccata confiteri, tenetur quoque ex consequenti peccata cordis singulis annis confiteri, vt confessio omni anno sit integra. Hæc instantia nihil valet: quoniam posito homine, qui sola peccata cordis mortalia habet aliquo anno, sequeretur, quod illo anno non teneretur confiteri: quoniam tunc non haberet locum ratio integritatis.

¶ Tum quia huiusmodi occultorum confessio non est de necessitate sacramenti: quoniam sola illa peccata sunt de necessitate sacramenti, quæ sub iudicio homini commissio à Christo comprehenduntur: sed nullum iudicium commissum homini à Christo extendit se ad huiusmodi occulta: ergo occulta hæc non sunt de necessitate confitenda. Maior patet, quoniam iudicium ipsius poenitentialis homini commissum est à Christo, & non Angelis, aut quibuscunque aliis. Minor vero probatur auctoritate Apostoli, Nolite ante tempus iudicare, &c. Si dicatur, quod duplex iudicium commissum est homini à Christo: alterum secundum potestatem iurisdictionis (& hoc non se extendit ad huiusmodi occulta: & de hoc loquitur Apostolus) Alterum secundum potestatem ordinis, & hoc extendit se ad occulta: & est iudicium quod exercet Ecclesia per suos ministros in foro poenitentiæ. contra dupliciter. Primo, quia iudicium poenitentiale licet exigat potestatem ordinis, exigit quoque potestatem iurisdictionis: quoniam solus sacerdos ordinariam vel delegatam iurisdictionem habet,

est minister huius sacramenti, vt patet in cap. omnis vtriusque sexus, & alibi. Secundò, quia vnumquodque recipitur in alio secundum modum recipientis: ac per hoc iudicium secundum potestatem ordinis à Christo commissum homini ex hoc ipso, quod homini commissum est, modificari oportet secundum conditionem ipsius hominis, quæ est non se extendere ad occulta cordium: hæc enim soli Deo sunt reserua, non minus in iudicando, quam in cognoscendo. Et confirmatur hæc ratio ex hoc, quod quum apud ipsum Dominum Iesum Christum resideat vtraque potestas, scilicet ordinis & iurisdictionis, non dimittit, sed plenissimè, & vtraque inueniatur Ecclesiæ suæ commississe, non imperfecit, sed latissimè (vt de potestate iurisdictionis patet Matthæi decimo octauo, & de potestate ordinis Ioannis vigesimo) sicut potestas iurisdictionis ex hoc ipso, quod commissio est homini, non extendit se ad occulta omnino, ita potestas ordinis ex hoc ipso, quod commissio est homini, non debet se extendere ad totaliter occulta.

CONCLUSIO.

¶ Non modo manifesta peccata mortalia Christi fideles confiteri tenentur, sed quæ ita occulta sunt, vt solo corde peccata sint.

¶ AD VERITATEM dubij huius plenius percipiendam, sciendum est, quod licet quidam ex huiusmodi fortè rationibus, aut melioribus moti opinari videantur peccata omnino occulta non esse necessariò confitenda sacerdoti, sed soli Deo, eorum tamen error ex tribus patet. Primò ex formali ratione materiae confessionis, seu (quod in idem erit) iudicij poenitentialis; quum enim Dominus poenitentiale iudicium instituerit ac commiserit post resurrectionem suam, dicens Ioanis vigesimo Apostolis iam sacerdotibus. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt: & materiam iudicij explicauerit quo ad substantiam tantum, dum remittendo vel retinendo explicauit peccata: & non possit intelligi ita nudè, vt sonat litera (quoniam certum est, quod per huiusmodi commissionem non possunt nec potuerunt ministri noui Testamenti remittere peccata eis totaliter incognita, inconfessa, obstinata) oportet aliquas subintelligere conditiones peccatorum remittendorum: & quia iudicium præsupponit cognitionem, & modus iudicij modum cognitionis: ideo communi catholice Ecclesiæ sensu subintelligitur, spontanea confessione ad vos delata: ita quod sensus est, Quorum remiseritis peccata spontanea confessione reorum ad vos delata, remittuntur eis, &c. Vbi clarè patet materiam iudicij poenitentialis esse peccata spontanea reorum confessione delata: hæc est enim formalis ratio materiae huius iudicij: ad quam totam se extendit, & extra quam non se extendit poenitentiale iudicium: quoniam hæc omnia & sola remittere vel retinere potest. Ex hac autem formali ratione materiae huius iudicij: habetur facile quod peccata quantumcunque occulta, sunt materia huius iudicij: nam quantumcunque occulta peccata, comprehenduntur sub iis, quæ sunt spontanea confessione detegenda: nullum enim est ita latens, quod non possit eius, qui commisit, confessione spontanea aperiri. Et confirmatur ratio hæc ex parte formalis materiae ex ipsis verbis Domini. Differenter siquidem significauit Dominus materiam iudicij poenitentialis seu potestatis ordinis, & materiam iudicij secundum potestatem iurisdictionis: quoniam respectu potestatis ordinis explicauit pro materia peccata, dicens: Quorum remiseritis peccata: respectu vero potestatis iurisdictionis explicauit pro materia peccatum in alium, dicens: Si peccauerit in te frater tuus, &c. Ex qua differentia docuit nos diuina sapientia, à materia iudicij poenitentialis nullum peccatum excipi: ac per hoc comprehendit præcipue peccatum in sua primaria sede residens: hoc est peccatum cordis: sub materia vero potestatis iurisdictionis non comprehendit peccatum omne: sed exterius tantum, quod solum potest alium offendere: & propterea ab illa excipi peccatum cordis, nisi pro quanto esset ratio exterioris commissionis vel omissionis.

¶ Secundo, ex ratione proprii finis ipsius confessionis, ex quo fine sumitur formalis ratio eiusdem confessionis, quatenus est actus poenitentiae: ordinatur enim confessio ad subiiciendum voluntariè reum ministro Dei offensi: vt ad arbitrium ipsius recompenset. Et hinc confessio ipsa, quæ est actus veritatis, fit actus poenitentiae: dum reus veraciter proponendo in quo offendit, se ipsum accusat ac subiicit ad recompensandum, non de quibusdam sic, & de quibusdam non: sed omnes accusando offensas, vt de omnibus arbitrari possit minister offensi. Hoc autem confitatur, quod non fieret si omnino occulta peccata cordis non accusarentur: vt igitur de peccatis cordis possit ad arbitrium offensi recompenlare, oportet peccatorem offensas cordis subiicere ipsius Dei offensi iudicio, in persona sui ministri.

¶ Tertio, ex vltimo Ecclesiæ. Nam communis animi conceptio Christianorum est peccata omnia, siue occulta, siue manifesta oportere in sacra-

in sacramento poenitentiae confiteri. Et ad hoc est determinatio generalis Concilij, primò Lateranensis sub Innocentio 3. Vbi dicitur, quod omnis vtriusque sexus confiteatur peccata sua omnia, nullum ergo excipitur peccatum. Et deinde in Concilio Florentino sub Eug. 4. Vbi dicitur omnia sua peccata, quorum memoriam habet, confiteatur, vbi patet etiam peccatum cordis non excipi.

¶ AD PRIMAM autem objectionem in oppositum dicitur, quod Ecclesia potest præcipere & præcipit singulis annis confiteri omnia sua peccata mortalia, etiam si solum peccatum cordis occultissimè haberet: non quia ipsa habeat iudicare de occultis, sed quia ipse est determinare præcepta Christi ad certum tempus. Hinc enim fit, vt præcipiente Christo confessionem cuiuscunque mortalis peccati post Baptismum, siue peccatum sit solum in corde, siue ad extra prodierit, Ecclesia determinans tempus confessionis ad singulos annos, obligat ad confitendum singulis annis omnem, qui pro tunc habet aliquid peccatum mortale, siue occultum, siue non. Nam determinatio Ecclesiæ non minuit aut restringit materiam confessionis præceptæ à Christo: sed tempus tantum confessione determinat, relinquens materiam in suis limitibus.

¶ Ad secundam verò dicitur, quod responso ibi data vera est. Et ad primam illius impugnationem dicitur, quod concursus potestatis ordinis & potestatis iurisdictionis, non tollit aliquid à potestate ordinis: & ideo cum hoc quod potestas ordinis extendit se ad occulta cordium peccata, stat quod cum ea concurret potestas iurisdictionis, quæ secundum se ad huiusmodi occulta non se extendit. Et si perspicacius fueris intuitus, videbis quod quo ad fori poenitentiale potestas ordinis concurret, directè respiciens ipsa peccata: potestas autem iurisdictionis concurret directè respiciens personam peccatoris: vt scilicet peccator sit subditus sacerdoti, vt habeat potestatem ordinis, in quem exerceat actum suum remissionis, vel retentionis peccatorum. Ad secundam verò dicitur, quod quia omne iudicium homini commissum intelligitur de cognitis, & diuersus est institutus à Deo modo cognoscendi in vtroque iudicio ideo ex huiusmodi instituta diuersitate modi cognoscendi, prouenit diuersitas ista: scilicet quod iudicium poenitentiale extendit se ad omnino occulta peccata, iudicium verò iurisdictionis purè extendit se ad externa tantum: ideo non est miranda disparitas vtriusque potestatis in homine. Quod enim iudicium omne commissum homini à Christo intelligatur cum cognitione causæ, probatione non eget: quum non sit delegatum purum ministerium, sed commissum sit autoritas iudicandi, remittendo vel retinendo, absoluendo vel ligando. Quod etiam diuersus modus cognoscendi fit vtrouque à Christo institutus, patet: nam modus cognoscendi in potestate iurisdictionis est cognitio per testes: vt patet Matthæi 18. modus autem cognoscendi in iudicio potestatis ordinis, est spontanea confessio secretæ, &c. vt vniuersalis Ecclesia testatur. Quod demum ex hac diuersitate modi cognoscendi, proueniat differentia dicta inter materiam, & materiam, ex supradictis clarè patet: quoniam ex hoc, quod peccatum spontanea confessione accusandum, est materia iudicij poenitentialis, conclusum est sub hac materia comprehendit peccatum cordis quantumcunque occultissimum: & per oppositum, quia solum peccatum testificabile est materia iudicij exterioris, ideo peccata in solo corde manentia exempta remanent à materia ecclesiæ iurisdictionis. Quæ ergo obicitur, vnum quodque recipi in alio per modum recipientis: admitatur. Et quum inferatur, ergo iudicium secundum potestatem ordinis commissum homini, modificatur secundum conditionem hominis, conceditur, formaliter loquendo, quoniam nullum actum commisit Christus ministro sacramenti poenitentiae, qui non exerceatur ab eodem secundum conditionem hominis: nam & audivit peccata, & discernere inter ea, & interrogare circumstantias peccati & peccatoris, & retinere seu remittere, facit humano more, vtendo diuina potestate. Et ideo quum vltimus inferatur, ergo non se extendit ad occulta, negatur illatio: quoniam aliunde prouenit, quod iudicium se extendat, prouenit enim ex modo accusandi quo reus tenetur se accusare, scilicet spontanea confessione &c. & hoc quia Christus sic instituit. Cognoscere autem & iudicare de occultissimis spontanea confessione accusatis, non excedit modum conditionis humanæ, vtentis potestate diuina. Vnde ad confirmationem & simili ratione in potestate iurisdictionis, dupliciter dicitur potest (vt patet ex dictis) quod non est similis ratio de vtriusque potestatis iudicio. Primò, quia modus cognoscendi in vtroque iudicio est ex diuina institutione diuersus. Secundò, quia ipse Dominus expressit diuersimode vtriusque materiam, dum vnus materiam dixit peccata absque limitatione aliqua: alterius verò dixit peccatum in alium, limitando peccatum in alium.

QVAESTIO III.

¶ An oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum.

IRCA materiam rursus confessionis quæritur tertio, vtrum oporteat confiteri in speciali singulas species, & numerum certum peccatorum. Et est ratio dubij: quoniam pars affirmatiua communi auctoritate Doctorum firmata videtur. Et ratione comprobatur. Tum quia circumstantia varians speciem peccati mortalis, est necessariò confitenda: ergo à fortiori qualibet species mortalis peccati est exprimenda. Et similiter numerus peccatorum, quum non sit circumstantia peccati, sed multiplicatio eiusdem, necessariò est exprimendus, prout memoria occurrit: quum non magis teneatur poenitens accusare se de decimo, quam de vicesimo secundo peccato, vel econuerso. Et confirmatur, quia si non omnes species & omnia singularia oportet exprimere, consequens est quod aut nulla species nullaque singularia, aut quædam species & quædam singularia, sic & quædam ac quædam nõ, necesse est explicari: & quum non possit affirmari primum, oportet reddere rationem quare quædam sic, & quædam non. Tum quia poenitens tenetur explicare omnia quæ oportet cognosci à confessore ad hoc, vt possit suo arbitrio adæquare poenam culpæ: quoniam confitendo nihil aliud facit poenitens quam quod submittit se sacerdoti in persona Christi ad recompensandum secundum illius arbitrium. sed confessor non posset arbitrari de æqualitate recompensationis: nisi cognosceret diuersitatem offensarum, quæ in diuersitate specifice consistit, & numerum peccatorum: quoniam recompensati adæquans centum offensas, non adæquat mille. & sic de aliis, ergo.

¶ PRO PARTE autem negatiua videtur esse vltus maioris fortè partis confessorum, ac poenitentium non curantium de huiusmodi subtili discussione. Et confirmatur ratione: quia huiusmodi discussio est molesta, inutilis atque melioris boni impeditiua. Et molesta quidem satis patet expertis. Quod verò sit inutilis, ex eo patet, quod tam cum huiusmodi discussione, quam sine ea poenitentibus prouideretur eodem modo. Quod autem sit impeditiua maioris boni, testatur experientia: quoniam & confessores circa huiusmodi discussionem solliciti impediuntur à multorum contentium audientia, dum fortè totum tempus consumunt circa vnum: & poenitentes minus deuotè confitentur implicati huiusmodi discussionibus.

¶ AD HUIUS quæstionis euidentiam sciendum est, duplex esse iudicium: quoddam est cuius actus est propter seipsum intentus: quoddam verò, cuius actus est propter alium. Ad primum iudicium, quia spectat facere iustum absolute, pertinet quoque cognoscere singula peccata, vt singula possit adæquare puniendo. Ad alterum verò iudicium, quia non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad alium finem, puta bonum commune: sicut sufficit punire prout expedit illi fini, ita sufficit cognoscere quantum opus est ad illum finem. Inter præsentis autem vitæ tempus & futuræ hęc interest, quantum ad iudicium, quod nullum præsentis vitæ iudicium tendit ad punitionem secundum se, sed vt medicinale, eo quod præsentis vitæ tempus non est tempus punitionis, sed in quo pœnæ sunt medicinæ: vel ipsius qui punitur, vel aliorum. Iudicium autem futuræ vitæ est id, quod ad punitionem secundum seipsum tendit: quoniam ad adæquandam poenam culpæ ordinatur: non ad bonum puniti, nec ad cautelam aliorum, sed vt reus patiatur quod meretur.

¶ Nec patet aliquis iudicium quod in foro poenitentiæ exercetur, locari debere sub iudicio primo modo, propterea quia iudicium hoc est magis diuinum, quam humanum, & confessor in tantum personam Dei in actu illo tenet, vt nesciat ipse quod scit, vt Deus. Falsa est imaginatio ista. Tum quia iudicium poenitentiale ad præsentis vitæ tempus spectat, ac per hoc non est exemptum à communissima ratione iudicij præsentis vitæ. Tum quia Saluator noster hoc attestatur, dicens, Io. 3. Non enim misit Deus filium suum in mundum, vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Hinc enim apparet, quod Christus non venit in primo aduentu ad iudicandum mundum per ministros suos, hoc est ad iudicium secundum se exercendum, sed ad saluandum, hoc est quantum ad poenitentiae sacramentum spectat, ad iudicium salutare per suos iudices exercendum. Idem est autem iudicium salutare & iudicium medicinale, & poenitentiale iudicium ad primum Domini aduentum spectat proculdubio, ad quem spectat sacramentum poenitentiae. Est igitur poenitentiale iudicium non iudicium absolute, sed iudicium salutare, seu medicinale: ac per hoc non tendit ad punitionem secundum se, sed in ordine ad salutem, non aliorum, sed ipsius rei solius.

¶ Et quia hoc propriè est officium confessoris, ideo hinc perspicere oportet, quanta debet esse cognitio peccatorum: oportet enim tantum manifestari peccata, quantum exigit huiusmodi salutare iudicium. Si enim ad hoc salutare iudicium exigitur manifestatio omnium, & singularum specierum, & certi numeri singularum, confessio quæ est, oportet poenitentem in hæc explicare iuxta possibilitatem

tem suam: si verò huiusmodi discussio non exigitur consequens est quòd non oportet poenitentem hanc explicare. Et si hanc negatiua admittitur, consequens est vt declaretur, quæ & quæta discussio exigitur ad hoc salutare iudiciū. Dicamus igitur, q̄ iudicium huiusmodi claudit in se duo, scilicet esse iudicium, & esse salutare: ita q̄ secundū est finis primus: & propterea ex secundo manifestandum est primū: tantum enim debet concurrere de eo quòd est iudicij, quantum expedit vel saltem opus est hoc, vt iudicium sit salutare poenitenti. Et quia salutare poenitenti iudicium à iudicio absolute differt (vt dictū est) quantum ad punitionem, in hoc quòd in iudicio absolute intenditur ad punitionē secundum se: in iudicio verò salutare intenditur punitiō salutaris poenitenti: consequens est vt differentia quoque sit quo ad cognitionem. Nam quia punitiō secundum se consistit in adæquatione poenæ ad culpam, oportet in iudicio absolute cognoscere exacte culpas omnes & singulas: vt æquari illis possit poena. Et quia punitiō medicinalis consistit in cōmensuratione poenæ ad poenitētiē & illius salutē (sicut medicina consistit in cōmensuratione tā ad infirmū quam ad sanitatē acquirēndā) & cōmensurata poenā tā poenitēti, quam ipsius saluti absque exacta cognitione omnium & singularū culpā rectē iudicatur, atque imponitur (vt patet quantum ad peccatorum species de superstitionis seu diuinationis, & similia speciebus) absque discussione harum, cōmensurata tā poenitēti, quam eius saluti punitiō atq; prouisio fit. Quantum verò ad peccatorum numerū, ex eo quòd medicinalis tā poenitenti, quam prouisio idē habet iudiciū, si certificatus fuerit numerus vicenarius, & si incertus relictus sit an duobus demptis, vel adiunctis: & similiter si certificatus fuerit centenarius, an dubiū inter nonagenarium & decem supra cētum & sic de aliis. Hæc enim & similia manifestant quòd salutare iudicium nō exigit exactam omnium, & singularū culpā cognitiōnem: sed ex sua formali ratiōe exigit oēs & singulas morales culpas cognosci vsque ad hoc, quòd notum fiat confessori, quæ, qualis & quæta poena cōmensurari debeat huic poenitēti rectē disposito, & illius saluti. Dico autem rectē disposito: quia licet aliquis poenitens sit minus deuotē dispositus, ac per hoc cōmensurata sit indispositio, poenitentia erit fortē Oratio dominica semel: manifestatio tamen peccatorum in iudicio salutare debet perducere confessorē ad cognoscendum, quanta, qualis, & c. poena deberet sibi cōmensurari, si esset rectē dispositus: huiusmodi enim indispositio poenitentis: quia est per accidens, non variat id quòd per se exigit salutaris iudicij ratio. Notanter quoque dixi, iudicium salutare nō requirit cognitionē exactā omnium & singularū peccatorum mortalium, & nō dixi quòd requirit imperfectā eorum cognitionem: quoniam nō exigit nec excludit plenam eorum cognitionem, sub formali nanque ratione iudicij medicinalis potest materialiter quòdoque contineri exacta notitia peccatorum.

¶ Et quoniam practica nimis est & valde communis notitia de confessione, idcirco ad particularia descendendo dicimus, quòd species peccatorum mortalium sunt in duplici differentia. Nam quædam sunt, quarum diuersitas diuersitatem iudicij salutaris inducit: aliter enim iudicandum est pro sua salute blasphemus, aliter adulter, aliter homicida, & c. Quædam vero species sunt quæ in communi habentur notitia: vt adulterium, fornicatio, furtum, rapina, contumelia, detractio, & c. Quædam vero species sunt quæ nullam videntur facere in salutare iudicio differentiam, vt sunt species diuinationis: idem est enim iudicium poenitentiale si quis aqua vel terra abusus fuerit: & sic de aliis, & huiusmodi videntur esse species gule: & vniuersaliter omnes latentes: quas fortē vix doctores discernunt. Et propterea explicare primas peccatorum species in confessione oportet: secundas verò sufficit explicare in generibus subalternis: puta peccati in necromantia: & sic de aliis.

¶ Circa numerum verò peccatorum sciendum est, quòd dupliciter accusandus occurrit: primò secundum se, secundò vt circumstantia peccatoris. Et secundum quòd est circumstantia peccatoris, differentiam quodammodo inducit in iudicio salutare: & quodammodo nō inducit: nam aliter iudicandus est & medendus qui semel tantum, aut bis offendit, & aliter qui centies offendit. Sed qui toties quoties potuit offendit, eodē modo iudicatur ac medetur si millies, & si centies millies offendit: nec hoc eget probatione: quoniam experientia testatur. Secundum se autem numerus peccatorum accusandus venit, non vt facit differentiam in iudicio absolute, sed vt facit differentiam in iudicio salutare: & propterea si nescitur, sufficit explicare illū crassa quadam æstimatione: nam salutaris iudicij ratio non variatur ex hoc. Verbi gratia, Commisit quis furtum vigesies: videtur sibi quòd parum plus aut minus fuerit, quam multoties, non est opus sollicitari, fortē fuerit viginti duo, fortē 19, sed fat est, ita confusē numerum explicare vt occurrit. Quocirca numerum peccatorum tam vt circumstantiam peccatoris, quam secundum se, si certus non est (nam ad certum numerum occultandum nulla conducit ratio) vel explicandus est

sub quodam verisimili numero: vel quum consuetudo peccandi præcessit, explicato tempore, puta quòd per decenium fuit in hac mala consuetudine & frequentia delinquendi, puta quòd quotidie aut ferè: seu quouis alio modo multitudinem maxima seu frequentia manifestata aperiendus est. Nec oportet ipi huiusmodi numeris poenitentem aut confessorē multum sollicitari: quoniam par est salutaris iudicij ratio. Et quòdoque vtrique nocet sollicitudo circa hoc: magis enim debet manifestari frequentia cum pronitate, quā indagari verisimilis certus numerus: puta ter cētum, seu mille, & c. Vnde si meretrix audienda est ad poenitentiam conuersa, facillimè potest quo ad hæc expediri, narrando discursum vitæ suæ in annis meretricis: nec oportet sollicitari quoties cum cōiugatis, quoties cum clericis potuit peccare, sed ex discursu vitæ suæ discretè manifestato arbitretur & medetur prudens confessor. Hæc sunt quæ ex parte salutaris iudicij exprimi debent in confessione. Quibus si adiunxeris, quòd ex parte poenitentis tenetur reus ipse accusare se de omnibus, vt reconciliatio amicitie fiat, dicendum est, quòd poenitens debet habere intentionē explicandi omnia mortalia, ac per hoc sub quocunq; modo dicendū debet intendere comprehendere omnia: ita quòd explicare species, vel indiuidua tali, vel tali modo, non exigitur à poenitente, aut confessore ad occultandum aliquid, sed ad faciliorem modum explicandi omnia. Et sic dicendo quitatur error putantium, quòd sufficit explicare numerum in communi: puta dicendo quòd pluries furatus sum, hoc enim nō sufficere manifestè patet, ex eo, q̄ aliter iudicandus est & medendus qui his tantum, & qui centies furatus est. Et vitatur molestia ac sollicitudo reducendū incertum numerum ad certum: media siquidem via incedendum est, vt salutaris iudicij ratio habeatur: quòd medium est inter purum iudicium & certum iudicium. Et vtraque pars quæ sit alicuius est vera: & auctoritati Doctorū & vniuersalium confessorum ac poenitentium simul deseruit.

¶ AD OBJECTIONES tamen primò allatas: pro quāto cōtra cōclusa militat respondendū est. Et ad auctoritatē quidē Doctorum dicitur, q̄ intelligitur quòd certus est numerus peccatorum: ex quo enim poenitēs intendit omnia dicere, & certū est de numero peccatorū, nulla apparet ratio quare non debeat numerū illum explicare: de incerto autem numero in solis fortē verbis ab aliquo doctore discordare credimus. De speciebus verò dicitur, quòd de cōmuni notis speciebus verificatur eorum dictum: alioquin nō relinqueretur in Ecclesia Dei mille simus quisque confessor, non errās: quum huiusmodi latentes species rarissimis sint manifesta.

¶ Et per hoc patet solutio sequentis objectionis & suæ confirmationis: nam non dicimus quædam singularia esse confitēda, & quædam non: nec dicimus quædam species peccatorum esse manifestandas, & quædam occultandas: sed dicimus alio modo aperiri quædam species, scilicet communiter notas: & alio modo aperiri quædam alias species, scilicet quarum diuersitas est latens: illas in speciali, istas in vna earū, seu aliquo huiusmodi. Et similiter dicimus omnia singularia confitēda: sed non eodem modo, nam certa in numero certo, incerta autem non, excessiue tamen multitudinis in numero verisimili (etiam si alicuius crassa fuerit æstimatione) seu frequentia idem in sinuante: incerta autē excessiue multitudinis sufficit in cōfuso significare, vt prudens confessor intelligat. Et ratio diuersitatis est diuersa habitudo ad salutare iudicij: hinc enim omnia pendunt. Et quia non omnes confessores sunt æqualis perspicacitatis ac prudentie: ideo aliquis applicandi modus sufficit apud aliquem confessorē, perpendentem inde totum quantum sufficit ad iudicium salutare, qui alteri non sufficeret. Similis quoque accidit quandoq; disparitas ex parte poenitentium, quibusdam scientibus ante confessoris oculos breuissimè, & clarè omnia sua peccata, vt ipsi met sciunt proponere: quibusdam autem involuētibus, aut laborantibus in singulorum explicatione.

¶ Ad rationem autem magis vrgentem, dicitur q̄, vt iam dictum est, adæquare poenam culpæ contingit dupliciter, vel simpliciter propter se, vel quodammodo in ordine ad aliud. Et q̄ primo modo exigit exactam cognitionem cuiusque tam culpæ, quam poenæ, quia in æqualitate poenæ ad culpam consistit: secundo autē modo non exigit exactam cognitionē culpæ & poenæ: quia non consistit in vtriusque æqualitate, sed exigit cognitionem cōmensurationis poenæ ad finē. Et quoniam primo modo non est actus iudicij presentis vitæ: ideo ad confessorē non spectat actus iste: & quum potest sit propter actum, non est opus vt confessori sic exactè nota fiat peccata, vt possit poenam culpæ adæquare simpliciter & absolute. Sed quia ad confessorē spectat cōmensurare poenā poenitenti in ordine ad suam salutē (quoniam hic est actus iudicij salutaris sibi commissi) & huiusmodi cōmensuratio in quadam proportionem media inter poenitētiē & illius salutem consistit: sicut medicinam oportet esse proportionatam & sanitati recuperandæ & infirmo (sunt enim medicinales poenæ presentis tēporis) ideo & vera est Doctorum sententia dicentū, q̄ confessor debet posse

adaquatam poenitentiam arbitrari, saluatur enim cōmensurationis adæquatio: licet non interueniat æqualitas inter culpam & poenam. Et verum est, quòd peccatorum notitia non exacta sufficit ad adæquatam poenitentiam arbitrandam à confessore.

adaquatam poenitentiam arbitrari, saluatur enim cōmensurationis adæquatio: licet non interueniat æqualitas inter culpam & poenam. Et verum est, quòd peccatorum notitia non exacta sufficit ad adæquatam poenitentiam arbitrandam à confessore.

QVAESTIO III.

¶ An peccata semel ritè confessā subsequuta absolutione & satisfactione possint iterum fructuose confiteri, & c.

QVAESTIO III.

QVAESTIO III. Quartò adhuc circa materiam confessionis, an peccata semel ritè cōfessa, subsequuta absolutione & satisfactione, possint iterum fructuose confiteri, & c. Videtur enim quòd non.

¶ Primò, quia nulla forma sacramenti est iterabilis super eadē numero materia: peccata autē sunt materia in hoc sacramēto: ergo.

¶ Secundò, quia oportet saluari veritatem efficacem in formis sacramentorum, quæ in hoc casu nō saluaretur: fallum nanque diceret sacerdos, dicendo, Absoluo te à peccatis tuis, & c. quoniam non absoluit nisi ligatus: hic autem præsupponitur absolutus.

¶ Tertio, quia hoc sacramentum quum ministratur per modum iudicij, exigit cognitionem vinculi: quæ in proposito non haberetur, si confitens denuò, peccata aliàs confessis solummodo exprimeret: lateret enim confessorē istum esse aliàs ab his absolutum: ac per hoc lateret ipsum poenitentem hunc vinculis horum peccatorum astringi vel non astringi: quòd est inconueniens.

¶ Quartò, quia si replicatio confessionis eorundem esset fructuosa, sequeretur quòd aliquis eidem confessori replicando solummodo in communi confessionem, puta, Dico meam culpam de his, quæ aliàs dixi, & c. fructum sacramenti perciperet: & sic in vno die centies replicando, centies fructum sacramenti perciperet: quòd est ponere sacramenta in ridiculum.

¶ Quintò, quia iudicium semel latū sine errore à confessore, Deo sic ratificat, q̄ est irreuocabile. Ergo rationale est, inquit Scotus, quòd etiā sic ratificat quod sit irriterabile, quo ad fructum.

¶ Et cōfirmatur ex his, quæ videmus in foro litigioso: nam sententiā diffinitiuā absolutoria accusati innocētis, nō replicat: nec si replicaretur, absolueret: quia nō est amplius obligatus, vt absolui possit.

¶ IN OPPOSITVM videtur esse communis opinio. Ad euidenciam huius sciendum est contineri hic duo quæ sita scilicet an iterare eorundem confessionem sit licitum, & an sit fructuosum. Et est sermo de confessione non mixta, quæ scilicet continet quædam peccata aliàs confessa, & quædam nunquam confessa: sed de confessione continente solummodo aliàs confessa. Et similiter est sermo de fructu ex parte sacramenti, seu clauium, & non de fructu ex parte poenitentis, scilicet erubescencia & ampliori satisfactione & huiusmodi. Nullus enim dubitat huiusmodi erubescenciam ac satisfactionem esse fructuosam: & similiter nullus dubitat confessionem istam esse licitam & fructuosam, saltem ea ratione, quia vtile per inutile adiunctum non vitiatur.

¶ De primo igitur quæ sita non memini legisse me aliquem tenentem esse illicitum iterare eorundem puram confessionem: Et quæ circa hoc ingerere possent ambiguitatem, in primis argumentis tanguntur, ex quorum solutione manifestum erit, licitum esse eadem peccata pluries confiteri purè.

¶ Et quia ratio, quæ iam in secundo quæ sita adducemus hoc idem concludit, ideo, trāseo ad secundum quæ sita. In quo inuenio Scotum in 4. sent. dist. 18. respondendo ad primum, tenere partem negatiuam esse probabiliorem: ita quòd sentit iteratam confessionem non esse fructuosam ex parte clauium, hoc est nec remittere culpam (quæ iam dimissa supponitur) nec remittere partem aliquam poenæ. Mouetur autem ex argumento quinto loco allato cum sua confirmatione. Sed reuera non solum minus probabilis, sed falsa est eius opinio. Quòd sic patet: Quicumque suscipit quocūq; Ecclesie sacramentū ritè ac dignè concurrentibus omnibus requisitis ad sacramentū (puta forma, materia, partibus omnibus, ministro idoneo, & c.) non solum licitè recipit sacramentum, sed etiam recipit fructum sacramenti: sed in casu proposito poenitens ritè ac dignè suscipit sacramentum, & c. ergo est illi fructuosum sacramentum: quòd est intentū. Maior est per se nota: positis enim omnibus tam ex parte agentis, quam ipsius sacramenti, quàm suscipientis, non est intelligibile, regulariter loquendo, non esse fructuosum sacramentum. Et patet inductiue in singulis sacramentis. Minor autem facile patet dicurrenter per singula requisita ad sacramentum poenitentiam, tam ex parte ministri, quàm suscipientis, quàm ipsius sacramenti. Vnde dicendum est, quòd fructus iteratæ confessionis, præsupposito fructu primæ, est augmentum gratiæ & remissio aliquantæ poenæ: si tota prius non est remissa. Similem enim fructum habet prima confessio, ad quam heri contri-

tus hodie accessit: augmentauit enim gratiā, & remisit aliquantam partem temporalis poenæ, si poenitens adhuc debitor illius erat.

¶ AD PRIMAM ergo argumenta, quæ contra primum militant quæ sita, respondendo dicitur, quòd materia sacramenti poenitentiae existente duplici, scilicet remota, & propinqua (nam remota est peccatum: propinqua verò est ipse actus poenitentis, scilicet confessio) non inconuenit super eadem materia remota, diuersa tamen existente materia propinqua, iterari formam sacramenti. Et propterea quia confessio non est eadem: licet sit eorundem peccatorum, potest licitè replicari forma, in dō rectè loquendo, sicut materia propinqua est alia numero, & non est replicatio eiusdem; ita forma est alia numero, & non est replicatio eiusdem.

¶ Ad secundum dicitur, quòd hoc argumentū petit difficultatem communē huic quæ sita, & alteri quæ sita, quid scilicet soluit quòd totaliter contritus & solutus à culpa & poena accedit prima confessione ad sacramentum poenitentiae, eadem est enim vtriusque difficultas. Et eadem responsione satisficit vtrique, dicendo, quòd quia sacramentum est exterius sensibile signum, secundum ea, quæ exterius geruntur, ab Ecclesia iudicatur & ministratur, ac per hoc, quia poenitens proponit peccata sua, vt ex piabilia, ac vt ea, quibus seipsum alligauit: ideo Ecclesie minister absoluit, id est sacramentum absolutionis impendit licitè poenitenti alligatione. Et quia in sacramento efficitur intus quod significatur extra, id est intus communiter sit absolutio peccati, saltem quò ad aliquam partē poenæ. Et licet hoc sufficere videatur, quia ad id quòd communiter inuenitur, leges respiciunt: subiungendū tamen est stringentibus casum ad immunes etiam à poena, quòd ipsa gratia augmentata, quæ per sacramentalem absolutionem confertur, habet rationem magis absoluti. Quia enim sacramentum poenitentiae ex propria ratione habet quòd sit medicinale, & curatiuum infirmitatis peccati actualis: & peccati actualis infirmitas consistit non solum in culpa, & vocata poena siue æterna, siue tēporali, sed in multis aliis malis (vt clarè patet in augmento vulnerum originalium) ideo absolutio sacramentalis, non solum extendit se ad culpam, & poenā, sed ad alia ex peccato actuali incurra mala. Ita quòd gratia per sacramentalem absolutionē significata & collata, quatenus est sacramentalis huius sacramenti, eo ipso, q̄ extenditur ad amplius sanandū à morbo peccati actualis, habet rationē magis absoluti: in peccato, sicut gratia baptismalis, si baptizaretur quis plenè prius consecutus baptismalem gratiā ex baptismo fluminis, esset magis ablutiua à peccato, dum à peccati reliquiis magis mundaret. Cuiuslibet siquidem Christiano sicut conuenit orare, Amplius laudā me Domine ab iniquitate mea: ita conuenit orare, Amplius, sana Domine: & amplius, Absolue Domine, & c. Nec putes nouam me introducere de effectu sacramenti poenitentiae doctrinam. Vide superius diuum Tho. in articulo 1. quæ sita 65. dicentem, Extrema vniuersi ordinatur contra reliquias peccatorum, quæ scilicet nō sunt sufficienter per poenitentiam sublata, aut ex negligētia, aut ex ignorantia. Et percipe ex his, sacramentū poenitentiae ad tollēdas etiā reliquias peccatorū se extendere, si ignorantia, aut negligētia ex parte nostra non impediatur sufficienter illarum ablationem.

¶ Ad tertium dicitur, q̄ quia confessio fit de actibus peccatorum, & nō de esse sub peccato (debemus enim confiteri, q̄ fecimus tale & tale peccatum: an autem adhuc detineamur illius peccati vinculo, vel sub peccato non sumus, sub cōfessione non cadit) ideo satis est confessori cognoscere poenitentem confitentē se perpētrasse tale peccatum, & paratum ad poenitentiam, & c. sufficit enim q̄ subiiciat se iudicio, accusando seipsum, & c. Et cōfirmatur: quia poenitentiam egisse de talibus peccatis, pertinet ad circūstantias alleuiantes sententiā iudicis, quas cōstat non esse opus confiteri.

¶ Ad quartum dicitur, quòd quia præcipuus sacramenti effectus est gratia prima vel eius augmentum: ideo frequentia sacramenti illis solis conuenit, qui seiplos paratos reddūt ad gratiæ augmentum. Et propterea nō sequitur, quòd fructus sacramentorum exponat ea ridiculo: non sunt enim frequentanda quantumcunq; fructuosa sint, nisi à dispositis ad præcipuum eorum effectū: communiter autem huiusmodi dispositio non tam frequenter inuenitur in hominibus, vt toties expediat confiteri.

¶ Ad quintū dicitur, quòd sequela nihil valet: quoniam irreuocabilitas sententiæ pertinet ad firmitatem iudicis & iudicij infirmitas aut minorem largitatem iudicis vel iudicij: iudicis quidem si non vult, aut non potest virtutē dare similem iterato iudicio: iudicij autem si iudicium ipsum secundum se non est virtuosum, quale est humanum iudicij in foro litigioso. Et per hoc patet responsio ad confirmationem. Notanter autē dixi, supposita iterabilitate: quoniam ex hoc ipso, quòd Deus iterabile instituit sacramentū poenitentiae super eisdem peccatis, consequens est, vt fructuosum replicet. Secus autem est in non iterabilibus sacramentis: huiusmodi enim eo ipso quòd sunt non iterabilia, vana sunt, si iterantur.

An confessio informis sit iteranda.

CIRCA qualitatem confessionis queritur an confessio informis sit iteranda? videtur enim quod sic. Primo quia instrumentum oportet moueri à principali agente, alioquin instrumentum ratio non saluatur: ergo iudiciu poenitentiale oportet à ministro exerceri, prout mouetur à Deo: sed confessione existente informi non exercetur iudiciu poenitentiale secundum motionem diuinam: ergo oportet denud confiteri vt exerceatur poenitentiale iudiciu, vt instrumentum motum à Deo principaliter absoluetur.

¶ Secundo, Confessione existente informi, deest vna pars sacramenti, quæ est contritio: ergo sacramentum non valet: sed est iterandum: vt patet in aliis sacramentis quando deficit aliqua pars.

¶ Tertiò, quia confessio existente informi, necesse est peccatum aliquod mortale subtrahi à materia absolutionis, ac per hoc necesse est confessionem non esse integram, & consequenter esse reiterandam. Assumptum probatur, tum quia communiter confessio informis accidit propter aliquid non explicatum in confessione. Tum quia peccatum illud, quod dum absolutio fit à poenitente committitur, irreuerenter suscipiendo sacramentum, non est materia absolutionis, quoniam non potest simul poenitens peccare & absolui ab illo peccato.

¶ Quartò, quia fructus sacramenti poenitentia est remissio peccati ex coniunctione passionis Christi per sacramentum ad poenitentem: sed confessione existente informi non fit huiusmodi coniunctio, nec habetur hic fructus: ergo vanum fuit huiusmodi sacramentum, & consequenter iterandum est.

¶ IN OPPOSITVM est autoritas diui Tho. in 4. sen. dist. 17.

¶ Circa hanc difficultatē (quæ propter diuersas opiniones adhuc sub iudice videtur esse) sciendum est, quod vitandi sunt duo extremi errores. Alter est, quod omnis confessio informis est valida, ita vt non sit iteranda: clarè siquidem patet confessionem illius, qui propter verecundiam peccatum aliquod mortale tacuit, esse informem & reiterandam. Alter est, quod nulla confessio informis est valida, ita quod non sit iteranda. Nam clarè constat nescire nos an aliqua nostra confessio fuerit formata, quia nescimus nos esse in gratia, & cum hoc dubio non curare nos amplius de memoria peccatorum, vt deo confitentium: quum tamen oportet nos esse sollicitos ad pluries confitentium, vt quandoque fieret confessio formata: & sic nunquam finis imponendus esset confessioni, vt tutior pars eligeretur: quod constat vniuersalis Ecclesie aures offendere. Ex vtroque autem errore perspiciendum est, quod non ad ipsam informatam, sed ad informatam causam referre oportet validitatem vel non validitatem informis confessionis: ex eo enim, quod aliqua informis confessio est valida, & aliqua non est valida, non ex ipsa informatate, sed aliunde, puta ipsius informatatis causa provenire debet, quod aliqua sit valida, & aliqua non. Et quoniam causa hæc se tenet ex parte poenitentis cuius duo sunt actus vsque ad absolutionem, scilicet contritio & confessio: ideo hinc scrutandum est quid veri appareat. Ex parte igitur confessionis certum est confessionem ex proposito non integrè propter verecundiam, aut aliquid huiusmodi, esse inualidam ac reiterandam: & in hoc nulla est quaestio.

¶ Ex defectu autè contritionis tota oritur difficultas, quæ, vt clarè elucet, distinguitur in contritionis defectus: habet enim multos gradus. Minimus autem contritionis defectus est ipsa absentia charitatis: qui enim sunt ita attriti, quod dolent de præteritis omnibus, vt de summo odibili, & proponunt vitare mortale peccatum vt summum vitabile, si confessionem subeunt informem non tenentur iterare confessionem, sed est eorum confessio valida. Nec alia hoc eget probatione, quàm superius adducta ex vniuersalis Ecclesie testimonio: omnes enim sapientes & timorati viri sic dispositi mandant imponendum esse confessioni finem. In inferiori autem gradu contritionis, sunt sic attriti, vt doleant quidem de omnibus præteritis: non tamen ascendunt vsq; ad hoc, vt doleat de eis tanquam summo odibili: & similiter proponunt cauere de futuro, non tamen tanquam à summo vitabili. Et hoc bifariam contingit. Primo sine discussione talis defectus: quia scilicet non discutit poenitens dolorem suum de commissio mortali, an sit tanquam de summo vitabili, & similiter propositum suum vitandi mortale, an intendat vitare tanquam summum vitabile: sed occurrit tantum ei dolere de peccato & cauere de futuro (sicut si offenderet vnum hominem & doleret de offensa præterita & intendere amplius illum non offendere) in eius tamen animo non ita dominatur affectus tam vitandi offensam in futuro, quàm detestandi commissam in præterito, vt pro summis malis hæc habeat. De horum numero vtram non maxima pars Christianorum poenitentium sit, quos non sicut primos puto virtute clauium de

attritis regulariter fieri contritos: sed in sua attritione absolui & communicare. Cuius signu est, quod charitas sicut posituè præferat Deum omni amabili, ita facit apud habentem ipsam alio vitæ Dei odibilior omni odibili, & magis vitandam omni alio vitabili. Operatur enim hæc magna amor Dei, si est: & si hæc non operatur, non est charitas Dei. De istoru confessione intelligo doctrinam diui Thomæ quod cōfessio informis per defectu cōtritionis est valida, ita vt non sit iteranda: & erit eis fructuosa quando ascendunt ad cor altum, vt habeant peccatū pro summo odibili & summo vitabili, & cōfitebūtur fictionem suam hanc, qua vt cōtriti sacramentum susceperunt: quum in veritate cōtriti non essent. Quare autem huiusmodi cōfessio sit valida, inferius declarabitur. Si verò huiusmodi attriti animaduertent, se non esse cōtritos, simile est de eoru confessione iudiciu & de cōfessione illoru qui sunt in tertio gradu: de quibus modò subiungimus, quod in infimo loco attritoru sunt, qui ambas cōtritionis partes, aut parum attingunt, aut saltè altera carèt. Ad contritionem enim quum duo spectet: dolor de peccato, & propositu cauendi de cætero, infimi proculdubio sunt, qui de præteritis quidè aliquatiter dolent, & de futuro velleitatem habent cauendi. Inter quos est etiam latitudo, non solum secundum gradus doloris & velleitatis, sed etiam secundum differentiam percipientis, vel non percipientis statum proprium: & similiter secundum differentiam explicantis, vel non explicantis in confessione plenè seipsum. Nam qui huiusmodi statum suum non percipit, ac per hoc non explicat cōfitemdo, integrè quidem confitetur quantum est ex intentione, qui autem percipit & confitetur, etiam integrè ex intentione confitetur: qui verò percipit & non confitetur, quia non occurrit sibi hoc quasi peccatum confitendum, adhuc integrè ex intentione confitetur, secus autè si nollet hoc confiteri: tunc enim ex proposito dimidiaretur confessio. Et similes distinctiones fieri possunt de attritis in secundo gradu positis. Quocirca de omnibus dicitur, quod quu ex proposito taceatur peccatum sacrilegij ex tali statu poenitentis coniungens confessio non est valida, sed iteranda: deest siquidem confessioni non sola contritio, sed integritas ex proposito. Quando verò confessio ex proposito est integra, omnium confessio videtur valida: ita quod non est necessariò iteranda. Quamuis differentia sit inter eos, quod ad vitandū sacrilegij peccatū: quoniam percipientes statū suū malum, & confitètes eundè, putantque se non sacrilegio, sed bono operam dare, rogando cōfessorem, vt eos absoluat, excusatur, si bona fide cū sacerdote docto id tractent, à sacrilegij peccato. Nec obstat, si dicatur, quæ ista est ignorantia iuris diuini: quoniam in huiusmodi, quæ sunt iuris diuini positu, excusatur in dōcti, quādo à doctōribus iudicibus sic erudiuntur: statuit em̄ Deus leges suas ad infimos per medios peruenire. Vnde & Apostolus, mulierè à viro suo interrogare iubet, si quid voluerit scire. Illos autè qui non explicat, confitendo, huiusmodi malum statū suum, nescio excusare à nouo sacrilegij peccato: debent enim saltem sacerdotis arbitrio iudicandos offerre seipso in his, quæ communiter poenitentes nosse & confiteri consueverunt, communissimum autem est poenitentibus omnibus confiteri voluntatem suam de non cauendo de cætero: hoc enim etiam mulierculæ & sciunt & seruant.

¶ Communis autem ratio quate attritoru omnium integra quidem, sed informis confessio est valida, ita quod non est iteranda, assignatur à diuo Tho. quia sacramentum poenitentia verum inuenitur & fructuosum non tunc, sed quando aderit contritio. Et quidem quod verum inuenitur sacramentum, non solum secundum illorum opinionem, qui negant contritionem esse partè sacramenti poenitentia, apparet, quia nihil deest huic Sacramento nisi contritio: sed etiam tenendo contritionem esse partem sacramenti poenitentia, manifestatur ex eo quod contritio non secundum se, sed relata ad confessionem (hoc est, vt est spontanea voluntas recompensandi ad arbitrium sacerdotis) pars sacramenti esse posita superius à diuo Thoma. Hæc autem in proposito confessione inuenitur, dum quilibet spontè eligit submittere se iudicandum sacerdoti, &c. Quia concurrunt igitur ad sacramentum huiusmodi, omnes partes eius, quæ se tenent loco materia, & forma & minister debitus, consequens est vt sit verum ecclesiasticum sacramentum. Quod autem existens vero Sacramento, informatas non pariat reiterationem, sed fructum futuro tempore, à diuo Thoma probatur: quia sic est in aliis sacramentis, & verè sic est de Baptismo, Confirmatione, Ordine, &c. Nec obstat, dicere quod hoc verificatur in istis sacramentis, quia non sunt iterabilia: aut quia imprimunt characterem: vtrunque enim per accidens se habet ad fructum pro futuro tempore. Ex quo inferri potest, quod non oportet iterari, etiam si esset iterabile: ex eo namque quod sacramentum est propter fructum eius: & fructus eius potest in futurum haberi sine ipsius iteratione: optime sequitur, quod non oportet sacramentum ipsum iterari. Amplius, extrema vnctio est sacramentum iterabile: & ta-

men, si in contritus suscipit quis extremam vnctionem, & post horam conteratur, non reiterabitur extrema vnctio: nec carebit infirmus moriens illius fructu: quoniam si careret illius fructu, poenitenti infirmo iterari extremam vnctionem, ob suam in contritionem Ecclesia non negaret: quam tamè negat, dum super eundem morbum, &c. ordinat non repetendam. Ex hoc ergo, quod informiter suscipiens sacramenta, siue iterabilia, siue non, ex ipsa informatate licet perdat fructum pro tunc, imò quandoque addat nouum peccatum mortale pro tunc, non tamen perdit fructu sacramenti, pro quando erit contritus, habetur non oportet iterari sacramentum. Nec oportet aliam huius rationem querere, quàm ipsam sacramenti vim ritumque Ecclesie. Augustinus enim primus hoc docuisse videtur de Baptismi fructu: diuus Thomas ad alia sacramenta hoc extendit: & Ecclesie ritus hoc videtur semper seruasse: fructu quoque extrema vnctionis attestante. Et propterea concludendum videtur hoc loco, non plus sapere quàm oportet.

¶ AD PRIMVM in oppositum dicitur, quod sacerdotè præsumente soluere impenitentem, sacramentale iudiciu exercetur, vt Dei instrumentum quodammodo non, & quodammodo sic. Nam quo ad modum exercendi non procedit à Deo: quoniam sacrilegè exercetur: quo ad substantiam verò sacramenti, à Deo procedit simpliciter & absolute. Et quia sacramentum secundum se est fructuosum, ideo à Deo procedit vt sacramentum fructuosum sortiturum effectum, quando suscipiens est dispositus. Et licet tempus dispositionis ex parte recipientis ardeat ad tunc: tamen ex diuina largitate extensum intelligimus ad tunc, vel postea, quādo erit dispositus: vt in Baptismo contingit, ideo non oportet sacramentum repetere, vt Deo actore exerceatur.

¶ Ad secundum dicitur, quod in contritione duo sunt: scilicet velle recōpensare, & charitas informans illud velle. Et respectu quidem sacramenti poenitentia absolute, sufficit cōtritio quo ad primum, respectu autè eiusdem fructuosu in ipsius presentia, concurrunt contritio etiam quo ad secundum: & hoc solum deest in proposito. Vnde nulla pars sacramenti vt necessaria est ad sacramentum, deficit: quamuis deficiat vt necessaria ad sacramenti effectum nunc.

¶ Ad tertium dicitur, quod quia actus morales ex per se obiecto iudicantur, ille solus dimidiat cōfessionem, qui ex intentione integritatem violat: & propterea quum in proposito supponatur, confessionem esse ex intentione integram, licet materialiter non sit integra, non sequitur, confessionem esse iterandam. Aduerte tamen hic, quod sicut in aliis vitiis tam enormiter contingit errare materialiter, vt actus redeat ad naturam formale sui generis (vt patet in detractione, cōtumelia, & huiusmodi: contingit enim tam grauius absque intentione detrahendi detrahere famæ proximi, vt ipsa magna læsio incurfa minus æstimata, detrahendi autem in detractionis naturam reducat) ita potest cōtingere quod ex nulla aut tam crassa & supina conscientia discussione: aliquorum peccatorum mortalium confessio omittitur, vt materialis violatio integritatis in formalem reducat, tanquam dimidiationis incurfus ille, qui pro nihilo æstimatus est, intentus fuerit. Vnde tales ad reiterandam confessionem inducendi sunt. In quorum numero videntur esse illi, qui cum sola velleitate abstinendi à peccato confitentur & absoluntur, tacentes huiusmodi peccatum & impedimentum, quod etiam mulierculæ nouerunt, & consueverunt explicare.

¶ Ad quartum dicitur proportionaliter sicut ad primum, quod licet sacrilegè, sacramentum tamen coniunctionis fructuosè secundum se passionis Christi ad poenitentem exercetur: cuius fructus est non tunc, quando tamen erit dispositus poenitens, percipietur, vnde non fuit sacramentum vanum, quod Deus adeo acceptat, vt non exacta repetitione sacramentalem gratiam conferat, quam primum poenitens fuerit dispositus, quam per sacramentum præsens erat daturus, si tunc poenitens fuisset dispositus.

TRACTATUS SEXTVS, DE

Satisfactio poenitentiali, in duas quaestiones diuisa.

- 1 Num poenitentialis satisfactio de aliis debito fieri possit.
- 2 Num pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali sit iteranda.

QUÆSTIO I.

An satisfactio poenitentialis possit esse de aliis debito.

CIRCA satisfactioem poenitentialem queritur primò, an possit esse de aliis debito. Et videtur quod non, primò ex ipsa ratione satisfactiois. Nam satisfactio est facere æquale debito: non fieret autem æqualitas, si aliis id quod sit esset

debitum, minus enim fieret quàm deberetur. Et confirmatur hoc ex simili in reliquis satisfactioibus.

¶ Secundo, quia ritus Ecclesie hoc habet vt poenitentias iniungat non de ieiuniis & orationibus: quæ sunt in præcepto.

¶ Tertio, quia secundum Anselmum in lib. Cur Deus homo, per illa fit satisfactio, quæ non possent ab homine exigi ni peccasset: sed præcepta possent ab homine exigi, etiam si non peccasset: ergo de præceptis non potest fieri satisfactio poenitentialis.

¶ IN OPPOSITVM est, quod in casu quo martyrismus est in præcepto, satisfactio per illud fit: non derogat ergo satisfactio poenitentiali esse aliàs debitum.

¶ Ad huius euidenciam sciendum est plus tenuisse doctores partem negatiuam quaestiois propter argumenta inducta. Et quoniam pars affirmatiua mihi videtur vera, ideo eius veritas monstranda est, assumèdo pro fundamento, quod vnum & idem opus à diuersis directum seu assumptum principiis, multiplicis est efficaciam in his, quæ sunt iustitiæ mixta, qualis est inter hominè & Deū. Sub qua constat comprehendere satisfactioem poenitentialem: quoniam nulla nostra satisfactio est sufficiens secundum æquiualentiam exactam à pura iustitia, sed secundum diuinam acceptationem. probatur ergo primò intentum sic: eadè pœna si à minori charitate procedit, est min⁹ satisfactoria, & à maiore charitate procedens est magis satisfactoria: ergo pœna aliàs debita, si procedat à maiore charitate, vel à virtute clauium, erit plus satisfactoria, quàm ipsa secundum se, vt erat aliàs debita: ergo pœna aliàs debita potest assumi in satisfactioem poenitentialem. Assumptum est notum, & approbatum de excellentia satisfactiois in passione Christi propter excellentissimam illius charitatem, à qua procedebat. Consequentia autem est per se euidens, & tantò euidencior, quādo in satisfactioem poenitentialem plus pensatur quantitas ex diuina acceptioem, quàm secundum substantiā operis seu pœnæ, quàm pura iustitia consideraret.

¶ Præterea vnum & idem opus cum hoc quod est aliàs debitum Deo, est meritorium de condigno æternæ vitæ: ergo potest esse etiam satisfactorium pœnæ pro peccatis debita. Assumptum patet: quia honorando parentes (quod est opus præceptum) meretur si ex charitate illos honoro, vitam æternam de condigno. Consequentia probatur, ex eo quod ratio aliàs debiti non minus officit ad constituendum ius futuræ mercedis, quàm ad constituendum ius recompensandi peccatum debitum: opus siquidem aliàs debitum, si potest cum hoc efficere, vt exigente iustitia merces sibi debeat, tam excellens qualis est æterna felicitas, multò magis sufficiens est, vt constituat ius soluti pretij debiti, tam minimi, quale est temporalis poena. Et confirmatur: quia tribus existentibus virtutibus, scilicet charitate, gratificatione & poenitentia, & actus aliàs debitus potest ex charitate efficaciā meritoriam, ex gratificatione efficaciam gratiarum actionis sortiri: cur non assumptus à poenitentia vim satisfactoria sortietur, nūquid diuina acceptatio tam larga in merito & gratificatione, manca est in satisfactioem? an fortè plus iustitiæ locum habet in amico circa solutionem pœnæ, quàm circa gratiarum actionem, aut meritum?

¶ Præterea, ad particularia descendendo, & discurrendo per consilia, quando sunt in præcepto, idem apparet: in casu enim quo tenetur quis elemosinam facere, cur non potest poenitens ordinare illam pro satisfactioem poenitentialem? & similiter in casu quo præbere alteram maxillam, vel angariari, vel esurire, aut sitire, penuriam pati, aut huiusmodi aliquid, esset in præcepto, quis sapiens prohibeat poenitentem offerre hæc Deo in satisfactioem, aut neget solui per hæc poenam debitam pro peccatis? an fortè huiusmodi opera debita ex præcepto, possunt ab ipso quidem poenitente assumi in satisfactioem poenitentialem, sed per confessoris ministerium non possunt hæc in poenitentiam dari. Hoc enim Ecclesie clauibus est derogare, maioremque virtutem humanæ intentioni, quàm Christi clauibus tribuere: tanquam humana intentio, quædam possit pro satisfactioem assumere, ad quæ clauses non se extendunt: quod à fidelium æstimatione longè sit. In cuius signum laudabilis multorum confessorum consuetudo antiqua, absoluedo poenitentem dicit, Quicquid boni feceris, & facere intendis, & mala quæ sustines, & iustinebis, sint tibi in remissionem peccatorum, &c. & non dicit, Quicquid supererogationis boni feceris, aut mali, sustinebis.

¶ AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur, quod aliud est loqui de satisfactioem infra limites puræ iustitiæ, & aliud est loqui de satisfactioem sapiente magis naturam amicitie quàm iustitiæ: argumentum enim procedit de satisfactioem infra limites iustitiæ conclusa, de qua non est hic sermo. Vnde & poenitentia posita est à diuo Thoma differens à iustitia vindicatiua: quia illa ius attendit, hæc autem voluntatem offensis & offendencis, quod amicitie magis est, quàm iustitiæ.

¶ Ad se-

¶ Ad secundum dicitur, quia ecclesiasticus minister homo est, (qui non intuetur cor, quem laet poenitentis charitas,) idèd pro- uide ad tutiorem partem iudicium suum declinat: & id quod est amicitiae prateriens, ad id quod est iustitiae se conuertit. Et quoniam ex parte iustitiae satisfactio habet, quod sit de non aliis debita, idèd confessores non imponunt ieiunia alias debita, sed opera ad quae alias poenitens tenetur, imponeret in satisfactioem peccatorum, prodesset saltem virtute clauium poenitenti satisfactio huiusmodi ex charitate adimpleta.

¶ Ad tertium dicitur, quod autoritas non videtur adduci ad propositum, quoniam ex illa nihil aliud habetur, nisi quod satisfactio fit per poenalia: haec enim sunt quae si homo non posset, ab eo non exigenterent. De hoc enim nulla est quaestio: sed an huiusmodi poenalia sint satisfactoria, si sint aliis debita, de quo nihil dicit autoritas allegata, Veruntamen scito, quod opus hoc, quod est honorare parentes (quod etiam si homo non peccasset, praecceptum fuisse) si in praesenti statu exercendum cum poenalia aliqua occurrat, illud vnum opus praecceptum, quatenus est pietatis, esset meritorium, ut est a charitate, & gratiarum actio Deo, ut est a super-excellenti gratitudine vocatur religio, & esset satisfactorium, quatenus esset a poenitentia: & simile est in aliis. Vnde habes, quod etiam per ea quae si homo non peccasset, essent exacta, alio tamen modo post peccatum exercita satisfactio fit.

QVAESTIO. II.

¶ An pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali, sit iteranda.

SECUNDO circa satisfactioem poenitentialem quaeritur, an pro contrito & confesso peccato imposita satisfactio, si exoluatur in peccato mortali, sit iteranda. Videtur enim quod non.

¶ Primo ex ipsa ratione iustitiae. Ex quo enim secundum plenam iustitiam poenitentiam semel imposita est poena temporalis pro peccato, de quo verè poenituit, nunquam pro illo debetur, nisi poena temporalis: & illa soluta nulla. Et confirmatur hoc in actibus humanis. Si enim alicui culpae praecise correspondeat secundum legem abscissio manus, non debet secundum iustitiam manu abscissa exigi maior poenitentia: ergo à simili si quis remanet debitor praecise temporalis poenae (puta quatuor dierum) non debet secundum diuinam iustitiam illa soluta plus exigi.

¶ Praeterea, Si huiusmodi satisfactio extra charitatem dicitur non sufficere, sententia nimis dura & occasio peccandi videtur: quoniam poenitens quum hoc audierit, post lapsum in peccatum mortale non prosequetur executionem poenitentiae, ut pote inutiliter: & sic incidet in nouum peccatum mortale, transgrediendo praecceptum Ecclesiae & vicarij Dei in illo actu. Et hinc formatur, inquit Scotus, talis ratio, Si post lapsum non exequatur quis satisfactioem pristinam sibi impositam peccat mortaliter: ergo si exequatur, bene facit: quia actum obedientiae facit: sed non facit actum obedientiae nisi in quantum illud est sibi impositum, tanquam pars satisfactiois: ergo, &c.

¶ Praeterea, Sequitur aliud inconueniens, scilicet quod huiusmodi peccator si damnaretur, aeternaliter puniretur pro peccatis semel dimissis: ac per hoc dimissa peccata redirent simpliciter: quia redirent quo ad poenam aeternam. Et ulterius sequitur, quod ita aeternaliter puniretur quis pro peccatis dimissis, sicut pro non dimissis.

¶ IN OPPOSITVM est, quod satisfactio mortua non est satisfactio, sicut nec homo mortuus est homo. Haec quaestio sub iudice ab omnibus communiter videtur derelicta, quum ipse Scotus, qui partem negatiuam tenet (cuius sunt argumenta inducta) non audeat eam asserere: sed dicat se absque prauiudicio loqui in 1. quaestio. dist. 15. 4. sentent. & diuus Tho. varia videatur sentire: Durandus soluat ad vtranque partem, &c. Quocirca ut radicales rationes examinentur, & rationabilior pars eligatur, hanc mouimus. Et quoniam reatum, est iudex sui & obliqui, hinc incipiendum reor, quod secundum omnes nulla nostra poenitentialis satisfactio apud Deum est sufficiens sine charitate: quia nulla est sufficiens secundum aequivalentiam simpliciter, sed quaecumque est sufficiens, ex diuina acceptatione est sufficiens: acceptabilem autem charitas reddi. Ex hoc communi principio oportet doctrinam procedere per se, absque diuisione ad ea, quae sunt per accidens, aut extranea: alioquin doctrina magis erit voluntarium dogma, quam vera doctrina. Ex hoc autè principio manifestè de dicitur, nullam satisfactioem sufficere nisi charitas reddat eam acceptabilem: nec oportet in hac deductione laborare: sed tantummodo subsumere, sed haec est satisfactio: ergo. Vnde, quum reliqua ista de qua quaeritur satisfactio, sit verè satisfactio pro peccati poena, & nullam habeat conditionem diminuentem rationem

satisfactiois, mirum, ut non dicam voluntarium, videtur eximere huiusmodi satisfactioem à communi regula satisfaciendi: aut enim oportet negare illud vniuersale ac commune principium, aut illo concessio oportet vniuersaliter dicere, nullam satisfactioem poenitentialem sufficere nisi secundum acceptationem: quae extra charitatem non inuenitur. Et confirmatur ex casu simili, ponendo hominem post contritionem suarum peccatorum, & aliquot dies poenitentiae. citra tamen confessionem, relapsum & nihilominus prosequi actus poenitentiales, pro peccatis pristinit. Hoc enim sic habente, quaratur an huiusmodi actus poenitentiales post relapsum sint satisfactorij, an non. Si dicitur quod sunt satisfactorij, sequitur quod non oportet recurrere ad determinationem poenae factam per poenitentiam iustitiam clauis non errante, &c. quum in hoc casu huiusmodi determinatio per clauis non interuenit: & ultra hoc videtur negari communis Doctorum sententia. Si verò non sunt satisfactorij, quum sola temporalis poena pro pristinis peccatis in vtroque casu remanserit soluenda, nulla est ratio, quare solutio vnus extra charitatem valeat, & alterius non: si enim iniustum est plus exigere in primo casu, iniustum quoque est plus exigere in secundo: quoniam secundum diuinam iustitiam vtroque debitor solius poenae temporalis remanet. Et si illa soluitur extra charitatem, nullius reat peenae debitor: si autem charitas exigitur ad hoc, ut solutio sit sufficiens, neutrius solutio aliquid valet. Concludendum igitur ex communi hoc principio videtur, quod nulla satisfactio poenitentialis est sufficiens nisi secundum diuinam acceptationem, quam constat (vt supra dictum est) extra charitatem non inueniri. Et confirmatur hoc ex ipso modo remissionis peccatorum. fit enim remissio mortalis peccati per modum amicitiae reconciliationis, ex hoc enim modo fit: ut peccator ex proprio demerito hostiliter puniendus, amicitabiliter corripiendus restet: hoc est enim auferri reatum poenae aeternae, & transire in reatum poenae temporalis. Ex hoc autem quod peccator de hostiliter puniendo, transit in amicitabiliter puniendum hic, vel in purgatorio, sequitur quod nisi amicitabiliter poena exoluatur, nunquam soluetur: quia quod amice debeo nunquam exoluo nisi amice tribuam.

¶ Ex eodem quoque principio deducitur, exceptionem aliam de satisfactioibus relinquendis post se effectum, non esse vsquequaque veram: sed ex famosa apparentia humanae compassionis processisse videtur distinctio inter satisfactioes relinquendas post se effectum, & satisfactioes non relinquendas post se effectum: ita vt licet vtraque extra charitatem facta sint mortuae, effectus tamen primarij remanens potest viuificari per subsequentem charitatem: & ideo primae non sunt reiterandae, secunda autem quia totaliter transierunt, sunt reiterandae. Favorabilis siquidem magis quam vera videtur interpretatio haec. Nam opus satisfactorium relinquens post se effectum (puta ieiunium, vel elemosyna extra charitatem) si est sic per sequentem charitatem viuificabile, vel hoc habet ex sacramentalitate sola: & hoc non: quia sic etiam conueniret satisfactioibus non relinquendis post se effectum: quoniam ipsae etiam sunt sacramentales. Vel hoc habet ex relicto effectu solo: & hoc non: quia hoc conueniret similibus satisfactioibus factis ante contritionem & confessionem: quod omnes negamus, dicentes cum Augustino, quod peccator non est dignus etiam pane quo vescitur: & cum Apostolo, Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, &c. Vel hoc habet ex vtroque simul scilicet sacramentalitate & effectu relicto: & hoc non: tum quia ad hoc, quod opus sacramentale sortiatur effectum per sequentem charitatem, non requiritur relicto effectu: vt de confessione informi patet. Tum quia huiusmodi relicto effectu non est sacramentalis: quoniam non est effectu operis satisfactorij, vt est sacramentale, aut morale, sed secundum naturam operis, affectio enim carnis non est effectu ieiunii, vt est actus moralis, aut sacramentalis, sed vt est subtractio cibi. Et similiter diminutio boni exterioris non est effectu elemosynae, nisi secundum naturam operis: puta quia subtrahit illud à se: vnde effectus iste valde remotus à sacramentalitate. Tum quia vacillans, aut claudicans inueniretur hoc verum: nam non esset verum vniuersaliter, sed in solo illo casu quo relicto effectu duraret vsque ad aduentum nouae charitatis: vt sic inuentus possit à charitate viuificari. Nam si non perduraret, non posset per illa viuificari plusquam transitoria quae praeterit oratio. & sic si quis extra charitatem ieiuniorum iniunctam poenitentiam peregerisset, & debilitatis seu afflictionis de relicto effectu non duraret, post duo menses (qui interim poenitens bene se confortauit) & noua charitas non fuisset recuperata vsque ad quartum mensem, iteranda essent praedicta ieiunia.

¶ Quia igitur neutra via solidè fundata videtur, occurrit media via incedendum, dicendo tria. Primum est, quod omnis poenitentialis satisfactio à confessore imposita, etiam si extra charitatem fiat, sufficiens est quo ad forum militantis Ecclesiae. Probatur hoc

hoc: quia satisfactio huiusmodi est sacramentalis: est enim tercia pars sacramenti, ac per hoc satisfactio Ecclesiae, si est informis, sicut confessio informis. Et hinc oritur, vt non solum ieiunia & elemosynas, verum etiam orationes non sit solita Ecclesia iterum imponere poenitentibus, qui eas semel fuluerunt, quauis iuniores non nulli trepidantes timore vbi non est timor, & adiuuenerint quandam momentaneam satisfactioem pro poenitentia sacramentali: & deinde arbitrantur, quasi condignam poenitentiam, quae aut non est poenitentia sacramentalis, aut si est, vnum monstrat eorum timorè. Nec hoc facere sunt edocti à sancta catholica Ecclesia, & propterea reprehensione magis dignum est, quam vsu. Secundum est, quod quaecumque sacramentalis satisfactio si extra charitatem sit, nihil tunc valet ad expiationem poenae peccati debita apud Deum. Hoc ex supra dictis satis probatum est, & à Magistro sen. multis autoritatibus in 15. dist. 4. c. firmatur: Tertium est, quod omnis satisfactio sacramentalis si extra charitatem sit, valere incipit quando recuperata charitate poenitens ad cor redit, &c. Probatur hoc ex eo quod regulariter opus sacramentale vt pote opus Dei recedente fictione sortiatur effectum (vt de Baptismo, confessione, & extrema vnctione dictum est) satisfactio autem sacramentalis pars sacramenti est, vimque habet ex clauibus: ergo, si est informis, sortiatur postea recedente fictione, effectum. An autem totum effectum sortiatur postea quem sortita fuisset, si in charitate peracta esset, non facile dixerim, Videtur tamen mihi, quod non totum satisfactiois effectum sortiatur postea: quia sacramentalis satisfactio plus se tenet ex parte humani operis: quam ex parte diuini, hoc est sacramenti. Cuius oppositum accidit in aliis: vt patet in Baptismo, in quo totum opus est Dei, & hominis est solè ministerium: in satisfactioe vero sacramentali opus est praecipue poenitentis, & tam parum habet sacramenti, vt multi Doctores negent ipsam esse partem sacramenti. Et propterea rationale videtur, quod satisfactio sacramentalis informis aliquid effectum postea sortiatur ex illa parte quia sacramentalis: est non totum autem ex illa praecipua sui parte, qua humanum opus mortuum habuit.

¶ AD PRIMVM ergo in oppositum dicitur, quod obiectio confecta est ex lana & lino, quoniam orsa est ex amicitia, & contexta est mera iustitia, Supponit enim poenitentem secundum meram iustitiam debere poenam solummodo temporalem, & cum hoc reconciliatum esse ex gratia, quasi post reconciliationem satisfactio sit sufficiens lectum aequivalentiam simpliciter, & non secundum acceptationem. Et quoniam satisfactio secundum aequivalentiam simpliciter, non consonat satisfactioi amicitabili & possibili inter hominem & Deum: ideo, vt praedictum est, repetitur dicendo satisfactioem impositam temporalem pro poena peccati siue imposita sit à sacerdote, siue non, esse amicitabiliter soluendam: & si amicitabiliter non soluitur, nunquam soluitur. Et propterea quae de mera iustitia & humanis positionibus adducuntur extra propositum sunt: quoniam de vindicta loquuntur iustitia, in qua attenditur aequalitas rei ad rem: nos autem de satisfactioe poenitenti loquimur, in qua attenditur aequalitas secundum acceptationem Dei offensae.

¶ Ad secundum dicitur, quod sententia haec, non est dura, sed dulcedine amicitiae diuinae plena, nec est occasio peccandi nisi fortè accepta. Et ad formam rationis dicitur primo, ipsam valde errare: vt patet applicando eam ad peccatorem communicatum in paschate, dicendo, Si non communicat, peccat nouo peccato: ergo si communicat, bene facit obediendo, Quod patet esse ridiculum.

¶ Et quia multiplicare inconuenientia, non est soluere, dicitur secundum, quod huiusmodi rationi in quacunq; materia fiat respondendum est sic: Si non exequitur peccat, admittitur: ergo si exequitur condigne, bene facit: alioquin negetur sequela: quoniam & communicando & non communicando in Paschate peccat nouo peccato: indignus. Dicitur tertio quantum ad materiam quae tangitur de nouo peccato mortali omissis poenitentiam iniunctam à confessore pro mortalibus, quod nulla ratione apparet omissionem huiusmodi esse peccatum mortale, vt patet discurrendo per omnia concurrentia ad huiusmodi actum, iniuncta siquidè à confessore pro mortalibus satisfactio, quatuor habet capita, primum est, quod est iudicata & praecipua à Christi vicario: & hinc satisfactio fit actus iustitiae cuiusdam & obedientiae: & hinc satisfactiois omissio non habet peccati mortalis rationem, si desit contemptus, qui contrariatur praecipuo: & abiiceret gratiam iudicij facti. Secundum est ex parte poenitentis, quod est actus poenitentiae & charitatis: & hinc nulla est in omissione ratio peccati mortalis, nisi actus iste iustitiae, poenitentiae & charitatis sit necessarius ad salutem. Quod constat esse falsum: quia actus iste non est necessarius ad dilectionem Dei, aut sui ipsius, aut proximi: quoniam versatur circa ea, quae sunt ad finem, scilicet solutionem po-

nae temporalis: quam potest poenitens referuare sibi in purgatorio absque mortali offensa Dei: tertium est ex parte finis, quod est expiatio poenae pro peccato debita: & hinc, vt nunc monstratum est, non habet omissio, quae sit mortale peccatum, sed quod sit referuatio luendae poenae. Quartum est, quod est pars sacramenti: & hinc, quod omissio non constituit sacrilegium, ex eo apparet, quod Ecclesia videtur poenitentiae sacramento quandoque absque hac tercia parte (vt patet de poenitentibus in fine, quibus non imponitur secundum canones satisfactio & ex eo quod si quis sua sponte ante confessionem satisfecisset, non esset imponenda satisfactio aliqua à confessore. Nec desunt dicentes posse poenitentem male paratum ad suscipiendam satisfactioem in hac vita, absolui referuata satisfactioe in purgatorio: ex his enim omnibus habetur, quod omissio huius partis sacramenti non est peccatum mortale ex suo genere. Vnde quum satisfactio à confessore non imponatur, nisi vt descripta est, & vt sic illius omissio non habeat ex suo genere rationem peccati mortalis, concludendum est peccare quidem omitterentem iniunctam satisfactioem (quum agat praeter obedientiam & alias virtutes) non tamen mortaliter, deficientè contemptu, quum nec contra obedientiam, charitatemve omittat. ¶ Ad tertium dicitur, quod distinctio inter per se, & per accidens cuitat haec inconuenientia: poenam siquidem temporalem fieri per se aeternam est inconueniens: per accidens autem aeternari non incoenit, Sic autem est in proposito: quoniam temporalis poena amice soluenda propterea ordinatur in inferno, quia nunquam amice soluitur, Vnde nec propterea reddunt simpliciter dimissa peccata, nec aequè puniunt pro peccato dimisso & pro non dimisso: si enim redirent simpliciter deberetur per se poena aeterna: & similiter peccato non dimisso deberetur per se poena aeterna. In proposito autem aeternitas poenae inuenitur per accidens: non tamen sicut in poena venialium: ratio enim proxima aeternitatis poenae perseverantium venialium in inferno est aeternitas culpae: perseverante enim culpa semper debet perseverare poena. Ratio autem aeternitatis poenae in proposito est defectus acceptabilitatis: quia scilicet solutio poenae nunquam est acceptabilis, quia nunquam soluitur amice.

TRACTATUS SEPTIMVS DE Ministro sacramenti poenitentiae, cuius vnicum est Quae- situm:

QVAESTIO VNICA.

¶ An sacramenti poenitentis minister possit esse sacerdos absque iurisdictione.

CIRCA Ministrum sacramenti poenitentiae quaeritur an possit esse sacerdos absque iurisdictione. Et est ratio dubij. Tum quia confessor summi pontificis ministrat ei sacramentum poenitentiae sola potestate ordinis: quum potestatem iurisdictionis super eum habere nequeat, Tum quia videtur communiter dici quod sola potestas ordinis sufficit ad absolueudum à peccatis venialibus. tum quia videtur etiam communiter dici, quod potestas ordinis ex se, se extenderet ad oēs absolueudos nisi per Ecclesiam essent limitatae iurisdictiones.

¶ IN OPPOSITVM est decretum omnis vtriusque sexus. ¶ Ad euidentiam huius sciendum est, quod licet multa Doctorum verba sonare videantur, solam ordinis potestatem quadoque sufficere ad hoc sacramentum, secundum tamen rei veritatem nunquam sufficit, sed semper exigitur ultra potestatem ordinis autoritas iurisdictionis aliquo modo. Et hoc quidem non solum per Ecclesiam determinatum est, sed ex ipsa sacramenti natura habetur, legimus enim in Concilio Floren. sub Eugenio 4. quod minister huius sacramenti est sacerdos habes autoritate ordinariam vel delegatam. Ex quo patet quod sacerdos sola ordinis potestate fultus, non est minister huius sacramenti: Et quum in proposito non habeat locum distinctio illa de ministro ex officio vel in articulo necessitatis sicut in Baptismo, oportet dicere, quod si sacerdos sola ordinis potestate absoluat, sacramentum nullum est: quia deficit minister. Est quoque sacramentum hoc ex sua natura iudiciale, quoniam forma eius consistit in actu iudicis, vt sic, actus autem iudicialis, etiam si fingendi detur licentia, non potest intelligi exerceri, nisi in subditum: igitur non ex Ecclesiae constitutione, sed ex ipsius sacramenti iudicialis natura exigitur potestas iurisdictionis in hoc sacramento. Dupliciter autem contingit haberi potestatem iurisdictionis, primo ex parte principij iudicandi, ita, quod potestas ipsa iurisdictionis, sit prin-

fit principium iudicij: sicut in naturalibus calor est principium calefaciendi, & in politicis potestas principis est principium puniendi, & in ecclesiasticis potestas pontificia est principium excommunicandi, & huiusmodi. Alio modo inuenitur iurisdictione ex parte eius, qui iudicandus est: sicut contingit in iudicio arbitrario, à partibus tantum potestatem habentium, ex hoc ipso quòd illis se submitunt in illa causa. In ministro verò sacramenti penitentiae quò ordinaria vel delegata à superiori potestate est minister, licet inueniatur potestas iurisdictionis primo modo, ad ministrandum tamè sacramentum penitentiae, sufficit potestas iurisdictionis secundo modo. Et ratio est: quia sacramentalis absolutionis principium nò est potestas iurisdictionis, sed potestas ordinis: potestas autem iurisdictionis concurrat quo ad hoc solum, quòd facit de peccatore subditum: vel simpliciter vel quo ad talia peccata. Et hinc fit, vt quicumque potest se subicere in foro penitentiae cui vult, non egeat aliunde iurisdictione in ministrante ei hoc sacramentum.

¶ **E**T PER hoc patet responsio ad primum: ex hoc enim quòd summus Pontifex nulli in terris subditus est, potest seipsum subdere in foro penitentiae cui libet sacerdoti, nec confessor ille habet, proprie loquendo, potestatem iurisdictionis super Papa penitente, à Christo, vel Ecclesia, vel ab ipso Papa tanquam à superiore: sed ex hoc ipso quòd Papa se subdit illi. Et hic modus iurisdictionis reductiue spectat ad iurisdictionem delegatam: quamuis proprie non sit delegata.

¶ **A**d secundum dicitur, quòd quia quo ad peccata venalia quilibet est liber respectu sacramenti penitentiae (eo quòd nullus tenetur cõfiteri venialia) ideo satis rationabile est, q̄ quilibet potest se subdere cui vult sacerdoti pro sacramento penitentiae venialium. Et sic inuenitur hic non sola potestas ordinis, sed potestas iurisdictionis reductiue: quæ quia nò est proprie delegata, tacita videtur à dicentibus, quòd sola potestas ordinis ministrat sacramentum venialibus: quòd tamen secundum veritatem si nullo modo iurisdictione interueniret, nullum esset peccatum: vt dictum est. Caue tamen ne huiusmodi iurisdictionem extendas ad absolutionem ab excommunicatione minori, etiam per peccatum veniale incursum: nam quia excommunicatio minor vinculum est introductum à potestate iurisdictionis, quæ est principium iudicij, impossibile est quòd sine huiusmodi potestate iurisdictionis, quæ est principium actuum iudicialium, absoluat quis ab excommunicatione minori. Vnde quamuis habens venialia tantum possit à quocunque sacerdote penitentiae sacramentum suscipere ex hoc ipso, quòd se subdit illi: non potest tamen à quocunque sacerdote absolui ab excommunicatione minori: sed si illa habet, oportet prius à proprio sacerdote ab illa absolui.

¶ **A**d tertium dicitur, quòd illud dictum potest dupliciter intelligi: vel vt omnes sacerdotes à principio ex hoc ipso, quòd erant sacerdotes poterat omnes absolueret: vel quòd omnes sacerdotes instituebantur non solum sacerdotes cõmunes: sed iudices communes in foro penitentiae. Primus sensus est falsus: quia de necessitate sacramenti iudicialis est iurisdictione. Secundus sensus est verus, supposita veritate dicti, quoniam ante distinctiones parochiarum, &c. sacerdotes vtranque potestatem accipiebant: ita quòd tunc erant & sacerdotes communes & iudices communes, postea autem ordinantur quidam sacerdotes communes, fiunt autè iudices proprii, assignando eis plebes proprias. Et multi relinquuntur sacerdotes communes qui nunquam fiunt iudices, nec communes, nec proprii: vt patet de his qui non sunt expositi ad audientiam confessionum, nec aliqui se subdit eis quo ad venialia.

TRACTATVS OCTAVVS, DE Indulgentiarum Thesauro, in quatuor quæstiones diuisus.

- 1 Num aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.
- 2 Num, & quibus satisfactionibus & meritis constet thesaurus indulgentiarum.
- 3 Num satisfactioes, ex quibus est thesaurus indulgentiarum, sicut Christi merita, & sanctorum.
- 4 Num thesaurus indulgentiarum subdatur Papæ atque sacramentorum collatione.

IRCA Indulgentias post tractatum quandam alias edidit, & plures quæstiones in secundo quolibet. postitas, iam tertio scribendum occurrit tripertita consideratione, primò de thesauro. Secundo de causa. Tertio de suscipientibus.

¶ **C**irca thesaurum occurrunt quatuor querenda: primum, an aliquis thesaurus sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum. Secundo, ex quibus constat dictus thesaurus. Tertio quorum sint

vel fuerint reposita in dicto thesauro. Quarto, an dictus Thesaurus sublit dispensationi summi Pontificis.

QVAESTIO I.

¶ **An thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum.**

IRCA primum (an thesaurus aliquis sit necessarius ad efficaciam indulgentiarum) sciendum est, quòd ex duplici capite dubitatur hæc oritur, vel ex eo quòd creditur Papam posse facere effectum indulgentiae autoritate, sicut potest absolueret ab excommunicatione: sic quòd ita potest absolueret à debito poenarum temporalium, quas poenitentes suos debent peccatis, sicut potest absolueret à vinculis suspensionis, interdicti & huiusmodi. Vel ex eo quòd creditur effectum indulgentiarum non esse aliud, quàm solutionem ecclesiastici vinculi, quo poenitens alligatus est ad iniunctas poenitentias. ex vtraque siquidem opinione sequitur nullo opus esse thesauro ad efficaciam indulgentiarum: vt manifestè patet.

¶ **P**rima autè opinio est Francisci Maironis in 4. dist. 19. Et fundatur super verbo Christi, Quodcumque solueris super terrâ, &c. Hinc enim vult Papam veluti principem Christianæ Reipub. cõstitutum: & postea ex regulari potestate principum, qua quilibet princeps habens plenariam potestatem, pot. si remittere debita peccatoribus in sua politia, infert Papam posse remittere debita poenarum temporalium, quas poenitens tenetur in hac vita vel in purgatorio exolvere. Firmaturque hoc, inducendo q̄ sacerdos absolueret trãfert poenam æternam in temporalem: ac per hoc de foro inferni in forum temporale, &c. Sed hic dicendi modus tripliciter errat. Primò in hoc, quòd non distinguit inter forum poenitentiale & forum extrinsecæ iurisdictionis ecclesiasticæ: Papa enim, licet sit quasi princeps in foro ecclesiasticæ iurisdictionis exterioris (cuius signum est, quòd est solutus ecclesiasticis poenis & legibus, vt princeps) in foro tamè poenitentiale est subditus: vnde & potest solui & ligari à sacerdote in foro poenitentiale, & potest & debet sibi negari absolutio, sicut & reliquis fidei accidentibus ad sacramentum poenitentiae: poena autem temporalis pro peccatis actualibus post contritionem & confessionem debitam non spectat ad extrinsecum forum, sed ad forum poenitentiale. Quod etiam ex eo patet, quòd est eiusdem rationis cum suis

aliis partibus, quæ remittuntur ex virtute clauium, vel per satisfactionem poenitentialem, vnde quo ad hoc non habet Papa à Christo potestatem tanquam princeps, sed tanquam minister. Secundo errat in hoc quòd non discernit inter causas debitorum. nam si princeps non posset remittere causam debiti, nec ipsum debitum remittere posset. Vnde quum Papa non possit remittere causam debiti (quoniã causa debiti est peccatum: Papa autem non potest etiam veniale remittere peccatum) non igitur ad potestatem principatus eius spectat remittere poenam ex peccato debitã. Tertio errat non discernens modum poenitentiae: aliud est enim Papæ posse remittere huiusmodi poenas. Dato enim, quòd Papa possit sicut rei veritas est, quòd potest ex illo Christi verbo, Quodcumque solueris, &c. non tamè sequitur, potest hoc tali modo, puta solo iussu: stat enim quòd post hoc alio modo, puta per ecclesiasticum thesauri dispensationem. Et hoc patet in similitudine sicut Christus dixit Petro, Quodcumque solueris, &c. ita dixit discipulis, Quorum remiseritis peccata, &c. & sicut non valet, discipuli seu sacerdotes possunt remittere peccata, ergo possunt solo iussu sui autoritate: (sed stat, quòd possunt alio modo, scilicet ministrando sacramentum poenitentiae) ita nò valet, Papa potest quodcumque solueret super terram: ergo solo iussu seu autoritate hoc potest: ita enim quòd hoc possit diuersimode, quo ad exteriora quidem solo iussu, quo ad interiora verò, peccata scilicet & eorum poenas, apud Deum mediante sacramento, quo ad peccata: mediante verò dispensatione thesauri, quo ad dictas poenas. Nec sacerdos aliter quàm per sacramentum transfert poenam æternam in temporalem.

¶ **S**ecunda autè opinio verborum sonum habens pro se (pro quanto indulgentiae sonant pro iniunctis poenitentibus) fundatur super hoc, quòd poena debita à poenitente apud diuinam iustitiam est reseruata superiori tribunal, scilicet ipsi diuinæ iustitiae: ac per hoc non potest ab inferiori (qualis est Papa) remitti: nisi papa possit supra ius diuinum: quòd constat esse falsum. Et hæc opinio tripliciter errat. Primò diminitissimè exponendo remissionem iniunctarum poenitentiarum, dum exponit pro remissione solius vinculi: quum etiam ipsa verba sonent remissionem ipsarum iniunctarum poenitentiarum, & non solius vinculi iniunctionis: non enim dicitur, quòd relaxamus iniunctionem, sed quòd relaxamus iniunctas poenitentias. Secundo, quòd impietate tribuit Ecclesiae: nam si indulgentia liberaret a sola iniunctione poenitentiae, impie ageret Ecclesia dando indulgentias: quoniã absolueret à vinculo iniunctionis, & transmitteret poenitentes ad poenas purgatorii, à quibus liberati fuissent

fuissent exequendo iniunctas poenitentias. Vnde magna impietas esset, dicere se facere gratiam dâdo indulgentiam. Tertio errat in hoc, quòd non discernit inter posse remittere ministerialiter, & posse remittere autoritativè. Licet enim Deo debita solus Deus autoritativè remittere possit homo tamen minister Dei, diuina autoritate sibi concessa potest Deo debita remittere ministerialiter nec solum debita poenarum, sed etiam debita culparum: vt patet in sacramento poenitentiae. Nec hoc est posse supra ius diuinum: sed est ministerialiter fungi autoritate diuina.

¶ **H**IS Igitur exclusis opinionibus, quia ex sine necessitate medij sumitur, finis autem & effectus in huiusmodi coincidunt: (sanitas enim est finis, & effectus medicinae) ideo stabilendus est effectus indulgentiarum ex his quæ certa sunt. Et quoniã certum est omni hoc aeternante Ecclesia, indulgentias succedere loco iniunctarum poenitentiarum, consequens est, quòd idem est effectus indulgentiae, qui erat futurus effectus iniunctae satisfactionis poenitentialis. Constat autem quòd per iniunctam satisfactionem poenitentialem effequatur poenitentiam poenitentiam pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam (hoc enim vniuersalis credit Ecclesia) igitur per indulgentiam loco satisfactionis succedentè, si veraciter ac digne acquisita fuerit, soluetur quoque tantum de poena temporali pro actuali peccato debita apud diuinam iustitiam, quantum apud eandem equiualeat indulgentia acquisita. Et hæc ratio non egeat ampliori confirmatione: quum iam determinatum sit per Ecclesiam Romanam id quòd communis doctorum opinio sentiebat, scilicet effectum indulgentiarum esse remissionem poenae temporalis pro peccato actuali debita apud diuinam iustitiam: sed hinc sumenda est necessitas quæ sit thesauro. Vnde considerandum est, quòd remissio peccatorum, vt tota clamat scriptura, effectus est passionis Christi: ita quòd cuiusque remittitur peccatum, siue quo ad culpam, siue quo ad poenam, ex virtute passionis Christi remittitur. Credimus autem in huiusmodi remissione sicut & in vniuersis viis Domini non solum misericordiam, sed etiam iustitiam inueniri: misericordiam quidem in hoc, quòd miseriam peccatoris computat Christus quasi suam: iustitiam verò in hoc, quòd meritum ac passio Christi communicatur peccatori, quasi peccator ipse pateret: vt sic peccator debitor Deo soluat de suo, non per seipsum: sed per Christi communionem acquisito: vt patet in Baptismo: in quo propterea fit plenaria peccatorum remissio, quia plenissime commoritur & conspeliatur Christo baptizatus. Ex quibus formatur talis ratio, Ad remissionem peccatorum, siue quo ad culpam, siue quo ad poenam per sacramenta habendam, exigitur thesaurus aliquis, puta meritum passionis Christi remanentium in diuina acceptatione: ergo à fortiori ad remissionem peccatorum quoad poenam tantum per indulgentiam, exigitur aliquis similis thesaurus. Antecedens patet discurrendo per sacramenta, & Ecclesiam doctrinam, quam diximus. Consequentia verò ex se est satis euidens: quoniam omnis ratio exposita quòd diuina prouidentia si subicientibus se sacramentis ordinauit, non remittit poenam peccatorum, nisi computando poenam Christi pro his, quibus remittitur, multò magis ordinauit non remitti poenas peccatorum per indulgentiam, nisi computando alienas poenas pro acquirantibus indulgentias: quandoquidem submittere se indulgentiis, multominus est, quàm submittere se sacramentis. Est igitur ad efficaciam indulgentiarum thesaurus aliquis necessarius, non minus quàm ad efficaciam sacramentorum.

QVAESTIO II.

¶ **Ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiae.**

IRCA secundum quæsitum (ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiae) ratio dubitandi est: quoniam interdum merita, interdum passionis, interdum satisfactiones dicuntur esse ea, quæ sunt in hoc thesauro reposita. Veritas autem (vt patebit) formaliter explicatur per satisfactiones superfluas.

¶ **A**D CVIVS euidenciam non aliunde quàm ex fundamento prius posito procedendum est, ex hoc, scilicet, quòd indulgentiae succedunt loco poenitentiarum satisfactionum. Hoc enim dictum oportet cum grano salis sumere. In poenitentia siquidem satisfactione dignè exequuta (puta ieiunio) considerandum est quadruplex officium. habet enim huiusmodi opus quatuor officia, scilicet, bonificandi, medendi, merendi, & satisfaciendi. Nam ex eo quòd est opus bonum, bonificat operantem, & disponit illum ad alia bona opera, ex eo verò quòd est tale opus (puta ieiunium) medicinam præbet contra carnis concupiscentiam, sicut elemosyna contra auaritiam, &c. ex eo autem quòd à charitate procedit, meritorium est vitæ æternæ, & ex eo demum quòd poenale satisfactorium est pro poena temporali pro peccato debita. solui-

tur enim poena absque omni contradictione per opus poenale vt sic indulgentia autem non succedit loco satisfactionis poenitentialis, nisi quo ad vltimum officium quòd est satisfaciendi: nam ex vi indulgentiae non fit homo bonus, nec medicatur, nec meretur, sed solummodo soluit poenam quam per poenitentiam soluisset. Et propterea doctores consulunt, assequentibus indulgentias, adimplere nihilominus suas poenitentias: & meritum longè melius esse prædicant quàm indulgentiam. Nec propter hoc tamen vilipendendæ sunt indulgentiae: quoniam salutare sunt tollendo poenam quæ impediret ingressum caelestis patriæ. Notanter autem dixi ex vi indulgentiae, quoniam si indulgentiae mixtum intelligatur opus sanctum, quo acquiritur indulgentia, puta elemosyna, aut aliquid huiusmodi, sic mixta intellecta indulgentia melior esse potest, quàm satisfactio poenitentialis. Nam nulli officiorum inuentorum in satisfactione poenitentialem sibi deficit: est enim dignè data elemosyna pro acquirenda indulgentia, reddens bonum, & disponens ad bona opera dante illam, & præbet medicinam contra cupiditatem pecuniarum, & est meritoria vitæ æternæ, & est satisfactoria ex propria poenalaritate: & ultra hæc superuenit sibi solutio poenae, seu satisfactio per indulgentiam. Ex hoc igitur, quòd indulgentia pura succedit satisfactio poenitentialem solummodo quo ad vim satisfactioem, manifestè sequitur, quòd thesaurus indulgentiarum, thesaurus est satisfactioem, quæ quia per opera poenalia & meritoria fiunt, ideo idem dicitur thesaurus passionum & meritorum, quatenus satisfactoria sunt. Rationabile autem, vltra dicta, in præcedenti articulo monstratur esse, debere esse thesaurum hunc thesaurum satisfactionum, seu meritorum, quatenus satisfactoria, ex eo quòd vnus pro alio & in temporalibus, & in spiritualibus satisfaciendi potest: non medicatur autem nec fit bonus, nec meretur vnus pro alio, sunt igitur ea quæ sunt reposita in hoc thesauro, satisfactioes. Quòd autem non quæcumque satisfactioes, sed solæ superfluae in eodem reconditæ sint, ex eo patet, quòd satisfactioes illæ, quibus satisfaciendos indiguerunt pro seipsis: iam cesserunt in solutionem poenarum debitarum pro propriis peccatis: & propterea non possunt pro aliis solui. Et simile est iudicium de satisfactioibus quæ pro quibusdã determinatè oblatæ sunt: sunt enim & ipsæ sortitæ suum effectum. Quia igitur oportet satisfactioes in thesauro repositas pro alienis poenis soluendis offerri posse, oportet huiusmodi satisfactioes esse superfluas, ita quòd nec pro his qui illas egerunt, nec pro aliis hæcenus satisfecerint: hoc enim est merita seu opera esse superflua, quo ad officium satisfaciendi.

¶ **O**BIECTIONES autem, quæ ingerere videntur plus requiri ad recondita in hoc thesauro, puta quòd non solum sunt satisfactioes superfluae, sed etiam non plenè remuneratæ, in sequenti articulo monstrabuntur vanæ. Et ideo concludendum est, thesaurum indulgentiarum esse thesaurum superfluarum satisfactioem, seu meritorum, quatenus superfluum quo ad officium satisfaciendi pro poena actualibus peccatis debita.

QVAESTIO III.

¶ **Quorum sint satisfactioes, ex quibus constet thesaurus, vnde fiunt indulgentiae.**

IRCA tertium de thesauro quæsitum (scilicet quorum sint huiusmodi superfluae satisfactioes) dubitandi ratio est: quia dicitur, quòd sunt Christi & sanctorum: multis tamen doctoribus aduerfantibus. Dum quidam nec in Christo, nec in sanctis superfluas concedant satisfactioes: quidam autè etiam in Christo concedant, de sanctis tamen dubitant. Franciscus igitur Maironis in quarto dist. 19. negans omni ex parte hunc thesaurum dicit nullam esse Christi superflua merita: quoniã omnia sunt plenè sibi remunerata: iuxta illud: Exinanivit semetipsum, factus obediens vique ad mortem, propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit ei nomen, &c. Durandus verò in quarto distinct. 20. Christi quidem superflua merita in thesauro hoc affirmat, de sanctorum verò superfluis meritis dubitat duplici ratione. Prima communi sibi & Francisco: quia merita sanctorum sunt plenè remunerata, imò vltra condignum: quoniam non sunt condignæ passionis huius temporis ad futuram gloriam.

¶ **S**ecundo, quia ad hoc quòd satisfactio vnus valeat pro alio exigitur intentio dirigens, & applicans satisfactioem illã ad alium: de nullo autem sanctorum autenticè constat, quòd habuerit intentionem satisfaciendi pro nobis: non igitur sanctorum sunt merita satisfactoria, ex quorum thesauro fiunt indulgentiae.

¶ **S**ed horum opinio tam in rationibus, quàm in conclusionibus, falsa & irrationabilis inuenitur. Et à Christo inchoando, falsissima est Christi merita esse remunerata: quum Christus meruerit nobis, & continuè remuneretur in membris suis: vt patet in baptizatis, qui non proprio, sed Christi merito ad caelestem perueniunt

patriam. A ratione quoque hoc alienum est: quoniam Christus est caput mystici corporis, quod est Ecclesia, ac per hoc gratia eius est gratia capitalis, & proinde meritum eius ita se habet ad membra eius, sicut meritum privati hominis se habet ad corpus suum: & propterea sicut quilibet homo meretur non solum animam, sed etiam corpori suo: ita Christus non solum sibi, sed aliis meruit. Imò maius quid meruit nobis, quam sibi: quia nobis meruit beatitudinem, quam sibi ipsi non meruit: sed sine merito à principio conceptionis sue habuit. Autoritas autem Apostoli non dicit, merita Christi fuisse plenè remunerata in seipso, sed duo illius præmia narrat, scilicet exaltationem ipsius, & excellentià sui nominis, meruit enim præter hæc multa alia Christus, ut patet ex scripturis à dno Thoma. De Sanctorum autem remuneratione duo dicenda sunt. Primum non curando de proprietate vocabuli: sed communicando in vocabulis cum arguentibus: deinde propriè loquendo de remuneratione. Loquendo siquidem de remuneratione communitate, sive sit propriè remuneratio, sive non; distinguendum est, quod merita Sanctorum quo ad aliquid, sunt totaliter remunerabilia in ipsis Sanctis: quo ad aliquid verò non sunt totaliter remunerabilia in ipsis Sanctis: & quo ad hoc superfluunt in ipsis Sanctis, & ponuntur in thesauro remanentia in diuina acceptatione, & remuneranda in aliis. Merita siquidem Sanctorum, licet secundum reliqua officia sua possint remunerari in ipsis Sanctis: secundum tamen hoc officium, quod est satisfacere pro pœna temporali peccatis actualibus debita, remunerari non possunt in ipso Sancto, si non est debitor alicuius tēporalis pœnæ pro suo peccato actuali: ex hoc enim ipso, quod Sanctus ponitur non debitor talis pœnæ, necessariò sequitur quod non sit capax talis remunerationis, scilicet quod satisfactio sua valeat sibi absolute removere pœnam pro se. Si supponamus ergo (quod postea probabitur) Sanctos plus satisfecisse, quam pro propriis peccatis erant debitorum: oportet consequenter dicere, quod satisfactioes sue in quantum excedunt sua debita, non sunt remuneratæ in ipsis Sanctis: quia ipsi non indigebant solutione pœnarum: quæ est seu dicitur remuneratio satisfactiois, abusuè (ut dictum est) de remuneratione loquendo. At si propriè loquendum est de remuneratione, dicendum est, quod merita Sanctorum omnia sunt plenissimè remunerata sibi: ita quod etiam ipsæ eis superflue satisfactioes sunt plenissimè remuneratæ: vel remunerandæ in ipsis Sanctis: quoniam quicquid inde meruerunt, totum eorum erit, sive sit præmium essentialia sive accidentalia. Sed plenissima remuneratio non minuit vim satisfactiuam pro aliis: quoniam soluere pro se vel alio, non est meritum aut merces, aut remuneratio quæcunque: actus enim satisfaciendi, qui à Sanctis processit, pro quanto fuit meritorius remuneratus est vita æterna, &c. Et rursum pro quanto fuit tale opus pœnale sibi, remuneratus est gaudio accidentali: gaudebit enim de hoc, quod plus passus est, quam peccata sua demeruerint: unde & laureola datur quibusdam generibus operum ex ipsa executione. Sed propter huiusmodi & quascunque alias remunerationes non perdit actus ille officium suum, quod est soluere pro pœna temporali actualis peccati proprii vel alieni: imò quum contingeret superfluum satisfactioem Laurentij soluere pro pœna debita Iohanni pœnitenti, gaudium quoddam accidentale Laurentius in celo habebit de hoc quod satisfactio sua soluit pro Iohanne. Interuenit igitur in huiusmodi ratione super plena remuneratione meritorum fundata, error in hoc, quod satisfaciendo, seu soluere pœnam temporalem pro actuali peccato debitam, inter remunerationes, seu remunerabilia computatur: quum longè sit à genere tam meriti, quam mercedis, ut etiam attestantur doctores, tenentes huiusmodi residuas pœnas si contingat inueniri in damnatis, posse solui in inferno: ubi constat non inueniri meritum aut mercedem. Attestatur etià & communis doctrina, tenens in purgatorio solui huiusmodi pœnas: & tamè in huiusmodi solutione non mereri neque remunerari. Quia ergo plenissima remuneratio quantumcunque ultra condignam, non tollit à meritis Sanctorum superfluum officium satisfaciendi pro pœna temporali actualium peccatorum: si constat Sanctorum merita plus esse satisfactoria, quàm ipsi essent debitores, nihil obstat ratio de plena remuneratione. Quod autem sancti plus satisfecerint, quam demeruerint, testatur Iob 6. c. dicens, Utinam appèderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quæ patior in statere: quasi arena maris hæc grauior appareret. Vbi clarè liquet Iob. plus passum fuisse, quam pro peccatis suis debuerit pati: in superabundantia satisfactorum: ut patet ex antedictis. Simile autem esse de multis aliis iudicium, nemo dubitat. De intentione verò Sanctorum, quod scilicet fuerit pati pro nobis, testatur Apostolus ad Colos. 1. dicens, Adimpleo ea quæ defunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius quod est Ecclesia. Vbi manifestè patet, diuinam providentiam disposuisse passionem aliquam in carne Sanctorum, spectare ad complementum passionum Christi pro

corpore eius quod est Ecclesia, & hanc diuinam ordinationem Sanctos adimplere suis passionibus superabundantibus.

¶ **EX QUIBUS** omnibus patet, argumenta supradictorum doctorum falsa esse. De conclusione autem non est amplius dubitandum: quoniam iam per Romanam Ecclesiam determinatum est indulgentias fieri ex thesauro superabundantium meritorum, seu passionum Christi & Sanctorum. Quæ etià conclusio quo ad superabundantiam passionum Christi pro nobis fundamētū habet in Scriptura prima Iohan. 2. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autè tantum, sed totius mundi. Ex qua autoritate patet passionem Christi sufficienter satisfacere pro toto mundo: ac per hoc quum exequutiue pro paucis tantum satisfaciatur, infinitū thesaurum satisfactorum Christi superesse in sacramētis: quibus eadem Christi passio satisfaciatur. De sanctorum autem superabundantibus meritis quo ad officium satisfaciendi pro nobis, fundamentū est in Scriptura in locis allegatis ex Iob & Apostolo. Unde apparet quàm rationabiliter Ecclesia Ro. determinauerit.

¶ **ET** si queratur, ad quid vtilis erit tanta superabundantia satisfactorum Christi & Sanctorum, quanta secundum prædicta supererit post vniuersale iudicium, quado nulli amplius proderit, dum pro nullo amplius soluere poterit pœnam pro peccato debitam: dicendum est, quod hoc ipsum quod est merita Christi & Sanctorum ut satisfactoria, tam excellèter superare omnes quæ soluenda fuerant, pœnas, non est vanum: sed ad gloriam Christi & Sanctorum, & ad commendandam libertatem saluationis electorum. Hæc enim superabundantia meritorum attestatur quod non est insufficientia satisfactorum Christi & Sanctorum damnati sunt reprobi, quasi solis electis illa sufficerent, sed ex propria iniquitate damnati sunt reprobi, pro quibus sufficiens remanet satisfactio, si diuina misericordia ad illos eam applicare vellent.

¶ **SI** autem, queritur, ad quid superabundans satisfactio Sanctorum ponitur, quum Christi satisfactio sufficiens sit pro toto mundo: respondendum est, hoc propterea esse, ut Christi membra simillima essent capiti: videmus enim diuinam prouidentiam disposuisse, quod Christi membra præsertim præcipua, sibi assimilarentur quantum fas est. Unde sicut sunt Sancti quidam aliorum curatores, quidam aliorum doctores, quidam qui pro aliis merentur, de congruo tamen: quidam qui pro aliis impetrant: ita quidam sunt alienarum pœnarum satisfactores: ita ut assimilentur Christo etiam in hoc quod pro aliis passus est, dum & ipsi qui patiuntur, plus quam demerentur, pro aliis satisfaciunt.

QVAESTIO III.

¶ **An hic thesaurus subditus sit dispensationi Papæ aliter, quam per sacramentorum collationem.**

CIRCA quartum de thesauro quaeritur (an scilicet thesaurus hic subditus sit dispensationi Papæ aliter, quàm per sacramentorum collationem) ambiguitas magna est: quoniam conferre effectū sacramenti sine sacramento, spectat ad claus excellētiam, quas constat non esse communicatas Papæ, sed referuatas soli Christo: remissio autem pœnæ tēporalis pro actuali peccato debite, est effectus sacramenti: quoniam hoc fit per Baptismū, & per tertiā partē sacramenti poenitentiæ, quæ est satisfactio.

¶ **IN** HAC quaestione sciendum est, totam difficultatē consistere non in hoc, an thesaurus iste sit dispensabilis per Papam, sed in hoc, an aliter quàm per sacramentorum collationem possit Papa thesaurum istum communicare: quoniam nulla autoritate Scripturæ, nullave ratione haberi videtur, quod dispensatio talis sit credita Petro. Autoritates siquidè illæ, Quodcunque solueris super terram, & quorum remissionem peccatorum intelliguntur proculdubio secundū subiectam materiam, ut scilicet ea, quæ spectant ad remissionem peccatorum commissorum, sunt soluenda & remittenda mediatis sacramentis. Ratio quoque communiter allata, scilicet quod cōmunia bona Ecclesiæ sunt dispensabilia per præsidem Ecclesiæ: eandem patitur difficultatem. Declaratur enim, quod cōmunia Ecclesiæ bona spectantia ad remissionem peccatorum, sunt quidem dispensabilia per præsidem Ecclesiæ, sed non quomodolibet: sed certo modo, hoc est per collationem sacramentorum. Ratio demum ducens ad inconueniens, puta quod superflue satisfactioes Sanctorum frustra repositæ essent in thesauro: quia illæ non cōmunicantur per sacramenta, sicut satisfactioes Christi, nec possunt dispensari sine sacramētis: ergo vanè sunt in thesauro Ecclesiæ. Hæc in quâ ratio facilè soluitur, dicendo quod sunt in thesauro Ecclesiæ, ut à Christo dispensentur mēbris Ecclesiæ militantis, & quod hoc fit quotidie, dum meritis Sanctorum petimus remissionem peccatorum, & exaudimur. Ita quod secundum has difficultates, huius thesauri dispensatio aliter, quàm per sacramētū, referuata videtur summo Sacerdoti Xpi, quod solū nouit merita causarū circa remissionem peccatorum.

¶ **LI** cet autem difficilis sit notitia quaestiois huius: quia tamen vniuersalis Ecclesia factò declarauit, Ecclesiæ prælatos posse huiusmodi

huiusmodi thesaurum, sine sacramētis dispensare (dum Episcopi omnes indulgentias dant, nō crudeliter loco solius vinculi inimitationis præiudicando ad pœnas purgatorij: sed gratiosè loco ipsarū satisfactorum impetrarum: ex hoc enim, ut in superioribus manifestatum est, oportet dici thesauri dispensationem interuenire: quum non possint aliter fructuosè huiusmodi indulgentiæ succedere poenitentis iniunctis) ideo abique hesitatione aliqua, etiam si nulla adesse ratio, fatendum est dicti thesauri dispensationem, non solum per sacramenta, quo ad merita Christi, sed aliter quàm per sacramenta quo ad merita Christi, & Sanctorum commissam esse prælati Ecclesiæ: & præcipuè Papæ. Et hoc tātò magis fatendum est, quātò per Leonem 10. determinatum est. Suffragatur autem huic veritati ratio, tantò acceptabilior, quātò magis soluit omnes difficultates accidentes in hac re. Est autem ratio hæc, Communia præsentis Ecclesiæ bona communicabilia aliter, quàm per sacramenta, sunt à Præsidente Ecclesiæ dispensabilia aliter, quàm per sacramenta: sed merita Christi & Sanctorum ut superabundanter satisfactoria, sunt communia bona præsentis Ecclesiæ communicabilia aliter, quàm per sacramenta: ergo sunt à Præsidente Ecclesiæ dispensabilia aliter quàm per sacramenta. Maior propositio nullam videtur habere instantiam. Minor autem ex supradictis clara est, excepta vltima particula, scilicet, quæ hæc bona sint communicabilia aliter, quàm per sacramenta. Quæ particula manifestatur ex eo, quod hæc eadem bona potuissent si voluissent Sancti communicare, non per viam sacramenti aliis mēbris Ecclesiæ in particulari: ex hoc enim quod ipsi potuissent hoc efficere aliter, quàm per sacramēta, sequitur, quod satisfactioes istæ suapte natura sunt communicabiles aliis aliter, quàm per sacramenta. Hinc quoque monstratur validam esse ad propositum autoritatem illam, Quodcunque solueris: nam verus illius intellectus est, Quodcunque solueris eo modo, quo illud est solubile, & sic in omni materia currit, & ad propositum efficax inuenitur. Est enim sic practicanda, Quodcunque per sacramentum solubile, solueis, per sacramentum: & similiter, Quodcunque aliter, quàm per sacramentum solubile, solueis etiam aliter, quàm per sacramentum, &c. Et sic subsumentes, quod pœna temporis pro actuali peccato debita, est solubilis & per sacramentum & per alienam satisfactioem sine sacramento applicatam, inferitur quod huiusmodi pœna potest à Petro solui, non solum per sacramentum, sed etiam per alienam satisfactioem sine sacramento applicatam. Per hoc etiam saluatur ratio communis de potestate Præsidentis Ecclesiæ: quoniam vera est respectiue intellecta, hoc est, quod bona communicabilia per sacramenta solum, potest per sacramenta communicare: bona autem communicabilia etiam aliter, quàm per sacramenta communicare. Illud verò quod glossando, seu respondendo dicitur, ea quæ spectant ad remissionem peccatorum commissæ esse prælati Ecclesiæ mediatis solummodo sacramentis. Verum autem de spectantibus ad remissionem peccatorum simpliciter: non autem de his quæ spectant ad remissionem peccatorum secundum quid, de quorum numero est remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debita: præsupponit enim peccatum simpliciter remissum, & secundum minimum quid tantum, puta temporalem pœnam, remittendum.

¶ **ET** per hoc patet solutio principalis argumētī. Nam sine sacramento conferre sacramenti effectū simpliciter, seu totalem, spectat ad claus excellētiam: conferre autem sine sacramento id, quod partialiter potest esse effectus sacramenti, potest pertinere ad claus ministerij. Sic autem est in proposito: quoniam remissio pœnæ temporalis pro actuali peccato debita, nullius sacramenti est simpliciter, seu totalis effectus: licet sit partialis Baptismi effectus, & possit esse partialis aliorum sacramentorum effectus, & possit etiam sine sacramento effici, & sine actu clauium. Quia constat, quod potest, vel per proprios actus poenitentiæ, vel per amicorum satisfactorum pro eo actus fieri: ut patet quum aliquis mortificat seipsum ieiunando, peregrinando, &c. pro peccatis suis: vel amicus similia facit, ut pro amico satisfaciatur.

TRACTATUS NONVS, DE
causa indulgentiarum, in duas
quaestiones diuisus.

1 **Num necessaria sit aliqua rationabilis causa indulgentiarum.**
2 **Num causa in bulla indulgentiarum expressa ex hoc ipso sit rationabilis.**

QVAESTIO I.

Utrum necessario requiratur rationabilis causa indulgentiarum.

CIRCA causam indulgentiarum dubium duplex occurrit, primum, an necessariò requiratur causa rationabilis: secundum, an causa expressa in bulla, ex hoc ipso, quod est expressa, sit rationabilis.

¶ **C**IRCA PRIMUM videtur pars negatiua vera, quoniam in-

dulgentiæ indifferetæ, licet peccet concedēs, sunt efficaces. Dicitur autè indulgentiæ indifferetæ, quæ ex causa nō rationabili procedit.

¶ Præterea, dispensatio ministeriorum Dei in Ecclesia præsentis, est valida etiam sine causa rationabili facta: ergo dispensatio indulgentiarum etiam sine causa rationabili facta, debet esse valida. Antecedens patet in promotione indignorum: si enim indigni aliqui promouentur ad episcopatum, priorum, & Abbatiam, &c. quamuis promotor pessimè dispense huiusmodi ministeria: facta tamen tenent. Consequentia verò probatur, quia sicut credita est Papa dispensatio indulgentiarum, ita & dispensatio ministeriorum Dei: iuxta illud, Sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores ministeriorum Dei.

¶ **IN** OPPOSITVM autem est, quod indifferetæ indulgentiæ enervant satisfactionem poenitentialem, ut dicitur extra, de poenit. & remiss. c. quum ex eo non enervarent autem, si essent validæ, sed supplerent, adimplentes in veritate, quod per satisfactionem poenitentialem agendum erat.

¶ **IN** hac quaestione aliquid supponitur, & aliquid quaeritur: supponitur enim cum doctrina communi, quod vnum requisitorum necessarium ad efficaciam indulgentiæ, est causa rationabilis. Quod etiam manifestatur, ex eo quod si daretur indulgentia ob causam prophanam (puta pro eundo ad theatrum) constat quod indulgentia esset nulla. Hoc autem supposito in quaestione vertitur, an quemadmodum ad collationem indulgentiæ requiritur rationabilis causa, ita necessariò quod sine illa indulgentia non est valida ita ad efficaciam tantæ indulgentiæ (puta centum vel mille annorum, &c. Jexigatur simili necessitate rationabilis causa tantæ quantitatis indulgentiæ, ita quod sine huiusmodi rationabili causa tantæ quantitas indulgentiæ est inualida.

¶ **EX** communibus autem applicatis ad hoc, non est difficile concludere partem affirmatiuam veram, scilicet ad efficaciam tantæ indulgentiæ exigitur rationabilis causa quantitatis indulgentiæ, ita quod sine illa non est valida. Nam si ut supponitur & communiter consistitur rationabilis causa est sic necessaria ad indulgentiam, necessariò sequitur, quod ad tantam indulgentiam est etiam sic necessaria rationabilis causa illius quantitatis. Et probatur sequela inductiue.

¶ Verum ad minus cōmunia descendēdo considerandū est, quod licet potestas Papæ super cōmunia Ecclesiæ bona tam spiritualia quàm corporalia sic dispensatiua: iuxta illud Apostoli, Dispensatio mihi credita est: res tamen subiectæ huiusmodi potestati, diuersimodè illi subdūt & diuersimodè ab illa attinguntur. Et quantum ad propositū spectat, distinguenda sunt in duo genera, scilicet validorum ex solo imperio, vel non validorum ex solo imperio: sunt enim quædam in Dei Ecclesia: quæ quauis ad hoc quod rectè fiat, ultra Pontificis imperium exigat rectam regulam voluntatis imperantis, si tamen absque recta regula solo Pontificis imperio fiat, valida sunt, de quibus iura dicunt, quod multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent. De quorum numero sunt distributiones beneficiorum, dispensationes matrimoniorum in casibus dispensabilibus & similia. Secundum autem genus, scilicet inualidorum, ex solo imperio, adhuc subdividuntur: nam quædam inualida ex solo imperio attingi cum hoc possunt à Pontifice verbo & opere per viam facti: quædam verò sunt inualida ex solo imperio, quæ cum hoc per viam facti attingi non possunt opere, sed verbo tantum. In primo mēbro huius subdivisionis continetur dilapidatio bonorū Ecclesiæ, si enim Pontifex pro suo libito Ecclesiæ terras, &c. donaret, donatio esset inualida: quoniam ipse nō est dominus bonorū Ecclesiæ. & si factò & bullis poneret eos, quibus donauit in possessionem non propterea transferret dominium rerum illarum in illos. In secundo autem mēbro continetur dispensatio votorum: si enim votum castitatis solo imperio à Papa dispensetur: constat dispensationem esse nullam: & circa voti vinculi, propterea per viam facti nullum actum Pontifex haberet nisi verborum: exequutio enim cuiuscunque operis Pontificij ex solo imperio emanans, nō attingit aliquid circa voti vinculum. Tribus igitur existentibus generalibus rerū subiectarum dispensatiuæ potestati Pontificis, facilè patere potest quod primū genus dupliciter à potestate pontificia attingitur, scilicet dispensatione regulata, & dispensatione non regulata. Secundum autem à potestate quidem pontificia vnicò modo attingitur, scilicet dispensatione, hoc est rationabili operatione: sed ab ipso Pontifice aliter de facto attingitur, puta dispensatione, dilapidatione, &c. Tertium verò sola dispensatione: id est rationabili operatione, (seclusis verbis, sicut & in secundo) attingi potest tam à potestate pontificia, quàm ipso Pontifice. In quo autem horū generum indulgentiæ continentur, facilè est discernere. Quod enim non sunt sub primo genere (quæ, scilicet sunt valida ex solo imperio) ex eo patet, quod Papa non potest dare indulgentias, hac sola ratione, quia vult: & si pro solo libito daretur indulgentia, non esset valida: ut ex communi doctrina supponimus, & Opuſ. Caiet. FF 2 aliqua

aliqua probatum est. Et iterum probatur, ex hoc quod mania Ecclesie bona temporalia non potest Pontifex donare donatione valida, ex hoc solo quia vult: non minus enim pretiosa ac chara Ecclesie sunt bona communia spiritualia quam temporalia: & propterea si illorum donatio ex solo imperio est inuulda, multo magis inuulda erit horu effusio ex solo imperio. Nec soluitur hac ratio, dicitur, quod donatio temporalium est cum damno Ecclesie: donatio vero horum spiritualium est sine damno Ecclesie: nam habere damnum annexum, vel carere annexo damno, per accidens, se habet ad potestatem dispensatiuam: vt patet ex hoc, quod etiam in quibusdam habentibus annexum damnum Ecclesie, donatio ex solo imperio est valida: vt attestatur distributio prelationum. Vnde non penes damnum, vel non damnum attenditur vis potestatis dispensatiue.

¶ Quia igitur communia Ecclesie bona ex quibus efficaces sunt indulgentie, non continentur sub primo genere, & a secundo genere in hoc distant, quod per viam facti nullum operis solius verbi actum Papa habere potest circa illa (non enim potest transferre possessorem de facto horum bonorum sicut potest respectu temporalium) restat, vt sub tertio genere thesaurus continetur indulgentiarum. Ex quibus potest formari talis ratio, Thesaurus indulgentiarum non potest veraciter attingi a potestate pontificia, nisi actu vere dispensationis: ergo tam indulgentia, quam tanta indulgentia data sine causa rationabili tantae indulgentie est inuulda. Antecedens probatum est, & supponitur secundum communem doctrinam. Consequencia vero quo ad secundam partem probatur: tum quia eiusdem rationis est actus dans indulgentiam & dans indulgentiam tantam: ac per hoc si solus actus vere dispensationis potest attingere thesaurum indulgentie, solus etiam vere dispensationis actus poterit attingere thesaurum tantae indulgentie: tum quia si quantitas indulgentie attingitur aliter, quam per vere dispensationem, oportet alium actum fingere, puta actum imperij seu liberatæ donationis respectu talis quantitatis: & tunc aut iste actus attingit thesaurum via facti, aut via iuris: non via facti, quia ad istum thesaurum nullus est humanus accessus per viam facti: nec via iuris, quia de iure sola dispensatio credita est Papae. Sicut sunt ergo inuulda indulgentie quae ex causa rationabili non sunt, ita non est valida tanta indulgentia, puta mille annorum, nisi fiat ex causa rationabili tantae quantitatis: scilicet mille annorum.

¶ AD PRIMUM autem in oppositum dicitur, quod sententia illa scilicet indulgentie indiscretæ sunt validæ, verificatur de indiscretis quo ad euentum: non autem de indiscretis quo ad causam. Sunt enim indulgentie indiscretæ ratione euentus, quædo indulgentie aliis bene concessæ pariunt propter earum multitudinem quasi contemptu, aut ipsarum aut satisfactorum penitentiarum: & tales sunt validæ. Sed si sunt indiscretæ, quia carent rationabili causa, aut omnino, aut quo ad tantam quantitatem, sunt inuulda.

¶ Ad secundum iam patet responsio ex dictis: nam ministeria sunt in alio genere dispensabilium & indulgentie sunt in alio dispensabilium genere: illorum enim efficacia ex solo pendet imperio, horum autem efficacia absque vera dispensatione esse nequit. Et propterea non est similis ratio.

QVAESTIO II.

¶ An ex hoc ipso, quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentie, sit rationabilis causa tantae indulgentie.

¶ I R C A Secundum de causa rationabili indulgentiarum quaeritur (an ex hoc ipso quod in bulla exprimitur aliquid pro causa indulgentie, sit rationabilis causa tantae indulgentie) pro parte affirmatiua occurrit multiplex argumentum. Primum, quia aliter predicatio Ecclesie esset falsa. Secundum, quia doctrina Romana Ecclesie periclitaretur. Tertio, quia non esset vniuersaliter vera illa communis sententia, indulgentie tantum valent quantum sonant. Quarto, quia aliter deciperetur populus ab Ecclesia: audiens tantam indulgentiam pro tali opere, & exequens illud, vt habeat indulgentiam, & tamen non acquireret illam in veritate.

¶ QVAESTIO hæc non est mota propter difficultatem, quam in seipso habeat, sed ad excitandos illos qui sciunt in vniuersali, & deficient in singulari. Vnde distinguendo de rationabili presumptione, vel verò duo dicenda sunt. Primum. Causa indulgentie expressa in bulla nisi manifestus sit error, est semper rationabilis, loquendo de rationabili presumptione: nam sicut sententia à iudice lata, nisi errorem contineat manifestum, praesumitur iusta: ita causa à principe expressa in dispensationibus praesumitur rationabilis, nisi vt dictum est, error sit manifestus. Secundum est, Causam indulgentie tantae expressam in bulla, non oportet esse rationabilem in veritate. Et ratio in promptu est multiplex: tum quia Papa potest in istis errare, quum non sit hæc sententia iudicialis de his, quæ

sunt fidei. Vbi scito, quod licet accessus ad indulgentias & earum susceptio sit quædam Christianæ fidei professio, fides tam Christiana eo modo, quo est de indulgentiis, non est de hac vel illa indulgentia. Sed sicut fides nostra circa Eucharistiam sacramentum est, quod sub hostia ritè consecrata continetur corpus Christi, non autem est, quod ista hostia sit ritè consecrata, neque est quod sub hac hostia, quæ proponitur adoranda, continetur corpus Christi (quoniam vtrunque eorum potest esse falsum: fidei autem Christianæ non potest subesse falsum) ita circa indulgentias non curando pro nunc quomodo spectent ad fidem, fides nostra est quod indulgentie ritè datæ sunt validæ: & non spectat ad fidem, an ista indulgentia sit ritè data, an ista causa eius sit rationabilis, an ista indulgentia sit valida. Et simile est de aliis singularibus: quoniam hæc omnia possunt esse falsa: & propterea non spectant ad fidem nostram, sed ad humanam opinionem seu credulitatem, quæ est de his singularibus, & potest falli. Et propterea accessus ad indulgentias, in communi quidem est quædam fidei professio: sed accessus ad istam indulgentiam, procedit ex fide tanquam ex causa remota, & humana credulitate huius indulgentie, huius causa, & huiusmodi tanquam ex causa proxima. Et quia effectus sequitur conditionem causæ proximæ sicut conclusio minorem seu deteriori præmissam: ideo potest concursus iste falli absque Christianæ fidei detrimento. Tum quia non solum potest Papa errare in huiusmodi, sed etiam facile potest errare, sicut & in aliis similibus actibus. Dare siquidem indulgentias, consistit in actibus absolutionis & dispensationis: absoluuntur enim per eas penitentes ab iniunctis penitentis, & dispensatur thesaurus meritorum Christi & sanctorum: sed tamen in actu dispensationis facile committi potest error, etiam ex proposito: vt patet in dispensatione votorum, & in dispensatione bonorum temporalium Ecclesie, & ministeriorum ecclesiasticorum, & in absolutionibus à censuris & iuramentis in præiudicium aliorum, &c. ergo in hoc quoque singulari facto quo datur indulgentia, seu exprimitur talis causam pro tanta indulgentia, errare facile potest. Nec est recurrendum ad Spiritus sancti assistentiam, & propterea piè debet crediti quod non potest Papa in istis errare. Nam in maiori causa permittit Spiritus sanctus Romanos Pontifices errare, scilicet in causa spectante ad sacramentum matrimonij in qua (vt habetur extrâ, de sponsa, duorum, in c. licet) Alexander 4. dicit, quamuis aliter à quibusdam prædecessoribus nostris sit aliquado iudicatum, quod longè plus est quam dare indulgentiam indiscretæ ex causa: tum quia erat causa sacramentalis, tum quia iudicialiter actus est: indulgentie autem possunt dari passim sine consilio & sine meditatione: ac per hoc sine discretione. Quamuis igitur non spectet ad subditos, discutere & iudicare de pontificis indulgentiis, aut causarum meritis: dubium tamen non est posse etiam per Papam dari indulgentias indiscretas, & quo ad causam, & quo ad euentum.

¶ AD PRIMUM ergo in oppositum dicitur, quod predicatio Ecclesie quo ad indulgentias, tripliciter se habet. Primum narratiue: prout scilicet narrat contenta in bulla: & hic nulla est falsitas quoniam narratio est. Secundum doctrinaliter: & hic subdistinguitur. Vel docendo doctrinam fidei, & sic etiam nullum est periculum falsitatis: quoniam sicut fides non se extendit ad istam indulgentiam aut istam causam istius indulgentie, ita nec doctrina Ecclesie extendit se ad hæc singularia. Vel docendo opiniones doctorum: & sic potest prædicare falsa, si opinio prædicata est falsa: & propterea ad præsequendam prædicationem ad huiusmodi falsitate, debent prædicatores, aut opinatiue aut recitatiue opiniones prædicare.

¶ Ad secundum dicitur, quod aliud est loqui de doctrina Romana Ecclesie, seu Romani Pontificis, & aliud est loqui de operibus eiusdem. Docuerunt siquidem Romani Pontifices multi indulgentias ex causis rationabilibus dari: in qua doctrina continetur quod etiã tanta indulgentia debet procedere ex causa rationabili tantae quantitatis, vt superius deductum est. Factum autem, quod in bullis indulgentiarum continetur, si quandoque periclitaretur non propterea Romana Ecclesie doctrina periclitaretur.

¶ Ad tertium dicitur dupliciter. Primum quod illa sententia communis intelligitur negatiue, hoc est non plus valent quam sonant: diuulgata enim videtur sententia illa ad excludendas extensiones indulgentiarum ad ea quæ sub earum tenore non continentur. Secundum dicitur, quod vera est de indulgentiis discretis: non autem de indiscretis quo ad causam. Potest & tertio dici, quod vera est in foro exteriori: in quo statur presumptionibus iuris.

¶ Ad quartum dicitur, quod populus potest quidè decipi in huiusmodi: sed non decipitur ab Ecclesia, sicut etiam potest decipi adorando hostiam propositam à sacerdote in missa. Si contingeret autem huiusmodi populū falli, falleretur aut à propria credulitate, aut ab humanis opinionibus, aut ab indiscreto facto dantis indulgentiam, vel ab omnibus simul: & non ab Ecclesia, ad cuius doctrinam non spectant hæc singularia, sicut nec ad eius fidem.

TRACTATUS DECIMVS DE

Suscipientibus indulgentias, in duas quaestiones diuisus.

1. ¶ Num præter gratiam ex parte suscipientis necessaria sit aliqua dispositio.

2. ¶ Num tempore, quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

QVAESTIO I.

¶ An præter gratiam requiratur ex parte suscipientis indulgentias, aliqua alia dispositio.

¶ I R C A suscipientes indulgentias, dubium duplex occurrit. Primum, an præter gratiam requiratur ex parte suscipientis aliqua alia dispositio. Secundum est, an tempore quo fit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

¶ ET IN PRIMO quidem dubio pro parte negatiua est auctoritas doctrinae communis, tenentis ad indulgentiam sufficere tria: auctoritatem in dante, gratiam in suscipiente, pietatem in causa.

¶ In oppositum est, quod ad plenariam remissionem poenæ per viam sacramenti poenitentiae, non sufficit gratia ex parte suscipientis: ergo nec ad plenariam huiusmodi remissionem per viam indulgentie sufficit gratia ex parte suscipientis. Antecedens est clarum, alioquin quilibet confessus in gratia, consequeretur plenariam remissionem poenæ. Consequencia verò probatur: tum quia sacramentum est potius, quam indulgentia: & distributor thesauri per sacramentum est longè liberalior, quam quilibet Pontifex: quoniam liberalitas diuina in infinitum excedit liberalitatem humanam.

¶ IN HAC quaestione, quia difficile admititur oppositum eorum, quæ consequimur, censorem desidero, intellectum mundum ab opinionibus. Videtur siquidem mihi rationabiliter dici quod non sufficit sola gratia ex parte suscipientis ad veraciter consequendam indulgentiam coram Deo. Sunt siquidem confessi in gratia duplicis ordinis: quidam solliciti ad satisfaciendum per seipsum pro peccatis suis, quidam negligentes satisfacere per seipsum. Primi condignas poenitentias vel petunt à confessoribus sibi imponi, parati eas implere: vel spontè illas assumunt, dum continuè student per sua sancta opera satisfacere, ieiunando, orando, elemosynas dando, &c. ad hoc. Secundi verò paruissimam poenitentiam aut rogant, aut lati suscipiunt: & quum illam impleuerint (quam sciunt esse minimam) non curant amplius de satisfaciendo, reputantes sibi sufficere, quod non ibunt ad infernum. Et hi sunt, quibus indulgentie non profunt, iudicio meo. Et ratio quæ me mouet est: Nullus indignus aliena satisfactione pro poena sibi debita, consequitur veraciter fructum indulgentie: sed quilibet in gratia constitutus negligens satisfacere per seipsum, est indignus aliena satisfactione pro poena propriis peccatis debita: ergo nullus constitutus in gratia negligens satisfacere per seipsum, acquirit fructum indulgentie. Maior propositio intelligitur terminos est euidens: indulgentia enim per satisfactionem alienam (hoc est Christi, & Sanctorum) parit fructum, qui est remissio poenæ temporalis pro actuali peccato debita: ac per hoc si est aliquis indignus aliena satisfactione, indignus est indulgentia. Indignus autem indulgentia non consequi veraciter fructum illius, tam verum ac manifestum est, vt probatione non egeat, apud intelligentes, distributionem quinquorum donorum in solis dispositis habere locum: constat autem indignos non esse dispositos, & diuina operatione remissiones fieri poenarum per indulgentias humano ministerio ritè concessas.

¶ Ad euidenciam autem minoris prælibanda sunt duo: primum est, quod satisfactio pro poena temporali, actuali peccato debita, est onus personale: tenetur enim ipse qui peccauit, facere satis. Secundum est, quod licet tam contritio quam confessio sit ita personalis, quod non possit per amicum suppleri, satisfactio tamen quia per exteriora bona fit, inter quæ computantur amici, ita est onus personale, quod capax est amicitiae adiutorij. Quibus præmissis probatur minor, prout sic: Indignus amicitiae adiutorio, est indignus aliena satisfactione, sed constitutus in gratia, negligens satisfacere per seipsum indignus est amicitiae adiutorio: quoniam amicitiae ratio postulat, quod amicum se idè velle & idem nolle: & propterea, si ego pro meipso nolo satisfacere: par est vt amicus quoque hoc nolit, quin potius non amicum peterem vt me negligente satisfacere, ipse pro me pateretur. Possentque rectè huiusmodi negligentes, quærentesque per indulgentias satisfacere, verbo Domini reprehendi, Alligant onera grauius & importabilia in humeros hominum, id est amicorum: digito autem suo nolunt mouere ea. Nec obstat quod Sancti in passis sunt: quoniam similis est ratio de passionibus præteritis & futuris, quia illis solis profuit præterita, pro quibus patiendum fuerat: & ideo si pro

huiusmodi negligentibus non fuerat ab amicis patiendum, nec postea quod passus sunt illis amicorum profuit passiones. Secundum probatur eadem minor similiter ex habitudine ad communem Ecclesie thesaurum: quia in qualibet bene ordinata repub. quantumcumque rationalis adesset quandoque causa dispensandi communem thesaurum in ciues grauatos are alieno, negligentes tamen soluere, indigni censentur adiutorio thesauri: ex eo enim, quod possunt de suo soluere, & non curant, indignos se reddunt tali subleuamine. Et nisi tales pro indignis haberentur, foueretur negligentia: quoniam alij horum exemplo ad similem negligentiam prouocarentur: legis autem est facere non negligentes, sed virtuosos. Quum igitur Ecclesia sit à Deo ordinata, & quum non est, vt spiritualis dispensatio thesauri, negligentibus satisfacere pro dignis habeat: hoc enim verè esset eneruare satisfactioes poenitentiales. Non profunt igitur indulgentie constitutis in gratia negligentibus satisfacere per seipsum: quoniam indigni sunt indulgentia, sed oportet ultra gratiam adpositos ipsos esse, vt digni sint alienis satisfactoribus: sunt autem digni per hoc, quod sunt parati per seipsum satisfacere: sic enim sunt digni amicitiae adiutorio ad satisfaciendum: parati autem ad satisfaciendum per seipsum sunt, non qui negligunt per seipsum satisfacere, sed illi soli, quorum voluntas sit est ad satisfaciendum parata, quod non retardat opus nisi impedita. Confirmatur autem hoc ex antiqua forma indulgentie, quum dicitur, Verè poenitentibus. Poenitens enim dupliciter dicitur, vel per exclusionem contrarij: quia scilicet nihil habet in suo animo contrarium poenitentiae: & hoc modo quilibet existens in gratia, est poenitens, etiam si sit negligens ad satisfaciendum, vel per positionem virtualis poenitentiae: quia scilicet vis affectus poenitentialis in eo secundum veritatem viget, & hoc modo poenitens non est nisi sollicitus ad per seipsum satisfaciendum. Quum ergo dicitur, Verè poenitentibus, nisi superfluum, seu ad maiorem expressionem appositum sit ly Verè, denotat indulgentias non consequi poenitentes negligentes, sed poenitentes sollicitos, qui soli sunt verè poenitentes, significante Participio actum poenitendi: qui non inuenitur apud negligentes, sed apud sollicitos. Manifestius quoque suadet hoc idem ex alio verbo eiusdem formæ, quum dicitur, de iniunctis poenitentibus: constat enim communiter, quemlibet poenitentem paratum esse ad iniunctam poenitentiam peragendam alioquin non acceptasset illam. Et propterea ex hoc verbo duo habentur: alterum est, quod indulgentia nisi noua forma detur, non absoluit, nisi à poenitentibus iniunctis. Alterum est, quod indulgentia non prodest, nisi parato per se satisfacere, primum enim horum explicitè, secundum autem implicitè (in quantum paratus ad satisfaciendum supponitur) ex eodem verbo habetur.

¶ Et hinc sequitur primo, quod frustra faceret quis sibi iniungi magnas poenitentias à confessore, non vt ipsas adimpleret, sed vt per indulgentias ipsas exoluere: quoniam hoc non est esse paratum ad satisfaciendum, sed ad imponendum amicis iugum suum. Sequitur secundo, quod si forma indulgentie mutaretur, & ad non iniunctas extenderetur poenitentias, dispositio tamen suscipientis non propterea mutaretur, quoniam ex natura rei exigitur ex parte suscipientis esse paratum ad satisfaciendum secundum vires per seipsum: vt declaratum est. Nec intelligi hanc præparationem ad satisfaciendum ita strictè, quin per aliquod æquiualens, aut maius suppleri possit, vt patet ex hoc quod contingit quadoque causam pro qua datur indulgentia, tale ac tantum exigere opus vt excedat præparationem ad satisfaciendum: puta si detur plenaria pro actu quo se exponit morti pro Christo, aut perpetua emancipatione alicuius pij seruitij, aut aliquo huiusmodi: & tunc causa indulgentie ex parte concedentis tenet locum causæ rationabilis tantae indulgentie, & ex parte suscipientis supplet locum dispositionis reddentis dignum amicitiae satisfactione. Secus autem est si daretur plenaria pro visitante aliquam Ecclesiam: nam dato quod causa esset rationabilis ex parte concedentis, visitatio tamen ipsa non supplet vicem præparationis ad satisfaciendum: quum nec illi æquiualeat, nec excedat.

¶ AD OBIECTIONEM autem in oppositum dicitur, quantum ad diuum Thom. spectat, quod aliorum opiniones sequuntur, vt ipsemet tria illa colligendo explicat in 4. sen. dist. 20. q. 1. ar. 3. q. 2. Quatum vero ad comunem doctrinam, quia non nisi opinatiua est (cum bona reuerentia dictum sit) non inuenitur adiuuentis ab ipsis aliquid noui superaddi, quod sub forma indulgentie latebat, & ratione probabili roboratur. Et scito, quod iuxta hunc dicendum modum soluuntur omnes quaestiones, tam de nimis largo Dei foro, quam de omissendis suffragiis, plenarie absolutis in morte, quæ de admiratione sapientum, & de obloquutionibus derationum, & excitantur Christi fideles ad poenitentiae opera. Nec aliquid admittit efficaciam indulgentiarum: sicut nihil admittit efficaciam sacramentorum ex hoc, quod oportet accedere ad illa

esse dignè dispositos, si fructuosa sibi esse volunt: soli siquidem indigni indulgentia, ab illius fructu iuxta hunc dicendi modum excluduntur.

QVAESTIO II.

An tempore quo sit opus pro indulgentia, oporteat operantem esse in gratia.

IRCA secundum verò quæsitum de causa indulgentiarum, sciendum est, quòd dupliciter dantur indulgentia. Vel ita quòd tempus indulgentia & tempus operis sit unum & idem, ut quum datur indulgentia visitanti Ecclesiam. Et tunc non habet locum hæc quaestio: quoniam constat tempus fructus indulgentia coexistere gratiam in percipiente illam. Vel ita quòd aliud sit tempus operis, & aliud sit tempus percipiendi fructum indulgentia: ut quum datur indulgentia semel in vita & semel in morte suscipientibus crucem: & tunc habet locum proposita quaestio, an exigatur gratia tunc, quum sit opus pro quo datur indulgentia.

Videtur enim pars negatiua vera. Tum quia absque gratia tempore operis saluari possunt omnia requisita ad fructum indulgentia: nam saluatur auctoritas in dante, pietas in causa, gratia etiam sollicita in suscipiente tempore quo suscipit illam: ergo, &c.

Tum quia non minus valet huiusmodi opus pro se, quam pro alio, sed si pro alio (puta existente in purgatorio) opus hoc faceret sine gratia, indulgentia valeret pro illa anima, præsupposito, ut quandoque fit, quòd possit quis accipere indulgentiam pro defuncto faciendo tale opus: ergo ad faciendum opus pro indulgentia non requiritur gratia.

IN HAC quaestione videtur mihi non solum tutior sed longè rationabilior pars affirmatiua, scilicet quòd exigitur gratia etiam tempore operis. Probaturque hoc dupliciter. Primò ex antiqua indulgentiarum forma, quum ordinatè utrunque exprimitur, ita quòd primo loco exprimitur gratia, & secundò exprimitur opus, non qualitercunque, sed ut ipsa gratia efficiat operantem: dicitur enim sic omnibus verè poenitentibus & confessis, qui visitauerint talem ecclesiam, seu qui manus porrexerint ad iutricas, &c. Vbi manifestè patet, ex forma ecclesie consueta haberi poenitentiam seu gratiam coexistere ad tale opus, pro quo fit indulgentia. Deinde probatur hoc ratione. Sicut thesaurus ciuiliis non nisi pro ciuili causa dispensatur: Ita thesaurus vitalis non nisi pro vitali causa dispensatur, sed thesaurus indulgentiarum est thesaurus vitalis, ut pote ex passionibus viuis Christi & Sanctorum constans, & vitæ æternæ impedimenta tollens: ergo pro sola vitali causa communicatur: sed opus extra gratiam non est viuum, sed mortuum: ergo pro eo thesaurus indulgentiarum non communicatur.

Et confirmatur ex hoc, quòd reliqua requisita ad dispensationem thesauri indulgentiarum sunt viuia: viuunt enim qui passi sunt Sancti: viuunt sunt & passionibus eorum: viuunt & summus Sacerdos qui est vt principalis dispensator indulgentia, viuunt participes indulgentia: ergo & viuam oportet esse causam indulgentia: quæ est enim conuentio lucis ad tenebras, & vitæ ad mortem?

Nec obstat quòd Pontifex dans indulgentiam, possit esse mortuus secundum vitam gratia: quoniam ipse minister tantum est, & velut instrumentum Christi concurrat. Ad causam enim principalem respiciendum est, vt patet in simili: quum scilicet dominus in charitate existens per reprobam dispensatorem elemosynas distribuit: est enim opus illud viuum, non obstante spiritali morte ministri. Oportet ergo viuum esse opus pro quo datur indulgentia.

AD PRIMAM ergo obiectionem in oppositum, dicitur falsum esse, quòd sine viuo opere omnia requisita ad indulgentiam saluantur: nam pietas in causa claudit in se vitam operis. Ex hoc enim quòd exigitur pietas in causa, hoc est in opere, pro quo datur indulgentia: consequens est quòd exigatur etiam vita: nam pietas ipsa nisi sit viuua, pietas non est, quum nulla sit Christiana virtus sine charitate.

Ad secundum dicitur: quòd opus mortuum sicut non sufficit ad indulgentiam pro se pro tempore, quo erit in gratia: ita non sufficit ad indulgentiam pro alio existente in gratia. Et si instetur, quòd elemosyna facta extra charitatè pro existente in purgatorio, valet pro illo, ergo multò magis valet mediata indulgentia: respondeatur quòd elemosyna talis non valet pro defuncto per modum satisfactionis, sed per modum applicationis: scriptum est enim: Abscòde elemosynam in sinu pauperis, & ipsa orabit pro te. Peccatorum autem applicationes quadoque exaudiri August. testatur, reprehendens verbum cæci nati, Nos scimus quia peccatores Deus non exaudit. Ex hoc autem quòd valet per modum applicationis mortuæ, nõ sequitur quòd valet pro indulgentia acquirenda: quoniam indulgentia habet vim satisfactionis viuæ, supplicatio au-

tem mortua, soli misericordie innicitur Dei, cui supplicatur.

TRACTATUS VNDECIMVS,

De modo tradendi seu suscipiendi

facros ordines.

ARTICVLVS VNICVS.

Quomodo tradantur, vel suscipiantur sacri ordines.

IRCA Sacramenta tam extrema vñctionis, quàm ordinis nihil mihi scribendum occurrit, nisi circa sacramentum ordinis cautos reddere ne pertinax quisquam, aut leuis sit circa modum tradendi: aut recipiendi ordines. Nam, si collecta fuerint quæ pontificales codices, quæue ratio autoritatè que doctrinæ tradidit, incerta valde apparebit prebiteratu excepto, reliquorum natura ordinum. Et de minoribus quidem ordinibus & subdiaconatu Magister sentent. in 24. distinctione 4. sentent. dicit institutos esse ab Ecclesia. De diaconatu verò ambiguum magis est: quia nõ constat ex actibus Apostolorum Diaconos altaris, sed Diaconos mensarum & viduarum institutos esse ab Apostolis Actuum sexto, quum potius oppositum ibi dicitur quoniam Diaconi altaris ad orandum & prædicandum ordinantur (vt in pontificalibus patet) ibi verò dicunt Apostoli, Nos verò orationi & ministerio verbi instantes erimus. Quocirca licet tunc non fuerint Diaconi altaris instituti, videntur tamen ab Apostolis instituti, licet nesciatur quando, & vbi. Iungit siquidem Diaconos Episcopis Paulus ad Philippenses secundo, dicens: omnibus sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis cum Episcopis & Diaconibus: & primæ ad Timotheum tertio, descripto Episcopo, describit qualis debet esse Diaconus. Et quia ambæ Ecclesie: scilicet Philippensis & Ephesina (cuius erat Timotheus Episcopus) erant Ecclesie Gentium, in quibus non legimus vixisse in communi Christianos, vt Hierosolymis, ac per hoc non egebant Diaconis mensarum & viduarum: ideo Diaconi altaris videntur esse isti. Et confirmatur ex Dio. ponente diaconatus ordinem in primitiua Ecclesia: vnde diaconatū ab Apostolis credimus cepisse. Et quòd magis vrget, nulla videtur certa forma in diaconatu: nam secundum antiqua pontificalia impositio manuum super Diaconum non habet certam verborum formam: nisi orationem illam: Emitte, quæsumus, in eos Sanctum spiritum, &c. quæ secundum noua pontificalia post impositionem manuum dicenda est. Datio autem libri Euangeliorum certam habet formam verborum: sed tunc non imprimi characterem ex eo videtur, quòd antequam Euangelium aliquod esset scriptū, Diaconi ab Apostolis videntur ordinati, non dicendo: Accipe potestatem legendi Euangelium, sed vt creditur per impositionem manuum. Idem quoque apparet in subdiaconatu, in quo nullum pñificale habet nisi materiam sine forma, scilicet traditionem calicis vacui, &c. Taceo de minoribus ordinibus, in quibus varietas multiplex inuenitur, etiam inter antiqua pontificalia: ex quibus apparet quòd huiusmodi ordines sacramentalia quædam videntur magis quàm sacramenta. Et ad hoc ducit ratio: quia per nullum dictorum ordinum potest ordinatus actum aliquem, qui si sine illo ordine fieret, esset nullus: vt patet discurrendo per singulos actus Diaconi & inferiorum. Et per hanc rationè episcopatus videtur ordo: quia aliquem actum potest Episcopus, qui a non Episcopo factus nullus est: vt confirmare, præsupposita veritate decretalis extra de consuetudine, cap. quanto.

HABET autem sint collecta non ea ratione, vt nouam velimus ingerere doctrinam de sacramento ordinis: sed vt doctus quisque percipiat incertitudinem materiae, de qua est sermo: & non velit plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem: hoc est, vt sit contentus consueto pontificali Ecclesie, in qua ordinantur. Et si aliquid fuerit omissum eorum, quæ ex nouis pñificabilibus sunt addita (puta quia non est datus subdiacono liber Epistoliarum cum illis verbis, Accipe librum, &c.) non propterea suppleri oportet in alia ordinatione huiusmodi omissionis: huiusmodi enim noua addito non facit legem nouam. Nec mihi aliquis obieciat oppositum me alibi scripsisse, dum de similitudine contactus in primo quolibet scripti. Hæc enim non aduersantur illis: quoniam non nisi de his quorum contactus simul cum traditione in pontificali mandatur, loquitur sum.

Tutius tamè esse constat sequi antiqua pñificalia in tribus infimis ordinibus, quàm modernum, in quo ostensio materiae prius mandatur cum verbis, & postea tactus materiae. Et certe mirum est, quum corrector ille mutauerit ministerium materiae in acolytatu, scilicet Archidiaconum in Episcopum, vt tutiorè viam eligeret quòd in præcedentibus ordinibus labori Episcopi tantū pepercit vt nimis tutam viam eligeret. In antiquis siquidem pontificalibus diuersimodè de minoribus ordinibus habetur: nã alicubi de ostiario & lectore habetur, Tradit sibi clauem vel librum Episcopus, dicens. De exorcista verò habetur: Accipiat librum de manu Episcopi

dicentis

dicentis sibi: de acolyto autem accipiat candelabrum, &c. de manus archidiaconi dicente sibi Episcopo. Vbi apparet semper simulatas formæ & materiae: & quòd materia non est monstratio, sed traditio & acceptio. Alicubi verò habetur, vt in nouo pontificali tempore Innocentij octauo impresso legis.

TRACTATUS DVODECIMVS

de Contractu matrimonij in tres

diuisus quaestiones.

- 1 Num matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum.
- 2 Num contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus.
- 3 Num matrimonij contractus non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem sit licitus.

De sacramento matrimonij Triplex quaesitum,

IRCA sacramentum matrimonij pauca tractanda occurrunt. Et primò circa ipsum matrimonij contractum tria occurrunt dubia. Primum est, an matrimonium contractum per procuratorem sit sacramentum. Secundum, an contractus matrimonij clandestinus sit quandoque licitus. Tertium est, an matrimonij contractus non propter prolem, nec propter vitandam fornicationem, sit licitus.

QVAESTIO I.

An matrimonium contractum per procuratorem, sit sacramentum.

IRCA primum ratio dubii est, quia matrimonium inter fideles verum & ratum est sacramentum: contractus autem huiusmodi per procuratorem efficit matrimonium verum & ratum: ergo est ibi sacramentum.

Præterea. Coniugium inter infideles est sacramentum, vt dicitur extra de diuortijs cap. gaudemus: ergo à fortiori coniugium huiusmodi: quòd est verum & ratum sacramentum.

IN OPPOSITVM est, quòd nullum sacramentum ministratur per procuratorem. Ad hoc dicuntur duo: primum directè respondendo quaesitum, quòd matrimonium contractum tantummodo per procuratorem non est sacramentum Ecclesie. Quòd manifestatur dupliciter. Primò quia nullum sacramentum suscipitur per procuratorem: quia receptio sacramenti est passio personalis, quum sit intus quidem receptio gratia sacramentalis, foris verò exigat aliquam in sua persona sensibilem actionem vel passionem, vt patet ex communi ratione in omnibus sacramentis. Et confirmatur ex hoc, quòd sacramentum poenitentia non potest suscipi per procuratorem: nam sicut sacramentum matrimonij consistit in contractibus, ita sacramentum poenitentia consistit in actibus iudicialibus: tam autem in iudicialibus quàm in contractibus nihil prohibet multa fieri per procuratorem, nisi ratio sacramenti: potest enim quis iudicari, absolui, ligari per procuratorem, sed non sacramentaliter: & similiter potest quis contractum facere de propria persona per procuratorem, sed non sacramentaliter. Et confirmatur rursum: quia si per procuratorem posset suscipi sacramentum, sequeretur, quòd dormientes ambobus coniugibus dum procuratores contrahunt, coniuges sacramentum susciperent, & nihil omnino à seipsis, aut ministro aliquo sacramenti circa ipsos tunc fieret: quòd non solum est absurdum, sed non intelligibile, stante constantia sacramenti materiae & forma, &c. & vltra hoc sequeretur, quòd dormiens peccaret mortaliter peccato sacrilegij, suscipiens sacramentum in peccato mortali, si contigisset vt iuisset tunc dormitum in peccato mortali: non est ergo coniugium contractum inter fideles per procuratores sacramentum, donec coniuges ipsi coram ratificent contractum: quòd tunc fit, quum coram positi primò manifestant sibi inuicem se habere vt coniuges.

Secundum est, quòd licet huiusmodi coniugium per procuratorem contractum non sit sacramentum: est tamen verum coniugium, dirimens quodcunque aliud postea contractum consummatum, multo magis quàm primum coniugium inter infideles dirimit secundum: vt dicitur extra de diuor. c. gaudemus. Potest tamen facilius dissolui de consensu partium apostol. ca. i. auctoritate matrimonium per procuratorem contractum, quàm per seipsos coniuges contractum: quoniam in illo deest sacramentum, quòd non deest huic.

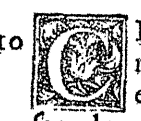
AD PRIMAM ergo obiectionem in oppositum, dicitur quòd coniugium dicitur ratum dupliciter, vel radicaliter, vel formaliter. Et quòd coniugium fidelium per procuratores contractum est ratum in radice Baptismi, non autem est ratum ex forma ipsius sacramenti matrimonij: coniugium autem inter infideles neutro modo est ratum.

Ad secundam dicitur quòd vel est loquutio intransitiua, vt dicitur

catur sacramentum coniugij pro coniugio: vellatori vocabulo sumitur sacramentum: & non proprie, vt restringitur ad significandum sacramentum nouæ legis, de quo solo est nostra quaestio.

QVAESTIO II.

An matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus.

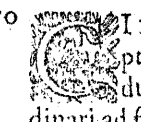

IRCA secundum (an matrimonij contractus clandestinus sit quandoque licitus) absque argumentis dicendum est, quòd quum contractus clandestinus non sit secundum se malus mortaliter, sed ratione accidentium ex illo consequentiū ideo in casu, quo cessarent omnia inconuenientia, licitum esset contrahere clandestinè, quoniam tunc etiam cessaret obligatio iuris positiuæ, quòd propter huiusmodi inconuenientia constat emanasse. Contingit autem de facto pluries casus iste quando matrimonium contractum est in facie Ecclesie & consummatum, & tamen fuit in veritate nullum propter aliquod occultum impedimentum dirimens: puta quia præcognouerat consanguineam uxoris. Tunc enim habita dispensatione per secretas vias potest & debet contrahi matrimonium sine testibus ad euitandum scandalū, imò nec coniugi debet impedimentum manifestare, sed dulciter rogare vt pro consolatione sua velit se iterum acceptare in coniugem, & parte assentiente sufficit. Sic enim euitatur omnis infamia, & intentum habetur: & nullum potest inconueniens sequi ex huiusmodi clandestino contractu.

AN VERO ante contractum in facie Ecclesie matrimonij accedere possit casus, in quo licitus sit contractus clandestinus, nõ mihi occurrit de clandestino per se, sed potest contingere de clandestino per accidens, quòd sit aut licitus, aut sine mortali peccato. Licitus quidem, si contingeret carere testibus, & oporteret contrahere: vt si in bello seu direptione ciuitatis salui fieret coniugati, posset personæ habiles contrahere & consummare: vt vel sic euaderent opprobria, &c. cessant enim omnia inconuenientia, & præter intentionem est clandestinum matrimonij. Absque mortali verò, vt si puella sub malignis tutoribus, ne tra datur viro imprudenti cum damno debita sibi dotis, aut hæreditatis propriae, oblata commoditate non valens habere testes præsentibus contraheret cum viro grato, prudente, &c. sciens quòd post factum publicabunt ipsa & vir contractum: & sic præualebunt. Ex quo enim parati publicare, contrahunt præter intentionem ex rationabili causa clam, excusantur saltem à mortali.

QVAESTIO III.

An matrimonij contractus non propter prolem, aut vitandam fornicationem, sit licitus.

IRCA tertium verò an matrimonij contractus non propter prolem, aut vitandam fornicationem sit licitus: ratio dubia est, quia videtur sacrilegium, sacramentum nõ ordinari ad finem proprium: finis autem proprius sacramenti coniugij est proles educanda ad cultum Dei, & remediū concupiscentia. In oppositum est coniugium inter beatam Virginem & Ioseph, quòd neutrum finem habuit ex parte virginis.

AD HOC DICITVR quòd in contrahendo matrimonium, multiplex finis potest inueniri: & quatum ad propositum spectat, quintuplex finis potest considerari. Primus est finis istius contractus ratione actus: & hic est proles, vel remediū concupiscentia: hic enim est finis coniugij mediante concubitu: vt patet. Secundus est ipsius contractus ratione sui: & hinc est mutua potestas corporum: ad hoc enim fit hic contractus, vt neuter coniugum habeat potestatem sui corporis, seu alter alterius. Tertius est eiuſdem contractus ratione sacramenti: & hic est sanctificatio coniugum, vt vnusquisque possit vas sctum possidere in sanctificatione. Quartus esset, si contractus iste ordinaretur à contrahente ad aliud extraneum: puta ad aliquod maleficium. Quintus esset finis non contractus, sed contrahentis tantummodo: hoc est quòd esset mortuū vt finis ad hoc, vt homo qui aliàs nollet contrahere matrimonium applicaret se ad contrahendū matrimonium. Verbi gratia, quum David contraxit cum Absach Sunamite, non ordinauit coniugium ad calefaciendum se, sed applicauit se ad contrahendum coniugium vt per mulierem caleſceret, quum nõ esset aliàs dispositus ad contrahendum matrimonium.

Quibus præuis dicenda sunt, ad quaestione motam, duo. Primum directè respondendo quaesitum, quòd contractus est licitus: quoniam sufficit coniugio habere vt unumque finem suum proximū finis autem proximus ipsius contractus secundū se, est mutua potestas.

testis corporum: quatenus verò sacramentum, est sanctificatio, & propterea, etiam si non incendat prolem, neque remedium concupiscentiæ, sed solummodo esse coniuges, secundum Ecclesiam, contractus est licitus. Et sic inter senes, & quoscumque non intendentes concumbere, potest licite contrahi matrimonium.

¶ Secundum est, quòd communiter extranei, seu accidentes fines altero duorum modorum contingunt, vel ut ratio non coniugij, sed coniugij cum tali: vel ut ratio applicationis ad contrahendum coniugium. Ideo communiter huiusmodi contractus sunt liciti: quoniam vterque modus est licitus. Exemplum primi modi habetur inter Iacob & Rachelem: propter pulchritudinem enim ipsius, elegit contrahere potius cum Rachele, quam cum Lia, dicens socero, Seruiam tibi pro Rachele filia tua minore, &c. Exemplum secundi habetur inter Dauid & Sunamitem. Et primus quidem sæpe contingit, & clarus est omnibus: secundus autem amplius manifestatur exemplo & ratione. Simile quidem est, si sacerdos aliquis nollet hodie celebrare, superueniente autem amico, ut illi morem gerat, applicat se ad celebrandum: ita si quis non intenderet matrimonio coniungi, superueniente autem vidua promittente maria & montes, ut sibi vilem faciat, applicat se ad contrahendum matrimonium cum illa, intendens illam habere coniugem, &c. vtrique enim aduentitius finis non ponitur finis celebrationis aut coniugij, sed applicationis ad celebrandum seu ad contrahendum. Et hæc est ratio quare contractus non redditur illicitus.

¶ Et per hoc patet responsio ad obiectionem in oppositum. Nam sicut sacerdos aliàs non celebraturus hodie, ut morem gerat amico applicans se ad celebrandum, non constituit per hoc amicum finem celebrationis, sed applicationis suæ: ita qui propter bona temporalia aliàs non contrahitur mouetur ad contrahendum coniugium, non constituit bonum illud extrinsecum finem coniugij, sed mutationis suæ, quia de non volente contrahere factus est volens contrahere: coniugium verò ipsum suscipit cum fine ipsius coniugij, etiam si de fine ipsius nihil cogitet: sicut dicitur sacerdos celebrationem ordinat in finem celebrationis, etiam si nihil cogitet de fine. Eo ipso namque quod intendit coniugium, intendit ipsius finem, quamuis forte ad illum non se disponat: sicut sacerdos intendens celebrare, vult ex hoc ipso finem celebrationis, quamuis forte non se disponat ad illum.

TRACTATUS DECIMVSTERTIVS de usu Matrimonij, in duas quæstiones diuisus.

- 1 Num usus matrimonij ante benedictionem sit licitus.
2 Num usus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.

QVAESTIO I.

An usus matrimonij sit illicitus ante benedictionem.

IRCA usum matrimonij, dubium primò occurrit, an sit licitus ante benedictionem.

¶ Videtur enim quòd non. Tum quia sit contra statutum ac consuetudinem Ecclesiæ: ut patet 30. quæst. 5. in pluribus cap. ¶ Tum quia quum sine causa rationabili hoc sit, non euaditur contemptus: quoniam constat constituitur peccatum mortale.

¶ Ad hoc dicitur, quòd licet quibusdam visum fuerit distinguendum de reddente, aut petente debitum: & similiter de loco ubi est vel non est consuetudo huiusmodi benedictionis: & similiter de causa an sit rationabilis, vel non: Mihi tamen videtur, simpliciter & absolute dicendum, quòd huiusmodi actus non est peccatum mortale. Et ratio est: quia nullum apparet in iure præceptum obligans ad mortale: imò expresse in fine c. nosstrates. enumeratis concurrentibus ad nuptias, subditur, quòd hæc omnia non seruare non est peccatum. Consuetudo quoque non obligat ad mortale plus quam statutum, & tantò minus hæc consuetudo obligat, quanto alicubi (ut in Germania) nobiles nocte præcedente benedictionem, consummant matrimonium: alicubi verò (ut in Italia) pœna apposita ab Ecclesia maritis consummantibus matrimonium ante benedictionem, tam leuis est, ut testetur minimum aut nullum esse peccatum. Ex parte verò benedictionis quum nulla fiat sibi iniuria (quoniam nec contemnitur, sed suscipitur etiam consummato matrimonio) nec admiscetur propterea aliquod falsum seu mendacium, quoniam nulla fit de virginitate ibi mentio, nulla habetur ratio mortalis peccati. Nec obstat si dicatur quòd canones præsupponunt virginitatem in benedicens saltim in sponsa: ut patet ibidem, cap. sponsus. Quoniam hoc de congruitate, & secundum communiter accidentia intelligitur: ut patet ex hoc quòd puella corrupta ante coniugium secretè ab alio nihilominus licite nuptialem benedictionem susci-

pit. Ex parte demum finis ipsius benedictionis idem apparet: quoniam ad duo ordinatur, scilicet ad solennem traditionem vxoris (quam constat propterea omitti) & ad diuinam obtinendam benedictionem ipsorum coniugum, quæ etiam non omittitur. Ex quibus omnibus potest formari talis ratio: Actus coniugij ante benedictionem, &c. quum non sit illicitus nisi quia præuenit benedictionem antè debitam, non plus habet illiciti, quam ex iniuria vel legis, seu consuetudinis inhibentis, vel benedictionis ipsius seu eius finis contrahat: sed ex nullo horum contrahit rationem peccati mortalis, ut declaratum est, ergo non est peccatum mortale. A veniali autem peccato non excusari matrimonij consummationem ex parte tam petentis, quam reddentis ex eo patet, quòd ordo ipse statutus lege vel consuetudine non seruatur, dum ante benedictionem fit, quòd post benedictionem agendum erat.

¶ Ad primum autem in oppositum, dicitur, quòd hoc argumentum nihil valet, Statutum seu consuetudo Ecclesiæ non seruatur, ergo est peccatum mortale: plus enim exigitur ad peccandum mortaliter, quam violare statutum, seu consuetudinem Ecclesiæ: quoniam nec omne statutum, nec omnis consuetudo Ecclesiæ obligat ad mortale.

¶ Ad secundum dicitur, falsum esse, quòd ubi deest rationabilis causa violandi seu non seruandi statutum & consuetudinem Ecclesiæ ibi est contemptus: stat enim quòd ex infirmitate seu concupiscentia veniali fiat transgressor: & sic communiter videtur accidere in huiusmodi casibus: Et propterea quia communiter ex contemptu non fit, communiter non est peccatum mortale.

QVAESTIO II.

An usus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter.

SECUNDO quæritur an usus clandestini coniugij sit illicitus mortaliter. Et est ratio dubij: quia si pars affirmatiua poneretur: aut hoc esset ratione annexi scandali, aut ratione inhibitionis Ecclesiæ: sed scandalum tollitur, si usus est occultus, inhibitio autem Ecclesiæ non facit peccatum mortale, quum in præcedenti artic. conclusum sit usum coniugij ante benedictionem non esse peccatum mortale, quamuis sit contra inhibitionem Ecclesiæ.

¶ In oppositum est, quòd usus coniugij non legitimi est peccatum mortale, clandestinum autem matrimonium quamuis sit verum & ratum, constat non esse legitimum: ergo.

¶ Ad huius evidentiam recolendum est, in coniugijs dupliciter inueniri illicitum & mortale, vel quia malum, ut coniugium cum parente: vel quia prohibitum, ut coniugium, cum affinibus seu consanguineis quarti gradus. Usus autem coniugij clandestini vtroque modo illicitus inuenitur, & quia malus & quia prohibitus. Est siquidem malus, non secundum se, sed secundum sibi annexa. Ad cuius pleniorum intelligentiam sciendum est, quòd licet clandestinum coniugium cum suo usu habeat omnia requisita ad substantialia coniugij & eius actus, & propter hoc dicitur quòd neutrum est secundum se malum: ex naturali tamen hominis proprietate, qua est animal sociale atque politicum, prouenit turpido in clandestino coniugio & eius actu. Ex hoc namque, quòd homo est animal sociale & politicum, prouenit quòd coniugium & ipsius actus debeant sic fieri ut sint sine offensa, & periculo offendendi societatem politicam: usus autem clandestini coniugij annexum habet scandalum vitæ socialis dum scitur commiseri personas quæ nesciuntur coniuges: nec etiam sine scandalo apparet mulier grauida, & proles fieret, &c. Ipsum verò coniugium clandestinum annexum habet periculum offendendi vitam socialem: quoniam posset alter coniugum noua inire connubia, dum ignoratur ligatus altero coniugio. Est igitur tam clandestinum coniugium quam ipsius actus, etiam si prohibitio legis non esset de genere malorum moraliter, non secundum se, sed secundum sibi annexa.

¶ Vtrum autem sit mortale peccatum, considerandum restat ex vtroque principio: scilicet annexæ moralis malitiæ & legalis inhibitionis. Ex parte siquidem mortalis iniquitatis distinguendum occurrit, & dicendum: quòd quado actus huiusmodi habet annexam scandali turpitudinem, est peccatum mortale: quando verò caret annexa turpitudine, non est peccatum mortale. Et horum ratio est in promptu: quia ex quo ratio peccati mortalis cõsurgit ex annexa turpitudine extante, illa sit peccatum mortale: & illa non extante, non est peccatum mortale. Notantur autem dixi actus huiusmodi, ad differentiam vsus: quoniam frequens actus, qui vsum constituit, impossibile est, moraliter loquendo, quòd careat scandalo: nam frequens secreta conuentio personarum, quæ possunt esse coniuges, semper est suspecta, & experientia teste videmus scandala

maxima

maxima ex huiusmodi vsu prouenire. Ex parte autem inhibitionis Ecclesiæ mortale peccatum videtur: quoniam Euaristus Papa (ut habetur 30. quæstione 3. canone, aliter) damnat huiusmodi coniugia: ita quod non coniugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes esse non dubitat. Quod quia verum esse constat in iudiciali foro, in quo clandestinum matrimonium non est matrimonium ex auctoritate Papæ promulgatum, damnabile constituitur clandestini vsus matrimonij. Simpliciter igitur & absolute loquendo, vsus matrimonij clandestini peccatum mortale est: ut pote scandalosus scandalo notabili, reddente vtrunque coniugem infamem, & à iure damnatus ut adulterium, seu fornicatio. Quocirca caueant confessores viduarum nobilium, ne consulant fornicariæ, ut contrahant clandestinum matrimonium, quasi licite deinceps satisfactura voluptati suæ cum clandestino coniuge: tum quia non sunt facienda mala, ut veniant bona, & multo minus vt exsistentur peioratum quia per hoc non euaditur peccatum mortale in vsu dicti coniugij: tum quia adiungitur periculum homicidij vtriusque, aut alterius coniugis: vt pluries vidimus nostra ætate: consanguinei enim multò magis vindicant talia coniugia, quam si fornicatio sola fuisset.

¶ Ad obiectionem ergo in oppositum dicitur, quòd licet actus vnus seu aliquis possit esse ita occultus, quòd careat secundum se omni turpitudine scandalosa: frequens tamen actus, ut dictum est, esse non potest: & ille vnicus actus omnino occultus non caret periculo scandali: quia posset inde coniunx concipere, & sic scandalum sequeretur. Inhibitio autem Ecclesiæ non similiter se habet ad vsum coniugij ante benedictionem, & ad vsum coniugij clandestini, quoniam primum simpliciter inhibet: secundum autem non solum inhibet, sed damnat ut stuprum, seu fornicationem. Et ratio est disparitatis: quia actui coniugali debetur torus publicus, hoc est, publicè præparabilis seu præparatus: vnde & coniuges conuales dicuntur: clandestini autem coniugij actui non potest publicè torus præparari, quum coniugium ipsum publicè habeatur tanquam non sit, quum probari non possit. Ante benedictionem verò publicis coniugibus potest publicè torus præparari, imò & de facto milles præparatur & propterea actus coniugij clandestini merito reprobatur ac damnatur: actus verò publici coniugij non reprobatur nec damnatur, sed solius cæremonie defectu accusatur: est enim præceptum cæremoniale de non præueniendo benedictionem, de non vterendo verò clandestino, est præceptum propriè substantiale. Et hinc sequitur, quòd non solum vnus sed etiam actus vnus occultus per se clandestini, etiam cum sterili seu verula, quæ non potest concipere, quantumcumque occultus, est mortale peccatum, sicut & ipse contractus clandestinus propter damnationem Ecclesiæ dantis omnem contractum & concubitum clandestinum in sua specie: ac per hoc omnem concubitum & contractum clandestinum: & consequenter nisi rationabilis causa subsit contrahendi clandestinè, aut clandestinè consummandi, damnationem suæ speciei incurrit.

TRACTATUS DECIMVSTERTIVS quartus de Delectatione morosa, in tria quæstia diuisus.

- 1 Num voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum.
2 Num vidua, que voluntariè delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.
3 Num voluntaria delectatio de visa pulchra muliere sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosa.

IRCA actum coniugij, quoniam multa scripsimus in commentarijs præcedentis libri in tractatu de luxuria, & quædam etiam in quolibetis, ideo ne eadem repetamus, pertranseundum est. Incidenter tamen dubia aliqua, de delectatione morosa soluendo.

DVBIVM I.

An voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter sit mortale peccatum.

STAVTEM primum dubium, an voluntaria delectatio de cogitato actu licito conditionaliter, sit mortale peccatum. Verbi gratia, cogitat quis de actu coniugali cum tali muliere si esset vxor sua, & voluntariè delectatur de actu cogitato, an in hoc & similibus sit peccatum mortale. Et est ratio dubij: quoniam pro parte negatiua est quòd delectatio est de actu licito, intantum quòd consensus in huiusmodi actum non est peccatum: si enim consensus in actum non est peccatum: à fortiori nec cogitatio de illo erit peccatum. Pro parte verò affirmatiua est omnis religiosa conscientia, cauens huiusmodi delectationem: ut peccatum mortale.

¶ AD hoc dicitur, quòd sine dubio huiusmodi delectatio voluntaria est peccatum mortale, quia est simpliciter de concubitu peccati mortalis. Ad cuius evidentiam discernendum est inter consensum & delectationem: quoniam tam consensus, quam desiderium ferri potest in obiectum vel absolute vel conditionaliter: potest enim quis desiderare cibum absolute, & potest rursus desiderare ipsum sub conditione: puta si non esset dies ieiunij. Et quod dicimus de actu, idem intellige de delectatione consequente actum exterius exercitum: nam potest quis desiderare delectationem cibi & absolute & sub conditione, puta velle delectari in comedendo, si non esset dies ieiunij. Delectatio autem voluntaria consequens obiectum interius apprehensum & concupitum siue absolute, siue conditionaliter, non potest distinguui in delectationem conditionalem, vel absolutam: sed ex hoc ipso quòd inest huiusmodi delectatio voluntariè, est simpliciter & absolute delectatio. Vnde cum aliquis desiderat actum coniugij cum aliqua conditionaliter: id est si esset sua, non peccare, quoniam desiderium obiectum habet rectè rationi consonum: sed quum delectatur quis de huiusmodi actu conditionali cogitato, delectatio ipsa non est conditionalis: quoniam conditionalis nihil ponit in esse huiusmodi autem delectatio ponitur in esse voluntariè: Et propterea delectatio ipsa non spectat ad obiectum desideratum & cogitatum, quatenus est conditionale: ac per hoc redit ad naturam sui generis: scilicet delectationis morosæ de illicito concubitu. Ex hoc namque quòd actus ut conditionalis, non facit ipsam delectationem conditionalem: sequitur quòd relinquat eam in genere delectationis voluntariæ de concubitu seclusa conditione, quæ sola faceret illum licitum. Et hoc est nihil aliud dicere, quam relinquere illam in specie delectationis voluntariæ de concubitu, ac si illa conditio non esset cogitata: & hoc est quòd timorata conscientia vtriusque lex testantur.

¶ Et per hoc patet solutio ad obiectionem: quoniam non est idem iudicium de consensu, & desiderio in actum exteriori illiusque delectationem sub conditione, & de presenti delectatione voluntaria de eodem actu eademque delectatione cogitata. Nec est verum, quòd præsens delectatio sit de actu licito: quoniam non est de illo conditionaliter, actus autem non nisi conditionaliter est licitus.

DVBIVM II.

An vidua, que voluntariè delectatur de coniugali actu præterito, peccet mortaliter.

SECUNDO dubium est, an vidua quæ voluntariè delectatur de actu coniugali præterito, peccet mortaliter. Et est ratio dubij ambiguitas scribentiam.

¶ Ad hoc dicitur, quòd formaliter loquendo, voluntaria delectatio de præterito actu coniugij non est peccatum mortale. Et ratio est, quia eiusdem moris est delectari de præterito, præterito, vel futuro: huiusmodi enim differentia non variant speciem moris de bono in malum: & propterea sicut simpliciter, & absolute, viduæ cõsensu approbatio potest placere actus præteriti us, ita potest delectari de illo. Et licet hæc ratio sufficiat, manifestatur tamen ex simili: iudex enim factus officio, potest voluntariè delectari de vindicta, quam exercuit occidendo perturbatores Reipublicæ: nec solum intus potest delectabiliter memorari, verum potest etiam delectabiliter hæc enarrare: ut patet. Idè autem est iudicium de voluntaria delectatione in cogitatione, memoria, narratione & facto vindictæ, & cuiuscumque alterius actus: memoria enim de iustis seu licitis, eodem more est delectabilis, quòd & ipsa iusta & licita fuerunt delectabilia.

¶ Aduertendum tamen est hic, quòd aliud est loqui de voluntaria delectatione præteriti actus liciti, & aliud est loqui de concomitantibus illa: nam stat, quòd ipsa delectatio de actu præterito voluntaria immunis sit secundum seipsum à peccato mortali: & tamen ipsamet, ut annexum habet malum aliquod (puta pollutionem, vel delectationem interiorum, consequentem velleitatem actus similis præterito, aut consequentem insurgentem concupiscentiam) sit peccatum mortale. Et quia venerea quantumcumque licita, quum cogitantur, annexam habent concupiscentiam carnis, motusque qui etiam non præcipiente intellectu insurgunt (ut experientia testatur) ideo si viduæ delectatio periculum habet annexum pollutionis aut ruinæ animæ ad aliquem paruum consensum huiusmodi delectationum annexarum (ut communiter videtur accidere voluntariè immorantibus in memorijs talibus) tenetur euitare huiusmodi memoriam: sicut tenetur fugere huiusmodi pericula. Sine his tamen, huiusmodi memoriæ communiter sunt peccata venialia: quia carent pia necessitate & utilitate.

DVBIVM III.

An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosa.

TERTIVM est, An voluntaria delectatio de visa pulchra muliere, sit computanda inter peccata mortalia delectationis morosa. Et est ratio dubij, quia simile videtur iudicium de delectatione omnis sensus: sed voluntaria delectatio de muliere tacta, spectat ad delectationem morosam, ergo & de visa.

Ad hoc dicitur, quod quum nulla sensatio naturalis sit secundum se peccatum (quoniam est a natura ipsa, cum consequente delectatione) proculdubio nisi mulieris visus aut tactus sit mortaliter malus, delectatio voluntaria de ipsa visa aut tacta non est mala. Verum inter tactus & alios sensus est quo ad propositum differentia in hoc quod visus mulieris pulchre secundum seipsum delectabilis, non est libidinosus nisi ex parte videntis ad malum ordinatur: tactus autem per oscula & amplexus, ut est secundum tactum talem delectabilis, est libidinosus, sicut & concubitus, nisi coniugij bono honestetur. Quoniam delectatio sensibilis secundum quandam tactum, scilicet oculorum, amplexum & huiusmodi, est secundum se a natura ordinata ad venereas delectationem visus non est secundum se ad hoc ordinata. hinc enim fit, ut illa ob solam delectationem exercitata sint libidinosi: visus autem minimè. Et propterea sicut sensibilis delectatio

osculorum, &c. extra coniugium illicita est, & secundum se mortalis (ut in commentariis precedentis libri diffusè declaratum est) ita voluntaria delectatio de huiusmodi cogitatis, mortale peccatum est delectationis morosa. Et per oppositum, quia videre mulierem pulchram, non est secundum se ordinatum ad venereas, ideo delectabiliter videre mulierem pulchram, & ex suo genere nullum est peccatum: ac per hoc delectabiliter cogitare de visa muliere pulchra nisi otiosè vel ob malum fiat, peccatum nullum est. Et hæc similiter intellige de huiusmodi actibus secundum se nam secundum annexa pericula iudicandum est iuxta canones periculorum: multi enim ex aspectu mulierum corruperunt: ut patet de David, &c.

Et hæc sufficiunt pro hoc libro super tertia parte divi Thom. ac per hoc pro commentariis integris super tota summa eiusdem: ad gloriam in primis omnipotentis Dei, deinde ipsius divi Thom. utilitatem autem Ecclesie: sub correctione sancte sedis Apostolicæ (in qua nunc sedet Leo decimus Pontifex Maximus) cui & scripta & scribenda omnia submissa semper esse volo. Romæ die 19. Decembris. Anno Christianæ salutis millesimo quingentesimo vigesimo, ætatis autem meæ quinquagesimo. secundo, Amen.

AD REVERENDISS. AC ILLUSTRIS.

D. D. IVLIVM MEDICEM S. ROM. ECC. PRES.

BY TERVM CARDINALEM, AC VICECANCELLARIUM,

Tractatus de Indulgentiis, Thomæ de Vio

Caietani, Cardinalis Sancti Xysti.

PROLOGVS.

SATIS cõst ut, pater amplissime inter eos thesauros qui ab apostolicæ potestatis throno ad animarum salutem per Ecclesiam diffunduntur, nequaquam in extremo loco ponendas esse remissiones illas, quas trito iam nomine indulgentias appellamus. De quarum vi quæ varias & pontificij iuris & theologiæ professorum opiniones esse animaduertentem libuit mihi pro mea consuetudine quæ omnes meas lucubrationes ad Ecclesie utilitatem semper contuli, pro virili mea: id quoque in summam compendiumque redigere, quid illud denique sit quod tanquam ratum certumque de huiusmodi remissionibus habeamus. Nostrum verò de hac re opusculum tibi iure optimo dedicandum censui, tum sequutus illorum more qui principibus viris integritate, prudentia, fortitudine ac magnanimitate excultis (qualè te esse omnes gaudemus) libros suos nuncupare prægestiunt: ut sub illorum auspiciis honestati, gratiores in vulgus prodeant. Tum quia sanctissimi Domini nostri Leonis x. benignitate, in sacrum Rom. Ecclesie Senatuum ascitus, inclytæ familiæ vestræ ac seorsum, ac singulis vestris, tibiq; præsertim (quem præcipuum mihi patronum dominumq; elegi) & in seipsum, & omnes ingenij mei foetus dedicandos esse cognosco. Adde etiã quod quum tu Ro. Ecclesie vicecancellarius diu susceptus sis Laurentio, cuius est officium sedis Apostolicæ tractare thesauros, ac dispensare: iure quodam suo nostrum hunc libellum, in quo agitur de spiritualibus Ecclesie thesauris, ut patronus ac præses tibi vendicas & asciscis. Oro itaque amplitudinem tuam, ut ea benignitate munus hoc quoq; meum accipias, qua & me ipsum maximo tuo beneficio honestatum dignatus es in clientelam accipere.

TRACTATUS DECIMVS.

quintus de Indulgentiis, in decem capita diuisus.

- 1 Quæ à Præfatis constant de indulgentiis.
- 2 Quid sit indulgentia.
- 3 Obiectiones contra assignatam indulgentiæ definitionem.
- 4 Quæstiones tres contra assignatam definitionem indulgentiæ.
- 5 Soluuntur obiectiones in tertio cap. posita, num indulgentiæ spectent ad iurisdictionem.
- 6 Solutio obiectionum 3. cap. num indulgentia sit absolutio.
- 7 Solutio obiectionum 3. cap. quod indulgentia sit de iniunctis poenitentis.
- 8 Responso ad quæstionem de indulgentia causa 4. cap. posita.
- 9 Responso ad secundam quæstionem de tempore vera poenitentia ca. posita.
- 10 Responso ad tertiam quæstionem 4. cap. posita de tempore confessionis.

CAP. I.

Quæ à præfatis constant de indulgentiis.

DE ORTV indulgentiarum, si certitudo haberi posset, veritati indagandæ opem ferret: verum quia nulla sacræ Scripturæ, nulla prætorum doctorum Græcorum, aut Latinorum auctoritas scripta hunc ad nostram deduxit notitiam: sed hoc solum à trecentis annis Scripturæ commendatum est de vetustis Patribus, quod beatus Greg. indulgentias stationum instituit, ut in 4. sen. diui Tho. habetur. Longè siquidem post Greg.

legimus, quod quidam indiscretas & superfluas indulgentias dabant: ut Inn. 3. in c. quum ex eo. extra de pœ. & re. dicit. Et per 40. fortè annos ante ab Alex. 3. propositam de indulgentiis datis ab Episcopis quæstionem solutam inuenimus ibidem in c. quod autem. Ex verbis quoque Inno. 3. in c. excommunicamus. extra de 60 hæc. s. catholici. apparet concessam fuisse indulgentiam euntibus in subsidium Terræ sanctæ. Et quamvis non inueniatur in iure, indubie tamen tenetur cruciatæ expeditionem fultam fuisse indulgentia plenaria. & hoc haberi dicitur in parte decisa decretalis ad liberandum. extra de Iudæis.

Ex his autem textibus non solum habetur, quod indulgentiarum gratia antiqua est in Christi Ecclesia, & non noua adinuentio, sed habentur clarè quatuor. Primò, quod dare indulgentiam alicui est illum absoluerè. Secundò, quod ista absolutio spectat ad fori poenitentialem. Tertio, quod ista absolutio est a poenitentis iniunctis. Quarto, quod quandoq; sunt indiscretæ. Et primum quidem eorum habetur expresse in dicto c. quod autem. ab Alex. 3. responso dicit Archiepiscopo Cantuarien. quod quia nullus potest ligari, aut solui à nò suo iudice, ideo indulgentiæ cõcessæ ab aliquo episcopo, non se extendunt ad non subditos sibi nisi de cõsensu propriorum iudicium. Hæc enim responso clarè docet quod quia indulgentia est absolutio, ideo à proprio iudice vel de cõsensu proprii iudicis ab alieno potest fieri tantum. Reliqua verò tria habentur ex Concilio generali sub Inno. 3. in ca. quum ex eo extra de pœ. & re. Quod enim spectat ad fori poenitentialem inde habetur: quia ibi dicitur, quod enervat poenitentialem satisfactionem indiscreta indulgentia. Quod ab iniunctis liberet poenitentis, clarè ibi habetur & similiter, quod superflua & indiscretè quandoque fiant.

CAPVT II.

Quid est indulgentia.

PRINCIPIVM igitur inuestigandæ quidditatis indulgentiæ ex his quæ cõstant sumèdo, ab illius stabilito genere ex sacris canonibus ordinamur. Et dicamus, quod indulgentia est quædam absolutio: nisi enim per se & propriè indulgentia absolutio esset, non reddidisset per se rationem ius, quare indulgentia nò prodest non subditio: quia ligari absolui non nisi subditus potest. Si enim ratio est per se, oportet indulgentiam consistere in absoluendo aut ligando: constat autè quod indulgere nò est ligare: igitur est absoluerè. Necessariù est autè allerere ratione canonis esse per se: quia ea quæ sunt per accidens, repelluntur à qualibet sciètia. Est igitur Ecclesiastica indulgentia (colligèdo omnia certa ex sacris canonibus) absolutio ab iniuncta poenitentia in foro poenitentialem. Et quamvis prima facie videatur hæc non sufficere ad indulgentiæ diffinitionem: scrutando tamè singula subtilius, apparebit sufficiens. Differt si quidè imprimis indulgentia ab omnibus priuatis actionibus ex genere, sub quo cõtinetur absolutio: est enim absoluerè sicut & ligare actus iurisdictionis. Et ex hoc indulgentia differt tam ab actionibus priuatis (puta quum vnus orat, aut facit poenitentiam pro alio aut seipso) quàm ab actionibus cõmuniibus personis publicis & priuatis: puta cõpensatione vnus ad alterum, aut subuentione dando alicui pretium, vnde soluat creditor. Nullus siquidè horum actuum est actus iurisdictionis: quilibet enim absq; quacunque iurisdictione potest huiusmodi actus exercere, nò solù in profanis, sed etiam in proposita materia: ut enim in 4. sent. Theologi dicunt. Vnus homo existens in caritate, potest facere poenitentiam & satisfacere pro altero in caritate existente. Quod Ecclesie cõsuetudine approbatur, ieiunia aliq; opera satisfactoria esse pro poenis debitis animabus in purgatorio existentibus affirmante, si pro illis à personis in caritate existentibus fiat, ubi patet opera satisfactoria priuarum personarum absque vlla iurisdictione Ecclesiastica cõpensari pro poenis animarum quæ purgatur, & pro poenitentis illis iniunctis satisfacere: & est quasi pretium quod priuaræ personæ animabus donant, vnde quasi soluat & liberentur. Differt deinde indulgentia, ex hoc, quod non est quicunque iurisdictionis actus, sed talis, scilicet absolutio, ab actu distributionis, quo curam habes boni cõmunis distribuit illud partibus eiusdè cõmunitatis: ut quum distribuit princeps, aut cõmunitas honores Reip. inter ciues. Absolutio enim est actus iudicis ad vnum subditum nulla habita ratione æqualitatis ad alterum, ut patet etiã in hac materia, quum datur indulgentia alicui vni: quod quotidie per confessionale aut indultum fit. Distributio autè ut patet 5. Et hic. fit secundum æqualitatè proportionale: quæ sine ratione ad alterum fieri nò potest vni quum hoc intelligi non possit: vnde quum vnus tantum quando que honoratur in Rep. si iusta distributione honor talis illi deferatur, ratione illius habere ad alios est necessariù: & quædò aliis præstat simpliciter vel tunc, quo ad hoc, tantum nunc honoratur. Monstratur quoq; ex hoc, quod indulgentia est absolutio, & effectiua illius causa, scilicet iudex: actus enim iurisdictionis operatio est iudicis: & per hoc monstratur requiri tam autoritatè in dante indulgentiam (nò enim est iudex sine autoritate) quàm ratione: nò enim pro libito, sed ratione sua dante absoluit, aut ligat iudex nisi cuius voluntas lex est: quod soli Deo conuenit. Et materialis, scilicet: subditus, in quem exercetur: non enim absolui potest nisi subditus: ut Alex. 3. ad hoc propositum in allato canone dixit. Sed materia circa quam exercetur pro subiecta partem monstratur, quum leuatur, ab iniuncta poenitentia. Est siquidè indulgentia subditi absolutio quo ad iniunctam sibi poenitentiam nò in foro contentioso, sed poenitentialem, ita quod ly, in foro poenitentialem determinat duo, scilicet absolutio & iniuncta poenitentia. Et est sensus quod indulgentia est absolutio in foro poenitentialem à poenitentia iniuncta in foro poenitentialem. Et enim indulgentia, quia actus est iudicis, ad aliquè fori spectat, liquet autè quod nò contentioso est fori, poenitentialem igitur erit. Et hinc patet qualitas iudicis: forus enim poenitentialem ab ecclesiasticum tantum iudicè spectat: & propterea ecclesiasticum oportet esse iudicè, qui indulgentiam concedit. Verum quum poenitentialem absolutio leuatur in ea, quæ est ordinis, quæ sacramentalis est (ut pote sacramentum poenitentialem perficiens sacerdotis ministerio) & ea quæ est iurisdictionis tantum, quæ à legatis & electis tantum pontificibus exercetur: & illa directè & per se primò culpam respiciat (est enim absolutio ab ipso peccato) ista autè culpa remissionè præsupponat, & poenitentialem debitam respiciat, non quamcumq; quia nò poenam æternam (non enim liberat indulgentia à poena inferni) sed temporalem: quæ hic, aut in purgatorio exoluenda pro commisso peccato est: ideo ad differentiam sacramentalis absolutiolem remittentis culpam & æternitatem poenitentialem subiectum est in diffinitione, ab iniuncta poenitentia: iniuncta siquidem in foro poenitentialem, poenitentia non nisi tẽporalis esse potest, & remissionem culpæ præsupponit. Monstratur nihilominus ex eadem particula

qualitas subditi, cui confertur indulgentia: quod scilicet sit verè poenitens & confessus. Nam quia in sacramento poenitentia non ligat ad poenam sacerdos, iniungendo poenitentiam, nisi absoluerè à culpa: & prius natura absoluit, quam ligat (quia obligatio ad poenam tẽporalem supponit remissionem culpæ, absolui autè à culpa ab ecclesiastico iudice nullus potest nisi verè poenitens & confessus) ideo ex hoc ipso, quod indulgentia & absolutio à poena iniuncta in foro poenitentialem monstratur quod recipiens indulgentiam debet esse verè poenitens & confessus: attestante consueta forma indulgentiarum: in qua dicitur verè poenitentibus & confessis. Differt demum indulgentia à remissione poenarum iudicialium ad forum contentiosum spectantium per eandè particulam: scilicet iniuncta in foro poenitentialem: indulgentia siquidè non liberat à poenis iniunctis in foro cõtentioso, & vique adeo ab illis elõgatur, ut diuus Thomas propterea dicat, religiosos per indulgentiam nò liberari à poenitentis sibi iniunctis in capitulo, & suis prælatis. Ex quibus omnibus apparet, quod diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canonibus, cuncta complectitur quæ ad rationem indulgentiæ concurrunt. Est igitur Ecclesiastica (de qua est sermo) indulgentia, absolutio à poenitentia iniuncta in foro poenitentialem.

CAPVT III.

Obiectiones contra assignatam rationem indulgentiæ.

QVAESTIO.

Num dare indulgentias spectet ad iurisdictionem.

ABET autem dicta diffinitio indulgentiæ difficultate multas & obiectiones, contra tria in illa contenta. Contra illud in primis dictum: scilicet, dare indulgentias est actus iurisdictionis, opponitur à Durando in quarto sent. dist. 29. Tum quia iurisdictione exerceri potest in iniuriam: indulgentiam autem nullus consequi potest iniuriam. Tamen quia nullus potest uti actu iurisdictionis in seipsum: indulgentia autem aliis data potest concedens uti sicut alij. Ab his verò: tum quia Archiepiscopus potest in tota sua prouincia indulgentia dare, ut patet in cap. nostro. extra de poen. & re. & tamen constat Archiepiscopum non habere nisi in articulis quibusdam potestatem in subditos suffraganeorum: extra de offi. or. cap. pastoralis. Tamen quia indulgentiæ dantur etiam deffunctis existentibus in Purgatorio: qui à iurisdictione Ecclesie sunt excepti, ut pote extra hæc vitam: & quos ecclesia non potest ligare, cui data est potestas ligandi atque soluendi super terram tantum.

QVAESTIO.

Num absolutio potius quàm distributio, vel cõpensatione sit indulgentia.

CONTRA aliud deinde dictum, scilicet quod indulgentia est absolutio, non cõpensatione, aut distributio, opponitur communis tam theologorum, quàm canonistarum doctrina, canonizata à Clemente 6. in extrauaganti. v. nigenitus. de poen. & re. decernenti indulgentias fieri per modum distributionis, & cõpensationis, seu solutionis. Dicit enim quod thesauros Ecclesie, in quo sunt recõdita merita Christi & sanctorum, quatenus satisfactoria sunt nò pro seipsis, distribuitur per indulgentias in Christi fideles, ita quod poenitentia nostræ cõpensatur per poenas Christi & sanctorum, dum ex thesauro illo cõceditur cuique quasi pretium poenale, vnde soluat Deo debitam pro suis peccatis poenitentiam. Hæc autè patet contravenire sententiæ, qua dicitur, quod indulgentia est absolutio: quum loq; distat actus absolutiolem iudicialis ab actibus his: quoniam isti actus omnes sunt actus non iudicij proprii, sed communes tam publicis quàm priuatis personis, excepto distributionis actu, cuius tamen differentia ab absolutiolem actu clarè liquet. Opponitur quoque, quod ex illo canone Alexandri 3. non habetur nisi quod dare indulgentiam est actus iurisdictionis in subditum: quod quidè potest verificari ponendo, quod est actus dispensationis, seu distributionis. Nà hic actus est iurisdictionis, & super thesaurum dispensandū & super eum, cui communicatur: quia commune bonum non nisi in partes cõmunitatis distribuendum est: & sic ruit tota diffinitio assignata. Potest quoque & aliter exponi canon ille ut intelligatur causaliter indulgentiam esse absolutiolem, quia causat absolutiolem, dispensatio nanque thesauri dicti causat in illo, cui communicatur, absolutiolem à poena peccato debita, & à sacerdotè iniuncta. Et sic ruit diffinitiolem.

QVAESTIO.

Num indulgentia sit absolutio ab iniuncta poenitentia.

CONTRA tertium demum dictum (scilicet ab iniuncta poenitentia) obicitur. Tum quia diuus Thomas cum multis theologis & canonistis dicit indulgentiam liberare hominem ab iniunctis, & non iniunctis, poenitentis. Tum quia indulgentia tantum valent quantum sonat: ut communiter tenetur: cõstat aut, quod in plenariis indulgentiis nò fit mentio de iniunctis. Tum quia indulgentiæ, quæ dantur pro defunctis, non dantur pro iniunctis: nam non præsupponitur iniunctis

eis poenitentias nō perfecisse, epe qui sunt in purgatorio. Tum quia quā poenitentiarū Romæ iniungeret poenitentia plenariā indulgentiā consequutus, accepit mandatū à Papa, vt non iniungeret poenitentia: vt refert Petr' de Pal. in 4. sent. dist. 20. que. 4. in calce. Tum quia in forma plenariæ abolitionis, quæ cōceditur in morte, continetur restitutio ad innocentia baptismalē, quæ non esset verè effectus, si ab iniuncta tantū poenitentia absolueret.

CAPVT III.

Quæstiones tres circa assignatam diffinitionem indulgentiæ.

QVÆSTIO.

Num quous causa indulgentiæ sit etiā causa quantacunque.

S VNT præterea circa dicta in supra posita diffinitione indulgentiæ tres quæstiones. Prima omnium difficillima est circa causam effectiua indulgentiæ. dictū est enim, quod oportet dante indulgentia fultū esse auctoritate & ratione. In dubiū autem non parū vertitur, an qualibet rationabilis causa dādi indulgentiā, sit etiā rationabilis causa quantacunque indulgentiæ: an potius quædam sit rationabilis causa tantæ indulgentiæ (puta vnus annus) quæ non esset rationabilis causa multo maioris indulgentiæ puta viginti millium annorū. Est autē ratio ambiguitatis quia pro prima parte, hoc est quod causa legitima indulgentiæ est etiā sufficiens causa quantacunque indulgentiæ, extat auctoritas diui. Tho. in 4. sent. dist. 20. expressè dicens, quod indulgentiæ ratio seu causa non exigitur ad mensurandam indulgentiam. Et probat hoc: quia eadem stante ratione Ecclesia modo maiorem, modo minorem dat indulgentiā. Et tandem dicit, quod licet dans indiscretè indulgentias, ita vt homines pro nihilo ab operibus poenitentia retrahantur, peccet, nihilominus consequuntur homines plenam indulgentiā datam: extat (& quam continua experientia Romæ docet auctoritas Ecclesiæ) dantis indulgentiam plenariā pro sola visitatione alicuius Ecclesiæ sine manibus adiutoriis: & in die sancto Paschæ data benedictione à Papa super plateas S. Petri. pronuntiant duo Cardinales indulgentiam plenariā omnibus præsentibus. Si enim hæc causæ sunt legitime causæ indulgentiæ plenariæ, nulla restat causa pia tā parua, quæ non sit legitima causa quantacunque indulgentiæ. Extat & auctoritas veritatis ecclesiasticæ: secundum quam oportet indulgentias tantū valere quāntum sonant: constat autem, quod sonant ex quacunque causa etiam plenariā indulgentiam.

IN O P P O S I T V M autem est: quia à ratione dissonat indulgentiam exigere vltra auctoritatem in dante & charitatem in recipiente, rationabilitatem in causa, ita quod sine legitima causa indulgentia est nulla: & tamen quantitatem indulgentiæ non exigere alicuique ex parte legitime causæ.

Contra quoque rationem est, quod potestas Ecclesiæ quæ nō nisi ministris & dispensatoribus est, nulla ratione dispensandi vtarur in quātitate tam pretiosi thesauri. Et cōfirmatur: quia si in prophans potestate Ecclesiæ ministris ita dispensare, vt dispensatio sit nulla (vt si Papa donaret totū statum tēporalem Ecclesiæ filio suo, quamuis esset rationabilis causa donandi sibi aliquid) multo magis videtur quod errare possit in dispensando thesaurum spiritualium bonorū, ita vt dispensatio sit nulla. vtriusque enim est dispensator nō dominus, in ædificationem corporis Christi mystici, non illius dissipationem. Accedit ad hoc auctoritas apostolica Clemētis 6. in dicta extrauagante, vniuentis: de auctoritate datā à Christo dispensandi hunc thesaurum, dicens, Quem quidem thesaurum per beatum Petrum celi clauigerum, eiusque successores suos in terris vicarios commisit fidelibus salubriter dispensandū: & propriis & rationabilibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali remissione poenæ tēporalis pro peccatis debita tam generaliter, quā specialiter prout cū Deo expedire cognoscerent, verè poenitentibus & confessis misericorditer applicandū. Vbi patet quod non solū rationabiles, sed proprias oportet esse causas quātitatis indulgentiarum.

QVÆSTIO.

Num & quomodo, & quando poenitentia sit necessaria pro consequenda indulgentia.

SE C V N D A quæstio est, an vera poenitentia exigatur tempore, quo indulgentia cōceditur, aut opus exercetur, an extēdatur ad tēpus aliud, quo quis vult illa indulgentia vti. Verbi gratia quo ad confessionē, dat Papa quinque annos de indulgentia omnibus præsentibus, quum infra missam in capella sua singulis diebus dominicis aduentus & quadragesimæ abolitionē facit, si teneor tūc esse verè poenitēs, an sufficiat quod intendit verè poenitere: & tunc vti ista indulgentia quinque annorum: Et similiter quo ad exercitium operis, dat Papa quod dicit septē Psalmos, vel dans tantam elemosynam, habeat, plenariam remissionem semel in vita & semel in mortis articulo, an teneatur esse verè poenitens tempore quo dicit septē Psalmos, aut dat elemosynam.

T E R T I A quæstio est, an oporteat esse confessum, ita quod nullum sit in conscientia mortale peccatum commissum non confessum tempore, quo acquirit quis, & vtitur indulgentia, an sufficiat esse confessum secundum præceptum Ecclesiæ: hoc est semel

in anno. Et est ratio dubij: quia hinc apparet quod verba iudicum sunt secundum iura interpretanda: ac per hoc quod sunt illo anno confessi. Inde verò apparet, quod si non requireretur confessio alia, sufficere dicitur poenitentibus: quoniam in vera poenitentia clauditur propositum obseruandi præcepta Christi & Ecclesiæ.

CAP. V.

Soluuntur obiectiones in 3. cap. posita, contra hoc, quod dicitur indulgentiam, est actus iurisdictionis.

N O N E S T autem difficile ad obiectiones, primò contra assignatam diffinitionem respondere. Fallum nanque est quod Durandus dicit, omne iurisdictionis actū posse in ipso exerceri, quum absolutio sacramentalis sit actus non solū ordinis, sed iurisdictionis (vt pote à non proprio iudice ordinario, vel de legitimo facta nulla existens) & tamen non potest exerceri in inuitū. Sed quod nullus possit exercere actū iurisdictionis in seipso absoluedo & ligado se, verū est: & propterea licet alij aliter sentiāt, cōcedo ego, quod dans indulgentiā alii, non acquirit illā: quia absolues alios, nō absoluit se. Nec tamē est deterioris cōditionis, quā alij, quia & si non per istā viam: per aliam viam potest eandē indulgentiam consequi, scilicet cōmittendo cōfessori suo: vt sic absoluat ipsum, sicut ipse absoluit alios: hoc enim modo Papa subiicit se absolutio sacramentali: & similiter indulgentiæ. eadē ratione Archiepiscopi quoque potestas super totā prouincia ex hoc ipso, quod in quibusdā articulis affirmatur, manifestatur extēdi ad dādas indulgentias in tota sua prouincia: quādo quidem ille est vnus illorū articuloꝝ, qui in iure numeratur, vt Panor. ibidem scripsit. Defunctos autē in purgatorio existentes, extra iurisdictionem Ecclesiæ quidam negāt: eo quod sicut sunt medij inter nos & beatos (dum nos viatores sumus quo ad meritū, vel demeritū, & quo ad poenam & præmiū, & beati extra viam totaliter sunt: qui purgantur autem quo ad meritū, vel demeritū extra viam, sed quo ad poenā, vel præmiū in via adhuc sunt) ita sunt quodammodo subditi vicario Xpi viatoribus dimisso: vt sicut quo ad punitionem adhuc sunt in via ita quo ad releuationem à poenis adhuc subditi iudici viatorū. Sed hæc opinio multa vera dicens nō infert efficaciter in tantum: plus enim requiritur ad subditum iudici viatorum, quā ad huc participare aliquid de via. Exigitur enim quod possit causa sua quantū ad illud quod sapit viæ, cognosci à iudice viatorum: nullus enim potest esse iudex causæ omnino incognoscibilis ab ipso: cōstat autē à Papæ cognitione omnino esse alienas causas existentium in purgatorio: & ideo patet Papā nō posse absoluerē, aut ligare existentēs in purgatorio. Manifestatur quoque hoc item ex verbis Domini: limitatis Petri potestatem super terram: ita quod licet effectus potestatis Petri penetret cælos, dicente Domino. Erit ligatū aut solutū in cælis: iurisdictionis tamen actus terminatur ad hoc, vt sit super terram dicente Domino, Quodcūque solueris, aut ligaueris super terrā. Scriptura autem sacra mortuos non esse super terrā vocat: vt patet Gen. 42. vbi de Ioseph tanquam de mortuo loquentes fratres & pater, introducuntur dicentes, quod non est super in purgatorio: rursus, nō super, sed sub terra esse ex eo patet quod Christus descendit ad inferos: vbi erat limbus Patrum: neque enim fas est credere quod de purgatorio ex euntes animæ atē Xpi mortem: & ad limbum Patrum euntes, ad inferos à superioribus descendit: sed ecōtra ex inferno inferiori ad infernum superius ascendit: quum etiam secundum Philosophos loca quanto superiora, tanto nobiliora sint. Quocirca nō dat Papa defunctis indulgentiam auctoritatiū absoluedo, sed per modum suffragij, quod etiam ipsæ Apostolica litera attestantur, clarè apponunt esse istam clausulam, per modum suffragij, quum pro defunctis dantur indulgentiæ: Et potes videre quod ex hoc ipso diuerso modo dandi indulgentiæ viuus & defunctis, insinuat intentum: nam ex eo quod non audent Ecclesia defunctis auctoritatiū remittere poenas sicut viuus, suffragantur personā induit, concedendo defunctis indulgentiam, monstratur quod indulgentia simpliciter & absolute remissio est auctoritatiū ab Ecclesia facta. Nisi enim esset auctoritatiū remissio, ex applicatione ecclesiasticæ thesauri non oporteret ad suffragij modum descendere, quum ad defunctos extenditur: quibus Ecclesia non nisi suffragari potest.

CAPVT VI.

Solutio obiectionum in tertio cap. contra hoc quod indulgentia est absolutio.

E V I D E N T I A M autem specificam naturā ipsius indulgentiæ oportet nosse duo cōcurrere ad indulgentiā, abolitionē à poenitentia iniunctā & dispensationem spirituum thesauri, applicādo poenā Christi & Sāctorū ad hūc, cui dā indulgentia. Et primū quidē probatum est ex canone Alex. 3. cū dū aut nō solū ex cōmuni Sāctorū doctrina sed ex allata extrauagante Clementis sexti patet. Verū multū interest ad naturā indulgentiæ cognoscendā, an primū indulgentia sit absolutio, an dispensatio. Nā si indulgentia primò cōsistat in absolutioe, dispensatio thesauri accessio-

accessorie cōcurrat ad indulgentiam: vt quia Ecclesia nō potest liberè relaxare debita Deo poenā pro peccato in illū commissio ad hoc, vt remissio sua sit effectiua iungit abolitioni dispensationē poenarū solutarū à Christo & Sāctis, applicādo aliquid earū huic, & aliquid illi: vt sic & remissio fiat effectiua ex adiuncta satisfactioe Christi & Sāctorū pro istis quibus indulgentia datur, & Deo debita pro peccato poenā exoluta inueniatur. Si autē primū indulgentia sit dispensatio predicti thesauri, absolutio ab iniuncta poenitentia accessorie cōcurrat ad indulgentiā: ex eo nanque quod applicatur mihi per indulgentiā tantū de poena recondita in thesauro, sequitur quod sum absolutus ab æquivalenti poena, quam debebam Deo pro peccatis meis exoluere. Quid autem horū, verius sit, nō ex ratione, sed ex facto pendet. nā rationi cōsentaneū est, quod Ecclesia vtroque modo potest indulgentias facere: sed an de facto indulgentias altero tantū, & quo aut vtroque modo faciat, scire oportet si indulgentiæ natura cognoscenda est. Apparet autē prima facie inspicitibus doctores & dictā extrauagantē Clemētis, primū indulgentia locū tenere, dispensationē ecclesiasticæ thesauri, & abolitionem accessorie comitari. cōferenti verò posteriores indulgentias prius apparet Ecclesiā olim fecisse viā indulgentiis principaliter per modū abolitionis, quā necessariō comittatur dispensatio thesauri: à tempore autem Bonifacij 8. primi aitoris perrennis Iubilæi vltimū fuisse, principaliter indulgentiis, distributionē thesauri: & comitater abolitionē à poenitentia: quoniam tāta abūdātia indulgentiarū plenariarū quāta vix credi potest, passim data: super hoc fundari videtur. Et secundū hoc diffinitio indulgentiæ collecta ex sacris canib' quā assignauimus, non est diffinitio indulgentiæ quæ modo sit ab Ecclesia Ro. sed illius quæ olim fiebat: quoniam sacri can. loquitur de indulgentia, quæ erat cōsuetā in Ecclesia, & nō de illa, quæ poterat inueniri de nouo. Sunt enim diuersarū rationū istæ & illæ quo ad naturas: quāuis sint vnus & eiusdē rationis quo ad vltimū effectum qui est remissio poenæ tēporalis debita, pro peccato. Et sic dicēdo cōcordia fieret inter noua & vetera. Sed hæc opinio ponēs de facto indulgentias diuersarū rationū in Ecclesia, dissonat ab vsu Ecclesiæ & Doctorū. nā Bonifacius ipse 8. indulgentiā Iubilæi inchoat ab indulgentiis magnis concessis à prioribus, manifestas per hoc se sectari vltima prædecessorū. Rom. quoque Pont. in hodiernum vsq; diem indulgentias tot annorū, adiuētis tot quadragesimis dando coram se in capella pōtifficia, testantur apertè se modo priorū dare indulgentias: & apponēdo semper explicitè clausulā illā scilicet, In forma Ecclesiæ cōsuetā, nulli dubitationi relinquendū locū quod antiquā intēdunt sequi indulgentiæ formā, & nō inducere indulgentiā alterius rationis. Doctores quoque omnes siue Theologi siue Canonistæ quantū habent in membris me vidisse, de indulgentia vt de vna quadā ecclesiastica actione, & nō vt de actionib' diuersarū rationū tractāt. Vnde vnus rationis de facto esse indulgentiā nūc & olim colligimus: & ipsam primò esse abolitionē comitatā applicatione thesauri ad hūc, cui datur indulgentia, & nō ecōtra: hoc est ipsam esse applicationē thesauri ad hunc comitatā abolitionē ipsius canō sæpe dictus Alexandri 3. mōstrat & cōiunct. Nā si principaliter natura indulgentiæ cōsisteret in dispensatione & applicatione thesauri ecclesiasticæ, ad hūc posset Episcopus Bonon. indulgentiā cōcedere alieno: quoniam tā cōmunicādū alicui thesauro nō exigitur aliquis actus iurisdictionis super illū, sed sufficit auctoritas sup thesauri dispensatione: vt patet in dispensatione thesauri tēporalis. Absolutio autē à poena, per viā sequelæ comitaretur abique aliquo alio actu iurisdictionis: quia tā exoluisset poenā debita, ex poena Christi & sanctorū sibi cōmunicata, ac per hoc alienus, qui solū ad 40. dies poenitentia teneret, ab Episcopo Bonon. per indulgentiā 40. dierū sic absolueretur, quod saltē corā Deo ad nullā poenā poenā teneretur, cuius oppositū in canone habetur, dum dicitur, quod alieno nō prodest indulgentia nisi de cōsensu proprii iudicis. At si quis dixerit, quod quia indulgentia liberat eum, cui datur poenā & corā Deo & corā proprio iudice, quia liberat ab iniuncta poenitentia: & alienus Episcopus licet communicando poenā thesauri non subdito poenitentiam iniunctā pro illo exoluat corā Deo, nō tamen corā proprio iudice, & ideo remanet ille adhuc ad poenitentia iniunctam obligatus corā proprio iudice (sicut si sine indulgentia aliqua per alia opera satisfactoria totā poenā exoluisset peccatis suis debita, & poenitentia iniunctam à sacerdote non peregisset, remaneret obligatus in foro Ecclesiæ ad poenitentiam iniunctā peragendā) idcirco Alexander 3. dicit quod indulgentia nō subdito non prodest, scilicet in foro Ecclesiastico, in quo iura sūt. Aduertat sic dicens quod si indulgentiæ natura principaliter consistit in cōmunicatioe thesauri exoluentis poenā corā Deo, & absolutio iudicialis comes ponitur, nō debebat consultus Alexander respondere negatiuā simpliciter & absolute, dicendo quod non prodest nisi de licentia proprii iudicis: ex quo oppositum verum est simpliciter & absolute: quia vnaqueque res simpliciter & absolute iudicatur secundum suā naturā, & non secundum concomitantia.

Imo hæc ipsa responsio mōstrat intentū: quia duobus concurrētibus ad indulgentiā (altero pertinēte ad Ecclesiā & Deum, scilicet dispensatione & cōmunicatioe thesauri poenam debita exoluentis corā Deo: altero pertinēte ad Ecclesiā tantū, scilicet iniuncte poenitentia solutio in foro Ecclesiæ) si indulgentia est principaliter & essentialiter illa thesauri cōmunicatio, debebat affirmari: quod p̄dest non subdito, ex quo illā quo ad principale & essentialē cōsequuntur. Et quia negatū est illis prodest, dicimus inde quod indulgentia principaliter & essentialiter est absolutio, quā quia non subditō cōsequi nequit, ideo indulgentia ab alieno nō sibi prodest tā quo ad Deū, quā quo ad Ecclesiā. Et hic est planus sensus illius decretalis absq; extorsione aliqua vt patet intuitū. Est igitur indulgentia quæ de facto olim vsa est, & nunc vtitur Ecclesia vnus rationis: & est principaliter ac essentialiter absolutio iudicialis in foro poenitentia, annexam habens communionem thesauri passionū Christi & Sāctorum. Et confirmatur hoc ex forma plenariæ indulgentiæ, quando per viam cōmmissionis fit. Cōceditur siquidem quod possit plenariē absolui in vita & in morte: cōstat enim quod non est sermo de abolitione sacramentali, sed spectante ad indulgentias: & cōstat quod per modum & verbum abolitionis confertur. Et constat quod eiusdē est rationis indulgentia collata sine ministro medio absolue, cum Papa dat indulgentiam præsentibus, aut visitantibus, &c. & quum per ministrum medium concedit quod semel in vita, & semel in morte plenariē absoluat. Tenet igitur absolutio primū in indulgentiæ ratione locum.

AD O B I E C T A igitur ex cōmuni doctrina falsa auctoritate multorū Ro. Pontificū, dicitur, quod non cōtrariatur doctrina hæc assignatæ diffinitioni: quoniam nō docet principaliter indulgentiam esse applicationē thesauri: sed docet vnde est valor, & effectiua indulgentiæ ad remissionē poenæ Deo debita pro peccato, videlicet ex thesauro spiritualis dispensatione. Et ad hæc efficaciam spectat modus solutiois, cōmmissionis, distributionis, cōmunionis, dispensationis & similis, quum dicitur quod indulgentiæ valent, aut dātur per modū dispensationis, & huiusmodi, & non spectant hæc ad principale actū indulgentiæ, qui est iudicialis in foro poenitentia absolutio: ppter quæ exigitur quod indulgentia fiat à proprio iudice: & si est non à proprio iudice facta, nulla sit vt ex sæpe dicti Alexandri 3. canone patet. Nec suscepit canon ille obiectionē prius expositionē, scilicet, quod indulgentia est distributio inter subditos, quoniam distributio arctata ad subditos vt partes cōmunitatis, est actus iustitiæ distributiue, exigēs æqualitatem proportionalem in suis formis: vt patet in 5. Eth. quod alienū constat esse ab indulgentia ex ipso Ecclesiæ vsu tā modernū, quā antiquo. Refutat quoque alter dictus canon, deinde obiectionē expositionē, scilicet quod licet sit illi, quod indulgentia est absolutio casualiter: hoc est, quod est dispensatio thesauri causans abolitionē: quoniam si sic esset, non esset opus proprio iudice ad cōsequendā remissionē poenæ, peccato debita ab alieno Episcopo indulgentiā cōcedente, quādoquidē absolutio per viā sequelæ comitaretur ex applicatione thesauri facta à potēti dispensare thesauro. Dispensatio siquidē thesauri nō exigit iurisdictionē super personis, quib' donatur, sed super thesauro: lat enim est personis illis, vt sint capaces cōmunionis illius, quæ quidem capacitas in proposito consistit in hoc, quod homo sit verè poenitens & confessus. Vrgetq; tantō magis canon iste quāntū creditur indulgentiam valere ad remittendas poenitentias non iniunctas: constat enim quod respectu nō iniunctarum poenitentiarū nullus requireretur proprii iudicis consensus, si indulgentia esset essentialiter cōmunicatio thesauri. Communicatio siquidem mihi ab alieno Episcopo thesauro, corā Deo soluisse, & coram proprio iudice non remaneret ligatus, quippe qui nō erat ab eo ligatus ad aliquam iniunctam poenitentiam. Quia igitur hoc est falsum, restat vt indulgentia sit essentialiter absolutio: cui annexatur dispensatio ecclesiasticæ thesauri ad hoc, vt absolutio à poena sit effectiua, non solum quo ad Ecclesiā, sed etiā corā Deo. Et si perspicaciter intuiti fuerimus ordinē manifestatū vsus thesauri ad vsum indulgentiæ, videbimus ex eo intentum, scilicet quod indulgentia est essentialiter absolutio. Nam quum viderent Doctores Ecclesiæ absque sacramentali medio remittere poenas peccatis cōfessis debitas, nec ab ecclesia instructi essent quomodo huiusmodi remissiones valerent, supponentes Ecclesiam absoluerē à vinculo poenitentiarum, in varias inciderunt opiniones de efficacia huiusmodi remissionis, seu abolitionis: quibusdam nescitibus hunc Ecclesiæ militantis thesaurum: opinantibus abolitiones has in foro tantum militantis Ecclesiæ liberare à poenitentia, aliis non curantibus de hoc thesauro, putantibus ex potestate data Petro posse Papā remittere liberaliter poenas peccatis debitas, ita quod nec hic, nec alibi oportet illas exoluere, aliis dicentibus, quod absolutio seu (quod idem est) remissio effectiua habet etiam corā Deo ex applicato thesauro passionis Christi & Sāctorū: quorum dogma approbati meruit ab Apostolica sede. Hæc siquidem manifestant, quod pro

pro certo supponebatur ab omnibus essentia indulgentiæ, quod esset remissio, & ad inuestigandum ipsius efficaciam, tot concurrerunt opiniones multiplicatæ valde: quas nunc omitto, quia sat est proposito omnes cõuenire in præsupposito genere indulgentiæ, scilicet quod est absolutio seu remissio.

CAPVT VII.

Solutio obiectiõnum in 3. cap. contra hoc, quod indulgentia respicit poenitentiam iniunctam.

NON parua præterea intelligentia opus est ad euidentiam habendam de poenitentia, à qua absoluit indulgentia, dum sacri canones non nisi de iniuncta mentionem faciunt: Doctores autem ad iniunctas & non iniunctas extendunt. Et licet Doctorum opinio, quam etiam sequuntur se dicit diuus Tho. magnificenda sit: quia tamẽ huius rei veritas ex facto p̄det, & in facto consistit, & sacri canones solum de iniuncta faciunt mentionem, ideo tenendo certum, & dimittendo incertum, definita est indulgentia, quod est absolutio à poenitentia iniuncta. In Concilio siquidẽ Lateran. sub Inno. 3. determinatur potestas episcopalis circa indulgentias, & expressè post tempora indulgentiæ decreta, subiungitur, De iniunctis poenitentis indulta remissio nõ excedat, in c. quum ex eo. de poen. & re. Vbi secundũ textum & oēs Doctores episcopalis potestas dandi indulgentias, limitatur: quod non esset verũ, si indulgentia absolueret à non iniunctis. Nã si indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis poenitentis, & Episcopalis potestas est restricta solum quo ad iniunctas poenitentias, consequens est, quod respectu poenitentiarum non iniunctarum nõ sit limitata episcopalis potestas: quod cõtra textum esse constat, obuiantẽ expressè indiscretis indulgentiis simpliciter & absolutè: & conera Doctores ex illo textu affirmantes limitatã esse Episcoporum potestatem circa indulgentias absolutè. Quod etiam patet in c. nostro. eo. tit. Vbi Archiepiscopus dicit non posse excedere circa indulgentias statum illius capituli. Nec potest responderi quod restricta potestate quo ad poenitentias iniunctas, intelligitur & restricta quo ad non iniunctas: quoniã restrictio potestatis quo ad maiora, nõ infert restrictionẽ eiusdẽ quo ad minora, quãuis e contrario restrictio, quo ad minora, à fortiori refertur à maioribus. Sed plus est remittere iniunctas, quã non iniunctas: tum propter vinculum duplex ibi, & simpliciter hic: tum propter forum ecclesiasticũ ibi, qui non interuenit hic: igitur ex hoc, quod limitata esset quo ad iniunctas, episcopalis potestas, nõ propterea limitata esset quo ad nõ iniunctas, si indulgentia respiceret iniunctas & nõ iniunctas. Nec potest rursum dici, quod quia poenitentia iniuncta est principalis materia indulgentiæ, ideo prohibitio indulgentiæ de iniunctis infert prohibitionẽ etiam de non iniunctis, quia accessoriũ sequitur principale: & sic materia indulgentiæ principalis quidẽ, sed non sola est poenitentia iniuncta. Nam hæc responsio nostrum infert intentum: & quod rectè distincta est indulgentia per iniunctam poenitentiam, (vt pote principale materia) & quod iniuncta poenitentia sic est principalis materia indulgentiæ, vt ipsa principali materia subtracta subtrahatur accessoria: ac per hoc si indulgentiæ nõ subternitur iniuncta poenitentia, intelligitur non subterni eidẽ poenitentiam non iniunctam, quod esset voluntarium: quum nullo canone, nulla ratione futurũ inueniatur, si indulgentia liberat ab vtraque poenitentia, quod non liberet ab vna sine altera. Est ergo iniuncta poenitentia & principalis & sola materia indulgentiæ secundum sacros canones intellecta. Seruauit quoq; Ecclesia multo tẽpore hunc stylum, vt exprimeret in literis relaxationẽ ab iniunctis poenitentis: intantum vt Durandus cum dixisset in 4. sent. quod indulgentiæ tantum valent, quantum sonant, subiunxit, Sonant autẽ quod ab iniunctis poenitentis liberant. Quocirca quando non exprimitur, an ab iniuncta vel nõ iniuncta poenitentia liberat, intelligitur de iniuncta: quia verba iudicis sunt intelligenda secundum formam iuris: in iure autem solum fit mentio de iniunctis: igitur de iniunctis tantum poenitentis intelligenda est indulgentia data simpliciter & absolutè. Expositio verò dicens, quod ly ab iniunctis poenitentis intelligitur subintellecta cõiunctione etiam (ac si diceretur etiam ab iniunctis poenitentis) non est expositio, sed diuiniatio: nõ si liceret in textibus apponere ly, etiam, infiniti text. subiecti essent diuinationi, quandoque etiam contra textum: vt facillè patet discurranti. Attestatur autem sic esse intelligendum, ratione Ecclesiæ consuetudo in viridi obseruantia consistens: dum Ro. Pon. singulis diebus Dominicis & Quadragesimæ & Aduetus, dat omnibus præsentibus quinq; vel septem annos & totidem quadragenas de vera indulgentia. Exprimendo siquidem tot annos, & totidem quadragenas, manifestat se loqui vt canones poenitentiales loquuntur, taxantes poenitentias per annos & quadragenas. Cumq; de illis taxatis per sacros canones annis & quadragenis liberat illos, proculdubio quid ad illos & illas sunt obligati, monstrat ab iniunctis poenitentis tantummodo indulgentias datas liberare. Accedit ad hoc, quod cõmuni forma indulgentiarũ fit per tẽpora: puta dies,

quadragenas, annũ vel annos: quia sic taxatæ sunt poenitentia in sacris canonibus. Nec obstat quãdo sit plenaria indulgentia: quoniã plenitudo etiam plenissima nõ mutat substantiã, sed auget quantitatem ipsi substantia: vt patet. Et propterea si poenitentia, à qua liberat indulgentia, est substantia liter poenitentia iniuncta, quantumcũque indulgentia sit plenissima, nõ liberat nisi ab iniuncta. Et alia quidẽ liberat ab iniuncta vnius anni, vel tot annorũ, aut dierũ: plenissima autẽ liberat à tota iniuncta, sicut si per quorũ data indulgentia est (puta remissionẽ tertie partis) liberat à tertia parte iniuncte poenitentie. Et si queratur an intelligatur hic de poenitentia iniuncta tã à iudice, quã à iure, an de iniuncta tantũ à iudice, respõdetur q̄ quũ à iure nulli sit poenitentia iniuncta, sed taxata iniungenda, ideo dicẽdo quod liberat solum ab iniuncta, soluta est questio. Et probatur q̄ dicitur, quia ad poenitentia iniuncta ille, cui iniuncta est, tenetur: nullus autẽ tenetur ad poenitentias taxatas in canonibus poenitentibus, nisi sibi specialiter imponatur: igitur poenitentia illa nõ sit iniuncta. Sed Ecclesia sic vt præsupponit homines egerẽ remissione poenitentiarũ debeatũ pro suis peccatis, ita præsupponit verè poenitentibus & cõfessis iniunctas esse poenitentias secundũ sacros canones, pensata tamen qualitate personarũ & aliis meritis p̄landis, & supponens illos esse obnoxiosos iniunctis poenitentis: dat illis indulgentia seu remissionẽ iuxta formã canonũ poenitentiarũ. Quocirca multũ verisimile ac rationi cõsentaneũ est, vt ortũ habuerit indulgentia à poenitentia vinculis, quibus olim alligabatur à cõfessoribus iuxta canones poenitentiales: hinc enim perseuerat vsq; hodie, vt dictũ est, indulgentia tot annorũ & tot quadragenarum: hinc indulgentia absolutio est, quã à proprio iudice fieri iura testatur: hinc emanauit opinio illa, quamuis falsa, quod indulgentia solum valent quo ad forũ Ecclesiæ militatis: hinc omninũ est cõsonantia canonum. Cum his tamẽ scito, quod licet indulgentia tam prouisus quã defunctis sic sint secundũ iura interpretanda: quũ nõ sint melioris cõditionis defuncti, quã viui, quo ad cõsequenda indulgentias (imò sint deterioris, quia ad eos nõ perueniunt nisi p̄ suffragia) si tamẽ Papa daret alio modo indulgentia, scilicet nõ solum ab iniunctis, sed etiam à quomodo libet debitis poenis pro peccatis, dicẽdũ fecus esset: potest enim absoluerẽ à poena debita licet nõ iniuncta, dũmodo culpa remissa sit. Vnũ autẽ hætenus p̄fices sic dederit indulgentia, nescio. Si enim verum est, quod Petrus de Pal. refert (q̄ etiam Ioannes Monachus in extrauagati Bonifacij 8. de Iubilæi expositione refert) nõ ex litera, sed ex intentione Papæ illius, scilicet Bonifacij 8. habetur, quod non solum ab iniuncta, sed iniungenda intendebat liberare per illam indulgentiam plenissimã. Sed vereor, ne Bonifacius non vt Pontifex, sed vt doctor & illius opinio sit lektor, illa dixerit verba. Nec inconuenit ipsum vt doctorem minus benè dixisse: quum etiam dixisse referatur ab eodem ibidem, quod indulgentia illa liberabat etiam à votis: quod cõstat non nisi extorẽ posse benè intelligi, perspecta illa Iubilæi extrauagante. Quocirca propter huiusmodi, quæ ex literis non constant apostolicis, non est recedendum à iuris tramite recto: quo cõfessor iniungere debet poenitentiam, etiam si ipsemet vt minister indulgentiæ statim absoluturus sit eundem poenitentem plenariè à poena.

¶ Ad id verò quod ex forma plenariæ absolutiois obicitur, dicitur quod de autoritate talis forma quicquid sit, potest dupliciter exponi primò, vt intelligatur edita secundũ opinionẽ illam valde, vt videtur, cõmunem, scilicet quod indulgentia liberat ab iniunctis & non iniunctis poenis. Nec mirũ alicui videatur si Ecclesiæ ministris in formis huiusmodi vtantur opinatis: quum in præfatione communi vtatur Ecclesia opinione dicentiu cælos esse animatos, dum inter creaturas intellectuales cælos inseruit dicens, Maiestatem tuã laudant Angeli, adorantq; dominationes, tremunt potestates, cæli calorũq; virtutes, ac beata Seraphim. Et q̄ cum formidine aliqua vtantur Ecclesiæ ministri opinione illa in hac forma, insinuat ex eo, q̄ ibi opponitur, quantum se extendunt clauis Ecclesiæ: vt tributantis enim sunt verba hæc. Secũdò, quod intelligatur ex meritis indulgentiæ: ita quod restitutio ad puritatem baptismalem non intelligitur fieri simpliciter, & absolutè, sed quantum est ex parte indulgentiæ. Præsumit enim Ecclesia arbitratas ac iniunctas esse verè poenitentibus & cõfessis condignas poenitentias: ac per hoc absolueno ab iniunctis, præsupponit se absoluerẽ ab omnibus poenis illis debitis, & consequenter restituerẽ innocentiẽ baptismali. Et hoc sic esse intelligendũ attestatur: quia proculdubio præsupponit in hac forma Ecclesiæ poenitentẽ esse contritiũ de omnibus venialibus: alioquin restitutio ad puritatem baptismalẽ locũ non haberet. Et quia vtraque præsuppositio est facti, & tenet se ex parte poenitentis: ideo forma illa efficit: quãtũ ex parte est indulgentiæ, si fiat in patente benè disposito per iniunctas poenitentias, efficit simpliciter & absolutè inueniri. Et ab effectu suo deficere potest, si de facto poenitẽ nõ requisita omnia ad hoc, vt absolutio ab omnib; iniunctis, sit absolutio ab omnib; simpliciter debitis, p̄ peccatis poenis habeat: q̄ tunc accidit, q̄ nõ est per susceptas condignas

poenitentias dispositus. Quæ indispositio poenitentibus merito imputatur: quia ob cõmuniẽ poenitentiu imperfectionẽ, condignæ non dantur secundum sacros canones poenitentia. Nec debent poenitentes ex imperfectione sua reportare cõmodũ indulgentiarũ: vt scilicet valeat eis ac si iniunctas suscepissent condignas poenitentias: nõ enim debent æquiparari illis: qui condignas acceptarunt secundũ sacros canones poenitentias: quorũ misera mater Ecclesia indulgentia leuamẽ illis cõtulit. Et meritò, quia iã sponte susceperat peragendas hic cõdignas poenitentias: quod cõstat nõ amplecti à moderatis poenitentibus, quibus pro multis & magnis peccatis exigua poenitentia sufficit. Cõsonat autẽ hæc doctrina Eccle. Ro. cõsuetudini: quum in illa viua voce, indulgentiæ cõcedantur apposita semper clausula ista, videlicet in forma Ecclesiæ cõfuerat: constat enim quod forma Ecclesiæ nõ potest melius interpretari quã forma Ecclesiastica iuris secundũ quã clausula hæc nõ solum denotat ly, verè poenitentibus & cõfessis, sed etiam ly, ab iniunctis poenitentis. Et cõfirmatur: quia cõsentaneũ rationi est, vt iudex Ecclesiasticus iudicet non nisi de delatis ad suum iudiciũ, & nõ de relictis ab eodẽ se impediatur, illa enim quæ ad ecclesiasticũ forum nõ sunt delata (qualia sunt peccata non confessã) rationabiliter ab ecclesiastico iudice absolutioe aliena sunt: vt sicut nõ ligat nisi pro cognitis in foro Ecclesiæ: ita non absoluit nisi à cognitis in eodẽ. Oblata præterea ad forum ecclesiasticũ per confessionẽ, & à iudice minori poenitentia punita, tanquã derelicta quo ad reliquã partem poenitentia in foro ecclesiastico videntur, præsumit enim Ecclesia cõfessores ritè arbitratos iudicasse poenitentes esse sibi ipsis relinquẽdos, quo ad reliquã satisfactionis, ac per hoc ecclesiastica censura poenitentialis fori nõ se ampli impedit de illis. Quo fit, vtsicut ad ecclesiasticũ iudiciũ nõ redit reliqua satisfactio quo ad vinculu ita nõ redeat quo ad absolutioẽ: vt pari ligandi soluẽdũque ritè passus currat. Ab iniuncta igitur tantũmodo poenitentia Ecclesiastica indulgentia de iure cõmuni liberat tam viuos, quã defunctos: idem est enim quod per indulgentia viuis & defunctis datur: licet modus dandi sit diuersus, vt patet ex dictis. Et sic valet quantum sonant sanè intellecta secundũ formã iuris: vnde nulla fraus ab Ecclesiæ ministris in his cõmittitur, si aliter quã secundum iura intelligat multi indulgentias, & sic illis vtantur, & conse qui illas credat: nulli siquidem noxiã opinionẽ permittere quid nocet? At si dixerit quispiam, cum hodie non iniungatur frequenter poenitentia indigentes tanto tẽpore, vanus erit accessus ad indulgentias: responderetur quod propterea non est vanus: quia per indulgentias relaxatur poenitentia iniuncta: quæ sunt facta in peccato mortali: quæ etiam in foro Ecclesiæ exoluta erant; non tamen in foro Dei: & propterea per indulgentias remittuntur, vt pote iniunctas, & nõ adhuc Deo exolutas. Doctrina igitur dicentium indulgentiam ad iniunctas & non iniunctas poenitentias se extendere, vera est quantum est ex efficacia populi conuenire indulgentias: nos autem dicentes indulgentiam remittere poenitentias iniunctas tantum, verum quoque dicimus de indulgentia secundum iuris formam concessã.

CAPVT VIII.

Responsio ad questionem de indulgentia causa, primò propositam in capite quarto.

AD DIFFICILLIMAM autem quæst. de causa indulgentiæ propositam, respondere quamuis temerariũ forsan cõsuetur, dicendũ tamen est ratione: duce quid sentidẽdum est de illa: oportet enim & Ecclesiæ prædicationẽ saluare, vt vera est, & fideles pascere pane intellectus. Dicendũ est igitur ad quæstionẽ, quod non quacunquẽ causa sufficit ad indulgentia dandam, sufficit etiam ad quantumcũque indulgentia dandã: ac per hoc indulgentia data sine legitima causa ad dandã tantam indulgentia non valet quo ad quantitatem, in qua exceduntur limites legitime causæ. Probatur hoc multipliciter. Primò autoritate Concilij Lateran. sub Inno. 3. vt enim habetur extrã, de poen. & re. cap. cũ ex eo. per indiscretas & superfluas indulgentias eneruatur poenitentialis satisfactio. Ex hoc enim habeo, q̄ indulgentiæ indiscretæ & superflue nõ adimplent satisfactioẽ poenitentialem, sed eneruatur: nisi quis adeo desipiat, vt idẽ putet adimplere & æneruare, quæ cõstat esse contraria. Et quũ constat, quod proprius fructus indulgentiæ est adimpletio satisfactiois poenitentialis: consequens necessarium est, vt per indiscretas superfluasque indulgentias (quæ proculdubio sunt illæ quæ ex quacunq; pia causa fiunt magne valde) nõ cõsequatur poenitentialem satisfactioẽ à nobis debitã, adimpletã esse pro nobis à Christo & Sanctis: nõ si per indiscretas huiusmodi indulgentias hoc consequeremur, non eneruaretur: sed adimpleretur poenitentialis satisfactio. Sed dum indiscretè huiusmodi indulgentiæ infruolus sunt secundum veritatẽ ad satisfactioẽ poenitentialem adimplendã, & poenitentes putãdo sibi eas prodesse, omittunt satisfactioẽ poenitentialem, eneruatur in veritate poenitentialis satisfactio: vt sacer canon dicit. Probatur idẽ secundò autoritate Clem. 6. in dicta extrauagãte, vniuentus, quoniã dicit, Et pro-

priis & rationabilibus causis nõ pro totali, nunc pro partiali remissione poenæ tẽporalis, &c. vt allegatũ est in cap. 4. Si enim nõ solum rationabiles, sed propriæ sunt causæ nunc totalis, nunc partialis remissionis, sequitur manifestè q̄ nõ sunt cõmunes omnes causæ indulgentiæ ad totalẽ remissionẽ, sed aliqua pia causa est propria & rationabilis causa partialis remissionis, quæ nõ est totalis: alioquin nõ esset causa propria remissionis partialis, sed cõmuni partiali & totali: cuius oppositũ literæ Apostolicæ sonat. Probatur tertio ratione idem. Legitima causa in indulgentiis requiritur secundũ omnes ad saluandã intentionẽ Christi & Sanctorũ: vt scilicet applicet cõsequẽtib; indulgentia passiones Christi ac Sanctorũ: ac si pro istis ex intentione specialiter illas sustinuisset: sed intentio Christi & Sanctorũ nõ saluatur ex quacunq; pia causa quo ad quantitatem: ergo non quacunq; pia causa sufficit ad quantũcũque indulgentiam. Probatur minor: quia intentio Christi sui pati pro Ecclesia in cõmuni: est enim passio Christi causa vniuersalis: intentio quoq; Sanctorum fuit pari vltra propriam expiationem pro Ecclesia. Est enim eiusdem rationis quo ad hoc, q̄ esse cõmunem, passio Sanctorũ cum passione Christi: quia passio Sanctorum est cõsumptio passionũ Christi: restatẽ hoc Apost. ad Col. 1. dicente, Adimpleo ea quæ defunt passioni Christi in carne mea, pro corpore eius quod est Ecclesia. Ex hoc quippe loco sumptus est thesaurus Ecclesiæ quo ad passiones Christi & Sanctorum ab Aug. super Plal. 61. dicente ex hoc loco: Tantũ ergo pateris, quantum ex passionibus eius inferendum erat vniuersæ passioni Christi: ad cõmunem hæc quasi temp. quisq; pro modulo nostro exoluimus quod debemus, & pro posse virium nostrarũ, quasi canonẽ passionum inferimus: paritoria plena passionũ non erit, nisi quum seculum finitũ fuerit. Quãuis quo ad passionẽ Christi ex infinitate per sonæ patiens sumi probetur, & ex autoritate Io. in 2. c. primæ suæ can. dicitis: Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non autẽ pro nostris tantum, sed etiam pro totius mundi: constat enim, q̄ propitiatio pro peccatis totius mundi excedit omnes poenas debitas à consequẽtib; indulgentias. Ex quibus haberi facillè potest, intentionẽ Christi & sanctorũ quo ad poenas in thesauro reconditas esse, sicut bonũ cõmune Ecclesiæ: ac per hoc currat casus boni cõmunis, constat autẽ quod bonũ commune dispensandũ suapte natura est: dispensatio verò, sicut aduersatur donationi ad libitũ, ita cõtrariatur incõmẽsuratã distributioni: dispensationis siquidẽ rationẽ absque mẽsura intelligere nequeo. Est igitur intentio Christi & Sanctorũ, vt passiones suæ nõ pro libito applicentur huic, vel illi, sed iuxta mẽsurã opportunã ad fidem Ecclesiæ dispensentur huic, vel illi: sicut in reliquis cõmunitatib; cõmuniũ bonorũ dispensatio ex mẽsura opportunorũ ad bonũ, quod est finis illi cõmunitatis, sumitur. Constat autẽ manifestè, quod nec omne opportunum ad bonũ ecclesiæ est æqualẽ, nec Ecclesiæ finis exigita qualiter quodcũq; opportunum etiam vnum & idem diuersis temporibus, vt patet, nisi igitur iuxta mẽsurã opportunitatis, seu opportunorum ad Ecclesiæ bonũ applicentur passiones in thesauro Ecclesiæ reconditæ, nõ saluatur intentio Christi & Sanctorum. Et si adiunxeris, quod variã mẽsurã opportunorũ ad Ecclesiæ bonum, nõ omnis pia causa respondet, per species quod non quælibet pia causa sufficit ad quantamcũque indulgentia. Et confirmatur: quia dispensatio credita Petro, & successoribus imitari debet dispensationem factam ab ipso Christo: omnis enim Christi actio nostra est instructio, imò sic agendo formã instituit nostrarum actionum. Cõstat autẽ, quod Christus eundẽ thesaurũ dispensat cõmẽsuratẽ iuxta concurrentes conditiones causarũ mediãrũ: vt patet ex differentiã dispensatione eiusdẽ per sacramentũ Baptismi, quo tota poena exoluit, & per sacramentũ poenitentia, quo nõ tota poena soluitur: ergo ipsi vicario cõmẽsuratã quoq; applicationẽ dicti thesauri creditã esse, rõnabile est. Et est tanto pbabilior hæc ratio, quãnto actio sacramentalis eminẽtior, & efficacior causa media est, quã actio iurisdictionalis, quã deũ indulgentia. Et cõfirmatur rursum: quia cõstat prælatos oēs Ecclesiæ non nisi ministros & dispensatores esse: tota igitur eorũ potestas supra thesaurũ Ecclesiæ infra limites dispensatiue potẽtiẽ clauditur. Ex quibus habemus, quod nõ saluatur intentio Christi, & Sanctorum in applicatione thesauri sui, nisi dispensando applicentur passiones in illo reconditæ huic vel illi.

¶ AD OBIECTA autem in oppositum, dicimus, quod inter duas extremas opiniones incedimus mediã. Putantes enim efficaciam indulgentiæ quantificari secundum causam indulgentiæ extremi sunt, contra quos diuus Thomas processit: quia causa indulgentiæ non est propria causa remissionis poenæ, quæ est fructus indulgentiæ: sed propria causa remissionis poenæ est passio Christi, & Sanctorum applicata huic. Existimantes autem omnem legitimã causam indulgentiæ, esse legitimã causam quantũcũq; indulgentiæ, extremi quoque sunt, contra quos procedim. Media autẽ via est opinari, quod causam indulgentiæ oportet esse legitimã causam tantẽ dispensationis: ita quod causa indulgentiæ est

quia non est propria causa remissionis poenae: ideo non quantificat illam: & quia est propria causa dispensationis, ideo quantificat dispensationem: quantitas enim effectus propriam causam consequitur. Quod autem causa indulgentiae sit propria causa dispensationis, ex hoc patet, quod actus applicandi indulgentiam carens legitima causa indulgentiae, non est dispensatio, & secundum communem Doctorum doctrinam non est indulgentia. Quia igitur concurrentibus reliquis ad indulgentiam requisitis, sola legitima causa deficiente actio dandi indulgentiam non est dispensatio: habemus, quod causa legitima constituit actum dandi indulgentiam, in hoc quod est esse dispensationem. Et si subiunxeris, ut iam dictum est, quod propria causa quantificat effectum, apparebit quod sicut dispensationem oportet causari a causa legitima, ita tantam dispensationem oportet ex causa legitima, tantam dispensationis procedere: alioquin dispensatio ipsa dependeret ex causa propria legitima, & quantitas dispensationis non dependeret ex propria causa legitima ipsi quantitate. Quod secundum Philosophiae processum monstrum esset: quoniam in reliquis magnitudine effectus magnitudini causae illius rei responderet: magnus enim calor ex magnitudine calefactantis procedit, & sic de aliis. Non dicimus ergo quod remissio poenae attendatur penes quantitatem causae pro qua fit indulgentia: sed dicimus, quod actus dandi indulgentiam oportet quod habeat causam insufficientem ad hoc, quod tanta applicatio passionum Christi & Sanctorum ad hos nunc, &c. fit verè dispensatio earundem. Et quia dispensatio habet, ut propria causam, bonum Ecclesiae seu pietatem, dicimus consequenter, quod non quodlibet Ecclesiae bonum, seu non quaecumque pietas sufficit ad minorem dispensationem, sufficit etiam ad quantumcumque maiorem: sed quantitas dispensationis consequitur suapte natura magnitudinem suae causae. Magnitudinem autem causae dico non secundum se, hoc est non secundum quantitatem, quam in se habet, sed secundum relationem ad Ecclesiae bonum: nam idem labor, eadem elemosyna, eadem deuotio, & huiusmodi est, quandoque ut parua ratio indulgentiae, & quandoque ut maxima ratio indulgentiae. Et ideo quandoque ex causa eadem secundum se datur indulgentia parua & quandoque maxima: & apparet quod sit eadem causa totaliter, & non est eadem in veritate, sed secundum se: est enim relata valde maior se ipsa absolute.

¶ Verbi gratia, visitatio Ecclesiae sancti Petri aequalis est secundum se hodie, & in anno Iubilaei, sed non est aequalis relata ad bonum Ecclesiae: quoniam relata ad professionem vnitatis Ecclesiae sub vno capite Petri successore (ad quod in anno Iubilaei refertur ab vniuerso orbe terrarum) est immensa causa indulgentiae. Et similiter manere in platea sancti Petri in die Paschae pro benedictione non est absolute ratio magna indulgentiae, sed quod profiteamur vnitatem ecclesiasticam sub vno capite, & viuam cõseruamus autoritatem vniuersalem & plenissimam Ro. Põr, immensa est ratio indulgentiae, & sic de aliis. Et ideo non est mirum, si ex eadem ex se causa, nunc maior, nunc minor sit indulgentia. Quauis etiam hac varietas possit aliunde provenire: ex hoc, scilicet quod causa legitima tantae dispensationis non intelligitur ad modum puncti indiuisibilis, sed in latitudine quadam consistit, infra quam etiam si indiscretè prælati indulgentiam det, ac propterea peccet, valet tamen. Ac per hoc habes quomodo verificare potes obiecta ex autoritate Doctorum & Ro. Ecclesiae.

¶ Ad id verò quod obicitur ex autoritate veritatis Ecclesiae (puta scilicet non valent, ut sonant) dicitur quod quia causa indulgentiae sortitur magnitudinem ex relatione: & relationis huiusmodi discutere ac petare non est cuiusque, sed dantis indulgentiam: ideo Ecclesia rationaliter praesumit pro dante indulgentiam, ut pote iudice. Praesumit enim de iure pro iudice semper, nisi manifestè appareat error, & supponens ex causa legitima datam tantam indulgentiam, veritatem praedicat: sicut absque falsitate praedicat talem sanctum, supponens illum rite canonizatum. Ita quod dato, quod iste canonizatus non esset sanctus, sed damnatus, Ecclesiae doctrina aut praedicatio non esset mendax aut falsa: quia hic non pertinentia ad fidem non intelliguntur affirmari & praedicari nisi cum grano salis hoc est stantibus communiter praesumptis. Praesumit enim Ecclesia canonizationem rite factam, & similiter indulgentiam rite datam: & sic praedicat indulgentias valere quantum sonant. Sed sicut potest interuenire error humanus in canonizatione alicuius Sancti (ut S. Thom. dicit) ita potest interuenire error humanus in collatione indulgentiae. Si quis autem putet Ro. Pontificem non posse errare in istis particularibus actionibus (quales sunt dispensationes bonorum, tam temporalium quam spiritualium Ecclesiae) putet quoque ipsum non esse hominem. Verum quia nulla fortè est tam parua secundum se pia causa, quae non possit esse maxima ex aliqua relatione: ideo non velle iudicare an ista vel illa causa posita in indulgentia sit sufficiens, si non vis errare. Habes autem ex his, duo. Primum, quomodo intelligenda sit indulgentia, si fiat principaliter per modum dispensationis communis, aut applicationis thesauri Ecclesiastici: quoniam habet

dicta ad huiusmodi communicationem spectant. Deinde quare mentibus nonnullorum fidelium insita sit ambiguitas nonnulla de effectu indulgentiarum: quia enim latet eos rationalitas causae tantae indulgentiae, ideo scrupulum incurrunt, & admirari non desinunt quomodo verum sit, quod pro tam paruo actu consequatur quis tam magna indulgentia.

C A P. I X.

¶ Responso ad secundam questionem de tempore verae poenitentiae propositam in quarto cap.

SECUNDA quaestio in 4. ca. proposita de tempore verae poenitentiae, facile soluitur dicendo quod tempus verae poenitentiae proculdubio est tempus vsus indulgentiae. Oportet enim quando quis vitur indulgentiam, tunc esse verè poenitentem: alioquin non reciperet remissionem poenae peccato debitae. Sed qui sint in proposito tria tempora (scilicet concessio, operis, & vius) quae patet diuersa esse, quia Papa danti elemosynam talem ut semel in vita & semel in morte possit plenarie absolui: tunc etiam hodie concessio fit, & opus elemosynae fit cras, & absolutio plenaria vsus fiet fortè hinc ad annum, constat quod haec tempora concurrunt quandoque simul, ut quia pro actu praesenti datur indulgentia absolute, ut qui datur indulgentia omnibus hic praesentibus. Et tunc quaestio non habet locum: nam non est in potestate suspensio indulgentiam differre vsu illius, qui absolute datur pro actu praesenti: quia intelligitur dari tunc pro tunc, ut sonant verba. Et similiter dicunt aliqui de tempore operis, quando diuersum est a tempore vsus eadem ratione: quia scilicet non absoluitur tunc a poena. Sed salua eorum reuerentia oppositum est verum. Tum quia cõsuetudo forma Ecclesiae quae semper in indulgentiis subintelligitur (etiam si non exprimitur) continet expresse, quod opus fiat a verè poenitentibus: aut enim, omnibus igitur verè poenitentibus & confessis, qui visitauerint, vel dederint, vel fuerint: Vbi clarè patet opus praesupponere verè poenitentem. Tum quia causa indulgentiae ex hoc ipso, quod est ratio cõmunionis passionum Christi & Sanctorum cum membris viuus, oportet quod sit infra latitudinem operum viuorum: quae enim est conuentio tenebrarum ad lucem, aut mortis ad vitam? cõstat autem quod opus factum a verè poenitente est opus mortuorum: non potest ergo esse legitima causa indulgentiae: quam constat consistere in cõmunionem vitali Christi & membrorum, non mortuorum, sed viuorum. Unde si datur indulgentia alicui, quod dicitur 7. Plal. vel visitando tot Ecclesiam, vel faciendo tale opus pium etiam si sit elemosyna, nisi fiat in statu charitatis, non acquiritur apud Deum indulgentia. Nam licet tunc non fiat remissio semper (puta quia absolutio futura est) sit tamè tunc meritum remissionis quamuis mediata, hoc est mediante applicatione passionum Christi & Sanctorum. Ad impletionem enim causae indulgentiae est meritum cõmunionis remissio, ita quod nihil aliud exigitur ad remissionem nisi mera executio: debetur enim adimplenti causam indulgentiae cõmunionem remissio poenae. Constat autem quod meritum remissionis poenae peccato debitae est opus viuum. Oportet ergo verè poenitentem esse consequutum indulgentiam non solum tempore vsus, sed etiam tempore operis, quod est causa indulgentiae: ut ipsa indulgentiae verba sonant.

C A P. X.

¶ Responso ad tertiam questionem cap. quarto propositam de tempore confessionis.

TERTIA quaestio circa indulgentias proposita de tempore confessionis, à multis soluitur dicendo, quod sufficit cõfessum esse illo anno: quia sic intelligitur cõfessio secundum praecipitum Ecclesiae. Sic licet haec solutio rationalis multum appareat propter dictam rationem, quia verba iuris non sunt intelligenda secundum formam iuris: duo tamen sibi obstat. Primum: quia si ista ratio esset in proposito efficax, quum in forma indulgentiae cõtineatur duae cõditiones simul: scilicet poenitentiae & cõfessionis, si tempus cõfessionis intelligitur secundum formam iuris: tempus quoque poenitentiae intelligendum est secundum formam iuris. Cõstat enim praecipitum poenitentiae sicut & confessionis affirmatiuum esse, & non obligare, necessitatis articulo excepto, nisi pro loco & tempore: & Ecclesiam iam determinasse tempus vtriusque ad semel in anno. Non obligatur igitur ex forma indulgentiae volens particeps illius fieri ad veram tunc poenitentiam, si non obligatur tunc ad confessionem. Secundum quod magis virget, est: quia si intelligitur confessio secundum formam iuris, vel quod idem est, secundum praecipitum Ecclesiae, sequitur vnum maxime absurdum hoc est, quod indulgentiae non datur nisi cõfessis, singulis annis: quia soli isti sunt cõfessi secundum formam iuris, & soli isti sunt confessi secundum praecipitum Ecclesiae, ut patet. Et cõsequenter quicumque aliquo vno anno quantumcumque praeterito violasset praecipitum Ecclesiae de confessione annua, non cõprehenderetur sub capacibus indulgentiae datae: constat enim hoc esse contra cõmunem animi conceptionem omnium & sapientum. Quia igitur solutio ista, vbi creditur extèdere indulgentiam, restituit multum illam si rationabiliter

biliter & consequenter loqui debet, ideo cum bona tantorum Doctorum venia omittenda est. Et dicendum est cum ipsis indulgentiae verbis, & antiquiore, ut apparet, mihi doctrina, quod tempus verae poenitentiae, & tempus confessionis est vnum, & idem ad capecendam indulgentiam, quamuis diuersa ratione necessarium, quia vera poenitentia exigitur ex diuino, & humano simul iure, confessio autem exigitur ex humana tantum autoritate: quia, scilicet statuta est sic indulgentiae forma ab Ecclesia, vnde Papa dare potest indulgentiam absque actuali confessione. Dicere autem quod forma indulgentiae intelligitur de confessis non secundum formam iuris, aut praecipitum, Ecclesiae simpliciter & absolute, sed anno illo voluntarium est, quia nec ex forma iuris, nec ex forma iudicis, nec ex ratione hoc emanat. Nec surda pertranseundi sunt aures, detrahentes huic, quamuis exiguae vigiliæ, vanitatis eam accusantes, eo quod cras existimantes quæstum pietatem, apostolicas pulsabant aures, & indulgentias ad non iniunctas extendi poenitentias, confessisque anno illo modò verè poenitentes sint, conferri obrinebunt. Audiant hi primum, non frustra fuisse tantillum laborem, si occasionem tanti fructus Christiano populo contulerit: neque enim ea scriptum ratione, ut alios dirigeremus, sed inter certa ambiguaque discernere fat fuerit. Percipiant deinde, pias deuotisque fidelium mentes, hinc potius excitandas ad petendas condignas secundum sacros canones à confessoribus poenitentias, ut vel indulgentiae gratia ex passione Christi & Sanctorum soluant Deo poenitentias, quas prompto animo à seipsis peragendas postularerunt, atque susceperunt. Redirent siquidem hoc pacto aurea poenitentium Patrum secula. Et hæc de indulgentiis dicta secundum proprium ingenium vires, saluo omnium melius sententium iudicio, sufficiant. Romæ anno salutis 1517. pontificatus S. D. M. Leonis X. quinto: ætatis verò meae 48. die 8. Decembris.

Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xysti, viginti septem quaestionum opusculum.

TRACTATUS DECIMVS SEXTVS. De Indulgentiis, in sex quaestiones diuisus.

- 1 Num indulgentia fiat de thesauro meritorum Christi & Sanctorum.
- 2 Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectio.
- 3 Num occurrerit pauperi negans elemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda peccet.
- 4 Num indulgentia absolucio ab iniunctis poenitentis absoluat à poena debita peccatis apud diuinam iustitiam.
- 5 Num indulgentiis liberentur defuncti à poenis Purgatorij.
- 6 Num Papa autoritate clauium det indulgentiam animabus in Purgatorio.

QVAESTIO I. De thesauro indulgentiarum

TRV M indulgentiarum Ecclesiae sicut de thesauro meritorum Christi, & sanctorum. Et videtur, quod non, Primum, quia indulgentia non esset indulgentia seu remissio, sed satisfactio & persolutio vsque ad nouissimum quadrantem per aliorum opera.

¶ Et sequitur vterius, quod omnes negant, scilicet quod concedens oneret se ad satisfactioem. Er probatur sequela: quia sic Papa non remitteret, sed satisfaceret per alios.

¶ Secundò, quia sic virtute clauium non fieret absolutio, sed translatio operum, contra verbum Christi, Quodcumque solueris. Et vterius idem per clauas ageretur, quod de facto fit: quia si sunt opera Sanctorum in thesauro Ecclesiae, non permittuntur otiosa à Spiritu sancto, sed de facto succurrerent quibus possunt.

¶ Tertio, Nulla Sanctorum opera sunt relicta irremunerata: ergo Antecedens probatur, tum quia non sunt condignae passionibus huius temporis ad futuram gloriam: tum quia secundum hoc opera supererogationis non remunerarentur in Sanctis, sed in nobis: ac per hoc minora essent remunerata & maiora non. Et si dicatur, quod eadem opera sunt etiam in ipsis Sanctis remunerata: ergo nulla sunt eorum opera irremunerata relicta.

¶ Quarto, Nullus Sanctorum sufficienter impleuit in hac vita mandata Dei: ergo nihil fecerunt superabundans, ergo nihil reliquerunt pro indulgentiis. Antecedens probatur primò per illud Christi, Quum feceritis omnia quae scripta sunt, dicitis, Serui inutilis sumus: sed seruis inutilis non vltra, sed citra fecisse intelligitur. Secundò, per illud Matth. 25. quod sapientes virgines noluerunt communicare de oleo suo, timentes ne ipsis deficeret. Tertio, omnis Sanctus debitor est dei diligendi quantum potest, imò vltra quam potest: sed nullus id fecit aut potuit: ergo Quarto, Sancti per Martyrium (quod est opus perfectissimum) non faciunt vltra quam debent, imò vix faciunt quod debent, ergo multo minus in aliis operibus plus fecerunt quam debuerunt.

¶ Quintò, quia sine scripturis, doctoribus atque rationibus oppositum dicitur.

¶ PROBATVR quoque idem autoritate Sanctorum. Primum Aug. omnibus sanctis conuenit dicere, Dimitte nobis debita nostra, sed qui continentur debita, non superabundant: ergo.

¶ Secundò, autoritate Hier. tractantis contra Pelag. illud, Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum: infra, pro hac orabit omnis Sanctus in tempore opportuno. Quomodo est Sanctus, si pro impietate sua orat? Et si est impius, non sanctus. Itaque sancti per orationem & confessionem suae impietatis imentur sibi non imputari peccatum.

¶ Tertio, Aug. lib. 1. retra. c. 19. Omnia mandata implentur, quando quicquid non impletur, ignoscitur. Negat enim sanctos implese perfecte mandata Dei, dicens magis ignoscere Deo quam implere.

¶ Quarto, Aug. confel. lib. 9. Vae hominum vita quantumcumque laudabili, si remota misericordia iudicetur: iuxta illud Iob: si etiã iustum quippiam habuero, iudicem meum deprecabor.

¶ Quintò, secundum Aug. nullus sanctus in hac vita sine peccato fuit: iuxta illud 1. Io. 1. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, &c. ergo merita sanctorum nulla sunt perfecta.

¶ Et si dicatur quod sanctis habentibus aliquod veniale potuerunt plura facere, quam debuerunt: contra, Opus bonum optimè factum est veniale peccatum: ergo semper minus, quam debuerunt fecerunt, & peccarunt. Antecedens est ex Aug. vbi supra, Omnia mandata implentur, &c.

¶ DENDE arguitur, quod dato quod sint superflua sanctorum merita, non prodesse: quia vnusquisque propriam mercedem accipit secundum proprium laborem, non secundum alienam, ut ad Ro. 3. dicitur. Nec digne ab Ecclesia expederentur: quia solutio poenae est vilissimum Ecclesiae donum. Nec pie Ecclesia ageret relaxando poenas: castigare enim alios potius est pietatis, quam remittere poenas.

¶ DENIQUE probatur, quod merita Christi non sint thesaurus indulgentiarum. Primum, quia assertio illa est sine autoritate Scripturae. Et si afferatur autoritas Rom. Ecclesiae remaneret periculum exponendi Ecclesiam haereticorum irrisioni: dum non possemus reddere rationem de hac, quae in nobis est fide, atque spe.

¶ Secundo, quia locum habent primo inductae rationes etiam hic, scilicet quod indulgentiae non essent indulgentiae, sed satisfactioes per alium: & tamen canon dicit, per indulgentias poenitentiales satisfactio eneruatur. de poe. & re. cum ex eo, non dicitur mutatur, sed eneruatur. Et similiter clauas non soluerent, sed transferrent pro alio: impium est autem dicere clauas non soluere: si soluant totum tollunt, non transferunt. Et similiter merita Christi de facto idem operantur, quia non sunt otiosa.

¶ Tertio, quia insignis fieret irreuerentia meritis Christi, si solum pro poenae relaxatione expederentur, cum ipse per ea fuerit exemplum omnium martyrum, vilissimum quippe est remissio poenae.

¶ Quarto, S. Thom. & Bonauè. dicunt opera nostra bona meliora esse quam indulgentias, & merita Christi expendi per indulgentias. Et merita Christi esse multo meliora bona, quam opera nostra bona, constat ergo quod meliores sunt indulgentiae quam nostra opera bona, quod est contrarium primum propositioni. Aut ergo indulgentiae non sunt merita Christi: aut omnia omnia indulgentiae sectandae sunt, scilicet Christi merita.

¶ Quinto, Consultitur communiter à doctoribus, quod post indulgentias nihilominus sit ieiunandum: quia nemo scit vtrum odio, vel amore dignus sit. Tunc sic, aut ista sententia est impia in Deum & Ecclesiam: aut merita Christi non sunt thesaurus indulgentiarum. Primum, quia sic clauas Ecclesiae nihil faciunt certi: quod est blasphemia: & indulgentiae esset incerta donatio: per hoc impia illud ab Ecclesia fieret, aut post indulgentiam ex meritis Christi & sanctorum deberet quiescere ab operibus suis. Secundo, quia si per indulgentias impèditur merita Christi & adhuc incertus sum de remissione peccatorum, aut credo opera Christi applicata & donata mihi esse sufficientia ad remissionem, aut dubito. Si credo, iam non est amplius ieiunandum: quia non debeo mea opera meliora putare, quam Christi opera. Si dubito, quid hoc dubio execrabilius? Et confirmatur: quia merita Christi nulla proportione bonitatis excedunt opera nostra: ac per hoc aut ipsa non sunt thesaurus indulgentiarum, aut indulgentiae praeferebantur sunt omnibus operibus diuinorum praceptorum, nisi iniuria fiat meritis Christi. Sextò, quia ipsa appositio meritorum & sanctorum minus consonat, quasi merita Christi non sufficientia.

¶ Septimò, Nulli datur gratia cõtritionis, quin simul ei dètur merita Christi, ergo sine indulgentiis habet quis thesaurum meritum.

¶ Octauò, Si meritum Christi est thesaurus indulgentiarum: ergo, remittet mortè eiusque poenas. Probatur sequela: tum quia non quin esset infirmus: tum quia potens est remittere poenam æternam.

¶ DENIQUE arguitur, Si absolucio in indulgentiis est dispensatio thesaurum Christi, ergo aliter etiam absolucio dispensabat thesaurum Christi: & praecipue ab excommunicatione, quando quis particeps fit meritorum Christi & Ecclesiae.

Præterea, Si absolvere in indulgentiis est distribuere thesaurum Christi, ergo ligare est includere, vel colligere thesaurum Christi: quod tamen non spectat ad potestatem clauium, quia sine omni indulgentiarum actu hoc fit.

CONCLUSIO.

Indulgentiarum thesauri merita sunt Christi & Sanctorum. In oppositum est sententia sacrorum doctorum. Ad evidentiam huius questionis monstrandum est, merita Christi & Sanctorum esse thesauri indulgentiarum: & qua ratione hoc notum sit, & quid sit, & propter quid sit. Et quidem merita Christi & Sanctorum esse thesauri indulgentiarum, auctoritate apostolica renemus, in extrauaganti siquidem Clementis sexti de pecc. & re. vniuersus dicitur de thesauro meritorum Christi. Quæ quidem thesauri per beatum Petrum cæli clauigerum, cuiusque successores suos in terris vicarios commisit fidelibus dispensandis: & propriis rationabilibusque causis nunc pro totali, nunc pro partiali remissione peccatorum temporalis peccatis debite, tam generaliter quam specialiter prout cum Deo expedire cognoscerent: verè poenitentibus & cõfessis misericorditer applicandum: ad cuius quidem thesauri cumulum beatæ Dei genitricis & omnium electorum merita adminiculæ præstare noscuntur. Hæc ibi: post multa de superabundantia meritorum dicta. Est autem ex duobus huius decretalis auctoritas præstantia. Primum, ex decretis dist. 19. in canonicis: ubi epistolis decretalibus Romanorum p̄fissimè primus auctoritatis locus post sacrâ scripturâ decernitur: & ibidem cap. 1. ubi extrauagantes apostolicæ defenduntur. Secundò, ex eo, quod de vna parte sacramenti poenitentiae, scilicet satisfactione docet: constat namque extrâ de hæreticis, ad abolendam: nulli in materia sacramentorum licere dissentire ab eo quod Rom. Ecclesia facit & prædicat: credendum est igitur, nec in dubium aut opinionem vertendum sic esse. Nec somnauit aut finxit sibi Ro. Ecclesia thesaurum istum indulgentiarum, sed ex scripturâ sacrâ auctoritate, certaque inde ratione sacrorum doctorum sententia probata id habetur. Ad cuius clariorem notitiam differentia inter meritum & satisfactionem prælibanda est. Meritum condigni (de hoc enim sermo est) appellatur opus, ex quo operans dignus est æterna beatitudine, ita quod debetur sibi illa: iuxta illud Apostoli, Bonum certamè certauit, &c. & subditur, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex. Satisfactio autem appellatur voluntaria solutio poenæ: tunc enim debitor poenæ facit satisfactionem, quando debitâ poenâ exoluit: ad quod enim solutione debito, facis proculdubio facit. Nec meritum & satisfactio adeo à se inuicè elõgantur, ut non coeant sæpè in vno idemque opus: nam de operibus ex charitate procedentibus loquendo, quantum habet opus bonitatis, tantum habet meriti: & quantum habet mali poenæ, tantum habet satisfactiois. Verbi gratia, ieiunium ut opus bonum est meritorium: idemque ut est poenale est satisfactorium. Hæc est formalis differentia inter meritum & satisfactioem. Est & alia differentia quo ad efficaciam seu fructum: nam meritum non excedit personam que meretur solo Christo excepto, nullus enim potest mereri felicitatè æternâ alteri, sed sibi soli, excepto Christo, qui meruit suis electis. Et ratio assignatur, quia gratia Christo data, est gratia capitalis seu vniuersalis: gratia autem reliquorum, est gratia partialis: meriti enim Christi, & non aliorum per sacramenta communicatur nobis & nos saluat. Propterea Paulus dicebat, nunquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati estis? Satisfacere autem potest vnus pro altero, ut patet quum vnus implet sacramentalem poenitentiam pro altero. Et ex hac differentia provenit, quod sanctorum opera quatenus meritoria fuerunt, acceperunt mercedem suam in ipsis sanctis: quoniam ipsis solis profuerunt: quatenus verò satisfactoria fuerunt, primum quidem soluerunt debitam pro illorum peccatis poenâ: deinde si plus poenitentiae habuerunt, quam poena ipsorum peccatis debita exigeret, remansit illud plus tanquam ipsis sanctis superfluum. Et hoc plus est illud, quod à quibusdam vocatur irremuneratum in ipsis sanctis, non propter defectum diuinæ largitatis, aut operis, aut ipsius Sancti, sed propter excellentiam ipsius personæ, quæ superabundanter passa est voluntariè. Ex eo namque, quod persona patiens non habet propria poenarum debita pro peccatis, provenit quod satisfactioes superflue non possunt in ipsis habere effectum solutionis. Et quoniam constat Sanctos multo plus passos, quam ex peccatis suis debuerint pati: consequens est, ut multa satisfactoria remanserint superflua ipsis Sanctis. Patet autem Sanctos satisfactoriè plus exoluisse quàm debuerant pro peccatis suis. Tunc quia beata Virgo nulla satisfactioe pro suis peccatis eguit (quia nullum peccatum commisit) & tamen satisfactoria multa subiit: eius enim vita cunctas animultrauit Ecclesias: & de ipsis dolore scriptum est: Et tuam ipsius annulâ pertransibit gladius. Iob quoque testatur c. 7. Vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior, in statera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Et quis est tam mentis

inops, ut dicat Lametium, Vincetium, reliquosque: tanta passos martyres, omnibus illis poenis indiguissè, ut satis faceret pro poena peccatis suis debita? Superflue igitur multa satisfactoria Sanctis ultra ingens pelagus superflue satisfactoria Christi, qui pro totius mundi peccatis, ut Ioannes Evangelista testatur, satis fecit: ut etiam ex hoc patet, quod si totus mundus post omnium peccata commissa baptizaretur, statim meritorum satisfactioe Christi euolaret ad cælum. Et tamen constat: quod tanta hominum multitudo damnata indignam se reddens Christi satisfactioe, superflue illam testatur, quæ pro omnibus sufficeret. Quocirca ex meritis Christi & Sanctorum quatenus satisfactoria superflua, thesaurum indulgentiarum constitui intelligitur, si non vis errare. Et quidem quod huiusmodi opera Christi & Sanctorum satisfactoria remanserint, declaratum est: quod verò remanserint pro nobis, & quod remanserint dispensanda per militatè Ecclesiam, manifestari oportet. Et primum, scilicet quod ad hoc remanserint huiusmodi satisfactoria, ut nobis comunicata, pro nobis satisfacerent tanquam si ipsi Sancti viuentes ea intentione fecissent, ut poenas nostris peccatis debitas ipsi exoleret, monstratur, tunc ex eo quod non inania aut inutilia huiusmodi satisfactoria esse debent: essent autem ut satisfactoria infructuosa, si proprio fructu (qui est satisfacere) essent priuata, non per accidens, puta quia defuncti hi, in quibus fructificet per se: quia scilicet supra naturam omnia satisfactoria supererogationis essent infructuosa: quia nec in ipsis operantibus, nec in aliis effectum habere possent, eo ipso quod satisfactoria supererogationis sunt. Tunc quia vnitas Ecclesie exigit, ut qualibet suorū ciuium, quæ possunt esse vtilia reipublicæ Christianæ, ordinata à Spiritu sancto Ecclesie regente, sint ad vtilitatè ipsius Ecclesie. Cõstatur autem satisfactoria supererogationis posse ad vtilitatè Ecclesie cedere: ut patet ex eo, quod per propria intentionem ipsorum Sanctorum potuissent applicari hæc ad satisfaciendum pro isto vel illo Ecclesie membro, debetè satisfacere pro suis peccatis. Cõsentaneum igitur rationi est, quod hæc satisfactoria supererogatiue facta à Sanctis, ad vtilitatè aliorum membrorum Ecclesie ordinata sunt. Vtilitas autem propria eorum est satisfacere pro aliis, ex quo pro his, qui secesserunt, satisfacere non possunt: dixi autem vtilitas propria: quia non ex communibus sed propriis iudiciis est de rebus. Tum maximè, quia Paulus Apostolus, ad Col. 1. hoc de suis satisfactoriis testatur dicens, Gaudeo in passionibus pro vobis, & adimpleo ea, quæ defuncti passioni Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia. Vbi clarè videre potes, intentionem adimplētis in propria carne passiones deficientes passioni Christi ad cõficiendâ mensurâ à Deo definitâ pro Ecclesia: Idè autem est iudiciū de Paulo & aliis Sanctis: ut ex Aug. super Plal. 68. afferētè dictâ Apostoli sententiam, patet. Secundum autem, scilicet quod thesaurus iste meritorum, ut satisfactoria, sunt, dispensandus sit per summum P̄fissimè, facile manifestatur: quoniam cõmune, omni Reip. est, ut illius princeps dispensator sit cõmuniū bonorum illius Reip. nam siue omni cõtradictione, cui cura credita est ipsius Reip. eidè quoque credita intelligitur dispensatio eorum, quæ ad cõmune bonum illius spectant. Huiusmodi autem satisfactoria constat esse velut bona quædam communia ipsius Ecclesie: ut pote pro ipsa facta & relicta, ut patet ex dictis. Consequens igitur est, ut ad eum qui totius Ecclesie curam habet, spectet dispensatio dicti thesauri. Et quia solus Petri successor præest toti Ecclesie, idè ad solum Rom. P̄fissimè spectat dispensare, non pro libito donare thesaurum istum. Et quoniam per indulgentias remittitur poena temporalis debita pro satisfactioe peccatorum (ut dicta extrauagans dicit) nec Papa potest illâ remittere sine sacramento ecclesiastico, nisi applicando satisfactoria aliorum ad istum, cui remittitur, idè apostolica sedes in dicta extrauagante, & sacri doctores theologi Spiritus sancti lumine illustrante concludunt, & rationabiliter, dictum thesaurum dispensari per indulgentias Christi fidelibus, qui per charitatem Christi membra sunt. Vnde euidentissimè sequitur, quod indulgentia absoluit hunc à tanta poena pro suo peccato debita, applicat illi tantum ex dicto thesauro, de satisfactoriis quantum æquiualeat tantæ poenæ, quæ relaxatur, & simul fit opus misericordie, remittendo huic poenam: & opus iustitiæ, applicando huic satisfactioem aliorum pro eo, sic enim trefferis Hierusalem descendit de cælo per imitationem: quoniam vniuersæ viæ Domini misericordia & veritas. Ex quibus patet omnia præmissa.

Ad primam obiectionem in oppositum dicitur, quod indulgentia secundum diuersos suos actus diuersis rationibus exprimitur: nam secundum quod est absolutio & remissio poenæ, sic iudicis actus est, & dicitur, secundum verò quod est applicatio satisfactiois ad hunc, sic dispensatio est & dicitur: & secundum quod efficit exolutionem poenæ apud diuinam iustitiam per applicatam satisfactioem, sic opus iustitiæ est & dicitur. Vnde breuiter respondetur, quod indulgentia, ut respicit hunc, cui conceditur, est remissio & relaxatio: quamuis ut respicit diuinam iustitiâ, sit solutio vsque ad

minimum: quadratè. Est enim solutio, sed non ad hoc, & istud est maximæ gratiæ, quod soluitur debitum meum non à me. Nec hoc est mirum, aut nouum in mysteriis Ecclesie: quum etiâ in Baptismo oia donari gratiosè cedam eodè modo, scilicet ut oia soluantur, non pro Baptismo, sed pro Christi merito quod illi pro Baptismo comunicatur. Celerius dicâ. Tanto vinculo iunxit De iustitiâ misericordie, ut peccatis nisi parcere sic voluerit, ut tunc pro vniuersis suum Filium suæ iustitiæ satisfecerit pro nobis, & hoc abundantioris gratiæ fuit, ut non solum debita remitteret, sed satisfactorè daret. Nihil ergo scdm diuinæ sapientiæ ordinem adimitur indulgentiarum gratiæ, ac misericordie, ex hoc quod interuenit ibi etiâ solutio pro Christi & sanctorum merita satisfactoria. Argumentum verò præcedit, ac si hæc duo essent incõpossibilia: quod dictum est, se cõsequuntur scdm ordinem dispositionis diuinæ: ut ex dictis clarè patet. Ad vltiorem verò sequelâ scilicet, ergo cõcedens obligat se ad satisfactioem dicitur quod nec apparenti habet. Et quum probatur, quod hoc modo satisfacit per alios, respõdetur quod ad bonum sensum admittendo, quod Papa dâdo indulgentias satisfacit per alios, hoc est, applicat aliorum satisfactioem: hinc etiam nulla ratione apparenti sequitur, ergo Papa obligat se ad satisfactioem: aliud est enim applicare huic alienâ satisfactioem, & aliud est obligare se ad satisfaciendum pro illo, sicut aliud est volare, & aliud sedere. Ad secundâ negatur, quod sic virtute clauium nihil fiat: si nãque non solum applicatio operum sanctorum ad istum, sed & absolutio istius à poena pro peccatis suis debita fit: vnde & verbum Christi, Quodcunq; solueris, ad literâ adimpletur. Et similiter negatur, quod sic virtute clauium nihil fieret: nisi quod de facto sit. Et ad probationem, quia merita sanctorum: si sunt non relinquuntur à Spiritu sancto otiosa, respõdetur, quod huiusmodi sanctorum merita satisfactoria sũt facta pro Ecclesia, & non determinatè pro hoc vel illo: & ideo non operatur in hoc vel illo particulari, nisi fuerint applicata ab ipso Deo vel ei vicario ad hunc vel illum. Non ergo de facto operatur absque applicatiõne: quia sunt cõia, nec sunt otiosa: quia ad hoc supra naturam sũt ordinata, & applicata, ut non aliter operet. Ad terciâ de operibus sanctorum irremuneratis, dicitur quod cõmunicâdo in abusu vocabulorum, hoc est, accipièdo irremuneratum, put sumitur à sic dicentibus, hoc est non sortita suum fructum in ipsis sanctis. Sic inquâ loquendo respondendum est quod opera bona sanctorum dupliciter sumi possunt, scilicet ut meritoria: & sic oia sunt remunerata in ipsis sanctis, vel ut satisfactoria: & sic ea quæ supererogauerunt, non sunt remunerata in ipsis sanctis: sed relicta sunt remunerata in nobis. Et cõtra hoc probationes non militat. Non prima, scilicet non sunt cõdignæ passiones huius reiporis: quia de passionibus nostris scdm substantiâ operis, seu, ut sunt, ex libero arbitrio intelligitur: remuneratio autè respicit opera & passiones ut sunt ex charitate, seu gratia Dei: Non scdm, scilicet Deus p̄miat ultra cõdignum, tum quia de p̄mio operum: ut sunt meritoria, intelligitur sententiâ illa: tum quia non ex defectu largitatis p̄miatis, sed ex excellentiâ sancti operantis, puenit quod opus sui ut satisfactoriū non remuneratur in ipso Sancto, hoc est non satisfacit pro ipso: quia ipse non est debitor poenæ pro qua satisfactio fit. Non terciâ, scilicet, quod opera supererogationis non remuneratè in ipsis sanctis, sed in nobis, & quoniam opera supererogatiõis ut sunt meritoria, remunerantur in ipsis sanctis: iuxta verbum Samaritani, Quodcunq; supererogaueris, ego cum rediero, reddâ tibi. Sed in quantum supererogant poenales, sic propter ipsorum sanctorum excellentiam non possunt in ipsis sanctis remunerari. Vnde patet nullum inconueniens sequi, sed omnia cõsonare: habet enim rectæ rationis ordo, ut quis prius pro se satisfaciât: & si supererogat: soluendo quod non debet, non pro se sed pro alio soluat. Nec ex hoc, quod diximus eadem opera esse remunerata in sanctis & in nobis, sequitur, ergo nulla sunt sanctorum opera irremunerata in ipsis. Nã quum dicitur quædam esse sanctorum merita relicta irremunerata, non fit distinctio operum, quasi quædam fuerint eorum opera remunerata, & quædam alia relicta irremunerata: ut argumētum interpretatur, & malè: sed fit distinctio conditionum etiâ vnius & eiusdè operis. Et est sensus, quod opera sanctorum in quantum sunt meritoria sunt remunerata in ipsis sanctis: in quantum verò sunt satisfactoria, sunt relicta irremunerata, quantum ad illud poenalis quod supererogauerunt. Vbi patet absque cõtrouersia omnia cõsonare.

Ad quartâ dicitur, quod vir sanctus potest iudicari dupliciter: primò inquâ operatur ex soluo libero arbitrio, & sic nullus sanctorum impleuit sufficienter in hac vita mandata Dei. Alio modo in quantum operatur ex gratia diuina, & in existente & assistente: & sic quilibet sanctus sufficienter impleuit mandata Dei in his quæ obseruasse eos laudamus. Et si contra hoc probationes assistētis afferantur, respõdetur & ad primam dicitur, quod si verba Domini integrè afferantur, monstrant oppositum nam Dominus dicit, Quæ feceritis omnia quæcunq; præcepero vobis, dicit: Quod debuimus fecimus, serui inutiles sumus. Vbi vides, quod dicēdo:

Quod debuimus fecimus, monstrat eos impleuisse madata sufficienter, alioquin non fecerunt quod debuerunt: nã debuerunt sufficienter implere. Non est autem verum, seruum qui fecit quod debuit inuilem citra fecisse: quoniam si citra fecisset, iam non fecisset, & debuisset: Sed verè est, quod ut sic non supererogauit: & propterea inutilis dicitur: qui enim non facit nisi quod debet, inutilis dicitur. Vnde ex ista auctoritate nihil aliud habet nisi quod sancti ex hoc, quod impleuerunt præcepta Christi, non supererogauerunt: cum quo ita, & quod sufficienter madata Christi implere potuerunt, & supererogare, ut sic non solum fecerint quod debuerunt, sed essent serui inutiles in domo Domini. Ad secundâ dicitur quod oleum, quod sapientes Virgines tinuerunt sibi non sufficere, ad meriti conscientiâ spectat, & non ad poenales. Ad terciâ dicitur, quod saluum esse constat præceptum de Deo diligendo obligare hominem plus quam possit: Maledictus, inquit Hieron. dicens Deum, præcepisse aliquod impossibile. fallum quoque est sub præcepto de Deo diligendo, cadere quod homo diligit quantum potest: intelligendo sic, quod si dilectionis aliquem actum possibile sibi omittat quis, peccet, ut patet ex hoc, quod multi dilectionis actus spectant ad opera supererogationis: ut bene velle, & bene facere inimicis in particulari extra necessitatis casum, perfectioris siquidè est hoc, non præcepti. Sed præcipitur, quod homo diligit Deum ex toto corde, & ex omnibus viribus, &c. ad hunc sensum, quod nihil contrarium diuinæ dilectioni in corde suo, in mente sua, in viribus suis, &c. admittat. Intellectum autem præceptum illud de actuali dilectione, ut sonat non quid agere hic debemus: sed quod tendere debemus, monstrat secundum August. vnde patet quod sancti impleuerunt hoc præceptum, & supererogauerunt. Ad quartam dicitur, quod sancti per Martyrium extra necessitatis articulum faciunt plus quam debent: quia supererogant. Et rursus in articulo necessitante ad martyrium pro confessione fidei, supererogant sæpe quo ad satisfactioem: dum plus patiuntur voluntariè quam pro peccatis suis debeant. Ad quintam dicitur, quod doctrina hæc, super scripturas & rationes & auctoritates Romanæ Ecclesie sanctorumque doctorum fundatur: Et non solum temerariæ præsumptionis est contrarium dicere, verum indisciplinæ mentis est non acquiescere tot auctoritatibus, vltra auctoritatem sanctorum Tho. & Bonauerunt, & infinitorum doctorum sequacium: oportet enim virum docilem in morali tam theologia, quam philosophia non quarere certitudinem mathematicam sed nisi rationi contentanæ, simulque à communi doctorum sententia probata in moralibus, ut certa habeamus, & confundere necesse est omnia.

Ad probationes deinde ex auctoritatibus sanctorum respõdetur dicitur, quod cum hoc, quod oēs sancti aliqui peccati debitum habuerunt pro quo quædam viuunt orare possunt. quod non oportet eos semper peccatum habuisse cõmune: quoniam si sine oī peccato fuerunt, sed quæ quæ peccauerunt, ita quod multa supererogationis & meritoria, & satisfactoria fecerint: quoniam diuinitati orati sibi peccata. sicut se debitor. Et hoc in tota vita verificat quatum Dei gratiâ sancti iudicent. Et ne sæpius idem repetatur, distinguo, quod sancti & sua opera dupliciter iudicari possunt. Primò scdm se, & secundum proprias vires: & sic sunt semper debitoribus, & damnabiles, non impletent mandata Dei: iuxta illud Isaie. Vniuersæ iustitiæ nostræ quasi pannus menstruæ. Alio modo secundum gratiam Spiritus sancti ipsi & operibus suis, tam informantem, quæ assistentem: & sic implet mandata, & non sunt debitoribus, sed creditoribus, digni vita æterna ex ipsis sanctis operibus suis, nihil damnationis habentes, &c. iuxta illud, 1. Io. 3. Ois qui nat⁹ est ex Deo, non facit peccatum, quoniam semen ipsius in eo manet: & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. Et illud Apostoli ad Ro. 8. Nihil damnationis est his, qui sunt in Christo Iesu. Et illud eiusdem ad Tim. Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruauit, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quæ reddet mihi Dñs in illa die iustus iudex. Vbi prudētis lectoris erit discernere, quæ scriptura, vel sanctorum doctrina loquitur de nobis aut operibus nostris, secundum quod sunt nostra, & secundum quod sunt diuinæ gratiæ: oia enim mala verificantur de nobis, & nostris secundum quod sumus nostri, vel sunt nostra: & rursus simul infinita bona verificantur de eisdem, ut sunt diuinæ misericordie, & gratiæ: ut patet ex his scripturæ locis & multis aliis, quæ afferri possunt. Et hinc habes solutionem huius & sequentium & similibus obiectionum nam cum hoc, quod omnes sancti sunt ex se debitoribus, stat quod ex diuina gratia operando, supererogant. Et similiter, per sunt impij ex se: & orando ex diuina gratia merentur non imputari sibi impietatem. Et similiter Deo ignoscente, hoc est gratiam denegat implere mandata: non homine ex se ipso implente. Et similiter omnia mandata tunc implentur, quando quicquid non ex nobis impletur per gratiam impletur. Et similiter vix virum hominum laudabili, si sine gratia (diuinæ misericordie effectum) iudicetur. Et similiter si quod iusti habuerunt secundum humanam iustitiam iudicem

meum deprecabor. Et similiter omne opus bonū optimè factū, in quātum est ex nobis factum peccatū est, sicut pannus menstruata: sed quatenus ex Dei gratia est, nullum peccatū, sed meritorium & supererogatum bonum est. Vnde si in quinta probatione intenditur, quod simpliciter & absolute & non secundum quod ex nobis est, omne opus bonū optimè ex charitate factū est peccatū veniale, nō respōsione, sed sensu aut igne opus est, nā secūdu hoc beata virgo in omni opere suo peccauit venialiter, cui tamē Aug. dicit gratiam collatā esse ad peccatum ex omni parte vincēdu. Ex hoc sequitur cōtra Apostolū, indignitas operum suorum ad coronam secundum iustitiam diuinam. Et ex hoc sequitur cōtra Ioannem Euangelistam, q̄ etiam natus ex Deo facit peccatum. Et ex his patet solutio omnium obiectionum ex autoritate Sanctorum.

¶ AD OBIECTA autem contra naturalem vtilitatem ex superfluis Sanctorum meritis, respōdetur. Et ad primū. Vnusquisq; propriam mercedem, & secundum proprium laborē, dicitur, quod vt patet, de mercede loquitur: merces autē merito respondet: & nos idē dicimus q̄ quilibet sibi soli meretur. Nos autē de pœnarū remissione loquimur, dicētes q̄ vnus potest satisfacere per alium. ¶ Ad secundū (quod non digne expēderet illa Ecclesia) dicitur quod dignissime expendit dum satisfactoria pro satisfactore expendit: neque enim possunt dignius expendi. Et licet remissio temporalis pœnæ in comparatione ad dona spiritalis gratiæ sit vile donum: est tamen proportionatum & commensuratum donum meritis sanctorum, in quantum sunt satisfactoria: quoniam vt sic non nisi exolutiua temporalium pœnarum sunt.

¶ Ad tertium (quod non piē ageret Ecclesia) dicitur, quod piissimè mater Ecclesia filiis suis remittit, quos Deus ex rationabili causa in adoptionis filios computauit: non enim omni actu debet mater castigare filium, sed omnia tempus habent.

¶ AD OBIECTA denique cōtra thesaurū indulgentiarum ex meritis Christi respōdetur. Et ad primū iam patet ex dictis, quod cum autoritate non solius Ro. Ecclesiæ, sed sacre scripturæ, Sāctorum & doctorū hoc dicitur. Et si solius Rom. Ecclesiæ autoritate diffinita diceretur, sufficeret ad rationē reddendam, de ea quæ in nobis est, fide nō minus, quā si autoritate generalis cōcilij diffinitū esset. Hæretici autē sicut refutare possunt Ro. Ecclesiā, ita & Cōcilij. Nec hoc ego somnio: sed Hier. ad Damasum Papā dicit, Si Apostolatus tui iudicio fuerit approbatum, hæreticum se experietur qui contra dixerit. Et in concilio Flor. sub Eugenio 4. acceptat professio Armenorū, dicētiū, Approbamus quod approbat Ro. Ecclesia, & reprobamus quidquid reprobat Ro. Ecclesia. ¶ Ad secundū iam dictū est nisi ad subiectā ex canone autoritate malè allata: quia textus non de indulgentiis, sed de indulgentiis indiscretis dicit, q̄ sunt enerationes ratione indiscretionis.

¶ Ad tertium similiter dictū est & probatū, q̄ nulla sit irreuerentia. ¶ Ad quartum dicitur, quod opera bona dicuntur esse meliora indulgentiis, hoc est, effectibus indulgentiarū: & non meritis Christi: & Sanctorum quæ non sunt indulgentiæ, sed ex eorum satisfactoria supererogatione est efficacia indulgentiæ. Vnde processus illius argumenti assumit tot falsas propositiones, vel veras causaliter & non formaliter, vt non sit mirū si seipsum interimit.

¶ Ad quintū dicitur, quod Cōcilium illud piū est, quod claus Ecclesiæ, sicut & alia sacramenta, facere aliquid certi vel nihil certi, pot̄ intelligi dupliciter. Primo, quātum ex se ipsis: & sic dicitur q̄ faciūt certū quid, & oppositū est impiū. Alio modo per accidens, puta propter indispositionē materiæ, vel subiecti, & sic contingit nō solum claus Ecclesiæ, sed & Baptisimū nō habere certum esse: puta, si adulus suscipiat absolutionē occulto animo non suscipiendi Baptisimū: tūc enim nec characterē recipit. Et si cū animo solum peccandi mortaliter accedat, licet characterem suscipiat, gratiam tamē nō suscipit. Et sic est in proposito: quia propter ambiguitatē de dispositione subiecti dubitamus de effectu clauium in isto: & cum hoc sumus certi quod claus habent certissimum effectum in subiecto disposito ad eorum effectum: & similiter indulgentia est certa donatio disposita ad illam. Vnde nulla est illusio, si applicatur verè penitentibus, nec insufficiencia meritorum Christi & Sanctorum: sed ex dubio de dispositione subiecti, quæ consistit in factio non hominis solius, sed Dei miserentis. donando veram contritionem, prouenit quod non quiescimus ad nostris penitentis post indulgentias: Et quum secundo adiungitur, Aut credo mihi merita Christi applicata per indulgentiam esse sufficiencia, aut dubito, respondetur quod plus oportet addere, scilicet suscepta in me, seu participata à me. Credo enim indubiè merita Christi applicata per indulgentiam mihi, & participata à me, seu suscepta in me, esse sufficiencia exolutiua debitas à me pœnas temporales pro meis peccatis: sed dubito an sint à me participata quia dubito an ego fuerim dispositus pro participatione illorum, hoc autem dubium est sanctum. Et rursus si credo me participasse, volo etiam addere meas satisfactions non tanquam meliores fa-

tisfactione Christi: sed quia melius est duplici via satisfacere, quàm vna tantum: & plura bona sunt satisfactio Xpi & mea, quàm satisfactio Xpi tantum. Ad confirmationem dicitur, quod merita Xpi non sunt indulgentiæ, sed causæ indulgentiæ efficaciz: indulgentiæ enim, quas consequuntur Christi fideles, nihil aliud sunt q̄ remissiones suarum pœnarum per merita Christi. Vnde sicut remissiones pœnarum non sunt præferendæ meritis Christi, nec præceptis Christi, aut Ecclesiæ, ita nec indulgentiæ, & tamen cum hoc stare liquet, quod remissiones fiant per merita Christi: ¶ Ad sextum dicitur, quod appositio meritorum Sanctorum consonat diuinæ dispositioni, non quod insufficiens sit Christi satisfactio, sed vt plura sint in Christi corpore mystico satisfactoria. Sic enim docuit Apostolus: Adimpleo, inquit ea, quæ desunt passioni Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia.

¶ Ad septimum dicitur, q̄ nō est hæc Ecclesiæ doctrina, vt thesaurū meritorum Christi & Sanctorum ita cōmissis sit Ecclesiæ dispensationi: per indulgentias, q̄ sine ipso nō dispenset à Christo summo Sacerdote. Sed ista cōsequencia nō valet, Theaurū ille potest haberi sine indulgentiis, ergo non habetur per indulgentias: ita enim quod multis modis participari possit à Christi membris.

¶ Ad octauū dicitur negando sequelam, non ex insufficiencia meritorum Christi: sed propter diuinæ sapientiæ dispositionem ex parte Dei, qui non ordinauit thesaurum Ecclesiæ ad remittendum pœnā mortis: & ppter disparitatē pœnarū ex parte nostri. Pœnarum siquidem nostrarū qdam sunt pœnæ naturales, & quædam personales: hoc est, quædam consequuntur nos propter peccatum naturæ, quod est peccatum originale: & quædam sunt nobis debita propter actualia peccata nostra: illæ pœnæ quas incurrimus propter infectam naturam, reseruantur vsque ad renouationem naturæ, quæ resurrectione fiet ex merito etiam passionis Xpi: qm̄ ipse mortem nostrā vtranq; scilicet animæ & corporis moriendo destruxit, & ideo non remittunt per indulgentias, qm̄ spectant ad tempus naturæ infectæ. Illæ vero, ad quas tenemur ex propriis peccatis actualibus, in hac vita remittuntur per indulgentias: præsens em̄ vita tempus est purgandi non naturalia, sed personalia, vnde etiā in Baptismo persona, non natura sanatur. Et quia mors cū suis poenalitatibus est pœna naturæ, ideo marita Christi per indulgentias applicata ad pœnā mortis non se extendit. Vnde patet, quod non ex infirmitate meritorum Xpi, sed ex natura pœnæ & status præsentis prouenit, q̄ pœna mortis non remittit pillam in hac vita. Nec ex hoc q̄ remittunt pœnā æternæ mortis sequitur, ergo & temporalis mortis pœnā: tum quia æterna sensus pœna est de numero personalium pœnarum, mors autem de numero naturalium.

Tum quia aliud est loqui de meritis Christi satisfactoriis absolute, & aliud de eisdem, vt superfluit sacramentis, vt per indulgentias dispensanda relinquuntur: ipsa enim absolute in sacramentis tollunt pœnam damni & sensus æternam, potius per viam concomitantia, quàm per satisfactiois. Reconciliando quippe hostem in Dei filium adoptiuum, sequitur quod non hostili pœna puniendus est, quod est tollere pœnam æternam. Soti enim hostes exterminatrice pœna digni sunt. Filij enim castigandi, purgandi suapte natura relinquuntur. Thesaurus autem indulgentiarum Christi merita, vt satisfactoria exhibet.

¶ Ad demum obiecta cōtra hoc quod absolute solutioni, quæ fit per indulgentias annectitur dispensatio thesauri meritorum Christi & Sanctorum, respondetur. Et ad primū dicitur, quod non est par ratio de actu absolutionis in indulgentiis, & de aliis absolutionibus, siue censuris, siue aliis, siue sacramenti exhibitione. Tum quia absolutio ista respicit tertiam sacramenti poenitentiz partem, scilicet poenitentialem satisfactioem (supplet enim eam) Christi autem merita directè ad sacramenta respiciunt: reliquæ autem absolutiones non respiciunt partem aliquam sacramenti alicuius. Tum quia absolutio ista est à pœna debita apud diuinam iustitiam in hac vita vel alia: alia verò absolutiones sunt à pœnis in hac tantum vita debitis. Hinc enim fit, quod ad istas remittendas sola potestas Papæ sufficiat & efficiat: ad illas verò vltra potestatem in Papa exigatur & dispositio subiecti per veram poenitentiam, & meritorium Christi dispensatio, non ad libitū applicatio: quoniam ministri nō est remittere pœnas principali debitas, nisi dispensando. Sic enim nos existimet homo (inquit Apostolus) vt ministros Christi: & dispensatores ministeriorum Dei.

¶ Ad secundum dicitur, quod sicut in sacramento poenitentiz claus respectu peccatorum actum quidem soluendi exercent possitū, ligandi autem negatiuè quo ad clauem potētiæ, quamuis possitū ad vtrūque se habet claus sciētiæ: ita in indulgentiis inuenitur, quod claus sciētiæ possitū decernit solutionē & ligationem, claus vero potestatis possitū quidem absoluit, negatiuè autē ligat, quia ligare hic sicut & in peccatis, non est aliud quàm nō absoluerē ex iudicio & autoritate claus sciētiæ. Vnde nō solum absolute nō est actus claus, qui est ligare: sed ex iudicio claus non

uis non soluere est ligare, qui actus est clauium. Et per hoc patet, quod licet effectus solutionis & ligationis sit sine clauibus: ipsum tamen soluere, vel ligare non est in militanti ecclesia sine clauium exercitio. Augustus die 7. Octob. 1518.

QVAESTIO II.

¶ Num dare operam ad consequendas indulgentias sit imperfectionis.

V A E R I T V R V T R U M dare operam ad acquirendas indulgentias sit imperfectionis. Et videtur quod sic. Primò, quia actus non meritorius est imperfectionis: sed acquirere indulgentiam, non est meritorium: ergo, &c.

¶ Secundò, quia indulgentiæ sunt relaxationes pœnarum debitarum: perfectorum autem est pœnas amplecti, non fugere: quoniā sicuti crucem Christi: vt de sanctis Andrea, Laurentio, & Vincentio legitur.

¶ Tertiò, quia scdm̄ doctores sacros, habens indulgentias melius facit si per seipsum adimplet iniunctam poenitentiam, quàm si propter indulgentias omittat illā: perfecta autem emulantur charismata meliora: imperfectorum igitur est indulgentiis incumbere.

¶ Quartò, quia indulgentiæ non profunt, nisi ad relaxationem pœnarum canoniarum: sed non nisi criminosis publicè imponuntur canonum pœnæ, quia sunt publicæ poenitentiz partes: ergo non est nisi imperfectorum indulgentiis egere, ac per hoc dare operam ad eas acquirendas.

¶ Ad huius euidentiā sciendum, quod indulgentiarum fructus proprius est satisfacere diuinæ iustitiæ, quo ad pœnam temporalem propriis peccatis debitam ex poenis Christi & sanctorum, secundum traditionem Ecclesiæ Ro. vt patet in extrauaganti Cle. 6. & multorum Romanorum Pon. apostolicis literis. Hac autem suppositione facta (in alia quæstione adhuc magis probada, quàm in tractatu de indulgentiis firmauerimus) cōsequenter dicendum est, q̄ quum actus iste, qui est satisfacere per alium, non sit ex suo genere malus, nullam enim deordinationem importat, nec habet imperfectionem moralem annexam, qm̄ cum feruenti charitate & propriissima voluntate per seipsum satisfaciendi, ita p tali modo, scilicet per sanctorum poenas velut satisfacere, & nihilominus operibus sanctissimis tādō magis intendere, quantò liberior à debita pœna, & gratior esse debet propter hoc cumulatum beneficij. Sed est actus de genere bonorū: est enim appetitu recto appetibilis, vt pot̄e ablatiuus impedimentorum ad cælestem patriam.

Pœnæ peccatis enim debita impediunt ingressum ad æternam beatitudinem, vnde tātū oportet animas in purgatorio morari, donec exolutis poenis omnibus debitis pro suis peccatis, liberæ ab omni malo pœnæ, omnium bonorum aggregatione pfectum statum assequantur. Nec solum est moraliter bonus, sed etiam meritorius, si fructuosus est: quoniā non nisi existentibus in charitate indulgentiæ profunt, vt ipsa concessionis forma mōstrat (dicendo verè poenitentibus) omnes autem actus humanos ex charitate præcedentes meritorios esse constat. Nec solum est meritorius æternæ vitæ, sed consonus etiam perfectis: quoniam continuè suspirantibus ad cælestem patriam, & cupientibus dissolui, & esse cum Christo consonant omnia recta acceleratiua cælestis ingressus: constat autem exolutionem pœnarum debitarum p peccatis acceleratiua esse cælestis itineris: quoniam impedimenta ingressus ad felicitatem tollit. Omni igitur ex parte apparet quod dare operam indulgentiis, est actus communis perfectis & imperfectis in charitate constitutis, si poenis adhuc pro peccatis suis obnoxij sunt. Et confirmatur, quia omnibus quātumcunque perfectis conuenit dicere quotidie, Dimitte nobis debita nostra: in quorum numero constat esse debitum pœnæ pro peccatis, quod autem consonat petere, consonat & querere. Consonat igitur etiam perfectis querere debitum pœnæ pro peccatis suis debita exolui per satisfactoria opera Christi & Sanctorum.

¶ AD PRIMAM autem obiectionem dicitur, quod sermo doctorum dicentium indulgentias non esse meritorias, est formalis, & verus formaliter intellectus: hoc est, quod indulgentia, vt satisfactoria, non est meritoria. Commune est enim satisfactoriis omnibus (siue per seipsum homo satisfaciatur, siue per alium viatorem, vel sanctum) quod meritoria non sunt formaliter sumpta, hoc est, vt satisfactoria. Et ratio est in promptu, quia satisfacere, non est aliud, quàm liberari à debito: ex hoc autem, quod aliquis à debito liberatur non meretur: vnde & in purgatorio quilibet satisfacit, & nemo meretur. Cū hoc autem, quod indulgentia, quo ad fructum, satisfactoria non est autem, hoc est, Christum, & sanctos sonat non est meritoria, ita quod aliquid facere pro indulgentia satisfactoria, sit meritorium, non solum ex genere operis (puta subuenire Ecclesiæ, aut orare) sed ex intentione facientis, qui mouetur ex charitate, ad hoc, vt impedimenta sui ingressus ad æternam vitam tollantur. Et hoc consonare perfectis, manifestum est.

¶ Ad secundū dicitur, quod perfectorum est pœnas promotiuas sui vel aliorum ad æternam vitam amplecti. Pœnas autem ex pro-

pria culpa impeditiuas æternæ vitæ, non est perfectorum iterare, sed quā citius fieri potest, liberare se ab illis: vt expeditius semper inueniatur pro cælestis patriæ ingressu. Constat autem poenas p peccatis debitas esse ex propria culpa impeditiuas ingressus cælestis: & ideo perfectis per se, vel per alium citius sunt exoluentur. ¶ Ad tertiam dicitur, quod nihil obstat dicitis consilium de meliori bono: quod, scilicet melius facit consequuntur indulgentiam, si per seipsum satisfacit, nam proculdubio melius est duobus modis satisfacere, quàm vno, scilicet per alium, & per se: quàm per alium tantum. Et rursus, per alium satisfacit solum, sed per seipsum, & satisfacit & medela adhibetur: poenitentia enim per seipsum impleta est, non solum satisfactio, sed medicina. Cū his enim fiat, q̄ perfecti emulando charismata meliora, sequentur etiam indulgentias, vt expediti sint ad vitam æternam.

¶ Ad quartam dicitur, quod multa falsa continet. Primū est, quod indulgentiæ non profunt nisi ad relaxationem pœnarum, quæ per canones poenitentiales impostæ sunt: patet enim hoc esse falsum ex ipsa forma conceptionis, sonantis remissionem pœnarum iniunctarum: iniunctæ autem sunt, siue secundum canones, siue secundum arbitrium confessoris. Aliud falsum est quod pœnæ canonum pro solis criminibus publicis imponi possunt: quum constet in foro poenitentiali posse imponi: vt pro secretis secretè poenitentiam agant. Aliud falsum subintelligitur, reprobatum in alia quæstione, scilicet quod sub pœna canonica non includatur etiam pœna simpliciter debita peccato. Quod ex eo patet etiam esse falsum: quod non iudicat Deus bis in id ipsum; iudicaret autem bis, si semel per seipsum, & semel per suum vicarium temporalem pœnam satisfactoriam pro peccato exigeret, quod contineret, si poenitentia à sacerdote secundum canones imposta, non euacuaret pro sua portione pœnam satisfactoriam apud Deum. Et hinc est quartum falsum, scilicet, quod remissio poenitentiz iniunctæ adepta per indulgentias, non sit remissio pœnæ debite pro satisfactioe peccati apud Deum: vt in alia quæstione manifestauimus. Quocirca cuiuscunque obnoxio pœnæ temporali pro satisfactioe cuiusque actualis peccati profunt indulgentiæ, siue sint iniunctæ secundum canones, siue confessoris arbitrio. Et etiam si non sunt actu iniunctæ dummodo Ecclesia seruatis seruandis in forma indulgentiæ etiam ad non iniunctas poenitentias extendat illam: vt alias hoc, scilicet de non iniunctis, manifestabitur. Rē quia tam perfecti quàm imperfecti, tam sani, quàm infirmi, tam morituri, quàm diu victuri, tam imediti, quàm non imediti in charitate constituti, rei possunt esse alicuius pœnæ temporalis pro satisfactioe suorum actualium peccatorum: ideo nullus excipitur a fructu indulgentiarum qui voluerit earum particeps fieri, rarique videntur esse adeo satisfaciētes per seipsos, qui non egeant indulgentiis: qui tamen tutius agunt si per indulgentias etiam à debitis se absolui curent. Augustus die 2. Octobris, 1518.

QVAESTIO III.

¶ Num occurrenti pauperi negans elemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda, peccet.

V A E R I T V R V T R U M occurrenti pauperi negans elemosynam, quam tamen dat pro indulgentia consequenda, peccet. Et videtur quod sic.

¶ Primò, quia agit contra ordinem diuini præcepti: quo quis primò seruare tenetur præcepta, seu mādara Xpi, quàm acq̄rēdis vacare indulgentiis: vt pot̄e quia hoc nō est mādatur, sed voluntarium.

¶ Secūdo, quia talis agit cōtra illud Io. Si qs viderit fratrem suū necesse habere, & clausit viscerā suā ab eo, quō charitas Dei manet in illo: primā Io. 3. Et si dicatur q̄ sola extrema necessitas obligat ad mortale: contra, tum quia secundum hoc charitas nunquā ve rarissimè locum haberet operandi, tum quia quilibet in necessitate constitutus, vellet non sibi expectari necessitatem extremam, sed prius subueniri: ergo hoc idem seruandum est in aliis.

¶ Ad euidentiā huius considerandum est, quod ad hoc, quod aliquis actus hamanus sit peccatum, non sufficit negatio bonitatis maioris, alioquin non daretur gradus in actibus bonis, sed soli summè boni actus effugerēt rationem peccati: sed exigitur quod fit inordinatus: nisi enim ad diuino ordine declinaret, peccatum non esset. De ordinatio autem actus est usus pecunie sicut & cæterarum moralium actionum, tunc tantum est, quum vel non sua, vel ad id quod non debet, vel quum non debet, &c. impenditur pecunia: nisi enim aliquid quod debuerat adesse, desit, aut quod debuerat abesse, adfit, peccati ratio non soluitur: quocirca ad debiti rationem oportet spectare peccati iudicium. Et hinc fit, vt licet melius faceret qui pecunias suas in elemosynas daret, quàm si expenderet eas in humanis officiis defunctorum, quæ sunt consolationes viuorum: non tamen peccaret expendens eas pro honorabilibus exequiis, quia non tenetur illas pecunias dare pauperibus: & actus exequiarum humanus iuxta statum pōnæ & patriæ morem non est deordinatus. Vnde in proposito, quum dare elec-

inofynā sit præceptum affirmatiuum, obligans tantum pro loco & tempore: si in casu loquimur, quo præceptum de elemofyna obligat, non est dubiū q̄ negans illam, vt det pro indulgentia peccet, non enim sunt faciēda mala, vt veniat bona. Si autē elemofyna extra casum, in quo præceptū de elemofyna obligat: quamuis pauper occurrat petens elemofynā, licet potest quis omittēre elemofynā & dare pro indulgentia non minus, quā posset illā simpliciter omittēre, & quā posset pecuniam illam in vius suos conuētere. Vnde Dominus Mariam ad discipulis defendit, obijciētibz quōd pretiosum vnguentum quo multis potuisset subueniri pauperibus in vniū humanū opus perderet: affirmās quōd bonū opus operata est.

Vbi ex subiecta ratione. Pauperes cū semp habebitis, &c. docuit, quōd cōcurrentibus duobz bonis, altero cōtinuo, altero pro instāte commoditate, licitum est omittēre pro tunc maiori ex suo genere bono, dare operam minori illo tempore occurrenti: ad hoc enim spectat, quōd pauperes semper adsunt, ipse autē rōd semper.

¶ AD PRIMAM autem obiectionē dicitur quōd ordo præceptorū ad cōsimilia est in præcepto tunc tātum, pro quanto præceptum affirmatiuum obligat: extra tēpus siquidē pro quo obligat, liberū est cuiq; cōsilia sequi. Sic autē esse in proposito supponitur.

¶ Ad secundā negatur, q̄ talis agat cōtra doctrinam Ioan. Euang. quia Ioānes loquitur pro quanto præceptū affirmatiuum obligat: certo autē certius cōstat, q̄ nō quālibet necessitas fratris visa cōstituit tēpus, pro quo præceptū elemofynā obligat. Vnde glossa ibidē dicit in verbo necessitate victus vel vestitus. Multi autē sunt pauperes habētes victū & vestitū: vt patet de Gabelo apud Thobiam. Et rursum glossa ibidē de substantia superflua exponit, dicens: Si superflua nō potes dare fratri, animā tuā nō potes ponere pro fratre. Nō loquit ergo Ioannes de qualibet necessitate fratri, nec de quolibet habēte substantiā huius mundi: sed de superflua substantiā habente iuxta verbū Domini: Quod superest, elemofynā dare, Luc. 11. Nec propterea ego absidans teneor huic pauperi dare, quamuis teneor dare elemofynā: si recta ratio moralitū actuum regula est. Vtrum autē sola extrema necessitas, tēpus, pro quo præceptū obligat determinat, alia quæstio est: & alibi memini me scripsisse post S. Thomam, quārum est ex parte necessitatis pauperis sola extrema necessitas determinat tēpus, pro quo præceptū de elemofyna obligat ad peccatum mortale. Sed extrema necessitas nō intelligitur, quādo prope mortē homo est, tūc enim non potest sibi subueniri, sed quādo est adhuc tēpus vtiliter subueniendi, nec apparet alia via, qua illi subueniatur, si à me non sibi succurritur tunc enim necessitas est extrema, licet longē sit à morte. Rursus licet necessitas non extrema non obliget ad peccatum mortale omnittentem elemofynam, magna tamen necessitas visa à potenti sine suo incommodo subuenire, rationabiliter tenetur, vt obliget etiam ad peccatum, quamuis non mortale. Sicut enim secundum Philosophos in actibus bonis, quōd est prope medium, ad virtutis actum spectat: ita in oppositis non solum qui totaliter declinat, peccat, sed etiam qui prope ad vitium appropinquat: & secundum Theologos non solum qui cōtra præceptum: sed qui præter præceptum facit, peccat. Et propter istam latitudinem, qua necessitas proximi visa quādoque ad mortale, quādoque ad veniale, quādoque ad nullum obligat peccatum: Ioan. Euang. dixit, Quomodo charitas Dei manet in illo? & non manifestē asseruit charitatem Dei non manet in illo. Quamuis asseruit intellecta verba illa, seclnsa superfluitate bonorum, de extrema necessitate accipiēda sint, quoniam tunc tantū debita negatur subuentio in notabile damnum proximi vergens: & propterea fit contra charitatem proximo debitam. Extra hāc autem necessitatem, aut subuentio non est ad hoc debita, aut non est illatiua damni notabilis proximo: & sic non fit contra charitatem debitam, sed aut præter eam, aut nec præter, nec contra illam. Et quum contra hoc arguitur: primō, quia secundum hoc charitas nunquam, aut rarō haberet locū operandi, negatur sequela, quoniam charitas etiam sine præcepto operari potest & frequentissimē elemofynā opus operatur. Et quum dicitur secundō, quia quilibet velle sibi extra necessitatem extremam subueniri: conceditur, sed negatur sequela, ergo subuentio est in præcepto. Non enim omne quod volumus nobis fieri, cadit sub præcepto, vt alij nobis faciant: quilibet enim velle nunquam sibi mendacium dici, non tamen propterea sequitur, ergo quilibet mentiens facit contra præceptum: & sic de alijs. August. die 7. Octobris, 1318.

QVAESTIO III.

¶ Num indulgentia absolūdo ab iniunctis poenitentis absoluat à pena debita peccato apud diuinam iustitiam.

¶ VARIETVR, Vtrum indulgentia absolūdo ab iniunctis poenitentis, absoluat à pena debita peccato apud diuinam iustitiam. Et videtur quōd non.

¶ Primō, quia iniuncta poenitentia ab hic, sicut nō obligat nisi i foro ecclesiastico, ita earū absolūdo nō est nisi i foro ecclesiastico.

¶ Secundō, quia poenitentia voluntaria, de qua Christus dicit, Poenitentiam agite, est de præcepto Christi & de essentia poenitentia spiritualis, ac omnino de necessitate salutis: & consequenter non est in potestate sacerdotis cuiusq; dimittere illam. Est enim mortificatio passionum & crux portanda post Christum.

¶ Tertiō, quia potestas ligandi atque solūendi par est: sed Papa non potest ligare nisi ad penam canonicam: ergo non potest absolūdo nisi à pena canonica.

¶ Quartō, Satisfactio sacramentalis non dicitur satisfactio, quia satisfaciat pro culpa simpliciter, sed quia satisfaciat secundum statuta Ecclesiae: ergo absolūdo ab illa non est absolūdo à satisfactione simpliciter. Antecedens probatur: quia dicitur pro culpa satisficit per penam mortificationis proprię, & huiusmodi.

¶ IN OPPOSITVM autem est communis Ecclesiae sensus. ¶ AD EVIDENTIAM huius sciendum est, quod pena canonica (hoc est iniuncta sacerdotē in confessione sacramentali) & poena satisfactoria pro culpa secundum diuinā iustitiam, non se habent sicut duae poenae, sed se habent sicut poena indeterminata & poena determinata. Sicut etiā præceptū de confessione faciēda editum à Deo & ab Ecclesia, non præcipit duplicem confessionem, sed se habet Ecclesiae præceptum ad diuinum vt determinatū ad indeterminatū. Illud enim idem quod præcipit Deus, præcipit Ecclesia: sed Deus præcipit, quōd confiteamur nō determinando tēpus, Ecclesia idē præcipiēdo determinat tempus, scilicet in singulis annis: vnde vna & eadē est confessio præcepta à Deo & Ecclesia. Et proculdubio vnica confessione implet, quilibet præceptū Dei & Ecclesiae: ridiculum quippe esset semel cōfiteri, vt obediatur Deo, & iterū vt obediatur Ecclesiae. Simile quid est videre in proposito: nam pro peccato cōmissio (puta perituro) tenetur ex diuino præcepto homo satisfacere, sed non determinatē per istam vel illam penam: nam potest satisfacere per elemofynā, vel per ieiuniū, vel orationē. Et pro eodē peccato tenetur ex iniunctione sacerdotis imponētis satisfacere per determinatam penam, puta ieiuniū septē annorū. Nec tenetur poenitens ad duas poenas: alterā satisfactoriam apud Deum, & alteram satisfactoriam Ecclesiae: sed implendo iniunctam ab Ecclesia: satisfaciat Deo & Ecclesiae: vel pro tota poena debita illi peccato (si imposita à sacerdote adquat debitam secundum diuinam iustitiam) vel pro parte illa quae correspondet impositae, si poena imposita minor est illa quae secundum diuinam iustitiam determinanda erat. Nec hæc voluntariē dicimus: sed euidēter monstramus diluciddo per omnes actus præceptos ab vtrisque, scilicet Deo & Ecclesia: vt patet in præcepto de obseruatione festorum & præcepto de obseruatione ieiuniorū. Vniū enim atque idē est quōd à Deo Ecclesiaeq; præcipitur, ab illo determinatē, & ab ista determinatē: & dum Ecclesie obediatur, non remanet homo obligatus ad Dei præceptum iterū implēdum circa illud. Et simile est in alijs. Quocirca Deo Ecclesiaeq; idē præcipiēte, vnus atque idē actus fit debitus duplici vinculo, scilicet Dei & Ecclesiae. Et propterea putari potest, q̄ si iniuncta poenitentia relaxatur per indulgentiam, non remittitur poena satisfactoria simpliciter & absolūte, sed solū vt est debita ex vinculo Ecclesiae, & propterea remanet, vt est debita ex vinculo diuinæ iustitiae. Sicut quum Papa relaxat ieiuniū alicui personae, non cōcedit illi, q̄ non impleat Dei, seu naturæ præceptum de ieiunio, sed quōd non ardetur ex vinculo ecclesiastici præcepti ad ieiunium. Et secundum hāc viam sicut ligat sacerdos ad penam, nouum addicēdo vinculū, determinatē ad quē quātamque poenam satisfaciere debet poenitens: ita absolūeret per indulgentiam tollēdo vinculū Ecclesiae & determinationē ad talē penā. Fallitur autem opinio hæc in hoc, quōd non discernit inter absolūtionē per viam indulgentia & absolūtionē per viam licentia. Absolūtio enim per viam licentia cōmunis est omnibus principibus ecclesiasticis & secularibus: dum quilibet potest solūere, quæ ligauit, licentiā præbendo, vt non teneatur iussa à se adimplere: & de huiusmodi absolūtionē verificatur licentiā ieiuniorum & similitū. Sed q̄ nō sit talis absolūtio per indulgentias: patet ex eo, q̄ inuitur illi priuilegio Christi, Quodcunque solueris super terram: certum est enim absolūtionem concessam per hoc priuilegium, non esse illam, quæ cōmunis omnibus principibus est: ad quā nō est opus priuilegio, sed statim vt quis est princeps habet illam. Amplius, absolūtio per modū licentia, extendit se indifferenter ad singula positiui iuris: potest enim ita relaxare obseruationem vnus præcepti iuris sicut alterius: vt patet. Absolūtio autem Petro concessa ex priuilegio Christi habet pro materia ea, quæ regni caelorum sunt (dicente Christo, Tibi dabo clauēs regni caelorum) & specialiter culpæ (vt patet ex verbo Christi: Quorū remiseritis peccata: remittentur ei) & poenas pro culpa, vt patet ex verbo Christi Matth. 18. Vbi quid dixisset. Si Ecclesiam non audierit, sit tibi velut ethnicus & publicanus. Amen dico vobis, quæcunque alligaueritis super terram, &c. Amplius, si indulgentia nō essent nisi relaxationes vinculi à sacerdote

vel canone impositi, decepta esset vniuersitas fidelium, credētium non solum vinculū, sed ipsas poenas remissas esse. Alio ergo modo absolūtionē per indulgentia fieri, ex eo cōiungitur, q̄ indulgentia verē acquisita, tenet cōmunis Ecclesiae & doctorum sensus satisfecisse hominem illum, ac si poenitentiam correspondentem illi indulgentia perfecisset. Ex hoc enim manifestē sequitur, q̄ indulgentia absolūdo ab iniunctis poenitentis absolūunt nō solum à vinculo per sacerdotem, aut canonem appposito: sed etiam à poena temporali debita secundum diuinam iustitiam peccato, quāta correspondet illi acquisitae indulgentia. Nec est parui momenti ratio supra à cōmuni sensu Ecclesiae & doctorum factorum: sed est tātā autoritatis, vt nō nisi temerē liceat sentire oppositū. Et confirmatur sententia hæc: quoniam si verē relucet operatio priuilegij Petro concessi, Quodcunque solueris super terram: absolūere enim à poenis peccato debitis in foro diuinæ iustitiae, nō principis, nō iuris humani, sed diuinæ est potestatis Petro communicatæ à Christo. Amplius, Cle. 6. tradidit expressē, q̄ indulgentia remittit poenā tēporalem pro peccato debita: vt patet in extrauagatē ab orbe acceptata de Iubileo quinquagesimo quoque anno: & habetur in extrauagantium communium titulo, de pœ. & re. c. vniuersus. Non licet autem contra apostolicæ sedis doctrinam sentire.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, quōd poena iniuncta ab homine, seu canone est duplex: quā simpliciter apposita ab homine, vel canone, vt excommunicatio, carcer, & huiusmodi, & hæc non ligant nisi in foro ecclesiastico. Quædā verō sunt appositæ ab homini seu canone, & appositæ solum quo ad quantitatem & qualitatem, vt suppositas poenas euacuant. Et istæ obligant partim in solo foro Ecclesiae, pro quāto non tenentur nisi in hac vita implere illas qualitates: & partim simpliciter apud Deum pro quanto si non secundum iniunctas qualitates satisfecit, tenetur satisfaciere apud diuinam iustitiam in alia vita de tota illa poena, quæ euacuata fuisset, si secundum iniunctas satisfecisset. Vnde sicut poenitentia sacramentalis obligat in foro Dei: ita absoluit in foro Dei.

¶ Ad secundā dicitur, q̄ Ecclesia potest absolūere per indulgentias à poenis debitis ex præcepto & vinculo diuino. Nec hoc facit Ecclesia humana sed diuina autoritate sibi concessa ex priuilegio, Quodcunque solueris: Petrus enim vt vicarius, & minister Christi agit autoritate Christi. Nec mirū si potest absolūere à poena debita ex præcepto Christi, & ad quā obligat inferior poenitentia, & quæ est de necessitate salutis, quia potest absolūere à culpa: quæ tātū excedit poenā vt Iudæi dixerint, Quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus? Sacerdos enim ministerialiter absoluit à culpa & remittit peccata consentiēti sibi: dicente Christo: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Et multō magis potest Christi minister absolūere à poenis: quū enim culpa & poena impedimētā sint regni caelorum (quia & nihil conquinatum intrabit illud, & absterget Deus omnē lachrymā, nec dolor erit vltra, &c.) Ad clauēs regni caelorum spectare necesse est vtrumque impedimentum tollere: alioquin aperiri regnum caelorum fidelibus non sufficerent. Cōstat autem sufficere in patiente disposito, & reliquis concurrentibus requisitis. Quocirca poena ad quam peccator ex Dei præcepto tenetur, & quam poenitentia interior operatura erat pro peccato, & quæ de necessitate salutis aeternæ habendæ implenda erat, per indulgentia absolūtionem verē acquisitam sublata, & desinit talis homo ad illam obligari, & ex diuino præcepto, & ex poenitentia interiori, & ex fine salutis aeternæ, quia iam satisfecit per aliam viā, scilicet per absolūtionem indulgentia, & hoc Christi autoritate per suum ministrum ritē exequuta. Quod autē dicitur, quōd poenitentia, ad quam tenetur peccator, est crux Christi, & mortificatio passionum iam à priscis solutum doctoribus dicentibus, quōd poenae in quantum sunt medicina passionum, nō suppleuntur per indulgentias: & propterea debemus etiam indulgentias acquisitis poenitentiam agere, vt medicinam passionum nostrarum: In quantum verō sunt satisfactiua pro peccatis commissis, sic suppleuntur per indulgentias. Et similiter est distinguedum de cruce post Christum portanda, & similibus.

¶ Ad tertiam dicitur, quōd propositio assumpta (scilicet potestas ligandi atque solūendi par est) est cum grano salis intelligenda: quia etsi est par quantum ad materiam (quia vtrobique Dominus dixit, Quodcunque ligaueris non tamen est par quo ad modum. Nā & peccata sacerdos ministerio autoritatio tollit, ita q̄ absolūdo facit de peccatore iustum: nō potest tamen ministerialiter ligando facere de iusto peccatorem. Ex hoc enim patet, quōd alio modo soluit quam liget Petrus quantum ad culpas: & similiter fas est, vt alio modo Pontifex liget, quam soluat poenas. Absoluit enim ministerialiter & per sacramentalem absolūtionē, & per indulgentias à poenis scdm diuinā iustitiam debitis: ligat autē ad penā sicut ad culpā, Nā sicut ad culpā ligat, vel nō remittēdo, vel præcipiēdo aliquā, cuius transgressio cōstituit peccatorem: ita ligat ad

penā, vel non remittēdo, vel agendo, vnde per seipsū quis incurrit debitum poenae apud diuinā iustitiam. Sub hac autē distinctione dicitur ad minorē, q̄ si sermo sit de posse quibuslibet modis Papa potest ligare ad penā canonicā, & nō canonicam, hoc est absolūte apud Deum, (vt patet ex dictis) & similiter absolūere. Si verō sermo sit de posse tali modo, scilicet directē imponendo vel tollendo, sic minor est falsa: quia non aequaliter habent quo ad modum clauēs in ligando & solūendo. Potest enim directē absolūere quod non potest directē imponere: vt in culpa.

¶ Potest & nihilominus ad minorem aliter responderi dicendo, quōd in canonica poena quæ in foro poenitentia iniungitur in satisfactionem, clauditur poena debita peccato coram diuina iustitia: quoniam eadem est poena supposita, & qualificata ab homine vel canone: vt patet ex dictis. Et propterea sicut sacerdos ligando ad poenam canonicam, ligat ad poenā simpliciter vestitam qualitatibus appositis ab homine vel canone: ita absolūdo ab huiusmodi poena canonica, absoluit & à poena simpliciter. Nam absolūdo à poena qualificata per hominem vel canonem, absoluit & à poena, & à qualitate, qui enim absoluit à toto, absoluit à qualibet illius parte, quia toto includitur pars. Et sic dato quōd non liget nisi ad canonicam, nec absoluat nisi à canonica, adhuc habetur intentum, quōd ligat & absoluit in poenam simpliciter debitam in satisfactione pro peccato. Potest & tertio dici ad eandem, q̄ quia actus & potētia diuidunt ens, & quodlibet genus entis, & ad idem propterea genus spectat homo in potentia & homo in actu & alium in potentia & alium in actu: & sic de alijs: ideo etiam poena canonica diuiditur in canonicā in actu, vel in potentia, & vtraque infra genus canonicæ poenae clauditur. Et quōd Ecclesia non solum potest super poenas canonicas in actu, sed etiā super poenas canonicas in potentia. Imō de facto Ecclesia per canones poenitentiales, & per arbitrium confessorum, nihil aliud facit quā quōd poenas debitas simpliciter pro peccatis, quæ sunt canonicæ in potentia facit canonicas in actu adhibendo illis formam canonicam, puta tot dies ieiunij, &c. Ac per hoc Ecclesia ex hoc ipso, quōd potest super poenas canonicas tam actu quā potentia potest super omnem temporalem debitam pro satisfactione peccatorum quoniam omnes tales poenae sunt canonicæ aut in actu aut in potentia: hoc est sunt aut determinatē per canones, aut determinabiles, sunt aut iniunctæ per sacerdotem, aut possunt iniungi. Et propterea licet Ecclesia in indulgentiis non consueuerit nisi iniunctas poenas remittere, quia ita sonant, posset tamen etiam non iniunctas remittere: sequitur enim hoc ex nunc probatis, & fulcitur autoritate diui Thomae, aliorūque doctorum.

¶ Ad quartam dicitur, quōd ly simpliciter, in duobz sensibus sumi consuevit. Primō, vt æquiualeat ad ly totaliter, secundō, vt excludat additionem, vt Aethiops non dicitur albus simpliciter, sed cum additione dicitur albus dentes, nō autem quia dicimur albi sine additione aliqua, dicimur albi simpliciter. In proposito ergo si simpliciter sumitur, pro Totaliter, sic satisfactio sacramentalis quādoque satisfaciat simpliciter, & quādoque non simpliciter, sed partialiter, quia quādoque adæquat poenam debitam peccatis, & quādoque non, & hoc est manifestum. Si autē sumitur pro sine additione, sic satisfactio sacramentalis semper satisfaciat simpliciter, dummodo poenitens agat illam rectē dispositus: quia non solum satisfaciat Ecclesiae, sed Deo pro tanta poena debita peccatis, quanta correspondet illi satisfactioni sacramentali. Nec hæc voluntariē dicimus, sed probata efficaciter sunt ex supradictis. August. die 29. Septembris 1318.

¶ QVAESTIO V.

¶ Num indulgentia liberetur defuncti à poenis purgatorij.

¶ VARIETVR vtrum ob plenariam indulgentiam cōcessam pro defunctis, & acceptatam à viuis pro certis defunctis, animæ illorum defunctorum in purgatorio existentes liberentur totaliter à poenis purgatorij. Videtur enim quōd sic: quia indulgentia tantum donat quantum sonant: sed plenaria indulgentia sonat remissionem omnium poenarum ergo, &c.

¶ Præterea, Indulgentia valet (vt dicunt doctores) per modum solutionis: ac per hoc indulgentia plenaria valet per modum solutionis plenarię: sed facta solutione integra alicuius debiti liber est debitor ab vniuerso quod debebat: igitur habita indulgentia plenaria liberaretur anima à poenis purgatorij.

¶ Præterea, Doctorum sententia est, quōd concurrentibus tribus, scilicet autoritate in dante, pietate in causa, & gratia in recipiente, indulgentia valet: sed hic concurrunt omnia: ergo. Et confirmatur ex autoritate prædicationis ecclesiasticæ: multi enim prædicando hoc dicunt.

¶ IN oppositum autem est, quia ex hoc sequeretur, quōd per indulgentias posset Pontifex expellere Purgatorium. ¶ Ad euidenciam huius difficultatis supposito (pro ut veritas est) indulgentias non nisi per modum suffragij prædesse defun-

Opul. Caiet. GG 4

vel canonem impositi, decepta esset vniuersitas fidelium, credētium non solum vinculū, sed ipsas poenas remissas esse. Alio ergo modo absolūtionē per indulgentia fieri, ex eo cōiungitur, q̄ indulgentia verē acquisita, tenet cōmunis Ecclesiae & doctorum sensus satisfecisse hominem illum, ac si poenitentiam correspondentem illi indulgentia perfecisset. Ex hoc enim manifestē sequitur, q̄ indulgentia absolūdo ab iniunctis poenitentis absolūunt nō solum à vinculo per sacerdotem, aut canonem appposito: sed etiam à poena temporali debita secundum diuinam iustitiam peccato, quāta correspondet illi acquisitae indulgentia. Nec est parui momenti ratio supra à cōmuni sensu Ecclesiae & doctorum factorum: sed est tātā autoritatis, vt nō nisi temerē liceat sentire oppositū. Et confirmatur sententia hæc: quoniam si verē relucet operatio priuilegij Petro concessi, Quodcunque solueris super terram: absolūere enim à poenis peccato debitis in foro diuinæ iustitiae, nō principis, nō iuris humani, sed diuinæ est potestatis Petro communicatæ à Christo. Amplius, Cle. 6. tradidit expressē, q̄ indulgentia remittit poenā tēporalem pro peccato debita: vt patet in extrauagatē ab orbe acceptata de Iubileo quinquagesimo quoque anno: & habetur in extrauagantium communium titulo, de pœ. & re. c. vniuersus. Non licet autem contra apostolicæ sedis doctrinam sentire.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur, quōd poena iniuncta ab homine, seu canone est duplex: quā simpliciter apposita ab homine, vel canone, vt excommunicatio, carcer, & huiusmodi, & hæc non ligant nisi in foro ecclesiastico. Quædā verō sunt appositæ ab homini seu canone, & appositæ solum quo ad quantitatem & qualitatem, vt suppositas poenas euacuant. Et istæ obligant partim in solo foro Ecclesiae, pro quāto non tenentur nisi in hac vita implere illas qualitates: & partim simpliciter apud Deum pro quanto si non secundum iniunctas qualitates satisfecit, tenetur satisfaciere apud diuinam iustitiam in alia vita de tota illa poena, quæ euacuata fuisset, si secundum iniunctas satisfecisset. Vnde sicut poenitentia sacramentalis obligat in foro Dei: ita absoluit in foro Dei.

¶ Ad secundā dicitur, q̄ Ecclesia potest absolūere per indulgentias à poenis debitis ex præcepto & vinculo diuino. Nec hoc facit Ecclesia humana sed diuina autoritate sibi concessa ex priuilegio, Quodcunque solueris: Petrus enim vt vicarius, & minister Christi agit autoritate Christi. Nec mirū si potest absolūere à poena debita ex præcepto Christi, & ad quā obligat inferior poenitentia, & quæ est de necessitate salutis, quia potest absolūere à culpa: quæ tātū excedit poenā vt Iudæi dixerint, Quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus? Sacerdos enim ministerialiter absoluit à culpa & remittit peccata consentiēti sibi: dicente Christo: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Et multō magis potest Christi minister absolūere à poenis: quū enim culpa & poena impedimētā sint regni caelorum (quia & nihil conquinatum intrabit illud, & absterget Deus omnē lachrymā, nec dolor erit vltra, &c.) Ad clauēs regni caelorum spectare necesse est vtrumque impedimentum tollere: alioquin aperiri regnum caelorum fidelibus non sufficerent. Cōstat autem sufficere in patiente disposito, & reliquis concurrentibus requisitis. Quocirca poena ad quam peccator ex Dei præcepto tenetur, & quam poenitentia interior operatura erat pro peccato, & quæ de necessitate salutis aeternæ habendæ implenda erat, per indulgentia absolūtionem verē acquisitam sublata, & desinit talis homo ad illam obligari, & ex diuino præcepto, & ex poenitentia interiori, & ex fine salutis aeternæ, quia iam satisfecit per aliam viā, scilicet per absolūtionem indulgentia, & hoc Christi autoritate per suum ministrum ritē exequuta. Quod autē dicitur, quōd poenitentia, ad quam tenetur peccator, est crux Christi, & mortificatio passionum iam à priscis solutum doctoribus dicentibus, quōd poenae in quantum sunt medicina passionum, nō suppleuntur per indulgentias: & propterea debemus etiam indulgentias acquisitis poenitentiam agere, vt medicinam passionum nostrarum: In quantum verō sunt satisfactiua pro peccatis commissis, sic suppleuntur per indulgentias. Et similiter est distinguedum de cruce post Christum portanda, & similibus.

¶ Ad tertiam dicitur, quōd propositio assumpta (scilicet potestas ligandi atque solūendi par est) est cum grano salis intelligenda: quia etsi est par quantum ad materiam (quia vtrobique Dominus dixit, Quodcunque ligaueris non tamen est par quo ad modum. Nā & peccata sacerdos ministerio autoritatio tollit, ita q̄ absolūdo facit de peccatore iustum: nō potest tamen ministerialiter ligando facere de iusto peccatorem. Ex hoc enim patet, quōd alio modo soluit quam liget Petrus quantum ad culpas: & similiter fas est, vt alio modo Pontifex liget, quam soluat poenas. Absoluit enim ministerialiter & per sacramentalem absolūtionē, & per indulgentias à poenis scdm diuinā iustitiam debitis: ligat autē ad penā sicut ad culpā, Nā sicut ad culpā ligat, vel nō remittēdo, vel præcipiēdo aliquā, cuius transgressio cōstituit peccatorem: ita ligat ad

penā, vel non remittēdo, vel agendo, vnde per seipsū quis incurrit debitum poenae apud diuinā iustitiam. Sub hac autē distinctione dicitur ad minorē, q̄ si sermo sit de posse quibuslibet modis Papa potest ligare ad penā canonicā, & nō canonicam, hoc est absolūte apud Deum, (vt patet ex dictis) & similiter absolūere. Si verō sermo sit de posse tali modo, scilicet directē imponendo vel tollendo, sic minor est falsa: quia non aequaliter habent quo ad modum clauēs in ligando & solūendo. Potest enim directē absolūere quod non potest directē imponere: vt in culpa.

¶ Potest & nihilominus ad minorem aliter responderi dicendo, quōd in canonica poena quæ in foro poenitentia iniungitur in satisfactionem, clauditur poena debita peccato coram diuina iustitia: quoniam eadem est poena supposita, & qualificata ab homine vel canone: vt patet ex dictis. Et propterea sicut sacerdos ligando ad poenam canonicam, ligat ad poenā simpliciter vestitam qualitatibus appositis ab homine vel canone: ita absolūdo ab huiusmodi poena canonica, absoluit & à poena simpliciter. Nam absolūdo à poena qualificata per hominem vel canonem, absoluit & à poena, & à qualitate, qui enim absoluit à toto, absoluit à qualibet illius parte, quia toto includitur pars. Et sic dato quōd non liget nisi ad canonicam, nec absoluat nisi à canonica, adhuc habetur intentum, quōd ligat & absoluit in poenam simpliciter debitam in satisfactione pro peccato. Potest & tertio dici ad eandem, q̄ quia actus & potētia diuidunt ens, & quodlibet genus entis, & ad idem propterea genus spectat homo in potentia & homo in actu & alium in potentia & alium in actu: & sic de alijs: ideo etiam poena canonica diuiditur in canonicā in actu, vel in potentia, & vtraque infra genus canonicæ poenae clauditur. Et quōd Ecclesia non solum potest super poenas canonicas in actu, sed etiā super poenas canonicas in potentia. Imō de facto Ecclesia per canones poenitentiales, & per arbitrium confessorum, nihil aliud facit quā quōd poenas debitas simpliciter pro peccatis, quæ sunt canonicæ in potentia facit canonicas in actu adhibendo illis formam canonicam, puta tot dies ieiunij, &c. Ac per hoc Ecclesia ex hoc ipso, quōd potest super poenas canonicas tam actu quā potentia potest super omnem temporalem debitam pro satisfactione peccatorum quoniam omnes tales poenae sunt canonicæ aut in actu aut in potentia: hoc est sunt aut determinatē per canones, aut determinabiles, sunt aut iniunctæ per sacerdotem, aut possunt iniungi. Et propterea licet Ecclesia in indulgentiis non consueuerit nisi iniunctas poenas remittere, quia ita sonant, posset tamen etiam non iniunctas remittere: sequitur enim hoc ex nunc probatis, & fulcitur autoritate diui Thomae, aliorūque doctorum.

¶ Ad quartam dicitur, quōd ly simpliciter, in duobz sensibus sumi consuevit. Primō, vt æquiualeat ad ly totaliter, secundō, vt excludat additionem, vt Aethiops non dicitur albus simpliciter, sed cum additione dicitur albus dentes, nō autem quia dicimur albi sine additione aliqua, dicimur albi simpliciter. In proposito ergo si simpliciter sumitur, pro Totaliter, sic satisfactio sacramentalis quādoque satisfaciat simpliciter, & quādoque non simpliciter, sed partialiter, quia quādoque adæquat poenam debitam peccatis, & quādoque non, & hoc est manifestum. Si autē sumitur pro sine additione, sic satisfactio sacramentalis semper satisfaciat simpliciter, dummodo poenitens agat illam rectē dispositus: quia non solum satisfaciat Ecclesiae, sed Deo pro tanta poena debita peccatis, quanta correspondet illi satisfactioni sacramentali. Nec hæc voluntariē dicimus, sed probata efficaciter sunt ex supradictis. August. die 29. Septembris 1318.

¶ QVAESTIO V.

¶ Num indulgentia liberetur defuncti à poenis purgatorij.

¶ VARIETVR vtrum ob plenariam indulgentiam cōcessam pro defunctis, & acceptatam à viuis pro certis defunctis, animæ illorum defunctorum in purgatorio existentes liberentur totaliter à poenis purgatorij. Videtur enim quōd sic: quia indulgentia tantum donat quantum sonant: sed plenaria indulgentia sonat remissionem omnium poenarum ergo, &c.

¶ Præterea, Indulgentia valet (vt dicunt doctores) per modum solutionis: ac per hoc indulgentia plenaria valet per modum solutionis plenarię: sed facta solutione integra alicuius debiti liber est debitor ab vniuerso quod debebat: igitur habita indulgentia plenaria liberaretur anima à poenis purgatorij.

¶ Præterea, Doctorum sententia est, quōd concurrentibus tribus, scilicet autoritate in dante, pietate in causa, & gratia in recipiente, indulgentia valet: sed hic concurrunt omnia: ergo. Et confirmatur ex autoritate prædicationis ecclesiasticæ: multi enim prædicando hoc dicunt.

¶ IN oppositum autem est, quia ex hoc sequeretur, quōd per indulgentias posset Pontifex expellere Purgatorium. ¶ Ad euidenciam huius difficultatis supposito (pro ut veritas est) indulgentias non nisi per modum suffragij prædesse defun-

Opul. Caiet. GG 4

etis, tria sunt præmittenda: & postmodum respondendum querito. Primum præmittendum est de ista indulgentia in se, quid sit plenaria indulgentia: per modum suffragij. Secundum est de modo seu via, quo modo perducatur indulgentia ad animas in Purgatorio. tertium est de ipsarum animarum in Purgatorio dispositione ad percipientem indulgentia fructum.

¶ Quo ad primum, à quid nominis inchoando, quia suffragium auxilium significat, & in proposito de ecclesiastico suffragio est sermo modus suffragij modum ecclesiastici auxilij denotat: ita quod indulgentia per modum suffragij significat indulgentiam per modum ecclesiastici auxilij: hoc est per modum, quo nos per pia opera nostra suffragamur, seu auxiliamur defunctis. Nequit autem intelligi modus iste suffragij nisi Ecclesie suffragia per se facta fuerint: quoniam ad horum similitudinem indulgentia suffragij modum induit. Et quum trifariam nostris operibus suffragemur defunctis (vel merè bonis operibus, de cõgruo tamen, defuncti alicuius liberationem à Purgatorio, vel impetrando nostris orationibus illam, vel satisfaciendo nostris passionibus, seu pœnalibus operibus pro illis) & indulgentiam supponamus fieri ex thesauro superabundantium in Ecclesia passionum, seu pœnalium operum, consequens est, si singula singulis reddenda sunt, ut indulgentia quæ pœnarum solutione Ecclesiastica autoritate collatam sonat, quum ad modum Ecclesiastici suffragij determinatur, nõ cuiuscumque Ecclesiastici suffragij, sed satisfactorij suffragij modum induat. Nã quum indulgentia, in quantum indulgentia, non fit nisi meritoria, neque impetratoria, sed satisfactoria: cõsentaneum rationi est, ut non induat modum suffragij meritorij neque modum suffragij impetratorij, sed modum suffragij satisfactorij: ita quod indulgentia per modum suffragij, est cõcessa ex thesauro Ecclesie, opus satisfactorij per modum Ecclesiastici suffragij satisfactorij: hoc est per modum, quo nostra satisfactoria suffragia opera ferunt. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum, qua scilicet via indulgentia per modum suffragij perueniat ad animas in Purgatorio, in prõptu est, vnde manifestum fiat. Ex hoc enim ipso, quod indulgentia modum Ecclesiastici suffragij satisfactorij induit, vna eadem est via, per quam Ecclesie suffragia satisfactoria pro defunctis facta (vt ieiunia, peregrinationes, & alia huiusmodi) ad defunctorum animas perducuntur, & per quam indulgentia per modum suffragij ad illas peruenit. Et via hæc nõ est via iustitiæ, sed via gratiæ seu misericordiæ: quoniam vniuersa Ecclesie suffragia diuinam efflagitant gratiam: qua hæc accepta sint pro animabus illis purgandis, quibus suffragari intendimus. Quod ex duobus ad propositum spectantibus declaratur. Primum ex hoc, quod pœnæ nostræ (vt diuus Thom. docuit) sunt alterius & deficientis rationis à pœnis animarum separatarum: sicut pœna pecuniaria est alterius ac deficientis rationis à pœna seruitutis. Hinc enim fit, vt sicut seruitus pecunia non redimitur secundum iustitiæ rigorem, sed secundum Domini acceptationem: ita pœnæ animæ separatae pœnis nostris non redimuntur secundum iustitiæ rationem, sed secundum diuinæ misericordiæ dispensationem. Secundò ex hoc, quod alter est forus noster, in quo nos patimur, & alter est altior, in quo animæ separatae puniuntur: noster est forus mitis, quasi canonicus vel ciuilis, ille rigorosus, quasi sanguinis & criminalis. Et propterea si quis hic ob debitam pecuniam in seruitutem redactus esset (vt olim fiebat) aut clericus in forum sanguinis decidisset: sicut non sufficeret amplius pecunia ad redimendum illum, nec pœnæ canonice sufficerent ad redimendam clericum vitam: ita non sufficiunt pœnæ nostræ ad satisfaciendum pro pœnis animarum in Purgatorio, quæ tamen nostræ pœnis in hac vita soluendis, antea scilicet quæ in pœnas alterius rationis essent trãslatæ in foro iræ ac rigoris diuinæ iustitiæ, qualis est forus, in quo puniuntur animæ separatae: spectat enim illarum pœnæ ad statum pœnarum inferni. Nec putes propterea Ecclesie suffragia satisfactoria pro defunctis esse vera, aut incerta, sed scito esse verilia & certa: sicut etiam verilia sunt & certa suffragia orationum pro illis: quæ cõstat diuinæ misericordiæ inniti. Bene siquidẽ nobiscum, & cum illis agitur, si diuina gratia acceptata, Ecclesie suffragia satisfactoria ad releuamẽ animarum, quæ in alia vita puniuntur, deducuntur. Nõ est nobis via iuris aliqua ad eundem forum illum ad alicuius redemptionem, sed gratia opus est. Manifestum quoque fit quod dicimus, locum habere in indulgentiis pro defunctis, ex differentia inter modum, quo conceditur defunctis, & quo conceditur viuus: nam defunctis conceditur per modum suffragij: viuus autem per modum absolutionis: vt patet extra. de pœn. & re. cap. quod autem. Vbi videre potes, quod ecclesiasticus princeps vtrouique autoritatiuẽ habeat actum dispensandi thesaurũ Ecclesie, sed respectu viuorum superaddit actum absolutionis, respectu verò defunctorum nullum addit propriè loquendo, actum: latius tamen loquendo, addit actum modificatiuum ad suffragia ecclesiastica. Et merito sic fit: quoniam nõ qui viuimus, iamuis subditi Põntifici, & pœnæ nostræ ad forum

præsentis vitæ spectat: & propterea seruatis seruandis indulgentia ad viuos defert viam iustitiæ per iudicis actum, scilicet absolutionem. Existentes autem in Purgatorio (vt potè extra Ecclesie præsentis forum) à Papa absolui non possunt, sicut nec ligari: & idè indulgentia, quam autoritatiuẽ ex thesauro Ecclesie confert illis per modum auxilij, ad eorum subleuationem mittit cõsiders in diuina misericordia quod acceptabitur ad subleuamẽ eorum, qui in foro iræ & furoris Domini puniunt purgandi. Et est simile ac si fit princeps ciuitatis alicuius: ex ærario publico liberaturus omnes ciues græ alieno grauatos, quorum aliquis sub suo dominio, alij in alieno iã propterea seruituti addicti essent. In hoc enim casu princeps ex publico ærario autoritatiuẽ nũmos dispensaret pro istis & illis, sed degeres sub sua iurisdictione etiã iudicialiter absolueret à debito: ad degentes aut alibi seruos nõ posset nisi per modum auxilij subuenire cum pecunia illa, & alterius gratiã ac absolutione expectare. Simili modo Ecclesiasticus princeps ex thesauro Ecclesie viuorum ac defunctorum pœnas pro peccatis debitas solutus vtriusque thesauri opes dispelat: sed viuus applicat absoluoendo illos, defunctis autem applicat auxiliãdo, hoc est vt Ecclesie satisfactoria suffragia ad defunctorum liberationem dirigendo. Notãt autem dico, Ecclesie: quoniam satisfactioes ex thesauro Ecclesie dispensari intelliguntur, si propriè loquendum est, non ita vt sint istorum, quibus conceduntur: tanquam ipsimet opera illa fecissent, aut illi, qui fecerunt fecissent specialiter pro istis, sed tanquam ecclesie cõia suffragia appropriatur singularibus personis. Et siquidem inter sacramentum & indulgentiarum efficaciam differentia ad propositum: in hoc quod remissio pœnæ per sacramentum fit ex intentione ipsius Christi, cuius est sacramenti operatio: ita quod iste suscipiens sacramentum releuatur à tanta pœna, ac si ipse passus fuerit patiente Christo: vt sacramentum Baptismi restatur: docente hoc Apostolo ad Ro. 6. & diuo Thom. in 3. par. q. 69. Per indulgentiam autem, remissionem pœnæ consequimur, tanquam Ecclesia pro nobis illa passa fuerit, quoniam abundantia passionum Christi & Sanctorum Ecclesie dispensationi credita, intelligitur dona Ecclesie, vt cõmune ipsius Ecclesie bonum, ac per hoc per Ecclesie rectores, vt ipsius Ecclesie sunt, ex intentione Ecclesie applicanda his vel illis. Deuenerunt siquidem pœnæ iste ad thesaurum Ecclesie ex intentione Xpi & Sanctorum ad cõmune Ecclesie bonum in generali, & cõmissa sunt, vt ex intentione Ecclesie ad hos vel illos. Et hoc explicatur in forma indulgentiarum pro defunctis, quum per modum suffragij proculdubio Ecclesie cõceditur. Deducit igitur indulgentia ad defunctos nõ iustitiã, sed gratiã diuinã acceptione duce. Hæc de secundo.

¶ Quo ad tertium, quod spectat ad indulgentiam animalium in Purgatorio. Et videtur quod non. Primum, quia potestas Petro data non nisi super terram est: dicite Domino, quodcumque solueris vel ligaueris super terram. Secundò, quia ipse stylus literarum indulgentiæ pro defunctis expressè habet, quod per modum suffragij indulgentia animabus datur: constat autem suffragium non spectare ad potestatem clauium, sed ad suffragium auxilium. Tertio, quia hæc potestas non habetur ex sacra Scriptura, nec ex sacris canonibus: ergo, &c.

¶ In oppositum videtur autoritas literarum apostolicarum. Ad euidentiã huius sciedũ est, quod quũ actus clauium sit aperire, consequens est, vt actus clauium regni cælorum Petro cõcessarũ sit aperire regnũ cælorum, pculdubio ingressuris in illud, quos cõstat oportere esse mēbra Christi. Aperiri siquidẽ regnũ, quũ nihil aliud fit quàm tolli impedimēta ingressus ad illud, sicut duplicia sunt impedimēta, ita dupliciter aperiri inuenitur regnũ cælorum. Sunt enim quedã impedimēta naturæ, hoc est ex peccato originali: & quedã impedimēta personæ, ex peccato actuali. Et quo ad impedimēta peccati originalis, aperuit Christus per seipsum regnũ cælorum per passionẽ mortemque suã (in qua etiã portas astulit, vt potè nõquã claudēdas) & per Baptismum, in quo cæli aperti sunt. Quo ad impedimēta verò personalia (quæ, scilicet ex peccatis nostris actualibus sunt: vt culpa & pœna pro actualibus debita) per Petrũ aperire regnũ cælorum statuit. Et propterea sicut ad potestatem clauium Petri spectat tollere personalem culpã per sacramentũ pœnitentiæ: dicente Domino, Quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis: ita ad clauium Petri potestatem spectat tollere personalem pœnã, quæ scilicet, pro actuali culpa est debita. Vtraque enim impedit ingressũ hominis ad regnũ cælorum: alioquin clauis nõ sufficere aperiret: dum nõ sufficeret ad tollendũ vtrumque; genus personalis impedimēti ad regnũ cælorum ingressum. Et periclitaretur illa vniuersalis à Domino data autoritas, quodcumque solueris super terram: nam si pœna excipitur actuali peccato debita, iam non ad quodcumque soluendũ extenderetur clauium subiunctus actus per dicta verba. Clauium igitur Petri actus, cum sit aperire regnũ cælorum Christi mēbris, tollēdo personalia culpa & pœnæ impedimēta, cõsequens est, vt quia indulgentiæ au-

tuari: plus tamen & minus secundum diuinã dispositionis gratiam. Nam qui in hac vita defunctos obliuioni dant, satis facere que propriis peccatis negligunt, & sui ita sunt, vt vix cum gratia discedant, alienos à fructu omnium suffragiorum ibi crediderim: quomuis multa pro eis hic fiant, diuina viscescente iustitia huiusmodi duritiam cordis atque incuriam. Hæc de tertio.

¶ Ex omnibus autem præmissis facile patet responsio ad queritũ. Liqueat nãque nõ omnes animas in Purgatorio oportere liberari propter plenariam indulgentiam illis concessam: tum quia multæ earum sunt fortè de illarum numero, quæ hic non inuenerunt, vt huiusmodi indulgentiæ illis prodesse: tum quia non constat, si huiusmodi indulgentia per modum suffragij coram diuina acceptata sit gratia pro illa anima.

¶ Ad primum ergo argumentum dicitur, quod indulgentiæ tantum donant, quantum sonant: apud tamẽ aures doctas, apud quas indulgentia plenaria sonat remissionem omnis pœnæ pro peccato actuali iniunctæ. Et si extenderetur ad nõ iniunctã, semper subintelligeretur modus suffragij: qui non minuit ratione plenariæ, sed apponit modum, quo indulgentia plenaria fit auxiliaris tantum.

¶ Ad secundum dicitur, quod indulgentia plenaria in præsentis foro est absolute indulgentia: & ideo valet per modum solutionis plenariæ. Sed indulgentia plenaria relata ad forũ alterius vitæ, quia vt sic induit modum suffragij, valet per modum solutionis plenariæ, suffragando tantum: ac per hoc expectando diuinæ gratiæ acceptionem. Et propterea licet indulgentia plenaria solueret: nihil tamen fieret nisi absolutio acceptetur à principe, cuius interest.

¶ Quamuis possit etiam dici vltra plenariam absolutionem requiri, quod ad debitorem perueniat fructus solutionis, qui potest impediri ex hoc, quod debitor non meruit in ista vita quod hæc plenaria solutio ei profuit: vt declaratum est.

¶ Ad tertium dicitur, quod cõkursus illorum trium proposito nihil officit: quoniam nõ est hic sermo de indulgentia simpliciter, sed de ipsa per modum suffragij, qui modus licet nõ mutet indulgentiam, nec ipsius plenitudinem tollat: mutat tamen modum perueniendi ad eos, quibus prodest, quoniam ponit modum perueniendi per viam gratiæ. Hoc enim, vt declaratum est, importat modus suffragij.

¶ Ad confirmationem autem de prædicatoribus dicitur, quod prædicatores Ecclesie personam agunt dum prædicant Christi & Ecclesie doctrinam. Dum autem ex proprio sensu aut cupiditate dicunt ea quæ nesciunt, non agunt Ecclesie personam: & ideo non est mirũ si in istiusmodi verbis errant. Romæ 20. Nouembris 1519.

QVAESTIO VI.

¶ Num Papa autoritate clauium det indulgentiam animalium in Purgatorio. **M** TRVM Papa autoritate clauium det indulgentiam animalium in Purgatorio. Et videtur quod non. Primum, quia potestas Petro data non nisi super terram est: dicite Domino, quodcumque solueris vel ligaueris super terram.

¶ Secundò, quia ipse stylus literarum indulgentiæ pro defunctis expressè habet, quod per modum suffragij indulgentia animabus datur: constat autem suffragium non spectare ad potestatem clauium, sed ad suffragium auxilium.

¶ Tertio, quia hæc potestas non habetur ex sacra Scriptura, nec ex sacris canonibus: ergo, &c.

¶ In oppositum videtur autoritas literarum apostolicarum. Ad euidentiã huius sciedũ est, quod quũ actus clauium sit aperire, consequens est, vt actus clauium regni cælorum Petro cõcessarũ sit aperire regnũ cælorum, pculdubio ingressuris in illud, quos cõstat oportere esse mēbra Christi. Aperiri siquidẽ regnũ, quũ nihil aliud fit quàm tolli impedimēta ingressus ad illud, sicut duplicia sunt impedimēta, ita dupliciter aperiri inuenitur regnũ cælorum. Sunt enim quedã impedimēta naturæ, hoc est ex peccato originali: & quedã impedimēta personæ, ex peccato actuali. Et quo ad impedimēta peccati originalis, aperuit Christus per seipsum regnũ cælorum per passionẽ mortemque suã (in qua etiã portas astulit, vt potè nõquã claudēdas) & per Baptismum, in quo cæli aperti sunt. Quo ad impedimēta verò personalia (quæ, scilicet ex peccatis nostris actualibus sunt: vt culpa & pœna pro actualibus debita) per Petrũ aperire regnũ cælorum statuit. Et propterea sicut ad potestatem clauium Petri spectat tollere personalem culpã per sacramentũ pœnitentiæ: dicente Domino, Quorũ remiseritis peccata, remittuntur eis: ita ad clauium Petri potestatem spectat tollere personalem pœnã, quæ scilicet, pro actuali culpa est debita. Vtraque enim impedit ingressũ hominis ad regnũ cælorum: alioquin clauis nõ sufficere aperiret: dum nõ sufficeret ad tollendũ vtrumque; genus personalis impedimēti ad regnũ cælorum ingressum. Et periclitaretur illa vniuersalis à Domino data autoritas, quodcumque solueris super terram: nam si pœna excipitur actuali peccato debita, iam non ad quodcumque soluendũ extenderetur clauium subiunctus actus per dicta verba. Clauium igitur Petri actus, cum sit aperire regnũ cælorum Christi mēbris, tollēdo personalia culpa & pœnæ impedimēta, cõsequens est, vt quia indulgentiæ au-

tuari: plus tamen & minus secundum diuinã dispositionis gratiam. Nam qui in hac vita defunctos obliuioni dant, satis facere que propriis peccatis negligunt, & sui ita sunt, vt vix cum gratia discedant, alienos à fructu omnium suffragiorum ibi crediderim: quomuis multa pro eis hic fiant, diuina viscescente iustitia huiusmodi duritiam cordis atque incuriam. Hæc de tertio.

¶ Ex omnibus autem præmissis facile patet responsio ad queritũ. Liqueat nãque nõ omnes animas in Purgatorio oportere liberari propter plenariam indulgentiam illis concessam: tum quia multæ earum sunt fortè de illarum numero, quæ hic non inuenerunt, vt huiusmodi indulgentiæ illis prodesse: tum quia non constat, si huiusmodi indulgentia per modum suffragij coram diuina acceptata sit gratia pro illa anima.

¶ Ad primum ergo argumentum dicitur, quod indulgentiæ tantum donant, quantum sonant: apud tamẽ aures doctas, apud quas indulgentia plenaria sonat remissionem omnis pœnæ pro peccato actuali iniunctæ. Et si extenderetur ad nõ iniunctã, semper subintelligeretur modus suffragij: qui non minuit ratione plenariæ, sed apponit modum, quo indulgentia plenaria fit auxiliaris tantum.

¶ Ad secundum dicitur, quod indulgentia plenaria in præsentis foro est absolute indulgentia: & ideo valet per modum solutionis plenariæ. Sed indulgentia plenaria relata ad forũ alterius vitæ, quia vt sic induit modum suffragij, valet per modum solutionis plenariæ, suffragando tantum: ac per hoc expectando diuinæ gratiæ acceptionem. Et propterea licet indulgentia plenaria solueret: nihil tamen fieret nisi absolutio acceptetur à principe, cuius interest.

¶ Quamuis possit etiam dici vltra plenariam absolutionem requiri, quod ad debitorem perueniat fructus solutionis, qui potest impediri ex hoc, quod debitor non meruit in ista vita quod hæc plenaria solutio ei profuit: vt declaratum est.

toritate Ecclesiastica datæ seruatis seruandis tollit pœnã pro actualibus peccatis debita, ad potestatem clauium pertinet. Et si huiusmodi fuerit, quod indulgentiæ omnes eiusdem rationis sunt quo ad causã & effectum (quia omnes sunt ab Ecclesiastica potestate dispensante thesaurũ meritorũ Christi & Sanctorum, quatenus satisfactoria sunt: & omnes tollunt pœnã aliquã temporalem pro actualibus peccatis secundum diuinam iustitiã debitã) consequens erit quod indulgentia quæ pro defunctis conceditur, ad potestatem clauium spectet: quã spectat concedere indulgentiã pro viuus. Et confirmatur hoc ex ipso Romanæ Ecclesie stylo in literis indulgentiarum pro defunctis: duo enim ibi dicuntur, & quod apostolica autoritate indulgentia pro animabus in purgatorio conceditur, & quod indulgentia ipsa per modum suffragij optulatur animabus in remissionem suarum pœnarum. Docet enim per hoc Rom. Ecclesia, quod apostolica sedes thesaurũ meritorũ Christi & Sanctorum pro animabus in purgatorio dispensat autoritate clauium: sola enim clauium potestas est apostolica autoritate super aperiendo cælorum regno ex meritis Christi & sanctorum animabus Purgatorij, tollēdo earum pœnas impedientes illas ab ingressu regni cælorum: vt patet. Et quod ad animarum in purgatorio pœnas relaxandas indulgentiã concessam transferat per modum suffragij, & non per modum absolutionis: quo scilicet absolutionis modo indulgentiam impedit viuus: vt patet extra de pœ. & re. cap. quod autem. Vnde patet quod indulgentia cõcessa viuus & defunctis, hoc habet cõmune, quod vtraque ex potestate clauium dispensante thesaurum meritorum pœnalium Christi & sanctorum in remissionẽ pœnæ temporalem pro actualibus peccatis debita conceditur. Sed modus, quo peruenit indulgentia ad vtroque, diuersus est: quia ad viuos, qui illam consequuntur veraciter, per modum absolutionis peruenit, defunctos autem, qui etiam illam veraciter consequuntur, per modum suffragij liberat.

¶ Ad primum ergo obiectionem conceditur, quod Papa non potest autoritatiuẽ absolueri animas existentes in purgatorio: sed aliud est absolueri autoritatiuẽ illas, & aliud est dispensare autoritatiuẽ thesaurũ Christi & sanctorum pro illis, vt per modum suffragij absoluantur illæ: hoc enim Papa faciens, nõ excedit fines iurisdictionis suæ: quia non soluit autoritatiuẽ per hoc sub terra.

¶ Ad secundam dicitur, quod stylus literarum apostolicarum cõtinet quidem modum suffragij, sed non tantum: quoniam concinet cum hoc autoritatiuam concessioem indulgentiæ. Et per ambo monstrat & autoritatem dispensandi, & modum suffragij in perueniendo ad animas in purgatorio.

¶ Ad tertiam dicitur, quod hæc potestas satis habetur ex sacra scriptura, dum ex ea habentur clauis Petri: & ex conditricem canonum Romana Ecclesia explicatum est, quod modis diuersis clauis aperiant regnum cælorum Christi in mēbris viuus & defunctis: vt patet ex dictis. Augusti die 15. Octob. 1518.

TRACTATUS DECIMVSSEPTIMVS DE CONTRITIONE, VNICA QUÆSTIONE CONTENTVS. QVAESTIO I.

¶ Num quando quis sui peccati mortalis recordatur, teneatur habere de eo contritionem.

¶ VERTV vtrum quoties recordatur quis sui peccati mortalis, teneatur habere contritionem. Et est ratio dubia: tum quia partem affirmatiuam multi tenere videntur ex verbis S. Tho. in 4. sen. dist. 17. q. 13. art. 1. q. 4. dicentis: Ad contritionem tenetur homo quãdo peccata memoriæ occurrunt, quum præcipue in periculo mortis existit, aut in aliquo articulo.

¶ Tum quia sicut quoties occurrit peccatum mortale vt à se committendum, tenetur homo refutare commissionem, ita quoties vt à se commissum tenetur illud detestari.

¶ Tum quia nec per momentum licitum est stare in peccato mortali: ac per hoc statim vt occurrit tenetur illud fugere: iuxta illud Ecclesiastici 12. Quasi à facie colubris fuge peccata.

¶ In oppositum autem est. Tum quia sequeretur, quod quotiescunque aliquis de commisso peccato occurrente sibi artereretur, peccaret mortaliter: quia non haberet contritionem. Tum quia efficax ratio non apparet præcepti ad contritionem pro tali tempore, scilicet memoriæ peccati.

¶ Ad euidentiã huius dubitationis præmittendũ est quod non est hic quæstio de peccato mortali semel contritio, quoniam hoc iã deletũ prima contritione est: & sicut peccatum semel ritè confessum nõ tenetur homo iterum cõfiteri, eadẽ ratione de peccato semel cõtrito nõ tenetur homo iterum cõteri. Non enim iudicat Deus bis in idipsum (vt dicitur Naum 1.) tam quo ad vindictam exteriorẽ, quam per confessorẽ exercet, quã quo ad vindictam interiorẽ, quam per actum ipsius pœnitentis conterẽdo peccatum, exercet: sufficit enim semel cõtrito, quod nõ placeat sibi cõmissa à se peccata. Et hoc siue cõtritio fuerit de aliquo mortali, siue in generali: dummodo fuerit cõtritio illa sufficiens ad salutẽ vsq; ad tempus

confessionis, quoniam singula detestatio in confessione ceteretur in speciali. Est autem contritio generalis sufficiens ad salutem ad confessionem illam, qua homo dolens de omnibus offensis Dei mutat liberat cor ad propitium Deum omnibus, etiam propria vita, intendens congruo tempore confiteri. Est sermo de contritione ipsius peccati secundum se, non secundum suum effectum, qui est ratitudo ad salutem, ratione cuius totum tempus presentis vite est tempus contritionis: quia tempus peccati occupatum irreparabile effectum est pro salutem. Nec est hic questio de contritione in veritate, hoc est dolore charitate informato: quoniam, quomodo sciat vtrum amore, vel odio dignus sit, si exigeretur certitudo vera contritionis, semper esset homo perplexus, aut nunquam cessaret obligatio contritionis: quod est falsum. Sed est questio de contritione quantum est ex parte penitentis, hoc est quoniam est ex parte conditionum requisitarum ad contritionem ex parte poenitentis est vera contritio, quantumvis nesciat, an sit charitate informato: quia nescit presentia charitatis. Et similiter est questio de peccato mortali a se commissio nunquam contritio, sine secunda veritate, siue secunda estimatione.

Quibus praeiudicium sciendum est, praeceptum habentem contritionis & esse per se primum affirmatiuum, & claudere in se praeceptum negatiuum. Nam praeceptum actum contritionis habet, & per hoc est affirmatiuum: & praeceptum non esse retinendum odium Dei, in quo peccato mortali incurritur, & per hoc est praeceptum negatiuum. Et propterea primum tractandum est de vinculo eius, quatenus est affirmatiuum, & deinde quatenus est negatiuum, & demum quatenus est ex utroque mixtum. Praeceptorum igitur affirmatiuum natura quomodo sit obligare quidem semper, sed non ad semper, sed ad determinatum tempus, hoc est tempus necessitatis (vt dicitur Thom. in 4. sent. dist. 17. q. 3. ar. 1. q. 4. dicit) consequens est vt praeceptum de contritione habeat non obliget nisi ad tempus vrgens ad contritionem, & constat esse tempus tam mortis (quia summa est tunc necessitas contritionis: quoniam non remanet amplius tempus poenitentiae) quam tempus ante sacramenti cuiusque susceptionem aut administrationem: quoniam nisi tunc esset contritus, mortaliter peccaret suscipiens sacramentum, aut exercens actum, quod sine peccato mortali oportet exercere. Tempus autem occursum, quod scilicet memoria occurrit commissum peccatum etiam praeteritum (puta vt detestatum seu ceterum) nulla apparet ratione esse tempus necessitatis, quoniam cum tali occursum stat hominem se habere contra commissum peccatum neutraliter, ac si non meminisset, ac si dormiret. Nam occurrere peccato commissio, vt materia detestationis habet ad me, possum tripliciter me habere, vel consentiendo in detestatio, vel aspernando detestatio, vel nec amplectendo nec ceterum: sed vel nullum actum voluntatis circa illa exercendo: & tunc esse neuter: vel habendo actum velleitatis circa illa, puta quia velle habere contritionem, quantumvis in veritate non velim: quia non intendo abstinere, &c. Si occurreret ergo memoria non necessitat hominem ad articulum aliquem, quo oportet ipsum actum aliquem exercere (quo pacto tempus necessitatis constituitur) & si rationem praceptorum affirmatiuum perspexerimus, apparebit occursum non constituit tempus necessitatis: nam in praepcepto baptismi quantumcumque memorie occurrit baptismus, vt suscipiendus cum commoditate oblata, non propterea obligatio fit pro tunc ad baptismum. Et similiter in praepcepto confessionis, & in praepcepto elemosynae de superfluo, non tenet quis tunc confiteri, aut elemosynam dare, quando memoria occurrit cum commoditate parata, vt patet ibidem ex diuino Tho. Si ergo in aliis affirmatiuis praepceptis occursum exercendi actus commode, non constituit necessitatis tempus, consequens est, vt nec in praepcepto contritionis habeat occursum peccati, vt ceterum constituit tempus necessitatis. Oportet enim oppositum dicere ratione reddere, quare a communi regula occurrit actus & materiae cui reliquis paratis in praepceptis affirmatiuis excipitur occurrens contritionis cum sua materia actus: vt, si ipse solus habeat vim constitutiuae temporis vrgentis ad seipsum exercendum, reliquis hac vim non habentibus. Et quia nulla apparet exceptiois ratio, sequamur generalem regulam, tanquam communem huic & aliis praepceptis affirmatiuis. Negatiua vero praepcepta obligant semper & ad semper: prohibent enim mala, quae nullatenus committenda aut incurrenda sunt. Et licet omnia negatiua praepcepta coueniant in obligatione ad semper, quo ad esse illicitum, & non quo ad actum peccati: quia non obligant ad semper non solum quo ad esse illicitum, sed etiam quo ad actum peccati: quia prohibent actum peccati, puta mendacium, adulterium, blasphemiam & similia: quae non solum sunt illicita, sed quando ad sunt peccati actus committunt. Nullus enim transgreditur praepcepta haec, non metentis, non adulterabis, non blasphemabis, nisi qui metentur, adulteratur aut blasphematur actu exteriori, vel saltim interiori. Negatiua autem praepcepta de habituali statu peccati obligant secundum se ad semper solum quo ad esse illicitum, & non quo ad actum peccati: quia non prohibent actum peccati, sed perseverantiam in statu peccati talis vel simpliciter. Praepceptum autem, verbi gratia, de non retinendo alienum inuito domino, dupliciter intelligi potest: primum, de detestione habituali: qui

non est actus, sed effectus peccati: & sic non est praepceptum prohibens actum aliquem. Quod patet ex eo, quod si abstulit etiam si dormiat, retinet alienum inuito domino: sed prohibet perseverantiam in statu peccati talis. Similiter & praepceptum de non retinendo habitualiter odium erga deum, non prohibet aliquem actum, puta actum odij diuini, sed supposito, quod homo peccado mortaliter odio habuerit Deum, ac per hoc perseveret vsque ad contritionem in statu diuini odij, non solum passiuo, quia altissimum odio habet peccatores, sed quod peius est, actiuo, quia perseverat in statu peccati mortalis includentis in se diuini odij, propter contrarietatem ad dilectionem charitatis, prohibet perseverantiam in statu peccati mortalis simpliciter: quo fit, vt quia statibus, sicut habitibus, non meremur, nec demeremur, sed actibus: nullum nouum peccatum contra hoc negatiuum praepceptum incurramus, nisi statim talis de nouo accipitur: puta si de nouo consentiat in perseverantiam talis status. Secundo, de detestione actuali, quae nihil aliud est, quam consensus efficaciter in detestione habituali, seu quae est effectus peccati, & sic praepceptum est prohibens actum peccati: & constat quod obligat semper & ad semper, sicut reliqua negatiua, & sic proprie habet vim & nomen praepcepti: quoniam praepcepta proprie de actibus sunt. Discutiendum vero praepceptum contritionis, vt mixtum est affirmatiuum & negatiuum, sicut praepceptum de restitutione, inuenimus, quod obligat ab statim habenda contritione, sicut praepceptum de restitutione obligat ab statim restituendum. Et ratio est: quia tempus huiusmodi actuum dilatum annexa habet contrarietatem ad virtutem. Restitutio enim dilata annexa habet retentionem alieni inuito domino, quae contrariatur iustitiae: & similiter contritio dilata annexa habet retentionem diuini odij, quae contrariatur charitati. Nec propterea huiusmodi mixta praepcepta exorbitant a communi regula praepceptorum affirmatiuum, sed sequuntur ea obligando statim ad tempus necessitatis: nam implicatio inhiabit contrarietatis ad virtutem, determinat tempus necessitatis ad statim: tempus quippe necessitatis exercenda affirmatiuis est tempus ad actionem illam vrgens, sic quod nisi fiat, incurritur peccatum. Sicut igitur praepceptum de restitutione propter implicitam detestioem alieni obligat ab statim restituendum: ita praepceptum de contritione, propter implicitam detestioem odij contra Deum obligat ab statim ceterum. Et haec proculdubio est veritas.

Sed exurgit difficultas, quando peccatur contra hoc praepceptum: Dicere enim, vt prima facie apparet, quod contra praepcepta affirmatiua obligata ad statim peccatur statim (puta consummato furto, si non statim fiat restitutio, peccatur contra praepceptum restitutionis, omittendo statim restituere: & similiter consummato peccato mortali, agit contra praepceptum contritionis, si non statim contritio habetur) irrationabile videtur: quia huiusmodi praepcepta obligant ad singula statim, & non ad primum statim tantum, vt patet ex eo, quod transacto primo, statim, non absoluitur a vinculo praepcepti, sed remanet semper obligatus ad statim, donec adimpleat praepceptum. Si autem obligant ad singula, statim, sequitur quod infinitis peccatis mortaliter, non restituendo qui furatus est, & non restituit statim, iuxta infinitas moras temporis intermedij inter furtum & restitutionem, si tandem sit. Magis autem rationi consentaneum est, vt contra huiusmodi praepcepta tunc solum peccatur ex praeteritione temporis, quando non solum omittitur, sed committitur actus peccati determinantis praepceptum affirmatiuum ad statim.

Pro cuius clariori notitia aduertendum est, quod tripliciter inuenitur concurrere tempus vrgens ad exercitium praepcepti affirmatiui. Primum, vt actus illius mensura simpliciter & absolute: sicut tempus diei festi determinat praepceptum de audiendo Missam, & Quadragesima ieiunij praepceptum. Secundo, vt actus illius mensura ex preparatione ad alium: sicut tempus praecedens susceptionem vel administrationem sacramenti determinat praepceptum contritionis: non enim tempus illud vrgit absolute ad ceterum, sed si suscipiendum, aut administrandum est sacramentum. Tercio, vt actus illius mensura ex conexione alterius actus: sicut tempus significatum per ly statim, determinat praepceptum restitutionis, quia actus differenti restitutionem habet annexum actum voluntariae detestiois alieni interim. Inter haec autem tempora differetia vna ad propositum inuenitur: quod si tempus vrget ad actum, vt illius mensura absolute, adueniente illo tempore, si omittitur actus, ita quod omisso vt voluntaria priuatur (quia scilicet potuit, & sciuit exercere actum illum, puta audire Missam, & non audiuit) incurritur peccatum omissionis contra praepceptum illud. Si vero tempus vrget ad actum, vt mensura illius ex ordine ad alterum actum, adueniente quocumque tempore, nisi ille alter actus, propter quem tempus vrget exercetur, non fit contra praepceptum: quantumcumque enim aliquis sit administraturus sacramentum nisi administrat illud, aut proponat administrare illud in contritione, nunquam agit propterea contra praepceptum contritionis: vt patet. Et simili modo eadem ratione quantumcumque; aliquis non conteratur statim nisi ad hoc deueniat quod commissiois peccato incurrat detestioem diuini odij, non peccat mortaliter quantumvis, perseveret in statu peccati mortalis: sicut qui non statim restituit, nisi ad hoc deueniat, quod commissiois peccato incurrat detestioem alieni, non peccatur de nouo mortaliter. Contra praep-

cepta namque haec de non detinendo odium Dei, vel alienum, quomodo sint negatiua, commissiois peccato oportet quod agatur, ac per hoc si propterea peccatur contra praepcepta affirmatiua de restituendo vel conterendo, quia contra haec negatiua agitur, non est omisso affirmatiui, nisi ad sit commissio contra negatiua. Et haec absque omni scrupulo veritas amplectenda est.

Ex his autem patet quid dicendum sit ad motam quaestionem principalem: patet namque quod praepceptum contritionis non determinatur secundum se ad tempus memoriae, sed ad statim. Et propterea nisi memoria afferat vrgentem causam ad actum actualis detestiois odij Dei, non occurrit noua omisso contritionis, sed antiqua perseverat. Nulla autem apparet ratio, quare memoria, aut occursum commissiois peccati vt detestandi, constituat tunc tempus necessitatis commissiois ad detinendum odium Dei magis quam si non occurreret, nisi forte aut ad diuinam inspirationis sequela dicatur occursum obligare (sed aliud est praepceptum de sequela inspirationis diuinae: aliud de restitutione aut contritionis tempore) aut occursum, seu memoriam tanquam approprians materia constituitur dicatur tempus agendi: quia tempus agendi est, quando materia est praesens: sed aliud est loqui de necessitate agendi, aliud de comoditate, seu congruitate agendi. Approximatio enim ad agens liberum, non constituit tempus necessitatis, sed comoditatis ad agendum, nos autem, vt patet ex dictis, tempus necessitatis agendi, ita quod nisi agitur, nouum peccatum incurritur: quoniam. Vnde restat, vt recordatio peccati commissiois quantumcumque; practica non obliget ad contritionem, sicut nec in praepceptis aliis occursum materiae obligat ad actum. Et hoc loquendo de memoria secundum se: nam si sit sermo de memoria secundum suum effectum, quem vt in pluribus habet (quia scilicet parit aut detestationem, aut approbationem peccati commissiois occurrentis) sic obligat ad detestationem: quae tamen potest esse attritio vel contritio, ne in approbationem lapsus fiat.

Ad primam autem obiectionem in oppositum dicitur quod vox dicentium, quod homo tenetur ceterum, quando recordatur, verificatur secundum id quod vt in pluribus videtur accidere: quia scilicet communiter practica memoria in non dolere parere approbationem videtur. Diuina autem Tho. verba si exacte libentur, non dicunt hominem teneri ad contritionem, quando recordatur: sed vnum quod determinat per alterum quando. Nam dicunt, quando peccata memoriae occurunt quomodo in periculo mortis existit, aut aliquo articulo, ubi apparet quod tempus memoriae determinatur per tempus periculo mortis, vel per tempus alicuius articuli, &c. Nec obstat quod apponitur ly praecipue: quoniam ly praecipue, principalitate denotat periculo mortis respectu alterius partis desunctiuae scilicet, aut alicuius articuli, &c. periculosus enim omittitur contritio in periculo mortis: quia non restat locus poenitentiae. Vel ly praecipue denotat principalitatem rationis obligatiuae ad contritionem, ita quod tempus memoriae est quaedam ratio conterendi: sed quia non est sufficiens ratio obligandi ad conterendum, ideo additur principalis ratio obligandi, dicendo quomodo praecipue periculum, aut articulus, &c. & redit eadem conclusio. Approbat autem hanc doctrinam communis peccatorum attritio, qua fatentur sibi displicere commissa peccata, & dicunt, suam culpam & confitentur quando circa absolutionem, & velleitatem habent status sine peccato. Hi enim actus sunt boni & dispositiui ad poenitentiam, adeo vt Ecclesia tales confessiones suscipiendas dicit extra de poe. & re. quod quidem. & tamen semper peccatur mortaliter, omittendo contritionem, si tempus memoriae esset tempus contritionis: quomodo isti actus non sint sine memoria peccatorum. Nec obstat, quod isti contriti nolunt suscipere absolutionem, dicentes se esse impenitentes: quoniam narrare se habituali voluntate esse perseverantem in statu peccati, non est peccatum: quoniam non approbatur: sed narratur in poenitentia, nec proponit tunc meretrix peccare, sed narrat tunc miseriam status sui cum voluntate illius. Nolle autem absolui, actus bonus est in disposito tunc ad absolutionem.

Ad secundam obiectionem dicitur, quod etiam quando peccatum occurrit vt committendum, sufficit non consentire: nec tenetur homo dissentire.

Ad tertiam dicitur, quod licet nunquam sit licitum stare in statu peccati: non tamen de nouo semper peccat perseverans in statu peccati: vt patet ex dictis. Romae, 4. Martij, 1. 118.

TRACTATUS DECIMVS OCTAVVS de Confessione, in quinque quaestiones diuisus.

QUESTIO I. Num confessus peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret, si non esset praepceptum confitendi, an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor suum.

NUM CONFESSUS peccata sua, id potissimum debeat cogitare, quid faceret si non esset praepceptum confitendi: an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor suum. Et videtur quod sic: quia nisi paratus sit confiteri secluso praepcepto, iam non ex amore nouae vitae, sed ex timore praepcepti confiteretur.

AD EVIDENTIAM huius considerandum est, quod actuum humanorum eligibilium duplex est differentia. Quidam enim secundum se boni sunt: & ideo eligibiles, vt diligere Deum, benefacere proximo, & alia huiusmodi. Quidam vero sunt propter aliud boni, & similiter propter aliud eligibiles: vt ieiunare, peregrinari, & huiusmodi, haec enim nullus sanae mentis eligeret, nisi propter aliud, puta mentis eleuationem, carnis dominationem, diuinum cultum & huiusmodi. Actus autem iste de quo est questio (scilicet proponere sibi quid faceret si non esset praepceptum de confessione) constat quod non est sub primo genere bonorum. Tum quia actus iste ad malum & bonum est secundum se: est enim via ad bonum, si ad voluntatem bonam terminatur: & est via ad malum, si ad voluntatem malam terminatur. Tum quoniam actus iste non propter se, sed propter discussionem praeparationis personae exercetur ad inueniendum, an sit impraepratus homo ad confitendum etiam secluso praepcepto. Restat ergo, vt si est eligibilis, sit propter aliud eligibilis. In his autem, quae propter aliud eligenda recte sunt, oportet duo considerare, alterum est, vt consona sint fini bono: alterum est, vt consonent eligenti. Videmus enim medicinas, vel quia non consonant morbo pellendo, vel quia proportionate non sunt complexionibus infirmorum, secundum rectam rationem repellunt, &c. Et quidem quod actus iste, scilicet proponere sibi ipsi quid faceret si, &c. diffusetur a dispositione infirmorum (quales credimus communiter esse confessuros peccata sua) ex eo patere potest, quod actus iste nihil aliud est, quam tetratio periculosa. Multi enim sunt casti, qui si tentarentur, virginitatem perderent: & multi abstinent, qui si tentarentur, non abstinerent, & sic de aliis. Non conuenit autem infirmis periculum: ergo actus iste non consonat dispositioni confitentium. Quod diffusetur etiam a fine, scilicet bono conscientiae ex eo patet: quod licet tentari vtile sit ad bonum virtutis, tamen tentari a seipso dissonantiam importat secundum rectam rationem: quia est seipsum exponere absque necessitate periculo peccandi. Et confirmatur hoc, tum quia imitari debemus in actibus nostris Deum: Deus autem neminem tentat: vt Iacobus dixit, non ergo debeo meipsum tentare. Tum quia in certis vitiois esse constat tentare seipsum: ergo & in hoc. Antecedens patet: quia male faceret, quis si proponeret sibi quid faceret, si mulierem in lecto, &c. haberet, & similiter si regnum mundi vno mendacio posset comparare, & aliis similibus conditionalibus seipsum tentare. Tum quia officium Diaboli est tentare: & huiusmodi conditionalibus deicere mentem humanam. Amplius tentare se huiusmodi conditionalibus est superfluum: ergo peccatum. Antecedens probatur: quia perfecti non egunt hac se tentatione discutere: quoniam ipsorum charitas est adeo radicata, vt dicere cum Paulo possint, Quis nos separabit a charitate Christi? certus sum enim, quod neque mors neque vita &c. infirmis autem sufficit si testimonium habent conscientiae suae quod Deum super omnia ament opere & veritate: haec enim notitia humano more sufficit hominibus accedendum ad sacramenta Ecclesiae, quantumvis non in hoc iustificentur. Et haec in communi dicta sunt de huiusmodi tetationibus conditionalibus: quas opera Diaboli esse testatur infinita multitudo peccatorum, quae fierent, si huiusmodi conditionales sibi homines proponeret in variis & diuersis materiis: inciderent enim in velleitates innumeras, quae proculdubio essent peccata mortalia, vt de se patet. Vnde laudabiliter fertur prudens cuiusdam responsum ad conditionales huiusmodi propositas. Scio quid facere deberem, sed nescio quid facerem. Optime dixit, quia nescimus, si diuina nobis tunc manus adesset super caput nostrum.

Ad propositam autem conditionaliter specialiter descendendo, apparet quod multo vnius est. Tum quia praepceptum de confessione faciente est, de secundo ordine diuinarum praepceptorum, scilicet de bono, quia praepceptum, ac per hoc sublato praepcepto, non teneret quis confiteri. Sunt enim diuina praepcepta duplicis ordinis. Quaedam de prohibitis, quia mala, & praepcepta, quia bona: vt sunt praepcepta de dilectione Dei, & dilectione proximi: haec enim sunt praepcepta, quia bona sunt. Et similiter de furto & falso testimonio: sunt enim haec de prohibitis, quia mala sunt. Alia vero sunt de bonis, quia praepcepta: vt praepceptum de Baptismo. Baptismus enim nisi institutus esset, non esset de genere bonorum: & potuit institui a Deo, ita quod dicitur aliud sicut Baptismus: sed ex quo institutus est, bonum est. Et similiter sunt praepcepta de malis, quia prohibita: vt sunt contraria sacra-

- 1 Num confessurus peccata sua id potissimum debeat cogitare, quid faceret, si non esset praepceptum confitendi, an etiam vellet confiteri, & exinde iudicare cor suum.
- 2 Num praesumptio sit confiteri omnia venialia & mortalia.
- 3 Num circumstantia diei festi sit necessaria confitendo.
- 4 Num fides ad fructuosam absolutionem necessaria sit.
- 5 Num sacramentalis absolutionis effectus sit remissio culpa.

80 sunt praepcepta de malis, quia prohibita: vt sunt contraria sacra-

mentis, non baptizari enim, & non communicare, & huiusmodi, non sunt mala, nisi quia prohibita sunt à Deo post tot temporum curricula, scilicet adueniente Christo: vt de se patet. Vnde si præcepta hæc secundum ordinem non essent, sicut stultè, inaniter, & superstitiosè ageret, si quis ad baptismum propter æternam salutem iret: ita si quis confiteretur, & alia quæ nunc sunt sacramenta ageret. Et si conditionalem reseruat, quod sacramento confessionis præsuppositum, nullus esset obligatus sub præcepto ad illud, tunc dicitur quod inanis quoque est ista tentatio, quid tunc faceret: nam consentiens in hoc quod non confiteretur: in nullo peccaret: quia non confiteri non est prohiberetur, quia malum, sed malum, quia prohiberetur: & ideo sublara prohibitionem non remaneret mali ratio in nolle confiteri. Non solum ergo confessurus peccata sua non tenetur ad tentandum se tali propositione, quid faceret, si non esset præceptum confessionis: sed debet alienus esse ab hac tentatione, & si fuerit sibi ab alio illata, prouidenter superare illum: vt prædictum est.

¶ Ad obiectionem autem in oppositum negatur sequela: cum hoc enim quod secluso præcepto, non confiteretur, patet, quod ex quo video Deum hoc præcipere, amo & præceptorè, & præceptum, & sine præcepti, & amore moue ad implendum illud. Nec hoc eget probatione: quia ex se clarè patet, & experientia testat multa nos paterno præcepto imposta ex amore implere, quæ nisi præcepta essent, non faceremus: vt potè vel nescientes Patris voluntatem, quæ per præceptum innouit, vel scientes paternam amicitiam, non offendi si illud omittentes, vt esset in proposito si confessio esset non sub præcepto sed sub consilio. Falsum ergo signum ad discussionem amoris assumitur ex hoc in similibus, non operaretur quis sine præcepto: sed & in his quæ sunt secundum se bona vel mala, & ideo præcepta vel prohibita, non est tali discussione ideo examinandum: quoniam sufficit homini habere comparatum ad implendum diuina præcepta ex amore Dei: non curado si Deus non præcepisset, & alia huiusmodi incantantia ad malum, plena est enim sacra Scriptura, quod est amandus, quod præcepta sunt seruanda: & nunquam in ea legi præceptum mandatum, aut consilium, seruare præcepta Dei, si Deus non præcepisset. Augustus die 8. Octobris, Anno Domini 1530.

QVAESTIO II.

¶ Num præsumptionis sit confiteri venialia, & omnia mortalia. VARIETUR Vtrum sit præsumptionis confiteri venialia & omnia mortalia. Et videtur quod sic. Primum, quia impossibile est, vt quis omnia mortalia cognoscat: ad impossibile autem nemo obligatur.

¶ Secundò: quia in primitiua Ecclesia solum manifesta mortalia confitebantur, vt patet prima ad Cor. 2. Si quis inter vos est fornicator, aut auarus, aut idololatra, aut inaledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum huiusmodi nec cibum sumere. Et illud ad Galat. 5. manifesta sunt opera carnis, &c.

¶ Tertiò, quia nulla sunt opera nostra etià bona, quin sint peccata danabilia, si Deus in iudicium intret nobiscum: iuxta illud, Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Itè, Omnis homo mædax: ergo, &c.

¶ Quartò, quia dum volumus omnia peccata confiteri, nihil misericordie Dei relinquere volumus ignoscendum: quia non considerare in eo, sed in confessione nostra cupimus, & securi esse volumus nec eius timere iudicium.

¶ Ad EVIDENTIAM horum, scito duo hic verti in dubium: & an omnia mortalia, & an omnia venialia confiteri, sit præsumptionis. Et de primo quidè clarè patere potest, quod non præsumptionis, sed necessitatis ac virtutis est confiteri omnia sua peccata mortalia. Nam ex sexdecim conditionibus ad confessionem requisitis secundum communè doctorum sententiã, vna conditio necessaria est, quod sit integra quo ad peccata mortalia: non esset autè integra, si quædam mortalia essent confessã, & quædam non, est autè huius ratio: quia peccata mortalia quæcumq; simul in vno homine sunt, sic se habent, quod sunt conexa ex parte auersionis à Deo, ita quod vnum non potest remitti sine reliquis omnibus: iuxta illud Augusti, Impium est à Deo, dimidiã sperare veniã. Et propterea sicut in prima penitentiæ parte, quæ est contritio, necessarium est, vt omnia mortalia concludantur (oportet enim hominè conteri de omnibus mortalibus, & non de aliquo tantum) ita in secunda, quæ est confessio, oportet omnia contineri mortalia: sic enim integrè homo submittit se ministro Christi in confessione, sicut submisit se integrè Deo per contritionem. Et ne alicui liceat sentire contrarium, afferò textum rotundum de pecc. & re. omnis vtriusque sexus. Vbi expressè præcipitur quod quilibet omnia sua peccata solus confiteatur proprio sacerdoti. Et quia ly omnia non distribuitur pro venialibus (vt tota Ecclesia attestat) restat vt distribuitur pro mortalibus, quæ sunt materia necessaria confessionis, vt etiam ibi glossa dicit. Restringere autè ly omnia, ad manifesta tantum, temeritatis est: quia sine ratione & sine autoritate, & contra communitatem sententiam doctorum, rationisque consentanea sit restrictio ista. Imò in Concilio Flor. sub Eugenio 4. declarata 80

est ista particula, Omnia quorum memoriam habet. De secundo autem, scilicet confessione venialium, cogitari vix potest quod sit actus præsumptionis: quum clarè liqueat, quod accusare se in confessione de venialibus, est actus & humilitatis, & iustitiæ vindicatiuæ in seipsum seu penitentiæ. Et licet non sit actus præceptus, est tamè consilium: consilium autem non datur de actibus præsumptiuos, sed de actibus virtutum, scilicet de bonis supererogationis. Testatur autem sic esse communis bonorum religiosorum consuetudo: nam communiter de venialibus confitentur, & crebro. magna autem præsumptionis est arguere approbatos mores tot religiosorum ac religiosarum. Laudabilis siquidem mos hic vltra vim satisfactiuam, acquiritiuam gratiæ ex virtute sacramenti, habet vim conseruatiuam hominis in gratia Dei: nam qui minima negligunt, paulatim defluunt.

¶ Ad PRIMAM autem obiectionem dicitur primò quod Ecclesia non præcipit, quod quilibet cognoscat, sed quod confiteatur omnia sua peccata mortalia, quorum memoriam habet: hoc enim constat non esse impossibile. Dicitur secundo negando, quod sit impossibile hominem omnia mortalia cognoscere, peccatum quippe mortale, quum sit voluntarium, non secundum primò motus, sed secundum rationem deliberatam, nullam habet in se causam quare sit impossibile, vt cognoscatur ab eo, qui commisit illud. Si enim impossibile est, vt oia cognoscatur, aut hoc est, quia sunt cognoscibilia supernaturalis ordinis (vt de gratia & diuinis dicitur) & hoc non: aut quia sunt adeo minime curatis, vt cognosci non possint, & hoc non: tum quia aliqua nos cognoscere conceditur: tum quia non est questio de cognitione, quid est, sed de cognitione an sit: nam sufficit penitentem cognoscere, quod ipse commisit tale actum, puta rapinam, licet nesciat diffinitiuè quid sit rapina, tum quia actus humani deliberati contra Dei legem non sunt tam minime entitatis. Aut hoc est, quia sunt in quolibet infinita peccata mortalia, & hoc esse falsum patet, ex eo quod primo die, quo quis habuit vsu liberi arbitrii, vsque ad quæcumque diem iuxta confessionis, non fuerunt exercitati à quocumq; infinito actus deliberati, vt patet. Aut hoc est, quia sunt infinita non simpliciter, sed illi qui commisit: & hoc etiam non esse necessarium ex eo patet, quod multi sunt, qui diarium operum suorum scribunt: ac per hoc finitas sunt eis omnia deliberata opera sua contra legem Dei. Non est ergo impossibile hominem cognoscere omnia sua peccata mortalia: vel sic quod sciat hæc esse mortalia, vel in ambiguis, quod sciat se commisisse tale, de quo dubium est an sit mortale. Et scientia hæc sufficit, & requiritur ad confitendum omnia mortalia, quorum memoriam habet: & communis est omnibus penitentiã bene instructis. Obligat enim Ecclesia ad confitendum omnia peccata mortalia, quorum memoria quis habet, facta secundum humanas vires collectione omnium suorum mortalium, siue sint manifestè mortalia, siue sint ambigè mortalia: tenetur enim omnia confiteri certa pro certis, & ambigua pro ambiguis. Sic enim absque nostra voluntaria glossa, sanè patet planus sensus canonis, omnis vtriusque sexus, sic restatur communis mos penitentiũ atque confessiones audientium: omnes enim ambigua pro ambiguis confitentur. Nec satisfactio creditus confessioni eum qui opinatur se consensisse in sacrilegium, licet non sit certus si non confiteatur de illo consensu vt opinato.

¶ Ad secundam autem obiectionem dicitur, quod ex neutro illorum textuum habetur, quod in primitiua Ecclesia, sola manifestè mortalia confiterentur homines: nam textus illi non loquuntur de confessione: vt clarè patet.

¶ Ad tertiam dicitur, quod opera nostra bona possunt dupliciter considerari, Primum, vt ex nobis sunt: & sic licet dicantur damnabilia, pro quanto indigna sunt Deo & felicitate æterna: non tamen sunt damnabilia vt peccata mortalia: quoniam in veritate etiam, vt ex nobis sunt, non sunt peccata mortalia: sed indigna diuina retributione. Et propterea dicitur, non intres in iudicium cum seruo tuo Domine: quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens, quantum est ex se. Et ad huc sensum multa similia inuenies scripta. Alio modo considerantur opera nostra vt sunt ex Deo in nobis, operante per suam gratiam, & destinante in vitam æternam: & sic sunt merita ex condigno æternæ felicitatis. Nec sunt danabilia, sed sunt remunerabilia etiam secundum diuinam iustitiã, vt patet ex verbis Apostoli. Reposita est mihi corona iustitiæ quã reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: non solum autè mihi, sed & his, qui diligunt aduertum eius, vbi vides secundum iustitiã à Deo iusto iudice reddendam coronã diligètibz ipsam Deum. Non sunt igitur ignota nobis omnia nostra mortalia, quia opera nostra sunt damnabilia quantum est ex nobis. Oportet enim inspicere ad opera nostra bona simpliciter, vt sunt in veritate qualificata: puta à charitate & gratia informata, &c. non secundum quid (pura vt sunt ex nobis) quando iudicari debet, si sunt peccata, vt non quæuis ad beneficia diuinæ gratiæ, reuerentiam diuinam, gratiarum actiones, laudèque diuinæ exercendas considerata: omnia nostra vt sunt

DE CONFESIONE.

ex nobis multum profint: & non solum in nobis sed etiam in beatis consideratio hæc creaturæ vilitatem seu nullitatem efficiat. Propterea enim de spiritibus beatis canit Ecclesia, Tremunt potestates. In Augusta Vindelicorum, die 29. Septembris, 1518.

QVAESTIO III.

¶ Num circumstantia dies festi sit necessaria confitenda. VARIETUR Vtrum circumstantia diei festi sit necessaria confitenda. Et videtur quod sic. Quia circumstantia repugnans speciali præcepto, est specialiter explicanda secundum omnes. sed tempus festiuum repugnat præcepto de obseruatione festi: ergo. Minor probatur, tum autoritate Amb. super illud Lucæ 11. Archisynagogus indignans, quia sabbato curasset. lex enim inquit, in sabbato non hominè curare, sed feruilia opera facere, id est peccatis grauari prohibet. Tū authoritate S. Tho. in secunda secundæ. q. 122. art. 4. ad tertium. Magis, inquit, facit contra hoc præceptum qui peccat in die festo, quã qui aliquid corporale opus licitè facit: affertque ad hoc autoritatè Aug. in li. de Decè Chordis.

¶ IN OPPOSITUM est multorum modernorum opinio, tenens circumstantiam temporis festiui non esse necessariò confitendam, nisi in contemptum festi peccatum fuerit.

¶ RESPONDEO. In hac quæstio, duæ sunt opiniones. Vna est tenentium partem affirmatiuam, & hi mouentur ex ratione, quam tangit S. Tho. scilicet, quia quum in festo prohibetur omne opus seruilè, & peccatum mortale sit magis opus seruilè, quã opus corporale (puta arare) magis quam contrarietur peccatum mortale sanctificationi ad quã ordinatur festum, quàm opus corporale: vt pote per se & directè excludens illam: cõsequens est, quod vtriusque prohibicio sub præcepto cõprehendatur. Aliorum verò opinio oppositum sentit: & hi mouentur ex eo, quod ex solo sensu literali secundum Dionys. & Aug. potest trahi efferat argumentum. Opera autem seruilia prohibita in festo ad literã sunt opera corporalia, qui serui distinguuntur à liberis: & non peccata nisi mystice: vt S. Thom. expresse dicit in 3. sentent. distinet. 37. artic. 5. quæst. 2. ad 2.

¶ Et quoniam hæc opinio rationabilior est, ideo ad eius evidentiam sciendū est, quod quum obseruatio festi ad literã partim sit moralis & partim ceremonialis, oportet aut ex morali, aut ecclesiastico præcepto innasci quicquid obligationis in ea est. Ex morali quidè præcepto quod obligatio talis non proueniat: patet, propterea quia nulla certa tẽporis pars est, quam cultui diuino exteriori naturalis ratio dedicandã censet: quãuis enim morale sit in hoc præcepto, quod aliquod tẽpus Dei cultui exteriori deputetur: non tamen quod hoc vel illud tempus. Vnde quum singulas partes tẽporis possint ab hac dedicatione absolui, quãdòcumq; peccatum committatur, nunquã tẽpus aliquod diuino dicatū cultui polluitur, aut impeditur à diuino cultui: potest siquidè alio tempore debitus cultus exolui. Et eadẽ ratio est de opere corporalibus: solum enim peccatum omissionis debiti cultus, ex præcepto morali accideret. Ex ecclesiastico autè mandato non prohiberi specialiter peccata in die festo, ex eo habetur, quod ecclesia non plus prohibet, quàm id quod ex literali ceremonia antiquæ legis in Sabbato prohibetur, imò minus, vt S. Tho. placet. Ex præcepto autem hoc ad literã ceremoniale triplex erat, scilicet certum tempus, puta dies septem, & certus cultus, scilicet memoria creationis mundi in ipsa quiete (quasi quies ipsa esset professio quædam diuinæ quietis à creando) & determinatio operũ, à quibus cessandum esset, scilicet ab operibus seruilibus. Ex nullo autè horum peccatum specialiter prohiberi, cõuincitur: sed oppositum potius ratione suaderi potest. Tum quia, vt allegatũ fuit: ad literã opera seruilia tantum sunt opera, ad quæ seruos deputatos habemus. Tum quia ex hoc, quod aliquod certum tẽpus dedicat cultui Dei exteriori, nihil aliud sequitur prohiberi nisi id, quod repugnat tali cultui illo tempore exhibendo: & hoc aut ratione cultus, aut ratione temporis. Sed nec macula, nec actus peccati mortalis repugnat aliquo modo cultui exteriori exhibendo in die festo: non ergo cadit sub hoc speciali præcepto. Quod enim macula, ei non contrarietur, patet, alioquin quilibet in peccato mortali existens, transgredederetur præceptum hoc singulis diebus festiuis: quod superstitiosa adinuentio non est inducendum, cum his qui credunt contritionem esse in præcepto in die festo. Tum quia finis præcepti non cadit sub præcepto. Tum quia præceptum de interiori cultu Dei (quo fide spe & charitate colitur) sub hoc præcepto non cadit, sub quo cultus exterior includitur & determinatur: sed Ecclesia videtur interi oris cultus tempus determinasse, quãdo tempus sacramenti penitentiæ & Eucharistiæ decreuit. Tum quia nec Doctorum sanctorum nec Ecclesiastica doctrina aut cõluerunt hoc habet: quod tamen si esset præceptum de iure esset positiuo: vt ex dictis patet.

¶ Quod verò actus moralis etiã non repugnet tali cultui: probatur ex eo, quod si cultui Dei exteriori certo tẽpore statuto repugnet peccatum mortale illo tẽpore commissum, hoc non esset quod modo sic, & quandoque non, sed vniuersaliter: sed aperte videmus, quod sub præcepto, quo Deus quotidie colendus à clericis horis

canonicis statuitur, non cõprehenditur prohibitio ab actu peccati mortalis quocumq; tẽpore, ergo nec in proposito. Vterq; siquidè cultus exterior est, & eundè habet finem. Et habens aliquid morale, & aliquid ceremoniale, scilicet certum tempus & certum cultum modum: nec minus facit esse secundus primo, aut minus sub præcepto cadens. Nec obstat si dicatur non esse aliquam certã horã diei sub præcepto taxata ad horas canonicas, sicut totus dies festus deputatur est cultui diuino. Hoc enim nihil admittit efficaciam processui facto: cuius vis non consistit in determinatione temporis actu iam præcepta, sed possibili, vel supposita, ac si esset. Si enim ecclesia certas horas sub præcepto deputaret horis canonicis exoluendis, non propterea abstinere ab actu peccati mortalis sub tali præcepto cõprehenderetur, sed satisfieret temporis debitis horis exoluendo: sicut modo satisfit intra diem deputatum dicendo, quatumcumque alius peccetur. Vnde quum ecclesia ceremoniale legis præceptum mutando impleuerit, pro die se primo Dominicum diem, & pro cultu Missam, & quietem in memoria resurrectionis Dominicæ determinando, & ab operibus seruilibus non sic arctè cõueniret abstinere, consequens est, quod non indicat speciali præcepto quietem à peccato in die festo, sed opere corporaliter seruilis. Et cõfirmatur, quia quum ecclesia non iudicet de actibus interioribus (in quibus solis plerunq; committitur peccatum mortale) sat est sub eius prohibitione cõprehendi illorum impedimentorum amotionem, quæ Ecclesiastici fori sunt: quia vniuersaliter non sunt nisi opera seruilia corporaliter. Et quãuis magis repugnet satisfactio, quæ est finis huius præcepti, peccatum mortale quam opus corporale licitum secundum se: quia tamè sanctitas ipsa interior, quæ finis est, sub præcepto hoc non cadit, cõsequens est, quod nec exclusio ipsius, quæ per peccatum mortale fit, sub hoc præcepto cõprehendatur: si enim affirmatio non præcipitur, ex ipsa non conuincitur, quod ei opposita negatio prohibetur, quamuis prohiberi possit.

¶ Ad ea verò quæ in oppositum obiciuntur, respondetur. Et ad autoritatem Ambro. dicitur cum San. Thoma quod sensum mysticum, & non literalem tangit.

¶ Ad autoritatè ipsius S. Tho. dicitur dupliciter. Primum, quod loquitur de præcepto quo ad suum finem, qui sub præcepto non cadit, & non de ipso præcepto absolute: in tantum enim dicit repugnare huic præcepto peccatum mortale, in quantum excludit sanctitatem & applicationem ad diuinã, quæ est finis præcepti. Secundo, quod loquitur de præcepto hoc indistinctè, & literaliter & spualiter intellecto, vnde eodẽ cõtextu de operibus seruilibus corporaliter & spualiter, doctrina tradit. Et tamè constat ibidè in responsione ad primum, cessatione à peccato sub sensu spirituali huius præcepti claudi: & sic non numerari inter præcepta decalogi, sed tantum secundum sensum literalè, quatum ad id quod continet de iure naturæ. Ex hoc aut quicquid repugnat præcepto huic mysticè, non potè trahi efficaciam argumenti, sed rationabilis exhortatio, vt & à peccato in festis abstinetur (ne de nobis dicatur, Populus hic labiis me honorat, cor autè eorum longe est à me) & commissã confiteantur in fine confessionis perpetrata pro magna, vel tanta parte in diebus festis, quatenus representata tempora sacra reuerantur. Mediolani die vigesimaquarta Aprilis. M.D.

QVAESTIO IIII.

¶ Num fides ad fructuosam absolutionem sacramentali necessaria sit.

VARIETUR vtrum ad fructuosam absolutionem in sacramento penitentiæ exigatur fides, qua penitens credat certissime se esse absolutum à Deo. Videtur quod sic. Primum, quia oportet fidem habere in verbum Christi, quodcumque solueris super terram,

¶ Secundò, quia si per impossibile confessus non sit cõtritus, aut sacerdos non serid, sed ioco absoluit, si tamen credat se esse absolutum, verissimè est absolutus: tanta res est fides in verbũ Christi. Probatur assumptum ex ecclesiastica historia quia beatus Athanasius laudès cum pueris, baptizauit eos, sicut viderat fieri à sacerdotibus: & baptizatos eos iudicauit beatus Alexander episcopus. Itè quidam minimus, vt placeret Imperatori, ludicro Baptismo esse batizatus.

¶ Tertiò, quia non sacramentum, sed fides sacramenti iustificat: sed illud Aug. Sacramentum abluit, non quia fit, sed quia creditur.

¶ Quarto, quia plus est à conficente regrendum an credat se absolui, quàm an sit verè contritus: quia contritio nunquam est vera satis, quod si esset vera, non tñ certa, & si certa non tamen satis: fides autem & verbum Xpi sunt certissima, verissima, & sufficientissima.

¶ Quintò, quia non solum attritus absq; obice actualis peccati vel propositi, sed etiam contritus accedens ad sacramentum, à gratia consequenda est alienus, nisi crediderit in absolutionem: quia sacramenta essent in mortem, & damnationem etiam contrito.

¶ Sextò, quia ad sacramentum penitentiæ accedit homo petens à Deo remissionem peccatorum: scriptum est autem, Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis: & fiet vobis. Et Iacobus dicit: Postulet autem in fide, nihil hæsitans: ergo.

¶ IN OPPOSITUM est communis Ecclesiæ sensus.

AD EVIDENTIAM horum sciendum est novitatē super-
 exortam esse, q̄ huiusmodi fides aded exigatur, vt plus quam
 cōtritiō requirēda sit, & dānādi sint omnes, qui nolūt cōfidere se-
 se absolutos, donec certi sunt se satis cōtritos. Fūdatū autē phāta-
 ha ista, primō super cōmuniūm Scripturā autoritatibus de fide
 ac spe in verbo Dei: puta, Memor esto verbi tui, in quo spem dedi-
 sti; & similia infinita. Secundō super cōmuniūm de efficacia sacra-
 mentorum, scilicet q̄ fides est, quā in sacris operatur. Tertiō, super
 specialis Christi verbi ad propositū pertinētis efficacia certissima,
 Quodcūq; solueris super terrā, &c. Ex huiusmodi siquidē efficacię
 certificatiōe deducitur oportere cōsentire credere se absolutum,
 si sacerdos absolutus, siue errat, siue nō erret, sicut etiā certus est se
 esse baptizatum, etiam si sacerdos erraret, ipsum baptizando. Ad-
 iungunt, quōd dicendo, Quodcūque solueris, dedit potestatem;
 dicendo, Erit solutum, excitavit si dem de effectu.

Novam autem hanc inventionem alienam esse ab Ecclesiastica
 doctrina, facile patet distinguēdo de duplici fide, quā habere pos-
 sumus: scilicet vel acquisitā, vel infusā. Nā si sermo est de fide infu-
 sa (quę est vna de theologalibus virtutibus) cuius plena est sacra
 Scriptura, sine qua impossibile est placere Deo, & per quā Sancti
 vicerūt regna, operati sunt iustitiā, constat, quōd illa est necessaria
 ad sacramentū penitentię: quoniā ipsius nō nisi Christi fideles
 baptizati capaces sunt. Sed huiusmodi fides, licet ad sacramēta se
 extendat, vt patet in Symbolo; nō tamē extendit se ad hęc singularia;
 puta: quōd hoc sit sacramentū, & q̄ in hoc sit effectus sacramenti,
 Verbi gratia, tenemur credere vñū Baptisma in remissionē pecca-
 torū: sed nō tenemur credere, q̄ dum iste sacerdos abluit Ioseph
 adultum Iudæū, d cēs, Ego te baptizo in nomine Patris & filij &
 Spiritus Sancti, sit Ioseph verē cōsecutus gratiā Dei & charitatē,
 quia ex intētiōe baptizātis vel baptizati pōt occultē fuisse simula-
 tio talis, quōd nō intēderit ille facere, q̄ facit Ecclesia: Ioseph nō
 intēdit suscipere Baptisma, vt tēporibus nostris de facto cōtrigif-
 fē sibi quidā Iudæus corā me cōfessus est, & hęc quo ad caractē-
 rē. Quo ad gratiā verō, quia pōt esse, quōd Ioseph cū proposito de-
 liberato fornicationē cōmittendi Baptisma suscepit, ac per hoc
 gratiā Dei obicē posuerit. Similiter posset dari exēplū de Eucha-
 ristia: quāuis em̄ tenemur ex fide credere in hostia, ritē cōsecratē,
 esse verū corpus Christi, nō tamen ad fidem infusā spectat crede-
 re, an ista hostia sit ritē cōsecrata: tū ppter intentionem ministri,
 tū etiā ppter incertitudinem materię, & similes particulares de-
 fectus humanos. Ratio autem inuētiōis talis, quare sub fide infusa ca-
 dūt huiusmodi particularia, est quia fidei infusa (vt pote diuinę
 veritati innixa) nō pōt subesse falsum: est em̄ nō minus circa verū,
 quā quęcūq; scientia acquisita, quę nō nisi veritatē est. Esset autem
 quādoq; circa falsum, si extenderet se ad hęc particularia, vt patet
 ex inuētiōis similibus, quę possunt afferri in mediū. Nō spectat igitur
 ad fidē infusā credere ad solutionis effectu in hoc particulari,
 puta in meipso, sed ad fidem ipsam infusam pertinet credere abso-
 lutionem ab ecclesiastico ministro ritē factam, efficacem esse, &
 in suscipiēte dignē gratiam operari. Hac siquidem fide nullus po-
 test errare, sed credendo effectu in me vel in illo determinatē,
 possum errare, quia potest adesse impedimentū aliquod ex parte
 mei seu illius. Sicut in aliis sacramentis credimus & verbo Dei &
 sacramētis: & specialiter efficaciam certissimā illius verbi, Quodcū-
 que solueris super terrā, in subiecto disposito: sed nō habemus in-
 fasam fidei, q̄ in me effectu solui, quōd ego sim subiectum dis-
 positū: quia potest in me inueniri impedimentū ignotum. Ex quo
 autem non debet subesse falsum fidei (quę non nisi verorum cer-
 tifi norum est) excitatur, imō certificatur fides infusa per illud
 verbum, Erit solutum in cælis, de effectu ad solutionis in subiecto
 disposito, & non in me, qui fortē non sum dispositus: & sic fides
 esset falsi. Erronea igitur inuenitur opinio dicta de fide infusa in-
 tellectā: quia sequitur, quod infusa fidei posset subesse falsum.

Si autē dicta opinio intelligatur de fide acquisita, erronea quo-
 que inuenitur nam licet acquisita fides circa huiusmodi particula-
 ria veretur (tali nanq; fide credimus hanc Hostiā ritē consecra-
 tam esse, & hunc ritē baptizātū, & similia) sed hęc fides non est il-
 la qua in verbo Christi confidimus, quę in sacramentis operatur,
 qua credimus efficacē esse Christi verbum. Quodcūque solueris su-
 per terrā: & reliqua, quę fidei sunt Christianę, Et propterea il-
 lis autoritatibus, quę de fide infusa loquuntur, nō potest acquisita
 fides cōcludi: nec potest fides ista de obiecto (scilicet me esse ab-
 solutū etiam per ad solutionem in effectu coram Deo) esse certa in-
 fallibiliter: quia quilibet est dubius in hac vita: secundum cōmū-
 nē legē nescit an sit in gratia Dei. Nec aliquis est qui certus sit se
 esse sufficēter dispositū per gratiā Dei, quę per ad solutionē cōce-
 ditur: iuxta illud Iob 10, Et si simplex fuero, hęc ipsum ignorabit
 anima mea. Amplius, fides ista potest esse in schismatico vel hęc-
 retico aliāq; benē conscientē: esset igitur iste verē absolutus, si errans
 faceret os ipsum absolueret, & consequenter iste simul esset in gra-
 tia Dei (quia verē absolutus corā Deo) & in peccato mortali, quia

hereticus, vel schismaticus: quod est impossibile. Amplius, fides
 ista est, qua quantum credis, tantum habes, cum fides ista sit opus
 humanum (quia ista est acquisita) consequens est vt in opere suę fi-
 dei confidentia suę penitentię cōfiteatur: quod est alienum à Chris-
 tiana veritate. Amplius, Quum nec ex sacra Scriptura, sacris ca-
 nonibus, Ecclesię traditione, sacrisque doctoribus, dispositionis
 istius necessitas in sacramento penitentię habeatur, & rationi ad-
 uerferet, non videtur præsumptione, aut ignorantia ista excusari.

AD OBIECTIONES infinitas de fide, vt respondeas,
 habeto præ oculis hęc distinctionē: scilicet vel ex parte sacramē-
 torū, vel ex parte suscipiētis. Et idcirco, quod fides certissima est,
 & esse debet etiā de effectu sacramenti participari in me, quantū
 est ex parte sacramenti: sed ex parte mei suscipiētis licitū est du-
 bitare de illius effectu in me. Et hoc est quod Ecclesia docet dum
 in orationibus post cōmunionē petit sacerdos, quōd susceptū sa-
 cramentū non sit ad reatū penā, nō ad iudiciū, &c. Consequenter
 etiam docet omnē quantumcūque credentē post confessionem
 & ad solutionem dicere, Domine non sum dignus, &c. & non ad-
 uertere ad distinctionē hęc quę est, vt puto, causa dictę nouitatis

AD PRIMAM ergo objectionem dicitur, quod in verbo
 Dei & Christi sufficiens fides habetur, quum quis credit omnes
 articulos fidei, nec fides infusa, qua credimus in Deum, &c. est de
 effectu horum verborum in me; vt dictum est.

Ad secundā dicitur, quod peccata argumētum secundū nō cau-
 sam, vt causam, quo ad sacramentū Baptismi. Nam non ideo illi
 fuerunt verē baptizati, quia credebāt baptizatos, imō credebant
 fortē nihil recipere de gratia: sed ideo Baptismus iocose factus est
 verē Baptismus, quia intētiō iocosa nō ad Baptismū, sed ad exercitiū
 Baptismi refertur. Simile est enim delectādi causā baptizare & ba-
 ptizari, sicut si auaritię causā quis baptizaret, aut baptizaret: vtro-
 biq; enim est verum Baptisma: quia delectatiō & auaritiā non Ba-
 ptismi: sed q̄ iste exerceat, vel suscipiat Baptismū, causa est. Sec-
 undū autē esset, si intētiō iocosa ad Baptismū refertur, sic quod nō ba-
 ptizare, sed similitudinē Baptismi exerceat, aut suscipere, intēde-
 ret iocō aut auaritię gratia: tunc enim nullū esset Baptisma. Quod
 autē assumitur: quod nō cōtritus, si absolutū credēs se absolutū,
 est verē absolutū, nisi sit ita attritū, q̄ salte virtute clauium de attrito se-
 cundū quosdā fiat cōtritus: impossibile est. Nā ex eo q̄ ponitur in-
 cōtritus, & virtute clauium non factū de attrito cōtritū, oportet q̄
 aut sua fide acquisita sit iustificatū, quod est erroneum: aut quod
 simul sit incōtritus & absolutū apud Deum, quod est impossibile.

Ad tertiā dicit, q̄ sacramentū abluit, nō quia fit, hoc est nō se-
 cundum substantiā facti; sed quia creditur, hoc est secundum virtutē
 creditā in eo, & nō quia creditur ad suscipiente, effectu suus in eo
 summē necessaria. Ista autē fides acquisita de effectu sacramenti
 in seipsa est impossibilis: quia semper est, & debet esse ambigua, nec
 est requirēda à cōfiteente: qui nisi crederet se absolutū, ad solutionē
 se nō submitteret. Nec obstat, cōtritiō sit incerta: iussit enim
 De⁹ ipse, vt cum nostra hac incertitudine accedam⁹ ad sacramēta,
 Quod autē dicit, p̄ nunq̄ est vera, satis falsum est: vt patet in mul-
 tis cū vera & sufficēti contritione cōfiteentibus, quāuis incerta eis.

Et quū subditur, p̄ fides Christi est verissima & certissima & suffi-
 centissima, respondet q̄ talis est de rebus subiectis fidei infusę, sed
 nō de impertinentibus ad ipsam, vt sunt ex parte nostri singulares
 singulorū effectus sacramentorum. De his enim nec certa, nec in-
 certa est fides infusa: quia nō est corū: est enim infusa de gra-
 tia per sacramēta certissimē cōferenda suscipiētibus: idignē illa
 vt in Cōcilio Florent. sub Eugenio IIII. determinatum est. Et ex
 Apostolo assumptū est, dicēte, Qui manducat, & bibit indignē, iudi-
 cium sibi manducat, & bibit. Vbi etiam Apostolus, secundū quid
 reputare se homo debeat dignū vel indignum, præmittit dicens,
 probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat. Vbi ex sub-
 iūctis, q̄ si nosmetipsos iudicauerimus, nō vtiq; à Domino iudica-
 remur, patet quōd probare seipsum est seipsum iudicare, cōtra se
 vindictam exercere: quod vocatur contritio cōmuni vsu Eccle-
 się & doctorum, & propterea falsum ac temerariū esse constat,
 q̄ plus est à penitente requirendū, si habeat credulitatem de ef-
 fectu in se futuro sacramenti: quā de illius contritione: probare
 enim seipsum (quod est conteri) iussit Apostolus, iubet Ecclesia,
 exigunt omnes communiter confessores. Credere autem se pen-
 nitentē omnino effectu habiturum nouatorum exigit dogma.

Ad quintam dicitur, q̄ duorum, quę ibi tanguntur, primū, at-
 tritus non ponēs obicem, non consequitur gratiam ad solutionis
 nisi,

nisi credat (vt iam patet ex dictis) voluntariē dicitur, apponēdo no-
 uellū, & impertinens accidens pro dispositione necessaria ad gra-
 tiam Dei per ad solutionē sacramentalem. Secundum autem, quod
 contritio in damnationē sunt sacramenta, nisi credat se absolutū, nō
 est responsione, sed correptione dignū: quoniā sacramentum pen-
 nitentię ab Ecclesia sufficienter traditū per confessionē, contri-
 tionē & satisfactiōē, dānabile cōstituit sine quarto, scilicet certa
 fide effectu in suscipiēte. Hoc enim est nouū Ecclesiā construere.
 Ad sextā de oratione dicitur primū, q̄ ratio digreditur ad acci-
 dentia, quę sunt extra essentiā sacramenti: oratio enim cōstat q̄
 ad sacramentis distinguitur, imō ponitur sub satisfactiōe, quę est
 tertia pars sacramenti penitentię. Verum tamen de oratione ipsa
 etiā dicendū est, quod fides de effectu orationis dupliciter haberi
 potest primō ex parte ipsius diuinę misericordię, gratię, & potēt-
 ię, prouidētia, promissionis, &c. & sic fides debet esse in oratione
 absq; hęcitationē aliqua. Alio modo ex parte eius, qui orat, vel pro
 quo oratur: & sic nisi piē quādoq; dubitare de effectu petito, ple-
 nunq; fides inueniretur falsa, vt patet in Paulo orante, qui absq;
 hęcitatione credendo, quod acciperet id quod peteret, iuxta Do-
 mini doctrinā, Rogauit ter, vt stimulus carnis à se discederet, & nō
 est consecutus effectu petiti: vt patet 2. ad Cor. 12. Hic enim pa-
 tet quod fides, quod accipiamus quicquid petimus, nō refertur ad
 rem petitā accipiendā simpliciter & absolutē, sed quantū est ex
 parte diuinę misericordię, &c. alioquin esset quandoque falsa, &
 Pauli fides fuisset falsa: potest enim aliunde aliqua ex parte no-
 stri ratione fieri, vt illud non accipiamus. Vnde Saluator de hac fi-
 de docens præmittit, habere fidem Dei, & subdit, Amen dico vo-
 bis, &c. ostendens per hoc, quod firmitas nostrę fidei de effectu
 particularibus debet esse de illis, quantū est ex parte Dei & nō
 ex parte nostri. In Augusta Vindelicorum 26. Septembris, 1518.

QVAESTIO V.

Num sacramentalis ad solutionis effectus sit remissio peccatorum.

VAERITVR Vtrum sacramentalis ad solutionis effectus
 sit remissio culpę? Et videtur q̄ nō. Primō quia solus Dei
 est remittere culpā: vt omnis Scriptura & Ecclesia facit.
 Secūdo, quia culpa est remissa à Deo proponēti cōfiteri ante quā
 penitens a sacerdote absoluitur: iuxta illud, Dixi, Confitebor ad-
 uersum me in iniustitiā meā, & tu remissisti impietate peccati mei.

IN OPPOSITVM est, quod sacramenta nouę legis con-
 ferunt gratiam, secundum communem Ecclesię doctrinam.

AD EVIDENTIAM huius quæstionis, scito antiquū esse
 hanc quæstionē: & in 18. distinct. 4. sent. tractari. Vbi quia obicere
 satis sunt autoritates antiquorū doctorū applicatę ad hoc, Magi-
 ster sent. cōcludit sacerdotē euangelicū absoluerē, hoc est decla-
 rare absolutū à Deo, & ad Ecclesię communiōnē admittere. No-
 uitia autē quędā opinio addit super hoc effectu pacē animi: quo-
 niam ante ad solutionē inquieta est anima de remissione suorum
 peccatorum, accepta autē ad solutione cū fide, quod verē absol-
 uatur, sit securā anima de remissione peccatorū percepta, & in pace
 quiescit, tātq; sit fides de gratia præsentis ministerio sacerdotis, q̄
 peccatū maneret, nisi remissum crederet: nō enim sufficit remissio
 peccati & gratię donatio, sed oportet etiā credere esse remissum.

Verum si domini verba diligentius perspecta fuerint quū pote-
 statem sacramentalem dedit: aliter sentiendū est, non enim dixit
 Quorum declaraueris remissa peccata, sed dixit, Quorū remise-
 ritis peccata: & similiter dixit, Quodcūque solueris, neque dixit,
 Remittantur eis, aut solutū erit, quo ad Ecclesiam: sed solutū erit,
 in cælis, & remittitur eis, simpliciter & absolutē. Ideo si verba Do-
 mini sunt vera in sensu proprio, conuincunt Ecclesię ministros
 habere potestatem remittendi peccata autoritate Christi: par enim
 ratio est, quod verba hęc Domini ad sacramentū penitentię spe-
 ctantia in proprio sensu verificentur, & quod verba eiusdē ad sa-
 cramentum Eucharistię pertinentia (scilicet hoc est corpus meū)
 in proprio sensu verificentur. Nulla enim est ratio quare ista in
 proprio sensu vera esse fateamur, & illa à proprio sensu aliena fa-
 ciamus: præsertim quū maius miraculū sit, quod de pane fiant cor-
 pus Christi ministerio sacerdotis. Vnde si verba Eucharistię à sa-
 cerdote prolata, vt vera sint cōpulerunt vt fateamur hoc, id est cō-
 tentū sub hac specie, est corpus meum, scilicet Christi: non minus
 compellimur ad verificandum hęc Domini verba, (Quorum remise-
 ritis peccata remittantur eis, & Quodcūque solueris super ter-
 ram, erit solutū & in cælis) in sensu proprio, credere quod sacerdo-
 tis ministerio remittantur peccata, absoluantur peccatores à cul-
 pis suis. Nec enim minus operatorius esse debet sermo Christi per
 os sacerdotis, dicentis, Absoluo te à peccatis, quā eiusdē: Chri-
 sti sermo per os sacerdotis dicentis, Hoc est corpus meū, vterque
 igitur operatorius est eius, q̄ significat seruatis seruandis, scilicet

cōcurrente ex parte ministri autoritate (nō enim quilibet homo,
 sed sacerdos ordinariā vel delegatā autoritatē habēs est minister
 sacramentalis ad solutionis) & ex parte penitentis debita disposi-
 tione, vt scilicet sit ad solutionem dignus. Alioquin extremus redi-
 ret error à Hiero. dānatus: vt pro nostro arbitrio dānare innoxios
 & absoluerē noxios possemus, sicut etiā in sacramento altaris non
 quamcūque materiā: sed panis triticeī tantū, consecrari per illa
 verba, non diaconi, sed sacerdotis ministerio prolata concessum
 credimus. In cuius signū Dominus quū daret potestatem remitti en-
 di, remittendę peccata, præmisit, Accipite Spiritum sanctum,
 subiuuēdo, Quorū remiseritis peccata, &c. tan quā diceret, Spi-
 ritu sancto dirigente, Quorum remiseritis peccata, remittitur eis,
 & nō spiritu vestro instigante. Mouet & dirigit proculdubio Spi-
 ritus sanctus ad absoluentū vel ligandū, quū seruatis vndique ser-
 uandis minister Christi absoluit, vel ligat. Credendū est igitur &
 confitendū, quod effectus sacramentalis ad solutionis ritē factę
 (scilicet ad debito ministro, debita forma, supra dispositā materiā,
 scilicet peccatorū cōfiteentē dignū ad solutionem) est peccatorum
 remissio, quam autoritatiū quidem solus Deus facit: ministeriali-
 ter autem minister ipse Christi sacramento mediante efficit. Sic
 enim ad literam impletur illud, Quorū remiseritis peccata, remit-
 tuntur eis: non quod prius Ecclesia remittat, quā Deus, tanquā
 Deus Ecclesię iudicium sequatur. Nō enim dicit, Quorū remise-
 ritis peccata, remittuntur eis, in futuro: sed remittuntur in præsen-
 ti: ad denotandum, quod ipsa per ministrū remissio est vna atque
 eadem cum remissione, quam facit Deus. Illā quippe vnam & ean-
 dem remissionē peccati, quam sacerdos ministerialiter facit, & ef-
 ficat Deus autoritatiū: sicut eandē conuersionem panis in corpus
 Christi, quā sermo Christi per os sacerdotis operatur, efficit Deus
 autoritatiū. Et licet olim dubia fuerit hæc quæstio, hodie tamen
 determinata est in Concilio Florent. sub Eugenio 4. Vbi dicitur,
 Effectus huius sacramenti est absolutio à peccatis. Absolutio, in-
 quit, non declaratio, non pax. Et rursus, effectus sacramenti huius,
 dixit, non effectus solius Dei. Et hinc patet, quod sacerdos absol-
 uendo seruatis seruandis, & in veritate absoluit à peccatis, & per
 viam sequelę declarat penitentē absolutū, & certificat (humana
 tamen coniectura) peccatorem de peccatorum remissione. Reman-
 et enim semper secundū communē, legem peccator ambiguus
 de consecuta ad Deū remissione: quia semper restat ambiguū no-
 bis, an ex vel cum infusa charitate sacramentum suscipere peni-
 tentię. Quo circa nouitia opinio relata, non opinio, sed error est:
 pro quāto efficaciam adimit sacramento penitentię sine credu-
 litate effectus in seipso, & nulli conferri veniam remittente sacer-
 dote dicit, Nisi credat sibi remitti: & quod intollerabilis est, nec
 intelligibile, manere, scilicet peccatū etiā remissione facta, & gra-
 tia donata, nisi credat penitens peccatū remissum. Indigna nepe
 sunt hæc non solū eruditorū, sed quorūlibet Christianorū auribus.
 Et quo ad illorū impugnationē seruandum est illud Philosphi,
 Quolibet proferente contraria, sollicitū esse, stultum est. Constat
 enim Baptismū remittere peccata absq; tali suscipiētis credu-
 litate: vt patet in infantibus. Constat omnes ferē tremore Domini
 refertos semper dubios de diuina in se gratia, & penitentię &
 Eucharistię sacramenta suscipere, & sic ambiguos perseuerare.
 Imō & hoc sacri doctores laudant: & eius oppositū præsumptioni
 communiter adscribitur, aut ignorantia.

AD PRIMAM ergo objectionem dicitur, quod diuersus re-
 mittendi modus omnes huiusmodi autoritates manifestat. Solus
 enim Deus peccata remittit autoritatiue: cum quo stat, quod mi-
 nister euāgelicus autoritate à Deo concessa, peccata remittit mi-
 nisterialiter, mediāte Christi sacramento ad hoc ab ipso Christo
 instituto.

Ad secundā dicitur, q̄ sacramentalis absolutio dicitur operari re-
 missionē peccatorū dupliciter, vel in voto, vel in executione. Nam
 qui ante confessiōē remissionē consequitur, ex sacramentali abso-
 lutione in voto consequitur (iuxta illud, Dixi, confitebor, & tu re-
 misisti) proculdubio mediāte confessione, ad quā tendens, Dixi,
 Confitebor: alioquin non oportuisset dicere, Dixi, confitebor:
 sed fat fuisset dicere, Dixi aduersum me iniustitiā meā Domino.
 Et siquidē ante ad solutionē cōsequitur penitens remissionē pec-
 catorū, per sequentē ad solutionē augetur gratia remissiuā pecca-
 torū: si verō non prius consequutus est veniam, consequitur per
 ad solutionem, si tamen (vt dictū est) dignus ad solutionem tunc est.
 Nec hæc ex proprio arbitrio dicimus, sed ab vniuersa Ecclesia ac-
 cipim⁹, cōfiteēte vñū Baptisma in remissionē peccatorū: per omnia
 similiter intelligēdo, vt diximus, scilicet quod Baptisma in exe-
 quutione remittit peccata in illo, in quo inuenit peccata non re-
 missa ex Baptismo in voto, & dignē ad Baptismū accedit: in quo
 autē remissa ex seipso in voto inuenit, gratiā auget. Hęc enim va-
 rietas non ex defectu sacramentorū, sed ex varia dispositione par-
 ticipatiū sacramēta prouenit. Augusta, die primo Octobris, 1518.

¶ Num excommunicatio priuet à participatione interiori fidelium.

MTRVM excommunicatio priuet à participatione interiori fidelium. Et videtur quod non. Primo: quia excommunicatio non tollit plus quam Ecclesiastica autoritas iurisdictionis potest conferre: est enim excommunicatio actus potestatis, non ordinis, sed iurisdictionis: quam non dedit Christus maiorē in auferendo, quam in concedendo, quum ipse sit magis prius ad inferendū bona quam mala. Sed ecclesiastica huiusmodi potestas non potest dare fidem, spem, & charitatem, per quas quilibet fidelis participat interiori aliorum fidelium bona: ergo non potest tollere huiusmodi participationem interiorē.

¶ Secundo, quia excommunicatio communiter se habet ad iustam & iniustam: est enim vtraque efficax ad ligandum: quia, vt Grego. dicit, & habetur 1. 1. questione tertia. sententia Pastoris siue iusta, siue iniusta, est timenda. sed excommunicatio iniusta non priuat excommunicatio cōmunionem interiori, sed solum exteriori: ergo excommunicatio simpliciter non priuat nisi externā cōmunionem fidelium. Et confirmatur: quia in sacra Scriptura nunquam inuenitur excommunicatio, nisi pro priuatione ab externis actibus, seu cū sola extrinseca pœna, vt patet discurrenti per epistolas Ioannis & Pauli, in quibus nihil aliud inuenitur prohibitū nisi extrinseca cōmunionem: nam quum tradebantur Satanæ, solum extrinsecē vexabantur, vt patet ex eo, quod ibi dicitur, Vt spiritus saluus fiat, primæ ad Corinth. 5. Non nisi voluntariē ergo dicitur, quod excommunicatio priuet spiritualibus suffragiis Ecclesie.

¶ IN OPPOSITVM est Magister sent. in 8. distin. 4. quem communiter doctores in hoc sequi videntur.

¶ Ad euidentiā quæst. huius sciendū est, quod oportet extremū vtrunque vitare, ne in errorē incidamus. Tria siquidē inueniuntur in cōmunionem fidelium, quatenus fideles sunt. Vnum est cōmunionem extrinseca in simul oratio, vt sit cōueniendū in ecclesia ad Missarū aliorumque diuinorum officiorum solennia: & hoc est vnum extremum. Aliud est Sanctiōis cōmunionem, quæ fit per charitatem vnientē Christi membra secundum fidem formatā capiti Christo, & reliquis Christi mēbris similibus: & hoc est alterū extremum. Tertium est cōmunionem fidelium secundū cōmunionem suffragia, quæ in Ecclesia ex institutione Ecclesie fiunt, vt patet in orationibus & Missis: & hoc est mediū. Dupliciter ergo contingit in proposito errare, vel dicēdo quod excommunicatio auferat solā intrinsecā cōmunionem, vel dicēdo quod excommunicatio tollit directē omnem cōmunionem: vtrunque enim est falsum: vt patet. Veritas autem est, quod excommunicatio tollit extrinsecam & intrinsecā quo ad cōmunionem suffragia cōmunionem fidelium, & supponit ablatā cōmunionem Sanctiorū per charitatem. Pro quorū intellectu (quia de externa cōmunionem nō est dubiū) videnda est primō differentia inter distas duas cōmunionem internam: & monstrandū est deinde, quod altera earum per excommunicationem auferatur. Cōmunionem fidelium quā consistat in conferendo & recipiendo. oportet quod interna etiā cōmunionem consistat in collationibus & receptionibus. Et collatio quidē fit meritis, orationibus, atque suffragiis apud Deū adiuuātib; & intercedentibus pro aliis. Receptio autem fit suscipiendo ex aliorum ope, vel gratiā, vel gratiæ augmentum, vel protectionē diuinæ assistentiæ: a malis præseruantis, vel ad bonū promouentis, & huiusmodi. Verūm collationes horum spiritualium auxiliorum ex duplici oriuntur causa, nam quandoq; oriuntur ex charitate immediatē; vt quū in charitate constitutus ex priuata intentione orat, operatur, affligitque se pro alio, & impetrat illi vel gratiā vel gratiæ augmentum, vel adiutoriū contra tentationes, & huiusmodi. Vel ex charitate mediātē institutione, vel actione ecclesie, vt quum ex Missis diuinis que officiis aliquis adiuuatur ad bonum operandum, vel ad malum vitandū: hæc enim ex charitate, sancta matre Ecclesia institutæ sunt, & pro cōmuni ecclesie bono ordinata: & pro singulis eius mēbris agit ea, iuxta singulorum fidem deuotionemque offerentiū. Et ad hoc collationem genus, spectat sacramentorum collatio, quæ Christi fidelibus dispensantur: quoniam actione ecclesiastica conferuntur. Quocirca inter cōmunionem internam secundum charitatem immediatē & cōmunionem internam mediātē ecclesie institutione, seu actione, ex parte receptorum non est differentia secundū substantiam: sed secundū magis & minus, nisi quo ad gratias sacramentales: quoniam omnia illa spiritualia dona, quæ ego possum recipere ex vna cōmunionem, possum recipere ex alia, & eōtra: excepta (vt dictū est) sacramentali gratiā, vt puta charactere in sacramento confirmationis, & similiter in sacramento ordinis: hæc enim nō potest quis accipere ex cōmunionem solius charitatis: sed oportet interuenire cōmunionem

secundum Ecclesiasticā sacramenti actualem susceptionem. Communio siquidem in sacramentis in voto tantū, stat infra limites communionis charitatis: sed cōmunionem in sacramentis secundum rem, ad communionem actionis ecclesiasticæ spectat. Et hinc patet, quod recepta differunt secundum magis & minus: quia constat, quod maior gratia habetur, quum sacramenta actualiter sumuntur, quam cum in voto tantū. Ex parte autē collationis inuenitur magna differentia secundū substantiā, quoniam interna cōmunionem charitatis immediatē, in meritis, orationibus, suffragiisque priuatis consistit. Cōmunionem autē charitatis ad intima penetrās mediante ecclesie actione, seu institutione in meritis, orationibus, suffragiisque: cōmunionibus (hoc est in ipsius Ecclesie & sacramentis & sacramentalibus) vt in actionibus consistit. Orat em ecclesia, suffragatur, meretur, sacramenta dat & sacramentalia ex charitate proculdubio: & his efficit apud Deū, vt nō solū ecclesia, sed singuli fideles bonū gratiæ, aut augmentū, protectionē & reliqua bona habeamus, nisi obicē ponamus. Ad primam cōmunionem spectat illud, Particeps ego sum omnium timentium te, ad vtrāq; simul spectat articulus fidei, scilicet, Sanctiorū cōmunionem, quoniam ad illū spectat cōmunionem in sacramentis. Prima cōmunionem non est propriē nisi exilietis in charitate. secūda autē ad Christianos etiā in peccato mortali existētes se extendit: nā & pro peccatoribus ecclesia orat (& frequēter exauditur) etiam proteruis, ex hoc quod Missas celebramus pro conuersione peccatorū. Hæc autē dicta sunt ad eā nota, vt nulla egeant probatione: quoniam ex ritu Ecclesie apparet eorum veritas.

¶ His autem præmissis manifestum est, quod excommunicatio: quia extra ecclesie cōmunionem ponit, ab actionibus, in quibus ecclesiasticæ charitatis cōmunionem consistit vt actionibus, separat: & cōsequēter à receptionibus, quæ ex illis actionibus proueniūt, segregat. Et quia inter hæc multa sunt interiora bona animæ: cōsequēs est, vt excommunicatio à cōmunionem multorum interiorum bonorum separat excommunicatum. Quod autem excommunicatio extra Ecclesie cōmunionem ponat, quo ad actiones ecclesie (ex qua cetera pendēt) manifestatur ex eo, quod Ecclesia non orat pro excommunicatis. Cōstat enim quod non licet celebrare pro excommunicatis: imo, vt Bernardus dicit, vide quā mala sit excommunicatio, quæ in Parasceue Ecclesia pro Iudæis & Paganis orat, sed nō pro excommunicatis. Probatūque hoc radicaliter ex euangelica doctrina: constat enim quod ecclesia non orat secundum communem legem nisi pro fratribus nostris: sed excommunicati nō sunt nostri fratres: ergo, &c. Minor patet ex eo, quod Saluator noster Mat. 18. (vbi excommunicandi auctoritatem ecclesie dedit) dixit de excommunicato, Sit tibi sicut ethnicus, i. Gentilis. Vbi manifestē apparet, quod excommunicatio ex fratre facit nobis sicut Gentilem: vnde Aug. dicit. Noli illum iam reputare in numero fratrum tuorum: ergo. Amplius, si excommunicatus extra ecclesiam ponitur quo ad extreme tēpū, sequitur quod excommunicatio nō egeret auctoritate Christi: quoniam quilibet princeps, quælibet ciuitas, quælibet cōmunitas potest extra suā cōmunionem ponere. Constat autē Christi auctoritate excommunicationem fieri, Mat. 18. vbi subiungit, Amē dico vobis, quæcūq; alligaueritis super terrā (glof. vinculo anathematis) vbi Chryl. dicit. Vide qualiter duplicibus colligauit necessitatibus: & pœna, quæ hic est, scilicet proiectione ab ecclesia, sit tibi sicut ethnicus, & supplicio futuro, quod est esse ligatū in cælo. Amplius, ecclesia extra seipsum excommunicatiū eiciendū, ab omnibus his separat, quæ suis mēbris cōfert: sed ipsa ecclesia sua institutione & actione cōfert mēbris suis cōmunes orationes, suffragia, & huiusmodi: ergo hæc tollit excommunicatio, & ad hæc admittit reconciliādo. Maior patet ex eo, quod excommunicatio est suprema pœna Ecclesie: nō esset autē suprema, si nō tolleretur totū quod ecclesia dedit, quoniam adhuc maior superesset pœna, si adhuc restaret separādo excōlatus ab his, quæ dedit & dat cōtinuē ipsa suis mēbris. Minor probatur. quia Ecclesia instituit Missas nō solū pro ecclesia in cōmuni, sed pro singulis: vt patet in canone Missæ, vbi dicitur, Pro ecclesia tua sancta catholica, quo ad primū: & omnib; orthodoxis, atq; catholicæ & apostolicæ fidei cultorib; quo ad secūdū. Instituit et in Memōto pro aliquibus singularib; orari, instituit horas canonicas & orationes pro fidelib; vt patet. Hæc oīa esse suffragia & ab ecclesia & in persona ecclesie quæ dubitat, nō eger ratione, sed se su. Et sic patet excommunicatū esse alienū ab actionibus cōmuni, quibus Ecclesia communicat suis fidelibus. Et patet consequenter aliēnum quoque esse à fructu illarum actionum: hoc enim manifestē sequitur. Et quia fructus actionū illarū sūt adiuuari ad gratiā, vel gratiæ augmentum, ad bene operandum, ad declinandū a malo, ad resistendū diabolo. &c. ideo patet quod à multis internis bonis excōlatus separet. Et confirmatur auctoritate Aug. de verbis Apostoli, sermo. 68. Omnis Christianus qui à sacerdotibus excommunicatur, Satanæ traditur, Quomodo? quia scilicet extra ecclesiam diabolus est, sicut in ecclesia Christus: ac per hoc quasi diabolus traditur, qui ab ecclesiastica cōmunionem remouetur. Vbi habes

habes quomodo extra Ecclesiam intelligit Aug. non Ecclesiam materiale, non extrinsecam communionem, sed extra Christum. Replicando autem dicit, quasi Diabolo traditur: quia non traditur Diabolo possidendum, sed corripendus. Ad idem est auctoritas. Hiero. Quorum dimiseritis peccata, &c. id est, quibus Ecclesiam interdixeritis, nisi reconciliati per satisfactionem fuerint, ipsis ianuæ regni cælestis clausa erit. Et habentur 1. 1. q. 3. ambe auctoritates. Ex quibus patet quod excommunicatio ab internis bonis excludit (quæ regni cælestis ianuam aperiunt) pro quanto prius excommunicatum à communibus Ecclesie suffragiis: per que interna bona à diuina misericordia suauiter omnia disponente ad nos descendunt.

¶ AD OBIECTIONEM ergo primam in oppositum dicitur, quod licet omnia suffragia ex charitate prodeant, non tamen omnia eodem modo à charitate ordinata procedunt. Sed quædam procedunt immediatē per solas priuatas intentiones seu actiones fidelium: & horum cōmunionem spectat ad charitatem: & ista non tolluntur directē per excommunicationem, sed præsuppositiue tolluntur per eam, quia excommunicatio non incurritur absque mortali peccato tollente charitatem & consequenter cōmunionem istam. Quædam autem suffragia procedunt ex charitate per Ecclesie actionem, vt sunt cōmunionem suffragia, quæ in persona Ecclesie fiunt: & horum cōmunionem spectat ad fideles omnes ab Ecclesia susceptos: sunt enim hæc cōmunionem fidelibus omnibus etiam existentibus in peccato mortali, vt probatum est. Et hæc est differentia inter hominem fidelem existentem in mortali peccato absque excommunicatione, vel cum excommunicatione quæ non excommunicatus adiuuatur à pia matre cōmunionem Ecclesie suffragiis: excommunicatus autem non adiuuatur per illa, sed sibi ipsi relinquitur vt gentilis, iuxta domini præceptum: non tamen omnino deserit illos mater Ecclesia: quia requirit illos, vt respiciant: nec saltem eorum sicut nec Paganorum negligit, vt Aug. vbi supra subiungit. Et ad hanc sollicitudinem ultra personale onus spectat, quod Ecclesia obligat clericum excommunicatum ad horas canonicas, sicut & omnes excommunicatos ad ieiunium ab Ecclesia institutum. conceditur igitur quod excommunicatio non nisi præsuppositiue tollit cōmunionem charitatis: sed cum hoc fiat, quod directē tollit cōmunionem suffragiorum cōmunionem Ecclesie: ac per hoc internum bonorum, quæ sunt illorum suffragiorum fructus: quia ista non spectant ad cōmunionem charitatis immediatē: de qua sola dicitur. Particeps ego sum omnium timentium te: quamuis hæc verba verius intelligenda sint in persona veri membri Ecclesie non præcisi ab ea: hic enim verē dicit, Particeps ego sum. &c. quia omnium simpliciter est particeps. Ad secundam dicitur, quod propriē loquendo excommunicatio iniusta quo ad ipsam, (puta pro non crimine,) non est excommunicatio simpliciter & absolutē, sed secundum quid tantum, hoc est in foro iudiciali. Et quod non sit simpliciter excommunicatio, patet ex illa vniuersali, Inustum iudicium non est iudicium: excommunicatio enim quoddam iudicium est. Et manifestatur facillē: quia excommunicatio actus iudicis est, actus autem iudicis est ius dicere: constat autem, quod dicere iniustum non est dicere ius. Et similiter excommunicare est ius tale dicere, iniusta autem excommunicatio est iniustum tale dicere: non igitur est excommunicatio, si iniusta est, secundum substantiam excommunicatio. Secus autem est de iniusta ex parte motiui puta, quia ille potest excommunicari ex suo crimine, sed tamen ego non moueor nisi ex odio ad excommunicandum. Hæc enim excommunicatio est iusta secundum se, quamuis sit iniusta ex parte motiui: & ideo est verē excommunicationis effectus, nisi in foro exteriori: non est enim sic excommunicatus priuatus suffragiis Ecclesie secundum veritatem: quia non est verē excommunicatus in cælo: quia non est Ecclesie non auditor, ac per hoc non sicut ethnicus. Vnde Aug. de verbis Domini Mat. 18. coepisti habere fratrem tuum tanquam publicanum, ligas illum in terra, sed vt iuste alliges, vide: nam iniusta vincula dirumpit iustitia. Parere tamen excommunicationi debet, ab extrinseca cōmunionem se abstinendo: quia in foro extrinseco ligat. Et hoc est quod Gregorius docet, dicens quod sententia pastoris siue iusta, siue iniusta est timenda. Secus autem (vt 70) communiter dicitur, & bene, esset, si sententia esset nulla, hoc est iniusta etiam in foro exteriori: ita quod inter excommunicationem iniustam, & nullam non est differentia, quia illa excommunicatio sit, & ista nō, (neutra enim est excommunicatio absolutē) sed quia illa est excommunicatio in foro exteriori, hæc autem in nullo foro: & ideo nulla dicitur. Et est quādo cōtinet errorem intolerabilem vel in facto, puta si excommunicatur quis quia non tenet concubinā, vel in iure, vt si excommunicetur post legitimā appellationem ab eodem, & huiusmodi: vt habes in glossa dicti c.

Non ergo communiter se habet excommunicatio ad excommunicationem iustā & iniustam: sed ly iniusta est conditio diminuens rationem excommunicationis: sicut homo non se habet communiter ad hominem verum & pīctum. Et ppererea non est de natura excommunicationis iudicandum, sed quod saluatur iniusta: sed simpliciter & absolutē, prout est in sua integra ratione & efficacia quam solum significat excommunicatio, propriē & formaliter loquendo, quoniam actus est iudicis dicentis eius. Ad confirmationem dicitur, quod ex sacra Scriptura habetur excommunicatum priuatum esse spiritualibus bonis & regno cælorum. Mat. 18. Ex eo enim, quod Ecclesie sit vt Gētilis, priuatur Ecclesie suffragiis: sicut Gētilis expert eorum est: ex eo autem quod ligatus est in cælo, priuatur bonis soluentibus vincula cælestia. Habetur quoque idem ex ipsa forma excommunicationis. nam ea, quæ extra sunt ab Ecclesia sunt signa eorum quæ sunt intus, si error non interuenit. Et propterea ex hoc ipso, quod Ecclesia ab ecclesiastica cōmunionem exteriori separat hominem excommunicandum, significat illum ab interna cōmunionem Ecclesie separari. In cuius signum in primitiua Ecclesia etiam sensibiliter potestati damonum excommunicati tradebantur, quasi à Christo excisi. Nec est verum quod in primitiua Ecclesia sola externa pœna excommunicati multabantur: sed ultra internas addebantur externæ pœnæ à Diabolo: sicut ultra interna bona in primitiua Ecclesia boni visibiliter visitabatur à Spiritu sancto, Loquētes linguis, &c. Nec obstat quod dicitur, Vt spiritus saluus fiat: quoniam hoc spectat ad finem. constat autem quod excommunicatio priuat etiam suffragia Ecclesie, & relinquit hominem sibi ipsi, vt respiciat, vt spiritus saluus fiat: est enim velut medicina quædam in cap. quum medicinalis. de sen. excom. lib. 6. Augustæ, die 29. Octobris 1518.

TRACTATUS VIGESIMVS

de Iniunctis poenitentis, vnica quæ-

stione contentus.

¶ Num poenitentia iniuncta à confessore si non implicatur in hac vita, exoluenda sit in alia.

QVAERITVR Vtrum poenitentia secundum canones imposita à confessore, si non implicatur in hac vita, exoluenda sit in alia vita. Et videtur quod non: quia nec canones poenitentiales, nec sententię hominis intelliguntur imponi, nisi in hac vita, vt patet discurrendo. Et confirmatur, quia mortui sunt extra territorium humani iuris: constat autem impunē posse non parere extra territorium ius dicenti.

¶ In oppositum enim est communis Ecclesie sensus.

¶ AD EVIDENTIAM huius sciendū est, quod poena ritē imposita, quæ in hac questione nuncupatur poena canonica, duo in se continet. Alterum est id quod pro culpæ satisfactione debetur: quoniam nisi poenitens remaneret debitor ad satisfaciendum diuinę iustitię nulla deberet ei pœna imponi. Clausus enim Ecclesie sicut non soluunt in veritate nisi dignos absolutionem, ita non ligant secundum rei veritatem nisi alligacione dignos: si enim & non aliter confessor exhibet se Christi ministrū, vrendo clauē potestatis. Vnde ad discernendum dignos ad indignos, data est ei altera claus, scilicet auctoritatis discretiue. Alterū est id quod confessor apponit, quod se hēt ad primum sicut determinatum ad indeterminatem: & sicut qualitas ad substantiam, seu accidet tale ad substantiale. Nam ad satisfactionem pro peccato, substantiale exigitur, quod poena sufficienter exoluatur: autem tali, vel tali poena satisfactio fieri debeat pro indeterminatem habetur donec à Deo vel homine determinetur: puta quod ieiunet, peregrinetur, & huiusmodi. Et quoniam possunt etiam hæc determinationes mutari (vt patet quum imposita poenitentia commutatur, & substantiale debitum satisfactiois, quod erat quasi vestitū priori qualitate poenitentia induit excommutationem nouam qualitate: puta, si prius erat sub forma orationis, & postea mutatur in formam elemosynæ) ideo vel accidentale ad substantiale, & vt determinatio ad determinabile se habet quod apponitur à confessore ad id, quod pro peccato satisfactioe exoluendum restat. Importat ergo canonica poena, non solas qualitates appostas ab homine secundū canones, nec solam suppositam poenam peccato debitam: sed vtrunque. Ita quod inter poenam debitam pro satisfactioe peccati simpliciter & absolutē & poenam canonicam, hæc est differentia, quod illa primo modo significatur nuda: secundo autem, hoc est per poenam canonicam, significatur vestita per determinationes à confessore canonicè appostas.

¶ Quocirca ad propositam questionem respondendū cum distinctione est, vt uterque extremus error vitetur. Nā si dicatur, quod poenitens non remanet post hæc vitam obligatus, errabunt multi inferētes ex hoc quod mors absoluit omnes à poenis debitis pro peccatis. dummodo hic fuerint impositæ à cōfessoribus & acceptatæ, quamuis non exoluerint omnes: hoc enim clarē constat esse erroneū. Et rursus si dicatur, quod poenitens remanet obligatus post hæc vitam

vitam errabunt forte aliqui, sumētes ex hoc alterum extremum, scilicet, quod mortui tenentur ad ieiunia, peregrinationes, &c. quod est ridiculum.

¶ Dicatur ergo secundum distinctionem iam dictam & probatam, quod pena canonica non remanet exoluenda quantum ad qualitatem ab homine appositam, & ex hoc sequitur, quod non tenentur ad ieiunia, & alia huius vitæ opera mortui. Remanet autem quo ad substantialem penam: & ideo sequitur, post mortem tenentur exolvere quod hic non soluerunt. Ratio autem quare remanet quo ad substantialem: est quia satisfactio substantialis erat debita ex ipso peccato, seclusa impositione canonis & sacerdotis: & nunquam est soluta in hac vita. Ex hoc enim conuincitur primò, quod aut nunquam exolvitur: & sic peccati remanebit absque satisfactione (quod est impossibile in his qui saluantur) aut quod exolvitur post hanc vitam: quod est verissimum, & à catholica Ecclesia confessum. Conuincitur secundò, quod non est eadem ratio de remansione post hanc vitam penitentia sacramentalis quo ad substantialem, & de aliis penis, vel operationibus impositis à iure humano, vel ab homine: puta quod dicimus horas canonicas, quod ieiunemus in Quadragesima & huiusmodi: Manifesta siquidem est diuersitas ratio, ex hoc quod penitentia sacramentalis claudit in se penam debitam simpliciter pro satisfactione peccati, ratione cuius remanet: quia pena simpliciter debita peccato, non hic tantum, sed aut hic, aut in futuro exolvenda est, si in patriam caelestem ingressus patebit. Penam autem & opera alia solummodo præsentis vitæ exercitationes debitas continent: & ideo cum vita præsentis totaliter spirant.

¶ Et per hoc patet responsio tam ad primam obiectionem, quam ad secundam: utraque enim loquitur de vinculo canonum, quo ad id, quod ex solo humano vinculo pendet. Penitentiam autem sacramentalem remanere constat non ex canonis vinculo, sed ex eo quod ipsa clauditur pena simpliciter peccato debita hic, aut in futuro, tam hominis, quam canonis arbitrio secluso, Augustæ, die 30. Septembris, 1518.

TRACTATUS VIGESIMVS-primus de Sigillo Confessionis, vnica quaestione contentus.

¶ Num confessor teneatur occultam seruare deliberationem contentis, se omnino occultum regem, aut Pontificem summum.

VAERITVR Verum confessor teneatur occultam seruare deliberationem contentis se omnino occultum Regem, aut Pontificem summum.

¶ Videtur enim quod non, Tum quia contentus non habet contritionem, aut attritionem de tali deliberatione, & consequenter non est occultanda à sacerdote, sicut nec à Deo occultatur. Tum quia peccatum cadens sub sigillo confessionis est commissum, non committendum: cum confessio non sit de futuro. Sed homicidium est futurum: igitur licitum est reuelare, vt caueat.

¶ In oppositum autem est auctoritas Theologorum in 4. dist. 21. ubi enim communiter tenent, quod in nullo casu etiam infectionis hæresis licet reuelare peccatum in confessione detectum: vt patet in S. Tho. Sco. & Petro de Palude.

¶ Hæc quaestio mota est occasione quidem propter quendam reuerendissimum dominum Cardinalem, qui hoc percontatus iussit, vt scriberem, complectens autem propter opinionem Panormit. in c. omnis vtriusque sexus, de pœ. & rem. Vnde duo faciendæ sunt. Primò fundabitur illius opinio. Secundò confutabitur, ostendendo quid sentiendum: & sic satisfiet obiectis.

¶ Quo ad primum, Panorm. ex quibusdam Innocentij verbis in eod. c. motus, dixit, quod confessor potest reuelare ne enemi tantum malum: dixitque hoc sentire Innocentiū: fundatque se sup. rationibus in principio adductis. Sed vt melius veritas elucescat, fundatur opinio ista sic iuxta verba Innocentij, Illa tantum cadit sub sigillo confessionis, que à penitente, in quantum penitens est dicuntur. Sed obstinatio sua ad occidendum, non dicitur ab eo, in quantum est penitens: quia implicat esse obstinatum & penitentem respectu eiusdem: ergo. Præterea, ex parte peccati & in idē redit, Illa tantum cadit sub sigillo confessionis, que reuelatur, vt occultabilia sacramento confessionis. Sed obstinatio ad futurum homicidium non reuelatur, vt occultabilis per sacramentum: quia implicat proponere, vt absolubile, & vt pertinax: ergo. Et similiter potest fundari ex parte confessionis. Quia scilicet ad illa tantum se extendit sigillum, ad quæ se extendit ministerium confessoris actu vel potentia: sed ad oblationem nullo modo se extendit: ergo. Hæc de primo.

¶ Quo ad secundum. Ista opinio tripliciter errat, primò de veritate: ex triplici enim capite ostenditur, talem obstinationem sub sigillo cadere confessionis. Primò, quia eiusdem rationis est confiteri peccatum vt absoluedum, & confiteri impedimentum pro-

hibens absolutionem, vt patet ex eo quod ad eundem iudicem & in eodem foro spectat nosse vtrunque, quid absoluedum sit, & an ad sit impedimentum aliquod, alioquin non posset nisi casualiter recte absolvere: Sed obstinatio in peccato, reuelatur & cognoscitur vt impedimentum prohibens absolutionem: ergo eiusdem rationis fori & iudicis sunt: sed constat peccatum reuelari à penitente ministro Dei: ergo & obstinationem. Et per hoc patet defectus fundamenti opinionis aduersariæ, quoniam penitens in quantum penitens non solum dicit ea, quorum penitet, sed impedimenta veræ penitentia, & sic dicit se obstinatum. Et similiter non solum quod proponitur vt occultabile per absolutionem, sed quod apponitur vt impedimentum absolutionis, infra ordinem occultabilium clauditur. Et similiter ad ministerium confessoris pertinet non solum absolvere, sed impedimenta absolutionis cognoscere. Secundò, quia sermone, circumstantia, & vniuersaliter quicquid dictum pandit hoc peccatum commissum & confessum huius personæ, cadit sub sigillo confessionis. Sed manifestare homicidium ab hoc committendum, pandit peccatum iam commissum, scilicet voluntatem, qua deliberavit se homicidium commissurum: ergo cadit sub sigillo confessionis. Et ex hoc ruit secunda ratio in principio adducta ex Panorm. Non enim vidit, quod in confessione illius obstinationis reuelatur duo connexa, scilicet commissum propositum, & committendum factum: & quod similiter in reuelatione qua faceret confessor, non solum reuelaret committendum factum, sed commissum propositum. Tertiò, quia si obstinatio huiusmodi posset reuelari, ergo quantum est ex natura sacramenti, nulla obstinatio de mortali caderet sub sigillo confessionis: tunc ergo non esset reus violati sigilli confessionis, quicumque reuelaret aliquem obstinatum in odio, in luxuria, in superbia, &c. quæ sunt manifestæ contra communem Ecclesiæ doctrinam: ergo. Et propterea S. Tho. vbi supra hanc opinionem erroneam reputauit in responsione ad primum.

¶ Errat secundò à communi Theologorum doctrina in quarto vbi supra, vbi etiã si aliquis obstinatus in hæresi cum periculo infectionis aliorum cõfiteretur, occultatus de necessitate sacramenti dicitur. Et ratio est: quia confessio immunda nihilominus confessio est sacramentalis, sicut & Baptismus immundus verum sacramentum est. Et tãtò detestabilior est error iste, quãtò materia hæc theologalis non canonica est, nisi per accidens quia canonis inserta: sicut etiã materia de Trinitate. Errat tertiò ab ipso Innocentio, cui hanc imponit opinionem: vt enim ex plana verborum Innocentij serie apparet due ibi distinctiones ponuntur: altera de confessione, altera de fine contentis. De confessione quidem: quia primò ponitur confessio sacramentalis: secundò confessio per modum secreti: scilicet, Dico tibi hoc in penitentia seu in confessione. De fine autem, quia aut propter partem penitentia suscipiendam, & orationum suffragia & consilium animæ suæ: aut propter auxilium, vel consilium non animæ, sed ad alia. Et dicit ibidem Innocentius de confessione primo modo propter finem spirituales, quod confessor tenetur occultare, & quod non placet sibi responsio dicentium, quod non reuelantur vt ministro. Deinde addit de confessione secundo modo propter finem secularem: & dicit quod tenetur manifestare non obstante confessione. Ex quibus apparet, quod oppositum concludit eius, quod Panormitanus somniauit. Nec prima ratio in principio adducta de in contritione aliquid valet. Quia (vt patet ex dictis) & sufficit quod manifestetur vt impedimentum contritionis, & confessio immunda verè sacramentalis confessio est, &c. Vnde tu simplex confessor caue à summa Angelica in hoc passur: quia nesciens quid diceret, scripsit sibi placere opinionem Panormitani. Romæ die 13. Septembris, 1504.

TRACTATUS VIGESIMVS SECVNDUS de Pollutione ex auditione Confessionis proueniente, vnica Quaestione contentus.

¶ Num confessor cognoscens ex his que audit in confessione, si qui in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo, vel prosequendo tales confessiones.

VAERITVR Vtrū confessor cognoscens ex his que audit in confessione, sequi in seipso emissionem seminis sibi displicentem, peccet mortaliter audiendo, vel prosequendo tales confessiones. Et videtur quod sic. Primò, quia omnis voluntaria seminatio extra matrimonium est peccatum mortale: sed hæc est huiusmodi: ergo. Probatur minor, quia in potestate istius stat auferre causam pollutionis talis: voluntaria enim est auditio talium, vt patet.

¶ Secundò, Quia sicut tentatio carnis ex his proueniens, non excusatur à peccato veniali (dicente Aug. quod nonnullum peccatum est cum caro concupiscit aduersus spiritum) ita seminatio ex eisdem proueniens non excusatur à mortali, est enim huiusmodi seminatio secundum se mortalis, sicut tentatio venialis.

¶ Præterea, Si excusaretur à peccato mortali, hoc esset qui

quia sic esset voluntaria causa quod non esset voluntarius effectus. Sed hoc est impossibile in causis, ad quas naturaliter sequitur effectus, & sequela est cognita: quicumque enim vult antecederes, vult consequens, necessarium naturali necessitate & cognitum: quamuis diuersimode, quia antecederes directè, consequens verò indirectè.

¶ In oppositum videtur, & est multorum opinio, quia ex retractione confessoris ab huiusmodi, sequeretur scandalum cum pluribus inconuenientibus: puta quod bonus confessor non posset vacare salutis animarum: imò quod curatus, qui tenetur ad audiendas confessiones, teneretur omittere curam ouium: & quandoque (puta in Pascha) esset perplexus, audiendo, vel omittendo, propter præceptum, quo alligatur penitens, &c.

¶ Ad evidentiam huius dubitationis, primò manu ducendum est intellectus ad conclusionem. Deinde intenta responsio ratione firmanda est. Et sic demum satisfiet obiectis.

¶ Quo ad primum scito, quod aliquid est dupliciter voluntarium. Primò in seipso: cum scilicet aliquid vult illud facere, puta dormire. Alio modo in sua causa, puta cum aliquis vult bene comedere & bibere, quæ sunt causa somni: quamuis non hoc velit vt dormiat. Voluntarium autem tantum in causa, non refert quo ad bonitatem vel malitiam moralem an in somno, an in vigilia fiat: ex quo enim scdm causam tñ hæt rationem volutarij, in ea quoque tñ oportet habere rationem boni, vel mali moralis: & si in causa tantum consistit moralitas, cætera erunt per accidens, & consequenter per accidens erit, vtrū in somno, vel in vigilia effectus expleatur. Ex hoc aut sequitur quod quæ pollutio est voluntaria in sua causa tñ, non refert vtrū pollutio sequatur in vigilia, vel somno, ac per hoc, si talis pollutio in somno non esset peccatum mortale, nec auferret virginitatem: si etiã enuiat in vigilia non auferret virginitatem, nec erit mortale peccatum. Cum autem in quaestione proposita seminatio non sit voluntaria scdm se ipsam, sed in sua tñ causa, idē est iudicium de tali pollutione, si cognoscitur quod sequitur statim & vigilando, & si cognoscatur, quod sequeretur nocte sequenti dormiendo. Ad hoc ergo quaestio ois venit, quod si talis pollutio in somno non esset peccatum mortale, nec in vigilia, & si in vigilia, & in somno. Nec obstat hic si dicatur quod hoc non sequitur, quia in somno homo non potest peccare, quia hoc non est verum nisi de peccato voluntario scdm seipsum, & quo ad actum electionis seu imperij: quia scilicet non potest tunc illud imperare vel eligere. Peccatum autem voluntarium in causa & in seipso, potest homo committere in somno vt exequens. Mulier enim que ideo obdormit, vt à consanguineo quasi nescia opprimatur, in celstus rea est & virginitatem vtraque perdit, si ab eo dormiens cognoscitur: electus est enim tunc somnus, vt medium conueniens ad perpetrandum peccatum. Nec minus reus est vtens seipso dormiente ad peccandum, quam vtens ministro alius operis ad explendum homicidium, quod contingit compleri dormiente eo qui præcepit. Pari igitur, imò eadem existente ratione boni, vel mali in somno vel vigilia in proposito cum consistit ex S. Tho. in 4. sent. di. 9. quod pollutio in somnis accidit, cum secundum se non est voluntaria, secundum causam consideranda iudicandaque est, & quod pollutio proueniens in somno ex cogitatione disputatoris, vel prædicatoris de materia venerea non est peccatum, proueniens verò ex cogitatione tali & delectatione absque consensu est peccatum veniale: sequitur quod si pollutio secundum se non voluntaria in vigilia ex eisdem contingat causis, eodem quoque modo, aut non sit peccatum, aut sit veniale. Nec obstat si dicatur, quod sequela futura in somno, aut nescitur, aut non consideratur: sequela autem, quæ tunc est, in vigilia, & scitur & consideratur. Quoniam sequela in somnis sciri potest: tum quia naturalis causa est vt in pluribus, multiplicata enim imaginatio venereorum, naturalis est causa seminationis, vt experientia restatur: tum propria naturæ cognitione, tum quia si sciret aliquis sequelam futuram in somnis, non propterea peccaret. Et idem est iudicium de consideratione: potest enim quis considerare hoc actualiter: & si consideraret, non propterea peccaret. Non enim causa quare talis prædicator, aut disputator non peccat aut non venialiter peccat, assignatur: quia nescit talem sequelam, aut quia non aduertit, sed quia cogitatio talis nullum peccatum est, delectatio verò sine consensu veniale. Et confirmatur hoc: quia aliter non redderet ratio de disputatore & prædicatore absoluedis: sed tali, scilicet ignorante aut inaduerterente: tamen de eis absolute sit sermo. Ex his igitur patet iã hoc demonstratum esse, quod huiusmodi pollutiones, quæ scdm se non sunt volitæ, sed displicent, siue in somno, siue in vigilia, tñ habent boni vel mali, quãtu in sua causa sortiuntur. Si ergo auditio talis in confessione vel extra sine peccato est, ipsa quoque sequens pollutio sine peccato est: & similiter si cum peccato veniali ipsa quoque venialis est: & si cum merito, ipsa quoque cum merito est. Cum igitur confessor non solum qui tenetur, (vt curatus,) sed qui libet vacas animarum salutis sine peccato quæque, & quæque cum veniali tñ, & quæque cum merito audiat falsa, in-

terroget respondeatque: consequens est, vt patiendo talem pollutionem quæque; non solum non peccet, sed mereatur, at per hoc non virginitatem perdit, si virgo est, nec Ecclesiã polluit, si in Ecclesia hoc accidit, quemadmodum nec personam suam sacram polluit: sicut nec si in somnis hoc pateretur. Hæc de primo.

¶ Quo ad scdm: iã habetur ex dictis vna ex communibus ratio, scilicet quod voluntarium in causa tñ, mensuratur in bonitate & malitia morali scdm bonitatem, vel malitiam causæ tñ: sed hæc pollutio, (de qua est quaestio,) est voluntaria in causa tñ, ergo, &c. Cum igitur causa quæque; non mala, quæque; bona sit moraliter, restat vt pollutio ipsa mala moraliter non sit. Ex propriis autem probatur dicta conclusio, &c. Voluntarium indirectè, id est quia est in potestate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo quia potest facere & non facit, sed ex eo, quod potest & debet facere, & non facit: vt patet in Prima secundæ Sancti Thomæ quaestione sexta articulo tertio in cor. ar. vbi sic dicit in forma, Voluntarium dicitur quod est à voluntate. Ab aliquo autem dicitur esse aliquid dupliciter, vno modo directè, quod scilicet procedit ab aliquo, in quantum est agens, sicut calefactio à calore. Alio modo indirectè, ex hoc ipso quod non agit, sicut submersio nauis dicitur esse à gubernatore, in quantum desistit à gubernando. Sed sciendum, quod non semper, id quod sequitur ad defectum actionis, reducitur sic in causã in agens ex eo, quod non agit, sed solum tunc cum potest & debet agere & non agit. Si enim gubernator non posset nauem dirigere, vel non esset ei commissã gubernatio nauis, non imputaretur ei nauis submersio, quæ per absentiam gubernatoris contingeret, &c. Hæc ille in forma. Voluntarium igitur indirectè, id est quia est ei potestate voluntatis, non imputatur voluntati ex eo quia potest facere & non facit, sed ex eo quod potest & debet facere, & non facit. Sed in proposito pollutio hæc non cadit sub voluntario nisi indirectè (quia scilicet, voluntas non diuertit ab auditione, quæ est eius causa) & voluntas quamuis possit, non tamen debet diuertere à tali actu auditionis, cogitationis, & similia: ergo hoc non imputatur voluntati. Declaratur minor, quia nullus artifex debet omittere inchoationem, aut prosecutionem operis propter defectus consequentes ex necessitate materiæ: stultè enim aliquis omitteret constructionem terræ aut gladij ex eo, quod rubiginem contraheret: propterea quia ex ferro siuere: & sic de aliis. Pollutiones autem & stimuli carnis in proposito contingunt ex necessitate materiæ: ex eo enim, quod res venerea est materia purganda, lauanda, disputanda, prædicanda, cogitanda, exinde naturali sequela, sequitur commotio carnis, &c. Testatur autem hoc non solum experientia, sed doctrina tertij de anima, vbi in cap. de motu principio vult Arist. quod quandoque intellectus non præcipiente, ex imaginatione moueatur pars aliqua corporis, &c. Non igitur debet homo propter defectus contingentes ex necessitate materiæ venereæ, omittere non solum necessaria, sed viles cogitationes, locutiones, auditiones, &c. nam alioquin oporteret aut Angelos, aut viros valde priuilegiatos tantum, de huiusmodi disputare, audire, &c. cuius oppositum ecclesiastica habet consuetudo, & ratio docet.

¶ Animaduerte tamen in re hac quatuor, primò in mente, secundum in imaginatione, tertium in ore, & quantum in corpore. In mente quidem, ne ex auditione huiusmodi multipliciter tentatio in mente, aliud est enim tentare in mente, & aliud in carne tantum, hæc enim (vt dictum est) ex necessitate prouenit materiæ, & contra voluntatē sustineri præsupponitur: illa autem ad voluntatem currit, & ad consensum trahit. Si enim aliquis ex his periculo consensus proximus sit: omittere debet tam inchoationem, quam prosecutionem: quoniam ad mortale peccatum nulla ratione propterandum est. In imaginatione verò, ne timeat commotiones carnis: quoniam sicut imaginatio lapsus pedum, facit labi (quia excitat motum circa partes imaginatas) ita imaginatio huiusmodi commotionem, quæ magna est in timetibus cauat illas, euentique actualiter timetibus: vt vnde credunt obuiare commotionibus, inde excutit. Et hoc dico de timore habere, p. obiecto huiusmodi commotiones: timor autem habens pro obiecto Dei osculum cum eleuatione ab imaginatione talium, vel iuuat contra huiusmodi commotiones. Vnde huiusmodi confessores salutis animarum vacare sic debent, vt de huiusmodi commotionibus quas patiuntur quantum possunt non cogitent, quamuis sentiant ipsa enim cogitatio in causa. In ore autem, ne superfluas faciant interrogationes in hac materia: & quantum possunt celeriter hæc pertranseant: agentia nanque naturalia magis videntur agere ex mora, quam ex magnitudine virtutis. In corpore demum, ne parent omnem effluxum humoris esse seminationem: est enim præter vrinam & semen, tertius quidã humor, qui ex calefactione seu ex inflammatione carnis fluit: de quo nisi cum rebellionem carnis aueriret, non magis curadum est quam de sudore videtur. Non autem non ratione suis tentationis cauenda est, non tamen tanquam

pollutio: vnde nō excedit limites peccati venialis. Hęc de secūdo.

¶ QVO AD Tertium. Pro solutione obiectōriū memor estō duarū distinctionū iam positarum, altera est de voluntario in seipso, & voluntario in sua causa tantum. Altera est de voluntario in sua causa tantum, aut quo ad conditionē electam in causa, aut ex necessitate materię eiusdem. Seminatio enim voluntaria in seipsa extra matrimonium est peccatum mortale: voluntaria autem secundum causam, & non quatenus est electa, sed ex necessitate materię, non est peccatum, imō meritoria quandoque.

¶ Et per hoc patet responsio ad primum & tertium. Idem enim est iudicium de causa & effectu & antecedente & consequente. Quamvis etiā possit ad utrunque argumentum aliter distinguere voluntario in causa, seu indirecte: quia quoddam est quod voluntas potest, & debet in sua causa vitare, quoddam est quod potest quidem, sed non debet, & quoddam primum est peccatum, secundum nom. Et quia pollutio in casu proposito est voluntaria in causa tantum secundum modum, ideo quomodo sit quodammodo voluntaria, non tamen est voluntaria imputabilis.

¶ Ad secundū verò dicitur, quod licet omnis concupiscentia carnis adversus spiritū sit cum peccato: nō tamen habet rationē peccati ex hac parte, quæ procedit ex cogitatione vtili, & quandoque meritoria: vnde hęc causa excusat quātū est ex parte sui, & à mortali pollutione, & à veniali tentatione. Sed quia pollutio aliunde non habet rationē mortalis, ideo simpliciter restat sine mortali, concupiscentiā autē carnis aliunde potest habere rationem venialis: & ideo non concluditur, quod concupiscentia carnis interveniens simpliciter non sit veniale peccatum. Et hęc de quæstione hac dicta sufficiant. Florentiæ in sancto Marco. die 13. Octobris, 1519.

TRACTATUS VIGESIMVS TERTIUS, de Purgatorio in duas quæstiones diuisus.

- 1 Num in purgatorio possit esse meritum.
2 Num omnes anime in purgatorio existentes sint certæ de sua salute.

QUESTIO I.

¶ An in Purgatorio possit esse meritum, &c.

TRVM in Purgatorio possit esse meritum aut charitatis augmentū. Et videtur quod sic. Primò, quia vna ex pœnis Purgatorij est timor ex imperfecta charitate procedens, qui desinere nō potest nisi charitate perfecta, quæ foras mittit timorem, primæ 10. 4. Probatum assumptū: quia horror mortis, qui imperfecte annexus est charitati, peccatum est: quia qui voluntariè non moritur, non obedit Deo vocanti nisi inuitus: huiusmodi autem horror animam sequitur in Purgatorio proportionaliter.

¶ Secundò, quia anime in Purgatorio sunt in via: impossibile autē est esse statum in via in qua nō progredi reuerti est: vt Hier. dicit. ¶ Tertio quia virtus in infirmitate, & erigitur, primæ ad Cor. 12. in Purgatorio autem est maxima infirmitas.

¶ Quartò, quia diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, ad Rom. 8. igitur & his qui sunt in Purgatorio.

¶ Quintò, quia impossibilis est vlti viatoris perseverantia nisi accipiat magis atque magis: igitur non perseverant in charitate, qui sunt in Purgatorio, nisi magis ac magis accipient.

¶ AD EVIDENTIAM huius sciendum est, quod quia status Purgatorij est à nobis remotus, & parum de eo in Scriptura sacra habetur, oportet non ex opinatis sed ex certis inuestigare quod querimus. Certum autem est imprimis, quod status ille mediū est inter nostrū & beatorū statū, dum nos omnino in via beati omnino in termino scilicet, illi verò, qui in Purgatorio sunt, nō totaliter in via, aut extra viā, & similiter nō totaliter in termino, aut extra terminū sunt. Et quidē nō totaliter in via sunt, ex eo patet, quod extra viam cōmunem ad inferos, & superos, nō possunt incurrere amplius supplicij æternū. Et similiter quod nō totaliter sint extra viam, ex eo patet, quod adhuc non peruenerunt ad patriā cælestē, pro qua assequenda purgantur. Et hinc patet quoque, quod nō sunt totaliter in termino, ad quē cōtinua purgatione appropinquāt, nec sunt totaliter extra terminum, in quo sunt sic diuina cōfirmatione fixi, vt ab illo diuertere nequeant. Hęc de Purgatorij statu, vt certa communique Ecclesię sensu confessa habemus: ex quibus clarē patet an Purgatorium sit vt via, vel vt terminus quo ad meritum. Sed quoniam status Purgatorij nō est per se, sed per accidens mediū inter nostrū & patrię statum (vt patet ex hoc quod mediū per se est in quod oportet ex altero procedente extremo, primò peruenire quā in extremū: vt patet 5. Phy. & 10. Meta. cōstat autē, quod ex hac peregrinatione multi in cælestē patriā peruenerūt absque transitu per Purgatorium: non igitur est purgatorij status per se mediū inter nostrū & beatorum) & propterea ex ratione mediij si processerimus, facile sallemur: contingit enim in his quæ sunt per accidens etiā sapiētes falli. Quocirca oportet videre penes quid est medium Purgatorij, vt sic veritatem quæsti sciāmus: inuenimus autem ab Ecclesiā definitū Purgatorij esse medium quo ad satisfactionem pro actualibus peccatis, tūc tantum quā homo

in charitate decedens non plenē satisfecit pro illis in hac vita, ita quod si homo in charitate decedens satisfecit hic, non transit per Purgatorium, & si non satisfecit hic, transit per Purgatorium. Ex qua determinatione iuxta regulā nō Topicorum, sed Posteriorū Analyticorū: si affirmatio est causa affirmationis, negatio negationis, & contra in casibus propriis, habemus quod purgatorij per se & propriè nō est nisi ad satisfactionē debitā pro actualibus peccatis exoluendā. Nā affirmatio satisfactionis adhuc debet in decedēte in charitate, est causa affirmatiui transitus per Purgatorij: & negatio debet satisfactionis in decedēte in charitate est causa negatiui transitus in purgatorij. Habet autē hęc determinatio in Cōcilio Florentino Eugenio 4. inter definita pro cōcordia Græcæ & Latinæ Ecclesię, vbi sic legitur, Si verò penitentes in Dei charitate decesserint, antequā dignis penitentiæ fructibus de commissis satisfecerint & omisissis: eorū animas pœnis purgatorij post mortē purgari. Vbi apparet affirmatiōē debitā pro actualibus peccatis satisfactionis esse causam purgatorij: pœnæ: & subditur, Illorūq; animas, qui post Baptismi susceptū nullā omnino peccati maculā incurrerūt, illas etiā quæ post cōtracti peccati maculā, vel in suis corporibus, vel in eis exuta corporibus: prout superius dictū est, sunt purgata, in cælū mox recipi & intueri clarē ipsū Deū trinū & vnū sicuti est. Vbi patet negatiōē debitā satisfactionis poni causam negatiōis purgatorij: pœnæ: & baptizatos sine adiuncta decedētes culpa: & eos, qui in suis corporibus satisfecerunt mox in cælū recipi & intueri clarē Deum sicuti est diffinitur. Ex his siquidē patet, quod nec pro fomite purgatio: (qui etiā in baptizatis remanet,) nec pro reliquis quibuscūque, nisi satisfactione debita pro commissis vel omisissis, pœnæ sunt purgatorij. Et similiter nec pro merito augēdo: quoniam satisfecit pro peccatis, nec meritum, nec cū nouo merito oportet esse: quia nihil aliud est quā exoluere pœnas debitas. Credendū est igitur & pro determinato habendū, quod anime in Purgatorio non sunt in via quo ad meritum. Et cōfirmatur autoritate Aug in Enchi. cap. 110. de purgatorio loquendo dicens, quod illis profert Ecclesię suffragia, qui hic meruerunt, vt eis prodesse. Et rursus: hic omne meritū comparatur. Et rursus, nemo speret quod hic neglexerit, cum obierit à Domino se promereri, quo possit post hanc vitam reuelari quispiam. Ex quibus abque alia probatione patet: quod ponere meritū post hanc vitam, contradicit sententię beati Aug. apertissimē Et in literis apostolicis: vbi datur indulgentia pro defunctis, dicitur de illis, Quo magis aliorum egent suffragiis, & quo minus sibiipsis proficere valent. Consonat autem hoc etiā rationi recte: quia ex eo quod constat illos, qui in Purgatorio sunt, nō posse demereri (alioquin possent damnari) consequens est, vt non possint mereri.

¶ Quocirca consequenter ad determinationē Ecclesię loquendo, dicendū est ex similitudine in naturalibus, quod quemadmodum naturalia corpora extra propria loca genita, (puta si lapis genitus sic in loco superiori) habent determinationem sui ad proprium locum, à quo impediuntur propter aliquod prohibens motum: ita decedentes in charitate habent determinationem sui ad cælestem patriam, ad quam statim irent, nisi prohibens pœna debita temporalis pro peccatis adesset. Et propterea sublata pœna, vel per propriā exolutionē, vel per aliorū suffragia, statim cælum adit, sicut graue remoto prohibenti, tendit exorsum. Et sicut nihil acquirit graue ex remotione prohibētis (sed iuxta pristinā grauitatem tendit ad proprium locum) ita anima ex remotione prohibētis, iuxta fortitū prius charitatē, in cælestis patrię mansionem sibi paratā intrat. Et hęc exēplariter sint exposita: & vt nouitij intelligere possint, qualiter anima in morte sortitur ad diffinitionē sui status quo ad meritū & demeritū: & cū hoc stat quod impeditur à cōsequutione regni cælestis propter debitā pœnā: quæ absque merito exoluitur, & auferitur à suffragiis: vel ut remouente prohibens. Cōsonare siquidē discursum hūc determinationi Ecclesię de purgatorio pro sola satisfactione necessario, cuiuslibet exercitatio facile patere potest. Quod tantò magis approbandū est, quāto illi omnia cōsonare videntur, quæ de purgatorio habentur: legitur enim 2. Mach. 12. Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare, vt à peccatis soluantur. Solui em̄ vinculi absolutionē importat: detinetur enim pœnalibus vinculis suorū peccatorum. Nec obstat si in textu hoc non inuenitur: quia maior est Ecclesię autoritas, ex Hiero. hoc docētis. Purgatorij quoque nomē ideo acdidit, quod à peccatorū pœnalibus immunditiis animā purget: vt idonea sit ciuis cælestis patrię. Et quia status augmenti charitatis ad statum meriti eiusdem spectat (nam augmentum charitatis terminat illius meritum) eadem ratio, qua charitas in Purgatorio extra statum est meriti, à statu quoque augmenti excluditur.

¶ AD PRIMVM in oppositi dicit, quod cōcesso in purgatorio timore nō dānationis, sed duratiōis magnæ futuræ pœnæ (vt pote quia incerti sunt de affuturis suffragiis diminutiui pœnarū) non propterea sequitur quod oporteat charitatē augeri ad excludendum timor

timorem: quoniam potest aliunde timor auferri, scilicet ex certificatione temporis & quantitatis pœnæ. Sed argumentum falsum assumit, scilicet quod timor omnis aut ille ex imperfecta procedat charitate: potest enim cum perfectissima charitate stare timor vt patet de timore Christi. Nec obstat, quod perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam non vniuersaliter, sed particulariter intelligitur secundum gl. de timore, scilicet seruilis, vel initiali inquantum initiali. Falsum quoque est, quod horror mortis sit peccatum: quoniam naturalis est: & si cum imperfecta charitate sit, non tamen ex illa, sed ex naturali fuga mortis. Et licitum est inuoluntariè voluntate naturali mori. Et similiter voluntariè voluntate naturali mori dicendo cum Christo: Non sicut ego volo, sed sicut tu vis. Vbi monstrat se nolle mortem, & submittere tamen se voluntati Dei: talis autem est dispositionis quicunque in charitate decedit. Huiusmodi autem voluntas naturalis fugiens naturaliter pœnas, comitatur animam, si ad Purgatorium accedit & facit animam tritari de pœnis: quia tristitia est de his, quæ nobis nolentibus accidunt: secundum Aug. Nec vnquam separatur ab anima, nisi ipsa possit separari à seipsa: sed actus eius (puta tritari, timere) cessant, cessantibus eorum materiis seu causis, scilicet malis pœnæ. Et ideo non oportet crescere propterea charitatē: sed desinere obiecta tristitię & timoris, quæ stante æquali charitate, tolli posse constat. Quamvis etiā si anima secum aliquod timoris, vel alterius passionis peccatum deferret, non propterea oporteret nouum in illa meritum ponere ad delendum illud peccatum, vt patet Matt. 12. in glossa super illo verbo, Neque in futuro, dicente, Quædam culpæ paræ, scilicet in futuro laxantur, quæ quidem post mortem grauant, sed & dimittuntur, si homo bonis actibus in vita, vt sibi dimittantur promeruit. Hęc ille.

¶ Ad secundum dicitur, quod anime in Purgatorio eo modo quo sunt in via, progrediuntur: sunt enim in via quo ad satisfaciendum, & continue progrediuntur exoluendo per se vel per alium.

¶ Ad tertium dicitur, quod ad literam Apostolus loquitur in hac peregrinatione, in qua virtus in infirmitate perficitur, non directè (infirmitas enim non est virtus perfectiua) sed occasionaliter. Non est autem in purgatorio huiusmodi occasione opus, vbi non est status perficiendi.

¶ Ad quartū dicitur, quod diligentibus Deū oia cooperantur in bonum cælestis beatitudinis: & sic oia in Purgatorio cooperantur animab; in bonū cælestis patrię, quia in maiore appropinquationē in illud.

¶ Ad quintum dicitur, quod ly Magis ac magis potest referri, vel ad rem acceptam, vt sit sensus, Nisi maiorem rem accipiat: & sic falsum assumitur: conseruatur enim res sine augmento sui. Vel ad acceptiōem, vt sit sensus, Nisi maior extensiuē sit acceptio: & sic est verum: nam nisi conseruatio continue extendatur, desineret res esse, omnia enim in nihilum redigerentur, nisi ea manus omnipotentis conseruaret, inquit Gregorius. Vnde ex hoc non habetur augmentum charitatis, sed conseruatio eius. Augustæ die 17. Octobris, 1518.

QUESTIO II.

¶ Num omnes anime in Purgatorio sint certæ de sua salute.

VERVM utrum anime omnes in Purgatorio sint certæ de sua salutē æterna. Et videtur quod non. Primò, quia pœnæ inferni, & Purgatorij sunt eadem, ac per hoc tantus est pavor, & honor aliquarum animarum, vt impediatur eas, vt nesciant in quo statu sint.

¶ Præterea, quia multæ defunctorum anime apparuerunt nescientes statum suum, tanquam Deus sic eas iudicauerit, suspenderit tamen promulgationem sententię respectu illarum.

¶ Tertio, quia nulla ratione, aut autoritate Scripturæ, aut Ecclesię inuenitur, quod omnes anime in Purgatorio sint certæ de sua æterna salute, &c.

¶ In oppositum est communis Ecclesię doctrina.

¶ AD EVIDENTIAM huius quæstionis sciendum est, quod quom quælibet anima à corpore separata videat seipsam, & omnes species seu habitus in seipsa existentes (quoniam directè intuitus eius fertur in seipsam non impeditam à corpore, vt in hac vita contingit) consequens est, vt anima existens in Purgatorio videat charitatem, seu gratiæ habitum in seipsa existentem, ac per hoc sciat, quod est in statu gratiæ, & consequenter est certa de sua salute æterna. Et confirmatur, quia in omni anima separata, quæ purgatur, remanet fides & certa cognitio, quam hic habuit, quod omnes in Purgatorio sunt de numero electorum: & scit se esse in Purgatorio: ergo est certa de sua salute. Probatum quod sciat se esse in purgatorio: quia retinet certā fidem, quam hic habuit, secundum quod non datur quartus gradus animarum separatarum baptizatarū, sed aut beatæ, aut damnatæ, aut purgandæ sunt statim post mortem: & scit se esse baptizatam, & extra hanc vitam corpoream, & non beatam nec damnatam: ergo purgari ad æternam salutem. Et confirmari idem potest ex parte spei: remanet siquidē

dem in omnibus animabus Purgatorij virtus non solum charitatis & fidei, sed etiam spei, non otiosæ, sed tunc maximè accensæ ad suam obiectum, quod est beatitudo æterna. Et quum spes sit certa expectatio futuræ beatitudinis, quæ in damnatis impossibile est esse, sequitur idem quod prius.

¶ AD PRIMAM ergo obiectionem dicitur primò, quod licet aliquæ pœnæ sint cōmunes inferno & Purgatorio, non tamen eodem modo ex parte patientiū: quia patientes in inferno, diuersissimo modo sunt dispositi à patientibus purgatorij, vt patet. Quia qui purgatur habent voluntatē rectā & conformē Dei voluntati, amantes iustitiam Dei & sperantes in Deo ac Iesu Christi salutē: dānati verò opposito modo se habent. Et propterea ignis cōmunis inferis & purgandis non eodem modo suscipitur à dānandis & purgandis, & ad modorū diuersitatem spectat horror: in inferno enim horror est & diuinæ iustitię & pœnarū propter peruersam voluntatē eorum, in Purgatorio verò dolor quidem pœnarum, sed non horror est: quia amant diuinam iustitiā, & libenter sustinent pœnas propter diuinam iustitiā. Dicitur secundò, quod sicut horror maximè in dānatis non impedit eos à perceptione sui status, multò minus impedit purgandos à perceptione sui status: non enim horror maior in Purgatorio quā in inferno est.

¶ Ad secundum dicendum, quod doctrina Ecclesię non inhaeret incertis visionibus, quales sunt istæ, quas Ecclesiā non approbauit & fortè fuerunt somnia, aut extases, aut syncopæ, aut illusiones dæmonum ad noua dogmata inducenda.

¶ Ad tertium patet ex dictis, quod certa ratione habetur omnes anime in Purgatorio certas esse de sua æterna salute. Augustæ, 25. Septembris, 1518.

TRACTATUS VIGESIMVS QUARTUS, De pœnarum timore, in duas quæstiones diuisus.

- 1 Num imperfecta charitas, necessariò deferat secum post mortem timorem pœnalem.
2 Num iustus timendo pœnam peccet.

QUESTIO I.

¶ An imperfecta charitas, necessariò deferat secum post mortem, timorem pœnalem.

TRVM imperfecta charitas necessariò deferat secum post mortem, timorem pœnalem. Et videtur quod sic: quia imperfecta charitas, quādiu homo est in hac vita, habet secum timorem, quoniam de sola perfecta charitate scriptum est primæ 10. 4. Perfecta charitas foras mittit timorem, sed ex sola morte non perficitur, ergo necessario fert secum timorem: sed timor pœnam habet, vt ibidem dicitur tertio.

¶ IN OPPOSITVM est: quia si sic esset, oporteret vt quilibet imperfectæ charitatis transiret per purgatorium: quoniam nullus ingreditur cælum cum timore pœnali, sicut nec cum quacūque alia pœna.

¶ AD EVIDENTIAM huius sciendum est, quod quia de statibus vitæ futuræ id tenere debemus, quod Scripturæ sacræ, aut Ecclesię autoritate didicimus, idcirco oportet hic supponere Ecclesię diffinitionem: scilicet, quod si aliquis baptizatus moriatur, antequam culpam aliquam committat, ipsum in cælum mox recipi, & intueri clarē ipsū Deum trinū & vnū, sicuti est: vt sub Eugenio 4. in Cōcilio Flor. patet. Ex qua diffinitione sequitur, quod charitas imperfecta nō necessario fert secum post mortem, timorem pœnalem: quoniam constat baptizatum hodie Ioannē adultum, & statim absque commisso peccato aliquo defunctum, non oportere habuisse charitatē perfectam. Imò cōmuniter baptizati fortiuntur charitatem imperfectam, quia incipiunt, & deinde proficiunt, & demū sunt perfecti: charitas enim meretur augeri, & aucta meretur perfici secundum Aug. Non consonat igitur ecclesiasticæ doctrinæ charitatem imperfectam ferre secum necessariò post mortē timorem pœnalem: à ratione quoque dissonat huiusmodi necessaria connectio. Habes quoque ex dicta diffinitione Flor. Concilij, anime non retardari à visione Dei & beatitudine, ex hoc quod quādiu vixerunt in corpore fomitem cum imperfecta charitate habuerūt: nam si retardarentur, nō statim baptizati, qui post non peccauerunt, beati migrantur essent. Nam quum timor seruilis, à quacūque minima charitate excludatur (quoniam per charitatē filij sumus Dei, & non per spiritum seruitutis in timore: sed spiritum adoptionis filiorum Dei accepimus, in quo clamamus Abba pater secundum Apostolum) timor quicunque alius composibilis charitati non necessariò ponitur in actu ex sola imperfecta charitate: sed oportet aliam positam causam apponere: puta aliquod malum imminens. Sed stat quod homini imperfectæ charitatis nihil imminens mali occurrit post mortem: puta quia est in statu, in quo satisfecit plenē pro omnibus peccatis suis: ergo charitas illius nullum pœnalem secum dicit timor

rem: sed statim perficitur perfectione patriæ cælestis. Et sic licet in toto tempore præcedente charitas compassa fuerit aliquem timorem: ratione tamen status illius hominis (quia scilicet nulli culpæ nulliusque pœnæ malo pro peccato subiaceret tunc inuenitur) in primo instanti quo non viuit hic, sed ibi charitas illa perficitur perfectione patriæ: vt dictum est, & non nisi timorem illum secum retinet, qui permanet in seculo seculi.

¶ AD OBIECTIONEM dicitur, quod glos. ibidem exponit de timore seruilis, qui nec cum perfecta, nec cum imperfecta charitate manet. In cuius signū textus dicit vtrunque, & quod timor nō est in charitate, & quod perfecta charitas foras mittit timorē. Aliter exponitur primū de timore seruilis, & secundū de timore filiali. Aliter & alius posset exponi de timore simpliciter & charitate simpliciter: vt sit sensus, Timor non est in charitate: quia scilicet nō necessariō comitatur charitatē. Et ratio redditur, quia perfecta charitas (quæ scilicet est perfectio & perfecta simpliciter) foras mittit timorē: quia timor pœnā habet. Charitas autem simpliciter sine omni etiam passibilimalo & pœnæ & culpæ est: charitas enim quum sit vna ex perfectionibus simpliciter, cōmunis est Deo, & creaturis: & in solo Deo inuenitur perfecta, sicut & sapientia & bonitas: in quo nullum compari timorem siue naturalem, siue reuerentialem, manifestum est. Et hæc expositio licet sit quo ad textum illum noua: est tamen in se vera, & non aliena à textu illo incipientē ibi, Deus charitas est, &c. & ex charitate Dei perfectionē charitatis in nobis imitādam proponente & docente. Sed ad propositū sufficit expositio duplex inducta ex glos. ¶ Ad id verō quod dicitur, quod per solam mortem charitas non perficitur, respondetur quod sola mors non perficit charitatē: sed solus Deus gloriosus inueniens hominem in morte liberum à culpa, & pœnā peccatis commissis debita perficit charitatem, lumen gloriæ illi infundendo, & ad visionem fruitionēque suæ maiestatis illum admittendo. August. die 14. Octobris, 1518.

QVAESTIO II.

¶ An iustus timendo pœnam, peccet.

MTRVM Iustus timendo pœnam, peccet. Et videtur quod sic. Primò, quia iustus, nihil timere debet nisi solum Deū. Tū secūdo, quia timor pœnæ est ex amore sui, qui est peccatum: charitas enim non querit quæ sua sunt: primæ ad Corint. 13. & ab Apostolo vituperatur 2. ad Timot. 3. Homines seipos amantes: & infinitæ ad hoc sunt auctoritates, Tū tertio, quia ratio suffragatur: quia odio habes pœnā plus amat suam quietē, quam Dei iustitiam & voluntatem: hoc autem constat esse iniquū. Quarto, quia timor omnis ex diffidentia est: iuxta illud, Confidite, nolite timere, & similia: diffidentia autem peccatum est: ergo, &c.

¶ AD EVIDENTIAM huius questionis sciendū est, quod timor & dolor conveniunt in materia hac, scilicet malo pœnæ, vt patet: & vtrunque est de his, quæ nobis nolentibus accidunt (vt Aug. dicit) quamuis differant: quia dolor de præsentī, timor de futuro est malo. Vnde sicut contingit rectē & non rectē dolere de præsentī malo pœnæ, ita contingit rectē & non rectē timere futurum malum pœnæ: nam si dolor, quantumcunque magnus sit, voluntatem hominis à diuinis præceptis non auerit, rectē tristatur & doleat de malo, quod patitur. Et vtrunque clarē videmus in Domino Iesu: qui ait, Tristis est anima mea vsque ad mortem. Et rursum, O vos omnes qui trāsitis per viam, videte si est dolor similis, sicut meus. Et similiter timor futuri mali pœnæ quāuis cunquē sit, si non auertit hominem à diuinis præceptis, rectus est: & hoc etiā est videre in Domino Iesu: qui cepit pauere & tædere, Mar. 14. Tunc autem tantū tam dolor, quam timor malus est, quando hominem abducit à Dei mandatis: vt patet in his, qui dolore & timore fidem negant, vel quicquam aliud mādatorum omittunt. Ex quibus clarē patet quod nec dolor de præsentī malo pœnæ, nec timor de futuro, est secundū se malus: alioquin nunquam esset rectus. Nec dissoluit ab homine mortali quantumcunque perfectissimo, alioquin non inuentus fuisset in Christo omnīū perfectionis fonte. Et hinc prouenit quod timor pœnæ quādoque vituperatur, & quandoque non, sed naturæ testis est bonæ. Et propterea iustus timendo pœnam infra limites naturæ ac rectæ rationis, nullo modo peccat, nisi Christus peccauerit, quod est blasphemia.

¶ AD OBIECTIONEM primam in oppositum dicitur, quod naturalis timor mali pœnæ infra limites rationis rectæ cōsistens, non est timor, alterius quam Dei vt infligentis pœnam: quoniam non est malum pœnæ in ciuitate, quod non fecerit Dominus. Timor enim solius Dei, vt punitoris, non excludit timorem rectum poenarum, vt patet.

¶ Ad secundam dicitur, quod amor sui duobus modis in sacris literis sumitur. Primò pro amore sui secundū id quod est ex naturalibus, siue gratis Dei donis: & sic amor sui est de præcepto naturæ. Et ad huius sui amoris imitationē præcepit Deus, Diliges proximū tuum sicut teipsum: & secundū hoc Apostolus dicit, Ne

mo vnquam carnem suam odio habuit: & Dominus, Dedi dilectam animam meam in manus, &c. Alio modo sumitur pro amore sui secundum id quod ex peccato habet: pura pronitate ad malum, auersionem à Deo, & huiusmodi: & sic amor sui non est rectus: debet enim homo odisse in se quicquid mali habet, in quantum est malum: amor enim non nisi boni est.

¶ Quocirca si timor ex amore sui secundum Dei in se dona naturalia vel gratuita procedit, & infra rationis rectæ limites sistit, nullum peccatum est: sed testis est bonæ naturæ, bonitatisque diuinorū effectuum amabilium. Si autem prouenit ex amore sui secundum modo, sic est peccatum: sicut & ipse sui amor, qui est fundamentum ciuitatis diabolicæ. Vnde prudentis lectoris erit discernere quando Scriptura catholica vel doctorum loquitur de amore vel odio sui primo modo, & quando secundo modo, & sic non fallatur. Quod enim dicitur, Erunt homines seipos amantes, de amore sui, quantum ad id quod peccati est refertur, & sic de aliis vituperatis amoribus sui. Quod autem dicitur, Charitas non querit quæ sua sunt, multipliciter à glos. exponitur. Primò referendo communiter ad ea quæ ipsius charitatis esse possunt materia: & exponit apponendo ly tantum: hoc est, charitas non tantum querit quæ pro ipsa in habente ipsam sunt: sed etiam, quæ pro aliis sunt: secundò exponendo de temporalibus bonis, & sic vel non repetit ablata, vel non est amatrix pecuniarum. Aug. autem in regula exponit de eisdem temporalibus: quia communia propriis, non propria communibus anteponeit. Ex quibus omnibus patet, quod in nullo obstat hæc auctoritas dictis.

¶ Ad tertiā dicitur, quæ maior est vniuersaliter falsa: Christus enim restatur & se nolle mortis pœnam, & se tamen plus velle Dei voluntatem quam suam, quam dixit, Veruntamen non sicut ego volo, quo ad primum: sed sicut tu vis, quo ad secundum. Et similiter accidit, in omnibus rectē tristibus & timentibus: habent enim simul nolle seu odium respectu malorum ex amore naturali quietis, à malis (& quo ad hoc August. dixit, quod sunt de his quæ nobis nolentibus accidunt) & velle respectu diuinæ voluntatis, iustitiae & præcepti, alioquin non susteret tristitia aut timor infra limites rectæ rationis. Et propterea falsum esse liquet quod odio habens pœnam & appetens non pati, plus amat se & suam quietem, quam Dei iustitiam, præceptum aut voluntatem.

¶ Ad quartam dicitur falsum esse, quod omnis timor sit ex diffidentia: quamuis enim timor, quia ipse opponitur, minuat ex confidentia, & ex diffidentia augeatur: non semper tamen ex diffidentia oritur: vt patet de timore Christi, in quo nulla fuit diffidentia. Et de timore Hiero. ad Eustochium dicens, Ego ille qui timore gehennæ tali me carceri damnaueram: & tamen tunc maxime confidebat de Diuina gratia. Vnde autem oriatur vniuersaliter timor, alterius est negotij: sat est quod non est opus culpabilem semper esse. August. die 12. Octob. 1518.

TRACTATUS VIGESIMVS QVIN-

tus de Obligatione, & obseruatione præceptorum tam in Religione, quam extra, in duas quæstiones diuisus.

- 1 Num quolibet præceptum obliget ad mortale.
- 2 Num religiosus factus episcopus ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur.

QVAESTIO I.

¶ Num quolibet præceptum obliget ad mortale.

VAERITVR Vtrum omne præceptum obliget ad peccatum mortale. Et videtur quod sic, quia communis animi conceptio est, quicquid sub præcepto positum est, ad mortale peccatum obligare, intantum, quod percunctantibus de aliquo actu an cadat sub præcepto, vbi responsum est affirmatiuè, statim intelligitur obligatio ad mortale peccatum.

¶ IM OPPOSITVM autem est: quia sequeretur omnem actum cuiuscunquē vitij esse peccatum mortale: quod constat esse falsum. Et patet sequela: quia cuitatio cuiuscunquē vitij cadit sub præcepto.

¶ AD EVIDENTIAM huius dubij sciendum est, quod præceptum contra consilium distinctum in hoc à consilio differt, quod consilium est de bonis, quorum opposita non sunt mala datur enim consilium de virginitate, quam si quis noluerit seruare, nec peccat: vt patet primæ ad Corint. 7. & simile est de aliis. Præceptum autem de his bonis, quorū omissio mala est mortaliter: soli enim illi virtutum actus sub præcepto cadunt, quorum omissio peccatum est: vt patet discurrendo. Et propterea Apostolus ibidem dicit, de virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do, & subdit, quod si nupserit virgo, non peccat. Haber et-

go præceptum pro materia actum bonum, cuius propositum est peccatum: & econtrario omne peccatum opponitur alicui commissioni vel omissioni præcepti. Quod ex eo patet, quod trifariā diuisis actibus (quia aut præcepti, aut cōsulti, aut indifferentes sunt) neque contra indifferentia, neque contra consilia agendo vel omitterendo peccatum incurritur: restat igitur vt quod peccatum sit, opponatur commissioni vel præcepto. Quo fit, vt euidenter hinc sequatur, non quicquid clauditur sub præcepto, vinculum habere mortale: nisi quis putet omne peccatum esse mortale. Si enim omne peccatum opponatur alicui præcepto, & nō omne peccatum est mortale, clarē sequitur, quod aliquid peccatum est cōtra præceptū quod nō est mortale. Sed quomodo hoc fit, declarādū restat. Scito ergo quod præceptorū moralium (de quibus solis est sermo) quedā habet pro materia bonos actus quorū cōtrarij cōtrariatur charitati: vt patet de pceptis fidei & iustitiae. Sūt enim de credēdo articulos fidei, & de tribuēdo vnicuique quod suū est: quorū cōtraria (vt infidelitas & iniustitia) cōtra charitatem sunt, illa cōtra dilectionē Dei, ista cōtra dilectionē proximi. Quædā verò habent pro materia actus bonos, quorū cōtraria non cōtrariatur charitati: vt patet de pceptis abstinētiæ, affabilitatis, vrbauitatis, & similitū. Sūt enim de obseruandis modis debitis in sumēdo cibū, aut cōuersando, aut iocādo: quorū cōtraria (vt species gula & rusticitatis) nō sūt cōtra charitatē Dei & proximi, quāuis mala & peccata in genere moris sint. Spectādū est ergo ad charitatē, quā discernēdū est pcepti vinculū ad mortale peccatum: quia solum per mortale peccatum charitas tollitur & omne peccatum mortale charitatē tollit. Si enim præcepti violatio charitatē tollit, ad mortale peccatum obligat: si autē nō tollit charitatē, quamuis tollat quancunque aliam virtutem, ad mortale peccatum non obligat. Charitas enim est animæ vita: quæ quia per peccatum mortale tantum tollitur, ideo peccatum tollens ipsam, mortale appellatur: tolli autem charitatem solummodo constat per id quod contrariatur dilectioni Dei, aut proximi. Et propterea duo sunt genera moralium præceptorum, quædam habeant vinculum peccati mortalis: & sunt illa sola, quæ præcipiunt aliquā cōmissionē vel omissionē necessariā ad dilectionem Dei vel proximi. Necessariam autē dico vel simpliciter: vt in quibusdā præceptis naturalis iuris: vt Deū esse colendum, non esse adulterandum, & huiusmodi. Vel ex suppositione: vt in quibusdā præceptis diuini, vel humani iuris: vt, suscipiēdū esse Baptisimum, obseruandos esse tales dies festiuos, & huiusmodi: sunt enim hæc necessaria ad salutē, quia sic instituit Deus, vel Ecclesia. Quædam habentium vinculum peccati venialis tantum: & hæc sunt, quorum violatio fit cum charitate Dei & proximi. Siue sint de iure naturæ: vt, non esse mentiendum, esse affabilem & huiusmodi: siue sint de iure positivo: vt, benedicendam esse mentem à clericis, & huiusmodi. Peccant enim violantes hæc præcepta, sed nō mortaliter. Vnde patet, quod non omne præceptum habet vinculum peccati mortalis. Et si ad hanc distinctionem aduertissent priores, nō conclusissent aliquid esse de consilio, ex eo quod non est in præcepto habente vinculū peccati mortalis. Crediderim quoque, ego multa nos habere hodie secundum animi cōmune conceptionem pro præceptis habentibus vinculum peccati mortalis, quæ si à patribus cum hac distinctione fuissent interpretata, nō haberemus hodie hæc sub præcepto vinculi mortalis: vt est præceptū de ieiunio, &c. Multa enim sunt opinio mea, & infinita positio iuris præcepta moralia absque vinculo peccati mortalis. Sub huiusmodi siquidem morali non mortali præcepto cadit tota regula beati Aug. ex eo quod in principio dicitur: Hæc sunt quæ vt obseruetis, præcipimus in monasterio constituti: & quod monachi carnes non comedant, de cons. dist. 5. carnem, &c.

¶ AD OBIECTIONEM ergo in oppositū dicitur, quod quia nominibus vtendum est, vt plures vtuntur: Præcepti nomen dupliciter inuenitur. Primò secundum proprietatem significationis suæ: & sic præceptum in Politicis seu Moralibus distinctum contra consilium in duo secatur genera: vt declarātū est. Alio modo per antonomasiam: & sic præceptum antonomasice dicitur solum illud quod habet vinculum peccati mortalis. Et hinc orta videtur ista communis vox. Romæ, die 14. Februarij, 1518.

QVAESTIO II.

¶ Num religiosus factus Episcopus ad obseruantias regulares ex debito legali teneatur.

VAERITVR An religiosus factus Episcopus teneatur debito legali ad obseruantias regulares. Et videtur, quod non: quia in Decretis, 18. q. 1. c. vnico, dicitur, quod monachus factus episcopus electione canonica, est absolutus à iugo regulæ factus episcopus electione canonica, est absolutus à iugo legis, non tenet debito legali ad legis obseruationem. Et confirmatur ex gl. ibidem dicente, quod non tenetur ad ieiunia: similis enim ratio est de aliis.

¶ In oppositum autem est auctoritas & ratio S. Tho. in Secun-

da secundæ. q. 185. ar. 8. dicētis, quod tenetur ad omnia non repugnātia episcopo: quia dispositio nō tollit adueniente perfectione, sed magis perficitur. Et cōfirmatur hoc, quia aliter sequeretur quod monachus episcopus gauderet beneficio capituli explicati, extra de obser. ieu. vbi cōceditur in die natalis Dñi efus carnū, etiā feria 6. eis, qui nec voto, nec regulari obseruatiā sūt astricti ad abstinentiā à carnibus. Cōsequens autem videtur falsum: quia constat exceptionem illam comprehendere monachos, quibus regularis institutio carnes inhihet, absque tamen peccati mortalis nota.

¶ AD EVIDENTIAM huius dubitationis sciendū est, quod dupliciter aliquis tenetur ad aliquod obseruādū, vel ex debito legali, vel ex debito morali tantum. Dico autē tm: quia debitū legale, claudit in se morale debitū, & addit supra illud legalitatē. Appellatur autē, & est debitū morale, vinculū ex recta ratione, debitū verò legale est vinculum ex lege. Ita quod vis obligatiua in debito morali, ex sola recta ratione, vt à coactiua virtute, pfficitur: siue habeat aliunde occasionē siue nō. Tenetur enim quilibet ex debito morali ad nō mētēdū: quia naturalis ratio sic dicit veritatē secundā, vt cōtrarij secundū se prauū diffiniat: & simile est de vinculo ad vitāda quælibet vitia. Tenetur quoque princeps ad obseruationē legis cōmunis ex debito morali (iuxta illud, Patere legē, quā ipse tuleris: extra de cōs. c. quum oēs: & Dominicā reprehensionē, Math. 23. Dicunt & nō faciunt) quāuis nō teneatur ad legis obseruationē ex debito legali: quoniam lex nō habet vim coactiuā supra principem. Verū huiusmodi debitum morale ex naturali ratione sola, vt à virtute coactiua vim habet, occasionaliter orrum habet à lege extātem: nam nisi lex maneret in suo robore, ratio naturalis non obligaret principē ad illius obseruationē, sicut nec subditos, quos lex primò, & recta ratio secundò obligat, vt vis coactiua ad legis eundem obseruationem. Debitum autem legale est, quod à lege vt à coactiua virtute est: lex enim nisi habeat coactiuam virtutem, lex non est, ac per hoc respectu illius supra quem non habet virtutem coactiuam, lex nō est simpliciter & absolute, sed secundum quid, scilicet vt directiua. Et propterea dicitur & benè, quod princeps solutus est legibus: quia scilicet lex simpliciter & absolute non est supra eum, quia nō ligatur coactiua virtute legis. Et quia vis coactiua legum per legis actum puniuntur, exercetur, vt proprium actum: quia pœna est proprium legis medium per quod ad sui obedientiam inducit: vt San. Th. docuit in prima secundæ. q. 92. ar. 2. ideo illi soli sub sunt virtuti coactiuæ legis, qui legum pœnas incurrunt contra faciēdo. Qui autem supapte natura non ex privilegio legum pœnam non incurrunt, quantumcunque contra præcepta legum agant, virtuti coactiuæ legis non subiiciuntur. Quocirca quia religiosus factus episcopus nō subiaceret pœnis regulæ aut statutorum regularium (quæ ex eo patet, quod si puniēd' est, nō punitur scdm regularia instituta, sed secundum sacros canones, sicut reliqui episcopi) consequens est, vt religiosus factus episcopus nō teneatur ex debito legali ad obseruatiās regulares. Et quia censurarum & peccati mortalis pœna ad vim coactiuā legis spectant, ideo non incurrit cēsuras aut mortale peccatum, si huiusmodi ex regula, aut constitutionibus tantum prohibeantur, oppositum faciēdo, quāuis peccet mortaliter aliquod trium essentialium votorum transgrediēdo: quia ad illorum obseruationē ex voti vinculo, cessante lege tenetur. Tenetur tamen ex debito morali religiosus factus episcopus ad suæ religionis regulares obseruatiās nō contrarias, aut dissionas episcopo: quia ex ascēsu ad pfectionis statum nō debet deficere à fructu prioris vitæ: vt ratio sancti Th. mōstrat. Perderet autē, si ea, quæ etiā non conferunt ad perfectionem episcopalem per quæ ad illam peruenit, desereret: simile siquidem accidit istis regularibus bonis in episcopo, quod accidit in naturalibus & disciplinabilibus dispositionibus. Videmus em̄ ad generationē ignis perueniri per calorem disponentē ad ignē: & propterea igne genito, calor non minor manet, aliter tamen quia prius inerat per virtutem quasi coactiuam agentis: postea inest vt consequens naturā geniti. Et similiter frequens meditationis studium ad doctoratū ducit: & propterea doctor nisi cancri more retrocedat, amplius meditatur, licet aliter: quia prius quasi prædago cogente, postmodum tanquā actum cōnaturalem exeret. Ita & religiosus proficendo per regulares obseruantias, ad episcopalem perfectionē deducitur: qua adueniente, regulares obseruantias episcopi decentes magis adfunt: aliter tamen in quia prius tenebatur ad illas ex virtute coactiuæ legis: modò verò ex recta ratione distante laborem vitæ non debere perire in termino, & quod per eadem bona perfectio conseruari debet, per quæ acquisita est.

¶ Ex quibus patet, vtrunque opinionem verum diuersimode dicere, & quod tenetur ad regulares obseruantias, & quod non tenetur: nam tenetur ex debito morali, & non tenetur ex debito legali. Et hinc patere potest, quod monachus factus episcopus, licitè potest carnis vesci in sexta feria, quando natiuitas Domini in illa euenit: quoniam à debito legali, quo sub iugo pro-

nec reprehendi se à conscientia propriis, quod in actu ordinandi sunt transgressores huius præcepti, ergo observant hoc præceptum, ergo suscipientes ordines sacros intelliguntur vouere castitatem ipso facto, non verbo, sed facto suscipientes ordinem sacrum Occidentalium. Nec putes Scotum, Durandum, & Petrum de Pal. his aduersari, eo quod dicunt, quod non potest quacunque ecclesiastica autoritate annexi voti ex facto extrinseco, quia votum est actus voluntatis intrinsecus & liber. Stant enim hæc simul cū prædictis, quoniam ex anteceditis habetur quod suscipientes ordines sacros absq; peccato fictionis vouent castitatē. Ex hoc autem habetur, qd absolute loquendo possunt suscipere ordinem sacrum absque voto castitatis, quia voluntas non compellitur, sed tamen (vt dictum est) cum peccato fictionis, mentiuntur enim facto profitentes se vouere, & interiori actu oppositi intendentes.

¶ De efficacia autem solennis voti, diuersa est Theologorum opinio. Scot. nāque & Pet. de Pal. in 4. dist. q. 38. putat eādē vim habere simplex & solenne votū quoad Deū, ac p hoc nullū, ex natura sua dirimit matrimonii cōtractū. Potestq; eorū positio fundari super hoc qd si solenne votū ex natura sua dirimeret matrimonii post cōtractū, nullo casu posset dispensari. S. Tho. autē & Ricar. vbi supra tenent votū solenne dirimere ex propria natura matrimonii ea ratione, quia ponit ipsum Deū, seu Ecclesiā in possessione proprii corporis. Addit tamē in secūda secundā S. Tho. 88. aliā ratiōē ex parte cōsecrationis, quia scilicet qd semel sanctificatus est Deo nō pot in alios vsus cōverti. Nec valet responsio Scoti ad primā ratiōē, solūtis eam per interreptionē, dicendo qd non plus ponit in possessione votū solenne quā simplex, eo qd nihil intrinsecū voto habet solenne, quo careat simplex, vt patet in actu interiori voluntatis, cuius est vouere. Hæc inquam derisio derisibilis est, quoniā manifestē patet, qd vouens votū solenne non solum promittit, sed mutat de facto statū, ac per hoc vouēs solēnter vt sic, acceptat interiori actu mutationem status, promittens viuere de cætero in illo, &c.

¶ Videtur autem mihi rationabilior via S. Tho. si tamen retē intelligatur. Puto enim quod ad mentē eius, & secundum veritatem distinguendū sit cum ipso in Secunda secundā, vbi supra qd solenne votum est duplex. Quoddam per se solenne, vt professio religiosorum, & quoddam per accidēs solenne, vt votū castitatis annexum ordini sacro. Est autē ratio huius differētiæ, quia solennitas siue cōsistat in exhibitione, siue in consecratione, per accidēs cōiungitur voto suscipientis ordinem sacrum. Quoniam talis exhibitio seipsum, & consecratur non ad castitatē, sed ad actus ordinis. Religiosus verō benedicitur, & exhibet se ad religionis statū, qui importat per se negationē propriæ voluntatis, corporis & bonorum. Hæc verō distinctione stante duas dico propositiones. Altera est, quod votū annexum ordini sacro, per se nō dirimit matrimonii cōtractū, & ratio est, quia est solenne per accidēs. Nec etiam per accidēs sibi exhibito corporis proprii ad aliquid repugnans matrimonio, sed pro illis ratiōē, vt patet in c. nullum. dist. 28. Altera est, quod votum religionis per se dirimit matrimonii cōtractū, tum quia in eo fit exhibitio corporis ad statum repugnantem matrimonio, tum quia tanta vis est, vt soluat matrimonium prius legitime cōtractū & non consummatū, non ex statuto Ecclesiæ, sed ex propria natura, Et hæc ratiōē bene notabis contra Doct. discrepantes à S. Tho. ipsimet enim vtuntur voto professionis, vt more ciuili, cum ad matrimonium prius cōtractum dispensatio trahitur, cum vero ad sequens matrimonii dirimendum, sermo conuertitur, dicunt professionē non plus efficaciam habere quam votum simplex, manifestē insinuantes viris doctis doctrinā suā: ruinofum fundamentū. Eadem siquidem ratiōē & efficacia, qua professionis votum dirimit prius cōtractum, eadem dirimit post cōtractum, imo minor vis requiritur ad dirimendū consequens matrimonii, quam antecedens, vt patet in ordine sacro dirimente consequens matrimonium, & non antecedēs. Non enim post cōtractū matrimonii per verba de præsentī, si quis inuita vel consentiente sponsa Sacerdos fiat, propterea solutū est matrimonii, sed illa nō potest alteri nubere cum tamen cōstet, quod si religiosus fuisse factus, soluta esset à vinculo coniugali. Nec obstat, quod in libro 6. de voto & voti redēpt. dicitur, quod solēntas voti per solam Ecclesiæ constitutionem est adiuuata. Hoc enim verum est, quemadmodū etiam consecratio calicis per solam Ecclesiæ constitutionē adiuuata est. Cum hoc Papa alique quemadmodū nec cōsecratio calicis in solo Ecclesiæ statuto cōsistit, sed in diuina benedictione, ita solēntas quoq; voti in diuina benedictione cōsistit, vt in Secunda secundā, quæ 88. dicitur iuxta illud Num. 6. Inuocabit nomen meū super filios Israël, & ego benedicam eis. Et rursus, sicut calix iam consecratus ex propria natura repugnat profanis vsibus, sic professus solēnter, ex propria natura repugnat proprietarij rerū, & actibus venereis, & cæteris. Cum his tamē teneo, quod apud S. Tho. potest Ecclesiā dispensare in vtroq; voto, scilicet religionis & ordinis pro aliqua maxima

necessitate. Et quod Ecclesia quidem possit, nolo aliter probare, quā ex facto, quia scilicet summus Pont. Regem Aragonum (vt Pet. de Palud. refert) dispensauit, imō cōpulit, vt religione dimissa vxorem duceret, &c. propter regni illius dispositionem. Quod autem hoc fit de mente S. Tho. manifestē concipi potest ex initio & fundamento positionis suæ in contrarium in Secunda secundā, loco allegato. Ibi siquidem volens cōcludere, quod Papa nō potest dispensare cum religioso, pro radice positionis assumit auctoritatem Decretalis, dicens, Sed quia Decretalis, cum ad monasterium manifestē dicit, &c. & deinde vt conformaret se Decretali adiuuauit illam adaptationem de consecratione, vt vbi patet. Ex quibus omni passione semota, quilibet perspicacis ingenij elicere potest, quod si tempore suo summus Pont. dixisset oppositū verbo vel facto (vt postmodum fecit) quod ipse quoq; accommodasset ratiōē inobedientiæ sedis apostolicæ. Et propterea illa opinio non est sua, nisi pro quanto sustentabitur ab illa Decretali.

¶ P O T E S T igitur ad rationes supra tactas, quæ videntur concludere indispenabilitatem voti solennis religionis responderi. Et ad illam quidem de consecratione, potest cum aliis dici, quod semel sanctificatus Deo, non potest in alios vsus passim conuerti, sed bene in magnæ necessitatis articulo. Liceret siquidem bibere in calice consecrato, vbi aliquis non posset aliter bibere, &c.

¶ Ad aliam verō de exhibitione, eodē modo dici potest, qd quāuis res alteri tradita dono, non possit regulariter ab eo auferri, potest in casu necessitatis, quo ablatio esset magis utilis, quā possessio propter cōmune bonum, quod præzeminat bono particulari.

¶ Ad aliā verō, quæ adducta est pro fundamentō positionis aliorum doctorū, dici potest, quod magna differentia est inter aliquid esse per se tale, & posse per se tale quid. Quod enim est per se tale, nullo casu, nullāque dispensatione potest non esse tale, sed per se potest per se in aliquid, contingit impediri, vt effectum intentū nō producat, vt patet in agentibus naturalibus. Dico ergo in proposito, quod votū religionis est potēs per se in hūc effectū, id est dirimere matrimonii sequēs: cōtingit tamen (& hoc rarissimū) vt intentū effectum non habeat propter cōcursum alterius causæ, scilicet ecclesiæ auctoritatis, & publicæ utilitatis non paræ. Hæc de secundo.

¶ Q V O A D tertium (scilicet de ecclesiæ statuto) cōstat iam, quod hodie ex ecclesiastico statuto tam ordo Sacer. quā votum professionis in aliqua approbata religione, impedit matrimonii cōtractū, atque dirimit cōtractum. Et quoniam ordo Sacer non dirimit post cōtractum ex natura sua, nec ex natura voti impliciti (quia nō est solēne nisi per accidēs, vt patet ex dictis) sed ex statuto ecclesiastico, idcirco cum summus Pontif. possit ad libitū relaxare statutū vinculum, sequitur necessariō, quod si Sacerdos Occidentalis cōtrahat matrimonii de licentia summi Pōtifi. absq; vlla rationabili causa, quod matrimonii ipsū est verē matrimonium, & contrahentes sunt verē coniuges, & proles est verē legitima. Quāuis contrahendo tale matrimonium sic peccet mortaliter vterque contrahēs, contra votū castitatis agēs absque rationabili, aut dubia saltem causa licentiat, & consequenter nec ipse Pontif. à mortali excusaretur, sed si causa rationabilis dispensandi in voto castitatis ad sit, contrahens dispensatus tute contrahit, ac cōtracto vitur. Et hinc patet, quod cum rationabilis causa dispensandi in voto castitatis possit esse nō sola utilitas publica ciuili aut ecclesiastica, sed aliquod aliud maius bonū nunc, & hic, & ab hoc, & cætera, quæ seruata castitas, consequens est qd summus Pōt. non solum potest, sed etiā salua conscientia potest dispensare cum Sacerdote Occidentali, qd contrahat etiam cessante causa publicæ utilitatis. Et propterea præsumptuosa fuit quorundam determinatio dicens absolute, qd absque tali causa Papa nō potest. Cū tamen, vt ostendimus, Papa absque causa vlla possit, peccando tamē, & cum causa rationabili quacunque absque peccato, & vtrouique matrimonium est validum. Romæ die 12. Aprilis, 1505.

TRACTATUS VIGESIMVS OCTAVVS de Matrimonio, vnica quæstione contentus.

¶ Nam matrimonium legitime cōtractum inter Christianos per verba de præsentī, possit ante carnalem copulam dirimi auctoritate Papæ absque religionis ingressu.

VARI Vtrum matrimonium legitime cōtractū inter Christianos per verba de præsentī, possit ante carnalem copulā dirimi auctoritate Papæ absq; religionis ingressu. Et arguit qd nō. Primō, ex ipsi natura, quā dicitur: est aliqua res transiens, ad cuius positionē per se ponitur aliquid cōcomitans, impossibile est poni rem illā trāseantem, & non poni illud cōcomitans, quia quod conuenit alicui per se, conuenit necessario & insepara-

inseparabiliter. Sed sacramento matrimonij coniungitur indiuisibilitas & inseparabilitas personarum, quæ sunt coniuges, quod probatur, quia hoc ponitur in distinctiōe matrimonij. Ergo si matrimonium possumus esse actū, & transit, impossibile est quin resister inseparabilitas, sed nulla dispensatio potest super impossibile, ergo.

¶ Secundō ex parte institutionis, Matrimonium est de iure diuino, vt potē institutum à Deo in paradiso (dicente, Crescite, & multiplicamini) secundum quod est officium naturæ, & à Christo, secundum quod est sacramento Ecclesiæ sicut cætera sacramenta, vnde Mat. 20. dicitur, Quod Deus coniunxit, homo non separet, & ad Ephē. 5. Sacramentum magnum in Christo & Ecclesia. Papa autem non potest supra ius diuinum, ergo.

¶ Tertiō ex parte ipsius sacramēti, Non minoris efficaciam est sanctificatio veri sacramenti sanctificatione consecrationis Ecclesiasticæ. Sed res consecrata, puta calix non potest dispensatione Papæ definire esse consecratus, quando est calix, ergo vir & mulier sanctificati cōiuges ipso sacramento matrimonij, non possunt quando viuūt definire esse coniuges. Et confirmatur, quia sicut Papa non potest facere, quod hostia semel consecrata definat esse consecrata, ita non potest facere, quod vinculum matrimonij semel cōtractū definat esse inter personas, inter quas est cōtractum.

¶ Quartō ex parte talis sacramenti. Matrimonium in quantum sacramentum significat coniunctionem spirituale Christi & Ecclesiæ, vt patet per magistrum sent. in 4. dist. 26. Sed cōiunctio spiritualis inter Christum & Ecclesiam est inseparabilis, quoniam scriptum est Mat. vlti. Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. Ergo matrimonii in quantum sacramentum, est inseparabile. Et confirmatur hæc ratio auctoritate San. Tho. in 4. dist. 33. q. 2. artic. 1. ad tertium, dicens, quod matrimonium ex quo institutum est vt sit sacramentum, est indispenabile, nisi fortē à Deo. Et confirmatur, quia tria sunt bona matrimonij fides, proles & sacramentum, id est indiuisibilitas.

¶ Quintō ex auctoritate. Quia ista videtur communis sententia Theologorum.

¶ IN OPPOSITVM est auctoritas Canonistarum vt patet in cap. ex publico. de conuersione coniugarum.

¶ IN HAC dubitatione intendo Theologaliter veritatem inquirere & concludere e præcipuē secundum doctrinam S. Tho. vnde tria agenda sunt. Primō ostendetur in quo itat ratio ambiguitatis. Secundō ipsa ratio tractabitur. Tertiō satisfiet oppositis.

¶ Q V O A D primum, sciendum est, quod cum natura matrimonium dupliciter consideretur (scilicet vt est officium naturæ, & vt est sacramentum Ecclesiæ) si attendamus in omnibus & singulis conditionibus, quas habet, secundum quod est naturæ officium, quæstio hæc clara est, quia constat matrimonium esse dissolubile etiā post consummationem, vt patet de coniugio infidelium. Vnde à præsentī disputatione resecanda sunt quæcunque spectant ad matrimonii, in quantum est naturæ officium. Et propterea rationes omnes ex institutione in paradiso, & ex traditione mutæ potestatis in corpus propriū, & ex cōmixtione carnali, & ex inseparabilitate his annexa, nō cōiungunt intellectū ad cōstendū indispenabilitatē, hæc enim omnia ad matrimonii, secundū qd est naturæ officii, spectāt, & de naturæ iure sunt, recipere tamen dispensationē in aliquo casu patet, & ad Cor. 2. & à S. Tho. in 4. dist. 33. quæst. 2. art. 1. & 2. Si verō consideremus matrimonii, secundum qd est Ecclesiæ sacramentū, tunc distinguere oportet singulas eius conditiones, sunt autē hæc quatuor: scilicet sacramentū tantū, res & sacramentum, res tantum significata & contenta, & res significata & nō cōtenta: vt patet ex 4. sent. Sacramentū tantum, vocatur actus sensibiles, quibus contrahitur matrimonii, nō absolute (sic enim spectāt ad naturæ officii) sed vt ex diuina institutione signū & causa sunt inuisibilis gratiæ. Res & sacramentū vocatur ipsum vinculū cōiugij, nō absolute. (quoniam sic spectat ad naturæ officium) sed vt ex institutione significat aliquid sanctū (puta coniunctionē spirituale inter Deū & animam) & disponit ad gratiam. Res tantū significata & contenta, est gratia gratum faciens, quæ in hoc sacramento cōfertur ad sanctē posse vti cōiugio. Res autem significata & non contenta triplex assignatur, scilicet cōiunctio spiritualis per charitatem inter Deum & animā, & coniunctio etiā per charitatem inter Christū & Ecclesiā, & coniunctio per vnionē personalem inter verbum & humanā naturā, quæ vocatur conformitas in natura Christi ad Ecclesiam. Si igitur ex nullo horum haberetur indispensabilitas, dissolubile erit: si autem ex his haberetur inseparabilitas, dispensari non potest. Si diligenter autem inspicimus, nihil inuenitur in omnibus his supra ea, quæ ad naturæ officii spectant, nisi signum & signatum, & causatum: hæc enim tantū ad dit sacramenti ratio supra naturæ officii. Et ex parte quidem causæ & causati, manifestē patet non haberi omnimodam inseparabilitatem matrimonij: quoniam nihil in hoc sacramento causatur indelebile, cum non imprimat caracterem, sed sit iterabile etiam viuientibus

coniugibus: vt patet si alter religionem profiteatur; gratia quoque hic causata amitti potest, imō quandoque fit sacramentū hoc sine gratia, cū scilicet celebratur in peccato mortali in cōtrito. Ex ratione igitur signi & signati oportet inseparabilitatē hanc esse, si ex sacramenti vi sit. Et siquidem sacramentū hoc, primō significatū habet inseparabile, oportet inseparabilitatem sequi: si autem primarium eius significatum, non est inseparabile, ipsum quoque separari potest. Notanter autem dixi primō seu primariū eius significatum: quoniam didici à S. Thom. vbi supra, quod contra prima præcepta sacramenti, nō admittitur dispensatio, nisi fortē à Deo. Prima autem præcepta signi circa primarium significatum cōstat attendi, sicut vniuersaliter prima præcepta cuiuscunque gradus, vel officij circa principalem illius finem. Ad hoc igitur tota quæstio hæc reducitur, an sacramentum matrimonij significet primō aliquid indissolubile. Et hæc de primō.

¶ Q V O A D SECUNDVM, Duos ergo in hanc rem inuenio dicendi modos. Magister siquidem sent. in 4. dist. 20. expressē tenet: quod matrimonium cōtractum, est signum coniunctionis spiritualis inter Christum & Ecclesiam. Et quoniam coniunctionem hanc constat esse inseparabilem, oportet secundum ipsum, & eius sequaces, quod matrimonium etiam non consummatum, sit omnino indispensabile. Hanc opinionem videntur sequi omnes Theologi, qui partem negatiuam quæstionis tenent, ponentes tertium bonum matrimonij (quod sacramentum dicitur) indissolubilitatem coniugij, non absolute, sed in quantum signum indissolubilitatis inter Christum & Ecclesiam ponit.

¶ Sed hæc opinio salua tantorum virorū reuerentia, falsa videtur: quod dupliciter ostenditur. Primō, Si matrimonium cōtractum ac ratum, sacramentum esset cōiunctionis inter Christum & Ecclesiam, sequeretur; maritus relicta ante cōsummationē matrimonij esset verē bigamus, hoc est falsum: ergo. Probatur sequela: quia ratio bigamiæ est defectus sacramenti: quia scilicet non est vnicus vnus: sicut Christus vnus vni tantum vnitus est Ecclesiæ. Hic autē defectus manifestē adest secundo coniugio, si matrimonium ex solo cōtractu, sacramentū est cōiunctionis Christi & Ecclesiæ. Falsitas consequēris patet ex determinatione Ecclesiæ, extra de bigamis, capitulo debitū. Et scito, quod sumpta est hæc ratio ex illa decretali, & conuincit me, quoniam à destructione consequentis ad destructionem antecedentis est optimus & necessarius processus. Et attestatur eidē ipse Magister sent. quoniā sicut tenet antecedens, ita etiā affirmat consequens in 27. dist. 4. Vnde à nobis sicut non sustinetur in consequente, ita nec in antecedente tenēdus est, quin potius Ecclesia determinādo oppositū consequēris, determinauit oppositū antecedētis: connexa quippe sunt hæc. Vnde inaduerterent loqui videntur, qui in materia bigamiæ dicūt bigamiā nō fieri ante consummationē pluriū coniugiorum, & in materia matrimonij dicunt, matrimonii nō consummatum sacramentum esse coniunctionis Christi & Ecclesiæ: hæc enim (vt supra ostensum est) habent contradictionē implicitā. Secundō, si matrimonium solo cōtractu significat coniunctionem inseparabilem inter Christū & Ecclesiam, sequeretur quod nec etiā per ingressum religionis naturaliter solueretur, hoc est falsum, ergo. Cōsequētia probatur, quia non sunt faciēda mala, vt veniant bona. Violatio autē sacramenti cōiunctionis inter Christū & Ecclesiam malum nō est paruum, cū sacrilegiū sit. Et fieret per huiusmodi ingressum: quoniam solueretur matrimonium, & consequenter sacrum signum, & consequenter daretur intelligi, quod significatum esset solubile. Falsitas autem consequētis ex eo patet, quod non dispensatiōē, sed regulariter licet cuiilibet ante consummatum matrimonium ire ad religionem: imō secundum sanct. Thom. dantur coniugibus duo menses ante consummationem ad hoc: & (vt in c. ex publico de cōuer. coniug. patet) Papa nō dispensando, sed sequendo Ecclesiæ morē determinat matrimonium solui per religionis ingressum. Sunt etiam contra hoc auctoritates, quæ infra afferētur.

¶ Alij igitur sequentes determinationē in præallegato c. de bigamis factam, dicunt, qd matrimonij sacramentum, quo ad significationem, non est completum vsque ad carnalē copulam inclusiuē: ita qd matrimonium cōtractum significat coniunctionem Dei ad animam per charitatem, consummatū verō coniunctionem Christi ad Ecclesiam. Et in quantum prima coniunctio est solubilis, secunda non: ideo matrimonium cōtractum tantum solui potest, consummatum autem minime: vnde Dominus Mat. 19. nō dixit, Quod Deus coniunxit homo non separet, nisi post illa verba, & erunt duo in carne vna. Et Apostolus ad Ephē. 5. nō dixit, Hoc sacramentum magnum in Christo & Ecclesia, nisi post illa verba, Et erit duo in carne vna: Et ideo Leo papa (vt referunt Magister in 2. dist. 1. & Gratianus 27. q. 2.) ait, Societas nuptialis ita est à principio instituta, vt prater cōmixtionem sexuum non habeat Christi, & Ecclesiæ sacramentū, Hæc ille. Vbi clarē videas assertum à tanto doctore, quod probare laboramus nos. S. Tho. quoque in 4. di. 27.

q. 1. arti. 3. q. 2. expresse dicit duo notanda ad propositum, Primum est in responsione ad primum, quod quia matrimonium contractum significat coniunctionem spirituales inter Christum & animam, & hæc est solubilis, ideo religionis ingressus aufert sacramentum. Secundum est in responsione ad tertium, quod quia matrimonium contractum tantum non est perfectum, ideo non habet omnimodam indivisibilitatem. Ex his enim confirmantur omnia dicta. Et colligere potes hanc rationem sic, Si matrimonij sacramentum non consummatum esset indissolubile auctoritate Papæ, hoc esset, quia omnimoda indissolubilitas esset de ratione eius, sed hoc est falsum, ergo. Probatu salitas consequentis, quia aut est de ratione eius, in quantum est officij naturæ, aut in quantum est sacramentum, sed neutrum est, ut probauimus, ergo. Potest quoque idem probari sic, De sacramentis Ecclesiæ illud tenendum est, quod Rom. Ecclesia tenet, sed Rom. Ecclesia dispensat de facto Apostolicis literis super huiusmodi matrimonia contracta, ergo. Minor patet in Marcino 5. & Eugenio 4. quorum bullas super hoc refert Archiepiscopus Florentinus se vidisse, & nostris temporibus pluries hoc factum videtur. Non deest etiam naturalis ratio, quod sit dispensabile. Videmus enim in vniuerso tria genera rerum, quædam enim sunt necessaria simpliciter, quas scilicet impossibile est aliter se habere, ut sunt motus cælestes, & quædam sunt contingentes simpliciter, ut res voluntariæ, & quædam necessaria non simpliciter, sed in pluribus, ut naturalia istorum inferiorum. Et inter hæc manifesta est hæc differentia, quod necessaria non possunt impediri, contingentia possunt fieri, ut libet: necessaria verò in pluribus possunt quidem impediri, sed raro. Cum autem indissolubilitas sacramenti matrimonij non sit de genere contingentium (ut patet, quia non potest ad libitum dissolui) nec sit de genere necessariorum simpliciter (quia potest quandoque impediri, ut patet si alter coniugum ingrediatur religionem) restat ut sit de genere necessariorum ut in pluribus. Et verè sic est: essentia namque matrimonij annexam habet indivisibilitatem possibilem impediri ex concursu alterius causæ. Et hoc dupliciter, vel causæ quasi eiusdem ordinis & hæc est professio regularis, vel superioris ordinis, & hæc est auctoritas apostolica cum causa aliqua rationabili. Vtri autem discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedij, sit rationabilis causa dispensandi, crediderim quod sic, consensu coniugum accedente. Tum in fauorem animarum, ne scilicet in adulteria adolecentes ruant, aut permanere quæsi cogantur, dum separari perpetuo manerent. Tum ad evitanda homicidia, quæ a desperatis coniugibus facillè procurari possunt, præsertim, cum hac de causa Moyles libellum repudiij permisit. Tum ad bonum pacis restituendum inter eos, sublato hoc vinculo, quod causa discordiæ est præsertim quia coniugij finis vnitas est. Et hæc de secundo.

¶ QVO AD TERTIVM, Respondetur ad primam obiectionem, & dicitur, quod in diffinitione matrimonij non ponitur indissolubilitas simpliciter, id est omnino, sed quantum est ex se, id est nisi impediat. Et propterea posito matrimonio, indissolubilitas personarum sic non omnino, indissolubilitati autem sic non repugnat impediri.

¶ Ad secundum verò iam patet ex dictis, quod institutio refertur ad sacramentum perfectum in significando, & non inchoarum tantum. Quamuis posset etiam dici & bene, quod Deus non instituit matrimonium indissolubile omnino, sed quantum est ex se, ut dictum est. Et ideo Papa non dispensat contra institutionem diuinam, sed vtitur potestate sua, qua potest impedire aliam causam impedibilem institutam etiam à Deo.

¶ Ad tertium dicitur, quod coniuges non aliter sanctificantur hoc sacramento, quam per gratiam gratum facientem, & representationem Christi & animæ per charitatem vnitorum. Vnde cum verumque sit separabile, nulla est hic sanctificatio habens effectum perpetuum. Vnde quamuis non possit fieri quod coniuges non fuerint sanctificati, potest tamen auferri vtraque sanctitas ab eis. Et propterea non est simile de eis & de calice consecrato, à quo non potest consecratio auferri. Nec est propterea minoris efficaciz sacramentum quam sacramentale, quoniam longè maius est facere sanctum formaliter, etsi amitti possit illa sanctitas, quam facere sanctum ministerialiter, & secundum quascunque alias huiusmodi denominationes. Vnde sacramenta omnia, quia gratiam conferunt, magis sanctificant cæteris consecrationibus, licet non ita diuturnos habeant effectus propter variam dispositionem subiecti, effectus enim consecrationum & benedictionum non exigunt nisi constantiam subiecti, gratia autem & significatio vltra substantialem constantiam subiecti, exigunt immutationem voluntatis & status, & propterea mutatis his desinunt. Ad confirmationem autem dicitur, quod peccat supponendo id quod probare debet, & quod in dubium vertitur, hic enim nihil aliud dubitatur, nisi an vinculum ex sacramento matrimonij contractum semel, sit inseparabile à personis, quæ contraxerunt, & argumentum hoc supponit, quia supponit, quod se habeat ad personas

sicut corpus Christi ad species panis semel consecrati, quod constat se habere inseparabiliter. Vnde neganda est similitudo, quia vinculum matrimonij non habet necessariam connexionem cum personis, sicut corpus Christi ad hostiam, necessaria namque connectio est, quæ impedit dispensationem.

¶ Ad quartum patet responsio ex dictis, negamus, scilicet significari coniunctionem Christi ad Ecclesiam per contractum matrimonij. Posset quoque dici, quod coniunctio spiritualis Christi ad Ecclesiam potest considerari dupliciter. Primum secundum suam rationem, & sic est solubilis: quia est cõiunctio per charitatem viam. Secundò, secundum extrema, inter quæ est, scilicet Christi & Ecclesiam & sic est insolubilis. Et quia primo modo vnio spiritualis consideratur per se, secundo per accidens: ideo potest dici, quod vnio illa est solubilis: vnio autem in conformitate naturæ est omnino insolubilis, quoniam est secundum esse diuinum hypostaticò. Hæc responsio licet quo ad solubilitatem sustineri possit, non tamen euadit inconuenientia de vnitate, & propterea non est totaliter ei innitendum. Ad confirmationem verò ex auctoritate S. Tho. dicitur, quod loquitur de matrimonio cõsummato, ut manifestè patet, & ex articulo præcedente in responsione ad secundum coniugium. Ad alteram autem confirmationem de bono sacramenti dicitur, quod propriè & formaliter loquendo, sacramentum quod est tertium bonum matrimonij, inuenitur quidem in matrimonio cõtractò, sed imperfectè, quia non nisi casualiter, inchoatiuè & impedibiliter, ut patet ex supradictis. In consummato autem inter fideles inuenitur formaliter, completè, & ut necessarium simpliciter, & propterea consummato repugnat dispensatio, ut San. Tom. docuit.

¶ Ad auctoritates tenentium oppositum nescio quid dicam, nisi quod si diligentius hæc animaduertissent, fortè sententiam mutassent. Romæ, die 24. Ianuarij 1507.

TRACTATVS VIGESIMVS NONVS
de reddendo debito inter coniuges, altero
eorum existente adultero, vnica quæ-
stione contentus.

¶ Num vxor teneatur sub peccato mortali abstinere à carnali
commercio viri publici concubinarij.

¶ VAERITVR AN vxor teneatur sub peccato mortali abstinere à carnali commercio viri publici concubinarij. Et videtur quod sic. Vir tenetur ad abstinendum se ab vxore publicè adultera, ergo e contrario, Antecedens materia Scriptura, quia patronus est turpitudinis, qui crimen celat vxoris, ut in ca. quemadmodum de iureiurando dicitur, & in sacris canonibus extra adulte. ca. si vir: & 3. quæst. c. 1. & c. si quis vxorem. & sacris doctoribus in 1. 5. distinet. quarti sent. Consequentia autem probatur, quia vir & vxor ad paria iudicantur circa fidem, libertatem, & debitum matrimonij.

¶ IN OPPOSITVM autem est, quia vxor non tenetur ad correctionem viri, sicut e contrario, quia vir est caput mulieris, ut dicitur primò ad Corinth. 1.

¶ AD EVIDENTIAM huius sciendum est, quod actus coniugij, quum secundum se licitus sit, ad hoc quod reddatur illicitus ex alterius crimine, oportet vinculum aliquod nouum in innocenter deriuari ad hoc: ut teneatur abstinere. Crimen autem mariti publici adulteri, quadrupliciter potest considerari, primò in quantum offensiuum vxoris, secundò in quantum emendabile pro bono ipsius mariti, tertio in quantum punibile pro bono communi, quarto in quantum quandam mali speciem in coniugem ducit. Si primo modo sumatur crimen propositum, ipsum quidem virum in lege coniugij errantem fidem violando priuat iure exigendi, non petendi actum coniugij. Iustum quippe est, ut iniuriam faciens matrimonio, & à fide recedens, ius cogendi alterum ad seruandum sibi promissum perdat, simplici tamen petitione actum coniugij postulare non prohibetur à volente sibi consentire, sicut in aliis debitis, quauis extinctis iure potest creditor petere à voluntario debitore, qui non vult iuris rigore vti. Sed ex hac ratione vxorem offensam in nullo ligat, non est enim addenda afflictio afflictio, sed est quod quatenus offensiuum est ipsam affligat. Si secundo modo, vxor innocens non tenetur ad abstinendum actus coniugij, nisi vt habeat rationem remedij curatiui criminis viri, & hoc quia non tenetur ad hoc nisi ratione præcepti de correctione fraterna, ac iuxta mandatum Domini Mat. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. si monitio verbis facta per se, vel aliis non sufficit, (quum ipsa non possit verbis virum adducere ad penitentiam, sicut e contrario) tenetur adhibere poenalem medicinam, abstinendo ab eo, & denuntiare Ecclesiæ, si hoc non sufficit. Sed, quoniam præceptum de correctione fraterna non habet locum vbi non est spes penitentiz, (quonia finis eius est bonum ipsius

peccatoris,) ideo, si vxor non sperat penitentiam per hoc remedium, non tenetur ad illud faciendum, & tantò minus si credit quod peior fiet. Si tertio modo, sic quum procurare bonum commune in huiusmodi fiat per viam accusationis, non tenetur vxor ex solo crimine adulterij viri, quum hoc non sit in corruptionem spirituale vel corporale boni communis, nisi antequam habeat corruptelam fidei Christianæ, vel prodicionem patriæ, & huiusmodi. Si quarto modo, tunc pro tanto habet speciem mali, (vt communiter affirmatur,) quod innocens misceatur adultero publico, pro quanto videtur illius peccato cõsentire; correctioem debitam non apponendo. Constat autem, quod si non est spes penitentiz per huiusmodi abstinendum, correctio hæc non est debita secundum veritatem, & quod si notum est, quod vxori hoc valde displicet, & propterea ducit in amaritudine animam suam, (vt communiter accidere videtur) cessat ratio apparentis mali & scādali actiui in vxore. Ex omnibus igitur considerationibus opportunis concluditur, quod vxor innocens, & in amaritudine animæ posita de viro adultero publico, non sperans per abstinendum actus coniugij emendationem viri, non tenetur ad abstinendum ab eo, sed licitè potest matrimonio vti tam petendo, quam reddendo.

¶ ET AD obiectiones in oppositum dicitur, quod nec vir tenetur ad abstinendum, nisi sub spe correctionis futuræ & ratione scandali. Sed quia ad virum spectat corrigere vxorè etiam factò, ideo tenetur ad vtendum omnibus remedijs vtilibus, sibi tamen conuenientibus, pura ad verberandum eam, segregandumque à præticia, & huiusmodi, inter quæ remedia computatur abstinencia à choro illius, quando creditur expediens. Tenetur quoque magis ad euacuandum à se scandalum actiui, quia non facillè creditur vxorem publicè adulterari sine tacito consensu viri. Propter hæc namque duo omnes auctoritates allatæ damnant virum non separantem se ab adultera, vt patroni turpitudinis. Nec sacri canones intelligendi sunt condidisse nouum ius, sed applicasse doctrinam diuini iuris ad materiam matrimonij. vnde & patrocinium peccati & patrocinatus turpitudinis, & huiusmodi quæ diuini iuris sunt, afferunt. Et hæc de quæstione hac sufficiat. Romæ die 14. Martij, 1513

TRACTATVS TRIGESIMVS
De vsu sacrarum Scripturarum ab Ecclesia,
vnica quæstione contentus.

¶ An apostol. sedes in sacris canonibus abutatur verbis
sacra Scriptura.

¶ HARI TATE Iesu Christi cogente, quæritur an Apostolica sedes in sacris canonibus abutatur verbis sacræ Scripturæ. Et videtur quod sic. Primum, quia Clemens sextus in excommunicatione, vniuersis, de pœ. & re. abutitur auctoritate, Pro. c. 7. dum ad thesaurum, ex quo sunt indulgentiæ, applicat eam dicens, quod est thesaurus, qui vti vult, participes facti sunt amicitiaz Dei. Cõstat enim quod per indulgentiarum gratiã non sit homo particeps amicitiaz Dei, sed solummodo satisfactio pro poena debita.

¶ Secundò quia Pelagius Papa in Decretis. dist. 21. ca. quamuis. probat sedem Apostolicam esse prælatam cunctis Ecclesiis Euangelica voce, Mat. 16. Tu es Petrus, & quodcunq; solueris, &c. Et ita men cõstat per illa Domini sententiã non esse Petrum prælatum cæteris.

¶ Tum quia verba illa dicta sunt Petro in persona omnium, sicut ipse Petrus respondit pro omnibus. Vnde & sacri doctores intelligunt ibi non vni, sed vnitati æqualitatis omnium dictum. Quodcunq; ligaueris, &c. Tum quia ipse Dominus replicauit in plurali eandem sententiam, Quæcunq; alligaueritis, Mat. 18. Tum quia Dominus dicit, Quod vni dico omnibus dico, Mat. 13.

¶ Tertio, quia extrã de consti. ca. translatò. affertur auctoritas Apostoli, Translatò sacerdotio, necesse est vt translatio legis fiat. Et decretalis sententiã est, sacerdotium est translatum à Moysè in Christum, & à Christo in Petrum, sic interpretantur Iuristi: & Pontifici permitit seu approbat. Cõstat autem impiu esse dicere sacerdotium translatum à Christo in Petrum abusuè ergo apostolica sedes in suis decretalibus sacra Scripturam affert, vimque illi infert.

¶ IN OPPOSITVM est ipse Apostolicæ auctoritatis dignitas.

¶ QV AB EST IO hæc mota est charitate vrgente, ne hi, qui minus eruditi sunt legentes vulgatas has iniurias Apostolicæ sedi illatas, patiant veras esse. Et si forte hi, qui nouitatibus istis student, discent sapere ad sobrietatem, aut salcè cohibeant linguas suas. Debet siquidem pastor & doctore omniū Christianorū Ro. Pontifici iam si quandoq; trãsumpsiuè vteretur aliqua auctoritate Scripturæ, vt crebro doctores sacri faciunt, detrachere nõ modo contumeliã irrogare publicè scribendo, quod abutitur sacra Scriptura, quod vim infert sacro eloquio. Nunquam hoc ab Augustin. Hier. Ambr. aliisque sanctissimis doctoribus didicimus. Si quis, inquit Iacobus Apostolus, putat se religiosum esse nõ refrænas linguam suam, &c. huius vana est religio. Reducendus quippe est potius aut intellectus, aut sermo in captiuitatem in obsequium Christi

in suo vicario, quando videntur nobis minus consona eius verba, modò fides salua sit: nec ponamus os in cælum, præsertim quod humanum sæpe fallitur iudicium, & quod vnus putat abusuè dictum, alter intelligit propriè dictum. Et quia sic accidit in proposito, nulla siquidem inductarum auctoritatum abutuntur sacri canones, sed in proprio sensu illarum qualibet vtuntur, vt sigillatim manifestabitur, ideo paruulum hunc laborem non subterfugi.

¶ CLEMENS imprimis VI. non abusuè, sed propriè vtitur auctoritate Scripturæ: quoniam thesaurus, de quo loquitur Scriptura, est thesaurus diuinæ sapientiæ: est enim thesaurus meritorum Christi qui est ipsa diuina sapientia, & fons sapientiæ. Et quicunque thesaurus hoc vti sunt, efficaciter cõsequendo indulgentias, cum perseverantia sine qua quocunq; thesaurus vane vtuntur, verè participes sūt amicitiaz Dei cõsummatæ. Cuius nullus potest esse particeps, quãdiu obnoxius est poenæ alicui pro quocunq; peccato: quoniam Dei amicitia cõsummata nõ nisi in cælesti patria habetur, in quam nihil poenæ subiectu ingredi potest. Quia igitur indulgentiæ tollunt ab homine impedimeta diuinæ amicitiaz cõsummatæ, verè & propriè dicitur thesaurus indulgentiarum esse, quo qui vtuntur, participes sunt amicitiaz Dei. Nec valet argumentum, Thesaurus diuinæ sapientiæ fuit ante indulgentias, & illo quis potest vti sine indulgentiis: ergo indulgentiæ non spectant ad illum: quoniam thesaurus diuinæ sapientiæ continet multa in se diuinæ sapientiæ opera; vt sunt actus sapiendi secundum Deum, & merita Christi vt meritoria, & eadem vt satisfactoria, & multa alia. Et vt thesaurus ipse prior indulgentiis, non dependet ab indulgentiis: sed e contra indulgentiæ dependunt ab illo. Et potest aliquis vti thesaurò illo diuersimode, propterea potest quis vti illo sine indulgentiis, & per indulgentias. Et similiter potest aliquis fieri particeps diuinæ amicitiaz cõsummatæ, & sine indulgentiis & per indulgentias. Nõ docet siquidè Romana Ecclesia indulgentias esse mediũ, sine quo non possit diuina amicitia consummata haberi: sed esse mediũ, per quod potest haberi, tanquam remouens prohibens: vt declaratum est.

¶ QVOD autem secundò obiicitur de auctoritate euangelica, perspicaciter intentum Pelagio Pontifici ab ipse abusu suffragatorum: quod illa Domini verba ad solum Petrum dirigantur, ex multis habetur. Primum ex hoc, quod eidem facta est promissio, cui exhibitæ est promissio ressed solum Petrum cõstat à Domino constitutum caput Ecclesiæ, vt patet Ioan. vlt. vbi Dominus post resurrectionem Petro, vt distinctè ab aliis Apostolis, dixit, Pasce oues meas, fecit enim cõparationem Petri ad alios, dicens, Diligis me plus his? & statim ipsius, non ipsius & aliorum martyri: pastoralis officij fructu subdidit, Quia in esles iunior, & cætera. Et hoc ibidem confirmat Chryostom. Præteriens, inquit, Dominus alios Apostolos, ad Petrum dixit, Si amas me, &c. Secundò ex eo, quod Dominus dixit, Beatus est Simo Bariona, quia caro & sanguis, &c. ceteru est enim, quod ex hoc Dominus nõ beatos dixit omnes Apostolos, nec quod singulis Pater reuelauerit quod Petro reuelatum est. Et confirmatur, quia inter discipulos erat tunc Iudas, qui non erat beatus nec in re, nec in spe, quam esset factus: vt Ioan. Euangelista testatur. Tertio patet ex hoc, quod Dominus inchoauit sententiam à Petro: vt ab aliis distinctè, dicens, Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hæc, &c. constat autem quod nec de Andree, nec de Ioanne, nec de Iacobo, &c. verificatur, Tu es Petrus. Verba igitur textus Euangelij manifestat, quod Petro singulariter dictum est, Tibi dabo clausas regni cælorum: ac per hoc Pelagius Papa non abusuè sed propriè vti est auctoritate illa ad probandum Petri sedem à Domino voce & sensu ceteris esse prælatã. Nec fuit Pelagius primus, qui hac eadem auctoritate vsus est ad idem probandum, quoniam Anacleus martyr sub Traiano hoc idem dixerat, vt habes in decreta. distinet. cap. sacrosanct. Ad primam obiectionem respondetur, quod Petrus dicitur respondisse pro omnibus, quia Dominus communiter interrogauit, Vos autè quæ me esse dicitis? sed sicut reuelatum, teste Domino, soli Petro dicitur facta: ita responsio non ex consilio alioru, sed ex diuina reuelatione à solo Petro facta est. Sed quia omnibus placuit responsio, pro omnibus respondisse dicitur: frequè siquidè accidit quod multis collegis præsentibus quod vnus optime dixit, tanquã si ab omnibus fuerit dictum, habetur: laus tamen solius est illius qui sapietè respondit. Sacri autè doctores accipientes hæc verba nõ pro vno, sed pro vnitate nõ obstant: quia vera sunt. Nec aduerfant dictis, quia de vnitate ecclesiastica loquuntur, quæ est vnitas ordinis, caput vnu habes. Imò interpretatio hæc, Pelagij sensum confirmat, quoniam verba illa dum vnitate Ecclesiæ respiciunt, caput vnum designant: per quod vnitas Ecclesiæ clausas habet regni cælorum, & ordine quodam à Petro ad alios in partem sollicitudinis assumendos potestas absoluedi atque ligandi deriuatur. Et propterea non vnus Petrus in persona, sed in omnibus successoribus suis, nec vnus Petrus cum successoribus solus suscepit clausas, vt solus retineat, sed vnitas Ecclesiæ per vnu suscepit, dum Petrus suscepit communicandas in vnitate Ecclesiæ. Quod autem

affertur in argumento de vnitae æqualitatis, falsum est, nec est Sanctorum sententia de vnitae æqualitatis sed Ecclesie, quam constat esse vnitatem ordinis. Et aduerte, q non solum glosa ordinaria, sed Cyrillus inter priscos Patres Orientales nulli secundum in libro Theflau. de Petro & successoribus in Rom. Eccl. hoc intelligit, vt in cath. au. Mat. 16. habes. Ad secundam vero obiectionem dicitur, quod Dominus non replicauit de clauibus regni celorum, quum omnibus communiter dixit, Quæcunque alligaueritis, in hoc discernendam relinquens excellentiam Petri super alios. Et rursus ordo ipse, dum primo soli Petro, & deinde communiter aliis loquitur insinuat quod prius Petro, deinde aliis Episcopis autoritas conuenire debebat absoluedi atque ligandi. Ad tertiam, autem, Quod vni dico, omnibus dico, respondetur, quod Dominus non dixit, Quod vni do, omnibus do. (non enim omnibus discipulis dedit apostolatus dignitatem, nec etiam omnibus dedit dignitatem Septuaginta duorum) in proposito autem non est quæstio de Dicere, sed de Dare, Tibi, inquit Dominus, Dabo clauis, &c. Vnde patet extra propositum esse, quod vni dico, omnibus dico, quod de doctrinali dicere ad literam voluit celestis Magister intelligi, vt instructio quam vni impendebat omnibus impensa nuncupetur.

Ad tertium argumentum principale de autoritate Pauli Apostoli dicitur, q decretalis illa nec somniauit vnquam quod sacerdotium sit translatum à Christo in Petrum, quum Petrus non nisi Christi sacerdotij minister sit, & Christi vicarium esse decretales clameat. Vnde nulla culpa est Pontificis si iuristæ malè eam intellexerunt, nisi quis adeo desipiat, vt Pontifici imputet omnes errores doctorum, quia non reprobatur eos. Ad mirationem profectò dignum esset, q in Papam, in decretalem, sensum alienum retorquerent arguentes isti, nisi manifestior lapsus, testimonium eorum studio perhiberet, subdunt enim plusquam octingentorum annorum, Christianos totius Orientis, & Africæ nunquam sub Romano Pont. fuisse. Nam si Chalcedonensem synodum (vnam ex quatuor quas sicut sanctum Euangelium Greg. excipit) perlegissent Patrùmque decreta ac gesta librasent, vidissent contigua omnium ætatum testimonia, primatum Rom. Ecclesie præferentia, falsissimumque esse Africæ Orientisque Christianos Ro. Eccl. subditos non fuisse. Ad quod pro nunc sufficient duo testes ante annos mille ferè, Alter est ex Græcis Cyrillus, scilicet in libro Theflau. vt habes in cathena au. Mat. 16. dicens, Secundum hanc Domini promissionem Ecclesia apostolica Petri, ab omni seductione hæreticæque conuentione manet immacolata, super propositos Episcopos, & super omnes primates Ecclesiarum & populorum in suis pontificibus in fide plenissima & autoritate Petri. Alter ex Latinis, Gregorius scilicet ad Ioannem Episcopum Syracusanum scribens, Constantinopolitanam Ecclesiam, quis eam dubitet sedi apostolicæ esse subiectam, vt habes in Decr. distin. 2. ca. de Constantinopolita. Maguntie die 22. Martij, l. 519.

TRACTATUS TRIGESIMVS PRIMVS. Ad Leonem decimum Pontificem maximum, de septemdecim Responsionibus ad diuersa præcipua obiecta, quæ pro Martini Lutheri assertionibus facere videbantur.

IN XVII. RESPONSIONES TRACTATUS TRIGESIMI PRIMI Summaria.

- De expositione quinque articulorum Lutheri reprobatorum. Primus articulus est. Verum est prouerbum, & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis præstantius, quod summa penitentia est non amplius peccare, & quod optima penitentia est noua vita. Secundus, Nemini remittuntur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quando Presbyter remittit, &c. Tertius, Error illorum magnus est qui vadunt ad communionis sacramentum sub hac conscientia quod sunt confessi, & quod cognoscunt esse sine peccato mortali propter preces & præparatoria præmissa, &c. Quartus, Thesaurus Ecclesie vnde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi & Sanctorum. Quintus, Si Papa cum magna parte Ecclesie haberet hanc vel illam opinionem & non erraret, tamen nec peccatum est, nec hæresis contra sententiam præsertim in re nihil pertinente ad animæ salutem donec alterum per generalis Concilium reprobatur vel approbetur.
- Quid sentiendum de sex propositionibus, in laudè beati Ioseph à quodâ Theologo prædicatis. Prima, quod Ioseph fuit magni meriti, & pater putatiuus Christi, qui Christum ipsum palpaui, & eo familiariter usus est. Secunda, quod Ioseph sanctus fuit verus vir virginis Mariæ. Tertia, quod Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ. Tertia, quod fuit verum matrimonium inter virginem gloriosam & sanctum Ioseph, & non potuit esse nisi per mutuum corporis donationem, qua fuit inter Ioseph & virginem. Quarta, quod Iacob matrimonium fuit præilegitum, quoniam in isto matrimonio Virgo non dedit usum corporis, licet per matrimonium dedit corpus, & c.

- Spiritu sancto, vbi regulariter per contractum matrimonij datur corpus & vsus copule carnalis. Quinta, quod Virgo Maria dando corpus solum Ioseph dedit & sanguinem totius corporis, ex quo sanguine fuit completum corpus Christi. Sexta quod hæc propositio est vera: Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi, id est ex sanguinibus proprijs virginis Mariæ, Ioseph sancto datus per contractum matrimonij fuit formatum corpus Christi.
- An matrimonium contractum à iuuenè, postquam religionem post discretionis annos ingressus est animo mutandi omnino vitam, & intra nouitiatum tamen annum egressus est ad seculari vitam & habitum sit validum.
- An adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente.
- Ad quatuor dubia Primum. An iudicè inquisitus de aliquo crimine, teneatur, & debeat nominare complures si non sunt infamati, & ante correctionem frater nam. Secundum. An si ipse tales nominauerit, possit iudex contra tales procedere ad inquisitionem. Tertium. An iudex sciens defectum aliquis à tribus, vel quatuor non per modum iudicij possit ipsum cogere ad dicendum veritatem. Quartum. An infamatus de aliquo, possit de omnibus inquiri.
- An ijs, qui ex Iudeis originem ducunt, si in nullo culpabiles inueniunt, nec aliter suspecti, nisi ratione originis sunt, possit negari ingressus religionis, & si fuerint nouitij, negari possit professio absque peccato mortali: an sit hoc contra præceptum charitatis.
- An. N. ingressus religionem quandam mendicantium, in quodam illius conuentu regularis vite, cum animo deliberato per seueritatem usque, ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in seruitutem beatae virginis, cui Ecclesia illa dicata est, postquam multos menses ibidem degit, possit ob scelera ibidem impunita ad seculum intra probationis annum redire.
- An is qui in choro sic diuini officij persoluit, quod sui chori versus submissè sibij soli dicit, alterius verò chori versus audit tantummodo satisfaciatur præcepto Ecclesie de persoluendis canonicis horis.
- An tres quasiunculas primam. An vsura soluta ab accipiente sine necessitate pecunie, mutue, sit reddenda illi, qui soluit. Secundum. An pertinaci etiam vsque ad mortem in aliquo veniali, non ex contemptu, sed quia est veniale, sit deneganda absolutio de cæteris peccatis. Tertium. Quomodo intelligatur delictum publicum, vt sine peccato possit reuelari, an quia potest probari, an quia fuit de eo conuictus coram iudice, aut quouis alio modo.
- An possit annua pensio ex beneficio ecclesiastico debita, pro certa summa pecunie semel persoluenda, vendi.
- An Petrus consignans centum florenos apud Paulum mercatorem, vt eis pro parte lucris capitali saluo, assignet v. flo. residuo lucris sibi reseruato licite contrahat, & ad restitutionem illorum in foro animæ non teneatur.
- Ad v. dubia primum. An sit simpliciter de necessitate salutis penitentem confiteri de singulis peccatis numeraliter in eadem specie quando potest ea sigillatim ad memoriam reducere. Secundum. Quando circumstantia loci sacri sit necessario consuetudo. Tertium. An si tam venditor, quam emptor sciat naturam rei & valorem nullum subit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio. Quartum. An principes terrarum per consuetudinem possint sibi licite appropriare & seras. Quintum. An dicti principes possint in a districtè prohibere dictarum ferarum captiorem, vt nullus subditus possit eas capere, quin grauissimè puniatur, etiamsi capiat eas, vt se à damno præseruet, quod inferant in bladis, vel huiusmodi.
- Ad v. dubia, primum. Quomodo stent hæc simul, licet vendere Iudeis res quibus ipsi videntur in suis sacrificijs, & non licet cooperari ad reedificationem synagoga Iudeorum. Secundum. Quomodo stent hæc simul occultissima per accidens subiacent Ecclesia cæsuris, & autor homicidij occultus non est sub iudicio humano, quia persona est occultissima. Tertium. An hæc sibi inuicè repugnent, nullo modo licet inducere ad minus malum etiã paratos, & licet inducere, vt peccent minus. Quartum. Quomodo hæc se cõpantur. Excitantur qui omnino carnaturis tempore ieiunij exhibent carnem, & non licet exhibere vinum volenti omnino se inebriare. Quintum. Quomodo hæc, sicut in alijs iniurijs sufficit restituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumelia, & quando transgressio non est omnino voluntaria, oportet non solum reddere pretium agri, sed aliquid correspondens illi conditioni inuolutarij, sicut semper in restitutionibus faciendum est. Sextum. Cur neq; in textu, neque in Cõmentis totius Secunda secunda, tractatur de famoso murmurationis vitio. Septimum. Quid importet scrupulus conscientie, quo stante licite operamur oppositum.
- Ad quinque dubia. Primum. Cur permittitur simul stare bonitatem substantialem & veniale peccatum. Secundum. Quomodo verificetur, quod non oportet restituere cõ damno in re superioris ordinis, quia ex hoc videtur sequi mulierem, qua ex adulterio suscepit prole, non teneri ad se prodendum, quantumque veri heredes inde damnscentur. Tertium. An hoc sit solidum fudamentum veniendæ malicia alterius semper petere debere aliquid abique peccato prestabile. Quartum. An sicut vorum abstinentia vxoris, sic & votum continentie viri irritari possit, sic vt vxor secura sit atq; tuta. Quintum. An sit mens diuina in q. sentent. distin. 18. quest. 2. ar. 1. quest. 4. quod excommunicatio iniusta priuati suffragijs Ecclesie.
- Ad duo dubia. Primum, quomodo sustinetur, quod votum est de meliori bono, id est bono supererogationis, & quod religio persona veneris vacatè agant contra votum. Secundum. An is qui ad occidendum hominè pergit, quoties interrupta cogitatione inter eundem renouat voluntatè peccandi, toties nouum peccatum committat, an totum sit vnus numerus peccatorum, &c.

ARTICVLVS II.

His proculdubio remitti peccata certum est qui sibi remissa esse credunt presbytero illis remittente.

SECUNDVS Articulus est, nemini remittitur peccata, nisi credat sibi remissa esse, quando presbyter remittit. Obiicitur, Hic articulus synceram videtur continere veritatem, vt potè quæ stabilimèto fidei innitatur.

RESPONDEMVVS, Credere sibi esse remissa peccata absolueute sacerdote, contingit dupliciter, vel quantum est ex parte sacramenti, vel quantum est ex parte ipsius, qui absoluitur. Credere primo modo necessarium est ad remissionem peccatorum, nam hoc credere est actus fidei infusæ, sine qua impossibile est placere Deo. Credere autè secundo modo, non est necessarium ad remissionem peccatorum, quoniam potest poenitens, qui absoluitur, piè dubitare de propria dispositione, an scilicet dignè suscipiat illud sacramentum. Verebar, inquit Iob, omnia opera mea, & Itatæ 14. dicitur, Vniuerse iustitiæ nostræ quasi pannus menstruatus. Et cum hac pia dubitatione, stat quod dignè suscipiat sacramentum absoluitionis, & consequatur remissionem peccatorum, quoniam huiusmodi pia dubitatio non cõtrariatur stabilitamento fidei infusæ, sed firmitati fidei acquisitæ, ad quam cõstat, quod spectat credere de seipso an sit, vel non sit sufficienter dispositus. Sequitur igitur articulum comprobari falsum, ex hoc, quod alicui remittuntur peccata, qui non credit, sed piè dubitat ex parte propriæ dispositionis remissa sibi esse peccata absq; præiudicio stabilitamenti fidei Christianæ, quæ nõ est de hoc obiecto, scilicet mihi esse remissa peccata, sed de hoc, quod est, remissa esse peccata mihi dignè suscipiendi sacramentum poenitentie. Sicut nõ est fides Christiana, quod sub hac hostia est corpus Christi, sed quod sub hac hostia concurrentibus vndique omnibus requisitis necessariò ad sacramentum Eucharistiæ, est corpus Christi. Non cõtinetur igitur hic articulus synceram veritatem, sed meritò reprobandum fuit, vt potè falsus.

ARTICVLVS III.

Vana est illorum fiducia, qui ad communionis sacramentum accedunt putantes se sine peccato mortali accedere cum sint confessi, & cæteris externis actibus dispositi.

TERTIVS est, Error illorum magnus est, qui vadunt ad communionis sacramenta sub hac cõfidentia, quod sunt confessi, & quod agnoscunt esse se sine peccato mortali propter preces & præparatoria præmissa, &c. Obiicitur, Et hic articulus nititur firma fide, & ob id non videtur erroneus, nedum hæreticus.

RESPONDEMVVS, Et si ad sacramentum communionis accedere cum dicta fiducia tanquam iustificatrice magnus error est, contra apostolicam doctrinam dicentem, Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc iustificatus sum, accedere tamen cum eadem conscientia tanquam præseruatrice à peccato indigni accessus ad sacramentum Eucharistiæ nullus est error, sed cõsiliium apostolicum. Docens siquidem idem Apostolus, quo pacto sibi ad dictum sacramentum non indignè accedat, nec ad iudicium sibi manducet & bibat, inquit, Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat & de calice bibat. Vbi manifestat eum qui pbauit seipsum, securè ad sacramentum accipere, ita q non est reus & corporis & sanguinis Domini, nec ad iudicium sibi manducat & bibit. Et quoniam populus Christianus frequenter vtranq; Apostoli doctnam audit, & vt vnusquisque potest de seipso testari, quilibet ante cõmunionis sacramentum probas seipsum contritione, confessione, oratione, &c. vtitur hac fiducia tanquam præseruatrice à peccato indigni accessus, & non tanquam iustificatrice, ideo articulus ille Lutheranus tanquam perniciosus sanctæ fiduciæ Christianæ plebis, & scadalosus, & inimicus apostolicæ doctrinæ reprobatus est.

ARTICVLVS IIII.

Indulgentiarum thesaurus non sunt merita Christi. VARTVS Articulus est, Thesaurus Ecclesie vnde Papa dat indulgentias, non sunt merita Christi, &c.

Obiicitur, In hoc articulo nulla autoritate Lutherus potest conuinci, hoc tamen facere decretum est, & bulla confirmare.

RESPONDEMVVS, Prænotando non vno atque eodem modo, nec æqualiter cõuinci autoritate posse Christianum hominem de ecclesiasticis mysterijs, sed licet quædam plus, quædam minus explicata inueniantur in sacra Scriptura, conuinci tamen omnia autoritate affirmamus. Exempli gratia. Sacramentum Baptismi autoritate conuincitur, quia tam materia, quam forma eius in sacra explicatur Scriptura, sacramentum verò confirmationis, quamuis nec materia, nec forma, nec institutio illius in sacra explicet Scriptura, conuincitur tamen ex autoritate, qua Apostoli imponebant manus, & Ecclesia vitur, & simile est in multis alijs. Proinde si in articulo de thesauro indulgentiarum, Lutherum non possit conuinci autoritate dicitur, quia non ita explicitè sicut Baptismus in sacra habetur Scriptura, verum dicitur, sed deliratur, quærendo æqua-

16 Ad duo dubia primum, Quomodo sit vnus conceptus mentalis entis. Secundum, Quomodo hæc stent simul, analogum nõ absoluitur ab his, quibus analogum dicitur, & ens habet conceptum vnum simplicem, ad quem omnia predicamenta & transcendentia addunt in quem resoluuntur, qui est primo notus.

17 Ad quinque articulos circa emptionem rerum raptarum in bello iniusto. Primus est. An huiusmodi rapta etiam diffidillimè reparabilia, sint iudicanda tanquam habita pro derelictis.

Secundus est. An capta à priuatis possint licite emi post diem seu certum tempus, vt nonnullæ leges admittunt.

Tertius est. An in huiusmodi casibus, in eminentibus scienter tota resolutio sumenda sit ex intentione utilitatis propriæ, vel domini, &c.

Quartus est. An dictum cuiusdam doctoris dicitis sic probabiliter credo, quod totaliter emens paratus reddere vero domino, si cõparuerit, credens tamen quod non comparabit, & consequenter speras pro se habiturum, non peccat quia verisimiliter potest de veri domini voluntate præsumere, sit in conscientia tutum & alius diuulgandum. Quintus est. An emat rectè quis ex pietate calices, & huiusmodi sacra dedignatus, quod manent apud infideles, daturus propria autoritate ea occurrenti Ecclesia habito pretio, & an dominus talium sit censendus omnino ignotus stante notitia regionis, puta Hungaria.

RERTI Apostoli vestigijs inhærentes, parati sumus rationem reddere omni poscenti nos de ea, quæ in nobis est fide. Quibusdam proinde Christi fidelibus viris probis, piè trepidantibus circa quinque articulos in apostolicis literis contra Martinum Lutherum inter reprobatos contentos, opem luminis ferre volentes, aperire intendimus, quare reprobati meritò fuerint subnectendo sigillatim dictos articulos cum dubitantium obiectionibus, prout ad nos delati sunt, & cuiusque rationem reddendo.

RESPONSIO I.

Super quinque Martini Lutheri articulos. Primus Lutheri articulus, Vera penitentia est, non amplius peccare, & nouam prorsus ducere vitam.

RERTIVS igitur articulus est. Verum est prouerbum, & omnium hominum doctrinis de contritione adhuc traditis præstantius, quod summa penitentia est, non amplius peccare, & quod optima penitentia est noua vita.

Obiicitur, in hoc articulo, omnes sancti Patres videtur consentire cum Luthero, & ideo nec error potest esse hic, nec hæresis.

RESPONDEMVVS hunc articulum meritò reprobatum tam secundum illius articuli sensum, quam secundum quod à Luthero prolatus est. Et quidem si ad proprium sensum verborum ipse stetur, falsus comprobatur, nam nec summa, nec optima penitentia est, quia non fit remissio peccatorum, promulgatur enim saluator penitentiam Christianam esse remissionem peccatorum, Luc. vii. Oportet, inquit, prædicari penitentiam in remissionem peccatorum. Hæc autem duo in articulo posita (videlicet, Non amplius peccare, & Noua vita) constat non sufficere ad penitentiam in remissionem peccatorum, quandoquidem exigitur præter hæc & dolor de præterito peccato (Petrus enim post peccatum commissum fleuit amarè) & recursus ad diuinam misericordiam cum publicano, Deus propitijs esto mihi peccatori. Vnde Eccl. 21. dicitur, Fili peccasti, ne adicias iterum, sed pro pristinis deprecare vt dimittantur tibi. Vbi & etiam Augustin. notauit, non sufficit dicere. Nec adicias iterum, sed adiuncta est deprecatio pro pristinis remittendis. Non est igitur summa penitentia, non amplius peccare, nec est optima penitentia, noua vita, quæ dolorem pro peccatis & deprecationem pro pristinis in se nõ claudit. Et videtur q præcipitè daret penitentem hic articulus, nam secundum eundè summè, & optime penitentem auaritiæ si ab auaritiæ actibus cessaret, & liberalè deinceps vitam ageret. Et similiter accederet imperato, si à passionibus intemperatis cessaret, & deinceps continenter viueret, & sic de alijs, hoc enim significat non amplius peccare, & noua vita. Et si hæc summa, optimamque penitentiam constituant, inanis fides nostra tam de necessario fletu peccatorum, quam de recurso ad Deum pro remissione eorundem inuenitur. Meritò igitur secundum ipsius sensum articuli reprobatus est.

Si autem idè spectetur articulus vt à Luthero manauit, reprobatus quoque rationaliter inuenitur, nam huiusmodi prouerbum allatum cõprobatur à viro negante duas partes poenitentie, scilicet cõtritionem & satisfactioem, & ad hoc per huiusmodi prouerbiū tendit vt tam necessitè cõtritionis, quæ præcipue consistit in dolore pro peccatis, quæ satisfactiois tollat, vt patet in libris suis & alijs eius articulis damnatis. Non cõsonat ergo dictus articulus sanctis Patribus tam secundum seipsum, quam vt à Martino manauit, quamuis si in sanctis Patribus huiusmodi sententia inueniretur, piè esset interpretanda, & ad bonum sensum reducenda.

lem certitudinem in omnibus Ecclesie mysteriis. Si autem pie queritur autoritas, qua Lutherus potest de thesauro indulgentiarum conuinci, non est difficile respondere, dicendo conuinci posse Lutherum autoritate sacre quide Scripturę radicaliter, vniuersalis verò Ecclesie implicitę, Romanę aut Ecclesie, & multorum sanctorum doctorum explicite. Ex sacra quide Scriptura habetur thesaurus superfluentium passionum Christi & sanctorum, quatenus satisfactorie sunt. Et quod Christus quide plus patiendo satisfecerit, quam exigit satisfactio omnium illorum, quibus quadoque applicatur passio Christi, & secundum se liquidum est, & ex intentione Iohannis Evangelistę habetur, Ipse est, inquit, ppitiatio pro peccatis nostris, & non pro nostris tantum, sed pro peccatis totius mundi. Constat enim ex eo, q passio Christi quo ad effectum non satisfacit pro peccatis totius mundi, q tota illa satisfactio multitudine, quę potest satisfacere pro his qui pereunt superabundat. De passionibus verò sanctorum q scilicet plus passi sunt multi eorum, quam satisfacere pro propriis debuerit peccatis, testatur Beatus Iob dicens, Vtinā appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quam patior in latera, quasi arena maris hæc grauior appareret. Simile est autē iudiciū de Iob & multis aliis sanctis, præcipue martyribus, qui tot superauerunt tormenta, & Beatissima Virgine, quę quū pro nullo proprio satisfactura esset peccato, sustinuit tamen, iuxta Simeonis verbum, vt suam Christi gladius pertransiret animā, vnde pluriquam martyr iure dicitur. Nec inueniri tantum thesaurum istum ex sacra habemus Scriptura, sed ex eadem quoque habemus thesauri istum ea intentione à Christo & sanctis cõditum, vt Ecclesie vtilitati prodesset, testate hoc Apostolo ad Coloss. quum ait, Adimpleo ea, quę desunt passioni Christi in carne mea pro corpore eius, quod est Ecclesia. Simile est autē iudiciū de Paulo & aliis sanctis plus patientibus, quam satisfacere debeant pro propriis peccatis. Nec huic tam sanctę sententię obuiat alia eiusdē Apostoli sententia, qua ait, Non sunt cõdignę passionibus huius tēporis ad superuenturam gloriam. Nam passionibus sanctorum, quatenus meritorie sunt, & ad præmium respiciunt, sunt proculdubio non condignę, & remuneratū à Deo supra cõdignum, & hoc explicatur quum dicitur quod, non sunt condignę ad gloriam superuenturam. Hædem tamen passiones sanctorum quatenus satisfactorie sunt, sæpè superabundant, quotiescunque scilicet plus patiuntur pro Christo sancti, quam sit pœna debita pro propriis peccatis actualibus. Ex hoc enim ipso, quod ipsi sunt incapaces sunt huiusmodi superabundantium satisfactorum, vt satisfactorie sunt (quia carent peccato, pro quo satisfaciunt) relinquuntur superabundantes, ac per hoc, vt Apostolus promulgauit, pro corpore Christi, quod est Ecclesia, relinquuntur.

¶ Conuinci igitur potest Lutherus ex autoritate sacre Scripturę, & in Ecclesia Dei est thesaurus meritorum Christi & sanctorum, quatenus superabundat satisfactoria fuerunt, & quod hic thesaurus est pro corpore Christi, quod est Ecclesia. Et his adiunxerit, quod vniuersalis Ecclesia probat indulgentias, vt pia matris Ecclesie dona succedentia loco satisfactorie pœnitentię, quę est tertia pars sacramenti pœnitentię, perspicuum fiet, quod indulgentię inueniuntur apud diuinam iustitiam satisfactrices pro pœna actualibus peccatis debita, quã exoluisset apud eandem diuinā iustitiam pœnitentię satisfactio. Ex hac autem vniuersalis Ecclesie approbatione oportet alterum horum fateri, aut q indulgentię ex sola autoritate huiusmodi vim satisfactoriam habent, aut quod ex dicto thesauro fiant. Et primum quidem horum, quoniam tanquã absurdum non admittitur, restat vt ex dicto thesauro indulgentię vim satisfactoriam habeant, quod autoritate sanctę Romanę Ecclesie, omnium Ecclesiarum magistrę, expressum est pluries. Nec desunt autoritates sanctorum, Thomę, Bonauenturę, &c. intelligat ergo eruditus quisque, fallum esse quod nulla potest Lutherus autoritate conuinci de thesauro indulgentiarum.

ARTICVLVS V.

¶ *Papam posse errare, hanc vel illam opinionem habendo, vel ipsum vel cum maior parte Ecclesie, non est hæresis.*

QUINTVS Articulus est, Si Papa cum magna parte Ecclesie haberet hanc, vel illam opinionem, & erraret, tamē nec peccatum est, nec hæresis contra sentire (præsertim in re nihil pertinente ad animę salutem) donec alterum per generale Concilium reprobetur vel approbetur.

¶ Obiicitur, Qui hunc damnarunt articulum, sentiunt Papam esse super Concilium generale, quod nunq vlla bona autoritate Scripturę probari potest, vt aperte declarat Patriarcha Antiochenus in libello de cõparatione Pont. maximi ad sacrosanctū Cõcilium.

¶ *RESPONDEMV*, Falsò creditum ab obiicientibus est damnationem huius articuli procedere ex opinione superioritatis Papæ ad Concilium, nulla siquidem cura huius quæstionis habita, damnatio huius articuli procedit aliunde, ex hoc scilicet, quod summus Põtifex habet autoritatē determinandi quæstiones fidei.

Quam autoritatē in summo residere Pontifice sacri canones clamarunt, Hiero. ad Damasum testatur dicens, Quod si hæc nostra cõfessio apostolatus tui iudicio cõprobatur, quicumque me culpare voluerit, se imperium vel maleuolum, vel etiam nõ catholicum, non me hæreticum cõprobauit. Et Dominus aperuit dicēs Petro, Ego rogavi pro te vt non deficiat fides tua, & tu aliquādo cõuersus cõfirma fratres tuos. Articulus siquidem iste propter latēs venenum in ly, donec alterū per generale Concilium, &c. reprobatus fuit, vt potē dogmatizans, summi Põtificis diffinitiuā in quæstionibus fidei sententiā non ligare sed contra sentire nec peccatum, nec hæresim esse. hoc enim refert ly, donec approbetur, vel reprobetur per Cõcilium generale. Et quoniam magistra reum experientia testatur, multas hæreses damnatas à sede esse apostolica sine generali Concilio, iccirco articulus iste merito reprobatus est.

¶ Hæc sunt pater beatissime, quę inter tot aduersas corporis valetudines obedientię tuę gratia ex prõpto animo sub apostolatū tui censura protuli. Tacitis obiicientib⁹, vt nemine accusato, cuiusq; in pectus liberum habeat veritas aditum. Romæ die 6. Iunii, 1521.

RESPONSIO II.

SUPER QVAEDAM DICTA IN LAV- dem S. Ioseph, ad reuerendissimum Dominum Nicolaum de Flisco S. Romanę Ecclesie Cardinalem.

¶ *Quidam Magister in Theologia in cõmendationē sanctissimi Ioseph & in laude eius, dixit dū sermone haberet ad populū Latino sermone, quæ sequitur.*

¶ *Primo, quod Ioseph fuit magni meriti, & pater putatiuus Christi, qui Christum ipsum palpaui, & eo familiariter vsus est.*

¶ *Secundo, quod Ioseph sanctus fuit verus vir Virginis Marię, iuxta illud, Iacob autem genuit Ioseph virum Marię.*

¶ *Tertio, quod fuit verum matrimonium inter virginem gloriosam & sanctū Ioseph, quod non potuit esse nisi per mutua corporis donationem, qua donatio fuit inter Ioseph & Virginem.*

¶ *Quarto, quod istud matrimonium fuit priuilegiatū: quoniam in isto matrimonio Virgo non dedit vsu corporis licet per contractū matrimonij dederit corpus, edocuit à Spiritu sancto, vbi regulariter per contractū matrimonij datur corpus & vsus copulę carnalis.*

¶ *Quinto, quod Virgo Maria dando corpus suum Ioseph, dedit & sanguinem totius corporis, ex quo sanguine fuit completum corpus Christi.*

¶ *Sexto dixit, quod hæc propositio est vera, Ex sanguinibus Ioseph fuit formatum corpus Christi: quam propositionē ita exposuit, Ex sanguinibus proprijs Virginis Marię, Ioseph sancto datus per contractū matrimonij, fuit formatum corpus Christi.*

REVERENDISSIME Domine protector, vidi schedulam à dominatione vestra reuerendissima mihi transmissā sex distorum à quodam magistro in theologia in cõmendationē sancti Ioseph. Et respõdeo q in tertio, quarto, quinto, & sexto vnum est non perspicacissimè dictum, q a nõ plene discussa est differentia inter copulā cõiugalem & copulā carnalem. Si enim hæc nota fuisset, non dictum esset hic, q verum matrimoniu esse non potuit sine mutua donatione corporis: nam per copulam cõiugalem non donatur corpus coniugi, sed potestas vtendi corpore coniugis, iuxta illud Apostoli primæ ad Corinth. 7. Vir non habet potestatem sui corporis, &c. Vbi nota, q dicitur corporis sui nõ alterius, dicitur & potestas in alio. Non datur ergo corpus quo ad vsu per cõiugale copulam, sed potestas vtendi tantum, sed per copulam carnalem datur corpus quo ad vsu. Et ex hoc fundamento patet, quod minus perspicaciter in quarto dicitur, q regulariter per contractum matrimonij datur coniugis corpus, & vs⁹, & cetera. Cõstat em̄ falsum esse quia nõ p cõtractū absolutè, sed adiuncta consummatione datur corpus & vsus, imò si puella cõtrahat verè matrimoniu animo ingrediendi religionē, si Deus dederit sibi spiritū bonū, verū cõtrahit matrimoniu nec pdit ex hoc virginitatem mentalem: q cõsentire in copulam cõiugalem, nõ est consentire in copulā carnalem, nisi in potentia, quę est conditio diminuens, vt patet. Et propterea Beata Virgo non pdidit virginitatē mentalem ex consensu in copulā cõiugale, nec exposuit se periculo perdendi propter priuilegiū diuine reuelatiõis, sicut modo propter statutum Ecclesie cõcedentis duos menses sponsis ad consummādū matrimoniu: vel ingrediendū religionē, cõtrahentes matrimonium nisi intendat consummare, nec se exponunt periculo perdendi virginitatem, nec perdunt virginitatem mentalem. Ex eodē fundamento patet minus perspicaciter in quinto dicto dictū esse, quod sanguis Beatę Virginis datus est Ioseph, & absurdè dictum in sexto, quod corpus Christi fuit formatum ex sanguinibus Ioseph, quoniam sanguis Beatę Virginis non fuit datus Ioseph, ac per hoc non fuit Ioseph etiam vt datus, vt patet ex dictis. Quamuis habeat & aliam dissonantiam ex hoc, quod sanguis non dicitur alicuius simpliciter, nisi sit ipse vt pars, quę scilicet est, aut fuit pars eius (eo modo, quo sanguis dicitur pars animalis) & non ex eo qd est alicuius possessiue, vt ager, aut seruus,

aut quia potest vt eo, sicut equus conductus. Videtur ergo mihi, quod vltimum dictum sit simpliciter falsum: reliqua verò quo ad supra dicta minus perspicacia, & breuiter quod sententiam teneat, linguam cohibeat, qui hæc dixit. Nihil tamen contra aut præter fidem hic apparet.

RESPONSIO III.

Quantum valeat matrimonium contractum à iuvene post religionis ingressum & egressum

MAGNIFICE Domine salutem, & commendationem. Ad casum mihi propositum, An scilicet matrimonium contractum à iuvene postquam religionem post discretionis annos ingressus est, animo mutandi omnino vitam, & intra nouitiatus tamen annum egressus est ad secularem vitam & habitum, sit validum. Breuiter respondeo, quod absque dubio matrimonium illud est validum, quia vt expressè dicitur in 6. de voto, c. 1. solum votum, vel sacri ordinis, vel professionis tacite vel expressę, dirimit post contractū matrimoniu. Constat autē ex capitulo non solum, de regularibus, libro sexto, quod iste casus distinguitur contra casum professionis tacite, vel expressę per notam distinctionis. Vel, ergo iste casus non habet vim professionis tacite vel expressę, quo ad matrimonium dirimendum. Textus autem in oppositum soluuntur faciliè ad literam, quia capitulum non solum, & in saouere animæ nouiti, & propter ius religionis noluit prohibere fratres ab impeditioe istius, ne redeat ad seculum: cum etiam si votum simplex in seculo de ingressu religionis fecisset, religio contra ipsum agere posset. Capitulum verò beneficium, ibidem (quod tantum ponderatis) non obstat: quia renuntiatio beneficij, quam iste nouitiu ex facto suo præsumitur facere dum manifestat omnino vitam velle mutare, tunc sufficit ad hoc vt beneficij possit alteri: cõferri q tanè nõ sufficit ad professionem tacitam, vel expressam. Ista ergo duo non parificantur, nec æquiparantur in textu. Sed nec quo ad vacationem beneficij hic casus æquiparatur: quia in professione tacita, vel expressa, est vera renuntiatio: hic autem est præsumpta, quare, &c. Bene vale, Caritæ, die 22. Octob. 1505.

RESPONSIO IIII.

De iure petendi debitum matrimonij ab adultero. Ad R. Patrem Fratrem Cherubinum de Florentia diuini verbi concionatorem.

QUAE S T I O proposita est, an adulter ipso facto sit priuatus iure exigendi debitum à coniuge innocente.

Et est ratio dubij diuersa, vt videtur, sententia doctorū. In hac dubitatione præduertenda sunt tria. Primum est, quod non est ambiguitas aliqua nisi in foro conscientię: nam in foro iudiciali constat non esse priuatum adulterantem coniugem. Secundum est, quod etiam in foro conscientię tam quando adulterium vnius publicum est, quã quando occultum est, notum tamen est certitudinaliter innocenti, absolutus est, si vult innocens, à vinculo reddendi debitum: ac per hoc adulter non potest exigere actum matrimonij, quãuis possit petere illum. Exigere siquidem importat coactionem, & est in proposito petere actum matrimonij vt debitum, petere autem nudam petitionem actus significat: petimus enim etiam quæ gratiosè concedenda putamus. Tertium est, quod tota hæc difficultas consistit, quando adulterium commissum latet innocentem coniugem. Et est ratio pro parte affirmatiua: quia statim quod alter coniugum in adulterium declinat, reliquus innocens secundum rem est absolutus à debito reddendo, & solum deficit sibi notitia facti perpetrati, scilicet adulterij. Si nanque sciret factum, constat quod esset absolutus: notitia enim non absoluti, sed factum ipsum ex notitia sua, disponente sic iure naturali & diuino. Naturali quidem propter violationem fidem: diuino autem propter autoritatem Domini, Matth. 5. vbi excipitur fornicationis causa in præcepto de nõ dimittendo vxorem. Pro parte verò negatiua est communis (vt videtur) animi conceptio, scilicet quod adulter occultus post pœnitentiam potest exigere debitum ab innocente, ex hoc nanque arguitur, quod nõ statim innocens coniux fuerat absolutus à debito, ac per hoc nec adulter priuatus iure exigendi. Manifestatur autem hoc sic: Post pœnitentiam occulti adulterij, innocens ia eodem statu est, in quo erat ante pœnitentiam adulterij: quoniam pœnitentia alterius non fecit ipsum de absoluto ligatum. Si ergo post pœnitentiam alterius tenetur secundum rem reddere debitum, etiam ante tenebatur secundum rem: & sic ante pœnitentiam non tenebatur secundum rem. sequitur quod etiam post pœnitentiam illius, non tenetur secundum rem.

His præmissis narrandum est primò, quid appareat veritatis pro altera parte, deinde inuestiganda est causa. Quum coniugium ergo societas quædam sit, ex aliis natura vel voluntate contractis fœderibus, sumere possumus negatiuam partem esse, scilicet, quod non sit statim priuatus, sed priuandus iure exigendi. Inter patrem siquidem, & filium naturale ius est, sic vt si filius patrem etiam occultè offendant, non teneatur pater hæredem illum habere: similiter inter patrem & filium adoptiuum simile ius est: inter socios quoque negotiatores violata ab altero fide reliquus non tenetur. In his tamen omnibus, & similibus apparet, quod licet cuiilibet, qui fidem violauit, vt iuribus societatis illius: filius siquidem tam naturali, quã adoptiuo iure post crimen in patrem grauissimum latens patrem, potest etiam in foro conscientię hæreditatem adire, & similiter connegiator, modo damnatum non intulerit: quia obligaretur ad restitutionem. Quo fit vt adulter occultus, quamuis violati fœderis scus sit, non prohibeatur à matrimonij iure: sed prohibendus: sicut in supradictis similibus priuandus est violator fidei iure illo.

¶ Et quoniam hæc ita esse mihi videntur, ratio reddenda est. Occurrit autem mihi vna communis horum ratio, & est quod pœnẽ illa, quæ in potestate patris, vel iudicis sunt ita constituta, quod iudice vel patre sciencie & eodem modo se habente, vt prius aliquis non punitur, non incurruntur ipso facto: constat autem tales esse pœnas priuationum iurium, de quibus est sermo: ergo. Maiorem propositionem differentia pœnarum clarificat: pœnã nãque ecclesiasticarum censurarum non sunt ita in potestate iudicis, aut patris, vt iudicis, vel patris, vt prius perseverantia excuset contrafacientem ab incurso censura, pœnã autem aliã, siue conuentionales, siue à iure: nisi pater, aut iudex sciens velit non ligant. Minor autem clara est, quia si innocens coniux sciat adulterium alterius, & pater offensam filij, &c. eodem modo se habeat cum eis, vt prius non sunt priuati. Consonat autem hæc ratio specialitati pœnæ consequentis incestum cum consanguineis coniugis: ad huiusmodi enim incestu comitatur ipso facto priuatio iuris exgēdi: nec est in potestate patris non imputare crimen hoc ad hæc pœnam, nec etiam in potestate iudicis, quamuis possit dispensare. Ad adulterium autem simplex priuatio consequens est in potestate patris, scilicet offensæ coniugis, vt patet. Differentia igitur inter vtrūque adulterum est: quod ille sic incestuosus est priuatus ipso facto, iste autem adulter est non priuatus, sed priuandus: alioquin nihil speciale de adulterio sic incestuoso diceretur. Et hæc positio non dissonat fortè ab aliquo doctorum: nã illi qui videntur pro parte affirmatiua, ad hoc tendunt, vt, scilicet adulter priuandus sit ab altero innocente in foro conscientię, quum dicunt, dignus est vt non seruetur fides ei, vel aliquid huiusmodi, alij autem pro parte negatiua volunt, quod non ipso facto sit priuatus & vtrunque est verum.

¶ Ad rationem autem pro parte affirmatiua, negatur quod secundum rem innocens ipso facto sit absolutus: est enim ipso facto habens ius, quo seipsum possit absolueri in foro conscientię, si sibi constaret de facto. Romæ, die 20. Decembris, 1513.

RESPONSIO V.

Ad eundem. De nominandis Complicibus à Reo in aliquo iudicio & de eorum sententia.

TERTIUS tuus frater charissime perfectis, in quibus quædam dubia soluenda mihi proposuisti, respondere distulisti aliquot diebus, occupatus in aliis: verum ne omnino charitati tuę deessem, in hodiernum diem censui eximendum ab aliis.

Ad primum itaque dubium, an iuridicè inquisitus de aliquo crimine, teneatur & debeat nominare complices, si non sunt infamati, & ante correptionem fraternam: & similiter ad secundum: an si ipse tales nominauerit, possit iudex contra tales procedere ad inquisitionem: & eorum rationem (quia consuetudo secularium iudicum habet, quod tormentis complices requirunt, & quod contra nominatos procedunt, in oppositum tamē est ordo fraternę correctionis) & occultum cõplices peccatum. Respondi vnico verbo potest, quod hæc quæstiones decise videntur extra de confessis, cap. cum monasterium. Vbi dicitur, quod secundum vtriusque iuris statuta de se confessis, super aliorum conscientijs interrogari non debent, crimine læsæ maiestatis excepto: & quod si contingat aliquos nominari, tales nominati nulli sunt pœnæ subdendi, si tamen infamia huiusmodi nominati laborant, inducenda est purgatio tribus sui ordinis adiunctis focis. Quia tamen multæ sunt exceptiones ab ista regula, & multi multa dicit: vt diffusè habes à Panor. super dicto capitulo, videtur mihi in primo dubio, quod triplici distinctione vtendum sit in proposito, prima est, si nomen complices est, vel non est circumstantia actus

proprij illius, qui inquiritur. Secunda, si crimen de quò inquiritur, pendet in perniciem publici boni, seu aliorum. Tertia est, si iudex ex solius illius causâ ritu, & meritis procedit aut ex zelo proprij officij. Nam si nomen complices esset circumstantia proprij actus, quam quilibet iudex cognoscens de aliquo actu habeat ex meritis illius causâ etiam iudicare de illius circumstantiis, tunc iudex potest inquirere, & tenetur inquisitus confiteri complicem, sicut quando in foro pœnitentiali pœnitens non potest aliter exprimere peccatum suum nisi nominatò complicem, debet reuelare complicem, puta cum quis cognouit propriam matrem. Constat autem inter circumstantias annumerari, quibus auxiliis aliquis fecit. Difficile tamen apparet accidere casum, in quo nomen complices sit circumstantia proprij actus in foro iudiciali, nisi per accidens: puta quia probabiliter aliunde iudex dubitet, quòd reus fateatur id quòd non commisit, vt cadat forte tormenta, quoniam tunc ex nominatis complicibus cognoscere potest, an verum dicat: sicut ex aliis circumstantiis, puta loci, vel temporis. Sed hoc ex parte iudicis licitum videtur: sed ex parte rei, qui scit se verum dicere, non debet infamia alterius occulti testari culpam suâ, ex quo complices nomen non est actus sui circumstantia, quantum est ex parte ipsius actus perpetrati. Similiter si crimen pendet adhuc in perniciem Reipub. Ecclesiæ, aut aliorum priuatorum: puta, qua sunt multi corruptores fidei, aut conspiratores, aut latrones, aut subuersores aliorum, debet iudex ex officio inquirere, & reus huiusmodi perseverantes in malo pernicioso omnino occultos (de his sermo est) debet reuelare, nisi fortè probabiliter crederet correctione fraterna eos amplius non peccaturos, quòd non factè credendum est de religiosis, præsertim huiusmodi sceleribus irretitis: sed dubitandum potius videtur, quòd fingent se emendare. Et propterea tutius in huiusmodi casibus prælati petenti per se vel alium, & volenti saluare, non perdere oues suas, & curam famæ proximorum solilo habere, vt pastorem decet, complices siue non complices tales eo notos reuelare. Si autem crimen in detrimentum aliorum non pendet, non tenetur reus occultos alios reuelare, sed ordinem fraternæ correctionis præponere. Illud præ oculis est semper habendum, quòd quemadmodum in communi præcepto inquisitionis, si quis scit, &c. subintelligitur seruato ordine: ita cum quis inquiritur in genere de complicibus, subintelligitur secundum iura reuelandis, quia non potest plus prælatus, seu iudex præcipere. Et propterea non peccant prælati, seu iudices de complicibus inquirendo, si intentio infra iuris limites consistit. Et similiter non peccant inquisiti si omnino occultos tacent, aut dicunt se non habere complices aliquos, habendo occultos tantum: quia responsionum verba intelligenda iuxta sensum interrogationum sunt: intentio tamen oportet, quòd sit infra iuris limites.

In secundo autem dubio, si aliunde omnino occultis sunt, qui nominati sunt, non est procedendum contra eos. quoniam talis reuelatio non sufficit ad accusandum, nec ad denuntiandum, nec ad infamandum, seu clamorosè insinuandum: propterea omnis via procedendi, quæ in tribus dictis inchoat, aufertur.

Ad id verò, quod de consuetudine opponi seruari: quia consuetudines patriarum consistunt in facto, ipsi viderint sita est. Non tamen credo ita esse, nisi in quibusdam criminibus exceptis. & hoc propter sequaces Bartoli: & quòd nihilominus aliqua interueniant iudicia contra sic nominatos.

Ad Tertium autem dubium verum iudex sciens defectum alicuius à tribus vel quatuor non per modum iudicij, possit ipsum cogere ad dicendum veritatem, respondeo quòd quæstio hæc decisa est extrà de accus. c. inquisitionis. Vbi expressè dicitur, quòd si non extat infamia, vel clamorosa insinuatio, non debet fieri inquisitio, etiam si duo vel tres iurati dicant se vidisse delinquentem, aut alicui libellum secreto tradant. Vnde patet quòd non potest prælatus cogere talem ad dicendum veritatem.

Ad quartum dubium, vtrum infamatus de aliquo possit de omnibus inquiri: vt tenet Petrus de Palud. in quarto sentent. respondeo quòd non potest inquiri de illis de quibus non laborat ali qua infamia: iuxta dictam decretalem dicentem, Super illis solummodo fieri inquisitio debet, de quibus clamores aliqui præcesserunt: Dictum autem Petri de Palud. (cum bona reuerentia dictum sit) tantum valet, quantum sua ratio, scilicet quia iudicare de occultis non propter peccatum, sed propter peccatorem prohibetur. Hæc enim ratio falsum assumit, quia occulta ex ipsa ratione, qua occulta sunt, ab humano iudicio exempta sunt: & proportionaliter occulta in tali iudicio, seu processu ab illo exempta sunt suapte natura.

Hæc sunt pater venerande, quæ mihi occurrerunt scribenda ad tua dubia: non plus autoritatis habitura sicut nec cætera mea, quam ratio eorum mereatur. Bene vale, & Deus pro me orat, Roma die 5. Nouembris, 1518.

RESPONSIO VI.
De Negando religionis ingressu, & professione Iudæis aliis idoneis ad hæc.
Ad R. Patrem F. Martium de pace, sacre Theologie
Salmaticensem Regentem.

REVERENDE Pater, salue. Humillimis paternitatis vestræ literis perlectis, quibus petiit an illis, qui ex Iudæis originem ducunt, si in nullo culpabiles inveniendi: nec aliter suspècti nisi ratione originis sint, possit negari ingressus religionis: & si fuerint nouitij, negari possit professio absque peccato mortali, an sit hoc contra præceptum charitatis. Respondere, vt par est, volens paucis me absoluiam: eò quòd cum sapiente sit sermo. Actus recipiendi ad religionis statum, vt à prælati ipsarum religionum egreditur, & terminatur ad aliquem indeterminatè, licet habeat rationem debiti (quoniam religiones institutæ sunt non solum propter præsentem, sed etiam futuros) vt tamen terminatur ad hanc vel illam conditionem personarum, vel hanc aut illam personam: caret debiti ratione, nisi necessitas aliqua debiti rationem inducat. Et de persona quidem determinata, patet ex hoc, quòd charitas non arctat ad diligendum seu beneficiandum alicui particulari non aliàs coniuncto, nisi in articulo necessitatis, vt testantur præcepta charitatis tam in corporalibus de cleemosyna, quam in spiritualibus de correptione fraterna. Vnde diuus Thom. in quolibetis dicit, quòd habens de superfluo, non tenetur obuiant pauperi, ac petenti elemosynam dare: quia licet teneatur superfluum elargiri, non tamen dare huic. Et in Secunda Secunda de correptione fraterna dicit, quòd cadit sub præcepto, secundum quòd est necessaria ad fratris emendationem. Constat autem quemlibet idoneum ad religionis statum communiter inuenire alibi gratiam, si ab vna religione refutatur. De conditione verò personarum patet ex hoc, quòd religionis prælati statuto possunt cauere, vt genus aliquod hominum sine eorum culpa ad religionem non admittantur: vt testatur statutum de non recipiendis illegitimè natis. Nec multum refert inter recipere huiusmodi ad habitum, & receptos ignoranter reuicere ante professionem, quoniam non minus libera est religio intra annum probationis: quam nouitius: quum annus probationis in fauorem vtriusque datus sit, nec vlla pollicitatio implicitè fiat magis hinc, quam inde. Constat autem ex sacris canonibus, vt patet extrà de regul. cap. statum nouitium posse liberè intra annum probationis redire ad priorem statum: igitur religio potest nouitium liberè à se excludere. Et confirmatur, quia quemadmodum nouitius si perlectis nouiter censuris in iure latis contra religiosos, & inhabilitatibus mendicantium, quas tamen in seculo præficere potuisset, relicta religione potest ad priorem statum redire. ita religio cognita origine nouitij prius indiscussa potest illum refutare. Quum igitur natio eorum, qui ex Iudæorum genere sunt, conditionem habeat quibusdam minus gratam propter tot eiusmodi publicam apostasiam, in Hispania si religionis alicuius prælati statuto, vel opere eos recuset recipere ad habitum, vel ignorantes receptos nolint ad professionem admittere, nullum ex hoc mortale peccatum ex suo genere incurrunt.

Et quamuis ita esse mihi videatur: irrationabile tamen mihi videtur, perpetuum statutum aut opus huiusmodi refutationis respectu illorum, qui nulla alia suspitionis nota sunt affecti, nisi quòd originem ex Iudæis traxerunt. Tum quia salus nostra ex Iudæis est, ex quibus natus est Christus secundum carnem, & Apostoli & pluriimi patres fidei: & ingrati inuenimur, sui generis filios repellendo. Tum quia occasio daretur Iudæis, vt ad fidem non conuertantur, dum intelligunt conuersorum filios in generatione & generatione repulso à religione. Tum quia religionis status est talis, vbi ipsi potius si in aliquo dubitant solidari in fide, quam alios inficere possunt. Hæc sunt Pater reverende, quæ mihi occurrunt respondenda, in die sancti Matthæi Apostoli, Senis. 1514.

RESPONSIO VII.

De vinculo perseverandi in religione, cum quis hoc proposuerit.

CHARISSIME Fili, quæstioni tuæ ob occurrentis de facto casus necessitatem interpositis aliis respondendum duxi. In casu ergo proposito, cum scilicet N. ingressus est religionem quandam mendicantium, in quodam illius conuentu regularis vitæ, cum animo deliberato perseverandi vsque ad mortem in illa particulari religione, & in illo particulari conuentu in seruitium beatæ Virginis, cui Ecclesia illa dicata est: & postquam multos menses ibidem egit, ob quorundam scelera ibidem impunita, ad seculum intra annum proba-

RESPONSIONES.

vale, & Deum pro me ora, Romæ die 11. Nouembris, 1512.
RESPONSIO VIII.
De modo exoluendi & dicendi horas Canoniarum in choro.
Ad eundem.

VAESTIONITUA frater charissime, an is qui in choro sic diuinum officij persoluit, quòd sui chori versus submissè sibi ipsi soli dicit, alterius verò chori versus audit tantummodo, satis faciat præcepto Ecclesiæ de persolvendis canonicis horis, respòdere eo pacto, pposui, vt quæ diuersi diuersa dicere vidènt, vtriusque partis rationes præsentent, & sic veritas elucescat. Opinio igitur dicentium, quòd in casu proposito satis sit Ecclesiæ, fundatur super hoc, quòd nullus in choro, vel comitatus soluens diuinum officium tenetur dicere totum: sed sufficit medietatem dicere & medietatem audire, secundum alternationem versusum hinc, & inde: vt consuetudo Ecclesiæ testatur: sic autem fit in proposito, quia iste vnus partis versus dicit, & alterius audit: ergo satisfacit. Sed contra istam rationem militat: quia vitur eo quòd est per accidens loco eius, quòd est per se.

Ad cuius euidenciam clarè sciò, quòd præceptum Ecclesiæ est, vt quilibet dicat totum officium, vt patet extrà de celebratione missarum, c. presbyter. Sed quoniam aliquem dicere totum officium contingit dupliciter, scilicet communicando cum alio in officio, & sine communione cum altero: ideo duobus modis satis fit diuino officio: scilicet persoluendo siue alterius communione, & tunc, quia cum alio non communicat, totum solus dicit, & communicando cum altero: & tunc alternando, totum quilibet communicans dicere censetur, dum quilibet communicans in persona communicantis secum dicit id quòd dicit. Vnde in hoc modo dicendi officium, scilicet alternatim, aliquid currat per se scilicet communio dicentium, quo fit, vt quilibet ab altero dictum sit commune alteri: & aliquid per accidens, scilicet, quòd iste partem dicat, & partem audiat. Constat autem, quòd quum aliquis sic partem suam dicit, non vt communem, sed vt propriam, non communicat in ea cum altero: talis autem est dicens partem sui chori sic submissè, quòd sibi soli dicit. Non communicat igitur iste in proposito casu cum altera parte chori: ac per hoc non satisfacit. Et confirmatur: quia etiam in choro dicere partem suam non qualitercunque, sed vt communem, est pars chori. Dato ergo, quòd Ecclesia non præcepisset dicentibus officium cum aliquo, nisi dicere partem suam, adhuc sequitur, quòd iste non satisfacit in proposito: quia non dicit id officij, quòd dicit, vt partem ex quo, id quòd dicit vt partem communis officij sibi & alij, sed vt propriam sibi: quia non communicatur alij per audibilitatem. Et confirmatur: quia si sufficit medium dicere & medium audire, possem medium naturalium officium solus in camera dicere, & deinde audire alium legentem reliquum: quod est ridiculum. Concludendum ergo mihi videtur absque ambiguitate, quòd in casu proposito iste non satisfacit officio. Et hæc intelligenda sunt de toto officio: nam in aliquo particulari versu deficere, nõ est cõtra præceptum. Romæ die 3. Nouembris, 1514.

RESPONSIO IX.

De vsura, & pertinacia venialis, & publico delicto.

REPERTI literis vestris, reuerende pater, inueni tria in illis dubia à me requisita. Primum est, an vsura soluta ab accipiente sine necessitate pecunias mutuo, sit restituenda illi, qui soluit. Et est ratio dubij, quia videtur hic iniustitia esse etiam ex parte dantis. Secundum est, an pertinacia etiam vsque ad mortem in aliquo veniali, non ex contèptu, sed quia est veniale, sit deneganda absolutio de cæteris peccatis. Tertium est, quomodo intelligat delictum publicum, vt sine peccato possit reuelari, an quæ potest pbari, an quæ fuit de eo cõuictus corâ iudice, an quouis alio modo.

Ad quæ prout paternitas vestra exposcit, breuiter respondendo, dicitur, quòd vsura sic soluta proculdubio restituenda est ei, qui soluit: quoniam ex parte dantis non est iniustitia secundum ipsam dationem, sed secundum causam tantum, puta si propter pompas faciendas accepit mutuum sub vsuris, dario enim ipsa secundum se non habet vnde sit illicita. Liquidum quoque est, quòd pertinaci proposito, cum venialium ordinem non transcendat, nec venialia remissionem mortalium impediunt, nec vnum veniale connexionem cum aliis venialibus habeat, impendenda est absolutio cæterorum peccatorum.

Ad id verò, quod tertio quæritur, dicitur quòd per se publicum (quod per accidens verò infinis modis inueniri potest) est, quòd ex se habet, vnde in communem notitiam perueniat. Vnde nõ censendum est publicum aliquid ex hoc, quòd probari potest, cum hoc nõ adhuc habeat, vnde ex se in communem notitiam veniat, quauis hoc habere possit: sed bene constituitur in esse publico ex hoc, quod confessus est iudicialiter, nisi per accidens à iudice inhibeat executioni publicationis. Contingit enim non solum prædicto, sed multis modis humana delicta deuenire ad prædictam publicationem. Opul. Caiet. II 2 uo-

probationis rediit. Scito ex duobus capitibus procedi posse: primo, ex assumpto habitu cum deliberatione perseverandi vsque ad mortem: secundò, ex intentione particulari ad hunc conuentum, frustrata ob inopinatum successum malæ vitæ inuentæ in conuentu illo. Et vt à primo incipiamus, quæstio ista petita fuit ab Innocentio III. vt patet extrà de regul. & trans. ad relig. in c. consult. & ab ipso distincta, & postmodum à Gregor. 9. in cap. statumius, magis explicata.

Est autem eorum sententia, quòd suscipiens religionis habitum volens absolute vitam mutare, ad religionem tenetur. Quod potest bene & malè intelligi. Si enim per voluntatem absolute mutandi vitam intelligatur deliberatum propositum perseverandi vsque ad mortem, & nihil aliud, malè intelligitur: si autem per voluntatem absolute mutandi vitam, intelligatur deliberatum propositum perseverandi vsque ad mortem cum promissione implicita huiusmodi perseverantiæ bene intelligitur. Quod patet dupliciter. Primum ex eo, quòd votum requirit tria: propositum, deliberationem, & submissionem: ita quòd absque promissione nullum est votum. Secundò ex eo, quòd ratio quare talis volens absolute vitam mutare, tenetur etiam ad religionem, expressè assignatur in dicto capitulo: quia ipse renuntiat anno probationis in fauorem suum, sic suscipiendo habitum. Ex hoc enim habetur, quòd voluntas illa est voluntas renuntiantis probationi, & facientis hodie quòd post probationem erit acturus, quòd nihil aliud est quàm promittere perseverantiam vsque ad mortem, quod est vouere religionem. Et si hanc distinctionem vis plenius intelligere, finge in religione duos modos distinctos sensibiliter & notorè omnibus esse regulariter institutos ad ingressum religionis: alterum cum anno probationis, & alterum sine vlla probatione: & finge, rursus duos iuuenes ambos cum proposito deliberato perseverandi vsque ad mortem, ingredi religionem illam, sed alterum per illum modum, cui adiungitur annus probationis, & alterum per reliquum modum, cui nulla adiungitur probatio. Et discernes voluntatem vnus à voluntate alterius in hoc, quòd iste secundum cum deliberatione promissionem imò exhibitionem sui habuit, ille non: & videbis, quòd de primo non verificatur, quòd vult absolute vitam mutare, sed de secundo tantum. Suscipere igitur habitum nouitiorum (siue sola benedictione distinguatur ab habitu professorum, siue aliter) cum deliberato proposito perseverandi vsque ad mortem, ita etiam quòd veller hodie esse finem anni, vt posset tunc profiteri, non obligat hominem ad religionem in particulari, aut in communi: sed liberum relinquit, vt redeat ad seculum. Dixi autem nouitiorum propter suscipientem voluntariè habitum professorum, sciendo quid hoc importat, talis enim factus exhibet seipsum religionis profectum: & quia voluntas conformis est facto suo voluntario, in voluntate non solum est deliberatio, sed promissio ac exhibitio cum renuntiatione probationis. Nihil tamen scrupuli in re hac accidit, si nouitius continuè gesserit habitum veterem benedictum pro altero, etiam si libentius deuotionis causa: quia benedictus creditur, gesserit: quoniam habitus professorum vbi sola benedictio distinguit, penes benedictionem quæ sit propriè professionis tempore, attenditur: vt eo dicto cap. statumius, sumitur.

Et licet hæc ad propositi casus claritatem sufficiant: vt tamen desiderio tuo, an etiam si intercessisset promissio, teneretur respondeo iuxta secundum caput, Scito quòd si simplicis voti promissio comes fuisset, duo consideranda essent. Primum ex parte intentionis, distinguendo inter intentum & attractiuum: quia stat quòd attractiuum alicuius ad particularem religionem & Ecclesiam, sit deuotio ad aliquam figuram beatæ Virginis, & uersatio cum quibusdam religiosis, grata amœnitas loci, & huiusmodi, intentum autem non sit ad hoc limitatum: quum scilicet intendit esse sicut sunt illi religiosi, qui possunt ad arbitrium prælati secundum regularia statuta inde miti ad alios conuentus: hoc enim testatur intentionem non esse limitatam ad hunc conuentum solum. Et si intentio alicuius fuisset limitata ad vnum solum conuentum, euentus ille inuentorum scelerum considerandus est, an sint crimina communia, an paucorum, an cum spe provisionis, an sine spe provisionis. Si enim impudè scelera communitur licet committere, nec spes humano more fit superuenturæ provisionis, non obligatur iste ad obseruandam voti sui legem, quam constat in tali euentu non esse inuentam. Votum enim religionis quasi ad totum portum tendens non debet esse vinculum detentum hominis in tali perenni periculo: scriptum est enim, Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris, &c.

Hæc sunt filii charissime, quæ mihi videntur ad quæstionis tuæ solutionem dicendam erit applicare ad particulare factum, & meliori, vbi opus est, iudicio vtendo, de Nicasia iudicare. Bene

tionem, vt puta si delinquantur in communi hominum presentia, loco, scriptura, & aliis huiusmodi: quibus contingentibus sine de tractionis vitio possunt delicta hęc tanquam publica dici.

¶ Hęc sunt doctissime pater, quę pro responsione occurrunt: quę tu ipse optime inuenire potuisses, si voluisses. Bene vale, & ora Deum pro me: Florentię in S. Marco. 16. Octob. 1509.

RESPONSIO X.

De annua pensionis venditione ex beneficio ecclesiastici debito.

A MANTISSIME Frater, quęstioni tuę an possis annuam pensionem tibi ex quodam beneficio ecclesiastico debitam absque Simonię vitio: certa summa pecunię scilicet persolueda vendere, respondendo dico nullam interuenire in hoc contractu Simonię labem: quia annuę pensionis ab onere temporale est, nihil spiritualitatis habens. Quod ex duobus patet, eo quod solos fructus beneficij ecclesiastici respicit: nam annua pensio non est beneficium ecclesiasticum, proprie loquendo: sed beneficium ex quo tibi annua debetur pensio, illius est qui tibi debet annuam pensionem de fructibus: propter quod solus ipse beneficium hoc habens tenetur ad diuinum officium horarum canonicarum: tu enim ex pensione hac non teneris ad diuinum officium, vt potest non propterea habens aliquod ecclesiasticum beneficium. Ex eo quod potest etiam laicis concedi, sicut & conceduntur eis decimę Ecclesijs debite. Vt enim D. Thom. in Secunda Secundę q. 100. artic. 4. ad tertium dicit, cum concedit Papa decimas Ecclesiarum laicis, non intelligitur concedere ius spirituale decimarum, sed temporalem actionem circa fructus decimarum. Et similiter est dicendum in proposito, quod concessio annuę pensionis non est nisi pure temporalis rei donatio, ac per hoc potest licite pro certa summa pecunię beneficium ab onere pensionis liberari. Nec obstat, qd in bullis pensionis appositum est, p si non annuam soluerit pensionem, beneficium sit tuum ipso facto: quoniam hęc & similia non ad ipsius pensionis naturam, sed ad pœnam non soluentis spectant: iudiciũ autem de contractu non secundum adiunctas accidentes pœnas, sed secundum eorũ naturas attenditur. Et hęc accipere cessante fraude, quam scio in te nõ habere locum. Nam si quis in fraudem Simonię, vnico contextu renuntiat beneficio, reseruat sibi pensionem & extinguit pensionem pro tanta summa, non solum apud Deum (qui venditionem beneficij palliatam inspicit in corde) sed etiam in foro humani iuris ab æquo iudice damnatur: sicut in similibus damnatur cõtractus in fraudem vsurarum. Bene vale, Romę die 16. Februarij, 1518.

RESPONSIO XI.

De recipientium & soluentium pro locatis pecuniis quinque pro centum saluo capitali, ad magistrum Conradum kelun.

S OLICITVDINI tuę pater reuerende deesse nequaquam possum, cum ex foate pietatis illam procedere videro. Quęstionis igitur in qua meum polcis iudicium propterea quod nuper in partibus Germanię est exorta causa, de verbo ad verbum est ille: Vtrum Petrus consignans centum florenos apud Paulum mercatorem, vt ei pro parte lucri capitali saluo assignet per annum quinque florenos, residuo lucri sibi reseruat, licite contrahat, & ad restitutionem illorum in foro animę non teneatur.

¶ Et est ratio dubij: quia iste cõtractus, vt proponitur: est manifeste illicitus, sed vt exponitur, dicitur licitus. Exponitur autem, qd cõtractus iste includit virtualiter tres cõtractus: primõ cõtractũ societatis negotiarię inter Petrũ ponentem centum florenos, & Paulum ponentem industriam: secundo cõtractum assicurationis capitalis inter eosdẽ Paulo assurete Petrum de suo capitali: non enim licet minus Paulo, quã cum cuiusq; alteri assurete Petrum: & propterea ponitur hic capitale saluum, tertio cõtractum venditionis & emptionis lucri sperati inter eosdem, Petro vendente lucrũ speratũ Paulo pro certo pretio, scilicet quinque pro centum. Et iste similiter cõtractus non est minus licitus Petro cum Paulo, quã inter Petrum, & quemcumque tertium: & propterea determinatur hic certum lucrum, scilicet quinque pro centum.

¶ Hic est casus vt proponitur & exponitur. In quo tria dicenda occurrunt: primõ qd cõtractus iste falsõ exponitur: ita qd non est capax istius expositionis: secundo qualiter debent adhię aliq duo cõtractus primo: tertio quid absolute respondendum est quęstioni.

¶ Quo Ad primum declaratur, quod cõtractus iste falsõ exponitur: quia iste cõtractus secundum suam formam manifeste est cõtractus societatis: & si includit alios duos, aut includit eos ex natura sua, aut ex conditionibus appositis. Non ex natura sua: quia cõtractus societatis est cõtractus disparatus ab illis aliis: sunt nanque omnes isti cõtractus velut singulares quędam species non ordinatę sicut numeri aut figurę, nec sicut causa & effectus virtualiter inclusi in causa, vt patet ex hoc quod singuli

seorsum sine alio inueniri possunt: non includit ergo iste societatis cõtractus alios duos ex natura sua. Nec ex conditionibus appositis, quia ista conditio, Saluo capitali non infert cõtractum assicurationis. Probatur, quia cõtractus assicurationis capitalis est cõtractus commutationis: ac per hoc debet fieri dato aliquo honesto pretio pro assicuratione: alioquin commutatio non est: in proposito autem casu nihil omnino datur, aut promittitur à Petro pro assicuratione: non igitur ex illa conditione appositã, scilicet saluo capitali, habetur, cõtractus assicurationis capitalis, vt expositor fingit. Similiter altera conditio, scilicet assignet quinque florenos pro parte lucri, residuo lucri sibi reseruat, non infert cõtractum venditionis & emptionis lucri sperati incerti: quoniam cõtractus venditionis & emptionis lucri sperati incerti est etiam cõtractus commutationis, & debet ita fieri cum Paulo sicut fieret cum tertia persona. Cõstat autem, qd tertia persona non emerit à Petro lucrum speratum ex cõtrahendo hoc modo, scilicet vt ipsa tertia persona nihil in presenti acciperet, sed solum spem habendi lucrum vltra quinque pro centum: & ex ista spem obligaret se ad dandum Petro singulis annis quinque pro centum ex lucro illorum centum. Et circa hoc non oportet aliam probationem asserre: quoniam mercatores ipsi locupletissimi testes sunt, quod quilibet inuiturus hunc cõtractum, pretium aliquod vltra illam spem exigit pro sua obligatione & periculo. Et quia in casu proposito ista certificatio sperati lucri absque pretio aliquo imponitur Paulo, manifeste patet quod non interuenit hic cõtractus emptionis & venditionis sperati lucri, sed solus cõtractus societatis cum illis conditionibus, falsõ ergo exponitur cõtractus iste. hęc de primo.

¶ Quo ad secundum, licet dicti tres cõtractus in veritate in casu posito nec formaliter, nec virtualiter sint: quia tamen fieri possent distincte & seorsum dicti cõtractus cum appositis pretiis dicendum occurrit quomodo licite, vel illicite fieri possunt.

¶ Dupliciter autem cõtractui societatis possunt dicti duo cõtractus coniungi, scilicet ex pacto, & sine pacto. Et siquidem cõtractus societatis habeat hęc pacta annexa, scilicet vt Paulus teneatur assurete capitale, & certificare lucrum sine aliquo pretio, manifesta est iniquitas, nec eger declaratione aliqua: quoniam ex dictis satis patet, quod esset societas hęc leonina. Si verõ cõtractus societatis habeat hęc pacta annexa, scilicet vt Paulus teneatur assurete capitale, & certificare lucrum pro eodem pretio, quo tertia persona assuretaret, & certificaret, adhuc Paulus iniuste aliquantulum grauaretur, quantum est ex ratione iustitię: quoniam cõtractus, societate habente suam equalitatem non debet secundum iustitię rationem superadiungi Paulo hoc grauamen, scilicet quod teneatur assurete capitale & certificare lucrum illo pretio, quo alius faceret quoniam constat, quod ex equalitate societatis ad hoc non tenetur, licet gratiose possit hoc facere, sicut non est licitum ex pacto obligare accipientem mutuo, vt teneatur remutuare: quamuis hoc gratiose possit & debeat facere. Dixi autem secundum iustitię rationem: quia si ex quasi conditio communi pacto hęc in consuetudinem deducta, vt licita essent (sicut pactum de retrodendo introductum communiter est in detestationem fraudis vsurarum) tolerari possent ista pacta ratione huiusmodi consuetudinis, quę tamen non esset introducenda, quia in fauorem est fraudis vsurarum. Aperitur enim per hęc pacta via palliandi vsuras cum damno virorum industriorum, quia hęc pacta subeunt, quia egent pecuniis, vt possint de suis industriis viuere: & minus malum est eis hęc pacta subire, quã cum manifesto interesse inuenire pecuniã eis opportunam.

¶ Sine pacto autem si dicti cõtractus superueniant cõtractui societatis, ita vt cõtractus societatis fiat liberẽ ex omni parte cum debitis conditionibus societatis & sociorum, sed seorsum ac disparate superaddantur isti cõtractus, vt Petrus à cura sollicitudinẽ se exoneret, & à timore fraudis se liberet, dicendum occurrit, quod cõtractus assicurationis capitalis, & cõtractus certificationis lucri ita possunt licite fieri inter Petrum & Paulum socios sicut inter Petrum & tertiam personam possent licite fieri: adhibitis scilicet honestis pretiis secundum iudicium sapientum in illa arte, illo tempore, in illo loco, cum tali persona, & breuiter consideratis in diuidualibus conditionibus, quę scientificẽ determinationi non subiant. Constat nanque quod tali tempore, vel propter talem personam, vel propter talem artem in tali loco vix inueniretur assuretor, aut certificador lucri non solum quinque pro centum, sed nec in minimo. Et propterea non videtur absque vsurarum fraude fieri, si promiscue præsupponatur cum qualibet persona, aut in quolibet artificio lucrum certificandum quinque pro centum, aut capitale saluum. Experientia siquidem testis est multos ex vitio personę, multos ex temporis euentu, &c. deficere. Hęc de secundo.

¶ Quo Ad tertium, satis patet ex dictis, quod absolut loquendo in quęstione casus propofiti, tam vt proponitur quã vt exponitur, iniustum est societatem hanc inire, & Petrum teneri in foro animę, ad restitutionem, si huiusmodi societatem cum Paulo de facto contraxit: quoniam eum iniquẽ grauauit, de facto conditiones vsurarias apponendo capitalis salui, & lucri certi: vt manifestum esse puto ex dictis.

¶ Hęc sunt pater amantissime, quę mihi occurrunt pro solutione quęstionis propofitę. Rogo vt oreis Deum pro me, Romę, die prima Aprilis, 1515.

RESPONSIO XII.

In quinque dubiorum solutiones distributas, ad eundem.

A CCEPI reuerende pater schedulam quinque dubiorum: nescio cuius vini notabilis scrupulosa conscientię petentis à me satis fieri: quum tamen P. V. doctissima optime illi satisfacere potuisset, si mihi hanc sarcinam imponere noluisset. Vt ergo charitati vestrę & illius conscientię non desim, quamuis conualescens, respondere curabo repetente reuersuro latore, responsionem breuem.

Est igitur primum dubium, an sit simpliciter de necessitate salutis poenitentem conteri se singulis peccatis numeraliter in eadem specie, quando potest ea sigillatim ad memoriam reducere. Et est ratio dubij: quia hoc videtur communiter doctores in 4. sentent. sentire. Ad hoc dubium breuiter dicitur, quod licet quidam videantur hoc sentire quantum ad integritatem satisfactionis (ita quod sicut sigillatim in singulis peccatis mortalibus adimpleuit voluntatem suam cõtra Deum, ita si integrẽ satisfacere debet, oportet quod sigillatim toties detestetur crimina sua) si quis tamen diligenter consideret, nec ad contritionem, nec ad confessionem, nec ad satisfactionem exigitur huiusmodi numeralis dearticulatio peccatorum. Et de contritione quidem patet ex veteri testamento (quia in quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor) & ex nouo, quia multis sunt mulieri peccatrici peccata multa, quoniam dilexit mulierem. Impossibile siquidem est, in quacunque hora ingemiscimus, relinquendo peccatorum multitudinem copiosam, omnia dinumerare: & ratio dimissionis peccatorum non detestatio multiplex, sed multa dilectio redditur. Et vtriusque ratio est: quia momentanea contritio virtualiter extendens se ad omnia crimina commissa, sufficit ad salutem, & tanta potest esse quod sufficeret ad omnimodam satisfactionem: vt de Larone creditur. Non minus quidem satisfacit debitor centum quadrantum, si dat vnum aureum valentem centum quadrantes, quam si daret centum quadrates numeraliter. De confessione verõ clarum est, quod vnico verbo potest cõfiteri centum millia peccatorum: nec oportet sigillatim singula numeraliter dicere. De satisfactione autem eadem est ratio, quę de cõtritione dicta est: vnus siquidem opus poenale magnum multis paruis æquiualeat, & tanto melius est quanto maioris est virtutis vnus magnum opus quã multa parua facere: vt patet in Ethicis. Sententia igitur doctorum in quarto verificatur in hoc, quod oportet de singulis, aut formaliter, aut virtualiter, conteri.

Secundum dubium, quando circumstantia loci sacri est necessariõ confitenda secundum doctrinam S. Thom. & secundum veritatem. Ad hoc breuiter dicitur, quod tunc tantum quãdo actus peccati commissus directẽ contrariatur sanctitati loci, id est, ei ad quod sanctificatus est locus, verbi gratia: Locus consecratus est ad sepulturam, vel ad cultum diuinum, & ex consequenti ad libertatem confugentium & depositarum rerum, & huiusmodi: quando fit ergo contra ista, tunc & non aliter venit confitenda circumstantia loci sacri necessariõ.

Tertium dubium est, si tam venditor, quã emptor sciat naturam rei & valorem, an nullum subsit peccatum si res vendatur pro maiori vel minori pretio. Et est ratio dubij, quia scienti & volenti non fit iniuria, & si in casu subsit peccatum, declaratur vnde oritur peccatum illud. Ad hoc breuiter dicitur, quod si res venditur pretio, quod est extra totam latitudinem iusti pretij, nec aliqua hic interuenit donatio (vt præsupponendum est) sine dubio peccatum est. Nec oportet querere aliam originem huius peccati, quã in equalitatem rei ad rem, scilicet pretij ad rem emptam: in hoc enim consistit ipsa iniustitia opposita commutarię iustitię. Occasiones autem peccandi, cum possint esse diuersę & sint per accidens, extra artem relinquuntur. Communiter tamen necessitate compellente id fieri videtur, quę causat inuoluntarium mixtum. Nec est simile, quod pro simili adducitur de puella pauperissima, quę nubit viro seni diuiti non nisi necessitate paupertatis cogente ducta: matrimonium enim non est

contractus in equalitate rei ad rem consistens, sed socialis coniunctio: ad quam per accidens se habent diuitię, & paupertas, & consequenter metus, seu fuga paupertatis, & cetera spectantia ad id. Fit ergo satis iniuria casu positio scienti, & volenti, voluntario mixto.

Quartum dubium est, an principes terrarum per consuetudinem possint sibi licite appropriare feras. Et est ratio dubij: quia autoritate legis naturę, ferę durante earum naturali libertate appropriantur cuilibet occupanti: vt patet institut. de re. diu. s. ferg. Et consuetudo contra naturã ius videtur irrationabilis: & similiter præscriptio ab huiusmodi introducta, non videtur inuare principes.

¶ Ad hoc dicitur, quod quum proprietates rerum ex iure sit positio, & consuetudo ad ea se extendat, quę iuri sub sunt positio, cõsequens est, quod sicut lege positua appropriari possunt alicui ferę, & ita consuetudine potest huiusmodi appropriatio fieri. Et hoc manifestum est in piscibus, dum venduntur in piscandis. Et constat quod populus habens dominium alicuius syluę, possit legem ferre, quod solus rector possit ibi de venari. Nec in hoc præiudicium fit iuri naturę: quoniam de iure naturę non sunt ferę communes, nisi negatiue: hoc est quia nullus eas appropriauit. Cum quo clarẽ stat, quod à superueniente iure legis, vel consuetudinis potest appropriatio fieri, sicut de reliquis. Nec est contra allatam legem, quę loquitur de feris, quę in nullius bonis aliquo iure sunt: dictas enim feras cõsuetudo in bonis principis possit.

Quintum dubium, an dicti principes possint ita districtẽ prohibere dictarum ferarum captionem, vt nullus subditus possit eas capere, quin grauissimẽ puniatur, etiam si capiat eas, vt se à damno præseruet, quod inferunt in bladis vel huiusmodi. Et hinc annectitur aliud, an confessores principum possint eos absoluerẽ si nolunt huiusmodi statuta reuocare.

¶ Ad hoc dicitur, quod licet principes possint huiusmodi venationes prohibere, non tamen possunt prohibere in damnum aliorum: imò tenentur ad restitutionem principis de damnis illatis à suis feris ex hoc, quod non permittunt alios venari: sicut habens bouem corruptam sibi notum, & non prouidens, tenetur de damnis subsequitis. Et ex hoc patet quid debeant facere confessores talium principum: cum enim iniustitia sit peccatum mortale de genere suo, & statutum hoc sit iniustum, non debent ipsos absoluerẽ, nisi desistant à peccato. Bene valete, & pro me orate. Romę, die 2. Maij. 1514.

RESPONSIO XIII.

In quorundam locorum contrafictiorum super commentarium Secunda Secunda explanationes distributa. Ad eundem.

I TERIS tuis, pater venerande, petentibus quędam in commentariis nostris super Secunda Secunde tanquam dubia, seu obscura declarari, distuli hucusque responsionem ob impedimenta imbecillitatis, & occupationum aliarum. Nactus verõ nunc aliquid otii, satisfaciendum charitati tuę duxi, vt nouitiis quibus hęc obscura videntur, magis elucescant: Breuiter tamen, quia res clarę sunt.

Primum igitur dubium propofitum est: quia in quęstione 10. artic. 4. dictum est, quod licet vendere Iudais res, quibus ipsi vtuntur in suis sacrificiis: in quęstione autem 169. artic. 2. ad quartum dictum est non licere cooperari ad reedificationem synagogę Iudæorum.

¶ Facile responderetur, in primo loco sermonem fuisse de his rebus, quę non per se ordinantur ad superstitionem Iudaicam: sed de rebus indifferentibus, quibus tamen ipsi Iudæi abutuntur ad superstitionem suam. In secundo autem loco sermo est de synagoga: quę præsupponitur per se ordinata ad superstitionem Iudaicam. Et propterea eadem vtrõbiq; seruata est sententia, vt patet legenti vtrunque.

Secundum est, in quęstione vndecima articulo quarto, dicitur quod occultissima per accidens subiacent Ecclesię censuris: in quęstione verõ sexagesima nona, articulo primo, dicitur, quod autor homicidii occultus, non est sub iudicio humano: quia persona est occultissima.

¶ Soluitur & hoc facillimẽ, remittendo ad locum secundõ allegatum, vbi expressẽ dicitur, quod occultissimus autor notorii incendii non subest humano iudicio, quõ ad hoc, vt teneatur se prodere: subest tamen humano iudicio, qui potest excommunicari: humano iudicio.

Tertium est: in quęstione septuagesima octaua articulo 4. dicitur, Nullo modo licet inducere ad minus malum etiam pauperem. Opus. Caier. 3 ratos:

ratos: in quaestione autem 85. articulo. 8. in 5. causa duelli, vide- tur dici, quod licet inducere, vt peccent minus.

¶ Solutur hoc dubium declarando differentiam, quam non pe- netrarunt mouentes hoc dubium. Aliud est enim inducere ad to- tum hoc scilicet minus peccandum: & aliud est inducere solum- modo ad ly, minus. Primum nunquam est licitum, & hoc in pri- mo loco dicitur. Secundum est non solum licitum, sed sanctum, imo Angelorum officium, & hoc in secundo loco dictum est. Et hinc fit vt adulterum cetero aliter non valemus retrahere, ad simplicem fornicationem licite prouocemus, non hortando, vt fornicetur, sed si suz vult satisfacere voluptati, aliena non inu- rietur toro. Nec tamen oportet huiusmodi conditionales sem- per exprimere, sed sufficit quandoque eas mente retinere, pro lo- co & tempore vt sapiens iudicabit: hoc enim non est inducere ad malum maius vel minus, sed est secundum rem retrahere a malo maiori. Fitque frequentissima exercitatioe hoc a redimentibus vexationem suam: vt fecerunt illi decem viri apud Hieremiam.

¶ Quartum est: In q. 147. dicitur, Excusatur qui omnino cen- tauris tempore ieiunij exhibet cenam: & doctor sanctus dicit non licere exhibere vinum volenti omnino se inebriare.

¶ Solutur hoc, dicendo, quod exhibet cenam, ministrat homini, non vitio: exhibens autem vinum, ministrat vitio. Quod patet ex differentia inter vacantem cenam & vacantem ebrietati: nam vacans cenam, vacat actui humano: & deformitas vitij, solum- modo se tenet ex parte circumstantie coenantis: puta quia quando non debat, cenat: Vacans autem ebrietati, vacat actui per se de- formis: ebrietas enim praesupponitur per se praua.

¶ Quintum est: In q. 72. art. 3. dicitur, Sicut in aliis iniuriis sufficit restituere, & non oportet petere veniam, ita nec in contumelia in quol. autem, quilla, an in vsura transferatur dominium, contra- rium videtur dici. Vbi habetur, quando translatio non est omni- no voluntaria: oportet non solum reddere pretium agri, sed ali- quid correspondens illi conditioni inuoluntarij: sicut semper in restitutionibus faciendum est.

¶ Solutur hoc: dicendo quod petere veniam dupliciter concur- re potest: vno modo, vt pars restitutionis. Et sic si contingat ad restitutionem honoris oportere veniam petere, ita necessaria est venia peritio, sicut necessarium est quodlibet aliquid requisitum ad integritatem satisfactionis. Et hoc nunquam negatum est: quoniam semper affirmata est integra satisfactio, quae proculdu- bio intelligenda est cum omnibus requisitis ad eius integritatem: ac per hoc cum petitione veniae si ex parte restitutionis honoris exigitur. Alio modo petio veniae concurre, vt res contra resti- tutionem distincta. Et sic dictum est, quod non est necessaria: quoniam sicut in ceteris iniuriis sufficit integram exhibere satis- factionem, & non oportet petere veniam, ita & in contumelia: quia enim petio veniae vltra restitutionem honoris annexam ha- bet submissionem petentis veniam, ad quam submissione non fa- cile quilibet flecti potest, ideo prudentis viri consilio relinquatur si casus accidat, in quo integritas restitutionis honoris debiti contum- eliam passo exigat petitionem veniae.

¶ Sextum dubium est: cur neque in textu, neque in commen- to totius Secunda Secundae tractatur de famoso murmuratio- nis vitio.

¶ Ad quod dicitur, quod murmuratio non est genus aut species alicuius vitij, sed circuit multa vitia, vt imperfectum quid, in mul- tis speciebus vitiorum: & propterea non debuit specialis de mur- muratione fieri tractatus, cum de generibus & speciebus vitio- rum tractatum est. Neque tamen silentio inuoluta est, quoniam murmuratio, vt imperfectum quid sonat in vitijis verborum (puta contumelia, detractioe & suffratione) tractata intelligitur inter imperfectas contumelias, suffrationes & detractioes: & similiter quatenus sonat imperfectum quid in vitijis actionum vel passionum, intus vel extra (vt inobedientiae, impatientiae vel praesumptionis) tractata quoque intelligitur cum imperfecta in- obedientia, impatientia, &c.

¶ Septimum dubium est, quid importat scrupulus conscientiae, quo stante licite operamur oppositum.

¶ Ad hoc quaestum dupliciter videtur ab aliis responderi. Qui- dam enim distinguendum putant quantitatem ambiguitatis: ita quod quum quis scrupulum habet de aliquo actu exercendo (puta an liceat pulsare in die festo, si sic fluctuat, quod plus aut aequè credit esse illicitum) scrupulus est, quo stante non licet sibi pul- sare in die festo: si vero plus credit licitum esse, cum hesitatione tamen liciti, scrupulus (inquitur) est quo stante licitum est illi pulsare in die festo. Quibusdam autem videtur ad rationem li- citae operationis exigi fidem certam excludentem omnem hesi- tationem: alioquin periculo peccandi contra conscientiam expo- neret se operans cum formidine alterius partis. Et apud istos scrupulus, contra quem licet agere, non est hesitatio aliqua de

opposito: sed consistit potius in quadam apparentia.

¶ Mhi autem occurrit dicendum, quod sine scrupulo occurrit ex parte appetitus (vt contingit timetibus peccare in aliquo actu, & nesciunt quare) siue ex parte rationis, vt contingit iis, qui ex aliqua ratione magna, mediocri vel leui fluctuant, distinguere oportet de modo, an huiusmodi hesitatio seu vacillatio sit modo speculatiuo, vel modo practico: hoc est, an dubitet de licito, vel illicito secundum se, vel vt est ratio operis sui hic & nunc. Nam si quis dubitaret, an pulsare in die festo sit licitum vel illicitum, & tamen non dubitaret sibi tunc esse licitum pulsare, iste non pec- caret pulsando, quantumcumque magna esset dubitatio apud eun- dem de actu pulsandi secundum se: an sit licitus vel illicitus, & similiter quantumcumque esset maximus timor de eodem. Et per oppositum si quis esset certissimus de actu pulsandi secundum se: quod est licitus in die festo, & tamen fluctuaret de exercenda nunc a se pulsatione, ita quod ratio applicandi se ad pulsandum cum ambiguitate applicat, illicitè quis pulsaret: intellectus si- quidem speculatiuus nihil dicit de operando. Et si certitudo spe- culatiua exigeretur non solum rudes, qui sola certitudine adhæ- sionis alienae doctrinae sunt contenti, sed doctores aliorum pas- sim periculo se exponerent: eo quod innumera sunt dubia, quo- rum alteram partem sic amplectuntur, vt abique scrupulo ope- rentur, & tamen an veritatem speculatiuè euidenter habeant, non pertinaciter asserunt. Difficile enim, inquit Aristotel. est nos- se se scire: quia difficile est discernere ac scire an ex propriis, &c. sciatur. Et diuersitas ipsa opinionum circa aliquod vnum nata est reddere intellectum speculatiuum nutantem. Non est ergo in hoc quaestio spectandum ad hesitationem magnam vel parvam, ad fidem certam vel incertam, de licito vel illicito absolute, sed ad rationem operandi in singulari. Si enim applicatio ad operan- dum certa est, quidquid tam in ratione, quam in appetitu fluctuet, scrupulus est, quo stante licite oppositum operamur: si autem applicatio ipsa ad opus fluctuat circa rectum vel obliquum mor- is, scrupulus est conscientiae, contra quem illicitè agitur, & obli- quitas moralis incurritur. Ratio autem horum est, quia in pro- posito conscientia non significat scientiam, sed applicationem cognitionis ad opus exercendum: & propterea scrupulus con- scientiae, qui per se opponitur conscientiae in ipsa applicatione consistit, & eadem ratione scrupulus omnis ad ipsam applicatio- nem non se extendens, conscientiae non opponitur. Hinc enim fit, vt vacillatio conscientiae in applicatione consistens deformè red- dat actionem, quoniam sit applicatio modo, quo non debet, de- bet enim potentia rationalis determinari ad vnum, si rectè exire debet in actum, alioquin discrimini exponitur vtriusque oppo- sitioni, si fluctuante illa quis vitetur. Fluctuans enim quantum sapit fluctuationis, tantum sapit in determinationis, ac per hoc indebiti modi operandi. Et hoc ambæ supradictae opiniones fortè intende- bant. Prima enim ad hesitationem intellectus in se videtur re- spexisse: secunda autem de fidei certitudine, vt est ratio operis, intelligenda est. Bene vale, & ora pro me. Romae, die 9. Februa- rij, anno salutis 1521.

RESPONSIO XIII.

In quorundam locorum in Commento Secunda Secundae, sibi inuicem oppugnantium conciliationes distribuit, ad eundem.

R VLSAS, venerande Pater, frequenter me piis dubitatio- nibus, non vt discas, qui alios gloriose doces & verbo & scripto, sed vt explicem potius sensum meum. Vnde cha- ritati tuae satisfacere cupiens propositis quaestionibus breuiter re- spondere curavi.

¶ QVAERIS Ergo primò, cur in commentariis nostris super Secunda Secundae, quaestione trigesima tertia, articulo secundo, responsione ad tertium, & quaestione octuagesima tertia, articulo quinto, in finem permittitur simul stare bonitatem substantialem atque veniale peccatum. Inde nanque confurgere vide- tur, vt iustus in bono quolibet opere ob aliquam accidentem im- perfectionem simul mereatur, & peccet venialiter: vt Luterani nouiter dogmatizant.

¶ Huic quaestio respondetur primò, non esse in cõmentariis no- stris scriptum, vnum atque eundem actum numero esse simul bonum bonitate essentiali & malū venialiter, vt patet intuenti. Nam in primo loco allegato peccatum veniale dicitur omisso: bonitas autè essentialis saluatur in animo seu in virtutis habitu. in secundo quoque loco bonitas ponitur in actu orationis, peccatū autem ve- niale in omissione. Deinde dicitur, ad rem potius spectado quā ad verba, magna est differentia inter has duas cõbinationes, scilicet bonitatem substantialem cum peccato veniali, & meritum cum peccato veniali. Nam prima combinatio frequenter simul concur- rit

rit in eodem numero actuum, dum saepe facimus actum moraliter bo- nos ex suo genere, cum aliqua circumstantia moraliter mala: vt cum quis reddit mutuum, non tamen ea hilaritate qua debet, & sic de aliis. Secunda autem combinatio nunquam simul inuenitur in eodem actu: quoniam nullus peccando meretur vitam aeternam. Est enim tanta vis peccatum veniale, vt tollat ab actu quem afficit meritum aeternae vitae: quamuis non tollat aeternae vitae me- ritum a persona: multi enim sancti viri absque hoc quod perdunt aeternae vitae meritum, peccant venialiter: verum per illos actus qui peccata sunt venialia, non merentur vitam aeternam. Hinc clarè patet, ex hac & sana doctrina non sequi, quod iustus in quolibet suo bono opere peccet. Nā etsi posset in opere aliquo bono: ex genere peccare, in nullo tamen opere meritorio potest peccare.

¶ SECVNDO Quæris ex eisdem commentariis quaestione 62. articulo sexto, circa responsionem ad tertium, vbi dicitur, Non oportet restituere cum damno in re superioris ordinis, &c. quod videtur ex hoc sequi mulie rem, quae ex adulterio suscepit prolem, non teneri ad se proendum, quantumcumque veri haeredes inde damnificetur: quod tamē sententiæ notabiliū virorum refragatur. ¶ Huic obiectioni respondetur, mulierem quae ex adulterio ge- nit, & propterea veri haeredes damnificatur, non teneri ad dam- nificandam se ipsam in fama, vt quantumcumque veri haeredes à damno hereditatis praeseruet. Quoniam quemadmodum, celsa iudiciaria coactione non tenetur homo perdere vitam aut libertatem, vt satisfaciat debito pecuniario, ita nec tenetur mulier huiusmodi perdere famam, aut vitam pro euitando damno alieno in re pecuniaria. Et si hoc aliquibus (vt dicitur) viris notabi- libus graue videtur, mirandum potius mihi videtur de ipsis: cum decretalis de poenitent. & remiss. offic. expressè dicat, mulieri, quae timet viro suo hoc indicare, nō esse denegandum poenitentiam. Constat enim quod certitudo de perdenda fama pensanda est, si- cur timor, &c. cum non solum melius sit nomen bonum, quam di- uitiae multae: sed tolerabilior sit mulieris seruitus, aut mors, quam eius infamia, si communi consanguineorum voto creditur.

¶ TERTIO Quæris ex eisdem comm. quaest. 78. circa art. 4. & nescio quo opusculo nostro: vbi dicitur, vtentem malitia alterius semper petere debere aliquid abique peccato praestabile, si soli- dum est hoc fundamentum. Nam videtur quibusdam hoc non o- portere, ob id quod apud Augustin. licite petitur iuramentum ab eo, qui per falsos Deos iurat: ita quod, si per verum Deum iurare vellet, non admitteret iuramentum: vt proinde petitur inquan- tum per falsos Deos iurat: ergo petitur, quod sine peccato feri nequit: ergo potest etiam peccatum licite peti, dummodo nul- lum agatur praedudicium salutis.

¶ Ad huiusmodi obiecta respondetur, solidissimum esse iactum fundamentum, scilicet nunquam licitum esse petere peccatum, & implicare contradiccionem: petere peccatum, & non agere in pra- iudicium salutis: quoniam ipsum petere peccatum, est peccatum. Quod ex eo patet, quod quidquid licet petere, licet etiam appe- tere: cum petere actus humanus sit ab appetitu rationali, qui vo- luntas est procedens. Sed constat quod non licet appetere pecca- tum alteris quantumcumque parati: scriptum est enim de cha- ritate, quod non gaudet super iniquitate: ergo non licet petere peccatum alterius quantumcumque parati. August. autem, vt pa- tet in epist. ad Publicolam, non dicit Barbari iuramentum, si vel- let iurare per vnum Deum, non esse admittendum: sed vtentem fide Barbari firmata iuramento per falsos Deos non communi- care peccato illius, quo per falsos Deos iurat, sed fidei, id est fide- litati, qua dicta sunt. Vnde petens iuramentum ab idololatra, petit opus sanctum quod ille potest si vult, absque peccato praestare: quia nihil aliud petit nisi fidem iuramento firmatam: quod ille praestare potest, si vult credendo in vnum solum verum Deū & iurando per illum, sed ex sua infidelitate apponit ipse iniquita- tem iurando per falsos Deos. Falsum ergo opponitur, dicendo quod si vellet iurare per verum Deum, iuramentum non admit- teretur, nisi fortè obicientes referant hoc ad irrisoriam iuratio- nem, quasi idololatra non vt iuramento, sed vt vana & superstitio- sa iurandi adinventione, illo vteretur iuramento per Iesum Chri- stum. Iuxta hunc enim sensum, fateor quod non admitteretur, non ex defectu Christianorum, sed ex defectu idololatrarum exhi- bentium hoc non vt iuramentum. Sed ex ista refutatione si acci- deret, non sequitur, ergo petendum esset, vt iurarent per falsos Deos, sed ergo petendum esset, vt iurarent, & non irriderent ve- ram fidem. Et tunc, vt prius dicebatur, non petitur, nisi iuramen- tum: quamuis sciatur, quod iurans iniquitatem apponet iurando per falsos Deos.

¶ QVARTO Quæris ex eisdem commen. q. 88. circa articulo. 8. An sicut votum abstinentiae vxoris, sic & votum continentiae viri irri- tate possit, sic vt vxor secura atque tuta.

¶ Huic quaestioni respondetur, non esse eandem rationem de vxor-

ris voto circa abstinentiam: & circa continentiam quo ad irrita- tionem a viro: quoniam potestas irritandi vota vxoris, spectat ad virum, quatenus gubernator est, & vxor est illi subdita. Circa a- ctus autem continentiae, vir & vxor ad paria censentur: & praeterea non spectat ad potestatem viri irritare votum continentiae vxoris, quod non potuit facere, nisi quantum ad petitionem debiti, se- cundum quam libera est, nec viro subditur.

¶ QVINTO Quæris, an sit mens S. Thom. in 4. sentent. dist. 18. q. 2. artic. 1. q. 4. prout quidam sibi imponunt, quod excommunicatio iniusta priuet suffragiis Ecclesiae, cuius contrarium in quadam q. speciali nostra legisse dicis.

¶ Ad hanc ambiguitatem respondetur, duos esse modos, quibus communia Ecclesiae suffragia participiatur a Christi fidelibus. Primus est per communem Ecclesiae intentionem qua communia suffragia pro Ecclesiae membris communiter fiunt. Secundus est per specialem alicuius fidelis, & praecipue ministri ecclesiastici intentionem, qua communia suffragia diriguntur pro isto parti- culari, vt cum aliquis dicit, vel facit dici Missam pro ista singulari persona. Excommunicatio autem iniusta habet suum effectum in priuando suffragiis Ecclesiae, hoc secundo modo: quia timenda est, non solum ab excommunicato, sed ab alijs: ac per hoc alij prohibentur celebrare specialis intentione pro illo, & pari ratione alia communia suffragia pro illo specialiter agere. Et iuxta hunc sensum intellige diuum Thomam dicentem excommunicatio- nem iniustam habere effectum. Primo autem modo excommuni- catio iniusta non priuat excommunicatum suffragiis Ecclesiae, quia rationabiliter interpretamur communem Ecclesiae inten- tionem in suffragiis communibus esse cõformem diuinae dispen- sationi secundum veritatem, & non secundum apparentiam, aut errorem humanum (descendit enim imitatio militans Ecclesia à caelo) constat autem quod excommunicatio iniusta ex errore humano procedit, ac per hoc suo communi intentione Ecclesiae, qua excommunicati priuatur cõmunibus suffragiis apud Deum, non comprehenditur priuato excommunicatorum iniuste: non enim intendit addere afflictionem afflictis: & quos cogitur, ex hu- mano iudicio, excommunicando priuare vno modo, non propte- rea intendit priuare vtroque modo. Et sic intelligenda sunt quae alibi scripsimus, quod excommunicatio iniusta non priuat com- munitibus Ecclesiae suffragiis.

¶ Hec mihi occurrerunt amantissime pater, ad quaesita tua scriben- da: quae si satisfecerint, gratiae referantur Deo: finaliter, suppleat perpicacia tua. Bene vale, & ora pro me. Romae die 2. Iunii 1522.

RESPONSIO XV.

De natura voti, & vnitatem naturalem peccati, actu exterioris, ad priorem Sancti Miniati.

HARISIME frater, acceptis literis tuis consulentibus me de duobus, considerans solutionem huiusmodi du- biorum multis profuturum, statim respondere inter tot occupationes curavi.

¶ Primum igitur dubium natum ex ratione voti est: Quo modo sustinetur, quod votum est de meliori bono, id est bono supererogationis, & quod religiosae personae venereis vacantes agant contra votum: quando quidem cognoscere non suam, seu alienam secundum se malum est: & abstinere ab huiusmodi, bonum est non supererogationis, sed necessitatis.

¶ Alterum dubium est: An is qui ad occidendum hominem per- git, quoties interrupta cogitatione inter eundem renouat volun- tatem affectumque occidendi, toties nouum peccatum commit- tat, an totum sit vnum numero peccatum, an aliquanta mora, & quanta distinguat haec peccata? Per quid enim, inquis, indiuiduantur voluntatis actus.

¶ Ad primam dubitationem facile dici posset, quod propria quidem voti materia est bonum supererogationis: communis tamen voti materia est etiam bonum necessitatis, non quatenus necessarium, sed quatenus voluntarium est, vnde & Iacob Gen. 28. legi- tur vouisse habiturum se dominum in Deum. Et multi vouerunt se susceptruos Baptisma, seu Christi fidei: vt Gallicanus, & Clo- doueus. Et si quis voueret se non commissurum adulterium, si contrafaceret, non solum adulterij, sed fracti voti reus esset. Vnde religiosae personae non solum abstinentiam a coniugio, sed ab actu venereo vouisse dici possunt: testante hoc animi sermonisque conceptu ac vsu: credimus nanque, & fatemur omnes castitatis votum in omni esse religione. Constat autem quod castitas conti- nentiam non solum a coniugio, sed a ceteris venereis significat: & sic votum castitatis non solum castitatem supererogationis, sed omnem respicere potest & respicit.

¶ Perspicacius autem dici potest, quod quia per votum religionis persona diuino cultui dicatur, ac per hoc fit alterius, Dei scilicet specialiter quo ad abdicationem etiam licitorum venerorum à se, vt cogitatur quæ domini sunt. ideo non solum si coniugem de facto accipiat, sed etiam si ad alterius vxorem accedat, vel quomolibet aliter veneris operam det, sacrilegium committitur: dum persona diuina violatur. Et hoc in suo simili patet. Mulier cum nubat, nihil aliud sibi illicitum coniugali fide reddit, nisi libertatem alterius coniugij, Cognosci enim à quocumque non suo, omnino ei illicitum erat, nupta tamen non solum alterum de facto coniugium contrahit, sed si cuiusque alteri consenserit, adulterij rea est, propter dictam rationem, quia scilicet persona sua iam est alterius. Sicut igitur stat, quod fides coniugij non respiciat ad propriam materiam nisi debitum coniugale huic & non alteri coniugi (alteri enim personæ coniungi omnino illicitum ex se est) & tamen cum quacunque persona alter coniux coeat, adulterium committit, ita stat quod votum religiosi, vt propriam materiam respiciat, abfinitiam à coniugio, & tamen quomolibet religiosus coeat, sacrilegium committit. Et vtrobique (vt dictum est) eadem est ratio: quia vtrobique persona fit alterius quo ad partem generatiuam, ac iniuria semper fit illi alteri, scilicet Deo, vel coniugi. & sic quemadmodum fides coniugalis redundat in omnes actus veneros extra coniugium, sic votum religionis in omnes actus veneros simpliciter.

AD SECUNDAM verò dubitationem dicitur, quod ibi est vnum tantum numero peccatum, tantò grauius, quanto pluries firmatum.

¶ Ad cuius euidentiã non oportet inspicere per quid voluntatis actus indiuiduetur, sed per quid peccatum sit vnum vel plura. Multi enim actus voluntatis sunt vnum numero peccatum: vt patet, cum quis actum intentionis, fruitionis, electionis, &c. & ad delectabile vnum habet. Peccatum autem formaliter, cum deordinationem actus voluntarij importet, vbi est vna numero deordinatio, ibi est vnum numero peccatum. Cum autem aliquis actualiter pergat ad occidendum, constat quod in eo est actualiter voluntarium deordinatum in spem homicidij, ita quod & verum est, quod hic actualiter peccat in spem homicidij, & quod voluntas eius est actualiter peccans tali peccato: alioquin non voluntariè iret ad occidendum. Interrumpendo autem interiores actus circa idem non fit noua deformitas: sed multiplicatur actus voluntarij: ita quod quod prius erat voluntarium imperatum, modò est imperatum & elicatum: sed quotquot multiplicatur, in eandem incidunt deordinationem voluntarij, quam inueniunt augendo illam. Ita quod quemadmodum lumen adueniens diaphano iam illuminato, non constituit aliud lumen, sed cedit in identitatem cum eo quod inuenit, quamuis secundum se constitueret lumen nouum: ita quilibet actus elicitus circa homicidium in pergente ad illud, cedit in identitatem actualiter inuenti voluntarij homicidij, quamuis secundum se constitueret nouum peccatum homicidij: regulare quippe est, quod accidens eiusdem speciei in eodem identificatur inuenit.

¶ Hæc sunt, amantissime frater, quæ mihi circa vestra dubia occurrunt. Superest, vt vnâ cum fratribus tibi creditis ores pro me, & bene valeas. Florentia, die 27. Augusti, 1508.

RESPONSIO XVI.

De conceptu entis ad M. Franciscum Ferrariensem.

MAINTISSIME Pater ex acceptis vestra sollicitudinis literis percepti libellum nostrum de analogia nominum vos perlegisse, duòque dubia de conceptu entis mentem vestram tenere, soluique à me familiariter flagitatis. Ego autem quamprimum compleui expositionem librorum de Anima (cuius fini incumbam, cum vestras recepi) respondere curavi: ne præciario ingenio tuo deessem. Primum igitur dubium fuit ad hominem, in eipsum scilicet: quia in commentariis de ente & essentia, sustineo vnum conceptum mentalem representatiuum entis: & in tract. de Analogia nominum video hoc negare. Secundum autem est ad diuum Thomam, quoniam ego in præfato libello sustineo analogum non absolutum ab his de quibus analogum dicitur, & diuus Thom. in q. de veri. q. 1. art. 1. docet ens habere conceptum vnum simplicem, ad quem omnia prædicamenta & transcendentia addunt, in quem resoluntur, qui est primò notus. Hæc enim inuicem sibi aduersari videntur: quando quidem si ens absolutum non potest à naturis rerum, non erit simplicissimus, nec primò notus, nec in quem vltimò resolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

AD euidentiã horum, & specialiter primi, recolito, quod quidquid est imago alicuius similis alteri: est etiã imago illius alterius quatenus primò assimilatur: ac per hoc omnis conceptus creaturæ est conceptus Dei sicut omnis creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, quod cum vnum proportionabilita-

te vt sic, habeat singula membra similia proportionabiliter, oportet quod habeat etiam vnum conceptum mentalem representatiuum illius vnus proportionabiliter. Nec huius oppositum tenet in tract. de Analogia nominum, sed conceptus iste vnus numero in mente secundum esse subiectiuum, sed vnus analogia secundum esse representatiuum: nec representat vnâ solam naturâ, sed vltra vnâ, quâ determinatè representat (à qua est impressus) representat implicitè cæteras similes illi primò representatæ secundum id, in quo proportionabiliter eis similis est, idè enim est iudicium de similitudine rerum inter se & conceptus mentalis & rerum. Quemadmodum enim ossis natura similis est naturæ spinæ in sustinendo carnes animalium (in quo analogantur) ita conceptus mentalis ossis, vt sustinens carnes, est similis ossi & spinæ: sed ossi determinatè, spinæ autem implicitè, sicut etiam ipsum os non est simile spinæ determinatè, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus quo analogum habet vnâ conceptum mentalem: ac per hoc ens, cum analogum fit, vnâ hoc pacto habet conceptum in mente à rebus impressum. Alter autem modus super ipsius intellectus opere, quo natus est adunata diuidere fundatur: & est tunc conceptus similis vnus numero in mente representatæ analogum quidem determinatè, nullum autem eorum quæ fundant analogiam explicitè. Contingit autem hoc, cum intelligens mentalem conceptum quem paulò antè diximus, expoliat ab illa determinata natura, quam representabat, & loco illius naturæ concipit pronome aliquod referens naturas fundatas analogiã indeterminate, verbi gratia: Si conceptus ossis, est os sustinens carnes: intelligens loco ossis ponat quid, & dicat quod sustinet carnes: tunc enim manifestè representatur analogum explicitè, implicitè autem tantum natura fundatas analogiã. Est autè inter hos duos conceptus: nõ solum dicta ex radicibus differentia: sed etiã quia primus ad quid rei spectat analogi: secundus autè ad id nominis neuter tamen perfectè representat analogum. De quo scilicet perfectò, seu ad quatuor explicitè conceptu analogi interpretadum est, cum à me vel ab alio scriptum inuenitur, quod non potest analogum, vnâ numero mentalem conceptum habere, sed vnum analogia tantum. Et quoniam conceptus mentales sunt imagines rerum representatarum (nisi sint ficti), quemadmodum in mente conceptus ad quatuor analogi non est vnus, sed exigit representationem omnium fundantium analogiam, ita significatum analogi adæquatum & perfectum non potest sic abstrahi, vt obijciatur, representetur aut concipiatur absque fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex conceptus imperfectus repetitur, ita res significata, extra potest obijci dupliciter, imperfectè scilicet, vel in vno explicitè, in quo cætera obijciuntur indeterminate: vel in nullo explicitè, sed omnia implicitè, in solo formalissimo significato explicitè. Nec predicta contrariantur doctrinæ S. Thom. ens enim primò notum ordine generationis est secundum conceptum imperfectum: ordine autem distinctæ cognitionis est secundum conceptum perfectum. Ens quoque habere conceptum simplicissimum, consonat dictis, quoniam cum simplicitas compositioni opponatur, & vnum analogia non fit vnum compositione aliqua non habet ens ex hoc, quod analogum, compositionem admixtam. Et vt exercitatione resolutio monstratur, si substantiam in ens vis resolueret, si in conceptum distinctum entis resolutio queritur, resoluetur in ipsam naturam substantiæ, quatenus esse fundat: quod est simplicissimum, cui & addit ipsa substantia, & addunt transcendentia. Et si in conceptum confusum, quod est, resolues: quod etiam est simplicissimum, cui etiam prædicta addunt. Sed conceptus errandi multus est, quia in resolutione distincta querunt resolueret in vnum analogiam, sicut confluent resoluti in vnum vniuocatione. Ita quod querunt in analogia, quasi vnum numero terminum, sicut in vniuocis: cum tamen terminus in analogia fit vnus proportionabiliter tantum, Ita quod & singula resolutibilia resoluntur in conceptus simplices obiectiuos & mentales, & omnia in conceptum obiectiuum & mentalem, simplicem, & vnum proportionabiliter. Ita quod (vt vnico verbo rem absoluiam) ens esse primò notum, in quod fit omnis resolutio, in quod omnia addunt, per modum analogi interpretandum est: cum quo stare potest, quod ens secundum perfectum adæquatimque conceptum non abstrahit à naturis prædicamentibus: sicut nec aliquod analogum à fundamentibus analogiam. In hoc pendet tota vis claritatis rei huius: vt semper animaduertatur secundum analogorum morem hæc dici.

¶ Plura nunc non mihi occurrunt ad propositum dicenda: sed prolixior fui accuratissimo ingenio tuo: quo ex vnico verbo conceptus cuncta. Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ, die 27. Februarij, 1509.

RESPONSIO XVII.

De rebus in bello iniusto raptis, ad Fratrem Thomam Ragusinum ordinis Prædicatorum.

DILECT

DILECTE Fili pijs precibus tuis satisfacere volens, consideravi in literis tuis questionè distinctâ in quinque articulos circa emptionem raptarum rerum in bello iniusto. Primus est, an huiusmodi rapta etiam difficillimè reparabilia, sint iudicanda tanquã habita pro derelicto. Ad quem responderetur negatiuè: quia nec veri domini (quamuis non possint recuperare res suas) abdicauerunt à se domini illarum: nec ex conditioe rei, loci aut temporis derelicto huiusmodi confurgit, vt in thesauris, & similibus. Distinguentur tamen esse inter rem & re, videmus Romæ: quoniam seræ, vestes, & id genus relicta publicè exposita, Romæ nullum inuenientia dominum, quia nullus scit discernere seras suas ab alienis (quum etiã vendentes lateat cuius fuerint) pro derelictis habentur per accidens & licitè emuntur publicè. Dixi per accidens: quia discernere nemo potest cuius fuerint: & publicè: ac promiscue quilibet emit, quamuis nõ dubiteretur, quod pars direptionis Romanæ fuerint: hæc enim signa derelictionis sunt. Secundus est, an rapta à prælaris, possint licitè emi post diem seu certum tempus: vt nonnullæ leges admittunt. Ad què responderetur negatiuè in foro conscientiæ, quamuis ciuiles leges impunitatem concedant ad euitandas lites. Et ratio illicitæ emptionis in vtroque articulo est, quia emitur res aliena sine consensu veri domini. Tertius est, an in huiusmodi casibus in emetibus scietur tota resolutio sumenda sit ex intentione utilitatis propriæ, vel dominicæ & emetes pro sua totaliter vel principaliter utilitate, sint malæ fidei possessores: emetes autè pro domini principaliter emolumento rectè faciatis pretium, & repetere possint. Ad quem responderetur, quod per se loquendo nulli licet emere rem alienam sine consensu veri domini: & si quis emit, etiã bona fide, tenetur ad restituendum rem emptam, quã habet, vero domino, nec potest pretium solutum petere à vero domino: quia tenetur ad restitutionem nõ ratione iniustæ adeptionis, sed ratione rei alienæ, quæ apud ipsum est. Nec hoc est vertendum in dubio loquendo per se, & propriè. Dico autè propriè: quia magni refert emere vel redimere: nam emere huiusmodi aliena non licet: redimere autè licet: sed redimitis solus, qui vice veri domini redimit occupatâ: ab alijs re illius: vnde non redimit, nisi qui personam veri domini induens, significatus est vero domino, vt rem suam recuperet redemptionis pretio soluto.

Nec solum licet, sed pium est redimere viliori pretio huiusmodi res. Emere autem propriè & per se non licet. Dico autem per se: quia per se accidens potest esse licitum: vt si cognoscam res raptas fuisse consanguinei mei, impotētis redimere & destituti omni spe recuperandi res suas, & præsumens gratum esse consanguineo meo, quod ego fruar rebus sic irrepabilibus, emam illas. Sed eorū, quæ contingunt per accidens, non est certa regula.

¶ Quartus est, an dictū cuiusdã doctõris dicentis sic, probabiliter credo, p totaliter emens paratus reddere vero domino, si comparuerit, credēs tamen quod nõ comparebit: & cõsequenter sperans pro se rem habiturum, nõ peccat: quia verisimiliter potest de veri domini voluntate præsumere, sit in conscientia tutum, & alijs diuulgandum. Ad quem patet ex dictis responsio, scilicet quod nec per se explicitum (quonia ratione rei alienæ tenetur ad restituendum vero domino sine pretio, quãdiu res est apud eum: nec ipsa adeptio caret iniuria, ex eo quod notum emeti est, quod res est aliena) nec per accidens apparet aliquid speciale excusans adaptionem: quoniam communia tantum proponuntur in articulo.

¶ Quintus est, an emat rectè quis ex pietate calices & huiusmodi sacra, dedignatus, quod manent apud infideles, daturis propria autoritate ea occurrenti Ecclesiæ, habito pretio. Et huic adiungitur, an dominus talium sit censendus omnino ignotus, stante notitia regionis puta Vugaria. Ad quam responderetur, quod hoc est vnum per accidens reddens licitam emptionem. Zelus enim Dei humanis omnibus præferendus efficit, vt licitè quis hæc redimat de manibus infidelium redditurus, etiã nõ illi ecclesiæ calices domine: quæ nescitur, attamen Ecclesiæ Christi significando Ecclesiæ cui datur, vt quantum in se est, & publicè & tenear pro Ecclesiæ cuius erat, & est restituito pretio redemptionis. Et quamuis non censenda sit Ecclesia omnino ignota, cuius regio scitur: est tamen maior præsumptionis locus ex hac religioſa causa vni Ecclesiæ de alia quam mihi de consanguineo meo: quoniam vnica domus est vniuersa per orbem sparsa, Christi Ecclesia. Hæc sunt filii charissime, quæ mihi occurrerunt respondenda. Bene vale, & ora pro me. Romæ die 27. Nouembris, 1529.

Primi Tomi opusculorum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis S. Xysti, finis.

TOMVS SECVNDVS OPVSCVLO RV M THOMÆ DE

VIO CAIETANI, CARDINALIS SANCTI XYSTI, CVIVS

sunt tredecim vtilissimi

Tractatus.

- 1 De conceptione beate virginis.
- 2 De Eucharistia sacramento.
- 3 De celebratione missæ.
- 4 De valore orationum dictarum ab audientibus missam in die festo.
- 5 De præcepto elemosinæ.
- 6 De monte pietatis.
- 7 De cambijs.
- 8 De vsura.
- 9 De simonia.
- 10 De vsu spiritualium rerum in peccato mortali.
- 11 De voto.
- 12 De solutione maleficij opera malefici ad hoc parati.
- 13 De spasmo beate Virginis.

TRACTATVS PRIMVS DE conceptione beate Mariæ virginis, ad Leonem decimum pontif. maximum, in quinque capita diuisus.

- 1 De duplici via discernendi ea qua fidei sunt, vel ei aduersantur.
- 2 Quæstio de conceptione, quomodo lo non sit de necessarid credendis.
- 3 Quæ de conceptione sententia fidei aduersetur.
- 4 Sententia tenens beatam Virginem fuisse in originali peccato conceptam, quantum probabilis existat.
- 5 Quantum valeant argumenta qua tenent oppositum.

CAPVT I.

De duplici via discernendi ea qua fidei sunt, vel ei aduersantur.

AVSTVM felixque sit, Leo 10. Pon. Maxime quod de supremo potestatis tue opere prima offerendæ tuæ beatitudini lucubratiunculæ causa sese obtulit. Definitio seoretorum Christianæ fidei, quæ nosse soli Deo natura conuenit, in medium venit, propositum est, vt decernas in Lateranensi synodo, vtrum Deus beatissimam virginem Mariam à peccato originali præseruauerit, an mandauerit. Quocirca duo occurrunt scribenda. Primò, via decernendi ea quæ sunt fidei, modique quibus aliquid huiusmodi credendum decernitur, explicabuntur, deinde iuxta singulos modos per vias ipsas sermonis egressus dirigentur.

¶ Duæ sunt viæ, quibus decerni potest, religioni Christianæ quid credendum sit, altera ordinaria, altera extraordinaria. Ordinaria est diuina reuelatio facta in primis autoribus sacræ Scripturæ cõtena in canonicis libris Bibliæ, traditionibusque Apostolorum in symbolo & alijs, quæ constat ecclesiã per Apostolos suscepisse: vt sacramenta. Reuelatio deinde facta apostolicæ sedi, siue cõ synodo, siue sine synodo. Hæc enim differentia ad solennitatè & congruitatè spectat iudicij apostolici de his quæ sunt fidei, & non ad necessitatem vt vniuersa testatur Ecclesia, Hæreticos indubie tenēs, qui ab apostolica sede damnatâ hæresim sectantur. Reuelatio de muni facta sacris doctõribus, his præcipuè, quorum & vita & doctrina approbata est ab Ecclesia. Sed est inter hæc distantia multa: quoniam reuelationi contentæ in sacra Scriptura, & decretalibus fidei in hæremus tanquã necessarijs: ita quod se hæreticum cõprobat quicumque pertinaciter alicui horum aduersatur. Reuelationi autem factæ sanctis quorum doctrinam Ecclesia suscipit, tanquam probabilius in hæremus: vt diui Augu. Thomæque scripserunt, & magistra rerum experientia continua testatur. Nec refert in sacra

Scriptura & aliis, an aliquid sit reuelatū explicite (vt creatio mundi, incarnatio Verbi Dei, & alia eiusmodi) an implicite vt sunt omnia illa quorum opposita non possunt sustineri cum veritate sacrae Scripturae & aliorum quae certa fide scimus: nisi q̄ ingenio, labore, rōne, & intellectu opus est, vt manifestentur hae quae implicite dicuntur contineri esse necessariū cōnexa illis in quibus cōtineri dicuntur. Quō fit, vt in istiusmodi rebus antequā cōstet quid necessariū cōnexū sit certis & indubitatis fidei traditionibus, vni cuiq; liceat quod rationabilis sibi videtur amplecti, sine pertinacia tamē. Et hinc rōnibus locus dāt ad ea, quae sunt fidei: vt. si afferantur rationes ostendentes cōsona, aut dissona esse fidei, quae in dubiū vertuntur. Propter q̄ oportet oēs rationes ad ea, quae sunt fidei non ex solo naturali lumine, sed ex lumine diuinā reuelationis in praedictis contentā procedere, & in diuinā reuelationem in praedictis contentā resolueri. Et ideo nō ratio, sed diuina reuelatio, nō cuiq; sed praedictis facta est, cui fides nostra innititur: & secundum eā oportet decernere quicquid in fide decernendum est. Extraordinaria verō via, qua potest aliquid decerni in fide, esse, si miraculo, quod verē miraculum esset, Deus attestaretur aliquid ad fidem spectans. Sed hic esset opus cautela magna: tum ex parte operū mirorum: quoniam Angelus Satanæ transfert se in Angelum lucis: & signa & prodigia facere multa potest, quae nos verē miracula à solo Deo factibilia putaremus: vt opera sanitate, & elementorum, & similia. Vnde & Antichristus facturus dicitur tot miracula in oculis hominū, vt si fieri posset, etiā electi fallerentur. Tum ex parte illufionum, vt contingit in praestigis, tum quia signa teste Apostolo 1. ad Cor. 14. & beato Gregorio in homilia 10. data sunt infidelibus, non fidelibus, Ecclesiae verō tanquā fidei, non infideli data est reuelatio prophetica & apostolica. Vnde via signorū est ad Dominum data Marci vlt. propter infideles & ab Ecclesia approbata quo ad fidem personalem, scilicet dicentis se missum à Deo: vt in cap. ex. in iuncto. extra de hære. tamen nisi coram Rom. Ecclesia euidentissimē fieret, verum & indubitatum non mirum, sed miraculū, expressē ad testificandū hoc esse verum, non deberet Romanus Pōtiffex determinare aliquam fidei ambiguitatem ex hac via. Ex ratio est, quia habemus à Deo ordinariā viam decretorum fidei: in tantū vt si Angelus de cælo oppositum huius ordinariæ viæ diceret, non esset ei credendum: vt Apostolus dicit ad Gal. 1. Accedit ad hęc, q̄ miracula quae ab Ecclesia suscipiuntur in canonizationibus Sanctorum, quae tamen maximē autentica sunt, quum humano testimonio innitatur (eorum scilicet qui testatur) non omnino certa sunt: quoniam scriptum est: Omnis homo mendax: licet sint certa more humano, fidei autem Christianae certitudo non humano more certa esse debet, sed infallibile omnino debet habere testimonium: quale nullus homo, sed solus Deus praestare potest. Vnde & Petrus Apostolus caelestis vocis in transfiguratione Domini à se audita proprio testimonio tanquam humano vtens, subiungit. Et habemus firmiorem prophetiam allata est. diuino ergo testimonio, non humano certitudo haberi debet in decernendo iudicialiter res fidei.

Ex dictis autē patet, nō solum decernendi via duplex: sed & modus duplex, quo credendum esse decerni potest. Nā quaedā decernuntur credenda tanquā necessariū credēdā, ita q̄ contrarium sentiens est haereticus, quaedam verō tanquā probabiliter & piē credenda, ita q̄ contrarium sentiens non est haereticus: vt de assumptione beatæ Virginis cum corpore, & sanctificatione eius in vtero matris, & aliis huiusmodi communis Ecclesiae pietas probabiliter credit: Ratio autē quare omnis via tam ordinaria, quā extraordinaria decernēdi ea, quae sunt fidei, sola reuelatio diuina est, in prōptu est: quia scilicet ea quae sunt fidei, lumen humanæ mentis excedunt, & ex solo diuina voluntatis beneplacito dependent istiusmodi singularia. scriptum est autem, quod quae sunt hominis nemo nouit nisi spiritus hominis, & quae sunt Dei, nemo nouit nisi spiritus Dei, & cui voluerit spiritus reuelare. Hęc de primo.

CAPVT III.

Quaestio de conceptione quomodo non sit de necessario credentis.

ICRIS autem viis, incedendo, vt propositū deinde fuit, manifestatur primō, q̄ neutra pars quaestio in dubiū vertitur, est de necessario credēdis. Et ratio est, quia neutra in sacra Scriptura certissime fidei dogmatibus necessariis explicite habetur, & vtraq; pars sustineri potest cū veritate sacrae Scripturae reliquiq; necessariū creditis à Christi fidelibus. Et de parte quidē illa, quae tenet beatā Virgine à peccato originali mūdāta, certū est q̄ fidei consonat, tū quoniam vniuersales propositiones de peccato originali in omnibus purē hominibus, in sacra Scriptura habentur: vt patet ad Ro. 3. & 5. & 2. ad Cor. 5. tum quoniam vniuersali redemptioni Christi in sacra Scriptura traditā consonat, tum quoniam innumeri factorum doctorum & sanctorum multitudo hanc partē explicite tenuit, vt infra patebit. De parte autem alte-

ra credente scilicet beatam Virgine praeseruatā à peccato originali, licet quidam scripserint, quod cōtrariat faciat scripturae & determinationi Ecclesiae, quidā autem quod nō: mihi tamē theologorū minimo distinguendum videtur circa sensum huius opinionis. Nam potest dupliciter intelligi. Primō, vt beata Virgo sit praeseruatā totaliter à peccato originali, ita q̄ vix exēpta ab omnibus ad dictum peccatū spectantibus. Secūdō, vt beata Virgo sit praeseruatā à sola macula peccati originalis per infusionem gratiae personalem. Est autem inter istos duos sensus maior distantia, quā inter caelum & terrā. Nam cū anima alicuius hominis qui generatur, incurrit originale peccatum, non solum macula originalis peccati contrahitur, sed in primo instāti, in quo anima rationalis creādo infunditur, & infundendo creatur: prius secundum naturā ordinē caro seu materia, cui anima infunditur, est infecta, vt potest genita ex commixtione vtriusque parentis, & propterea anima, quae infunditur illi carni: contrahit maculā in seipsa originalis peccati: quia infunditur carni infectae: neque solum maculā ex carnis infectione cōtrahit persona in vtero genita, sed multa alia, scilicet reatum clausae cæli ianuæ, fomitem peccati, & pœnā mortis temporalis: ita q̄ infecta caro, cui infunditur anima est, in qua fundatur ratio nō potētē contrahendi originale peccatū, sed ratio cōtractū in propria persona debitis, quod cōtrahatur, in anima rationali sua peccatū originale, & secundum maculā, & secundum reatum pœnarū spiritualis & temporalis, imō est talis carnis infectio peccati originalis in initio inexistēs in persona, quae tunc simul concipitur, & cōcepta est. Quocirca positio dicens beatam Virgine praeseruatā totaliter à peccato originali dicit ipsam nō cōtraxisse carnē suā infectā: ac per hoc nō solum sine macula peccati cōceptā & reatibus & fomite: sed etiam sine debito in propria persona habēdi hęc. Positio verō dicens beatam praeseruatam solū à macula peccati originalis, & iis quae à macula sunt inseparabilia (vt est reatus aeternae pœnae damni) nō negat beatam virgine carnē habuisse infectam: ac per hoc in propria persona debitu cōtrahendi maculam originalis peccati, & quo ad maculam, & quo ad reatus omnes, & fomitem: sed praeseruate Dei gratia, nō redūdauit in animam illius macula peccati originalis, licet redūdauit & fomes, ligatus tamen per gratiā & reatus clausae ianuæ vitæ aeternae, & mortis tēporalis: quia hęc pœna. s. mortis, erat naturae ex parte carnis: illa. s. clausae ianuæ erat naturae ex parte temporis: quia scilicet Christus adhuc non aperuerat per suam mortem ianuam paradisi clausas per originale peccatum: & similiter fomes ex parte carnis se tenet.

CAPVT III.

Quenam de conceptione sententia fidei aduersetur.

INTER has igitur opiniones hęc mihi videtur quo ad fidē differentia, quod positio dicens beatam Virgine esse praeseruatā à peccato originali & reatibus &c. est contraria fidei catholicae: quoniam repugnat his, quae in sacra Scriptura & aliis documentis fidei certis & necessariis continentur. Oportet namq; de beata Virgine firmiter credere, quod Christus est mortuus pro ipsa, & quod ipsa est mortua morte peccati: qm̄ in sacra Scriptura habetur ista cōditionalis, Si Christus est mortuus pro omnibus, omnes mortui sunt, vt patet secūdē ad Cor. 5. c. Cōstat enim q̄ omnis cōditionalis vera est necessaria: & q̄ à destructione cōsequētis ad destructionē antecedētis valet argumētum. Formata ergo ratione clarē apparebit, Scripturā esse falsam, & fidem nostrā procedendo sic: Si Christus mortuus est pro omnibus, omnes mortui sunt, sed per istam positionem. Nō omnes mortui sunt, quia beata Virgo nō est mortua morte peccati: ergo Christus nō est mortuus pro omnibus: q̄ est manifesta haereticis. Non potest hic locus glossari, quod Omnes, distribuat generaliter, & quod patitur exceptionem, & similia: quoniam constat quod in hanc propositionem illud signum, Omnes distribuit pro omnibus sine vlla exceptione: quoniam haereticum constat esse, dicentem Christū non esse mortuum pro omnibus sine vlla exceptione. Nec etiam potest negari, quin de morte peccati sit sermo in cōsequenti: vnde August. in 6. contra Italianam, tractans hęc verba Apostoli, cōcludendo dicit hęc verba. Consequens ergo esse voluit vt omnes intelligantur mortui, si pro omnibus mortuus est. Quia ergo non in corpore, restat vt in peccato mortuus esse omnes, pro quibus mortuus est Christus, nemo neget, nemo dubitet, nisi qui se negat, aut dubitat esse Christianū. Hęc ille. Vnde cum opinio illa neget beatam Virgine mortuam morte peccati, ac per hoc Christum non mortuū esse pro ipsa, sustineri iudicio meo non potest. Et ne longius protrahatur hoc, oportet summarie ante oculos habere, quod ista quinque propositiones sunt omnino confitentē, scilicet: Christus mortuus est pro beata Virgine: beata Virgo est aliquo modo mortua morte peccati: beata Virgo est recōciliata Deo per Christum: beata virgo est redempta per mortem Christi, beata virgo etiam post sanctificationem sui nō nisi per Christi mortem aditum habuit paradisi apertū. Quibus additū alia aut per

per se notā (scilicet q̄ omnis reconciliatus fuit inimicus, & quod beata Virgo mortua est morte tēporali) aut determinatē per Ecclesiam, scilicet omnis homo redēptus à Christo fuit verē captiuus, & mors est pœna peccati originalis. Primā enim harū refert Aug. ad Opātā de origine animae à Papa Zozimo decretā, dicens. In epistola Zozimi sic legitur: Nullus, nisi qui peccati seruus est, liber efficitur: nec redēptus dici potest, nisi qui verē per peccatum fuit antē captiuus, sicut scriptū est, Si vos filius liberauerit, verē liberi eritis. Et subdit. In his verbis Apostolicae sedis tam antiqua atque fundata certa & clara est fides catholica, vt nefas sit de illa dubitare Christiano. Hęc ille. Secundam verō, scilicet q̄ mors est pœna peccati originalis, constat decretam esse à Concilio Mileuitano: vt patet de cons. dist. 4. cap. placuit. Vnde patet q̄ distinctio illa de redēptione praeseruatia, vel liberatua, quo ad homines reprobatā est, per Rom. Ecclesiae determinationē: quamuis sanctus Ber. super canticis sermone 22. illā vlturauerit quo ad Angelos. Sunt & alia vniuersales propositiones certae & indubitatae, s. per vnū hominem peccatū transit in omnes, & per peccatū mors, ad Ro. 5. & omnes in Adā peccauerūt, ad Ro. 3. Et quisquis hominē aliquē esse putat cui necessaria nō fuerit remissio peccatorum, excepto vno Mediatore, cōtrarius est sacrae Scripturae, inquit Aug. in lib. de perfectio- nē iustitiae. Et solus Christus habuit similitudinē carnis peccati. Et alia huiusmodi, quae aut nullo modo, aut vix possunt saluari ab huiusmodi opinione, si tamē opinio nominanda est, quum videatur manifestus error in fide. vnde Sixtus 4. in extrauagari, graue nimis. de hac positione nō se impeditur, sed solum de praeseruatione beatæ Virginis à macula peccati originalis: vt expressē patet legenti illā. Damna ergo videtur specialiter positio, quae assereret beatam Virgine totaliter praeseruatā à peccato originali, vt scilicet nihil eius incurreret: quamuis neminē adhuc sciam hoc tenuisse.

In secundo autē sensu intellecta opinio de praeseruatione beatæ Virginis, scilicet quod praeseruatā est à macula peccati originalis, & nō ab infectione carnis, ac per hoc nec à debito in propria persona illius maculae, nec à fomite & pœnis, non est contraria sacrae Scripturae, nec determinationi Ecclesiae, nec aliquibus necessariis creditis, quoniam beata Virgo praeseruatā est speciali praeseruatione gratiae à macula originalis peccati, & habens cetera quae diximus, nō est extra latitudinē mortuorum inimicorū, indulgentiū remissionem peccatorū, captiuorū, habentium carnē peccati, obnoxiorū morti & clausurę cæli. Et cōsequenter nō est extra latitudinē eorū pro quibus Christus mortuus est, recōciliatorū, liberatorū, redemptorū, mundatorū, introductorū deniq; per Christi mortē in vitā aeternā animae & corporis. Et in prōptu ratio est: quia ex eo q̄ habuit carnē infectā cum fomite ligato & reatibus, egebat futuro remedio per incarnationē & mortē Iesu Christi exhibendo. Et ex eo quod in propria persona habuit debitu contrahendi maculā originalis peccati imo initium, vnde redundare in animā suā debebat originalis peccati macula, gratia illa quae praeseruetō sanctificauit eam, ligatō etiā fomitem habuit rationē gratiae mundatiuae, reconciliatiuae, redēptiuae, &c. Liberās nāq; animā à macula nō actualiter habita, sed ex propria carne tunc debita, & in eadem carne tunc initiata, non extra latitudinē liberantiū à peccato, mundatiū à sorte, redimentiū à captiuitate. Neq; enim vno modo tantū quodlibet horū dicitur: sed latitudinē habet. Dicitur nāq; captiuus non solum qui totaliter in captiuitatē est redactus, sed qui cōcepit in sui aliqua parte duci in captiuitatē & obnoxius est captiuitati. Et similiter dicitur mors peccati, nō solum ipsa actualis mors, sed debitu & initium in propria persona habendi illā. Et similiter dicitur à peccato originali mūdatus, nō solum qui à contracta actuali macula mūdatus est: sed qui à macula quidem in debito & initio in propria persona fundato, & reliquis tot quasi partibus peccati originalis actualiter cōtractis mūdatus est: & sic de aliis. Nec pœnet quisquam de mea hanc phantasia nē proferre: sed videat diuum Tho. in Prima secundae, quæst. 81. art. 3. (vbi inter alia tradat etiā illud ad Rom. 5. Per vnū hominem peccatum transit in omnes, & per peccatū mors) sustinentē q̄ per mortem sufficit intelligere debitu, seu reatum in propria persona mortis, quāuis nunquam actualiter aliquis moreretur. Ex quo habetur, quod cū Apostolus duo simul dicat, scilicet quod in omnes peruenit peccatū & mors, sicut secundū scilicet mors sufficit saluatur, exponendū mortē vel in actu vel in debito in propria persona, ita & primum scilicet peccatum, saluatur exponendo peccatum in actu, vel in debito in propria persona. Dixi autem toties in propria persona: quoniam si debitu aut initiu peccati originalis non ponitur proprium illius qui concipitur, sed cōmune, iam non saluaretur: quod illa persona esset mortua, redempta, recōciliata, &c. Nec esset formalis differentia inter errorē Iuliani contra quē scribit August. ponenti per gratiam redēptionis Christi filios Christianorū praeseruos à peccato originali, quod habeant in debito cōmuni: sed esset materialis differentia, quia ille gratiā praeseruationis cōmunem Christianorū

filii posuisset, hic autē poneretur propria vni. Saluatur quoq; manifestē in hac positione singularis prerogatiua Iesu Christi, quod solus cōceptus est sanctus, & non in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati: nō solum ea ratione, quia ipse ex vi, seu natura suae conceptionis, quae natiuitas in vtero vocatur, sanctus nascebatur (iuxta verbū Gabrielis ad beatam Virgine, Quod ex te nascetur, sanctū) sed etiā quia beata Virgo cōcepta est cū carne infecta, sed cū anima sancta ex gratia impedire redundantiā infectae carnis in maculam animae. Saluantur & omnes vniuersales propositiones in Scriptura & Ecclesiae determinationibus vt facili puto apparere exercitatis ingenii ex dictis. Nec obstat dictis si obiciatur quod reatus & fomes dicti consequuntur infectā carnē mediante macula in anima: ac per hoc si macula nō est subsecuta, nec ista sunt secuta, imo videt q̄ sine macula incurfu, iniuste anima rea remaneat, quū pœnā istē propriae culpae originalis tamen sint pœnā. Hoc, inq; nō obstat: quia mediatio maculae, licet sit ordinaria, nō tamē est sic necessaria, vt impediat macula oporteat impedire esse cōsecutionem aliorum: sufficit enim, quod omnium horum cōmuniis radix, scilicet infecta caro, sit in instanti illo, quo anima infunditur infectae carni. Nec est inuitum quod habentū culpam in proprio debito & initio, actualis culpae incurfu impediatur & reatus pœnarum naturae remaneant: quoniam extra propriam culpam originale omnino non est qui in proprio debito & initio illā habet. Et quoniam in hoc sensu praedicatur hodie beata Virgo praeseruatā à peccato originali ab his qui dicunt ipsam sine originali peccato conceptā (ita quod per peccatum originale intelligunt maculam peccati originalis: vt patet ex praedicta macula, seu extrauaganti Xysti quarti edita in fauorē huius opinionis de praeseruatione à macula originalis peccati: & ex studio Scoti in 3. sen. di. 3. q. 1. ad hoc tendentis, vt à culpa, offensa inimicitiaque animam beatæ Virginis in conceptione praeseruet: à qua pueri nunc per Baptismū, & olim per circumcisionem liberi sunt effecti. Et ex defensionibus Francisci de Maironis in 3. sen. di. 3. q. 2. in quibus conatur saluare sanctitatem formaliter, cuius sola est anima susceptiua in beatæ Virginis cōceptione praeseruantē peccatū originale) idcirco, quum de duabus opinionibus de conceptione beatæ Virginis erit reliquus sermo, an mūdāta, an praeseruatā fuerit ab originali peccato, de ipsa macula originalis peccati intelligendus est. Quocirca cōtendēdū sunt praedicatorum linguarū, scriptorūque manus in hac quaestione: & neutra debet damnare partē vt erroneam, vt fidei, vt sacrae Scripturae, aut Ecclesiae determinationi contrariam: sed sobriē scribere & loqui debent, & nō plus sapere, quam oportet, iuxta apostolicā sedis praeseruatā à Xysto quarto editum.

CAPVT III.

Sententia tenens beatam Virgine fuisse in originali peccato conceptam, quam probabilis existat.

Quum igitur neutra pars sit necessariū credenda oportet videre, an altera an vtraq; sit probabilis. Quod enim pars illa quae tenet beatā Virgine esse à peccato originali mūdāta, probabilis sit, ex eo patet q̄ tot sācti doctores, & tot illustres doctores in Theologia, & in iure canonico, q̄ scripserunt, hanc partē nō in cōmuni, sed in singulari nominatū de beatissima Virgine Maria loquētes docuerūt. Et ne fingere videar, nominatim sanctos in suis locis afferre celsū, ita vt eorū nō solum nomina & loca, i quibus hęc scripserūt, sed verba afferat. Occurrunt ergo quindecim sancti.

Sanctus August. super Psal. 34. dicit, Adam est mortuus propter peccatum, Maria ex Adam mortua est propter peccatum; caro autem Domini ex Maria mortua est propter delenda peccata. Et in libro secundo de Baptismo paruulorum dicit, Solus ille homo factus manens Deus peccatum nullum vnquam habuit, nec sumpsit carnem peccati, quamuis de materna carne peccati. Et in li. 10. super Genesim ad literam dicit, Corpus Christi quamuis ex carne feminae assumptum sit. quae de illa carnis peccati propagatione concepta fuerat: tamen quia non sic in ea conceptum fuit, quomodo fuerat illa cōcepta, ideo ipsum non fuit caro peccati, sed similitudo carnis peccati. Sanctus Ambrosius super, Beati immaculati, dicit, Venit Dominus Iesus, & in carne, quae peccato in matre fuerat obnoxia, militiam virtutis exercuit.

Sanctus Ioannes Chrysostomus super Matthæum dicit, Quamuis Christus non esset peccator, naturam tamen humanam de peccatrice suscepit.

Sanctus Eusebius Emisenus episcopus in secundo sermone Natiuitatis Domini, qui incipit. Nostis charissimi, ait: A peccati originali nexu nullus immunis extitit, nec etiā ipsa genitrix Red.

Sanctus Remigius super Psalmum, Deus Deus meus respice, dicit, Beata Virgo Maria fuit ab omni macula peccati mūdāta, ita vt ea conciperetur sine peccato homo Christus Iesus.

Sanctus Maximus in sermone de Assumptione beatæ Virginis dicit, Beata Virgo gloriosa fuit in vtero matris sanctificata ab omni contagione originalis culpae antequam nasceretur, & per Spi-

Spiritu sanctum mundata, Sanctus Beda in homilia super missus est, (& habetur in glossa ordinaria) dicit, Spiritus sanctus superueniens in virginem mentem eius ab omni vitiis forde castificauit, & ab omni actu concupiscentiae carnalis cor eius temperauit atque mundauit.

Sanctus Anselmus in lib. Cur Deus homo, ca. 16. dicit, Licet ipsa Christi conceptio munda sit, Virgo tamen ipsa vnde assumpta est, in iniquitatibus concepta est, & in peccatis concepta cum mater eius.

Sanctus Bernar. in Epistola ad Lugd. dicit, Beata virgo post conceptum in vtero iam existens sanctificationem accepisse creditur, quae excluso peccato sancta fecerit natiuitate, non conceptionem.

Sanctus Erardus Episcopus & martyr in sermone natiuitatis beatæ Virginis dicit, O felix puella, quæ concepta in peccato purificatur ab omni peccato, & filium concipit sine peccato.

Sanctus Antonius de Padua ordinis Minorum in sermone de natiuitate beatæ Virginis dicit, Beata virgo fuit in vtero matris à peccato per gratiam sanctificata, & sine peccato nata.

Sanctus Thomas de Aquino in tertia parte, quaestione 27. articulo 2. dicit, Beata virgo Maria, quia fuit concepta ex commixtione parentum, originale peccatum contraxit.

Sanctus Bonaventura ordinis Minorum in 3. sent. dist. 3. quaest. 1. arg. 2. dicit dicendum est quod beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & quod eius sanctificatio subsequuta est peccati originali contractionem. Hic modus dicendi est communior, & ratio nabilior & securior. Communior, quia ferè omnes id tenent. Ratio nabilior quia esse naturæ præcedit esse gratiæ, &c. Securius quia magis consonat fidei pietati, & sanctorum autoritati, &c.

Sanctus Bernardinus ordinis Minorum in sermone suorum opere tertio incipiente, Ignis à facie eius exarsit, in tractatu de beata Virgine, sermone quarto, incipiente, Sicut sol oriens mundo, dicit, Tertia fuit sanctificatio maternalis, & ista remouet culpam originalem, confert gratiam, & remouet pronitatem ad peccandum tam mortaliter, quam venialiter, & hæc fuit in Virgine matre.

Sanctus Vincentius confessor in sermone de conceptione Virginis dicit, Beata virgo Maria fuit in originali peccato concepta, sed, eadem die & hora statim post animationem fuit per sanctificationem à peccato contracto mundata.

Præter dictos autem sanctos multitudo magna antiquorum doctorum conuenit dicens in individuo beatam Virginem conceptam in peccato originali, quorum dicta aut in fonte, aut in libris domini Ioannis de Turre Cremata, & magistri Vincentij de Castro nouo, de conceptione Beatæ Virginis compilatis, vnde sumpta sunt inuicem qui liber potest.

Hi sancti atque doctores probabilem valde reddunt fidem credentium, beatam Virginem in originali peccato conceptam.

Et quia autoritates istæ, non de humano genere, aut Christianis in comuni, sed de beata Virgine in individuo expressa loquuntur, ideo glossa illa, quæ Sæctorum autoritates intelligenda, dicuntur de lege communi, & non de privilegio singulari, locum hic nullum habere, tunc quia glossa huiusmodi de lege communi, aut privilegio locum habere potest, quando est sermo in comuni, seu vniuersali (propter quod non attuli vniuersales propositiones Sæctorum soli Christum à peccato originali excipientem) sed quando est sermo de aliquo singulari in individuo nominato, locum non habet glossa, quæ intelligatur de lege communi nisi hoc (scilicet sermone esse, quantum est ex lege communi) specificetur, vel ex ignorantia, aut malevolentia, aut distimulatione hoc procedat, quæ omnia longe à Sæctis, & eorum autoritatibus allatis esse constat. Tum quia ex eo quod sancti doctores beatam Virginem in particulari explicant, subiacere legi communi in conceptione cum peccato originali, & excipiunt ipsam beatam Virginem à communi lege aliorum in duratione peccati originali (quia dicunt ipsam ex privilegio sanctificatam in vtero) constat quod sancti & doctores antiqui beatæ Virginis privilegia seruatam nullum de præferentione eius à macula originali peccati privilegium admiserunt.

Excludunt quoque dictæ autoritates glossam aliam, scilicet de facto, vel ex debitis, vel (& in idem redit) quantum est ex se, vel ex causa extrinseca. Quasi sancti intenderint quod beata virgo incurrit peccatum originale non de facto, sed de debito: hoc est quia debuit contrahere originale maculam, sed non contraxit de facto, similiter quod quantum est ex se, beata Virgo contraxisset peccatum originale: sed de facto non contraxit ex causa extrinseca, Deo, si præferuente per suam gratiam. Hanc, inquam, glossam excludunt, tum quia ly de debito, & ly quantum est ex se, est cõditio secundum quid aut diminuens: quoniam habens aliquid quantum est ex se, vel de debito non habet illud simpliciter & absolute, sed si solum ex debito habet, secundum quid habet: & si solum quantum est ex se habet, non habet illud, sed oppositum illius. Sancti autem & doctores dicunt quod beata Virgo habuit peccatum originale sine ulla conditione secundum quid, aut diminutione, ac per hoc simpliciter & absolute. Tum quia non deerant vocabula sanctis & doctoribus,

quibus debitum originalis peccati in beata Virgine, & non peccatum ipsum explicarent. Tum quia petendum est ab iis, si verba ista, beata Virgo fuit concepta in peccato originali, & similia, non explicant quod ipsa de facto contraxit originale peccatum, quibus verbis vti debebant sancti & doctores ad hoc explicandum. In his namque explicatur persona beatæ Virginis nominatim, vt subiectum originalis peccati: explicatur tempus conceptionis, explicatur originale peccatum, explicatur factum per ly concepta, est, contraxit & similia: quid vltra debuit apponi? Et si ista hic non significant, consequens est, vt dicentes oppositum, scilicet beatam Virginem non esse conceptam in peccato originali, non significant hoc quod dictum. Fatuæ ergo atque temerariæ sunt huiusmodi non extorsiones, sed corruptiones autoritatum, locutionumque Latinarum.

Repellunt etiam dictæ aut oritates glossam de conceptione ante infusionem animæ, vel in ipso instanti infusionis animæ, quasi Sancti & doctores intendunt, quod beata Virgo fuit concepta in peccato originali, quo ad conceptionem ante infusionem animæ, & non quo ad conceptionem in infusione animæ. Tum quoniam sancti & doctores ita loquuntur de conceptione beatæ Virginis in peccato originali, sicut de conceptione aliorum hominum per commixtionem seminum genitorum: constat autem quod sermo semper est de conceptu in infusione animæ, ergo. Tum quoniam ante infusionem animæ non habet locum peccati originale: quoniam sine anima rationali non inuenitur culpa originalis. Tum quoniam loquuntur de beata Virgine, constat autem quod ante infusionem animæ non erat beata Virgo. Restat ergo, vt sola illa stultitia, per glossam Sæctorum & antiquorum doctorum admisione digna sit, scilicet si Sancti & prius doctores nunc essent, dicerent oppositum. Hanc ergo glossam ita veram putauerim, quemadmodum verum puto, quod si Christus nunc in terris conuersaretur, mutaret doctrinam fidei suæ vt conformaret se populis, &c. Stant igitur solidæ allatæ Sæctorum & doctorum autoritates ad sustinendum beatam Virginem conceptam esse in peccato originali: & propterea rationabilem probabilèque esse partem illam constat.

CAPVT V.

Quantum valeant argumenta tenentia beatam Virginem ab originali peccato fuisse præseruatam.

TERIVS autem partis (scilicet quod beata Virgo præseruata est de specialissima gratia à macula peccati originali) probabilitas asseritur ex nouem, ex autoritate doctorum multorum, ex determinatione synodi, ex cultu ecclesiastico, ex indulgentia concessa, ex communitate sequacium, ex scan dalo piarum aurium, ex pietate opinionis, ex reuelationibus nouis, ex miraculis. Quæ sigillatim examinanda sunt pro veritatis honore.

DOCTORUS tenentes beatam Virginem esse præseruatam sunt numero infiniti, si ad modernos spectamus. Paulò ante tamen aliqui, licet pauci fuerunt: vt Scotus, Franciscus de Maironis Et beatæ Brigida reuelatum dicitur beatam Virginem præseruatam esse ab originali peccato.

Sed hæc probabilitas valde exigua est: tum quia est contra tot Sanctos, & nullus est inter istos Sanctus. Sanctæ autem Brigidæ è regione ponitur sancta Catharina de Senis, quæ dixit sibi reuelatum esse oppositum: vt refert Archiepiscopus Florentinus in prima parte Summæ suæ titulo 7. cap. secundo, circa finem.

Et maiori fide digna videtur sancta Catherina, quia canonizata est sicut ceteri sancti; sancta vero Brigida canonizata est tempore schismatis, quo nullus habebatur certus & indubitatus Papa, à Bonifacio in sua obedientia nono. Tum quia in iis, quæ sunt fidei, magis sentiendum est cum antiquis, quam cum modernis. Tum quia ipse Scotus, qui primus doctor, aut inter primos introducit hanc opinionem, imet hanc opinionem sequi. Nam in 3. sent. dist. 3. quaestione 1. post tractatus de conceptione Virginis cum peccato aut sine peccato originali opiniones dicit, Quod autem horum factum sit, Deus nouit: si autoritati Ecclesiæ, vel autoritati Scripturæ non repugnet, videtur probabile quod excellentius est arbitrare Mariæ.

Quod autem noui sint omnes doctores, hanc opinionem tenentes patet ex eo, quod Magister sentent. de Sæctorum testimonio in re hac dicit in 3. dist. 3. Sanè dici potest, & credi oportet iuxta Sæctorum attestations conuenientiam, ipsam (scilicet carnem Christi) prius peccato fuisse obnoxiam sicut & reliqua virginis caro: sed sancti Spiritus operatione ita mundatâ, vt ab omni peccati contagione immunis vniueretur verbo. Hæc ille. Et sanctus Bonaventura in 3. sent. dist. 1. q. 1. loquens de autoritate sanctorum dicit, Nullus autem inuenitur dixisse de iis, quos vidimus & audiuimus auribus nostris beatam virginem fuisse ab originali peccato immunem in sui conceptione. Et Adam angelicus in 3. sent. d. 3. dicit, Si credendum est dictis Sæctorum, tenendum est beatam Virginem fuisse conceptam in peccato originali: & nullus Sæctorum inuenitur dixisse contra-

rum, Hæc ille. Et ipse Franciscus de Maironis, in 3. dist. 3. q. 2. art. 4. dicit, quod non obstat quod B. Virgo fuerit præseruata à peccato originali, propter dicta tamè Sæctorum possumus dicere quod aliquo modo peccatum originale contraxit. In quibus verbis ipsemet ostendit, quod dicta Sæctorum cogit ad constituendum peccatum originale in beata Virgine. ipse enim labor istorum ad glossandum dicta Sæctorum testatur, quod sancti cõtraria suæ opinionis sonant. Quamuis vanus sit eorum labor, nisi ad autoritates Sæctorum, quæ in cõmuni de humani generis originali peccato loquuntur, referatur. Illæ namque quæ de originali peccato in beata virgine in individuo contracto loquuntur, glossari nequeunt: vt patet ex dictis. Propterea non est mirum, si nullus Sanctus, nullus illustris doctor antiquus pro hac parte asseratur nisi fortè à falsariis. Vnde autoritates quorundam Sæctorum (S. Augustini quum de peccatis agit de Maria propter honorem Domini, nolo habere quaestione. Et Anselmi, dicitur, vt mater Domini ea puritate niteret: &c. Et S. Tho. in primo sent. Immunis fuit ab omni peccato, &c. & si quæ sunt similes quæ pro hac opinione afferuntur) licet scolastica disputatione non sint indigna: à iudicio tamè veritatis procul esse debent: quoniam non dictis facillè veras glossas & expositiones rationabiles habentibus extorqueri debet hæc singularis veritas: sed debet afferri autoritates Sæctorum & antiquorum non in genere, sed in specie peccati originali maculâ negatæ à beata Virgine, non tempore conceptionis Iesu Christi, sed tempore conceptionis propriæ: vt nos fecimus pro opposita opinione, præmittendo communia. Constat nihilominus allatos tres Sanctos expressè docuisse beatam Virginem cum peccato originali conceptam: vt patet ex allegatis.

DETERMINASSE quoque dicitur Basiliæ. synodum in sessione 36. pro hac opinione in hæc verba, Nos diligenter inspectis autoritatibus & rationibus, &c. doctrinam illam asserentem gloriosam Virginem præseruatam & operante diuini numinis gratia singulari nunquam actualiter subiactam originali peccato tanquam piam & consonam cultui ecclesiastico, fidei catholice, rectæ rationi & sacra Scripturæ ab omnibus catholicis approbandam fore tenendam & amplectendam diffinimus & declaramus, nulli quæ de cætero licitum esse in contrarium prædicare seu docere, Hæc ibi. Anno Domini 1439. 15. Cal. Octobris.

Sed isthæc determinatio multo minus prodest quam prima: tum quoniam congregatio illa Basiliæ, tunc temporis non erat synodus, nec Cõcilium, sed erat schismatica, vt pote scissa à capite Ecclesiæ Eugenio quarto: vt patet ex ordine sessionum: nam in 24. sessione, 7. Cal. Iulij deposuerunt de facto Eugenium. Et post in sessione 36. 16. Cal. Octobris sequentis determinarunt de conceptione. Vnde hinc non nisi synagoga Satanae autoritas afferri potest: quod licet etiã ipsa verba allata contraria dictis Sæctorum, vt in supra allegatis patet manifestent, vniuersalis tamè Ecclesiæ adorans runc & post cõtinuè vsq; hodie dictum Eugenium & Nicolauum quintum eligens ac suscipiens superstite antipapa Basiliensi cõciliabulo Amadeo locupletior testis sit. Quo circa allegare Basiliensem synodum pro tempore illo, quo fuit schismatica, perinde est ac si allegaretur Pisanum nuperimè contra Iulium secundum celebratum cõciliabulum: quod vidimus omnes, & manibus tetigim' fuisse schismaticum. Tunc quoniam dicto cõciliabulo è regione opponitur verum ac venerandum Concilium ex Ferraria in Florentiã translatum Græcorum & Latinorum sub prædicto Eugenio quarto: vbi inter dogmata fidei tradidit hæc verba, Firmiter credit, profitetur, & docet sacrosancta Romana Ecclesia, neminè vnquam ex viro sceminæque conceptum à diaboli dominatu fuisse liberatum, nisi per fidem Mediatoris Dei & hominū Iesu Christi domini nostri: qui sine peccato conceptus, natus, & mortuus, humani generis peccata delèdo, solus sua morte prostrauit, & regni cœlestis introitum, quod primus homo peccato proprio cum omni sua successione perdidit, reseruauit. Hæc tibi. Quæ pro rãto indudta sunt, vt appareat, quod illo tempore, quo res in quaest. erat, vniuersalis Ecclesia solum Christum exceptit ab originali peccato: quod non erat dicendum, si beata quoque Virgo excipienda esset.

ECCLESIASTICVS deinde cultus asseritur, quod iam per omnes ferè Ecclesias Latinas festum conceptionis non sanctificationis celebratur: insinuando per hoc, quod non sanctificata est à peccato originali: sed concepta est sine illo beatissima Virgo.

Sed hæc probabilitas dupliciter deficit. Primò quia, multæ Ecclesiæ sunt per orbem diffusæ celebrantes in illo die sanctificationem non cõceptionem. Et in hoc Ecclesia vnūquenq; in suo sensu abudare permittit. Secundo, quia constat quod à quibuscunque catholicis celebratur hoc festum, celebratur ratione sanctificationis beatæ Virginis in vtero matris: siue illa sanctificatio fuerit præueniens, & quasi præoccurrens peccati originali actuali incursum, vt opinio ista dicit: siue fuerit mundans ab originali peccato iam contracto, vt altera dicit opinio. Quocirca omnes conueniunt in sanctificatione iuxta illud, Tu solus sanctus, Mariâ sanctificans. Licet differant in

effectu sanctificationis an scilicet præseruauerit, an mūdauerit à macula. Et propterea rationabiliter ab omnibus deberet celebrari dies cõceptionis sub nomine sanctificationis, vt nomē cõsonaret rei.

INDVLTENTIA verò concessa nihil confert huic opinioni sicut nec festi celebratio: quia ad honorem beatæ Virginis ob gratiã propriæ sanctificationis in vtero fectur, relinquendo ambiguum an præseruans à macula, an mundans fuerit gratia illa, vt dictum est.

Quod autem iam communis facta sit hodie ista opinio (ita vt omnes ferè catholici Latine Ecclesiæ arbitrentur obsequium se præstare Deo in huiusmodi sequela opinionis) ex eo reddit opinio nem probabile: quia probabile est quod multus videtur. Sed probabilitas hæc vulgarè autoritatem non excedit: & eisdem contraponitur, quod probabile in veritate est, quod videtur sapientibus: qui vt patet ex supradictis, contrariam secuti sunt opinionem. Vilius autem probabile in apparentia non in veritate cõstituit.

Quia scandalosa deinde dicitur opposita opinio & piarum aurium offensiuã à multis etiã vniuersitatibus Theologorum, probabilis redditur ista opinio. Sed quoniam vniuersitates contra tot Sæctorum & communem præcorum doctrinam in his, quæ sunt fidei, præsumptuosæ sunt, & scandalum hoc non actiuum, sed passiuum insipientium est potius quam piarum aurium imò Pharisæorum conuinceretur esse, declarata eis veritate, ideo nihil ex hoc probabilitatis sortitur opinio hæc nisi apud ignorantes.

Pietas deniq; huius opinionis magna esse dicitur: quoniam pius valde est credere quod beata Virgini quicquid gratiæ cõferri potuit, sub Christo tamè totum collatum est: quoniam illi dicitur Angelus, quod erat plena gratia, &c. Sed hæc radix zelo quiddè innititur, sed non sciendū scientiã: propter quod à fide ad deum multa abduceret: iuxta hanc siquidè vocatã pietatis regulam liceret cras credere, quod beata Virgo fuit concepta de Spiritu sancto, & tamen sub Christo: quia propterea non esset Deus & homo. Possimus quoque dicere, quod beata Virgo erat in hac vita simul viatrix & cõprehensens: & tamè sub Christo, quia non in tã alto beatitudinis gradu. Possimus etiã adhuc dicere, quod ipsa fuit Deus & homo: & tamen sub Christo, quia Christus masculus, & ipsa mulier: Christus vniuersalis redemptor per suam mortem, ipsa non. Et multa fortè alia erronea aliquis ex tali pietate deduceret. De solo namq; vnigenito Dei credimus, quod non ad mensurã datus est Spiritus: beatæ autè Virginis, & reliquis sanctis secundum mensurã donationis Christi plus & minus, prout voluit, datū credimus. Si tamè restringatur ad actuale mundiciã à peccati macula dicta propositio, & dicatur quod pius est credere, quod beata Virgini quicquid gratiæ, sub Christo tamen conferri potuit ad actuale mundiciã à peccati macula collatum est, fateor, quod pia esset credulitas ista, nisi Sæctorum autoritates obflarent. Quod Scotus timuit: sed minus docti non timent: propterea fortassis, quia ad pauca respicientes, de facili enuntiant.

Nouæ autem reuelationes contra tot sanctos, & antiquos doctores, Angelum satanae in Angelum lucis transformatum, aut phantasias, vel etiam figmenta sapientibus ingerere videntur. Hæc siquidem cum vocatis miraculis, quæ in hac causa afferuntur pro muliereculis non pro sacra sunt synodo: vnde nec censeo digna de quibus verba fiant.

EX OMNIBVS autè dictis facillè est colligere quod neutra pars propositæ quaestions in sensu quo vertitur in dubium, est necessariò credenda: & quod altera (scilicet dicens, beatam Virginem esse mundatã ab originali peccato) est probabilis: altera verò (scilicet dicens, beatam virginem esse præseruatam à macula originali peccati) est tolerabilis: & apud sic affectos vel assuetos, aut verè Theologiæ sanctorum patrum, aut nihil habentes probabilis.

Hæc sunt, beatissime pater, quæ sanctitati tuæ, cuius correctioni atque iudicio hæc, & reliqua à me tam scripta, quam scribenda submitto, offerenda occurrunt. Vnde euidenter cernitur pars credens, beatissimam Virginem ab originali peccato mundatam in sinu Sæctorum & sacrorum doctorum præcorum quiescens, nihilque sibi timens à sacrosancta synodo (quandoquidem à Spiritu sancto, quo inspirati locuti sunt sancti Dei homines contrariè in fide sententiæ prodire nequeunt) quin potius sperat, si decernendum aliquid est, se ipsam tanquam probabiliorē, & sanctorum ac doctorum dictis consonã approbandam: exemplo Viennen. synodi sub Clemente quinto, quæ de Baptismi effectu decreuit partem probabiliorē, dictis sanctorum & doctorum consonam. Pars verò reliqua credens, beatam Virginem à macula originali peccati præseruatam, multitudine sequacium & fauoris amplitudine conspicua apparet. Superest igitur. P. S. vt inter quindecim sanctos (Augustinum, Ambrosium aliisque quorum expressa sunt nomina) nec non innumeros Doctores antiquos ex vna, & pauidum in causa hac Scotum, Franciscum ex Maironis, Petrum Aureoli (contra tamen patres sui ordinis) modernos, & promiscui vulgi clamores ex alia, medius tu arbiter à Christo datus, in hac sancta Late. synodo religionis Christianæ vel veritate firmiter amplectendã

tradere, vel à publicis locutionibus & scandalis confulere dignetur: memor illius oraculi, non in multitudinem, nec in commotionem Dominus. Vale felix semper Auguste, Romæ anno salutis 1515. Tractatus de conceptione beatæ Mariæ virginis, editi per Thomam de Vio Caietanum Cardinalem Sancti Xysti: finis.

TRACTATUS SECVNDVS THOMÆ DE VIO CAIETANI CARD. S. XYSTI, DE ERRORIBUS CONTINGENTIBUS IN EUCHARISTIA SACRAMENTO, IN DUODECIM CAPITA DIUISVS.

- 1 Quomodo Ioannis 6. Dominus non modo de fide formata in ipsum habenda, sed de ipsius spirituali manducatione in Eucharistia sacramento, locutus fuerit.
2 Quod Dominus Ioannis sexto dicens, Caro non prodest quicquam, non excludit ab Eucharistia sacramento carnem suam, nec verum corporis sui spirituales manducationem.
3 Quod falsum sit Theologos opinari in Eucharistia sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.
4 Quomodo non falso, sed vere existimant Theologi fidem venire hominis iudicio & electione, & extendi usque ad sensibilia.
5 Quod sibi inuicem minime aduersantur hæc, in Eucharistia sacramento verum Christi corpus esse, & spiritualiter tantum manducari.
6 Quomodo non docuerit Theologi non esse cogitandum de mysterio Eucharistia.
7 Quomodo catholice sint exponenda verba ipsa forme Eucharistia.
8 Quomodo non falsum, sed verum sit deleri peccata per hoc sacramentum Eucharistia.
9 Quomodo Eucharistia sacramentum sit sacrificium & in missa offerri sit institutum à Christo, vel Apostolis.
10 Quomodo non sit idololatria adorare sanctum Eucharistia sacramentum.
11 Quod nullus unquam sanctorum doctorum verbis suis fouerit Christi corpus esse in Eucharistia sacramento ut in signo.
12 Quod non duo, sed vna tantum sit salutis via his, qui fidem habent de Eucharistia sacramento.

PRIMUM caput est quod Dominus Ioann. 6. non loquitur de Eucharistia, Tum quia loquitur de fide & fiducia hominum in Christo, Tum quia ibidem dicitur, Qui manducat carnem meam & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Constat autem multos sumere Eucharistia sacramentum, & non manere in Christo per fidem charitate formatam.

CIRCA hoc aduerte erudite lector, aliquid dici verum, & aliquid falsum. Verum quidem est, quod in cap. 6. Ioan. Dominus loquitur de fide formata charitate in ipsum habenda: unde & prius loquitur de credenda diuinitate sua, & deinde de credenda morte sua pro vita mundi, falsum autem dicitur: pro quanto excluditur à sermone illo fides sacramenti Eucharistia.

Ad cuius euidenciam memento, & tria inueniuntur in Eucharistia: scilicet ipsius sacramentum, quod adoramus, & manducatio sacramentalis, quæ est communis bonis & malis, dicente Apostolo 1. ad Cor. 11. Qui manducat & bibit indignè, vbi clarè patet indignos manducare & bibere sacramentali manducatione & potu: hoc est, sumunt hostiam sacramentum, non ut panem, sumunt enim credendo illud esse sacramentum corporis Christi. Tertio interuenit manducatio spiritualis, quæ est propria bonis, quæ fit per fidem formatam charitate: quæ est resectio animæ secundum vitam spiritualem, secundum vitam, de qua dicitur, Viuo ego, iam non ego, uiuit uero in me Christus. ad Gal. 2. His autem tribus inuenis circa sacramentum Eucharistia, ex eo quod in hoc capite Dominus non loquitur de vno eorum (scilicet de sacramentali manducatione) non uerè inferitur, quod excludantur reliqua duo, stat enim quod de reliquis duobus loquatur, de Sacramento ipso, & de manducatione spirituali sacramenti. Et quidem quod loquatur de manducatione spirituali, verba ipsa sonant dicendo, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Manducare enim spiritualiter Eucharistia sacramentum, est per fidem formatam charitate in Christo manere, & e conuerso Christum in ipso manere. Quod de Sacramento quoque, ipso loquatur, apparet, tum quia in futuro loquitur, dicens, Panis, quæ ego dabo: non dum siquid instituerat sacramentum Eucharistia, quam hæc dicebat in synagoga Capernaïn: constat enim quod sacramentum Eucharistia institutum est Hierosolymis in nocte, qua tradebatur. Tum quia distinguit manducare & bibere, dicens, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in uobis. Si nanque de fide solius mortis læ pro vita mundi loqueretur, factuisset explicare mortem suam pro vita mundi per separationem carnis à sanguine, quæ in cruce facta est: sed vbi non solum carnis & sanguinis separationem pro vita mundi, sed carnem præcepit manducandam, & sanguinem bibendum, si vi-

tam vellemus habere in nobis ipsis insinuauit, & sacramentum erat instituturus corporis & sanguinis sui per modum cibi & potus: ita quod nisi spiritualiter manducauerimus & biberimus carnem, & sanguinem in cruce immolanda & in Sacramento continenda: non haberemus vitam in nobis. Significatur siquidem per hoc, quod de necessitate salutis tenemur credere etiam Eucharistia sacramentum. Accedit ad hæc quod Ioan. Euangelista (cuius studium fuit scribere altissima Christi mysteria, minus ab aliis Euangelistis explicata) tractans cenam Domini, nihil de Sacramento Eucharistia scripsit: quia sacramentalem usum alij Euangelistæ expresserant, spirituales autem cum illius effectu, ipse hic describeret: dicens, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, &c. Nisi enim tanti sacramenti rationem Ioannis habuisset, non tanta fuisset vsus diligentia ad distinguendum actus manducandi & bibendi, ad declarandum vtrumque coire in vnam in præsentem (scilicet manere in Christo, & e conuerso) ad declarandum effectum perpetuum vtriusque vitam æternam, ad declarandam vtriusque necessitatem, Nisi manducaueritis, &c. Hæc enim omnia collecta præ se ferunt, quod de manducatione & potatione spirituali non solum mortis Christi, sed sacramenti mortis Christi sub specie cibi & potus, Euangelista scribebat.

Ex his omnibus collatis cum textu euangelico, videre facile potes, erudite lector, quod licet verum sit & quod de fide formata Christi filij Dei ac mortis eius pro vita mundi, & quod non de manducatione sacramentali est sermo in cap. 6. Ioan. non tamen verum est excludi à capite illo fidem formatam seu manducationem spiritualem sacramenti Eucharistia. Hæc de primo.

CAPVT II.

Quod Dominus Ioannes 6. dicens, Caro non prodest quicquam, nullo modo excludit ab Eucharistia sacramento corporis sui veram ac spiritualem manducationem.

SECUNDVM caput est, quod Dominus Ioan. quoque 6. dicens, Caro non prodest quicquam, excludit à Sacramento Eucharistia veram suam carnem: quia sensus proprius est, Caro comesta non prodest quicquam. Et hunc esse naturalem sensum, patet ex eo quod Iudæis quærentibus, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandam? Dominus dixit, Caro non prodest quicquam. Ex hoc enim, quod quæstio & sermo de manducatione erat, cõsequens est vt de carne relata ad manducationem dictum sit, Caro non prodest quicquam: quod est dicere, Caro comesta non prodest quicquam. Hinc enim sequitur, quod caro in hoc Sacramento non comedatur, quod nulla sit in hoc Sacramento caro (vt pote quæ nihil prodest) nulla debet in hoc Sacramento de carne quæstio esse: quia caro non prodest quicquam.

CIRCA hoc caput, quia pro fundamento sumissimum totius erroris assumitur, & millies repetitur, aduerte primò non esse naturalem sensum literæ, Caro non prodest quicquam, glossare, Caro comesta non prodest quicquam: quoniam expressè contradicit euangelico contextui. Nam ibidem, eodémque contextu Dominus dicit, carnem suam comestam dare vitam æternam: ait enim, Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Non solum ergo contra sensum, sed contra verba Domini est glossa ista, Caro comesta non prodest quicquam. At si quispiam excuset glossam dicendo, quod mens glossatoris est de non comestione spirituali, sed de comestione carnali glossare, habes tunc intentum: quia verba Domini sic glossata non excludunt carnem Christi ab hoc Sacramento, quoniam Ecclesia non docet carnem Christi carnaliter manducari in hoc Sacramento. Si enim caro carnaliter comesta excluditur à Sacramento, optimè excluditur: sed non potest propterea inferri, Ergo vera Christi caro excluditur à Sacramento: quia caro Christi vera spiritualiter concludenda est in hoc Sacramento: & comesta spiritualiter in hoc Sacramento, dat vitam æternam. Et vsque adeò spirituali comestione hoc tribuimus, vt fateamur, quod quantumcunque caro Christi sumatur in Sacramento, nisi spiritualiter manducetur, non prodest quicquam.

Aduerte secundo, quod germanus sensus dupliciter potest explicari: & vtroque modo in vnam & eandem veritatis sententiam redit. Vbi nota, quod Christus non loquitur in istis verbis plus de carne sua, quam de aliena, sed simpliciter absolutè de carne, non enim dicit, Caro mea non prodest quicquam: sed, Caro non prodest quicquam. Rursus Christus loquitur de carne, è regione distinguendo carnem à spiritu: vt contextus testatur euangelicus, dicens, Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam, proculdubio ad viuificandum.

Alter itaque modus intelligendi est, Caro sola non prodest quicquam: ita quod sola excludat spiritum. Ac si dictum sit, Caro sine spiritu non prodest quicquam ad vitam æternam, quia spiritus est qui viuificat. Et hæc glo. fundatur, tum super verbum, Caro, absolutè, placuit: constat enim carnem simpliciter & absolutè sine spiritu, nihil conferre ad vitam

vitam æternam, tum super distinctionem carnis contra spiritum à Domino inductam. Firmatur quoque hæc glossa: quia applicata ad propositum inuenitur quadrare. Tum quia de carne Christi, quæ descripta est dans vitam æternam manducata, modo aperitur, & sine spiritu nihil prodest ad vitam æternam. Et verè sic est, quia caro Christi quæcunq; crucifixa pro nobis, nihil prodest sine spiritu adoptionis filiorum Dei. Tum quia Iudæis quærentibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandam, directè respondetur, quod non de sola carne fuit sermo, quum dictum est, caro mea verè est cibus: & Nisi manducaueritis carnem filij hominis, &c. quia caro sola non prodest quicquam ad vitam æternam: sed de carne comitata spiritu: quia spiritus est qui viuificat: vt sic intelligere possent, quod eius caro quidè esset manducanda, sed spiritu interueniente, sed spiritu faciente manducationem: nam efficiente spiritu manducationem carnis mærit quod dixi, Qui manducat meam carnem, habet vitam æternam.

Alter modus est, quod caro non est nomen substantiale, sed carnalis officij hoc in loco, significat cibum carnalem. Ita quod sensus est, Cibus carnalis non prodest quicquam. Et sic sensus ex eodem procedit fonte: quia, de carne absolutè, non de carne sua specialiter dicit, Caro non prodest quicquam, & caro distinguitur contra spiritum: & vbi de manducatione est sermo, & dicitur, spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam: sensus est, quod carnalis cibus non prodest quicquam, spiritualis autem cibus est qui viuificat. Et hoc directè responderet quæstioni Iudæorum, qui non de substantia, sed de modo quærebant, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandam? Præsupponebant carnem, & quærebant modum. responderet Dominus quod modus non est carnalis, sed spiritualis: quia caro, id est cibus carnalis, non prodest quicquam ad vitam æternam, spiritualis autem cibus est, qui viuificat animam.

Quod enim in scriptura sacra caro sumatur quandoque, non pro substantia carnis, sed pro officio carnalibus, patet in Apostolo prima ad Cor. 15. dicente, Caro & sanguis regnum Dei possidere non possunt. Cõstat enim quod non excluditur à regno Dei substantia carnis & sanguinis (quoniam resurgemus, sicut Christus, carnem & ossa habentes) sed carnalia officia. Quod autem in hoc loco caro non sumatur pro substantia carnis, ex ipsomet euangelico cõtextu patet. Nam ibidem Dominus dixit de substantia carnis suæ, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Hinc enim clarè patet, quod substantia carnis eius spiritualiter manducata prodest multum, & viuificat: vt pote dans vitam æternam. Non ergo de ipsa substantia carnis dictum est, Caro non prodest quicquam. Quod autè de carnali officio ad literam sit intelligendum, patet tum ex eo, quod Iudæis carnaliter quærentibus, quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandam, directè respondetur, quod caro, id est cibus carnalis non prodest quicquam, sed spiritualis cibus facit vitam æternam, vt per hoc intelligere non possent quod quum dictum est, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & Caro mea verè est cibus, &c. non de carnali cibo, sed de spirituali fuit sermo. Tum quia sicut Nicodemum alloquens Dominus de generatione spirituali, postquam dixerat, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu non potest introire in regnum Dei, statim subiunxit ad excludendam generationem carnalem, Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex spiritu, spiritus est: ita Iudæis quærentibus, Quomodo potest hic nobis dare carnem suam ad manducandam: dixit, spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam: significans quod cibus carnalis non prodest nisi carni, cibus autem spiritualis est qui viuificat. Et si vntico verbo vtrumque modum exponendi placet complecti, dic, Caro carnaliter non prodest quicquam ad vitam animæ, spiritu autem prædita viuificat.

Ex his omnibus habes erudite lector, quod licet verum sit, quod de carne relata ad manducationem Dominus loquatur, dicens, caro non prodest quicquam: falsum tamen est, quod loquatur de carne comesta: sed loquitur de carne vt cibo carnali. Falsum quoque est, quod per hæc verba excludatur ab eucharistia verba Christi caro. Et si propter uos ex euangelicis verbis vis cõtinere, petito, an caro Christi manducata spiritualiter, proficit ad vitam æternam: si prodest, ergo vera Christi caro comesta prodest: ergo ex hoc, quod Dominus dicit, Caro non prodest quicquam, non excluditur quin caro Christi spiritualiter manducata proficit, si non prodest, quia caro non prodest quicquam, ergo falsum est quod Dominus ibidem dicit, Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam. Hæc de secundo.

CAPVT III.

Quod falsum sit Theologos opinari in Eucharistia sacramento corporaliter & perceptibiliter sumi corpus Christi.

PRIMUM caput est, quod Theologi prætendunt corporaliter & perceptibiliter in Eucharistia sumi corpus Christi: iuxta coactam cõfessionem Berengarij, de consecratione, distinctione 2. cap. Ergo Berengarius.

CIRCA hoc caput constat falsissimum esse, quod Theologi dicunt corpus Christi corporaliter & perceptibiliter sumi: quoniam & spiritualiter, sed spiritualiter. Et hoc est dictum, quod manducatio corporalis, non

ritualiter & non perspicendo (sue sensu, sue intellectu) sed credendo dicunt corpus Christi sumi in Eucharistia: sacramentales autem species corporaliter & perceptibiliter sumuntur.

Verba autè confessionis Berengarij ex ratione dicendi interpretanda sunt. Quia enim Berengarius errorè, quæ iste suscitare conatur, secutus est: (scilicet quod in Sacramento Caro Christi erat sicut in signo tantum, & Ecclesia catholica fateatur carnem Christi non solum significari, sed contineri in hoc Sacramento) ideo Patres in concilio decreuerunt in detestationem talis erroris, quod confiteretur Berengarius, corpus Christi sensibilibiter sumi manibus sacerdotum, tractari, & dentibus contereri: vt intelligerent Christiani per hæc verba, quod fideles sumendo Eucharistia, sumunt non solum sacramentum (hoc est sacrum signum carnis Christi) sed sumunt etiam speciem continentem carnem Christi, quod hæretici isti negant, & impugnant. Et non intelligebat Patres, nec volebant intelligi, quod caro Christi in se ipsa sentitur, tãgitur, cõteritur dentibus, hoc enim nec somniant Christi fideles. Tota itaque differentia in hoc cõsistit, quod prius cõfitebatur Christum manducari in signo tantum, coactus est à fide catholica cõfiteri carnem Christi manducari non solum in signo, sed in cõtinere Sacramento Eucharistia. Hæc de tertio.

CAPVT IIII.

Quomodo non falso sed verè existimant Theologi fidem venire ex hominis iudicio & electione, & vsque ad sensibilia extendi.

PRIMUM caput est, quasi Theologi errent in duobus. Primo quod putat fidem ex hominis venire iudicio atque electione. Secundo: quod fidem ad res sensibiles extendunt: quum nullus credat quod sentit, aut videt.

CIRCA hoc caput scis erudite lector, falsum esse, quod Theologi dicant primò: quoniam cum Paulo Apostolo ad Eph. 2. fateatur fidem donum Dei esse, quod quia non conferunt inuito: sed volèri, sed disposito ad illud volutaria electione Christianitatis, ideo dispositiue verificatur fidem pendere ex hominis electione.

Secundum autè dictum nostri posse bene & malè intelligi. Nam si intelligeretur fidè extendi ad res sensatas tanquam ad res creditas, falsum esset: constat enim, quod quæ creditur, non sentitur. Sed in hoc sensu non dicunt Theologi fidem extendi ad sensibilia, nam fateatur cum Paulo ad Heb. c. 11. quod fides est eorum quæ non apparet. Si autè intelligitur, quod fides extenditur ad res sensibiles tanquam ad extrema rerum creditarum, optimè dicitur, & possimè reprehenditur, nam multæ res creditæ consistunt in coniunctione rerum sensibilibus cum re insensibili, necesse est tunc fidem extendi ad rem sensibilem tanquam ad alterum extremum coniunctionis creditæ. Et patet quod dicimus in mysterio incarnationis: Fide credimus, quod Verbum caro factum est, consistit mysterium hoc in coniunctione Verbi ad carnem sensibilem: nec potest credi ista cõiunctio, nisi credulitas extendatur ad carnem. Ita quod si videremus Christum hic præsentem, non crederemus carnem, quam videremus sed crederemus coniunctionem diuinitatis cum carne: ac per hoc extenderetur fides nostra ad carnem visam, non quatenus videtur, sed quatenus est extremum inuisibilis coniunctionis cum Deitate. Vnde habes clarè, quod qui negat fidè sic extendi ad sensibilia, negat fidem Christianam esse de mysterio Verbi incarnati. Sic autè est in proposito: quoniam non credimus, sed videmus species sacramenti Eucharistia, credimus autem præsentiam corporis Christi sub illis speciebus, ita quod coniunctio ineffabilis illarum specierum ad corpus Christi, sub fide cadit: & non species ipsa, quæ palpatur & videtur. Hæc de quarto.

CAPVT V.

Quod sibi inuicem minime aduersantur hæc, in Eucharistia sacramento verum Christi corpus esse, & spiritualiter tantum manducari.

VINTVM caput est, quod simul stare non possunt hæc duo, in Sacramento Eucharistia esse verum Christi corpus, & spiritualiter manducari, quia spiritus & corpus adeo à se distat, vt neutrum possit alterum esse: & dicere corporalem carnem spiritualiter manducari, nihil aliud est quam dicere spiritum esse corpus, & e conuerso.

CIRCA hoc caput, quia ridiculè est argumentum, manifestè videre potes, prudens lector, quod digreditur à re ad modum rei. Nullus ita insanit, vt dicat spiritum esse corpus: sed dicimus corpus Christi habere modum essendi spirituale in hoc Sacramento: quæ est quædam in Sacramento verum corpus, sed non per modum corporis in Sacramento existit, per modum quidè corporis existit in cælo, in Sacramento autè non existit per modum corporis: non enim existit occupando locum: sed spirituali modo incõprehensibile ab intellectu humo ano: sicut etiam incõprehensibilis est modus vnus verbi Dei ad humanitatem assumptam: sicut etiam incõprehensibilis est modus, quo vnus Deus est trinus in personis. Credimus enim hæc oia, quæ vnus Deus est trinus in personis. Credimus etiam verum Christi corpus in Sacramento, sed non corporaliter, sed spiritualiter. Et hoc est dictum, quod manducatio corporalis, non

manducatur Christi corpus, quamvis conterat sacramentalis species corporis Christi, sub quibus continetur vera caro Christi: sed spiritualis manducatio, quae per animam fit, ad Christi carnem in sacramento existentem pertingit. Hæc de quinto.

CAPVT VI.

Quomodo non docuerunt Theologi non esse cogitãtã de mysteria Eucharistia. **S**extum caput est quod Theologi docuerunt, ut non cogitent Christiani in mysterio Eucharistia, ut eo pacto veritas non prodiret in lucem.

CIRCA hoc caput, ridiculum ferè est respondere. Quia constat Theologos iuxta qualitatem personarum consilia dare: & idiotas ac simplices hortari, ut sufficiat eis credere tam ea quæ sunt Trinitatis, quam ea quæ sunt huius sacramenti & prædestinationis & similia: iuxta illud, Altiore te ne quaeris: viros autem idoneos ad capiendum mysteria fidei hortari ad meditandum & sciendum ex sacris literis mysteria fidei & sacramenti Eucharistia: Hæc de sexto.

CAPVT VII.

Quomodo catholice sunt exponenda verba in ipsa forma Eucharistia.

SEPTIMUM caput est, quod in verbis consecrationis, Hoc est corpus meum: verbum, Est, non est intelligendum secundum propriam significationem: sed vsurpatur extra propriam significationem, ita ut sumatur Est, pro, Significat: & est sensus, Hoc significat corpus meum, Vnde corpus Christi non est in hoc sacramento nisi sicut in signo. Vbi quatuor dicuntur. Primum quod in sacra Scriptura pluries vsurpatur Est, pro, Significat: ut patet Gen. 41. & Matth. 13. & Luc. 8. Secundo redditur ratio, quare cogimur intelligere in verbis consecrationis Est, pro, Significat, quia oportet alterum duorum dicere: aut quod Christus falsum dixit, dicendo, Caro non prodest quicquam, quod est impium: aut quod Est, sumitur pro Significat. Et patet sequela: quia si Est sumitur proprie, effect in hoc sacramento vera Christi caro utilis ad vitam æternam, & sic falsum dixisset Christus, caro non prodest quicquam. Tertio assignatur alia ratio ad idem ex fide: quia quicquid corpus est, vel quod percipi aut tangi potest, nullo pacto ad fidem pertinet. Quarto assignatur ratio ad idem, quia omnia quadrant, intelligendo Est, pro, Significat, Quadrant enim quod do minus dixit, Hoc facite in mei cõmemorationem. Quadrant quod Paulus dixit, Quotiescunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis. Quadrant & quod in primitiua Ecclesia describitur fieri, primæ ad Corinth. 11. de conuictu Christianorum in Ecclesia ad cœnam Domini, &c.

CIRCA hoc caput, singula sigillatim notanda sunt. Quod igitur imprimis dicitur, in Scriptura sacra vsurpari quandoque Est, pro, Significat, verum dicitur: sed in hoc erratur, quod non discernitur diuersus loquendi modus, Scriptura siquid quoadquod loquitur metaphorice, & quandoque proprie. Et cum sermones sunt metaphorici, tunc Est æquale: ad Significat: puta: Petra autem erat Christus, Ego sum vitis vera, Ego sum ostium, & similia. In his enim vis sermonis similitudinarij cogit ad intelligendum esse, Est, erat, sum, fui non secundum proprietatem, sed secundum similitudinem. Et in hoc genere constat contineri omnes textus scripturæ, quos iste allegat: ut patet inueni. Quia autem non secundum similitudinem, sed secundum proprietatem Scriptura loquitur, nunquam Est, esse, erat, fuit, trahitur extra propriam significationem, sed secundum proprietatem suam significationis intelligitur. In proposito autem constat, Christum non loqui de corpore suo similitudinarij, sed de vero & proprio corpore suo, dicendo, Hoc est corpus meum: ut etiam ipsi aduersarij consentent. Erratur ergo vsurpando hic Est, pro Significat, ex eo quod in loquutionibus metaphorice & parabolicis Est vsurpatur, pro Significat.

Quam autem secundo afferitur ratio, quia caro non prodest quicquam, anaphorice instructione non eget. Monstratum siquid est in secundo cap. quod per illa verba, caro non prodest quicquam. Dominus nihil aliud significat, nisi quod caro sola, seu carnalis cibus, non prodest quicquam ad vitam æternam. cum qua veritate optime quadrat hæc etiã veritas, quod hoc, id est substantia sub his accidentibus est corpus meum: quoniam corpus Christi in hoc sacramento contentum, nec est cibus carnalis, nec prodest sine spiritu.

Quam verò tertio loco afferitur ratio ex parte fidei, dicendo, quod quicquid est corpus, nullo pacto spectat ad fidem: mirum est tam manifestam falsitatem ingeri. Plenum est symbolum fidei, quod credimus Christum crucifixum, mortuum & sepultum, quod ascendit in cælum, credimus carnis resurrectionem: hæc omnia corpora sunt. Quomodo ergo dicitur, quod ad fidem nullo pacto spectat quicquid corpus est?

Quam demum quarto afferitur quod omnia quadrant scripta de hoc sacramento, &c. aduerte venenũ. Verũ siquidem est, quod sacramentum hoc est memoria recordatioque mortis Christi: imò quod plus est, quod est signũ corporis Christi, Scis enim plenis buccis Theologos in quarto sententia, quod species sacramentalis

est signum geminũ rei. s. corporis Christi naturalis, ut rei cõten- te & significata, & corporis Christi mystici, ut rei non contente, sed significata. Hæc enim oia vera esse affirmamus, sed iste homo ab affirmatione signi, memoria & huiusmodi, infert negationem carnis Christi contentæ. Quasi non stent simul, quod in sacramento hoc sint ambo, signũ. s. & signatum: quæ tamen constat verissimè stare simul: sed iste homo ex veritate nõ integra excludit aliam veritatẽ. Et per hoc patet, quod conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini & annuntiatio mortis Christi, & id genus reliqua, vera sunt, affirmant quod verum est: sed non negant alteram veritatem de existentia corporis Christi in eodem sacramento.

Vbi etiã libet intueri, quod conuentus Corinthiorum ad cœnam Domini, ab Apostolo Paulo monstratur, quod nõ erat conuentus ad gratiarũ actionẽ tantũ, ad panẽ significatiuum tantũ, sed ad verum corpus Christi sacramentaliter sumendum: alioquin non dixisset, Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit. Et quare subdit, Nõ diiudicis corpus domini, si ad signũ tantũ corporis Domini conueniret sumendum, non esset reus corporis & sanguinis Domini indignè sumens: quia constat non esse reũ corporis & sanguinis Domini qui indignè panem in Ecclesia sumit, qui panẽ benedictũ (ut in multis Ecclesiis fit) comedit, qui diuinis interest officijs, ut Christianus. Et tamen ad hæc oia conuenientes in Ecclesia, profitemur nos esse Christianos, nos pertinere ad corpus Christi mysticum: ut prope Christianos: sicut apud illos hæreticos cõuenientes ad cœnam Domini, profitetur se esse de corpore Christi mystico. Vnde et ipsa Apostoli doctrina circa illũ cõuentũ, docemur cõuentũ ad cœnam Domini plus importare, quã ad panẽ significatiuum: dũ instrumur, quod reus erit corporis & sanguinis Dñi, qui indignè sumit. Quærat aut istis, quibus verbis debuisset vti Apostolus ad significandũ verũ Christi corpus, si hæc nõ sufficiunt: quibus verbis Christus vti debuit, si illa nõ sufficiunt. Hoc est corpus meum? Cõfunde demũ istos quaerẽdo ab eis, Si hæc Christi & Pauli verba non sat sunt ad docendũ verũ Christi corpus esse in sacramento Eucharistia, dicite, quæso vos, quibus verbis vtendum erat, ut experimeret verum Christi corpus esse in hoc sacramento? Si hæc Christi verba (Hoc est corpus meum) proprie, imò propriissimè significantia substantia demonstratã sub accidentibus panis esse corpus Christi, nõ sufficiunt, si locutio scdm proprietatem sermonis nõ sufficit, nullus sermo sufficit. Si metaphoricus fuisset sermo, varius esset sensus: si circũlocutio ne vñs fuisset, minor inueniret certitudo, minor inueniret veritatis explicatio: omnis enim sermo alius à proprio, minor est proprio. Dicite quaeso, quibus verbis Paulus mädicationẽ sacramentalẽ veri Christi corporis debebat explicare sic dicẽdo, Qui mäducat, & bibit indignè, iudicium sibi mäducat, & bibit, nõ diiudicis corpũ Dñi, explicãdo, Reũ erit corporis & sanguinis Dñi, nõ explicãdo: hæc enim tã clarè significat, ut clarius explicari nequeat. Reus, inq, erit corporis & sanguinis: nõ signũ corporis, aut sanguinis, Erubescãt ergo.

CIRCA clarã intelligẽtiam verborum consecrationis, Hoc est corpus meum, recolito primò, quod verba hæc sortiuntur veritatẽ suam in fine prolationis, & nõ antè. Et hoc non est propriũ huic locutioni, sed est cõmune ei & omnibus locutionibus enũtiationis. Et ratio est, quia veritas locutionis enũtiationis comitat significationẽ eius: constat enim quod non prius locutio enũtiationis est vera, quã significat: ad per hoc antequam habeat completã significationẽ, nec est vera, nec falsa. Constat quoque, quod vsq; ad finẽ prolationis nõ cõpletur significatio orationis: & consequẽter nõ est vera nec falsa antè finẽ prolationis. Et hinc est, quod si sacerdos nõ finiret verba hæc, nõ cõficeretur sacramentũ. Recolito secundo quod verba hæc nõ solũ significant verũ, sed etiã efficiunt veritatẽ, quam significant. Significat enim hoc esse corpus Christi (quod est verissimũ prolatis his verbis in persona Christi: in cuius persona constat sacerdos affirmare, hoc est corpus meum) efficiuntq; hoc est corpus Christi. Et significationẽ quidẽ verba ipsa lonãt (efficientiã autẽ exercere fides Christiana cõfiteretur: credimus enim verba hæc esse conuersua panis in corpus Christi. Et ad hoc sola fides sufficit.) Collige consequẽter verificari in fine prolationis horum verborum duo simul. s. esse & fieri, id est hoc fieri, & esse corpus Christi: Nam significationi verè responderet esse, id est hoc esse corpus Christi: verè autẽ efficacitã responderet fieri, id est hoc fieri corpus Christi, ita quod simul & seorsim in eodem instanti verificatur hoc fieri, & esse corpus Christi. Quod si quod philosophia naturalis expers mirabile reputer aliquid simul in eodẽ instanti fieri, & esse, habes in proprijs canonẽ philosophicũ de efficientis instãtaneis: quibus idem simul in eodẽ instanti fit & est tale: ut patet de aere, qui instãtanea illuminatione simul in vno instanti & fit, & est diaphanus actus.

His præmissis patet primò, quod in istis verbis, Hoc est corp meum pro nomen Hoc, neq; demonstrat panem, neque demonstrat corpus Christi: quia demonstratio panis repugnat veritatẽ essendi: nõ sensus esset, hoc, id est, iste panis est corpus meum: quod constat esse falsum

falsissimum, nam nec in fine sermonis, nec postea, nec antea iste panis est corpus Christi: quoniam nunquã panis est corpus Christi. Quãvis enim sacramento cõfecto, & ipso durãte, verũ sit, quod id quod fuit panis est corpus Christi, nõquã tamẽ verũ est quod panis est corpus Christi. Demonstratio autẽ corporis Christi repugnat verũ fieri, seu veritatẽ efficiẽtiã: quoniam corpũ Christi nõ fit corpus Christi. Si em̃ pronõẽ hoc demonstraret corpus Christi, esset sensus, Hoc, id est corpus meum: est corpus meum: quod cõstat non fieri per hæc verba, sed esse verissimè antè ista verba prolata. Verè ergo significationi verborũ repugnat, quod pronõẽ, Hoc, demonstrat panem: quia panis nunquam est corpus Christi. Et verè efficiẽtiã eorũdem verborum repugnat, quod pronõẽ, hoc, demonstrat corpus Christi: quia corpus Christi nõ fit corpus Christi, nõ cõuertitur in corpus Christi. Oportet igitur per pronõẽ, Hoc, demonstrari id quod cõgruit vtriq; scilicet & esse & fieri: ut illud demonstratum simul & semel fiat & fit corpus Christi. Quod (ut prisci Patres docuerunt) est indiuiduum substantia abique dereminatione nature tam panis quã corporis Christi. Nec hoc volũt ariẽ asserunt: sed quia pronõẽ, hoc, est demonstratiũ substantia, pr. oculdubio singularis, ideõ affirmãt demonstrari substantia indiuidua. Et quia nõ plus exigit vis pronominis (quam etiã apud gramãticos significet substantiam sine qualitate: id est, sine determinati, one nature) & huiusmodi demonstratio quadrat tã respectu fieri, quã respectu esse: ideõ cõcludunt quod pronõẽ, hoc, in his verbis demonstrat substantiam, quæ sub illis est accidentibus, nõ explicãdo naturã panis aut corpus Christi. Quadrare autem hæc demonstrationem tam ad fieri, quã ad esse, clarissimè patet. Nam per hæc verba in fine prolationis substantia cõtena sub his accidentibus fit corpus Christi: & rursum verissimũ est in fine prolationis, quod substantia cõtena sub his accidentibus est corpus Christi. Vbi manifestè videre potes iuxta hunc sensum verificari & verã significationem verborum, & eorundẽ veram efficientiam: quia per hæc verba in persona Christi prolata (scilicet hoc, id est hæc substantia, est corpus meum) hæc substantia fit, & est corpus Christi.

CAPVT VIII.

Quomodo falsum non sit, sed verum, deleri & remitti peccata per hoc sacramentum Eucharistia.

CTAVVM caput est, quod falsa est fides sacramentũ hoc delere peccata: quia sola mors Christi nostra deler peccata. **C**IRCA hoc caput errorem facillè deprehendes si vim rationis inspicias. Ex hoc enim quod sola mors Christi nostra deler peccata, nõ sequitur, ergo applicatio mortis Christi ad nos nõ deler peccata. Sicut nãq; ex hoc, quod solus artifex facit sphaerã, non excluditur instrumenta artificis, quibus sphaerã operatur: ita ex hoc quod sola mors Christi deler nostra peccata nõ excluduntur sacramenta Ecclesie, quæ sunt instrumenta, quibus mors Christi applicatur ad nos, alioquin delere oportet ex symbolo, Cõfiteor vnum baptismum in remissionẽ peccatorũ. Si enim ex hoc, quod sola mors Christi deler nostra peccata, excluderentur sacramenta, Baptismus quoque excluditur à deletionẽ peccatorum. Et sicut secundũ veritatẽ non excluditur Baptismus, ita nec alia sacramenta excluduntur à deletionẽ peccatorũ. Nihil ergo valet iuducta ratio. Hæc de octauo.

CAPVT IX.

Quomodo Eucharistia sacramentum sit sacrificium, & in Missa offerri sit institutum à Christo, vel ab Apostolis.

NONVM caput est. Falsa est fides tenens, quod Eucharistia sit sacrificium. Tum quia sacrificium Christi semel in cruce oblatum sufficit in æternum: ut patet ex doctrina Pauli Apostoli ad Hebr. 10. Vna enim sanctificatione consummavit in æternum sanctificatos. Et c. 9. Per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta æterna redemptione inuenta. Tum quia falsum est Christum offerri in Eucharistia, nam Christus non offeritur in sacrificio nisi moriatur, nisi sanguine intercedente: ut patet ex doctrina Pauli Apostoli etiam ad Hebr. 9. dicentis, neque ut sepe offerat semetipsum, alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi, &c. Constat autem Christum in hoc sacramento non mori, nec posse mori. Tum quia nec à Christo, nec ab Apostolis instituta est missa.

CIRCA hoc caput, aduerte errari in hoc, quod existimatur sacrificiũ altaris esse diuersum sacrificiũ à sacrificio quod obtulit Christus in cruce: quum tamẽ in veritate sit illud me: sicut est illud met corpus Christi, & ille met sanguis Christi, in altari, & in cruce, & in cælo modò. Differentia autem est in modo offerendi: quia tunc oblatum est corporaliter, modò offertur spiritualiter: tunc est oblatum in re mortis, nunc offertur in mysterio mortis. Et hoc intellige referendo oblationem tam ad rem contentam quã significatã in sacrificio hoc. Quod dico: quia si ad species

sacramentalis referatur, oblatio corporalis & sensibilis manifestè est. Nec propterea spiritualis hæc oblatio fit, quod insufficiens fuerit sacrificiũ Christi, sed ut in sacris mysterijs Christus eiusq; sacrificiũ iugiter recolatur, iuxta Christi mandatum. Hoc facite in mei cõmemorationẽ. Vnde patet rationes allatas ex doctrina Pauli ad Hebr. ad eũ afferrẽ, quoniam Paulus Apostolus loquitur de corporali oblatione Christi, quã fatemur esse vnã & sufficiensimã in æternũ, quã autẽ de Eucharistia sacrificio est sermo ad spiritualẽ oblationẽ Christi transitur. Et bene nota, quod nõ dicimus spiritualẽ corpus Christi offerri in sacrificio altaris: sed dicimus spirituali oblatione offerri naturale Christi corpus in sacrificio altaris.

Et hæc erudite lector intellige spectãdo ad rẽ cõtẽtã in hoc sacrificio, corpus, s. & sanguinẽ Christi: nõ si ad morẽ Christi sacrificiũ altaris referatur, signũ tantũ, & nõ res inuenturã: neq; mors Christi, neq; status mortis Christi est secundũ se: sed Christus viuus, & regnat in cælo, & cõsequẽter in sacrificio hoc nõ continet, sed significatur mors Christi. Intellige sanè iterũ duo: Christum in hoc sacrificio, significat & cõtinetur: mors verò ei significat quod, sed nõ cõtinetur. Vnde nõ oportet, & quoties hoc sacrificiũ offertur, verificare, quod Christus moritur, sicut oportet verificare quod Christus in eo cõtinetur, in eo offertur, in eo tanquam res existẽs cõtẽta & oblata. Significat autẽ Christi mors hoc sacrificio nõ solum quia verba consecrationis illam explicãt, (dicẽdo, Qui pro vobis & pro multis effundetur,) sed etiã quia sanguis eorũdem à corpore consecratur: ipsa enim separatio sacramentalis significat separationem reãlẽ sanguinis à corpore Christi in morte ipsius.

Quam autem obicitur, sacrificium altaris nõ esse institutum à Christo neq; ab Apostolis, aduerte, quod ex verbis Pauli Apostoli in epist. ad Corinth. 1. colligitur, Christum instituisse hoc sacrificium, & tempore Apostolorum fuisse in vñ non solum vt sacramentum, sed vt sacrificium. Inquit siquidem Apostolus: Ego enim accepi à Domino quod & tradidi vobis, quoniam dominus Iesus in qua nocte tradebatur, &c. Ex hoc em̃ Paulus dicit se tradidisse Corinthiis, antequã scriberet eis primã Epistolam, quod accepit à Domino de Eucharistia, duo dicimus. Alterũ est, quod multa Apostoli tradiderunt Ecclesiis seruanda, quæ tradita fuisse ab Apostolis nõ est scriptum in sacra Scripturã libris. Ecce vides hic quod nisi subleuata fuisset hæc epistola, nesciremus Paulum tradidisse Corinthiis id, quod accepit à Domino de Eucharistia, & tamen in rei veritate ipse tradiderat Corinthiis ante Epistolam doctrinam Eucharistia, quam acceperat à Domino: ut ipse testatur. Alterũ est, quod id quod acceperat à Domino, & tradiderat Corinthiis de Eucharistia, est illud, cuius in præcedenti capitulo meminera tanquã ritus iam in Ecclesia Corinthiorum vñtati dicendo, Fugite ab idololorum cultura: calix benedictionis cui benedicimus: nonne communicatio sanguinis Christi est? & panis quẽ frangimus, nõne participatio corporis Domini est? quoniam vnus panis & vnũ corpus multi sumus: omnes qui de vno pane & vno calice participamus. Videte Israel secundum carnem, nonne qui edunt hostias participes sunt altaris? Quid ergo? dico quod idolis immolatur aliquid, aut quod idolum sit aliquid: sed quod quã immolant Gẽtes, demoniis immolãt, & non Deo, nõ autẽ vos socios fieri demoniorum, nõ potestis calicem Domini bibere, & calicẽ demoniorũ, non potestis mensã Domini participes esse, & mensã demoniorum. In quibus verbis, in quo textu & cõtextu clarissimè patet, quod Apostolus supponit ritum Ecclesie, qui tunc & nunc seruatur: scilicet quod sumentes Eucharistiam, sument de sacrificio altaris, & ex hoc ipso quod sument de sacrificio, de immolatis Deo, monet Corinthios vt fugiant culturam idololorum, afferens ex veteris ritu legis, quod edentes hostias, erant altaris participes, & similiter Gentiles demoniis immolantes, mensã demoniorũ sunt participes, &c. Habes ergo ex hoc singulari textu, quod calix & panis Domini tempore Apostolorũ in sacrificij vñs erant: nisi quis adeõ desipiat, vt impertinenter hæc omnia ab Apostolo tam accuratè allata putet. Et hic textus iudicis ei, quod dixit Apostolus, Ego enim accepi à Domino, quod & tradidi vobis, sufficit ad testimonium perhibẽdum quod Christus instituit non solum hoc sacramentum, sed etiam hoc sacrificium, & quod Apostoli docti à Christo tradiderunt Ecclesie hoc sacrificium.

Si extra sacram scripturam alijs scripturibus credendum est, inuenimus Iac. fratrem Domini Missã celebrationem addidisse vt sexta synodus refert de cons. d. t. c. Jacobus. Inuenitur tempore Telephori Papæ (qui VII. computatur Papa à B. Petro) Missas celebrandas esse nocte natiuitatis Domini: vt patet de cons. d. t. c. no. 2. Nota hic, non institutionem sed testimonium sextæ synodi de additione facta à Iacobo fratre Domini circa Missam: quia non Romanus Pontif. non Latina Ecclesia, seu Græca, sed Orientalis tẽpore Agathonis Papæ, & Cõstantini Inuicioris Imp. Cõstantinopoli congregata centum quinquaginta Patribus, testatur Missam à Iacobo Apost. ordinatã: si vnus historicus scriptoris

Opul. Cajet. K K tethym

cuiuslibet certam pariendo satisfactionem. Nihil igitur admittitur ali cui facienti pro se offerri hoc sacrificium, ex quantitate effectus huius sacrificij secundum se applicari ad ipsum, ex hoc quod alter procurat eandem pro se dici, nec econverso: sed unicuique respon det tantundem, quantum si pro se solo diceretur: quia unicuique sufficienter, & efficienter iuxta quantitatem deuotionis suae, ¶ Et confirmatur hoc ex ipso canone Missae: in quo non solum gene rali ter pro Ecclesia, pro principibus & omnibus Christianis: sed specialiter pro his qui in Memento cogitantur, & omnibus circum stantibus offerri dicitur hoc sacrificium. Costat namque, & non est de terminatus numerus circumstantium: & quod nullus ex alterius cōsortio minus habet de effectu Missae: & quod haec non referuntur ad orationem, sed sacrificium: quoniam ibi expressè dicitur, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium laudis. Et quod non solum pro impetratiōe, sed pro satisfactiōe offertur, quoniam expressè dicitur, pro redemptiōe animarum suarum: redemptio enim à malis est, & ut ipsum nomen restatur, satisfactio per modum solutionis est: sicut Christus dedit nos soluendo pretium Deo patri. Potest igitur sine cuiusquam detrimento pro infinitis sacrificium hoc offerri, & satisfacere iuxta singulorum deuotiones.

Caue tamen hic ne fallaris: putans ex hoc sequi, quod vna Mis sa tantum satisfaciat si dicatur pro vno quantum pro pluribus. Hoc enim non sequitur ex dictis: quia non diximus quod effectus huius sa cramenti respōdet intentioni, sed deuotioni. Non enim quantum in tendo ex hoc sacrificio satisfacere tantum satisfacio, sed quantum deuotionem habeo, tantum ex illo haurio. Vnde si ego offerens hoc sacrificium, habeo deuotionem tantam, quod ei respōdet in hoc sacrificio satisfactio vnius anni & intendo celebrare pro satis factiōe vnius, ille releuabitur satisfactiōe vnius anni. Si au tem intendo satisfacere pro duobus aequaliter quilibet releuabitur pro medio anno tantum, si pro tribus, pro tertia parte anni: & sic de singulis. Et similiter etiā dico de satisfactiōe respondente deuotioni Martini, qui facit celebrari eandem Missā, quod si pro vno fit, totā torrens ille: si pro pluribus, diuiditur inter eos. Et similiter dico de quotcunq; aliis facientibus eandem Missam celebrari. Semper enim satisfactio cuiuslibet deuotioni respōdens est finita, & si ad plures per intentionem applicetur, diuiditur, & minus à sin gulis participatur. Et sic verificatur Theologorū sententiā, dicentiū effectū huius sacrificij finitum & diuisum minorari in eis quibus applicatur. Intelligitur enim (vt patet ex dictis) non in ordine ad pluriū deuotiones: sed vt participatum ab hac vel illa deuotione. ¶ Ex his ergo patet, quod Missa rogata à pluribus, plus satisfaciat, cō teris paribus, quā rogata à paucioribus: quia ex pluribus deuotio nibus offertur: & similiter Missa rogata, pro aliquibus, plus valet illis, quam si ex sola deuotione sacerdotis eorum diceretur: quia ibi effectus est iuxta deuotionem etiā rogatiū, hic non. Et ex hac doctrina (quā accepi ex tertia parte diui Th. q. 79. art. 5.) soluntur omnes difficultates accidentes in hac materia, quod ad valorem sa crificij. Hinc saluatur infinitas sacrificij secundum se: & finitas effe ctus in vnoquoque, & auctoritas doctorū & ritus ecclesiae in cele brādo pro particulari, & maior fructus in vno, quam in pluribus & cōsuetudo tam offerentiū pro vna Missa (vt in parochiis accidit) quā celebrantiū pro pluribus petentibus eandem sine fraude, vt in solennitatibus accidit. Si autem consideretur hoc sacrificium ex parte operis operantis, sic etiam quantitas effectus eius atēditur secundum quāritatem deuotionis offerentiū. Sed quoniam ex hac parte non est quæstio, nec ex ista parte petita, aut promissa intelligitur Missa (sola enim intentio sacerdotis applicatiua sacri ficij ad hunc petitor & promittitur communiter) ideo pertranseo.

Et ad secundam partem missae, quae est oratio, descendendo, dicendū occurrit, quod oratio cū sit actus religiōis, cuius est cultū Deo exhibere (vt ex Secunda Secundae q. 83. patet: per orationem enim mens ipsa Deo offertur: vt Dionys. Greg. & S. Th. dicunt) ex proprio genere infra latitudinem sacrificij continetur: iuxta illud Osae vlt. Reddemus vitulos laborum nostrorum, & ad Hebr. vlt. Per ipsum ergo offeramus hostiā laudis semper Deo, id est fructū laborum cōfiteantiū nomini eius. Addit tamen aliquid speciale ex propria ratione, in quā est petitio: propter quod distinguitur de oratiōe, in quā est meritoria, vel satisfactoria, vel impetratoria, vel cōsolatoria. Et quia nullus meretur de cōdigno nisi sibi, & similiter, quia cōsolatio spiritualis est effectus in ipso orante, ex at tētiōe & meditatiōe propria procedens, nulla est hic difficultas de oratiōe, in quā est meritoria & cōsolatoria vbi de oratiōe secū dū est cōmunicabilem effectū est quæstio: Imperatoria autē vis, fi dei principaliter innuitur ex parte nostri: iuxta illud Mat. II. Quicquid orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis: ex parte verò Dei iunittur suae misericordiae, et quoniam nec fides de vno petito, minuit fidē de alio obtinendo, nec liberalitas diuina circa

vno minuitur ex alterius largitiōe: ideo oratio, i quā est impetratoria, non minus, si p pluribus, q̄ p vno fiat, valet: sed magis p quāto ex maiori fiducia diuinā largitatis: & ampliori charitate pcedit. In quāto autem satisfactoria, vim habet ex duobus, scilicet ex deuotione (sicut & alia sacrificia) & ex pœnalitate orantis sicut cœtera opera pœnalia. Et quoniam de omni sacrificio verum est q̄ satisfaciō iuxta quāritatem deuotionis offerentiū (vt patet ex auctoritatibus ad ductis) vel eorum, pro quibus offertur (vt patet ex responsione ad secūdum, in q. supradicta tertiae par.) ideo idem est proportio nabiliter iudiciū de satisfactiōe orationis & sacrificij Eucharistiae, nō quo ad quāritatem oblatis, sed quo ad quantitatem deuotionis & satisfactiōis illi respōdētis, & propterea sicut dictum est, istud posse pro pluribus offerri, ita & orationē. Quo ad pœnalitatē autē resulantē in orante, cum sit personalis, & oratio de genere suo nō sit opus pœnale, nulla etiam apparet difficultas in proposito: quia nō petitur proprie à sacerdote afflicto (vt in ieiunio) sed intentio applicandi orationes ad impetrādū pro se primò, & ad satisfaciē dum: quoniam dum petitur oratio, tale sacrificium, ppetitorium postulatur. Ex his autē patet quid dicendum sit etiā de ipso sacrificio Missae, in quantum impetratorium vel meritorium. Nec restes du bus propter meritum cōgrui, quoniam cum cōsistat in quadam cōdecencia (vt scilicet nobis facientibus q̄ in nobis est, Deus faci at quod ipsum decet) vis meritoria de cōgruo in sacrificiis & pos tulationibus attenditur secundum deuotionem & fidem offerentiū, vel eorum, pro quibus offertur. Et ideo multitudo nihil nocet singulis ex hac parte: sicut de aliis dictum est, Et per hanc patet quod affirmatiue respōndendum est quæstio.

Vnum tamē dubium restat in prædictis, an appellatiōe deuotio nis eorum, pro quibus offertur, veniant defuncti & remoti, nihil sciētēs de hac Missa, quae offertur pro omnibus secundum eorum deuotionem: quoniam si omnes intelliguntur, par erit conditio pro curantis, & nō procurantis Missam: omnino enim secundum suam deuotionem erit eius particeps. Si verò non omnes intelliguntur, non erit vniuersaliter verum, quod hoc sacrificium valeat secundum deuotionem eorum pro quibus offertur: pro omnibus enim offertur. Sed hęc ambiguitas ex ipso concursu deuotiōis ad sacri ficia soluitur. Concurrunt namque deuotio, vt causa quaedam deter minatiua sacrificij ad hunc effectum: vnde Greg. in auctoritate alle gara, affectus deuotionem ponit vt causam dicens quod perpen dit Deo ex quanto profertur. Vnde deuotio quantificans effectum sacrificij non se tenet ex parte accipientium effectum, quamuis in dispositio talium ad impediēdam receptionē talis effectus sufficit: sacrificium enim nō operatur per modum agētis vt sacramēta, sed per modum oblatis: sed tenet se ex parte concurrentium ad tale sacrificium causaliter, quomodo libet sit causalitas ista, puta pedē do, ministrando, cōsulendo, adiuuando, fauendo, &c. Quo fit, vt de functis secundum præcedentem eorum deuotionem in communi bus vel in specialibus, & secundum deuotionem viuentium pro eis offerentium, viuentibus verò circumstantibus tanquam seruitoribus ad minus: vniuersis autem tanquam cōmunicantibus in tali obla tione iuxta eorum deuotionem proficit. Quum enim sacerdos orat, & offerat in persona Ecclesiae, & quilibet fidelis sit membrum Ec clesiae, cōsequens est, vt quilibet per sacerdotis actus orat, & offerat: & sic causaliter concurrat ad sacrificium, ac per hoc quilibet Missa singulis fidelibus prodest etiam satisfactoriē iuxta eorum deuotionem, quam habent in communibus Ecclesiae orationibus & sacrificiis: sicut habentes deuotionem in orationibus & Missis alicuius personae participes fiunt illarum iuxta suam deuotionem ex generali cōmuniōne Sanctorum. Nec propterea quia est ro gantis & non rogantis conditio sicut non est magis & minus deuoti quia conditio: sicut non est equa vno tantum & vno & altero modo facientis sibi aliquid debiti conditio. Rogare enim & elemosinam pro hoc tribuere, corporaliter venerari, & huiusmo di, &c. maioris sunt deuotiōis, & faciunt vt non ex cōmuniōne sanctorum tantum, sed ex tali actu etiam hoc assequatur.

Ad primum argumentum in oppositum iam patet responsio ex dictis, quod effectus, scilicet Missae est finitus cuiuslibet secundum suam fidem, quo ad impetrationem, & secundum suam deuotionem, quo ad satisfactiōem, propterea vtrunq; dicitur in canone, Quorum tibi fides cognita est, & nota deuotio. Est tamen infinitus in multitudine: quia infinitis potest respondere, singulis suas satisfactiōes finitas, & impetrationes pariendo.

Ad secundum dicitur, quod canon Missae testatur Missas ita ab Ecclesia ordinatas pro particularibus, vt tamen semper pro om nibus viuīs & defunctis explicite celebrantur: vt patet intuitu. Vnde prouida simul & pia Mater voluit, vt ex deuotione sua om nibus sacrificium prodesset, & specialiter capitibus: & ex deuotio nibus priuatis his vel illis prodesset, & sic sine fraude, & sine cuiuscunq; damno excitat priuatas deuotiones pro se vel aliis, vt iuxta eorum deuotiones fructus referant speciegles. Est etiam alius fructus

fructus ex specialibus Missis, quoniam enim naturaliter vnicuiq; amabile est proprium bonum, & quod commune est negligitur, excitatur magis. Adiungitur quoque non parui pendendus effe ctus in sacerdote: qui & de propria deuotione offert pro particu laribus à quibus suscipit elemosinas, vel quibus afficitur.

Ad tertium dicitur, quod si offerētis & pro quibus offertur ha berent tantā deuotionem in vna Missa quantā habent in triginta, vna Missa satisfaceret pro triginta. Sed quia nō est sic (manifestè, enim patet petentē habere maiorē deuotionē in triginta & meri to, quā maior honor exhibetur Deo in pluribus q̄ in vna cœteris pa ribus) ideo q̄ pmittit dicere triginta, tenetur dicere triginta. Et hęc de hac q̄stione dicta sufficiat. Romae, 1510. die primo Decēbris. TRACTATUS QVARTVS DE VALORE orationum dictarum ad audientibus Missam in die festo, vnica quæstione contentus.

Num ad Canonicas horas obligatus, aliquam earum, infra Missam exoluens ad quam ex die festo obligatur, satisfaciatur vtrique.

VAERTVR an obligatus ad canonicas horas, exoluens earum aliquam infra Missam ad quā in die festo obliga tur, satisfaciatur vtrique. Videtur namque quod non. Primò ex numero cultus: quia cultus Missae distinguitur cōtra cultū ho rarum canonicarum. Nā sicut tenetur quis ad Primā & Tertiā, vt duos cultus, ita tenetur ad Missam & horas vt diuersos cultus, ac per hoc sicut nō potest simul duas horas exoluere, ita nec Missam & horā. Et confirmatur, quia homo tenetur interesse Missae atten tē, sicut tenetur exoluere horas attendē. Cuius signū est, p si quis ex proposito per notabile partē Missae nō curaret attendere scd in suū modū, sed mentē ad alia diuerteret, nō satisfaceret præcepto de Missa: quia non diceretur interesse Missae plusquam dormiens. ¶ Secundò ex tempore, quia sicut Ecclesia totum diem festum determinauit ad cultū Dei per cessationem à seruilibus, ita partem temporis, scilicet qua Missa celebratur: determinasse videtur ad cultum Dei positium, ac per hoc non licet occupare hoc mis sae tempus ad quemcunq; alium cultum proprium exigentem tempus, vt est quaelibet canonica hora.

In oppositum autem est, quia obligationes istae sunt de com possiblebus simul, quia Missa exigit solam praesentiam, & hora exigit quod attendē dicatur: constat autem quod vtrunq; potest simul fieri. Quo autem ad Missam sufficiat praesentia, patet ex eo quod aliter tam surdus & caecus, quam multitudo maxima vni praesens Missae, & vbi sacerdos submissè dicit (vt in Germania) non satisfaceret praesens Missae: quod saluum reputatur.

Præterea in huiusmodi Missa, praesentibus licitum est orationes vocales priuatas dicere, saltem qui sacerdos nō auditur, iniuncta pœnitentiā est, quā quis nō possit dicere, vt priuata orationē: ergo pari ratione vtrunq; licet. Et confirmatur, quia duobus dicentibus in Missa Tertiā, aut Psalmi pœnitentiales, altero p debito hore, seu pœnitentiā, altero ex sua deuotione, & vtroq; pari attentione dicente, aut neuter minuit debitum Missae, & habetur intentum, aut vterque violauit debitum Missae, quod omnes negat: alter tantum, qui debitor erat horae, aut pœnitentiā: & tunc nisi voluntariē hoc dicatur, oportet reddere rationem differentiae, quā cōueniant ambo in oratione dicta, & illius quāritate, & in attentione. Si dicatur, quod quia differunt in ratione debiti, quia alter debet, alter non: ideo ille non satisfaciatur, & iste sic: hęc differentia nihil facit ad propositum, quia ratio debiti per accidens se habet ad impediendum, vel non impediendum cultum Missae. Si enim hu iusmodi oratio impedit cultum Missae, ita impedit, si sponte, quā si ex debito dicatur: & si non impedit ita, potest solui ex debito sicut sponte: tota enim ratio illiciti si est, pendet ex hoc, q̄ vnum impedit seu tollit aliud tanquam sibi impossibile.

Præterea, quum de hoc sint contrariae opiniones, & contingit aliquem de facto exoluisse infra Missam in festo horam, aut pœ nitentiam, si non licet, erit iste reus omissionis aut Missae (& sic errauit irreparabiliter) aut tot horarum: & sic commisit tot pec cata mortalia omissionis: quod est durum. Et propterea quae est maior ratio, quod sit reus omissionis horarum, quam Missarum aut econuerso, quum alterum impeditur.

Ad euidentiā huius quæstionis primo præmittendū est, quid sub præcepto cultus Missae cōprehenditur quātū ad populū. Secūdū de clarandū est in quo sit difficultas. Tertiò respōndēdum quæstio.

Quo ad primum, quia Missa principaliter importat sacrificium & secundariò doctrinam (vnde pars doctrinalis vocatur Missa catechumenorum, puta ad eruditionem ordinatur: sacrificium verò vocatur Missa sine additione aliqua) ideo sicut ministris præ cipitur vt sacrificium offerant: ita populo præcipitur, vt intersit corpore & mente. Si enim sola corporalis praesentia sufficeret, posset quis se praesentem sacrificio facere & voluntariē dormire: & cursus posset mentem ad quemcunq; volitariē diuertere: quoru vtrūq; est absurdū. Præceptū enī Ecclesiae hominibus factū de

intereffendo sacrificio, intelligēdum est more humano, vt scilicet intersit vt rationales. Ita q̄ sicut clericos pceptum de horis canonicis dicendis obligat vt dicant ore & mente, hoc est propo sito, seu animo vacandi Deo, quia pceptum cultus diuinus homini, vt homo, hoc est vt rationalis: non colit autem ratione vtens, qui animo ad alia sponte diuertit, quia ratio ipsa dictabat p ositum, ita populus ex hoc, quod obligatur ad missae cultui intereffendū tenetur corpore & mente interesse: hoc est cum animo vacandi Deo: quantum Deus dederit.

Est autem in missae cultu inter sacerdotem & populū conue nientia & differentia. Conueniunt siquidem in duobus, scilicet in attentione & materia, scilicet missa: nam vterq; tenetur atten dere missae, & de sacerdote quidem clarum est. De populo autem vltra dicta, declaratur ex quatuor. Primò ex eo, quod ipsi dicitur, Orate fratres, &c. vbi mandatur petitori vt pateat, scilicet sa crificij acceptationem. Secūdò ex eo quod eidem dicitur, Sur sum corda vbi indicitur oratio: hoc est mentis eleuatio ad in stans sacrificium. Tertio, ex eo quod idem dicitur, Gratias aga mus, &c. vbi inuitatur ad gratiarum actionem. Quarto, ex eo quod institutio missae habet, vt populus & audiat quae doctri nae sunt, & dicat quae laudis sunt: ad populū enim (iuxta Patrum instituta) spectat hymnum cantare, Sanctus, Sanctus, &c. dum sa cerdos agit sacra mysteria. Communis est igitur vtrique attentio ad missam. Sed differunt in exteriori occupatione: quia sacerdos est exteriori operatione occupatus circa missam tam dicendo quam faciēdo: populus autem secluso auditu eorum, quae altē dicuntur, cum intelliguntur, ab exteriori occupatione vacat, & in sola attentione ad Missam relinquatur. Et quoniam imperfectior, (qui sola mente circa Missam occupati non sufficiunt), magna est multitudo, inde fit vt licet populus aliquam vocalem orationē dum sacerdos diuina facit, aut secretò dicit, & pari ratione dum altē dicit, si non intelliguntur quae dicuntur: assumat ad excitandā, aut cōseruandam mentē atētam seu vacanē Deo durante sacri ficij tempore. Hęc enim in adminiculū humanae imperfectionis ad vacandum mente tanto sacrificio, fieri piē intelligitur: melius enim, imò recta via esset vt sola mente aut quasi sola mente circa tantum sacrificij occuparent praesentes, petendo vt sacrificium gratum sit pro Ecclesia, pro se, pro defunctis, &c. gratias agendo Deo de tāto beneficio passionis Christi & praesentia ibi, &c. Nec propterea laqueum iniicimus animabus: quoniam sicut clericus obligatus ad horas, & sacerdos celebrans, si praeter intentionem enagatur, excusatur ab intentione: ita & populus: satisficit enim huic præcepto ex proposito, quo quilibet vadit ad Missam, vt faci at quod Ecclesia ordinauit, dummodo voluntariē postea non ponat obicem, diuertendo aduerterentem mentem ad alia notabiliter: quia modicum pro nihilo reputatur. Hęc de primo.

Quo ad secundum difficultas confurgit ex eo, quod hinc licitum est populo assumere quacunque orationem ad habendam mentem Deo vacantem tempore sacrificij: ac per hoc non prohi betur ad hoc assumere orationem votiuam, aut pœnitentialem, aut etiam horam canonicam: quum nihil horum habeat aliquid in se repugnans ad finem, ad quem assumitur: imò quodlibet ho rum ad sacrificium Missae optimè ordinatur. Inde autem obstat, quoniam si sic fieret, ex duobus cultibus debitis non solueretur nisi vnus tam quo ad attentionem, quā quo ad tempus: nam quum in missa dicuntur Psalmi pœnitentiales, licet dicatur missa & dicantur Psalmi: vnica tamen attentio est, qua quis attendit missae & Psalmis: & similiter vnicum tempus est, quo persoluitur vtrunq;: quū tñ duo disparati cultus (quales sunt, ppositi) expof cār suas duas atētiōes (sicut quilibet dux disparatae materiae exi gūt suas duas disparatas formas) & similiter exigunt duo sua tem pora. Vñ fraus cōmitti videt quo ad numerū cultus, secundū atē tione & tempus, ex duobus debitis attentionibus persoluendo y nam, & ex duobus temporibus soluendo vnum. Hęc de secundo.

Quo ad tertium duo occurrunt pro responsione ad quæsitum dicenda. Primum est: Non licet in missa praescepta dicere oratio nes alias praesceptas. Probat, tum quia disparati cultus debiti sunt in sua disparatione exoluedi, alioquin nō suauiter exoluuntur. Tum quia oppositū faciēdo interuenit confusio attentionū & temporū dum duae attentiones confunduntur in vnum, & duo tempora in vnum. Tum quia minus soluitur, quoniam pro duabus attentionibus soluitur vna, & pro duobus temporibus dicatur Deo vnum. Tum quo ad horas, quia priuata auctoritate non licet vnum publicū cultū subordinare alteri publico cultui disparato, quod tamen fieret, si vna hora canonica diceretur infra Missam: quia alsumeretur ad habendam mentem vacanē Deo tempore sacri ficij. Et sic verificatur opinio tenens, quod non possunt haec infra missam praescepta dici. Non tamen per hęc intelligas, quin Iura cantatur Kyrie, possit licite sacerdos lectis legendis dicere nonis canonicas: quoniam tunc non tam missa quam missae solennitas agi Opu. Caiet. KK 3 ur

tur: & ipse nihil mittit Missam, sed est tempus, & per accidens vacans, & idem est iudicium de ministris & aliis in choro, qui graduali lecto, dum cantatur, hora, persolunt residuum.

¶ Secundum est. Si infra præceptam Missam aliqua oratio aliis præcepta dicitur, utriq; satisficit: quavis minus bene, ut dictum est. Et loquor quod secreta dicitur, vel quado sacerdos non auditur, aut non intelligitur. Et similiter loquor de satisfacere, quantum ad vitadum peccati mortale omissionis vtriusq; non autem quantum ad meritum, quia nullus peccato venialiter, meretur vitam æternam. Et propterea si peccati est dicere hæc infra præceptam Missam, tollitur meritum, quod haberetur per talē actum, si recte fieret. Hæc itaq; cōclusionē nō pono, eo q̄ illius rationē affirmatiuā videā, sed quia non video vnde sit falsa: ut patet discurrendo per singula. Rationes enim quæ inferunt præcedentem cōclusionem, quavis sufficere videantur ad ecludendū esse illicitū exolvere vtriusque debitū simul, nō tamē sufficiunt ad cōcludendū, non valere solutionē vtriusq; si defecto fiat. Quod enim multa debita ex diuersis p̄: ceptis possint simul & vnico actu Deo exolui, nō est dubium: nam si quis voluisset exponere se martyrio, & antequā implēdi votum tēpus trāseat, occurrit casus, in quo quis ex præcepto confitendæ fidei tenetur exponere se martyrio, nō est dubium, exponēs se satisfacit & præcepto voti reddēdi, & præcepto Christi de martyrio, & præcepto de satisfactione pro peccatis cōmissis. Potissima igitur ratio in oppositū est, quia disparati debiti cultus non exoluntur vt sunt (vt, si diuersi & disparati sunt) si simul exoluntur. Sed hæc recipit distinctionē: quoniam disparati cultus sunt duplices. Quidā, quorū materiæ sunt simul impossibiles, vt duæ horæ canonica, & similes, quorū vterq; exigit occupationē exteriorē, & hos oportet disparatos solui vt sunt. Quidā verō de quorū materiæ sunt simul cōpossibiles: quia alter nō requirit occupationē exteriorē, & possit vtriusq; modo exolui: & disparatē, & simul subordinatō vnū alteri. Et tunc licet nō exoluantur, vt sunt totaliter disparati, exoluitur tanē disparata materia: quia vtraque materia, Missa. l. & pœnitentialis oratio, exoluitur. Et hoc sufficit: quia nullibi hoc præceptum inuenitur vt nō valeant, nisi exoluantur, vt totaliter disparati. Et sic quando populus non occupatur exteriori circa Missam, potest orationē pœnitētialem vel voti ad assumere ad n̄ etem Deo vacante habēdam tēpore sacrificij: sicut potest quacūque aliā assumere: & sic cultus vtriusq; facit satis. Quod verō de duabus attentionibus & temporibus obitare apparet, euadit ex eo q̄ licet præceptum sit, quilibet cultus exoluitur attentē: non tamen inuenitur præceptum, q̄ omnes duo cultus duabus attentionibus exoluantur. Et propterea si duo cultus possunt sub vnica attentione exolui, nulla cōiunctur præcepti transgressio, fat enim est, q̄ quilibet exoluitur attentē. Et idem dicitur de duobus temporibus, nullum enim inuenitur præceptum de duobus tēporibus: propterea si multi possunt sub eodē exolui tēpore nullum præceptum violatur. Et similiter dicitur, quod licet minus quantum ad numerum attentionum & tēporum exoluitur, nō tamen huiusmodi minoratio destruit valorem cultuum debitorum. Et similiter licet male faciat aliquis subordinando priuata auctoritate horā canonicā Missæ, non tamē propterea euacuat alterum cultum. Et sic verificatur altera opinio.

Vnde patet responsio ad primum argumentum. Conceditur enim, quod peccatum est simul hæc exolvere: si tamen fiat, valet. Et idē dicitur ad secundum, addendo q̄ nō est simile præceptum de festo præcepto de missa: quia illud datur directē de tempore: & ideo tempus oportet in illo præcipuē cōsiderare: in quo tamen licet dicere votiuas & pœnitentiales orationes: quia tempus festiuum habet indeterminatam materiam positiuā: in qua homo occupari debet: & libertati Christianæ relinquitur, in quo sancto opere, siue aliis debito, siue non, quis se in festo occupet. Illud verō datur directē de cultū missæ, & tempus missam mensurans per accidens respicitur: Si enim tempus missæ per se præcipitur, quem habeat materiam determinatam, scilicet missam, non satisficit vtrique cultui: quia nō satisficeret vtrique tempori, vt patet.

¶ Rationes autem ad alteram partem allatæ nō cōcludunt, q̄ liceat vtriusque simul exolvere. Prima enim soluitur, quia suauiter exoluitur duas disparatas attentiones in duobus disparatis cultibus, missa enim exigit solam præsentiam, sed non solius corporis, sed etiam mentis: vt declaratum est.

¶ Ad secundā dicitur, quod non est par ratio: quia hic sunt duo cultus disparati debiti, vt sunt: nō sic autē est in spōtaneis ora iōib⁹. Et per hoc respōdetur ad cōfirmationem. Et quum instatur, quia ratio debiti est per accidens ad impediendum, respōdetur, quod nō ideo illicitum interuenit in hoc casu, quia vn⁹ impedit alium, sed quia vnus occupat attentionem & tempus & suauitatem alterius: quod per se oritur ex hoc, quod vterque est debitus seorsum suauiter.

¶ Ad vltimam dicitur, quod non interuenit mortale peccatum: & si reatus omissionis esset, ommissa esset oratio assumpta: quia principale, quod est missa, intelligeretur non violari per adiun-

ctam orationem aliā debitam: quia ad vacandum Deo sacrificij tempore assumpta intelligitur.

TRACTATUS QUINTVS DE

Præcepto eleemosynæ ad mentem

S. Thomæ in sex capita diuisus.

- 1 Operis ratio ac intentio, atque falsa quorundam opinionis super mentem dicitur Thomæ circa necessitatem largitionis eleemosynarum relatio, & possibilis origo.
- 2 Quam falsa fuerit estimatio eorum qui imponunt D. Thom. quod negauerit necessitatem eleemosynæ.
- 3 Verborum D. Thomæ ex quibus reprobata opinio pullulauit explanatio.
- 4 Quorundam obiectionum solutio ponitur, quæ falsam sententiam D. Thomæ imposuit confirmare videbantur.
- 5 Solutio obiectionum in primo capite positarum pro fundamento illius falsæ opinionis.
- 6 Expositio opinionis S. Thomæ ex sanctorum, & illustrium virorum auctoritate confirmatio.

CAPVT I.

Operis ratio, ac intentio, atque falsa quorundam opinio vis super mentem dicitur Thomæ circa eleemosynarū largitionis necessitatē relatio & possibilis origo.

CHARITAS Christi vrget me, vt propter fratres meos & proximos meos loquar pacem: hoc est ordinis tranquillitatem in eleemosynarum largitione necessariō seruandam: intuitus siquidem sum ob quorundam scripta minus bene doctrinam S. Thom. intelligenti, & multos facile perclitari. Et quomuis omnis quæstio de peccato mortali, periculosam habeat a vero deuiationem, & ea maximē timenda ac cauenda sit a veritate declinatio, qua latiori quis se credit viam: tum quia proni sunt sensus hominis ad assensum præbendum his, quæ libenter sequuntur: tum quia facile est viam latam ingredi quum n̄ vltorum sit, & peccati expers vix esse potest, in hac speculiter quæstione tantō maius imminet periculum, quanto vltra prædictas causas viri celebres, quorum consilio confessorum reguntur, S. Thom. docuisse id quod in re hac falsum esse ostenditur, asserunt. Sane Abbas Siculus in iure Canonico doctor famosus super secundo Decretalium de iurcurando cap. si verō, & frater Antonius Archiepiscopus Florentinus veteribus Christiani gregis pastoribus non minor, in secunda parte suæ Summæ titulo primo. cap. 14. de inhumanitate, scilicet, & quidam frater ordinis minorum qui Summulam fecit Rosellam nomine, in de eleemosyna & mutuo: non malitia: sed minus peripicaci intellectu in hac re ducti imponunt sancto doctori ex Secunda Secunda quæst. 3. 2. errorē: & procul ab humanis finibus opinionem circa eleemosynarum largitionis necessitatem. Aiunt, quod secundum S. Th. ibidem homo non tenetur de necessitate salutis facere eleemosynam, nisi concurrentibus, his duabus conditionibus simul, scilicet quod dans habeat aliquid superfluum naturæ, id est vitæ, sed personæ, id est decentiæ status, tam sibi quam suis (quorum scilicet ei cura incumbit) & quod appareat pauper patiens extremam necessitatem, aliā licet bene faciat quis eleemosynam faciendō, non tamen tenetur.

Concipere autē potuerunt hunc sensum ex sancto doctore propter duo. Primo ex eo, quod art. 5. 32. q. vbi disputat, an dare eleemosynam sit sub præcepto, in corpore articuli determinans hanc quæstionem, dicit hæc verba, Quia præcepta dantur de actibus virtutum, necesse est, quod hoc modo donum eleemosynæ cadat sub præcepto, secundum quod actus est de necessitate virtutis: scilicet secundum quod recta ratio requirit: secundum quam est aliquid considerandum ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Deinde subdit, quæ sunt ista consideranda: & dicit, quod sunt superfluitas, non solum naturæ, sed personæ ex parte dantis, & extrema necessitas ex parte pauperis, & subdit deinde: aliā autem eleemosynas dare est in consilio. Ex his enim videtur haberi quod ab hoc quod eleemosyna cadat sub præcepto, oportet simul concurrere aliquid ex parte dantis, scilicet superfluitatem, & aliquid ex parte recipientis, scilicet extremam necessitatem.

Secundō, ex eo quod in sequenti articulo determinādo dicit, quod quando occurrit extrema necessitas alicuius priuatæ personæ vel etiā aliqua magna necessitas reipublicæ, laudabiliter aliquis prætermittit id, quod ad decentiam sui status pertinere videtur, vt maiori necessitati subueniret. In his enim verbis expresse dicit, quod concurrente altero prædictorum tantum, scilicet extrema necessitate alicuius, non habens de superfluo personæ, id est decentiæ status sui laudabiliter eleemosynam facit. Quod si laudabiliter, igitur non de præcepto, sed de consilio est eleemosynā darenisi vtraque supradicta conditio concurrat. Confirmatur hoc: quia

quia ante hæc verba loquens de necessario persone præmittit hæc verba: De huiusmodi ergo dare eleemosynam est bonum, & non cadit sub præcepto, sed sub consilio. Hæc ille.

CAPVT II.

Quam falsa fuerit eorum estimatio, qui imponunt D. Thom. quod negauerit largitionum eleemosynarum necessitatem.

VOBIS autem prædicta expositio non sit secundum mentem & doctrinā S. Th. liquet primō ex eo, q̄ S. Th. in 4. sen. d. 15. q. 2. ar. 1. q. 4. expresse determinat oppositum. Tenet enim has duas conclusiones. Prima est, Habens superfluum naturæ & personæ tenetur de præcepto erogare pauperibus illud superfluum, etiā si non patiatur extremā necessitatē. Secunda est, Patiēti extremā necessitatē tenetur de præcepto habēs superfluum naturæ, licet nō personæ, subuenire. Superfluum naturæ & personæ dicitur, q̄ secundum statū præsentē nō est necessariū sibi, vel his, quorū sibi cura incumbit crassa pensatione: attētis tamē futuris casib⁹, qui probabiliter futuri æstimabuntur, & nō omnibus, qui possunt cōtingere: hoc enim ad cōsiliū nō pertinet, vt dicitur 3. Ethic. Extrema autē necessitas vocatur, nō q̄ aliquis iam spiritum efflare cernitur, & subsidium recipere non potest: sed cū apparent signa probabilia futuræ necessitatis extremæ, nisi subueniatur, nec apparet, nec in promptu est quē ei subueniatur. Determinat autē has conclusiones admodō clare, vt inficiari impossibile sit. Sunt siquidē verba eius ibidem ista, Quum eleemosyna sit actus virtutis, oportet quod aliquo modo cadat sub præcepto: quia præcepta legislatoris ad virtutē inducere intendit: vt dicitur 2. Ethic. reducit autem ad hoc præceptum, Honorare parentes, Honor autem ille secundum Aug. ad reuerentiam & subuentionem in necessariis pertinet, & nomine parentum omnis proximus intelligitur: sed præcepta affirmatiua nō obligant ad semper quavis semper obligent, sed obligant pro loco & tempore & secundū aliā determinatas condiciones. Quum autem vsus diuitiarum sit ordinatus ad subueniendū necessitatibus præsentis vitæ quæ quidem subuētiō debet esse ordinata, patet quod quæ diuitiis nō vitur ad subueniendū necessitatibus præsentis vitæ, vel inordinatē vitur, a virtute recedit. Ordo autem subuentionis talis debet attendi, quantum ad duo. Primō ex parte eorū, quib⁹ subuenitur, vt primō sibi, postea sibi coniunctis subueniat, deinde extraneis. Secundō, ex parte necessitatis talis debet esse ordo: vt prius absolutis necessitatibus subueniatur, quā alicui necessitati conditionatæ, quæ est quum quis indiget aliquo ad sui status decetē conseruationē. Et ideo præceptum legis ad hoc obligat, vt illud quod superest alicui post subuentionem perfectā, sibi & sibi cōiunctis, puta familiæ, quā gubernare debet, respectu vtriusque necessitatis in eleemosynas expendat ad subueniendū aliis respectu vtriusque istarum necessitatum: sicut etiam natura id quod sibi de alimento superfluit ab actu nutritiuæ, in quo attenditur necessitas absoluta: & actu augmentatiuæ in quo attenditur quasi necessitas cōditionata parat ad conseruationem speciei, generatiuæ virtuti subministrans. Et similiter præceptū legis obligat, quod etiā necessitati extraneorum absoluta, primo subueniatur, quā propria vel propinquorū conditio natæ: & ideo dicitur cōter, q̄ dare eleemosynā de superfluo cadit in præcepto, & similiter dare eleemosynam ei, qui est in extrema necessitate. Dare autem de eo quod est necessariū necessitate secunda, non autem de eo quod est necessarium necessitate prima: quia hoc esset contra ordinem charitatis. Hæc ille. Vbi apparet, quā aperte supradictas conclusiones asserat atque cōfirmet: & consequēter manifestē cuique liquere potest, q̄ doctrinæ suæ cōsona nō est opinio illa sibi imposita ex Secunda Secunda. Quod si aliquis dixerit hoc quod dixi in 4. sen. retractatā ab ipso S. Thom. in Secunda Secunda, aduertat se in errorem lapsū propter septem. Primō, quia non est consuetudinis suæ, vt opinionē quam alibi non solum sequutus est, sed probauit retractet absque memoria, vel suæ olim opinionis, vel illorum, qui sequuntur eā, vel ipsius opinionis. Secundō, ex eo, quod ista sententia nō solū sua, sed cōis antiquorū fuit: vt ipse refert in supradictis verbis. Quis autem vnquā inuenit S. do. c. reprobare suā olim, & cōem aliorum opinionē, si non illius opinionis meminerit, ac aliqua ea ratione refellerit. In hac siquidem Secunda Secunda, q. 88. ar. 2. opinionem, quā in 4. sen. d. 38. q. 4. secutus fuerat circa dispensationem voti per professionem solēniatū reprehēdens, expresse eius meminit. In tertia quoque parte, q. 9. ar. 4. opinionem, quam tenuit, in 4. sen. d. 14. ar. 3. circa scientiam animæ Christi retractans, explicitē seipsum reprehendit. In tertia similiter parte q. 70. ar. 4. opinionem, quam in 4. sen. d. 1. q. 2. ar. 4. circa gratiam circuncisionis secutus est, reprehendens, expresse etiam seipsum mutasse opinionem asserit. Alibi quoque similiter facit: sed sufficiat hæc tria adduxisse, vt ostendatur mos eius. Si ergo hæc est eius cōsuetudo, quomodo hoc in loco suam & cōem ipso teste sententiam reuocat, nullam penitus innuēs illius memoriam? Tertio, patet hoc idē ex eo, quod nō sine suæ gloriæ macula potuit intendere &

retractationē suæ olim & cōis opinionis verbis adeō obscuris & extortē exponēdis, absq; vt dictū est, suæ intentionis p̄patione. Hoc si quidem & est cōtra p̄missionem a se factā in p̄oimio totius Summæ: vbi dilucide scdm̄ quod materia patietur, se p̄seq. cuncta velle spōdet. Est est cōtra tāi doctōris prouidentia: q̄ em̄ (nisi desiperet) in re tam ardua verbis oppositum p̄ se ferētibus vteretur, potens claris vti: nunquā timebat hic seipsum ac alios reprehendere & alibi æquanimior factus est? An forte diuites odio habebat, vt veritatem eos celare vellent? Quarto, ostenditur hoc idē ex verbis S. Th. in Scda Secunda ibidem concludendo em̄ ait, Si ergo dare eleemosynā de superfluo est in p̄cepto, & dare eleemosynā ei q̄ est in extrema necessitate, aliā autem eleemosynas dare est i cōsilio. Quum em̄ S. Th. Latina scripserit lingua, & dilucide, is sensus ex istis est fumendus verbis, quem verba ipsa significāt. Accersito autem quemcūque, optimum grāmaticum, & proponas sibi quid intelligendum sit ex istis verbis, Præceptum est, vt fiat hoc, & fiat illud, respōdebit certē, q̄ duo præcipiunt: & q̄ scilicet hoc fiat, & q̄ illud fiat. Quā aut verba S. Th. talia sint, quare nō talis sumēdus est sensus. Dixit enim, In præcepto est dare eleemosynā de superfluo, & dare eleemosynā ei qui est i extrema necessitate. Duo ergo grāmatically intelligendū præcipit, cum dicit, & q̄ detur eleemosyna de superfluo, & q̄ detur eleemosyna patiēti extremā necessitatē. Quintō, cōfirmatur hoc idē ex verbis S. Th. in eadē Secunda Secunda, q. 66. ar. 7. in cor. vbi ait, Res, quas aliqui superabundanter habent, ex naturali iure debentur pauperum subfētationi: vnde dicit Amb. & habetur in Decretis d. 57. Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum est, q̄ tu recludis: miserorum redemptio & absolutio, est pecunia, quā tu in terra effodis. Sed quia multi sunt necessitates patiētes, & nō potest ex eadem re omnibus subueniri, cōmittitur arbitrio viuicuiusque dispensatio propriarum rerum, vt ex eis subueniatur necessitatē patiētib⁹. Hæc ille. Vbi cernere potes primam cōclusionem. Secunda autem ex his, quæ addit ibi in corpore, & in responsione argumentorum, elici potest. Sexto cōfirmat hoc idē ex verbis S. Th. in eadem Secunda Secunda, q. 87. ar. 1. ad quartum: vbi ait, Tertix vero decimæ, quæ cū pauperibus comedere debebant, sin veteri testamento, in noua lege augentur, per hoc quod Dominus non solum decimam partem, sed omnia superflua pauperibus iubet exhiberi, secundū illud Luc. 11. Quod superest dare eleemosynam. Hæc ille. Vbi aperte cernis iussisse, non consuluisse Dominū Iesum superflua erogari pauperibus secundū doctrinā S. Tho. Septimō confirmatur hoc idem ex verbis S. Th. in eadem Secunda Secunda, q. 118. ar. 4. ad secundum inquires enim ibi an avaritia semper sit peccatum mortale, arguit secūdo loco ad partem affirmatiuam sic, Minimum in avaritia est, q̄ aliquis retineat sua in ordinatē: sed hoc videtur esse peccatum mortale, dicit enim Basilius, Est panis famelici, quem tu tenes, nudi tunica, quam tu conseruas, indigentis argentum, quod tu possides: quo circa tot iniuriarū, quot exhibere valeres: sed iniuriari alteri est peccatum mortale: quia cōtrariatur dilectioni proximi: ergo multo magis avaritia est peccatū mortale. Deinde respōdendo huic argumentō ait, Ad secūdū dicendū, q̄ Basilius loquitur in illo casu, in quo aliquis tenetur ex debito legali bona sua pauperibus erogare, vel propter periculū necessitatis, vel propter superfluitatem habitōrū. Hæc ille. In quibus verbis clarissimē vtrāq; cōclusionē possit, quō ergo in Secunda Secunda retractauit quod dixi, in 4. sen. si in tot locis in Secunda Secunda expresse cōfirmat qd̄ determinauit in 4? Caue ergo ne de cætero talia S. doctōri imponas.

CAPVT III.

Verborum D. Thomæ ex quibus reprobata opinio pullulauit, explanatio.

VERVM Quia non lat est falsā expositionē destruere, nisi vera apponat, ideo declarata sunt verba eius, q̄ illi minus bene intellexerūt. Verba eius in loco allegato (scilicet in 2. 2. q. 32. art. 5. vbi inquit, an dare eleemosynā sit in præcepto) sūt ista: Quum dilectio proximi sit in præcepto, necesse est omnia cadere sub præcepto, sine quibus dilectio proximi nō cōseruatur. Ad dilectionem autem proximi pertinet: vt proximo non solum vellemus bonum, sed etiam operemur: secundū illud, 1. Ioan. 3. Nō diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate. Ad hoc autē vt velimus & operemur bonū alicuius, requiritur quod eius necessitati subueniamus: q̄ sit per largitionem eleemosynarum: & ideo eleemosynarum largitio est in præcepto. Sed quia præcepta dantur de actibus virtutum: necesse est q̄ modo donum eleemosynæ cadat sub præcepto, secundū quod actus est de necessitate virtutis, i. q̄ recta ratio requirit, secundū quā est aliquid considerandū ex parte dantis, & aliquid ex parte eius, cui est eleemosyna danda. Ex parte quidē dantis cōsiderandū est, vt id quod in eleemosyna est erogandū, sit superfluum, secundum illud Lu. 11. Quod superest, eleemosynā date. Et dico superfluum nō solum respectu sui ipsius (quod est supra id, quod est necessarium indiuiduo) sed etiam respectu aliorum, quorum cura sibi incumbit, quia prius oportet Opus. Caiet. KK 4 quod

iustitiam distributivam, oportet non latere, secundum quam iusti speciem opera hęc examinare oportet, non enim eodem modo iustitiam in vtraque invenitur. Quamvis autem primo aspectu ad commutativam iustitiam omnia huiusmodi opera spectare videantur (quia vel restitutionis, vel recompensationis, vel locationis actus sunt) quia tamen secundum multos distributivam admiscetur iustitia, idcirco primo secundum formam iustitię commutativę, deinde secundum admixtam distributivam, & demum quandam singularem opinionem examinando procedemus.

CAPVT IIII.

Conditiones iusti commutativi & distributivi.

Quia verò ignoratis rationibus terminorū, impossibile est intelligere cętera, pręlibandū est quid ratio iusti in commutationibus exigit, & similiter quid ratio iusti in distributionibus requiratur, ad hęc enim aspiciētes, oportet reliqua examinare in civitate, quā totū quoddam sit triplex debiti ratio, sine qua iustū invenitur, considerari potest. I. partis ad partem, totius ad partes & partium ad totum. Primus ordo dirigitur à iustitia commutativa, secundus à distributiva, tertius à generali, quę legis alio nomine dicitur, de qua in quinto Ethicorum dicitur, quę neque Hesperus neque Lucifer est ita fulgens, aut admirabilis. Partes siquidem civitatis sunt singulares personę, quarū & res & opera & personę commutative adinvicem oportet, vt quod vni deest, absque, dantis dāno ab altera habeatur. Bonum similiter vel malum cōmune necesse est singulis proportionaliter distribuere, singulorūque bona ad commune bonum ordinanda esse nemo dubitat. Sed omnia pro nunc tertia hac iustitia (quoniam vt post patet non est ad propositū) sciendum est, quod iustum secundum iustitiam commutativam requirit tres conditiones. Prima est, quod sit datio & acceptio ex parte vtriusque extremi, aliter commutatio non esset, & commutativę iustitię (quia directiva commutationum est) propria deesset materia. Secunda est, quod sit inter partem, & partē, id est singulares personas, aliter à distributiva, aut generali iustitia non distingueretur, vnde servitium communitati exhibitum, recompensatur ab ea, vt singularem personam induit, sicut & vendit & emit, vt persona singularis. Tertia est, quod servetur æqualitas arithmetica, id est quantitatiua, vt scilicet quantum fuit servitium, tanta sit merces, & quanta lætio, tanta vindicta, &c. aliter commutationes iustę non essent. Mutuanti enim quatuor, nisi quatuor restituerentur, iniustitia esset, & simile est in aliis. Iustum autē secundum iustitiam distributivam, tria similiter exigit. Primò, quod ibi sit distributio, quę propria est iustitię distributivę materia: vt ex eius nomine patet. Secundò, quod sit inter totum & partes, ita quod à toto ad partes terminetur, aliter debiti ratio & distributio in vnum non coirent. Distributio nanque petitione sonat alicuius, quod nisi totius esset, partibus debitum, vt distribueretur, non esset. Vocamus autem totam communitatem vel principem vt sic, partes autem ipsos ciues. Tertio, quod servetur æqualitas geometrica id est, proportionalis, vt scilicet talis sit proportio eius quod datur de communibus bonis vni personę ad id quod datur alteri, qualis est inter personas ipsas, id est, vt quantum vna persona præcedit alteram in illa repub. tantum quod vni datur excedat id, quod datur alteri. Aliter æqua non esset distributio, quia boni totius partibus debiti, tantò plus alicui parti debetur, quantum pars illa principalior est in illo toto, quę principalitas in diuersis politicis secundum diuersa attenditur, scilicet secundum virtutem aut diuitias, aut aliquid huiusmodi.

CAPVT V.

Prima opinio dicentium nihil vsurę aut iniustitię inueniri in contractibus Montis pietatis, stando infra limites iustitię commutatiuę.

His igitur præmissis illorū occurrit opinio, qui terminos commutatiuę iustitię non egrediendo, contractus omnes huius mōtis, nec vsurę nec iniustitię aliquid sapere credunt. Et quoniam hi duabus incedūt viis, illa primo adducenda est, quę hos contractus adeo non secundū se iustos dicit, vt si de cuiusque priuata personę intentione recta constaret, sicut de pia communitatis & Montis intentione modò constat, cuiuslibet liceret pecunias suas cum supradictis contractibus pauperibus mutare.

Vt autem huius ambiguitatis veritas clariet eluceat, ex quo non refert secundum hanc viam, quis mutet, publica scilicet an priuata persona, nec refert cuius sit quod mutuo datur, an. Immutuantis sit an alterius, ponamus in terminis casum discutiendum, præsupposita recta intentione mutuantis, quam tamen præsupponere non est opus, quia contractus secundum se iustitiam quarimus, quę in æqualitate commutationis consistit, quacumque id intentione fiat. Sit ergo Petrus mutuis indigentū exponēs 10000 ducatos, conducaturque ministros scriptores, & custodes pignorū, sine quibus mutuum nulli dare vult, exigatque vnū denarium pro qualibet libra singulis mensibus, à singulis accipientibus, & recipientibus mutuum, supposito quod tāta quantitas pecunię re-

quiratur ad mercedem reddendam debitam ministris, & custodibus, &c. Dicit itaque his stantibus hęc prima opinio tria. Primò, quod hic sunt tres contractus, secundò quod in his nulla interuenit vsura, tertio quod in his nulla inuenitur iniustitia.

Primum horum declaratur distinguendo contractus. Est siquidem hic primò contractus mutui inter Petrum mutuante & Ioannem pauperem. Est deinde cōtractus pignoris inter Ioannē pauperem & ipsum Petrum, seu ministros eius quod idem est, quia in mutuantis persona pignus suscipiunt. Est & tertio contractus locationis, quo ministri operas suas locant ad scribendum, custodiendum & excutiendum pignora, &c. & pauperes mercedem eis debitam retribuunt, vnum denarium pro libra soluendo.

Secundū verò, scilicet quod hic nulla sit vsura, probant ex ipsius vsurę ratione dupliciter. Primò quia vsura est quādo aliquid ultra fortem ex mutuo queritur, ita quod mutuū sit nō occasio aut causa sine qua nō, sed ratio & causa propter quā aliquid pecunia æstimabile ultra fortem percipitur. Constat autē ex distinctione contractuum, quod hic nihil propter mutuū ultra forte queritur, sed tantū propter locatas operas ministrorum, cuius euidentē signū est, quod si ministri gratis hęc facere volunt donantes singulis illos denarios, nemo turbabitur. Secundò, quia si ista ministrorum merces esset vsuraria, à quocūq; redderetur, esset vsuraria, nō enim refert, an feneratori vsurę dentur ab accipiente mutuū, vel à principe vel à quocūq; alio. Sed constat quod prædictis ministris absque vilo seruipulo potest tāta merces pro iis laborib; à communitate vel principe reddi, vt Mediolani, & Brixie, & Verone sit, ergo non est vsura.

Tertium autē, si quod hic nulla sit iniustitia, declaratur sic, si hic esset iniustitia, aut esset iniustitia ista ex parte ministrorū, vt ideo iniusta sit exactio ista, quia ipsis gratis tenentur operas suas impendere & hoc non, quia non sumus in casu extremę necessitatis, aut superfluitatis tantę quod teneantur ad hoc. Aut ex parte modi accipiendi, vt ideo iniusta sit acceptio, quia taxatur vnus denarius pro libra singulo mense, & hoc non, tum quia multorū sapientium & bonorum virorum sententia cōsideratis particularibus circumstantiis via hęc æquissima iudicata est: particularium autem iudicium prudentibus viris committendū est secundū morale philosophiā. Tum quia huic modo ratio suffragatur, cōmensuratur enim hoc modò soluto periculo & labori ministrorū. Quāto maioris præcij pignus, aut maiore tēpore retinetur, tantò plus periculi curatodes tubent & curę & laboris, si excutienda (vt sæpe accidit) pignora sunt. Aut ex parte pauperū, vt iniusta sit hęc exactio, quia à non debent soluere exigitur, & hoc non, propter duo. Primò, quia si pauper non tenetur ad hoc cū aliquis ad hoc teneatur, debet assignari quis est, qui ad hoc obligetur. Ipse Petrus mutuans non tenetur, quoniam dānū incurrere nō tenetur ex hoc, quod beneficium mutui impendit, quini: nō si aliquod dānū ex hoc incurreret, posset à paupere accipiente mutuū illius recompensationē exigere, vt ab omnib; doctoribus cōcorditer dicitur. Princeps quoq; aut communitas ad hoc non tenetur, tum quia sumus extra casum extremę necessitatis & superfluitatis, extra quos elemolya non est in præcepto: tum quia principes, est teneantur pauperū curam habere, & eis subuenire, non tamē tenentur hoc modo subuenire, vt de se patet. Si ergo nullus inuenitur, qui ad hoc teneatur, restat quod pauper ipse teneatur. Secundò, quia morale præcipiū est quod ille debet onera rei sustinere, in cuius fauorem res agitur, cum autem constet, quod ministrorū opera propter pauperes fiunt, vt habeant vnde suis prouideant necessitatibus, consequens est, quod ipsi pauperes debeant ministrorum operas recompensare.

CAPVT VI.

Examinatio præposita opinionis cum determinatione, quod in his contractibus committatur multiplex iniustitia.

Vod autē prædicta opinio in multis à veritate deficiat, non ex opinabilibus, sed ex per se notis principiis moralibus deducendum est. Assumamus itaq; duo principia in commutationis contractibus per se euidētia. Alterū affirmatiuū, scilicet tenetur mercedem reddere, in cui; fauorem opus agitur. Alterū negatiuū, scilicet, nullus tenetur mercedē reddere pro opere facto in alteri; fauorē. Hęc principia stando infra limites iustitię commutatiuę per se nota sunt quoniam ex seipsis æqualitatem iustitię clarē continet, & ideo indisciplinati esset querere eorū probationem. Sub his autem principiis oportet subsumere et propositiones minores, quas difficile esset intellectu penetrare nisi prius operationes ministrorum interuenientes in contractibus istis distingueretur, & sigillatim discerneretur quę in cuius fauorem fiat, hanc decisionem habita, statim tota ratio integrę patebit. Sed ad hęc decisionem absque errore habendam, oportet ex his, quę per se inueniuntur in operatione qualibet, & non ex his, quę per accidens insunt, & ex propriis & immediatis cuiusque conditionibus, & non ex communibus & remotis sententiis etiam proferre. Propter quod non est in hac consideratione im-

miscendum, quod hoc, vel illud opus in fauorē boni cōmunis, aut alius huiusmodi, finis siquidem communis & remotus est vniuersitatis bonum in particularibus cōmutationibus. Iam enim stabilitū superius est, quod iustū secundū iustitię commutatiuę formā attenditur secundū æqualitatem commutationis huius personę ad illam personam, & non secundum ordinem ad communitatem.

Ex per se ergo & proximis consideraturi, distinguamus in primis operas has ministrorū, dicētes quod horū operarū quędā sunt quasi per se cōmuniter intentę: & hęc sunt illę, quę vsque ad venditionem pignorū interueniunt. Quędā vero sunt specialiter, & per accidēs intentę: & hęc sunt subhactatio & venditio pignorū, & his annexa, quę ex mora quorundā debitorū accidunt. Distinguendo autē sigillatim prima opera, dicimus ea esse hęc, scilicet custodiam pecunię, præparationē ad mutuandum actū mutuandi, sumere pignus, scribere hęc, cui annexantur expensę pro libris, &c. custodiam pignorū: cui coniungitur conductio domus pro eorū cōseruatione, & tandē restituere pignora. Horum autē pars maior & periculosa in fauorem sit Petri mutuantis, aut vniuersitatis pauperum: custodia n. pecunię, acceptio pignorū, eorum custodia, scribere hęc, expensę pro libris conductioq; domus (in quib; totū periculum est) ad alterius vel vtriusq; ordinatur securitatem. Reliqua autem pauca, s. præparatio ad mutuandū, & ipse actus mutuandi & restitutio pignoris ad huius pauperis ordinantur vtilitatem.

Et vt clariet eluceant hęc, videamus singula. Custodia imprimis pecunię, in illius fauorē proximē sit, cui custodiēda reponitur pecunia autē hęc custoditur duobus, scilicet Petro mutuanti, cuius est directum dominiū huius pecunię: & vniuersitatis pauperum, cuius est quasi dominiū vtile eiusdem. Nulla enim alia ratione hanc pecuniā oportet cōseruari, nisi vt Petrus sit securus, si quādo vellet rehabere pecuniam suam, & vniuersitas pauperum sit certa, quod commune sit etiā futuris pauperibus vtilitas ista. Acceptio similiter pignorum, quum ad cōseruationem & securitatem capitalis proximē ordinetur, constat quod in fauorē ipsius Petri & vniuersitatis pauperi sit. Et simile omnino est de ipso actu scribendi, & expēsis pro libris. Hęc enim omnia nulla alia ratio fieri cogit, nisi ob integritatē & securitatē pecunię. Ioānes enim pauper mutuum accipiens, nō curat quod hęc rescribatur, aut quod pignus eo ab exigatur: sed hęc omnia pecunię domini securitati suę cōsulens fieri vult.

In custodia autē pignorū cōsiderandū est, quod sicut pignus habet in se duo: scilicet sit pignus, & quod sit talis res, (puta vestis) ita in ipsa pignorū custodia distinguendum est, quod ipsa est custodia pignoris, & quod est cura talis rei. Si cōsideretur formaliter pignorū custodia, manifestē patet quod in fauorē Petri mutuantis, & vniuersitatis pauperum sit, quia proximē ordinatur in securitatē pecunię rehabendę. Vnde quia contractus pignoris secundū veritatem est in fauorē accipientis, ideo accipiens ipsum tenetur ad restitutionē eius, si etiā perdidit illud, vt conuincitur ex illo morali principio restitutionum posito à S. Thoma in Secunda Secundę q. 62. quod aliquis tenetur ad restitutionē non solum ratione rei acceptę, sed etiā ratione accipientis tenetur restituere, etiam perditā re. Et in hoc differt accipiens depositū ab accipiente pignus, quod ille depositō perditō, nō tenetur ad restitutionē, quia obligatur ad reddendū depositū ratione rei acceptę, & nō ratione accipientis, quia depositū datur in fauorē deponentis: iste autem scilicet accipiens pignus, quia tenetur & ratione pignoris accepti, & ratione accipientis (quia pignus datur in securitatē petentis ipsum) obligatur ad restitutionē nō solū quādiu pignus habet, sed etiā si nō habet, suo enim periculo tenetur naturali iure illud custodire, sicut qui accommodatū accipit eadē ratione, &c. Si autē cōsideretur cura talis rei, quę est pignus (puta excussio vestis) & huiusmodi sollicitudo) sic quia hoc accidit pignori, de sui ratione nō exigitur, quod sit in tali materia, sed sufficit quod sit tāti pretij, vt secuta sit pecunia rehabēda, ideo nō est eadē ratio de sollicitudine exercēda, & de ipsa custodia. Hęc nanq; cura quamuis in fauorē vtriusque, dantis scilicet & accipientis cedat (dum pignoris domino res sua illęta seruetur, & huic creditori pignoris pretium cōseruetur, vnde possit mutuatā rehabere pecuniā) simpliciter tamen & per se sit in fauorē domini pignoris, quia mutans licet exigat pignus, non tamē exigit qualitatem pignoris, imo hanc onerosam conditionē refugit naturaliter. Vnde pacisci posset cum domino pignoris talis, quod ipse non vult sollicitudine hanc, sed quod dñs ipse mittat tēpore curę rehabendę ad excutiendās vestes suas, & alia huiusmodi. Nec obstat, quod si nullo interueniente pacto vestes in pign; acceptas cōtingit lædi, retinens ipsas tenetur ad satisfaciendum domino pignoris. Hoc enim non prouenit ex eo quod retinēs tale pignus tenetur per se ad curā eius, sed ex eo quod per accidens iste teneatur ad hoc, quia scilicet non fuit protestatus, manifestādo domino pignoris, quod talis pignoris curā resuraret. Implicitē enim obligatur quilibet sumens pignus qualecūq; ad eius curā, (expensis tamen domini) nisi aliud protestetur. Domus autem conductio inquantū

deseruit custodię pecunię & pignorum, & in fauorem est Petri mutuantis, & vniuersitatis pauperum. In quantum autē pignorum expensio & curę vtilis est, in horum pauperum fauorem sit. Reliqua autem tria opera, scilicet actus mutuandū, & pignora restituēdi, & paratum esse ad mutuandum, in fauorē manifestē sunt Ioannis pauperis. Sed prima horum, scilicet actus mutuandi, & restituēdi pignus, sub mercede non cadunt, quoniam actū mutuandi responder actus restituēdi acceptum mutuū, & actus restituēdi pignus responder actui dandi ipsum pignus, sicque par pari referuntur. Tertium autem sub mercede esse per se patet, pecunia siquidē æstimabilis est obligatio ad paratum esse mutuandum. Opera verò in altero diuisionis membro posita, s. quę specialiter respectu quorundam accidunt, (vt venditio pignoris, & cętera annexa,) nō opus est discutere, in cuius fiant fauorem, quoniam propter morā debitoris ab ipso soluenda sicut & expensę, quę post eius moram fierent incitatione coram iudice & litibus, &c.

Ex omnibus igitur his colligēdo, cum pateat vnum tantū actum mercenarium proprię, & per se ordinari vniuersaliter in fauorem cuiusque singularis pauperis, scilicet obligatā præparationem ad mutuandū, ex supradictis principiis facile veritas intentā deduci potest, consistens in quinque cōclusionibus. Prima est negatiua, scilicet, Nullus pauper tenetur ad reddendam mercedē debitam ministris huiusmodi pro custodia pecunię vel pignoris, pro opere scribendi libros ratiocinij, aut pro domo ad hęc conductā. Patet ista ex illo principio negatiuo, quo dicitur, quod nullus tenetur mercedē reddere pro opere facto in alterius fauorē. Ex dictis enim iam cōstat ista opera nō esse facta in fauorē Ioannis pauperis, sed alterius, puta, Petri mutuantis, vel vniuersitatis pauperū, vel vtriusq;. Secunda est etiā negatiua, scilicet, Non omnis pauper accipiens mutuū, tenetur ad reddendam mercedem ministris pro cura pignorū, aut domo ad hęc vtili. Patet ista ex eodē principio: quia non omnis pauper offert pignus tale, id est, onerosum, & cōsequenter nō omni pauperi exhibetur hoc seruitiū, ac per hoc nec à quolibet reddendam esse mercedem iustitię exigiti commutatiuę. Nec obstat, si quis fingat omnes teneri ad hoc: quia licet hic non det mihi pignus excutiendum: ego tamen qui ignorabā quale pignus esset allaturus, iam conduxī excussorē in seruitiū eius & aliorū paratū. Ignorantia siquidē hęc non suffragatur, quoniam probabilem cognitionē (quę in huiusmodi certitudinē par est) Mons habet, & pauperū indigentū mutuō alij afferent pignora excutienda, & alij non: vt quotidiana experientia testatur. Et consequenter conducēdus est sibi excussor pro quibusdā, ab illis mercedē receptus, si iustitię commutatiuę æqualitas seruari debet. Tertia est affirmatiua, scilicet, Petrus mutuans, siue vniuersitas pauperum tenetur ad satisfaciēdum ministris pro operibus in prima cōclusionē positis. scilicet custodia pecunię & pignoris &c. Patet ista ex affirmatiuo principio, quo dicitur, quod ille tenetur mercedem reddere, in cuius fauorē opus agitur. Patet equidem ex dictis, quod opera ista in vtriusque vel alterius horum fauorem per se fiunt, non Ioannis pauperis.

Quarta etiam est affirmatiua, scilicet, Quilibet pauper mutuum sumens tenetur satisfacere pro obligatā præparatione ministris ad mutuandū, & illi pauperes tenentur ad satisfaciendū pro cura pignorum onerosorum & particula pensionis domus inquantū deseruit ad hoc, qui pignora talia afferunt. Patet ista ex eodē principio: patet enim ex dictis obligatā præparationem ad mutuandum in fauorem singulorū pauperū esse, & executionem pignorum in fauorem dominorum. Quinta conclusio principaliter intentā, (quę ex prædictis aperte sequitur) est ista: Iniuste exigitur à quolibet paupere vnus denarius pro libra singulis mensibus, pro mercede reddēda supradictis ministris, & cętera. Clarissima est ista: quia cum iniuste exigatur ab aliquo id, ad quod non tenetur, & ex dictis cōstat, quod pauper quilibet nō tenetur ad omnia soluenda (sed ad vnum, scilicet obligatā præparationem ad mutuandum) consequens est, quod iniuste exigatur à quolibet merces pro omnibus ministrorum operibus reddēda.

CAPVT VII.

Secunda opinio examinatur, soluendo duo dubia concernentia dicta in præcedenti capite.

Ntequam soluatur obiectiones ad oppositū factę & examinatur, an vsura hic inueniatur, duo circa supra dicta relicta soluenda sunt: inferendāq; horū solutioni est secūda opinio, quia eius decisio simul apparet. Restat igitur dubiū primò, an Petrus mutuans an vniuersitas pauperum, an vterque simul tenetur ad satisfaciendum ministris pro illis operibus pro quibus Ioannes pauper non obligatur. Sed si prædicta diligenter inspiciantur, patere potest, quod non Petrus mutuans, sed vniuersitas pauperum tenetur ad hoc. Adductum enim iam est principiū dicēs quod ille, in cuius fauorē res agitur, tenetur ad mercedē reddēdā: cōstat autem, quod custodia seu cōseruatio pecunię integrę (ad quam cętera hęc opera ordinantur) nō in Petri fauorem, sed

pauperū vniuersitatis sit, quia Petrus non propter se custodiendam pecuniā deponit, sed ut per se ipsum custodiret pecuniā propriā nisi pauperum vtilitas exponendam pecuniā tuam custodiret. Exponeret. Pater etiam hoc idem ex eo, quod pecuniā hęc non custoditur periculo Petri offerentis: quoniam restituenda est sibi non solum ratione rei acceptę, sed ratione rei acceptationis, & iam dictum est, quod quando aliquis tenetur ad restituendum ratione acceptationis, etiam re perditā tenetur. Petrus igitur gratis offerens pecuniā mutuis, licet nō donet, non tenetur, sed pauperū vniuersitas.

ET tunc surgit secundum dubium, cur iniuste dicatur exigi a Ioanne paupere particula quędam eius, ad quod vniuersitas pauperum tenetur, cum Ioannes sit pars totius pauperum vniuersitatis: sicut autem vniuersitas tenetur ad integram satisfactionem, sic pars eius ad partem. Quinimo impossibile est, quod aliter vniuersitas pauperū satisfaciatur, quoniam propter pauperū res nihil habet. Et ad hoc quoque dubium ex dictis responsio facile haberi potest. iniustam siquidē esse hęcōi exactionē rō indicat cōmutatiue iustitię, infra cuius latitudinē stando a parte exigere non potest id, ad quod totū tenetur, eo quod totū vñ extremū est cōmutatiui iusti partis rōem habet, idemque est a parte exigere secundū iustitiā cōmutatiuā id, ad quod totū secundū eā tenetur, ac si exigeretur ab vna parte id, ad quod pars alia tenetur, quod iniustissimū esse cōstat. Ex predictis autē sufficiēter hęc omnes huiusmodi operationes secundum iustitiā cōmutatiuę formam modo examinantur. Quid autē dicendū si secundū iustitiā distributiua, si locū in hac re habet, proprio loco dicitur. Sat sit tunc scire, quod iniuste exiguntur hęc a Ioanne paupere, si infra iustitię cōmutatiuę limites res agatur, vt opinio prima dixit.

EX Præmissis autem patere potest defectus alterius opinionis defendentis contra hęc secundum iustitiā cōmutatiuā, licet non ita amplē sicut prior. Propius siquidē accedens secunda hęc opinio ad casum Montis pietatis, & nō curans an singulari personę liceret pecuniā propriam tali mutuo exponere, casum in terminis ponens, licet in ceteris concordet cū præcedenti, in hoc tñ differt. Petrus ponit abdicantē se proprietatē & dñum pecunię mutuantę, sicut & illi qui Monti pietatis pecuniā offerunt, donant. Et sic casus omnino idē cū Monte pietatis est iste. Petrus vocato populo cum eius rectorib. offert donatione libera & irrevocabili 1000. ducatos, ad hoc vt inde perpetuo pauperib. mutuetur, hac donatione facta statuuntur postmodum a populo & rectorib. ministris, &c. vt supra in isto dicit casu, cū dominium pecunię, nec Petri, nec alicuius alterius sit (cuius signum est, quod absolute loquendo, quicunque eam distrahert, iniuste hoc faceret, vt potē contra expressam intentionem piam donantis, qui non nisi ad hoc donauit) consequens est, quod obligatio ad mercedem reddendam ministris, ad singulos deuictur pauperes. Communitas n. ad hoc non tenetur, cū extra casum necessitatis extremę & superfluitatis res hęc agatur, & vt dictum est, non tenetur ad habendum determinatum modū subueniendi. Patet siquidem huius opinionis defectus ex consideratione principiorum supradictorum, nihil n. minus iustitię in hoc accidit casu, quam in præcedenti. Tum quia Ioannes pauper etiam hic non tenetur ad mercedem reddendam, quia nō fit opus in suum fauorem, & nihil refert, an hoc opus fiat in fauorem Petri, mutuantis, an cōmutantis, an vniuersitatis pauperū, an etiā ipsius Dei. Sufficit namque; Ioanni pauperi ad hoc, quod ipse nō tenetur, ista negatio, si opus hoc non fiat in suum fauorem, quia in hoc casu inueniri probatū fuit. Principiū n. negatiuum adductū est, quod nullus secundum iustitiā cōmutatiuā tenetur ad mercedem reddendā pro seruitio alteri impenso. Alterum autē esse etiā ipsum pauperū collegium a singulis pauperum in r. Politicorum pater, & infra iustitiā cōmutatiuam stando, probatum est prius.

Tum quoniam vniuersitas, siue collegium pauperum ad hoc tenetur etiam in isto casu, & consequenter iniuste in singulis pauperibus mutuum accipientibus hoc exigitur. Eadem siquidem ratio, quę vniuersitatem pauperum ad hoc teneri prius dicebatur, hic locum habet, quoniam non ratione dominij ipsius pecunię ad hoc tenebatur, sed ratione quasi vtilis dominij, id est, quia pecunię securitas, & integritas in suum per se & proxime fiebat fauorem quod in hoc casu manifestius fieri apparet. Et ideo vniuersitas ipsa pauperum ad satisfaciendum ministris pro operibus illis, quę non sunt in fauorem Ioannis pauperis, tenetur. Est igitur multiplex secundum istam viam in contractibus his iustitia.

CAPVT VIII.

Solutio questionum arguentium quod contractus predicti secundum commutariam iustitiam sunt iniusti.

BICTONVM autem in oppositum adductarū prius conuenit illas soluere, quę iniustitiam ab his contractibus auferre conabantur, & postmodum illas examinare, quę de vsura eorum agebant. Dupliciter igitur hic inueniri iustitiam ex dictis patere potest, ex parte modi exigendi, & ex parte pauperum a quibus exigitur. Ex parte siqui-

dem pauperum, quia ipsi non tenentur ad satisfaciendum ministris, nisi quo ad aliquid tantum. Nec est inter modica deputandum id, in quo æggravantur, quoniam vt ex dictis liquet, nō tenetur forte quilibet pauper ad tertiam partē soluendam eorum, quę ab ipso modo exiguntur, vniuersaliter enim nō tenetur nisi ad satisfaciendum pro obligata preparatione ad mutuandum, quod cū omnibus suis appenditiis si mercedis nunc exactē tertiam partem sibi vendicat, sufficientem recompensationem habet, vnde cū grauetur Ioannes pauper in duabus partibus, nō in modico grauetur. Imo si immediatē, vel tertia, vel quarta, vel decima parte grauari eum necesse esset, iniustitia esset non inter modica reputanda, tum quia decima pars aliquid notabile esse potest, incerta siquidem est eius quantitas, quoniam secundum Montis diuitias plus & minus poterit mutuari, &c. tamen quia iniustitia diuitia non reputatur, nisi quando per accidens incurritur: in proposito autem ex intentione committitur, vnde iniustitię mortale peccatum nō euatur.

AD id autem quod obijciendo quaeritur, quis tenetur ad hoc si Ioannes pauper non tenetur, dico duo. Primum quod de iuris rigore tenetur vniuersitas pauperum, cui pecuniā cōseruatur per pignora, &c. Et tenetur ipse Petrus mutans si non in fauorem vniuersitatis pauperum pecuniā custodiendam exponeret, aut donaret. Et ad id, quod in contrarium adducitur, si quod nullus mutans tenetur aliquid damnum incurere ex hoc, quod beneficium mutui impendit, quoniam potest si quod damnum ex hoc incurrit, secundum omnes doctores exigere, dico quod hoc cōmune dictum est summe verū, sed male applicatur ad propositum, quoniam expensę istę nō causantur ex beneficio mutui, licet occasioentur & remotē ex mutuo proueniunt, sed causantur ex cōtractu pignori, quod formaliter est in fauorem mutuantis. Dixi notabiliter, quod occasioentur, & remotē proueniunt expensę istę ex cōtractu mutui, & nō dixi, ex beneficio mutui causantur, quia mutuum non est causa, sed occasio harū expensarum, nō proximē sed remotē, nec habet rationē occasioentis hęcōi, in quantum est in fauorē accipientis mutui. Propter quod ratio ista cōcludit oppositū sibi intēti, eo quod sicut iniquum est mutuātē ex hoc, quod mutuat damnificari, ita iniquum est dantē pignus ex hoc lædi, æqua enim est vtriusque cōditio per se loquēdo. Vnde exēplum quod adducunt, quod opinio hanc plurimum fouisse videtur, ad propositum non est. Dicunt enim, Si Petrus Mediolani existēs Ioanni petenti ibidē pecuniā mutuo, frater dicat, Pecuniā quam petis Genę habeo, mittam tuis expensis pro illa, & sic mutuum gratis accipito, cōstat quod Petrus nō exigit iniuste a petente mutuum expensę illas, quia non tenetur incurere damnum hoc ex hoc quod mutuat: ergo a simili, neque in his contractibus iniustum est expensę exigere. Ad propositum, inquam, non est exemplum hoc, quia clarē patet quod expensę istę fiunt ad hoc vt pecuniā ad mutuum petentem perueniat, & consequēter in eius fauorem per se & proximē ordinantur, in proposito autem nostro expensę istas non ordinari per se in fauorē Ioannis pauperis mutuum accipientis, ex dictis clarissimē constat.

Propter quod aduertant cuiusque ordinis viri, vt exēplis nō fallantur, quoniam multa in eis dissimilia inueniuntur, quorū quodlibet, quia nō facile est cuiuslibet discernere, duo subiungēda duximus ex quibus cetera facilius diiudicari possunt. Creditur enim primum, quod sicut Martinus qui mutuat Bernardo indigentis, accepit pecuniā a feceratore, & expensas fecit, vt pignora per famulos tute deuehatur, licitē potest a Bernardo paupere exigere nomine interesse huiusmodi expensarum, & vsuram, quam soluit, sic in proposito fieri possit a Petro, seu cōmunitate qui ad has expensās cogitur ex alio opere factō in fauorē Ioannis pauperis, scilicet mutuo. Creditur quoque secundū, quod sicut a petente mutuū licitē potest mutans exigere securitatē, & si accipiens mutuum, chirographo eum facere tutū eligat, notariōque mercedē reddat: non iniuste grauetur, & tamen chirographum sit in fauorē mutuantis, ita in proposito petēs pignus non iniuste grauat Ioannē pauperem circa expensās, ex quibus nihil sibi vtilitatis accreuit, sed sola indemnitas Mōris seruat.

Sed in his & hęcōi plurima est dissimilitudo. Et primum quidem exemplū a Mōris natura differt, quod expensās illas Martinus facit, & Bernardi personam induit indigentis subsidio tali, quasi sibi pignora accōmodans, vt mutuū inueniat, & ideo nō est iniustū, si expensās tales Bern. tenetur subire: nihil enim minus tenetur quā si ipse per seipsum a feceratore mutuum sumens, expensās illas fecisset propter hęc accidentia. In casu verō Montis, nec Petrus, nec cōmunitas in persona Ioan. pauperis expensās has fecit, sed collegij pauperum, vt ex dictis patet, & ideo Ioan. pauper. iniuste grauetur in huiusmodi expensis. Circa secundum verō exemplum sciendum est, quod vt dicitur, in 4. Met. nisi cuique quaesito respondeatur formaliter omnis certitudo destruetur eo quod extra ratione formalem vagantibus infinita occurrunt circa quodlibet. Vnde in proposito solite semper atredēdū est quod formaliter quaerāt, aut rōcinādo adducatur. Aliud enim est petere securitatē rehaben-

rehabenđę pecunię, & aliud est petere talem securitatem, scilicet habētem expensās annexas, puta chirographum, quem admodum etiā superius distinctum est, quod aliud est loqui de pignore, & aliud de tali pignore. Petens autem securitatem nihil petit in sui fauorem, habens annexum damnum eius, a quo petit illam: sicut nec petens pignus. Vnde si accidat, quod petitam securitatē aut pignus ex dare non possim, nisi cum aliqua expensā, quā qualitas securitatis, aut pignoris a me electa parit, ego ipse damnum mihi hoc infero: sicut in exemplo adducto contingit. Non enim ex securitate petita, sed ex qualitate securitatis a me oblata expensę istę per se proueniunt. Et ideo teneor ego notario mercedē reddere: sicut & expensās illas subire, quę ex pignoris emanāt accidentibus. Petēs verō securitatē talē (puta chirographū) cū in fauorē sui petat rem habeat expensās annexas, & iniquū sit ex eo, quod in fauorē sui agitur, alteri dānificari, iniuste grauat eum a quo illa petit, ad reddendā mercedē notario debitā. Vnde euidenter patet, quod Montis natura ab hoc exēplo distat in hoc, quod hic petēs securitatē, nihil petit, ex quo per se oriatur expensā aliqua: in Mōte autē volēs pignus, vult sibi a Ioanne paupere solui pro custodia alij, ad quā ipse tenetur naturali iure, aut quę ipse fieri vult non in Ioannis pauperis fauorem, vt ex dictis patet. Omnes ergo iterum atque iterum monitos esse rogo, quatenus caueant ne exēplis inhæreant: quoniam multa latent in eis accidentia, ex quibus etiam sapientes contingit falli.

Secundū dico, quod non sufficienter arguēdo probatur, cōmunitatem aut principē non teneri ad soluendam ministris mercedem. Licet enim eadē cōcludatur quod non teneatur simpliciter: non tamen ex hoc concluditur, quin teneantur ex suppositione, id est supposito quod hunc modū mutuatū statuāt. Et licet, vt dictum est, vniuersitas pauperū de iuris rigore, non cōmunitas aut princeps ad hoc teneatur, quia hęc omnia ad cōmutatiuam iustitiā spectant, & absque publi ca autoritate facta iniusta non essent: æquitas tamen a iustitia non multum remota exigit, quod princeps aut cōmunitas ex publico ærario pauperibus etiā hoc modo subueniat.

Modus autē accipiendi, quod etiā iniustitiam cōrincat, manifestatur. Cū duo genera operum sint, pro quibus hęc a paupere exiguntur (scilicet illa, pro quibus nō tenetur) vel quia nullus pauper ad hoc tenetur (puta pro custodia pignorum) vel quia hic non tenetur, puta pro excussione pignorum (quia ferreas virgas in pignus dedit,) de modo exigēdi mercedē, pro istis nō oportet probare, quod sit iniustus: quia si exactio est iniusta, modus eius iustus esse non potest. Sed & modus exigēdi pro his, ad quā Ioan. pauper tenetur, scilicet pro obligata preparatione ad mutuandū, iniustus ostenditur: ex eo quod obligata preparationi ministri ad mutuandū, nec ratione periculi, nec ratione laboris, aut cuiusvis occupationis, aut damni cōmensuratur diuturnitas tēporis, quo mutuum acceptū tenetur, aut quātitas acceptę mutui ipsius pecunię. Nisi quis diceret damnum incerti ex eo, quod nō potest tam frequēter mutuum iterare: ac pro hoc cessat ministri merces a pluribus suscipienda. Sed subtiliter consideranti apparebit, quod ex hoc non habetur quod oportet mercedē istam quantitati mutui & tēpori quo recipitur, cōmensurare: sed quod oportet consideratis omnibus, certum salarium sibi statuere, & illud summariē ac ver. similiter, calculatis prudentium arbitrio pauperibus venturis ad suscipiendum mutuū, soluendū equaliter taxare, eo quod equaliter ad omnes huiusmodi se obligat: sic enim merces ministris debita reddetur absque ambiguitate & iniustitia aliqua. Nec inconuenit cōtingere pauperem pluries indigētem plus soluere minus paupere, quoniam merces hęc redditur non mutuo, aut quātitati pecunię mutuatę sed obligatę preparationi ad mutuandū, quę æqualiter omnes respicit, & pauper pluries sumens, duorum rationē habet. Nec est opus prudentiū virorū iudicio ista tantū submittere, quia scientiæ subiacēt, sed eorū arbitrio, vt dictū est, relinquunt quantitas stipendiij ministris debiti, & taxatio quantitatē pecunię a singulis soluendę æqualitate supposita, & alia huiusmodi singularia.

CAPVT IX.

Determinatio, quod in predictis contractibus committitur vsura.

BLIQVVM quo ad hanc partem est, vt videatur, an iniustitia, quę in his inuenitur contractibus, vsurę rationē habeat, quod ex duobus considerandum est. Primum ex eo, quod vsuram duobus modis committitur, sc. augendo ex mutuo capitale & exigendo recōpensationē damni, quod non propter mutui beneficium incurritur. Neque enim minus vsurā sapit ab accipiente mutuum recōpensationem damni, quod ab hostibus vel latronibus passus est, quā velle ad augendas opes aliquid vltra sortem. In proposito autem, cum iam pateat, Monem pietatis, siue vniuersitatis pauperum, & breuiter volentem sibi pecuniā Montis integrē & securē saluari quicquē sit ille, exigere a Ioanne paupere mutuum petente expensās, quę nō in illius fauorē sunt: consequens est quod exigit recōpensationem damni, quod non ex mutui beneficio incurritur, sed propter pecunię rehabenđę se-

curitatē. Nec obstat alicualiter, quod damnum ex hoc mutuo emergit, saltem occasionaliter. Nihil siquidem refert, vnde damnum hoc proueniat, aut a quo inferatur, dum modo ex eo, quod sit in fauorē Ioann. pauperis vt sic, non cauetur, ista enim negatio sufficit ad quod iniuste exigatur ab eo, & consequēter quod vsurarię, ex quo vt dictum est, non refert ad vsuram, damnum, indebitū a pendente mutuum exigere aut lucrum quaerere.

Secundū ex eo, quod non minus vsurariū est, mercedem alteri debitā nō ex seruitio impenso ad mutuū beneficium vt sic, ab accipiente mutuū exigere, quā quodcumque; aliud lucrū vltra sortē petere, neque enim ab vsura remotius est grauari iniuste, accipientē mutuum ad soluendum aliquid, vltra sortem alteri, quacumque ex causa quā sibi ipsi mutuant. Cōstat autē, quod hic grauat iniuste Ioannē pauper, dum accipit mutuū ad soluendum ministris pro operibus, pro quibus nō tenetur, quāquā nihil ad Mōris mutuantis augmentum exigatur. Non igitur subterfugi potest, quin vsuraria sit exactio ista, secundum iustitię cōmutatiuę formā loquendo.

AD euidentiam verō solutionis obiectionū in oppositum diligēter attendendū est, quod hic sunt duo, scilicet reddere mercedē ministris, seu (quod idem est) ipsos ministros accipere mercedem pro locatis operibus, & hoc est iustissimū & omni æquitate pleniū, quia eius causa est locatio operum suorū. Alterū est exigere huiusmodi mercedē a Ioannē paupere, & hoc iniustū & vsurariū est, quia eius nulla causa alia est, nisi mutuum, quoniam operę illę collatę nō sunt Ioanni pauperi, vt propter illas ab eo exigere merces possit. Vnde prima ratio peccat, assumendo quod hic nihil vltra sortē quaeritur propter mutuum, sed tantum propter locatas operas, quoniam secundum veritatem ex mutuo, exactio ista capulatur, vt ex dictis patet. Vel (& in idem redit) verbaliter respōdendo dicatur, quod exigere propter locatas operas potest contingere dupliciter.

Vno modo propter locatas operas in fauorē accipientis mutuum & tunc bene sequitur, ergo nō propter mutuum: quia locatio operarum in huius accipientis mutuum fauorem facta, causa proxima est, quod ab eo iuste merces hęc exigatur. Alio modo propter locatas operas non in fauorem huius accipientis mutuum, sed alterius quicunque sit ille, & tunc male inferitur: ergo non propter mutuum: quoniam causa proxima huius exactio est vel mutuum, vel locatio operarum: sed locatio operarū causa secundum iustitiā esse non potest, eo quod operę nō sint in fauorem huius accipientis mutuum locatę, igitur mutuum huius exactio est causa proxima est, ac per hoc vsura committitur. Nec obstat id quod cōfirmando subdebat, scilicet quod si ministri donare hoc volunt, Mons non turbabitur. Ex hoc enim nihil aliud haberi potest, nisi quod Mons lucrum ex hoc non quaerit, sed non habetur quod Ioannes pauper grauetur ex accepto mutuo ad mercedem reddendam ministris, ad quam non tenetur, sicut si pauper ab aliquo mutuum sumat, cum onere, quod rustico cultori vineę mutantis mercedē reddat, vsurā non deficit ex eo quod rusticus potest illi pauperi absque mutuantis turbatione donare mercedem propriam.

Secunda autē ratio concludit, mercedem ministrorum non esse vsurariā, & hoc proculdubio verum est: quoniam iusta & sanđa est, sed non probat quin mercedis exactio a Ioan. paupere, qui non tenetur, sit vsurę debet enim merces illa exigi ab eo, qui tenetur dare illam, & nō ab hoc paupere. Et ideo si reddatur merces talis ab eo qui tenetur iustitia est, vel charitas sit petitis intuitu ab aliquo, qui non tenetur. Si autē exigatur ab eo, qui nō tenetur clarē cōstat, quod quamuis merces sibi debeatur, iniuste tamen exactio est, quia hic nō tenetur. Et si adiunxeris, quod exactio non nisi propter mutuum mādatur, vsuraria manifeste apparebit: quod in casu isto cōtingere iam patet. Est igitur infra iustitię cōmutatiuę terminos loquēdo, multiplex iniustitia & vsura in capitulis Montis pietatis.

CAPVT X.

Opinio dicentium, iusta esse capitula Montis pietatis secundum formam iustitię distributiuę.

VNT igitur alij subtilius naturā Mōris huius speculantes, qui infra iustitię cōmutatiuę limites stantē non credūt, sed iustitiā distributiua inferunt dicentes secundum eius formā iustitiā in his capitulis saluari defendunt. Hi casum Montis pietatis illum esse approbantes, qui in ca. 7. positus est: in quo scilicet Petrus vocato populo donat 1000. ducatos non consumendos, sed mutuandos, perpetuo tempore pauperibus, &c. vt supra. non inferunt iustitiā distributiua ipsi contractibus mutui, vel pignoris, vel locationis operarum, sed inueniunt mercedis reddendę operarū. Si namque superius dicta adueniant, ad hoc deudent est quod pauperū vniuersitas tenetur reddere mercedē ministris Montis: & ideo ipsa vniuersitas pauperum ex quo in eōi nihil possidet, inuenire volens, vnde soluere possit mercedem hanc ministris sibi deseruētib. onus hoc distribuēdu esse in suas partes pauperes. Cōstat. Vnde ipsa mercedis redditio iniustitię cōmutatiuę terminos relinquitur: sed inueniunt mercedis reddendę

secundum iustitiam distributiue formam fieri secundum hanc opinionem potest, & de facto in Monte hoc fit.

¶ Dicitur igitur duo hanc opinio. Primò, quòd secundum distributiue iustitiam formam in vniuersitate pauperum inuenienda est merces reddenda ministris: Secundò, quòd inuentio ista iuste secundum iustitiam distributiue æqualitatem in capitulis huius Montis ordinatur, ita quòd nullus pauper iniuste grauetur.

¶ Primum probatur dupliciter. Primò, quia cum vniuersitas pauperum teneatur de suo facti facere his ministris, suum autè non fit nisi altero modo, vel quia in communi aliquid habetur, vel quia suarum est partium, & in proposito vniuersitas non possideat aliquid in communi, restat vt de his, quæ partium sunt, satisfacere debeat, partes autè pauperum esse patet, inter eos igitur oportet pecuniã hanc inueniri. Et cum constet, quod communia onera iuste distribuenda sunt, consequens est quod secundum iustitiam distributiue inuentio hæc fieri debet. Secundò, quia sicut bonum totius partibus est debitum, & ideo proportionaliter eis distribuendum, ita & mali totius partes quoque proportionaliter sustinere tenentur: onera autè omnia inter mala computantur, onus igitur huius mercedis soluendæ partes vniuersitatis pauperum proportionaliter sustinere tenentur. Hoc autem est inueniri pecuniã istam in vniuersitate pauperum secundum iustitiam distributiue formam, quod erat probandum. Secundum autem, scilicet quòd de facto nulla iustitia in modo distributiue hæc onera inueniatur, probatur etiam dupliciter. Primò, quia in hac vniuersitate bonum est ipsa subuentio & releuatio pauperum, maius verò est onus soluendæ mercedis, æquum autem est, vt qui plus boni percipit, plus etiã mali sentiat: cui igitur maior fit subuentio, is magis onus solutionis subire debet. Et sic statuitur est in hoc Monte, vt scilicet cui plus & maiori tẽpore mutuatur, plus onus soluendæ ministris sentiat. Secundò quia æquum est, vt comuniõneri illis plus imponatur, qui maiorem occasionẽ subeundi talia onera vniuersitati præbent. Illi autem quorũ pignora maiori tẽpore & periculo custodiuntur, sunt huiusmodi, quoniam maiore mercedẽ tenentur reddere vniuersitatis ministris pro custodia illorũ quam aliorum, ergo illi, qui diutius pignora ibi tenent, & similiter illi, qui pretiosiora offerunt pignora, ex hoc quod maius mutuum sumunt, debent amplius grauari, quod in capitulis Montis pietatis continetur. Non est ergo iustitiam distributiue violatio in capitulis istis.

CAPVT XI.

Examen prædictæ opinionis determinans quomodo hic fit distributio.

MT eodem autem ordine ostendatur opinionem hanc defendere. Primum dictum examinando oportet ex communibus animi conceptionibus incipere, & ostendere quomodo ratio distributionis hic saluatur. Quia ergo vt dicitur in 5. Ethic. iustum in distributionibus consistit omnes secundum dignitatem quãdam oportere esse, ita quòd sicut iustitia commutatiua dignitatem personarum non considerat nisi in quantum in quantitate rei redundat: vt puta cum considerat dignitatem principis percussit, quia percussio ex hoc criminiosior est, ita iustitia distributiua quãtitate rei non ponderat, nisi in quantum redundat in dignitatem personarum, vt puta cum magnificat virtutis egregium actum, ex hoc quod dignior persona illa ex tali opere redditur, ex hoc in quã consequens est quod distributionis ratio absque dignitate non inueniatur. Dignitatem autè dicimus non quodcumque bonum hominis, sed illud, ex quo homines sortuntur, quod partes sint totius vniuersitatis siue illud sit virtus, vt politia aristocratia, siue rerũ abundantia, aut nobilitas, vt in oligocratia, siue libertas, vt in democratia, siue quodcumque aliud. Et cum talis partium dignitas ad commune aliquod opus, quod totius proprium est, ordinetur, oportet si hanc pauperum vniuersitatem in communitatem quandam erigere velimus, inuenire & quid sit totius opus, & secundum quid partium dignitas attendatur: est autem hic opus totius perpetua comoditas mutui inueniendi, propter hoc enim omnia fiunt, & hoc sequitur mediata pecuniã mutuandæ (quæ Mons dicitur) integra cõseruatione. Dignitas verò indigentia est: id enim in qualibet communicatione dignitas dicitur, propter quod aliquis debet admitti, & iniuste repellitur, vt discurrendo per omnes prædictas politias apparet. Sola autem indigentia existente, meretur quis de hoc esse collegio, & iniuste expelleretur, suppositis semper his quæ secundum legem ordinata essent, puta quod tantum pauperes ciuitatis admittantur, igitur indigentia pro dignitate in hac vniuersitate habetur. Indigentia autè dicitur non quicquid, sed talis, quæ scilicet de pignoribus possit securũ facere Montẽ. Hic est modus, quo vniuersitas pauperum velut communitas quædam distributiue est auctrix & capax. Qui licet sit susceptibilis, clarius tamẽ & verius distributionis forma in ea saluatur, dicẽdo quod sicut si militibus ultra debita stipendia propter res bene gestas pro republica distribuenda statuatur quædam pecuniã summa, distributionis iustus modus erit, vt quanto melius hic illo egit, tanto maius sit quod huic, eo quod illi datur, & sic modus, da & formam distributiue iustitiæ seruatur absque tot difficultatibus. Ita si pauperibus multis onera distribuenda sunt, vt hic accidit, sufficit quod distributionis iustæ forma seruetur, quæ exigit æqualitatem proportionis, vt dictum est, quæ tunc tantum seruatur cum æqualibus æqualia, & inæqualibus inæqualia imponuntur.

¶ Et quoniam siue hoc, siue primo modo ponatur distributio in pauperum vniuersitate, nõ refert quo ad præsentẽ quæstionẽ, idcirco cõcedatur distributionem inuenire in inuentione mercedis reddendæ operariis Montis, à quocumque distributio ista mandetur, siue à principe, siue à communitate, siue ab ipsa pauperum vniuersitate.

CAPVT XII.

Determinatio, quod secundum iustitiam distributiue formam multiplex in hoc Monte iniustitia committatur.

RESTAT ergo considerandũ secundum, scilicet, an distributio isto modo facta iusta sit. Vbi præmittendum est, quòd licet in distributionibus communiter minus seruatur iustum etiam absque conscientie periculo, quàm in commutationibus, eo quòd comparationes personarum sunt odiosæ, & pacis bonum tollunt quod ceteris bonis communibus præstat, statuta tamen distributionum dispositiua tanto iustiora esse oportet, quanto facilius ab eis declinare quodammodo cogimur. Si enim ipsa statuta à iusto declinare inciperent nimia postmodum in distribuendo elongatio à medio fieret, sicque iustitia corrumpere. Et ideo diligenter oportet distributionis huius statuta examinare, ne lex iniustitia sui obseruatores ad iniustitiam deducat.

¶ Sciendũ est igitur, quod aliter bonum, aliter malũ distribuendum est inæqualibus partibus alicuius totius. Bonũ siquidẽ distribuendum est sic, vt digniori maius bonũ detur. Et ratio est, quia bonum totius quod est debitũ alicui parti, tãto maius est quãdò pars illa maiore principalem habet in toto, & tãdò minus quãtò pars minorem habet dignitatẽ in toto. Malũ autè econuerso distribuendũ est vt scilicet digniori parti minus malũ, & minus dignẽ maius malũ imponatur. Et huius ratio est, quia ex quo minus malũ habet rationẽ boni, vt dicitur in 5. Ethic. quia eligibilis est quàm maius malũ, eiusiẽ ratio est, quòd alicui debeat plus boni & minus mali, & consequenter parti principaliori, cui debeat maius bonũ, debet etiam minus malũ & proportionaliter parti viliori, cui minus bonorum debetur, plus malorum imponendum est. Et loquitur semper de bono & malo totius quod partibus distribuendum est.

¶ Suadet quoque hanc distributionis esse æqualitatẽ naturæ operatio, quæ alimentũ distributura mēbris ad principalia mēbra digniores partes, & ad viliora viliores transmittit, infirmitatem autè si potest à principalibus membris ad viliora propelli, experientia continud docet. Vnde si in pauperum vniuersitate, quæ super indigentia fundatur, bona distribuenda essent, quãto aliquis esset magis indigens, tanto maius bonũ sibi deberetur, eo quod maiore principalem habet in tali toto, sicut magis diues maiorem principalem habet in policia, quæ fundatur supra diuitias, quæ oligocratia vocatur. Et cõsequẽter quãto aliquis est magis indigens tantò minus mali communis sustinere debet. Et quia onus hoc mercedis soluendæ inter mala connumeratur, oportet quod secundum iustitiam distributiue formam magis indigens minus soluat. Magis autem indigentẽ inter pauperes esse constat, qui maiori eget mutuo, & minus cito potest soluere. Non ergo iuste statuitur est, quod plus mutui sumentes & maiori tẽpore retinentes, plus capeantur soluere. Nec impeditur conclusio huius processus, si quis caulationibus forẽ adiuuentis non suscipiat id quod tamẽ probatũ est, scilicet vniuersitatẽ hanc super indigentia fundari, aut quod ista nõ sit vere communitas quædam. Stat enim vis ratiois in hoc quod distributio onerosa non debet cõmensurari indigentia: ita quod quãto quis plus eget, tantò plus cõmunis oneris sustinet, hoc enim probatio non eget. Sub hoc autem principio, siue vera distributio, siue modus distributionis hic saluetur, subsumitur quòd ista distributio est onerosa, quod manifestè patet, ergo nõ debet quanto quis magis eget, tantò plus grauari. Sed secundum capitula huius Montis quãtò pauper magis eget, magis grauetur, quod manifestè patet, quia magis grauetur diutius plus mutui retinens, hic autem est magis egens, ergo. Committitur etiam ultra hæc iniustitia hic dupliciter & ea scilicet, ad quæ aliqui tantum secundum iustitiam communitatiuam tenentur, omnibus imponendo, scilicet mercedem pro excussione pignorũ, & ea, ad quæ omnes æqualiter tenentur, scilicet mercedem pro obligata præparatione ad mutuandum, imponendo inæqualiter, quoniam omnia in vnum adunando, ad formam seu modum distributionis, & quæ commutatiue iustitiæ sunt conuertuntur, & quæ distributiue sunt violantur.

¶ Ex his autem facile est soluere ratione in oppositũ. Prima siquidem peccat, primo in medio termino, in quo nota vis rationis consistit. Assumit enim æquum esse, vt qui plus boni totius percipit: plus etiã eius mali sentiat: hoc autè falsum esse monstratũ est. Iniquum quippe secundum iustitiam distributiue formam est, vt is plus communis mali sustineat, qui plus boni suscipere debet, quia vt dictum

est, minus malũ quoddam bonum est. Sed aduerte diligenter, quod dicentes plus, aut minus boni, vel mali, de quantitate absoluta ipsius boni, vel mali loquuntur, & non de quãtitate proportionali. De hac enim loquendo æquale malũ, & æquale bonũ omnibus partibus de cõmunibus dandum est: quia iustum in distributionibus in æqualitate proportionali cõsistit: vt superius ex 5. Ethic. diximus. Et quia paruum mali magis lædibilem partem, quam magnũ vilem, vt patet in membris corporis: & in proposito plus pauperulus læditur ex solutione duorũ solidorũ, quã artifex minus egens ex solutione quatuor: ideo nõ vsquequaque falsum est illud assumptum, scilicet quod est, vt qui plus percipit boni, plus sentiat mali: sed vt iam patet, etiam sic non est pro opinione illa. Secundò peccat in eo quod subsumit, scilicet subuentio mutui est bonum commune huius vniuersitatis pauperum. Releuatio nãque pauperis ex accepto mutuo ex ipso mutui beneficio causat. Mutuum autem ad iustitiam commutatiuam adeo spectat, vt id iustitiæ distributiue attribueri ridiculum sit, nisi forẽ distributio mutui statuetur: quod hic non fit. Iniustitia deinde lex esset, si qua statueret, quòd ex subuentione, quæ ex mutui beneficio qui percipit, aliquid pecunia æstimabile mutandi daret, & similiter cuiusque alteri, cui ex vlla causa nõ tenetur. Ex hac siquidẽ causa nulli ciuili obligatur, quamuis amabiliter debeat. Si mutaretur quoque argumentũ, & esset sermo nõ de subuentione pro mutuo, sed de comoditate perpetua mutui inueniendi, quã totius cõmunẽ bonũ esse dictũ est, non potest adhuc concludi iustitiã seruari: quã si penes commoditatem illã, distributio oneris agẽda est, cũ cõmoditas illa omnibus mutui sumẽtibz æqualiter respondeat, inæqualiter distribui solutionis onus nequaquam deberet: licet vt ex dictis patet, iniquum sit, malum distribui, sicut & bonum.

¶ Secunda verò ratio, quæ meretur onus soluendũ iuxta datã solutionis occasionẽ, facillè soluitur, dicendo, quod occasione vocabulo proprie vritur, aut cõmutatur, vt etiam causam occasione vulgariter dicimus. Si proprie loquatur falsum est, quod huiusmodi occasionibus cõmensurandæ sint distributiones boni aut mali communis, quod debetur partibus, vt patet in omni policia: secus autè de gratuitis dicendũ esset remunerationibus. Si autè occasionem pro causa ponit, tunc falsum subsumitur: causa enim harũ ex pensarum est vniuersitas ipsa, quæ pignoribus tutè vult pecuniã Montẽ saluari. Et ex hoc clarius patet veritas primi membri: quia pauper ipse occasio valde remota est, & non nisi ipsa mediante, & causante vniuersitate quæ soluere tenetur, vt pote nõ concurrens ad hoc nisi propter mutui petitionẽ, ex qua occasionem sumit mutuant, quod pignus vult, ex quo deinde prouenit, quòd vniuersitas teneatur soluere. Patet igitur quòd occasionebus huiusmodi nulla iustitia distributiones æquari debent. Ex his autem formari alia potest ratio ad principale intentum talis. In hac pauperum vniuersitate quatuor sunt, comoditas perpetua mutui habendi, releuatio ex mutuo suscepto, remota occasio non data, sed sumpta, alicuius expensæ & indigentia: nulli horum distributio oneris huius iustitiam cõmensuratur in hoc Monte: vt patet ex dictis: ergo in capitulis Montis iustitia distributiua nõ seruatur.

CAPVT XIII.

Opinio dicens, in Monte hoc nullum esse proprie mutuum, sed societatem totius quandam, pijsimè capitulis ad commune bonum vniat.

SVREXIT, propter has fortẽ rationũ angustias opinio alia, nedũ hæc capitula: sed alia quæ ab omnibus repulsa videtur cõmunitatibz pietate plena defendere volẽs. Hęc quãtũ ad ppositũ spectat, tria dicit. Primò, quod hic est cõtractus societatis positiuus & perpetuo cõseruatiue. Secũdò, quòd nõ est hic cõtractus mutui, propter, sed tẽporalis vltus cõmunis depositi. Tertio, quòd hic est cõtractus locatiõis operariũ ad custodiã pignorũ, &c. cui à pauperibus merces reddẽda iuste exigitur, &c. Primũ declaratur explanãdo naturã huius Mõtis sic: Pauperes ciues cõueniẽtes media intercessiõne p̄dicatores, &c. à diuitibus & a seipsis quãdam pecuniã summã dono obinẽnt, nõ distribuendã, sed p̄petuo vsui eorũ per modũ mutui cõseruandã, eiusque custodiã ac p̄dicti vltus dispensationi, & pignorũ custodiã, curã & ceteris, vt supra, pro securitate cõis pecuniã ministris quidã à pauperũ partibus p̄ponuntur, reddendãque: statuitur eorũ operariũ merces à singulis pauperibz, vt supra scilicet vnò donariũ, p̄ libra singulis mēsis, &c. Hęc est pauperum ciuim societas, deponens summã illã sub cõmunibus custodiõibus p̄ modum mutui eius pauperibus dispensandã & reddens mercedẽ custodiõibus debitã &c. Et quia in societate ista nunquã intenditur diuisio capitalis cõis, scilicet depositi, nec secundum totum, nec secundum partẽ, sed potius procurare augmentũ, & p̄ cõseruatione illius cura quilibet aliquid soluit puta duos denarios pro libra, &c. ideo hic est cõtractus societatis nõ diuisiue, sed positiuus, & perpetuo cõseruatiue. Scdm verò, scilicet, quòd nõ sit hic cõtractus mutui: probatur ex parte rei: quæ mutuari dicitur, & ex parte extremorum, inter quod mutuum dicitur, Vbiunque nan-

que est proprie mutuum, ibi & res mutuata aliena est à iure petẽti mutuum: & mutuã omnino à petẽte mutuum distiguitur. Sed hic neutrum istorum inuenitur: quia pecunia quæ mutuatur, cõis est eis quibus mutuatur, & mutuã est ipsum cõmune depositum, seu ipsa societas, quæ à pauperibus societatis mēbris nõ omnino distiguitur: ergo nõ est hic proprie mutuum. Maior propositio assumpta, quo ad vtranque suã partẽ ex ratione iustitiæ cõmutatiue in mutuis patet: quia iustitia cõmutatiua nõ est inter totum & partes: & mutuã nõ est, nisi de eo quòd alteri partem, id est singularis personæ est, & cõsequẽter omnino alienum ab hoc petẽte mutuum: vnde quando pauper à Monte mutuum propter penuriam vocabulorum petit, tẽporalem vltus cõmunis depositi secundum veritatem petit nõ mutuã. Et ex hoc ulterius manifestè sequitur, quòd vsura hic nõ est, quæ mutuũ explicitè vel implicitè comitatur. Tertium autè, quòd, scilicet hic fit, cõtractus mercenarius inter ministros & pauperes, & cõsequẽter, quod pauperes iuste teneantur reddere eis mercedem, &c. vt per se notum relinquitur.

CAPVT XIII.

Examen prædictæ opinionis determinans iniustitiam nihil minus inueniri in capitulis Montis secundum hanc viã, quàm secundũ alias prædictas.

VONIã autè opinio hæc rãquã singularis cõmuniter derelicta videtur, duo in eius examine faciendã occurrunt, vt, scilicet primo ostendamus male formatum esse ab ea calum Mõtis pietatis: & p̄terea cõmuniter minus eius dicta recipi. Deinde admissio calum, quod iniustitia non euitet, manifestãdũ est, quòd cõtractus iste nõ sic socialis: vt ex Pauli sc̄ci Põificis maximi literis ad Perusinum legatum habetur: vbi monet ne ultra stipendia ministris debita aliquid accrescens habeatur, ne forte vsuræ labes aliqua incurrat. In cõtractu enim socialiter hoc, quod socij ad communis boni augmentum tendunt, ridiculum est, in dubium apud sedem maximè apostolicã verti, an sit vsura. Quod etiam sit cõtractus mutui, ex literis pluribus plurium Romanorum Pontificum patet. Semper enim mutuari dicunt pecuniam pauperibus à ministris Montis: & distributionem mutuo sic annectunt, vt vere mutuum restet: quoniam mutuari secundum quandam distributionem dicunt, vt, scilicet plus egentibus, si constat, plus mutuetur, infra tamẽ statuti latitudinem. Nec sufficit fugiendo dicere, quòd penuria vocabulorum huius causa est. Tum quia in promptu vocabulorum temporalis vltus, cõmunis depositi vel boni erat. Tum quia expresse in literis huiusmodi pecuniam collectam montem pietatis vocari dicitur: & deposita pecunia apud eos, qui mutuari pauperibus sunt, appellatur. Si enim mutuum vere non interueniret, mutui nomen quandoque mutuum quoque esset, & saltem circumlocutione aliqua non esse mutuum infinuatum esset: præsertim quia omnes forte huiusmodi literæ emassarunt ad instantiam eorum qui vsuram in hoc monte non esse contendunt. Qua enim faciliore & magis apparente via excludi vsura potuisset, quam mutuum non interuenire declarãdo? Sed quid in probabilibus moror? probatur ratione, non esse huiusmodi cõtractũ facillè absque mutuo, vt dicitur: Vbiunque iustũ est scdm æqualitatem simpliciter rei acceptæ ad datam, ibi vere est iustitia cõmutatiua: sed cõtractus ille, qui mutui vocatur, inter montem & Ioannẽ pauperẽ est iustus secundum æqualitatem simpliciter pecuniã reddidit ad acceptam: ergo est cõtractus iustitiæ commutatiue. Sed iustitia commutatiua non vertitur inter totum, seu totius bonũ vt sic, & partem, sed inter partẽ & partem, ita quòd etiam totũ, vt extremum cõmutatiue iustitiæ partis rationẽ habet: vt ex dictis patet, quæ ex S. Th. expresse habentur: ergo cõtractus iste non est inter Montem in quantum est totũ, siue cõmune bonum, & Ioannem pauperem in quantum totius partem: sed est inter totũ, in quantum partis rationem habet, & Ioannem pauperem vnum de populo, &c. & cõsequẽter est vere cõtractus mutui. Admissio autè talis societatis cõtractus, quæ si non est, posset tamen fieri: iniustitiam omnino ibi cõmitti sic delaratur. In cõtractibus istis, de quibus est sermo, aut itãdum est infra limites commutatiue iustitiæ, aut infra limites iustitiæ distributiue, aut vtriusque, aut neutrius. Si secundum iustitiã commutatiue purã formam agimus, cum constet, quòd totum apud eam, vt pars reputaret, id ad quòd totum tenetur, à parte exigere non potest: & consequenter quamuis societas pauperum teneatur soluere mercedem ministris, iniuste tamen ab hoc paupere exigitur: quia non in eius fauorẽ fit. Et breuiter eodem modo hic cõuincitur iniustitia & vsura, quo superius infra iustitiæ cõmutatiue terminos probauimus inueniri. Si secundum iustitiã distributiua purã procedendũ esse creditur: quoniam cõtractus locatiõis operariũ non est inter ministros & singulos pauperes, sed inter ministros & societate pauperum, vt superius dicebatur, manifestus error statim patet quoniam locatio operariũ & eius merces, & similiter acceptio pecuniã, quæ mutuata dicitur, & eius restitutio, singi nõ potest, quin æqualitatem commutatiue iustitiæ requirant. Si autem vtriusque

Exclusio quorundam extraneorum dictorum concludens vltimè intentam sententiam.

Ergratis omnibus his opinionibus, quæ aliquid ad propositum ex moralibus rationibus adduxerunt, restat primo nominanda tantum opinio dicens. Montem hunc pietatis cum suis capitulis non mutui facere, sedem quandam diuinam esse, & hominibus ineffabilem, & propterea rationibus huiusmodi, quæ humanos scrutantur actus, non omnino committendum esse iudicium huius Montis, &c. Nos enim cum sua diuinitate veluti loquentes, in aere relinquere oportet. Remanet deinde eis satisfaciendum, qui contractus huius Montis ab apostolica sede approbatos dicunt, aut audiunt: ac per hoc rationes sophisticas putant, etiam si soluere nesciant. Sciant igitur hi Montem quidem pietatis ab apostolica sede approbatum, sed non illius capitula: vt exemplo literarum approbationis conuicere potui. Appellatur autem Mōs pietatis (vt in eisdem dicitur) summa illa pecunia pie collecta, & sub custodia deposita, ad perpetuam releuationem pauperum, mutuo mediante. Vbi nota quod Mons ipse est simpliciter approbatus & erectus ab ipso summo Pontifice. Eius autem capitula supradicta sunt approbata cum hoc adiuncto, scilicet sacris canonibus non contraria: vnde si qua capitula sunt sacris canonibus contraria, approbata non sunt. Hæc autem esse ea, quæ iniustitiam continent, nullus dubitat. Non sunt igitur approbata capitula illa, quæ iniusta esse superius monstratum est: propter quod si ita est, non paruum peccatum fuit, facere imprime summi Pō. bullas truncatas absque illa particula, scilicet sacris canonibus non contraria. Laqueus siquidem est animarum: in quem ego incidissem, vel saltem absque suspensione non fuisset, nisi viuavoce audissem sic haberi in originalibus, & calamo scriptam particulam illam in bulla Mantuanæ copia vidissem. Ex hac quoque eadem radice satisfit illis, qui ex priuilegiis & indulgentiis concessis à Romano Pontifice illis, qui ad Montis conseruationem, aut augmentum manus porrigunt adiutricis arguunt. Iam enim patet, quod Mons ipse sanctus est, & in ordine ad illum hæc omnia conceduntur. Annexa tamen mala ex hoc non approbatur: sed potius toleratur ad euitationem maioris mali, quo per publicos usurarios res pauperum vorantur.

EX rationibus ergo propriis iniustitiæ commutatiuæ: & iniustitiæ distributiue, clarum iam esse cuiuslibet patet, non solum quod nulli prædictorum modorum iniustitiæ macula abest à capitulis Montis huius, sed etiam quod quocumque alio modo casus formetur, iniustitiæ æqualitas non seruetur. Nec oportet omnem sigillatim obiectionem excludere: quoniam ex supradictis (quæ ex Ethicis Aristotelis & doctrina S. Tho. adeo sumpta sunt, vt si sigillatim allegario fieret, omnia plena allegationibus essent) cuiuslibet in moralibus exercitato facillè est omnibus satisfacere, vt omnes veritatem agnoscant, quæ à prima est veritate. Cui honor & gloria sit ex hoc opusculo. Papæ in sancto Apollinare completo hodie, id est die 13. Iulij 1498. per infinita secula seculorum, Amen.

Tractatus Thomæ de viâ Caietani sancti Xisti de Monte Pietatis finis.

TRACTATUS SEPTIMVS DE CAMBIIS in octo capita diuisus: ad Dominum Andream Brixensem Brixie priorem.

- 1 De tribus generibus cambiorum.
2 De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse mutuum
3 De opinionibus dicentium, in cambijs realibus esse contractum permutatiõis.
4 De opinione singulari circa cambia.
5 De natura artis campforia.
6 Quomodo oporteat numismatum commutationes fieri ad hoc, vt restitudo seruetur.
7 An alia cambia proposita sint verè cambia, & iustificata.
8 De alijs cambijs propositis ex parte accipientium cambia.

ONCESSVM mihi his diebus otium, venerande amantissimi que pater, ad edendum promissum paternitati tue tractatum de cambijs, inuitans post auditos campfores, pletratque diuersorum de his opinionibus, ac diuinam meditationem, ad scribendum tandem impulit. Tanta siquidem est rei huius obscuritas & inuolutio, vt hinc consuetudine non absque fautoribus, & inde doctoribus plurimis, modernis tamen sistentibus (antiquis siquidem proposita difficultas hæc non fuit) tacendum potius videretur. Verum vbi plures dies lectioni meditationeque iam dedissem, & infidelis promissionis reatus occurreret, diuina fretus operia de cambijs tractanda censeui. Discernenda sunt primo dubia à certis. Adducendæ sunt deinde opinionibus aliorum de dubijs. Firmandum est demum quid mihi videtur de his sentiendum.

De tribus generibus Cambiorum.

AMBIVORVM modi quamuis multi sint, quo ad differentiam tamen certi vel dubij, trifariam ea diuidere sufficit. Quædam siquidem sunt quorum iniustitia clara est. Quædam vero, quorum iniustitia similiter aperta est. Et quædam: quæ an sint iusta, vel iniusta in dubium inter doctores vertitur. Iustificata siquidem sunt quæ fiunt his tribus modis: primo, quum in cambio minuto campfor moderatè lucratur secundum patriæ consuetudinem. Vocatur autem cambium minutum, cum campfor pro auro ducato monetam dat conuetam in patria illa expendi vel econuerso, aliquid minus dando, quæ recipiat. Hoc enim continet naturalem æquitatem, ex eo quod industria & operæ campforis ratio habenda est. Quum enim cæterarum artium ministros licet in commutationibus proprii laboris industriaque mercedè componere, campforibus qui commutationibus numismatum deseruiunt, id quoque licere non est dubium. Propter quod non irrationabiliter id dicunt opinantes, tale lucrum campforibus tatum licitum: ita quod priuatus homo si cåbire debet ducatum aureum, nihil debet lucrari. Commutatio nanque numismatum patriæ non vagatur quo ad valorem (quemadmodam cætera commutationes) sed determinata est: puta quod ducatus aureus valet duodecim marcellos. Et sicut in cæteris commutationibus æqualitatem violare iniustum est, ita in commutatione numismatum. Vnde nisi vel propter mercedem seruitij, non in numerando pecuniam, vt quidam putant (quoniam cõtingit sæpe minus numerare campforè, quàm accipientem, & actus numerandi nõ est proprie mercenarius, sed solitus gratis concedi, vt vsus libri, & numerationi campforis responder numeratio dantis alia moneta) sed in arte cåpforia Reipublicæ ministrando, vel propter incommodum, quod quis incurreret ex ablatione talis generis pecuniæ: ita se, vel qualitatè numismatum (vt infra declarabitur) non licet plus in cambio minuto accipere, quàm detur. Quorū nullum locum habet vniuersaliter in singularibus hominibus non campforibus. Secundò quum campfor moderatè lucratur, ex eo quod Petrus habens certam summam pecuniæ Mediolani, dat eam cåpfori qui faciat æqualem summam Romæ dari sibi vel alteri. Si enim ex hoc campfor mercedè exigit, iusta est exactio: campfor enim translatoris in hac parte locum tenet, nec est æquum, vt merces suo seruitio subtrahatur. Tertio, quando campfor lucratur, ex eo quod monetam alicubi minus valentem cõgregatam transfert in locum, vbi plus valet. Hæc enim est negatio numismatum: ex qua primo ortum habuisse videtur ars campforia, vt videtur in primo Politicorum. Et est licita, sicut cætera negotiationes ad augendas opes licent.

Iniusta vero absque dubio cambia illa sunt, quæ his duobus modis fiunt. Primo, cum campfor lucratur, aut lucrari intendit, ex eo quod Petro egenti Mediolani dat certam summam pecuniæ sub nomine cambij de Lugduno vel Londris: & tamen secundum veritatem ibidem restitutio faciendâ vtrinque scitur: siue fiant literæ cambij, & non præsententur, siue non fiant literæ. Internenit siquidem hic manifestè solo nomine cambium, & secundum rem mutuum cum lucro, aut spe lucri, secundum quod diuersimodè fit. Secundo (& in idè redit) cū cåpfor, vt lucret, dat Mediolani Petro egenti certum ducatos, receptor ab ipso Petro ibidè hinc ad menses tñ quatuor valebit, tunc Venetijs: scdm cursu cåbitoru decè libras grossorum, quæ æquivalent certum ducatis regulariter, sed in cursu cåbitoru Venetijs quinq; excedit & quãdoq; excedunt. Hic em scdm veritatè est cõtractus mutui, cåbij nomine palliatus: & fit cum spe lucri cõtra illud Luc. 6. Mutuū date nihil idè sperãtes. Et celebrat cõmuniter cum probabili cõiectura, quod erit ibi lucrum: quod cõmuniter solent tunc valere plus decè libræ grossorum, quãuis quinq; sed raro minus valeat: & propterea est hic vsura. Nec potest excusari, nisi in casu in quo Petrus egeret illis certum ducatis & cåpfor haberet in prõptu verum cåbium agendum cum illis certum pro Venetijs illo modo, & ad instantiã Petri illos sibi eo pacto daret. Et hoc si contractus talis veri cambij est licitus, de quo infra erit sermo.

Dubia autem cambia, quædam sunt ex parte cåpforum, quædam ex parte accipientium cambia. Ex parte quidem cåpforum sunt, quæ dupliciter fiunt, aut scilicet appretiãdo numisma extraneum, de quo restitutio scienda est, minus quàm valeat cõmunitè in loco vbi debet fieri restitutio: aut appretiãdo numisma proprium quod datur, magis quàm valeat cõmunitè in loco, vbi restitutio debet fieri: ad hos enim duos modos, qui valde propinqui sunt: & in idem redeunt: omnia cambia sicca reducuntur pro quibuscunque locis fiãt. Ad primum em modum spectat cåbium Lugduni, in quo Petro indigentè marca auri, quæ cõmunitè valet ibi 60. scutos, cåpfor Mediolani dat 60. scutos, non secundum valorem scuti Lugduni, sed ibi cõmunitè valeat scutus 30. grossos, appretiatur hic 28. & sic dat sibi tantam summam pecuniæ, quæ ascendat ad 60. scutos ad rationem 28. grossorum pro scuto.

Ad scdm verò modum spectat cambium tam Londrense, quàm Burgense, in quo Petro egenti Ianuæ dat campfor Ianuæ 1000. ducato s, non secundum valorem ducati currentè Brugis aut Londres, sed cum ibi valeat ducatus 50 grossos, appretiatur Ianuæ 52. ita quod pro quolibet ducato tenetur accipiès cambiū restituere Brugis, vel Londres 52. grossos. Cætera autem cåbia ex parte cåpforum similia sunt. Nec fiat vis si in istis exemplis vera quãtitas monetarum non recitatur: quo niam exempla ponimus, vt addiscentes intelligant. Auger autem cambioru prædictorum ambiguitatem in certa temporis ratio: fatentur enim, campfores, quod quantò tempus restitutionis est distantius, tantò minus appretjatur moneta in primo modo, & tantò magis in secundo modo.

Ex parte autem accipientiu cåbia, sex modis variantur cåbia secundum differentiam eiusdem, vel diuersæ monetæ, & differentiam certi vel dubij, aut accidentis lucri: hæc enim videtur aliquæ per se differentia in cåbijs facere. Cõtingit primo modo, quod Petrus dat Mediolani cåpfori centum ducatos Florentinos aureos, & vult totidè florèntinos Florètiæ. Cõtingit secundo quod Petrus pro dictis ducatis vult Florètiæ monetã argenteã: puta grossos Florèntinos, sed tot quod æquiualeant Florètiæ ducatis 100. florèntinis aureis. Cõtingit tertio, quod Petrus pro dictis ducatis vult bonã monetã aureã, vel argenteã Florètiæ, secundum quod tempore solutionis (puta in nundinis) cambia valebunt Florètiæ. Et quolibet horu cõtingit dupliciter fieri, scilicet simpliciter, vt propositum est: & cum adiuncto aliquo certo lucro, ita scilicet quod Petrus vult non solum prædictos 100. ducatos Florentinæ modo dicto, sed vltra hoc vult sibi dari quatuor alios ducatos. Et quoniam de his non principalis est quæstio, sed de illis quæ se tenent ex parte campforis cõmuniter: ideo de illis erit sermo diffusus, de istis autem in fine tract. dicitur. Et ne nugatio, aut æquiuocatio accidat legentibus, vocentur in sequentibus cambia nunc discutienda, cambia realia: quamuis à multis cambia sicca, aut per literas nuncupentur.

CAP. II.

De opinionibus dicentium in cambijs realibus esse mutuum.

VONIAM autem secundum diuersa præsupposita diuersimodè inueniuntur doctores locuti de huiusmodi cambijs, & ex alijs principijs procedunt supponentes huiusmodi cåbia mutui cõtractum, sapere, & ex alijs procedunt negãtes hic mutuum iteruenire: id sigillatim discutiendè sũt singulorū rationes. Vnde eorum occurrunt primò opinionibus, qui asserunt aut suscipiunt cõtractus cåbiorum realium scdm veritatè esse contractus mutui, licet cåbia vocentur. Sunt autè contrariæ horum opinionones dum quidã dicunt talia cåbia esse iniusta & vsuraria, quidam vero quod sunt licita. Et illi quidem, qui asserunt vsuraria, licet multis rationibus moneantur, hoc tamè habent pro fundamèto: quia vsurarium est mutuum sub spe & pacto verisimilis lucri, vt patet: cõtrariè autem omnes cåpfores spe lucrandi hæc cambia exercere: & ideo pacta supradicta adiacere, vt verisimiliter lucrum euenire possit, quamuis non semper eueniat, vt ipse fatentur. Usurariu est igitur hæc cåbia facere. Quod autè verè supponatur hic esse mutuum, probat ex eo, quod contractus iste dat pecuniã, quæ est inuendibilis cum translatione Domini, & recipit pecuniam: hæc autem esse constat conditiones ad mutui contractum sufficientes: muniturque opinio hæc autoritate Gof. & Hof. in summa de vsuris: & Archiepiscopi Floren. in 2. & 3. parte Summæ, vbi etiam dicit multos viros doctos & timoratos fuisse huius opinionis.

Acceptantes autem mutuum hic esse, & tamen absque vsura cåbia fieri, fundatur super ratione interesse, & operarum locatarum. Et quo ad interesse quidem: quia etiã in contractu mutui licet seruari se indènem: constat autem quod, mutuas Ianuæ 100. ducatos aureos dånium incurreret si Brugis restituatur sibi totidem aurei, vel eis æquiuales ibi præcisè. Tū quia plus daret, quàm reciperet ex eo, quod ducatus aureus plus valet Ianuæ, quàm Brugis. Tum quia oportet ipsum subire expensas delatoru pecuniæ, vt Ianuæ rehabeat, vbi cõtractus mutui celebratus est: ergo licitū est æstimare ducatum aliquid plus, vt mutuas nullū damnū incurrat: & hoc in istis cambijs accidit. Quo ad locatas vero operas: quia quum nullus debeat propriis stipendijs militare, & campfor & ministri publicæ utilitati deseruiant in opere licito in mutuis faciendis prædictis, consequens est quod propriam mercedem reportare debeant: quemadmodum ministri Montis pietatis. Et quia industria accidentis operi licito, ratio est habenda, aliquid etiã incedis ei dari debet: quo fit, vt omnibus pensatis talis exerescentia sit licita.

SEDE reuera neutra harum opinionum veritatem asequitur. Prima enim fundamentū ruit: quoniam (vt infra patebit) hic non est contractus mutui. Secunda autem & fallum assumit, & consequenter non loquitur. Fallum quidem assumit, dum dicit in his cambijs illud plus sumi, vt videtur interesse: hoc enim campfores testantur esse falsum, & dicunt quod non vt damnum eurent, sed vt lucrètur huiusmodi cambijs iniustit: & quod si accipientes cam-

bia obligarent se ad restituendū præcisè quantū accipiunt in loco ubi accipiūt, ipsi nō mutarent, quia lucri causa artem hanc exercent. Et ex hoc patet, nec pro interesse stipendij ministrorū plus sumitur. Si enim cāpfores ex cambiis nihil aliud quærerent, quā se seruare indēnes, cambia non aggredierentur, sed pecunias suas secū tenerent, aut aliter exponerēt, vt ipsemet testatur. Consequenter aut non loquitur: quoniam nō est licitum artē mutuariā in ciuitatibus exigere, & ministros statuere, & laborū industriāq; ratione habita, in de etiam sustentatorum lucrum quærere: quoniam hoc esset vsurariā artē facere moderatā, vt patet. Ministris autem Montis pietatis quomodo & qualiter liceat mercedē reddi, & à quibus oportet reddi in tractatu speciali de hoc diffusè diximus. Hic autem satis sit nosse, & qd nō est simile: quia in cambiis intenditur lucrum, & quod experientia teste nō licet artē facere mutuariam, vt operam periculorum & industriæ rationem habendo, plus forte recipiatur, vnde ipse cū familia sustentetur: sicut in artibus & negotiationibus licet. Est igitur vsura in his cābiis, si contractum mutui implicat. Propter qd Goff. & Host. sub mutui nomine casum tractantes (cum scilicet mutuat, vt restitatur alterius generis moneta cum spe lucri) vsuram esse dixerunt.

CAPVT III.

De opinionibus dicentium in cābiis realibus esse contractum permutacionis.

MERSIT ergo propter prædicta fortè aliorū opinio, dicentium in his cābiis nō esse contractū mutui, sed in nomenclaturā, scilicet de vt des: vel si nominari debet esse contractum permutacionis. Et horū contrariæ quoque sunt opinionēs alii asserentibus hæc cābia licita, & alii illicita. Et illi quidē, qui dicunt esse licita, studiu suum adhibent, nō tam ad probandā eorū iustificacionē, quam eorū naturā extra mutui rationē esse. Et quamuis multiplicet rationes, ex tribus tamen cōditionibus separant cābia hæc à mutuis. Primò ex periculo. Mutui enim natura periculum mutuatæ sortis in accipientem mutuū transfert: cambium vero reale, damni periculum campfiori relinquit, si minus fortè contingat accipere: vt quā loq; (licet rarò) cōtingit. Secūdo, ex diuersitate rei restitendæ & locinā mutui ratio exigit, vt eiusdē generis & bonitatis res restitatur, & ibidem. Nec sufficit reddere æquiualeus: aurum enim pro auro & triticum pro tritico restituendū est, & adducitur ad hoc textus iuris ciuillis. ff. de sol. l. Paulus. In cambiis autem realibus fit permutacio monetarum diuersorum generum & in diuersis locis. Tertio ex modo contractus: quia in cambiis realibus est venditio vel contractus similis venditioni, dum ducatus venditur v. g. grossis Flandrensibus: & æstimatur vna moneta cum alia, quod licere patet extra, de cens. cap. olim causam. & cap. cum canonicis, in mutuo autem nihil horum fit. Quum igitur contractus mutui non sit, sed permutacionis & negotiatiuus, pro licito relinquitur, spes enim lucri in his non damnatur, & industriæ laborum, & periculorum, expensarūque ratio habenda est.

¶ Dicentes verò cambiā hæc nullo modo licere, & tamē mutuum non implicare, quāuis non inuenerim: ex dictis tamen ab his, qui absolute cambiā hæc damnant: aut dubitant illicita esse, triplex ratio colligitur. Prima ex eo, quod cābia hæc in fraudem vsurari introducta videntur, cum permutacionem monetarū campfor non intendat, sed necessitatibus indigentis nolens gratis mutare, nomine permutacionis monetæ mutuum palliat, vt lucratur: præsertim cū plerunq; contingat in eadem fieri moneta restituciones & hoc in cambiis infra Italiam: & periculum, quod rarò accidit ponderandum non fit in commutationibus, quæ regulandæ sunt se cundum cōmuniter euenientia. Secūdo, ex eo, quod ratio temporis in contractu emptionis & venditionis haberi non potest, in huiusmodi autem cambiis, vt patet in casu posito, quanto distantius est solutio tempus, tantò plus sibi solui paciscitur campfor. Tertio, quia etiam in contractu venditionis, vendere plus quā nunc aut hic valet, non est licitum, nisi vendens iuredebat vsque ad tempus illud seruare. vt in cap. nauiganti. extrā, de vsuris. aut intendebat ad illum locum deferre: vt dicit Raym. Inno. & Ioan. And. & Ioan. Calder. campfores autem non intendunt seruare, aut transferre pecuniam: sed paratam ad huiusmodi cambia tenent. Quid autem de his sentiendum sit, in decisione manifestum erit. Nunc autem ad aliam proponendam est opinionem.

CAPVT IIII.

De opinione singulari circa cambia.

POSIT prædictas opiniones egregij cuiusdam doctoris in Theologia opinio singularis occurrit: tenens huiusmodi cambia esse licita, & tria singulariter dicens. Primum est, quod contractus iste, quem innominatū vocant, nomē habet: quoniam vt S. Thom. dicit in Secūda secundæ, q. 77. negotiatio tripliciter fit, aut commutando res pro rebus, vt vinum pro tritico, aut res pro pecunia, aut pecunia pro pecunia. Et quum primò contractus vocetur vulgo baratū, secūdo vocetur venditio, & tertio cābiū, ita quod cābiū est permutacio pecuniæ pro pecunia

¶ Secundum est, quod in cambiis non consideratur pecunia, vt pecunia, seu vt mensura est, sed vt res quædā est. Constat enim secundū oēs vtroque modo posse accipi pecuniā, vt patet de locantibus pecuniam ad ostētionem. Et quod campfores pecuniam vt rem considerent, ex S. Tho. autoritate probat in secundo de regi. prin. dicentis, quod numisma potest accipi, & vt mensura, & vt quædam res est: & hoc modo vtitur eo campfor. Fabricatque super hoc fundamento doctor ille vendibilem esse pecuniā à campforibus, vt pote rem quādam, & eius pretia variari sicut aliarum rerum, iuxta temporum locorumque diuersitates, &c.

¶ Tertium est singularissimū, quod licitum est cāpforibus plus accipere, quando tempus solutionis distans est. Distinguit siquidē accipere plus ratione temporis dilati dupliciter: vno modo, quod sola tēporis dilatio excessum pretij operetur, & hoc dicit esse vsurariū. Alio modo, quod res in dilato tempore considerata pretium augeat in cōmutacionib; & hoc dicit esse licitum. Et dat exemplum in emptionibus rerum in futuro assignandarum. Si quis enim hyme emit lanas assignandas sibi in vere, minus quā valeant in hyme, eo quod lanæ tempore veris creduntur minus valitura: iuste emit: eo quod res in tempore illo sumpta pretium minuit. Si autē minus emeret, quia nunc anticipat solutionē, vsuram committeret: quia propter solam tēporis morā pretium variatur. Subditq; campfores non plus accipere ratione dilati temporis, sed ratione rei in dilato tempore cōsideratæ. Quoniam verbi gratia, marcha auri solueda in nundinis Ianuarij, non ideo minus emitur à campforibus Mediolani mense Octobri, quam Nouembri, quia lōgū distat secundum tempus: sed quia marcha illa cōsiderata in tali tempore, minus æstimatur cōmuniter, à negotiatoribus & magis in tempore proximiori. Et merito, vt dicit: quia negotiatoribus finis fit cōmutado lucrari, nec ideo emat, vt empta habeat, sed vt iterum cōmuret cum lucro: licitum est sibi considerare quāto tempore pecuniam occupatā in re empta tenere oportet, carius enim emitur quod cito distrahatur, quā quod longo oportet tempore retinere, ne pecuniæ mortuæ teneantur. Signum autem, quod cāpfores nō ratione temporis dilati, sed rei in tēpore habeat, est quod non semper secundum tēporis approximationē pretium crescit: sed quandoque instantibus nundinis contingit pretium minui, adeo vt minus vendatur tunc marcha auri in proximo assignanda quā si fuerit vendita tribus mensibus antè.

Sed hæc opinio (cum bona venia) multipliciter à veritate deficit, quāuis bono zelo ad veritatem accedere conetur. Primum in primis dictum secundo non consonat: quoniam nomina formaliter sumpta intelligi oportet, vt 4. Met. tradit Arist. alioquin periret certitudo à locutione, quoniam ex a formale significatum infinita suat, vt ibidem dicitur. Vnde si in cambiis pecunia consideratur vt res, non vt pecunia, vt dicit contractus iste, non debet permutacionis pecuniarum vocari: nec debet in tertio loco contractuum à S. Tho. dictorum reponi, sed primo.

¶ Secundum deinde dictum verum nō sonat, & S. Tho. verba malè interpretari videtur. Verba siquidē eius in secundo de Reg. pri. c. 14. sunt ista: Numisma quāuis fit mēsurā & instrumentum in permutacionibus, tamē per se aliquid esse potest: puta si confletur, erit aliquid, videlicet aurum vel argentum: ergo semper nō ordinatur ad permutaciones. Et hoc etiam habet veritatē in aliis speciebus pecuniarum: imò amplius, vt in campforia, quæ non propriè ordinatur, vt fit mensura rerum venalium: sed magis ad permutacionem numismatis. Ex quibus verbis non habetur, quod pecunia consideretur à campforibus, nō vt mēsurā, sed vt res: sed habetur, quod pecunia non veniat campfores vsu primario propter quem est inuenta, scilicet vt mensura seu pretium fit rerum venalium: sed vsu secundario, ad quem est translata, in quantum tamen pecunia, scilicet vt permutetur cum alia pecunia: vterque siquidem vsus conuenit pecuniæ per se: & secundum campforibus conuenit: vt infra patebit ex primo Politicorum.

¶ Quid autem de tertio dicto sentiendum sit, in decisione dicetur. Hæc igitur sunt quæ hæctenus de cambiis dicta sunt.

CAPVT VI.

De natura artis campforia

NATURA autem cābiorū vniuersaliter & facilliter percipi potest, tali ordine procedēdū credimus, vt scilicet primò de ipsa arte cāpforia dicatur, & quid sit, & quā licita sit deinde de cōditionib; requisitis ad eius actus rectitudinē tractetur: & demū ad cābia p̄dicta descēdēdo videatur, an artis sint cāpforiæ, & quid in eis licitū, aut illicitū est, obiectiōes factas soluedo. Sic em̄ de huiusmodi cābiis sermone cōpleto, ad alia propofita procedi libere poterit. Principium aut ad declarandam cāpforiam, oportet sumere ex primo Politicorū, eius vestigia sequēdo. ¶ Sciendū igitur inde est, quod rei vsus per se est duplex: scilicet proprius & communis: seu primarius & secundarius. Est autem proprius cuiusq; siue naturalis siue artificialis rei vsus ille, ad quē ex ipsa rei natura primò ordinatur, vt vestis ad vestitum, panis ad

esum, vinū ad potum, &c. Cōmunis autē siue secundarius est, quo res in quantum talis, alteri tamen à primo sine applicator, vt cōmutatio respectu calcei aut tritici, & aliorum huiusmodi. Calceus enim cum venditur, in quantum calceus consideratur: non enim pro simplici pelle venditur: non tamen propter venditionē est calceus, sed propter calcationē: & sic de aliis. Quomodo ergo ceterorū, sic & numismatis duplex est vsus: vt ibidem dicitur. Primus est cōmutatio pro rebus venalibus necessariis, scilicet ad vitā humanā, scilicet tritico, panno, aromatibus: &c. propter huiusmodi enim cōmutaciones numisma inuentū esse constat, dū ea quæ vni patriæ defunt, aliunde haberi non possent, nisi datis pro eis æquivalentibus: & multū incōmodi esset, res semper trāsferre æquales (ob hoc enim aurū, argentū, æs, & quicquid huiusmodi est facile portatile & vile statuerunt cōmutacōis rebus ad equatū iri) & propterea numisma dicitur mensura rerum venalium. Refertur enim ad naturalia, ad vsum necessaria, vt mensura ad mēsurata: propter quod charactere insignitū est, in testimoniū qualitatis & pōderis: sicut & ceteris mensuris publicis consuevit signū imprimi, testās earū iustificacionē. Secundus autē numismatis vsus est cōmutatio pro alio numisma, vt ducati autē pro carlinis. Non enim propter hoc factum est: & tamen hæc cōmutacionem subit, nō in quantum aurum aut æs absolute, sed in quantum numisma, vt cōtinua experientia docet. Orta autē videtur hæc cōmutatio ex inæqualitate numismatum dū vel ad supplendā rei naturalis æqualitatē, ad numisma maius paruula numismata addebantur, vel habenti majus minora erāt cōmodiora, aut ecōuerso. Lucrum autē ex numismatum cōmutacione primo quidem, vt Philolophus quidam dicit: casu euenisse videtur, dū accidit aliquid impura, aureum numisma, plus alicubi æstimari, sicq; pro illo plura ærea dari ibi, quā dentur ibi, vnde ductum fuit. Humana deinde industria artificiosè circa huiusmodi numismatum cōmutaciones lucri vias cōposuit: sicque ars cāpforia cōtorta est. Vnde nihil cāpforia est, quā negotiatio in commutatione numismatum: materia siquidem & actus & finis eius sufficienter in hoc explicatur, vt patet.

¶ Quāuis autem à Philosopho campforia vituperetur, & ratione materia: quia tātum numismata tractat, à proprio numismatis vsu diuertens, & ratione finis: quia lucri gratia, quod sine caret, & vtriusque simul: quia pecuniæ, vt instrumenta æconomica & politica, habendæ quærendæque sunt non propter se, sicut nec quodcūque aliud organum pro se appetitur. Si tñ ex hominis campforis fine honestetur (vt pote ad familiæ, & status sui decentem sustentacionem ordinata) licita est, quemadmodum & aliar negotiaciones. Potest em̄ id quæ solitariè cōsideratur, cōsonum nō videtur ex adiuncto sine honestum reddi: vt patet de hominis occisiōe, q̄ absolute repellenda est: si tamen addatur propter iustitiā, &c. p̄cipienda est: sicut & ecōuerso ars ex se honestissimum finē habens, vt medicina sanitatē vituperabilis ex fine medicatiū reddi potest, dum lucri causa medentur. Quū ergo experientia teste pateat, qd multa necessaria ciuitatib; plurimis deessent, nisi mercatores essent: & ipsi non cōmodè possunt absque cābiis negotia sua exercere, necessariū & honestū est cāpforiam in ciuitatibus esse: non quatenus purè cāpforia est, sed quatenus æconomice politicaq; ministra est, vt ex dictis patet. Et sic cāpfores nedom possunt seruare se indemnes, sed etiam lucrarī, & industriæ rationem habere, quum negotiacioni licitæ & vili Reipublicæ illam aponant.

CAPVT VII.

Quomodo oporteat numismatum commutationes fieri, vt rectitudo seruetur.

NON solum aut oportet declarare quid rectitudo cābiorū in cōi exigat, sed & specialiter quomodo in hoc, vel illo modo rectitudo seruanda sit, dicēdū est: omiffis tamen singularib; quæ scientificatē determinatiōi nō subsunt. Quū ergo cāpforia circa cōmutacionē numismatum verset, necesse est iustitiæ cōmutatiuæ canones in ea seruari, sicut & in ceteris cōmutacionib;. ¶ Ex quinto verò Echi. patet qd vniuersalis regula cōmutacionum est, vt seruetur æqualitas rei ad rem: vt, scilicet æquale sit datū accepto & ecōuerso: vnde si cōmutatio numismatum iusta esse debet, æqualis valoris oportet esse cōmutanda numismata. Et quoniam hoc pluribus modis cōtingit seruari, scdm̄ differentiam numismatum, & locorum & temporum, ideo pōt æqualitate salua lucrum prouenire cāpforibus. Quod quomodo contingat, videri potest, si prædictas differentias scrutati fuerimus. Numisma igitur cum vbiq; duplex esse cōsueuerit, scilicet in expendibile ibidem, & non expendibile ibidem, cōtingit dupliciter cambium fieri. Aut dādo numisma expendibile, p̄ non expendibile, aut pro expendibili. Et vtrūq; horum contingit dupliciter, aut dādo numisma melius, cōmodius, & magis anatum communiter, pro minus bono, cōmodo & amato, vt aureum pro argenteo vili, vel æreo, &c. aut ecōuerso. Et quodlibet rursus horum potest fieri pro eodem vel alio loco, & similiter pro eodem vel alio tēpore. ¶ Et quia simplicia priora, & certiora cōpositis sunt, à primis, in-

choandum est, nulla locorum aut temporum diuersitate admixta: sed in sola talium numismatum commutatione sistendo. Si igitur cōmutandum est vnum numisma expendibile cum alio expendibili, quātū est ex parte cōmutacionis oportet numisma cōmutanda æqualis valoris esse: quū vtrunq; lege aut cōsuetudine certū habet pretiū. Nec saluaretur in cōmutacione æqualitas, si ex aliqua parte excessus esset. Cōtingit tamē ex parte æqualitatis oumismatum in se vel i ordine ad cāpforē, qd fit hæc cōmutacio iusta, numisma minoris pretij absolute dādo. Ex hoc est quādo cāpfor dat bonā monetā pro mala nō fallā, aut defectiua: vt ducatos aureos pro argenteis, quæ vix argenti nomē merentur. Tunc em̄ licet cāpfor det minus in aurea pecunia q̄ accipiens det in illa moneta: æqualitas tamē seruatur ex eo, qd cētū ducati in moneta sic bona & portatili, æquale cētū & duobus. Verbi gratia, in moneta tā vili, vt patet, si cōstāda essent numismata, & ex vtilitate, quæ pōt ex illis percipi in faciēdo ex eis vasa, & ex vtilitate expensarum scdm̄ locum & tempus: hæc em̄ numismata quāuis antiqua aut extranea, libenter acceptantur: & ex periculo quū male monetæ, vt pote exorsæ facile possunt à principib; in expendibiles reddi, & de facto in p̄uincis bene ordinatis & nō orbatis redduntur. Nec obstat determinatio valoris monetarū p̄ legem: quū illa respicit numisma, quod ad per se primū vsus eius, qd est cōmutatio, p̄ venalib;. Lege siquidem vel cōsuetudine statuitur, quod aureus ducatus & nonaginta solidi in cōmutacionib; æconomicis & politicis æqualeant: in qbus pecuniæ p̄ rebus cōmutatur. Cōmutacio aut numismatum arbitrio sapientū iuxta eorū qualitatem, aut abundantiam, &c. dimittitur: vt experientia testatur. Similiter quoque seruetur æqualitas, si qs cōmutans numismata minus dat, p̄ eo qd dāda à se numismata cōmodiora sibi erant: sicut etiā licet videretur rem carius, quā absolute valeat, ex eo qd videretur cōmodior est. Vñ habēs ducati aureū, si à volētē cōmutare parū monetā p̄ illo, solidū vnū exigat, quia ille sibi cōmodior, nō peccat. Qui tamē nō vult absq; lucro cōmutare ducatos Ianuenses pro aliis ducatis æquæ pretiosis, & sibi commodis, quia petenti cōmutacionem cōmodiores sunt Ianuenses ad deaurāda sua vasa, peccare videtur, eo quod vendit alterius commodū. Et quia in istis non ex cāpforum expensis aliquid plus accipitur, sed aliunde (vt patet) ideo cuiilibet ex istis causis licet in huiusmodi cambiis minus pecuniæ dare, quā accipere. Campfiori autem vltra hæc, licitum est in cambio minuto (etiam si meliorem & cōmodiorem, quā det accipiat) aliquid plus accipere propter expensas, &c. vt superius dictum est.

¶ Si aut fiat commutatio numismatis expēdibilis pro non expēdibili, notabile potest inde lucrū prouenire: ex eo quod non solum haberi potest ratio materiæ & cōmodi, sed etiā extraneitatis: qua fit, vt tales pecuniæ in tali cōmutacione multum à numismatis rōne declinātes, quāsi vt res quædā cōmutentur. Duplici enim existente pretio numismatis (scilicet in quantum est talis res, puta aurum, & in quantum numisma) & secundo excedente primum, ex hoc quod aliqua pecunia alicubi in expēdibilis est numismatis pretium ibi perdit, magisq; vt res quædam commutanda venit: quam tamen campfor in locis, vbi numismatis pretium obtinet, procurans habere ipsam commutando, multum lucrari potest. Et quoniam pretia rerum prudentis arbitrio relinquuntur, erit in hac commutatione æqualitas seruanda, pensata quantitate extraneitatis, & aliis conditionibus vt sapiens determinabit.

Loci autē differentia tripliciter potest omnibus prædictis commutationibus admisceri. Campfore enim existente & dante suas pecunias Mediolani, & recipiente alias alibi, aut contractus commutationis fit pro Mediolano aut pro alio loco, vbi accipiens cambium habet pecunias (puta Lugduno) aut pro vtroque simul.

¶ Si contractus fit primo modo, s. Mediolani & p̄ Mediolano, tunc cum accipiens cābium ex vi talis contractus tenetur Mediolani dare pecunias, quas cōmutat, nulla diuersitatis locorum rō habēda est. sed tātquā cābium manuale agendum esse, eorum, quæ supra dicta sunt, rōnē habēdo. Ex eo tamē quod accipiens cābium vult se liberare ab obligatiōe, & onere & periculo deuehēdæ pecuniæ ex loco vbi habet, Mediolanū, & cāpfor vult hæc subire, licitū est mercedem exigere. Sed hoc poti⁹ ad contractus locationis, & cōditiōnis spectat, quā cābij, & ideo iuxta eorū canones reguletur, si accidat. Quod tamen rarò credo euenire. Si verò contractus fit secundo modo, s. Mediolani quidem, sed pro Lugduno, tunc nulla Mediolani ratio habenda est: sicut nec i contractu emptionis, quo absentes merces pro loco, in quo sunt emuntur. Oportet enim loci sicut & temporis pro quo contractus fit, rationem habere, non in quo fit, si pro alio loco aut tempore tantū contractus fit, vt nōc proponitur. Et hoc siue certificetur Mediolani cōmutacio cōiectiō verisimile pretiū loci, p̄ quo fit. Et quāuis talis modus cābij nunquam fortè fiat: fieri tamen posset hoc modo, qd Petro habenti Venetiis Venetam monetā, & egenti Mediolani centū ducatis, campfor Mediol. det 100. ducatos aureos recepturus de illa Opul. Caiet. I. L. 3 mone

moneta Venetiis tantum, quantum Venetiis pro illis comutatur in cambio manuali, & non in cursa cambiorum quae sunt pro locis distantibus: Sicut etiam triticum existens in villa emitur ab his qui sunt in ciuitate tanti, quanti venditur in villa, ubi assignatur, & non quanti venditur assignandum Mediolani.

¶ Si autem contractus fiat tertio modo (vt comunitur accidit, s. Mediolani pro Mediolano & Lugduno simul tunc vtriusque loci simul, ac per hoc distantia eorum periculorum expensarumque intercedendum adhibenda est ratio: sicut & in contractu emptiois. Cōstat enim quod arumata Alexandriæ, assignanda Ianuæ empti atque soluta vt Ianuæ deuehatur, 1000 minus valet, q̄ si manualiter Ianuæ assignarentur: quia res cōducenda à tāta distantia, cū tot periculis & expensis, &c. 1000 gē minor est Ianuæ seip̄sa cōducta, & tot periculis expensis; li bera. Et hoc modo in contractu comutationis numismatum pro locis diuersis celebrato, numismata ipsa sic expedit & oportet adaequare: vt loci conditiones in ordine ad alium locum ex vna parte cōputentur. Sicq; fiet, vt si centū ducatis aureis Mediolani, trecenti argentei Lugdunenses adæquarentur, Lugduni assignati ducenti & nonaginta forte adæquantur, cōcurrentibus etiā aliis supradictis rationibus: & forte pauciores. Viliora siquidem sunt conducenda cū periculis & expensis, quam manualiter habita. Nec obstat q̄ cāpsor Mediolanensis habet fratrem, aut factorem Lugduni, aut omnino erat Lugduni tāta summā pecuniæ expensurus pro aliis suis negotiis, hęc enim oīa p̄ accidēs se habent ad contractus naturam, in cuius æqualitate iustitia cōsistit: Quid enim ad contractus comutatio in quibus æqualitatē rei ad rem fieri oportet, si ex industria mea, aut casu ego affines habeo in diuersis locis, aut ministros ferē gratis inuenio, & exinde viarū ministrorūq; expensas lucrās diues fio, dum modo rerum conditionibus pensatis æqua fiat commutatio?

De Temporis autē differentia, bimēbris tantū distinctio consideranda est, p̄ presentis tātū, aut futuri tātū, vtriusq; enim simul ratio habita nullā iustā diuersitatē pretij in comutationibus facit, vt infra patebit. Pōt ergo in comutatione numismatū iuxta tēpus cōtractus equalitas sumi. Et hoc siue fiat manuale cābiū, siue nō, & si ue in eodē loco sit æquiuales reddēdū: siue alibi, locorū tñ ratione habita. Vñ pōt cāpsor dās aureos & receptor alīā monetā vel ecōuerfo, certificare quātitatē reddēdā pecuniæ, ac si tūc manualis comutatio fieret. Potest & futuri tēporis: quo scilicet assignatio reddēdē pecunię erit, rationē habere. Et hoc dupliciter: aut in certē comutationē relinquēdā: fit. l. p̄ centū aureis nūc datis teneatur accipiēs post duos mēses dare tot argēteos, quot post illos duos mēses equiualebūt certū aureis, aut certificādo comutationē, vt scilicet habito respectu ad futuras comutationes post duos mēses stabiliat nūc comutatio cōmēsurata illis, ita q̄ pau plus aut parū min⁹ verisimiliter credatur comutanda esse talia numismata. Vt si creditor q̄ hinc ad duos mēses, cū assignanda erit pecunia ab accipiēte cābiū 1000 aureis æquiualebūt 1000 argēteis, vel 1000. & 20. potest ex nūc certificari comutatio q̄ p̄ certū aureis datis teneatur accipiēs assignare tunc 1000. & 10. argēteos, siue plus siue min⁹, tunc cōtingat cōiter assignari. Patēt autē hęc ex aliis comutationibus, vt in contractu emptiois rei assignanda futuro tempore manifestum est: & habetur expressē extrā, de vsuris, cap. nauiganti. in secundo casu: in ista enim comutatione numismatum tempus assignandi numismatis attenditur. Nec aliquid plus aut minus sumi diximus, ex eo quod prius campfor sua numismata dat.

¶ Vtriusq; autē tēporis simul differētia nullam diuersitatē vidēt in quibuscūq; comutationibus facere, sicut vtriusq; loci, qm̄ res in tēpore futuro dāda nō est deterioris conditionis ex hoc, q̄ absens à p̄senti, & reducēda ad p̄senti, sicut res in loco distāti ex hoc q̄ reducēda ad locū p̄senti. Nec subiacet periculis, q̄ expensis, industria aut ministris, vt ad p̄sēs secundū tempus fiat, sicut secundū locū. Nisi quis dicat, q̄ subiacet periculo p̄ditiois, q̄ pōt mori debitor, aut interim pauper effici, &c. Sed hęc pericula pro nihilo in comutabilibus reputari patēt tū ex eo q̄ aut tā rara sunt, q̄ cōsilio nō subsunt (vt de status deiectione dicitur intra tā breue tēpus) aut talia sunt q̄ etiā si acciderēt adhuc tuti essēt creditores: vt de morte, & huiusmodi patēt. Tū quia ex mutuis & aliis comutationibus experientia teste patēt, hmōi periculi non cōsideranda esse: nō enim qui mutuat, aut vedit licitē aliquid, plur exigit propter hmōi pericula que in tēporis dilatioē possunt accidere vēdēdo ad tēpus, aut mutuādo. Et quia breuitas & prolixitas tēporis differētię sūt tēporalis distantia, cōsequēs est q̄ nec in cābiis nec in aliis comutationibus ex quātitate tēporis aliqua cōditio rei comutanda accedat p̄ se ex qua possit vilior aut pretiosior iustē æstimari. Notāter autē dico p̄ qm̄ per accidēs cōtingit res equalis bonitatis eodē tēpore assignanda diuersa notabiliter habere p̄tia & iustē, vt si triticū assignādū forte mēse Iulij, Ianuario p̄cedēte emat iuxta estimationē cōtem pretij assignatiois tēporis futuri, deīde mēse Martij subitis exortis bellis credat multo pl⁹ vēdēdū, fiet aliud pretiū p̄ eodē tēpore ab aliis, emētib⁹: & si in mēse Maij cōtingat bella augeri, aut spicas

grādinibus percuti, &c. augebit pretiū pro illo tēpore. Sed hoc nō operat tēporis prolixitas aut breuitas: sed euctus incidentes, ex quib⁹ res æstimatur vilior aut pretiosior, vt de se patet. Vnde singularis illa opinio, dicēs in comutationibus prolixitatis tēporis ratione haberi posse nō rōne tēporis: sed quia res in tēpore prolixiore cōside rata minus valet, & c. à veritate deuiat in hoc qm̄ res nec ex eo q̄ in tēpore nec ex eo q̄ in tāto tēpore sumpta commutatur, æstimatur vilior aut pretiosior, sed ex tali euctu in tempore, pura bello, penuria aut abundantia, &c. Ex hoc verō q̄ pecuniæ diucius occupata sunt tenendē in hac comutatione, res commutanda nec pretiosior nec vilior cōmuni pretio redditur: vt S. Tho. expressē dicit in Secūda secundæ. q. 78. ar. 2. ad primū, asserēs q̄ mercator vendens rē aliquā ad tempus, nō potest vendere plus cōi pretio ex hoc, q̄ pecuniā suas mortuas tāto tēpore tenebit. Et si hoc licitū diceretur: iam vsura nō esset dānata in venditione ad tempus, &c. Quod autē merces carius emantur quā citius comutandē sunt, propositio non obstat: qm̄ celerior venalitas æstimata, à maiori vsu aut necessitate illius rei procedit. Res autem quanto magis necessaria aut vtilitas alicubi, tantū ibi est pretiosior, & ideo merito ibi carius à primo venditur, & à mercatore emitur reuendenda. in rem igitur commutandā redundantē conditionem aliquā sub, tēpore, ex qua res comunitur pretiosior aut vilior æstimetur, & non quanto tēpore pecunia occupetur, comutationum natura pensat: q̄ equalitatē rei ad rē exigat sic longissimo adiuncto tēpore, ac si manualiter comutatio periceretur. Propter q̄ cāpsoribus non licet mēsurare tēpus medium inter dationē & acceptioē, aut rem seu pecuniā prolixiore tēpore dandā vilius æstimare, quāuis liceat in dando æqualitatem comutationi statuere, iuxta p̄sentiem æstimationem de futuri temporis comutationibus, quæ secundum diuersos euentus temporibus diuersis varia est sicut & in ceteris commutationibus.

CAP. VII.

An cambia proposita sint vere cambia & iustificata.

Racile autem est ex prædictis videre, an prædicti contractus à cāpsoribus nuper inuenti, de quibus quæstio præsens est, sint verē cābia, & iustē fiat. Quum enim cābiū contractus consistat in comutatione numismatum, & in propositis casibus nulla alia comutatio nisi numismatum fiat, cōsequēs est prædicti contractus ex sua forma verē cābia sint, diuersorū tamen graduum. Quadrifariā nāq; numismatum comutatio in hmōi cambii fit. Aut totaliter, vt fit in cābio Burgēsi, & Londrensi, in quo totaliter alia est moneta data ab accipiēda. Aut partialiter, vt fieri cōtingit, quāuis nō semper in cābio Lugdunensi, in quo marcha auri accipitur in tribus monetis, scilicet scutis, aureis & argēteis, &c. & contingit q̄ dans dat etiā scuta. Aut quasi nihil: vt fieri contingit in cambiiis infra Italiam, in quibus numisma datum ab accipiēdo parum, aut nihil quandoque differt propter proximitatē locorū & cōmunicationem in nummis. Aut omnino nihil: vt fieri contingit & in Italia, & forte extrā, quando nulla ratione habita qualitatē numismatum, sed sola quantitate data & accipiēdā pecuniæ in alio loco pensata canibini dicitur fieri, vt cū Petro habenti Romæ pecunias suas, & egēti Mediolani 1000. ducatis, campfor dat Mediol. mille duca. p̄ 1000. & 10. verbi gratia, assignādis sibi Ro. ¶ Et in primis quidē tribus modis, cū comutatio numismatū semper interueniat, licet plus & min⁹ cōtractus cābij saluatur. In quarto autē modo cambij nomen nō nisi æquiuocē saluari videtur: nulla siquidē ibi numismatū comutatio in pactum ducitur, & manifestē patet, q̄ contractus comutationis numismatū non est, qui si manualiter fieret, nullam numismatum comutationē requireret, sicut nec cōtractus venditionis est rerū distantū ille, qui si manualis comutatio fieret, venditio non esset: vt patet. Cōstat autē q̄ si cāpsori Mediolani pro datis 1000. ducatis darentur 1000. & 10. ducati, nulla esset commutatio numismatū, nisi quia alij numero essent dati ab accipiēte: quod est extra propositum. Propter quod videtur quod contractus iste mutui sit, sed cābij nomine palliat: ac per hoc non licet lucrari campfori ex cōfēd se tantum seruare indemnem, vt superius de mutuantibus pro locis remotis declarātū est. ¶ Si quis tamen diligētē contractū consideret, videbit, nec mutui nec cābij propriē contractū esse: sed contractū quasi emptiois & venditionis per quādā analogiā ad cābia pertinentē. Quāuis enim in contractu hoc numisma pro numismate non comutetur: commutatur tamen numisma p̄senti cum numismate distantē localiter. Et numisma in hac comutatione materialiter, & vt res quædam accipitur: comutatur enim vt res tanti pretij p̄senti cum res æquali distante, habita vtriusq; ratione loci. Cōstat autē quod res distans à Mediolano vilior est Mediolanensibus seip̄sa Mediolani sita, ppter expensas & pericula, & cetera ad vendendū ipsam requisita. Vnde quemadmodū emitur pecunia in nauī fluctuante constituta minus, quā absolute valeat, quia nō emitur in quantum pecunia, sed in quantum res tāti pretij sub tali periculo constituta: & sic pecunia debita Ioanni à malo debitore, emitur à Petro minus quam va

leat, quia est res sub tali labore possidēdi cōstituta: sic pecunia absens in quantum res subiacens periculo, & expensis declarationis emitur minus, q̄ absolute in se valeat. Et propterea nec mutui, nec cābij contractus iste est propriē: sed ad cābiū quodāmodo, reducitur, pro quanto res p̄senti, & res absenti quæ commutantur, numismata sunt. Et quia contractus per modū conditionis omnibus supradictis adest, ideo pensandus est in ceteris.

¶ Iustitia verō in his cambiis tunc erit quando nec excessus fiet in æstimando, sed pensatis conditionibus numismatū ex qualitate & distantia & ad aliis ad rem facientibus & industria ratione habita æqua fiet comutatio. Seruabitur autē hoc, quando secundum cōmuniem æstimationem commutatio regulabitur, aut sapientum in hoc arbitrium imitatū fuerit: nec temporis prolixitas aut breuitas pensabitur: sed semper in veri æstimatione pretij stabitur, siue citō siue tardē pecunia assignanda sit. Si enim hoc defuerit, vsura est ratione impliciti mutui: sicut in venditione plus iusto pretio ad tempus. Si autem primum deesse contigerit, vsura quidem non est, sed iniustum lucrum, & restitui onī obnoxium: sicut quando res plus iusto pretio venditur. Vnde proposita cambia, si seruatis his duabus conditionibus necessariis ad iustificationem etiam ceterarum commutationum celebrantur, iustē fieri possunt.

¶ Ex his autem patet non licere campforibus, aduenientibus nun dinis Brugenibus, vel Londrensisibus, debitori tunc ex accepto prius cambio dilationem solutionis concedere vsque ad sequentes nūdinās, & ex hoc plus recipere, quā prius deberet, aut pacifici sibi deberi sicut in sequentibus nūdinis cambia current, hic enim est contractus mutui cum spe lucri solo cambij nomine fultus: & prolixitas temporis ratio manifestē habetur campforibus quoque pro Lugduno, vel alio loco: iuxta prolixitatem, aut breuitatē temporis mediū inter dationem, & acceptationem marcham auri, aut reddendam quamcumque monetam plus & minus æstimantibus, æterna ex hoc paratur damnatio, vt pote vsurariis,

¶ Nota tamē diligētē hoc in loco, q̄ sufficiens signum iniusti contractus, nō est minus dare pro cābio multo interiacente tēpore vsque ad nūdinās, & plus dare q̄ proxime sunt nūdinās, qm̄ cōsuetudo hæc quāuis prima facie introducta videatur pro habēda ratione tēporis mediū, quo accipiēs pecunias Mediolani redditurus in nūdinis Lugduni vsq; pecuniis acceptis: p̄spiciat tñ seruatiōibus occurrit, q̄ cōsuetudo hæc introducti potius pp̄ inuētiōē, aut non inuētiōē cāpsorū tenentiū loca, quasi vēditorū: vel propter multitudinem, aut paucitatē eorū. Propter quod sciendū est, q̄ in huiusmodi cābiis accipiēs Mediolani pecunias pro assignanda marcha auri Lugduni in nūdinis, qui sunt quasi vēditores marcha auri absentis, loco & tēpore cōmunitur cū suo damno cābiū hoc faciūt, scientes semper quantū dāni ex tali vēditioē incurrēt. Et hoc autē puenit cōsequenter, quod nullus, simpliciter loquēdo, inuenitur quasi venditor in hmōi cambiis: sicut nec in inuētiōē, alia commutatio, in qua certū est & venditorē dānicari. Nec propterea censenda est illicita commutatio: quia, f. venditor nocumētum incurrit: quia dummodo res absens, vel p̄senti vendatur iusto pretio, contractus est licitus quæcumq; pars inde nocumētum incurrat. Ex hac quoq; eadem radice provenit, quod tunc tantum inueniuntur, quasi venditores in istis cābiis, quando mercatores egent pecuniis, & volunt porius talis inire venditionis contractus cum aliquali damno, quam à maiori lucro vel cōmodo abstinere, quod ex accepta pecunia paratum, vel acquirendum sperant. Vnde nisi esset hmōi indigentia pecuniarum cum intermedio tempore, quo negotiationibus suis providere ex acceptis pecuniis possent illi qui sunt quasi venditores, nullus vnquam inueniretur quasi venditor in istis cambiis. Quemadmodum ergo tempus intermedium est occasio, quod inueniantur quasi venditores, ita multum tempus intermedium est occasio multorum venditorum communitur, & paucum tempus multorum emptorum. Ac per hoc multo interiacente tempore, propter abundantiam vēditorum rationaliter minus datur à soluentibus, qui sunt quasi ementes marchas absentes: & modico interiacente tēpore, propter abundantiam emptorum plus ab eisdem quasi ementibus soluit. Adeoque dicuntur abundare quandoque emptores propter nundinas, vt nihil lucrantur, imō cū dāno suo cābiū faciant, quia nō inueniuntur venditores: & hoc cōtingit qm̄ friget negotiaria ars. Vnde cum cōtractus cābio hmōi abstracta ipsa temporum differentia liciti sint (vt ex dictis & dicēdis patet) hæc temporis differentia dānari non possit: quia prædicto modo saluari potest, restat q̄ si pensata loci absentia, &c. alias iuste fiat talis numismatū comutatio iniusti iudicari nō debent contractus tales. Quod si plenus vis conspicere, sige lanas vel quilibet aliā rem absentem loco vendi, & emi in huiusmodi contractibus. videbis enim clarius veritatem: qm̄ cum numismatum comutatio tractatur inter nummos hinc & inde mens posita, semper ad mutui contractus declinare consuevit. Vtrum autem de facto moderatum sit lucrum, q̄

ex huiusmodi cābiis reportatur, sciētifice nō subest decisioni, quæ ad singularia nō descendit. Illud tñ rationi cōsentaneum videtur, quod moderatum cōsendum sit lucrum, q̄ communis consuetudo approbat: vt scilicet cambia fiant, secundum quod tunc currunt pro locis illis communitur. Pensanda autem diligenter & applicanda subtiliter hæc sunt pro cambiis Bruges, & Londres, &c.

Nec obstat prædictis rationes ad propositū in tertio cap. adductæ, falsū siquidē supponit prima, q̄ cābia hæc fiant in fraudē vsurari: imō pro cōi bono mercatorum sunt introducta. Nec ex eo q̄ Petrus nō mutuarer pecuniā qui comutatur, ppter sp̄ lucri est paratus, peccat: quoniam nec opus, nec itētio deformitatem continet: quia non tenetur ad mutuum, & iustis commutabilibus vacat. ¶ Secūda verō ratio cōcludit: nō illicitus cōtractus, sed illa tēpis cōditionē nō posse apponi siue vsuræ vitio, sicut & in vēditioē ad tēps. ¶ Tertia autē cābia hæc nō subtiliter scrutatur: quia campfor ementis rē in futuro assignādā magis, q̄ vendētis rē cōseruandā, aut trāsfereūdā locū tenet in vtroq; nō cābij: qm̄ et si in secūdo modo videatur vēdere ducatū ex hoc, q̄ æstimat ipsū 52. grosis, scdm̄ tñ veritatem emit tot grosos Flādrenses Brugis assignado vno ducato. Illa siquidē estimatio ducati cōcurrit ibi, vt modus cōputādī facilius quāritatem ducatorū, & grossorū comutādo, & non vt ducati venalis pretiū. Est autē interpretatio hæc merito adritēnda ex eo q̄ ipsi contractum realis, seu veri cambij dicūt se facere, qui tali modo interpretandus est, vt iustitiam contineat: cambij siquidem nomen sensum hinc admittit. Quid ergo de cambiis his & de recitatīs opinionibus sentiendū sit, ex dictis manifestū est. Nunc ad reliqua cambia ex parte accipientium proposita transeamus.

CAPVT VIII.

De aliis cambiis propositis ex parte accipientium cambia.

RELIQUA igitur in fine primi capituli proposita cambia examinando, distinguendum videtur: & dicendum quid de facto sit, & quid possit fieri. Aliter siquidem hæc cambia fieri ex eorum verbis percipitur, aliter fieri posse. ¶ Considerando ergo q̄ fit, omnia illa cābia ex parte non cāpsorū, sed Petri dātis pecuniā cāpsori alibi sibi assignandā, iniusta esse vidētur, per se loquendo cum enim campfor non accipiat pecuniā à Petro in fauorem sui, sed Petri cui assignanda est alibi, nulla æquitas censet campforem ex hoc damnum aliquod pati. Patere autem in his cambiis damnum ad minus duplex. Primum est, quod seruitium suum, quo pecunias Mediolani acceptas Florētiæ, per inde ac tutō delatas assignat, irremuneratū remanet, & tamen seruitiū mercenariū est. Secundum est, q̄ plus dar aut dabit campfor, vt sperat Petrus, quam accepit, quoniam ducati Florentini minus valent Mediolani, vbi dantur campfori, quā Florentiæ, vbi assignantur. Vnde campfor, si se indennem quo ad hoc seruare debet, deberet mittere eos Florentiam, & sic expensarum damnum maius incurrere: alioquin expendendo eos extra Florentiam, cōstat quod plus dat quā accepit. Et hæc duo in tribus primis modis locum habent, in aliis autem tribus, in quib⁹ vltra prædicta Petrus vult quatuor ducatos vltra illos centum. Tertium damnum campfori adiungitur. Dixi autem hæc esse illicita secundum quod sunt: quia huiusmodi homines exigūt hæc à campforibus, vt dicuntur, propter vsum pecuniæ, cum dant, in tempore medio à datione vsque ad assignationem. Dicunt enim campfori, Tu lucraberis cum his pecuniis interim, & negotiis tuis eas ac cōmodabis, & propterea volo, & ego aliquid comodi. Sicque lucrum ex industria campforis non ex pecuniis proveniens, iniuste pensando lucrari volūt non absque vsura. Dixi autem, per se loquendo: quoniam per accidens contingit, absq; culpa hæc fieri: vt in tertio casu quibusdam videtur, si Petrus ex abusione mercatorum & campforum nescire potest quantū ducati sui Florentiæ valent, & sic egenus pecuniis suis ibi, coniectat iustum prout cambia valebunt tunc, non ex spe lucri: & sic cum consueuerint ad primam perentium vocem campfores seruitiū suum gratis impendere, ne forte volentes tres transferre pecunias cābij contractum secum velle inire deposcāt, & sic æqualem promittunt Florentiæ summam pecuniæ videtur posse tranfire. Quāuis enim hoc faciāt campfores propter vsum pecuniæ: quia tamen eorum seruitium in his onerosum non est, quia omnino mittunt pro aliis negotiis, & cambiis & ministris soluunt, parum & consuetum pro nihil haberi videtur, sicut de vsu libri in pignus dati, sanctus Tomas dicit.

¶ Si autem de cambiis his loquamur, vt fieri possunt, quia scilicet Petrus possit emere Mediolani à cāpsore 100. ducatos Florentinos assignandos Florentiæ, vel commutare numismata, at tēta qualitate numismatum, & distantia locorum (vt de contractibus campforum dicimus) tūc omnia cambia prædicta iustificari possent, quoniam contingit interdum 100. & duos emi alibi 100. vt ex dictis patet. Nec obstat, q̄ Petrus non intendat pecuniam absentem p̄sentiem facere: sed potius p̄sentiem absentem, quoniam ex industria Petri hoc provenit, q̄ absentaturus pecuniam suam,

suam, exponit eam tali cōmurationi numifinatum, aut contractus emptionis rei assignandæ in illo loco, vt sic vbi cum dāno suo trāstulisset eā simpliciter, per talem negotiationem transferendum lucro. Nec est hæc industria dānabilis tanquā in fraudem inuenta, sed laudabilis, tāquā ad inuētiū vāriarum iustitiam & vtilium simul, vñ Prou. c. 11. dicitur. Simulator decipit amicum suum, iusti autem liberabuntur scientia. Et qm̄ multos cōtingit esse volentes trāsferre pecunias suas de loco ad locum, & audientes alios ex hōmōi trāstulione lucrari saltem ppter varietatem monetarum, & nescientes distinguere cōtractum simplicis translationis ab hōmōi contractibus cōmurationum: & cōfusē intendentes licitē lucrari nō ex vsu pecuniæ quam dant cāptori, sed ex cābio, ex quo credunt alios lucrari, non videtur, q̄ isti sint dānandi, sed in meliorē partē eorum potius contractus sint interpretandi. Ex hoc em̄ q̄ ex cambio dicunt velle lucrum, iam cōtractum, quē nesciunt se velle inire, infinuare videntur: p̄sertim si arguant, ideo se hoc lucrum velle: quia si ipsi campiores e contra cōtractum talē cum eis facerent, mai⁹ lucrum exigerent. Ex hoc em̄ iam manifestē patet, q̄ contractus campioris supradictos inire intendunt: & tantō iustī, quāntō mi⁹ tū q̄ campiores. Accedit ad hæc, q̄ nō videtur verum, q̄ de facto cōmuniter volentes suas pecunias transferre cum lucro dicant se hoc pro vsu pecuniæ velle: sed fortē aliqui mali sunt hoc dicentes vel (quod veri⁹ puto) verba illa ignoranter à quibusdam dicuntur credentib⁹ se rationabilem causam assignare. Et siq̄ dem ignoranter assignantes huiusmodi rationem, intendant contractum cambij inire & propter hoc lucrum referre, quamuis in ratione assignanda erroniam iustum tamen non faciunt. Sicut si quis credat se in contractu emptionis & emptionis licitē lucrari propter tempus, quo pecunias suas occupatas tenet: & tamen non vendit, aut emit, nisi iusto pretio. Signum autem ad cognoscendum, qui sunt qui hoc intendunt potest accipi duplex. Primum est, si in animo habent, nullo pacto vsurariis contractibus se immiscere: secundum verò est, si assignant aliam rationem tangentem contractum licitum, puta quod ita eis licere credunt, sicut campioribus. Et hæc de cambiis dicta sunt. Mediolani in conuentu sanctæ Mariæ Gratiarum, Anno Salutis 1499 die 9. Decembris.

Hæc sunt pater venerande que mihi de cambiis sentienda videntur, saluo semper omnium melius sententium iudicio, Tu ergo perspicacis ingenio, quo polles, dicta scrutando perlege, & si votis rem parem feci, omnipotenti Deo, diuocando Thomæ gratiæ referantur: Sin autem, da veniam: ego enim secundum ingenio mihi præstiti vires, quod potui, feci, Bene vale. Finis.

TRACTATVS OCTAVVS DE

Vsura, in sex questionibus diuisus.

- 1 Num in vsura transferatur dominium.
- 2 Num mutans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutaturus, absque omni tamen conuentione, sit vsurarius mentalis.
- 3 Num vsurarius mentalis tenetur ad restitutionem.
- 4 Num omnia bona vsurarij, sunt obligata eis à quibus vsura extorta sunt.
- 5 Et altero herede vsurarij nō potest restituere, alter teneatur in solidū.
- 6 Nūquādo licet petere dānū lucri cessantis, postit peti totū iurū cessans.

QVAESTIO I.

Verum in vsura transferatur dominium.

VAERITVR verum in vsura transferatur dñum, et videtur q̄ sic. Primò, q̄a cum homo sit dñs rerum exteriorum p voluntatē, ex voluntaria translatione rei suæ in alterum transfert dñum, sed accipiēs mutuum sub vsuris, voluntariē transfert plus forte in alterum, ergo. Si dicatur q̄ vsuræ solutio non est simpliciter voluntaria, & ideo nō transfert dñum. Cōtrā, Voluntarium mixtum: quale est in vsura, est voluntarium simpliciter, quāuis non sit omnino voluntarium: quia habet aliquid inuoluntarij admixtum: vt patet ex tertio Eth. & ex eo q̄ si q̄s taliter voluntariē consentiret actui peccati (puta stupro) non excusaretur à peccato mortali, quod non potest nisi voluntariē committi: quamuis enim malē libenter, omnibus tamen consideratis voluntariē hoc eligit. Præterea, In his q̄ traduntur metu mortis, transferunt dñum, ergo & in vsura. Consequentiā probatur: quia ibi tantō minus est de voluntaria, quāntō metus mortis maior omissione, vel defectu rerum exteriorum inducente ad accipiendum mutuum sub vsuris. Titul⁹ quoq̄; habēdi & possidēdi iniustior est in extorquente aliqd metu mortis, quam in extorquente per vsurarium mutuum. Si ergo ibi transferunt dominium, necesse est hic quoque transferri. In oppositum est S. Th. in Secunda secundæ q. 77.

RESPONDEO. In hac dubitatione sunt tres opiniones. Prima est tenentium in vsura transferri dñum: & hi mouent rationibus adductis. Habētque opinio hæc antiquos sectatores: vt S. Th. in 4. dist. 15. dicit. Sequitur eam videntur. Sc. in 4. dist. 15. q. 2. ar. 3. & Pe. de pal. ibidem & gl. 14. q. 4. si q̄s vsuram. Sda est tenentium in vsura transferri dominium aliquorum, & eorum quorum vsus non est eorū cōsumptio. Sed quia hæc distinctio nulla ratione sulcitur, ideo

dimittenda est nouitas hæc. Non em̄ ex qualitate rei per vsuram extorte, oriri potest ratio transferendi vel non transferendi dominium eū res data, materialiter concurrat in huiusmodi contractibus, & translatio dominij ex voluntate & iustitia dependeat. Tertia autē opinio est dicentium in vsura nō transferri dominium: & hæc habet omnis generis sectatores. Tenēt autem eam S. Th. & Bonauer tunc, hic quidem in 4. dist. 15. ille verò in 2. 2. q. 77. ar. 3. vbi in calce corporis articuli dicit hæc verba. Si quis domum vel agrum alterius per vsuram extorsisset, non solum tenetur restituere domum vel agrum, sed etiam fructus inde perceptos: quia sunt fructus rerum, quarum alius est dominus: & ideo ei debentur.

ET Quia hæc opinio iudicio meo rationabilior est, ideo intendo probare eius veritatem tripliciter. Prænotando primò, q̄ traditio rei & translatio dominij illi rei nō sunt inseparabiliter connectæ. Contingit em̄ rem putā vestem alteri tradere absq̄; translatione dominij: quia potest multis rationib⁹ tradi in depositum, s. vel in pignus, &c. Contingit & dominium rei, puta vestis alteri tradere absq̄; ipsius vestis traditione: vt patet cum donatur alteri res à tertio occupata. Ex hac autē separabilitate manifestē habetur q̄ ad voluntariē traditionē rei non sequitur necessariò voluntaria translatio dominij illi rei. Ad q̄ em̄ non sequitur trāstulio dominij, fieri nō pot, vt sequatur trāstulio dominij voluntaria. Cōstat autē q̄ voluntariā traditionē rei, dominij translatione non sequitur: vt patet q̄ traditur in depositum. Nō comitatur igitur necessariò voluntaria trāstulio dominij voluntariā traditionē rei. Hoc ergo stāte arguitur sic: In vsura aut trāsferuntur dominij ex ipsa voluntaria vsuræ exhibitione, aut ex adiuncta voluntaria trāstulio dominij, aut ex vtroq̄; simul: sed nihil horum hoc efficit ergo. Diuisio est sufficiens, qm̄ homo est dñs rerū exteriorū p voluntatē: & in pposito necesse est si dñum trāsferat, voluntate solutis vsuras hoc fieri, qm̄ cōstat lege, aut quacunq̄; aliena voluntate hoc nō cauari. Voluntate autē solutis hoc fieri, duplici tñ via pōt: aut p exhibitionē rei, aut p ipsā trāstulionē dñij. Aut em̄ trāsferat dñum eo q̄ soluens vsuras voluntariē dat vsurario p forte, aut q̄ incidit trāsferre dñum illius ex crescentiā à se in vsurarium, vel propter vtrunq̄. Sed q̄ dominium non transferatur ex vi voluntariæ traditionis illius ex crescentiæ, ex dictis patere potest: iam em̄ patet, quod ad hoc non sequitur necessariò translatio dominij. Ex hoc enim quod vsurario do vnum ducatum p vsura, nihil aliud necessariò conuincit potest, nisi quod voluntariē illum ei assigno: nec potest ex hoc cōvinci, quod trado illū ad hoc, vt sit suus. Et si queratur. Ad quid ergo das ducatum illi in promptu responsio est: ego quidem do, quia mutare aliter non vult. Et cōfirmatur: quia sicut soluens vsuras, consentit in solutionem ducati: & tñ non consentit in eam, in quantum iniusta est, quia nullus patitur iniustum volens: (vt dicitur 5. Eth.) Ita consentit in nudam traditionem ducati absque hoc quod consentiat in translationem dominij illius. Quod verò in soluente vsuras nō sit intentio trāsferendi dñum, patet ex eo, quod in huiusmodi partim inuoluntariis traditionibus quāntō minor abdicatio iuris proprii saluari potest, tanta censenda est & non maior: vt patet de prociētē merces proprias in mare, orta tempestate. Quāuis enim proiectio talis sit voluntaria, non tñ habentur res proiectæ p derelictis: sed intendit, piciens, si res casu saluantur, vt suas habere. Vnde & delatas à maris impetu in terram si quis acciperet, teneretur domino petenti & ostendenti suas esse, liberè tradere. Constat autē q̄ minus abdicat à se ius quod habet in re: dans eam retinendo sibi dominij, quāntō transferendo dominium, & referuando sibi tantum ius repetendi: qm̄ primum claudit secundum, & non econuerso. Constat quoque ex dictis quod vsuræ solutio voluntaria saluari potest absq̄; intentā abdicacione dominij: quia aliud est voluntariē dare, & aliud est voluntariē dare ad hoc, vt sit suum. Non igitur est intentio, aut volūtas transferendi dominium in soluente vsuram. Et cōfirmatur: quia cum contra vsurarios omnia iura clamēt, interpretanda sunt omnia, quantum veritas permittit in odiū eorū: & si res hæc pederet sub debito, contra vsurarios declinandum esset. Liqueat autem quod translatio dominij multum fauet vsurariis: ergo non est censenda, nisi ratio ad hoc cogat, ex supradictis autem apparet rationē ad oppositū esse: ergo. Et per hæc sufficiter patet tertium mēbrum, quod scilicet in vsura nō transferunt dominium propter vtrunq̄; simul, scilicet voluntariam assignationem rei, & intentionem transferendi dominium. Secūdo principaliter probatur idem sic: Si in vsura trāsferretur dominium extorquēs agrū vsurariē non teneretur ad restitutionē omniū fructū, sed satisfaceret restituendo agrum vel eius pretiū: sed hoc est falsum, & cōtra omnes: ergo in vsura non transferunt dominij. Cōsequentiā (in qua sola cōsistit tota difficultas) declaratur ex differentia, quæ est inter æqualitatē seruandam in recompensatione rei fructificatis, qm̄ translatione est dominium, & æqualitatem seruandam in recompensatione eiusdem, quando non est trāstulatum dominium. Cum enim ager trāstulatur de domino in domi-

num, quocunq̄; titulo id fiat, sufficienter satisficit primo domino, si datur sibi tantum, quantum valet substantia agri, peniata virtute fructificatiua, & aliis conditionibus que in contractu venditionis eius pensanda fuissent: nec plus exigit iustitia commutatiua, qm̄ seruata æqualitate rei ad rem cōpleta est ratio iustitiæ. Quando verò ager mutat quidem possessorem, sed non dominij secundum veritatem, nō sufficienter satisficit domino eius, dando pretiū agri, sed oportet omnes fructus perceptos, & qui potuissent à diligenti cultore percipi, restituere, quia sunt fructus agri, cuius alter est dominus. Si ergo in vsura trāstulatum est dñm agri per vsuram extortum, sufficienter fieret restitutio dando agrum tantum, vel præteritum æquale, pensata substantia agri & eius virtute fructificatiua, non aut fructibus perceptis, qm̄ vsurarius percepit fructus de re sua. Et cōfirmatur hoc ex ratione, qua cōstat, quod fructus perceptos ex agro empto ex pecunia vsuraria nō tenetur quis restituere: quia sunt fructus agri sui. Hæc em̄ eadem ratio cum efficax sit, in vi iustitiam vniuersalis tenet, nullus tenetur restituere alteri fructus agri sui proprii, nisi enim vel is hæc verificaretur, ratio ex particularibus cōficeretur, & consequenter rueret. Si ergo agri per vsuram extorti transferuntur dñum in vsurariū, sequitur q̄ nō tenebitur ad restitutionē fructuum, quos per viginti forte annos pcepit, q̄ erat deducendū. Si dicat q̄ in translatione dominij omnino voluntaria (qualis est venditio, &c.) verū est, q̄ sufficit reddere æquales agro: sed in translatione inuoluntaria aequaliter (qualis est vsuræ solutio) nō sufficit reddere pretiū agri, sed oportet fruct⁹ quoq̄; perceptos restituere. Hoc nō euadit: qm̄ tota differentia ex hac ratio assignatur ppter omnino voluntariū & voluntariū mixtū. Ex hac autē differentia nihil aliud orit nisi q̄ vbi trāstulio non fuit omnino voluntaria, oportet non solum reddere pretiū agri, sed aliquid correspondēs illi conditioni inuoluntarij: sicut semper in restitutionibus faciendū est. Nec habetur ex ea, q̄ teneat restituere fructus: quia em̄ rōne potest vnq̄ conuinci, q̄ teneat aliquis restituere alteri fructus agri proprii: Si dicatur, q̄ restitutio fructuum faciendā est non ratione dominij, sed ratione dñi, quod patitur ille, à quo ager extortus est per vsuram, dñificatus siquidē est non solum in agro, sed in fructibus percipiendis, & ideo quāuis vtrorumq̄; trāstulatio sit dominium à se, cōpetit tñ repetitio. Hæc responsio falso innitit fundamento. s. p dñificatus in agro sit dñificatus in omnibus fructibus percipiendis: sic q̄ restitutio debet adæquare & agri, & fructus. Tum quia hoc non habet locum, qm̄ transferuntur rei fructificantis dominium: quia statim translatione dominij rei, omne damnum aut emolumentum futurū dominio rei cedit. Tum quia etiā quando non transferuntur dominium vniuersaliter verum non est. Ad cuius euidentiam, subtiliter & breuiter, argendum est, quare & qm̄ aliq̄; teneat ad restitutionē fructuum, & qm̄ & quare non. Hoc autē ex duobus principiis regulatis restitutiones haberi potest. Primum est, q̄ sufficit restituere simpliciter: secundū est q̄ aliter restituendum est dñificatio in his quæ erāt eius in actu, & aliter in his, quæ erāt eius in potentia. Ex his em̄ habet, q̄ si ponatur q̄ Petrus rapuerit agrum Martini, quē subito cōbulerit ac inuilem tōtaliter reddiderit, & idem Petrus rapuerit similem & æqualem agrū Ioannis, quē conseruauerit. fertilē: & elapsis 10. annis Petrus vtrūq̄; satisfacere velit, nō teneat tantum dare Martino, quantum Ioanni: sed Martino sufficit reddere tantū quantum valebat ager tēpore rapinæ & cōbustionis (subintellecta semper satisfacione iniuriæ & interesse) Ioanni verò oportet reddere & agrū & fructus per decennij perceptos. Quia quum sufficiat reddere simpliciter p simplū ablatū est, & à Martino sit ablatū tantū ager cum fructibus in potētia, qui in potentia fructificatiua agri pēlarēt, qm̄ videret ager, sit est reddere tantum valebat ager fructificatiuus. Quia verò à Ioanne non tantum ablatū est ager, sed fructus actū pducti per decennium occupati sunt, qm̄ fructus agri nascuntur domino agri, non satisficeret Ioāni, si æquale agro & potentia fructificatiua restitueret: sed oportet æquale fructibus actū perceptis reddere. Statim enim vt producantur fructus, sunt actualiter sub dominio eius qui est agri dominus, quāuis non possideat: & ideo oportet tanquam res, quæ fuerunt actu alterius restituendo recompensare. Ex his autem omnibus id quod intendimus euidenter habetur: q̄ si fructus restitutioni obnoxij non sunt, nisi quia sunt fructus rerum quarum alius est dominus: ita quod dominium fructuum nō quodcunq̄; sed actualē exigitur ad hoc, q̄ fructus agri sint sibi restituendi. Sed si in vsura transferunt dominium, nec actualē nec potentiale proximè dominium fructuum remanet apud eū, à quo extortus est ager: quia non remanet actu dñs agri, qui est dominus in potentia proxima fructuum pducen. horum. Nulla igitur ratione vsurarius tenebitur ei de omnibus fructibus perceptis: sed sit erit, si vel pretium agri tantum reddet, vel secundū hæc vltimo tradita si satisfacit quo ad tractatus perceptos ad arbitrium boni viri: sicut damnicatas aliquem in his quæ habet in potentia. Vltimūque autem horum est contra omnes doctores & veritatem. Fatē-

dum est ergo absolute, quod in vsura non transferuntur dominium. Et per hæc patet responsio ad obiecta. Ex dictis siquidē in prima rōne patet solutio vtriusq̄; primi quidem, quia plus requiritur ad translationē dominij, quā voluntaria traditio illius rei: exigitur enim quod voluntariē tradat eam alteri ad hoc vt sit sua: quod solū vsuras non facit. Et per hoc idem negatur assumptum secundū: meticolosus enim quāuis voluntariē det pecuniā propriam inuoluntariē non tamē ad hoc, vt sit sua, sed ipse viderit. Et ideo non transferunt dominium illius à se. Mediolani, die 11. Aprilis. 1500.

QVAESTIO II.

Verum mutans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutaturus, absque omni tamen conuentione, sit vsurarius mentalis.

V AERITVR verum mutans sub spe aliquid vltra sortem habendi, non aliter mutaturus absque omni tamen conuentione, sit vsurarius mentalis.

Et videtur q̄ sic. Primò, quia spes principalis alicuius muneris habendi ex mutuo vsuram parit: iuxta illud Luc. 6. Mutuum date, nihil inde sperantes. & communem sententiam doctorum: sed in casu proposito inuenitur talis spes, ergo.

Præterea, Taliter mutans, malè agit: vt patet extra de vsuris, c. consuluic: & vt ibi dicitur, tenetur ad restitutionem. Cōstat autem quod nulla alia prauitas hic interuenit nisi propter aliquid vltra sortem speratum ex mutuo, quod pertinet ad vsurariam prauitatem: ergo talis mutans est vsurarius mentalis.

IN OPPOSITVM est commune hominum iudicium, causans eum, qui nō vult amplius mutare amico, qui noluit sibi remutuare, sed vult mutare alteri amico, à quo sperat, q̄ accidente casu remutuabit sibi. Talis em̄ manifestē sperat obsequi à manu mutandō: & nisi crederet illud futurum nō mutaret: vt patet ex eo q̄ non vult priori amico amplius mutare, quia noluit sibi remutuare, & tamen secundum communem sententiam non peccat. Non est ergo vsurarium mutare sub spe aliquid vltra sortem consequendū.

RESPONDEO. Ista questio mora fuit corā vobis 3. (vt in decretali allegata patet) nec fuit aperte decidenda gl. bidē d. st. n. g. de duplici spe (principalis scilicet, & secundaria) & dicit, quod spes principalis constituit vsuram, non autem secundaria.

Sabrilis autē dicēdo, occurrit ex dictis S. Tho. in q. de malo. q. 13. ar. vl. ad decimū tertium, notandū, q̄ dupliciter aliquid potest à mutante sperari. Vno mō, quasi debitū ex aliqua obligatione tacita vel expresse, & sic quodcunq̄; munus speret, illicite speratur. Alio modo, vt arguitur & absque aliqua obligatione præstandum: & sic quodcunq̄; mun⁹ speretur, licitè speratur. Licite autē sperari à mutante dico, quod libet munus gratuite & amicaliter retribuendum sibi ab eo, cui mutatur, etiam si alias nollet mutare. Et hoc probatur dupliciter, rōne, & autoritate. Ratio siquidē huius est: quia licitū est ex mutuo affectu beneuolentiæ spe etiam principaliter intendere. Ex vero autem amore, & solo ipsi sufficienter emanat gratuita, & amicalis recompensatio: & propterea eiudem rationis est sperare amicitiam, & sperare gratuitam remunerationem. Vnde si mutans spe principali affectus beneuolentiæ, nihil illicite sperat, conseqens est, quod mutans spe gratuita remunerationis nihil illicite speret. Et confirmatur: quia quum gratuita remuneratio sit mutanti debita secundum naturale ius, & ipsa sola speretur in proposito, nec in ciuile deducatur, conseqens est, quod nihil vltra sortem & debitum speretur: & quod sicut ratio-

abiliter à mutando desinit desperans de restitutione mutandæ sortis, ita rationabiliter quoque desinit desperans de amicali affectu. Vtrunque horum mutanti naturali iure debetur, quāuis difformiter: quia primum ciuili etiam obligatione reddendum est, secundum naturali gratitudine tantum. Autoritas autē ad hoc habetur, differentia assignata ibidē à S. Th. inter spē in vsura & simonia, scilicet quod in simonia id quod datur, est Christi, & non dantis: ideo nullum munus debet sperari. In vsura vero mutans dat id quod suum est, ideo potest sperare aliquam amicabilem recompensationem. Ex hac siquidē differentia patet, quod de se principali loquitur, sine qua, scilicet res non fieret: aliter differentia nulla esset. nam consistat quod etiam in traditione spiritualium, oculus sinister seu spes secundaria potest dirigi circa aliquam remunerationem temporalem.

Quis ergo querit an mutans sub spe aliquid vltra sortem habēdi aliter nō mutaturus, omni tñ cōuentione & petitione cessante sit corā deo vsurarius. Absolute quidē respōderi pōt q̄ vsura inest: quia q. talis sic p̄supposita, sonat spē mutati inest, vt ex mutuo aliquid habeat vltra sortem q̄ est illicitū. Sed si addat tit. questio nis ly amicaliter, aut gratuite (vt scilicet queratur, an mutans sub spe alicuius muneris amicaliter consequēdi, alias non mutaturus, &c. sit vsurarius) dicēdū est q̄ non, quia nihil sperat ex mutuo vltra sortem, sed ex affectu amicali. Vnde breuiter posset cum distinctione ad questionē motā dici, quod, vt talis mutans sperat

aliquid ultra forte ex mutuo & sic vsum committit, aut ex affectu amicitiae cui mutuo & sic non peccat.

ET PER HANC patet responsio ad obiecta: quoniam mutuum dantes iubentur nihil inde, id est ex mutuo sperare. Et in decretali illa dicuntur male agere: quia nisi ex mutuo aliquid sperarent emolumentum, non mutuantur. Ex dictis autem patet hoc esse verum, nec obviare determinationem, qua dictum est, licitum esse sperare aliquid gratuite consequendum. Mediolani, die 6. Aprilis, 1500.

QVAESTIO II.

Utrum vsum teneatur ad restitutionem.

VAERITVR vtrum vsum mentalis teneatur ad restitutionem.

Et videtur quod sic. Omne alienum restitutioni est obnoxium, sed omne lucrum vsum est alienum, vel quia non est tractatum dominium, vel saltem quia competit repetitio: ergo. Præterea, extra de vsum cap. consulti. dicitur quod vsum mentales ad ea, quæ taliter sunt accepta restituendum in animarum iudicio efficaciter tunc inducendi: ergo ad restitutionem teneatur.

IN OPPOSITVM autem est, quia nullus teneatur ad restitutionem eius, quod nullo modo occulte aut manifeste extorsit per se vel alium, quamvis intendat extorquere: sed vsum pure mentalis nihil directè, vel indirectè extorquet, quamvis hoc intendat ergo non teneatur ad restitutionem eius, quod sibi ultra fortem datum est secundum spem suam.

RESPONDEO, in hac dubitatione præmittendum est, quis & quoruplex sit vsum mentalis: deinde respondendum est quæ sit. Ad vsum mentalem tria requiruntur, primò quod intendat præter mutuatam sortem aliquid lucri: aliter vsum ratio non saluaretur. Secundo, quod talis intentio sit talis quod sine ipsa non mutuetur: spes enim secundaria vsum non facit.

Tertio, quod illud lucrum non intendatur quasi gratuite & amicaliter habendum, sed ut ex obligatione propter mutuo præstitum dandum: ut enim in alia quæst. ex doctrina S. Tho. definitum est, spes habendi aliquid ultra sortem gratuite & amicaliter vsum non facit, sed licita est. Et sic vsum mentalis est qui intendit ex mutuo aliquid ultra sortem non gratuite dandum aliter non mutuat. Quamvis autem proprie loquendo duplex tantum sit vsum mentalis (de quo est quæstio) extenso tamen vocabulo triplex inuenitur. Primus est, cui lucrum speratum subdit modo sperato, id est non gratuite, sicut & ipse sperabat non gratuite sibi dandum. Secundus est, cui lucrum speratum succedit non modo sperato, sed meliori: quia, si lucrum quod sperabat ex obligatione dandum, gratuite sibi daturum est. Tertius est, cui lucrum speratum datur propter aliquam tacitam eius petitionem. Et quia vsum tertio modo, est non pure mentalis propter exteriora signa, quibus tacite petit aliquid ultra sortem ex mutuo, & hoc parum differt à perfecta vsum ratione quo pacto aliquid plus exigitur: & ideo de hoc non est præsens quæstio, constat enim talem teneri ad restitutionem. Quia etiam vsum mentali primo modo lucrum, quod datur, non datur omnino voluntariè, & prava intentione ab eo speratur, communitè & bene dicitur etiam talè teneri ad restitutionem. Sed de vsum secundo modo (cui, si gratuite donatur quod prava intentione speratur) dicentia doctorum videtur esse opinio Ioan. And. in Mercurialibus, regula, pactum. Inno. Host. & Panor. in c. consulti de vsum, & glo. in c. mandato. de simonia. dicentibus talem obnoxium restitutioni. Richardo verò & Scoto in q. d. 15. cum sequentibus hoc negantibus. Et illorum quidem ratio duplex est. Prima, quia omne lucrum vsum est lege vsumque testamenti prohibitum, & restituendum indistinctè à Theologis dicitur. Constat autem tale lucrum, quamvis dono datum, esse vsum ex eo quod mutuum fuit vsum ex prauitate intentionis: Secunda, quia contractus à principio vitiosus effectum sortitur vitiosum, contractus autem talis mutui est vitio vsum deprauatus ex intentione lucri consequendi: ergo effectum inde secutum, scilicet lucrum dono datum, vitiosum necesse est esse, & consequenter restitutioni obnoxium. Istorum autem ratio super donatione libera illius lucri fundatur, astruuntque hoc exemplo furti mentalis, dicentes, Si alicui intendenti furari aliquid, illud à deo donetur, licitè accipitur absque obligatione ad restituendum. Simile enim quid patet accidere in vsum mentali: intendit namque iniuste habere lucrum, melius tamen sibi succedit quia donatur. Dicentium quoque vsum mentalem teneatur ad restitutionem, alij asserunt restituendum esse ei, qui donauit: quia regulare est, quod lucrum vsum reddendum est ei à quo habitum est. Alij autem affirmant dandum esse tale lucrum pauperibus, non illi qui dedit: quoniam ex quo sponte dedit, repetitionis ius à se abdicauit: ex quo verò vsum iniuste accepit retinere illud non potest, ac per hoc pauperes Christi succedunt.

Et quoniam (ut ex inferius dicendis patet) opinio dicentium talem vsum non teneri ad restitutionem, veritatem assequitur: ideo declaranda sunt tria. Primò quod non teneatur restituere illi, qui dedit:

secundò quod teneatur restituere pauperibus: tertio quod absolute non teneatur restituere. Primum declaratur sic. Restitutio si per communem theologorum doctrinam non ideo est necessaria: ut ab illo qui lucratus est, lucrum auferatur: sed in commutationibus involuntariis, ut damnum passio satisfiat, & in commutationibus voluntariis, ut illi qui minus habet, quam debet habere, reddatur quod est sibi debitum. Sed in casu proposito ille qui dedit nec est damnatus passus, quia nullus passus iniustus volens, nec minus habet quam sibi debetur, quia libere donauit: donum autem, est dario irreversibile: ergo sibi non est restitutio facienda: Sed in declaratur dupliciter. Primo, quia (ut patet ex Theo. in 4. sen. d. 15.) duo sunt genera lucri illiciti, pauperibus erogandi, Alterum prohibitum secundum se ut simoniacum, & c. Alterum prohibitum secundum suam causam tamen, ut meretricium. Constat autem lucrum propositum nec esse prohibitum secundum se (quia datio non est iniusta quum sit libera donatio) nec secundum suam causam: quia supponitur liberè & spontè hoc donari & non ex obligatione mutui accepti, ergo nulla ratione pauperibus est erogandum. Secundo si pauperibus erogandum esset, hoc non esset ob aliud, nisi propter iniustitiam accipientis intentionem: sed hoc non sequitur obligationem ad restituendum: ergo. Declaratur minor: quia suscipiendo illud lucrum secundum veritatem dono datum, aut credit illud donari & tunc patet receptionem esse iustam, quamvis primam mutuatam intentionem fuerit prava, & adhuc perseueret, sicut quod etiam si non donaretur vellet aliquid lucri. Aut credit illud non donari, sed malè libenter sibi dari: & tunc cum secundum veritatem illud donec, & donum licitè accipi possit, iste iniuste accipit non ideo, quia agit contra aliquod ius, sed quia agit contra conscientiam distantem sibi quod receptio hæc sit iniusta: quum (ut dictum est) secundum veritatem sit iusta secundum se, & in promptu sit, unde possit discerni, quod iusta sit: ex eo namque, quod nec directè, nec indirectè ipse aliquid petit, & ille sponte offert, conuenire poterat quod libera donatio erat. Ex hoc autem solo, quod acceptio est contra conscientiam, nulla ratio suadet nasci obligationem ad non retinendum illud acceptum, nisi durante tali conscientia: potest namque postmodum conscientia erronea deponi & incipere iuste consideri, quod cum peccato retinebatur. Si autem talis conscientia deponi non possit ab aliquo, reddendum esset non pauperibus, sed illi qui dedit: quia non est acceptata donatio, quia non credit esse. Aut neutrum credit, vel quia non cogitat, vel dubius est: & tunc quicquid sit de peccato, eisdem rationibus habetur, quod ad restitutionem non teneatur: quum non sit deterioris conditionis in hoc tertio casu, quam in secundo. Tertio autem declaratur soluendo simul rationes alterius opinionis. Vbi scito, quod aliquid esse lucrum vsum dupliciter contingit, scilicet per se, & per accidens. Vsum per se, integratur ex duobus: quorum secundum sequitur ex primo, scilicet ex eo quod est pretium rei iam soluta, vel non extantis, & quod est aliquo modo inuoluntarium, hæc enim est natura vsum, ut patet exercitatis. Vsum autem per accidens est, quod secundum se has non habet condiciones, sed secundum quod sit sub intentione, vel opinione alicuius, & propterea contingit esse voluntarium ac per hoc non esset vsum, secundum quod vsum lucrum species est lucri inuoluntarij. Quum autem restitutio ex natura lucri nascatur, quod secundum se alteri debitum est, ut reddatur (quia est actus iustitiæ commutatiuæ, cuius terminus & obiectum est id quod secundum se est iustum, quod opponitur iniusto secundum se, non secundum accidens) consequens est, quod lucrum vsum per accidens non est restitutioni obnoxium, sed tamen lucrum secundum se vsum. Et quia in casu proposito lucrum perceptum non est vsum per se (quia nec datur pro mutuo nec inuoluntariè, sed ex affectu gratuito sponte donatur) sed est vsum per accidens propter intentionem scilicet corruptam susipientis: consequens est quod tale lucrum non sit restitutioni obnoxium. Et quoniam scientia est de his, quæ sunt per se, ideo sermo Theologorum dicens indistinctè vsum esse restituendam intelligitur de vsum per se, non per accidens, qualis est in proposito. Lucrum siquidem vsum per se est effectus ipsius prauæ intentionis adiunctæ mutuo, & datur non omnino voluntariè. Quod autem sponte donatur, quamvis ex prava intentione suscipiens vsum per accidens sit, non illius prauæ intentionis effectus est, sed ex gratuito effectu donantis procedit, & ideo restitui non oportet.

Et per hoc idè fundamentum patet responsio ad obiecta in principio, quia licet vsum per se sit alienum, non tamen vsum per accidens, quale est istud. Decretalis quoque illa de lucro vsum per se intelligenda est, non de eo quod est per accidens. Mediolani, die 8. Aprilis, 1500.

QVAESTIO III.

Utrum omnia bona vsum sint obligata eis à quibus vsum extorta sunt.

VAERITVR vtrum omnia bona vsum sint obligata eis à quibus vsum extorta sunt.

Et videtur quod non. Quia obligatio realis transit cum re: sed multæ res vsum possunt alienari absque aliqua obligatione

ligatione eas concomitante: ut patet de bonis patrimonialibus: non ergo omnia bona vsum sunt obnoxia vsum reddendis.

Præterea, si omnia vsum bona essent obligata, nec gener vsum possit accipere dotè ab eo qui habet alias, unde possit restituere, nec aliquis possit aliquid ab eo emere simpliciter: & creditoribus cõpeteret actio super illis rebus: & sic multi illaquearentur etiã bona fide indecentes. Hæc autè omnia absurda sunt: ergo, & c.

IN OPPOSITVM Est glossa, extra de vsum in cap. tua nos. & in 6. in cap. quanquam.

RESPONDEO In hac quæstione sunt duæ opiniones: ut refert Panormita. extra de vsum in cap. quum tu. & in c. tua nos. Communis siquidem antiquorum canonistarum opinio fuit, quod omnia bona vsum sunt tacite obligata eis, à quibus vsum extorta sunt. Ioannes autem And. & Host. & ipse Panorm. & moderni tenent oppositum: quia nullo iure probatur talis obligatio, & quia aliter multi illaquearentur.

Sed si diligenter considerauerimus, inueniemus vtranque opinionem aliquo modo verum dicere. Sciendum est ergo triplicia bona posse habere vsum, scilicet extorta per vsum, & emptæ ex pecunia vsum, & alia quæ omnia munda sunt ab vsum, puta patrimonialia. Obligatio quoque alicuius rei est duplex, realis & personalis. Obligatio realis est, quæ conuenit rei ex iure, quæ habetur super illa parti ulari. Obligatio verò personalis in proposito est quæ conuenit rei, non ratione sui, sed ratione personæ cuius est. Differunt autem hæc obligationes tripliciter. Primò in radice iam tacta: quia, scilicet realis oritur ex ipsa re, quæ alteri obnoxia est, ut patet de re furto ablata. Personalis verò reddat in rem ex persona domini obligati ad satisfacionem, puta ad reddendum creditoribus 1000. ducatos, quos accepit. Secundo: quia realis semper comitatur rem ad quemcunque & quodcunque res transeat: ut patet de re raptâ: personalis verò non temper comes est rei, sed quandoque res liberatur ab illa obligatione, per seuerantem tamen obligationem in domino eius. Quum enim domus, verbi gratia, non est obligata creditori, in quantum hæc res, sed in quantum est debitoris, statim ut desinit esse debitoris, desinit esse obligata: cessat enim obligationis ratio. Ex hoc autem differunt tertio, quia res obligationem realè habens annexam, nec vendi, nec emi aut quocunque alio modo alienari liberè potest, obligata autem ratione personæ, alienari liberè potest, quando apud personam illam remanet unde creditori satisfaciere possit. Patet hæc in bonis furis, non tamè furto ablati, & in cæteris debitis.

His igitur stantibus deduco duo. Primò, quod bona per vsum extorta sunt obligata eis, à quibus extorta sunt obligatione reali. Secundo, quod bona cætera siue emptæ ex pecunia vsum, siue non, sunt obligata vsum obligatione personali, non reali. Primum patet ex eo, quod vnaquæque res occupata ab altero habet reale obligationem ad dominum suum: sed res per vsum extorta occupantur ab vsum absque translocatione domini: ut alias definitum est: ergo sunt reali obligatione obnoxie eis, à quibus extorta sunt. Confirmatur quoque hoc ex iure fructuum. Res enim ex sui natura non fructificans possessori, sed alteri, illius alterius actioni reali subiecta est: alioquin enim ex sui natura non fructificaret illi: sed res per vsum extorta si fructificat: aut non vsum, sed illis, à quibus extorta sunt, fructificant, non ex aliquo pacto aut contractu superaddito, sed ex natura rerum: ut patet: ergo. Secundum verò quod ad omnes partes à S. Tho. quoque in Secunda secundæ, quæst. 97. art. 3. ad secundum, habetur, & ratio probatur. Quod enim non sit in eis obligatio realis patet ex eisdem medijs negatiuè sumptis: quia, si talium bonorum vsum sunt verè domini, & eis fructificant. Quod verò personali habeant obligationem annexam, patet & ex eo quod passim vsum habet actionem super omnibus bonis vsum, si vsum soluere renuit, sicut quilibet alius creditor: non enim deterioris est conditionis, cui vsum restituenda est alijs creditoribus. Et ex eo quod secundum Theologorum sententiam, filius illius cuius bona non excedunt vsum reddendas, nullus potest tuta conscientia uxorem accipere cum dote: hoc autem nulla alia ratione dicitur, nisi quia supponitur omnia bona illius obligata esse eis à quibus vsum extorta sunt. Et sic tam antiquorum: quam modernorum opinio saluari potest. Ut illorum sermo de personali, horum verò de reali obligatione accipiatur.

AD OBIECTA verò, quamvis ex dictis possit patere responsio: quidam tamen vicinam distinctionem addendam censentur, scilicet de titulo lucratiuo & oneroso, dicentes quod si bona vsum transeunt ad alterum titulo oneroso (puta emptione vel dote, & c.) quod transeunt absque obligatione aliqua: si verò transeunt titulo lucratiuo quod remanet obligata. Alij verò huic distinctioni aliam superaddunt de bonis emptis ex pecunia vsum, & bonis aliter habitis: & credunt distinctionem illam de duplici titulo locum habere in bonis emptis ex pecunia vsum: & hoc ex officio iudicis, & non in alijs bonis.

Et quoniam nulla necessaria ratione hæc firmare videntur, dicendum est sequendo Theologos (quorum est de vsum determinare) quod loquendo de bonis non per vsum extortis, sola temporis distinctio consideranda est. scilicet quod aut tempore, quo res vsum ad me deuenit, quocunque titulo, vsum remanebat potens, ad restituendum aut non. Si remanebat potens, res tranfit absque aliqua obligatione: si remanebat impotens, tranfit cum obligatione. Et sic ego teneor ad satisfacionem pro illa parte, quocunque titulo ad me res deuenit: & mihi imputandum est, si ab illo emi, vel dote accepit, cuius erant tot debita, quod adæquabatur vel excedebant bona propria. Nec distinguo inter emptæ ex pecunia vsum & alia bona, quoniam idem esse iudicium de eis & de alijs ratio suadet, ex quo vere habet eorum dominium & fructus: & S. Thom. vbi supra dicit hæc sicut alia bona obligata esse. Et ideo in decreto cum tu, extra de vsum. Alex. 3. non mandat ipsa restitui, sed vendi ut pretium habeatur, ex quo possunt vsum reddi. Mediolani die 4. Aprilis, 1500.

QVAESTIO V.

Utrum altero hærede vsum non potente restituere, alter teneatur in solidum.

VAERITVR vtrum altero hærede vsum non potente restituere, alter teneatur in solidum.

Et videtur quod sic. Primò quia hoc sentit glossa in cap. tua nos. de vsum. & eam communiter sequuntur doct. ut Panor. ibidem dicit.

Secundò, quia filij tenentur ad restitutionem sicut parentes sui si viuerent: ut in prædicta decre. dicitur: sed parentes tenentur secundum totam facultatem suam: ergo filij tenentur secundum totam hæreditatem: sed absque consumptione mediæ hæreditatis quandoque restitutio integra fieri potest: ut patet in magna hæreditate, & paucis paruisque vsum, ergo altero hærede non soluendo alter tenetur in solidum.

IN OPPOSITVM est generalis regula soluendorum debitorum. scilicet hæredes tenentur secundum hæreditarias portiones tantum. RESPONDEO quod canonice (ut allegatum est) tenent partem affirmatiuam: aut quia credit omnia bona vsum esse tacite obligata eis, à quibus vsum extorta sunt, ac per hoc quilibet hæres tenetur ratione hæreditatis obligata: aut quia putant hoc esse præsticandum in fauorem defuncti, ut eius anima citius liberetur, quamvis non credant de iuris rigore esse necessarium. Mihi autem secundum Theologia principia vsum oppositum: & ratio est, quia sufficit restituere simpliciter, quod simpliciter ablatum est. Costat autem, quod in diuisione hæreditatis admixta vsum diuiditur simul & res alienam: ac per hoc secundum portiones hæreditarias sunt, & vsum, ut scilicet succedat in duabus partibus hæreditatis, suscipiat esset duas partes lucri vsum, & c. Si igitur vnus restituere vult, scilicet quod tantum reddat quantum hæreditauit: vel ut melius loquar quantum hæreditas esset secundum propriam portionem hæreditatis. Dico autem hoc, quia etiam si nihil vsum ab hærede peruenit, nihil hominis tenetur secundum portionem hæreditariam, quia personam patris induit secundum suam portionem, & consequenter eius obligationem participat. Et confirmatur quia nullus teneatur ad restituendum plusquam obligetur: sed obligatio paternam diuidit in hæredibus proportionaliter, sicut hæreditas: quemadmodum & ius exigendorum: non ergo tota obligatio ad alterum tranfit hæredem, & consequenter non tenetur in solidum.

Nec obstat si dicatur quod regulariter hæredes vsum tenentur secundum hæreditarias portiones: sed in casu, quod alter efficitur impotens ad soluendum, & vires hæreditariæ in altero sufficiunt, alter tenetur in solidum. Hoc enim esse voluntarium ex eo patet, quod quum ex iure successione, & hæreditatis perceptæ manifestam sit, non teneri nisi secundum portionem hæreditariam, ex hoc quod alter in mora restituendi fuit non habet alter grauari: alioquin sequeretur, quod si alter hæres in principio successione, secundum portionem suam restituisset altero nolente satisfaciere, & postmodum impotentè reddito, quod ille innocens tunc teneatur satisfaciere etiam pro portione coheredis: quod est manifestè absurdum & contra rationem: quia quum hæreditas secundum iustitiam ad eundem sit, deducto à re alieno, consequens est quod ille, qui portionem hæreditatis sibi debet recipit, proportionaliter satisfacturus quo ad res alienam, etiam secundum iuris rigorem nullo reatu astrictus remaneat. Non ergo tenetur alter in solidum coheredem impotentè effecto: & hoc per se loquendo: possit enim per accidens contingere, quod teneatur in solidum, si in diuisione, aut successione hæreditatis induxisset coheredem ad retentionem vsum.

Rationes autem alterius opinionis facile soluuntur: quum enim obligatio omnium bonorum vsum, ad vsum restituendas non sit rea-

fit realis, se d ratione personæ (vt superius dictū est) consequens est quod diuisa persona vsurarij in heredes, diuisa quoque proportionatiter trāseat ad heredes obligatio illa, ac per hoc nullus hæres tenetur ex hoc, nisi secundum suam portionem. Et nota quod obligatio illa bonorum quodammodo augetur, & quodammodo minuitur in diuisione hereditatis. Minuitur quidem pro quanto diuiditur sicut hereditas. Augetur verò pro quanto singulæ partes illius obligationis singulis hæredes sic afficiunt, vt transeat in omnia eorum bona etiam aliunde habitata quod omnia bona cuiusque hæredis vnde cumque illa aduenerint, sunt obligata ratione personæ ad satisfaciendum pro illa parte obligationis, ex quo illa obligatio in se semel hic hæres suscepit, hæreditatem ad eundem. Hæc enim est natura tacite obligationis bonorum ratione personæ, vt omnia bona illius in quantum illius sunt, non absolute afficiat. Practica autem quæ in fauorem animæ creditur exercenda, nulli fundamentum iustitiæ habet: sed eleemosynariæ largitatis tantum: non enim debet cogi aliquis ad id, ad quod non tenetur.

AD PRIMVM ergo horum, quæ in principio obiecta sunt, dicitur quod quum glo. fundatur super obligatione totius hereditatis ad restitutionem vsurarij, & ex hoc non sequatur conclusio sua, s. quod alter teneatur in solidum, admittenda nõ est glossæ autoritas, nulla sufficienti ratione fulta, sed sola turba sequacium. De qua nõ est curandum: quia voluntariè sequuntur glossam, negando eius fundamentum (vt moderni) vel errant in fundamento, vt antiquiores: quemadmodum in præcedenti quæst. dictum est.

Ad secundum verò dicitur, qd filij tenentur, sicut & pater, obligatione, s. personali omnium bonorum suorum. Sed in hoc est differentia, qd pater est tota illa persona, ac per hoc habet totam obligationem: quilibet autem hæres est pars illius personæ & consequenter partem tantum obligationis subit: & ideo quemadmodum viuente patre omnia sua bona erant tacite obnoxia ratione personæ eis a quibus extortæ sunt vsuræ, quo ad omnes vsuras extortas: sic diuisa hæreditate cuiusque hæredis bona omnia sunt tacite obligata ratione personæ eisdem: quo ad partem vsurarum iuxta portionem hereditariam. Nec aliud potest concludi ex decretali illa. Mediolani die 18. Aprilis, 1500.

DE PETITIONE LVCRI cessantis.

QVAESTIO VI.

Vtrum quando licet petere damnum lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans

VARIETVR vtrum quando licet petere damnum lucri cessantis, possit peti totum lucrum cessans.

Et videtur quod sic. Primò, quia hoc videtur decisum in causa nauiganti, de vsuris in fine, vbi excusatur vendens rem seruandam tati, quanti vendenda creditur tempore statuto: hoc enim nihil aliud est, quam totum lucrum speratum in futuro ex nunc percipere.

Præterea. Secundum doct. creditor propter morã debitoris potest petere interesse lucri cessantis: sic quod potest petere tantum quantum verisimiliter ille lucratus fuisset cum illa pecunia, si est mercator industrius. Hoc autem est totum lucrum cessans petere, ergo.

IN OPPOSITVM est differentia inter interesse damni emergentis, & lucri cessantis: quia illud est æqualiter compensandum, hoc autem non.

RESPONDEO, Quod quia contingit scire in vniuersali, & ignorare in particulari. i. posse. ideo quum cõmunis animi conceptio & Theologorũ & Canonistarum sit, qd inter habere aliquid in actu & habere illud in potetia multum refert, sic magna debet esse differentia inter recõpensationem eius, quod habetur in actu, & illius quod possidetur in potetia. Cõtingit tñ, quosdã nõ aduerentes, quod lucrum cessans sit de numero eorum, quæ habentur in potetia, & veritati, & sibi ipsis cõtradicere, dum asserunt posse peti totum lucrum cessans, qd damnum lucri cessantis recõpensationem venit. Manifestè siquidem patet lucrum cessantis nondũ actu haberi, sed in potetia tantum esse, vel fuisse, ac per hoc multipliciter possibile impediri, vnde absque dubio quamuis licitum sit quicquid petere damnum lucri cessantis, non tamen est licitum petere totum lucrum cessans, sed secundum propinquitatem & elõgationem potetie ab actu, & alias particulares circumstantias ad arbitrium boni viri recõpensatione faciendã est.

AD PRIMVM ergo in oppositum dicendum, quod decretalis illa non habet rationem lucri cessantis, sed temporis, pro quo res venditur. Quum enim regulare sit, quod pretium rei venalis statuitur secundum tempus, pro quo fit venditio, nõ in quo ille, qui erat seruaturus suas merces: & tamen nunc vendit, supponitur quod

vendat pro tempore, pro quo intendebat vendere tunc: nunc vero contractum celebrare cum rei exhibitione: & ideo potest vendere quanti creditur tunc vendenda. Quamuis autem etiam Decretalis hoc non dicat: solum quod potest vendere amplius quam tempore contractus valcat.

Ad secundum dicitur, quod doctores illi imitandi in hoc non sunt, quia sibi ipsis etiam cõtradiciunt. Vnde in multis particularibus casibus (quos hic non oportet enumerari) quandoque doctores dicunt, quod licet plus forte accipere ratione interesse, quia negotiationibus licitis aut agris emendis pecunia exposita esset, non intelligas, quod liceat petere tantum, sed aliquid ad arbitrium sapientum. Mediolani die 24. Aprilis, 1500.

TRACTATUS NONVS DE SIMONIA. in tres quæstiones diuisus.

1 Num emptio ecclesiasticorum beneficiorum sit simoniaca, quia prohibita: vel prohibita, quia simoniaca: hoc est, vtrum sit in eorum emptio simoniaca de iure diuino aut positiuo.

2 Num emens & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissã pecuniam, sit simoniacus.

3 Num vacante sede, & quarantibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & avaritiam, & Ecclesie ruinã, liceat viro probò & digno querere pontificatum adhibendo promissiones, & exhibendo tẽporalia & beneficia, & c. pro suffragiis propter hunc finem vt in sede positus Ecclesia proficiat, & illam reformet.

QVAESTIO I.

Vtrum emptio beneficiorum ecclesiasticorũ sit simoniaca, quia prohibita: vel prohibita, quia simoniaca: hoc est, vtrum sit in eorum emptio simoniaca de iure diuino, aut positiuo.

VARIETVR vtrum emptio beneficiorum ecclesiasticorum sit simoniaca, quia prohibita: vel prohibita, quia simoniaca: hoc est, vtrum sit in eorum emptio simoniaca de iure diuino, aut positiuo.

Videtur enim quod sit iuris positiuo. Primò: quia titulus præbendæ annexus est ecclesiasticis ordinibus a iure positiuo, vt patet ex eo quod in primitiua ecclesia erant pastores & ordines absque præbendis: imò vsque ad Urbanum primum Ecclesia Romana dicitur absque redditibus vixisse.

Secundò: quia quandoque sunt duo coniuncta alterum spirituale & alterum temporale: emens illud totum ratione temporalis non est illicitum secundum se, vt patet de vasis sacris, & decimis, & c. sed in beneficiis est vnum spirituale (puta ordo aut cura animarum) & alterum temporale, scilicet præbenda: ergo licet hæc emere ratione præbendæ: sed omnes, qui emunt, non nisi ratione præbendæ emunt: ergo nullus committit simoniam, nisi forte agat contra ius positiuum.

IN OPPOSITVM videtur communis Theologorum sententia. IN HAC QVAESTIONE tria agenda sunt. Primò ponentur opinioniones, Secundò, examinabuntur. Tertio, respõdebitur obiectis.

QVO AD PRIMVM tres sunt hic opinioniones, duæ extremae, & vna media. Prima extrema est, quod simonia in beneficiis vniuersis est tantum prohibita iure positiuo. Et consequenter quum Papa sit supra ius positiuum, ipse non solum censuras, sed peccatum euadit simoniæ vendendo ecclesiastica beneficia: quamuis non euitet peccatum scandali & acceptionis personarum in huiusmodi. Et hanc opinionem sequuntur gloss. in cap. ex parte de officio deleg. & ibidem Anto. de Bur. Imò & Cardinalis in cap. primo de simonia. Secunda opinio extrema est, quod simonia in omnibus beneficiis ecclesiasticis est prohibita iure diuino, ac per hoc quum Papa diuino subdatur iuri, peccatum simoniæ incurrit hæc vendendo, quamuis iuris positiuo poenas euadat. Et hanc videtur communiter Theol. sequi. Ratio huius opinionis ponitur à S. Thom. in secunda secundæ. quæstio. 100. articulo. 4. quia scilicet beneficia ecclesiastica non possunt esse sine spiritualibus ante cedentibus & causantibus ipsa. Ex hoc enim sequitur, quod venditis præbendis etiam spiritualia venditioni subiciantur. Tertia autem opinio media est, quod simonia in beneficiis quibusdam est prohibita iure diuino, & in quibusdam iure humano. In habentibus siquidem administrationem ordinis, vel executionem clauium, simonia prohibetur diuino iure: in non habentibus autem horum (vt sunt administrationes hospitalium, & c.) simonia iure tantum humano committitur. Et consequenter in illis Papa inuoluitur vicio simoniæ si vendit, & in istis non. Et hæc est opinio Panor. in ca. primo de simonia: & in repetitio: quia vero in cap. extirpandæ. de præb. Et fundatur hæc opinio super duobus. Vnum est quod ordo est de iure diuino, quod probat, qui erat in veteri testamento. Alterum est, quod in connexis vendito vno, venditur reliquum

liquum, quod probatur infra, q. 3. si quis obiecerit. Ex his enim arguit, quod in horum venditione venditur executio ordinis, ac per hoc quodammodo ordo ipse, quod est in se simoniacum. Nec potest dici, quod annexum temporale tantum vendatur: quia neutrum inuentum relinquitur. Hæc de primo.

QVO AD SECVNDVM, Quia omnium opinionum rationes ex duobus pendet, scilicet distinctione iuris, qd est ex iure positiuo eo, quod est ex iure diuino, & connexione eorũ: ideo tria sunt perferenda. Primò, quod in his ecclesiasticis beneficiis sit ex iure diuino, & quid ex iure positiuo. Secundò, an id qd est in eis ex iure positiuo, sit venale. Tertio, an connexio talis efficiat, vt vno vendito, vtrũque necessariò vendatur. Iis em̃ elucidatis, opinioniones omnes radicatus examinare erũt, & veritas simul totius quæstionis apparebit.

In ecclesiastico beneficio duo sunt: clericatus ad minus, & præbendæ titulus. Clericatus esse ex iure diuino cõstat, tũ ex eo qd clericatus nihil aliud est, quã additio ad ministrandũ sacrificijs diuinis vnde & a sacerdote nomẽ accipit: quia in sortem Domini, qui clerici sunt, electi sunt. Fuerunt enim omni tẽpore clerici. Antequam quidẽ primo geniti clerici erant: vnde & primogenituræ ius sacrum erat. Sub lege autem tunc tribus Leui sanctificatus est ad diuina officia. Tum ex eo qd spirituale quoddã est. omnis enim clerici officium in spiritualibus actibus cõsistit: vt patet discurrenti.

Vnde in prima tonsura ex vtraque parte præcisio corporalis in capite fit. Secundum partem superiorẽ, in qua fit tonsura: & secundum partem inferiorẽ, per quatuor angulos, in qua inciduntur capilli, ad significandũ, quod a temporalibus vndique præcisus, ad superna, quæ spiritualia sunt, ministri deputatur. Tum autoritate S. Tho. in in secunda secundæ. q. 100. ar. 4. qui officii clericale non spirituale annexum, sed spirituale esse à Deo dicit, vt ideo beneficiũ ecclesiasticum spirituale annexum, censetur, quia clericali officio coniunctũ est. Spirituale autẽ autor Deus est, quãuis ex institutione ecclesiæ sit modus faciendi clericos. Et ex hoc patet quod opinio Panormitani diminuta est, enumerãdo executionem ordinis clauium, & præmittendo officium clericale. Quamuis enim in spiritualibus sint gradus, & ordo sit spiritualior clericatu: & clauis sint magis spirituales multis ordinibus, omnia tamẽ in spiritualiũ genere sunt: & omnia inuendibilia sunt: quia totum genus spiritualiũ est materia repugnans venalitati, vt pulchre in eadem quæst. ar. 4. ostendit S. Thom. Est ergo in omnibus ecclesiasticis beneficiis vnum spirituale & omnino inuendibile, scilicet officium clericale.

Alterum verò, scilicet præbendæ titulus multa in se cõtinet. Præbenda enim duo dicit, scilicet stipendii clericale, & certã determinationem talis stipendij secundum quantitatem (puta 1000. ducatorũ) secundũ tẽpus (puta annũ) secundum locũ: puta ex fructibus talis territorij, & c. Et consequenter in præbendæ titulo possunt considerari quatuor: primò ius stipendij: secundò stipendium: tertio ius talis & tanti stipendij in tali loco, & c. & quarto ipsum tale & tantũ stipendium ibi, & c. De quibus sigillatim est dicendũ. Ius stipendij proculdubio ex diuino est iure & spirituale, quia eo ipso est, quo officii clericale. Ex hoc enim qd aliquis diuinus est additus ministeris, ius habet vt sustentetur a populo, pro quo Deo ministrat. Vnde si sacerdotibus Aegypti ex publico prouidebatur vt dicitur Gen. 47. & tribus Leui, quia ius hoc habebat, partem inter fratres suos non accepit, & vt dicitur. 1. Cor. 9. Qui altari deseruiunt de altari participant: & rursus, Quis militat (iuis stipendij vnquam? Sciendum vero ipsum tẽporalis res est, sed diuino iure debetur, vt probatũ est: iniquum quippe esset, vt assistentibus Deo pro nobis, & oportuna nõ daremus. Ius autẽ talis aut tati stipendij, ex iure prouenit positiuo, si tale ius a primo iure aliud est: si enim idẽ est cum primo, quum primũ sit ex diuino iure & spirituale, hoc quoque erit ex diuino iure & spirituale. Quod autẽ non sint duo iura (vñ scilicet respectu stipendij, & alterum respectu quantitatis & qualitatis stipendij) sed vñ tantũ, probatur dupliciter: ratione scilicet, & autoritate. Ratio est quia ita se habet ius clericale ad beneficiũ ecclesiasticũ, quemadmodũ ius sacerdotis ad curã habendã animarũ: imò magis & arctius coniungitur ius clericale cũ præbendã, quam ius sacerdotis, cum animarũ cura: quia ibi est ratio debiti: hic nõ. clericus enim debetur stipendii, sacerdoti autẽ non debetur cura animarum. Sed sic est, qd per hoc quod sacerdoti ex iure positiuo datur cura talis Ecclesiæ, aut autoritas audiendi confessiones, non confertur ei nouũ ius, sed iuri, qd habet à Deo, determinatur ab Ecclesia materia, circa quã operatur. Nõ enim sacerdos parochialis habet duas autoritates (alterã à Christo, & alterã ab Ecclesia) sed vnã tantũ à Christo, qua sacerdos potest absoluerẽ & ligare indeterminate. Et quum ab Ecclesia determinatur, qd personæ talis loci, aut volũtariè subiciantur ei, potest illa determinatã iam habens materiam potest exerceri, quã prius ex defectu propriæ materiæ exerceri non poterat: ergo a fortiori per hoc, quod clerico confertur certa præbenda, non confertur ei nouum ius, sed determinatur iuri, qd à Deo habet certa possessio. Ita quod ius clericũ à Deo est 80

indeterminatũ, nec magis exigit hoc quã illud stipendii: sed Ecclesia dando certos redditus, determinat illud, assignando illi propriam materiam. Vnde non sunt duo iura in clerico respectu beneficij: sed vnum tantũ, & à Deo indeterminate datũ quo ad materiam, & ab Ecclesia postmodum determinatũ. Et cõfirmatur hæc ratio ex multis similibus: scilicet præcepto de sanctificatione festorum & de confessione faciendã, & decimis soluendis, & c. Hæc enim omnia ex iure diuino sunt indeterminate, & ab ecclesiã sunt quo ad determinationem temporis, quantitatis, modi, & c. Et tam enõ sunt duo præcepta de custodiendis festis (vñ ex iure diuino & alterũ ex iure positiuo) sed vnum tantum de iure diuino indeterminate, & ab Ecclesia determinatum, & similiter est de alijs. Quẽ admodũ ergo in præceptis indeterminate datis à Deo & determinatis ab Ecclesia, non multiplicamus præcepta: ita in iure indeterminate à Deo, & determinato ad Ecclesiã, non multiplicatur ius, sed vñ restat in se ipso. Autoritas est S. Tho. in quæst. præfata ad tertiu: vbi dicit, qd ius accipiendi decimas est spirituale. Constat enim idem esse iudicium quo ad propositum de iure decimarũ & præbendarũ: quia vtrobiq; est aliquid ex iure diuino, scilicet quod aliquid indeterminate detur, & aliquid ex iure positiuo: scilicet qd illud aliquid sit decima pars aut quod sit tale vel tantũ, hic vel ibi, & c. Si ergo ius decimarum est spirituale, & tamen decima est de iure positiuo, quo ad determinationem (vt patet, & S. Tho. expresse dicit in secunda secundæ, quæstio. 87. articulo. 1.) consequens est, qd ius præbendæ est spirituale, & de iure positiuo non sit, nisi quo ad determinationem temporis quantitatis, & c. Eorum igitur, quæ in clerico beneficiato sunt, omnia de iure diuino sunt, nisi quartum, scilicet determinatio stipendij. Ex iure siquidem positiuo à prælatis Ecclesiæ actum est, vt annua stipendia, & tãtæ quantitatis, & c. in illa aut sint Ecclesiã, & tali ministro applicata sint, & c. Et sic patet primum quod discutiendum erat.

Secundũ autem (quid, scilicet hic veniale, & quid non) ex his facile haberi potest. Quum enim spirituale venditionis materia esse non possit, & ius omne clericale tam respectu stipendij indeterminate, quã respectu talis & tanti stipendij spirituale sit, sequitur necessariò qd ius præbendæ veniale non sit: & si venditur, simoniacum est, non quia prohibitum, sed quia in se est simoniacũ: ipsum autẽ stipendii, seu ipsa præbenda, quam sit purè tẽporalis, res vendi potest. Vnde sanctus Thomas in præfata quæ. 100. dicit, qd quum Papa concedit decimas militibus, non concedit eis ius spirituale accipiendũ decimas: sed tantũ modo res temporales, quæ decimæ appellatur.

Ex his autẽ patet tertiu propositum, an, scilicet connexio ista excludat venalitatem. Est enim hic duplex connexio, s. iuris præbendæ ad clericatum: & ipsius præbendæ ad hunc clericũ. Et prima quidem connexio venalitatem omnino excludit: tum ex natura connexionis, quia vtrunque est spirituale, vt patet ex dictis: tum ex natura connexionis: iam enim patet, quod ius præbendæ non est connexum, quasi aliena res cõiuncta, sed est cõnexum per idẽritatem aut quasi idẽritatem cum ipso clericali officio. Notanter autem dixi, aut quasi idẽritatem: quoniã forte ius præbendæ se habet ad clericatum, vt passio ad subiectum, & non vt omnino idẽritem. Vnde S. Tho. in quæst. præfata beneficiũ ecclesiasticum annexũ clericatu, & pendere ab eo dixit. Sed in proposito nihil refert: eiusdem enim rationis est, obiectum & passionem vendere, vt Iaspidem & proprietatem eius. Secunda autem est connexio venalitatem & compatitur, & excludit diuersimodè. Compatitur quidẽ respectu ipsius clerici actiue: quia potest ipse vendere, & locare fructus beneficij sui. Excludit autẽ respectu eiusdem passiue: quia, scilicet non potest sibi vendi propter duo. Primò, quia vendi non potest res à non domino: nullus autẽ prælatus, nec summus Pontifex est dominus fructuum percipiendorum: redditus enim omnium ecclesiarũ quamuis sint Papæ, vt principalis dispensatoris: non tamen sunt eius, vt domini & possessoris: inquit S. Tho. vbi supra art. 1. ad septimum. Secundò, quia conferendos alicui clerico beneficiũ & vendendo sibi fructus percipiendos, nihil aliud est quam vendere illi executionem propriam, & spiritualis iuris: paria autem sunt vendere ius & illius executionem. Vnde & duo peccata hic concurrunt, iniustitiã, quia venditur clerico quod est suum: prius enim intelligitur habere titulum, qui dicitur gratis dari: & deinde executionem, quæ habentis iam titulum ipso iure est. Et simoniã, quia vendi conuincitur executio temporalis iuris.

Ex prædictis autẽ patet solutio quæstionis. Liqueat siquidem ex rationibus adductis, quod emptio ecclesiasticorum beneficiorum quæ clericatu sunt annexa, & non solum illorum, quæ habent administrationem clauium, aut executionem ordinis, est prohibita, quia simoniaca, & non simoniaca: quia prohibita: quia emptio materia est res spiritualis, quæ venalitati omnino repugnat, quod quia non aduerterunt alij domini Canonistæ, errauerunt.

Et confirmatur hæc conclusio, quia emens beneficium proculdubio intendit emere ius talis præbendæ. Vnde, si Papa velle sibi vendere

vendere fructus absque iure praebendae, aut non emeret, multo minus solueret. Sed ius talis praebendae est spirituale, sicut & ius decimarum, ergo velint nolint res spiritualis est, quae venditur & emittitur. Et consequenter simonia, non quia prohibita, sed in se committitur. Haec de secundo.

QVO AD tertium satisfaciendum est obiectis. Et ad primum (quod est fundamentum totius erroris) dicitur primum, quod peccat secundum non causam ut causam. Dependens namque ex iure positivo non est causa venialitatis, sed negatio spiritualitatis, unde spiritualia, quae ex iure positivo pendunt, venialia non sunt, ut patet de consecratione sacrorum vasorum & vestium, & benedictione nuptiarum, &c. Oportet ergo pro fundamento assumere, quod titulus praebendae est res temporalis, & non quia est de iure positivo ut possit se undi se materiavenditionis esse. Secundo dicitur, quod aliquid esse de iure positivo contingit dupliciter. Vno modo quo ad substantiam rei: ut sunt officia temporalia, & alia huiusmodi. Alio modo quo ad determinationem tantum. Prima quia sunt totaliter ab homine, venialia sunt: alia vero, quia secundum spirituales eorum substantiam sunt, & ab Ecclesia tantum modificatione & determinationem recipiunt, venialitati repugnant. Rursum, prima Ecclesia potest annullare, ut pote totaliter sua opera: secundum vero potest mutare, & aliter determinare. Unde quavis in potestate Ecclesiae sit separare a iure clericali determinationem praebendae, quam acceptavit & statuit: si tamen sustinet, ex quo spiritualis iuris determinatio est, vendi non potest. Quomodo modum in potestate Ecclesiae est, subtrahere consecrationem virginum quam determinavit: si tamen sustinet, vendi non potest nisi simoniace.

Ad secundum etiam dico duo. Primum, quod loquendo de iure praebendae, falsum supponitur, quod sit res temporalis. Secundo, quod loquendo de ipsa praebenda temporalis, distinguendum est de conexione, quia conexio rei temporalis cum spirituali (ut sanctus Thomas ibidem dicit) contingit dupliciter. Vno modo, quod temporale se habeat ad spirituale ut ad consequens, ita quod temporale ordinatur ad spirituale aliquod exercitium, & in his conexum potest vendi ratione temporalis: ut patet de calice. Alio modo ut temporale se habeat ad spirituale, ut ad procedens, ita quod temporale oritur & conservatur ex spirituali, & in his conexum non potest vendi ratione temporalis. Tale autem est beneficium ecclesiasticum: quoniam ex clericatus gradu, quo addictus quis est ministeriis divinis, ius innascitur praebendae: & stante illo, praebendae stipendium debetur diuino naturalique iure. Ratio autem diuersitatis huius inter haec duo conexorum genera assignatur ibidem: quia in istis in quibus temporale dependet ex spirituali, intelligitur vendi spirituale, in illis non. Et ratio est: quia paria sunt vendere effectum, & vendere causam eius in fieri & conservari (quum ex tali causa omnino pendeat effectus) sed non est par vendere rem & ordinem ad usum illius, modo praebenda (ut dictum est) pendet ex spirituali in fieri & esse: calix autem & similia non pendet ex spirituali usu, ad quem sunt sacra. Romae die 28. Decembris 1504. inchoante.

QVAESTIO II.

Utrum emens & acquirens episcopatum non intendendo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus

VAERTVR Utrum emens & acquirens episcopatum, non intendendo soluere promissam pecuniam, sit simoniacus.

Et videtur quod non. Tum quia peccatum principaliter consistit in voluntate: voluntas autem istius non fertur ad simoniam. Tum quia non sequitur actus completus traditio scilicet temporalis pro spirituali.

IN OPPOSITVM autem est: quia hic intervenit acceptio spiritualis, scilicet episcopatus ex pacto procedens, & consequenter simonia: ut patet ex diffinitione simoniae assignata per Host. in titulo de simonia.

AD EVIDENTIAM huius dubitationis duo sunt videnda. Primo, an secundum rem sit hic simonia. Secundo, an secundum Ecclesiae iudicium sit hic simonia, sacris canonibus punita & excommunicata.

QVO AD PRIMVM, quum actus exterior ad genus moris non nisi propter actum interiorum spectet, quum simonia vitium morale sit, oportet primo ipsam intus inuenire. Et quum non circa passionem, sed actiones liberar versetur, in voluntate oportet eam primo inquirere. Unde & in eius diffinitione dicitur, quod est emptio voluntas, &c. ubi igitur deest omnino emendi voluntas, ibi emptio secundum veritatem non est. Sed in proposito casu, hic non intendit emere: nulla ergo est secundum rem emptio, sed emptio tantummodo simulatio. Et quia emptio & venditio correlatiua sunt nec claudicare possunt, consequens est quod nulla sit hic venditio secundum rei veritatem, quamvis sit venditionis affectus, um opere subsequuto, iis quantum est ex parte vendentis. Neque enim intelligi potest, ut vendat quis nulli ementi: quamvis fieri possit, ut velit & credat quis se vendere emere simo-

lanti. Vbi autem nec emptio nec venditio secundum veritatem est, & secundum apparentiam, ibi nec simonia secundum veritatem est, sed secundum apparentiam tantum, si de spiritualibus agitur, ut in proposito. Et quoniam poena iuris instituta sunt contra ipsa vitia secundum veritatem, non secundum apparentiam tantum (non enim apparentes simoniaci, sed simoniaci suspenduntur & excommunicantur: apparentia enim est conditio dimittens, sicut pictura: non autem homo pictus est homo, & ita nec apprens simoniacus) idcirco in hoc casu nulla incurritur censura. Nisi quis dicat propter affectum intentionis cum opere subsequuto, venditorem tanquam simoniacum censuris iuris: iuxta dicta extra de biga. nuper, &c. a nobis. Sed illud videtur singulare eius: non enim qui facit aliqui quod credit prohibitum censuris excommunicationis & irregularitatis, &c. contemnit illas, incurrit easdem: & tamen in eo est affectus intentionis cum opere subsequuto. Quamvis autem simulator hic a propria simonia & poenis illius excusetur: non excusatur tamen a peccato mortali multiplici. Primum participationis cum simonia mentali vendentis, dando ad hoc opera m efficacem. Secundum infamiae proprietate: sufficienter si quidem metitur se simoniacum: quod si contra proximum ageret, detractionis vitio non careret: quanto magis contra seipsum, quem plus proximo diligere tenetur? Tertio scandali manifeste si quidem dat occasionem scandali aliis: ut patet. Quarto mendacij, dum fingit quod non habet in corde: quod secundum se prauum (ut dicitur Ethic.) nec vlla potest intentione recte fieri. Quod quamvis veritati perniciosè opponatur, ac per hoc officiosum videatur: secundum tamen veritatem propter praedicta perniciosum est. Haec primo.

QVO AD SECUNDVM, Sciendum est, quod non vertitur hic in dubium, an in iudicio Ecclesiae staretur testibus & non excusationi istius simulatoris, qua diceret se finxisse, quoniam liquidum est quod secundum ea quae exterius acta sunt, Ecclesia iudicaret. Sed quod multis ingerit dubitationem, est quia non est consummatè perfectè actus exterior. Interuenit siquidem hic ultra pactioe datio & acceptio spiritualis, sed deficit datio & acceptio temporalis, si pecunia praemissa pro spirituali. Videntur enim Canonistae omnes dicere, quod ad hoc ut incurratur simonia punita ab Ecclesia, requiritur actus exterior, non tantum interior aut pactio, sed cum intentione & pacto executionis: an autem completa vel incompleta: non dicunt quantum vidisse me memini. Sciendum est igitur, quod tria numerata. (Intentio, pactio, & executio) ita se habent ad simoniam punita ab Ecclesia, quod quodcumque horum defecerit, non incurritur verè simonia punita. Si enim intentio deficit, vera simonia non est. Et si intentio est absque aliis, mentalis tantum est. Et si intentio cum pacto absque executione est secundum Tancre. (ut refert glossa. c. tua nos. de simonia) videt ista simonia punita: quia sola pactio apud ipsum facit simoniam. Et satis rationabiliter videtur hoc dici: quia ubi est intentio cum pacto, ibi est vera venditio & vera emptio spiritualis, &c. & consequenter vera simonia: & est exterius subiacens iudicio Ecclesiae. Unde nulla apparet ratio, quare poenas iuris statim pacto facta simoniaci incurere non debeant. Et confirmatur, quia simonia in contractu emptiois & venditionis consistit in rei veritate: executio enim nihil aliud est, quam ponere in possessione rei iam emptae & promissi pretij. Unde nulla ratione cogente: sed sola autoritate veterum, creditur requiri tertium, scilicet executionem. Quod ex Host. diffinitione apparet: inquit enim quod simonia est acceptio vel datio spiritualis ex pacto temporalis, &c. praecuiens. Vbi manifestè patet, quod in simonia punita ab Ecclesia pactum locatur, ut causa: ipsa vero executio locatur, ut substantia simoniae. Fatèdo ergo quod haec tria requirantur, restat videre, an executio incompleta & claudicans ex altera parte, sit temporalium sufficiens. Et breuiter ex tribus colligo quod sic. Primum ex praedicta diffinitione Host. quae communiter acceptatur: in ea enim dicitur, quod acceptio siue datio spiritualis ex pacto temporealis, est simonia punita ab Ecclesia: ergo. Secundo ex comuni dictorum, scilicet quod quando concurrunt ex pacto, collatio spiritualis, est simonia punita: nec vllus vnquam addit, quod requiratur acceptio etiam temporalis. Tertio ex c. si quis. de simonia, ubi expresse iudicatur simoniacus conferens ordinem ex pacto rei futurae.

Sed tunc insurgit dubitatio, an sit etiam simonia punita, si claudicat executio ex parte spiritualis: puta ille dedit ex pacto temporale (puta pecuniam) & hic accepit: sed non dedit adhuc spirituale, puta episcopatum. In hoc siquidem casu nulla inuenitur datio aut acceptio spualis: sed intentio & pactio vtriusque, executio autè solius temporalis. Audire libenter decisionem. Crediderim tamen ego, quod non incurratur censuræ ex defectu executionis. Nec est eadem ratio de claudicatione ex hac parte & ex illa: quia spirituale tenet principalem locum, & est ratio & radix totius repugnantiae ad venialitatem: & ideo penes illius executionem videntur attendi executio simoniaca. Quia ergo in casu nostro Ecclesia praesupponit simoniacam intentionem, & constat de pacto et de acquisitione spiri-

spiritualis & deficit tantum executio temporalis pro spirituali iudicabit Ecclesia simoniam esse sacris canonibus vetitam & punitam: & vtranque partem excommunicatam. Haec de secundo.

Nec oportet aliter respondere ad in principio obiecta: quia factis patent ex dictis. Romae die 4. Ianuarij. 1504.

QVAESTIO III.

Utrum vacante sede, & quarentibus omnibus pontificatum, per fas & nefas propter ambitionem & avaritiam ac Ecclesiae ruinam, liceat viro probato & digno querere pontificatum, adhibendo promissiones & exhibendo temporalia & beneficia, & cetera, pro suffragijs, propter hunc finem, ut in sede positus Ecclesia proficiat & illam reformet.

VAERTVR Utrum vacante sede, & quarentibus omnibus pontificatum per fas & nefas propter ambitionem & avaritiam ac Ecclesiae ruinam: liceat viro probato & digno querere pontificatum, adhibendo promissiones, & exhibendo temporalia beneficia, &c. pro suffragijs, propter hunc finem, ut in sede positus Ecclesia proficiat, & illam reformet. Est autem ratio dubitandi: quia vtrinque rationes sunt.

Quod enim hoc sit licitum, quadruplici ratione videtur. Primum: quia cuius finis bonus est, ipsum quoque bonum: constat autem finem huius operis sanctum in esse: ergo.

Secundo: quia non magis obligant iura prohibentia huiusmodi promissiones & emptioes, quam votum & iuramentum: sed constat quod quando votum & iuramentum seruata in publicae utilitatis damnum redundant, seruanda non sunt quamvis iusta & sancta essent, ergo nec huiusmodi leges seruari debent in tali casu: in quo ecclesiasticae rei ruina imminet manifestè.

Tertio. Quia si hic inueniret aliquod peccatum hoc non esset nisi simonia: sed simonia hic non est, probatur quia in beneficiis ecclesiasticis simonia est de iure positio: ut multi canonistae asserunt. Constat autem quod nullum ius positioium contra communem Ecclesiae utilitatem ad eiusque ruinam seruandum est: quoniam omnia (ut Bernardus inquit) statuta tandiu seruanda sunt, quandiu contra charitatem non militant: ergo, &c.

Quarto. Quia vniciq; licet redimere vexationem suam & proximi & praecipue publicae: sed in hoc casu nihil aliud sit, nisi quod redimitur vexatio propria & publica totius ecclesiae: ergo licet.

PROPOSITA autem parte est, quia non sunt faciendae mala, ut veniant bona: sed emere spirituale est malum: ergo non est faciendum propter quodcumque bonum.

AD EVIDENTIAM huius quaestiois quatuor agam. Primum ostendam distinctè in quo fiat difficultas. Secundo, quia difficultas fiat in duabus, respondebitur quo ad vnum illorum. Tertio, quo ad alterum. Et quarto satisfiet rationibus in contrarium.

QVO AD PRIMVM, sciendum est, quod operationum humanarum quinque sunt genera. Nam prima diuisione distinguuntur in bonas, malas & indifferentes. Et rursus bonae distinguuntur in omnino bonas & in bonas non omnino: & malae quoque distinguuntur in secundum se prauas, & in solitarie malas. Unde sunt quinque genera: duo bonarum, & duo malarum, & vnum indifferentium. Omnino bona opera sunt, quae non solum bona sunt, sed non possunt male fieri, ut interior charitatis actus proprius: non enim potest quis Deum amare ex charitate, & tamen male: ut patet. Bona autem non totaliter sunt, quae licet in seipsis bona sint, possunt tamen mala intentione fieri: ut dare eleemolynam, colere Deum exterioribus sacrificijs, &c. possunt enim haec propter inanem gloriam fieri. Mala vero secundum se praua sunt, quae nulla possunt intentione bene fieri: ut mentiri, adulterari: & alia huiusmodi. Mala autè solitarie vocantur illa opera, quae si sola nudaque considerantur, non continent aliquod important: quae tamen possunt tot circumstantijs vestiri, ut bona & sancta sint: ut occidere, mutilare aut priuare hominem rebus suis. Haec enim si sola considerantur, cum vnde bona sint non habeant, mali rationem praetendunt, pro quanto mala proximorum afferunt: & tamen si haec fiant propter bonum publicum ab habente autoritatem, seruato iuris ordine, &c. iusta & sancta redduntur. indifferentia demum opera sunt, quae secundum suam speciem nec boni nec mali rationem habent: leuare festucam de terra. His autem stantibus liquet, quod actus iste, de quo disputauimus, scilicet dare aliquid temporale pro episcopali sede habenda, secundum se non est in genere bonorum nec indifferentium quum sit prohibitus. Sed dubium est, an contineatur in genere malarum quae sunt secundum se praua, an inter ea, quae sunt mala solitarie. Si enim est secundum se prauus: nulla intentione, nullaque circumstantia poterit fieri licitus, de talibus enim malis intelligitur illud Apostoli, Non sunt faciendae mala, ut veniant bona. Si autem nuda sumptus, speciem habet mali honestabilem per adiunctas circumstantias, poterit aliqua intentione & ratione rectus reddi: quamvis sit prohibitus, quia ut plurimum male fit. Ut autem manifestetur, in quo genere contineatur, prius distinguere oportet in quot speciebus locari poterit operatio proposita. Potest siquidem

reponi in specie duplici, scilicet emptiois, vel quasi emptiois, & in specie redemptionis. In specie quidem emptiois, aut quasi, in quantum datur vel promittitur pecunia pro suffragijs habendis. In specie verò redemptionis, in quantum promittitur vel datur pecunia pro redimenda vexatione Ecclesiae aut propria. Unde ad haec duo vnuerfa quaestio ducitur: scilicet emptio talium suffragiorum aliquo casu sit licita vel an hic habeat locum redemptio vexationum: altero enim horum modorum oportet saluare actum istum, si licitus est. Unde si emptio est illicita, redemptio non habet locum, non video tertium modum quo quis fingeret actum istum bonificari posse. Haec primo.

QVO AD Secundum dico, quod actus iste est simoniacus. Quod probò sic: In episcopatu sunt multa appetibilia: ut habes a S. Tho. in secunda secundae. quae est. 185. puta cura animarum, excellentia gradus, sufficientia temporalium, &c. quae quantum ad propositum spectat, ad duo reducuntur, id est titulum pastorem, & titulum praebendae computando cum praebenda omnia temporalia, honorem, gloriam, &c. Aut iste vir probus & dignus pontificatu, intendit directè ad acquisitionem autoritatis pastoralis, aut ad titulum praebendae. Si intendit directè emere suffragia pro titulo praebendae, tunc insurgunt diuersae Canonistarum opiniones: credentibus quibusdam hoc esse simoniacum, quia prohibetur: aliis verò prohiberi quia simoniacum. De qua difficultate erit quaestio specialis post: quia in proposito constat, quod non refert, quae harum opinionum sit vera. Ex casu namque proposito patet, quod iste non directè intendit ad acquisitionem temporalium: sed directè & principalis intentio eius est acquirere episcopalem potestatem, quae possit reformare Ecclesiam. Si ergo intendit directè ad pastorem autoritatem, manifestè & statim liquet, quod intendit directè emere suffragia pro spirituali autoritate habenda: & consequenter secundum omnes committit simoniam, non iuris positioi sed diuini. Autoritas namque qua cura habetur animarum, qua praesul populo prodest, quae conseruari, ac reformari ecclesiasticum corpus potest, est spiritualis, & à Christo data Petro, quum dixit pasce oues meas. Et confirmatur, quia ista duo obiecta, scilicet pastorale officium, & titulus praebendae opposito modo se habeat respectu intentionis, & respectu emptiois. Respectu namque intentionis vituperatur titulus praebendae quia avaritia, aut ambitionis esse videtur affectus episcopatus propter annexa temporalia. Commendatur autè pastorale officium: quia charitatis est velle aliorum incumbere salutem. Sed respectu emptiois magis vituperatur pastorale officium, quam praebenda: quoniam illud est materia nullo modo vendibilis, haec autè aut est aliquid modo vendibilis, aut magis appropinquat ad naturam rerum venalium. Unde emptio in casu proposito, quamvis videatur habere in se quaedam pietatis speciem ex intentione bene vtendi pastoralis autoritate, est tamen secundum genus suum grauius simoniae peccatum, quam intendentis emere suffragia propter annexa temporalia: quia actus emptiois cadit super materia magis repugnante. Et quia omnis actus moralis transiens super materia sibi repugnante, & secundum se prauus, consequens est, ut actus iste sit secundum se prauus: ac per hoc nulla possit rectitudine intentionis bene fieri. Haec de secundo.

QVO AD tertium, an, scilicet redemptio vexationis hic habeat locum, distinguo: quia aut est sermo de redemptione vexationis propriae. Et de hac dico, quod non habet locum: quoniam secundum S. Tho. & communiter doctores, in consequutione beneficiorum redemptio vexationis propriae non habet locum, ante ius acquisitum: constat autè quod hic non est acquisitum pontificatus ius. Aut est sermo de redemptione vexationis Ecclesiae. Et de hac dico, quod esset habere locum in proposito, si vna circumstantia amoueretur: quia Ecclesiae debetur bonus & dignus pastor: nec est dubium quod sit illius quaestum de hoc, & quod electores tenentur sibi prouidere de tali capite, & excellentis esset charitatis, si volentibus electoribus caput perniciosum eligere, pecuniam quis eis daret, ne tam immane sacrilegium committerent, sicut volentibus materiale replem spoliarè, pecunia laudabiliter datur, ne hoc faciant, & incidentes in latroes: licet offerunt pro vita aut libertate redimenda pecunias, & si iuramento se obligent ad aliquid eis dandum, tenentur seruare promissum. Tanto autè magis in casu nostro licitum & laudabile est pecuniam dare & promittere, quanto vita ouium Christi omnibus rebus temporalibus praeponenda est: quum pro his dominus animam posuerit, ceterisque: ponendam mandauerit non solum exteriorem substantiam, sed vitam quam oportuerit. Circumstantia autem auferenda est velle sedem episcopalem pro seipso, siue pro quocumque alio in particulari, cui ius quaestum non est. Haec namque circumstantia reliqua polluit. Et ratio est, quia redemptio vexationis (ut eius nomen sonat) non importat acquisitionem boni, nisi iure debiti, & exclusionem mali iniuste illati, aut inferendi. Ecclesiae autem vexatio satis redimitur, si malum non eligunt, si bonus, & dignus, non autem hic, vel ille eligetur. Quocirca quamuis liceat & san-

in communi eligant (quia eiusdem rationis est dare, ne malus eligatur, & vt bonus eligatur, propter q̄ minus bonum quam opus si t, mali rationē habet) non tamen dare licet, vt iste vel ille opus & dignus eligatur. Et propterea quum in casu proposito queratur pontificatus a viro digno pro seipso, consequens est quod hic non querit redimere vexationem Ecclesiæ, sed suam: & quia hoc non licet, igitur casus iste nunquam est licitus.

¶ Sed insurgit tunc debitum: quia dicere quispiam potest, quod in tali casu sunt duo actus disparati: scilicet datio pecuniæ, & petito pontificatus pro se: & q̄ pecunia datur pro redimenda vexatione Ecclesiæ non propria, & seorsum petitus pontificatus pro se digno propter utilitatē Ecclesiæ & pactū omniū Christi. Fateor ingenuē q̄ si sic fieret, q̄ liceret, & ab excellentissima hoc charitate, pcederet. ¶ Aduertenda tamen sunt hic tria. Primò q̄ in casu proposito non est sic: quia acquisitio pontificatus pro se proponitur cadere sub conventionē pecuniæ datæ aut dandæ, quando autem actus isti sunt diuisi, oportet q̄ seorsum fiat redemptio vexationis Ecclesiæ & seorsum petitus pontificatus fiat rogando absque omni conventionē. Vinculum tamen iuramenti addere liceret, si tamen in æquē bonum & dignum, aut meliorem non mutaretur sententia: nõ enim licet ponere obicem Spiritui sancto & Ecclesiæ libertati ad æque bonum, aut faltem ad meliõrē. Secundo, q̄ quia sæpe mens sibi ipsi mentitur (vt Grego. dicit in pastoralis) & fingit sibi ipsi de bono opere amare q̄ non amat, solertissimè, sollicitissimè & cautissimè scrutandum est, quo quis animo mouetur: & vt idem Greg. (in homi. Pentecostes) dicit de dilectione Cõditoris & proximorum propter eum non mens tantum, sed manus requiritur. Si enim quis in minoribus constitutus coaceruauit diuitias, nec proximis egentibus distribuit, quomodo nunc tam repente tanta affluit charitate, vt pro sola Ecclesiæ vexatione redimenda omnia dare velit? Signum autem infallibile ad sciendum quid ipsum moueat, est, si in veritate daret omnia illa quæ dat pro redimenda Ecclesiæ vexatione, etiã si alius fieret Pontifex æquē bonus aut melior. Nam si non daret, conuincitur q̄ pro seipso aut illo sublimando soluit, & non tantum pro Ecclesiæ redemptione. Tertiò quod in casu proposito fit mētio nõ solū de pecunia, se de beneficiis ecclesiasticis. Non enim etiam pro sola redemptione vexationis Ecclesiæ licet dare beneficia ecclesiastica indignis: quales supponuntur esse auari electores. Dare enim ecclesiasticū beneficium indigno, est actus secundū se prauus: & nulla potest excusatione, aut intentione recte fieri. Vnde sic ut non licet dicere mendacium pro saluanda Ecclesiæ, ita non licet dare ecclesiasticum beneficium indigno. Quare concludendum, casus iste, vt proponitur, omnino est illicitus: potest tamen, diuidēdo actum redemptionis ab actu petitionis, licetē fieri, pecuniam non ecclesiastica beneficia dando. Hæc de tertio.

¶ QVO AD quartum respondendum est obiectis. Et ad primum dicitur, q̄ illa maxima tenet in nõ malis: ita quod cuius finis bonus est, ipsum quoque bonū est, si non sit de genere secundū se prauorum. Non enim furari est bonū, si fiat propter eleemosynam largiendam: quia est secundū se prauū. Sic autem est in proposito quia talis emptio est secundum se praua: vt patet ex dictis.

¶ Ad secundum dicitur, quod ratio illa deficit in duobus. Primò quia hic loquimur de actu secundum se malo: iuramentum autem & votum tunc non sunt implenda, quando sunt respectu boni: aliud est enim prætermittere minus bonum & aliud est committere se malo. Secunda quia simonia ista (vt patet ex dictis) est directe respectu spiritualium, ac per hoc totaliter sub iure diuino tantum. Vota autem & iuramenta partim ex iure diuino, partim humano pendunt: & ideo maius est vinculum huius prohibitionis, quam voti & iuramenti.

¶ Ad tertium dicitur, quod hic non est sermo de simonia respectu tituli præbendæ, de qua est dubium inter Canonistas: sed respectu spiritualis potestatis directæ, quæ non vertitur in dubium. ¶ Ad quartum iam ex dictis patet, quomodo liceat Ecclesiæ vexationem redimere: quomodo potest hic interuenire, & quomodo non. Romæ die 25. Decembris, 1504. inchoante.

TRACTATUS DECIMVS DE VSV SPIRITUALIUM, CUIUS EST VNICA QUÆSTIO.

QVAESTIO.

¶ Num quilibet vtens spirituali in peccato mortali, peccet mortaliter.

VAERITVR Vtrum quilibet vtens spirituali in peccato mortali peccet mortaliter.

¶ Videtur quod sic. Primò, quia indigne exequens officij prælationis, peccet, ergo par est de aliis spiritualibus officijs ratio. ¶ Secundò, quia minister debet conformis esse principali agenti, 80

Deus autem & Ecclesia, cuius sunt ministri Officiales spirituales, sancti sunt, ergo, &c.

¶ Tertiò, quia docere sacram scripturam ex officio, siue prædicando, siue legendo, siue corrigendo, siue, &c. peccatum mortale dicitur, ergo, &c.

IN OPPOSITVM est, quia sequeretur quod qui tenentur ad horas canonicas, & cantores in choro, & prælati dando licentiam vni fratri eunti ad emendum panem, si essent in peccato mortali, peccarent mortaliter: quod non solum durū, sed dissonū satis est.

IN HAC QVAESTIONE quæ propter verba diui Thomæ mota est: primo tractabo: Secundo ad verba sancti Thomæ descēdā.

QVO AD primum sciendum est, quod ex duplici capite pendere potest, quod peccator exercens spirituales actus secundum se licitus, propter finem debitum, &c. peccet. Primò ex parte sanctitatis ipsius actus. Secundo ex parte sanctitatis officij, seu potestatis qua vtitur. Et siquidem actus sanctitatem attendamus, cum constet quod non quilibet sanctus actus male agitur à peccatore (vt patet de oratione, voto, iuramento, elemosyna, &c.) distinguere oportet. Similiter cum constat, q̄ non quodlibet sacrum officium malè exercetur à peccatore (vt patet de officio clericali officiano ecclesiam, & in exactione decimarum: ius decimarum spirituale esse constat à S. Tho. in secunda secundæ. q. 87. ar. 3.) distinguere quoque hic oportet. Et enim quoniam potestiam est propter actum, distinguatur cum S. Tho. ex 3. parte quæst. 64. art. 3. actus sanctus in duo genera. Quidam enim sancti sunt, quia consecratione aliqua sanctificati: & hi propriè sunt actus sacramentorum. Quidam vero sunt sancti: quia sunt secundum se mundi, & ad Deum ordinati: & hi sunt omnes actus virtutum, Et proportionabiliter officia, seu potestates duplicis generis sunt: nam quædam in consecratione consistunt, vt patet de potestate ordinis: & quædam non, vt patet de potestate iurisdictionis Ecclesiæ.

¶ His præmissis pono duas conclusiones. Prima est. Quilibet existens in peccato mortali vtens sacro officio secundum actum sanctum id est consecratione aliqua sanctificatum, peccat mortaliter peccato sacrilegij. Et ratio est: quia quantum est in se, pollut sacra, quamuis incontaminabilia secundum se sint sacramenta. Et hæc conclusio communiter conceditur, habeturque in 4. sen. dist. 5. & in Tertia parte, quæst. 64. art. 6. Secunda est, Exercens in peccato mortali actus sanctos, id est iustos, quoscumque, non consecratos tamen, non peccat mortaliter, per se loquendo. Et probatur hæc conclusio: primo, quia si hoc esset peccatum esset sacrilegium: sed hoc sacrilegium esse non potest, cum sacrum propriè nullum sit. Et si dicatur quod licet non sit sacrum aliquod ex parte actus, est tamen hic sacrum aliquod ex parte officij: puta prælationis, vel ministerij Christi & Ecclesiæ. Nihil obstat: quia cum potentia sit propter actum, nullus potentia, vt sacra, vtitur: qui sacrum actum non exercet, sacrilegium autem tunc tantum committitur, quando contra sacrum, vt sacrum est, agitur. Secundo, quia si in huiusmodi exequutionibus peccatoris esset per se peccatum mortale, non esset in quibusdam sic & in quibusdam non: sed aliquod vniuersale oportet inuenire, cui hoc per se conueniat.

¶ Et si diligenter attendamus distinctionibus factis, ad hæc oportet venire: oportet namque aut ex sanctitate actus tantum (puta tangere corpus Christi) aut ex sanctitate officij tantum (vt exigere ius decimas) aut ex sanctitate vtriusque peccatum mortale oriri. Sed ex sanctitate actus tantum non est etiam si consistat in sanctitate consecrata, quia licet peccatori tangere corpus Christi, leuando ipsum de luto: & baptizare in casu necessitatis sine solemnitate. Nec ex sanctitate officij tantum, quia oportet actum ipsum esse sanctum, alioquin Episcopus aut Curatus exigendo debita subsidia, si esset in peccato mortali, de nouo peccaret: quia officij sui actum exequitur: hoc autem est ridiculum. Ergo ex sanctitate vtriusque. Et cum non ex sanctitate large sumpta (quonia sic non liceret peccatorem clericum orare: quoniam officij sancti opus est sanctum) relinquatur, quod ex sanctitate strictè in consecratione consistente ratio peccati sumatur. Dixit autem, per se loquendo, quoniam etiam orare in peccato mortali, est peccatum mortale per accidens vt patet in celebrando Missam in peccato mortali. Hæc de primo.

¶ QVO AD secundum verba diui Tho. in 4. di. 5. & di. 19. art. 1. quæst. 2. & in secunda secundæ: quæst. 33. artic. 5. & quæst. 60. art. 2. ad tertium: & in Tertia part. q. 64. ar. 6. & specialiter ad primum confona non videntur. Nam in sententiis dure nimis loqui videtur, & prælatum expresse dicit peccare corripiendo, & omne aliud propriij officij exequendo, si est in peccato mortali. In summa expresse dicit peccatorem corrigere absque nouo peccato, si humiliter hoc facit: & similiter iudicem non peccare arguendo & iudicando: & vtrumque super eadem Aug. autoritate fundat. Si enim peccator prælatum ista facere esset secundum se peccatū mortale nulla humilitas stans cum peccato mortali, faceret, vt esset licitum vt

vt hic docetur. Et in tertia parte vbi supra docuit nos illā distinctionem de duplici sanctitate, tam actus, quam ministri. Et per illam ostendit, quod peccatōres ministres Deo in operibus charitatis non peccant: & tanti eam facit, vt vtatur ipsa iuxta illam regulam: Si affirmatio est causa affirmatiōis, negatio est causa negatiōis, & e conuerso: dum ex negatione sanctitatis consecrata infert negationem peccati in ministro peccatore: & ex affirmatione consecrata sanctitatis infert affirmationem peccati in ministro peccatore. Et quia super hoc tota hæc decisio fundatur, optima censenda est: procredit enim ex per se causa.

¶ Ex quibus credo ego quod dicta in sententiis ad doctrinam in summa traditam tanquam resolutionem sint reducenda, & non e conuerso. Vnde cum omnes actus in arguēdo allati sint sancti: quia sunt actus virtutum, & non consecrati (vt patet discurrendo in singulis) eos in peccato mortali exercens: per se loquendo, non mortaliter peccat, nisi prædicatio excipiatur: quia est actus Sacerdotis, aut Diaconi: quamuis hæc exceptio non necessaria videatur: quia prædicatio non est actus ordinis, per se loquendo: & consequenter cum non sit nisi secūdo modo actus sanctus: idem videtur de ipso & aliis iudiciis: non tamen ex æquo: quia præcipuus est pastoris actus: dicente Christo in institutione pontificatus Petro: Pastre oues meas. Et confirmatur hoc de prædicationis ministro, quia in synagogis Iudeorum & templo etiam non Sacerdotes, aut Leuitæ prædicabant: loquin non fuisset Christo permissum prædicare: & Act. 13. nõ fuisset à principibus Synagogæ requisitum, & concessum, quod Paulus prædicasset in synagoga. Cum hoc tamen fiat quod fortè prædicare ex officio (sicut episcopus prædicat) cum solemnitate, sit mortale: sicut baptizare ex officio, vt S. Th. dixit.

¶ Ad rationem ergo primam (quæ in 4. sen. mouit autorem) dicitur quod indignè pro nup̄ sumitur dupliciter: scilicet priuatiuè & contrariè, & quod indignè priuatiuè exequens non semper peccat: sed non meretur id quod priuata dignitas adimit. Indignè autem contrariè faciens aliquid peccat: sed tunc hoc restat probandum, quod prælati exequens officium suum quo ad actus sanctos & iustitias, scilicet corrigere, docere, &c. indignè agat contrariè. Quid enim contra sanctitatem horum actuum facit personæ macula non dico manifesta aut scandalosa, sed absolute ipsa macula peccati? Certè nihil video, nisi quod priuati illos actus bonitate meritoria: quod non est de nouo peccare mortaliter. Nec autor ibidem ex hac ratione concludit peccatum mortale, sed peccatum tantum, vt patet intuenti. Hanc autem rationem ipse modificauit in tertia parte, quasi addens, quod tunc est indignè contrariè, quando est respectu actus sancti: id est consecratione mystica sanctificati. Et in Secunda Secundæ ad propositum idem, scilicet de correptione fraterna, explanauit quod reddit ipsum correctore indignum, sic quod quoddam impedimentum correptioni proximi cofert, non tamen tale, quod per humilitatem peccatoris non possit suppleri seu honestari. Vnde actus iurisdictionis quorumcumque prælatorum & superiorum, & actus per accidens ministrorum ordinis & vniuersaliter non consistentes in consecratione aliqua à peccatoribus exercitati nõ parient per se nouum peccatum mortale. Ministerio autem sacramentorum, & eorum susceptio puritatem à mortali crimine exigit. Verum scito quod nec verè contritus nec credens se contritum, quia diligenter & si non sufficienter discussit seipsum, censetur in peccato mortali quo ad hæc existere: alioquin quilibet qui peccauit mortaliter, exponeret se periculo peccandi mortaliter, cum ad ministrandum, aut ad suscipiendum sacramenta accedit: cum nemo sciat, vtrum odio vel amore dignus sit: & hoc expresse sentit S. Thomas, in 4. distinctione 9. &c.

¶ Et per hæc patet responsio ad obiecta. Rom. die 24. Aug. 1506.

TRACTATUS VNDECIMVS DE VOTO NON NUBENDI, & DE NOUITIIS, IN TRES QUÆSTIONES DIUISVS

- 1 Num votum non nubendi æquialeat voto castitatis.
- 2 Num emissurus professionis votum possit absolute renuntiare propinquis hereditatem quam probabiliter dubitat malè adepto esse infectam.
- 3 Num per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini B. Virginis sit acquisitum ius illi Ecclesiæ.

QVAESTIO I.

Num votum non nubendi æquialeat voto castitatis.

VAERITVR Vtrum votum non nubendi æquialeat voto castitatis.

¶ Et videtur quod non. Primò, quia minus non æquialeat maiori. Sed votum castitatis maius est, quam non nubendi: sicut seruare castitatem plus est quam non nubere, ergo.

¶ Præterea, duorum conuertibilium quicumq; destruit vnum, destruit & reliquum: sed committens fornicationem, agit contra votum castitatis, & non contra votum nubendi: ergo hæc duo non conuertuntur.

RESPONDEO, Quod hæc quæstio duplicem sensum habere potest. Primò, vtrum hæc duo vota simpliciter æquialeant. Secundo vtrum æquialeant quo ad dispensabilitatem aut incommunitabilitatem: ita quod nulla autoritas possit in alterum, quæ non potest in reliquum.

¶ Et in primo quidem sensu licet prima fronte propter argumenta adducta videatur quod non æquialeant: attentius tamen considerantibus apparet, quod distinguendum est de voto. Potest enim dupliciter sumi: vt placet Theologis, in 38. dist. 1. Vno modo propriè: alio modo communiter. Voti siquidem propriè sumpti materia tantummodo est bonum supererogationis, eo quod de ratione voti est, quod sit de meliori bono. Voti verò communiter materia est etiam bonum, ad quod quis aliàs tenetur. non in quantum huiusmodi, sed in quantum voluntarium vt patet de voto in Baptismo emisso. Si ergo loquamur de voto castitatis propriè, cum sub tali voto non cadat, nisi castitas supererogationis, quæ nihil aliud excludit nisi coitum matrimoniale (quia ad seruandam extra matrimonium castitatem quilibet ex præcepto tenetur) consequens est tale votum & votum non nubendi æquialeat. Si verò loquamur de voto castitatis communiter, cum sub tali voto claudatur omnis castitas, consequens est quod tale votum, & votum non nubendi non æquialeant: sed longè maius est votum castitatis.

¶ In secundo verò sensu quid tenendum sit, ex modò dictis concludendum est. Quidam enim, quia sedi apostolicæ ultra illa tria vota peregrinationis, duo tantum inueniuntur reseruata, scilicet religionis & castitatis, & reseruaciones non sunt ampliandæ, sed potius restringendæ (quasi odiosa prælati, quorum autoritas restringitur) & votum castitatis omnem coitum secundum communem loquentium vsu excludere intelligitur, credunt hæc vota non esse equè incommutabilia: sed in voto non nubendi Episcopum, in voto verò castitatis, solum Papam dispensare posse.

¶ Sed opinio hæc à veritate longè est: quod tripliciter probatur. Primò: quia hæc duo vota æquialeant quo ad id quod per se & simpliciter in voto castitatis, absolute loquendo, inuenitur. Sub voto enim castitatis, absolute loquendo cadit castitas supererogationis per se & simpliciter: vt pote tanquam ad quod institutum est: castitas autem ad quam omnes necessariò tenentur, non cadit, nisi fortè secundum quid: constat autem quod in voto non nubendi claudatur tota castitas supererogationis. Relinquitur igitur, quod eiusdem rationis est dispensare vtrumque. Secundo: quia votum castitatis in tantum est reseruatum Papæ, in quantum est ab eo dispensabile. Non est autem dispensabile, nisi quo ad castitatem supererogationis: in qua eiusdem rationis est cum voto non nubendi. Ergo hæc duo vota in quantum dispensabilia non solum æquialeant, sed sunt idem: nihil enim aliud dispensando in voto castitatis concedit Papa, nisi nubere. & pro nullo alio obtinendo vult se adiri sedes apostolica ab habentibus votum castitatis nisi pro coniugio. Vnde dicere, votum non nubendi non esse reseruatum, vt votum castitatis, est propriam ignorare vocem. Tertiò, quia nisi aliunde ad oppositum quandoque cogamur, verba iuris propriè interpretanda sunt. Alioquin nulla posset expositio certa haberet: sed omnia ambigua essent, dum propriè vel impropriè intelligi dubitaretur. Voti autem nomen (vt ex dictis, & ex suo proprio fine, ad quem inuenitur, patet) obligationem ad ea, quæ supererogationis sunt, propriè importat: nulla enim est necessitas voti obligationis ad ea, ad quæ ex præcepto tenemur. Vnde applicatum ad materiam veneream, dicendo votum castitatis, obligationem ad abstinendum à venereis, quæ licuissent, propria significatione insinuat. Quum ergo reseruatum apostolicè sedi dicitur, propriè sumitur. Sic autem æquialeant, imo idem esse quod votum non nubendi, ostensum est. Relinquitur ergo quod vtrumque apostolicæ sedi eadem ratione & reseruacione reseruatum est. nec fit hic alia reseruacionis ampliatio: nec vocabula extra communem vsu doctorum trahuntur, quamuis vulgares largius loquantur.

Ad vtramque autem rationem in oppositum simul dicitur, quod nihil aliud concludunt, nisi quod votum castitatis large sumptum & votum non nubendi, non æquialeant simpliciter: quod (vt ex dictis patet) non contrariatur determinationi nostræ: qua diximus, quod votum castitatis propriæ, & votum non nubendi, simpliciter æquialeant: & quod votum castitatis, absolute loquendo, & votum non nubendi, quo ad dispensabilitatem vel in dispensabilitatem æquialeant. Mediolani, die 18. Decemb. 1500. In sancta Maria Gratiarum.

DE NOUITIIS QVAESTIO II.

Num emissurus professionis votum possit absolute renuntiare propinquis hereditatem, quam probabiliter dubitat malè adepto esse infectam. Opus. Caiet. M M QVAERIT

V A E R I T V R vtrum emissurus professionis votum, potest absolute renuntiare propinquis hereditatem, quam probabiliter dubitat male ad prope re infectam.

¶ Et videtur quod sic. Primo, quia vnusquisque potest liberè vti iure suo, etiam si inde alterius damnum sequatur. Ius autem renuntians competere constat tali nouitio, qui nondum adiit hereditatem: potest igitur iure huiusmodi vri.

¶ Præterea, Nullus tenetur constituere se debitorem alteri, nisi propter aliquam acceptionem, aut rem acceptam. Constat autem quod in hoc casu nouitius adhuc nullo modo concurrat ad aliquem acceptionis modum, nec res peruenit ad eum, quamuis sit in potentia proxima ad perueniendum ad ipsum. Et adeundo hereditatem infectam, constitueret se debitorem his, a quibus res iniuste extorta sunt: ergo non tenetur ipsam acceptare.

¶ Et confirmatur, quia hereditati grauatæ debitis nouitius indubiè posset renuntiare, & non se constituere debitore: ergo hereditate noxia, multis restitutionibus idè poterit: neq; enim magis ad hæc, quam ad illa tenetur: idè secundum quod solutio debitorum ex mutuo vel emptioe, &c. præcedit restitutionem malè ablatorum.

¶ Præterea, In professione religionis homo moritur mundo, ac per hoc debet abdicatis omnibus sollicitudinibus seculi huius in nouitate se vitæ transferre. Constat autè quod si restituendi in se onus suscipit, cõtinget multa opus esse solitudine, rebus præsertim duobis extantibus utrum videndo, & examinando ratio cinia multa antiqua & difformia: tum in rerum veditioe, vt possit ex pretio finibus satisfieri: tum in creditorum infortiorum inuestigatione, & aliis quam plurimis, quæ cum religiosi animi quiete non stant.

¶ Oportet ergo, si renuntiare non potest aut professum sollicitari circa ea, quæ mundi huius sunt, multo tempore, aut paternam obligationem omnem sibi esse ad professionis holocaustum offerendum. Quorum vtrunque videtur inconueniens: quum beatus Mattheus qui rapere solebat aliena, teste Beda, relictis omnibus secutus legatur Dominum, Luc. 5. sic quod vt glossa dicit, etiam rationes incompõsitæ dereliquit: ergo.

I N O P P O S I T V M est, quod ius naturæ expressum à Domino, Matth. 7. Quæcunq; vultis vt faciant vobis homines hæc eadem illis faciatis, inuolubiliter seruandum est. Constat autem, quod ipse nouitius si esset in statu creditorum, à quibus res iniuste extorta sunt, vellet regulata voluntate sibi satisfieri à bene disposito ad restituendum, & non remitti ad mundanos, qui naturaliter abhorrent restituere: ergo & ipse debet hoc facere aliis.

R E S P O N D E O cum distinctione, & dico quatuor. Primo, quod si propinqui, ad quos post renuntiationem perueniret hereditas, sunt tales quod indubiè credantur restituendi, quando, quantum, quibus, &c. debetur, potest nouitius absolute renuntiare, insinuando illis propinquis dubitationem, quam habet, & vnde eam concepit, &c. Secundo, quod si propinqui prædicti sunt tales, quod indubiè credantur, nunquam, aut quasi nunquam restitutum, non potest nouitius absolute renuntiare. Tertio, quod si propinqui medio modo se habent, scilicet quod dubitetur, an restituent vel ne, non potest nouitius absolute renuntiare. Quarto, quod in his duobus vltimis casibus, & vniuersaliter in omnibus casibus extra primum, tenetur nouitius sic providere, vt absque dubio credatur restitutio futura tempore debito, &c.

¶ Ad quorum euidentiam aduertendum est, quod renuntiare hereditati duo importat: vnum explicite, scilicet nolitionem hereditatis: & alterum implicite, scilicet diuersionem hereditatis ad alium, vel alios. Renuntians enim aliquo, hæc duo semper se inseparabiliter comitantur: sic quod renuntians, directe hereditatem nolle se fatetur: & ex hoc naturali necessitate sequitur, quod ad alterum hereditas declinet. Et si in renuntiationis quidem actu sola nolitio consideretur hereditatis, difficile & forte impossibile est, impedimentum aliquod afferre, vetans talem nouitium à libera & absolute renuntiatione: quoniam nec præcepta restitutionis ad hoc ipsum cogunt, quum ad ipsum adhuc se non extendant: quia non comprehenditur sub aliquo nouem generum personarum ad restitutionem obligatarum secundum doctores in illis verbis, Iussio, consilium, &c. vt patet discurrenti per singula. Nisi quis crederet, quod nolendo hereditatem, fieret non obstantes detentioni rei alienæ, quum possit non renuntians obviare: ac per hoc obnoxius fieret restitutioni. Sed hoc nõ videtur necessarium: quia vt S. Thomas in Secunda Secundæ quæst. 61. artic. 7. ad tertium dicit, tunc solum non obstat obligatio aliquem ad restitutionem, quando præsupponit obligationem ad obstandum in eo, qui non obstat: in hoc autem nouitio nulla præsupponitur obligatio, sed queritur an in eo sit. Nec apparet aliquod præceptum charitatis ad hoc obligans: sed (vt obiciendo tactum est) apparet oppositum ex eo, quod cuiuslibet licitum est vti iure suo: & nullus omnino expers tam facti, quam rei tenetur se inuolueri nouis qua-

sionibus & obligationibus, vt alteri satisfaciat. Si vero in renuntiationis actu consideretur declinatio hereditatis ad alium vel alios, quauis prima facie videatur, quod quicquid hinc sequatur, ponderandum non sit: eo quod renuntians non est autor talis diuersionis, nec intendit eam, sed ordinario concomitatur intentum ad renuntians, scilicet nolitionem hereditatis: diligenter tamen consideranti videri facile potest, declinationem istam esse, etsi non principaliter: secundario tamen intentam ad renuntians: quoniam scit principali suum intento annexi declinationem hereditatis ad tales, & potest impedire connexionem talis declinationis, renuntians aliis, vel modificando, &c. At tenta ergo in renuntiationis actu diuersimode hereditatis ad tales propinquos, verificandi habetur via per quatuor supradictas conclusiones. Quum enim huiusmodi hereditatis declinatio ex voluntate libera renuntians procedat, non vt casualis, sed vt per se secundo intentus effectus (vt patet ex se & ex dictis) & ex hac dependeat detentio aut restitutio alieni æris hereditati immixti (quoniam ex ista declinatione ius hereditatis acquiritur, & dominium facti respectu æris alieni: etsi ad auaros diuerso fit, perseverabit detentio alieni: si verò ad bonos viros, fiet restitutio) consequens est, quod talis diuersio debeat sic ad renuntians eius autore modificari, quatenus nullus ius ex illa violetur: alioquin ipse reatum iniustitiæ euadere non potest. Et confirmatur: quia renuntians, in quantum est autor talis deuotionis, quamuis implicite, positiue tamen disponit de hereditate infecta. Constat autem, quod ordinans & disponens de hereditate infecta, immunem ab iniustitia non se seruat nisi prudenter & fideliter disponat de ære alieno restituendo: nec protestatione aut renuntiatione aliqua excusari potest. Tenetur igitur huiusmodi nouitius ad sic prouidendum, vt restitutio fiat: alioquin vt mutus subtrahente procepti, ad quod tenetur in dispositione hereditatis infectæ, ad restituendum ipse tenebitur. Nec refert in proposito: an certum aut dubium verisimile sit de infectione hereditatis: quoniam quemadmodum disponens de hereditate tenetur, quæ constat aliena esse ordinare, vt omnino instituantur: sic tenetur de dubiis bonis ordinare, vt certitudo habeatur, etsi aliena comperiantur reddantur: quia ad hoc tenetur ipse si hereditatem in se susciperet. Quia igitur huiusmodi liberæ renuntiationi nihil obstat nisi restitutio alieni quam ante professionem fieri non posse supponitur ob sui intricationem: consequens est quod renuntiatio licita sit, si annexam habet debitam prouisionem restitutionis agenda: siue hoc sit propter cognitam fidelitatem bonorum propinquorum succedentium post liberam renuntiationem, vt prima conclusio dixit: siue hoc sit propter multas cautelas & fideles executores electos, & alias huiusmodi circumstantias in modificata renuntiatione, vt quarta conclusio proposuit. Et quia oppositorum eadem est disciplina, ex eisdem principiis patet illicitum esse absolute renuntiare, quando ex hoc scitur, aut dubitatur ad tales restitutio æris alieni deuoluenda, quibus exosa est restitutio: vt secunda & tertia conclusio dictum est. Nec est in dubium vertendum, an fideliter restituent cohæredes, qui proportionem sua infecta non curant satisfacere: voce etenim Domini dicitur Matth. 7. A fructibus eorum cognoscetis eos.

A D argumenta ergo in oppositum pro quanto inferre intendunt licitum esse absque distinctione aliqua absolute renuntiare, respondendum est.

¶ Ad primum ergo dicitur, quod nouitio non competit ius absolute & libere renuntians hereditati infectæ in omni casu: sed tunc tantum quando ex tali renuntiatione hereditas deuoluitur ad non detentores alieni: vt ex dictis patet.

¶ Ad secundum dicitur, quod quum in renuntiatione interueniat dispositio quædam rei alienæ hereditati immixtæ, nisi talis dispositio debitis circumstantiis fulta sit, damnificarentur ex hoc illi, quibus res debet restitui: ac per hoc acceptio quædam alienæ rei suboriretur in ipso renuntians, obligans ipsum ad restitutionem acceptionis, siquidem nomine omnis damnificatio intelligitur in hac materia. Vnde tenetur nouitius non debitorem se constituere, sed sic ordinare, vt satisfaciat: non propter aliquam præcedentem acceptionem, sed ne in ipsa dispositione alienæ rei, acceptio interueniat. Ad confirmationem verò dicitur, quod ideo grauamen debitorum paripenditur, quia creditoribus consuevit etiam à detentoribus alieni satisfieri, & propter contractuum cautiones, & propter suorum quinterorum fidem seruandam, & alia huiusmodi. Vnde si contingeret ex renuntiatione ad tales hæredes deuoluendam esse hereditatem grauatam debitis, quos crederetur non soluturos, & propter potentiam, vel aliquid aliud non posse cogi (vt pluries contingit circa grauamen legatorum ad pias causas) eadem esset regula seruanda, quæ circa restitutionem male ablatorum dicta est.

¶ Ad tertium dicendum, quod nouitius perplexus non remanet in hoc

hoc casu: sed absolueri se absque multa difficultate potest ab huiusmodi sollicitudinibus etiam quando habet propinquos auaros adhibendo necessarias cautelas in renuntiatione. Quod potest multipliciter fieri vel renuntians aliis quos nouit non detentores alienum, vel renuntians quidem auaris propinquis, sed substituendo alios hæredes, nisi intra certum terminum sub certis iudiciis discussum sit, quod restituendum sit, & restitutum: vel renuntians quidè auaris propinquis, sed ordinando, quod hæreditas ad eorum manus peruenire nullatenus possit, quouique tales electi ab ipso renuntiant, num inquisierint, examinauerint, iudicauerint & restituerint quicquid restituendum est. Et quoniam nemo militat propriis stipendiis, legare debet huiusmodi iudiciis & executoribus cõdignam & honorabilem mercedem, vt accendatur ad fideliter cõstituta peragenda. Et sic horum aliquo, vel quouis alio modo rectè disposita renuntiatione, Christum nudum nudus sequi, proficendo poterit. Mattheus enim non ante restitutionem pauperè Christum pauper sequutus est, quum Zachæus Luc. 19. legatur restitutionem pollicitus. Nec Euangelista de usu rerum simpliciter, sed de affectu quidem simpliciter, de usu verò pro tunc dixit. Relictis omnibus sequutus est eum: nam postmodum cõuiuium magnam fecit in domo sua sumptibus propriis: glossa quoque illa eodem est intelligenda modo. Mediolani, die 29. Septemb. 1500.

Q V A E S T I O I I I.

Vtrum per votum quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini B. Virginis, sit acquisitum ius illi Ecclesie.

V A E R I T V R vtrum per votum, quo quis promittit offerre aliquid alicui particulari imagini B. Virginis sit acquisitum ius illi Ecclesie.

¶ Et videtur quod sic. Primo, quia per promissionem acquiritur ius illi, cui sit promissio: vnde potest agere contra eum, qui promittit, si non seruauit promissum, sed in talibus votis sit promissio non solum Deo, sed etiam tali Ecclesie implicite vel explicitè, ergo per tale votum acquiritur ius illi Ecclesie. Minor patet ex eo, quod sic vouens intèdit se obligare non solum ad offerendum Deo tale quid, sed ad offerendum tali Ecclesie vel imagini. Si dicatur, quod illa promissio nõ est accepta à prælati illius Ecclesie, & ideo non acquiritur illi ius. Contra hoc est: Tū quia est acceptata implicite: quoniam quæ admodum constat Deum acceptare promissionem sibi factam à Ecclesie. Tū quia acceptatio non exigitur ad hoc quod acquirat in huiusmodi: vt patet in legatis factis Ecclesie. Præterea, si per tale votum non esset acquisitum ius Ecclesie, non posset Ecclesia ipsa agere contra vouentem: sed Ecclesia agit contra non seruantes talia vota: vt patet extra de censibus, cap. ex parte. & ab Innoc. & ab abba ibi, & ex glossa l. 2. q. 1. cap. scimus. & Archiep. ibi. Ergo.

I N O P P O S I T V M est Gulelmi, & Sumæ Pisanæ sequaciūq; opinio.

R E S P O N D E O, Quidam tenent vel absque ratione aliqua, vel propter rationes adductas, quod tali voto acquiritur ius illi Ecclesie, cui res offerenda vouendo decreta est: & propterea talia vota esse incommutabilia, ac per hoc mortaliter peccare commutantes huiusmodi vota. Alij verò oppositū sentiūt, dicentes hæc vota esse commutabilia, sicut cætera: quado. scilicet necessitas vel utilitas id exposcit.

¶ Et horum iudicio meo opinio vera est, & conformis Theologorum antiquorum sententia: Vera quidem: quia cum ex voto nulli ius aliquod acquiratur, nisi ex obligatione vouentis: obligatio autem vouentis ex sola eius promissione oriatur, secundum quod in voto inuenitur promissio, iudicanda est obligatio & iuris acquisitio. Cum autem in voto sint duo, scilicet promissio, & res promissa, & cõtingat quadoque rem promissam vnã aliam promissionem esse (vt patet in voto professionis) necesse est duo esse genera votorum: quædam vnã promissione cõtenta, quædam duplici promissione munita. Et vota quidem illa quæ vnica tantum continent promissionem soli Deo, cui promissio illa necessaria sit, ius acquiritur: talia autem sunt omnia vota, quibus Deo tantum aliquid promittitur. Vota autem quæ duplicem implent promissionem (altera materiam voti, altera vt essentiam voti) duobus ius acquirunt, & creatoris illis quibus aliqua boni promissio fit, & creatori cui vouetur implenda promissio creatoris illis facta. Talia autem sunt vota, quibus sanctis aut prælati aliquid pollicemur, vt S. Th. in Secunda Secundæ, q. 78. ar. 5. docuit. In eiusmodi siquidem votis, promissio obedientiæ prælato, tanquam quoddam supererogationis boni est res promissa Deo, & materia voti, promissio autem, qua Deo, ad id nos seruandum obligamur, essentia voti est, & actus latriæ. Et quoniam promissio rationis actus est, expectationem pariens in eo, cui sit promissio, non potest fieri nisi rationem habentibus: & consequenter nullo promissio sub voto cadere potest, nisi quæ Creatori aut rationali creaturæ fiat. Ac per hoc ex voto nulli potest ius acquiri, nisi Creatori aut creaturæ rationali: sola enim promissio in voto ius parit. Cum ergo in huiusmodi votis, quæ sunt alicui imagini Crucifixi aut B. Virginis, &c. nulli fiat promissio nisi Deo, & San-

cto alicui, nulli consequenter acquiritur ius nisi Deo & Sanctis. Eiusdem autem autoritatis est dispensare, vel commutare promissiones factas Deo & suæ curiæ cælesti: cum non sit minor autoritas Ecclesie in cõcernentibus cælestem curiam, quam in spectantibus ad eius principem, nec aliquod damnum ciuibus cælestibus prouenire possit, quibus Deus ipse est omnia: vnde omnia huiusmodi vota commutabilia sunt, habita ratione gloriæ illorum Sanctorum, quibus promissum aliquid erat. Nec contendant aliquis implicari in his votis, promissionem prælati illis Ecclesie, ex eo quod res, quam vouens promittit offerre illi Ecclesie, intelligitur prælati Ecclesie promissa. Hoc enim falsum esse ex eo constat, quod in huiusmodi votis locus in quo implendum est votum, non cadit sub voto, vt persona, cui sit promissio, sed vt circumstantia rei promissæ sicut tempus & quantitas, & alia huiusmodi. Nihil enim aliud huiusmodi votis agit: nisi quod promittitur Deo talis res, tali tempore, & in tali loco offerenda. Vbi patet nullam promissionem prælati Ecclesie esse materiam voti, sed tantummodo rem talibus circumstantiis vestitam. Nec refert an tales circumstantiæ sint locus, tempus, quantitas, &c. an sint personæ humanae. Si quis enim vouerit nutriri quum se tales pauperes Christi vno die, quauis teneatur hoc facere, potest tamen eius commutationem procurare & obtinere, sicut & aliorum supradictorum: quia personæ illæ non concurrunt in illo voto, vt quibus sit promissio aliqua, sed vt circumstantia elemosinæ offerendæ Deo, vt dicit S. Th. in 4. d. 38. q. 1. ar. 1. q. 1. ad quintum.

¶ Nec oportet in huiusmodi votis obliquos nominum casus ponderare: an scilicet vouens dixerit secum, Promitto Deo & B. Mariæ offerre cereum in tali Ecclesia, an dixerit, Promitto Deo & tibi B. Mariæ talis Ecclesie offerre cereum: vt credatur per hanc diuersitatem in secundo casu acquiri ius illi Ecclesie, quia imago illius Ecclesie significat ibi concurrere, vt persona, cui sit promissio. Hoc enim frivolum esse ex duobus patet. Primo, quia imaginem vouens non alloquitur, nisi secundum id quod repræsentat, scilicet B. Virginem in cælo regnantem, & cum non promittat nisi ei, cui loquitur: ipsi soli promittitur: & sic cætera concurrunt, vt circumstantiæ rei promissæ. Secundo, quia omnia, quæ implicite in voto inueniuntur infra voti limites, secundum voti rationem interpretanda sunt, nisi ex intentione vouentium aliud habeatur, voti autem ratio Deo promissionem fieri exigit. Aliam autem promissionem vt materiam habere tunc tantum promittitur, quando alicui creaturæ rationali promissio seruanda, voto vel promissioni adiungitur, vt ex dictis patet. Cõstat autem ex intentione vouentium, qui non nisi vouere intendunt (quod promissionem supernæ curiæ creditur importare) quod talis promissio non adiungitur voto. Relinquitur igitur quod omnia vt circumstantiæ rei promissæ intelligantur, & sola superna curia concurrat vt persona cui sit promissio.

¶ Conformis autem Theologis opinio ista est: quia indistinctè communiter Theologi scripserunt, omne votum esse commutabile in votum religionis. Constat autem id de quo est ius acquisitionem alicui Ecclesie non posse commutari in votum religionis. Non enim satisficit pensioni debita: Ecclesie cathedrali, si debitor ingreditur religionem, nec ab obligatione soluendi legati, aut contractus, ingressus religionis absoluit. Nec acceptanda est cuiusdam glossa, dicentis hoc intelligi de votis personalibus, non autem de votis realibus: voluntaria enim est. Admirandum quippe est valde, si restringendum dictum commune foret, cur eorum aliquis explicite vel implicite non restrinxerit. Imò Richardus omnia ad realia vota extendi vult: vnum tantum excipiens, scilicet de notabili subsidio Terræ sanctæ: in quo Papam consulendum dicit, S. Thomas quoque in Secunda Secundæ, quæst. vlt. expressè sentit quod obligatus voto simplici religioni imperfectiori reus fracti voti non est, si perfectiorem religionem ingreditur: quia in maiori clauditur minus. Ex hoc aperte insinuans, per votum nõ esse acquisitum ius religioni illi imperfectiori: si enim acquisitum ius alteri religioni esset, non posset absque violatione voti proprio motu aliam religionem perfectiorem ingredi: quoniam in his, quæ alterius ius concernunt, locum nõ habet propositio dicens, quod in maiori clauditur minus. Non enim qui debet centum alicui Ecclesie, si soluat centum quinquaginta alteri Ecclesie, vbi sanctius viuatur, &c. absolutus est à debito. Si igitur ex voto simplici non acquiritur religioni ius personæ voto promissæ, cõsequens est, quod nec aliarum rerum. Non acquiritur igitur ius ali quod Ecclesie ex eo, quod aliquid ibi ad offerendum vouetur (siue ad ornatum, siue ad subsidium, siue ad quodcunq; aliud commune illi Ecclesie spectet) tenetur tamen vouens implere quod vouit, & ibi offerre, vbi se oblaturum vouit: alioquin si absque dispensatione vel commutatione votum integrè non seruaret, mortaliter peccaret.

E T per hæc patet responsio ad primum. Falsum est enim, quod in his votis fiat aliqua promissio prælati Ecclesie: iam enim patet Opusc. Caiet. M M 2 quod

quod cum dupliciter promissio possit in voto inueniri, scilicet formaliter & materialiter, de illa, quæ est essentia voti, constat quod creatori tantum fit: materia autem voti, si promissio esse debet, oportet quod creaturæ rationali fiat. Et si indispensabilis aut incommutabilis, oportet quod fiat creaturæ rationali militantis Ecclesie, cui ex commutatione damnum & præiudicium fieret: quod hic non accidere ex dictis liquet.

Ad secundum dicitur secundum Theologiam loquendo (ad quam spectat de votis tractare) quod Ecclesiam posse agere contra vota huiusmodi non seruantes, potest dupliciter intelligi. Vno modo, ut Ecclesia agat pro iure suo contra eum qui uouit: & sic nec iure probatur, nec rationi consonat quod agere possit: quia nullam sibi pollicitationem factam, nullum sibi exigendi ius congruit. Ex Decretali siquidem illa hoc non habetur: quoniam ibi agitur contra eos, qui iam antiqua obseruatione se debitores Ecclesie constituerunt ex votis emissis: concurruntque ibi obligatio uotiva quasi per accidens: ex quacunque siquidem causa longis temporibus continuè persoluisse certam frumenti mensuram, eadem quaestio emerisset. Auctoritas autem Innocentij, Abbatis, Archidiaconi & glossi. non est maior rationibus super quibus fundantur quas constat non concludere acquisitum esse ius Ecclesie alicui. Innocentius enim opinans monasterium posse agere contra eum, qui uouit ingredi illud: fundat se super hoc, quod uotum est obligatorium. Ex hoc autem non sequitur, quod illud possit agere: sed ille cui promissio facta est, Deus scilicet. Abbas uero super uerbis illius Decretalis: scilicet Cogendi, Exigenda. Sed ex his nihil habetur ad propositum: quia, ut patet, textus loquitur quando Ecclesie erat ius acquisitum ex ipsa uoluntate antiqua obseruatione. Glossa uero illa, quia uniuersaliter, absolute & imperialiter loquitur, dicens, quod ex nulla pollicitatione potest quis conueniri, nihil obstat. Quamuis super nulla ratione fundetur, si ad hoc adducatur propositum. Archidiaconus uero prædicta sequitur. Posset quoque & forte melius dici, quod doctores isti, licet dicant, quod Ecclesia possit agere: non tamen ideo, quia habeat ius acquisitum, sed potius propter obligationem uolentium: ut patet ex rationibus suis. Alio modo contingit Ecclesiam agere, ut uices Dei gerit, cui est facta promissio. Et hoc modo Episcopus quidem ex officio agere potest contra non seruantes talia vota: aliter uero ecclesiasticæ personæ possunt indirecè agere, suggerendo in fauorem diuini cultus. Et quia hoc medium est inter posse conueniri ab Ecclesia, ut illi dicebant, & non posse conueniri, ut alij sentiebant: ideo non est mirum, si diuersa senserunt: ad medium enim ex extremis uenitur. Mantua, die 13. Martij, 1500.

TRACTATUS DVODECIMVS de Maleficiis, cuius est vnica quaestio.

Num liceat maleficium soluere opera malefici ad hoc parati utendo.

VAERTVR utrum liceat maleficium soluere opera malefici ad hoc parati utendo.

Et uidetur quod sic. Quia necessitate exigente, licet uti iniquitate alterius ad commodum proprium: ut patet in petente mutuum ab usurario. Sed hic nihil aliud interuenit, nisi uti iniquitate alterius parati, &c. ergo est licitum. Et confirmatur: quia non minus malum est iurare per idola: quam simplex maleficium: sed secundum Aug. ad Publicolam, licitum est uti iuramento alterius per idola in pacis fœdere componendo: ergo licitum quoque erit necessitate urgente uti maleficio alterius.

IN OPPOSITVM est communis sententia Theologorum.

RESPONDEO, Quamuis præsumptuosa quædam ac temeraria opinio sententia licitum esse non inducere ad maleficium faciendum: sed necessitate extante uti iniquitate parati ad maleficium faciendum propter rationem supradictam: indubiè tamen ab omnibus fidelibus oppositum tenendum est. Tum propter diuinum præceptum promulgatum, Leu. 19. & 20. & Deut. 18. Prohibetur siquidem in his locis recursus ad magos, ariolos, diuinos, &c. Constat autem quod tales sunt parati ad huiusmodi sacrilegia & homines, ut plurimum necessitate aliqua consueuerunt declinare ad eos. Auctoritate ergo diuina damnantur recurrentes ad eos, qui parati sunt maleficia agere: & mortis poena puniendi dicuntur & abominabiles Domino. Illicitum est igitur uti iniquitate fortilegorum, maleficorum, & aliorum huiusmodi ad suum commodum, quacunque id necessitate, uoluntariè tamen fiat. Tum propter rationem.

AD cuius euidenciam sciendum est, non semper licere uti iniquitate alterius parati ad peccandum, sed tunc solum quando potest hoc fieri absque participatione in crimine: quando autem hoc contingat, hic sumendum est. Duo sunt genera operum, quæ male exerceri possunt à paratis ad peccandum. Quædam sunt, quæ deformitatem peccati habent necessario annexam: sic quod ab his

non possunt, etiam si uellent, absque peccato fieri: ut patet de retractio actu. Quædam uero sunt, quæ secundum se bona uel non mala sunt, quæ tamen ex uoluntate operantium semper habent an nexum peccatum: ut patet de mutuo usurarij: mutare enim non exigit peccatum, sed usurarius paratus est annexere semper mutuo uisuræ uicium. Ex hoc autem sequitur alia differentia, quod prius actus nullus potest petere aut consentire, ut ab alio fiant, ga sunt secundum se mali: & Rom. 1. dicitur. Digni sunt morte non solum qui talia agunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Secundi uero generis actus licitè potest quis petere & eis consentire: quoniam deformitatem peccati non ex se trahunt: sed uoluntate alterius adiunctam sustinent. Ex hoc autem sequitur tertia differentia, quod scilicet in primis actibus non licet uti iniquitate alterius, quia hoc fieri non potest absque propria. In secundis uero licitè potest quis uti iniquitate parati ad hoc: quia ipse petit actum bonum, puta mutuum, sed ille adiungit iniquitatem sibi ipsi.

¶ Duobus quoque modis contingit maleficium à maleficiis solui. Primo, per simplicem dissolutionem seu destructionem maleficij prius facti: puta dissoluendo ligaturam capillorum cum annulo ligneo, &c. Et hoc absque dubio licitum est, nec est opus malefici, ut maleficus est, sed hominis scientis impediendum boni proximi sui. Quoniam hic nulla euenit dæmonum inuocatio, sed sola dissolutio ligni, quo durante, diabolus statuerat malum conseruare alterius. Secundo, per inuocationem dæmonum, seu aliu maleficium, Et hoc est absque dubio peccatum mortale: & est opus malefici, in quantum maleficus. Et quia tale opus non ex uoluntate malefici, sed ex necessitate deformitatem peccati sibi coniungit, ideo non solum auctores, sed petentes & consentientes, peccato se subiiciunt. Et ideo quamuis liceat debita prudentia adhibita, ire ad maleficium, & rogare ut factum maleficium destruat simplici dissolutione: non tamen licet ire ad eum, petendo ut alio maleficio aut inuocatione dæmonum primum destruat. Nec etiam licet absolute ire ad maleficium, & absolute petere, ut succurrat maleficiato. Tum quia malefici opus, ut sic petitur, quando absolute petitur, sicut cū quilibet alius artifex expolitur. Tum quia particulare opus necesse est petere, & non uagè relinquere arbitrio uiri diabolici petitionem propriam.

Et per hæc patere potest responsio ad obiecta. Tunc enim tantum licet uti iniquitate alterius ad proprium commodum, &c. quando petens petit actum bonum, uel non malum, sic quod potest à rogato fieri absque peccato: quemadmodum contingit & in acceptione mutui sub usuris, & in postulatione pacti pacis cum infidelibus. Ille enim petit mutuum, quod potest gratis concedi: & hic petit fœdus pacis, quod potest ab illis principibus fieri, & stabiliiri absque peccato, ueniendo ad fidem, & iurando per uerum Deum, quamuis sciatur neutrum id uelle facere absque peccato: quia parati sunt ex bonis petitis sumere occasionem peccandi. Sed à maleficiis id quod petitur, fieri non potest absque peccato: quoniam subuentio dæmoniacæ petitur necessariò ab his, qui non possunt aliter subuenire, quam per dæmonum inuocationem Mediolani, die 16. Martij, 1500.

TRACTATUS DECIMVSTERTIVS de Spasmo beatæ uirginis Mariæ, cuius est vnica quaestio.

Num quod de spasmo gloriosissima uirginis Mariæ matris Dei dicitur sit canonicum.

APPLICANTIBVS quibusdam, indulgentiamque peccatis in festo spasmi B. Mariæ, & eius octauis (quod celebratur à dominica in passione usque ad dominicam palmarum inclusiuè) iussu est, ut ego consulerem, si id, quod dicitur de spasmo sit canonicum, cui præcepto pro eo ac debui confestim obtemperans: quid mihi uideretur, & qua ratione, scribere curauim, quatuor dicturus. Primo, quid intelligatur ratione spasmi B. Mariæ. Secundo, si illud fuit spasmus propriè dictus. Terrio, si fuit spasmus uulgariter. Quarto, respondebitur directè quaestio.

¶ Ad primum, cum Saluator noster tẽpore passionis exiuit à domo Pilati in Caluarie locum, baiulans sibi crucem (ut dicitur Ioan. 19.) & tres alij euangelistæ (ut patet Matt. 27. & Marc. 15. & Luc. 23.) narrant Simonem quendam Cyrenensem angariatum, ut portaret crucem homini, euidenter elicitur quod Saluator noster adeo debilitatus erat quod crucem solus toto itinere portare nequiuit. Sed præter hæc, quæ ex Euangelio habentur: scriptum inuenimus, non tamen authenticè, quod Saluator noster ante angariatum Simonem, sub cruce cecidit: & quod beata uirgo mater eius compatiens, etiam cecidit spasmata, & quod ad perpetuam memoriam ædificata est Ecclesia ibi, uocata S. Maria de Spasmo. Festum igitur spasmi B. Mariæ significat festum illius tristitiæ in illo casu habitæ, & tantæ assertæ, quæ fuerit spasmus. Hæc de primo.

QVO

¶ Ad secundum, Spasmi nomen dupliciter sumitur. Vno modo propriè, ut iuratur à Physicis, Alio modo uulgariter, ut communiter idiotæ consueuerunt dicere aliquem cecidisse in spasmo. Prius ergo de spasmo propriè dicto uideamus, si in beata uirgine fuit. Videtur enim quod in ea fuit esse potuit: quia posita causa, ponitur effectus: sed excellentes dolor quandoque est causa spasmi secundum Auic. in tract. de Spasmo. igitur cum dolor Christi beatæ uirgini fuerit maximus: ut patet per Damascenum in libro tertio, dicens: quod dolores, quos mater domini euraui in partu, passa est in passione filij: tunc enim impletum est illud Simeonis, Lucæ 2. Et tuam ipsius animam per transibit gladius: ergo potuit causare spasmus propriè dictum. Sed si diligentiùs consideretur, neque literæ, neque rationi hoc consonat. Dissonat quidem rationi Beatam uirginem ægritudinem aliquam passam fuisse. Tum quia similis debeat credi fimo per omnia, quantum fas est: de filio autem testatur Chrysostronus quod non fuit conueniens ipsum aliquo morbo languere. Tum quia hoc præstitum uidetur Ioanni Euangelistæ, dicens: Hieronymo in prologo Euangelij Ioannis, quod positus est ad patres nostros tam extraneus à dolore mortis, quam à corruptione carnis inuenitur alienus: spasmus autem propriè constat esse morbum contrahentem neruos: non igitur conuenit ipsum asserere in beata uirgine. Dissonat quoque à litera Euangelij: nam Ioan. 19. dicitur, quod beata uirgo stabat iuxta crucem: & si spasmus (id est neruorum tam diram contractionem) in itinere passa est, quomodo tam citè liberata ad crucem uenit, nec sedet, sed stat, præsertim non subtracta, sed potius crescente causa doloris spasmatum. Nec currendum est ad miracula, sed quod uerisimile ac rationi consonum dicendum. Nec largè putes Euangelistam dicere stantem, quasi dixisset manentem. Tum quia Euangelista replicat, subdens: cum uidisset Iesus matrem & discipulum stantem, tum quia consuetudo literæ euangelicæ est quando rem gestam narrat, proprietatem situs designare: ut patet Ioannis primo de Ioanne Baptista, Stabat Ioannes, &c. & Io. 4. Iesus ergo fatigatus ex itinere sedebat sic supra fontem, hora autem erat quasi sexta, &c. & Luc. 18. Duo homines ascenderunt in templum, uel orarent, unus Pharisæus & alter Publicanus. Pharisæus stans hæc apud se orabat, &c. & infra. Et publicanus à longe stans: & infra. Stans autem Iesus iussit illum adduci ad se. Et nisi nomina propriè interpretentur, omnia confusa erunt: ut Philosophus docet in 4. Met. Tendendum igitur indubiè mihi uidetur, quod nec neruorum contractio, nec morbus alius in beata uirgine fuerit. Et quauis dolor ingens spasmus causare possit, non tamen necessariò causat. potest enim & non causare spasmus: ut patet in Saluatore nostro: cuius dolor fuit maximus absque spasmo. Hæc de secundo.

¶ Ad tertium: quia nominibus est utendum, ut plures utuntur secundum Philosophum, 2. Topi. non inconuenit etiam de spasmo, ut uulgus loquitur, tractare. Dicitur igitur uulgo spasmatum aliquis cecidisse cum præ dolore magitudine syncopem fuit

ectasiam patiens cadit: occurritur enim tunc ad sustinendum, & aqua in uultum aspergitur. Et iuxta hunc sensum, crediderim ego dici beatæ Mariæ spasmus. Huiusmodi autem doloris modum in beata uirgine fuisse ex magitudine suæ tristitiæ credi potest. Sed fuerit neque isto modo spasmus in beata uirgine fuit: cum enim fuerit gratia plena, Lucæ 1. oportet corporales defectus de ea negare, qui plenitudinem perfectionemque gratiæ impediunt. Constat autem quod dolor extra se personam faciens, exercitium rationis impedit pro tunc: & tunc erat tempus maximè actualiter secundum rationem considerandi passionem Christi. Igitur huiusmodi dolor, gratiæ perfectionem secundum actualem considerationem rationis turbasset, quod est ualde inconueniens: non fuit igitur huiusmodi casus in beata uirgine. Et confirmatur, quia gratius erat Deo, quod beata uirgo compateretur ei secundum rationem, quam secundum partem sensitiuam: quia illa pars est nobilior, & proprie meritoria, & per se grata. Oportet ergo, ut dolor beatæ uirginis ita esset summus, quod tamen tota pars sensitua ergo regularetur, & subderetur rationi eius uigilanti: stante autem rationis exercitio, ac dominio actuali super partem inferiorem non accidit dolor extra se faciens personam & casum. Quare spasmus uulgariter dictus longe à beata uirgine uidetur fuisse. Hæc de tertio.

¶ Ad quartum ex supradictis motus, dico ad quaestum id, quod de spasmo dicitur, non esse canonicum multipliciter. Tum quo ad radicem: quia non est autentica. Tum quo ad ueritatem significatam per nomen: quia Spasmi nomen nec proprie propter dignitatem corporis, neque uulgariter sumptum propter dignitatem animæ uerificatur. Tum quo ad tempus: quia uestigij sanctorum Patrum inuadendo Dominica in Passione, & Dominica in Ramis palmarum etià si festum Annuntiationis beatæ uirginis euenit, non celebratur, sed transfertur: sunt enim priuilegiatæ Dominicæ illæ. Et tamen isti non quandoque, sed perpetuò, præfatis diebus uolunt noua festa celebrare, & consequenter antiqua delere. Octauæ quoque si iuges illo tempore permittuntur, Missæ Quadragesimales aliæque uetusta officia cessare possunt. Accedit ad hæc, quod cum in cc. na Domini sacramenta corporis & sanguinis Christi instituta nascantur, Ecclesia tamen trāstulit festum corporis Christi in aliud tempus: quoniam circa corporis Christi ueneratione in illo tempore occupata, distrahatur in alia quæuis bona non debet. Unde si festum doloris beatæ uirginis celebrandum est, in aliud iudicio meo, tempus & nomen mutandum est. Hæc sunt reuerendissime domine, quæ mihi uisã sunt in re hac dicenda. Apostolicæ tamen sedis censuræ omnia submitto. Roma, die 17. Iulij 1506.

¶ Secundi Tomi opusculorum Thomæ de uio Caietani, Cardinalis sancti Xysti, Finis.

TOMVS TERTIVS OPVS CVLORVM D. THOMÆ DE VIO

CAIETANI, S. R. E. CARDINALIS DIGNISSIMI

tituli Sancti Xysti, cuius sunt quindecim uulgarissimi Tractatus.

TRACTATUS PRIMVS, IN sex orationes diuisus.

ORATIO PRIMA.

De uic cultus diuini, & orationis efficaciac, coram Alexandro sexto Pont. Max. Dominica prima Aduentus, Anno salutis, 1501. habita.

RESPICITE Et leuate capita uestra. Luc. 21. c. Ingenij mei uires mensus. S. ac. B. pater, mihi ipsi satis esse ad dicendum coram maiestate tua, pollicetur non sum. Noui siquidem quanta mentis acie, quanta orandi arte & consuetudine, quanta disciplinarum omnium uertate opus sit, ut in hoc celeberrimo orbi Senatu dignus quis ad orandum habeatur. Nec adduci potui, ut mea huc sponte confunderem, sed malo parendo tanto me discrimini credere, quam minus auscultando in tuto silentij portu me commemorari: præsertim quod non aduentum, sed proprio annexum officio munus explendum est. Verum quia etiam ignorantibus quid agere debeamus, hoc superest refugij,

ut oculos nostros ad Patrem luminum dirigamus, eius opem quo uerius impetremus, reginam celi una, precor, ad eam. Aue Maria, &c.

EXCITATVR vs Torpentium corda fidelium Domini ac Redemptor noster prodigia illa tremenda commemorauit, quibus uniuersus conuulsetur orbis: & ubi cunctorum animos ingenti pauore soluēdos respexit, tremefactis diseipulis, rationis protinus patefecit auxilium. Respicite, inquit, mentis proculdubio lumine, ad quam maxime spectat oratio, & leuate capita uestra, intellectum & affectum ad superiora erigite: his nãque partibus suis, duabus ueluti librata alis, tribunal Altissimi mens petit humana: cuius uoluntatem ascensum proprie orationis appellamus. Ea de re à Dominicæ exhortationis instituto nequaquam diuertēs, de uic orationis aliquid in medio afferendum censui quod & tanto consensu indignum non sit: & mentis utramque partem uel mediocriter oblectet.

¶ Apud maiores nostros, eosdem studiosissimos uiros, non negligens Opus. Caiet. M M 3 genda

genda illa ambiguitas excitata iam pridē fuit: quis vortū mortaliū precum ad Deū propriis fructus sit, quorum orationes, obsecrationes, carcerum, iactantia, omniūq; Dei optimi maximi cultus, Epicurā siquidē, Stoicū, Paripateticorumq; nonnulli (diuerso quāuis calle) cōtra Deū hominumque commercia progressi sunt in eam tñ iniam cōuenere, vt eorum, qui diuinis reb' operā dāt, ipem omne deludant, frustrari nanq; expectationē lacrymarū, oblationū, venerationū, & id genus humanorū officiorū cūm asseuerant. Aegyptij verō, supplicationibus, processionibus, reliquōve diuinarum rerum cultui eā tribuere potestātē, quo ipsum mūdi rectorē mouere, atque in alterutrā partē flectere posse crediderint. Christiana autē religione Spiritus sancti virtute fundata, & splēdore pariter illustrata, orationū effectus tā pulchrē moderata est, vt neque diuinā prouidentia quippiam adēptū autemet, neque m obilem eam quouis pacto fatēatur. Quocirca pro huius tantē difficultatis veritate disputāda, prouinciam suscipiens, primum, q; oratio in numero causarum, deīde quod in effectū ordine, demum quod in suprema earum sede locanda sit differere constitui.

¶ Oīpotens Deus et si solus quæcunq; facta infectāve simul nō impleat, efficere potest: quæadmodum tñ diffundendæ bonitatis suæ gratiæ, res omnes, quæcunq; sint, existētia donauit: ita res ferē cūctas omni relegata inuidia ad supremā deitatis participationem asciuit, dum agēdi eis virtutes liberali largitione cōcessit: tanto scēdere secūdas sibi causas deuinxit, vt nec illius immēstas quantūlūcunq; efficaciam absorbedō cōsumeret, aut præueniendō impediret, nec harum interuentus, illius ad vltimā quæque aditum obstrueret. Illapsus em̄ quidam diuini numinis ad eō intimē fit, vt cælum ac terras campōsq; liquentes, Lucētēque globum Lunæ, Titanæque astrā: Spiritus intras alat totamq; insula per artus, Mens agitet molem, & magno se corpore fundat. Distribuit quoq; ea lege rotam agentium seriem in tres ordines (corruptibilem, cælestium & immaterialium, vt & inferiori superiori obtemperet, atque extrā, quæ porius supra oēs, ipse totū orbis princeps moderator præfideat: neque enim fas est aliis primam exnumerare causam, quasi partis cuiusdam naturam locum teneat: qñ totius bonitatis fons, origo, cultusq; cōsummatioq; sola ipsa existit. Quobrem præclara Aristoteles gloriosum Deum summum bonum vniuersū, non in ipso clausum, sed extra ipsū tradidit. Nec ipsius sola natura, cuiuscūque naturalis ordinis legib' est absoluta: verū diuinā etiā quædā participatiōes scemur exēptas. Credimus modū quendā rerum esse, quas et si impartiri pleriq; intellectu præditis nō ambigimus, cōnaturales tñ alicui nulla autoritate fieri posse prædicamus, doemus, demōstramus: sunt autē gratia, charitas, lumē gloriæ, & id genus multa. Quæ idcirco super omne eleuātur naturā & creaturā, & quæ creari possent: quia diuinū assequūtur ordinū, veluti deitatis (si fas est dicere) pprietates. Eodē quippe naturæ vinculo, quo vltimæ præparatiōes consequētēsq; vires proprijs cōnexæ sunt formis, & parē esse oportet naturæ cuiusq; comitū cōmunicationem, eodē inquā vinculo, quæ memorauimus, excellētissimæ illi naturæ cōiunguntur diuinæ: nec minus vis omnis seipsam excedens illius fieri cōfors potest essentia, quā rerū harū fiat participatiō insignis, nec deitatis capax esse quilibet magis potest, quā eorūde persequere reddatur. Has itaq; creaturā eminentissimas qualitates naturalium causarū ordines transcendere ea fatēdō est rōne, vt inter causas secundas annumeratæ, primatum obtineant. Vniuerso itaque agencium præcipiorum abitu, quo differunt mō disposito, quā promissum orationū causandi vim, diuersos causarū gradus inuestigādō perscrutetur. Familiarib' quidē nobis rerū præcipiis pducēdū si quid est: calore resoluī, frigore cōprimi, humido fluere, ariditate sisti, raritate extendi, densitate constringi, affectionibus relinquī subiecti, fluxa atque oppressa pugnantium inter se virtus exigit, Mēs autē cuius orare proprium est hæc aspernetur, his præter, horum infra se subiecerit potestatem, nec illos quidem laret, quibus Philosophia, sensuum, quoque opera ab his libera esse monstrauit, sed quibus in semetipsis vel hoc aduertere datum est, quod immutati contemplerur. Pānō superius artium genus, organorum series secreta venit nexu: hūcque adeptis otiosi redduntur opifices. At qui optimā elegerint Mariæ partem, exteriorib' sese negātes, publicas priuatq; actiones sollicitudinēque recusant. Bonorū deinde officiorū virtutis, morū, totiusque animi ornatus, quæ indita a natura semina sunt intra singulos quosque continentur: neq; fieri potest: vt altero voluptates a se abdicante, parsimoniam seclatante, irā moderatē, timorem depellente, ius vnicuique reddente, disciplinā cuiusuis operam dante, mentēque quomodolibet excolente, contingens, temperatus, mansuetus, fortis, iustus doctusque efficiatur alius. Diuinarum verō obsecrationū vis, in angusto orantis angulo nō arctatur, sed ad extrema quæque diffunditur, omnia perlustrat, cunctorū fines attingit, penetrat, pertransit. Sydera quoque potestas quintæ integratur essentia: a terminis astrorum, cursu, luce, occultōve influxu perficitur. Supplicationes verō fa-

cras cœlestis naturæ, motus, luminis influxusque expertes vtroque patet esse modo: agere enim nostra isthæc cælestium more nemo (nisi desipiat) credit. Agi autem superiorum corporū afflatu opinantes intellectu animæ portiones: (vt princeps Physicorum ait) a sensitiua separare nesciunt. intelligere denique (quas Angelos appellamus) aut absque orbis motu efficiere possunt nihil, aut certe solis localibus (vt Theologis placuit) præfunt mutationibus. At precibus puro de peccate emanantibus hominū (subdi omnes obsequi, subterfugerēque nihil earū imperiū, veritas testatur: Quicquid orātes petitis, credite inquit: quia accipietis, & eueniet vobis. Qua ppter si naturales, factiua, actiua, cælestes spiritualēsq; causæ nostrarū intra se nō claudunt orationū potentiā, solusque supernaturaliū diuinarumque ordo superfit, in hoc rerū fastigio humanarū precum si causæ sunt, reponendā esse dignitatem nescim quæ quis nō videt? Verū cū altissima sit ista hæc rerum series, Creatorique soli cognita, fieri quo pacto potest, vt obseruati hūmōi (humana quidem facta) nostro subditē arbitrio, in tā excelso rerum cacumina locandæ credatur? Incredibile autē diffinibile ne cuiquam hoc esse videatur, humana vota bifariā perspicenda sunt: vt hominis nuda opera, atque iterum vt cælestis gratiæ afflatu decorata. Nostra si cōspecta fuerint, congenitam boni cupiditatē ad bene beatēque viuendi facultatem pre se ferunt, & veluti semina terræ commendata, Sole, imbre, rore, cultūque reliquo pullulans, crescunt, florescunt atque fructificantes: non secus latens in homine spiritus, frequenti officio, disciplina, studio, diligentiaque excultus quicquid virtutis exculpi potest, profert, fouebit, alet, atq; perficit. ¶ Et quia natura superuacua abhorret, nec ratio suadet alterius opem querere vbi possis ipse pergere, nulla adhuc supplicādi necessitas, nulla tot precum utilitas apparet. Quo fit, vt post habendi penitus nō sint magno excellentique ingenio præditi Philosophi, si ad vulgares competendas insolentia, ad effrenem moderandā audaciā, ad bonos inferendos mores, cultum isthunc adhibendum tradiderūt. Infitas scrutati vires, singulare de hominis salute clementissimi Dei sollicitudinem, & quæ nostrarum petitionum orī efficaciam promissamque æternæ vitæ beatitudinē, quæ eisdem fructum præbet, ignorarunt: abscondit enim hæc Deus pater arcana sapientibus & prudentibus huius seculi, quæ suis erat paruulus quandoque reuelaturus: Ornata autē humana mens gratia, fide, spe, charitate, ceterisq; perfusa cælestibus habitibus primæ summęq; bonitatis amore rapitur, illius intuitu cōcupiscit, inhiat, ahelat. Et quia oculus nō vidit, nec auris audiuit, & in cor hominis nō ascendit, quod præparauit Deus diligentiū se: & nō modo debilis, infirmus, deficiens oīm hūm & Angelorum cōnatus, vorum et nullus fore comprobatur, hinc potentissimi Dei inuocāda est manus, hinc implorādū auxilium, hinc expetendus ductus, hinc miris quidem veris tñ modis, & immoto cōsilio diuina exoratur clementia & oratiōum nostrarum nō perit efficacia. Quemadmodum em̄ generi animarū inanimatarūq; rerū omnium est a natura tribuitur appetitus quidā inquirendi boni: id tñ assequi nequaquā potest, nisi secretis adhibitis administris ab eo qui operatur omnia in omnibus eiuque ducatur: ita sane cōcitata in nobis per Spiritum sanctum summi boni desideria, expletum iri humiliter intercedente postulatione cōgruit. Exposcit nanque diuinitatis perfecta lex ab optimo oīa nedum, pna ad bonum fieri, sed opem sortiri, qua sese ad id diuerso ferant gradu: si enī effusa diuinæ bonitatis quātulacūque; similitudo res omnes constituit, atque decoras secundum asfert, nisi contingens quidpiā præpediat inuati cuiusq; appetitus sine voluptatemq; naturæ, quāto magis impressa sanctissimæ Trinitatis imago ineffabili gratiæ splendorem coruscās cōferet, vt quem a facie Domini concepimus, & parturimus Spiritū salutis, propriis nexibus qñque paria. nus? Cōmonētis præterea officium est, si quos ad optādū aggrediendū, agēdūq; impletur corūde electione, aggressu, actione vti cōceptaque, quo ad eius fieri potest, perficere: ppter ea quidem qua ratione mouētur singula, eadem & quiescunt. Natura etenim lata, natura assequūtur, natura manent, vi aut expulsa vi trahūtur vique cōsistūt. Fecit autē sapientissimus Deus nos ad se, & inquietū est cor nostrum, donec requiescat in se. Scimus nāque, q; omnis creatura ingemiscit, & parurit, & intra nosmetipsos gemimus ad optionē filiorū Dei, expectantes redemptionē corporis nostri. Suū igitur erit pios, quos inferuit affectus, quibus ad eū suspiramus, quos petēdo accendimus, nō excludere, sed admittere, fouere, beatē. Cur rōnalis creaturæ sublimitas scribitur, prædicatur, extollitur, vt diuinæ naturæ cōsortes, vt filij Dei nominemur & simus, si Dei cooperatores nō sumus? Si ad capessendū paratū nobis ab origine mūdi æternitatis regnū opera nostra efficiūt nihil, miserabiliores pfecto nō mō nationibus, sed vltimis et quibusq; reb' filij Dei sunt, si reliquorum formæ, actiones & fines pitate cogaudēt, eis verō acceptæ naturæ ad quietē obtinēdā oīs actio subtrahita sit. Quorsū diuinæ amicitia munus hūmano collatū est generi, si amicorū iura seruare nō possūt? si cuius-

que hoīs apud Deū nulla est auctoritas? si q; optat quis optimum, potētissimū Dei amice efficere nequit? si æqua est petētis acque nō petētis cōditio, & par vtriusq; facultas? Præterea nēpe obsecrantē nō id infert, vt aliquid velit aut malit immutabilis Deus: sed vt opera nostra fiat, p aliā factū nō fuisset, sed vt accōmodē causæ efficiendis adhibeantur rebus. Secundarū quippe causarum leges non norunt: nō ideo negat vana esse, p summi opificis potētia augeat aut voluntatē, mutet: sed quia status ordo seruatur quia effectus cōgnatas etiā habent causas, qui a summo bono descendunt cōsono gradu rerū perfectiones. Ita nanq; sapientia attingit a sine vīq; ad finē fortiter, & disponit oīa saauiter. Proinde quæ seruorum Dei paupertatē, cælibatū, seruicitū, ieiunia, vigiliis, solitudinē, orationes, ceterosq; supernæ vitæ gratia susceptos labores despiciunt, & causare nihil cōtendunt, defendāt vana esse singula hominū studia: ac cūcūctis audios agricolas, arguant sollicitos negotiatores, milites, oīm artium opifices, & variis literarū disciplinis operā dātes, dānent ipsam deniq; naturā: quæ sicut ad vitæ status gloriæq; cōmoda posita dēda, laborandū esse suggerit, si ad felicitatē habendā orandū esse docuit fidelissimo naturæ testimonio, oīm nationū oīm prorsus seculorū ritu cōprobātē: neq; enim vel noua vel singularis obsecrationū est religio: sed ætates, tēpora, æuitatēq; si recēseas, vultissimā hāc obseruationē totōq; orbe terrarū diffusam, tamen diuerso cultu, semper inuenies. Quod autē indeficiēs apud oēs perseuerat, a natura inditū, aut immobilitati aliqua causa institutū esse, oīmniū philosophantiū schola cōfirmat. Nō vana itaq; nec parua potestate donati sumus, quādo interpellādē nobis diuinę maiestatis facultas cōcessa est, quādo nostræ orationes, nostri exēpli efficiunt causæ desiderij: hoc de primo quodē diuisionis mēbro dixim'. Deinceps vt erat propositū, ad quod genus causarū referēda sit oratio, paucioribus absoluamus. Quāuis P. B. Arguta dicta, quæ distulimus, scioli plerique putēt: retundere tamen q; assentire malūt. Causarū iniquū, genus quadrisariā diuinum cūm sit, vltima isthæc religio, si earū cōtinetur ambitu, quā deniq; subdit causādū rationē, finis forma & materia corū, quæ in sacrificiis obtenta creditur, ab humana lōge sunt operæ: efficiēs verō cūm oporteat tē aliqua dare factis, & hominū vota nīl oratione tribuat impetratis, procul esse ab agencij finibus fatēdū est. Deficiūt præterea nunquā aut eertē raro, rerū per se actiua: oratur autē plerūq; expectatione vana: fortuita igitur, aut nulla huiusmodi cultus vis est. Animaduertentis profectō hī argumentationū suarum, quā fruola sit ratio, si dēmonum genus apostolicæ auctoritati resistētis eicitur, Angelus Dñi centū octoginta quinq; virorū millia interemit, Michael Iudeis præditiū tulit, Gabriel Danielē solatur, Raphael Tobię lacrymas affuit: sed quid per creaturas vagor? Creator nēpe ipse humilissimi famuli sui oratione detētum se fatetur. Dimittite, inquit, m, vt irascatur furor meus. O humilis lacryma, quāra est potētia tua, vincis inuincibilē & superas Omnipotentē. Tua sunt hæc Deus optime opera, qui seruos tuos tā ineffabiliter magnificas: quippe cum eorū interpellationibus desiderijq; vniuersam subieceris creaturā, tu amicos tuos tā admirabili gloria decorasti, vt quicquid a natura, virtute, fortuna, spiritu, atq; a temetipso expectandū est, hoc totā illorū votis cōmiseris. Verē misereris oīm Dñe, & nihil odisti eorū, quæ fecisti: quādoquidē cæci illius in Christiū tuū adhuc caligātis sententiā (qua dixit, Nō scimus q; peccatores Deus nō exdit) dum Nabuchodonosor, Achab, Publicani, Petriq; preces admittis, cōfutafti & ad flagitiosos quosq; exorādī munus ostēdisti. Habet itaq; Ecclesia tua B. P. sacrum cultū non vanum, aut fortuitum, sed inter causas effectiuas supremi ordinis omnia sua dictione concludentē. Nec in vacuum obsecro tantā Dei gratiā, largitamq; recipiamus: regnum tuum Dñe Iesu est oratione comparatum, dicente ad illum Pater, Postula a me, & dabo tibi: Gētes hereditatē tuā, & possessionē tuā terminos terræ. Idē est eiuſde oratione cōfirmatū, dicere ipso ad Petrū. Ego rogauī pro te, vt nō deficiat fides tua: propter q; Romana Ecclesia immaculata fide perseuerat. Collapsum ergo idem præcepit prope ad riuam cūm videamus, experiamur, sentiamūq; sursum respiciamus, & lenemus capita nostra. Oremus mēte, oremus & spiritu, ne vox illa repetatē, populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe est a me: cui debetur omnis honor & gloria in secula seculorum, Amen.

scant: & nos ipsos ad percipiēda promissa deuotionis igne accētos præparemus. Clausis ostijs intēpsta nocte se pueriq; iuis iornū capientibus euāgelicus amicus post negatū mutuū, post increpatā molestiā improbitate pulsantis victus, quorūcot opporūni fuerāt panes elargitus est. Pro se verō quāquidē obſtare eius, cui petimus aut oramus scelera, ne etiā Sanctorū preces admittātur, Hieremias cōtēstans est Dominus: Tu, inquit, noli orare pro populo hoc nec affumas pro eis laudē, & orōnem, & nō obſistas mihi quia nō exaudia tē. Et rursus: Si steterint Moyses, Iob & Samuel corā me, nō est anima mea ad populū istum. Necessaria demū ad salutē æternam petēda sunt, quid enim reliquorū oremus, sicut oportet nescimus, nouit autē cælestis Medicus, quid ægris salubre sit: & idcirco saepe nō tribuit q; volumus, vt tribuat q; mallemus. Si enim nos cum simus mali, nouimus bona data dare filiis nostris, nec credētib' se petere panē, ouem, aut piscē, lapidē, scorpionē, aut serpentē porrigimus, quāto magis pater noster cælestis quæ obſtura videt, clemētius negat, quē indulgeat: Iacobus & Ioannes indiuidui Christi comites, dextrā læuamq; regni sedē petitiū matrem mittunt, & audiūt, Nescitis quid petatis. Paulus vas electiōnis stimulū carnis sug angelū Sathanæ ægre ferens, ter Dño rogato, pro illius ablatione exauditus nō est: quia si illo caruisset, saluus esse nō potuisset. Efficit ergo semper optatū, modō suis partibus cōſter oratio: reliquū est, vt in suprema sicut præmissimus, reponatur. Tanti nos fecit munificentissimus Deus, vt ex infimo genere vora hūmōi in altissimo post se causari solio, oī ei creatura subacta statueret, declararet, sicut dicitur: quæ probaret. Oratione nanq; terra aperta est & deglutiuit Dathan, & operata cōgregatione Abirō rursus clausa est. Iordanis vnda perpetē suum inuatiū retorsit: ægrī membris saxis a membris tribus serenitatem seruauit: ignis a castrorum cōbustione cessauit. Orōne grādo, tonitrua, pluuia, muscæ, ranæ, locustæ fugatæ sunt, Rebecca a sterilitate soluta, Maria a lepra mūdāta, excaecati & rursus illuminati Syri, Ezechiel ter quini adiuuati sunt animi, vita functi pueri reuixerūt. Orōne Moyses Amalecitarū proſtigationē, Sansō extremū robur, Salomō sapiētia, Daniel visorū reuelationē, Hester Astheri gratiā, Mardocheus populi liberationē, Susanna intentatæ mortis vltorē obtinuit. Orōne sol cōmoratus in cælo longiorē triūphanti populo diē præstitit: solis recessus in decimū pertransiit: via gradū, Eſaie vaticinio testis affuit. Oratione immanissimus draco, cui permissum est aīas seducere, in angustū deserti carcerē detētus est, dæmonum genus apostolicæ auctoritati resistētis eicitur, Angelus Dñi centū octoginta quinq; virorū millia interemit, Michael Iudeis præditiū tulit, Gabriel Danielē solatur, Raphael Tobię lacrymas affuit: sed quid per creaturas vagor? Creator nēpe ipse humilissimi famuli sui oratione detētum se fatetur. Dimittite, inquit, m, vt irascatur furor meus. O humilis lacryma, quāra est potētia tua, vincis inuincibilē & superas Omnipotentē. Tua sunt hæc Deus optime opera, qui seruos tuos tā ineffabiliter magnificas: quippe cum eorū interpellationibus desiderijq; vniuersam subieceris creaturā, tu amicos tuos tā admirabili gloria decorasti, vt quicquid a natura, virtute, fortuna, spiritu, atq; a temetipso expectandū est, hoc totā illorū votis cōmiseris. Verē misereris oīm Dñe, & nihil odisti eorū, quæ fecisti: quādoquidē cæci illius in Christiū tuū adhuc caligātis sententiā (qua dixit, Nō scimus q; peccatores Deus nō exdit) dum Nabuchodonosor, Achab, Publicani, Petriq; preces admittis, cōfutafti & ad flagitiosos quosq; exorādī munus ostēdisti. Habet itaq; Ecclesia tua B. P. sacrum cultū non vanum, aut fortuitum, sed inter causas effectiuas supremi ordinis omnia sua dictione concludentē. Nec in vacuum obsecro tantā Dei gratiā, largitamq; recipiamus: regnum tuum Dñe Iesu est oratione comparatum, dicente ad illum Pater, Postula a me, & dabo tibi: Gētes hereditatē tuā, & possessionē tuā terminos terræ. Idē est eiuſde oratione cōfirmatū, dicere ipso ad Petrū. Ego rogauī pro te, vt nō deficiat fides tua: propter q; Romana Ecclesia immaculata fide perseuerat. Collapsum ergo idem præcepit prope ad riuam cūm videamus, experiamur, sentiamūq; sursum respiciamus, & lenemus capita nostra. Oremus mēte, oremus & spiritu, ne vox illa repetatē, populus hic labijs me honorat: cor autem eorum longe est a me: cui debetur omnis honor & gloria in secula seculorum, Amen.

ORATIO II.
De vnione verbū cum natura humana, coram eodem Alex. 6. dominica prima Aduentus, anno Salutis 1502. habita.
I D E B V N T filium hominis cum potestate magna & maiestate. Luca 21. c. Admirabile sacramentum, quo filius Dei se nostra cum humanitate cōiunxit, Dionysius Areopagita B. P. profundius sensit, quā a nobis explicari possit. Silentiū tamen ob hoc nobis non indixit, sed myſterij altitudinem cōmendauit. Quā obre studiosas mētes, quæ ad difficultata quæq; perscrutanda sese rapiunt, prouocant ad huius tantę rei cōceptationē non minus salutarē, quā difficilē. Tali concitatus desiderio statui apud me ipsa vnione verbū cum natura hominis aliquid tam
Opus Caiet. M M 4 subri

subtiliter, nāq; modeste differere, ut tūto loco dignū p̄p̄ia affer-
 re, & p̄fessionem meam videret aptissimū. At tamē primū Marię numē,
 ut p̄sens nobis adfit, humiliter iploremus, dicētes, Ave Maria, &c.
 Vm ad ædificationem perpetui templi solius atq; omni-
 potentis Dei, in quo vos B.P. & reuerendissimi Domini
 aqua colūne positi statis, illud immutabile fundamentū
 iaceretur. Verbū quod in principio erat Deus, caro factū est, ad-
 miratiōe pariter & stupore cōmōti sūt plurimi, subtiliusq; iuesti-
 gare molētes, quō vnus atq; idem vnus Deus, & vnus homo esse
 possit, ad philosophiā sefe cōtulerē. Cum quē in illa p̄p̄fessionē, q̄
 omnis vnio aut scdm substantiam, aut scdm accidens sit, vtramq;
 persecutati, diuersa vtrinq; obstacula effererunt. Et em si sub-
 stantialis est ipsū Dei hominisq; cōiunctio, aut diuinitas erit hu-
 manitatis forma, & perinde, vt Apollinaris scdm nauit, tertia q̄dam
 natura ex vtriusque commixtione cōstata est. Si verō accidentalis
 affirmatur, siue diuinum dicamus Verbum habitare in illo he mi-
 ne, veluti in tēplo, siue vt indumentū cōnexam (quomāmodū
 duas hypostasēs in eandem personā cōponentes) cōcedere opor-
 tet. Nestorianam impietatem a finibus Ecclesię iam pridem a Pa-
 tribus explosam vltro reuocarem. Quo fit, vt nodosa nimis qua-
 stio Christianę religionis professoribus obiecta videatur. An forte
 satis erit nobis pertransire crassa (vt aiunt) Minerva: & ruditer
 arbitari talem fuisse illam vnionem, qualē Deus voluit, aut qua-
 lem Ecclesia credit. Sed si hæc fides sufficit, vana est admonitio
 principis Apostolorū, qua nos paratos esse iubet de ea, quæ apud
 nos est inconuulsa fides, omni p̄fecti nos rationem reddere. Quo
 itaque scedere Verbū caro factū sit, quantum a sacris Patribus
 accepimus, & nobis tribuere dignat̄ est qui omnem hominem ad
 se humiliter propterantem adiunxit & illuminat, parvis mihi pro-
 sequendum restat. Et quoniā omnis de aliqua re institutio a dis-
 tinctione debet proficisci, vt intelligatur quid sit id de quo disputa-
 tur, in primis prælibandum reor, quid sit vnio in natura, quidve in
 persona. Vnri in natura dicuntur, quæcumq; de diuinitate venien-
 tia ad vnus naturæ integritatem perficiendam concurrunt, siue
 informatione quadam, vt anima & corpus hominem itegant: siue
 cōtinatione qualibet a natura istituta, qualem animalis membra
 p̄ se ferunt, siue quauis alia enascentium conuersatione rerum id
 euenire contingat. Cum autem ex philosophia, nedum a sacris li-
 teris, didicerimus diuinitatem & in seipsa omnis cōpositionis ex-
 pertem: & in cuiuslibet alterius concretionem venire non posse (vt
 pote, cuiuslibet imperfectionis ratione illi repugnante) assumptio
 hominis a Dei verbo vnionem in natura repellit. Vnri verō i per-
 sona illa dicuntur, quorum vna eademque existit a Græcis hypo-
 stasīs, appellata a nobis autem substantia indiuidua. Addidi autem,
 indiuidua: quoniam cōiunctio Latinoꝝ, & quæ communis est
 substantiā vsurpat. At vnio hæc secundum personā non vno tantū
 modo intelligi potest: nā quodlibet accidens ab eo, in quo est, cō-
 stat secundum personam indistinctum esse: partes vel integritatis
 vel essentia cuiuscunq; hominis, quātū ad personā attinet, eadem
 sunt cū eo, cuius partes esse dicuntur. Verū cum diuino verbo fas
 non sit quippiam accidere, & ordo rerum nequaquā patiatur hu-
 manitatem, q̄ ad substantiam spectat accidentis essentiam subire,
 intelligi nullo modo potest, vt humana natura deuincta Deo per-
 sonaliter sit: quemadmodū accidens subiecto suo iharefcit. Quod
 si ad alterum modum recurras, quo partes atque membra perso-
 næ copulantur, incidis in Scyllam cupiens vitare Charytē. Deū
 em aut hominem: partes definitionem subintrare fatendum est:
 quorum vtrunq; viderent philosophi, alterū orthodoxa detestare-
 tur Ecclesia. Quid ergo? luc cū bendūne nobis erit: minimē gen-
 tium. Perpicacius quidem inuentibus videri potest quoddā mem-
 bra cuiusq; hominis & partes sunt & organa: partes quidem, quo-
 niam totum integrant: organa verō, quia ad officia munerāq; pro-
 pria accommodantur. Organa autem dixerim non quoniam, sed con-
 nexa. Habent siquidem artifices & alia instrumenta a seipsis ab-
 iuncta, q̄ a prioribus tantum distant, vt nequaquam valeat alter al-
 teri manus aut oculos, quemadmodū censem aut calamum com-
 dare, p̄pterea quod nostra isthęc membra nobiscum subsistunt, il-
 la verō remota a nobis sunt, & existunt per seipsa. Nec partes & q̄
 diximus coniuicta organa, tam mutuo inter se connectuntur vin-
 culo, vt neutra possint ab alterutris separari: quoniam & si nullū
 intelligatur genus partium: possunt nihilominus huiusmodi in-
 strumenta remanere. Nam & sensoria quæ partes non eo quod
 partes compares habent, organa sunt, sed quoniam ad suas aptæ
 sunt functiones: vnde si senex oculū solum iuuenis assumeret, vi-
 deret vtrique sicut iuuenis, & si quis præterea corpus totum anime
 organum dixerit, nullus erit error. Quocirca modus quidam re-
 linquitur, quo personalis aliqua coniuictio definiri potest, nulla
 se vel partū, vel accidentem naturam commiscente, quā organum
 implicitum asseuerauimus cuiuspiam tributum esse personæ, atque
 hoc nimium pacto nostram naturā Dei verbo vnitam citra om-

nem dubitationem cōstetur. Et quā in tota earū, q̄ apud nos sunt
 vnueritate rerū, nihil tā simile verbo Dei, q̄ intellectiua aīa repe-
 ritur, ab ipsa exēplo qualicunq; sumpto, ea q̄ dixim⁹, fortasse sub-
 cbscura p̄datur. Certare libet nram aīam, p̄ter q̄ corporis est for-
 ma, vtrūq; potiri istituti generē: dū & sui corporis eiusq; par-
 tiū pinde ac cōgenitorū organorū, vtitur ministerio, & extrema ad-
 minicula pficiendis adhibet operib⁹: hōis em corpus cōiunctū in-
 tellectiua aīa organū putādum est nō ob id esse, q̄ ipsa illud ifor-
 mat & pficit: sed ob eā potī causā, q̄ idem cū ipsa fortitū est sub-
 sistere. Enimuerō si sola vis intelligentiæ adimeretur aīe, hoc ipsum
 q̄ corporis perfectio est, retineret nihilominus secum illud idem
 corp⁹, quaten⁹ instrumentū cōiunctū: vt Platonici omnes, Peripate-
 ticiōi verō illi, q̄ vnum hīb⁹ dederūt, esse dūm, affi māt. Ar si cre-
 dibile aut abiguum adhuc eniquā videtur, vt spiritualis aliqua sub-
 stantia corporeū habeat q̄pp̄ia eiusdē secū etiā participans, quo p̄-
 prias absoluat actiōes, & tñ eius forma nō sit, ad seipsum redeat, se-
 ipsum intueatur, de seipso dubitet. Nonne intellectus hominis ad
 explicandos eorum q̄ intelligit, cōceptus lingua vtitur, q̄ corpo-
 ralis est, & eadem omnino persona cum illo cōstans, & tñ intel-
 ctus nullius corporis est actus: Quomāmodū itaq; itellectiua aīa
 miris quidem, veris tñ, modis geminum habet instrumentum iun-
 ctum & adiunctū: nō secus p̄fectō gloriofus Deus vnuerfo crea-
 turarū genere veluti organo vtrū separato, dum per secretum, inti-
 mumq; illapsum se reb⁹ miscens, ad luc voluntatis arbitriū deducit
 oīa, & cuncta in singulis, & singula in cunctis operatur. Illam au-
 tē humanitatē, q̄ in Xpo p̄manet, tanquā organū cōiunctū assu-
 p̄sit atq; ad illa magnifica & excellentissima solius Dei opera, redē-
 ptionē generis humani, sanctificationē peccatorū, atq; tñ regni Ath-
 vnionē aīe ad corpus, nō vt materia, sed vt instrumentū proprium
 intuitus dixit, sicut anima iōnalis & caro vnus est homo, ita Deus
 & homo vnus est Xps. Cum igitur vnio omnis, vt primo loco cum
 dicebamus vel se p̄m personam sit, vel se p̄m essentia, & essentialē
 procul a proposito repulerimus, superest vt personalē vnionem hāc
 afferamus. Rursum cū personalis vnio interdū penes substantiā cō-
 stare possit, interdum autem penes accidens, & q̄ accidentis est si-
 militer p̄missa sit, vtrūq; substantialis remanebit. Postremo, quia
 & hæc in eam, q̄ asciscit partes: & in eam q̄ organis cōiuncta est di-
 stincta reperit, cōstet vero partium proprietates vtriq; repugnare
 naturæ: cōiunctum est, vt diuinitas atq; humanitas Xpi in vnā
 cōstant nō naturam, sed personam: nō accidentaliter (vt ita loqui
 ceat) sed substantia liter: nō vt partes, sed vt altera vnitas, q̄ ve-
 luti instrumentū quoddam (vt sæpe dictum est) adiunctum diui-
 nę personæ sit: atq; ita sanē adiunctum, vt corpus illud verum Dei
 corpus, & anima illa vera Dei anima verē atq; cōstanter possit ap-
 pelliari. Nec officit quæcum nobis, q̄ cōiuncta organa ad integri-
 tatem naturæ eius, cuius sunt, spectare videantur, nō em oportet id
 cōtinuē verum esse, vt dixi digiti quæcumq; ex causa congeniti ex-
 emplo probari p̄t. is em de speciei humanæ integritate nō est,
 & tñ organum cōnexam est hominis habitans illum. Cæterū quo
 nullus hēstandi locus excellenti cuiquam ingenio relinquatur, ni-
 hil obesse scito, q̄ ipsum Dei verbum fora vi intelligentiæ ad as-
 sumptam naturam refertur: hoc em minoris refert quam curan-
 dum sit. Relatio namq; sola non tñ habet momentū, vt hominem
 Deū faciat, verum suū inspicendū est, ex quo oritur fundamentū.
 Quod hoc in loco si attēderis, in eo cōstet, q̄ filii Dei ad idē om-
 nino esse personæ substantiāq; suæ naturæ hominis cōplex⁹ est: hæc
 enim eiusdē indiuisio est quia Deus homo est. Que & tanta quæ;
 singularis habetur, vt in tam numerosa rerū conditarū multitudi-
 ne nullā diuis Bernard⁹ repetit, quā nō fateretur ab ea excedi: cū
 docēt Au. didicerim⁹ potiorē vnionē obtinuisse hominē in filio
 Dei, quā (mirabile dictū) ipsemet filius in Patre, eum quo tā singu-
 lariter vnus Deus. Hæc est q̄, p̄digiis oibus adeo præstat, vt ne di-
 cam cætera mirabilia Dei opera (quæ vel tenuiter inspecta lauda-
 mus, miramur & obstupescim⁹) sed miraculo vnuerfā q̄ fieri posse
 credimus longo supereminet interuallo: quandoquidē homo,
 qui natus est in ciuitate carnis nostræ idem ipse est Altissimus, qui
 fundauit eam. Hoc est magnum illud, atque apostolicū sacramen-
 tum: quo secundus Adam tāquam sp̄sus, p̄cedens patrē reliquit
 & matrem, qñ forma suscepta seruili splendore maiestatis obtre-
 xit, & synagoga dimissa nouæ sponfæ inhæsit, factique sunt duo,
 Deus in quā & homo in carne vna. Hæc est ardētis simūq; incōbu-
 si rubei flagratia: qua Deus noster (qui ignis consumens appellari
 voluit) quā ascivuit humanitatem, abfq; cōsumptione cōiunctatq;
 illustrat. Nec secus quam ros in vellere abditur, & tanquā lapis sine
 manibus humani operis de monte virginæ altitudinis obfcisus
 creuit in motem maximum, omnia implētem, qñ vnuerfā & quæ
 in terris: & quæ in cælis sunt: instaurat: magnificat: beat. Hæc de-
 mum est quæ mortalitatem nostram abicctam atque prostratam
 supra ne dicam sydera, sed Angelorum quoque altitudinem ef-
 ferens

ferēs diuinitatis confortium adeo nobis impartit, vt nunc quidē
 effemus & appellaremur genus electū, regale sacerdotiū, gens san-
 cta, popul⁹ acquiritōis eius qui de tenebris nos in admirabile lu-
 mē suū vocauit, & demū qñ apparuit, similes ei sim⁹, immortales,
 impassibiles, nullius egentēs, sancti, gloriosi, beati. Agnosce ergo
 quisquis Christianæ p̄fessionis celsis, dignitatē tuā & diuinā iam
 cōsors factus naturæ noli in veterē vilitatē degenerare cōuersatione
 redire. Memento cuius capitis, corporisq; mēbrū sis. Et em si præ-
 oculis nostrā hanc tantū præstantiā in proprio haberemus, & ad illā
 mores nostros metiremur & cogitatus, q̄ parata & expedita est
 nobis via ad bene beatēq; viuendū. Quicunq; nēpe salutis sue cu-
 ram nō negligit, in vnionis gratia, qua Xpo infusus est, stādum, aut
 ad eam redeundum sibi fore facile prospicit. Nam quia nos infani
 per impietatū nostrarum iniquitates ab vno vero summōq; bono
 resiliētes euaueramus, in multa difcissi, per multa inherentes
 malis, nutu deniq; Dei nostræ perditionis miserentis, venit Eman-
 uel vnus, & se nobiscū effecit vnū, vt a multis exonerati, applica-
 remur ad vnum, amaremus vnum, fueremur vno, persisteremus in
 vno, qui cum Patre & sancto Spiritu viuūt & regnat Deus. Amen.

ORATIO III.

De causa & origine Mali, & cur homines plura & maiora mala inuasirint
 magis quam cætera animalia coram Alex. 6. Domipica I.
 xl. anno salutis 1502. habita.

D VCTVS EST Iesus in desertū a spiritu vt tentaret a diabolo.
 Propositum hodie singulare duellū, Sac B.P. admirādum
 vnuerfæ creaturæ spectaculum exhibet. Vnigenit⁹ nanq;
 omnipotentis Dei, idēq; Deus omnipotēs trabea nostræ mortalita-
 tatis inartus nō in carne peccati, sed in similitudine carnis peccati
 progrediēs, alter pigulum mediā veluti in arenam, & totius orbis
 theatrum profilit, contra principē tenebrarū pugnaturus. Quis
 non miret, quis non stupeat? quis nō omnibus prope sensibus de-
 ficiat? Magnitudo rei & leatūrietium multitudo posteriorum ratio-
 nis virtutē omnē circumfundit. Cum autē cuncta mens non va-
 leat humana cōprehendere, & q̄ percipere datum est enumerare
 singula, orationis modus nō libenter sinat, ad vnum illud oculos
 inieci meos nō aliorum possimum, sed q̄ exilibus ingentiis (quale
 meum fateor) & tractatu facilius, ad nostram maximē respiciat
 naturam. Cum enim intueor Saluatori nostro, eidēq; Deo opti-
 mo, creaturā suam, quam bonā sanctāq; cōdidit, obuiam fieri,
 culpam suadere, & nequitia suæ venenum ad fontem vsq; bonita-
 tis extendere tentare, id modo versatur in animo. Deus omnipotēs
 maximus autor omnium eorundēq; & singula bona, & cuncta
 valde sunt bona, vnde igitur malum rebus adiunctū est? quis malū
 mundo inseruit? Opera pretium itaq; esse arbitror, quā breuissimē
 discutere prius vnde malū in vnuerfo sit, deinde q̄ ob causam ho-
 minū genus præ cæteris plus mali occupauit. Verumtamen nostrō
 vt aspiret instituto, Mariā summū boni parentē aduecamus. Aue Ma-

M ALI originem inuestigare tentātib⁹ ille quā primū
 occurrit quæstionis nodus, Malum ab alio productum, an
 verō ex seipso subortum sit. Si ab alio, a bono igitur, aliud
 nēpe a malo, non nisi bonum est. Quo autē pacto a bono malum
 manare potest cū pugnet inter se, nec solum cōtraria, sed cōtrario-
 rum quoq; causæ sint? Si ex semetipso malū est, Manichæi redit er-
 ror, nec vnus vnuerfæ est princeps (vt Stoici & Peripateci ratio-
 nibus affirmarunt) sed duo rerū principia, alterū quidem bono-
 rōi, alterū verō malorū (vt Pythagorici finxissē viti sunt) cōsiteri
 necessarium esset. Implicitē autē huius difficultatis nexū, qui sibi
 absolui explicariq; desiderat, eorū q̄ sunt geminā aduerfat esse
 naturā. Altera quidē ad proprium boni ita disponitur, vt tñ ab eius
 consecutione deficere possit: qualia sunt ea oīa, quæ in hoc vlti-
 mo orbe frequenti & alterna generatione atq; corruptione varianur.
 Altera verō (ad quorum numerum cælestia pertinent corpora) in-
 fallibili ratione proprium bonum consequuntur. Nascitur autem
 hæc rerum disparitas ex ea, quæ præcedit diuersitate mutabilitatis
 atq; cōstatiōis. Illud quippe rerū gen⁹, cui opportuna quæq; princi-
 pia ad vltimum suæ naturæ adipiscendā mutabilia sunt, frandari
 p̄fecto suo bono p̄t. Cui autē vel obtenti vel obtinendū necessa-
 ria oīa prælo certōq; affunt, hoc a suo desiderio decidere (etiam
 si fingere liceat) impossibile esse videt. Plantæ etenim & semina
 idcirco ab intēto germine inueniuntur quidē defecisse, q̄ per im-
 pedimenta obuiantia naturalis eorū p̄fectus interceptus est. Sol
 verō ab instituto nunq; diuertit ob eam causam, q̄ inuariabilis ordi-
 ne natus est moueri. Oriē hæc diuersitas ex priore differētia scdm
 potentia, & eā q̄ Græci indelectiā, nos verō actum atq; p̄fectio-
 nem appellamus: variabilis quippe cōnexionis cuiusq; ex potē-
 tia surgit, inflexibilitas virō est illa rei cōsumatione firmata: quæ
 potētiā omnē ad quoduis repugnās, p̄cul abegit. Nunq̄ em obiret
 animalia: si tāta esse p̄fectio viret: quæ omnē moriendi potentia ex-
 cluderet. Sunt tamen nō pari ratioe tāta inequalitatis prima prin-
 cipia actus & potētia. Ille enim primā sedem tanta sibi auctoritate

vendicat, vt antecedes omne scdm quodcūq; genu⁹ abiciat. Hæc
 autē prius se fundamentū cōsequi nō recusat: possibilitatis nanq;
 cuiuslibet radix censetur ex nihilo esse (vt nostri) vel noa ex se esse
 (vt Philosophi tradunt) cum potentia mater est defectus. Quē nō
 ex se esse, pullulare ab aere, p̄feramus exemplum, quemadmodum
 em aer, q̄ nō ex se lucet, quidquid luminis habet, alio vtrique illu-
 strante habet: quocūq; vtrūq; verō fulgoris gradus: illi defuerit, ex
 hoc ipso, puenit, quod nullum ex seipso aspirat lumen. Haud aliter
 creatura qualibet: q̄ nō ex se existit quicquid perfectionis possi-
 det, alio largiente quocunq; sortitur: defectus autē omnis, q̄ affue-
 rit, p̄pterea aduenit, q̄ nihil ex se est. Quāuis autē cuiuslibet possi-
 bilitatis ipsum nihilum radix sit: nō omnim tamen, quæ in nihilum
 reuertentur, nisi illa manus omnipotētis tueret, huiusmodi habent
 potentias: sed sua cuiq; pro naturæ atq; p̄p̄rii finis ratione accō-
 modata est. Quocirca licet ea, quæ suapte natura ad singulare ali-
 quod bonum prona sunt, diuerso calle ex nihilo prodierint (dum
 alia id boni tanto sibi feedere copularunt, vt nullus sit relictus cō-
 trario aditus) alia verō ab illo nihilo, vnde veniunt, tā paruum dif-
 fecerunt, quod non mō ad destinatum finē tendere: sed in cōtra-
 rium possunt inter ea remeare, quæcumq; tñ ad vnuerfale bonum
 capeffendum facta sunt (qualia sunt cuncta intellectu prædita) vno
 eodēq; interuallo ex nihilo proficiscunt: quicquid eorum nullum
 ad finem p̄p̄rium aduenit pertingit, sed oīa ingenito pos-
 sunt arbitrio & ad proprium se agere bonum, & in aduersam par-
 tem reniti, pergere, peruenire. Diuinitatis nanque cum proprio
 sit vnuerfale bonum esse, ipsam quemet sibi legem existere, & ha-
 bere denique rōnem omnem, quā & voluntatem, reliqua natura
 quæ intellectus rationis est princeps, libertate donari haud alia
 valuit q̄ quæ ex nihilo potuit exire: hæc autem cum particulare
 quoddā bonum assequitur, & alterius legi, cui vnuerfale bonum
 est, naturale subicit, & voluntatem ex se defestricem afficit. Eius-
 dem enim rationis est, esse creaturam liberam abique potentia di-
 uertendi ab eo, ad quod destinata est, vnuerfale bonum, & creatu-
 ram vnuerfale bonum esse: quod p̄fectō nō solum non fieri, sed
 ne cogitari potest. Qui em tanta quidem viget libertate, vt a bono
 discedere nequeat (cum bonum omnem voluntas possit appetere)
 totam bonitatis naturā, eandēque immobilem in semetipso ha-
 beat necesse est, nam aliter præ ea parte, qua minus habet, aut mu-
 tabilis est, posset plane decedere. Quomobrem Areopagita Dio-
 nysius, malum particulari bono comitem alligauit indiuictum.
 Quum igitur malum ex naturali boni defectu, ex mutabilitate,
 mutabilitas ex possibilitate, possibilitas ex finitate, finitas demum
 suboritur ex nihilo: cōsequens est, vt quæcumq; mala sunt, idcirco
 sint, qm̄ illa, quæ malis subiiciuntur, ex nihilo veniunt. Et cum po-
 tentiā non subiaceat diuinæ, vt creaturæ sint, & non ex nihilo in-
 uitabile est quin malum sit: si tamen subsistere mundus debet.
 Verū inter malum naturæ atque moris tantum interest, vt illud
 quidem & posse & esse necessarium sit: hoc autem posse similiter
 necessarium, facere autem libertatis fuerit. Percundantibus itaq;
 vnde malum, ex se an ab alio, iam siquet malum quidē posse qua-
 rentes in malum tendi, nec ex se (quia ex nihilo exurgit) nec ab
 agente autorēque aliquo, siue volente, siue nolente, aut per se, aut
 per accidens prouenire. Quemadmodum non frigidescere, ignem
 inseparabiliter comitatur: nulla tamen causa petenda est, quæ
 ignem efficiat non frigidum. Malum verō ipsum a bono nascitur,
 sed per accidens: dum quædam bona appetuntur, quibus mala im-
 plicata sunt aliorum. Nullus em operatur aspiciens ad malum, sed
 ad bonum ipsam, aut saltem apparet bonum agentis oīs studium
 contendit. Nemo p̄fectō lacessit vnquam vnquam furorē vltio-
 nem expetit vt alterius malū primaria optione eligeret: sed dum
 bonis quibūq; nostris (vilia, delectabilia, honestaue sunt) acqui-
 rendis tuendū que operam damus, aduici quæque declinada, re-
 fellenda, destruendaque occurrunt. Hæc est origo atque via, qua
 malum mundo obrepere scapit, extremāque eius partes ambas
 iam penetrat, lustrat, occupat. Sed de mali origine hæcenus.

Deinceps vt promissimus, quare tanta mali inundatio homines
 præ cæteris inuasit panctoribus absoluiamus. Singularis humanæ
 naturæ miseria atq; calamitas S.P. stentia potius q̄ disputada esset.
 Cælum em & terras & mixta quæq; cōspiciens, intueor rerum om-
 nium species ad proprios certatim fines cōtendere, intentis bonis
 potiri, vel in nullis, aut certē in paucis singularib⁹ desiderium falli,
 & in p̄dimentum perpeti Humanitā aut gen⁹ omnis, terra vorago
 vitorum (q̄ verē mala sunt) sic cōplexa est atq; absorbit, vt Rara
 auis interris, & nigro si millum cygno Vir bonus & sapiens, qualē
 vis reperit vllū Millibus ē cōstis hominū cōsultus Apollo. Cur so-
 lū humanū genus Deus optime tot ac tantis malis respectū, aut
 certē inuolui passus es? Nūquid oīa certo sine gubernas hominūq;
 solos despicis aī? Nūquid toti hui⁹ operis abiectissima pars homi-
 nes sumus? Hæccine est imago tua Domine? Vbi illud Prophe-
 tæ tui de tuz erga nos misericordia admirantis: & tanti hominis
 M M 5 fecit

feceris, quod eorum pedibus cuncta subieceris, oues & boues vniuersas, quin & pecora campis? Si ceteris animantibus praestamus, quanta obsecro, & qualis excellencia hec, si commune nobis, & illis optimi appetitionem congenerasti, & illa ferè omnia finem assequuntur, nostrum autem paucissimi voti compotes euadunt. ¶ Bisaria aliquid accideret rebus factis ex philosophia didicimus, ex electione ipsius artificis, vt accommodum quippiam sit ad boni, aliquid, & rursus ex materia necessitate, quæ cõstat veluti ex purpura, tinea, & ex ferramentis quibusq; corrodēs emergit rubigo. Quapropter sicut faber ferram facturus, durā ferri eligit materiā & ad secūdum idoneam, quæ autem rubiginem contrahat, tantū abest, vt optet, vt quod ad possit, studeat propulsare, & aliter plasmaturus Deus hominem, quā animæ actiones instrumento indigebat, p̄ tangēdi sensu nobilissimo (obidq; molles carnes, bene apto mente, docileq; videmus) oportuit tale effingere corp⁹ qd̄ eārū qualitatū, q̄ tactu percipiunt, mediū tēporamentū haberet. Cōpositū proinde oportuit fieri hominē ex intellectuāli & sensitiua natura & spiritu & carne, ex rationali appetitu atq; sensibili. Electa nimirū sunt ambo, vt sensibilibus bonis pariter & intelligibilib⁹ certa quādā ratio inueniretur. Nunciatū cū simul atq; editi in lucē & suscepti sumus, sensibilib⁹ assuecimus bonis, cū vtilib⁹, ut delectabilib⁹, atque ita hæc sensuum blandimenta naturali nobis necessitudine iūcta frequēti vsu adeo familiaria fiūt, & tā vehemēter nos impellunt, vt & insignē mentis nobilitatē obnubilent, & putem⁹ nos sensitiua natura primò cõsistere, cõsuetamur p̄pterea blandientē libidinē, nullū habentē modū nullūq; finē, & toto ipseu paulatim ferimur, imò rapimur i istas sensuum oblectationes. Delectata hec nō sunt, vt in homine essent, sed ex cõnexionē partium pullula: ut hinc siquē caro cõcupiscit aduersus spiritum, & spirit⁹ aduers⁹ carnē, hinc Apōstolus queritur, Video aliam legē i mēbris meis repugnantē legi mentis meę, & captiuantē me in lege peccati. & rursus, nō quod volo bonum, sed quod nolo malum hoc ago. Hic manifesta carnis opera formicatio, imunditia, spudicitia, luxuria, auaritia, veneficia, inimicitie, emulatioēs, cõrentioēs, iræ, rixæ, dissensionēs, seclat, inuidia, homicidia, ebrietates, comellationes, & id genus multa, q̄ nō lat̄ est animum iſcere, nisi etiam corporis mala tot tantq; secum ferant, vt in nobis ipſis experiamur nullam fere hoīb⁹ egredidinem accideret, q̄ ex animi huiusmodi perturbatiōib⁹ originem nō traxerit, ob eamq; causam ceteris animantib⁹, crebriorib⁹ & grauiorib⁹ molestiis, infirmitatibus, morbis & arumnis iſectat, & quatiū genus hominum. In iola igitur nostra natura, mirum nō est si rana vtriusq; mali rubigo residet, q̄ iola ex sensu & intellectu cõstat, & eo vinculo, vt sensus, & q̄ illius sunt manifesta, facilia domesticaq; nobiscum coalescant, intellectus autem & eius bona obscura, ardua, alienaq; appareant. Accidit ad hæc, q̄ sicut i sanctis Patribus accepimus, aduersarius noster Diabolus circuit q̄ritans quem deuoret, & menti falsa suggerere, & suas delicias sensibus luadere, & si qua sunt spiritualium bonorum desideria vel extinguere, vel iſcere nō desistit. An sunt nobis fortasse longius aut ignota exempla petenda? Audacissimam em̄ bestiam illam & iſensam, Dīm Iesum paulo ante audiuius, quam importunissimē aggressam. Et primò quēdam esurientem ad ea q̄ carnis erant, sola tū externa suasioe iſtauit, non em̄ decebat imaculatū agnū, q̄ venerat tollere peccata mundi, iſterna carnis pugna tentari, cum (vt diu ait Aug.) nōnullum peccatum sit cum caro cõcupiscit aduersus spiritum. Deinde religionis sanctimoniam ad egregiā popularis famæ extensionem iſuo cans, si illæsus per aëra descenderet, q̄ mundi sunt subministrat. Demum rat⁹, quod si peccare licet, repugnādi gratia maximē licet, oīa regna terrarum pollicio est. Et sic dum res gesta geminatos hostes (inimicos scilicet & externos) habere nos admonet, causam simul affert, quæ rem publicam humanam malis crebrescentibus labefactatam singulariter videm⁹. ¶ Nec propterea virtutis nomen tanquam iſpossibile pauendum nobis est, & via desperanda salutis, bonorum em̄ officiorum omnium semina à natura nobis iſdita sunt, & aduersantia q̄q; valemus pro nostro integro arbitrio superare. Aditce q̄ intus & extra ad vtriusq; generis inimicos supplantandos, magna & munitissima præsidia posuit. Conditor omnipotens & gloriosus victor noster. Exteriora qui dem arma illam, quibus ipse vsus est, ad vtendum contulit, sacrorū nēpe librorum doctrinam, nulla siquidē ratione alia quā sola Scripturæ autoritate certamen totum ad victoriam vsq; perduxit, com̄ p̄tū suo experimento id esse monēs, vt quicquid credēdum, agendum, omittendūque occurrit, hoc sacri eloquij lance librandum esse censeamus. Interius verò auxilium tribuit, quūquidē antequam duceretur à Spiritu sancto, vt tentaretur à Diabolo, aquarū fluenti benedictione, proprij Baptismatis cõsecrauit, & deceps cum primū i nouā creaturā abigit, experimur namque regeneramur, suæ gratiæ & charitatis aliarūq; omnium virtutū munibus sic protegit, vt omnia nequissimi tela igneo veneno armata, facile possimus abrūpere, retorquere, & extinguere. Mini-

mā nauq; charitatē diuus Tho. edocet ad omniū generum exquisita tētamēta sufficere. Quis nos, inquit Apōstol⁹, separabit à charitate Christi? tribulatio an angustia, an gladius, an fames? cert⁹ sum, q̄ neq; mors, neq; vita, neque angustia, neq; principatus, neq; creatura alia poterit nos separare à charitate, quæ est in Christo Iesu, qui cum Patre & Spiritu sancto viuūt & regnat in secula. Amen.

ORATIO III.

De immortalitate animorum coram Iulio 2. Pontifice maximo Dominica prima Aduentus anno Salut. 1503. habita.

RORPE EST Regnum Dei, Luca 21. Postq̄ rerum humanarū atq; earū, quæ intra nos sunt, diuinarum culmine, posita est beatitudo tua, sanctissime Pater, agnosco hoc orati munus eadē spectante felicitate mihi sorte obtigisse. Ea p̄pter oēs aut expectare catalogū quendā laudum tuarū à me recēditū iri, aut inuidere arbitror mihi fortuna meā. Magnorū em̄ oratorum animi excellā virtutū tuarū fastigium cõmendare gestantē optassent vehementius hunc sibi locū dari, quod tā in latū campum riuos totius effundere liceret eloquentiæ. Hos ego tantum abest vt reprehendā, vt ingentes quoq; gratias piis corū affectibus, sanctitatis tuæ nomine, agendas putauerim. Attamen ab ista procul valde sententiā meū consiliū distinxit, spectās em̄ ad magnanimitatem tuā, quam præclara facinora luculentius ostendunt quā vne mortales oēs pleno ore congratulantes prædicant, auram istā popularē ventosamq; orationē quā animi magnitudinē vt cetera quæque caduca atque fluxa spernit, omittendam censui. Verum maximā de immortalitate animorū difficultatem, & eam penitus explicatam (si tamen ita dici sine arrogantiā licet) maiestati tuæ offerendam attuli. Ad primum siquidē mortalium principem, pastorēque animarū, prima oratio à prima religione, prima de hominum re iure habetur. Verum quo tam arduum negotiū dignius tra ctemus, diuæ Mariæ numen imploremus, Aue Maria, &c.

RINCIPIO veluti basim quendam atq; totius orationis fundamentū id firmiter ab omnibus teneri velim, ad cognitionē latentū subſtantiarum, occultarūq; rerum, pro priis etiam effectibus deducentibus, nos rite sanēque peruenire. Efficit nāq; si tollas, nullus notitiæ de arcanis relinquatur locus, cum (vt inuisibilia mittamus) de corporibus celestibus, de Sole, de Luna, deq; reliquis astris, subſtantiis officiorum suorum actionibus quis vel tenuem cõiecturam caperet? Quis ignē leuem, terrā graui, illum calidum, hanc frigidam dignosceret si ascensus atq; descensus, si calefactio frigeſcāctio nūquā fuissent sensibus explorata? Hinc igitur maximus ille philosophiæ parens Arist. exorsus, Si animus inquit, aliquam habet operationē propriā, fieri poterit eundem à corpore quoque separatum nihilominus manere atque viuere si nullam sibi vendicat, sed omnem (vt ita dixim⁹) suppellectilē habet cum corpore commūne, cum ipſo quoq; corpore intereat opus est. Hoc itaq; iactō fundamentum, subtilius est inquit edum, an animus per se solū agat quicquam. Et quoniam si quippiam solus perficit, id præcipue est cõtemplationis opus, ad hoc vniuersa deducit quæstio, nunquid intelligere solius animi sit an vero animi simul atq; corporis? Vt autem quod querimus, clarior, facilius, tutiusq; intelligemus, rebus omnibus distributa pariter & accommodata officia legere atque accuratius distinguere operæ precium duxi. Quatuor esse actionum genera philosophi tradiderit, quarum duæ extremæ sunt, reliquæ autē mediæ. Et illarū quidem vtrū genus est, quod in sola corpore materiāque versatur, quales sunt affectioēs, quæ à calido frigidōq; humido, sicco, duro, leni, atq; his similibus proficiuntur. Alterum verò est, quod à rerum sensibili mole eleuatum, ad spirituale naturā solummodo refertur. Nostram autem intellectioem ad neutrum horū generum pertinere facillē cõstat, nec enim cum intelligimus affectus (quos modo dicebam) patimur corporales, quia potius, si intentæ mentis acies nimis fuerit, quāquam extrinsecus illa nobis admo- ueantur non sentimus. Neq; rursus tam alta petimus, vt corporeis imaginibus nō immisceamur; oportet enim intelligentem phantasmata speculari. Inter mediorum verò generum alterum, quod mali est propinquius (in quo & actiones sensuum continentur) ab eiusmodi affectioibus liberū est, sed corpore organo expletur, audientes nempe vel videntes, & si non frigemus aut aestuamus, quibusdam tamen corporeis intercedentibus portionibus sonos, colores, odores, ceteraq; sensata percipimus. Reliquum autē spirituale actionibus affine, qd̄ solū ab elementaribus qualitatibus sed à corpore quoq; instrumento sese eleuat, obiectis tamen nō corporibus, sed corporū imaginibus (quæ phantasmata philosophi appellant) naturali quādā necessitudine deuinctum est. In hoc p̄fecto actionū genere nostram intellectioem locari quicquid veri iudicis naturam nouit, nequāquā ambigit, experimur namque nosmetipsos intelligere discernereque nos genus hoc aut illud, sed vniuersam corporum naturam. Decernere autem reſte non contingit aliter, quam si is qui arbitrat, omni vacet affectu.

Probant

Probant hoc quotidianæ controuersie: quibus sedandis iudicē ad neutram partem p̄pensum exquirimus atque laudamus. Probant interni mores, affect⁹ passionēque quibus manifestum sit neminē omni hora sapere, sed qualis vniūquūq; inuenitur, talis & finis videtur. Probat naturæ experimēta: vt enim vere discenam⁹ quid amarū, quidve dulce sit, nullo affectū sapore gustū seruare oportet: egro nāq; ideo cuncta videtur amariora, quā cholericā amaritudo sensorū inficit. Nec dissimile reliquis sensib⁹ accidit vna, siquidē omnium iudicij cõis est ratio, vt sit qui iudicat, à rebus iudicandis alienus: nam si illarū aliqua inhæserit, aut totū sibi iudicij inflectit, aut falsum facit aliarum afferre censurā. Quocirca quū vniuersa ac singula quæ materiæ cõcreta sunt intellectu nos discernere, atque hæc ipsa spiritualibus distinguere experimēto cõprobamus, necesse est vt noster hic animus vniuersæ naturæ corporeæ natus arbi- trer ab omni sit corpore alienus. Vñ præclare Annaxagoras. Atq; Arist. intellectu oportere esse immixtū dicere, tametsi diuersis rationibus ducerentur, ille enim vt libero expeditōq; imperio cūcta disponat: hic autē vt recto sanōq; iudicio oīa decernat. Nec audiēdi sunt nobis qui acriori se ingenio præditos existimantes, organū quidē (hoc est quādā corporis portio) mēti nō assignāt ab vniuerso tū hominis corpore eadē adiūgi ratione, quā atulimus, aut nō satis p̄barū iri. Tā irrationabilis est istorū cauillatio, vt nisi velim eos nosse eā me scire, atq; i sententiā ea dimotū, referendā putassem minimē. Dicat obsecro isti, si intellectu ab omni parte corporis oportet esse liberum, vt omne possit corpus diiudicare, quo pacto vni toti corpori mensus, vniuersæ rei corporeæ æquus erit iudex: siue em̄ pars siue totū, mō corp⁹ aut corporeū aliquid sit, cui intellectū vim quippiā affixerit ad certā trahit, flectit definitque cognoscedorū corporum specie: quæ nō solū amplissimā illā de oī mole corporea cognitione phibet, impedit, atq; obſtruit, verum intellectu quoq; ipsū cū sensu miscet, solūq; vocabuli differētia alterū fecernit ab altero. Quod si absolum valde est (quādoquidē nihil iſtaremus ab animantibus) oportet, vt intellectu exercitiū solius animi esse fateamur, & nō animi corporisq; cõe cõmodum sentire. Quæcumq; autē species operationū quippiā, sola efficit, re- tinet ac suffert, sustinetis ali⁹ aliquid adminiculo nō eget. Alteri nāq; si iniierit, eōq; submoro labafceret, nequaquā sola eā actionē cõ- tineret: sed cõmunē magis reciperet cum eo, sine quo subsistere nō posset. Quod si alieno fulcimēto diuinx huic formæ opus non sit, sua tātū virtute subsistere quis dubitabit? Alterū em̄ ex duobus fa- rior oportet aut illū per se ipsum stare, aut hære, & siquidē per se cõstat, in portu (vt aiunt) nauigamus. Si autē subuenitur, quomodo cõtemplationē suā in suo tantum sinu cõplecti, fouere, gerereque valet? Si species itaq; omnis, quæ propriā sibi vel vnā vëdicat operationē, cõmuni Philosophorum sententiā constans atq; perennis est, iſficiari profectō nemo poterit, quin nostra mens (quam dum cõtemplamus, per se solam agere cõprobauimus) per se quoque solam esse manereque possit ac viuere. Immortalem ergo animum esse hæctenus à propria actione probauimus.

DE INCENSIBUS eiusdem sempiternitatem à naturali eius desiderio monstrandā curabo. Si cuiquā P. B. à natura inditū est, vt semper esse desideret, rem hanc Philosophi pariter & Theologi perpetuam fore, ea potissimum ratione sunt arbitrati, quod naturæ appetitus inanis esse non potest, quare si noster animus suapte natura sempiternam cupit vitam, eum immortalitate vigere nemo dubitabit. Quod autem ita sit à natura institutum vt optet se semper fore, manifestum sic fiet. Appetitionum duo sunt genera, alterum rebus omnibus cõe, quo vnumquodque ad accommodum iuuans profuturūq; fertur. Alterum eorum quæ cognitione pollēt proprium quo metuunt, cupiuntque, dolent gaudētque & mille aliis variantur affectibus. Vtrunq; tamen pro tuendo esse contendit, quandoquidem nulla prorsus res est, quæ se esse non amet. ¶ Quemadmodū autē cõmunis ille appetitus, nō vno tātum inuenitur modo in his, quæ certis finiuntur ætatis, & in his quæ nunquam desinunt (quādoquidē quæ senescunt, effundere desiderium in omne tēpus nō audent, quorū aut vigor tēporis diuturnitate nō lenescit, perseverare semper eadē magnopere cõcupiscunt) haud tēcus appetitus alter, quem cognoscēdum diximus esse proprium diuersa ratione reperitur in his, quæ sensu tantum mouetur, atque his, quæ intellectu præſtat. Illa enim quoniam solum q̄ adest, aut inueniet, apprehendunt, in longum appetitiones nō suspendunt, quia vniuersa varietatum, mutationum, tēporūq; volumina cõtemplatione pariter & prouidētia excellāt, reliquum est, vt parem vim appetendi sortita nō hoc tātum aut illo tēpore, sed in æuum deducere vitam cupiant. At si ambiguum, sub obscurū, aut leue testimonium hoc habetur, & obicitur, nosmetipsos intellectu quidē præditos nō dubitamus, semper tamē viuere, aut natura appetimus minimē, aut moriētes fallimur. Eleuate obsecro paulisper mentis oculos, cõstantissimas vniuersalis naturæ leges incedite, sanctioēs spectate duas. Alteram quæ æqualia pariter cõgenerant omnibus,

durandi desiderium & permanēdi robur, ita quādiu quoque duraturum est, tādū esse desideret, & quanto tpe expetit existere, tantū per permanēdi sit. Altera, quæ appetitus omnis quo vnumquodque esse perseueratq; subinde cõcupiscit, aut ad quādā temporis mensurā clauditur, aut vitra quācumq; tēporis lōgitudinē se extendit, cõparata sunt hæc in his, quæ de celo naturæ scriptis interpret. His autē iunctū fuerit, q̄ intellectuales spiritus desiderium tendat ad esse nō hæc aut illa ætate cõsoluum, sed ab omni tēpore eleuatū (quū intellectu apprehensum solummodo cupit bonū, q̄ ab omniū tēporū differentis, quæ vniuersale est, cõstat esse, absolutū) cõsequens est vt vis, quo intelligimus & sapimus, animus, in vniuersum tempus effusum habeat viuēdi desiderū cum pari robore, euaerē quippe quæ nō potest, quin aut certo tempore, aut semper esse desideret, cum definito non subsit tempori reliquum est, vt ad sempiternū se extendat. Immortalem perinde esse non hominem, sed seipsum noster animus p̄pria appetitione (quæ praua fallāque esse nequit) restatur, clamat, demōstrat, ipſius quippe animi p̄pria est cupido hec, veluti ipſius cupiōinis parēs intellectua cognicio; nos aut semper viuere nequaquā optamus, nisi quemadmodū volare interdū cupimus. Sed quid diuinus quæ domi sunt versamus? nōne, & quæ extra à nobis sunt, celestem hunc timorem, & diuinum nostrū profiteatur animū? Ex illo quippe naturæ vultu, quem dixere chaos, rudem, indigestūq; molem, res omnes eo ordine p̄pagatas, eo fœdere dispositas atq; cõnexas esse perspiciamus, vt ab imis ad superiora cõscendētib⁹ perfectioē incrementum sensum appareat succrescere, & quæ cõiuncta sunt, alterum alteri paulum admodū præſtare. Cõsurgunt siquidem veluti depressi quidā gradus aut numeri rerum species, & ab his, quæ singulis proximē sunt, nullo distanti intervallo; atq; idcirco adeo finiles cognatāq; habent habitudines, naturas, actioēs, atq; figuras, quæ sibi mutuo cõtiguē sunt, vt non facillē plerumq; sit illa distinguere. Per gratias autem vniuersis corporū, plantarum, animarūq; naturis, ad hominem cum venitur, idem grauis ascensus, quo sensum pedetentimq; procedebatur, nequaquā seruatur sed sursum repentē natura trahitur, & ad alteram, eamq; remotissimā cõtignationem eleuatur. Maiori namq; intervallo homo à suprema animantium specie quam summum animal ab infimo non modo viuentiū, sed abiectissimorum quoq; corporum genere distat. Ne autem hoc abſque ratione dicere videamur, citentur nostra, alienaque genera conditiones actionēq;. Genera in primis, quandoquidem cetera omnia, ex materiæ transmutatione proficiuntur, nostra autem mens desoris venit. Conditiones deinde illa enim tenui supellectile cõtenta, pauca quibus indigent, ab ipsa natura simulātque, eduntur in lucem, accipiunt, indumentorum vice cortices, testas, coria, spinas, villos, setas, pilos, plumam, pennas, squamas, vellera; pro armis autem cornua, ungues, dentes, rictus, rostra, aculeos, morsus, calces venena. Homo autem pro vniuersis his, & aliis quā plurimis & variis & magnificis studiosas facillēque solas manus accepit. Actiones demum, quia singulis speciebus aliis, definitus est agendi modus: homo autem tot tamque dissimilibus vritur viis, vt hic solus sit hominibus operandi modus, sine vilo certo agere modo. Alia, sola salus iuuat hominem verò tam sensu quam ratione apprehensa, etiam si nil aliud vtilitatis accessurum sit delectant. Alia, de prole cõtiguē sollicita pugnant: homo autem famam extendere factis audis, nomen & gloriam soboli, salutē, vitæque anteponit. Alia postremò à cõsono illis bono raro deficiunt: homo autem (proh dolor) suum verè bonum sepiſsimē amittit. Vnde igitur tanta distantia inter hominem ceteraq;que naturas? vnde solidæ pedetentim scandere, tantus repentē naturæ saltus? vnde quæ consueuerat per similia in similia duci, in tam disparia statim eleuata conspicitur? Nullam profectō causam aliam reddidisse fat erit, nisi animus è summo rerum saltigio venisse dixerimus: qui in alterum rerum ordinem naturam transfert supremis infima iungit, caduca immortalis inserit, orizonta æternitatis & temporis constituit: sic nempe omnis admiratio disparitatis cedit, si ex duabus naturis spiritu & corpore, intellectu & sensu, immortalis & corruptibili hominem constare non dubitamus. Quas ob res si animi nostri (de quo agimus), facultas certi aliquid comperire potest, & veritatis quippiā de seipſo perspicere, si fortissimis argumentis fides vlla adhibenda est, si rōne inuestigata & ad sensuum vsque explorationem deducta humanæ sententiæ quietem tribuūt, inerediti, indocilis, tardis, hebetis, stupidiq; est immortalitatem animorum in problema reuocare neutrum. O quam sibi melius consulere isti qui se rerū occultarum scrutatores profitentes, quæ natura in sole exposuit, offundunt atque obtegent, si suam cæcitatē silentio opprimerent, meliores namque haberētur Philosophi, dum tacerent, quam imperitiores, dum tam ineptē garriunt.

¶ Sed quid nobis cum re temeraria? animum. P. B. fortiti sumus mundū, purum, splendidū, diuinum, thesaurum profectō pretiosissimum in vasis istis frigidibus reconditum? Mundum in quam accep-

accepimus, quandoquidem non ob merita (vt Origenes fabulatur) corporeis vinculis est additus, neque vt lutum viuificando corpus eiusdem fordes contrahat, sed vt natura fecere vitam influat, cupiditates, libidines, reliquosque aut tollat, aut moderetur affectus, humana quantum par est disponat, æterna intendat, ad ea cuncta dirigat, & se totum deat. Accipimus præterea purum pariter & splendendum, vt quia illustrum spirituum vltimus, fulgorem micantissimæ lucis cum aliis non suffert, obumbratum materiam tenebris lumē vel oculo nocturæ similis inspiceret, intelligibilia colligeret, atq; vniuersa natura seipsum omnia faceret. Accipimus deniq; diuinū, vt lumen bonū intelligeret, in intelligendo amaret, amando possideret, possidendo fruere. Seruamus igitur obsecro, seruamus depositum quale accepimus, curemus ne temporalium contagione polluat. Timeamus propheticum illud, Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Excolamus virtutum semina nobis indita, tenebrarumque operibus procul reiectis, induamur Dominum Iesum Christum quo felicit in immortalitate, atque immortali felicitate tandem perfruamur. Dixi.

ORATIO V.

De modo quo anima patitur ab igne corporeo & de corporum cruciatu coram Iulio I. Dominica prima aduentus, anno 1504. habita.

A RESCENDI BVS Homini bus præ timore & expectatione eorum, que superueniēt vniuerso orbi. Lucæ 21. Si humana mētis imbecillitate & abyssum caliginis, quas in te ream varietas recondit, animo reuoluerimus, B. P. nihil ferē est, de cuius explorata cognitione placere nobis, & gloriari valeamus. Nō enim ea solum, que procul a nobis natura reposuit, sed illa quoque que in prōptu habemus, que ipsi sentimus, ambiguitatis nebula offusa sūt. Hoc qui aduerit & sapit, sic difficillima que que cunctabundo ingenio stiloq; attingit, vt præclare secū actū putet, vbi de occultis rebus probabile potuit quippiam attulisse. De subterranis igitur pœnis reproborum dæmonum, hominumque siue animas, siue corpora postremū cruciaturis, dictū hodie me eo animo quæso, audite, vt cum rationi maximē consentanea patefecero, malitis vt cūq; concipere, quā velle sensu vel certa demonstratione callere. Quod si vires siue corporis siue animæ huic prouitiationi succūberet, aut impares erūt: date precor veniā velle tudinario. Diue itaq; Marię tribunal, solita prece veneremur. Aue Maria.

X CELENTISSIMVM illud genus rerum que solo spiritu constant, & intellectu vigēt, an pœnas aliquas subire dignum sit, quoque pœnarū genere affligi possit, diuerfos auctores varias legimus attulisse sententias. Quorum opinionones recētere & a fide aut veritate discrepantes sine interuallo resellerē ea ratione constitui, vt purgatis erroribus credibilis magis veritas fiat appareatque. Plurimi Philosophorū intellectualis naturæ præstantiam mentientes, ab vniuerso pœnarum genere tā humanas animas, quam angelicas omnes subitātias liberarūt, ea possimū ratione persuasi, qd malū omne citra orbē Lunæ (infra quem dūtaxat pōt aliquid præter intentionē obuiare) conclusū est, neutraq; proinde illarū naturarū pōt inuoluere, que a corporib; vniuersis sunt segregatæ. Horū error facile deprehenditur, si recti operis ratio, si creatæ voluntatis natura in medium deducta fuerit. Rectū quippe opus, & opus est & rectum, quare a duobus necesse est proficiscatur principis, quorum altero opus, altero rectū sit, illud voluntas, hoc lex est. Quocirca illa quidē voluntas, que simul voluntas & lex est, errare potest minimē, que verō voluntas tantum est, nō lex, nec legi immobiliter hæret, a rectitudine declinare suapte natura valet. Cum autem liberi arbitrii vniuersa lex, perfectam omnīs boni rationem in se claudat (quandoquidē ad omnia liberi arbitrii appetitū extenditur) & nec fieri nec cogitari valeat, vt creatæ voluntas omne bonū sit, aut congenita natura possideat, confite quēs est, vt ipso summo bono excepto, reliqua libertatē sint flexibile ad bonū & malū sortita. Potest igitur id separatis ab vniuersa corporea mole spiritibus malum culpa inesse, & quoniam iussisti Domine, & sic est, vt omnīs inordinatus animus sibi ipsi sit pœna, oportet malum quoque pœnæ eis inesse. Ex propria igitur officina cōfutatī Philosophis, aliis pœnis affici posse autumant Angelos, verum omnem eorum ærumnam in mœrore amissæ felicitatis consistere arbitrati sunt. Hos gemina peccati malitia statim arguit. Vt enim peccantes duo mala faciunt (dum Deum respuūt, fontem aquæ viuæ, & cisternas propriarum affectionum sibi fodiunt dispersas) par est duplici etiam vt in pœna dolore conterantur, & dāno contemptæ felicitatis & supplicio inuoluētis calamitatis. Alij animarum supplicia asseuerātes, sinxerunt nasci ea ex terribilibus corporum quorundam imaginibus, quas aspicientes, perinde ac si pauore concuti ac dormientes, aut phræneticos, quos inania vel insomnia terrent, vel phantasimata alligant, tribuunt siquidem separatis animis organum quoddam cælestis naturæ, quo terrificas formas concipiat ad se cruciadas. Fabula quippe hæc est quasi re-

ditū animis ad cōpares stellas pollicira. Et quanquā tam ineptē eō posita sit, vt digna nō habeatur, quam vt philosophia nedū diuina sapiētia coarguat, dedit tamen quibusdam ex nostratibus occasiōnem, et si nō stultius cogitādi, à veritate tamen nihilo errādi min⁹. Quantū enim puduit peritos viros hab inepias sectari, tantum de nouo suo commento gloriari sunt, asserentes non sensibilibus, sed intelligibilib; corporū figuris mētes torqueri. Verū hoc Philo- sophorū Theologorūq; schola confutat eo, qd intelligere omne per se ipsum delectabile est. Argutos aut eoru intellectū decipi, vt tristitia putēt quæ verē non sunt tristitia, aperta fictio est. Nonnihil deniq; eorū eo igne cremari mētes astruere conātur, verū ne puerilis sententia videretur, nescio quē habitū illas induerunt, quo fieret, vt ignis vtionem persentirent. Voluntariē profectō sunt hæc conficta & vana, nulla ratione, nullaque autoritate constantia.

A T qui in Philosophiæ gymnasio, sacrarūque literarū ornatissimo domicilio versati sunt, duo pœnarū genera spiritibus infligenda docuerunt, alterū iacturæ summæ beatitudinis, alterum destructionis terribimo igni s carceri. Et qm dānum in aperto est, de igneo ergastulo libet parūmp differere. Detrusum iri dicimus abiectissimo loco non modō illustres dæmonū animarūq; substantias, sed insignes quasque earū vires, intellectū, liberum arbitrium, aditiamque potestatem. Coercentur aut vinculis, catenisque igneis, non eo quidem modo, quo corpus corporeis nexibus præpenditur, sed quemadmodum humanus animus terraceo huic corpori tanto fecedere implicitus est, vt suo arbitrio inde emigrare nō possit, & tamen illum spiritum esse, hoc autē corpus nemo dubitat, non secus spiritus illi tartareo deuinciuntur igni. Sed tantū refert, qd nos ter animus hoc, in quo tenetur, corpus viuificat, illi vero spiritus, quibus alligantur corporibus, vitam minime præbent. Perspicua autem detrusio hæc nobis fiet, si modum ordinēque, quo corpori spiritus iūgitur ac deuincitur, in medium deduxerimus. Spiritus omnis præter Deum certo loco suapte natura communi physicorum consensu pōt definiti. Definitum autē etiā nolentem detineri naturæ vigore nos ter animus testatur. Quod si tanta est naturæ vis, vt iunctū corpori spiritū manere cogat, quātō magis omnipotēs cōditoris naturæ autoritas additū loco spiritum detinere etiā inuitum potest? Definitus nō natura, sed vt detētus in loco spiritus, naturalē libertatem ac dignitatē, qua nulli subicitur corpori, qua omne corpus euincit, qua omni corpori præminet præsidētq; infelicitissimus perdidit, & perdidisse miserimē mœret, atq; mœrēdo ineffabiliter cruciatur. Afflictatur intellectus, quādo suæ captiuitatis ærumnā nō recogitare subinde nō potest. Cumq; simul multa meditari nequeat, ab aliorum omnīū, que leuamen afferere possent, cōsideratione prohibetur. Et quanquam meditatio pœnæ pœna nō sit, cum liber quis meditatur solū nihil aduersi sentiat, aut metuēs, aramē vbi præsens est doloris obiectum, vbi suā vim exercet in mediātē, vbi deniq; meditatio ipsa coacta est, nihil acerbius animū quā eiusmodi cōsideratio afflicere potest. Afflictatur voluntas, quippe ab omni delectabili depulsa id ferre cōpeltitur, qd indignatur, respuit, abhorret, quam maximē odit Dei iustitiam, cui præcipuē inuidet diuinam celsitudinem magnificari in propria & ea abiectissima pœna, dolet, gemit, corroditur. Afflictatur denique actiue potentia, siquidem dire igni additæ nulla aut certē modica possunt exercitatione sese subiectis admouere rebus. Quod eo intolerabilius est, quod tanta eis vis inest, vt cōmouere nutu singula possent. Accidit ad hæc quod iugis perennisque est eis definitus carcer & dolor, ita vt nulla valeat minuire aut molire aduentans conditio, sed semper vt ab initio acerbissimē mœrere opus est, neque enim detrusi spiritus obliuione mœderi, meditatione vacare, affectum deponere, sese adhortari, facere (vt aiunt) de necessitate virtutem vsquequaque valent. Nulla eis clementiæ aut varietatis spes, nulla in prætereuntis temporis euentu expectatio, sed quas luunt pœnas, nunquam terminandas aut minuedas certissimē sciunt, imō inuiti ad mœroris culmen clara luce vident. Hæc paucissima de spirituum pœnis attigerimus.

D E INCENSIS de corporum cruciatu aliquid afferamus. Corporeum ignem esse, P. S. apud inferos corporibus infestum ex nostris quidam imprudenter negarunt, scripturas autem sacras, que illius meminerunt, metaphorice asserunt interpretadas, non min⁹ quam cum tineam, vermen, fleitūque ad terrendos flagitiosos minantur, quemadmodum econtra cibam, potūque, & humanas mille delicias iustis & sanctis in beatitudine pollicentur.

Quidā verō opinionē hanc tāquam absonam respuētēs, in aliam vulgarem magis quam sapientem inciderūt. Verū enim affirmātes ibi ignem fore, falsō tamen æstimauerunt eius incendio corpora ipsa affici, calore astringere, citra consumptionem ardere, & nihil tandem a nostro, quo vtimur, igne, in actione differre.

At hi, qui & vi rationis, & lumine cælesti perfusi secreta rerū diuināq; mysteria indagarunt, mediam viā sectati sunt: aiunt nauque corporeum verūque illic ignem flagrare, citra corporis tamen calefa-

calesfactionem: eius vim atq; incendium irrepere in nervos, in medullasque sœuire, fibrāsque; illas arripere ac torquere, è quibus dolor nascit. Corporeū quippe ignē credimus, tum qd corporalis pœna nullo aptius modo, quā per corpus infligit. Tum quia in exponendis sacris eloquiis ea est lex, vt qd propriē intelligi potest, ad metaphoricum sensum à literalī expositione minimē transferatur, nam secus nulla definiti possent Scripturæ certa interpretatio. Cum autem in pœnam reproborum paratum ignem Saluator noster fuerit cōminatus, possimūque eum aptissimē sic accipere, tanquam perspicuē locutū, vt quid parabolice dictū putamus, & nodum in scirpo quærimus? Ignem Saluator noster cōminatus est, verū ignem intelligere prohibet nihil, corporeum ergo ignem fateri oportet. Non calefactum autē iri illic corpora, sed ignē illum spiritali pariter, & sensibili afflictione corpora vexaturum ratione dicimus. Primi orbis motu iuxta Euangelicam lectionem transeūt, reliqua omnis corporalis affectio alteratio ab illo vti que dependēs definit, & quemadmodū cælestis corporis, cui primus ille inerat motus sensibilis, quādā supererit actio qua luce, illuminat, atque videtur (quam nostro vocabulo intentionalem appellamus) haud secus in cæteris quoq; corporibus eas aptitudines atq; affectiones æstimandum est remansuras, quibus videri, tangi, audiriq; possint. Duo enim hæc genera actiōnū corporibus inesse, neutroq; ab altero pēdere, in his que de anima præclare scripsit Arist. didicimus. Quocirca ignis omnis geminā in corpora nunc exercet actionem. Alterā, quæ calefaciēdo vrit, & id à cœli motu pendet. Alterā, quæ specie non calidam tactui imprimendo sentitur, quemadmodum annulus aureus figurā non aureā cæxæ imprimat, & hæc ab altero actionis genere, qd paulō antē cœlo inesse dicebamus, pēdet. Proinde nunc vtraq; actiōne & agit & offendit, quiescente autē cœlo illa duntaxat vacabit, quæ à motu proficiscitur. Reliqua verō perpetua remanebit, hæc nimirum posterior in reproborū corpora exercetibitur, sœuier, affliget. Nec est doloris huiusmodi rō querenda alia, quā excellentia sensibilis sensus organo ad motū, habet enim quilibet sensus ex his, quæ in rerum natura sensibilia consistunt, vnū aliquod sibi propriū ac peculiare, quod Philosophi obiectum appellāt, vt visus colorē, auditus sonū, olfactus odorē, quo cum tāta cōciliatione atq; necessitate cōiunctionis vinculo deuincitur, vt sine eo agere possit nihil, vt quandiu suæ facultati & potētiæ aptē congruit, estque maximē accommodatum, iucundissimos fructus carpat naturalis amicitia. Vbi verō sensibile in immensum excedit quasi dissoluta amicitia, quæ mutua quadam proportione, certæque rationis temperamento posita erat, sensum ipsum protinus irritat, læscit, vexat, torquet. Stridēs, enim sonus turbat auditū, visus acie, lux immensa retundit ac dissipat, & si rigentē manū præ algoris magnitudine, ad ignem vehementē propius admoueris, protinus incitum irrepit atq; cruciat incendium, vt hominem prope conficere videatur. Vnde quæso tunc ille dolor? nū ex calore? nequaquā, tam enim nihil aut parum admodum calor is inhaerit, vt si altera manu attente, plus frigere sentias, quā calefacere, immoderata itaque vis sensibilis, huiusce doloris relinquunt causa. Patimur igitur atq; summo dolore sensibili cruciamur, cum vehementer calida absque eo, qd caleamus tāgendo sentimus cum sensus suscipit excellentis sensibilis specie sine materia. Talē fatemur esse apud inferos corporū cruciatū. Hoc tantum pacto credimus reproborum corpora ab igne pati, & tamen non caleferi, nec consumi. Nec quicquid obest id quod rectē dici solet, sensum passionis eos perficere, nō offendere, sed eō educere, quo maximē eua- dere postremō valeant. Volebar sane autoritas illa ostendere quārum hæc spirituales sensuum passionis ab his, quæ circa corpus sunt, alterationibus differant. Tanta siquidem est inter eas distantia, quod hæc semper imperfectionis aliquid secum vehunt, illas autem puras atque synceras contingit aduenire, quamuis nō semper ab omni sele exinatur admixtione mali. Obiectorum enim incompactiones ac incongruæ disparitates, sensibus ipsis (vt dicebamus) maximē aduersantur atque officiūt. Quocirca in promptu causa est, cur glorioso corpori dolorem excellens sensibile non inferat. Dote nanque impassibilitatis protectum vehementiam obiecti nequaquam admittit. Corporalis itaque cruciatu nulla de est causa apud inferos, subtrahēta vulgarī hac visione, quæ calentes experimur. Et vt summā rei vno verbo cōplectar, corporeum supplicium in hoc completur, quod malum & id corpori admodum passibili sensu percipitur: hæc vbi sunt, dolere opus est secundum sensitiuæ animæ partem, quam affectiua dicimus. Ea propter tam ingens tangibilis excessus, quantus in igne est, malus cum sit corporei organi temperamento: dum passibilem reproborum sensum inuadit, acerbissimo dolore afficit, vexat, cruciat. Neque audiendi sunt, qui nescio quom turbatione in seniori harmoniæ addere, atque interponere voluerunt. Temporalis enim est commotio omnis, sentire autem omne siue accommodatum, siue excedens, absque mora contingit. Quare intemperatum immensumque sensi-

bile suapte natura sensui non aduersaretur, nisi simulatque coniunctis alterum alteri officeret: neque voigenia contrarietas foret, si in momento nō cōsummaretur. Attestatur planē his, quæ diximus dissimilium pœnarū alteratio: etenim qm alio pacto ab aquis niuium ad calorē nimium, rursusque ex hoc in illas sine dolore interstitio aut mitigatione trāsibunt? Si em̄ ælum atq; algore corporaliter sentirent, non solas spirituales vexationes excipientes, læpissimē dolore vacarēt. Perennis autem atq; continuus erit dolor: qm iuges ac viuaces aderunt causæ, & homo ipse sine morte passibilis erit, alterum reparata natura, alterum culpa exigente. Si igitur ignem illum tartareum vere corporeum esse non ambigim⁹, si vnam atq; eundē dæmonibus hominib;que reprobis paratum credimus, cōsequens est, vt vtrique corporeo additū sint igni. Sed tanti refert quod spiritus carceris afflictione: corpora autem sensibus quoq; intentionis effusione cōtinue, perpetuo, acerbissimēque torquebunt. Arescentibus itaque hominibus præ timore tam dira gehennæ manifestandæ vniuerso orbi, nobiscum bene actum erit si timor Domini intium fuerit sapientiæ, si ceu scra flum amorem honesti bonarum artium, optimarūque officiorum introduxerit. Non enim accipimus spiritum timoris in seruitute, sed Spiritum filiorum, in quo clamamus, Abba pater. Si redemptoris nostri læua sub capite nostrarum actionum, vt dæmum dextera amoris illius amplexetur nos, cum tradiderit regnum Deo & Patri, qui viuit & regnat gloriose in secula. Amen. Dixi.

ORATIO VI.

De Ecclesia & Synodorum differentia coram Iulio secundo, in secunda sessione Concilij Lateranen. 17. Calen. Iunij, 1512.

V M ANIMADVERTEREM, Iuli secunde Pōtife maxime reliquas omnes ecclesiasticæ reipublicæ cōsuetudines actionēque singulas esse singulis ecclesiasticæ partis accommodatas generales verō synodos vniuersalem Ecclesiā penitus respicere, eamq; tanq; finē sibi propriū attendere: existimauit me facturum rem & vtilē & omnibus gratā, si hodierno die primum de Ecclesia ipsa, deinde de synodis huius temporis, illarūque differentia ac diuersitate dicere. Sed cum his diebus ex hoc locoviri doctissimi (qui hoc oratorio munere magna cū laude perficēti sunt) de his ferē rebus verba grauitate sapiētēq; fecerint: ego qui ingenio illis & doctrina inferior sum, quō meis viribus minus confido, Pater sancte, eō humiliter atq; propius tuam humanitatem & clementiam mihi propitiā esse, & lumuisse oro, & suppliciter peto. Sed qm nihil est, quod homo de semetipso sine auxilio opēque diuina possit polliceri, ad gloriosam ipsam virginē Dei matrē, primum conuertā orationem meam. Aue maria. &c.

V M Dilectus Christi discipulus & Euāgelista, multa nobis ex prophetica illa mysticāq; visione nūtiare iustituisset, de Deo, de agno, de Dei agniq; gloria, deque venturis præteritisque tēporibus ac rebus diuinitus retulit: atque is etiam Christianā reipublicā & Ecclesiam contempletur, in hunc modū ipse aut per ipsam potius sanctus Spiritus locutus est, Vidi ciuitatē sanctā Hierusalē, nouā descendētē de cœlo: Magna profectū & diuina maximāque insuper atque omnē humanæ rationis terminū exuperantia Ioānes vidit. Vidi, inquit, ciuitatē, vidi sanctam, vidi Hierusalē, vidi illam nouā, ac de cœlo descendētē. Que est ista ciuitas, quā Ioan. vidit? que est ista, quam magister discipulo, Christus Apostolo, Spiritus sanctus Euāgelistæ ac vati figuris & allegoriis reuelauit? Certē ciuitas hæc Christianæ reip. vrbs est quæ nō vallo aliquo terreno, non caduco murorū mœniūque ambitu cincta est, sed multitudine copiāque innumerabili clausa est ac permunita. Quāuis em̄ huius mundanæ sapientiæ antistes, certo quodā & præscripto ciuium numero ciuitates cōstitui oportere arbitrati sint, nimiamque & nimis late diffusam multitudinē summouerint, neque inter ceteras centena millia (vt ipsi aiūt) commercii fieri posse vllū existimauerint, solum tamen Christianum genus tanta, tamque mirabili à Deo optimo max. cognitionis, necessitudinis, societatisque copula deuinctam aut cōiunctam est, vt in vnitatem maximam multitudinem, vnius vrbs ambitu spatium amplissimum, in vna denique ciuitate totum orbem cōplectatur. Nam cum in condēda & cōstitūenda qualibet ciuitate duo in primis requirantur (primū vt partibus suis omnibus ipsa cōstituantur respub. Deinde vt hæc partes inter sese ciuili amicitia quadā & cōsensione conspirent) licet cognoscere, quō prius publicitq; in rebus ambabus his partibus nostra hæc Christiana ciuitas excellet. Quod em̄ ea partes omnes perfectissimæ reipub. habeat atque cōtineat ea in primis sacra, quæ sacramēta appellamus, ostendūt: quæ tantæ sunt efficaciz & virtutis, partim vt hominū generatio- nis matrimonio propagent, partem vt Deo filios, Baptismate gignant, tum genitos cōmunicacione corporis Christi alant & vegetent, deinde diuina Chrismatis virtute corroborent: vbi corroboraerint, potestate atque autoritate ecclesiasticis ordinib; augeat mox

mox aliquo errore lapsos confessione restituant, & postremo humanis culpis ablundis sancti olei unctio ne perungat. Præter hæc autem diuina & præclara munera multa habet alia hæc ciuitas cumulatissima, habet nanque Apostolos, habet Euangelistas, habet Prophetas, habet Pastores, Doctores, Martyres, habet sermones scientiæ, sermones sapientiæ, genera linguarum, interpretationes sermonum, discretione spirituum, gratiã sanctorum, fidem, vaticinia, miracula, & eã cæli claudendi, rursum aperiendi potestatem, vt quidquid in terris ligauerit, quidquid soluerit, denique id continuo in cælo dissolutum vel ligatum sit. Et quoniam hæc magna maximaque sunt, satis tñ non fuit tot tantaque Ecclesiam habuisse, nisi & Angelorum reuelationes, illuminationes, defensionisque habuisset. Quibus omnibus actionis nostræ contempationisq; studia non tueri modo ac defendere, sed propensius etiam & augere, & ornare, & perficere conatur. Ciuitas igitur hæc diuina illis reip. partibus illustratur, quibus nulla vntuã alia vel melioribus vel ornatiõibus illustrata est. Quod autem ciues ipsi arctius in hac copulatiõis, quam in ciuili alia communitate deuinciuntur, vel hinc patet manifestè, qd hi iã nō ciues sunt aut aduenæ, sed ciues sanctorum, sed domestici Dei, sed membra Christi, & ita vnus eiusdemq; mystici corporis membra, vt alij alij & membra sunt, & quemadmodum sunt, inuicem se communicatione ac societate cõfouent. Cum igitur hæc ciuitas ex pfectissimæ reip. partibus pfectissimis cõstitatur, ipsiusq; ciues interiore & cognatiore, quam omnes alia societates genere colliguntur, patet certè, hæc vrbs alij esse digniore, pfectiore, excellentiore, ipsamq; p̄tare omnib; honore, decore, & qd maximū est) humana beatitudine ac felicitate. Quoniam em̄ cuiusuis ciuitatis proprium esse videtur, sufficenter ex se beneque ac beate viuere, nulla tamen alia nisi hæc nostra hoc ipsum habere cumulatè ac largiter potest, sed nec imitari quidem. In alijs namq; finis ciuili amicitiæ, & societatis est optima inter se hominum cõiunctio, in hac verò nostra, in qua hæres des Dei omnes, cohæredes autem Christi sunt, ad Deū ipsum, vt propriū Christiani generis finis cõiuncta referuntur, hæc cum ita sint, rectè Christi Ecclesia, nō tã ciuitas ab Apolt. Xpi, quã ciuitas sacra à viro sanctissimo cõmemoratur.

In autem Patres (vt nunc vos alloquar) mox extrema oratione ad hunc summū Pontificè caput omnium reuertitur, id in quã, patres qua & ego quoq; ratione demonstrauero, quæso intelligite. Sanctitas ipsa (vt à diffinitione incipiamus, vtque Dionysio Areopagita placet) immaculata, libera, pfectaque munditia est. Proinde tametsi hoc summis antiquorum nostrorumq; rationibus firmatum sit, in Deo vniuersorum autore & gubernatore, omnium rerum naturas, excellentias, dignitatèq; consistere: Deus tamen ipse p̄ his omnibus propriã ita sibi vendicat sanctitatè, vt etiã summū philosophi Dei substantiã munditia & sanctitate definierit. Nã cū inuisibilia Dei per ea, q̄ facta sunt sempiterna quoq; eius virtutè ac diuinitatè intellectu cõpicerent vellētq; Dei naturã & voluntatè, ac qdquid in Deo est, vnica alijq; rebus incommunicabili proprietate exprimere, nō virtutis quidè, non diuinitatis aut reliq; tãtã maiestati cõsentaneis nominibus vsi sunt, sed munditiã & sanctitatis significationibus. solã em̄ deitatis substantiã, à totius potèntiã macula & labe liberã remorãmq; esse pendentes, illamq; ob id esse dicentes acti puri, eãdè certè ipsã diffinitione hac mundissimū esse sanctissimamq; dixerūt. Nec mirū si talis tãraq; sanctitas tantū in mentibus hominum & numinis habuit & maiestatis quãdoquidem intelligentiã etiam beatis (quas Angelos dicimus) hymnum carmenque Deo proprium cõstituit. Angeli namque atque Archangeli, Cherubin quoque & Seraphin repetitis ingeminationisque vocibus, Sanctus, Sanctus, Sanctus proclamãt, quo fit, vt Dei quoque ciuitatè (in qua magnus Dominus est) deceat sanctitudo, atque hanc partem (quæ paucis demonstrari potest) breuissimè ostendant. Omnibus rebus, tum natura, tum arte constitutis hoc principio attributū ingeneratumque est, vt cum alijs alijs iungendã sint, pari mutaque dispositione ac similitudine cõueniãt, hoc ipsã formã secundum materiã recipientis merita distribuat testantur, hoc ad propria peculiariaque munera obeunda aptè appositaque nostrorum membrorum habitudines manifestant, denique hoc confirmant innatã materiã ipsis (vt ita dicã) patietã, quibus ipsã res hominum artificio subiectã obtèperãt. Hęc nanque oia & reliqua id genus, siue natura siue arte componenda sint, nisi primum amica inter se consensione conueniant, componi coniugie non possunt. Cum igitur sanctitas & munditia propria Deo sit, illic conueniat maximè, cùmque coniugendas res ipsas habiles inter sese ad cõiunctiõnem esse oporteat, nemini dubium esse putato ecclesiasticam ciuitatè, quæ Deo cõiunctissima est, purã, mundã, sanctã, immaculatamque existere. Veritate etenim prima, qua confirmatur, ac in qua fundatur, & errorum omnium expura mente perseuerat, & dilectione perpetua, qua ipsa in Christo, & Christus in ipsa manet vsque ad seculi consumationè ab omni vitiorum sordè & contagione remota est, atque ita virtute

bonitatèq; perficitur ac vallatur, vt neque mors, neque vita, neque instãtia, neque futura, neque altitudo, neque pfundū, neque creatura alia illam possit à Christi amore separare: Rectè igitur ciuitas hæc nostra (quidquid oim̄ cœlestium virtutum p̄cipua) adeo pollet sanctitate (omnibus ac ceteris mudi dignitatibus, potestatis, imperiis antellit, satis esse arbitror ciuitatis demõstratã sanctitatè. Quæ ciuitas, qã scã est, iure optimo à sancto Spiritu nomẽ illi impositū est præclarissimū, is em̄ hæc sanctã ciuitatè Hierusalẽ appellauit, q̄ pfectò nomen ob hæc causam adeptã est, quòd Hierusalẽ nomẽ. 10 pacè ipsam, sed ea etiã quæ pacis sunt, innuere, sanctorum interpretatione tradat. Tria igit in hoc sunt, nã & hoc Hierusalẽ atq; pacis optimū est, & id verū huius ciuitatis nomen, & postremo huic ciuitati ita p̄priū, vt nulla præterea alteri verè cõuenire possit. Optimū certè est, nã optima res pax est, adeoq; magna & diuina, vt vniuersã creatura hæc appetere, & perq̄ desiderare videat. Cum enim pax ipsa (August. teste) tranquillitas ordinis sit, & tranquillitas ordinis tunc sit, cū seclusis contrarijs quibusq; ordo cõquiescit, cõstat res oēs (siquidè naturaliter fines suos appetat, & impediẽtia cõsta summopere cõmendat) pacè appetere, pacisque & q̄tis fructus, vt adipiscantur, summa ope laborare. Quod aut Hierusalẽ pacisque nomẽ verū nostræ ciuitatis nomẽ sit, is verè nomen est, qui dixit, Et factus est in pace locus, Dei sci. qui & huiusce verbis fines pacè posuit, & tantam in ea voluit propagari abundantiam, pacis, vt ciues ipsi nō modò cū Deo pacis authore & principè: nō modò inter se oēs pacè haberent, sed singuli etiã pacis tranquillitatèq; abundantiam, & intelligendo in veritate, & appetèdo in ipsa bonitate conquisceret. Ea verò pax, hæc vrbs Hierusalẽ, hoc sanctissimū Dei hominumq; domicilium nō quidè impiorum hominum est (qui quō nō vera bona sectantur, ita nec verã pacè inquirunt) sed illorum est, Patres, qui pacifici sunt, qui pacis domū vnanimè inhabitãt: qui pacè his q̄ p̄pe & his qui logè sunt, annuntiat, qui his, ad quos diuertunt, pacè deferunt, & cū hospicio recepti nō sunt, redeunt ad se pacè ipsi recipiunt. Illorum est hæc sanctissima Hierusalẽ, quæ ex viujs lapidibus cõstruit, de qua Dauid loquit, & cuius portarū seræ ac claustra à Domino confortantur. Hęc est illa Hierusalẽ, Patres, in qua sicut paulò ante inter diuinas respicentium est, rex pacificus pacè reliquit nobis, pacè suã dat nobis. Sed non quomodo huius mundi homines dant, ipse dat nobis, hi em̄ pacè dāt, vt molestia careãt, sed pax ibi vera nō est, vbi nec vera cõcordia est, nec corda hominum cõiuncta, sed disuncta sunt. Ea autè pax, quam Christus dat, & quæ in testamento pacis & in Hierusalẽ inuenitur, ea est, Patres, amoris vinculum, tranquillitas animi, simplicitas cordis, consortiū diuinitatis. Quis vnquã vidit vel audiuit talia? quid fuit tam singulare, tam nouum, tam inusitatū? Pax Christi non modò nostra corda & nostras intelligentias custodit, sed omnem etiã & humanum & angelicū sensum exuperat, omniq; hō sanctus vocatur, qui scriptus, & qui religiosus, & qui residuus fuerit in Hierusalẽ. Hanc itaque præclaram in mutatione mundi rerum nouitatè vidēs Ioannes ciuitatem hanc non solum sanctam, non solum Hierusalẽ, sed nouam etiã Hierusalẽ Spiritu sancto dictante appellauit. Noua est enim, nam qui in throno sedebat, & qui de thesauro suo noua & vetera profert, noua in ea fecit omnia. Fecit namq; vt neq; languesceret aut veterasceret vnquam, neque senio conficeretur. Ex quo fit, vt hæc logè sit, origines, dignitate atque autoritate eminentior Hebræorum synagoga, quæ per antiqua legis vetustate consumpta cultum & noticiã veri olimque promissã Dei filij solita pertinacia atq; animi obstinatione repudiãt, nã cū in synagoga ipsa in hodiernum vsq; diē vetus homo sit, vetus lex, vetus fermentum, pristina conuersatio, in nostra certè hæc Hierusalẽ oia noua sunt, nouum cor, noua lex, nouus homo, noua cõspersio. Quæ em̄ maior nouitas esse potest, quã Deum hominè esse, & rursum hominè Deū, eundèq; verum Deū hominè, clauis confixū, spinis coronatum, & innumeris affectū contumelijs, non alijs ipsum armis, quã cruce, quam morte, quã vulneribus infernum vicissim, cœlos ascendisse, ad Patris dexterã cõfessisse, propterq; suum nomen ac legem cruciatos, & gloria & honore & felicitate perpetua affectos? Quid? quod illius discipuli rudes, pauperes, abiecti obscuriq; homines, cū vnuerlus ferè terrarum orbis ingorãt; tenebris inuolueret, & erroribus ac superstitionibus sceleribusq; obrèperaret (tot atq; tantis vt dæmones omniū gentiū dominaretur, ac summopere ab omnib; cõlerentur) hunc tñ ipsum mundum immundū Christi discipuli hi ex infima plebe viri cõtra synagogã Pontifices, contra mundi Imperatores, contra humani generis hostes, cõtra leges, cõsuetudines, opinionès, nō armis, nō opibus, non vi aut ferro vicerunt, sed fide tantum, spe, & charitate superarunt, purgauerunt, illuminauerunt. Tam autè p̄pria est nostrã Ecclesiã diuina atque sempiterna nouitas hæc, vt nulla hominū aras fuerit, nulla vnquã ciuitas aut respu, qua non ab hac Christiana Ecclesia cuncta acceperit, q̄ filiorū Dei adoptionis perpetuã existunt. Nã

(vt à diuo Thoma præclare scribitur) summum illud Dei beneficiū quod

quod nostri gratiã appellant, & quo Dei filij efficiuntur, id à Deo noui Testamenti est, vt à mundi creatione sancti sanctaq; omnes quatenus naturæ diuinæ participes fuerunt, eatenus sub nouo Testamento cõprehendant, ad q̄ veteris oia sunt referenda. Verum cū hoc fieri nequiuert, vt excellēs hæc diuini humaniq; cõfortij nouitas ex terra terrenisq; rebus oriret (q̄ enim natū est ex carne, caro est, & quod natū est ex spiritu, spiritus est) par certe & cõsentaneum rationi fuit, vt de cælo ciuitas hæc sancta & noua Hierusalẽ descenderet. Descendit namq; de cælo vrbs hæc noua, cuius fundamenta nec in pœtarū figmentis, nec in humanæ sapientiã persuasibilibus verbis, neq; in cuiusuis mortalis aut creatæ volūtatis appetitu seu opinione iacta sunt, sed quæ in mōtib; sanctis, hoc est in patriarcharū figuris, in prophetarū testimonijs, in præconijs Apostolorū, in supplicijs martyrum, in admirãdis Christi operibus, in sanctorū p̄borumq; hominū purgatissimis mētibus, in virtutis deniq; & Spiritus ostensione in cõcussa ac firma perseuerat. Descendit autè de cælo nō gressib; corporis, sed imitatioe ac similitudine. Illius namq; exẽplo, quæ in cælis est reip. beatissimã, huius, quæ in terris est, regimè constituit Deus, vt illud nō penes oēs aut multos sed penes vnū Christi vicariū & dñici gregis pastorè consistat. Nã sicut in Hierusalẽ illa quæ in cælis est mater nostra, vnus tantum Dñs est Iesus Christus, ita in hac Hierusalẽ illius filia, quæ Christi sanguine irrigata & matris est illustrata splendoribus, vnus tantum princeps est vicarius Christi, & Põtifex maximus, cui omnes descendit Hierusalẽ ciues & incolæ, non solum vt separatim singuli, sed etiam vt simul vnueris obedire debeant, quemadmodum qui in superna sunt Hierusalẽ sancti, cū singularim, tum vnueris diuinitatè ac simul omnes vni omniū creatori sub sunt, parent & optemperant. Vt verò præclarissima hæc sunt? At dicit forte quis, Cū his temporibus duæ nobis Ecclesiæ & duæ synodi p̄ponant (vna Romana, Pisana altera) vtrum ambæ de cælo descendunt? Altera em̄ earum tantummodo descendisse necesse est, siquidè Christi spõsa vna est. Sinite me hoc in loco Patres, respirare paulisper, nã quid à vobis in hac re constituendum sit, paucis dicã.

QUINQUE CHRISTI Ecclesiæ conditiones, nobis (vt audistis) sanctus Euangelista proposuit, illam em̄ in primis esse ciuitatè, deinde sanctã Hierusalẽ p̄st, tum nouã esse, & de cælo postremò descendisse affirmari. Illã igit synodum & in terris Ecclesiam militatè, quam de cælo credimus descendisse cõsentaneam esse præscripsit conditionibus, & in cælo triumphãtis Ecclesiæ formalis, p̄culdubio reperiemus. Eam verò, quæ à superiorum imitatione, p̄lapã in præceptis, ab illis desceat, non vtiq; de cælo descendisse, quin potius ab inferis ascendisse iudicabimus. Hoc q̄do ita se habet, non descendit de cælo, Patres, Pisana nuper Patrum illorū Ecclesia, nō descendit de cælo infaustus vbiq; & inuisus cœt? nō tantū cælo facinus. Non descendit inq; sed ruit. Quomodo? quæ nō obseruat ea, quæ cæli sunt, non imitat quæ cælorū regni esse tradunt. At quare hoc rursus? quæ profus altera est à reuelatis Apostolo cõditionibus. Vt autè eas cõgruo ordine percurramus, quis vestri putabit, Patres, illum conuentū, q̄ vnus tãrummodo nationis est (si tamen vnus est, & non dimidiatã, vel nullius p̄ti) gētis legitima coitio) q̄s putabit illi vnuerfam cõgisse synodum eius ciuitatis, ad q̄ fortitudo gentiū venit, ad quã multitudo maris cõuertit, ad quam oēs per circuitum orbis terrarum cõgregant, cuius minimus in mille est, & paruulus in gentè fortissimã? Tantum em̄ abest, vt Ecclesia in illa Pisana vera Dei ciuitas sit, q̄tum abest vt sancta & legitima sit, tantumq; recedit à cãdore sanctitatis, quãtū ad errorum fordes accedit, accedit aut plus tãtò, quantò magis & Petrum Ecclesiã, & Papã Concilio, & suo conciliabulo summum, verū certumq; Christi vicarium subicere conat. Quod tamen nil aliud est, mea sententiã, quã naturæ ipsius rationisq; ordinè peruertere, & filios patri, & mēbra capiti, pastorique ipsi suarum greges ouiu præficere. Sed & illud perpicuum est, Hierusalẽ nomẽ illi Ecclesiæ nequaquã cõuenire: p̄terea q̄ nec pacè habet, nec ordinis tranquillitatè, quòdq; tam excellentem Ecclesiã ordinè subuertere cõnit vt pote quæ contra Romanam Ecclesiã togata armatèque bella commouerit: quæque ad quæcunque diuerterit, non modò pacem illis non attulerit, sed spem omni pacis funditus euertit, quæ singularim omnia commemorarem, nisi intelligerem nimio etiã plus quã vellem esse manifestã. Non igitur Pisarum synodus, synodus Hierusalẽ est, sed ciuitas ac turris Babel potius: quæ in terra Senaar cõfusio fecit, & concordia edificat difecit. At dicent nonnulli: Salte vna ex multis, & quarta ex quinque præscriptis conditionibus Pisano cœtui conuenient. nouitas scilicet. Quid em̄ tam nouum & inusitatū ac mirabile est, quã esse qui conent efficiere, vt miles duci, & filius patri, domino seruus imperet, oues pastori: deniq; pedes & cætera membra capiti? Fateor equidè & ego quoq; noua hæc esse, sed tamen aliena profus ab illa sempiternã sanctissimãque ciuitatis nouitate. Multum em̄ inter hæc illamq; interest nouitatè nomen vtriusq; cõmune est: sed res & significatio

diuersa. Hęc em̄ Hierusalẽ nouitas à spiritu sancto est, & æterna est: at illam Pisana vnica tantum obediẽtia & Ecclesiã pars tunc efficit, cum schismaticis illius tẽpore, res ita maximi Põtifex habebat, vt nullus eorū aut certus quidè, aut absq; ambiguitate verè Petri successor existimaretur. Hęc itaque nũc Pisana nouitas cõstantiã tunc ortū habuit, & emanuit, Basileę repullulauit, & explosa est: atque his etiam temporibus (si vos viri eritis) interitit quẽadmodū sub Eugenio quarto sumo maximòq; huiusce sedis Põtifice repressa est. Neque enim de cælo descendit, atque ob id diuturna non est, neque vnus principatum amplectitur, qui & in illa triumphante Ecclesia est, & hanc militatè cõferuat: quẽmq; synodus Pisana amplecti deberet, si de cælo descendisset, & nunquam multitudinis regimini (vti facit) innici. Longe igitur ab hac Christi Pisarum Ecclesia diferepat, hæc enim fidelium est, illa cauellatium: hæc domesticorū Dei, illa aberrantiū: hæc Christianorū hominū: illa verò eorū, qui Christi vestem conscindere, & à mystico Christi corpore mystica Christi membra se iungere non verentur. Habetis Patres, quid de Pisana synodo cõmunitur constituendum sit: nunc de nostra Laterana & de sensu animi mei pauca dicam.

CVM Ecclesia Pisana de cælo non descenderit (vt iã vidimus) & alteram ex propositis descendisse necessarium sit (hoc enim possumus paulò ante) patet Ecclesiam nostram, quam Lateranensem, synodus pfecta refert, diuinam illam esse ciuitatem, quæ habet sanctitatem propriam, pacisque abundantiam, & æternæ nouitatis azymos & synceritatis panes, quæque cum vno summo vnus Christi vicarij principatu, de cælo descendit. Hęc tametsi magno nobis esse debeant argumento, Conciliū nostrū rectum, sanctum atque legitimum esse: huc accedit tamen primum, q̄ concilium hoc à Rom. Pontifice indictum, inchoatumque est, deinde q̄ præclara nostrorum maiorum Concilia non imitatur modò, sed eorum etiam multa Apostolici splendoris præsentia exuperat, quòdque eidem postremo propterea quia præsentia hac illustratur Dominus promittit Spiritum veritatis omnem illi veritatem esse parturiturum. Quæ cū ita sint, nequaquam illis assentire, Patres, qui solo Concilij nomine audito, rem sanctam & vilem continuum arbitrabatur effectam esse, propterea quòd qui aptius & callidius fallere consueverunt, hi prauis rebus honesta vocabula præterdere soliti. Et tamen Concilium illud probò, quòd suis partibus omnibus absolutum pfectumque est, quòdque illa habet quæ & necessaria concilij sunt: & à sacrosanctis requiruntur atque expectantur. Expectantur autem multa hoc tẽpore, & requiruntur: atque hæc potissimum Ecclesiã videlicet reformatio, morum prolabeu restitutio, exorti iam schismatis oppressio, conuersio infidelium, reuocatio hereticorum, roboratio optimarum legū atque sanctionū quæ ad salutè vnuerse fidei Christiane pertinent. Atque illa etiam quæ passim deprauata & deformata cernimus, vt ecclesiasticæ dignitates bene meritis tribuantur, virtutes præmij honorentur, vitia aut ferere puniãtur, aut salte ab honorib; & præmij arceãtur. Hoc enim nostrum Lateranense Conciliū, quòd pia origine & ab authore suo sanctè & legitime s̄choatū est, si ad propriū quoque & cognatum finè corrigèdi atque emendandi quæ detorta sunt præderit nulla erit ratio, quare q̄ cõtradicere, aut vilo pacto opponere se voluerit, temerarij, amentes, scelerati insuper & nefarij homines nō immeritò existimènt. Quare si Conciliū hoc nostrū em̄ finè exitique habere desideratis quem sanctissima semper florentissimãque Concilia habuerūt, de his Patres (quæ iã dixi) puidendū est diligenter, atque de hoc celeriter omni cura diligentiaque cõstituenti, & neque hodierno diè dissimulare possum, neq; silentio vilo pacto præterire. Iactant em̄ voces (quæ etiã ad aures meas peruenerit) percussū pastorè, oues dispersas, Pisana synodū summo Põtifice & in terris Deo p̄estata auctoritateq; interdixisse. Maximis Ecclesiã, Patres, & diffensionib; inuoluẽ & nouis q̄busidã vexari & p̄turbari malis iam pridè vidimus, sed hæc tanta, tã exitiosa, tã piculosa haberi Cõcilia à Patribus illis, quis quæso vnquam putauisset? Nũc quidquid est, quantū ad vos delatū dedecus: & facinus admissum sit, videtis, memoria tenetis Patres: legistis enim quãplurima. Quid aliqñ viri clarissimi & sapientissimi in Calcedonenis synodo cõtra Ephesinã scdam & illius principè Dioscorū: qd in Constantinopolitana (quæ octa uo fuisse dñ) contra Fortiū omnium discordiarū fatore decreuerit, p̄terea q̄ Ephesinus cœtus grauiter errauerit. Dioscorus in Leonem vrbs Ep̄m sententiã inscripserit: Fortius aut non solum absq; Romani Pontificis autoritate Conciliū congregauerit (q̄ quidè alienū est ab homine Christiano) sed in Nicolau etiã summū Pontificè anathema protulerit. Quemadmodum igitur cõuentus Pisanus Fotium & Dioscorū est secutus delinquendo, ita vos cõsulendo atque animaduertendo, celeriter synodum Calcedonensem illamque Constantinopolitanam imitemini, incombite, Patres ad ouium gregem, ad pastoris autoritatem, salutemque Ecclesiarum omnium respicite, prouidete (quod ipsum & facile factu est,

est, & fieri debet) prouidete, Patres, nequis talia post hac vnquam non modo perpetrare, sed ne cogitare quidem, aut desiderare possit.

VERVM ne sanctissimo Cōsilio nostro in tot aduersis rebus ad cōem salutem & conferuandam & amplificandā legitima prēsidia desint, quin porius (quod omnium votis expectitur, desiderii que postulat) ad debitū finē perueniat, ad te cōuertor, Iuli pontifex maximē, q̄ ea abs te peto, quæ tuæ virtutis, tuæ dignitatis, tuæ potestatis, ppria sunt. Antea em̄ cum in singulis rebus inſiſtebamus, alios ordines Ecclesiæ inferiores sumus allocuti, nunc de summa rerum dicturi breuiter, summum principē, & caput omnium appellamus. Te itaq; Pater beatissime, obsecro atque obtestor (tua enim post Deū maxima est potestas, tuum est imperiū, tua reip. gubernatio, Christiana fidei defensio) obsecro inquam & obtestor, hoc omni studio cures atque efficias, vt hæc synodus Lateranensis per te cōgregata, quemadmodū Ecclesia quā refert de cælo descendit (vt Ioannes vidit) ita cū illa rursus ascendat in cælū, hoc em̄ vniuersi totis deuotisque animis deprecamur. Assequamur autem hoc, te volente, teque imperante, si tu ipse Pater sancte, omnipotēti Dei (cuius vices in terris nō solū honore dignitatis, sed etiā studio volūtatis gerere debes) potentiam, perfectiōne, sapientiāq; imitaberis. Atqui vt in primis potentia imiteris, accingere, Pater sancte, gladio tuo, tuo inquit accingere, binos enim habes, alterū tibi reliquique huius mūdi principibus commūne, alterū tibi propriū atque ita vnum, vt illū alius nemo ai si a te habere possit. Hoc itaq; gladio tuo (qui ecclesiasticæ potestatis est) accingere potētissimē, & accingere super femur tuum, id est super vniuersas humani generis potestates. Cūque accinctus fueris, tum intende contra errores, contra hæreses, contra dissensiones, deuique cōtra inferni portas, errorum, hæresum, & dissensionū autores, nec intende solū sed etiā p̄cedē & regna. Procede in primis, & prospere procede, gentes quæ bella volunt, dissipādo, tum regna sacerdos & rex, quæ pacis sunt cogitādo, inquiredo, persequeudo, is nanque idē quem imitari debes, & Rex regū est, pacifque princeps & Dominus dominantū, rexque pacificus. Hanc autē summā potentia tuā, diuina perfectio cōtinetur, perfectio hæc misericordia est, qua Pater ille cælestis & perfectus, solem suum oriri facit super bonos & malos, pluitq; super iustos & peccatores. Nam si tanta vbique misericordia præstabis, vt non modo amicos, sed inimicos etiā ad hostes ad tui nominis reuerentiā, ad Apostolicæ sedis cultū, ad Christi Ecclesiæ vnitatem, ad huius Cōcilij manifestā professionē venire compellas, rectē Pater sancte, Dei p̄fessionē imitaberis humano more. Nulla enim de virtutibus omnibus, nec admirabilior, nec excellentior misericordia est, nulla magis principi propria, nulla potentia summæ cognata magis atque amica est. Hæc te præ regibus terræ excellentissimum, hæc te vniuersis populis adorandum, Deoq; in super te & gratum & amicum & simillimum reddet. Verum cum multos multarum nationum gentiumque viros clarissimos per Dei tuamque misericordiā ad hanc synodum venturos accessurosque existimemus, vna se tibi ad hanc rem offert diuina sapientia, quæ a fine ad finem fortiter attingit, & disponit omnia suauiter. Huius nup̄ exemplo, a fine ad finem tum attingisti fortiter Pater sancte, cum in dīcō Cōsilio hoc atque inchoato, vniuersos ad bene de Christiana reip. sperandū excitasti. Dispones autē suauiter, prouidendo sapienter, ne vocati a te iuste quæri possint, se, vt par erat, in re tanta expectatos non fuisse. Quare postquam hodierno die (quod bonum, faustum, & felixque sit) de singulis, quæ ad huius sanctissimæ synodi cōseruationem & statum spectare videbuntur, constitutum fuerit, tum de his quoque constituantur nationibus, quæ quum intellexerint Romæ & à Romano Pontifice Concilium synodūque haberi, & desiderari se atque expectari, cunctæ proculdubio nobiscum vnā Christianæ religionis disciplinam, ad apostolicæ autoritatis maiestatem, ad communem fidelis populi salutem, ad labentium rerum restitutionem, ad totius præterea Ecclesiæ defensionē & rem, conuertantur. Sic nanq; hoc sacrosanctum Concilium in cælum ascendet, cum catholica Ecclesia, quam refert, & quam Ioannes ciuitatem esse, sanctā esse Hierusalē nouamque esse, atque de cælo descendisse contemplatus est. Dixi.

Sex orationum Thomæ de Vio Caietani Cardinalis Xysti, finis.

TRACTATUS SECVNDVS DE DEI GLORIOSI INFINITATE INTENSIVA, VNICA QUÆSTIONE CONTENTUS.

Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis Sancti Xysti, subtilissima de Dei gloriosi infinitate intensiva.

Vtrum Deus gloriosus sit infinita virtutis.

VERITVR vtrum Deus gloriosus sit infinita virtutis. Arguitur quod non. Primò, quia aut Deus mouet cælum effectiue & immediatè, aut non effectiue, sed vt finis tamen, vel effectiue & mediatè. Si primo modo, & est infinita virtutis, ergo motus cæli esset in nō

tempore, quod est contra sensū. Consequentia patet ex 8. phys. text. 79. & primo cæli, text. 32. & secundo cæli, com. 38. & alibi, &c. Si secundo modo aut tertio & est infinita virtutis, ergo habetur in rerum natura vna virtus, quæ si moueret effectiue & immediatè, motus fieret in non tempore. Tunc vltra, sed possibile est virtutem illam infinitam mouere effectiue & immediatè; ergo possibile est ex ea sequi motū in non tempore, quod est impossibile simpliciter. Prima consequentia ex antecedētis est euidentis. Affirmatio vero vltimi antecedētis patet ex eo quod virtus infinita nec est alligata causalitati finali motus, nec mediatè causalitati effectiue euidentem quin possibile sit ipsam ab his absolui, alioquin infinita virtus non esset. Si dicatur q̄ hæc rō supponit Deū agere naturaliter, non quantum vult, sed quantum potest & quod hoc non est necessarium, quia Deus est natura intellectualis, cuius propriū est agere, sed intellectus sui diffinitionem, vt artifices facere videmus, & consequenter Deus tanta velocitate mouet, non quin plus possit, sed q̄ sic explicadæ suæ arti expedire videt. Contra hoc primò. Quia saltem habetur intentū secundū Arist. & Auer. ceterosque Philosophos, tenentes Deum, licet intellectualem naturali tamē necessitate agere. Demonstratio siquidem posita in primo cæli text. 90. ad ostendendam vnitatem mundi, manifestè supponit hoc, vt patet ex dubio ibidem moto ab Alex. & Auer. & S. Tho. & ceteris. Venatio etiā numeri intelligentiarum iuxta numerū motū cælestiū in 12. Meta. text. 43. hoc idem ponit. Numerus enim motorum nō adæquatorum, non potest ex motuum numero efficaciter concludi, cum posset facillè quispiam dicere, plures motus ab eodē excedente motore fieri, inconueniens quoque reputatur ab Arist. 8. Phy. text. 70 quod virtus finita & infinita possint æquali tempore mouere, q̄ tamen ex hac responsione sequeretur, Auer. quoque 8. Phy. com. 15. & primo cæli, com. 21. & Auer. 6. Meta. hoc idē sentire vident. Scd̄, Quia vt dī primo Priorū, & primo cæli, textu, 119 id ad qd̄ sequitur falsū impossibile, est simpliciter impossibile, sed ad virtutē infinitā positā in rerum natura, licet ageatē liberè sequitur falsū impossibile, scilicet posse fieri ab ea motū in nō tempore, ergo ipsa esse in rerū natura, est simpliciter impossibile. Probatur minor. Tū quia non est impossibile, Deū velle vt tota virtute sua, vt inductiue patet in omnibus agentibus. Et vt dicitur in primo cæli, text. 102. ab vniuersali manifestata per inductionem in omnibus sensibilibus, non est resiliendum. Tum quia considerata tantū virtute diuina infinita, non considerato modo agendi, qui est posterior, s̄ agere per libertatem, sequitur motum fieri in nō tempore, quāuis non de facto, tamen quantum est ex ratione potentie motiue. Constat autem non solū esse impossibile illud ad quod sequitur de facto poni aliquid impossibile in rerum natura, sed etiam illud ad quod sequitur aliquid impossibile simpliciter. Vnde hoc posset exemplificari sic. Quemadmodum proficium tua duo dicit, scilicet quod est virtus infinita, & quod agit liberè, sic consequenter ego deduco duo. Ex primo quidem, quod feret motus in non tempore, ex secundo autem quod de facto hoc falsum est. Ex quibus simul inferitur quod ad infinitam virtutem licet agentem liberè, sequitur aliquid falsum impossibile, & consequenter ipsam inueniri est impossibile.

Secundò arguitur sic, Omni potētia actiue in natura respondet aliquid possibile ex potentia passiva, & e conuerso, vt dicitur in primo cæli com. 124. vel saltē respondet aliquid possibile manifestatiū totius illius virtutis actiue vt sic, aliter frustra esset, cum potentia sit p̄pter opus, 2. cæli, text. 17. Sed virtus diuina motiua est infinita per se, ergo sibi respondet saltem possibilem licet agentem liberè, sequitur aliquid falsum impossibile, & consequenter ipsam inueniri est impossibile. Tercio arguitur sic, Omni potētia actiue in natura respondet aliquid possibile ex potentia passiva, & e conuerso, vt dicitur in primo cæli com. 124. vel saltē respondet aliquid possibile manifestatiū totius illius virtutis actiue vt sic, aliter frustra esset, cum potentia sit p̄pter opus, 2. cæli, text. 17. Sed virtus diuina motiua est infinita per se, ergo sibi respondet saltem possibilem licet agentem liberè, sequitur aliquid falsum impossibile, & consequenter ipsam inueniri est impossibile.

nō esset maius sua parte: accepta enim virtute illa infinita, & diuisa secundum intellectum in duas quasi partes: ex quo quanta est virtualiter, cum quolibet pars infiniti sit infinita, & vnum infinitum non sit maius alio; consequens est q̄ tota virtus infinita est æqualis cuilibet suarum partium: quod est impossibile. Et ad hoc deditur ibi Auer. cum dicit, q̄ si esset motor infinitus, intelligeretur ex sua natura motores infiniti. Alij verò eandē inde volentes deducere conclusionē, dicunt ideo esse impossibile ens habere virtutē infinitam: quia infiniti propriū est occupare totū: & ideo si esset infinitus secundum virtutē, occuparet omnē virtutē: nec cōpateretur secum aliqua aliā virtutē: & sic periret ordo vniuersi. Et quia infinita natura cōtineret, & occuparet infinitas naturas, natura autē est primū principū motus, ideo dixit, q̄ intelligeretur ex sua natura infiniti motores. Potest tamen difficultas, & ad mentē Auerrois: ibidē argui sic. Causa finitatis intensiue est distinctio formarū: & hæc est cōmunis formis materialibus, & immaterialibus: ergo finitas illa est cōmunis omnibus formis. Antecedens probatur: tum quia distinctio formarū mouentiū est causa finitarum proportionū ad mobilia: nisi enim esset diuersa natura mouentis Solem, à natura mouentis Saturnū, non posset reddi ratio suarū commensurationū ad mobilia propria. Tum quia cōstitutiva formarū, ex quibus oritur earum distinctio, sic se habere necesse est, quod vnū aliquid claudit positium, quod reliquū non claudit, & e conuerso. Ab infinito autem nullum positium excluditur: ac per hoc periret multitudo, & differentia motorum. Quarto arguitur sic. Si Deus esset infinitæ essentie, sequeretur, quod nullum ens esset perfectius alio: hoc est falsum, ergo. Consequentia probatur supponendo, quod perfectio attendatur penes accessum ad summum: quod etiam habetur in proposito ex decimo Metaphysicorum commento septimo, vbi dicitur, quod primus motor est mēsurā omnium substantiarū. Hoc enim stante deducitur consequentia sic: Eorum quorum nullum est alio propinquius summo, nullum est alio perfectius: sed si Deus est infinitus, nullum aliorum entium est sibi propinquius alio: quia à quolibet distat in infinitum: ergo inter entia alia à Deo non datur perfectius, & minus perfectum. Quinto arguitur a autoritatibus. Et primò Auer. octauo Physicorum com. 79. vbi negat primum motorem esse infinitū. Secundo, in secundo cæli, commento allegato 38. & 39. vbi subdit quod infinitas intensiōnis impossibile est quod inueniatur in formis, in quantum sunt formæ. Et confirmatur hoc idem in commento 71. & inde substantia orbis, cap. tertio, &c. Aristoteles quoque in secundo cæli, textu 71. testimonium huic parti perhibet, dū dicit, quod si adderetur stella orbi erratice, vltimus orbis esset in labore. Constat enim vt ibidem, & in commento 58. declarat Auer. quod vltimū orbem resolueret alios, est motorem eius hoc facere. quem omnia desiderant: quem constat esse Deum: & consequenter nihil aliud est dicere, vltimus orbis est in labore, quam Deus est in labore. Hoc autem nō sequeretur, si Deus esset in finiti vigoris, ergo. IN OPPOSITUM est autoritas Arist. octauo Phys. textu cōment. vlt. vtētis infinitate pro medio termino, ad concludendum Deum esse incorporeum. IN HAC quæstione tria sunt agenda. Primò declarabitur titulus. Secundo probabitur pars affirmatiua. Tertio respondebitur rationibus in oppositum. QVO AD primū, Cum finiti & infiniti ratio quantitati cōgruat, vt dicitur primo Phys. text. 13. & quāritas diuidatur in successiua & permanentē, & hæc in quāritatem molis & perfectiōnis, supponamūsq; Deū esse incorporeū, & immortalē, &c. cōsequens est, q̄ nec de quāritate durationis, nec molis quæstio præsens sit: sed de quāritate perfectiōnis, an infinita sit. Quia verò infinitum negationē claudit, non est putādum priuatiue teneri, sed, vt communiter, & verè dicitur, negatiue: quoniam nō quæritur, vtrū Deus non habeat perfectiōnis terminos, quos sua vel alicuius alterius natura nata est habere, sed simpliciter quæritur vtrū nullo habeat perfectiōnis terminos. Et licet mutuo se cōsequatur infinitas virtutis, & infinitas essēt: diuersa tñ quæstio formaliter sunt: & diuersa habet ppria media. Propter q̄ diuus Thomas in septima quæstione primæ partis, tractat infinitatē essentie Dei: & in quæst. 2. 5. infinitatē suę potētia: vnde quæstio nostra de infinitate virtutis inquirens, si infinitatem essentie quāsi pertrābit, arguēda insufficiētia nō est. Veritur ergo hoc in loco in dubiū: an virtus, seu potentia Dei gloriosi sit tātē perfectiōnis, q̄ nullis perfectiōnis limitib⁹ angustetur, an non. Verbi gratia, applicado quæstionem ad virtutē motiua, an virtus motiua Dei gloriosi sit tātē perfectiōnis, quod quātum ex se, nullo limite claudatur: sed quācūq; velocitate data possit facere maiore: an concludatur aliquo termino: puta q̄ vltra velocitatē viginti quatuor horarū nō possit facere maiore. Et hæc de primo.

QVO AD secundū, quia non est intētionis præsentis discutere difficultatem hāc, nisi inter Peripateticos: & horū duos tm̄, principē scilicet eorū, & Auer. à quib⁹ Metaphysicā media propria ad infinitatē substantiæ diuine, aut nō habemus, aut sic, vt nefas videatur mordaci multorū imperitiam exponere: ideo duas tātū viis propositum ostendetur. Vnū tñ de ipsa diuina essentia præmittendo, scilicet quod est ipsum esse per essentia, & totā essendi virtutem præhabes, superexcedēsq; nobilitates omnium rerum, quæ fuerūt & quæ sunt, & quæ possunt esse, etiā simul sumptarū. Quod enim sit ipsum esse per essentia, Arist. 2. Met. text. 4. & Auer. 12. Meta. com. 51. testantur. Quod verò ipsum esse per essentia, totam essendi virtutē præhabeat, apud sapientes penetrates terminos, in dubium verti non potest: sed cōmunis animi cōceptio est, quemadmodum incorporalia non esse in loco. Exprimuntur quoque ab Auer. in commento 21. 5. Meta. vbi dicitur, in Deo contineri nobilitates omnium generum: cuiusque siquidē rei nobilitas, secundum aliquam essendi rationem est. Cōfirmatūq; ab eodem in 12. Meta. com. 18. & 36. vbi dicit, in primo motore omnia cōtineri actū, & in com. 51. Quod autē omnium nobilitates simul sumptæ deficiāt à nobilitate primæ: ex eo patet, q̄ cum ipsa ita sit summum ens, quod ceterorū nobilitates claudāt in se nobilissimo modo, tanto omnib⁹ præstat, quātō eorū in se naturas nobiliori habet modo. Habet enim omnia in se per modū sui, qui est purus actus omnino. Vnde ridiculum est, q̄ quidā nō sunt veriti scribere, scilicet, quod cum dupliciter possit intelligi, Deū habere in se perfectiōnes omnium, vno modo sic, vt habeat in se vnam simplicē essentiam præhabētē omnia, vt pura actualitas: alio modo sic, vt habeat in se gradus perfectiōnis correspondētes singulis perfectiōnibus contentis. Si secundo modo verificaretur, tūc Deus esset perfectior ceteris simul sumptis: si verò primo modo, nōn concluditur, Deum esse perfectiorē omnib⁹ simul, sed singulis. Et quia primo modo verificatur, ideo ex his nō habetur, Deū esse perfectiōnem omnib⁹ simul sumptis. Ridiculum inquit est: quia puerile est in philosophia, equare perfectiōnes particulares perfectiōnibus vniuersalib⁹. Nō enim est possibile secundū rem, neq; secundum intellectum, etiā data fingendi licentia, vt aliquid sit melius ipsa bonitate per essentiam, aut magis ens ipso esse per essentiam, aut magis viuens, aut intelligens, &c. quā ipsa vita, & ipse intellectus per essentiam. Si ergo Deus secundum vnitatem est huiusmodi, quomodo potest aliquid eo perfectius fingi? Vnde Arist. 12. Meta. text. 39. notanter concludit Deum esse viuū, & sapiētē, &c. vt Platoni attributum dogma confutaret, quod nobilitates entium diuisit, ponens aliud esse per se vnum, & aliud per se ens, & aliud per se vitā, &c. Vnde sicut leo Platonicus esset perfectior non solūm singulis, sed omnibus leonibus simul, quatenus leones sunt, est infinities infiniti leones particulares essent, omnes per se à leonis nobilitate deficerent: sic omnia entia per participationem, à primo perfectiōnis ente necesse est deficere. Quod etiam ex causalitate & qui uoca primi super omnia, manifestè patet. Hac igitur primi entis nobilitate præhabita, ostendendum est, an virtus eius sit infinita intensiue. PRIMA ergo via ex fine 8. Phys. sumitur sic: Arist. vt Auer. com. vlt. inquit, cōcludit in secunda figura, Deū nō esse virtutem in corpore, sic: Nullum corpus aut virtus in corpore est infinitū: primus motor est infinitus: ergo primus motor non est corpus, nec virtus in corpore. Probatur maior, quia virtus infinita aut esset in corpore infinito, & hoc non datur: aut in corpore finito, & hoc ostensum est esse impossibile. Minor verò quia mouens tempore infinito est virtutis infinita: primus motor est huiusmodi: ergo. Itē est processus Arist. in quo manifestè virtus infinitate virtutis pro medio termino. Nec refert siue sic, siue aliter formetur processus Arist. quoniam quocūq; modo formetur, in idem redit, vt patet in textu. Quidam autem pervertentes textum, dicunt, quod Arist. sumit quiddam pro medio infinitam virtutem, sed virtus infinita potest esse dupliciter. Vno modo intensiue: & sic non accepit Arist. Alio modo secundū durationem: & sic intellexit. Ita quod maior est, Nulla virtus in corpore est infinita secundum tempus, &c. Sed contra hos ex hoc processu arguitur sic. Præmissa alicuius syllogismi probata anterioribus syllogismis, in eo sensu sunt sumenda, in quo fuerunt conclusæ in præcedentib⁹ rationibus, ista patet de se. Sed præmissa syllogismi facti in text. vlt. fuerunt probata per alias rationes factas: vt ibidem fatetur etiam Aristoteles: ergo accipiendæ sunt in sensu, in quo probatae sunt. Constat autē quod præmissa illæ probatae sunt loquendo de infinitate intensiua, ergo accipiendæ sunt, vt loquuntur de infinitate intensiua. Discursus bonus & vltima tantum propositio restat declaranda. Quæ sic declaratur. Maior huius syllogismi fuit conclusio probata in text. septuagesimo nono: quo ad hoc quod virtus infinita

non potest esse in magnitudine finita, & fuit conclusio pbata in 3. Phyl. longo processu, quo ad hoc, q magnitudo infinita no datur. Sed in tex. 79. no potest inficiari, quin loquatur de virtute infinita intellue, ergo prima premissa loquitur de virtute infinita intellue. Minor vero est conclusio pbata ab Arist. in hoc textu ex conclusione text. 78. Probat em hic primu motore esse virtutis infinita, quia mouens tēpore infinito est virtutis infinita: vt ibi probatū fuit. Ad illum enim textum expressē in hoc loco se remittit Arist. dicēs, q impossibile est a finito moueri aliquid secundū tēpus infinitū, mōstratū est nūc. Constat enim q nullibi probatū est nisi in tex. 79. apertissime autē liquet etiā ceteris q in tex. 78. nō est sermo nisi de finita & infinita virtute intellue, ergo altera etiā premissa loquitur de infinitate intellue. Superflū autem esse duxi adducere demōstrationes Arist. in tex. 78. & 79. vt ostendā ibi sermōnē haberi de finitate & infinitate intellue. Rōnes em aded apertæ sunt, vt ostensione hac non egeat, exigitur tamen ad hoc, vt videatur. Et ne suspensum quēpiam reddamus, donec librum Phyl. viderit, fideliter ipsas demōstrationes adiūximus. Demōstratio ergo habita tex. 78. ad ostendendum q motus in tempore infinito non potest fieri a virtute finita, est ducēs ad impossibile. Et accepit primo ab aduersario eius positionem, scilicet q sit ita q A virtus vt centū, moueat B mobile centū cubitorum in C, tēpore infinito. Deinde adiūgit huic propositionem possibilem, scilicet q D virtus vt decē, quæ est decima pars virtutis, vt centū moueat E mobile decem cubitorū, quod est etiam decima pars primi mobilis, in tēpore Z. Et tunc arguitur sic: Hoc tēpus, in quo mobile decē cubitorū mouetur a virtute vt decē, non est æquale tēpori illi, in quo mobile centū cubitorū mouetur a virtute vt centū, sed minus eo. Quia demonstratū est in 6. q ceteris partibus totū mobile, seu mobile maius, maiori tēpore eget ad pertranscendū aliquod certū signum, quā pars eius seu mobile min⁹ ad sensum patet. Vel secundū Auer. (& in idē redit) quia maior potētia mouet maiori tēpore, scilicet maius mobile respectu alicius signi pertranscendū, seu quod idē est, cōdiuidēdo tēpus mobili, aliter non esset verū: quia vt dicitur in 7. Phyl. tex. 36. media potentia mouet mediū mobile in æquali tēpore æquale spatium. Cū ergo illud tēpus sit in finitū, restat q hoc sit finitū. Sit ergo tēpus Z decē horum. Et tūc arguitur sic, si augeatur virtus vt decē, donec cōsumat, aut adæquet virtutem vt centū, & similiter augeatur mobile 10. cubitorū, donec cōsumat vel æquet mobile centū cubitorū, necesse est proportionaliter augeat tēpus Z decem horarū, donec cōsumat aut adæquet tēpus, in quo virtus vt centū mouet mobile centū cubitorū, quia necesse est æquales virtutes mouere equalia mobilia tēpore æquali. Sed infinitū nō pōt consumi, nec aliquid pōt ei multipliciter æquari, ergo tēpus quod virtus vt centū mouet, impossibile est esse infinitū: quod erat probādum. Demōstratio autē posita in tex. 79. pbans q in magnitudine finita non pōt esse virtus infinita, est etiam ad impossibile. Et primū supponit tria. Primum est q maior virtus motrix facit æquale motū in minori tēpore. Secundum (quod ex primo sequitur) est, q infinita virtus facit plus in equali tēpore, quā finita. Tertiu est q omnis virtus motrix facit plus in equali tēpore, quā virtus finita. Hoc autē est impossibile, ergo. Cōsequētia declaratur ibidem sic: Sit A tēpus vni⁹ horæ in quo virtus infinita mouet, & sit B tēpus mille horarū, in quo virtus finita, puta vt centū, mouet. Tunc cū quātō virtus motrix sit maior, tātō tēpus, in quo mouet, fiat min⁹ per suppositiones, augeatur virt⁹ motrix, vt centū, in tātā proportione, quāta tēpus vni⁹ horæ excedit a tēpore mille horarū: & tunc manifestē patet, q in æquali tēpore æqualiter mouebit virtus illa finita in mille duplā proportione ad virtutem vt centū, & virtus infinita, quod erat impossibile deducēdum. Ex his itā manifestē patet, q nunquā sit sermo de infinitate durationis, sed semper de infinitate & finitate intellue: vt qui his obicit hoc non videt, non egeat medio, sed sensu intellectuali. Et cōfirmat, premissa ista: vltimi syllogismi intellectē: vt dicit, de infinitate durationis, aut assumuntur ab Arist. vt per se notat, aut probat. Nō vt per se notat, quā sunt aut falsæ, aut maximē dubitabiles: tum quia Sol habet virtutem motuam tempore infinito motu locali spheram, ignis, & supremū aëris tēpore infinito: & tamē constat q hæc sunt virtutes ad dicendum, q virtus corporea actiua est necessariō finita secundum durationem. Vnde Arist. assumens vt per se notat ea, quæ sensus perhibent esse falsā, plurimum peccasset. Nec vt probat quia nullibi inveniuntur in hoc sensu probatæ, ergo.

¶ Et quoniam quæstionē hanc non aggredimur ea ratione, vt sciam⁹ quid senserit Arist. qm hoc a philosophia extraneum est: sed vt sciamus, qua rōne hoc cōclusum sit: & in processu prædicto ambi-

guitas magna est circa pbationē minoris (q est quæstionis huius in obiectum) ideo vidēdum hic est q efficaciter minor illa pbetur. Est autē ratio dubitandi: quia cō. tex. 78. scilicet mouēs tēpore infinito est infinitum, ex qua pbatur minor tex. vlt. l. primus motor est infinitus: loquit de mouēte tēpore infinito ex parte mobilis: vt patet ex rōne probatē ipsam: cōdiuidit enim tēpus mobili. Minor autē ista loquitur de mouente tēpore infinito ex parte magnitudinis, seu spatij (super quod sit motus: vt patet in motu celi). Primus enim motor nō aliter mouet tēpore infinito, nisi quia mouet cælum tēpore infinito. Cōstat autē q nec tēpus, nec motus celi habet infinitatem ex parte mobilis: sed ex parte spatij infiniti pertranscendū. Cōstat autē, q ad mouendum tēpore infinito primo modo, requiritur virtus infinita: vt patet ex demōstratione Arist. tex. 78. & hoc siue virtus illa sit corporea siue incorporea, permanet verum, & q ad mouendū tēpore infinito secundo modo, nō requiritur virtus infinita: vt patet de motore orbis Lune, q est virtutis finitæ, & sufficiens est mouere motu aeterno. Eodē liquidē vigore, quo semel pōt mouere suū orbē, pōt infinities iterare motū illum: quia est inalterabilis & immutabilis virtutis: & vt dicitur in 8. Phyl. tex. 85. semper similiter se habēs in se & ad mobile, semper idem facit.

¶ Et vt clarius percipiatur modus quōnis, sciendum est ex 6. Phyl. lōgo processu, q tēpus motus cōducitur mobili, & cōdiuiditur magnitudini, super quā est motus. Et similiter dupliciter infinitū esse cōtingit, vno modo ex parte quātitatis mobilis, alio modo ex parte quātitatis spatij. Mobili quidē cōdiuiditur tēpus, & ex eo infinitatur: quia si aliquod certū signū in aliquo spatio designatū sit pertranscendū, prius pertranscitur ab vna parte mobilis, quā ab alia: & si pertranscendū est a plurib⁹ mobilibus in æqualib⁹ vno decē cubitorū, & altero viginti, &c. & ceteris partib⁹ queratur quātum erit tēpus mensurās transitus istos: manifestē patet q si mobile decē cubitorū trāsit illud signum in vna hora, q mobile viginti cubitorū pertranscibit illud in duab⁹: sicut etiā illudmet signū prius trāsit medietas mobilis, quā totū. Oportet enim seruata æqualitate motus, quātō mobile est maius, tardius pertranscire signū illud. Verbi gratia: Si prim⁹ orbis & orbis Lune æqualiter moueantur, signatū punctū Oriētis orbis Lune tātō citius pertransciet, quātō minor est primo orbe. Ita q quando orbis Lune peregrisset suū transitū, forte adhuc nec millefima pars primi orbis punctum illū orientis trāssisset: & idē est in motu recto. Vnde si infinitū est mobile, infinitū necesse est esse tēpus, in quo datū signū pertranscendū est. Magnitudinē verō cōdiuiditur tēpus, & ex ea similiter infinitatur: quia finitū mobile prius trāsit vna partē magnitudinis q alia, & sic ceteris partibus quātō maior fuerit magnitudo pertranscenda, tātō maius erit tēpus mensurās motū: & si infinita infinitū, vt in motib⁹ processu manifestum est. Nec refert in proposito, an magnitudo seu spatium coincidat ratione materie in idem realiter cū quātitate mobilis: vt in motu celi cōtingit. Non enim est aliud spatij pertranscendū a primo corpore, quā quantitas ipsius, vt Auer. dicit in 2. celi, cō. 46. Patet enim q cælū prius pertransciet partē spatij quæ est ab Oriēte ad Meridiē, quā illā, quæ est a Meridiē ad Occidēs, nihilominus quā si ibi esset realis distinctio quantitatē spatij & quantitatē mobilis. Similiter non refert in proposito, an quātitas spatij quantitatē temporis augeat, ex quantitate suarū partiu nunquā ab illo mobili pertranscitarum: vt contingit in motu recto & prima reuolutione circulari; an ex quantitate earundē partium, quæ plures pertranscendū sunt: vt cōtingit in reflexione motus recti, & in secunda reuolutione circulari, & deinceps. Spatiū enim idē secundo pertranscendū, alterius spatij æqualis primo rationem habet: & perinde quantificat & extendit tempus, ac si alterū æquale primo esset, seu (vt melius loquamur) ac si esset altera pars totalis spatij æqualis primæ partii: & similiter est de omnibus reuolutionibus circularibus.

¶ Ex his igitur patere possunt tria. Primū, q tempus, quo mouetur cælū perpetuū, est infinitū nō ex parte mobilis, sed magnitudinis seu spatij: quia cælum corpus finitū est, & ideo tēpore infinito mouetur, quia spatium ab Oriente in Occidēs infinities peragit.

Secundum, q tempus, quo probauit Arist. in tex. 78. non posse fieri motū a virtute finita, est infinitū ex parte mobilis: quoniam manifestē ibi sit diuisio tēporis secundum diuisionem mobilis: dū augendum proportionaliter dicitur secundum augmentationem mobilis & motoris: vt contra proteruos syllogizetur sic. Quantitas temporis aucta & diminuta proportionaliter secundum augmentationem & diminutionem potētiz motoris & quātitatis ipsius mobilis, est quantitas se tenens ex parte mobilis. patet ista ex terminis, & ex septimo Phyl. tex. 36. sed quantitas hæc temporis, de qua loquitur Arist. est huiusmodi, vt patet de se: & Auerrois, in com. expressē asserit cum ceteris expositioribus: ergo.

Ex his autē liquet tertiu principalem intentionem, q scilicet processu Arist. non sufficienter videtur probasse minorem, scilicet, primus motor est virtutis infinita: sed æquiuocationem videtur commi-

comisisse in medio termino, qui est mouēs tēpore infinito: dū in maiore syllogismi, quæ fuit conclusio text. 78. sumitur pro tempore infinito infinitate se tenente ex parte mobilis: cum dicitur, Omne mouēs tempore infinito est virtutis infinita: & in minore sumitur pro tempore infinito infinitate se tenente ex parte spatij, cum dicitur, Sed primus motor mouet tempore infinito. Restat igitur ambiguitas non parua in hoc processu.

¶ Omnis autē opinio pluribus, quæ a diuersis de vi huius demōstrationis dicitur sunt Sco. enim in quolibet. q. 7. ad primū credēs secundū Arist. primū motore infiniti vigoris intellue, dixi hoc cōcludi ex eo, q mouet a se, quia quod mouet a se, est æ: consequēter habet plenitudinē actiuitatis & entitatis, quæ absque infinitate intellue nō est. Egidius verō in 8. Phyl. credēs idē, dixit hoc cōcludi ex eo quod totus motus infinitus ē ppius effectus Dei: quia q potest in infinitum motū, quo ad suā totalitatem, potest nihil min⁹ in ipsum, tā si sit vnus mobilis absolute, quā si sit vn⁹ mobilis infinities iterati, & consequēter est virtutis infinita: quia a propria causa effectus recipit mensurā, speciē. His in quā ommissis, quia absque pbatione dicta sunt, quod nihil videt, scribēdum est. Mirū (vt melius enim dicam) extraneum valde est, Arist. medium terminum tacuerit, & tātum studium apposuerit circa id, sine quo sua ratio ex tacito medio tenet: vt Sco. dixit. Nō enim in 8. Phyl. aliud medium assumitur, nisi mouere tempore infinito. & de hoc magna sollicitudo fuit, quod exigit virtutem infinitā. Constat autē quod abstrahit a mouere a se, vel non a se: & quod motioni a se accidit, quod sit in infinito tempore: nihil enim minus concluderet, si esset in tempore finito, vt ipsemet fateatur.

Nec valet ratio dicēs, quod infinita nō depēdens, sed prima est propriū medium ad virtutē infinitā: quia secundum hoc primitas mot⁹ esset ppiū mediū, siue ille mot⁹ sit finitū siue infinit⁹: & sic quod prius. Vnde finitas, & infinitas motus vndique per accidens idē cōcurrūt, & sic Arist. l. sciētariū artifex, tacuisset ea q sūt per se in medio termino, scilicet, primitatē motus: & sollicitus fuisset circa ea, quæ sunt in eo per accidēs, scilicet infinitatē temporis, cuius oppositum vbique docuit faciendum. Egidij vero deductio quamuis veritate a longē tangere videatur (vt in sequentibus patebit) veritatem tamen esse quæ non est: quia ex eo quod totus motus celi ponitur effectus alicius cause per se, nō est ab eo nisi sequax deducta infinitas intellue illius cause, sed assumptæ sunt proportionēs volūtariæ vel remotæ: vt pote quod prius effectus a per se causa recipit speciē, & mensurā. Ex hac enim non habetur, quod totalitas infinitatis extensiuæ necessariō fiat per se ab infinitate intensiuæ: sicut nec ex hac effectus infinitus fit a causa infinita, cum nō appareat, quare ipsa totalitas, quod vnitas infiniti motus non possit per se intēdi, & fieri a virtute finita immobili ad cōtinuandā & conseruandā perpetuo inferiorum successione, &c. vt dicitur in secūdo de generatione, tex. 57. & 12. Met. com. 306. Latius igitur quod mihi in re hac apparet, prosequendum est: eo quod difficultatem motū directē discutit, & ad principale propositum propriā viā docet, & Arist. tā mētī quā verbis cōsona videtur. Præmittēdū est ergo primū, quod perpetuitas motus, sicut & alia quātitas, dupliciter imaginari potest, quod fiat ab aliqua virtute. Vno modo per se primū: secūdo modo nō per se primū. Et ne in æquiuoco laboremus, illud dicitur fieri per se primū ab aliqua virtute, in quod potest virtus illa ex propria ratione in illud autē dicitur posse aliqua virtus ex propria ratione, in quod potest ex perfectione clausa infra latitudinē propriā illius virtutis. Et per oppositū illud debet fieri nō per se primū ab aliqua virtute, qd quidē fit ab illa virtute ex aliqua conditione annexa virtuti, quæ est extra latitudinē ill⁹ virtutis formaliter sumptæ. Verbi gratia (& est exēplū deseruiēs proposito) Virtus calefactiua vt octo B. ignis durans centum annis, potest in duos effectus, scilicet & calefacere vt octo, & centum annis cōtinuare hūc calefactionis motum: sed primū potest ex ratione propria, in quantum est virtus calefactiua tātā perfectionis, scilicet vt octo: hæc enim perfectio intra latitudinem virtutis calefactiue clauditur. Secundum verō non potest ex propria ratione, alioquin omnis virtus calefactiua vt hoc octo possit: quod patet esse falsum in D. igne durante per diem tantum, sed potest ex annexa sibi duratione cētum annorū: quā patet esse extra rationem virtutis calefactiue, & cuiuscūq; alterius virtutis motiue formaliter sumptæ. Ideo enim B. ignis potest cōtinuare calefactionem per centū annos, quia virtus eius durat centū annis, vt de se patet. Tūc ergo perpetuitas motus dicitur fieri per se primū ab aliquo, quādo ex perfectione infra latitudinē potētiz agētis clausa causatur, tunc autē nō per se primū, quando non ex ratione propria potētiz agētis, sed ex conditione illius fit. Ex hac autem distinctione ex parte effectus manifeste patere potest alia distinctio ex parte cause. Potest siquidem dupliciter imaginari aliquam virtutem esse cōtinuatiuam motus tempore infinito. Vno modo per

se primū, id est ex ratione propria, vt exposuimus, & alio modo nō per se primū, sed ex annexa eius conditione vt etiā exposuim⁹. Dif ferūt autē vis perpetuatiua mot⁹ per se primū, & vis ppetuatiua nō per se primū, ex assignatis rationib⁹ adhuc dupliciter. Primū in hoc q vis perpetuatiua per se primū respicit infinitatē durationis, vt per se primū effectum, & per se primū terminū: quia ex propria latitudine illā potest: sicut vis calefactiua respicit calefactionē, seu calorē: vt per se primū effectū & terminū. Vis autē perpetuatiua nō per se primū respicit infinitatē durationis, non vt per se primū effectum, sed vt conditionem proprii effectus.

¶ Secundū in hoc quod illa respicit quātitatē durationis vt per se propriū effectum: quia infinitas durationis quædam quātitas durationis essentialiter est, omnē quātitatis durationē in se claudens. Ista autē non nisi per accidens quantitatē durationis respicit, scilicet vt conditionem necessariō comitē sui proprii effectus: quia non ex propria ratione, sed ex annexa conditione hoc facere supponitur. His vero prælibatis oportet secundo tres conditionales itabire: ex quarū veritate propositi ratio habebitur.

PRIMA cōditionalis est: Si A per se primo mouet tēpore infinito: A est virtutis infinita intensiuē, declaratū ista: quia stando infra latitudinē virtutis per se respicientis quantitatē durationis vt propriū effectū, quæ potest vocari virtus quātificatiua motus, intelligendo de quantitate durationis: valet argumentum. Ad cōtinuandū aliquo tempore requiritur aliqua virtus, ergo ad maius tēpus, maior virtus, ergo ad infinitū infinita. Et fundatur hæc cōsequētia super illā regulā. Sicut simpliciter ad simpliciter: ita magis ad magis, & maximū ad maximum. Quare abique dubio vniversaliter & necessariō tenet in his q se respiciūt per se primo, vt S. Th. in 3. cōtra Gen. c. 13. 9. dicit. Fūdatur etiam super illud principiu Metaphysicū: Cuiusque potētiz propria latitudo proportionabiliter respondet propriæ latitudini sui per se primo effectus. Quod patet inductiuē in omnibus: ergo virtutis quātificatiue motus, si esset propria latitudo, responderet propriæ latitudini quātitatis durationis: sed propria latitudo quātitatis durationis attēditur penes extēsiōē durationis: quia duratio nō augeatur per intēsiōē, vt qualitas, sed extēsiōē, vt quātitas: ergo virtus quātificatiua quanto maiorē posset quantitatē durationis producere, tātō maior esset, ergo si infinita infinitas. Vnde proportio virtutis quātificatiue, seu cōtinuatiue motus, ad quantitatē per se durationis est, sicut proportio virtutis calefactiue ad quātitatem per se caloris. Et nulla est differentia proportionū: quāuis sit differentia rerum subtraharū proportionibus, quia quātitas per se caloris est quantitas intensiuæ, quātitas vero durationis est extensiuæ. Quod tamen, vt ex dictis patet, proportio ē non variat: eo quod hoc est materiale, & per accidēs. Formale enim est vniversaliter loquendo, quod latitudo cuiusq; potētiz actiue respondeat latitudini propriæ sui per se primo effectus. An vero latitudo propria effectus attēdat secundum extensionem, vel intensionem, accidens esse cognoscitur ab exercitatis in metaphysica, & ideo eadem ratione proportionis tenet consequētia prædicta, quæ tenet ista. Ad producendū aliquantum calorem requiritur aliqua virtus calefactiua, ergo ad maiorem maiorem, ergo ad infinitam infinita. Si quis autem dixerit, prædicta principia non habere locum, nisi quando quantitas per se effectus est quantitas intensiuæ: cū Philosophia abhorreat voluntarium, oportet huius restrictionis rationē reddere. Nulla autem ratione fulta apparet hæc responsio, nisi fortē dicatur, quod quia magnitudo virtutis non est, nisi secundum quantitatē perfectionis, ideo nō respondeo nisi quātitati perfectionis effectus: quātitas autē perfectionis non est quantitas durationis. Non enim quanto maior duratio, tātō perfectior effectus fit: sed æqualis perfectionis est ignis durans per horam, & per duas horas, & per tempus infinitum, vt dicitur primo Ethic. c. 7. Sed hæc ratio in hoc deficit, & quasi æquiuocat: quoniam dupliciter cōtingit loqui de quātitate durationis, vno modo secundum se, alio modo vt est conditio aliarum rerum. Si consideretur vt est conditio rerum, puta hominis, aut albedinis: sic cū sit extra rationes formales rerum, non augeat propriam perfectionem alicius rei: non enim est perfectior calor durans centum annis, quā durans vno die. Et hoc modo est sermo de quātitate durationis in primo Ethic. vt patet ibi ex comment. Auer. & S. Thom. & consequenter hoc modo verificatur, quod quantitas durationis nō est quantitas perfectionis, nec sibi proportionatur virt⁹ actiua alterius effectus.

¶ Si vero cōsideretur primo modo, scilicet secundū se: sic cū bonū diuidatur in decem predicamēta, sicut ens, vt in 1. Ethic. ibidem dicitur: & quātitas durationis sit quædam entis species: quādam etiā bonitatē secundū se necesse est ponat. Ac per hoc manifestē patet: quod si duratio aliquam perfectionem secundum se ponat, maior maiorem ponet, & infinita infinitam: sicut etiam quātitas molis aliquam perfectionē dicit alioquin inter entis species nō

esse: & maior maiorē: & infinita infinita: nō minus in suo ordine, quā calor infinitus, & tamen quantitas molis maior & infinita dicitur secundum extensionem. Quod ergo quantitas durationis sit quantitas perfectionalis, potest dupliciter intelligi, scilicet ut cōditio aliorū, & sic est falsum: quia est extra latitudinē rationis formalis cuiusque alterius rei. Alio modo secundum se, & sic ipsa quātitas durationis est quēdā perfectio vēdicans sibi quantitatē perfectionalis secundum suā extensionē: quemadmodū calor vēdicat sibi eā secundū suā intensionem. Vnde ad rationē in oppositū dicenda sunt duo. Primo, quod non oportet quantitatē durationis esse quātitatē perfectionis: sed habere illā infra suā latitudinē: sicut nec calor est quantitas perfectionis, sed habet illam. Secundo q̄ falsum est, q̄ quantitas durationis secundū se non ponat quātō maior maiorē perfectionē, quamuis nō ponat maiorē perfectionē huius, puta caloris vel hominis. Et quia sermo in prædicta cōditionali habitus, non est nisi de quantitate durationis secundū se: consequens est q̄ firma stet veritas illorū principiorum etiā in his effectibus, quorum propria quantitas est quātitas extensiva. Talia enim maiorem semper ponūt ex augmentata extensione perfectionē suā speciei. Manifeste autē patere possunt omnia quæ de perfectione quantitatē durationis diximus in hac solutione ex quantitate molis: applicando distinctiones factas & cætera dicta ad ipsam: vt facile est cuique exercitatio deducere. Vnde potest formari ad principale propositū ratio talis. Magnitudo virtutis respondet proportionaliter magnitudini per se effectus: sic q̄ aliquanta virtus, ad effectum aliquantæ perfectionis requiritur, & maior ad effectum aliquantæ perfectionis, & infinita ad infinitæ perfectionis effectus: de virtutibus motiuis & earum perfectione: ergo ad faciendum per se primo aliquantam durationem requiritur aliquanta virtus, & ad maiorem maior, & ad infinitam infinita: cum maior duratio maiorem dicat perfectionem, & infinita infinitam.

Rogōque omnes iterum atque iterum, ne auertendo mētis intuitum ab eo quod est per se, ad id, quod est accidens, fallantur, innitentes supra adductæ glossæ; absque ratione dicendo q̄ si ad effectum aliquantæ perfectionis requiratur aliquanta virtus: ad effectū maioris perfectionis intensiū requiritur maior virtus: nō autem ad effectum maioris perfectionis extensiuū, qualis est maior & minor duratio. Hæc enim glossa, vt ex dictis patet, optima est, loquendo de causa per se primo illius effectus, cui vtraq; quātitas cōuenit, intensiua intra propriam latitudinē, & extensiua extra, sicut est calor, &c. Vniuersaliter autē loquendo de quantitate causæ in ordine ad propriū effectum, & eius quantitate infra latitudinis suæ limites clausa, nulla opus est distinctione: eo q̄ eadē ratio saluatur in proportionē causæ & effectus, siue secundū propriā rationē augēatur intensiū, siue extensiū: ratio scilicet maioris perfectionis secundū propriā rationē suā speciei. Non enim tenet illa regula in affectibus quantitatē intensiū alia ratione, nisi quia quanto effectus per se primo alicuius est perfectior infra latitudinē propriā, tantō perfectiorem causam exigit. Propter hoc enim ex maiore quātitate extensiua caloris producti non cōauditur maior virtus calefactiua, sed intensiua tantū. Illa enim augēt perfectiōnē caloris extra propriā latitudinē caloris: ista autem intra. Hæc autē met ratio saluatur in affectibus quātitatē præcisē quātitate extensiuā, quoniam eorū propria perfectio augēt infra propriā latitudinē secundū extensiuā augmentationē, vnde vniuersaliter loquendo, effectū est perfectiorē intensiū vel extensiuū, accidit effectui perfectiori secundū propriā latitudinē suæ rationis formalis: q̄ per se cōsideratur in hac ratione, & est ratio vtriusq; eorū, q̄ perfectiorē causam exigit & cōcludat, sicut esse albū vel nigruū accidit colorato: & est ratio eorū, q̄ sint visibilia. Falli autē multos cōtingit in re hac ex eo, q̄ in cæteris entibus à quātitate manifestē videmus, q̄ sola augmentatio intensiua effectus per se cōcludit maioritatem virtutis per se primo actiua illius: & nulla perhibent sensus virtutē actiua per se primo quātitatē: ppter quod nunquā intellectui oblata apparet augmentatio virtutis ex intensiua cremento effectus: Quidquid enim sit de virtute actiua per se primo quātitatē, siue permanentis, siue successiue, discernendū est intellectu acuminē, vt dictū est inter entia, quorū propria perfectio cōsistit in intensiōe, & quorū propria perfectio cōsistit in extensione: quoniam in illis extendi est extra limites rationū formalium suarū: & propterea nō concludit maiorē perfectionem virtutū actiuarū illorū entū. In istis autē extendi est infra rationes formales eorū, & est ipsum eorū intēdi: & ideo idem exigit & cōcludit in virtute eorū actiua per se primo, quod in illis infert intēdi, si inuenitur virtus per se primo actiua quātitatē. Vnde nō obstat propositū si quis dicat nō dari in rerū natura huiusmodi virtutem quātitatē motus: nobis enim fat est veritas conditionalis quæ permanet etiā antecedente & cōsequente impossibili. Similiter puerile est, si quis putet dictū processum ideo

nō tenere in affectibus quantitatē extensiuā, sed intensiua: quia in extenso id quod additur licet perfectio quædā sit, non includit in se minus extensiuū, & a iō id vltra intensiuū autem includit in se remissiuū, & aliquid vltra perfectionis addit. & ideo hoc requirit maiorem virtutem, illud vero equalem. Puerile in quā dixi, quia sic habet maius secundū extensionem ad minus, puta spatium duarū horarū, ad spatium vnius, aut bicubitū ad cubitū: sic maius intensiū ad minus: puta color vt quatuor ad colorē vt duo. Vtrobique, siquidem maius claudit minus, & aliquid perfectionis, ppter rationis formalis addit. Cōstat autem ex dictis, q̄ in prædicto processu nulla est ratio exigens aut supponens aliā similitudinē proportionum inter intensiuū & extensiuū, nisi maioris ad minus, Argumentum enim semper est hoc modo. Potens per se primo in aliquantum, est aliquantæ virtutis, ergo qui potest in maius, est maioris: ergo in infinitum, & infinitē. Nihilominus diligenter aduertenti apparebit quod quemadmodum in extenso pars addita priori non includit priorem, & ideo seorsum non infert maiorem virtutem: ita in extenso gradus, verbi gratia, additus non includit priores, nec est maioris perfectionis gradus quartus albedinis, quā sit primus: nec ex perfectione maiore quarti gradus seorsum infertur maior vis calefactiua: sed ex eo quod totum calidum, puta habens quatuor gradus caloris, est perfectius, quā calidum vt duo, quemadmodum etiam arguitur ex eo, quod totum extensiuū est perfectius.

¶ Friuolū quoq; omnino est, si quis admittat prædictum processum teneat quo ad effectus quantos, quantitate permanente, non autem successiua. Oporteret enim abrađere principia tradita in sexto & septimo & octauo Phyl. de virtutibus motiuis & earum proportionē: cum motus & tēpus, & de quibus est ibi sermo, successiua entia sint. Stat ergo veritas primæ conditionalis.

SECVNDA autem cōditionalis est ista. Si A mouet tēpore infinito vnum motū continuū, & c. A est mouens immobile, & accipimus mouere propriē, vt distinguitur contra mutare. Et rursum accipimus, mouet, vt motor, non vt instrumentū motoris primū propter illuminationem, secundū propter corpus celeste trahens secum ignem: quem nihil minus traheret, si idē ignis numero perpetuo conseruaretur, secundum totū & partes: & etiam propter primum orbem trahētem secum alios: vt multis placuit, quamuis nō sufficienter. Probat ista consequētia octauo Phyl. text. 85. ex proposito: & 12. Metaph. text. 43. ex hoc quod motor motus non semper eodem modo se habet aut in se, aut in ordine ad mobile: id autem, à quo semper provenit idem eodem modo se habere necesse est vtroque modo: vt patet, ergo.

¶ Ex his autem duabus conditionalibus verificatis antequam veniamus ad tertiā, iam patere potest distinctio superius præmissa cum suis membris in speciali. Liqueat enim iam quod perpetuitas motus duabus attestatur causis, scilicet infinitate virtutis per se primo causantis ipsam, aut immobilitate motoris: & consequenter q̄ diuersimodē ab illis dependet, & illas infert: quoniam infinitatem non infert nisi in virtute per se primo (seu ex propria latitudinis perfectione) illā causante. Immobilitatem verō virtutis infert in omni virtute causante ipsam. Et meritō: quia immobilitas est extra latitudinē perfectionis virtutis tam motiua quā quantificatiua motus. Infinitas autem rationis formalis cuiusque infra ipsius latitudinē clauditur. Gradualitas enim alicuius speciei (puta caloris) etiā si in infinitum crescat, caloris naturam nō exiit. Immobilitas verō cōditio est extra totam latitudinē caloris. Siue enim intelligatur calor vt quatuor, siue vt mille, siue vt infinitus, nunquam perueniet ad hoc, quod sit immobilis infra limites caloris stando. Et quod de calore exemplificauimus, de cæteris virtutibus actiuis, formaliter sumptis, siue secundū rē sint in materia, siue non, intelligi volumus, oportet enim Philosophū formaliter loqui. Vnde distinctio iā probata in terminis specialibus repeti potest sic. Perpetuitas motus dupliciter potest imaginari. Vno modo à virtute per se primo ipsam causante: & sic oportet, quod fiat à virtute infinita intensiua: vt patet ex prima conditionalis. Alio modo à virtute non per se primo ipsam causante, sed per se primo causante talem motum, & secundario causante eius perpetuitatem, vt illius cōditionem: & sic oportet q̄ fiat à virtute motiua immobili, quæ ex perfectione suæ virtutis causat tale motū, puta Saturni: & ex immobilitate eiusdem semper perfeueret idē faciens. Vt sic cōditio virtutis sit causa cōditionis effectus, sicut in primo modo propria perfectio ipsius virtutis est causa propriæ perfectionis effectus. & propter hoc Arist. 8. Phyl. in text. 78. infinitatē temporis motus adscripsit infinitati virtutis, & in text. 85. adscripsit immobilitati motoris, vt iaceret fundamenta & ad primum motorē, & ad alias intelligētiā inuestigandum: vt ibidem D. Tho. notauit. Ex primo enim primū motorem octauo Phyl. text. vlt. & 12. Metaph. text. 41. concludit. Ex secundo verō numerum intelligentiarum text. 43. & 44. Non enim ibi inuesti

inuestigatur numerus infiniti motoris (vt quidam rudes & cæci dicunt) sed numerus motoris inalterabilis & immobilis: vt patet ex fine textus 41. & ex ipso textu 43. vbi semper est sermo de immobilitate motoris tempore aeterno, &c.

TER TIA igitur cōditioalis, cuius antecedes supponit Arist. cum suis sequacibus, est ista. Si cælū mouetur tēpore infinito, primū mouēs ipsum est infinita virtutis intensiua. Et aduerte difformitatē inter hanc consequentiā & priores. In prioribus enim inferebat, A mouet, & c. ergo, A est infinita virtutis: vt in prima vel, ergo A est virtutis immobilis: vt in secunda. In hac verō nō inferimus, ergo mouens cælum: nec, ergo quilibet motor cælestis. Sed, ergo primū mouēs est virtutis infinitæ intensiua. Probat ista sic: Cælū mouetur tēpore perpetuo: ergo ab aliqua virtute per se primo & directē potente in sempiternitatē motus, talis est infinita intensiua: vt patet ex veritate primæ cōditionalis. Probatur: ergo inuenitur aliqua virtus infinita intensiua. Aut igitur ista virtus est in quolibet motore cælesti, aut in primo tantū. Non in quolibet: tū quia nō oportet, tū quia neuter ab altero depēderet in sempiternitē moueri: fatū enim est ponere infinitū vt sic dependere: tū quia aliquid cōueniret plurib; primo, scilicet mouere sempiternitē: quod est impossibile, vt monstratur primo Poster. ergo in primo motore tantū. Totus processus clarus est & firmus, si prima cōsequētia probabitur. Cuius vis cōsistit in ista categorica, Sempiternitas motus causatur ab aliqua virtute, per se primo intendente & potente in ipsam. Hac igitur propositione probata, nihil remanebit huius rationis probandum. Probat ergo primo, q̄ hoc sit possibile: deinde q̄ sit de facto. Primū, pbat: quia si esset incōueniens aut impossibile, sempiternitatē motus causari ab aliqua virtute actiua per se primo, hoc nō esset, nisi vel quia duratio motus, cuius species est sempiternitas, nō est res separabilis à motu, sed simul est & non est, & sit & nō sit cū motu: ac per hoc sufficienter sit à quolibet mouente, sicut & motus: vel quia duratio motus passio motus est eo q̄ tēpus, vt dicitur in 4. Phyl. text. 130. & 12. Metaph. text. 29. aut est idē motus, aut eius passio. Passioni autem nō debetur aliud agens quā productiua subiecti: vt patet inductiue. Vel quia, vt superius tactū est, duratio motus nō est nisi cōditio eius: conditionibus autē rerū non debetur propria virtus actiua: sed fat est conditione actiua sequi. Præter enim hæc tria nō apparet ratio, quare impossibile, aut incōueniens, sit sempiternitatem vēdicare sibi virtutem per se primo eius actiua: sed nihil horum impedit. Inseparabilitas siquidem duarū rationū formalium, est cōcludat, q̄ producens vnam in rerum natura producat alteram: non tamen concludit, quod à quocunq; productur per se primo vna, ab eodē producat per se primo & altera. Quāuis enim esse ens sit inseparabile ab esse tale vel tale ens: & per hoc habeatur, q̄ causans tale ens causet etiam ens: nō tamen sequitur, ergo si est causa per se talis entis, inquantum tale, ergo & inquantum ens: vnde Arist. in 6. Metaph. in principio venatur principia, & causas motus, inquantum entia. Durationem autem passionē esse motus est verum sit quo ad aliquid: puta quia sub ratione temporis diffinitur per motū, & inseparabiliter cōcomitatur ipsum tanquā posterius suum prius: non tamen est verum simpliciter: quia constat quod verē, & simpliciter passio alicuius sic producit consecutiue ad productionem subiecti, vt à virtute per se primo productiua subiecti, secluso quocunq; extrinseco, sufficienter emanet. Duratio autem siue sempiternitas motus non emanat à virtute motiua, vt sit ratio ipsius virtutis, sed consequitur cōditionem extrinsecam ipsius virtutis, scilicet durationē eius, vt patet inductiue. Nō est igitur passio proprie loquēdo, sed potius cōditio inseparabilis. Nec ex hoc quod talis cōditio potest poni in esse ex conditione virtutis motiua, concludi potest, ergo superflue quæritur alia causa: quoniam non quæritur causa ad hoc, vt fiat absolute: sed ad hoc vt per se primo fiat.

¶ Nō enim superflue quæritur à quo per se primo fiat animal, quāuis sciamus ipsum fieri à generante hominē & bouē. Nec inueniens aliquid sequitur si tā nobilis cōditionis motus, qualis est sempiternitas, specialis causa quærat, & non fat sit credere, q̄ fiat vt cōditio præcisē: nihil enim contra præcipia naturalia, aut metaphysica, aut quæcunq; alia apparet sequi imō inuestigatio hæc consequens est processibus Arist. 6. & 7. & 8. Phyl. vbi causas motus aptauit secundū diuersas proportionē ad eius durationem. Non est igitur impossibile aut incōueniens, sempiternitatē motus talē esse effectū, q̄ possit pducī ab aliqua virtute per se primo. Quod autē hoc sit de facto probatur primo: quia vt dicit 2. Phyl. text. 26. & 3. text. 30. semper ponendū est id qd est aut causat per se ante id qd est aut causat per aliud. Cōstat autē quod causans sempiternitatē motus, quia immobile causat eam per accidens. seu per aliud à virtute sua actiua, ergo debet præcedi, ab eo qd ex propria perfectione suæ virtutis actiua sempiternitatē facit hoc enim tatum est quod per se primo illā causare potest.

¶ Secūdo, q̄ sempiternitas motus cælestis est effectus dignissim' & vt eius effectus ostēdit, scilicet perpetuitas omnī generabili & corruptibili, ad quā tota sphaera actiuarū & passiuarū & singulari in ea cōtēta secūdu vires conatur, & p ea agūt quicquid agūt: vt Auer. dicit 2. Cæli, com. 17. & Alber. Magn. ibid. cōfirmat. Irrationabile est autē effectū adē nobilē in rerū natura absque per se primo causa actiua fateri. Et cōfirmatur Quia cū in motu cælesti sint cōditiones, scilicet sempiternitas, & determinata velocitas, quæ in sui rationē, claudit tēpus: vt patet in 4. Phyl. text. 96. & sempiternitas ei' ut nobilior determinata velocitate, vt ex effectibus, & de se patet. & 12. Metaph. com. 41. habetur vbi certa velocitas finitari virtutis, sempiternitas vero infinitati attribuitur motoris absque potētia omnino. Secūdo quoque cæli text. 17. dicitur q̄ sempiternitas est propriū diuinitatis opus, & Platonice cōfirmatibus, ibidē à S. Tho. cognouimus entia tantū sempiternitatis, quātū diuinitatis sapere: & determinata velocitas absque dubio habet causam per se primo ipsam causantē apud omnes Philosophos: quæ demētia esset sempiternitatē cælestis mot' causa per se primo priuare: Relinquit igitur ratio tota, & stabilis & efficax: cū etiā fugiendi via cōcessa non sit. Duobus enim modis poterat quis tatum laborē sine priuare. Vel dicendo q̄ sempiternitas motus nō habet causam per se primo actiua: q̄ esse nefas ostēsum est. Vel dicēdo, q̄ habet quidem, sed illa est virtus infinita, immobilis. Et hoc ostensum est esse ignorantiam propriæ vocis: quia nulla virtus per se primo actiua alicuius, est actiua illius ex aliquo extra eius propriam rationē formalem, alioquin esset actiua illius, circumscripto omni alio, & non circumscripto omni alio q̄ implicat. Impassibilitas autē & vniuersaliter immobilitas, vt de se patet, & superius declaratū est: extra latitudinē est cuiusque rationis formalis virtutis actiua formaliter sumpta: vnde dicere quod virtus A sit per se primo actiua sempiternitatis, & dicere quod ideo est actiua sempiternitatis: quia est immobilis: & semper manet eodem modo, est ignorare propriam vocem.

¶ His ergo præmissis ad motū dubiū contra processum Arist. redēdo, dicimus q̄ quia sempiternitas motus exigit per se in primo motore seu in eius propria potētia actiua infinitatē intensiua: & hoc nō habet ex eo, q̄ ponitur in motu infinito ex parte mobilis, nec ex eo q̄ ponit in motu infinito ex parte spatij infinities iterati, sed inquantū est secundum se effectus quidē, cui accidit q̄ hoc vel illo modo soluetur: ideo ex propria ratione sempiternitatis motus siue saluetur in motu infinito per se, siue infinito per accidens, cōcludi optimē potest absque æquiuocatione infinitas intensiua primi motoris potentis per se primo in sempiternitatē. Vnde attenda sempiternitate motus formaliter, & relata ad virtutē actiua per se primo illam respicientē, quāuis æque bene cōcludatur infinitas intensiua illius virtutis, siue hoc siue illo modo ponatur. Arist. tamen à notioribus doctrinā subtilissimam tradens deduxit in text. 78. ex sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte mobilis, infinitatem intensiuam potētia: & in textu vltimo ex eadē sempiternitate motus posita in motu infinito ex parte spatij conclusit infinitatem primi motoris. Insuper nihil obstat rationi sumptæ ex sempiternitate formaliter accepta in quouis motu saluari ponatur. Propter quod in text. 78. non posuit mobile infinitum, sed tempus tantum: vt doceret, quod non concluderet ibi infinitatē potētia: ex infinitate mobilis, sed ex propria ratione infinitatis temporis, & in text. vlt. secundū vtranque translationem non fat fuit Arist. subsumere, q̄ primum mouens mouet motu perpetuo, aut tempore infinito, sed subsumpsit vtrumque simul: vt ostenderet, quod non arguit absolute ex hoc quod mouet perpetuo (cum hoc sit commune omnibus motoribus cæli) sed ex eo, quod sic mouet tempore perpetuo, vt ipsam infinitatem temporis per se primo causat: alioquin nugatio commissa esset in illa minore: quam nefas est Aristoteli imponere.

¶ Formaliter ergo dubium soluendo dicimus, q̄ medium ad probandum illam minorem, scilicet primus motor est virtutis infinitæ, & hoc, mouens per se primo tempore infinito: ita q̄ maior syllogismi sumpta ex text. 78. est ista. Mouēs per se primo tēpore infinito est virtutis infinitæ. Minor verō sumpta in textu vlti. est ista. Prim' motor mouet p se primo tēpore infinito, ergo primus motor virtutis infinitæ, vbi nulla æquiuocatio interuenit. Et maioris pbatio ex infinitate tēporis saluati in motu infinito ex parte mobilis, non obstat, sed magis attestatur processui: quia pportio virtutis per se primo respiciens durationem motus, ad infinitatem, & infinitatem tēporis, absolute declarata, & cōclusa est ibi in materia clarius eam repræsentatē, scilicet in textu infinito per se: vt ex notioribus fieret doctrina. Differt autem deductio hæc à subtilissima deductione, quā D. Thomas. 8. Phyl. docuit in duobus. Primo in medio termino. Cum enim medium Arist. sit mouēs tēpore infinito, ille apposuit ly p se supra ly infinito, nos vero supra ly mouēs. Secundo in minore: quia apud nos minor est vera

de facto quo ad operationem primi motoris: apud illud verò minor est vera quo ad virtutem primi motoris. Non enim de facto primus motor mouet tempore infinito per se: sed oportet eum esse tantam virtutis, quod quantum ex parte virtutis suae, possit mouere tempore infinito per se: quia causa per se oportet fructu esse effectum per se. Primus autem motor est causa per se infinitatis motus, ergo siue sit possibile tempore infinito per se inueniri, siue non, oportet primum motorem tantam virtutis esse si est per se causa infinitatis motus. Cōueniunt tamen haec deductiones in cōclusionem: (quia utrobique cōcluditur infinitas intensiua primi motoris) & in radice: quia uterque processus ponit primum motorem esse per se causam durationis infinitae ipsius motus. Sed ille processus ex eo quod causa per se oportet esse tantam virtutem ut possit in effectu per se quod fundatur super secundo Phys. text. 3. 6. Ille verò, quod causa per se primo alicuius, oportet proportionalem augeri secundum augmentum proprium effectus sui, cuius fundamenta superius dicta sunt.

¶ Et ut multis philosophicis coplaceamus qui volunt potius cum Auer, errare quod cum aliis verum sequi ostendendum superest hoc idem Auer, docuisse. In 12. siquid Metaph. com. 41. postquam cōclufit iuxta demonstrationem 8. Phys. quod virtus infinita requisita ad mouendum tempore infinito corpus caeleste, non est in magnitudine quae moueret in non tempore: mouet statim dubium cōmunitatem tactum à doctoribus, 8. Phys. scilicet, cur si ponitur virtus infinita in magnitudine: sequitur motus in non tempore: & si ponatur extra magnitudinem, non sequitur motus in non tempore, quare est ratio difformitatis? Et statim rōdet, quod hoc ideo est, quia motus caeli fit à duobus motoribus: quorum alter est finitae motionis, & est anima caeli: & alter infinitae, & est potentia oī sine materia: & quod motus caeli à motore finito habet, quod sit in non tempore, & à motore infinito, quod sit tempore perpetuo. Vbi à plano sensu literae non diuertit, & manifeste patet, quod ipse est opinatus primum motorem esse infinitam virtutis intensiuam, & propter istam infinitatem causare per se primo sempiternitatem motus caeli, & in hoc differre à ceteris intelligentiis: quae cum sint immobiles, possunt virtute propria causare perpetuitatem motus, per accidens tamen: ut ex dictis patet. Et quia praedicta verba Auer, aliis locis eiusdem cōtradidit videtur (ut adduximus arguendo ad oppositum) ideo à diuersis diuersimode exposita, vel potius extorta sunt: prout quilibet voluit: sed Auerroista, sed Auerroism suū facere, vnde oportet expositiones eorum afferre, ut firmer veritas, quidam igitur dixerunt, quod Auerrois intendit quod sit finitus intensiuam primum motor, infinitas autem in duratione: non tantum formaliter, sicut alij motores: sed etiā causaliter: quia sempiternitas motus ascribitur fini ipsius motus, qui est purus actus omnino, & per hoc differre à ceteris motoribus. Et hi diuisi sunt in duas vias. Nam quidam eorum dicunt quod illa distinctio motoris in finitum & infinitum, est distinctio realis: quod verum est distinctio rationis in primum motorem secundum quod est finis, & ipsummet secundum quod agit, & secundum quod agens mouet in tempore: quia est vigoris finitae intensiuam: secundum vero quod finis perpetuat motum: & ideo dicitur infinitas in duratione causaliter. Alij verò dixerunt, quod primum motor non est virtus finitae nec infinitae intensiuam: quia non est virtus actiua, sed dicitur infinitae causaliter, causalitate finali: ut dictum est. Alij autem dixerunt, quod illa verba Auerrois examinanda & glossanda sunt secundum determinationes factas in de substantia orbis, &c. vbi magis ex proposito tractauit rem hanc, vbi manifeste negauit infinitatem intensiuam. Sed quod omnes huiusmodi responsiones errant manifestatur. Et primo quod loquatur de infinitate intensiuam, probatur primo sic. Quodcumque sit aliqua distinctio proposita habens plures significationes, & alterum oppositorum declaratur ab ipso distinguente quo ad quid nominis, secundum quod intentionem sumitur, reliquum debet sumi secundum oppositam intentionem. Patet ista: alioqui periret omnis certitudo diuisionum, & syllogismi diuisum, &c. sed Auerrois diuisit motum caeli in motum finitae motionis, & infinitae motionis: & descripsit alterum membrum, scilicet motum finitae motionis per finitatem intensiuam, ut patet: quia ibi expresse subdit, dicere finitatem, est dicere proportionem motoris ad motum: ergo reliquum membrum, scilicet motum infinitae motionis, est describendum secundum intentionem oppositam, scilicet dicere infinitatem est dicere improportionem: & sic erit motus infinitus intensiuam, secundo sic: Termini quaestionis & responsionis secundum artem demonstrationis non differunt, sicut nec quaestio differre à cōclusionem in terminis, sed in modo. Cōstat autem quod motor infinitus de quo est sermo in quaestione, est infinitus intensiuam: quoniam est ille, de quo dicitur in 8. Phys. 79. quod mouet in non tempore: ergo finitas & infinitas de qua est sermo in responsione, est etiā intensiuam. Tertio sic, quod quilibet responsio à sapiente data, debet sumi in sensu in quo quaestio motus respondet: sed ista non respondet quaestio motus, nisi intelligatur de infinitate intensiuam, ergo, &c. Declaratur minor: quaestio est virtus infinita requisita ad mouendum tempore infinito, posita in magnitudine, inferit motum in non tempore, & posita extra magnitudinem, non. Huic autem quaestio non satisfit dicendo, quod hoc ideo est, quia ibi sunt duo motores separati & am-

bo finiti, sed alter actiua, & alter ut finis: & ex motore ut finis est sempiternitas, ex motore verò ut agens est quod motus sit in tempore. Hoc enim siue verum, siue falsum sit, est impertinens quaestio: & sollicitudo superflua. Tota enim quaestio est quare à virtute separata non sequitur motus in non tempore, sicut à virtute, posita in magnitudine. Et cōstat quod est sermo de virtute actiua. Haec autem quaestio ut nouitij possit percipere (sicut & quilibet alia) aliquid certum supponit, scilicet infinitatem virtutis siue in magnitudine, siue extra. Et quaerit dubium, quare si illa sit infinita virtus ponitur in magnitudine, mouet in non tempore: & extra non. Quaratur ergo ab istis primis: Qualis est illa infinitas virtutis, quae supponitur, intensiua, an durationis? si intensiua, habetur intentio: si durationis, quaestio nulla & ridiculosa est. Nulla quidem, quia à virtute actiua infinita in duratione posita in magnitudine, non sequitur motus in non tempore: ut patet de virtute alteratiua solis à qua res aliqua alteratur, & tamen in tempore. Nec potest dici quod illud est verum tantum de virtute motiua vnicuique locali tantum quod expressit Arist. in 8. Phys. text. 69. vnde hoc sumptum est, dicit hoc verificari in omnibus virtutibus motiuis quocumque motu. Ridiculosa autem: quia puerile est quaerere, quare à virtute finita in vigore, infinita autem duratione separata materia, prouenit motus in tempore, & non in toto tempore. Quis enim est adeo rudis, ut ignoret finitatem & infinitatem intensiuam virtutis, sequi velocitatem certam vel incertam motus, & non finitatem & infinitatem durationis? Vltimum igitur refugium horum est, quod quaestio illa neutra infinitate determinate supponit, sed infinitatem in cōi: quoniam ex motu perpetuo neutra infinita determinate cōcluditur, sed in cōi cōcluditur, quod oportet virtutem motiua tempore perpetuo esse infinitam. Vnde dicitur quod quaestio Auerrois est, cum sit quod virtus motiua tempore infinito sit infinita, abstrahendo ab hac & illa infinitate, quare posita in magnitudine inferit motum in non tempore, & extra magnitudinem, non. Et responsio est supponendo quod si aliqua virtus posita in magnitudine, debet mouere tempore perpetuo, oportet quod sit in infinitate intensiuam, ex 8. Physicorum, textu. 78. & consequenter moueret in non tempore, ex textu 79. & addedo quod si aliqua virtus motiua tempore perpetuo ponatur extra magnitudinem: & illa est necessarii infinita secundum durationem, & distinguitur in motum ut agens: & sic est finitae motionis, id est, mouet in tempore, & motum ut finis, & sic est infinitae motionis: id est, mouet in non tempore, quod virtuti posita in magnitudine conuenire non potest. Non enim potest distingui in motum ut agens & ut finis: & ideo oportet, quod virtus motiua tempore infinito, si est in magnitudine, moueat in non tempore, extra magnitudinem, non. Sed verè isti inniuntur telis araneis. Deficiunt enim dupliciter. In re ipsa, & in expositione Auer. In re ipsa quidem, quia falsum est, quod virtus motiua tempore infinito, si ponitur in magnitudine, est infinita intensiuam: si extra magnitudinem, non. Quaeratur enim ab ipsis (ne in æquiuoco laboremus) de quali infinitate temporis est sermo. Distincta est enim superius ex 6. Phys. quia est duplex: ex parte mobilis, & ex parte spatij: seu per se & per accidens. Si est sermo de virtute motiua tempore infinito ex parte mobilis, nulli dubium est, quod illam oportet esse infinitam intensiuam: in re enim 78. non est sermo de tali virtute, sed de prima, ut ex dictis patet. Amplius: Cū Philosophus obedire debeat rationi, oportet reddere causam, quare cum ad mouendum B mobile certa velocitate, puta motu vnius horae: requiratur tanta virtus intensiuam, puta ut centum: & ad cōtinuandum illum motum tempore perpetuo sufficiat ex parte virtutis motiua, quod semper perseveret in eodem vigore: quare, inquam, est quod virtus talis si ponatur ex magnitudine, sequitur quod sit infinita intensiuam: Hoc enim neque ex parte perfectionis virtutis, nec ex natura magnitudinis oritur: & tamen hoc est super quod isti fundantur. Quod si dicat quod hoc oritur ex hoc, quod illa, virtus actiua semper remanere debet in eodem vigore, hoc quod puerile est: quia ex hoc nihil aliud sequitur, nisi quod illa virtus oportet quod ponatur in magnitudine inalterabili & incorruptibili. Et hoc autem, quod virtus actiua ponitur inalterabilis & incorruptibilis, infinitaeque durationis siue in quāto, siue extra, non habet maior perfectio intensiuam: ut de se patet in primo Eth. c. 7. ab Arist. & Auer. dicitur. Et dat exemplum de albo: ex hoc, quod ponitur perpetuum, non sequitur, ergo est albus: quia differentia maioris & minoris rationis non intert differentia secundum magis & minus. Vnde ridiculum est, quod quidam inter Philosophos se locatos dicant, quod ideo non potest esse virtus motiua actiua tempore perpetuo in magnitudine, quia oportet ipsam esse durationis infinitae: & per hoc infinitatem intensiuam. Deberent enim inferre, ac per hoc in alterabilem & incorruptibilem: ad quod sequitur infinitas intensiuam.

Pudet autem adducere quorundam fatuitatem dicentium, quod processus non sit ab Auer. & Arist. ad cōcludendum, primum motorem esse incorporeum absolute, sed ad cōcludendum, ipsum esse incorporeum: id est non immersum materiae, ad esse: quae est tantum apud eos in generabilibus & corruptibilibus. Rationis siquidem Arist. à text. 76. vbi inchoat, teste ipso Arist. ibi cū Auer. tractatus intendit

intendit ostendere impartibilitatem primi motoris: vis est ex natura quāti & excessi siue corruptibilis siue non: ut patet: & in tex. ult. rōnem formam ex efficacia probatur, & non aliter cōcludit primum motorem impartibilem: vnde hoc est simpliciter error nimis fatuus. Amplius, Hoc dicitur, quod virtus motiua actiua tempore perpetuo si est in magnitudine, est infinita intensiuam, si extra, non oportet vel ex rationibus formalibus terminorum intelligibiliter deducere, vel sensibilibus assumere. Sed iam ostensum est ex rōnibus terminorum hoc non deduci: sed oppositum quo ad primam partem, & sensibilibus idem testatur: ergo hoc est volūtariè dictum. Ex sensibilibus enim habemus, quod virtus alteratiua solis est motiua actiua, & est in magnitudine: & tamen non est infinita intensiuam, nec alterat in non tempore. Nec potest dici, quod quia sermo est de virtute actiua motus localis, ideo instantia non militat. Tū quia eadem est ratio quo ad mouere in non tempore, & infinitatem intensiuam de virtute alteratiua & motiua secundum locum, & vniuersaliter motiua si ponatur in magnitudine, ut dicitur 8. Phys. text. 79. ut iam adductum iterum est. Tum quia si idem alterabile semper supponeret alterationem solis, tunc Sol vnum numero motum perpetuum posset continuare, nulla facta augmentatione suae virtutis quicquid sit de antecedente huius conditionalis: & sic virtus finita intensiuam, infinita duratione, moueret in tempore infinito vnum motum continuū, & non in non tempore: vnde quod de facto non sit hoc, est per accidens, quantum est efficacia virtutis. Accidit enim tanta virtuti, quod vnum vel plura subiciantur, &c. & nihil minus posset in vnum semper, quam plura. In expositione autem verborum Auerrois errant: quia ex huiusmodi sensu non habetur responsio ad quaestum: esset enim responsio, quod ideo virtus motiua tempore infinito posita in magnitudine moueret in non tempore, & posita extra magnitudinem, non: quia virtus extra magnitudinem distinguitur in motorem ut agens, & motorem ut finis: in magnitudine autem, non. Ex hoc autem quomodo haberi possit quaestio differentia, centum iuga bouum non deducerent. Quattro principaliter probatur, quod de infinitate intensiuam sit sermo Auer. ibidem: ex eo, quod ibi dicitur quod motus caeli inquantum est ab anima caeli, sortitur determinatam velocitatem, inquantum verò est à primo motore, sortitur sempiternitatem. Ex hoc. n. arguitur sic: Aut intendit, quod motus caeli habeat sempiternitatem à primo motore effectiua, aut finaliter. Si effectiua, cū in hoc ponat differentiam inter primum motorem, & animam caeli, tripliciter potest hoc imaginari. Primo, quod anima caeli, aut non efficiat aut non sufficiat ter possit efficere sempiternitatem motus, & ideo attribuat primo motori tanquam causam sufficientem, & hoc cōvincitur demonstratione esse falsum supponendo animam caeli esse virtutem motiua immobilem: ut patet ex 8. Phys. text. 85. & ex supradictis. Secundo quod anima caeli dependenter illam faciat, primus autem motor independenter, & ideo attribuitur primo motori, ut eius causa actiua independenter. Et hoc cōvincitur esse cōtra Auerrois ibi: aut loquimur de cōi dependentia, qua oīa entia alia à primo, & actiones eorum dependent à primo: & sic non saluatur cōmentum, ponens differentiam inter sempiternitatem & determinatam velocitatem motus caeli in hoc, quod illa est à primo motore, haec ab anima caeli, tali enim dependentia communi tam sempiternitas, quam determinata velocitas est à primo motore mediante anima caeli. Aut loquimur de singulari dependentia: qua in faciendo talem effectum, scilicet sempiternitatem motus, anima caeli dependet à primo motore. Et hoc cōvincitur esse impossibile, tenendo primum motorem finitum intensiuam: & deducitur sic, Motore sufficiente ex his quae in se intrinsece sunt, applicato mobili disposito, circumscripto quocumque alio, excepta cōmuni dependentia ad primum, necessarii prouenit effectus proprius illius motoris. Patet ista ex terminis: alioquin nulla esset via ad probandam cōsecutionem causae ad effectum, & e converso. Sed anima caeli est actiua (sufficiens ex suis intrinsecis respectu motus aeterni: ergo circumscripto quocumque alio excepto cōmuni influxu primi, potest in motum aeternum, ergo nulla est opus speciali dependentia. Probatur minor ex eo, quod anima caeli habet ex suis intrinsecis duo requisita ad faciendum sempiternitatem motus, scilicet tantam virtutem intensiuam (puta ut mille) & immobilitatem: quilibet enim motor habens haec duo, potest sempiternum facere motum, quauis non per se, ut dictum pluries est. Tertio, quod anima caeli licet sufficienter, tamen per accidens facit sempiternitatem motus, primus autem motor facit eam per se: & ideo attribuitur primo motori, ut eius causa actiua per se primo intendenti illam. Et sic habetur intentum: quia, ut ex prima conditionali probata patet, ex hoc sequitur, ergo primus motor est virtutis infinitae intensiuam. Et in rei veritate ista videtur mens Auer. in illo loco. Loquitur enim de actiua causalitate, ut quaestio motus ostendit, & non intendit subtrahere ab anima caeli causalitatem actiua sempiternitatis, sed perfectam causalitatis: cuius nulla virtus finita est capax, ut patet ex dictis. Vnde cām actiua per se determinatam velocitatis posuit animam, sempiternitatis verò primum moto-

re. Si finaliter hoc potest dupliciter imaginari. Primo, ut sit sermo de depēdētia cōi: quia oīa causantur in genere causae finalis à primo. Et hoc est cōtra Auer. ibidem: quod hoc modo non saluatur sua differentia inter terminatam velocitatem motus & eius sempiternitatem: hoc etenim motus uterque effectus depēdet finaliter à primo motore. Secundo, ut sit sermo de aliquo speciali modo depēdētia, in genere tamē causae finalis. Et quātū verba eorum sonant, videntur dicere, quod quādam singulari modo sempiternitas est à primo fine, quo non est determinata velocitas: sic quod sempiternitas motus in hoc differat ab eius velocitate: quod ista sufficienter fiat ab agente, illa autem non nisi adiuncta causalitate finali primi motoris. Sed quia facile est dicere distinctionem in qualibet re quibus ardua, & in exercitatu est amittere illam in aere: ideo quaeramus ab istis quō sit ista differentia. Hoc enim non potest nisi tripliciter imaginari. scilicet aut sic, quod sempiternitas careat causa actiua, & finali tantum attribuat. Et hoc est ridiculum: quoniam est intelligibile, quod aliquid effectiua producat motum, & non producat eius durationem, maxime cū tempore, quod est duratio illa (ut 12. Met. text. 29. dicitur) aut est ipse motus, aut eius passio. Cōstat autem quod haec ab eodem sunt actiua secundum rationem, quod non eodem modo potest enim eorum, quod sunt, realiter vnum per accidens, produci ab agente inferiori, & alterum per se: ut patet cū Socrates generat Platonem: tunc licet fiat Plato per se sine tamen corpore vel mixtum per accidens: ut dicitur in primo Phys. text. 76. aut sic quod determinatam velocitatem causa actiua sufficit abq; finalis, ad sempiternitatem autem, non. Et hoc etiam est ridiculum: quia finis est cā ceterarum causarum: nullusque est effectus naturae aut artis abq; fine. Aut sic quod ad determinatam velocitatem causa actiua cū fine cōi sufficit, ad sempiternitatem autem non, sed requiritur specialis ratio depēdētia ad primum motorem ut finem. Et hoc est iterum loqui in aere: nisi huiusmodi ratio assignet. Nec apparet alia ratio, quā illa, quae in eodem cō. 41. ex intentione Themistij subditur, quod motor qui mouet ad consequendum aliquid, vel cōseruandum aliquid transmutabile necesse est quod quandoque cesset. Motor autem qui mouet propter aliquid semper in actu & immutabile, sua ratione mouet vno tempore, mouet semper. Et sic habetur specialis ratio dependentis sempiternitatis ad primum motorem in velocitate motus. Sed adducere hoc ad propositum nouitiorum est. Cum enim oēs animae caelestes prima intentione operentur propter se (ut dicit 12. Meta. cō. 3. 6. & secundo Caeli, cō. 17. & 21.) & ipsarum natura sit immutabilis in actu: & earum opera sint sicut opera artium: (ut dicit 12. Meta. cō. 4. 4.) & finis sit principium in operabilibus, ut dicitur in 2. Phys. text. 88. Quemadmodum ex actualitate immutabilis finis sumunt animae illae rationem sempiternitatis in suis operibus: ita ex aliis conditionibus nobis ignotis sumunt rationem tantae velocitatis: & quare magis ab Oriēte moueant versus hemisphaerium superius, & alia huiusmodi. Haec enim omnia sunt propter melius: ut ex secundo Caeli, text. & cō. 34. habetur. Et ex fine necesse est bonitatem eorum fieri, cū naturalia agatur propter finem, ut dicit 2. Phys. text. Vnde ex hoc non magis habet, quod sempiternitas specialiter dependeat à primo, quā certa velocitas: utriusque enim eorum habet hoc modum speciale rationem dependentiae ex fine. Amplius. Cū rō sempiternitatis motus sufficienter sumatur ex his finis conditionibus, scilicet sit in se actu & habitu mouēte, immutabilis: & haec sint cōia omnibus motoribus, caelorum respectu propriarum essentiarum: nihil proprium primo motori dixisset Auer. sed totum quod dixit cōuenit omnibus animabus caelorum in rōne finis: nec potest dici, quod dictum Auer. cōmune quidem est omni motori separato in rōne finis, sed appropriatur primo propter dependentiam aliorum à primo & in rōne finis quae sic non saluatur differentia inter sempiternitatem & velocitatem: utraque enim propter independentiam primo est attribuenda fini. Quod si tanquam ad vltimum refugium recurrere dicitur, quod sempiternitas motus dependet à primo fine quodam singulari modo ignoto nobis: & hoc cognosci ex hoc quod oēs motores caelestes cōueniunt in sempiternitate mouere: non autem in velocitate motus: hoc enim ideo esse credendum est, quia rōne sempiternitatis habet respectum ad primum: velocitatem verò respiciendo propria. (Hoc est cōtra Auer. qui expresse dixit in secundo Caeli, cō. 38. quod motores inferiores sumunt rationes suarum velocitatum secundum quod magis desiderat ad similitudinem primo. Et loquitur non solum de motu diurno, sed etiam circulo obliquo. Deinde hoc non est sufficienter rōne firmatum: quod enim cōueniunt oēs in sempiternitate motus ut dicit Auer. in secundo Caeli, com. 38. & 71. & alibi, est quia conueniunt oēs in hoc quod sunt motores immateriales. Et ideo hoc non oportet cōiicere, quod sit ex singulari modo depēdētia à fine: cū clare pateat, quod finis communis cū immaterialitate motoris sufficiat, nec locus est cōiecturis in manifestis. Amplius: Velocitas de qua ibi loquitur Auer. ut patet in cōmē. nihil aliud est quā temporalitas, in qua oēs motores caeli cōueniunt, sicut & sempiternitate, nullus enim mouet in non tempore. Restat ergo quod de infinitate intensiuam sermo Auer. ibidem sit. Et licet euidētiore sint praedictae rōnes duo motores secundum rationem, vnum autem secundum rem ponitur, ut patere potest quilibet

cas explicare scienti. Vnde omnes expositiones cōmenti prædicti falsæ apparent. Vltima autē ordinem librōrū Auer. non pensauit. Cum em̄ conflet ex secundo celi c. 3. quod tunc iā fecerat libellū de substantia orbis: & ex pluribus commentis, quæ tunc etiā fecerat super libros Ph. & ex 12. Met. com. 65. quod iuuenis erat quādo fecit super lib. de Celo & sperabat in com. 352. se perfecturum Astrologiæ: & quod senex scripsit super Metaphysic. manifestè liquet quod omnia dicta Auer. sunt examinanda ad 12. Meta. eius & non e conuerso: quoniam opus illud testamentum eius est.

SECVNDA autem via ad ostendendam infinitatem virtutis Dei glorioſi sumpta ex S. Tho. breuior est: Et supponit Deum esse causam actiuā alicuius substantiæ, siue mundi, siue primæ intelligentiæ, siue om̄i incorruptibili, siue ab æterno, siue in tēpore: nihil em̄ horū refert, dummodo concedat per simplicē emanationem (quā nos creationē dicimus) Deū aliquid produxisse. Hoc autē nūc supponatur: Tū quia cōiter excellētēs virtū hoc concedunt etiā de mente Arist. & Auer. Tū quia expresse cōtra Argazem pluris Auer. hoc dicit. Tū quia hoc exigeret specialē quæstionē, quā alibi tetigimus. Ac quæstionibus ergo huic supposito, hæc via paratur: iuxta quā arguitur prælibando rationes terminorū. s. q. virtus creatiua est virtus actiua effectus ex nulla potētia passiua: siue sit creatiua ab æterno, vt Plato, & Aristot. cū sequacib⁹ posue ūtū: siue in tpe vt fides Christiana determinat. Cæteræ autē virtutis actiua sunt effectuum ex aliqua potentia passiua supposita, vt patet in naturalib⁹ & artificialib⁹. Arguitur ergo sic, loquendo semper de quātitate virtutis seu perfectionis: Omne quātū excedit aliud quātū, sic quātūcūq; excessum creſcat, nunquā inter ipsa est aliqua pportio, est necessario infinitū intēsiuē. Ista patet ex terminis, qm̄ vt dicitur in 8. Ph. tex. 79. si excedēs est finitū addēdo semper quātū ad excessum, quandoq; æquabitur & excedetur. Sed virtus creatiua est aliquāta perfectionis: & sic excedit virtutē factiua rerū ex potentia subiecti, q. quantūcūq; augeatur nō est inter eas pportio: ergo virtus creatiua est infinita intēsiuē. Probatur minor quo ad vltimā partē (quæ sola eget probatione) deducendo ad impossibile: quia sequeretur q. virtū actiuā ex aliqua potentia, & virtus actiua ex nulla potentia possent esse æquales: quod est manifestè impossibile. Teneat cōsequētia supponēdo vni, quod pbatione nō eget. s. q. quātū aliquid actiuū potest educere tē de remotiori potentia ad actū, tātō est virtuosius. Ad sensum em̄ patet q. ad educendū calorē de potētia aquæ, maior virtus requiritur, quā ad educendū ipsum de potētia aëris: hoc igitur supposito arguitur more Aristotelico sic. Sumatur virtus pductiua alicuius (puta bouis) ex nulla potētia, & sit A. Sumatur quoq; virtus pductiua bouis ex aliqua potentia, puta C. & sit virtus illa B. Tūc sicistat duæ virtutes. s. A & B per te habēt aliquā pportionē, sit ergo pportio cētupla: ita q. A excedat C non plus, quā in cētuplo. Et tūc sumatur potētia passiua in cētuplo magis logica ab actū q. sit C. & sit illa D. Cū ergo oporteat tādū virtuosū esse agēs quātō elōgatiōr est potētia ab actū, necesse erit virtutem actiuam bouis de potētia D. esse in pportione cētupla ab B. ac p hoc esse æquale ipsi A. Et sic virtus pductiua ex aliqua potētia, & virtus pductiua ex nulla erunt æquales, quod est impossibile. Imō etiam eodē processu potēdū duci, q. illa sit etiam maior: qd est impossibile. Nec potē incitari quispiā hūc processum ex eo, q. nō potest sumi in rerū natura potentia rerū. otior ab actū quocunq; potentia data: oportet em̄ sic dicēs negare processum Ari. 4. Ph. tex. 72. vbi assumit plenū subtilius quocunq; pleno. & 6. Ph. tex. 15. vbi assumit modum velociorē quocunq; motū & breuiter destruit doctrinā traditā in li. Ph. Saluator enim efficacia horū & similium processū ex rationib⁹ formalib⁹ terminorū, & ex veritate cōditionaliū: quicquid em̄ repugnat veritati conditionalis, est falsum & impossibile: vt Auer. dicit in 8. Ph. text. 78. Vnde supposito sufficit veritas cōditionaliū: puta si virt⁹ aliqua produceret ex potētia in cētuplo remotiori, esset in cētupla pportione, &c. Stat ergo rō firma, quāuis quidā nesciētēs, aut non volētēs eā formare, soluisse se arbitrati sunt, vt de Scoto patet prima dist. quarti. Qui ideo credidit se soluisse, quia S. Tho. nō sollicitus circa terminos qui in authenticis rationibus solēt subintelligi, fecerat maiorem, huiusmodi. Eoqum, inter quæ nulla est proportio, alterū est infinitum: soluit Scotus, q. hæc non est vera, vt patet de puncto & linea: & tamen punctū non est infinitum. Propter quod notanter nos posuimus in maiore vtrunq; esse quantū: vt has pueriles cauillationes effugeremus. Et hæc de secundo.

QVÆSTIO.

Num Deu mouea tot finis, vel vt agens.

RESTAT igitur argumentis in oppositum respondere. Ad primū ergo (q. tres difficultates tangit, vnam principaliter & ex cōsequētibus) tali est ordine dicēdū, q. duas annexas difficultates, scilicet an Deus moueat vt finis tantū, vel vt finis & agēs, & si vt agēs, an mediātē vel immediātē: pertransiuimus dicēdo, quia est

Tertiā verō principalē, san expositione virtutis infinitæ intēsiuæ in rerū natura necessario sequatur mot⁹ in nō tpe, pertractabim⁹ dupliciter, s. secundū Auer. & simpliciter. Quāuis igitur mot⁹ ex secūdo celi. tex. 64. Vbi in summo gradu pfectionis vnuerſū locatur id, quod sine actione optimū possidet: & ex 12. Metaph. tex. 30. vbi dicitur quod Deus mouet sicut amātū & desideratū. cedat Deū non esse causam agentē, sed finalē: & verius tamē dicitur sentiētēs vtroq; modo Deum causam: vt Simplicius arguit ex primo celi tex. 30. vbi Arist. dicit, Deū nihil agere frustra. Si enim ad hoc incōueniēs sollicitus fuit Arist. deducere, q. De⁹ nihil agit frustra, ergo supponebat Deū agere ppter finē: ridiculū enim esset deducere ad hoc incōueniēs de causa actiua. Auerrois quoq; in de substantia orbis, manifestè reprehēdit dicēs: oppositū esse de intentione Arist. & in 10. Metaph. com. 7. expresse dicit, q. Deus mouet non tantū vt finis, sed vt motor. Quod etiā firmat in 12. com. 7. & in com. 44. vbi etiā postmodū Auicennam ponentē Deum esse tantū finē, arguit, q. oportet primi principis esse actionem, quæ cū hoc, q. sit sibi propria, sit cōmunis ceteris: qualis est motus diuinus. Auer. in secundo celi, com. 17. dicit q. omne habens actionem in se, habet actionē in alio: & in com. 21. dicit, quod omne quod inuenitur ppter se prima intēsiuē, inuenitur propter aliud secūdo intensionem: nisi illic esset natura non innata ad largiendū. Et breuiter totus Auerrois, plenus est hac sententia, vel formaliter, vel radicaliter: vt puta q. in separatis à materia causalitas finalis & sufficiens eide m conueniūt: vt dicitur. 12. com. & 35. & 38. & 55.

Nec obstat q. Arist. dixit, Deum mouere vt amatum: non em̄ dixit hoc cū dictione exclusiua: imō ex hoc magis habet ppositum, supposita illa vnuerſali Auer. quam modo diximus. Id verō qd ex secūdo celi adducitur admiratione dignū est, quia frōte ab Auerrois adducat, cū Auerrois ipse ibidē in consilio 46. expresse dicit, q. in illo summo gradu habēte optimū sine actione, datur latitudo includēs oēs intelligentias: ita q. apud ipsum oēs intelligentiæ sunt in illo primo gradu, & non tantū Deus: & tamē cōstat apud eos etiā q. cæteræ intelligentiæ agūt ad extra. intēdit enim ibi Aristoteles apud Auerroim intelligentias quatenus intelligentiæ sunt habere optimū (qd est felicitas speculatiua) sine omni depēdētia ab exteriori actione, non sicut in nobis iuxta illud 12. Met. tex. 39. deductio autē qualis optima, &c. & esse in primo gradu. Quaten⁹ verō animæ sunt, optimū assequi p motū: & in secūdo locari ordine simul cū corporibus, quorū sunt animæ. Vnde Deum mouere nō solū finaliter, sed actiue dicimus. Et quāuis ex multis cōmentis videatur haberi, quod Deus mouet immediātē: q. in com. 44. & 12. Met. reprehēditur ponēs Deū esse primorē motorē primi orbis: & in com. 38. expresse dicitur, q. primus motor mouet sine medio: & in com. 48. numeratur substantiæ immateriales secūdu numerū motū cælestis: expresse, supponēdo nullū esse, quæ nō mouer: vt tamen ex dictis superius patere potest, in com. 41. & 12. expresse dicit motū celi cōponi ex duobus motorib⁹. Et ideo sciēdum est q. ista sibi inuicē nō cōtradiciunt: quoniam cū sint in hac re opinionēs extremæ: vna Auicennæ, dicētēs Deum nihil agere ad motū celi, nisi secūdu q. prima causa operatur per secundas: sed primū motorem esse primam intelligentiam productam à Deo, quæ cum anima celi mouet. Alia corū, qui dicūt Deum solum mouere primū cælum Auerrois via in cessit mediā, vtrūque declinans extremū: & ideo nunc hoc nunc illud excludit ex tēmum. quamuis plures Auicennam impugnaverit. Est igitur apud eum primus motor Deus glorioſus, non tamē mouet solus.

Sed quia in motu primi celi sunt duo (sempiternitas motus, & certa velocitas: puta 24. horarum) posuit vtrūque horum habere per se primū causam actiuam & propriā: sempiternitatis quidem Deū, certæ verō velocitatis animam celi. Et hic sensus respondet planē expositioni illius contenti absq; extensione. Et sic Deus nō est prior motore toti: imō facit p se motū toti⁹ quo ad nobilissimam eius rationē, quæ est sempiternitas: & hoc modo Deus non est anima alicuius orbis. Et ideo dixit ibi Auer. q. est potētia non in materia: & hoc volebat quod differret ab anima celi. Et hoc modo saluator quod com. 44. dicitur, q. illud quod intelligit motor corporis celi de primo motore, est aliud ab eo quod intelligit motor orbis Saturni. Et sic numerus immaterialiū substantiarum secūdu numerum motū saluatur, quia ex motū numero inuētus est numerus motorū aliorum à primo: quia iā ex infinitate motus stabilitus erat. Nullam enim substantiam immaterialē ponim⁹ nisi ex motu conclusam: sed prima ex infinitate motus, cæteræ ex numero motū regulariū & perpetuorū exigentiū motorē immobiles. Et hoc consonat textui Arist. expresse quærenti numerū motorū immobilium, nō numerum motorū in finitorū: vt p hoc insinuaret quod de alijs primo loquebat: quamuis primus quoq; sit immobilis. Et siqdē sermo Ari. & Auer. & ibidem cōtra ponētēs substantias immateriales absq; aliqua ppria motione alicuius corporis, vt patet ibidē: qd nos non dixim⁹. Et breuiter hoc modo

modo omnia dicta Auer. inueniuntur consona, & merito: quia vero omnia cōsonat. Vnde Helic Hebræi labor, q. vanus fuerit patet. Putauit enim, quod ex hoc q. De⁹ dicitur motor effectiue primū celi sequeretur, ergo mouet solus primū celi. Iam enim liquet, Deum propriū & motorē primi orbis, quo ad sempiternitatem sui motus actiue causandā. Mouet ergo Deus cælum effectiue vt motor proprius, & mediante anima cælesti: sic vt vtriusque proprius effectus motus celi sit diuersimodē: & sic quo ad duo prima patet quid tenendum sit.

De tertio autē (in quo tota stat difficultas præsens) ambiguitas magna v: diuisi liquidē sunt Peripatetici circa id. Quibusdā em̄ apparet, q. ex hoc antecedente, datur virtus infinita in natura, sequitur necessariō, ergo motus in nō tēpore. Quibusdā verō videtur, q. distinctioe opus sit in re hac. & hi in tres distincti sunt vias. Alij verō q. distinctioe modi agendi: liberē vel necessariō op⁹ sit. Alij per q. distinctioe modi essendi illius virtutis infinitæ. s. an habeat esse materiale, an immateriale, ad hoc sufficiat. Alij autē duas distinctiones necessarias credūt ad saluandam infinitā virtutē in rerū natura, scilicet modi essendi (q. modō dicta sunt) & modi agēdi, s. meditationē vel intentionē, ita q. oēs huiusmodi opinionēs sunt quatuor. Et primū quidē postponētēs (quia ex discussione aliarū quid veritatis habeat patebit: & eius fundamēta sunt q. arguendo adduximus) ad secundā nos transferamus opinionē, quia tria dicit. Primū, q. ex hoc antecedente, virtus infinita est in magnitudine: necessariō sequitur, ergo mouet in nō tēpore, quod implicat cōtradictionē. Et in hoc cōueniunt cū Arist. 8. Ph. tex. 79. omnes Peripatetici: licet differat in modo deducēdi cōsequētia. Scot. enim in primo sent. dist. 2. q. 2. ad vlt. dicit, q. ex eo quod in antecedente assumitur virtus infinita, subintelligēdo, agat, necessariō sequitur, ergo actio sua est in nō tpe alioquin in æquali tpe agere cōtingeret virtutem infinitā & finitā, iuxta deductionē Arist. ibi. Ex eo verō, q. in antecedente additur ly in magnitudine (id est extensa) sequitur q. si agit, agat circa corpus: & cōsequēter q. sit ibi aliqua resistētia, & sic etiā diuersa approximatio partium passi ad agēs: ac per hoc sequitur, ergo actio illius virtutis est mouere: qm̄ hæc duæ causæ, scilicet diuersa approximatio partium & resistētia, faciunt successione esse in motu, & sic ex toto antecedente simul, scilicet virtus infinita in magnitudine sequitur mot⁹ in non tpe. Sed hæc deductio manifestè peccat: quia ex hoc quod aliqua virt⁹ est extēsa, & agit in corpus, nō sequuntur illæ duæ causæ successione, sed vna tantū, s. diuersa approximatio partium passi ad agēs: sed ex omnib⁹ his absq; resistētia nō sequitur, ergo illa actio est motus. Et hæc omnia nō egent pbatione: quia manifestè patet de virtute illuminatiua. Hæc em̄ est extēsa, & agit in corpus, &c. & tñ non est motus propriē (de quo loquitur) vt distinguitur cōtra mutationē. S. Tho. autem, quia Arist. non fuit sollicitus ibi de vtraq; parte cōsequēntis deducenda, supponit cum Auerrois & cæteris expositioribus (quāuis vidisse me recolo) q. subiectū illius antecedētis, s. ly virtus seu potētia supponit p virtute motiua, propriē sumendo motum, ita q. antecedēs illius cōsequentiæ secūdu veritatē est hoc, virtus motiua infinita est in magnitudine. ergo. Et q. hoc sit mens Arist. patet ibi, ex eo q. probādo suppositionē vnam, s. q. maior virtus facit æquale in minori tpe, dicit vt calefaciēs, aut dulce faciēs: aut proiciens, & omnino mouens. vbi manifestè patet, q. de virtute motiua loquimur. Patet etiā ex fine intēto: ad nihil em̄ aliud in ducebat demonstratiōnem illā, nisi ad inuestigandā impartibilitatē primi motoris, quæ cōstat mouere propriē. Vnde impertinens erat proposito tractare de omni virtute extēsa: quāuis ex ista negatiua, non potest dari virtus motiua infinita in magnitudine, habeatur ex cōsequenti, q. nulla virtus in magnitudine est infinita: quia quū sit virtus, aut substantialis, aut accidentalis, & accidentalis infinitas inferat infinitatē substantialē, & omnis virtus substantialis in magnitudine, nisi est simplex, sit principii alicuius mot⁹ naturalis (vt patet in primo celi textu septimo) & simplicibus existentibus finitis, impossibile sit mixtum fieri infinitum, manifestè deduci potest ex negatione infinitatis virtutis motiue in magnitudine, negatio infinitatis omnis virtutis extēsa.

Facit tamen vim S. Tho. in ly magnitudine: ex hoc q. virtus extēsa non est intelligens, virtus autem extra magnitudinem est intelligens: vt patet tertio de Anima, commēto quinto, virtus autem motiua non intelligens mouet tantum quantum potest. Ac per hoc tenet consequentia Aristot. Quia si est virtus motiua infinita, & cum hoc mouet tantum quantum potest, sequitur, ergo mouet in non tēpore: vt patet ex deductione Arist. ibidem. Secūdu dicit, q. ex hoc antecedente, virtus infinita est (etiam loquendo de motiua) non sequitur necessariō, ergo mouet in non tēpore: quia potest illa virtus esse agentis liberit in cuius potestate est actio & modus agendi. Et quum hoc arguitur esse contra Aristot. & Auer. & omnes Philosophos. Sco. cum sequacibus non

reputat hoc inconueniens: imō dicit in 2. sent. dist. 1. q. 3. eos sibi ipsi contra licere, ponendo Deum agere necessariō.

Mihi autē vt hoc non esse cōtra Arist. eo q. nulli imponendū est q. nec dixit, nec necessariō sequitur ex dictis eius. Deū autē non esse agēs liberū, nullibi dixit Arist. nec ex dictis eius sequitur necessariō. Demōstratio liquidē posita in primo celi, text. 90. sufficiēter saluatur supponēdo omnes intelligentias differre specie, q. mouere quātum possunt, vt assimilētur Deo glorioſo: cuius proprius effectus est sempiternitas, siue liberē, siue necessariō illam causet. Numerus quoq; intelligentiarū eisdē suppositionib⁹ stantibus optimē inuestigatur ex numero motū: sunt enim oēs motores ad æquati. Inconueniens etiā est quod dicitur in textu 79. q. virtutem finitā & infinitā mouere æqualiter: manifestè ibidē adscribitur virtutibus mouentibus naturaliter: & breuiter q. conq; alia ad hoc adduci possunt, facillē saluari videntur absq; hoc. Nō tñ propterea Arist. attribuere, q. posuerit Deū agere liberē, sed opinionē suā ad nos peruenisse tñ: cōtra Auer. tñ illam rñsionem esse nō dubito: vt ex cōmento quarto duodecimi Meta. deducere facile esset: & cōmento 21. 2. de celo manifestè haberetur.

Sed quoniam ex principiis philosophiæ non necessariō sequitur, Deum agere necessariō: idcirco quum soli rationē obediendū sit, quod secundo loco contra hoc obiicitur, soluendū est. Qui ergo dicitur, id ad qd sequitur falsum, impossibile est simpliciter impossibile: &c. negatur minor. Et ad primā probationem dicitur, q. quamuis non sit impossibile, Deū velle vt tota virtute sua est tamen impossibile, Deum velle vt tota virtute sua, in hoc effectū, qui est velocitas motus. Nec hoc est ex defectu virtutis, aut voluntatis: sed quia hoc non est factibile: vnde Deus virtutē tota virtute sua per se causando sempiternitatem motus, & citando, &c.

Ad secundam verō dicitur præmittendo quatuor. Notandū est enim primū, quod aliud est arguere ex potētia motiua infinita, & aliud est arguere ex potētia motiua infinita habentē talem modum essendi, s. in magnitudine, vel extra, vel modum operandi, s. necessariō, vel liberē. Primū liquidē antecēdēs abstrahit ab omni modo essendi & operandi: secūdu verō modum essendi vel operandi cōsumit. Cōstat autem q. multa possunt deduci ex aliqua ratione formali, & modo essendi vel operandi simul: quæ nō possent deduci ex illa ratione formali absolute. Notandū est secūdo, q. ex aliqua ratione abstracte, seu absolute sumpta, dupliciter aliquid deducere consueuerūt Philosophi. Vno modo necessario, sicut ex ratione motus deducitur, q. oportet esse in tēpore, alio modo non repugnāter, sicut ex ratione motus deducitur, q. quocunq; motu dato, potest dari velocior, &c. Et inter hæc tantum refert, q. consequens aliquid necessario comitatur ipsum, in quocunq; ponatur secundum omnem modum essendi illius: consequens vero aliquid non repugnāter, non oportet comitari illud in aliquo: imo stat quod repugnet ei in quocunq; modo essendi: vt patet in exemplis adductis.

Notandum est tertio, q. tripliciter potest imaginari q. potentia motiua infinita exeat in actum secūdu, vel quod moueat A mobile certa velocitate, ita quod non possit velocius illud mouere: sed illud mouere sibi adæquatam.

Vel q. moueat infinita velocitate. i. in non tēpore: nō est enim intelligibile, q. aliquid actualiter moueat infinite velociter: & tamen in tēpore: quia ex quo actualiter mouet tēpus illius mot⁹ certū est secūdu se, signetur ergo, & tūc procedatur iuxta tex. 79. c. 1. vbi Phys. & venietur ad hoc, quod motus virtutis infinitæ erit in æquali tēpore cum motu finitæ velocitatis (vt pote à virtute finita factū) quod est impossibile. Id est ergo mouere actū infinite velociter, & mouere in non tēpore. Vel medio modo, s. q. nunquā moueat tanta velocitate A mobile, quin possit illud velocius mouere. Hæc autē tria aliter se habēt ad potētiā motiuam infinitā absolute, & aliter ad eam in magnitudine. Ad potētiā siquidem motiuā infinitā in magnitudine, duo extrema comparantur immediātē, ita q. respectu talis virtutis non datur medium inter mouere in non tēpore, & mouere certa velocitate.

Ad potētiā verō motiuam infinitā absolute, extrēma hæc sunt mediata, ita q. stat q. moueat sic velociter, q. tñ semper velocius mouere possit. Et ratio diffinitatis est: quia virtutis extēse quantum est posse, tñ necessario est facere: vt patet inductiue, & consequēter si est infiniti posse, ergo habet adæquatū facere: aut ergo hoc est certa velocitate mouere, aut in non tēpore: mouere em̄ sic q. velocius possit, non esse adæquatū virtuti patet. Virtutis verō motiua infinitæ absolute non oportet quātum est posse, tantū esse facere: quia abstrahit ab omni modo operandi, & esse ad: & cōsequenter abstrahit ab hoc, q. faciat scdm totū posse, aut partem & tantum vel tantum: & ideo non necessariō sequitur, quod si exeat in actum, q. exeat in opus adæquatam. Notandū est quarto, quod aliter agendum est ex infinita velocitate ad infinitā potētiā motiua absolute, & aliter e conuerso. Ex infinita siquidē

velocitate, determinate inferitur, ergo potentia motiva est actu infinita: quia impossibile est aliter talem effectum saluare. Ex infinita vero potentia motiva nihil aliud potest inferri: nisi ergo potest infinita velocitate moueri: quia si aliqua virtus motiva potest mouere aliquam velocitate, maior potest maiore, & infinita, infinita. Sed quia potest mouere infinita velocitate contingit dupliciter, vno modo sic, quod potest facere motum infinitam velocitatem in actu alio modo sic, quod potest facere maiorem velocitatem quacumque facta velocitate, ideo non potest ex infinitate potentie motiuæ absolute inferri determinate, ergo est actu infinita velocitas, sicut conuenit. **¶** His autem præmissis, dico quatuor. Primum quod ex hoc antecedente A est virtus motiva infinita in magnitudine, optime sequitur, ergo mouet in non tempore: quia si non, ergo mouet ad æquatam certo tempore ex tercio notando: & tunc sequitur iuxta deductionem Aristotelis, ergo virtus finita & infinita secundum totum posse mouet æqualiter. Secundum dico quod ex hoc antecedente, A est virtus motiva infinita, non sequitur necessarium, ergo, A mouet in non tempore: dicentibus enim quod non, subinferri non potest, ergo mouet ad æquatam in certo tempore: datur siquidem medium, si quod potest mouere A mobile tanta velocitate (puta decem horarum) non tã ad æquatam, sed potest mouere velocius: ut patet de hoc notando. Quod non potest dici, si virtus illa est in magnitudine: & ideo Aristoteles fundas demonstrationem suam super illa distinctione, aut mouet in non tempore, aut certo tempore: loquendo de ad æquata operatione assumit ab aduersario virtutem motiuam esse in magnitudine: quia de tali constat, quod oportet supponere aliquam velocitatem esse illi ad æquatam, quod non oportet verificari de virtute motiva absolute, quia abstractit ab his. Tertium dico, quod ex hoc antecedente A est potentia motiva infinita, non sequitur non repugnat, ergo motus in non tempore. Probatur hoc ex illo principio: impossibile in se ex rationibus terminorum, ex nullo deducitur possibiliter, ex quo non sequatur necessarium. Hæc enim est differentia inter consequens possibile & impossibile ex terminis, quod possibile ex aliquo antecedente oritur possibiliter, ex quo non oritur necessarium: ut patet de velocitate motus respectu motus & mobilis. Impossibile vero nisi habeat connexionem necessariam cum antecedente ex illo oriri non potest: & hoc ideo est, quia impossibile ex terminis est impossibile simpliciter & omnino. Tale autem ex nullo oriri potest, nisi ex alio impossibili, ad quod conditionaliter sequatur, quod sine necessaria connexionem fieri nequit. Constat autem, quod motus in non tempore claudit contradictionem ex terminis: si est enim motus, ergo in tempore: & si in non tempore, ergo non est motus. Et ex antecedente patet, quod hoc impossibile non sequitur necessarium ex infinita potentia motiuæ, ergo nec sequitur impossibile.

¶ Sed accidit hic dubium ex triplici capite. Primum, quia id quod sequitur necessarium ad aliquid cum aliquo speciali modo essendi, sequitur permissiue & possibiliter ad illud absolute, verbi gratia: quod sequitur necessarium ad animal, ratione sequitur possibiliter ad animal: sed motus in non tempore sequitur necessarium ad virtutem motiuam infinitam habentem esse in magnitudine: ut patet, ergo sequitur possibiliter ad virtutem motiuam absolute. Secundum, quia quum hoc argumentum valeat, si aliqua virtus motiva potest mouere aliquam velocitatem, ergo maior potest maiore, & infinita, infinita: & vterque valeat, aliqua virtus motiva potest mouere tanta velocitate, ergo potest facere tantam velocitatem actualiter & maior similiter maiore: quare non valet, ergo si est infinita potest infinitam facere actualiter. Nulla enim ratio apparet disformitatis: & tunc oportet, si tenenda sunt predicta, negare illam ultimam consequentiam: quia ut patet ex dictis, posse facere velocitatem infinitam actualiter est idem quod posse mouere in non tempore. Tertio, quia est assignata fit ratio quare infinitæ potentie absolute non oportet assignate ad æquatam facere: quia, si abstractit a modis operandi: non tamen habetur, quare infinitæ potentie motiuæ absolute repugnet mouere secundum totum posse. Si enim non repugnat dato quod ex ea non sequatur necessarium nec possibiliter, habetur intentum, quia si hoc sibi non repugnat, ergo est sibi possibile: possibile autem positum, nullum sequitur impossibile. Ex hoc autem sequeretur quod moueret in non tempore, ut patet: ergo, **¶** Ad primum horum dicitur quod maior est sic modificanda: illud quod sequitur necessarium ad aliquid cum aliquo speciali modo essendi compossibile illi primo, sequitur permissiue ad illud absolute: sic enim est vera, & non aliter. Si enim aliquid iungatur cum aliquo sibi impossibili ex terminis, id quod sequitur ad coniunctum, vtrique partium repugnat: verbi gratia. Ad hominem aereum sequitur habere perfectissimum sensum tactus, non medium inter contraria: quod ut patet, non sequitur ex ratione hominis absolute, nec aeris. Sic autem est in proposito: quia virtutem motiuam infinitam esse in magnitudine, implicat contradictionem, partemque conuenientiam non sunt compossibiles: ut ex iam dictis patet, & effectus necessarium sequens monstrat: scilicet motus in non tempore. **¶** Ad secundum dicitur, quod ratio disformitatis inter ultimam consequentiam & priores est: quia in omnibus prioribus proportionali-

ter adaptatur propria causa proprio effectui. In vltima autem non secundum veritatem, sed solam apparentiam: non enim proprius effectus virtutis potentie infinita velocitate mouere, est actualiter mouere infinita velocitate: sed nulli certe velocitati obligatur esse suum mouere, quantum est ex parte motiuæ potentie. Hoc autem saluatur, si sic possit in mouere actualiter, ut semper possit velocius mouere: ut patet. Et si quærat quomodo virtuti potentie mouere velocitatem vnius horæ proprio effectui assignetur mouere actualiter in vna hora & dupla potentie potentie mouere in medietate horæ, proprius effectus dicatur mouere actualiter in medietate horæ: quare virtuti potentie mouere infinita velocitate, proprius effectus non assignetur mouere actualiter infinita velocitate. Rãdetur, quod hoc ideo est, quia quacumque quantitati virtutis potest dupliciter attribui quantitas operis, & altero modo est impossibile propter implicationem contradictionis in ipso opere, altero vero est possibile, dicendum est, quod effectus proprius illius est ille, in quo saluatur modus possibilis. Verbi gratia, & est exemplum theologicum: dicimus quod virtus creatiua Dei est infinita, non solum ex parte modi agendi, sed ex parte creabilitatis, non tamē saluatur infinitas in creabilibus, sic quod Deus possit creare aliquod infinitum ens, sed sic: quia quacumque creatura facta potest facere perfectiorē. Quia ergo in proposito inter virtutem motiuam quacumque, finitam & infinitam respectu velocitatis motus hæc sit differentia, quod finitæ virtutis quantitati vno modo & illo possibili, rãdetur quantitas velocitatis in effectu, scilicet faciendo illam actu: infinitæ vero virtutis quantitati duobus modis quantitas velocitatis rãdere videtur: scilicet faciendo infinitam in actu, vel mouendo absque obligatione ad certam velocitatem: & primo modo infinita velocitas effectus rationem habere non potest, quum sit de genere impossibilium ex terminis, secundo modo infinita potentie proprius effectus est. **¶** Ad tertium dicitur, quod infinitæ potentie motiuæ absolute, repugnat mouere actualiter secundum totum posse quo ad velocitatem motus, non autem quo ad durationem eius: quia operatio talis est de genere operationum impossibilium ex terminis. Et idem quod multos in materia ista decipit, est, quia assumitur talis motio ut operatio quædam, & quare infinitæ potentie motiuæ repugnet, quærun: quæ tamen, ut ex dictis patet, non sit de genere operationum, sicut nec alterare cælum. Nec ex his imponas mihi, quod dicam infinito posse non posse attribui ad æquatam operari actualiter. Hoc enim ex dictis nostris diligenter inspectis non habetur: sed tãtum quod in finito posse motiuo, non potest rãdere ad æquatam operari actualiter, quo ad velocitatem motus. Ex hoc enim non sequitur vniuersalis negatiua, ergo non potest rãdere ad æquatam operari: stat namque quod rãdatur infinitum operari quo ad durationem motus: & quo ad operationes immanentes. **¶** Intelligere & amare. Vnde ad quesitum cum distinctione dicendum est, quod infinita potentia motiva potest referri ad motus velocitatem, & ad eius durationem. Et primo modo repugnat sibi mouere secundum totum suum posse, qui a ista non est operatio, sed quiddam plus quam chimericum. Secundo modo, non repugnat, imò de facto conuenit, ut ex dictis patet.

¶ Quarto dico quod ex hoc antecedente, A est virtus motiva infinita agens liberi, non potest inferri, ergo mouet, aut potest mouere in non tempore: dicam enim in illo tempore mouere potest tanquam ad æquato effectu, sed mouet semper certo tempore sicut eligit: non tamē sic quia quantum est ex ratione virtutis, potest velocius mouere. Quum enim ex ratione potentie motiuæ infinitæ absolute, nihil aliud sequatur, nisi quod quia tanta potentia potest mouere tanta velocitate, & maior maiore, infinita potest infinita velocitate mouere: & hoc contingat dupliciter, scilicet aut quod possit exire in actu secundum faciendum infinitam velocitatem, aut quod sic semper possit, ut nunquam exeat in actu secundum, faciendum ad aliquam velocitatem, quin possit adhuc facere maiore: & ex ratione potentie motiuæ infinitæ absolute non necessarium sequatur, quod possit exire in actu primo modo: & ex hoc quod est agens liberi, necessarium sequatur quod exeat in actu secundo modo. Si debet exire in actu, consequens est, quod non ex infinita potentia motiva agens liberi absolute considerata, nec ex ipsa sumpta cum tali modo agendi deducatur necessarium, ergo motus in non tempore. Et consequenter quum omnis conditionalis non vera sit necessaria, ista conditionalis est vera: si datur virtus motiva infinita agens liberi, possit dari motus in non tempore. Et sic patet ad secundam probationem illius minoris, quid dicendum sit, si quod falsum est, quod ex ratione infinitæ potentie motiuæ absolute sequatur, ergo motus in non tempore. Tertium, quod habet hæc secunda opinio est, quod non potest aliter saluari infinita potentia in rerum natura, nisi ponendo ipsam agere liberè, eo quod aliter sequeretur motus in non tempore. Sed hoc non est dictum commune, vnde non videtur tutum sequi illud: præsertim, quia (ut ex dictis & dicendis apparet) à multis illustribus viris saluatur, etiam si Deus non ageret liberè.

¶ Tertia vero opinio quæ S. Th. 8. Phy. protulit in lucem: dicit, quod sola distinctio modi essendi, in magnitudine, vel extra, sufficit ad saluandam virtutem motiuam infinitam absque motu in non tempore, quicquid

quicquid sit de modo operandi. Ita quod secundum eam quauis ista conditionalis sit vera, si virtus motiva infinita est in magnitudine, daretur motus in non tempore: ista tamen est vera, si motiuæ virtus infinita est extra magnitudinem, daretur motus in non tempore. Et fundamentum huius est: quia veritas prima conditionalis fundatur super tribus. Primum, super infinitate motiuæ potentie, ex qua habetur quod possit mouere infinita velocitate. Secundum, super modo essendi eius in magnitudine, ex eo quod habetur quod quantum est posse, tunc est operari. Tertium, super hoc quod effectus non est dignior sua causa: ex quo habetur, si aliqua virtus est in magnitudine, eius ad æquatam opus potest recipi in magnitudine. Ex his enim tribus colligere veritatem illius conditionalis patet ex eo, quod si quodcumque horum trium desit, conditionalis non est vera. Si enim desit infinitas potentie motiuæ, nunquam daretur motus in non tempore: similiter si non ponitur in magnitudine, seu operari tamen quantum potest, nunquam daretur motus in non tempore: & nihil minus, si non ponitur quod operetur in passo capaci ad æquatam operationis illius potentie, nunquam sequeretur motus in non tempore: quæ constat non tpe: & quia hoc non ponitur potest absolute, quia est impossibile: ideo oportet poni ut sequens ex antecedente aduersarij: habetur autem, ut iam diximus ex illo, quia cæ non est indignior effectu. Ex his autem patet, quare secunda conditionalis. Si virtus motiva infinita esset extra magnitudinem, daretur motus in non tempore, non est vera: quia deficit sibi tertia conditio. non enim oportet virtutis existentis extra magnitudinem dari ad æquatam opus in magnitudine, & ratio est: quia virtus immaterialis comparatur ad omnia quæta, ut vniuersale ad particulare non in prædicando, sed potius in essendo & causando: nec est rationale ut materiale possit totam immaterialium virtutem ad æquare. Vnde ad maiorem horum euidentiã considerandum est, quod motus relatus ad infinitam potentiam motiuam in magnitudine & extra, diuersimodè comparatur. Illi quidem ut effectus proprius causæ particulari & proprie, huic vero ut effectus particularis causæ vniuersali (quemadmodum liquefactio ceræ virtuti Solari) quia motus est effectus in corpore: & consequenter fit ad virtutem corpoream, sicut ab vniuersali virtute vero immateriali, sicut ab æquiuisco & vniuersali: & ideo sicut ridiculum esset ex quantitate virtutis Solaris inferre quantitatē huius particularis effectus, ut ad æquatam virtutem solis, ita rationale est ex quantitate virtutis immaterialis inferre quantitatē huius effectus particularis, qui est velocitas motus tanquam effectum ad æquatam. Considerandum vultus est, quod inter potentiam motiuam infinitam in magnitudine seu absolute: & potentiam motiuam infinitam incorporatam hoc interest, quod illa aut nihil aliud potest dicere nisi principium motus, ut patet si sumatur absolute, aut si aliquid addit, nihil addit eleuatis ipsam supra rationem proprii principij motus: ut patet si sumatur in magnitudine. Ista autem est hoc, quod immaterialis ordinis ponitur, supra rationem proprii principij motus eleuatur, sicut & supra corporalia. Propter quod ex hoc ipso, quod ponitur extra magnitudinem, sequitur quod non per se primum respiciat motus velocitatem, qui est corporeus effectus, quemadmodum faciunt virtutes corporales, sed alius quid per se primum aspiciat, & secundario & quasi per accidens motum. Vnde fit, ut infinitas virtutis motiuæ si esset in magnitudine motus, velocitate necessarium manifestaretur. Infinitas autem virtutis motiuæ existentis extra magnitudinem, non: quia, si infinitas potentie in magnitudine esset per se primum particularis principij motui: infinitas vero potentie extra, esset per se primum rei eleuata supra ordinem principiorum motiuorum particulatiu. ac per hoc latius quid respicit ut ad æquatam motum quæ velocitatem motus. Imaginandum est enim quod res illa infinita extra magnitudinem quauis habeat in se vnde potest mouere: hoc tamen opus non per se primum respicit ad illa, sed aliquid altius: quia ut pluries dictum est, motus per se primo est actus corporis, virtutis autem illa eleuata est sicut supra corpora, ita supra omnia corporalia per se primo: quod dico propter ens & bonum, & alia huiusmodi: quæ sunt corporalia, non tamen per se primo: & ideo non oportet si virtus illa est infinita, velocitatem infinitam posse ab ea puenire. Ex duobus ergo falsificat secundum S. Th. conditionalis ista. Primum ex eo quod virtus extra magnitudinem non oportet habere ad æquatam facere suam virtuti, quæ agit per intellectum: ut dictum est in secunda opinione. Secundum ex eo quod considerata virtute infinita extra magnitudinem non considerato modo operandi, sequeretur, ergo daretur motus in non tempore: quia non posset fieri motio quo ad velocitatem ad æquatam virtuti motiuæ: quia moueret corpus in actu, puta cælum, quod non esset capax motionis ad æquatam illi virtuti, nec

absolute, quia hoc implicat: nec ex hypothesi datur, quia infinita potentia non est concessa in magnitudine, sed extra. **¶** Contra hæc autem opinionem dupliciter obicitur. Primum, quia si ex sola incorporeitate virtutis motiuæ infinitæ habetur sufficiens ratio falsitatis secundæ conditionalis, manifeste sequitur quod non refert, si ponatur, virtutem illam esse motiuam necessariam, dummodo ponatur incorporea: sicut enim ista duo simul, non enim est impossibile virtutem immaterialem esse necessariam motiuam, ut Aristoteles & Philosophi tenent de animæ orbium. Ex hoc autem quærat in quanto tempore moueret virtus infinita extra magnitudinem mouens secundum totum posse, & signetur illud tempus, & tunc procedatur iuxta text. 79. octauis Physic. deducendo ad impossibile, quod æqualiter moueant virtus finita & infinita. Secundum, quia hoc est expressè contra Auer. in secundo cæli. Com. 1. 8. & 71. **¶** Ad primum horum dicitur, quod istæ duæ conditionales distat sicut cælum & terra. Si infinita potentia motiuæ esset extra magnitudinem, moueret in non tempore, & si infinita potentia motiuæ existens extra magnitudinem, moueret secundum totum suum posse, moueret in non tempore. Secunda enim est vera: quia in antecedente eius iam ponitur ipsam secundum totum posse actualiter mouere, & consequenter habere mobile talis motionis subiectum: quum motus sit actus mobilis, ac per hoc in hac conditionali saluatur tres antedictæ conditiones. In alia vero non habetur ex hypothesi antecedentis, mobile capax totum posse, & ideo est falsa ex defectu tertiæ conditionis. De illa autem conditionali super quæ firmatur argumentum, si esset extra magnitudinem infinita virtus motiuæ, necessarium daretur motus in non tempore: dicenda sunt duo. Primum, quod est impertinens propositio: quia non habet ex dictis S. Th. Multum enim refert, posita virtute infinita incorporea, loqui de ipsa, & consequentibus ad ipsam ut sic, abstractendo à quibuslibet alijs, quod non necessarium ipsam infinitam & incorporatam comitatur: & loquendo de ipsa, addendo sibi speciale modum agendi. **¶** necessarium. Primum enim modo est sermo S. Th. & non secundo, & primum nihilominus modus nihil ponit incorporeum, secundum vero forte adunat incorporeum sibi: quia quauis virtuti incorporeæ non repugnat esse necessarium motiuam, & velocitatem motus, repugnat tamen forte virtuti incorporeæ, infinitæ, vnde non oportet de illa conditionali sollicitum hic esse. Si tamen de veritate eius quærat, dicendum secundum videtur, quod est falsa eadem ratione, quia. **¶** ex hypothesi antecedentis habet quod in mobili posset recipi ad æquatam effectus illi virtuti. Vt enim iam infinitas tactus est, motus in non tempore est quoddam impossibile ex terminis, & non sequitur nisi ex aliqua hypothesi impossibili: quæ requirere illa tria monstratum est. Et quia contra arguebatur, ergo mouere in aliquo certo tempore, signetur illud, & c. & respondetur, quod ex parte motoris nulla posset certitudo velocitatis determinari, quia nec ex libertate, nec ex finitate potentie, & in non tempore mouere non sequitur ex hypothesi: oportet dicere quod si moueret, moueret ea velocitate, cuius mobile esset capax, sicut si esset mobile non violabile & capax motus 24. horarum, tãto tempore moueret illud, & non minore. Et si cõtra hoc dicatur, signetur tempus illud: in tempore assignetur, puta vna hora vel decem: hoc enim non refert. Et si procedatur deinde ad hoc quod eodem tempore mouebit idem mobile virtus finita, & infinita, dicitur hoc non esse inconueniens, quando aliunde provenit, quam ex virtute motiuæ. Inconueniens siquidem est, quod virtus finita & infinita ex propriis meritis considerata moueantur æqualiter: sed quando aliunde hoc provenit, puta ex libertate agentis (ut secunda opinio dicit) vel ex parte mobilis: ut modo dicitur, vel ex mediatione alterius motoris, ut vltima opinio Auer. dicit, nullum inconueniens est. **¶** Sed sunt in hac responsione adhuc duo dubia. Primum est, quia ex eo quod in antecedente ponitur virtus infinita motiuæ, ponitur consequenter mobile ad æquatam. Motiuum enim ad mobile refertur: ut dicitur quinto Meta. cap. de ad aliquid: & sic tertia conditionalis est vera. Secundum est, quia licet tale vel tale mobile certam velocitatem sibi determinet: non tamen mobile in communi: & ideo comparando illam virtutem infinitam separatam necessarium agente ad mobile in communi, restat dubium, an moueret in non tempore, an certo tempore. **¶** Ad primum horum dicitur: quod ratio illa tenet, quoniam vis motiuæ est eiusdem ordinis cum mobilitate: tunc enim ex suppositione tantum actiuum, necessarium supponitur ad æquatam proportionaliter passiuum. Quando autem supponitur tantum actiuum altioris ordinis, non oportet tantum passiuum supponere: quia quum passiuum non respiciat nisi mediante actione transeunte (quam facit, vel facere potest in eo) & virtus altioris ordinis, scilicet vniuersalis immaterialis, non oportet quod habeat, aut habere possit aliquam actionem in passo corporeo sibi ad æquatam: consequens est, quod non necessarium supposita tanta virtute motiuæ immateriali supponatur mobile ad æquatam, proportionaliter: vnde licet motiuum dicatur ad mobile vniuersaliter, tãtum tamen non dicitur ad tãtum mobile vniuersaliter: sed quando motiuum est eiusdem ordinis cum mobili.

Ad secundū dicitur, q̄ quāvis docuerit Arist. in Physicis motōre in cōmuni mobili in cōmuni cōparare, & quicquid cōtradicat talib⁹ in proportionibus esse impossibile: non tñ didicimus cōparare mobili in cōmuni motorē cōtractū: qualis est iste, de quo loquimur, motor em̄ est separatus à materia. Vnde tali motorī attribūendū est tale mobile: puta cœlū, & non mobile in cōmuni. Cōstat autē q̄ tale mobile aliquam cibi certam velocitatem determinat: vt dicitur secundo cœli, text. 39. Et si curiosē queratur quid dicendū sit ad aliud quā h̄c, dicendum est, q̄ si ille motor applicaretur corpori mobili absolute, q̄ moueret nulla certa velocitate. Et si dicitur, hoc est impossibile, concedatur, quia etiam antecedens est impossibile: nec est à nobis vnquam concessum.

Ad alterā obiectiōnem, qua dicebatur hāc tertiā opinionē esse cōtra. Auer. dicitur dupliciter. Primō q̄ nō est verū nisi per accidēs. Auer. em̄ ideo dixit, q̄ si anima cœli esset infinite virtutis, moueret in non tpe: quia supponebat ipsam necessariō mouere, vnde ex modo agēdi supposito tenet apud ipsum cōsequentiā S. Thom. autē loquitur de virtute infinita incorporea, abstrahēdo à modo operādi: in hac opinione nō sunt cōtrarij per se. Et si dicitur, salē habetur, q̄ secundū Auer. illa tertiā cōditio nalis est vera. Dicitur secūdō q̄ hoc est verū: nō tñ propterea est relinquēda: qm̄ maior est autoritas rōnis, q̄ sit Auer. & omnium philosophorū simul. Et puerorū nō philosophorū est sequi dicta alicuius, credēdo q̄ non dixit hoc absq; magna & sufficienti ratiōne: & relinquere argumētā ad oppositum necessaria aut ppe.

Quarta opinio ab Auer. duodecimo Metaphysicorum, comm. 4. explanata duabus distinctionibus cōset agere positionem, dicentem virtutem motiuam infinitā absq; motu in non tempore. Prima est modi essēdi: vt scilicet ponatur immaterialis, & non in magnitudine. Secunda est modi operādi: vt scilicet moueat mediātē, & non immediātē. Supponit enim omnia immaterialia agere naturali necessitate: & sic dicit, q̄ ideo non sequitur motus in tempore, si ponatur primus motor virtutis infinita: quia ille mouet mediātē anima cœli, modificante in effectu velocitatis: scilicet motus, infinitatem primī.

Sed hāc opinio à S. Thom. & Aegidio octauo Physic. arguitur insufficientia: à Scoto autem in primo sentent. distinct. octaua, q̄ vlt. ratiōne vlt. arguitur falsitas. Insufficientis quidem dicitur à S. Thom. quia quom Arist. sexto Physic. duos effectus attribuerit infinitati virtutis, scilicet mouere tempore infinito, in text. 78. & mouere in non tempore, in textu 79. & Auer. ponendū infinitam virtutem, ex mediātione motoris finiti dicit impediri motū in non tempore, & nō impediri motum in infinito tempore: imō dicit q̄ quia ille primus motor est infinite motionis, ideo mouet tempore infinito: & quia ibi est alius motor finitus, ideo mouet in certa velocitate. Restat assignanda ratiō quare mediātē mouere non impedit infinitatem temporis sicut impedit infinitatem velocitatis: quod Auer. non fecit. Ab Aegidio verō: quia si Deus moueret immediātē, non propterea moueret in non tempore: quia motus in non tempore est de genere impossibilium. Falsa autem dicitur, quia virtus infinita habet omnē perfectionem causā efficiētis, quā habet ipsa cum causa secunda proxima: & ideo sequitur q̄ immediātē potest causare omnem illum effectum in cœlo per se, quem potest cum anima, ergo & causat, si necessariō agit quicquid potest: vt supponitur: & vltra, si causat illud immediātē, ergo in non tempore: quia virtus infinita agens secundum vltimū virtutis suæ & immediātē non potest agere in tempore.

Ad horum autē primū dici potest, q̄ quāuis difficile sit reddere illius quæstio rōnem: in tñ est impossibile. Difficile quidē: quia ratiō eius non potest sumi ex eo, q̄ infinitas temporis sit effect⁹ possibilis, infinitas verō velocitatis impossibilis. Ex hoc em̄ non habetur quare mediātē impediāt sequelā huius, & nō illius, licet habeatur quare illud possit fieri, & non hoc. Nec potest sumi ex eo q̄ aliter attribuitur infinita potentia infinitas temporis, & aliter infinitas velocitatis, s. q̄ illa attribuitur infinita potentia, siue in magnitudine, siue extra: hęc autem in magnitudine tantum, qm̄ dato q̄ hoc sit verum, apud Auer. im̄ reputatur falsum, vt patet ex dictis: & ideo sollicitus fuit de virtute immateriali infinita, quare non mouet in non tempore, & posuit mediātionem motoris. Nec potest sumi ex eo q̄ virtus velocitatis in infinitū non est cōmunicabilis, virtus autē continuatiua in infinitum est cōmunicabilis, qm̄ hoc est falsum loquendo de virtute per se continuatiua in infinitum: qualis est virtus primī motoris.

Impossibilis autē non est: quia potest sumi ratiō ex eo, q̄ ad hoc vt infinitas temporis perueniat ab infinita virtute, sufficit per se primō respici ab illa, quod mediātio motoris non aufert: mediātio enim causarum nō aufert perfectiōnem causalitatis.

Non enim ex hoc, q̄ Sol & homo generāt hominē tollitur perfectas causalitatis Solis respectū proprii effectus, quem habet in homine, ad hoc autem quod infinitas velocitatis perueniat à virtute infinita, ex igitur q̄ virtus illa absque vlla modificatiōe attingat motū. Hoc autē motoris mediātio tollit: quia virtus primī motoris modificata in secundo, & nō in sua illuminatione attingit motum. Et sic ex vi mediātionis satisfieri videtur quæstio, & sufficiens reddi responsio data. Ad Aegidii verō dicitur, q̄ illa ratiō nō excludit, quin illa cōditionalis sit vera, si Deus virtutis infinita moueret immediātē, moueret in non tempore, supposito eoque quod supponit Auer. scilicet agat secundum totū suum posse: vnde impossibilitas cōsequētis nihil aliud concludit, nisi q̄ antecedēs est impossibile: cui⁹ oppositū probādū erat ab Aegidio, si ex impossibilitate cōsequētis reprehēsiōne dign⁹ cēlebratur Auer. scilicet.

Ad secundū autē dicitur, q̄ aliud est loqui de pfectiōe causæ, aliud de modo causandi: nec licet ex pfectiōe causæ ad modū causandi inferēdo digredi, sed cōmittitur sophisma figure dictionis. Vnde ex hoc q̄ prim⁹ motor est nō minus perfectē virtutis quā ipse cū anima cœli simul, nō licet inferre, ergo eodē modo potest sol⁹ facere, quod facit cū anima cœli: quia aliud est posse tali modo. Et similiter non licet inferre, ergo potest immediātē facere quicquid potest facere cū medio: quia immediātē agere ad modū agēdi pertinet. Et si queratur vt arguēdo dicebatur, vnde pōt reddi ratiō, q̄ virt⁹ infinita sit alligata tali modo mouēdi, si mediātē diceret Auer. hoc nō est ex defectu potētia, sed ex essentiali ordine cōnexionēque causarum & effectū vniuersi, vt in eo saluetur virtūque. s. & perfectas causalitatis primī, dependētiā; aliorū ab eo, & distinctiōe causarū effectūque; cū illarū efficacia & istorū dependētiā ab illis. Nihil enim horū necessariō saluetur in vniuerso, ordōq; vniuersi necessitate careret, si primus motor infinita virtutis nō esset necessaria cōnexionē cōiunctus mediis causis in causando. Et si cōtra hoc instetur, quia, vt dicitur in prima propositione libri de causis, causa prima pl⁹ influit & prius in effectū quā secūda, ergo si est infinita & agit naturaliter, in primo signo totū effectū totaliter causat, q̄ sic nō remanet ad quid actio causę secūda terminetur. Respondēdi potest, q̄ ex hoc q̄ causa prima pl⁹ & prius natura influit, quā secūda, nō habetur, ergo totaliter causat ipsū quantūcūq; ponatur infinita & naturaliter agēs, accipiēdo ly totaliter, ex parte causalitatis. Tū quia non causat ipsū omni modo, quē effectus exigit ad sui factiōnem naturalē, nec ex eo q̄ tot⁹ effect⁹ causatur ab vna causa, h̄c, alia causa nihil faciūt quia faciunt idē realiter alio modo. Nō em̄ ideo dātur plures causas essentialiter ordinatæ eidē quā aliquid eius fiat ab vna, & aliquid ab alia: sed vt totus effectus secūdū quālibet sui ratiōne habeat propriā, & per se primo causam, quāuis totius à quolibet fiat secundū rē: vt superius dictū est. Tū quia infinitas causę primę nō largitur necessariō nisi efficaciam causalitatis ei⁹ in suo ordine. Verbi gratia, Quantūcūque ponatur Solis virtus infinita, ex hoc nō habetur, q̄ ipse absq; hominē possit producere hominē: sed q̄ effectū propriū in homine efficacissimē fortiretur: ita quāntūcūque ponatur diuina virtus infinita & necessariō agens, ex hoc nō subtrahūtur actiones secūdorū agentū, sed ponitur ipsam omnibus coagere ad omnia, quæ illa agūt alio modo, & saluatur aliquid effectum (puta sempiternitatē) habere per se causam, & p̄prium effectū primī esse intimū & primū in quolibet effectū. Illud autē q̄ ibi dicitur, q̄ in primo signo effect⁹ totaliter est à prima causa, & c. imaginariū magis, quā philosophicū qui sonat: nō enim alia ratiōne Philosophi (secundū quorum intentionem loquimur) dicunt primā causam plus & prius influere in effectū causę secundæ, quam secundam, nisi per se primo effectus primæ causę communioris & intimioris ac prioris ratiōne habet in effectū, vt patet in propositione adducta & eius commento. sicut verbi gratia causans p se vitā in homine, magis & pri⁹ dicitur influere in hominē quam causans per se animalitatē in eodē: quia illud est intimius prius & cōmunius. Ex hoc autē nō habetur, quia in illo prioris totus effectus secūdū omnē ratiōne habet sufficientē causam per se, & q̄ alia superfluat: etiam si dans vitam, esset virtutis infinita, dato etiam q̄ speciali causalitate attingeret hominē: q̄ tamen est erroneum in philosophia: quia causa prima non attingit effectum causę secundæ, nisi mediā actione causę secundæ: quāuis magis & prius propter ratiōnem dictam. Colligēdo ergo responsionem ad primū argumentum principale, dicimus tripliciter responderi posse, vel tenēdo, primū motorem mouere liberē, vel nō cōsiderando, hoc tenēdo, ipsū esse immaterialem, vel tenēdo ipsum mouere mediātē. Et quod nulla harum Arist. repugnat. Auer. autem sola prima, quāuis tertia ab ipso habeatur.

Ad secundū argumētū principale dicitur, q̄ tenēdo viā Auer. de necessaria cōnexionē virtutū agētū, & c. manifeste patet, q̄ nō ponitur in rerū natura aliqd possibile secūdū potētia actiua, quin ponatur secūdū potētia passiuā, & q̄ infinitati potētie diuine rēdet potētia passiuā cœli ad sempiternitatē motus: nec est ali⁹ effect⁹ in motu possibilis ex illa virtute accepta, secūdū oēs cōditiones necessariō ipsa comitēs in rerū natura. Tenēdo autē alias respōsiōes iam parte

patet respōsiō dupliciter. Primō admittēdo, q̄ omnipotētia actiua respōdet passiuā: sed non quo ad omne q̄ esset absolute possibile ex illa virtute fieri, & sic potētie infinita respōdet potētia cœli quo ad sempiternitatē motus: non autē quo ad omnē gradum velocitatis, qui possit fieri ex illa virtute absolute. Et hui⁹ ratiō ex dictis haberi potēt: quia potētia actiua vniuersali alioris ordinis, nō oportere respōdere passum corporei capax totius eius virtutis quo ad omnia: quia nō per se primō respicit effectum particularē: vt dictū est, & est philosophiæ principis satis cōsonum. Secūdo potest dici, q̄ licet omni potētia actiua respōdet: possibile, nō tñ potētia passiuā, vt patet de p̄ductione intelligētiarū à Deo: siue ab æterno, siue in tempore. Et hoc propter rōnem dictā. Nec tamen oportet respondere aliquod vnū possibile ad quatuor: sed, vt ex dictis patet, virtuti infinita respōdet infinitū possibile, non sic q̄ possit p̄duci aliquod infinitū durationis: sed sic q̄ nullis finibus possibili p̄ducibile ab ipsa arctatur: sed quocūq; productio pōt perfectius producere, quāntū est ex rōne virtutis actiua. Et hoc modo quātitas virtutis in effectu manifestatur: & nō primo modo tātm. Quod verō in vltima cōfirmatione dicitur, p̄portionaliter intellectū p̄positū magis cōfirmat, q̄ impugnat: quia quemadmodū mobile infinita velocitate potest dupliciter intelligi (vno modo q̄ possit actualiter infinita velocitate moueri, alio modo sic q̄ quacūq; velocitate motuū pōt velocius moueri) & primo modo impossibile est ponere mobile, secūdo verō est possibile: ita est de motu: q̄ scilicet impossibile est dare motuū infinita velocitate primo modo, sed secūdo tantū: etiam oportet esse infinita virtutis. Et aduertē, q̄ de facto secundū philosophos huic argumētō dicendum est, q̄ potētia infinita respōdet in rerum natura effectus infinitus, scilicet tēpus infinitū motus cœli per se productū: & potentia passiuā cœli ad hoc, q̄ q̄ hoc est sufficiens manifestatiuum infinitatis: vt patet ex dictis. Cetera autem pro verō philosophantium quiete dicta sint.

Ad tertiū principale dicitur, q̄ licet solo tertiō modo arguatur ibi secundū mentē Auer. & nec etiā illo modo habeatur intentū, attamen singulari ordinatē respōndendū est, p̄missa prius intentione illorū verborū secundū veritatē. Intēdit igitur ibi Auer. loquens de proximis motorib⁹ orbū, non excludere infinitatē vigoris à Deo: qui nullius orbis est anima, sed cōcludere infinitatē vigoris ad motorē dē infinita potētia, & cōsequenter infinita naturā. Ex hoc enim sequitur q̄ sit motor tpe infinito necessariō esset infiniti vigoris, & haberet & potētia & naturā infinita. Et quī plures sint motores tēpore infinito, sequeretur vltimus, q̄ expositione pluriū motorū celestū tpe infinito, non haberēt propria naturis motorū: sed hoc tñ q̄ sunt motores infiniti. Et sic vltimus sequeretur, q̄ nō esset ibi multitudo motorū, nec diuersitas p̄portionum motorū ad mobilia, sed motus in nō tēpore, & c. Et tenēt cōsequentiā vt ibi quæstio tñc illi motores cōuenirēt in natura & potētia infinita intēsiuē, quæadmodū modo de facto cōueniunt in immobilitate: ex qua habēt q̄ possint cōtinuare motū tpe infinito. Et sic nō esset vnde differret adiuuicem. Hęc est sentētia Auer. ibidem: vt patet pōt cuihbet exercitatio, ex qua nō habetur primū motorem esse vigoris finiti. Ad primū ergo modū arguēdi ibi tactū, dicitur q̄ non sunt in eo tot verba quot errores. Consequentiā primō nihil valet. Propositio deinde dicens, q̄ quælibet pars infiniti est infinita, licet sit vera de parte aliquota, nō tā iuuat tum alia cōassumpta, scilicet infinitū nō est maius alio infinito. Patet em̄ in quātitate permanēte, q̄ si ponatur linea infinita vtrinq; versus oriēs & occidēs, & secetur in directo puncti meridiei, vtrinq; pars est infinita, & tota est maior vtraq; parte. Et similiter in quātitate successiua, si secetur in termino decimæ horæ huius diei totū tēpus æternū: vtraq; pars est infinita: & tñ totum tps est maius quālibet earū. Falsum est ergo cōparādo infinitū simpliciter infinito secūdū quid, quæle est pars aliquota infiniti, q̄ vnū nō sit maius alio: & quia talis est cōparatio in p̄posito nostro, patet nihil cōcludi. Et vt ostēdatur quātus error in hoc sophismate lateat, adhuc declaratur, q̄ etiā cōparādo infinitū simpliciter vnū esse maius alio. Numero cōparatiōnū Lunæ est maior numero reuolūtiōnū Saturni (& loquimur de motu p̄prio, & tamen vterq; est infinitus secundū ponentes motū æternū. Antecedēs patet, quia singulari reuolūtiōnibus Saturni respōdēt amplius trecenta sexaginta reuolūtiōnes lunares: qm̄ ille singulari triginta annis vnā cōplet: illa verō vigesimo octauo quoq; die vel circa suam peragit. Vnde diuus Thom. præclarē docet in tertia parte, quæst. 10. ar. 3. ad tertium, q̄ non est proprietas infiniti non excedi simpliciter, sed non excedi in illo ordine, in quo ponitur. Et fundat hoc super text. 37. & 38. tertij Physic. vbi dicitur, & infinitū non est vt substantia, sed vt accidens querendū: accidentis autem propriū est qualificare id, cuius est accidēs. Et p̄pterea quæadmodum infinitas adueniēs alicui, puta

diebus, nō infinitat nisi numerū dierū: ita impossibilitas infinitatem cōsequēs nō ponitur nisi ordine dierū. Et propterea infinitatem dieb⁹ simpliciter, nō possunt dari plures dies: sunt tñ multo plures horæ illorū dierū quā ipsi dies. Et similiter infinitis horis non dātur plures horæ: sunt tñ multo plura minuta illarū horarū quā horæ ipsæ. Nefas quoq; esse videtur, cōditiones totius & partis in partibili & summe perfectæ, ac per hoc vocato quāto virtualiter, requirere: quū non maius quid sit totum hoc: Deus bonus, sapiēs, viuus: quā hoc solūm, s. Deus: aut econuerso: siue ponatur finitā virtutis, siue infinita: quia nō est equalis: sed eadē est perfectio rei illius, & omnīū quæ eius sunt. Ad secundū verō modū arguēdi dicitur, q̄ sicut tactus quātitatiuus, quia secundū extrema est expellit id, in q̄ fertur, tact⁹ autē virtualis, quia interiora penetrat, magis cōseruat & firmat si cōtrarius nō est tact⁹: ita infiniti corporei propriū est sic omnia occupare, vt omnia excludat, nihil seqū cōparatiōnis: infiniti verō virtualiter, & propriū est sic omnia implere, vt ea faciat virtuosa & cooperatiua, & modificariā illuminationē suā in effectibus. Vnde ex infinitate virtutis nō excluduntur alia actiua, sed magis ponuntur superius quoq; dicitur fuit. Ad vltimū autē dicitur, q̄ dupliciter pōt poni distinctio formalis. Vno modo sicut aliqua participatiua aliquid, propriis cōstitutiuis diuersificatur: sicut homo differt ab equo, & albedo à nigredine. Alio modo sicut aliquid per essentiā distinguitur ab aliis, quæ sunt talia per participatiōnem: sicut homo separat⁹ distingueretur à singulis hominibus. Distinctio primo modo est causa finitatis vtriq; extremi: & de hac est sermo Auer. ibidem. Secūdo modo non infert finitatem nisi vnus extremi, scilicet participatiōis tātm. Illud autem quod est per essentiā, ex hoc ipso q̄ para est ab aliis distinguitur absq; aliquo finitāte & contrahente. Et licet ab infinito nullum p̄positum excludatur virtualiter, multa tamen excluduntur formaliter: quibus participatiua ipsū ab ipso distinguuntur, excellentiori modo omnia præhabente.

Ad quartum principale dicitur, q̄ consequentiā nihil valet. Et ad probationem, concessa suppositione, negatur maior: quod distantiū ab aliquo in infinitum, alterū nō sit altero propinquius illi: vt patet manifeste, & in quātitate permanente, & successiua. In permanēte quidē, si ponatur linea infinita ex parte Septētrionis, cōstat q̄ tam pars intercepta sub Tropico Cancrī, & circulo Equinoctiali, quā pars intercepta inter circulum Equinoctialem & Tropicum Capricorni, in infinitū distat à quātitate lineæ infinitæ versus Septētrionē: & tamen dubium non est quia pars sub Tropico Cancrī sit propinquior quia minorem viam actura esset, si ad infinitū attingendā moneretur. In successiua verō, quā tā dies hesternus q̄ hodiernus in infinitum distat ab æterno tempore præterito, cōstat tamen q̄ propinquior hesternus fuit quā hodiernus, & hodiernus q̄ crastinus. Alioquin mundus quotidie non esset maioris durationis, nec aliquid antiquius altero simpliciter: quæ contra falsum. Est autē ratiō quare sit inter aliqua esse distantiā infinitā: & tamē vnū altero magis distare, quia distantiā illa nō est infinita vtrinq; sed ex vna parte tātm, sicut contingit in proposito, & in distantiis adductis. Tunc enim & ex parte infiniti habetur ratio infinitæ distantie: ceterorum ab illo & ex parte finitorum habetur ratio maioris appropinquationis ad primum, vt patet in exemplis adductis: quia enim tēpus præteritum est infinitum, ideo infinita distantia est à parte ante inter singulos dies & ipsum: quia verō hodiernus dies finit hinc tēpus elapsum, ideo est finita distantia à parte post. Et cōsequenter ex illa parte potest accipi ratiō, quare est propinquior æterno elapso, quā dies crastinus. Et similiter est de distantia inter Deum & creaturas. Ex parte finiti habetur ratio infinitæ distantie: ratio habetur ex parte verō creaturæ distantia finiti. Et ideo hinc sumitur, q̄ vna est propinquior altera primo enti infinito. Vnde potest cum distinctiōne dici ad minorem, q̄ distantia infinita est duplex: s. infinita vtrinque (seu simpliciter, & infinita secundum quid, seu ex altera parte tantūm: & q̄ quāuis primo modo sit vera, secundo tamen est falsa: & sic est ad propositum.

Ad quintam principale dicitur breuiter, q̄ omnes auctoritates Auer. in hac re, excepta illa octaua Physic. qua dicitur non esse virtutis finitæ nec infinitæ: loquuntur de motoribus proximis, id est animabus cœlorum, vt ipsēmet Auer. in cōment. 4. duodecimo dicit: quom post distinctiōnem infiniti à finito subdit, q̄ proportio inter motorem, & mobilē in celestibus, est propter motorem finitū: & quod propter ipsum dixit Aristoteles in secundo Cœli, quod primus orbis esset in labore, & c. Vel & clarius (licet in idē redeat) dicendum, q̄ ideo sæpe Auer. negat dari motorem infiniti vigoris, sic, q̄ possit semper velocius mouere: non ex defectu potētie primī motoris, sed ex ordine essentiali causarum & effectuum, & finitate motorū proximorum. Ex his enim sit, vt quemadmodum negatur nono Metaphysicorum, comm. 7. Deum posse producere muscam, non ex defectu potētia, sed ex ordine

diebus, nō infinitat nisi numerū dierū: ita impossibilitas infinitatem cōsequēs nō ponitur nisi ordine dierū. Et propterea infinitatem dieb⁹ simpliciter, nō possunt dari plures dies: sunt tñ multo plures horæ illorū dierū quā ipsi dies. Et similiter infinitis horis non dātur plures horæ: sunt tñ multo plura minuta illarū horarū quā horæ ipsæ. Nefas quoq; esse videtur, cōditiones totius & partis in partibili & summe perfectæ, ac per hoc vocato quāto virtualiter, requirere: quū non maius quid sit totum hoc: Deus bonus, sapiēs, viuus: quā hoc solūm, s. Deus: aut econuerso: siue ponatur finitā virtutis, siue infinita: quia nō est equalis: sed eadē est perfectio rei illius, & omnīū quæ eius sunt. Ad secundū verō modū arguēdi dicitur, q̄ sicut tactus quātitatiuus, quia secundū extrema est expellit id, in q̄ fertur, tact⁹ autē virtualis, quia interiora penetrat, magis cōseruat & firmat si cōtrarius nō est tact⁹: ita infiniti corporei propriū est sic omnia occupare, vt omnia excludat, nihil seqū cōparatiōnis: infiniti verō virtualiter, & propriū est sic omnia implere, vt ea faciat virtuosa & cooperatiua, & modificariā illuminationē suā in effectibus. Vnde ex infinitate virtutis nō excluduntur alia actiua, sed magis ponuntur superius quoq; dicitur fuit. Ad vltimū autē dicitur, q̄ dupliciter pōt poni distinctio formalis. Vno modo sicut aliqua participatiua aliquid, propriis cōstitutiuis diuersificatur: sicut homo differt ab equo, & albedo à nigredine. Alio modo sicut aliquid per essentiā distinguitur ab aliis, quæ sunt talia per participatiōnem: sicut homo separat⁹ distingueretur à singulis hominibus. Distinctio primo modo est causa finitatis vtriq; extremi: & de hac est sermo Auer. ibidem. Secūdo modo non infert finitatem nisi vnus extremi, scilicet participatiōis tātm. Illud autem quod est per essentiā, ex hoc ipso q̄ para est ab aliis distinguitur absq; aliquo finitāte & contrahente. Et licet ab infinito nullum p̄positum excludatur virtualiter, multa tamen excluduntur formaliter: quibus participatiua ipsū ab ipso distinguuntur, excellentiori modo omnia præhabente.

Ad quartum principale dicitur, q̄ consequentiā nihil valet. Et ad probationem, concessa suppositione, negatur maior: quod distantiū ab aliquo in infinitum, alterū nō sit altero propinquius illi: vt patet manifeste, & in quātitate permanente, & successiua. In permanēte quidē, si ponatur linea infinita ex parte Septētrionis, cōstat q̄ tam pars intercepta sub Tropico Cancrī, & circulo Equinoctiali, quā pars intercepta inter circulum Equinoctialem & Tropicum Capricorni, in infinitū distat à quātitate lineæ infinitæ versus Septētrionē: & tamen dubium non est quia pars sub Tropico Cancrī sit propinquior quia minorem viam actura esset, si ad infinitū attingendā moneretur. In successiua verō, quā tā dies hesternus q̄ hodiernus in infinitum distat ab æterno tempore præterito, cōstat tamen q̄ propinquior hesternus fuit quā hodiernus, & hodiernus q̄ crastinus. Alioquin mundus quotidie non esset maioris durationis, nec aliquid antiquius altero simpliciter: quæ contra falsum. Est autē ratiō quare sit inter aliqua esse distantiā infinitā: & tamē vnū altero magis distare, quia distantiā illa nō est infinita vtrinq; sed ex vna parte tātm, sicut contingit in proposito, & in distantiis adductis. Tunc enim & ex parte infiniti habetur ratio infinitæ distantie: ceterorum ab illo & ex parte finitorum habetur ratio maioris appropinquationis ad primum, vt patet in exemplis adductis: quia enim tēpus præteritum est infinitum, ideo infinita distantia est à parte ante inter singulos dies & ipsum: quia verō hodiernus dies finit hinc tēpus elapsum, ideo est finita distantia à parte post. Et cōsequenter ex illa parte potest accipi ratiō, quare est propinquior æterno elapso, quā dies crastinus. Et similiter est de distantia inter Deum & creaturas. Ex parte finiti habetur ratio infinitæ distantie: ratio habetur ex parte verō creaturæ distantia finiti. Et ideo hinc sumitur, q̄ vna est propinquior altera primo enti infinito. Vnde potest cum distinctiōne dici ad minorem, q̄ distantia infinita est duplex: s. infinita vtrinque (seu simpliciter, & infinita secundum quid, seu ex altera parte tantūm: & q̄ quāuis primo modo sit vera, secundo tamen est falsa: & sic est ad propositum.

Ad quintam principale dicitur breuiter, q̄ omnes auctoritates Auer. in hac re, excepta illa octaua Physic. qua dicitur non esse virtutis finitæ nec infinitæ: loquuntur de motoribus proximis, id est animabus cœlorum, vt ipsēmet Auer. in cōment. 4. duodecimo dicit: quom post distinctiōnem infiniti à finito subdit, q̄ proportio inter motorem, & mobilē in celestibus, est propter motorem finitū: & quod propter ipsum dixit Aristoteles in secundo Cœli, quod primus orbis esset in labore, & c. Vel & clarius (licet in idē redeat) dicendum, q̄ ideo sæpe Auer. negat dari motorem infiniti vigoris, sic, q̄ possit semper velocius mouere: non ex defectu potētie primī motoris, sed ex ordine essentiali causarum & effectuum, & finitate motorū proximorum. Ex his enim sit, vt quemadmodum negatur nono Metaphysicorum, comm. 7. Deum posse producere muscam, non ex defectu potētia, sed ex ordine

diebus, nō infinitat nisi numerū dierū: ita impossibilitas infinitatem cōsequēs nō ponitur nisi ordine dierū. Et propterea infinitatem dieb⁹ simpliciter, nō possunt dari plures dies: sunt tñ multo plures horæ illorū dierū quā ipsi dies. Et similiter infinitis horis non dātur plures horæ: sunt tñ multo plura minuta illarū horarū quā horæ ipsæ. Nefas quoq; esse videtur, cōditiones totius & partis in partibili & summe perfectæ, ac per hoc vocato quāto virtualiter, requirere: quū non maius quid sit totum hoc: Deus bonus, sapiēs, viuus: quā hoc solūm, s. Deus: aut econuerso: siue ponatur finitā virtutis, siue infinita: quia nō est equalis: sed eadē est perfectio rei illius, & omnīū quæ eius sunt. Ad secundū verō modū arguēdi dicitur, q̄ sicut tactus quātitatiuus, quia secundū extrema est expellit id, in q̄ fertur, tact⁹ autē virtualis, quia interiora penetrat, magis cōseruat & firmat si cōtrarius nō est tact⁹: ita infiniti corporei propriū est sic omnia occupare, vt omnia excludat, nihil seqū cōparatiōnis: infiniti verō virtualiter, & propriū est sic omnia implere, vt ea faciat virtuosa & cooperatiua, & modificariā illuminationē suā in effectibus. Vnde ex infinitate virtutis nō excluduntur alia actiua, sed magis ponuntur superius quoq; dicitur fuit. Ad vltimū autē dicitur, q̄ dupliciter pōt poni distinctio formalis. Vno modo sicut aliqua participatiua aliquid, propriis cōstitutiuis diuersificatur: sicut homo differt ab equo, & albedo à nigredine. Alio modo sicut aliquid per essentiā distinguitur ab aliis, quæ sunt talia per participatiōnem: sicut homo separat⁹ distingueretur à singulis hominibus. Distinctio primo modo est causa finitatis vtriq; extremi: & de hac est sermo Auer. ibidem. Secūdo modo non infert finitatem nisi vnus extremi, scilicet participatiōis tātm. Illud autem quod est per essentiā, ex hoc ipso q̄ para est ab aliis distinguitur absq; aliquo finitāte & contrahente. Et licet ab infinito nullum p̄positum excludatur virtualiter, multa tamen excluduntur formaliter: quibus participatiua ipsū ab ipso distinguuntur, excellentiori modo omnia præhabente.

Ad quartum principale dicitur, q̄ consequentiā nihil valet. Et ad probationem, concessa suppositione, negatur maior: quod distantiū ab aliquo in infinitum, alterū nō sit altero propinquius illi: vt patet manifeste, & in quātitate permanente, & successiua. In permanēte quidē, si ponatur linea infinita ex parte Septētrionis, cōstat q̄ tam pars intercepta sub Tropico Cancrī, & circulo Equinoctiali, quā pars intercepta inter circulum Equinoctialem & Tropicum Capricorni, in infinitū distat à quātitate lineæ infinitæ versus Septētrionē: & tamen dubium non est quia pars sub Tropico Cancrī sit propinquior quia minorem viam actura esset, si ad infinitū attingendā moneretur. In successiua verō, quā tā dies hesternus q̄ hodiernus in infinitum distat ab æterno tempore præterito, cōstat tamen q̄ propinquior hesternus fuit quā hodiernus, & hodiernus q̄ crastinus. Alioquin mundus quotidie non esset maioris durationis, nec aliquid antiquius altero simpliciter: quæ contra falsum. Est autē ratiō quare sit inter aliqua esse distantiā infinitā: & tamē vnū altero magis distare, quia distantiā illa nō est infinita vtrinq; sed ex vna parte tātm, sicut contingit in proposito, & in distantiis adductis. Tunc enim & ex parte infiniti habetur ratio infinitæ distantie: ceterorum ab illo & ex parte finitorum habetur ratio maioris appropinquationis ad primum, vt patet in exemplis adductis: quia enim tēpus præteritum est infinitum, ideo infinita distantia est à parte ante inter singulos dies & ipsum: quia verō hodiernus dies finit hinc tēpus elapsum, ideo est finita distantia à parte post. Et cōsequenter ex illa parte potest accipi ratiō, quare est propinquior æterno elapso, quā dies crastinus. Et similiter est de distantia inter Deum & creaturas. Ex parte finiti habetur ratio infinitæ distantie: ratio habetur ex parte verō creaturæ distantia finiti. Et ideo hinc sumitur, q̄ vna est propinquior altera primo enti infinito. Vnde potest cum distinctiōne dici ad minorem, q̄ distantia infinita est duplex: s. infinita vtrinque (seu simpliciter, & infinita secundum quid, seu ex altera parte tantūm: & q̄ quāuis primo modo sit vera, secundo tamen est falsa: & sic est ad propositum.

Ad quintam principale dicitur breuiter, q̄ omnes auctoritates Auer. in hac re, excepta illa octaua Physic. qua dicitur non esse virtutis finitæ nec infinitæ: loquuntur de motoribus proximis, id est animabus cœlorum, vt ipsēmet Auer. in cōment. 4. duodecimo dicit: quom post distinctiōnem infiniti à finito subdit, q̄ proportio inter motorem, & mobilē in celestibus, est propter motorem finitū: & quod propter ipsum dixit Aristoteles in secundo Cœli, quod primus orbis esset in labore, & c. Vel & clarius (licet in idē redeat) dicendum, q̄ ideo sæpe Auer. negat dari motorem infiniti vigoris, sic, q̄ possit semper velocius mouere: non ex defectu potētie primī motoris, sed ex ordine essentiali causarum & effectuum, & finitate motorū proximorum. Ex his enim sit, vt quemadmodum negatur nono Metaphysicorum, comm. 7. Deum posse producere muscam, non ex defectu potētia, sed ex ordine

diebus, nō infinitat nisi numerū dierū: ita impossibilitas infinitatem cōsequēs nō ponitur nisi ordine dierū. Et propterea infinitatem dieb⁹ simpliciter, nō possunt dari plures dies: sunt tñ multo plures horæ illorū dierū quā ipsi dies. Et similiter infinitis horis non dātur plures horæ: sunt tñ multo plura minuta illarū horarū quā horæ ipsæ. Nefas quoq; esse videtur, cōditiones totius & partis in partibili & summe perfectæ, ac per hoc vocato quāto virtualiter, requirere: quū non maius quid sit totum hoc: Deus bonus, sapiēs, viuus: quā hoc solūm, s. Deus: aut econuerso: siue ponatur finitā virtutis, siue infinita: quia nō est equalis: sed eadē est perfectio rei illius, & omnīū quæ eius sunt. Ad secundū verō modū arguēdi dicitur, q̄ sicut tactus quātitatiuus, quia secundū extrema est expellit id, in q̄ fertur, tact⁹ autē virtualis, quia interiora penetrat, magis cōseruat & firmat si cōtrarius nō est tact⁹: ita infiniti corporei propriū est sic omnia occupare, vt omnia excludat, nihil seqū cōparatiōnis: infiniti verō virtualiter, & propriū est sic omnia implere, vt ea faciat virtuosa & cooperatiua, & modificariā illuminationē suā in effectibus. Vnde ex infinitate virtutis nō excluduntur alia actiua, sed magis ponuntur superius quoq; dicitur fuit. Ad vltimū autē dicitur, q̄ dupliciter pōt poni distinctio formalis. Vno modo sicut aliqua participatiua aliquid, propriis cōstitutiuis diuersificatur: sicut homo differt ab equo, & albedo à nigredine. Alio modo sicut aliquid per essentiā distinguitur ab aliis, quæ sunt talia per participatiōnem: sicut homo separat⁹ distingueretur à singulis hominibus. Distinctio primo modo est causa finitatis vtriq; extremi: & de hac est sermo Auer. ibidem. Secūdo modo non infert finitatem nisi vnus extremi, scilicet participatiōis tātm. Illud autem quod est per essentiā, ex hoc ipso q̄ para est ab aliis distinguitur absq; aliquo finitāte & contrahente. Et licet ab infinito nullum p̄positum excludatur virtualiter, multa tamen excluduntur formaliter: quibus participatiua ipsū ab ipso distinguuntur, excellentiori modo omnia præhabente.

essentiali causarum effectum exigente talem effectum fieri mediante corpore caelesti mobili: nihil minus negari simpliciter ab ipso potest, quod motor aliquis possit semper velocius mouere. Non ex defectu potestatis primi motoris, sed quia non potest mouere nisi mediante anima caeli, in qua modificatur virtus eius. Et sic nullus motor restat potens maiorem velocitatem facere: quauis primus sit vigoris infiniti. Illud vero quod in comen. 69. octauum Physicorum dicitur, scilicet quod motor immaterialis, nec infinitus dici potest: quauis sonet quid falsum & ridiculosum, & propterea reprehensum sit a multis. Quidam extorquentes intelligunt ea ratione dictum de solo Deo, quia non est virtutis actiue, sed tantum mouet ut finis. Quidam vero, quia non est virtutis actiue respectu velocitatis motus, de qua ibi est quod: sed tantum sempiternitatis motus.

Ego autem nolens Auerroem Thomistam facere, neque me Auerroistam, sed veritatem sola sequi (quatuor cognoscere potero Deo concedente) puto id tunc voluisse Auerroem, quod saepe mentem meam pulsauit, tanquam de Aristotele officina veniente, scilicet quod virtutes immateriales non sunt quantae virtualiter, & consequenter nec finitae nec infinitae. Non simpliciter, sed eo modo, quo sunt quantae virtutes corporales, scilicet non sunt proportionales motibus, ut scilicet quantum maior motus, tanto virtus immaterialis maior: quemadmodum est in corporalibus, sed sunt altioris ordinis virtutes. Et hoc modo saluari videtur processus Aristoteleus. Physicorum quia quum sufficienter excludatur ex text. 78. & 79. quod nulla virtus corporea potest mouere tempore infinito ex eo quod tale virtutem oportet esse infinitam, & ad hoc sequeretur motus in non tempore, & de facto supponatur virtutem motiua caeli mouere tempore infinito: restat quod virtus illa sit extra ordinem virtutum corporearum, quarum nulla potest hoc facere: quia nec finita, nec infinita. Et consequenter habetur quod sit impossibilis, & nec finita, nec infinita: etiam de virtuali quantitate loquedo, eo modo quo virtutes corporales: alioquin eo modo posset argui de virtute corporea, sicut de incorporea. Et secundum hoc quum in textu ultimo octauum Physicorum dicitur motor caeli esse potentiam infinitam, ly infinitam, pure negatiue teneri debet, id est, non finitae. Hanc credo fuisse tunc mentem Auerroem, quia vidit postmodum non esse verum (ut ex supradictis examinando rationem Aristotelem & commentum 41. deduci ab exercitatis potest ex medio termino Aristotelem) ideo in 12. Metaph. commutauit in melius, admittendo ibi finitatem & infinitatem virtutis & proportionis.

Et sic sit finis praesentis quaestionis, anno Salutis, 1499. die 10. Septembris, Papae, in conuentu sancti Apollinaris: ad Dei gloriosam laudem & honorem, & eorum temeritatem retundendam, qui philosophiam suo ingenio metiri praesumentes, non veretur dicere virtutem infinitam non esse in rerum natura, quia est ens impossibile secundum principia philosophiae. Iam enim patet, quod nullo philosophiae principio negato, non solum sustentatur, sed etiam ex sensibilibus probatur. Erubescant ergo.

TRACTATUS TERTIVS, DE POTENTIA NEUTRA, & de natura potentiae receptivae, in duas quaestiones diuisus.

- 1 Num in rebus naturalibus detur potentia neutra.
- 2 Num potentia receptiua actuum supernaturalium sit naturalis.

QVAESTIO I.

Verum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

NEXTA PRIMYM articulum primae quaestionis remanet tractanda quaestio de potentia neutra. Vnde quaeritur, Vtrum in rebus naturalibus detur potentia neutra.

Circa quam difficultate quatuor agenda sunt. Primo declarabitur titulus quaestionis. Secundo ponetur opinio Scoti. Tertio probabitur opposita opinio. Quarto respondebitur obiectis.

QVO AD primam, res naturalis sumitur hic ut distinguitur contra artificiales. Inueniri vero in rebus naturalibus, sumitur pro inuentione reali in singularibus naturalibus simpliciter. Et hoc ad differentiam eorum quae dicuntur in abstractione: sicut contingit de proprietatibus quantitatis ut sic, & aliis similibus: quae tamen in rerum natura actualiter non inueniuntur. Potentia proposito sumitur pro potentia receptiua. Neutralitas inclinatioe naturalis respectu virtutis; actus, scilicet huius & oppositi negat, non simpliciter, sed in potentia receptiua virtutis. Dico autem hoc quoniam dupliciter contingit imaginari potentiam aliquam neutram. Primo per negationem potentialitatis ad virtutem: quemadmodum colorabile, nec ad grauem, nec ad acutum sonum est in potentia. Et sic non vocatur potentia neutra, sed potentia nulla: colorabile enim non est receptium honoris. Alio modo per negationem inclinationis in potentia receptiua virtutis: sicut si poneremus aliquam superficiem receptiuam albi & nigri, & tamen ad neutrum inclinatum: & haec proprie

vocatur potentia neutra. est ergo sensus quoniam, an inueniatur aliqua singularis potentia in rebus naturalibus, receptiua alicuius actus, & tamen nec ad illum nec ad oppositum inclinatur. Haec de primo.

QVO AD secundum, Scotus in prologo pri. sent. q. 1. & in 2. dist. 2. q. 6. tenet dari potentiam neutram, ponens quod potentia receptiua relata ad actum, aut est naturalis, aut violenta, aut neutra. Naturalis quidem si naturaliter inclinatur in illum: violenta vero, si ille sit contra eius inclinationem naturalem: neutra vero, si neque inclinatur ad istam formam, quam recipit, neque ad oppositam. Exemplum primi. ut motus deorsum lapidis. Exemplum secundum, motus sursum eiusdem. Exemplum tertium, superficies respectu albedinis & nigredinis. Etenim manifeste patet inueniri in angelis tale potentiam, eo quod potentia passiva quae est in angelo ad esendum in loco neutra est. Quod probatur dupliciter: tunc quia tale passum non inclinatur naturaliter ad istam formam vel oppositam: quia si esset in aliquo loco naturaliter, esset in alio loco violenter. Et probatur sequela per Auerroem, quod meta. volentem quod si motus caeli esset naturalis, terminaretur ad quietem naturalem, & motus ab illa esset violentus. Posset quoque multipliciter argui pro hac opinione: sed quoniam stabilendo oppositam, habetur solutio omnium, ideo haec sufficiant de secundo.

QVO AD tertium, propono vnam propositionem, & vnam distinctionem: ex quibus probabitur intentum. Propositio igitur est haec: Omnis potentia rei naturalis respicit per se primum & naturaliter aliquem actum. Probatur quo ad primam partem: quia, ut dicitur 9. Metaph. tex. 13. potentia diffinitur per actum. Actus nanque diffiniens potentiam, proculdubio est per se primo respectu ab illa: quoniam neque actus per accidens, neque actus per se secundo, illi aequivaler. Quo ad secundam vero partem, scilicet naturaliter, probatur: quia ex secundo Physicorum. tex. 78. vnuquodque, sicut agit, ita aptum & natum est agi, & e contra: sed potentia sit a natura, & est propter actum: ut patet 9. Metaph. tex. 15. & 16. ergo potentia naturaliter sit, & est propter actum, ergo propter actum, quem per se primo respicit: & sic omnis potentia naturaliter respicit suum per se primo actum. Totus processus clarus est ex allegatis & traditis in 2. Physicorum. quomodo natura agit propter finem: & quo pacto ea quae a natura aguntur propter finem naturaliter inclinatur in finem, & c. Distinctio vero est, quod potentia receptiua potest comparari quatuor modis ad actus. Potest enim colorabile, verbi gratia, comparari ad colorem, ad speciem coloris, ad contrarium coloris, & ad disparatam, scilicet sonos. Si comparatur ad colorem, sic comparatur naturaliter & per se primum: si ad speciem eius, naturaliter quidem, sed non per se primum: si ad contrarium violenter: si ad disparatam, nulliter, nisi forte per accidens. Nec haec egent probatione: quoniam per se sunt nota ex terminis, nisi quis obiciat actus, ad quos potentia se habet obiectualiter. Sed quoniam, de hoc erit sequens quaestio nec hi locantur a Scoto sub potentia neutra, ideo nihil proposito obstat. Ex his autem deducitur opposita opinio: scilicet quod omnis potentia in rerum natura relata ad actum receptibilem in ea, aut est naturalis, aut violenta: quod nulla est neutra. Omissa pro nunc potentia obiectualiter: ut pote non spectare ad praesens propositum. Probatur autem haec conclusio sic: Omnis potentia receptiua alicuius actus, aut respicit illum per se primum, aut per se secundum, aut contrarium his: sed tam actum per se primum respectu, quam per se secundum, respicit naturaliter, & contrarium eis respicit violenter: ergo omnis potentia receptiua alicuius actus aut est naturalis, aut violenta. Minor est per se nota. Et maior probatur sic: Si daretur quartum genus actuum receptibilium in aliqua potentia, illud esset actus disparatus ab eo, quae per se primum respicit illa potentia: sed hoc esse non potest: ergo potentia non potest recipere nisi illa tria numerata. Quod autem hoc sit impossibile patet inductiue. Colorabile enim nullam habet potentiam ad sonos, neque calefactibile ad colores: & sic de aliis. Et probatur ratione: quia potentia vnius generis non est ad actus alterius: ut patet 12. Metaph. in tractatu de principiis praedicamentorum. Et quoniam rationi haec consonant, ideo haec sequamur viam. Et haec de tertio.

QVO AD quartum respondebitur, quod distinctio illa trimembri est voluntaria quo ad tertium membrum. Nec id quod adducitur de superficie, iuuat: quoniam aliud est loqui de superficie absolute, & aliud de superficie physica tali in rerum natura inuenta. Superficies enim absoluta non solum abstrahit ab albo & nigro, sed etiam ab omni sensibili: & rursus aliqua superficies est quae repugnat colori omni ut patet de superficie caeli. Itaque loquendo de superficie tali, id est colorabili, dicitur quod sit non est indifferens ad album & nigrum: pro exclusionem inclinationis naturalis, sed per exclusionem maioris ad vnum quam ad alium: quoniam huiusmodi superficies respicit naturaliter colorem, & omnes species eius, sed colorem per se primum, speciem vero per se secundum. Et simile est de materia prima respectu diuersarum formarum substantialium, ipsa quidem per se primum respicit formam per motum, & tamen inclinationem

tionem acquisibilem quouis modo: per se autem secundo respicit hanc & illam formam. Et sic naturaliter inclinatur in omnes: & indifferens est ad omnes ad multas, non per exclusionem inclinationis naturalis ad eas, sed per exclusionem maioris inclinationis ad vnam, quam ad aliam. Ad id vero quod adducitur de potentia locabili in Angelo, dicitur, quod falsum supponit, scilicet in Angelo esse potentiam passiuam respectu ipsius ubi. Ut enim in tractatu de Angelis dictum est, Angelum esse in loco, non est ipsum recipere aut pati, sed virtualiter tangere locum. Vnde non oportet sollicitari nisi de actiua potentia Angeli: quae constat esse naturalem, liberè tamen exercitae. Quamuis ea quae adducuntur a Scoto ad probandum suum intentum de Angelo, non cogantur: quoniam haec consequentia formaliter non valet, A est naturaliter in vno loco, ergo est violenter in aliquo alio: ut patet de singularibus partibus orbis lunae. Quilibet enim est naturaliter in Occidente, & similiter in Oriente, & tamen nullibi violenter: & mutat locum subiecto & ratione. Nec confirmatio ex Auerroem. conuincit: quoniam non nisi de motu vere naturali verificatur dictum eius. Motus enim caeli naturalissimus est ex parte principij passiuum: ita quod ex hac naturaliter reducit ratio, quare in eo nullus est labor mouenti: ut patet secundum caeli, tex. 5. quauis ex parte principij actiuum sit animalis. Vnde hoc magis ad oppositum intenti Scoti videtur: quoniam sic motus Angeli esset naturalis, ex parte principij passiuum absque sequela inconuenientium, sicut de motu caeli dicimus. Haec de quarto, & de tota quaestione.

QVAESTIO II.

Verum potentia receptiua actuum supernaturalium sit potentia naturalis.

NEXTA eundem articulum quaerendum erat, vtrum potentia receptiua actuum supernaturalium, sit potentia naturalis.

In qua quaestione quatuor agenda sunt. Primo declarabitur titulus. Secundo recitabitur opinio Scoti. Tertio examinabitur. Quarto respondebitur quaestio.

QVO AD primum, potentia receptiua hic sumitur formaliter, ut receptiua est, quicquid sit de ipsa, ut elicitua actus. Actus supernaturalis dicitur, quem non potest secundum naturam cursum adipisci: ut gratia, charitas, visio Dei, & reliqua huiusmodi. Potentia naturalis vocatur non subiectiue, id est, potentia naturae: sed formaliter, id est, potentia naturaliter inclinata. Ita quod sensus quaestionis est, Vtrum potentia in rebus naturalibus inuenta, in quibus recipiuntur actus supernaturales, naturaliter inclinatur ad illos. Haec de primo.

QVO AD secundum, Scotus in primo. q. 1. prologi: & in q. 4. dist. 49. in pluribus locis tenet affirmatiuam partem quaestionis. Putat nanque, quod potentia comparari potest ad actum recipiendum, & agens impressiuum actus: & quod in prima comparatione nulla est supernaturalitas, sed potentia est vel naturalis, vel violenta, vel neutra. In secunda autem comparatione est differentia naturalitatis a supernaturalitate: quoniam si comparatur ad agens naturaliter impressiuum, est naturalitas: si non naturaliter impressiuum, est supernaturalitas. Confirmatque positionem suam ex hoc, quod potentia receptiua actus supernaturalis, seipsa est receptiua capax illius: & naturaliter perficitur per illum, cum habet, & naturaliter appetit illum. Ex his manifeste sequitur, ergo naturaliter inclinatur in illum: & ergo est potentia naturalis respectu illius. Singula autem assumpta probatur. Primum quidem: quia nullo eget potentia animae medio ad recipiendum charitatem: & similiter intellectus respectu luminis glorie & c. Secundum vero, quia potentia naturaliter perficitur per actum, qui est eius perfectio. Tertium autem: quia vnumquodque appetit naturaliter suam perfectionem, sed maxime naturaliter appetit maximam perfectionem, ex principio Metaphysica, sed actus supernaturalis, ut visio Dei, & c. maxima est perfectio, ergo, & c. Sumus igitur secundum haec in naturali potentia ad supernaturales perfectiones: non possumus tamen acquirere eas nisi supernaturaliter: quia oportet acquisitionem hanc ab agente supernaturali, scilicet Deo glorioso causari. Haec de secundo.

QVO AD tertium, tria minus benedicta in praefata opinione videntur: principalis conclusio, & eius probatio, & vltus vocabulorum. Male in primis vtriusque supernaturalis, dum omnem actionem Dei ad extra supernaturaliter vocat, quia Deus est agens non naturale, sed liberum. Coflat naque, quod alia est distinctio naturalis contra supernaturale, & alia naturalis contra liberum. Primo nanque modo anima Scoti producit naturaliter: secundum autem, non vnde nisi vocabulis abuti velimus ad placitum cuiusque, supernaturalis est, quod supra facultate ordinis creaturis debiti in eis est. Omnes enim naturalia a supernaturalibus distinguimus frequentius vltus per haec quod aliquid sit secundum debitum naturae ordinem, & aliquid sit supra illum. Ratio deinde assumpta manifeste aut falsa est

aut petit principium. Quum enim dicit, quod potentia naturaliter perficitur per suum actum: & similiter appetit suam perfectionem: aut ly suum significat suum per informationem actus vel potentiae, aut suum per naturalem proportionem seu inclinationem. Si primo modo, falsa est maior: graue enim est excessus sursum, non naturaliter, sed violenter perficitur per esse sursum, & tamen esse sursum est actus & perfectio eius per informationem. Si vero secundum modo, petitio est principij in minore, hoc enim est probandum, scilicet quod potentia naturalis habeat actum supernaturalem, ut suum hoc modo. Quod quoque dicitur de immediata receptione, ad propositum nihil inferas: eas enim immediata est receptiua figurae Mercurij, & tamen non naturaliter. Conclusio demum principalis voluntaria relinquitur: & irrationabilis ostenditur probando oppositam. Haec de tertio.

QVO AD quartum, conclusio responsiva quaerita est, quod potentia ad actus supernaturales, non est naturalis, sed obiectiualis. Et probatur tripliciter. Primo ex parte actus, sic: Actus supernaturalis dupliciter inuenitur, scilicet secundum se, ut gratia: & secundum talem modum sciendi, ut visus caeco datus. Visus enim secundum se est naturalis actus hominis: sed quod caeco in instanti datur, supernaturale est. Charitas vero, & talia, sunt secundum se actus supernaturales: ad eum ut implicet contradictionem conaturales esse, aut fieri alicui creaturae factae vel factibili, ut etiam ipse Scotus in secundo dist. 23. fatetur. Si ergo in natura nulla est naturalis potentia ad actum supernaturalis ratione modi ut sic, a fortiori nulla est naturalis potentia ad actus supernaturales simpliciter. Sed in natura nulla esse naturalis potentia ad illos actus, patet ex frequenti vltus quo naturalem potentiam ad miracula negamus. Et ex hoc sequitur, quod supernaturales inuenitur, non solum comparando potentiam ad agens, propter supernaturalem acquisitionem actus, sed etiam comparando potentiam ad actum, propter supernaturalitatem actus in se. Secundo, ex parte potentiae sic: Omnipotentia passiuum naturalis responderet aliqua potentia actiua proxima: ergo responderet potentia actiua naturali. Antecedens est maxima assumpta ab Aristotele 3. de anima tex. 17. ad probandum dari intellectum agentem. Fundatur enim super hoc, quod in omni natura, ubi est patiens, oportet ponere agens. Et certum est quod de proximo, non de primo agente loquitur: alioquin distributiuam non fecisset, dicens, in omni natura, & c. Et per hoc excluditur responsio; dicens, quod sufficit quod datur primum agens. Consequentia autem probatur: quia potentia supernaturalis non est proximum actuum naturalis potentiae, ut ex terminis patet: naturale enim solum naturali cognatum est.

Tertio ex parte subiecti. Quum enim quiddam alicuius sit sufficiens ratio omniui proprietati eius, & ea soluantur omnes difficultates contingentes rei, ut in quarto Physicorum dicitur: consequens est, quod cognita quiddam re aliqua, cognosci ex ea possint omnes eius naturales potestates: & quum potestates cognitioe ex actu pcedat, ut dicitur 9. Metaphysica, consequens est, quod actus ad quos sunt naturales potestates, cognoscatur, & cum huiusmodi actus sint supernaturales apud Scotum, sequitur de primo ad vltimum, quod ex cognitione quiddam alicuius naturalis cognoscitur supernaturale: quod est manifeste falsum. Et confirmatur: quia certum scimus hanc maiorem, quod naturalis potentia est frustra, ergo scimus hanc minorem, quod in materia vel anima, vel quacunque alia re est naturalis potentia ad actum supernaturalem, oportet concedere quod scimus supernaturalia illa debere esse: & sic scimus resurrectionem mortuorum futuram, & gratia iustificante impium, & c. quod est ridiculum. Nec euacuat haec ratione responsio Scotica, dicens, quod anima secundum illam rationem est ignota. Cognitio namque quiddam alicuius, nihil naturale illius incognitum relinquit: quoniam continet formaliter, vel virtualiter omnem illius notitiam. Nec euadit dicendo quod substantia non potest a nobis pro statu isto quiddam tratiue & proprie cognosci: quoniam quidquid sit de hoc, habetur intentum, quod ex quiddam rerum naturalium cognitione, siue habeatur pro statu isto, siue non, possit sciri: haberi de supernaturalibus: & sic reuelatio de gratia, beatitudine pollicita, resurrectione, & aliis huiusmodi ad quae naturalis ponitur potentia receptiua non frustra, erit necessaria secundum quid scilicet pro statu isto, & non simpliciter: quod est manifeste falsum. Haec de quarto. Finis.

TRACTATUS QUARTVS, DE Subiecto naturalis Philosophiae, vnica quaestione contentus.

An ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali.

VERITVR an ens mobile sit subiectum in Philosophia naturali.

Et videtur quod non. Primo, quia aut ens mobile, significat substantiam mobilem, aut accides mobile aut tertium commune vtrique. Si primum, cum substantia mobilis, &

corpus mobile sint idem convertibiliter, sequitur quod ponetur secundum rem corpus mobile subiectum philosophiæ, quod est contra tenentes ens mobile. Si secundum, hoc est manifeste contra omnes, & veritatem. Si tertium, tunc sequeretur, quod ens diceret tertium conceptum abstrahibilem à substantia & accidente, quod est contra Thomistas.

¶ Secundo sic: Subiectum scientiæ debet esse vnius rationis formalis, alioquin non haberet quod quid est, & consequenter nec esset principium scientiæ: quia, ut dicitur in 1. de anima, in textu 11. principium omnis demonstrationis est quod quid est. Nec haberet aliquam per se primo passionem: quia ei, quod non est in se natura vna, quicquid per se vnu conuenit, conuenit ratione partium, & consequenter nulla passio conuenit ei primo: ens autem mobile dicit aggregatum ex duabus rationibus formalibus: ergo non est subiectum. Si dicitur, quod illa duo ponuntur ad circū loquendum vnam rationem formalem, quemadmodum motus est ponere passiones loco differentiarum: contra, Ratio subiecti in scientiâ debet esse primo & maximè nota in scientiâ: eo quod tota scientiâ cognitio ex illa dependet: sed si circumlocutione, ergo, non esset huiusmodi: implicatio siquidem est in adiecto, dicere quod est ratio formalis in scientiâ, & quod circumloquitur illam passionis nomine, vt pote occultam, ergo, &c.

¶ Tertio: Si ens mobile esset subiectum philosophiæ naturalis, aut philosophiæ naturalis esset pars Metaphysicæ, aut esset subalternata illi: ytrunque est falsum: ergo. Tenet consequentia: quia aut ens mobile addit supra ens conditionem per se diuidentem ens, aut accidentalem enti. Si primo modo, sequitur quod ens mobile à Metaphysico considerandum est: quia in primo Posteriorum cap. 22. dicitur, quod eiusdem scientiæ est considerare subiectum aliquod & partes subiectiuas per se: & consequenter esset philosophia naturalis: cui ascribitur ens mobile, pars Metaphysicæ. Si secundo modo, sequitur quod Philosophia naturalis Metaphysicæ subalternaretur: eo quod dicitur in primo Posteriorum, cap. 8. descendere de genere in genus secundum quid, id est, secundum conditionem accidentalem (vt communiter exponitur) est solius scientiæ subalternatæ conditio ab Aristotele tradita.

¶ Quarto sic: Subiectum in scientiâ debet esse illud, ad cuius rationem formalem omnes resoluntur passiones & conclusiones illius scientiæ, vt de se patet: sed passiones & consequenter conclusiones Physicæ: resoluntur vltimo in Philosophiâ naturali ad quod quid est substantiæ, seu corporis naturalis: eo quod omnia accidentia Physica causantur ex substantiâ naturali: ergo substantia naturalis seu corpus naturale ponendum est subiectum.

IN hac dubitatione primo distinguuntur opiniones. Secundo declarabitur opin. S. Thom. Tertio simul ipsa confirmabitur & contra alias opponetur. Quarto respondebitur argumētis in oppositū.

¶ QVO ad primū, sciendū est de subiecto adæquato Philosophiæ naturalis (de quo hic est sermo) quosdā loqui in re hac naturaliter, quosdā verò innaturaliter: propter quod hi à nostra refectādi sūt disputatione, quā inter Philosophos agimus. Supponit enim intelligentiâ mobiles esse: & Philosophiâ naturalem intra sensibilia non arctantes, cōmune aliquid sensibilibus & separatīs à materia, quatenus mobilia sunt, subiectū Philosophiæ dicunt: operiuntque errorē suū Theologicæ pietatis nomine.

¶ Contra hos enim non oportet naturale disputare: apud quē indubitātū principium est, substantias abstractas immobiles esse: & terminū cōsiderationis philosophicæ esse animā humanā, partim abstractā, partim non vt dicitur secundo physicorū, textu 26. & vltimum, quod pot naturalis de intelligentiâ attingere, & declarare quia sunt: vt Auer. dicit 1. Physicorū, cōmento vltimo. Quanta tamē sit quorundā horum temeritas, silētio inuoluēdum non est, cum præsumant propriā opinionē Theologiæ sententiā asserere, sicq; theologicæ facultatis expertibus, in philosophia tamē nutritis, deridēdi Theologiā occasionem præbent. Non est enim ex sacra Scriptura, nec ex Theologis sanctis ab Ecclesia approbata traditum, quod Angeli sic mouerentur, vt motus continui subiectum sint: sed potius oppositū, vt in Theologia discussū à sanctis est. Vnde si Peripateticos arguendos censent, gloriētur ex Scōrica officina hos se errores deprehendere, non ex Theologia.

¶ His ergo ommissis, ad naturales trāeamus: Quorū opinio nō est vna, dū alij mobile, alij ens, alij vtrūq; ex subiecto physica refectādi putāt. Et illi quidē q neutrius nomē recipiūt, secunda & quarta ratione ad oppositū facta mouentur: & sensibile seu naturale substantiā subiectū fore censent. Qui vero ens tantum abiiciunt, corpus mobile subiectum philosophiæ ponunt. Et hi adhuc diuisi sunt, dum quidam mobile, passionem significare concedunt: quidā autem dationē formalem corporis signifi supponere cōtēdunt. Mobile autem tantum abiicientes, sunt qui ens naturale subiectum dicunt. Sunt ergo quinque opiniones naturaliter loquentium, scilicet, Thomistarum tenentium ens mobile: & Alberti-

starum dicentium corpus mobile: & modernorum multorum, dicentium substantiam naturalem seu sensibilem: & quorundam etiam modernorum asserentium corpus physicum seu naturale: & eorum qui ens naturale subiectum credunt.

¶ QVO AD secundum: Cū ens mobile complexionem quandam nominum contineat, singula distinguenda sunt. Et primò quidem circa mobile triplici opus est distinctione.

¶ Prima est quod cum mobile motum respiciat, sicut motus sumitur dupliciter, scilicet propriè, vt distinguitur contra mutationem in 5. Physi. & ad tria tantum genera esse dicitur & continetur, vt cōtinet in se & motum propriè dictum, & mutationem, scilicet generationem & corruptionem ita mobile dupliciter sumi potest. In quæstione tamen ista sumitur communiter prout idem est quod mutabile physica mutatione.

¶ Secunda est, quod aliquid potest dici mobile, dupliciter. s. subiectiuè: quod s. est subiectum motus: & terminatiuè: quod, s. est terminus alicuius mutationis. Et quamuis prima facie mobile sonet subiectum motus, si tamen restringendum est in proposito, magis tenendum est terminatiuè quàm subiectiuè, vt ex dicendis apparet: iudicio tamen meo indistinctè tenendum est non ea ratione vt sit cōmune ad omnia quomodocunq; mobilia: cōtineatque vt partes subiectiuas materiæ & formæ, &c. quia hoc est cōtra S. Tho. in primo Physi. super tex. com. 6. vbi in diuisione literè expressè dicit, q in primo libro Physi. agit de principijs intrinsecis entis mobilis. s. de materia & forma: ex hoc aperte inlinuans ens mobile, quod est subiectum philosophiæ, non esse totum vniuersale respectu materiæ & formæ, sed totū integrale seu essentiale, sed ea potius ratione vt. s. illa notissima sui acceptio supponatur, quàm ex sensu supponere oportet: perhibent enim nobis sensus mobilia esse: an autē subiectiuè an terminatiuè mutetur ea que moueri videm, ratione magis discernitur, q̄ ex sensu habetur.

¶ Tertia est quod mobile æquiuocum est nō ad aptitudinē, ad motū & ad fundamentū illius aptitudinis: sicut si risibile significaret aptitudinē ad ridendū, & rationalitē, que est eius fundamentū. Quid autē mobile in proposito significet, difficile est hac sola quæstione elucidare. Quamuis enim impossibile sit subiectū & passionē simul accipi pro subiecto in aliqua scientiâ, sic quod totū aggregatū subiectū sit (quia oportet subiectū vni esse rationē formalem, & ex quod quid est subiecti, & quid est passionis vna ratio formalis cōstitui nequit) nihil tamē prohibet aggregatum ex subiecto & passione, subiectum sic cōstitui, vt passionis quod quid est, sit ratio formalis subiecti in illa scientiâ. Et hoc modo intelligi potest mobile passionem significare in proposito: ita quod mobilitas que est passio, sit ratio formalis enti vel corpori, quod sit subiectū philosophiæ naturalis: vnde solet fieri reduplicatio supra mobile, dicēdo ens aut corpus mobile, inquantū mobile est subiectū Physicæ. Suadet autē in proposito sic sumi mobile ex subiecto Mathematicæ, sicut enim Physica est de entibus in eo q mobilia, ita Mathematica est de entibus in eo q quanta. Constat autē Mathematicæ sic esse subiectū ens quātū: vt quātitas ipsa que substantiæ materialis passio seu propriū accidens est, ratio formalis subiecti Mathematicæ sit. Erit ergo Physicæ subiectū ens aptū moueri, sic q aptitudo ad motū, ratio formalis subiecti sit. Et cōfirmatur hoc magni Alberti autoritate: qui in 1. Physi. sic distinguēs corpus in Metaphysicū, Mathematicū, & Physicū, mobilitatē quā rationē formalem subiecti dicit posteriorē corpore quāto, naturaliter dicit. Nec obstat q eiusdē scientiæ est cōsiderare de passione & subiecto eius: quoniam hoc intelligitur quādo tractatur de passione vt passio est: nō autē quando passio primū subiecti locū tenet: vt patet de quantitate in Mathematica, quæ de substantialibus principijs subiecti eius, à quo fluit, nō se impedit. Similiter nō obstat q perfecta cognitio de re non habetur absque quod quid est subiecti: hoc enim nō est sic accipiendum, vt omnis cognitio citra illam sit imperfecta, ita quod non sit evidens & sciētica: sed vt absque quod quid est subiecti, cōsummata omnimodāque notitia de re haberi non possit. Quod Physicæ accidere non inconuenit: quoniam Mathematicæ hoc conuenire certum est: Mathematicus enim ignorat an, quantum sit substantia vel accidens, & quantitas subiectum, &c. & tamen certissimū est omnium: vt dicitur in secundo Metaphy. textu & cōmento vltimo.

¶ Sed contra hanc viā est, quod secundū eā ad Philosophū naturalem non pertineret considerare aliquod prædicatum quidditatum cuiuscunque substantiæ, nisi forte aliqua substantia sit, de qua quidditatiuè prædicaretur aptitudo ad motum: & cōsequenter philosophia naturalis non esset de substantia, sed esset de accidēte, quemadmodū Mathematica. Si enim mobilitas (id est aptitudo ad motū) quæ passio ponitur enti naturali, ratio formalis subiecti Physicæ acceptatur, nō licebit Physico de ratione adæquati subiecti eius differere: quia illa prior est, ac per hoc descendendo à mobilitate in communi ad talem vel talem mobilitatem

rem in specialibus partibus philosophiæ naturalis, nō licebit ad quod quid est talis vel talis subiecti descendere, sed quemadmodū adæquati subiecti mobilitatis quod quid est ommissum fuerat, pari rōne specialia quod quid erat esse subiecti talij mobilitatū omittēda sunt: quā nulla pars alieius scientiæ tractat de aliquo priori propria rōne formali. Nec videtur quō possit huic rationi satisfieri, nisi tenendo q Metaph. est considerare quod quid est in particulari. Quod quia nō credo verū, idcirco puto melius tenere, q mobile in proposito non significat ipsam aptitudinem ad motū si est passio: sed eius fundamentū. Cū enim ista aptitudo, quā mobilitatis nomen sonat, quibusdā entibus repugnet. s. separatis à materia: & quibusdā non. s. materialibus, & de entibus materialibus (puta homine & boue) non reputetur prædicari substantialiter: cōsequens est, q aliquid præcedat in eis, ex quo ipsa aptitudinem hanc sortiantur: & hoc fundamentū mobilitatis est. Notāter autem dixi nō reputetur: quia cōmuni voci satisfacere volens distinctionē hanc mobilitatis pertractaui: 10. siquidē Metaph. tex. vlt. sub dubio relinquatur, an corruptibile sit substantia. an in substantia, id est an sit de substantia rei, aut eā sequatur: vt exponit Auerrois. Corruptibilitas autem quædā mobilitatis species est, vel mobilitas ipsa: secundū illud octaui Phys. tex. com. 25. in omni motu corruptio est. S. Thomas etiam ibidem inter substantialia prædicata corruptibile ponere videtur. Aristot. quoque in primo Phys. tex. 8. idem sentire videtur: dum dicit q ad naturalem nō spectat probare mobilitatem: hoc enim non esset verū, si mobilitas esset passio præuētiā à formali ratione subiecti philosophiæ naturalis: posset enim per illam rationem à naturali Philosopho probari. Nisi forte quis dicat dictum Aristot. non esse verum per se, sed per accidens: quia, s. est passio notissima. Sed hoc non est tutum: tum quia non est sermo per accidens consuetus Aristot. tum quia saltem defendere mobilitatem pertinet ad Philosophum naturalem, & non ad Metaphysicum. sicut & quamlibet passionē subiecti propriij quilibet artifex defendere debet. Nec obstat, quod sit passio per se nota de adæquato subiecto: quoniam per se notum, & non per se notum, faciunt quidem differentiam quo ad probari vel non probari posse aliquid, vt patet in secundo Phys. textu com. 6. non tamen faciunt differentiam quo ad defendere vel non defendere: quoniam si occulta tuenda sunt, manifesta magis sunt tuenda, modo non sunt principia, sed ex principijs: qualis est mobilitas, si passio ponitur. Quicquid autem de hoc sit mobilitas, que est ratio formalis subiecti physice, non passio, sed quod quid erat esse est entium naturalium: & præuenit naturalitatem & mobilitatem passionum eorum si concedatur illam quidem, quia relatiua proprietas est: istam verò, quia passio dicitur.

¶ Circa verò ly ens, hoc tantum distinguere oportet, q dupliciter ens nomen vti consueuimus. Primo, pro omni eo quod habet esse quocunq; modo: & sic hic non capitur. Secundo, pro eo quod propriè esse dicitur: hoc autem in his, quæ sunt, est id quod propriè fit: eius si quidem est esse propriè, cuius est fieri. Id autem quod propriè fit, vt 7. Metaph. tex. com. 28. patet, esse cōpositum: siue substantiale, vt homo: siue accidentale, vt homo musicus. Et sic sumitur in proposito. Vnde colligendo dicta ad hoc quod aliquid sit pars subiectiuā entis mobilis, quod subiectū Physicæ dicimus, exigitur & quod sit propriè ens, & quod sit mutabile physica mutatione. Et propterea nec materia prima, nec forma substantialis aut accidentalis ens mobile est: sed entis mobilis principia hæc omnia sunt. Et ergo ens mobile communis quā sit corpus mobile, & quā substantia naturalis siue sensibilibus: quia cōtinet sub se omnia materialia cōposita, q̄ solū mobilia sunt siue sint substantia, siue accidentalia, siue secundum formā absoluta, siue secundum vbi. Et est ens mobile abstractius quid quocūque prædictorū, quāto ens aliq̄ gradum concomitās, prius est illo: dato etiā q ad cōposita accidentalia se non extenderet. Nec obstat contradicō per ly mobile: quā sicut substantia rationalis abstractius quid est, quā animal rationale: sic ens mobile abstractius & prius quid est, quā substantia mobilis: quamuis enim ex parte ly mobile æqua sit abstractio, ex parte tamen ly ens, & ly substantia, abstractius est ens mobile. Vnde quemadmodū concedens substantiam rationem, adhuc disputandi locum haberet, an illa rationalis substantia esset corpus an animal, & cetera & cōtinē ab abstractiori ad minus abstractum quæstio descenderet, dum à substantia rationali ad corpus rationale, & à corpore ad corpus animatū, & cetera veniretur: sic sub ente mobili quæstio remanet, an illud sit substantia, an corpus, & cetera. Cū igitur in re mutabili cōsiderari possit, & q sit corpus mutabile, & q sit substantia mutabilis, & q sit ens mutabile, diu Thomæ sententia est naturalia rationē subiecti Philosophiæ naturalis inducere primo, nō quatenus sunt corpora mutabilia, aut substantiæ mutabiles, sed quatenus sunt entia mutabilia: ita q ens mobile licet complexionem nominum contineat, incomplexum tamen & per se vnum quod

quid est significat, sicut ens per se. Quemadmodum enim diuisio ente in per se & in alio, si simplicibus vocabulis careremus, substantiam ens per se nominarem, & accidens ens alio, & tamen vna formalē rationē significarem, non aggregatū ex pluribus: ita diuisio ente in transmutabile & intransmutabile, careret simplicibus vocabulo, ens transmutabile seu mobile vocamus alterum membrum quod vnius est quidditatis, & illud philosophiæ naturalis subiectum esse adæquatum dicimus. Hæc secundo.

¶ QVO AD tertium, cū ens mobile duo nomina complectatur, & vnum significet, primò ostendendum est, quod eius significatum est adæquatum Philosophiæ subiectum: deinde quod his nominibus conuenientissimè significatur.

¶ Primò pbatur tripliciter, Primò sic: Adæquatū subiectum primariū passionū naturalium est adæquatum subiectū Philosophiæ naturalis: sed ens mobile, & nō substantia aut corpus naturale seu mobile, est adæquatū subiectum primariū passionum naturalium: ergo, &c. maior est per se nota. Minor verò probatur accipiendo transmutabilitatē, seu, quod idem est, mutabilitatem pro prima passione Physicæ, vel saltē vna de primis, aut eis æquivalente: vt ab omnibus supponitur. Tunc sic: Adæquatū subiectum transmutabilitatis habet materiā, formā, & priuationē pro adæquatis principijs: tantū ens mobile habet hæc pro adæquatis principijs: ergo nihil aliud ab ente mobili est subiectū adæquatum transmutabilitatis, & cōsequenter primariū passionum naturalium: quod erat probandum. Maior huius prolylogismi est ex eo euidentis, q oportet ista tria in omni materia esse adæquata sibi inuicē, s. passionem & subiectum & propria passionis principia: vt patet de risibilitate, & homine, & animali rationali: constat autem ex primo Physicorū per longū processum, transmutabilitatis principia prima esse materiam, formā, & priuationem: oportet igitur eius ad quod tanquam ad adæquatum subiectum primo sequitur transmutabilitas, esse adæquata principia, & materiam, formam, & priuationem. Minor patet ex his, quæ in 12. Metaph. à textu 19. vsque ad tex. 29. dicuntur, scilicet quod materia, forma, & priuatio ad genus substantiæ non arctantur, sed materia, forma, & priuatio generis substantiæ sunt principia propria substantiæ mutabilis: & materia, forma, & priuatio in genere quātūtatū sunt propria principia quanti mutabilis: & materia, forma, & priuatio in genere qualitatis sunt principia propria qualis mutabilis.

¶ Si dicitur q quemadmodum principia propria substantiæ continentur propria principia cæterorum generū, quia sunt causæ eorum (vt ibidem docet Arist.) sic substantia mutabilis cōtinet omne quātū & quale mobile, & transmutabilitas substantiæ omnem aliā. Et propterea licet materia, forma, & priuatio excedāt substantiam mobilem formaliter, non tamen virtualiter. Hoc licet sit subtiliter dictum, vim tamē rationis nō excludit propter duo. Primo: quia falsum est, quod principia propria substantiæ mutabilis sint principia principiorum cæterorū generū mutabilium. Quāuis enim sit verū & expressum in 11. Meta. c. supra dicto, q per se principia essendi in genere substantiæ sunt principia principiorum essendi in cæteris generibus: id est, q materia & forma substantiæ sunt causæ materiæ & formæ in quātitate & qualitate, &c. Veritati tamē aduersatur, quod per se principia transmutabilitatis substantialis sunt principia principiorū transmutabilitatis aliorum generum. Priuatio em in genere substantiæ, quæ est per se principium non substantiæ, sed transmutationis substantialis, non est vniuersaliter, & cōsequenter nec per se principium priuationis, quæ est principium transmutationis accidentalis, vt in corpore cælesti patet. vbi ens mobile secundum locū habet omnia propria principia, scilicet materiā, formam & priuationem: cælum autem substantialiter nō habet nisi duo principia, quæ sunt essendi per se principia. siue ibi sit materia, quæ est pura potētia: siue simplex corporeitas pro materia, & intelligentia & forma: nullo em modo est ens mobile substantiale. Secūdo: quia dato, q esset talis inclusio virtualis, adæquatum tamen subiectum transmutabilitatis, & similiter adæquatū principiatum ex materia, forma & priuatione, nō substantia mobilis, sed ens mobile: quoniam quando aliqua proprietates vniuersalis secundum prædicationē habet subiectum adæquatū secundū prædicationem, in quo reperitur causa, secundum quā inest quibuscunque proprietates illa, illud tale est eius subiectum secundum quod ipsum. Nec est requirendum pro primo subiecto illius illud ad quod per viam resolutionis proprietates illa & eius principia reducuntur: alioquin periret doctrina tradita in libro Posterior. capitulo de vniuersali. Docemur enim ibi sistere, quando adæquatum subiectum secundum prædicationem inuenimus, & causam in eo, per quam sibi cæterisq; illa passio inest. Nulla etiam posset proprietates communis alicui analogo ad substantias & accidentia: cū accidentia & eorum proprietates & principia in substantiis virtualiter includantur. Nisi ergo velimus abuti vocabulis & rationibus eorum, quod in se est subiectum adæquatum trans-

mutabilitatis in seipso adæquate, claudit propria principia transmutabilitatis. Sed nec substantia mobilis, nec corpus mobile claudit in se illa: quæ propria principia transmutabilitatis vniuersalis seu in cõmunis, sunt materia, forma, & priuatio in cõmuni, quæ genus substantiæ transcendunt. Enti autẽ mobili adæquantur quicquid enim ex materia, forma, & priuatione constat, ens mutabile est, & eõuerso, eo quod priuatio machinatur ad malũ. Ens igitur mobile est proprium, & primum mobilitatis subiectum.

Secundò pbatur propositũ, & directè arguit cõtra ponentes corpũ mobile sic: Cõiunctio omnis mobilis cum rone corporeitatis, nõ supponitur in naturali Philosophia, sed in 6. Phy. probatur, ergo nõ corpũ mobile, sed ens mobile est subiectũ Philosophiæ naturalis. Antecedens patet in text. 3. 2. sexti Phy. vbi probat quod omne mobile est corpus. Cõsequentiã verò patet tũ ex eo quod si corpus mobile ponitur adæquatũ subiectũ, oportet supponi mobilitatẽ coniunctã esse corpori, aut vt rone formale, aut vt passionẽ: tum ex eo quod oportet supponi corpũ coextẽdũ ipsi mobili: alioquin nõ supponeretur subiectũ adæquatũ scientiã. Vtrumq; autẽ horũ impossibile est supponi, ignorata vniuersali cõiunctiõne ipsius mobilis cũ corpore: vt de se patet, ergo. Et hæc est ratio S. Th. in primo Phys. nunquã enim dixit ipse, quod Philosophus naturalis pbet corpũ mobile esse: vt cõmuniter sibi imponitur, quia nõ intelligitur (corpũ enim mobile esse quod dubitant, nõ egent medio, seu sensu, quo vel seipso moueri percipiãt) sed dixit quod pbat omne mobile esse corpus. Et vt plenus huius ronis vis percipiatur, aduertendũ est primo, quod subiectũ adæquatũ (scientiã resoluẽtis suas conclusiõnes in principia per se nota (qualis est Philosophia naturalis) oportet quod sit subiectũ primariũ passionũ, ac p hoc quod sit principiu essendi, & cõsequenter cognoscendi scdm naturã cæterorũ, & quod sit principiu cognitionis in nobis, siue ad latentes proprietates & occulta principia a posteriori, siue a priori procedat: quoniam subiecti cognitio omnib; præsupponit, & vt dicit Auer. in 2. Phys. com. 2. 9. nec a priori, nec a posteriori probari pot in scientia: & innatũ est nobis, quod oportet semp a notiorib; nobis pcedere, vt in primo Phys. cõ. 4. d. Sicut ergo prima ratio superius facta procedit ex ordine naturæ, sic ista pcedit ex nostro ordine cognoscendi. Et propterea S. Th. dixit, quod ad audiẽtes pbatur, omne mobile esse corpũ: innuãns per hoc, cognitionis magis quã rei ordinẽ. Auertendũ est secundo, quod quãuis aliud sit oẽm mobilitatẽ esse coniunctã corpori, & aliud cognosci oẽm mobilitatẽ esse coniunctã corpori: ad hoc tamen quod corpus mobile ponat subiectum adæquatũ, nihil refert quod horũ deficiãt quoniam sicut deficiente cõiunctiõne illa secundũ rem, corpus mobile prohiberetur ex parte rei esse subiectũ: ita deficiente cõiunctiõne illa in esse cognito, ex parte cognitionis, quod pte haberi debet, impeditur. Non sufficit autẽ præsupponi aliquid mobile esse corpus (quod ad sensum patet) sed oportet supponere omne mobile esse corpus: tũ quia ad hoc, quod cõplexum aliquod, vel cõplexẽ significatũ induat rone subiecti adæquati in scientia, oportet id quod est vt formale, sit & supponatur p se cõiunctũ alteri, vt passio vel ratio formalis: alioquin frustra de materiali parte cõplexi illius quæstio fieret: cum ea quæ sunt per accidẽs, variabilia & extra quæstiones scibiles sint. Hoc autẽ sicut impossibile est esse, nisi omne tale illi insit: ita est impossibile supponi nisi omne tale inesse illi supponatur: quoniam omnia hæc, sicut in naturæ ordine præexigunt de omni, ita & in cognitionis ordine. Vnde si naturalis scientiã subiectum est corpus mobile, oportet in hac scientia quod de mobili in eo quod mobile tractat, supponere mobile, quod vt rationale habet, cõiunctũ esse corpori p se, vel vt passionẽ, vel vt rationẽ formale. Neutrũ autẽ horũ fieri pot, nisi supponatur omne mobile corpori connexũ esse: imaginari enim nõ pot, vt propria passio aut ratio formalis credatur esse alicui, id quod cõmuniũ illo dubitatur. Tũ quia ad hoc vt aliquod cõplexum, vel complexẽ significatũ habeat rone adæquati subiecti alicuius scientiã, nõ min; oportet id quod vt formale ponitur adæquari scientiã, quã id quod vt materiale sumitur coextẽdũ illi formali: alioquin si materiale rone formale cõtraheret, scientiã, quã adæquatẽ rone formale respicit, subiectũ suum excederet: nihil autẽ refert, vt dictũ est, cõextẽsiõnem talem non esse, aut non supponi. Si igitur corpus mobile in eo quod mobile, adæquatũ subiectum ponatur Philosophiæ naturalis, oportet Philosophiã, quæ de mobili, in eo quod mobile est, supponere, corpũ euacuare mobile: alioquin adæquatũ sibi subiectũ, quãuis haberet, non tamen supponeret: & cõsequenter subiecti rone non haberet. Hoc autẽ impossibile est supponi, quod diu nescitur, an omne mobile sit corpus: vt de se patet. Potes autẽ rone hanc iuxta S. Thomã, sic colligendo formare: Nulla scientia habens subiectũ cõplexum, aut cõplexẽ significatum, probat eã cõiunctiõnem partiũ subiecti, sine qua cõplexum illud subiecti rone inducere non potest: alioquin scientia confunderetur sibi ipsi subiectũ, quod de nulla scientia speciali dicere licet. Hæc, n. maior æquiuale maioris S. Th. breuius assumẽtis, nul-

la scientia probatid est. cõstruit, vel cõponit sibi ipsi subiectũ: loquẽdo .n. de subiecto cõplexo, æquiuale dicere, nulla scientia cõponit aliquid, vt sit suũ subiectum: & dicere, nulla scientia probat suũ subiectũ, apud formaliter terminos speculãres. Sed Philosophia naturalis, a corpũ mobile ponitur subiectũ, cõstitueret subiectũ suũ: ergo, & c. Patet minor ex dictis: quia pbat vniuersalẽ cõiunctiõnem mobilitatis cũ corpore, sine qua corpus mobile subiecti rationẽ habere nõ potest. Omnia autẽ verberũ sollicitudine, directè syllogizãdũ sic: Nulli cõiunctũ, cuius de omni cõiunctio probatur in aliqua scientia, est subiectũ adæquatũ illi: corpũ mobile est cõiunctũ, cuius de omni cõiunctio probatur in Philosophia naturali, ergo corpus mobile nõ est subiectũ Philosophiæ naturalis. Maior iã patet ex eo quod omne cõiunctũ, quod ponit adæquatũ subiectũ, supponitur & p se cõiunctum saltẽ ex parte formalis, & cõextensum rationi formali adæquatũ scientiam: sed cuius cõiunctio dubitatur de omni, non supponitur cõiunctũ per se, nec cõextensum rationi formali: ergo. Minor ex sexto Phys. patet. text. com. 3. 2. vbi probatur vniuersalis cõiunctio mobilis cũ corpore & processu Philosophiæ naturalis, maximẽ in secundo Phys. & secundo tractatu primi de cõelo, vnde habetur vniuersalis cõiunctio corporis cum mobili.

¶ Sed remanẽt duæ cõtra rone hãc obiectiones excludẽdæ. Prima est, quia non vñ verũ, quod in 6. Phys. probatur, omne mobile esse corpus: eo quod in text. 3. 2. probatur tũ omne mobile esse diuisibile. Cõstat autẽ, quod si pbatur passio alicuius de mobili: non propterea pbatur ratio formalis subiecti illius passionis: sic autem se habet diuisibilitas & corporeitas, vt patet. Secũda est: quia vñ hæc secũda rõ aduertari primã: in hac siquidem dicitur omne mobile esse corpus: in illa verò dicitur ens mobile cõmuniũ esse, & corpore & substantia mobili. Ad primũ horum dicitur, quod quia nõ cadit in intellectu humano, quod aliquid supponatur esse corpus de quo dubitetur esse diuisibile, nisi apud antiquos attributos errores, ponẽtes corpora indiuisibilia, quia diuisibilitas ipsa sic comes est corporeitatis & in esse, & in cognosci, vt prius abiq; posteriori nunquã cognoscatur: experimur eã nõ aliter nos cognoscere aut supponere corpus, nisi vt quãtum quoddã quãtitate molis: ideo si in Philosophia nõ supponat omne mobile esse diuisibile, a fortiori supponi non pot esse corpus: quia cõiunctio mobilis cũ corporeitate, dum dubitatur, cũ diuisibilitatẽ nõ pot cognosci nisi rone aut sensu. Ex sensu autẽ cõstat, quod non hãc, ratio aut ad illã nulla inuenitur. Et si ex demõstratiõne illa 6. Phys. non acceptatur pbatur, saltẽ tanquã necessariõ cõsequens conclusiõnem formaliter cõclusam, relinquatur maius inconueniẽs, quod scilicet omne mobile esse corpus, longẽ remotius est a Philosophiã principio: vt potest 3. cõeli, & 1. de generatione. Peripatetici tã ibidẽ vtranq; cõcludi propositiõnem indistinctẽ intelligunt. vnde Auer. in primo cõeli: com. 5. dicit, Probatur est in sexto Phys. quod omne mobile est corpus, & c. Ad secundum verò dicitur, quod licet ens sit cõmuniũ corpore (quia de multis prædicatur quidditatiuẽ, de quib; corpũ nõ prædicatur quidditatiuẽ) non tamẽ est sic cõmuniũ quod alicui insit, cui corporeitas cõiuncta non sit, omne enim ens mobile est corpus, vel claudit in se corpus. Potest & secundo dici (licet in idẽ redcat) quod in sexto Phys. pbatur omne mobile esse corpus: id est corporeum aliquid. Probando enim mobile esse diuisibile, nihil aliud probatur, quã mobile esse ens corporeũ, siue illud sit corpus, siue corporeum aliquid. Corporeum autẽ cõuertitur cũ ente mobili, dato quod corpus cum eo non cõuertatur. Et eodẽ modo pot argui contra ponẽtes substantiam naturalem aut mobile. Omne enim naturale aut mobile esse substantiã, cum oporteat supponi, aut haberetur ex sensib; aut ex naturali Philosophia, aut ex Metaph. Ex sensu quidẽ nõ hãc. Ex naturali autẽ Philosophia si haberetur, cõcluderet hoc nõ posse supponi in ipsa: si autẽ a Metaphysico tractatur, vt Auer. dicit secundo Phys. com. 4. hoc etiam concludit illud non posse esse subiectum in Philosophia naturali: quod scientia ex se est euidens absq; Metaph. Habet enim subiectum & principia propria ex sensibus per se nota: & non accipit ea positione: quãuis a Metaphysico defendi habeant si impugnetur: vt in primo Phys. text. com. 1. 2. dicitur.

¶ Tertiõ probatur idẽ autoritate: & primo Aristõ, in 3. Phy. vbi in diffinitione mot; nõ posuit corpũ aut substantiã, sed ens in potẽtia, & c. Ex quo arguitur sic: id est subiectũ Philosophiæ, quod ponit in diffinitione primorũ accidentiũ naturalium: quia tale est proprium subiectũ eorũ, vt patet in septimo Metaph. text. 1. 3. sed nõ corpus nec substantia, sed ens in potẽtia scdm quã in potentia (quod idẽ est quod ens mobile, vt patet in tertio Phys. text. 6. & 9.) ponitur in diffinitione primorum accidentium naturalium. Cõmotus & c. ergo ens mobile est subiectum Philosophiæ naturalis. Et cõfirmatur hoc idẽ ex primo Phys. text. 1. vbi supponendũ dicitur in Philosophia oĩa aut quædã moueri, & non omnia aut quãdam corpora, & c. Secũdõ autoritate Auerrois, qui licet non sollicitus de vocabulis in 3. Metaph.

raphysic. com. primo, ens mobile, & in 12. eiusdem com. 5. corpus mobile, & in proemio Phy. res sensibiles subiectũ Philosophiæ nominauerit, & propterea nõ verba sua in hac re, sed sensum ponderari voluerit in secundo tamen Physic. expressè docet aliquid prius corpore subiectũ esse Philosophiæ naturalis: dũ dicit com. 3. Et sciendũ est, quod subiectũ istius libri est natura & principia naturalia, cum sint cõmunia omnibus rebus naturalibus: & ideo in hoc libro nõ diffiniuit corpus neque alia de quibus cõsiderat naturalis, sicut fecit in primo cõeli & mudo. Ex quo habetur quod apud ipsum cõsideratio de corpore mobili differtur vsq; ad librum de cõelo & mudo, vbi ab eius diffinitione inchoatur: vt patet in text. com. 2. Et rursum habetur subiectũ Physicæ esse cõmune corpori & aliis, de quibus cõsiderat naturalis: vt prima ratione assumptimus. Nõ ergo corpus mobile, sed aliquid prius eo cõmune naturalibus omnibus est subiectũ Philosophiæ: quod ens mobile esse ex prima ratione liquet. Est ergo significata ratio per ens mobile subiectũ Philosophiæ naturalis: nõ autẽ significata per substantiã, aut corpus naturale, vel mobile, vel sensibile. Quod autẽ illis vocabulis cõuenientissimẽ significetur, sic patet. Mobilis vocabulũ in primis cõuenientius sumitur, quã sensibilib; quã admisso ente sensibili, adhuc nõ est naturalis Philosophus liber a Parmenidis & Melissii inuẽctione: cõcedentes em ens sensibile, nagabãt mobile: supposito autẽ ente mobili, Philosophiã principia incõcussa manẽt. Similiter cõuenientius est, quã naturalis nomẽtũ ga redit idẽ cõueniẽs. Nã supposito ente naturali, adhuc Philosophiã naturalis liber nõ incedit, nisi mobile addat: vt ipse Aristõ testatur in primo Phys. text. 1. cõtra Parmẽ & Meliss. cõcedẽtes ens naturale, subdẽs. Nobis autẽ subiicitur, omnia aut quẽdam naturalia moueri. Tũ quã subiectũ notissimẽ debet supponi, & cõstat diffinitia notiora esse diffinitio: vnde cũ motus natura diffiniãt, quod clarẽ significat per ens mobile, obscurẽ importatur per ens naturale: hoc enim si declarandũ est, ad motũ oportet venire. Tũ quia nominibus vtẽdum est vt pluries, Topic. vltatissimũ autẽ est naturalis nomẽ vt cuiuscunq; rei quod quid est, & naturale ad omne non artificiale, siue de genere mobilium sint siue non. Et propterea si ens naturale supponeretur, ens non artificiale intelligeretur subiectum in Philosophia naturali: quod est falsum. Et sic inficiationi locum daret vocabuli æquiuocatio: quod sustinetur dum esset, & ens naturale, id est, habes in se principiu motus supponendum, cur nõ potius absq; glossa & diffinitione ens mobile a principio dictis clarius exprimeretur, præsertim quod secundo Phys. principium anticipandum esset, vt glossa illa intelligeretur. Entis autem nomẽ clarius propositis, ex dictis patet. Hæc de tertio.

N V N C quarto superest argumentis in oppositum satisfacere. Et ad primum quidem dicitur, quod ens significare tertium quid commune secundum analogiam substantiæ & accidentis, non est contra S. Thomam, nisi secundum analogiã naturã, ignorantes. Vnde nullum inconueniens est, ens mobile commune esse secundum rationem formalem, non vnam simpliciter, sed vnam analogicẽ entibus mobilibus omnibus scilicet substantiis, quantis, & qualibus, & cæteris. Quãuis etiã ratio ad oppositum non concludat contra tenentes, ens mobile extra substantiam non inuenitur: quia homo ipse in quãtum est ens mobile, aliud est a seipso in quãtum est substantia mobilis. Et propterea non sequetur, ergo ponendo ens mobile subiectum, ponitur substantia, aut corpus mobile: quoniam differunt formalis ratione.

¶ Ad secundum dicitur dupliciter. Primo, quod mobilitas cõmuniter sumpta, (vt de ea in hac loquimur quæstione) non est passio sed substantiale prædicatum: sicut & materiale & possibile, iuxta ea quæ supra adducta sunt. Quæ possunt etiã ratione confirmari, ex eo quod possibile substantiale prædicatũ est entium, a materia sum primum nõ enim homo est ens possibile per aliquam proprietatem ipsum cõsequentem, sed per intrinsecã suã. Mobilitas autẽ apud naturalẽ idẽ sonat quod possibilitas apud Physic. vt exercitatis in istis sciẽtiis, nõ autoritatis notum est. Sed quia hoc nõ est a prædecessoribus diffusum, & vt non ouum non facit acceptabitur, sic debilitẽ firmatum: ideo secundo dicitur, quod si mobilitas sit passio, adhuc subiectũ Philosophiæ conceditur esse vnus rationis formalis circũlocutæ per ly ens mobile. Et ad instantiam contra hanc responsiõnem respõdetur tripliciter. Primo, quod quãuis in scientiis a priori procedentibus subiectum debeat esse primo & maxime notum, quo ad quid rei, non tamen hoc oportet in scientiis a posteriori doctrinã facientibus, qualis est naturalis Philosophia: vt Commentator dicit in proemio, & in commentariis primi Physicorum com. 2. Sufficit enim quod sit primo & maxime notum, quo ad an est, & quid nominis: vt ex primo Poster. patet. Huic autem nihil obstat talis circũlocutiõ. Secundo dicitur, quod notitiam subiecti debere esse maximã, potest dupliciter intelligi. Vno modo respectu cognitionum possibilium haberi de illo, potest enim idẽ cognosci probabiliter & demonstra-

tiuẽ, per communia & propria, & cætera. Et hoc modo de subiecto nõ oportet supponi a nobis maximã cognitionem, vt patet inductiuẽ etiã in Mathematicis. Alio modo respectu aliarũ cognitionũ, quæ in scientia acquiruntur. Et hoc modo est verum: & conceditur quod cognitio ista, quã habemus de illa ratione formali in isto circũlocuto, est maior omni cognitione, quã acquirimus in Philosophia naturali. Et si cõtra hoc instetur: quia multorũ notitiam acquirimus in Philosophia naturali quã per intima eorum cognoscimus & nominamus (perfectior autem est cognitio per intima, quã per passionẽ, sicut ratio illa cognoscitur) respõdetur, quod perfectior cognitio debet esse maxima, non attenditur penes aliud quãm euidentiã. Vnde maius & minus in cognitio ne in proposito, penes euidentiã latitudinem attendere oportet. & propterea aliud est cognosci intimius, & aliud euidentiũ. Cũ enim cognitio acquisita in scientia, siue pertingat ad intima alicuius quæstus, siue non, habet euidentiã ex cognitione subiecti, sicut ex principio necesse est cognitionem subiecti esse euidentiõrem, & cõsequenter maiorem cæteris. Et verẽ sic est in proposito: quia cognitio entis mobilis, quã circũloquendo supponimus, est ex sensibus euidẽs: quæcunq; autem alia acquisita est discursu syllogistico, est ex istis euidẽtia certã: propter quod autem vnum quodque & illud magis est: vt dicitur in primo Poster. Tertio dicitur, quod si Philosophiã haberetur a nobis sub perfecta ratione scientiã, quã est in se, proculdubio subiectum oportet omnino esse primo & maxime notum, vt arguẽdo dicitur. Quia autem non sic est, tantum imperfectionis scientiã nostrã admittitur, quantum subiecti cognitio compatitur: ex hac enim incompleta cognitione subiecti, minus plena est cognitio subsequentium, difficultasque in soluẽdis quæstionibus non parua.

¶ Ad tertiu dicitur negãdo cõsequentiã, quæcunq; via teneatur. Non enim eiusdẽ scientiã est cõsiderare aliquod subiectũ, & per se partes eius subiecti, aut per se modos quoscunq; sed eõstantiũ, qui genus, scilicet subiecti, nõ egrediantur. Mobile autẽ extra genus scibile Metaphysicæ est: quoniam a materia sensibili non abstrahit. Accidentalem autẽ conditionem entis mobilitatẽ esse, vt subalternatio requirit, nullo modo est possibile: vt ex his, quæ scripsimus super cap. 13. primi Poster. patet: quia accidẽtialitas illa perfectitatem, & extraneitatem simul respectu illius subiecti exigit, quod respectu entis nõ est possibile: cum nihil extraneum sit ente: vt dicitur tertio Metaphysicorum textu vndecimo. Nec mihi obiciatur, quod sanctus Thomas in tractatu de natura generis dicit, Philosophiam naturalem propter accidentalitatem huiusmodi subalternari Metaphysicæ: quia tractatum illũ fortẽ nunquam vidit sanctus Thomas. Stylus enim eius non est, & multa ibi sunt, quæ doctrinã eius non consonant.

¶ Ad quartum dicitur, quod plus requiritur ad hoc, quod aliquid sit subiectũ, quã quod ad ipsum fiat resolutio: alioquin principia subiecti, ad quæ vltimò sit resolutio, esset subiectum. Oportet ergo quod ad eius rationem formalem fiat resolutio, tanquã adæquatũ primarum passionum subiectum: ad substantiam autem mobilem, non sit mobilium resolutio, sicut ad adæquatũ mobilitatis subiectum, sed sicut ad primum clausum in adæquato mobilitatis subiecto, quod est ens mobile. Post resolutiõnem siquidem passionum cõmuniũ in analogum subiectum, potest analogum ipsum in se resoluẽ postertus in prius reducen do: vt in tractatu de nominum analogia diffusè diximus.

¶ Et hic sit finis huius quæstionis in cõuentu sanctæ Mariæ gratiarũ in Mediolani suburbio, a nno Salutis 1499. die 6. Nouemb. Sume igitur amatissimẽ mi frater Vincenti, sollicitudinis hospitalitatũque tuę fructum: & quo præstas ingenij acumine, discute, dans veniam minus consentaneis, memor quod nihil in vllõ vnquam genere cultum repentinumque fit. Vale.

TRACTATUS QVINTVS, de nominum analogia, in vndecim capita diuisus.

1. Quotplex sit analogia: & quis sit eius primus modus.
2. Analogia attributionis quid sit: & quibus modis fiat, & quæ eius conditiones.
3. Analogia proportionalitas quid & quotplex sit: & quomodo proprie analogia dicatur.
4. Quomodo analogum nomen ab analogatis distinguatur.
5. Qualis sit abstractio analogi ab analogatis.
6. Qualis sit prædicatio analogi de suis analogatis.
7. Qualis sit in analogatorum secundum analogi nomen definitio.
8. Qualis sit in analogo comparatio.
9. Qualis sit analogi diuisio, & resolutio.
10. Qualiter de analogo sit scientia.
11. De cautelis necessarijs circa analogorum nominum intellectum, & vsus.

Opus. Caiet. O O 2.

Quotplex se analogia & quis sit eius primus modus.

IN VITATVS & ab ipsius rei obscuritate, & a nostri xui flebili profundarū literarū penuria, de no...

Analogia igitur vocabulum proportionem seu proportionalitatem (vt a Græcis accepimus) in proposito sonat. aded tñ exten...

Analogia scdm inæqualitatem vocatur, quorū nomen est cōe, & ratio scdm illud nōmē est omnino eadē, inæqualiter tñ parti...

Ex hac cōditiōe statim inferitur alia: scilicet qd illud vñ ad quod diuersæ habitudines terminantur in huiusmodi analogis, est vñ...

CAPVT II.

Analogia attributionis quid sit, & quibus modis fiat, & quæ eius cōditiōes.

ANALOGIA autē scdm attributionē sunt, quorū nōmē est cōmune: ratio autē scdm illud nomen est eadē scdm...

Quadrupliciter autē fieri potest huiusmodi analogia scdm quatuor genera causarū: vocādo pro nunc causam exemplarē, cau...

exēplum de sano in 3. Metaph. tox. cōm. 2. ad efficiētē verō exēplum de medicinali ibidē positū ad materialē aut analogia entis...

Ex hac cōditiōe statim inferitur alia: scilicet qd illud vñ ad quod diuersæ habitudines terminantur in huiusmodi analogis, est vñ...

Ex hac autē cōditiōe inferitur alia: scilicet qd primū analogia ponitur in ratione ceterorū secundū illud nōmē analogum: quoniam cetera non suspiciūt illud nomen nisi per attributionē...

cum in hac analogia sint tria: vox, terminus respectus diuersi ad illū, nomē analogū terminū quidē distinctē significat (vt sanū sanitate) respectus autē diuersos ita indeterminate & confusē importat, vt primū distinctē vel quā distinctē ostēdat: ceteros autē cōfusē, & per reductionē ad primū. Sanū enim respectus multos ad sanitatē, puta habētis, significātis, causantis, &c. sic in vna voce sanitatē distinctē importatē cōfundit: vt respectū primū, s. habētis seu subiecti distinctē significet. Sanū enim absolute dicim⁹ sanitatē habentē, vt subiectū: ceteros autē respect⁹ indeterminate importat & per attributionē ad primū: vt patet ex dictis. Et propter hoc tria de huiusmodi analogo dicitur, scilicet qd cōmune est omnibus analogatis non secundū vocē tantum: & qd simpliciter prolatū stat pro primo: quod non est prius primo analogato, in quod tota ratio formaliter saluatur. Primū quidem peculiariter significat, & supra omnia analogata superius significatum non habet. Diuiditur autē a S. Tho., analogia hęc in analogiam duorum ad tertium: vt vrinæ & medicinæ ad animal sanum: & in analogiā vnius ad alterum: vt vrinæ vel medicinæ ad animal sanum. Nec habet diuisio ista alia membra à supradictis: quā hoc circuit analogiam secundum omnia genera causarum: sed ad hoc facta est, vt ostēdatur differenter sulcipi nomen analogum, quando ponitur primum analogatum ex vna parte, & cetera ex alia parte: & quando secundorum analogatorum vnum hinc & alterum inde ponitur, secundum quodcunq; genus causæ analogia fiat. Primo enim & ceteris sic cōmune est analogū, vt nihil eis prius ponat aut significet: & propterea vocatur analogia vnius ad alterū, ponendo omnia alia à primo loco vnius. Secundis autem analogatis sic cōmune est nomen analogum, vt aliqui eis prius ponat: primū scilicet ad quod omnia secūda attribuantur. Et vocatur analogia duorum ad tertium, vel multorum ad vnum, quia non inter se est attributio, sed ad primū. Appellatur autem analogia secundum attributionem à Logico æquiuoca: vt in principio Prædicamentorū patet: vbi animal æquiuocū dicitur ad animal verum & pictū. Animal enim pictū nō purē æquiuocē, sed per attributionē ad animal verū animal dicitur: & in rōne eius in quantum animal manifestē patet verū animal accipi. Quærenti enim, quid animal pictum in eo qd animal: respōdebitur, imago animalis veri. A Philosophis verō Græcis, nomina ex vno, vel ad vnum aut in vno & media inter æquiuoca & vniuoca dicitur: vt plures in Metaphy. patet & expressē in 1. Ethic. huiusmodi nomina cōtra analogia distinguuntur, vt infra amplius dicetur. A Latinis autē vocatur analogia vel æquiuoca à cōsilio. Hęc analogiam S. Th. in primo sent. dist. 19. vocat analogiā secundā intentionē, & nō secundū esse, eo qd nōmē analogū non sit cōmune secundū esse, id est formaliter: sed secundū intentionē id est secundū denominationē: vt enim ex dictis patet in hac analogia nomē cōmune non saluatur formaliter nisi in primo, de ceteris autē extrinseca denominatione dicit. Hęc ideo analogia apud Latinos dicitur quia proportionē diuersas ad vnum dicuntur extenso proportionis nomine ad omnem habitudinē: abusu tamen loquuntur hęc est, quamuis longē minor, quā prima. Quomodo autem de huiusmodi analogis sit scientia, & contradictiones, & demonstrationes, & consequentiæ alia & huiusmodi de eis fiant, ex dictis & Aristotelis consuetudine patet. Oportet enim significatiōes diuersas prius distinguere (propter quod ambigua apud Arabes hęc dicuntur) & deinde à primo ad alia procedere: sicut à centro ad circumferentiam diuersis proceditur viis.

CAPVT III.

Analogia proportionalis quid & quotplex sit, & quomodo propriè analogia dicatur.

Abusu igitur analogis ad propriè analogia ascendēdo, dicimus analogia secundū proportionalitatē dici, quorū nomen est commune, & ratio secundum illud nomē est proportionaliter eadē. Vel sic, Analogia secundū proportionalitatē dicitur, quorū nomē cōmune est, rō secundū illud nomē est similis secundum proportionē: vt videre corporali visione, & videre intellectualiter, cōmuni nomine vocantur videre: quia sic intelligere rē animæ offert, vt videre corpori animato. Quamuis autē pportio vocetur certa habitu vnius quantitatis ad aliā (secundū quod dicimus quatuor duplam proportiōne habere ad duo) & proportionalitas dicatur similitudo duarū proportionū: secundum quod dicimus ita se habere octo ad quatuor, quædam modum sex ad tria. vtrobique enim dupla proportio est, &c. Translulerunt tamen Philosophi proportionis nomen ad omnem habitudinē conformitatis cōmensurationis capacitatis, &c. Et consequenter pportionalitatē extēderūt ad omnē similitudinē habitudinū. Et sic in proposito vocabulis istis vtitur. Fit autē duob⁹ modis analogia hęc. scilicet metaphoricè & propriè. Metaphoricè quidē, quādo nomen illud commune absolute vnā habet rationem formalem, quæ in vno analogatorū saluatur, &

per metaphorā de illo dicitur: vt ridere, vnam secundū se rationē habere, analogū tamē metaphoricè est vero risui, & prato florētī, aut fortunæ successui. sic enim significamus hęc se habere, quædam modum homo ridēs. Et huiusmodi analogia sacra Scriptura plena est, de Deo metaphoricè notitiam tradēs. Propriè verō fit quādo nomē illud cōmune in vtroq; analogatorum absque metaphoris dicitur: vt principium in corde respectu animalis, & in fundamento respectu domus saluatur. Quod vt Auerrois in com. septimo primi Ethic. ait, proportionaliter de eis dicitur.

Præponitur autē analogia hęc ceteris antedictis dignitate & nomine. Dignitate quidē: quia hęc fit secundum genus causæ formalis in hæretis quā prædicata, quæ singulis in hæret. Altera verō secundum extrinsecā denominationē fit. Nōmine autē: quā analogia nomina apud Græcos (à quib⁹ analogiæ vocabulū habemus) hęc tantū dicuntur: vt ex Arist. etiā colligitur, qui in Metaphysica nomina quæ dicimus analogia per attributionē, ex vno, vel ad vnum, vel in vno vocat: patet in principio 4. & in 7. text. com. 15. In quinto autē Metaph. c. de vno, in text. 12. diffiniens vñ secundū analogiā, vt synonymis vtitur vñ analogia & vnum proportione: & diffinit esse ea, quæcunq; se habēt vt aliud ad aliud, aperte insinuans illā esse propriè analogorum diffinitionē, quam diximus. Quod tamen clarius in Arabica habetur trāslatione, dicente, illa quæ sunt vnum secundum æqualitatem, scilicet proportionalē, sunt quorū pportio est vnā sicut pportio alicuius rei ad aliam rē. vbi Auer. exponēs ait. Et illa dicitur vñ, qd sunt vñ secundū proportionalitatem: sicut dicitur, qd proportio rectoris ad ciuitatem & gubernatoris ad nauē, est vnā. In secūdo quoq; Post. c. 1. h. mōi nomina proportionalia analogia vocat. Et qd plus est, in primo Ethic. c. 7. distinguit supradicta nomina ad vñ aut ex vno, cōtra analogia, dū loquens de communitate boni ad ea quæ bona dicuntur, ait, Nō assimilantur à casu æquiuocis, sed certe ei quod est ab vno esse, vel ad vnum nomina contendere, vel magis secundum analogiā. Et subdēs exemplum analogiæ dicit: Sicut enim in corpore visus, in anima intellectus. In quibus visus lectori nō solum nomen analogiæ hoc quod diximus, sonare docuit, sed præferēda esse in prædicationibus metaphysicis hanc insinuat analogiam in ly magis. vt S. Th. ibidem propter supradictā rationem optimè exponit. Scimus siquidem secundum hanc analogiam, rerum intrinsecas entitates, bonitates, vritates, &c. quod ex priorī analogia nō scitur. Vnde sine huiusmodi analogiæ notitia metaphysicales processus absque arte dicitur. Acciditque huiusmodi ignorantibus, quod antiquis nescientibus logicam: vt in 2. Elenchorum dicitur. Nec fuit fortē ab Arist. tempore tam periculosus casus iste, sicut modō apud nos est: quoniam blasphemare fere videtur, qui metaphysicales terminos analogos dicens secundū proportionalitatem communes exponit. Cum tamen Auer. dicat super prædicto textu, Et dignius his tribus modis est, vt sit nomen boni dictum de eis secundum viam, quæ dicitur de proportionalib⁹. Vocatur quoque à S. Thoma in primo sent. dist. 19. analogia hęc analogia secundum esse & secundum intentionē: eo quod analogata ista nec in ratione cōmunis nominis, nec in esse illius rationis participant, & tamen tam in ratione illius nominis, quam in esse eiusdem proportionaliter conueniunt. Sed quoniam, vt dictum est, obscura & necessaria valde res hęc est, accurate distincteque dilucidanda est per plura capitula.

CAPVT IIII.

Quomodo analogum nomen ab analogatis distinguatur.

Voniā autem analogia media est inter æquiuocationē purā & vniuocationem, ex extremis mediū natura declaranda est. Et quia in nominibus tria inueniuntur, scilicet vox, conceptus in anima, & res extra seu conceptus obiectiuus, ideo singula pelustrando, dicendum est quomodo analogum ab analogatis distinguitur. Et à rebus incipiendo (quia priores cōceptibus & nominibus sunt) dicimus qd nōmē equiuoco diuersas res significatur, qd vt sic non nisi voce adunatur. Vniuoco verō diuersæ res ita significatur, qd vt sic ad rē in se simpliciter, vnā ab abstractā & præcisā in esse cognitio ab eis adunatur. Analogō autem nomine res diuersæ ita significantur, quod vt sic ad res diuersas secundū proportionem vnā vniuntur. Vocatur autem in proposito res non solum natura aliqua: sed quicunque gradus, quæcunque realitas, & quodcunque reale in rebus inuētum. Vnde inter vniuocationem & analogiam hęc est differentia quod res fundantes vniuocationem sunt sic adinuicem similes, qd fundamētum similitudinis in vna est eiusdem rationis omnino cum fundamētum similitudinis in alia: ita quod nihil claudit in se vnus ratio, qd non claudit alterius ratio. Ac per hoc fundamētū vniuocæ similitudinis, in vtroq; extremorum æquæ abstrahit ab ipsis extremis. Res autem fundantes analogiā, sic sunt similes, qd fundamētum similitudinis in vna diuersæ est ratiois simpliciter à fundamētum illius in alia: ita quod vnus ratio non claudit id quod

claudit ratio alterius. Ac p hoc fundamentum analogæ similitudinis, in neutro extremorum oportet esse abstractū ab ipsis extremis: sed remanet fundamenta distincta, similia tñ secundū proportionem: propter quod eadē proportionaliter vel analogicē dicuntur. Et ut omnibus possint p̄dicta patere, declarantur exemplariter in vniuocatione huius nominis animal & analogia huius nominis, ens, hō, bos, leo & cetera animalia: quia habent in se singulas naturas sensitivas seu proprias animalitates: quas constat diuersas secundū rem esse, & mutuo similes: sic q̄ in quocūq; extremo (puta hominē, aut leonē) dōsideratur secundū se animaliter, q̄ est similitudinis fundamentum, inuenitur æqualiter abstrahēs ab eo, in quo est, & nihil includēs in vno qd̄ nō in alio: & ideo & in rerum natura fundat̄ scdm̄ suas animalitates similitudinē vniuocā: q̄ identitās genericā vocatur: & in esse cognitio adunatū nō ad duas vel tres animalitates, sed vnā tm̄: quæ vnalis nomine in cōcreto per se primo significatur, & vniuocē vocatur cōmuni nomine animal. Omnium siquidem eorū, secundū q̄ naturas sensitivas habēt, indistincta omnino est ratio: q̄ illius rei quā animalitatē vocauimus, adæquata est diffinitio. Substantia autē, qualitas, quantitas, &c. quia non habēt in suis quidditatib⁹ aliquid p̄dicto modo abstrahibile (puta entitatem) om̄ supra substantialitatem nihil amplius restat: ideo nullā substantialitatem vniuocantē inter se cōpariunt. Et quia cum hoc, q̄ non solum eorū quidditates sunt diuersæ, sed etiā primō diuersæ retinet̄ similitudinē, in hoc, q̄ vnumquodque eorū secundū suā proportionē habet esse: ideo & in rerū natura nō secundū aliquā eiusdem rationis in extremis, sed secundum proprias quidditates, vt cōmēsuratas hic propriis esse fundant analogiam, id est, proportionalem similitudinē. Et in intellectu adunantur ad tot res quot sunt fundamenta, proportionis similitudinē vnitas, significatas propter illam similitudinē, entis nominē, & analogicē cōmuni nomine vocantur ens. Differenter ergo res adunantur sub nomine Analogi & Vniuoco.

Conceptus quoq; mentalis nō eodē modo inuenitur in vniuocis & analogis: qm̄ nōmē vniuocū & omnia vniuocata vt sic vnum tantū conceptū in mente habēt perfectē & adæquatē eis correspondentem: quia fundamentum vniuocæ similitudinis (quod significatur formale est nominis vniuoci) vnus omnino rōnis est in omnib⁹ vniuocatis: ac p hoc in vno representato, omnia representari necesse est. In analogis verō, qm̄ fundamenta analogæ similitudinis diuersarū sunt rōnum simpliciter, & eisdē secundū quid (id est, secundū proportionē) oportet duplicē analogi mentalem conceptū distinguere: perfectū & imperfectū: & dicere q̄ analogi & suis analogatis respōdet vnus conceptus mentalis imperfectus & tot pfecti, quot sunt analogata. Quia em̄ vnū analogatorū vt sic, simile est alteri, cōsequēs est, q̄ conceptus representans vnū, representet alteri: iuxta illam maximā, Quicquid assimilatur simili vt sic, assimilatur etiam illi, cui illud tale est simile.

Quia verō talis similitudo secundū proportionem tm̄ est, q̄ diuersam rōnem in altero fundamēto habet: conceptus pfectē representans vnum analogatorū à pfecta representatione alterius deficit: & cōsequenter oportet alterius analogati alterū adæquatū conceptum esse. Vnde & analogū vnum habere mentale conceptum & plures habere concept⁹ mentales, verū est diuersimodē: quāuis, simpliciter loquēdo, magis debet dici, analogi esse plures conceptus, nisi loquēdo occasio aliud exigat. Dico autem hoc, qm̄ cum cōmēsurandus analogi omnino carere vno conceptu mentali sermo est, vnū eorū conceptum absolute dicere nō est reprehendēdum. Propter quod oportet solerti discretione lectorē vti: qm̄ inuenitur scriptum, q̄ analogata cōueniūt in vna rōne, & qm̄ inuenitur alibi, q̄ analogata nō cōueniūt in vna rōne. Est ergo differentia inter analogiam & vniuocationem quo ad conceptum mentalem, ita quod vniuoci & vniuocatorū, vt sic vnus est conceptus perfectē & adæquatē eis respondens: vt de conceptu animalis patet. Analogi verō & analogatorū vt sic, vt plures necessariō sunt conceptus perfectē ea representantes, & vnus est conceptus imperfectē representans. Non ita q̄ sit vnus conceptus adæquatē respondens nomini analogo, & inadæquatē analogatis: qm̄ secundum veritatem nomen illud vniuocum esset, sed ita q̄ conceptus vnus representans perfectē alterum analogatum vt sic, imperfectē representat reliquum. Quo ad vocem autem, non est inter analogā & vniuocā differentia.

His autē p̄latis, intentū facile patere potest, quomodo scilicet distinguitur analogū, puta, ens ab analogatis: puta, substantia, quantitate & qualitate. Vniuocū enim, puta animal, distinguitur ab vniuocatis (puta hominē & leonē) quo ad rem significatā seu conceptum obiecti inum, & quo ad conceptū mentale sicut vnum simpliciter abstractū, &c. à multis simpliciter, &c. Analogum verō quod ad rem seu obiectum conceptum distinguitur sicut vnum proportionē à multis simpliciter, vel (& idē est) sicut multa & similia secundū p̄portiones à multis absolute: verbi gratia, Ens di-

stinguitur à substantia & quātitate: non quia significat rem quandam eis cōmunem, sed quia substantia quidditatem tantū substantiā importat, & similiter quātitas quidditatem quātitatis absolute significat: ens autē significat ambas quidditates vt similes secundum p̄portiones ad sua esse: & hoc est dicere vt eadē proportionaliter. Quo ad conceptū autem mentalem adæquatū hoc quoq; eodē omnino modo distinguitur. Scdm̄ conceptum verō mentale imperfectū quāuis distinguitur sicut vnū simpliciter à multis simpliciter, nō tm̄ sicut vnū abstrahēs in representatō ab illis multis, quæ admōdū in vniuocis cōtingat. Quoniā, vt ex dictis patet, conceptus ille, puta, qualitatis, in quātm̄ eas, alterius analogati, id est ipsius qualitatis, secundū q̄ se habet ad suū esse, est adæquatē representatiuus, & à qualitatis quidditate non abstrahēs, ceterorum verō (puta quantitatis & substantiæ) imperfectē tantū est representatiuus, in quantum eis similis proportionaliter est.

CAPVT V.

Qualis sit abstractio analogi ab analogatis.

OPORTET autē ex p̄missis ostendere, qualiter analogum abstrahat ab his, quib⁹ cōmune scdm̄ analogiā dī: puta, qualiter ens abstrahit à substantia & quātitate. Insuper siquidem difficultas q̄dam in re hac, & ex parte rerū, & ex parte conceptus. Ex parte siquidem rerum: quia videt analogi nominis res significata eodem, abstrahibilis & abstracta modo quo res vniuoco nomine significata. Qm̄ cū (vt in 5. Meta. dī) vnū in qualitate faciat simile, nulla apparet ratio cur à quibusdā similib⁹ sit vna res abstrahibilis, & à quibusdā nō, licet euidēs rō sit, cur ab his similib⁹, puta Socrate & Platone, abstrahibilis sit res magis vna, & ab illis, puta hōie & lapide, minus vna. Vnde si substantia & quātitas assimilant̄ in hoc q̄ vtrāq; est ens, & cōsequēter in eis est aliqd vnū, qd̄ est fundamētū illius similitudinis, qd̄ vcat ab eis abstrahi rem vnā vtriq; cōmē? Ex parte verō conceptus, quia vt eodem modo conceptus analogi abstrahere ab analogatis, sicut vniuocū ab vniuocatis, eo q̄ analogū nomē importat in cōfuso singulas proportionales analogatorū, & distinctē nō significat nisi p̄portionē in cōmuni, verbi gratia, ens nō significat habēs se ad esse sic vel sic, puta vt substantia aut vt quantitas: sed si p̄portionale nomē est, significare vt habēs se ad esse secundum aliquā proportionem, quæcūq; sit illa. Hoc autem constat esse æque abstractū à substantia, & à quātitate: & consequenter per modum vniuoci in analogis abstractio conceptus apparet.

Vt autem euidens fiat huius ambiguitatis determinatio, sciendum est, quod licet abstrahere diuersā significet, cum dicimus intellectum abstrahere animal ab hominē & equo, & cum dicim⁹ animal abstrahere ab hominē & equo: eo q̄ tunc significat ipsam intellectus operationē attingentem in eis vnū & nō alia: nunc vero significat extrinsecā denominationē ab illa intellectus operatione, qua res cognita abstracta denominatur. In vnū tm̄ & idem semper tendit: quoniam semper sonat intelligi vnum, nō intellecto altero. Ideoq; nihil aliud est agere de abstractione analogi ab analogatis, quā inquirere & determinare, quomodo res significata analogo nomine intelligi possit, nō cointellectis analogatis: & quomodo conceptus illius habeatur absq; cōceptibus, iitorū, cum igitur ex supradictis, & ex ipso analogi vocabulo pateat, q̄ analogo nomine non simpliciter vna res, sed res proportionē vna significatur: talis autem idē est quod res diuersæ, vt similes proportionaliter, facile deduci potest, q̄ res analogā p̄t quidem intelligi non cointellectis analogatis, & cōsequenter abstrahere ab eis. Sed non sicut in vniuocis res vna (puta natura sensitua, seu animal intelligitur non cointellectis omni natura humana & equina, vt sic) sed sicut dux res vt proportionaliter similes intelliguntur, nō cointellectis ipsismet duabus rebus secundū suas proprias naturas absolute. Ita q̄ analogi abstractio nō consistit in cognitione vnus, & non in cognitione alterius: sed in vnus & eisdem intellectione vt sic, & nō in intellectione absolute. Verbi gratia, entis abstractio non consistit in hoc, q̄ entitas apprehenditur, & substantia aut quantitas non: sed in hoc q̄ substantia, aut quantitas apprehenditur, vt sic se habet ad propriū esse: secundum hoc enim similitudo proportionaliter attenditur: & non apprehenditur substantia, aut quantitas absolute. Et simile est de aliis rebus analogis, quales sunt ferē omnes Metaphysicales. Vnde cōcedi potest, rem analogam abstrahere, & non abstrahere ab analogatis diuersimodē. Abstrahere quidem, pro quāto abstrahit ab eis, quemadmodum res vt sic, id est res similis alteri proportionaliter abstrahit à se absolute sumpta. Nō abstrahere verō, p̄ quanto res vt sic accepta seipsam necessariō includit, & abque seipsa intelligi nō p̄t. Quod de vniuocis dici non potest: quia res vniuoca, absque aliis, quibus est vniuocē communis, intelligitur, sic q̄ eas in suo intellectu nullo modo æqualiter includit: vt patet.

OBIECTIONI autem ad oppositum adductæ ex analogi simili

similitudinis natura, facile satis fit, dicendo, quod cum vnū multipliciter dicatur, nō oportet omnē similitudinē attendi secundū vnū simpliciter, sed quādoque sufficit, q̄ vnum secundū proportionem faciat simile. Vnū autem proportionaliter non est simpliciter vnū, sed multa similia secundū proportionē, à quibus ideo nō potest abstrahi res vna simpliciter: quia similitudo ipsa proportionalis tantū est, & fundamentū nō est vnum nisi proportionaliter. De ratione siquidem vnus proportionaliter, est habere quatuor terminos: vt in quinto Ethic. dicitur. Quoniā proportio nalis, qua similitudo proportionum fit inter quatuor ad minus (quæ duarū proportionum extrema sunt) necessariō est, & consequenter vnum proportionē non vnificatur simpliciter, sed distinctionem retinens, vnum pro tanto est, & dicitur, pro quanto proportionibus dissimilib⁹ diuisum non est. Vnde sicut non est alia ratio quare vnum proportionaliter nō est vnū absolute, nisi quia ista est eius ratio formalis: ita non est querenda alia ratio, cur à similib⁹ proportionaliter nō potest abstrahi res vna, hoc enim ideo est, quia similitudo proportionalis talē in sua ratione diuersitatē claudit. Et accidit vterius procedētib⁹, vt querat̄ id, quod sub quæstione non cadit: vt quare homo est animal rationale, &c.

De abstractione quoq; conceptus eodē dicendum est modo, abstrahit em̄ conceptus analogi nominis nō sicut vnū simpliciter, sed sicut vnum proportionē: seu simile secundū proportionē à multis absolute. Sed quia obiectiō tangit de abstractione conceptus analogi à specialibus conceptibus illius analogi, & abusuē analogata ibidē vocantur partiales analogi rationes: ideo diligenter cauendū est, ne apparentia in obiectiōne tacta in illū errorem ducat, qui ibi tāgitur. Sciendū siquidē est, q̄ licet in analogis secundum attributionē in hoc omnia analogata cōueniāt, q̄ eandem formā omnino respiciunt: ita q̄ nō solum cōueniunt in vno termino, sed in hoc quod est respicere illum. Erroneum tamē est, analogo per attributionē conceptū vnum respectus in cōmuni ad illum terminū per abstractionem à tali & tali respectu attribueretur: verbi gratia, Animal in quātm̄ sanum, vrina in quātm̄ sana, & medicina in quātm̄ sana, licet cōueniant & in sanitate tanquam termino, cuius animal est subiectū, vrina signū, & medicina causa, & cōueniāt in hoc, q̄ respiciāt sanitatem: quolibet enim eorum sanitatem respicit, licet diuersimodē. Ab his tamē specialib⁹ respectibus nō abstrahitur respectus in cōmuni ad sanitatē, importatus sani nomine: in cuius respectu oēs speciales respect⁹ ad sanitatem, confusē & in potentia claudantur. Falsum enim est, q̄ sanum significet hoc quod dico, respiciens, vel aliquāter se habens ad sanitatē. Tum quia sic Sani nomen vniuocum verē esset ad vrinā & animal, &c. vt patet ex vniuocorū diffinitione. Tum quia hoc est contra intentionem dicentium, vrinā aut diatā sanā. Percipit autē siquidē, quid est vrina in quātm̄ sana, nō respondetur, respiciens sanitatē: sed omnes respectū illum specificant, respondentēs signum sanitatis, & similiter de diatā respōdetur, q̄ est cōseruatiua sanitatis, &c. Tum quia cōtra omnes & Philosophos & Logicos hucusque à me viros hoc est. Sicut autē in p̄dictis analogis p̄dictus cauendus est error: ita in analogis secundum proportionē (quæ sola simpliciter analogata sunt) similis cauendus est error, ex simili causa apparentiæ firmitatem trahens. Quia enim analogata cōueniunt in hoc, q̄ vnumquodq; eorū cōmēsuratum seu proportionatum est, licet diuersimodē, credi potest quod ab his specialibus proportionibus abstrahatur proportionatum in cōmuni, & nomine analogo significetur. Ac per hoc analogum habeat conceptum vnum, in quo confusē & in potentia claudantur omnes speciales propositiones analogatorum: verbi gratia, vt quia substantia proportionata est suo esse, & similiter quantitas & qualitas, licet diuersimodē: ideo à substantia, quantitate & qualitate, diuersimodē proportionalitatis suis esse, abstrahatur res siue quidditas proportionem habens ad esse: qualiscūque sit illa proportio, & hoc sit entis primarium significatum, in quo omnes speciales proportionēs substantiæ, quantitatis & qualitatis, &c. ad sua esse confusē claudantur & in potentia.

Sed hoc falsissimū est. Tum quia hoc quod dicitur, scilicet res proportionata ad hoc q̄ sit, non est res vna simpliciter etiam in esse obiectiuo, nisi chimericē. Tum quia proportionalia nomina vniuoca essent (vt ex vniuocorū diffinitione patet) & cōsequenter periret proportionalitatis ratio, quæ extrema vnū simpliciter esse nō cōparitur, & sic essent proportionalia & nō proportionalia: quod intellectus capere nō p̄t. Tum quia cōtra Arist. autoritatem in secundo post inferius, adducendā, & adductā ex primo Ethic. & S. Tho. & Auer. & Alberti expressē est. Vnde cōfusio, qua analogū tā secundū attributionē quā secundū proportionem importat speciales habitudines aut proportionēs, nō est cōfusio plurium conceptuum in vno cōi conceptu: sed est confusio significationū in vna voce, licet difformiter. Quoniā in analogia attributionis vox analogā primū distinctē significat, cetera autē cōfusē. In

analogia verō proportionis, nomen analogum ad omnes suas significaciones indistinctē se habere permittitur.

Cautū tamen & attentum oportet hic esse: quia cum analogi rationes dupliciter sumi possint, secundū se, & vt eadem & ipse vt eadē p̄pter idēntitatis p̄portionalis naturā non abstrahāt à seipsis: & tamen aliquid conuenit eis ratione idēntitatis, seu in quantum eadem sunt, quod nō cōuenit eis ratione diuersitatis (vt patet de communibus eis) videtur quod duo incompossibilia secundum apparitiā, analogi rationibus conueniant, scilicet q̄ ipse vt eadē non abstrahant à seipsis, & quod ipse, vt eadem aliquā causent, & habeāt, & quod nō vt diuersa, reduplicariq; possint: vt eadem, nō reduplicati, vt diuersa sunt. Hæc enim non solum cōpossibilib⁹, sed necessariō simul sibi vendicat idēntitas proportionalis: quoniam, & extrema vniri omnino, non patiens, ab eis omnino abstrahi non permittit: & extrema aliquāter indiuisa & eadem ponens, vt eadem ea considerabilia & reduplicabilia exigat. Sicque fit, vt analogo secundum idēntitatem in se clausam, ad diuersitatem rationum in se quoque clausam comparato, abstractio quædam (quæ non tam abstractio, quā quidam abstractionis modus est) inueniatur: propter quam non solum ab analogaris (puta substantia & quantitate) analogū, puta ens, abstrahere dicitur, vt supra diximus. Sed ab ipsis eius rationi bene, seu à diuersitate ipsarum rationum eius, puta rationis entis in substantia, & rationis entis in quantitate. Nō quia quandam rationem eis cōmune dicat: quia hoc est fatuum, nec quia illæ rationes omnino sint eadem, aut eas omnino vniri: quia sic non esset analogū, sed vniuocum: sed quia eas proportionaliter ad vnā, & vt eadē proportionaliter significans, vt eadē considerandas offert, annexa inseparabiliter diuersitate quasi seclusa, & idēntitate proportionali vniri, & confundit quodammodo diuersitatem rationum. Sicque non sola significationum in voce confusio, analogo cōuenit, sed confusio quædam conceptuum, seu rationum fit in idēntitate eorum proportionalis, sic tamen vt nō tam conceptus, quā eorum diuersitas confundatur. Et quoniam analogum talem idēntitatem præcipuē importat: & tali confusione frequenter vitatur, analogā nomina ab omni rationum eius diuersitate abstrahere dicentes (dum cōfusē pro omnibus supponere ipsum pluries exponimus) ideo non mediocri opus est vigilantia, ne in vniuocationem labi cōringat. Abstrahitur igitur analogum à suis analogatis (puta ens à substantia & quantitate) sicut vnū proportionē à multis, seu sicut similia proportionaliter à seipsis absolute tam quo ad conceptum obiectiuum, quā mentale, siue sit sermo de abstractione totali, siue de formali. Hæc enim abstractiones non differunt in eodem, nisi secundum præcisionem, & non præcisionem: vt alibi declarauimus. Vnde nihil aliud est dicere ens abstractum à naturis prædicamentorum abstractione formali quam dicere naturas prædicamentales proportionales ad sua esse, vt sic præcise à specialibus autem seu singulis analogi rationibus extremis, non tertio conceptu simplici, sed voce cōmuni & idēntitate proportionali earumdem, quodammodo abstrahit.

CAPVT VI.

Qualis sit predicatio analogi de suis analogatis.

Idebitur autē forte alicui ex his quod prædicatio analogi de suis analogatis (puta ens de substantia, & quātitate, aut formæ de anima & albedine, &c.) sit sicut prædicatio æquiuoci de suis æquiuocatis, ita quod nō sit prædicatio superioris de inferioribus, nec cōmuniore de minus cōmuni, nisi sola voce, sed eiusdem de se ipso. Non est enim analogo res vna significata, quæ in vtroque analogatorum saluetur abique hoc autem prædicatio cōmuniore, aut superioris nō inuenitur secundū intrinsecam denominationem, seu existentia. Sic enim analogū secundum proportionalitatem commune esse dictū est. Fovere quoque potest non parum opinionē hanc processus iuxta primū Topic. Aut analogū est prædicatū cōuertibile, aut in cōuertibile seclusa vocis communitate. Et cum constet non esse in cōuertibile (quoniam substantia vt sic se habens ad suum esse, quod ens de substantia dictum prædicat, conuertitur cum substantia: & similiter quantitas sic cōmēsurata suo esse, cum quantitate conuertitur, & sic de aliis) consequens est, quod analogum tanquam superioris, de analogatis prædicari non possit. Superioris enim intentionem suscipere non potest, quod conuertibile esse cōprobat. Et quoniam secundum veritatem analogum vt superioris prædicatur de analogatis, & non sola voce cōmune est eis: sed conceptu vnico proportionaliter: cuius vnitas ad hoc, quod prædicatum aliquod superioribus rationem habeat, sufficit: quia superioris nihil aliud sonat, quā vnum prædicatum ad plura se extendens: vnum autem non per accidens, aut cōgregationem (sicut accerus lapidum) sed per se, constat esse etiam vnū proportionē: ideo ad huius veritatis claritatem ex extremis procedendo, sciendum est, quod quia analogū medium est inter

vniooci & purè æquiuocum, cõsequens est, q̄ analogum idè ali-
quo modo, & non idem aliquo modo de suis prædicat analogo-
gatis. Et quia prædicat aliquod abstractè aliquo modo à suis analogo-
gatis (vt ex præmissis patet cap.) cõsequens est, q̄ cõparetur ad sua
analogata vt maius ad minora, seu superius ad inferiora: licet nõ
omnino vnũ scdm rõnem sit, quod eis imponit. Quod vt clarius
patet, figuratiter declaratur sic. Tã in æquiuocis quã vniooci &
analogatis, quatuor inueniuntur, scilicet duæ res ad minus, æqui-
uocata, vnioicata, aut analogata: & duæ res, seu rerũ rõnes æqui-
uocationem, vnioicationem, aut analogiã fundantes. Verbi gratia, 10
In æquiuocatione canis inueniuntur hæc quatuor, canis marinus,
& canis terrestris, & ratio illius, & ratio istius scdm nomẽ canis.
In vnioicatione quoq; animalis inueniuntur quatuor, homo &
bos, & natura sensitiua hominis, & natura sensitiua bouis: q̄ ani-
malis vnioicationem fundant. In analogia similiter entis quatuor
sunt, substantia & quantitas, & substantia inquantum cõmensurata
suo esse, & quantitas secundum quod suo esse proportionatur. Et li-
cet prima duo, scilicet quatuor & vnioicata, & analogata eodẽ mo-
do quãt ad oppositum spectat in omnibus his distinguatur,
quia vbi libet ex opposito cõdistinãta sunt: altera tamen duo vnio-
icationem, æquiuocationem & analogiã fundantia, diuersimodè
vnita aut distincta sunt. In æquiuocis nãque rationes illæ, puta
canis marinus & terrestris, sunt omnino diuersæ secundũ rationẽ
& ppter hoc id quod prædicat canis de marino cane, nullo mo-
do prædicat de terrestris, & econuerso: & ideo sola voce cõmuni,
aut maius æquiuocatis dicitur, & est. In vnioociis verò res illæ (pu-
ta animalitas in boue & animalitas in leone) licet numero & spe-
cie diuersæ sint, ratione tamen omnino eadem sunt: ratio enim
vnus est omnino eadem q̄ ratio alterius, & econuerso: & propter
hoc id q̄ prædicat animal de homine, idem omnino prædicat de
boue, & vnioocum dicitur & superius homine & boue.

In analogis autem res analogiam fundantes (puta quãtitas vt
sic se habet ad esse, & substantia vt sic se habet ad esse) licet diuersæ
sint & numero, & specie, & genere, rõne tñ eadẽ sunt nõ omni-
no, sed proportionaliter: qm vnus rõ proportionaliter eadẽ est alteri,
Et ppter hoc id quod prædicat analogum, puta ens de quãtita-
te, illudmet proportionaliter prædicat de substantia, & econuer-
so. Est em illudmet proportionaliter id, quod in substantia ponit, &
econuerso: & propter hoc analogũ (puta ens) non sola voce cõmu-
nis, maius aut superius analogis est: sed cõceptu (vt dictũ est)
proportionaliter vno. Ita q̄ analogum & vnioocu cõueniunt in
hoc, q̄ vtrunq; cõmunitatis & superioris rõnem habet. Differunt
aut in hoc, q̄ illud est superius analogicè seu proportionaliter,
hoc verò vnioocè. Et meritò: quia fundamentum superioritatis
vtriusq; saluatur, vnioicationis autè non. Fundatur em superioritas
super idẽtate rõnis rei significatæ, id est super hoc q̄ res si-
gnificatã inuenitur nõ id hoc tm, sed illamet nõ numero, sed ra-
tione, inuenitur in alio. Vnioicatio aut super modo idẽtatis om-
niomodè, scilicet idẽtate rõnis rei significatæ, id est super hoc, quod
ratio rei significatæ in illo, & in isto est eadẽ omnino. Quãvis em
in analogis hic idẽtatis modus non inueniatur, quẽ in vnioociis
inuenitur pluries dictũ est idẽtatis tñ ipsa rationum inuenitur, est
nanq; idẽtatis proportionalis, idẽtatis quãdã. Et ideo non mi-
nus analogum (puta ens) est prædicatum superius, quã vnioocu-
cum, puta animal, sed alio modo: analogũ enim est superius pro-
portionaliter, quia fundatur supra idẽtatem proportionalis ratio-
nis rei significatæ, vnioocu autem prædicat & simpliciter: quã
semper omnimoda idẽtate rationis rei significatæ eius superio-
ritas fundatur. Propter quod S. Th. superioritatis fundamentũ
aspiciens in quinto Metaph. dicit, q̄ ens est superius ad omnia, si-
cut animal ad hominem & bouem.

Vnde obiectiones ad oppositũ adductæ, in hoc peccat, q̄ inter
idẽtate & modũ idẽtatis nõ distinguunt. Fatendũ est em, q̄ ad
hoc, q̄ aliquis terminus denominatur superior, aut communior,
oportet vt rẽ vnã & eadem in vtroque ponatur: sed sophisma cõse-
quentis cõmittitur inferendo ex hoc, ergo oportet, q̄ dicat rẽ vnã
& eadem omnino. Et est semper sermo de idẽtate secundũ ratio-
nem seu diffinitionem. Idẽtatis em & vnitas cõtinent sub se non
solũ vnitatem & idẽtatem omnimodã, sed proportionalem, q̄ in
analogi nominis rõne saluatur. Negadum est igitur q̄ in analogis
nõ prædicatur idẽ de vno & alio analogato: qm vnũ & idẽ pro-
portionaliter de omnib; analogatis dicitur: & propterea inter prædi-
cata non conueniunt numerandũ est. Quãtitas enim licet ade-
quet ens de quantitate verificatum secundum rationem omnino
eandẽ, non tamen secundum rationem illam proportionaliter:
quoniam entis ratio non alia proportionaliter ad substantiam &
qualitatem se extendit. Verũ quia analogum sonat idẽtatem
proportionalem, ideo huiusmodi rationibus formaliter respon-
dendo, nullo pacto cõcedendum est analogum conueni cum ali-
quo analogato. Ad materiam tñ descendẽdo, p̄t intrepidè dici, q̄

quia analogũ rõnem vnã proportionaliter tantũ prædicat, & vn-
um proportionaliter plura & esse p̄portionalitè similia manife-
stum est: dupliciter p̄t scdm singulas rõnes ad analogata cõpa-
rari. Vno modo absolute: & sic secundum singulas rõnes cum sin-
gulis analogatis conuertitur: quia nulla omnino analogi ratio in
duobus analogatis inuenitur. Alio modo secundum idẽtate p̄-
portionalitè, quã habet vnã cũ altera: & sic cũ nullo analogato cõ-
uertitur: qm omnes analogi rõnes, indiuisæ sunt proportionali-
ter, & vnã est altera p̄portionaliter. Et quia, vt dictũ est, analogũ
hãc sonat idẽtate, ideo formaliter & simpliciter loquẽdo, ana-
logũ incõuertibile & cõmunius prædicatũ cõcedendum est. Non tñ
genus, aut species, aut propriũ, aut diffinitio, aut differen-
tia, aut accidens vnuerſaliter est. Nec propterea diminutus Arist.
aut Porphy. fuit: quoniam prædicabile, quod simpliciter vnũ est,
docebant, ac per hoc inter æquiuoca analogã numerauerunt.
Ex prædictis autem manifestè patet, q̄ analogum nõ conceptũ
diffinitum, nec vnũ prædicatum inæqualiter participatum, nec
vnũ ordine, sed conceptum vnũ proportionem dicit & prædi-
cat. De ordine tamen in analogis inclusio infra tractabitur. Vnde
cũ dicitur de homine, aut albedine, aut quocũq; alio, quod est ens,
non est sensus, q̄ sit substantia vel accidens: sed sic se habet ad esse.
Vt autem ly, sic, qm de propriis nominibus proportionum ad
esse in actu exercito ens importantibus, disputare nolo ad præ-
sens: quoniam Metaphysici negotij opus hoc est, & exemplariter
hic de ente loquimur. Simile siquidem est de actu, potentia, for-
ma, materia, principio, causa, & aliis huiusmodi iudicium.

CAPVT VII.

Qualis analogatorum secundum analogi nomen diffinitio.

Apparere quoque poterit alicui, quod in ratione vnus
analogati (puta qualitatis) secundum analogi, puta
entis nomen, alterius analogati, puta substantia, vel
quantitatis ratio secundum idem analogi nomen ca-
dere debeat: sicut in analogia attributionis contingere dictũ est.
Fundamentum autem inde apparentia hæc sumit: quia ratio vnus
analogati, vt eadem proportionaliter est alteri, absque illa
altera exprimi completè nequit. Dictum est autem, quod analogo
nominis rationes hæ importantur, vt eadem proportionaliter
sunt. Et confirmat hoc expositio ipsa analogi ab Aristotele,
Auerroè & S. Thoma in primo Ethicorum posita. Exponunt
enim, quod bonum seu perfectio analogicè dicitur de visu & in-
tellectu: quia sicut visus in corpore, ita intellectus in anima per-
fectio est. Constat autem, quod non est intelligibile hoc se habere
sicut illud, nisi vtrunque extremorum percipiatur. Necessariò
igitur videtur, vnũ analogatorum secundum analogi nomen
per aliud diffiniendum esse.

Vt autem liqueat huius ambiguitatis solutio, recolendũ est
analogã hæc dupliciter inueniri, scilicet propriè & metaphoricè.
Diuersimodè enim hæc se habent ad propositam quæstionẽ. In
analogia siquidem secundum metaphoram, oportet vnũ in al-
terius ratione poni: non indifferenter, sed propriè sumptum, in
ratione sui metaphoricè sumpti claudĩ necesse est: quoniam im-
possibile est intelligere quid sit aliquid secundum metaphoricũ
nomen, non cognito illo, ad cuius metaphoram dicitur. Neque
enim fieri potest, vt intelligam quid sit nomen in eo, quod ridens,
nisi sciam quid significet risus nomen propriè sumptum,
ad cuius similitudinem dicitur pratũ ridere. Est autem huius ra-
tio radicalis, quia analogum metaphoricè sumptum, nihil aliud
prædicat, quã hoc se habere ad similitudinem illius, quod ab-
que altero extremo intelligi nequit. Et propter hoc huiusmodi
analogã prius dicuntur de his, in quibus propriè saluantur, & po-
sterius de his, in quibus metaphoricè inueniuntur, & habent in
hoc affinitatem cum analogis secundum attributionem, vt patet.
In analogia verò, in qua nominis saluatur proprietates, nullum
analogi membrum per alterum diffiniri oportet, nisi forte gratia
materie: vt S. Th. in secunda quæst. de Verit. articulo vndecimo
docuit. Sunt enim analogatorum rationes secundum analogi no-
men quodammodo metæ inter analogã secundum attributionem,
& vniooca. In analogis enim secundum attributionem pri-
mum diffinit reliqua. In vnioociis verò neutrum alterum diffinit,
sed vnus diffinitio est completa alterius diffinitio: & econuerso.
In analogis autem neutrum alterum diffinit, sed vnus diffinitio
est proportionaliter alterius diffinitio. Et loquimur semper de
ratione secundum nomen commune, verbi gratia, in diffinitione
cordis, secundum quod principium animalis, non ponitur fun-
damentum, secundum quod principium domus: nec econuerso:
sed eadem proportionaliter est principij ratio vtriusque, vt Cõ-
ment. vbi supra dicit.

¶ Duabus autem opus est distinctionib; vt in re hæc: scilicet,
q̄ in logica traditur de actu signato & exercito, & ea quẽ à Meta-
physico

physico vt plurimũ tractatur, de ordine rerum ex vno nomine, ex
parte rei, & parte impositionis nominis. Ex prima siquidem di-
stinctione scim; duo. Primo, q̄ sicut animal dicitur de hoie & equo
importã vnioicationem in actu exercito, non prædicare de hoie
totũ hoc, scilicet naturã sensitiuã eandẽ secundũ naturã sensiti-
uã equi & bouis, sed naturã sensitiuã simpliciter, quã tamen ad
hoc, quod vniooca sit prædicatio, oportet esse omnino eandẽ se-
cũdũ rationẽ naturæ sensitiuæ equi & bouis, ita ens importat p̄-
portionalitè in actu exercito, non prædicat de quãtitate totum
hoc, scilicet habet se ad esse sic p̄portionaliter vt substantia, aut qualitas
ad suũ esse, sed habens se ad esse sic absq; alia additione: qd tamẽ
oportet ad hoc, q̄ analogã sit prædicatio, ibidè proportionaliter
esse cũ altero, sic se habere ad esse qd de substantia aut qualitate
ens prædicat. Secundũ, q̄ sicut ex declaratione, qua manifestatur
animal esse vnioocum, quia dicit vnã & eandẽ omnino rationem
in omnibus, nõ fallimur, nec cõfundimur, nec vagamur circa ho-
minis & bouis secundũ animalis nomen rationẽ, sed quiescimus,
intuentes q̄ animal exercet, q̄ vnioocorũ diffinitio & expositio
significat. Ita ex hoc, q̄ declaratur ens, aut bonũ, aut quocũque
aliud esse analogũ: quia dicit rationes plures eadẽ proportiona-
liter, & importat hoc se habere quemadmodũ p̄portionaliter se
habet illud ad esse vel appetitum, &c. nõ debemus turbari, & in-
quirere in analogi nominis (puta boni) ratione significationem
istam, sed lat sit, distinguẽdo inter actum signatum & exercitum
inspicere quod analogi nominis ratio id exercet, quod analogi
ratio & declaratio significat. Ex his autem duobus patere iam po-
test intentum, q̄ scilicet non oportet vnũ analogiã membrum
per alterum diffiniri, ex eo quod analogum significat ea esse eadẽ
proportionaliter: quoniam hoc in actu exercito significat.

¶ Ex secunda verò distinctione scimus, nõ solũ q̄ præpositus est
ordo rerũ & significationis quandoq; sub nomine analogo, ita q̄
prior secundum rem ratio, posterior interdu significatio est
(vt de ente & bono, & aliis huiusmodi cõmuniibus Deo & crea-
turis accidit: ratio enim, quam in Deo quodlibet horũ ponit, si-
gnificatione quidẽ posterior, re autè prior est (& propter alterum
horum dicitur analogum prædicare de suis analogis secundum
prius & posterius, ipsam analogi rationem. Sed etiã scimus quod
quando ratio, quam ponit analogum in vno, ex ratione, quam in
altero ponit, exponitur, non ideo fit, quia vnũ in alterius ratio-
ne cadat: sed quia vnus ratio posterior altera est significatione, &
per priorem, vt pote notioerem declaratur, vt S. Tho. in secundo
articulo, quæstione decimatertia primæ partis fecit, declarans, q̄
dicendo, Deus est bonus, sensus est, id quod bonitatem in creatu-
ris dicimus, præexistit in Deo proportionaliter, &c. Et eadem in-
telligendum est ratione fieri, si posterior secundum rem per prio-
rem delectur. Nõ diffinit ergo analogum secundum vnã ratio-
nem seipsum secundum alteram, licet exponat & declarat.

OBIECTIONIBVS autem propositum, quamuis ex di-
ctis satisfactũ sit, formaliter respondèri potest, q̄ cognosci aliqua
vt eadem proportionaliter, seu hoc habere sicut illud, dupliciter
contingit. Vno modo formaliter, id est quod ad relationem idẽ-
tatis & similitudinis: & sic absque extremis cognitio hæc haberi
non potest. Alio modo fundamentaliter: & sic in ratione vnus
non cadit reliquum, sed ratio vnus est alterius ratio, omnino, vcl
proportionaliter. Constat autè q̄ analogum nomen (puta ens, au,
bonum) non relationem idẽtatis aut similitudinis significat
sed fundamentum: & ideo obiectiones, quẽ iuxta primum sensum
procedũt, nihil cõcludũt cõtra intẽtum, patet autè facillimè hæc
esse vera exempla de vnioociis, ponẽdo & applicãdo ad idẽtatem
vnioicationis. Significat nanq; nomen vnioociũ plura, inquantũ
eadem sunt vnioocè, seu secundum rationẽ omnino. Et idẽtatis
relatio in nullo extremorũ absq; altero intelligibilis est, &c.

CAPVT VIII.

Qualis sit in analogo comparatio.

DIFFICULTAS etiam non parua (quæ multos
inuasit ac superauit) de cõparatione in analogo di-
lucidanda est. Creditum enim à quibusdã est, quod
nõ possit analogiã posita, sermo ille nisi extortè ex-
poni, quo vnũ analogatũ magis aut perfectius tale
secundum analogi nomẽ diceretur. Verbi gratia: Substantia est
magis, aut perfectius ens quã quantitas. Moti sunt autè ex eo,
q̄ cõparatio in vno cõmuni, vtrinq; facienda est etiã secundum
grãmaticos: quod in analogo non inueniri videtur. Et potest for-
mari ratio pro eis talis: Aut comparantur analogata in vnã cõmu-
ni eis ratione, aut in suis rationibus: non in ratione cõmuni, quia
illa analogum caret: nec in rationibus propriis: quia tunc fallum
est, substantia esse magis ens, quã quantitas. Non enim minus
aut imperfectius quãtitas est sua ratio, quã ens in ea ponit, quã
substantia sua, & cetera. Nullo igitur modo videtur cõparatiõem
cum analogia saluari posse.

¶ Succumbitur autem difficultati huic, quia proprium compara-
tionis fundamentum non consideratur. Fundatur em super idẽ-
tatis seu vnitate rei, in qua fit comparatio, & non super modo
idẽtatis aut vnitatis: sicut de intentione superioritatis prædi-
ctum est. Vnde cum analogum ex dictis constet, rem vnã licet
proportionaliter, dicerem nihil prohibet, in ipso comparari ana-
logata, licet non eo modo, quo vniooca fit comparatio. Ad com-
parationem siquidem cum requirantur, & sufficiat hæc tria, scilicet
distinãtio extremorum, & idẽtatis eius, in quo fit comparatio, &
modus effendi illius in extremis, scilicet æquè vel magis, aut mi-
nus perfectè: sub idẽtate autem seu vnitate p̄portionalis vnitas
seu idẽtatis continueatur, cõsequens est, quod si in diuersis
idem proportionaliter æquè vel magis, aut minus perfectè esse
habet, comparatio secundum illud proportionale fieri possit,
comparatio non vniooca, sed analogã. Sicut enim quia natura
sensitiua est in boue, & illamet omnino secundum rationem est
in homine, & perfectius esse habet in homine, quã in boue, ho-
mo perfectus animal boue dicitur vniooca cõparatione, sic quia
sic se habere ad esse est in substantia: & hoc idem proportionaliter
est in quantitate, & imperfectius esse habet in quãtitate quã in
substantia, dicitur substantia magis seu perfectius ens, quã quan-
titas analogã comparatione. Vnde S. Thom. in septimo articulo
quæstione septima de potentia Dei, tripliciter comparationem
fieri docens, duos modos analogicæ computationis ponit, apertè
ex hoc insinuans comparationem non solũ super idẽtate nume-
rali specificã, aut genericã fundari, sed etiã proportionali.
Modi autè cõparationis ibidem traditi sunt hi, scilicet secundum solam
quantitatem rei participatæ, & sic vnũ album dicitur altero al-
bius. Vel extendendo propter præsens propositum, hunc modum
ad omnem comparationem vnioocam, dicitur quod primus at-
tenditur secundum quantitatem rei participatæ eiusdem omni-
no secundum rationem, quod si illa ratio sit specificã, siue genericã,
vt calidum magis calidum altero dicitur, & homo perfectius ani-
mal leone est. Secundus verò modus attenditur secundum quod
res aliqua in vno inuenitur participatiuè, alterum verò est per es-
sentiam, quemadmodum homo Platonius longè perfectior ho-
mo esset nobis. Et abstractione intellectus vtendo, quẽadmodum
bonitas longè melior est quocũque bono quod participatiuè
bonum dicitur. Tertius autem modus attenditur secundũ quod
res aliqua in vno inuenitur formaliter, & secundum se, in altero
autem virtualiter & eleuatum ad rem superioris ordinis. Quem-
admodum dicimus, quod Sol est magis calidus quã ignis, vel
quod calor perfectius esse habet in Sole, quã in igne. Nec est
dubium hos duos modos vnioocam comparationem impedire:
vt S. Th. ibidem dicit, & Aristoteles in primo Ethicorum, de pri-
mo modo testatur, vbi bonum commune non vnioocè, sed secundum
proportionalitatem dicendum docet, bonitati separatæ &
bonis cõteris per participationem. Patet igitur ex his, eadem pro-
portionaliter vt sic esse comparabilia, quamuis Physicè loquen-
do in sola specie, aut genere comparatio fiat.

AD OBIECTIONEM autem in oppositum, dicitur
quod vtroque modo in analogis comparatio fit. Comparantur
siquidem analogata (puta substantia & quantitas) in ratione vnã
& cõmuni proportionaliter, quã analogi nomen (puta ens)
dicit & addit supra analogata, vt ex dictis patet. Et comparantur
secundum suas rationes, secundum tamen analogi nomen, quã
earum sit perfectior, secundum quod dicimus, substantia est per-
fectius ens quantitate, quia ratio entis in substantia perfectior est
ratione entis in quantitate. Ita quod iuxta istam comparationem
est sensus, substantia habet perfectiorem secundum entis nomen
rationem, quã quantitas, & non quod substantia est magis aut
perfectius substantia, quã quantitas sit quantitas, vt quidam
somniae videntur. Vnde comparatio ista extenditur vique ad
analogã secundum attributionem, licet in tali analogatione nisi
abusiuè comparatio fieri possit. Dicimus enim quod ens reale est
magis & perfectius ens ente rationis, quod per attributionem ad
illud, ens dicitur in quarto Metaphysicorum, textu secundo, quia
ens reale habet perfectiorem secundum entis nomen rationem.
Iuxta quem modum si vnus admittet, diceremus animal est ma-
gis sanum vrina, quia perfectiorem, secundum sani nomen ratio-
nem habet.

CAP. IX.

Qualis sit analogi diuisio & resolutio.

VALITER AVTEM analogum diuiden-
dum sit, ex dicendis manifestum est. Potest
siquidem trifariam analogi diuisio intelligi:
Primo, vt diuidatur vox in suas significationes.
Dictum est enim quod analogum plures ratio-
nes significat immediatè, & hæc diuisio conuenit

sibi, in quatuor & quinque quoddam est. Secundum, ut dividatur significatum eius in quasi membra eius, eo modo quo eius, quod proportionaliter unum est, sic; & sic proportionaliter membra dici possunt. Dicitur enim quod analogum non ita diuersas rationes significat, quam significat unam rationem proportionaliter. Omnes namque rationes analogo nomine immediate significantur, eadem proportionaliter sunt. **R**atio autem propria proportionaliter, cum constituitur ex pluribus rationibus proportionalibus, in eas secari potest. Hæc autem non est diuisio analogi in sua analogata, quoniam rationes hæc in ipsius analogi ratione intrinsece clauduntur, & analogata ea sunt, in quibus rationes illæ saluatur, & non ipsæ rationes. Entis enim analogata sunt substantiæ & quantitas, & non rationes entis in substantiâ & quantitate. Rationes enim (vt dictum est) analogæ sunt. Vnde tertio modo potest diuidi analogum diuidendo significatum eius in sua analogata per diuersos modos, quibus analogi rationem proportionaliter analogata ipsa diuersimode suscipiunt. Ita quod diuisum est significatum vni diuersimodè diuisiua sunt modi fundantes, & facièntes in analogatis propria proportione, secundum quas fit analogia constituta autem per diuisionem, vt partes subiectiue, sunt analogata ipsa, verbi gratia. Quando ens diuiditur in substantiam & quantitatem, diuisum est ratio entis nomine significata, quæ omnes in se entis nomine significatas rationes claudit, vt potest vna proportionaliter, diuidetia sunt substantiæ & mensuratiua, seu per se & in alio, sicut ex quibus substantia & quantitas habet quod diuersitas entis rationes subintrant, partes autem subiectiue sunt substantia & quantitas, quæ entis ratione analogantur.

Et quia hæc est propria analogi diuisio, idcirco distinctè explicari debet, quod differat diuisio hæc ab vniuoca. Tripliciter siquidem differunt. Primum ex parte diuisi, quæ diuisione vniuoca vni omnino secundum rationem secatur, hic autem vni proportionaliter. Secundum ex parte diuisiuentium quia differentia secantes genus sunt extra genus, modi autem secantes analogum, in ipsius analogi ratione clauduntur, quemadmodum ipsa analogata (vt in capitulo de abstractione declaratum est) propter quod in tertio Metaph. text. 10. ens genus esse negatur.

Tertio ex parte ipsarum partium subiectiuarum, in quæ per diuisionem sunt, quia partes diuisionis vniuocæ licet ordinè habeant secundum se (& originis vt dualitas est prior trinitate, & perfectionis vt albedo est perfectior nigredine) tamè secundum diuisi rationem, puta numeri aut coloris, neutra altera prior, aut posterior est, sed omnes æqualiter in diuisi ratione communicant. Analogata vero, quæ analogæ diuisione constituuntur, non solum secundum se, sed etiã in ipsius analogi, quod diuiditur ratione, ordinem habent & aliud prius, aliud posterius est, adeo vt in vno eorum tota ratio diuisi saluari dicatur, alio autè imperfectè & secundum quid. Quod non est sic intelligendum, quasi analogum habeat vnam rationem quæ tota saluetur in vno, & pars eius saluetur in alio, quoniam fuerit hoc. Sed cum totum idem sit quod perfectum, & analogo nomine multæ importentur rationes, quarum vna simpliciter & perfectè constituit tale secundum illud nomen, & alia imperfectè & secundum quid, ideo dicitur quod analogum sic diuiditur, quod non tota ratio eius in omnibus analogatis saluatur, nec æqualiter participat analogi rationem, sed secundum prius & posterius. Cum grano tñ salus a. capiendum est analogum simpliciter saluari in vno, secundum quid in alio. Sufficit enim hoc verificari, vel absolute (vt patet in diuisione entis in substantiam & accidens, illa enim absolute loquendo dicitur ens simpliciter, hoc autem secundum quid vel in respectu, vt patet in diuisione entis in Deum secundum & creaturatum. Vtrunq; enim, licet ens simpliciter sit, & dicatur absolute loquendo de creatura, tamen in respectu ad Deum, ens secundum quid & quasi non ens est & dicitur.

CIRCA RESOLUTIONEM autem analogatorum sciendum est, quod cum vniuersaliter primum in compositione sit vltimum in resolutione, & per diuisionem in ea, quæ actu in aliquo sunt resolutio fiat, eodem modo resolutio sunt analogata in analogum, quo cetera resoluuntur, scilicet vtendo diuisione prædicta (quæ vocatur diuisio in partes essentia vel rationis) & à posterioribus secundum consequentiam ad priora procedendo, si ita fuerit resolutio faciendâ. Ad rationem autem analogi, cum deuenit fuerit, singulis analogatis in sua ratione secundum analogi nomen resolutis, cum illa analogi ratio ex multis constituatur rationibus, ordinè inter se & proportionalem similitudinem habentibus vel ordinatè ad primam resolutio fiet, veniendò semper ad similia & propinquas primæ, & id in quo dissimilitudo est, relinquendo. Vel si non sic ordinatis inter se contingit esse rationes illas, ad primam omnes modo prædicto deducendæ sunt. Ordinem enim ad primam nulla subterfugere potest. Nec refert in proposito, an fiat resolutio ad rationem primam significatiue, vel secundum rem. Intelligenda enim sunt hæc in suo ordine, scilicet significationum aut rerum.

CAPVT X. *Qualiter de analogo sit scientia.*

NISVM EST autè quibusdã de analogo scientiã esse non posse, nisi quemadmodum de equiuocis scientiã habetur, eo quod plures rationes dicit, licet similes. Imo fallaciã æquiuocationis committi in syllogismis in quibus analogo pro medio sumpto, certum analogatum subsumitur, nisi forte gratia materie bonus esset processus, afferunt eadem ratione. Nec posse ex vnius analogati ratione, secundum analogi nomè cõcludi alteri analogatum tale formaliter esse, sed semp prædictum incidere vitium ratione prædicta confirmat. Verbi gratia, si ponamus scientiã esse analogicè communè Deo & homini, ex hoc quod scientiã in homine inventa secundum formale ratione præcisè sumpta, dicit perfectione simpliciter, non concludere possumus, ergo Deus est formaliter sapiens, sic arguendo, Omnis perfectio simpliciter est in Deo, scientiã est perfectio simpliciter, ergo. Minor em distinguenda est, & si ly scientiã pro ratione sapientiæ, quæ est in homine stat, argumentum erit ex quatuor terminis, quia in cõclusionè sapientiæ stat pro ratione sapientiæ, quam ponit in Deo, cum concluditur, ergo scientiã est in Deo. Si autem pro ratione sapientiæ in Deo stat in minore, non concluditur ex perfectione sapientiæ create Deû esse sapientem, cuius oppositum & Philosophi & Theologi omnes clamant. **D**ecipiuntur autem isti, Scoti (cuius est ratio hæc in quaestione prima distinctione 3. primi libri sequentes, quia in analogo diuersitate rationum insipientes, id quod in eo vnitate & identitatis patet, non considerat rationes entis, analogi, vt superius etiã diximus, potest dupliciter accipi. Vno modo secundum se, in quatuor abinuiç diuisiua, & ea quæ cõueniunt eis vt sic, seu ex hoc. Alio modo, in quatuor eadè sunt proportionaliter. Primo modo acceptè vitium æquiuocationis induceret, si quis eis vteretur, vt patet. Secundum autè modo eis vtendo, peccatum nullum incurrit eo quod quicquid conuenit vni, conuenit etiã alteri proportionaliter, quicquid negatur de vna, negatur proportionaliter de alia, quia quicquid cõuenit simili in eo, quod simile, cõuenit etiã illi, cuius est simile, proportionalitate semper seruata. Vnde si ex immaterialitate animæ cõcluditur eã esse intellectualem ex immaterialitate proportionaliter posita in Deo, optime cõcluderetur Deû esse intellectualem proportionaliter, vt quantum immaterialitas illa excedit istã, tantum immaterialitas excedat illa istam, &c. Propter quod S. Tho. in quaestione secunda de potentia Dei articulo quinto, analogata omnia sub vna analogi distributione cadere dixit. Et merito, quia vnitas analogi non est in cõordinatione vnitatum numeranda, nisi vnum proportionaliter, vnum esset affirmabile, & negabile, & consequenter distribuibile & scibile, vt subiectum & medium, & passio.

Vnde ad obiecta in oppositum dicitur, quod quia vt in secundo Elenchorum, capitulo decimo dicitur, æquiuocatio latens in huiusmodi proportionalitè peritissimos etiã later, ideo oportet huiusmodi analogis nominibus vtendo ex parte vnitatis, semper modum proportionalitatis, subintelligi, aliter in vniuocationem lapsus heret. Nisi enim præ oculis haberetur proportionalitas, cum dicitur immateriale omne esse intellectualem, tanquam vniuocè dictum acciperetur, & latens æquiuocatio non visa obreperet.

Proportionalitate autè seruata de analogis sciendum est, & diu Tho. processus de bono & vero, & aliis huiusmodi, & quotidianum conuenit exercitum. Testatur quoque demonstratiue artis: patet Arist. in secundo Posterior. capitulo vndecimo incipiente, Vt habeamus autè proposita, vel problemata, analogum causam ad quam esse alicuius passionis, & in medium oportet referre quandoque à demonstratore assumi, dum venationem propter quid docens, inquit, Amplius, alius modus est secundum analogiam eligere vni. idè enim non est accipere, quod oportet vocare sepiò, & os, & spinam. Sunt autè quæ sequuntur, & hoc itaque natura vna huiusmodi existente. Et in sequenti cap. ait, Secundum autem analogiam eiusdè, & medium se habet secundum analogiam. In quibus verbis non solum docuit analogum vt medium assumi quandoque in demonstrationibus, sed etiam ipsum non esse vni in se expressè, & cum hoc habere passionem adæquatam, ac si vnus esset natura.

Nec impedit analogia hæc processum formalem ad concludendum de Deo & creaturis prædictum aliquod eis comunè, quoniam accepta sapientiæ ratione, & segregatis ab ea per intellectum eis, quæ sunt imperfectionis, ex hoc quod id, quod est sibi proprium formaliter sumptum, perfectione absque imperfectione ne clauditur: concluditur ergo sapientiæ ratio non omnino alia, nec omnino hæc, sed hæc proportionaliter est in Deo, quia similitudo inter Deum & creaturam non est vniuoca, sed analogata. Nec pari ratione potest cõcludi, Deum esse lapidem proportionaliter: quia ratio lapidis formaliter sumpta quantumcunque expoliata, imperfectionem aliquam claudit, quæ prohibet tam ipsam secundum se quam ipsam proportionaliter in Deo reperiri, nisi metaphorice, quemadmodum dictum est. Petra autem erat Christus. Vnde dicitur si huiusmodi processus, omnis perfectio simpliciter est in Deo, sapien-

sapientiã est perfectio simpliciter, ergo &c. in minore ly scientiã non stat, hæc vel illa ratione sapientiæ, sed pro sapientiã vna proportionaliter, id est pro vtraque ratione sapientiæ non cõiunctim vel diiunctim, sed in quantum sunt diuisæ proportionaliter, & vna est altera proportionaliter: & ambæ vna proportionaliter cõstituant rationem. Significatur em analogo nomine, in quantum eadem sunt: vnde non oportet analogum distinguere, ad hoc quod cõtradictione fundet, & enutiationis subiectum, aut prædicatum fiat: sed ratione identitatis proportionalis in se clausa, & quam principatè dicit ex se, ad hoc sufficit. Cõtradictio em dicitur cõsistere in affirmatione & negatione eiusdè de eodè, &c. & non affirmatione & negatione vniuoci de eodè vniuocè: identitas siquidè tã rerum quàm rationum (vt plur. es replicatè est) ad identitatè proportionalè se extendit. Ex hoc autè apparet, Scot. in primo sentent. dist. 3. quaest. 1. vel male exposuisse conceptum vniuocum, vel sibi cõtradidit, dum vult ens vniuocatione conceptum fingere ait. Conceptum vniuocum voco, quia ita est vnus, quod eius vnitas sufficit ad cõtradictione affirmando & negando ipsum de eodè: & sic vniuocum vult esse, ens. Si enim identitas sufficiens ad cõtradictione vniuocatio dicitur, constat quod ponendo ens esse analogum, & secundum proportionalitatem tantum vnum satisfieret vniuocationi, quod Scotice doctrinæ aduersatur, teneri ens habere conceptum vni simpliciter, & omnino in diuisiua vt de vniuocatione diximus. Si autem non omnino talis identitas sufficit ad vniuocationem, non rectè igitur vniuocatio conceptus declarata est esse ea quæ ad cõtradictionem sufficit, quæ proportionalis identitas ad hoc non sufficit.

CAPVT XI.

De cautelis necessariis circa analogorum nominum intellectum, & usum.

VIA VERO Aristotel. in prædicta ex elenchis autoritate, doctissimos viros circa horum nominum modum conceptus errare dicit ob latentem eorum vnitatis modum: idcirco necessarium fore diximus in fine huius tractatus cautelas quasdam tradere, quibus possit se quis ab errore multiplici in hac præseruare.

CA V E N D V M est igitè in primis, ne ex vniuocatione ipsius nominis analogi respectu quorundã, credamus simpliciter ipsum esse vniuocum: omnia enim fere analogata propriè fuerunt prius vniuoca, & deinde extensione, analogata cõmunia proportionaliter illis, quibus sunt vniuoca & aliis vel aliis facta sunt. Sapientiã em nomè primo impositum est humanæ sapientiæ, & vniuocum, oim hominum sapientiis erat. Deinde ad diuinæ nature cognitione ascendentes, proportionalitè, similitudinè inter nos vt sapientes, & Deû, cõceptantes, Sapientiã nomen extenderit ad id in Deo significandũ, quod nostra sapientiã proportionalis est: sicq; vniuocum nobis analogum factum est nobis & Deo, & similiter de aliis accidit. Falli autè contingit facillime ex hoc, quia illa ratio prior, vt pote notior, & familiarior, & prior quo ad nos, semper profertur ab illustribus viris & eorum sequacibus, quãdo analogi significatio quaeritur, & dicitur esse tota analogi ratio pro qua simpliciter prolatur stat, & omnia analogata illam participare: vt patet cum sapientiæ ratio redditur. Assignatur em differentialis eius conceptus pro ratione, secundum quam communis ponitur Deo & creaturæ, & simile est in aliis. Creditur enim ex hoc, quod sit ipsa analogi ratio, & incautè vniuocatio acceptatur, non enim illa ratio est ratio analogi, sed eius origo quo ad nos, quoniam non illa, sed proportionaliter in altero analogato inuenitur, vt ex dictis patet.

CA V E N D V M secundo est, ne nominis vnitas, aut diuersitas rationum, analogam vnitatem obnubilet, hoc enim tanquã quoddam accidens, in re hac suscipiendum est. Nihil enim minus analogicè idem sunt sepius, os, & spina, vnum non habentia nomè, quàm si vnum nomen haberent, nec magis idem essent, si vnum nomen haberent, & tamen si communio nomine ossa vocarentur, ita quod defectu vocabulorum, vel rerum proportionalis similitudine ossis nomen ad cetera extensum esset, crederemus eiusdem esse naturæ, & rationis ossa, & spinas &c. Præsertim quia (vt dictum fuit) ad ea quæ sunt proportionaliter eadem consequuntur passionem, tanquam si eorum esset natura vna.

CA V E N D V M tertio est, ne vocalis vnitas rationis analogi nominis, mentem reuoluat. Ex eo nanque (verbi gratia) quod principium dicitur esse id ex quo res fit aut est, aut cognoscitur, & hæc ratio in omnibus quæ principia dicuntur, saluatur. Principij nomen vniuocum creditur. Erratur autem, quia ratio ipsa non est vna simpliciter, sed proportione & voce, vocabula enim ex quibus integratur, analogata sunt, vt patet: neque enim fieri, neque esse, neque cognosci, neque ex vnus omnino est rationis, sed proportionalis. Et propterea ratio illa in omnibus, vt pote proportionalis saluatur, sicut, & principij nomè proportionaliter cõmune dicitur.

CA V E N D V M demũ est, ne diuersa doctorũ dicta de analogis, nos perturbent. Cõsiderandum quippe est, quod quia analogum medium inter æquiuocum & vniuocum est, & medium

extremorum naturam sapiens, ad alterum comparatum, alterum induit, adeo vt quando medio secundum id quod de vno extremo habet, vtitur, illi extremi cõditiones ei attribuamus (vt in quinto Phy. text. com. 6. & 52. patet) ideo plerũque doctores vtentes analogo ex parte vnitatis, quam ex vniuocis participat, vniuocorum non solum cõditiones (puta abstractionem, &c.) sed etiã nomè ei attribuunt vtentes vero analogo ex parte diuersitatis, quàm ex æquiuocis trahit, cõditiones quoque supradictas oppositas, & nomen illi imponit æquiuoci, et de multis pauca dicantur, Arist. in 2. Meta. text. 4. ens & verũ vniuoca vocat, quia ex parte identitatis illis vtitur, vt processus suus aperte ostendit. S. Tho. quoque, pluries dicit in ratione alicuius analogi (puta paternitatis cõmunis diuinæ & humanæ paternitatis) omnia contenta esse diuisiua & indiuisiua, & quod paternitas (verbi gratia) abstrahit à paternitate humana & diuinã, quia vtitur analogo ex parte identitatis. Nec tamen falsa sunt abusuè prædicta locutiones & similes, sed ample potius & largæ, quemadmodum pallidum nigro cõtrarium est, & dicitur. Saluator siquidem in analogis identitas nominis, & ronis, in qua (vt ex dictis patet) non solum analogata, sed etiã singulari analogi rationes vniuntur, & quodammodo cõfunduntur, vt pote abstrahentes alicqualiter ab earum diuersitate. Arist. rursus in primo Phy. ex parte diuersitatis ente vtentes contra Parmenidè, multiplex seu æquiuocum (vt ipsemet illum text. sic exponendũ specialiter in secundo Elench. tradit) vocauit, vnde & Porphyrius Arist. dicitur ens esse æquiuocum accepisse videtur, vt ens ex parte diuersitatis. Quod tamen Scot. in primo dist. 3. quaest. 3. in Logica Arist. non inuenit ideo dixit, quia prædictos text. non cõiungauit. Propter quod ibidè quoque contra textum glossauit principium Arist. contra Parmenidè in primo Physic. textu 13. vt in Elenchis (vt dictum est) clare patet. Sanctus Thomas etiã ens prius non esse primo analogato, nihilq; Deo prius secundum intellectum esse dicit pluries idè analogo ex parte diuersitatis rationum. Quilibet siquidè eius ratio secundum se, quia propriũ analogatum in se claudit, & in sui abstractione illud secũ trahens cũ illo cõuertitur (vt supra diximus) ideo prius secundum cõsequentiã, aut abstractione suo analogato negatur ac hoc primo analogato & Deo nihil est prius: quia eius ratio secundum analogi nomen, quæ ipso prior secundum se non est, sed conuertitur, ceteris prior rationibus. Cum his tamen stat, quod ratio illa in Deo vt eadè est proportionaliter alteri rationi: secundum idè nomè superior, secundum consequentiã prior logicè loquendo, sit, vt ex dictis patet. Dico autè logicè: quia physicè loquendo analogũ nec est prius secundum cõsequentiã omnibus analogatis (quia ab eorum prius abstrahere non potest: quãuis vt saluator in vno sit prius altero), nec potest esse sine primo analogato, vbi analogata consequenter se habent. Vnde si quis falli non vult, sculet sermone causam coniectet, & extremorum conditiones medio applicaturam se recolat: sic enim facile erit omnia sanè exponere, & veritatem assequi quæ à prima est veritate. Cuius cognitio ex hoc exaltetur & firmetur opusculo, completo in conuentu sancti Apollinaris, Papiæ suburbio, die primo Septembris. 1498.

Præclarissimus reuerendissimi Domini, Domini Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis sancti Xysti, de nominũ analogia tractatus explici.

TRACTATUS SEXTVS, DE

Conceptu entis, in duo diuisus quaesita, ad Fratrem Franciscum de Ferrariã.

- 1. Num sit vnus conceptus mentalis entis representatiuus.
- 2. Num analogum à rerum naturis, de quibus dicitur, absolutè possit.

MAN TISSIME FRATER, ex acceptis vestre sollicitudinis literis percepi libellum nostrum de analogia nominum vos perlegisse, duob; dubia de conceptu entis mentè vestrã tenere, soluiq; à me familiariter flagitasti. Ego autem quam primum complui expositione librorum de anima (cuius fini incumbam, cum vestras recepi) respondere curavi, ne præclaro ingenio tuo, deessem. Primum igitur dubium fuit ad hominem me ipsum, scilicet quia in commentariis de ente & essentia, sustineo vni conceptum meo talem representatiuum entis, & in tractatu de analogia nominum videor hoc negare. Secundum autem est, ad Diuum Thomam: quoniam ego in præfato libello sustineo analogũ non absolutè ab his quibus analogum dicitur, & Diuus Tho. in q. de Ver. q. 1. ar. 1. ens habere conceptum vnum simplicem, ad quem omnia prædicamèta, & transcendètia addit, in quæ resoluuntur, qui est primo motus. Hæc enim inuicè sibi aduersari videtur: quod quidè si ens absolutè non potest à naturis rebus, non erit simplicissim; nec primo motus, nec in quæ vltimo resolutio fiat, & ad quem omnes addunt.

AD EVIDENTIAM HORVM, & specialiter primi recolito, quod quicquid est imago alicuius similis alteri, etiã imago illius alterius quatenus primo assimilatur: ac per hoc omnis

cōceptus creaturæ est cōceptus Dei, sicut omnis creatura aliqua est similitudo Dei. Hinc ergo fit, qd cū vnū pportionalitate vt sic habeat singula mēbra familia proportionalitatis, oportet qd habeat etiā vnū cōceptum mētalem repræsentatiuum illius vnus pportionaliter. Nec huius oppositū teneo in tractatu de analogia nominū, sed cōceptus iste vnus numero in mente scdm esse repræsentatiuū, nec repræsentat vnā solum naturā, sed vltra vnā quā determinate repræsentat (a qua est impressus) repræsentat implicite ceteras similes illi primò repræsentatæ secundū id, in quo pportionaliter eis similes est, idē em est iudiciū de similitudine rerum inter se & conceptus mentalis & rerū. Quemadmodū enim ossis natura similis est naturæ spinæ in sustinēdo carnes animalū (in quo analogatur) ita cōceptus mētalīs ossis, vt sustinēs carnis, est similis ossi & spinæ, sed ossi determinatē, spinæ autē implicite, sic ut etiā ipsum os non est simile spinæ determinatē, sed quatenus spina sustinet carnes, sicut ipsum os. Hic est primus modus, quo analogū habet vnū cōceptum mētalē, ac p hoc ens, cū analogum sit, vnū hoc pacto habet cōceptum à mēte in rebus impressum. Aliter autē modus super ipsius intellectus opere, quo nat' aduata diuidere fundatur, & est tūc cōceptus similes vnus numero in mente, repræsentat analogū quidē determinatē, nullū autē eorū qd fundat analogiam explicite. Cōtingit autē hoc, cum intelligēs mētalem cōceptum quē paulò antē diximus, expoliat ab illa determinata natura, quā repræsentabat, & loco illius nature cōcipit nomen aliquod repræsentans naturas fundatē analogiā indeterminate, verbi gratia, si cōceptus ossis est os sustinēs carnes, intelligens loco ossis ponat qd, & dicatur qd sustinet carnes, tūc enim manifestē repræsentatur analogū explicite, implicite autē tūc naturæ fundatē analogiā. Est autem inter hos duos cōceptus nō solum dicta ex radicibus differētia, sed etiā quia primus ad quid rei spectat analogi, secundus autē ad quid nominis: neuter tūc perfectē repræsentat analogū. De quo, si perfectō, seu adæquato explicite cōceptus analogi interpretādum est, cū à me vel ab alio scriptum inuenitur, qd nō pōt analogū, vnū numero mētalem conceptum habere, sed vnū analogiā tūc. Et quā cōceptus mētales sunt imagines rerū repræsentatū (nisi sint fictiti) quēadmodū in mēte cōceptus adæquatus analogi nō est vnus, sed exigit repræsentationem omnium fundantium analogiā, ita significatum analogi adæquatum & perfectum non potest sic abstrahi, vt obicitur, repræsentetur, aut concipiatur absq; fundantibus rebus. Et sicut in mente duplex cōceptus imperfectus reperitur, ita res significata, extra potest obici dupliciter, imperfectē, s. vel in vno explicite, in quo cetera obiciuntur indeterminate, vel nullo explicite, sed omnia implicite, in solo formalissimo significato explicite.

Nec prædicta cōtrariatur doctrinæ S. Thom. ens enim primo notum ordine generationis est secundum conceptum imperfectum, ordine autem distinctē cognitionis est secundum conceptum perfectum. Ens quoq; habere cōceptum simplicissimum, consonat dictis, quoniam cum simplicitate compositioni opponatur, & vnū analogiā non sit vnū compositionē aliqua, non habet ens ex hoc, qd analogum compositionem admixtam. Et vt exercitatione resolutio monstreretur, si substantiam in ens vis resoluere, si in conceptum distinctum entis resolutio queritur, resoluatur in ipsam naturam substantiæ quatenus esse fundat, qd est simplicissimum: cui & addit ipsa substantia & addunt transcendētia. Et si in conceptum confusum, quod est resoluens, qd etiam est simplicissimū, cui etiā prædicta addunt. Sed occasio erradi multis est, quia in resolutione distincta qd sunt resoluere in vnū analogiā, sicut cōsuevit resoluere in vnū vniuocatione. Itā qd querūt in analogiā quasi vnū numero terminū, sicut in vniuocis, cū terminus in analogiā sit vnū pportionaliter tantū. Itā quod & singula resoluibilia resoluuntur in cōceptus simplici obiectiuos & mentales, & omnia in cōceptum obiectiuū & mētalē simplicem, & vnū proportionaliter ita qd (vt vnico verbo rem absoluā) ens esse primò notū in qd fit omnia resolutio, in quod omnia addūt p modum analogi interpretādum est, cū quo stare potest, qd ens scdm perfectū adæquatumq; cōceptum non abstrahit à naturis prædicamentibus, sicut nec aliquod analogū à fundantibus analogiā. In hoc pēdet tota vis claritatis rei huius, vt semper animaduertas secundū analogorū morem hæc dici. Plura nunc nō mihi occurrunt ad propositū dicenda, imo prolixior fui acutissimo ingenio tuo, quo ex vnico verbo concepisses omnia. Bene vale, & pro me orare digneris. Romæ die 27. Februarij, 1509.

- 2 Substantiarum essentiam proprie dici, accidentiū autē, non nisi secundū quid, ostendit. Nobiliores item simplicium essentias quam compositarum substantiarū probat. Quod demū essentia substantia composita non materia, non forma, vel inter ea aliqua excogitata relatio, vel quippiam ipsi composito superadditum: sed ipsum sit compositum, variis rationibus demonstrat.
- 3 Essentia, generis speciei, indiuiduorum quomodo tā absolute, quam primæ impositionis nominibus concepta distinguantur: quomodo itē genus speciei, differentia, distinctio differant, exponit. Deinde quomodo essentia speciei ipsi indiuiduis componitur declarat.
- 4 Quanam ratione compositorum essentia conueniat esse genus, speciem & differentiam ostendit.
- 5 Quod simplicium substantiarum essentia minime sit ex materia & forma, quid compositū sed tantum forma: quomodo itē coparetur compositorum essentia, & quod est esse & essentia sit composita, quod denique intelligentia effectiua sint à Deo, ex actu & potentia composita multipliciter ostendit.
- 6 Qualis sit essentia Dei, quam item ratione in simplicibus substantiis separatis, & a quo genus & differentia sumendum sit, & quomodo multiplicari eas contingit, exponit.
- 7 Quod accidentia habeant essentiam incompletam, ostendit, varia item accidentia distinguit, & quomodo in ipsis sumatur genus & differentia, exponit.

P R O O E M I V M.

Eorum, que dicenda sunt, utilitatē ac necessitatē ponit, difficultatē atem item illorum, & ordinem ea exponendi, adocet.

QUO VI PARVVS error in principio magis est in fine, secundum Philosphum primo Cæli & Mundi: ens autē & essentia sunt, quæ primo in intellectum concipiuntur, vt dicit Auicenna in Metaphysica: ideo primo, ne ex eorum ignorantia errare contingat, ad horū difficultatē aperendam, dicendum est quid nomine Essentiæ & Entis significetur, & quomodo in diuersis inueniatur, quomodo se habeant ad intentiones logicas, scilicet genera, species, & differentias.

QUO PVS ISTVD infigne in duas partes diuiditur principales, in proœmium scilicet, & tractatum incipientem ibi. Sciendum est, & qd in proœmio artem Rhetoricæ seruando, tria agit. Primo reddit auditores beneplacitos, utilitatē & necessitatē dicendorū ostendens tali ratione. Omnis errās circa principia oīm intelligibiliū magis errabit circa alia: omnis errās circa essentiā & ens, errat circa principia oīm intelligibiliū, ergo oīs errās circa essentiā & ens magis errabit circa alia. Vtile igitur & necessariū est tradere notitiā de essentia & ente ad vitādos multiplicēs errores, qui ex eorū ignorantia accidunt. huius rationis Maioris subtilitē probatio ponitur in litera sumpta ex primo cæli text. Cōmento 33. Minor autē pbatur autoritate Auicennæ primo suæ Meraph. capite septimo. Ad eandem substantiā Maioris & suæ probationis scito, qd quia principium est paruū in quantitate, ideo error in principio paruus appellatur, & quia principium est magnum in virtute (vt pote virtualiter continens omnia principata) ideo error in principio paruus, in fine efficitur magnus. Crescit enim error, sicut & dilatatur principium in suis principatis, vt manifestē patet in principio biuij, in quo modica deuiatio ad magnam distantiam deducit in processu.

Q V Æ S T I O.

Num ens sit primum cognitum ordine & via originis.

AD EVIDENTIAM minoris occurrit dubitatio in hoc studio trita, an scilicet ens sit primo cognitum ordine originis ab intellectu nostro.

In hac quæstione quinque agam. Primo declarabit in quo stat difficultas quæstionis. Secūdo ponetur opinio Scoti cum fundamentis suis. Tertio ponetur opinio Sancti Thomæ, & impugnabitur simul opinio Scoti. Quarto arguetur cōtra dicta Sancti Thomæ & respondebitur. Quinto satisfiet argumentis principalibus.

QVO AD primum notandum est quod vniuersale (quod tantum ab intellectu directē cognosci supponimus) duplicem habet totalitatē, est enim totum diffinibile, & est totū vniuersale, differūt autē hæc totalitates tripliciter. Primo, quia totalitas diffinitiuā fundatur supra actualitates rei, totalitas autem vniuersalis supra virtutem seu potestatem. Secūdo, quia illa est in ordine ad superiora, si habet ea, ista verò est in ordine ad inferiora. Tertio, quia illa naturaliter est ista prior. Et sicut habet duplicem totalitatē ipsum vniuersale, ita habet duplicem cognitionem confusam, & duplicem distinctam. Prima cognitio confusa est, qua co

qua cognoscitur vt tū diffinibile, non resoluendo in partes diffinitiuas. Secūda cognitio confusa est, que cognoscitur, vt totum vniuersale nō cōponendo ipsum cum partibus subiectiuis. Prima distincta est, qua cognoscitur totū diffinitum, resoluendo ipsum in singulas partes diffinitionis: & hæc responder primæ confusæ. Secūda distincta est qua cognoscitur totū vniuersale, cōponendo ipsum cum suis partibus subiectiuis: & hæc responder secūdæ confusæ: differunt autem illæ duæ cognitiones cōfusæ inter se tripliciter. Primò, quia prima cognitio respicit obiectū, vt totū diffinibile, secūda verò vt totum vniuersale. Tertio, quia prima nullam notitiā distinctā eiusdem obiecti secū comparatur. Secūda verò cōparatur secum notitiā distinctā e uisdē obiecti: in eo qd totum diffinibile, vt pote non sibi oppositū. Similiter enim ignora animal in suis speciebus, & noui quid sit animal. Tertio, quia prima naturaliter est prior secūdæ: ex quibus pono verbalē differentiā. Et prima vocetur cognitio confusa actualis: secūda verò notitia virtualis confusa. Et merito: eo qd prima cognitione cognoscitur confusè, id quod virtualiter in obiecto reperitur: secūda verò cognoscitur confusè, id quod virtualiter in obiecto includitur.

¶ Ille verò duæ distinctæ cognitiones differunt etiam tripliciter. Primò quia prima cognitio penetratur res, vt totū diffinibile: secūda verò vt totū vniuersale. Secūdo, quia prima cōparatur secū eiusdē obiecti aliquā cognitionē confusam vniuersalē, s. vt pote sibi non oppositā, secūda verò nullā cōfusam secū cōparatur: cū notitia em animalis cū suis speciebus non stat ignorantia animalis in se: & ex hac sequitur tertia differentia, qd secūda distincta infert primā, & nō cōuersò. Ex quibus pono etiā hic verbalē differentiā: & prima quidē vocetur notitia distincta actualis, secūda verò notitia distincta virtualis. & merito, quia prima penetratur res, secūda id, quod actualiter in ea inuenitur, secūda aut cognoscitur res secūda id quod virtualiter in ea includitur.

EX HIS elicio primo diffinitiones istarum quatuor cognitionum: deinde coordinationes quatuor earundem. Et quia priuatio cognoscitur & diffinitur per suum habitū: ideo à distinctis faciendo dicitur qd cognitio distincta actualis est, qua penetratur id, quod actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio confusa actualis est qua circa penetrationem cognoscitur id, qd actualiter in obiecto inuenitur. Cognitio distincta virtualis est, qua obiectum penetratur secūda id quod virtualiter in ipso includitur. Cognitio confusa virtualis est, qua obiectum secūda id quod virtualiter in ipso includitur, non perfectē cognoscitur.

COORDINATIONES harum cognitionū sunt istæ. prima est cognitio cōfusarū actualiū: secūda cōfusarū virtualiū: tertia distinctarū actualiū: quarta distinctarū virtualiū. In prima est cognitio, qua cognoscitur substantia in seipsa, nō penetrando tamē, & cognitio, qua cognoscitur corpus: & qua corpus animatū vt sic, & qua animal vt sic, & qua homo vt sic: semper absq; penetratione, id est absq; hoc qd habeatur ratio formalis clara & resoluta. In secūda sunt cognitiones oppositæ supra dictis, scilicet qua substantia, & qua corpus, & qua animal, & qua homo quidditatiē cognoscuntur. In tertia sunt cognitiones, quibus substantia corpus, corpus animatū, & animal cognoscuntur, nō cōponēdo cū inferioribus suis. In quarta sunt cognitiones his oppositæ: s. qua substantia itā cū suis inferioribus perfectā cognitionē cōponitur totū vniuersale, s. cū suis partibus, & qua corpus similiter cū suis partibus subiectiuis penetratur, & sic de aliis. Cū autē, vt ex dictis patet, ordo cognitionū cōfusarū actualiū sit via originis prior ceteris primæ cognitū simpliciter: & sic cū hic queramus, quid sit primū cognitū in ordine cognitionis confusæ actualis, erit primū cognitū simpliciter ab intellectu nostro via originis, nihil aliud dubitā nīl quid sit primū cognitū in ordine cognitionis confusæ actualis. Stat ergo inter nos, & Scotū difficultas in hoc, an in ordine cognitionis confusæ actualis via originis primū cognitū sit ens, an species specialissima. Ex quo patet defectus Antonij Trōbete, quia hæc quæstionē mouendo adducit opinionē S. Thomæ ex prima part. q. 85. ar. 3. etenim à S. Tho. nulla ibi facta est cōparatio inter cognitiones cōfusæ actualis. De quib' est hic tota quæstio, sed comparauit ibi cognitiones distinctas actuales inter se, comparauit quoq; distinctam actualem superioris distinctæ virtuali eiusdem, comparauit & confusam actualem distinctæ actuali eiusdē obiecti, vt patet intuenti. Et hæc de primo.

QVO AD secundum Scotus primo sen. dist. 3. q. 2. ponit hæc conclusionem. Primum cognitum cognitione confusa actuali est species specialissima, cuius singulare efficacius primo mouet sensum. Et probat tribus rationibus.

¶ Prima est, Cause naturales non impeditæ producunt primo perfectissimū effectū, quem possunt primo producere, patet ista, quia agunt secundum vltimū potentie suæ, sed agentia ad primum actū intellectus sunt causa naturales non impeditæ, ergo produ-

cunt primò perfectissimū effectum, quem possunt primo producere: talis effectus non est nisi conceptus actualis cōfusus speciei specialissime, ergo & cetera. Probatur hoc vltimo assumptum, quia si talis conceptus, scilicet perfectissimus sic conceptus communioris, sequitur quod nunquā illa agentia poterunt producere conceptum speciei specialissime. Tener cōsequētia, quia nunquam aliqua potentia potest in effectum perfectio em suo perfectissimo effectū, conceptus autem speciei specialissime est perfectior conceptu communiori, sicut totum sua parte: Et confirmatur, inquit Ant. Trombeta, quādo cūque sunt aliqua duo naturalia agentia æquē approximata passo debite disposito, id quod est actualius, præuenit id quod est minus actualē in agēdo erga passum, sed rationes obiectiue speciei specialissime, & cuiuscunq; superioris sunt huiusmodi, scilicet quod species specialissima est actualior, ergo species specialissima prius producit effectum suum quā genus.

¶ Secūda ratio est ista. Termini metaphysicales, vel vniuersalissimi, sunt vltimò actualiter noti via doctrinæ. Patet ista ex Auicennæ, metaph. cap. tertio dicēte, quod Metaphysica est vltima ordine doctrinæ, sed termini illi sunt vniuersalissimi: ergo vniuersaliora nō sunt prius nota actualiter. Et cōfirmatur, ait Anton. Trōbete, quia ordo scitiarū quo ad nos atq; doctrinæ penes ordinem cognoscibilium quo ad nos, sic ergo Metaphysica est vltima quo ad nos, ergo termini sui erunt etia vltimò noti quo ad nos.

¶ Tertia ratio est ista, Si oporteret ante speciei conceptum concipere vniuersaliora, tunc supposito sensu in actu & intellectu soluto, magnum temporis intervalum accideret antequam intellectus cognosceret speciem. Tenet consequētia, quia multa sunt prædicata media inter supremum & infimum.

¶ Quarto ad idem arguit Antonius Trombeta sic, Id prius cognoscitur quod est facilius abstractionis, sed species specialissima est facillimæ abstractionis, ergo species specialissima prius cognoscitur. Probatur Maior: quia cum intellectus non intelligat nisi abstrahendo: sicut se habet ad abstrahendum ita se habet ad intelligendum. Minor patet, quia à similibus facilius est abstractio, quā à dissimilibus: indiuidua autē vnus speciei, à quibus abstrahitur genus: seu quoduis superioris.

¶ Quinto, Id vniuersale prius cognoscitur ab intellectu, cuius singulare fortius mouet sensum, sed singulare speciei specialissime fortius mouet sensum, quā cuiuscūq; superioris singularis: ergo species specialissima primo cognoscitur ab intellectu. Maior patet, quia nostra cognitio intellectiua nascitur ex sensitiua. Minor probatur dupliciter. Primo, Sensus mouetur à singulari, ergo maximè mouetur à maximè singulari (per regulam Topicam, sicut simpliciter ad simpliciter) sed maximè singulare est singulare speciei specialissime: quia est determinatum non solum determinatione singularitatis, sed etiam naturæ determinatæ, non amplius determinabilis, per aliam naturā, quod indiuiduis superiorū non conuenit: ergo, & cetera. Secūdo probatur eadem minor sic, Singulare actualis fortius mouet sensum, sed singulare speciei specialissime est actualius, cum sit perfectissimū ad alia singularia addat, ergo singulare speciei specialissime fortius mouet.

¶ Sexto sic, Compositus est prius notus: species specialissima est compositior omnibus superioribus. Ergo species specialissima est prius nota omnibus superioribus. Maior habetur à Commentatore primo Physicorum commento tertio. Minor verò à Porphyrio dicente, quod species abundat à genere. Et hoc de secūdo.

QVO AD TERTIVM ponuntur duæ conclusiones.

¶ Prima est, Ens concretum quidditati sensibili est primum cognitum cognitione confusa actuali.

¶ Antequam hæc conclusio probetur, duo præmittam. Primo declarabo quid nomine subiecti conclusionis, scilicet quid si dicere ens concretum quidditati sensibili. Secūdo declarabitur quoddam, quod præsupponit ipsa conclusio.

¶ Circa primum scito, quod ens sub triplici conditione potest terminare actum intellectus. Primo vt habet conditionem istam, que est abstractio totalis, non dico à singularibus: sed à speciebus & generibus. Secūdo modo, vt habet conditionem istam que est abstractio formalis similiter à speciebus & generibus. Tertio modo vt neutram istarum conditionum habens: abstractum tamen à singularibus primo modo ens non est pertinens ad hanc quæstionem: quia ipsum vt sic, est totum vniuersale, nos autem loquimur de cognitione confusa actuali non virtuali. Secūdo modo, ens est terminus metaphysicalis: & forte adhuc viris doctissimis non innotuit. Tertio modo, ens est primum cognitū, & nuncupatum est ens concretum quidditati sensibili: quia non est separatum aliqua dictarum abstractionū à quidditate specifica, vel generica.

¶ Ad horum pleniorē intelligentiam nota quod sicut est duplex compo-

TRACTATVS SEPTIMVS.
Super librum de Ente & Essentia Sancti Thomæ Aquinatis, in septem capita diuisus.

¶ Entis & Essentia nomine quidnam significetur ostendit, nomina item varia ponit, que essentiam significant.

compositio, s. formæ cum materia, totius cum partibus, ita duplex est abstractio per intellectum, s. qua formale abstrahitur à materiali, & qua totum vniuersale abstrahitur à partibus subiectiuis. secundum primam quantitatem abstrahitur à materia sensibili, iuxta secundam animam abstrahitur à boue & leone, primam voco abstractionem formalem, secundam verò voco abstractionem totalem, eo quod quia abstrahitur prima abstractione, est vt forma eius, à quo abstrahitur. Quod verò abstrahitur secunda abstractione, est vt totum vniuersale respectu eius, à quo abstrahitur.

¶ Differunt autem hæc duæ abstractiones quadrupliciter. Primo quia in abstractione formali seorsum vterq; conceptus completus hñ, eius s. q. abstrahitur, & eius à quo abstrahitur, id est, formalis & materialis, ita q. conceptus alter alteri non includit. Linea enim in eo q. linea, habet complete suam definitionem non includentem materiam sensibilem, & e converso, materia sensibilis linea habet complete suam definitionem non includentem aliquid lineæ, in eo q. lineæ abstrahitur, definitiones naturales abstraheretur à materia sensibili. In abstractione verò totali non remanet seorsum vterq; conceptus completus, ita q. alter alteri non includit, sed vnus tantum, eius scilicet q. abstrahitur. Quod enim abstrahitur animal ab homine, non præcludit se inuicem conceptus hominis & animalis, sed tantum conceptus animalis non includit conceptum hominis, homo enim non est intelligibilis sine animali. Fundamentum huius differentie est, q. illa abstractio fit per considerationem alicuius, qd est de ratione inferioris, & per remotionem, id est non considerationem alicuius, q. est de ratione illius inferioris, abstrahitur em animal ab homine per hoc, q. intellectus considerat in homine animal, & non rationale, quorum vtrumq; est de ratione hominis. Illa autem abstractio non fit per considerationem alicuius qd sit de ratione illius materia, & per non considerationem alicuius, qd sit de illius ratione, sed potius fit per separationem eorum, q. sunt de ratione formalis, ab his q. sunt de ratione materialis, & e converso, vt exemplum datum ostendit.

¶ Secundo, differunt, quia per abstractionem formalem oritur in eo q. abstrahitur actualitas, distinctio & intelligibilitas. In abstractione verò totali oritur in eo q. abstrahitur potentialitatis confusio, & minor intelligibilitas. Tertio, differunt, quia in abstractione formali quato aliquid est abstractius, tato est notius nobis. Fundamentum harum differentiarum est quia abstractio formalis fit per separationem à materialibus, potentialibus, & huiusmodi. Abstractio autem totalis fit per separationem à specificis actualitatibus, à quibus quato aliquid est abstractius, tato est potentialius, cum genus potestatem contineat inferiora, & tato est minus intelligibile, cum actum secundum se sit notius potentia, sexto Meta. tex. Com. 2. Quarto, differunt, quia penes diuersos modos abstractionis formalis scilicet speculatiue diuersificatur, vt patet sexto Metaph. in principio. Abstractio autem totalis communis est omni scientiæ. Propter qd metaphysica ut sic non comparantur ad naturalia per modum totius vniuersalis ad partes subiectiuas, sed vt formalia ad materialia, sicut & mathematica, licet em gradus metaphysicales sint vniuersaliores aliis, & comparari possunt ad alia vt ad partes subiectiuas, eo q. eide potest vtraq; abstractio conuenire, in quantum stat sub consideratione metaphysicali, non sunt vniuersalia respectu naturalium, sed formæ, & naturalia sunt earum materia, hoc est valde notandum. Patet ergo quomodo ens quandoque habet abstractionem formalem, quando scilicet cum præcisione exterarum rationum genericarum & specificarum accipitur, & quomodo quandoque habet abstractionem totalem, quando scilicet vt totum vniuersale potestatem includens cetera genera & species, consideratur. Patere etiã potest q. nunc intendimus, quomodo ens sit concretum quidditati sensibili, cum scilicet neutra illarum abstractionum fulcitur, sed in quidditate sensibili abstracta à singularibus, absq; aliqua separatione inspicitur, & sic est manifestum quid significetur nomine Euis concreti quidditati sensibili.

¶ Id verò qd præsupponit conclusio est, ens posse cognosci cognitione actuali confusa, qd Scotista negant tenentes ens non posse cognosci cognitione actuali confusa, sed distincta tantum. Et probant sic, Id quod habet conceptum simpliciter simplicem, non potest cognosci cognitione confusa actuali, ens habet conceptum simplicem, ergo. Maior patet ex eo, q. cognitio confusa actualis, fit, cum intellectus fertur in obiectum secundum id qd actualiter in eo includitur, neciãdo resolueret in partes rationis illius obiecti. In id autem, q. habet conceptum simpliciter simplicem, non contingit intellectum ferri secundum aliquid, & scdm aliquid non aliter conceptus eius esset compositus. Minor patet, quia conceptus entis est irresolubilis. Vt autem videtur, q. conclusio non præsupponit aliquid falsum, vt patet insufficiencia huius rationis, aduertens, q. sicut de ratione cognitionis distincte actualis non est, quod obiectum cognoscatur per resolutionem in partes rationis, vt patet. cum distincte cognoscitur ens, sed eius ratio stat in hoc terminus

quod obiectum penetret ab intellectu secundum omne, qd actualiter in illo inuenitur, siue hoc fiat per resolutionem obiecti in partes rationis, siue fiat ex claro intuitu obiecti simplicis, ita nõ est de ratione cognitionis confusa actualis, q. intellectus intelligat obiectum secundum aliquid, & secundum aliquid ignoret, sed sufficit q. intellectus ferat in obiectum ipsum actualiter, & nõ penetret eius actualitatem, ita q. in hoc stat ratio cognitionis confusa actualis, quod intellectus fertur in obiectum secundum id q. actualiter in eo est, non penetrando ipsum. Siue autem id contingat ex eo, quod obiectum est resolubile in plures conceptus, siue ex alio per accidens, hoc se habet ad cognitionem confusam actualem, & sic ratio Scoti assumit maiorem falsam, & probationem peccantem falsam consequentis, ab inferiori ad suam superius negatiue, à negatiua vnus modi cognitionis confusa ad negatiuam vnus modi.

¶ Et q. ita sit, & q. ens quodlibet simpliciter simplex possit cognosci cognitione confusa actuali, proba sic, Quodocumq; intellectus fertur in ens, actualiter ipsum concipiẽdo, & neciãdo separare ens à substantia & accidente, habet de ente cognitionem confusam actualem, sed multorum hominum intellectus est huiusmodi, ergo, &c. Maior sic manifestatur, quia cum intellectu actualiter fertur in ens, & tñ necit separare propria eius ratione à rationibus propriis substantiæ & accidentis, aut habet cognitionem confusam aut distinctam. Nõ distinctam, quia effectus inseparabilis cognitionis distincte, est scire illius obiecti differentiam ab aliis, ergo confusam, & cum positum sit q. sit cognitio actualis, sequitur q. sit cognitio confusa actualis. Minor experientia docet, videmus enim multos per plures annos exercitatos in studiis adhuc neciãre distinguere rationem propriam entis à substantia & accidente, quos neciãre habere conceptum actualẽ entis fatuũ est dicere, & contra sensum, considerant enim ens secundum in quod actualiter in se habet, & totum attingunt, sed quia non totaliter comprehendunt, ideo neciãt ipsum ab aliis separare, restat igitur præsuppositum in nostra conclusione solidum, & falsum esse, q. ens sola cognitione actuali distincta cognoscatur. Nunc superest, probare conclusionem, quam habes quo ad primam partem à S. Th. & Auicem. dicentibus, quod ens est id quod intellectui nostro primo imprimitur, probatur ergo sic conclusio, Conceptus imperfectissimus omnium est primus via originis, sed conceptus actualis confusus entis est conceptus imperfectissimus omnium, ergo est primus via originis. Maior patet, quia imperfectiora sunt priora via generationis, q. Metaph. text. com. 15. Minor etiam est de se euidens, quia omnis alius conceptus cum ad dat ad entis conceptum, est perfectior illo, sicut totum sua parte.

¶ Respondet Antonius Trombeta, q. perfectior conceptus est duplex perfectior obiectalis & perfectior euidentiæ, ille conceptus, est perfectior obiectalis, qui habet obiectum perfectius, scilicet, ille autem perfectior euidenter, qui habet obiectum pauciora est ra includens ex Arist. (in proc. Meta.) Vnde si in argumento sit sermo de perfectione obiectali, maior est falsa, & minor vera, si de perfectione euidentiæ, maior est vera, & minor falsa.

¶ Contra, & proba q. minor sit vera de perfectione euidentiæ loquendo, ita q. conceptus actualis confusus entis sit imperfectissimus, quo ad euidentiã. Ille conceptus est omnium ineuidentiã sub quo intellectus posit magis remotus est à cognitione aliorum omnium sub quo quocumq; alio conceptu, conceptus actualis confusus entis est huiusmodi, q. intellectus habet ipsum, magis distat ab aliorum cognitione, q. habet quocumq; alium conceptum, ergo conceptus actualis confusus entis est ineuidentiã omnium. Maior patet ex eo q. euidentiã conceptus, cum sit propria perfectio intellectus, quanto maior est, tato intellectum magis propinquum reddit ad aliorum cognitionem, præsertim cum intellectus ex euidentiã ad ineuidentiã naturaliter præcedat. Minor vero probatur sic, Quodocumq; sunt aliqui duo conceptus, quorum vnus actualiter alteri includit, & nõ e converso intellectus habet illum, qui actualiter includit alterum, est in proximiori dispositione ad cognoscendum reliquum, quam e converso, modo conceptus entis ita se habet ad alios, q. ipse alios non includit, alij verò actualiter ipsum includunt, ergo intellectus habet conceptum entis magis distat ab aliorum cognitione, quam habet quocumq; alium conceptum. Et confirmatur per Scot. dicentem, q. pars rationis actualiter intellecta est satis proxima in intellectu, adeo vt proximus esse non possit. Illud autem q. adducitur ex proc. Metaph. q. euidentiã attenditur penes obiectum, pauciora actu includens, ad propositum non est, quoniam certitudo illa est certitudo obiectalis, sermo autem noster est de euidentiã se tenente ex parte intellectus, ex talibus em euidentiã & certis procedit intellectus ad sibi ineuidentiã & incerta.

¶ Secunda probatur eadẽ conclusio sic, Cognitio primorum principiorum est prima cognitio complexa, ergo cognitio entis est prima cognitio incoplexa. Antecedens patet ex eo q. cognitio quæ est à natura debet p. edere eã, quæ est ex industria, & ex eo q. in omnium sunt notitia etiã in pueritia, & ex eo q. præsupponunt ad quilibet discernere, vt habet primo Post. consequentia verò probat, quia cum ens sit terminus

terminus ille, ex quo conficitur principium primum: si ens non esset primum cognitum, sed aliquid aliud, posset tunc fieri alia complexio ab intellectu, adhuc non habita notitia principij, &c.

¶ Contra ipsam positionem Scoti arguit. Species specialissima non est obiectum confusissimum simpliciter, ergo cognitio eius actualis confusa non est prima simpliciter, & con sequenter ipsa nõ est primum cognitum. Consequenter tenet ex positione aduersa dicere, q. ideo species specialissima est primum cognitum: quia est confusissima. Antecedens probatur sic: Genus est confusus specie: ergo ipsa non est confusissima. Consequentia iterum est nota: Antecedens probatur, quod plura continet est confusus, genus plura continet quam species: animal enim continet plura, quam homo, ergo &c.

¶ Respondent, quod contentia est duplex, quædam actualis, quædam potentialis: & quod id est confusus, quod plura continet actualiter, non potentialiter, modò genus continet plura in potentialitate: species autem in actu, & ideo species est confusus.

¶ Contra, confusus est quod continet plura sine ordine, quam quod continet plura cum ordine: sed continens actualiter continet plura ordinatè, species enim ordinatè continet partes diffinitiuas, continens autem in potentia continet plura sine ordine, ergo continens plura potentialiter est confusus.

¶ Respondet Anto. Trombeta, quod genus continet species ordinatè & non sine ordine, eo quod non respicit eas nisi mediis differentijs, quæ sunt valde ordinatæ.

¶ Contra Genus continet species & differentias in actu: sed in potentia (vt dicit Porphyrius.) ergo continet eas indistincte. Tenet consequentia: quia actus est qui distinguit, septimo Metaph. text. com. 49. tunc vltima continet indistincte: ergo non ordinatè. Tenet consequentia: quia ordo absque distinctione non est imaginabilis (etiam si fugiendi detur licentia.) Quod autem dixit, genus, non respicere species nisi mediis differentijs ordinatis, non iuuat, eo quod non solum species, sed etiam differentias inter se ordinatas genus absque ordine continet: vt probatum est.

¶ Aduertat hic, quod confusio non sequitur contentiam plurium (vt Scotista fingunt) sic enim vniuersum esset maximè confusum: sed contentiam plurium sine ordine. Vnde proverbiũ est, Vbi pluralitas sine ordine, ibi confusio, &c.

¶ SECUNDA conclusio est ista, Inter conceptus actuales confusos prædicatorum quidditatiuorum nõ est essentialis ordo originis: probat sic. Quodocumq; sunt aliqui conceptus essentialiter ordinati ordine originis, impossibile est extremos generari nõ genitis intermedijs. Ita patet de se alioquin nõ esset ordo essentialis originis inter illos: sed de facto habemus conceptus confusos actuales extremorum absq; intermediorum conceptibus: ergo nõ est inter eos essentialis ordo originis. Minor experientia declarat: experimur nãq; nos concipere hominem & substantiam, & tñ intermedia ignoramus nõ solum distincte, sed confuse: carem. n. conceptibus propriis eorum, quibus actualiter in ipsa dirigat intellectus acies, & nõ solum ignoramus resolueret ipsa in partes diffinitiuas. Et quia hæc ratio concincit me, ideo sola adduco. Ex hoc patet defectus Scotistarum dicentium, q. est ordo essentialis inter conceptus confusos: non enim possunt soluere hanc rationem.

¶ Sed immediate contra hæc obicitur sic, Inter conceptus confusos actuales superioris & inferioris non est ordo essentialis originis ergo ita potest primo generari conceptus speciei specialissimæ, sicut entis: qd est contra primam conclusionem. Tenet consequentia: quia ordo non essentialis non est necessarius, & variari potest.

¶ Ad hoc dico negando consequentiam, licet enim sit ordo essentialis inter oes conceptus confusos, est tñ talis ordo inter conceptus entis, & quocumque alij. Nec hoc est volutariũ, eo q. conceptus entis est quedã forma generalissima ipsius intellectus, sicut forma corporeitatis est forma generalissima ipsius materiæ, vnde sicut inter formas inter se, ita inter conceptum entis & alios, non autem inter alios inter se, potest enim post conceptum entis quodcumque aliud concipi, siue substantia, siue accidens, siue species, siue genus. Est etiã conceptus entis quasi naturalis ipsi intellectui, sicut & cognitio primi principij: statim enim præsentatur ens ab omnibus cognoscitur, & ideo ipsum oportet esse prius aliis essentialiter: sicut vniuersaliter actus naturalis præcedit ceteros qui penit à extra sunt, nõ est autem similis ratio de aliis conceptibus inter se. Et hæc de tertio.

¶ QVO AD quartum, quia Anto. Trombeta impugnat quadã dicta S. Doct. in prima parte, q. 8. art. 4. vbi tradit ordinem intellectualis cognitionis secundum vitam Peripateticã, ideo adduco eius impugnationes, & soluo, Quing; autem sunt dicta, contra quæ arguit. Primum est, intellectus est vniuersalium & prius magis vniuersalium. Secundum, intellectus noster procedit de potentia ad actum. Tertium, Notitia rerum in vniuersali est notitia incopleta. Quartum, Notitia in vniuersali est notitia secundum quid, & in potentia. Quintum, Sensus exiens de potentia ad actum, prius communis, quam minus communis cognoscit,

¶ Contra primum arguit sic, S. Tho. tenet, q. quidquid est in re & ex natura rei, sit singulare, addo huic aliã propositionem, scilicet quod præcedit actum intelligendi est reale, tñc sic, quicquid est in re est singulare, quicquid prima intellectione intelligitur, est in re, ergo quicquid prima intellectione intelligitur, est singulare, ergo non potest intelligere magis vniuersaliter. Maior ex S. Tho. Minor ex secundo supposito patet, quod quadrupliciter probatur. Tum quia ens ratione, est posterius actu collationis intellectus. Tñ quia tale obiectum est causa entis realis, s. primi actus intelligendi. Tñ quia talis primus actus refertur ad obiectum relatione reali, quæ nõ est nisi ad terminum reale. Tñ quia talis primus actus dependet ab obiecto, vt à mensura, ens autem reale non dependet ab ente rationis.

¶ Ad hæc patet responsio, q. maior potest habere duplicem sensum. Primus est, q. quidquid est in re, est singulare, id est, quicquid est in re est singularitas, & sic est falsa, est enim in Sorte nõ solum singularitas, sed humanitas & animalitas. Secundus sensus est, quicquid est in re, est singulare, id est, quicquid est in re, habet esse singularitatum, & hoc modo est apud Peripateticos verissima, vnde argumentum si debet esse tribus terminis, Maior est falsa in primo sensu in secundo autem conceditur totum argumentum, ens siquidem primo cognitum non habetur esse reale nisi in singularibus. Quæ autem addit, quantum veritatem habeat infra patebit.

¶ Contra secundum dictum, intellectus noster præcedit de potentia ad actum, arguitur sic, Ista propositio assumitur à S. Th. ad prædum illã conclusionem, s. magis vniuersale prius intelligitur, aut ista propositio concludit nihil ad propositum, aut ipsa est simpliciter falsa. Quia si intelligit q. intellectus prius intelligat aliquid in potentia q. in actu, ipsa est vera, sed non ad propositum: concedo enim q. intellectus prius intelligit specie specialissimam in potentia, quam in actu: sed hoc non habetur, q. prius genus quam specie intelligat. Si autem intelligat, quod intellectus præcedit de potentia ad actum, id est notitia imperfecta ad perfectã, ipsa non est vniuersaliter vera, vt patet cum præceditur à notitia præmissarum ad conclusionem, & à notitia causæ ad effectus notitiã: & per hoc patet etiã illud esse falsum, scilicet quod intellectus proprius peruenit ad actum imperfectum quam perfectum, nam acris illuminatus non prius imperfecte: deinde perfecte illuminatur à Sole, similiter intellectus prius recipit actum quam habitum: & tamen actus est perfectior habitu, vnde ad hoc q. propositio sit vera, oportet probare ordinem essentialẽ actus incompleti ad actum completum.

¶ Ad hoc respondeo q. S. Th. intelligit illã propositionem neutro illorum modorum precise, sed hoc modo, Intellectus exiens de potentia ad actum vltimate perfectum transiturus per multos actus medios, prius peruenit ad actum imperfectum, quam perfectum: & habetur ista propositio ex octauo Phy. te. x. com. 58. & nono Meta. tex. commento 14. & in lib. 2. de Partibus animalium, q. priora via generationis sunt imperfectiora. Sub illa ergo Maiore subsumatur Minor, scilicet intellectus nõ est exiens de potentia ad actum vltimate perfectum, puta cognitio distincta speciei specialissimæ transiturus per multos actus intermedios, ergo prius peruenit ad actum imperfectum, quam perfectum, minor est euidens: eo q. cognitiones generari ab omnibus conceduntur ad intermedij: & sic ratio concludit q. prius magis vniuersale quam minus vniuersale distincte cognoscimus: quod intendebat beatus Thomas, sed ille deceptus est, q. credit S. Tho. loqui de cognitionibus confusis actualibus, cum sicut supra dictum est loquatur de cognitione confusa virtuali ipsius speciei & distincta eiusdem & generis, cognitio enim distincta actualis generis appellatur ibi confusa ipsius generis & specierum eo, q. confusa in illa speciei & generis potestas cognoscantur. Ad id quod additur contra hanc propositionem, Intellectus procedit de notitia imperfecta ad perfectã, dicit q. hæc propositio est vera vniuersalissime si intelligatur.

¶ Pro cuius intellectu & omnium instantiarum solutione aduertet primò, quod processus naturæ & intellectus est duplex, alter secundum ordinem generationis tantum, alter secundum ordinem generationis & causalitatis effectiuæ, vel finalis. Primus processus est quando inter terminos & media non cadit nisi prioritas & posterioritas secundum generationem. Secundus est quando vltra istam prioritatem inuenitur in illo quod est prius, etiam prioritas causæ effectiuæ vel finalis.

¶ Secundo aduertet quod aliud est perfectius altero dupliciter, scilicet simpliciter vel secundum quid. ista enim quod aliquid sit simpliciter, id est secundum suam naturam altero perfectius: quod tamen secundum aliquam conditionem est imperfectius illo, sicut substantia materialis est simpliciter perfectior accidente, quo tamen est imperfectior secundum quid, in quantum actuatur, per illud. Dicit ergo quod tam natura, quam intellectus in processu generationis tantum semper procedit de imperfecto simpliciter ad perfectum simpliciter: eo quod ordo generationis attenditur penes genus causæ materialis: sicut animal prius generatur quam homo vt dicitur in libro de animalibus. In processu autem secundo

Proceditur de imperfecto non simpliciter, sed secundum quid, ad perfectius secundum quid, sicut substantia est prior generatione accideret, & ultra hoc est prior causalitate finali, eo quod est finis eius, & quandoque agens, constat autem ipsam esse secundum quid imperfectiorem accidentem, inquam est in potentia respectu eius, & causalitatem materialem participat.

Ad primam igitur instantiam dicitur quod premissa non sunt priores conclusionem via generationis tantum, sed etiam ordine causalitatis effectuum (ut dicitur secundo Phyl. text. com. 31.) In alia littera ut testatur ibi S. Tho. & colligi potest ex primo Posteriorum, & ideo sufficit notitia earum sit imperfectior secundum quod, unde etiam in genere causalitatis materialis collocatur, secundo Phyl. ibidem & quinto Meta. text. com. 32. Idem dico ad secundam de processu notitiae causae ad effectum. De aere illuminato non est ad propositum, quia illuminatio non est successiva, conceptus vero generis & speciei sibi succedunt. Falsum quoque est quod actus praecedens habitum sit simpliciter habitu perfectiori, licet hoc sit verum de actu elicito ab ipso habitu, ut habes primo Ethico. talis autem est posterior habitu. Ordo quoque essentialis conceptus generici ad speciem satis sufficienter notus in notitia distincta est ex dictis ibidem: unde non oportet aliter laborare.

Contra tertium, scilicet quod notitia in vniuersali est notitia in completa, arguitur sic, Demonstratio vniuersalis est potior demonstratione particulari, ergo notitia in vniuersali, quae acquiritur per demonstrationem vniuersalem, est potior notitia particulari.

Ad haec dicitur, quod argumentum peccat per fallaciam equiuocationis illius termini vniuersalis. Arist. enim vocat demonstrationem vniuersalem illam, qua passio de suo proprio subiecto scitur: & hoc tam in passionibus genericiis quam specificis, & vult dicere quod potior est notitia illa, qua acquiritur per demonstrationem demonstrationem passionis de suo subiecto primo, quam illa quae fit per demonstrationem, qua illa passio demonstratur de parte subiecta primi subiecti. Nos autem dicimus quod cognoscere hominem in animali, est cognoscere hominem imperfectius, quam cognoscere hominem in seipso, & haec vocamus cognitionem in vniuersali. Manifestum igitur est omni haberi ingenium, quod nostra dicta Arist. non repugnant. Aliud est enim dicere, A cognoscitur in vniuersali, & A demonstratur demonstratione vniuersali, primo modo A non cognoscitur in semetipso, sed in suo superiori, secundo modo A in seipso cognoscitur inesse suo primo subiecto.

Contra quartum, scilicet notitia in vniuersali est notitia secundum quid & in potentia, propterea quod in ipso vniuersali intelliguntur particularia sub quadam confusione, ex quo inferitur, ergo notitia in vniuersali est notitia confusa.

Contra illa probatio nulla est quae procedit secundum fallaciam equiuocationis, ista est huiusmodi: ergo, & c. Declaratur Minor, quia aliud est loqui de notitia actuali obiecti, & aliud de notitia virtuali eorum, quae in ipso includuntur. Licet enim notitia virtualis particularium in vniuersali sit confusa, tamen notitia actualis ipsius vniuersalis est distincta, & quia ab his, quae actualiter confunduntur in obiecto, attenditur confusio notitiae quae notitia specificetur ab obiecto, & his, quae sunt intrinseca non debet dici notitia confusa, sed distincta.

Ad haec dicitur quod iste non intelligit S. Tho. qui vult, quod notitia distincta animalis, ut est totum distinctibile, sit notitia confusa animalis, ut est totum vniuersale, & consequenter notitia confusa specierum, & ideo non accidit equiuocatio. Fateamur enim quod notitia quae actualiter fertur intellectus in ipsum animal, ut vniuersale, & non in suas species est notitia confusa animalis, ut totum vniuersale est & non solum specierum eius, ut expressit dicitur ibi S. Th. unde contingit animal simul esse notum distincte & confuse diuersimode, ut supra dictum est. Nec oportet quod si istae duae notitiae simul inueniantur, sint eadem, cum etiam separantur, puta cum & actualiter & virtualiter animal distincte cognoscitur. Quod autem addit quod talis notitia non debet dici confusa, falsum esse ostenditur, ex eo quod minor est confusio actualis quam potentialis. Quod ultimo additur, quod notitia specificatur ab obiecto & eius intrinsecis, ad propositum non est, confusio enim & distinctio non sunt species cognitionum, alioquin confusio confusa & distincta eiusdem obiecti non essent eiusdem speciei: & sic notitia non specificaretur ab obiecto, unde assumptum eius implicat contradictionem in proposito.

Contra quintum, quod sensus existens de potentia ad actum prius communi quam minus comune cognoscit, arguitur sic, Sensus non cognoscit nisi singulare, ergo non prius cognoscit magis commune. Quod si dicatur sensum non cognoscere magis commune in se, sed per cognoscere singulare magis commune, contra, aut cognoscit singulare magis commune, ita quod singularitas est ratio cognoscendi, aut ita quod natura commune sit ratio cognoscendi, primum non est dicendum, ut de se patet, nec secundum potest dici a Thomistis, quia hoc ideo esset, quia natura illa esset ratio mouendi sensum.

Contra quod arguitur sic, illud non est ratio mouendi, quod est idem & ratione ei, cui repugnat ratio mouendi: sed natura commune est eadem re & ratione singularitati, cui repugnat ratio mouendi,

ergo, & c. probatur minor, quia natura & singulare non distinguuntur realiter, non ex natura rei apud re, nec ratione: quod probatur, quia distinctio rationis sequitur actum intellectus, in illo autem priori nullus actus est intellectus. Et confirmatur, quia actus realis non pendet ab ente rationis, sed sensatio est actus realis, ergo non dependet ab ente rationis: sed obiectum sensibile habes in se distinctio rationis est ens rationis, vel aggregatum ex ente reali & rationis, ergo, & confirmatur ratio principalis sic, Quaeuisque sunt indistincta omnino secundum rem, si vniu. terminat aliquam actionem realem, & reliquum terminabit eandem, sed natura magis commune & minus commune sunt homini, ergo & c. hoc supposita debita approximatione ad sensum. Confirmatur secundo, idem sensus primo cognoscit quod species sensibilis primo representat, sed species sensibilis primo representat singulare speciei specialissima posita debita distantia, ergo, & c. Minor probatur, species sensibilis primo representat obiectum sub ea ratione, qua imprimitur sensui, sed imprimitur ab obiecto sub ratione naturae specificae. Tu quia est actualior & perfectior. Tum quia species sensibilis est naturalis similitudo causata ab obiecto representans ipsam adaequate secundum rationem sibi essentialius competentem, ergo magis representat ipsam rationem, quae sibi essentialius & perfectius competit, quam sub ea ratione, quae sibi remotè & minus principaliter competit.

Ad haec respondetur, quod ratio ibi recitata est bona & recta. Ad impugnationem dico, quod natura talis, puta color & non natura commune, id est color commune est ratio mouendi. Ad improbationem, negatur Minor pro vtraque sui parte: nam apud S. Tho. in prima parte q. 2. arti. 3. in rebus materialibus natura & singularitas distinguuntur realiter, & distinctio rationis, licet actualiter sit post sensationem, fundametaliter tamen praevenerit ipsam, & hoc sufficit. Ad confirmationem dicitur primo, quod obiectum sensibile habes distinctio rationis fundametaliter, non est ens rationis, nec aggregatum ex ente reali & ente rationis. Distinctio enim rationis fundametaliter nihil addit supra, re. Dicitur secundo, quod sensatio non causatur a distinctio naturae, sed a natura ipsa habente talem conditionem, & ideo dato quod distinctio illa esset ens rationis, adhuc nihil concludit, non enim color inquantum distinctus a sua singularitate mouet, sed hic color inquantum color, de cuius ratione nec distinctio nec adunatio est. Ad aliam confirmationem dicitur, quod maior est falsa quo ad actiones nihil reale ponentes in suis terminis, quales sunt actiones immanentes, possumus enim telligere Dei sapientiam non intelligendo eius bonitatem. Ad alias confirmationes praemittitur, quod non dicitur S. Tho. quod semper sensus prius cognoscat magis commune, quam minus commune: verba enim sua sunt ista. Et quia sensus exit de potentia ad actum, sicut & intellectus, idem etiam ordo cognitionis apparet in sensu. nam primo secundum sensum diuidimus magis commune, quam minus commune, & secundum locum, & secundum tempus. Ex quibus verbis non habet nisi quod sensus primo secundum locum & tempus cognoscit singulare magis commune, & non habetur, quod semper ita sit unde argumeta illa non sunt contra S. Tho. licet non concludat, falsum enim est, quod species sensibilis primo representat singulare speciei specialissima, & eius probatio falsa est, si quod species sensibilis sit primo impressa a natura specifica, nam species sensibilis primo imprimitur a per se primo obiecto sensus, nullius autem sensus obiectum primum est species specialissima, ut patet discurrendo, propterea species visibilis imprimitur primo a visibili in eo, quod coloratum, & non ab ipso, in eo, quod est album vel nigrum. Nec obstat, quod albedo sit actualior colore, quia hoc non sufficit: sed requiritur quod sit primum obiectum potentiae. Nec est verum quod assumitur, si quod essentialius in sit sensibili natura specialissima, quam natura generis, imò huic visibili, ut sic essentialior est color, quam albedo siue nigredo, quod patet ex hoc, quod sublata albedine siue nigredine visibile remanet, non autem e converso. Et haec de quarto.

QVO AD quintum respondetur ordinatè argumētis factis, & ad primum negat illud ultimo assumptum, scilicet quod perfectissimus effectus, quae possunt primo producere agētia ad intellectionem, sit conceptus specificus. Dico enim, quod perfectissimus, quae p. tunc possunt: est conceptus entis, imò nullum alium possunt pro tunc. Et cum contra hoc arguitur, quia sic nunquam produceretur conceptus specificus, non valet consequentia. Ad cuius probationem dicitur, quod nulla virtus potest in perfectiore effectu suo effectu perfectissimo simpliciter: qualibet tamen virtus potest in effectu perfectiorem suo perfectissimo effectu, in quem potest pro aliquo priori, quia ille non est perfectissimus, nisi secundum quid. Exemplum. Virtus generatiua leonis non potest in perfectiorem effectu, quam sit leo, quia huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter, potest tamen in effectu perfectiore illo, quae producit in principio actionis, quae tamen effectus fuit perfectissimus, quae pro tunc possit producere. Ad confirmationem dicitur, quod Minor est falsa, nam intellectus existens in pura potentia non est aequè dispositus ad conceptum specificum, sicut entis, non per positionem alicuius contrariae dispositionis, sed propter ordinem conceptus generalissimi ad speciales, sicut materiam prima

ergo, & c. probatur minor, quia natura & singulare non distinguuntur realiter, non ex natura rei apud re, nec ratione: quod probatur, quia distinctio rationis sequitur actum intellectus, in illo autem priori nullus actus est intellectus. Et confirmatur, quia actus realis non pendet ab ente rationis, sed sensatio est actus realis, ergo non dependet ab ente rationis: sed obiectum sensibile habes in se distinctio rationis est ens rationis, vel aggregatum ex ente reali & rationis, ergo, & confirmatur ratio principalis sic, Quaeuisque sunt indistincta omnino secundum rem, si vniu. terminat aliquam actionem realem, & reliquum terminabit eandem, sed natura magis commune & minus commune sunt homini, ergo & c. hoc supposita debita approximatione ad sensum. Confirmatur secundo, idem sensus primo cognoscit quod species sensibilis primo representat, sed species sensibilis primo representat singulare speciei specialissima posita debita distantia, ergo, & c. Minor probatur, species sensibilis primo representat obiectum sub ea ratione, qua imprimitur sensui, sed imprimitur ab obiecto sub ratione naturae specificae. Tu quia est actualior & perfectior. Tum quia species sensibilis est naturalis similitudo causata ab obiecto representans ipsam adaequate secundum rationem sibi essentialius competentem, ergo magis representat ipsam rationem, quae sibi essentialius & perfectius competit, quam sub ea ratione, quae sibi remotè & minus principaliter competit.

Ad haec respondetur, quod ratio ibi recitata est bona & recta. Ad impugnationem dico, quod natura talis, puta color & non natura commune, id est color commune est ratio mouendi. Ad improbationem, negatur Minor pro vtraque sui parte: nam apud S. Tho. in prima parte q. 2. arti. 3. in rebus materialibus natura & singularitas distinguuntur realiter, & distinctio rationis, licet actualiter sit post sensationem, fundametaliter tamen praevenerit ipsam, & hoc sufficit. Ad confirmationem dicitur primo, quod obiectum sensibile habes distinctio rationis fundametaliter, non est ens rationis, nec aggregatum ex ente reali & ente rationis. Distinctio enim rationis fundametaliter nihil addit supra, re. Dicitur secundo, quod sensatio non causatur a distinctio naturae, sed a natura ipsa habente talem conditionem, & ideo dato quod distinctio illa esset ens rationis, adhuc nihil concludit, non enim color inquantum distinctus a sua singularitate mouet, sed hic color inquantum color, de cuius ratione nec distinctio nec adunatio est. Ad aliam confirmationem dicitur, quod maior est falsa quo ad actiones nihil reale ponentes in suis terminis, quales sunt actiones immanentes, possumus enim telligere Dei sapientiam non intelligendo eius bonitatem. Ad alias confirmationes praemittitur, quod non dicitur S. Tho. quod semper sensus prius cognoscat magis commune, quam minus commune: verba enim sua sunt ista. Et quia sensus exit de potentia ad actum, sicut & intellectus, idem etiam ordo cognitionis apparet in sensu. nam primo secundum sensum diuidimus magis commune, quam minus commune, & secundum locum, & secundum tempus. Ex quibus verbis non habet nisi quod sensus primo secundum locum & tempus cognoscit singulare magis commune, & non habetur, quod semper ita sit unde argumeta illa non sunt contra S. Tho. licet non concludat, falsum enim est, quod species sensibilis primo representat singulare speciei specialissima, & eius probatio falsa est, si quod species sensibilis sit primo impressa a natura specifica, nam species sensibilis primo imprimitur a per se primo obiecto sensus, nullius autem sensus obiectum primum est species specialissima, ut patet discurrendo, propterea species visibilis imprimitur primo a visibili in eo, quod coloratum, & non ab ipso, in eo, quod est album vel nigrum. Nec obstat, quod albedo sit actualior colore, quia hoc non sufficit: sed requiritur quod sit primum obiectum potentiae. Nec est verum quod assumitur, si quod essentialius in sit sensibili natura specialissima, quam natura generis, imò huic visibili, ut sic essentialior est color, quam albedo siue nigredo, quod patet ex hoc, quod sublata albedine siue nigredine visibile remanet, non autem e converso. Et haec de quarto.

QVO AD quintum respondetur ordinatè argumētis factis, & ad primum negat illud ultimo assumptum, scilicet quod perfectissimus effectus, quae possunt primo producere agētia ad intellectionem, sit conceptus specificus. Dico enim, quod perfectissimus, quae p. tunc possunt: est conceptus entis, imò nullum alium possunt pro tunc. Et cum contra hoc arguitur, quia sic nunquam produceretur conceptus specificus, non valet consequentia. Ad cuius probationem dicitur, quod nulla virtus potest in perfectiore effectu suo effectu perfectissimo simpliciter: qualibet tamen virtus potest in effectu perfectiorem suo perfectissimo effectu, in quem potest pro aliquo priori, quia ille non est perfectissimus, nisi secundum quid. Exemplum. Virtus generatiua leonis non potest in perfectiorem effectu, quam sit leo, quia huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter, potest tamen in effectu perfectiore illo, quae producit in principio actionis, quae tamen effectus fuit perfectissimus, quae pro tunc possit producere. Ad confirmationem dicitur, quod Minor est falsa, nam intellectus existens in pura potentia non est aequè dispositus ad conceptum specificum, sicut entis, non per positionem alicuius contrariae dispositionis, sed propter ordinem conceptus generalissimi ad speciales, sicut materiam prima

ergo, & c. probatur minor, quia natura & singulare non distinguuntur realiter, non ex natura rei apud re, nec ratione: quod probatur, quia distinctio rationis sequitur actum intellectus, in illo autem priori nullus actus est intellectus. Et confirmatur, quia actus realis non pendet ab ente rationis, sed sensatio est actus realis, ergo non dependet ab ente rationis: sed obiectum sensibile habes in se distinctio rationis est ens rationis, vel aggregatum ex ente reali & rationis, ergo, & confirmatur ratio principalis sic, Quaeuisque sunt indistincta omnino secundum rem, si vniu. terminat aliquam actionem realem, & reliquum terminabit eandem, sed natura magis commune & minus commune sunt homini, ergo & c. hoc supposita debita approximatione ad sensum. Confirmatur secundo, idem sensus primo cognoscit quod species sensibilis primo representat, sed species sensibilis primo representat singulare speciei specialissima posita debita distantia, ergo, & c. Minor probatur, species sensibilis primo representat obiectum sub ea ratione, qua imprimitur sensui, sed imprimitur ab obiecto sub ratione naturae specificae. Tu quia est actualior & perfectior. Tum quia species sensibilis est naturalis similitudo causata ab obiecto representans ipsam adaequate secundum rationem sibi essentialius competentem, ergo magis representat ipsam rationem, quae sibi essentialius & perfectius competit, quam sub ea ratione, quae sibi remotè & minus principaliter competit.

Ad haec respondetur, quod ratio ibi recitata est bona & recta. Ad impugnationem dico, quod natura talis, puta color & non natura commune, id est color commune est ratio mouendi. Ad improbationem, negatur Minor pro vtraque sui parte: nam apud S. Tho. in prima parte q. 2. arti. 3. in rebus materialibus natura & singularitas distinguuntur realiter, & distinctio rationis, licet actualiter sit post sensationem, fundametaliter tamen praevenerit ipsam, & hoc sufficit. Ad confirmationem dicitur primo, quod obiectum sensibile habes distinctio rationis fundametaliter, non est ens rationis, nec aggregatum ex ente reali & ente rationis. Distinctio enim rationis fundametaliter nihil addit supra, re. Dicitur secundo, quod sensatio non causatur a distinctio naturae, sed a natura ipsa habente talem conditionem, & ideo dato quod distinctio illa esset ens rationis, adhuc nihil concludit, non enim color inquantum distinctus a sua singularitate mouet, sed hic color inquantum color, de cuius ratione nec distinctio nec adunatio est. Ad aliam confirmationem dicitur, quod maior est falsa quo ad actiones nihil reale ponentes in suis terminis, quales sunt actiones immanentes, possumus enim telligere Dei sapientiam non intelligendo eius bonitatem. Ad alias confirmationes praemittitur, quod non dicitur S. Tho. quod semper sensus prius cognoscat magis commune, quam minus commune: verba enim sua sunt ista. Et quia sensus exit de potentia ad actum, sicut & intellectus, idem etiam ordo cognitionis apparet in sensu. nam primo secundum sensum diuidimus magis commune, quam minus commune, & secundum locum, & secundum tempus. Ex quibus verbis non habet nisi quod sensus primo secundum locum & tempus cognoscit singulare magis commune, & non habetur, quod semper ita sit unde argumeta illa non sunt contra S. Tho. licet non concludat, falsum enim est, quod species sensibilis primo representat singulare speciei specialissima, & eius probatio falsa est, si quod species sensibilis sit primo impressa a natura specifica, nam species sensibilis primo imprimitur a per se primo obiecto sensus, nullius autem sensus obiectum primum est species specialissima, ut patet discurrendo, propterea species visibilis imprimitur primo a visibili in eo, quod coloratum, & non ab ipso, in eo, quod est album vel nigrum. Nec obstat, quod albedo sit actualior colore, quia hoc non sufficit: sed requiritur quod sit primum obiectum potentiae. Nec est verum quod assumitur, si quod essentialius in sit sensibili natura specialissima, quam natura generis, imò huic visibili, ut sic essentialior est color, quam albedo siue nigredo, quod patet ex hoc, quod sublata albedine siue nigredine visibile remanet, non autem e converso. Et haec de quarto.

QVO AD quintum respondetur ordinatè argumētis factis, & ad primum negat illud ultimo assumptum, scilicet quod perfectissimus effectus, quae possunt primo producere agētia ad intellectionem, sit conceptus specificus. Dico enim, quod perfectissimus, quae p. tunc possunt: est conceptus entis, imò nullum alium possunt pro tunc. Et cum contra hoc arguitur, quia sic nunquam produceretur conceptus specificus, non valet consequentia. Ad cuius probationem dicitur, quod nulla virtus potest in perfectiore effectu suo effectu perfectissimo simpliciter: qualibet tamen virtus potest in effectu perfectiorem suo perfectissimo effectu, in quem potest pro aliquo priori, quia ille non est perfectissimus, nisi secundum quid. Exemplum. Virtus generatiua leonis non potest in perfectiorem effectu, quam sit leo, quia huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter, potest tamen in effectu perfectiore illo, quae producit in principio actionis, quae tamen effectus fuit perfectissimus, quae pro tunc possit producere. Ad confirmationem dicitur, quod Minor est falsa, nam intellectus existens in pura potentia non est aequè dispositus ad conceptum specificum, sicut entis, non per positionem alicuius contrariae dispositionis, sed propter ordinem conceptus generalissimi ad speciales, sicut materiam prima

ergo, & c. probatur minor, quia natura & singulare non distinguuntur realiter, non ex natura rei apud re, nec ratione: quod probatur, quia distinctio rationis sequitur actum intellectus, in illo autem priori nullus actus est intellectus. Et confirmatur, quia actus realis non pendet ab ente rationis, sed sensatio est actus realis, ergo non dependet ab ente rationis: sed obiectum sensibile habes in se distinctio rationis est ens rationis, vel aggregatum ex ente reali & rationis, ergo, & confirmatur ratio principalis sic, Quaeuisque sunt indistincta omnino secundum rem, si vniu. terminat aliquam actionem realem, & reliquum terminabit eandem, sed natura magis commune & minus commune sunt homini, ergo & c. hoc supposita debita approximatione ad sensum. Confirmatur secundo, idem sensus primo cognoscit quod species sensibilis primo representat, sed species sensibilis primo representat singulare speciei specialissima posita debita distantia, ergo, & c. Minor probatur, species sensibilis primo representat obiectum sub ea ratione, qua imprimitur sensui, sed imprimitur ab obiecto sub ratione naturae specificae. Tu quia est actualior & perfectior. Tum quia species sensibilis est naturalis similitudo causata ab obiecto representans ipsam adaequate secundum rationem sibi essentialius competentem, ergo magis representat ipsam rationem, quae sibi essentialius & perfectius competit, quam sub ea ratione, quae sibi remotè & minus principaliter competit.

Ad haec respondetur, quod ratio ibi recitata est bona & recta. Ad impugnationem dico, quod natura talis, puta color & non natura commune, id est color commune est ratio mouendi. Ad improbationem, negatur Minor pro vtraque sui parte: nam apud S. Tho. in prima parte q. 2. arti. 3. in rebus materialibus natura & singularitas distinguuntur realiter, & distinctio rationis, licet actualiter sit post sensationem, fundametaliter tamen praevenerit ipsam, & hoc sufficit. Ad confirmationem dicitur primo, quod obiectum sensibile habes distinctio rationis fundametaliter, non est ens rationis, nec aggregatum ex ente reali & ente rationis. Distinctio enim rationis fundametaliter nihil addit supra, re. Dicitur secundo, quod sensatio non causatur a distinctio naturae, sed a natura ipsa habente talem conditionem, & ideo dato quod distinctio illa esset ens rationis, adhuc nihil concludit, non enim color inquantum distinctus a sua singularitate mouet, sed hic color inquantum color, de cuius ratione nec distinctio nec adunatio est. Ad aliam confirmationem dicitur, quod maior est falsa quo ad actiones nihil reale ponentes in suis terminis, quales sunt actiones immanentes, possumus enim telligere Dei sapientiam non intelligendo eius bonitatem. Ad alias confirmationes praemittitur, quod non dicitur S. Tho. quod semper sensus prius cognoscat magis commune, quam minus commune: verba enim sua sunt ista. Et quia sensus exit de potentia ad actum, sicut & intellectus, idem etiam ordo cognitionis apparet in sensu. nam primo secundum sensum diuidimus magis commune, quam minus commune, & secundum locum, & secundum tempus. Ex quibus verbis non habet nisi quod sensus primo secundum locum & tempus cognoscit singulare magis commune, & non habetur, quod semper ita sit unde argumeta illa non sunt contra S. Tho. licet non concludat, falsum enim est, quod species sensibilis primo representat singulare speciei specialissima, & eius probatio falsa est, si quod species sensibilis sit primo impressa a natura specifica, nam species sensibilis primo imprimitur a per se primo obiecto sensus, nullius autem sensus obiectum primum est species specialissima, ut patet discurrendo, propterea species visibilis imprimitur primo a visibili in eo, quod coloratum, & non ab ipso, in eo, quod est album vel nigrum. Nec obstat, quod albedo sit actualior colore, quia hoc non sufficit: sed requiritur quod sit primum obiectum potentiae. Nec est verum quod assumitur, si quod essentialius in sit sensibili natura specialissima, quam natura generis, imò huic visibili, ut sic essentialior est color, quam albedo siue nigredo, quod patet ex hoc, quod sublata albedine siue nigredine visibile remanet, non autem e converso. Et haec de quarto.

QVO AD quintum respondetur ordinatè argumētis factis, & ad primum negat illud ultimo assumptum, scilicet quod perfectissimus effectus, quae possunt primo producere agētia ad intellectionem, sit conceptus specificus. Dico enim, quod perfectissimus, quae p. tunc possunt: est conceptus entis, imò nullum alium possunt pro tunc. Et cum contra hoc arguitur, quia sic nunquam produceretur conceptus specificus, non valet consequentia. Ad cuius probationem dicitur, quod nulla virtus potest in perfectiore effectu suo effectu perfectissimo simpliciter: qualibet tamen virtus potest in effectu perfectiorem suo perfectissimo effectu, in quem potest pro aliquo priori, quia ille non est perfectissimus, nisi secundum quid. Exemplum. Virtus generatiua leonis non potest in perfectiorem effectu, quam sit leo, quia huiusmodi est eius effectus perfectissimus simpliciter, potest tamen in effectu perfectiore illo, quae producit in principio actionis, quae tamen effectus fuit perfectissimus, quae pro tunc possit producere. Ad confirmationem dicitur, quod Minor est falsa, nam intellectus existens in pura potentia non est aequè dispositus ad conceptum specificum, sicut entis, non per positionem alicuius contrariae dispositionis, sed propter ordinem conceptus generalissimi ad speciales, sicut materiam prima

anima omni contraria dispositione inconsiderata, non est aequè disposita ad formas specificas, & ad formas corporeitatis: sed oportet primum recipi formam corporeitatis propter ordinem formae generalis ad speciales: propter quod consuevit dici, quod est indistinctus priuatiue, & non contrariè.

Ad secundum patet responsio ex dictis: nam termini metaphysicales vt sic, non ponuntur a nobis primo cognosci: sunt enim termini metaphysicales abstracti abstractione formali: sed dicimus quod significatum huius termini ens concretum quidditatis sensibilis est primo cognitum.

Ad tertium dico, quod non oportet in quacunque formatione conceptus specifici semper sigillatim praeformate conceptum confusum entis: sed sufficit ens primo omnium fuisse cognitum: in illo enim omnia virtualiter concipiuntur. Vterius dicitur, quod cum apud nos non ponatur ordo essentialis inter istos conceptus confusos, non oportet tantum temporis interesse.

Ad quartum dicitur, quod species specialissima non est facilioris abstractionis quam ens, loquendo de abstractione ad propositum requisitum: sicut enim ad conceptum confusum speciei specialissimae requiritur, & sufficit duplex abstractio: altera per actum intellectus agentis, scilicet actualiter intueri speciem, & non actualiter intueri genus: ita ad conceptum confusum actualis duplex est abstractio necessaria: prima est a particularibus, quae quidem sit, cum species quacunque abstrahitur ab intellectu agente: altera sit ab intellectu possibili per hoc, quod in quidditate quacunque sibi primo praesentata actualiter, primo concipit ens non concipiendo actualiter cetera quae in illo sunt: unde tanta & tam facilis est abstractio illa entis, quam facilis est abstractio speciei specialissimae: imò abstractio ista entis est facilior: quia facilis est actualiter concipere prius sine posteriori, quae e converso: ex quo patet, quod abstractio illa de qua loquitur argumentum, non est necessaria ad cognitionem confusam.

Ad quintum dico, quod Minor est falsa: & ad eius probationem negatur consequentia, eo quod sensus non mouetur singulari in eo quod singulare. Ille enim modus arguendi secundum regulam Topicam non tenet, nisi cum praedicatum conuenit subiecto, secundum quod ipsum, ut habes a S. Thoma in tertio contra Gentes, cap. 139. quod in proposito non reperitur: non enim hic color, inquantum hic mouet visum: sed inquantum color. Ad aliam probationem dicitur, quod Maior assumpta non est vera vniuersaliter: eo quod coloratum magis mouet visum, quam hoc nigrum: quia a remotioribus mouet. Agens namque corporale quanto in remotius agit, tanto fortius videtur. Secundo dicitur, quod fortius mouet sensum multa singularia imperfecta, quam vnum actualius & perfectius: & quia omnia singularia sunt singularia entis, ideo cogitatio pueri, in quo noua cognitio oritur debet, magis mouetur a singularibus entis, quam a singularibus huius speciei, & cum intellectus accipiat vniuersale ex multis singularibus, ut dicitur 2. Poster. (& in proemio Meta.) ideo prius cognoscit quae species: & secundum hoc dicitur ad argumētum, quod maior est vera ceteris partibus: non autem ubi aliqua imparitas, sicut in proposito accidit, praeponderat inuenitur: multo enim plura singularia entis praeponderat paucioribus singularibus speciei: sicut plus trahunt mille homines non nimis fortes, quam decem fortes.

Ad sextum dicitur, quod Maior simpliciter est falsa. Ad auctoritatem Philosophi dicitur primo, quod textus Commentatoris est corruptus: debet enim legi confusa, & non composita. Dicitur secundo, ut saluemus Commentatorem, quod compositum est notius suis componentibus, vt sic, non autem absolute: unde prius confusè cognosco hominem, quam partes eius distinctiuas, vt sic: absolute tamen prius cognosco magis vniuersale. Ex his apparet veritas Minoris auctoritate Auicennae approbata.

DE INDE reddit auditores attentos, dicendorum difficultatem aperiens, tria proponendo, quid nomine Essentiae & Entis significetur, & quomodo in diuersis diuersimodè inueniatur, & quomodo se habeant ad intentiones Logicas. Horum enim difficultas non modica est, ut diuersitas opinionum circa ipsa testatur. sunt enim maxime vniuersalia, quae sunt difficillima ad cognoscendum: vt dicitur primo Metaphysicorum.

CIRCA hanc particulam nota, quod sicut quid rei est quidditas rei, ita quid nominis est quidditas nominis: nomen autem cum essentialiter sit nota earum, quae sunt obiectiue in anima passionum (ex primo Perihermenias) non habet aliam quidditatem nisi hanc, quod est signum alicuius rei intellectae seu cogitatae: signum autem vt sic, relatiuū est ad signatum: unde cognoscere quid nominis nihil est aliud, quam cognoscere ad quid tale nomen habet relationem: vt signum ad signatum. Talis autem cognitio potest acquiri per accidentalia illius signati, per communia, per essentialia, per nutus, & quibusvis aliis modis, sicut a Graeco quarectibus nobis quid nominis anthroper, si digito ostendat homo, iam percipimus quid nominis: & similiter de aliis. Interrogantibus vero quid rei, oportet assigna-

re id quod conuenit rei significatae in primo modo perfectitatis adaequatae. Et haec essentialis differentia inter quid nominis, & quid rei. scilicet quid nominis est relatio nominis ad signatum quid rei vero est rei relata seu significata essentia: ex hac differentia sequuntur omnes aliae quae dici solent, puta quod quid nominis sit non entium complexorum per accidentalia, per communia, per extranea: quid rei vero est entium complexorum per propria & essentialia: relatio enim vocis potest terminari ad non entia in rerum natura, & complexa: & declarari per accidentalia, & huiusmodi: essentia autem rei non nisi per propria essentialia habetur de entibus incomplexis.

Quia vero ex compositis cognitionem simplicium accipere debemus, & ex posterioribus deuenire in priora, vt a facilibus incipientibus conuenientior fiat disciplina: ideo ex significatione entis ad significationem essentiae procedendum est.

In hac tertia parte proemij reddit auditores dociles ordine dicendorum proponens tali conclusione: Ab ente ad essentiam procedendum est: quia probatur duplici medio. Primo sic, Ex compositis ad simplicia procedendum est: sed ens est velut compositum, & essentia velut simplex: ergo ab ente essentia procedendum est. Secundo sic, Ex posterioribus in priora procedendum est: sed ens est posterius essentiae: ergo ab ente ad essentiam procedendum est. Maior vtriusque rationis probatur: quia ex facilibus est inchoandum: composita autem & posteriora sunt faciliora nobis simplicibus.

Circa minorem primae rationis nota, quod ens, vt infra dicitur, significat id quod habet esse: id autem quod habet esse comprehendit se essentiam essentia vero significat id quod importat distinctio, vt dicitur: quae non dicit esse, vel non esse, ex primo Posteriorum: ens ergo ita se habet ad essentiam, quod complectitur in se vtrumque, essentia scilicet & esse: essentiam vero alterum tantum, & ideo ens appellatur compositum respectu essentiae.

Circa maiorem secundae rationis scito, quod quando dicimus, Ex posterioribus procedendum est, intelligitur ex posterioribus secundum naturam, prioribus quo ad nos: innata enim est nobis via ex notioribus nobis in ignota natura, vt dicitur primo Physic. ex com. 2. Minor secundae rationis probatur ex eo, quod compositum est posterius componentibus: & ens (vt dictum est) compositum est respectu essentiae.

CAPVT I.

Entis & essentiae nomine quidnam significetur, ostendit.

Nomina item varia ponit, quae essentiam significant.

Sciendum est, quod sicut in quinto Metaphysica Philosophus dicit, ens per se dicitur dupliciter. Vno modo, quod diuiditur per decem genera. Alio modo, quod significat propositionum veritatem. Horum autem differentia est, quia secundo modo potest dici ens omnino illud, de quo affirmatiua propositio formari potest, etiamsi illud in re nihil ponat: per quem modum priuationes & negationes entia dicuntur: dicimus enim quod affirmatio est opposita negationi, & quod cecitas est in oculo. Sed primo modo non potest dici aliquid quod sit ens, nisi quod in re aliquid ponat. Unde primo modo cecitas & huiusmodi non sunt essentia. Nomen igitur Essentiae non sumitur ab ente secundo modo dicto: aliqua enim dicuntur hoc modo entia, quae essentiam non habent, vt patet in priuationibus: sed sumitur essentia ab ente primo modo dicto. Unde Com. in eodem loco dicit, Ens primo modo dictum est, quod significat substantiam rei.

Hic incipit tractatus diuisus in duas partes. In quarum prima declaratur quid nomine Entis & essentiae significetur. In secunda vero quomodo essentia in diuersis diuersimodè inueniatur: pars prima vnico absoluitur cap. pars secunda sex: & sic totum intergrat tractatum capitula septem. Quorum primum, quod praemanibus habemus tres partes continet: in prima declaratur quid nomine entis significetur, in secunda quid nomine essentiae, in tertia differentia nominum ipsius essentiae designatur. Primum tali diuisione declaratur, ens per se dupliciter dicitur: vno modo, vt diuiditur per decem genera: alio modo vt significat veritatem propositionum: quemadmodum dicit Arist. 5. Met. com. 14. Dixit ens per se ad differentiam entis per accidentia aggregati ex rebus diuersorum generum vt homo albus: de quo habes quinto Met. text. com. 13. Et innuit, quod tripliciter differunt ens primo modo, & ens secundo modo. Primo, quia ens primo modo praedicatur non nisi de rebus existentibus in decem generibus, ens autem secundo modo praedicatur de omni eo, quod potest esse subiectum propositionis affirmatiuae. Secundo differunt: quia ens primo modo est illud compositum, de quo supra diximus, quod aequaliter complectitur in se essentiam & esse: ens autem secundo modo non est huiusmodi: quoniam aliquid est hoc modo ens (puta negatio aut chimera) quod non habet essentiam aliquam. Et ex hoc sequitur tertia differentia quod ab ente primo modo tanquam a composito notiori Essentiae, nomen sumitur: non autem secundo modo.

CIRCA Primam differentiam aduerte primo, quod veritas Opus. Caiet. P P

propositionis, q̄ est entis secūdo modo significati nihil aliud est q̄ cōpositio facta in secūda operatiōe intellectus obiecto cōformis. Verbi gratia, Sortes est cæcus, ly est, nō significat inhærentiam cæcitatē in Sorte, eo q̄ cæcitas omni inhærentia caret cū inhærentia realium accidentium sit: sed significat compositionem factam ab intellectu ad æquante seipsum per illam obiecto Sortis. Caretē virtute visiva. vnde s. Meta. in alia litera dicitur, q̄ ens significat veritatem propositionis significat, quoniā propositio est vera. Prima autem significatio entis quid sit, infra videbitur.

ADVERTE secūdo q̄ licet nullo intellectu cōsiderate Sortes sit cæcus, & p̄ cōsiderationē intellectus nō fiat magis vel minus cæcus: n̄ cæcitas nullo intellectu cōsiderante nullū habet esse in Sorte, sicut em̄ ista duo simul. Quod sic declaratur, Sortē esse cæcū, vt sic, nō est Sortē habere aliquid esse substantiale, vt patet, nec accidentale, q̄a Sortes sit cæcus sola absentia visiva virtutis, q̄ nihil supra Sortē addit: vnde cæcitas nullū esse oīno ponit in Sorte, ac p̄ hoc q̄ absq̄ omni cōsideratiōe intellectus virtus visiva Sortis nō inest, oportet Sortē nullo intellectu cōsiderate esse cæcū. Dubitatio aut̄ in hac re accidit, q̄a nō rectē inspiciatur q̄ esse cæcū nō est esse aliquid: sed carere virtute visiva. Exēplum, Navis caret gubernatore nullo intellectu cōsiderate, absentia tñ gubernantis nullū esse substantiale aut accidentale ponit in nave, vnde navē esse sine gubernatore extra animā nō est esse aliquid, sed nō esse gubernatā. Acquirūt aut̄ esse & sunt entia priuationes & negatiōes, ex hoc q̄ intellectus intelligēs priuationes p̄ habitus, & negatiōes p̄ affirmatiōes format in seipso rei carētis aliquo modo idolum quoddā. Verbi gr̄a, cū intellectus format in se idolū quoddā navis gubernatore carētis: quod est ista p̄positio mētalis. Navis est sine gubernatore nō p̄sentia gubernatoris, q̄ extra animā nihil ponit in aīa, sit ens: per hoc q̄ intellectus fecit ipsam propositionis terminum aliquem, & cū hoc esse sit in anima, & nullū aliud esse habeat: consequens est q̄ negatiōes huiusmodi & priuationes nō sint entia nisi in anima obiectivē: & sic carū esse nihil aliud est, q̄ intelligi quomodo tantum omnia entia rationis habent esse.

CIRCA tertia differentia advertendū est, q̄ cū nomina sint signa cōceptuum, secūdo ordinē cōcipiendi est ordo nominandi: p̄pterea sicut ab ente primo modo, tāquam à cōposito nobis notiori essentia notitia sumptim: sic Essētia ab ente originē habet.

Et quia, vt dictū est, ens hoc modo dictū dividitur per decem genera, oportet q̄ essentia significet aliquid cōmune omnibus naturis, per quas diversa entia in diversis generibus & speciebus collocantur, sicut humanitas est essentia hominis: & sic de aliis.

In hac secunda particula declaratur quid nomine Essentia importetur tali cōclusionē, Essentia significat quoddā cōmune omnibus naturis omnium entū. Cuius talē declarationē insinuat: sicut ens significat aliquid commune omnibus existentibus, ita essentia, cū ab illo sumatur, significat aliquid cōmune omnibus generibus & speciebus: & sicut ens significat id quod est in quolibet genere & qualibet specie, ita essentia oportet q̄ significet id quod aliquid est in quocūq̄ genere & quavis specie, habent em̄ se ens & essentia vt quod & quo. cū autem naturæ rerū sint illæ, quibus res reponūtur in generibus & speciebus: sequitur q̄ essentia significet aliquid cōmune omnibus naturis rerū: vnde quemadmodum ens prædicatur de homine, boue, & similibus, quæ sunt in generibus: ita essētia prædicatur de humanitate & bonitate, quibus in generibus reponuntur. per nomen ergo Essentia intelligitur natura rei, sicut per nomen Entis, id quod habet naturā illam.

QVÆSTIO II.

Num ens & Essentia significent immediatē ipsa prædicamenta, vel aliorum naturas, an immediatē.

CIRCA hanc particulam insurgit dubitatio valde difficilis: an ens & essentia significant immediatē ipsa prædicamenta seu naturas eorum, an mediatē: in hac dubitationē tria agam. Primò declarabitur titulus quæstionis: secundo adducetur opinio Scoti, & impugnabitur: tertio ponetur opinio sancti Thomæ.

Pro primo scito, q̄ significare mediatē in proposito & significare aliquid mediatē aliquo superiori: sicut animal significat species suas mediatē (mediante scilicet natura sensibili) non enim animal significat hominem: nisi quia homo est substantia animata sensibilis. Significare immediatē est significare aliquid nō per aliquam naturā, seu realitatem superiorem, sed per ipsam primò: sicut animal significat gradum sensitiuum immediatē: vt patet. Vertitur ergo in dubium hoc, an ens significet aliquem gradum seu aliquā realitatem abstrahibilem à naturis prædicamentalis communem eis, sicut superius essentiale suis inferioribus: & sic immediatē significet prædicamēta, an immediatē significet ipsas naturas prædicamentales. Hæc de primo.

QVO ad scdm, Scoti colligitur ex primo sen. dist. 3. q. 1. & 3.

& dist. 8. q. 2. opinatur q̄ ens significet decē prædicamēta mediatē: imaginatur enim q̄ à quibuscūq̄; similibus sit abstrahibilis vna realitas obiectiva vtriusq̄; cōmunis & prior vtriusq̄; & sit cū substantia & accidēs habeat similitudinē in ente, & ab eis est abstrahibilis vna rō obiectalis vtriusq̄; cōis & prior tā substantia, q̄ accidentē q̄ nomine entis significatur. Quod vt melius intelligatur pono p̄cessum istatū abstractionū diffusē. Cū em̄ Socrates cōueniat cum Platone in humanitate & nō cū Brunello, ab eis pōt abstrahi humanitas cōis & prior eis: & inde cū homo cōueniat cum Brunello in sensibilitate & non cū planta, ab eis pōt abstrahi animalitas cōis & prior eis: & inde cū animal cōueniat cū planta in vegetabilitate, & non cū lapide, ab eis pōt abstrahi vita cōmunis & prior eis: inde cū viuū cōueniat cū lapide in corporeitate & nō cū intelligētis, ab eis pōt abstrahi corporeitas cōmunis, & prior eis: inde cū corpus cōueniat in intelligētis in subtilialitate, & non cum accidētibus, ab eis pōt abstrahi subtilialitas cōis & prior eis: inde cū substantia cōueniat cū accidētē in entitate reali, & non cū entibus rōnalibus, ab eis est abstrahibilis entitas cōis & prior eis, & cū hic realitas vltimò abstrahibilis sit illa, quam significat ens immediatē, oportet q̄ prædicamentales realitates, seu naturæ mediatē sub entis significatione claudantur.

Ad hanc positionem confirmandam multa possent adduci media, quæ ne digrediamur ad analogiam entis & comparationem transcendentium ad prædicamenta, an scilicet sint eorum prædicata quidditatiua vel non, omitemus pro nūc: quia infra speciales erunt de his quæstiones.

Cōtra hanc opinionē arguo dupliciter. Primò autoritate Arist. 8. Met. tex. c. 16. vbi soluitur quæstionem. Quare quidditas sit vna, dicit q̄ in substantiis separatis nō est quæreda alia causa: quia in eis nō est nisi forma, q̄ statim seipsa est ens & vnum: quædam modum ens statim seipso est substantia & quantitas, & cetera prædicamēta, non expectās aliud faciens ipsū naturas prædicamentales, ex qua autoritate arguitur sic, ens significat quādam realitatē priorem prædicamentis: ergo expectat aliquid contrahens ipsū ad prædicamenta consequentia nota: consequens autem est contra Arist. ergo à destructione consequentis ad destructionem antecedentis ens nō significat realitatem priorem prædicamentis.

Secūdo arguitur autoritate Cōment. 10. Met. com. 18. dicentis, q̄ hoc nomen ens, vñ, significat id quod significat in prædicamento substantiæ & quantitatis & qualitatis prima significatione sine medio & non mediante aliqua communi, quid clarius? Rationem arguo: quia oportet egredi limites. Hæc de secundo.

QVO ad tertium, pono opinionem S. Thomæ ex duabus cōclusionibus eliciedam. Quarum prima est ista, Ens significat vñ conceptum formalem communem in repræsentando substantiæ & accidenti Deo & creaturæ.

SECUNDA est ista, Ens significat vt cōceptum obiectalem aliquid reale inuentum in omnibus distinctū secūdo rationē à propriis conceptibus obiectalibus omnium generum: nullū gradū supra naturas genericas específicas & individuales exprimens.

Pro intelligentia terminorum nota, q̄ conceptus est duplex, formalis & obiectalis. Conceptus formalis est idolum quoddā, qd̄ intellectus possibilis format in seipso repræsentatiuum, obiectaliter rei intellectæ: quod à Philosophis vocatur intentio seu cōceptus: à Theologis verd̄ verbū. Cōceptus autem obiectalis est, res per conceptū formalem repræsentatā in illo terminans actū intelligendi. Verbi gratia, conceptus formalis leonis, est imago illa, quam intellectus possibilis format de quidditate leonina, cū vult ipsam intelligere: conceptus verd̄ obiectalis eiusdem, est natura ipsa leonina repræsentata & intellecta. Nec putandum est cum dicitur nomen significare conceptum q̄ significet alterum tantum: significat enim leonis nomen conceptum vtriusque, licet diuersimodē. est namq̄; signum conceptus formalis, vt mediū, seu quo, & est signum conceptus obiectalis, vt vltimū, seu quod. Vnde idem est loqui de conceptu entis & de significatione eius.

Probo ergo cōclusionem primā tali medio, omnia similia quancūq̄; similitudine etiam analogā seu imitatiua scdm̄ id in quo assumuntur, possunt per eandē imaginem repræsentari: sed Deo & creaturæ substantia & accidens habent similitudinē inter se, saltem analogam: ergo secūdo id in quo assumuntur, possunt per eandē similitudinē repræsentari. Sed assumuntur in esse: ergo eadem similitudine poterunt repræsentari in quantum habent esse: similitudo illa est cōceptus formalis entis: ergo, &c. Processus clarus est, & propositiones ab omnibus sunt concessæ: cum Maior fuerit dilucidata, quā sic ex notioribus suademus. Vbi cūq̄; inuenitur agēs p̄ducere sui similitudinē in alio, si id aliud producat aliud simile sibi scdm̄ id, quo ipsum assimilatur primo: oportet tertium assimilari vtriusq̄; ea ratiōe: quia quicquid est simile alicui in eo, q̄ illud est alteri simile, est simile vtriusq̄; sicut species Socratis in oculo meo p̄ducta ab imagine Socratis in speculo est similitudo repræ-

representatiua vtriusque & figuræ Socratis in speculo à qua immediatē est causata: & figuræ Socratis in seipso à qua est mediatē causata. Sed ita est mō, quod inter habentia analogam similitudinē Deum & creaturam, substantiam & accidens, reperitur huiusmodi habitudo in ordine ad conceptum formale: igitur &c. Fit autem hoc sic manifestū exemplariter, Sapientia diuina producit sapientiam humanam, quæ est quædam sui similitudo (imperfecta tamen) sapientia autem humana producit similitudinē sui in intellectu nostro, quæ nil aliud est, quàm sapientia in esse intentionali: sicut sapientia extra est sapientia in esse naturali. Cum autem similitudo ista sapientia in intellectu repræsentet sapientia humanā secūdo id quo illa assimilatur sapientia diuinæ: quia repræsentat eā scdm̄ ppriā rōnē formale, sequitur de necessitate q̄ hic vnica similitudo repræsentat vtramq̄; humanā. s. & diuinam: vt pote quæ similis est vtriusq̄; licet ab humana sit immediatē exemplata, à diuina mediatē. Ex hoc exēplo in terminis specialibus intueri oportet nostrū in terminis transcendentibus, qualis est ens. Cum enim esse creaturæ assimilatur esse diuino à quo exēplatur est, & esse accidentale assimilatur esse substantiali à quo emanat: similitudo p̄ducta in intellectu ab esse substantiali siue accidentali in quantum assimilatur, erit omnium representatiua imago, & cū cōceptus nō regatur ad intellectiōnē, nisi vt obiectaliter repræsentet rē vnico cōceptu intellectus in Deū & creaturā in quo ens feret: & similiter in substantia, & accidēs. Nec oportet ponere plures conceptus, & multiplicare entia sine necessitate. Quod aut̄ hic sint nō solū secūdo mentē S. Th. dicta, sed etiā secūdo expressam sententiā patet in q. de diu. potētia Dei q. 7. art. 5. in corpore: vnde hanc rōnem accipit: & in eadem q. art. 6. vbi circa finē corp̄is q. adducit exemplum de speculo: & dicit expresse, q̄ sic se habet cōceptus noster ad Deū & creaturas sicut species rei visæ in speculo: ita quod Deus se habet vt res producens similitudinem suam in speculo: creatura vt species in speculo: conceptus noster vt similitudo extracta à specie in speculo vtriusq̄; representatiua. Vnde nullus mētis compos potest hoc negare in eius via.

CONCLUSIO secūda habet tres partes. Quo ad primā declarat, sic Cōceptus obiectalis entis est id qd̄ repræsentat per eī cōceptū formale: sed eius cōceptus formalis repræsentat id, in quo assimilatur omnia entia realia, quod oportet i eis esse, ergo cōceptus obiectalis entis est aliquid reale inuentū in omnibus. Secūda p̄positio assumpta licet patere possit ex dictis, tñ declarat adhuc, sicut cōceptus formalis animalis repræsentat fundamentū similitudinis genericæ: & cōceptus formalis hominis repræsentat fundamentū similitudinis specificæ: & vniuersaliter quælibet imago cōmunis pluribus in repræsentando repræsentat fundamentū similitudinis inter illa plura: vt patet in exemplo supra posito de specie in oculo causata à specie Socratis in speculo: quā illa repræsentat nō similitudinē inter speciem in speculo, & Socratis. cū sit relatio, sed fundamentū illius similitudinis puta qualitates & lineamēta quæ sūt in vtroq̄; sic cōceptus entis formalis repræsentat fundamentū analogicę similitudinis in esse inter omnia entia realia existentia qd̄ in omnibus esse absq̄e opere intellectus ex eo patet, vnde q̄ similia sunt extra animam: cum hoc fundamentū repræsentatum sit conceptus obiectalis entis, vt dictū est, patet conceptus obiectalem entis esse aliquid reale inuentum in omnibus: quod erat in prima parte cōclusionis positum. Secūda pars cōclusionis sequitur ex ista, si enim conceptus obiectalis entis inuenitur in omnibus: & nullus conceptus obiectalis proprius substantiæ, aut accidentis inuenitur in omnibus, consequēs est, quod non omnino sunt idem, & quod saltem ratione distinguitur conceptus entis à propriis omnium conceptibus obiectalibus: quod erat secūda pars cōclusionis.

Tertia pars eiusdem sic declaratur, Si cōceptus obiectalis entis esset aliquis gradus supra gradus específicos & genericos: tūc cōsideratis præcisē gradibus específicos & genericis, cū eorū præcisē passionibus nō esset in eis vt sic, inuenire passionē entis: hoc est falsū: ergo à destructione cōsequētis, &c. cōsequētia declarat: quæ em̄ animal dicit aliū gradū à substantia, ideò homini scdm̄ differētiale conceptū præcisē non insunt passionē animalis, vt ostēdit falsitas istius reduplicatiuæ, homo in quantum rationalis, est bipes, circuloquēdo per ly, bipes, passionem animalis propriā: & similiter si ens dicit aliū gradū à substantia, sequitur quod considerata præcisē ratione constitutiua substantiæ substantia non est vna, nec vera nec bona, &c. quæ nominat passionē entis, &c. Falsitas cōsequētis pbatur sic, Homo in quantum rationalis præcisē est vñ quid vnitate, quæ est passio entis: homo in quantum rationalis dicit alium gradū ab ente, secūdo te, contra quem arguo: ergo passio entis cōuenit aliis gradibus ab ente præcisē, vt sic acceptis: quod est oppositum consequētis. Prima p̄positio assumpta habetur ex Scot. in secundo sen. dist. 11. j. q. j. tenente vnitate mediā minorē vnitate numerali, & maiorē genericā esse passioē entis, & sequi

naturā specificā ratione vltimæ differentia. Manifesta quoque sic sic pro nunc eadem propositio. Homo in quantum rationalis est indiuisibilis formaliter supposito, quod rationale sit vltima differentia: ergo hō in quantum rationalis est vnus formaliter vnitas enim nihil aliud est quā indiuisio. Sed de hoc, cum de vnitate naturæ ager, aprior erit ser. Nūc aut̄ sufficit q̄ i gradibus específicos præcisē acceptis, & similiter genericis est inuenire passioē entis: quod erat probandum, & consequenter, quod ens nō significat gradum distinctum à naturis específicos & genericis: quod erat tertia pars cōclusionis.

SED nunc ex quo res significata per hoc nomen ens est aliquid inuentum in omnibus: & nō est gradus distinctus cōtra específicos & genericos: dec larandū superest quid sit. Quod sic declaratur, Gradus quicūq̄; genericus vel specificus, vel differentialis, vel indiuisibilis, habet in se vnum qd̄ multis modis cōcipi possit: & secundum quod quilibet gradus est habens esse, nomine Entis importatur, & ad conceptum obiectalem entis pertinet: secūdo vero quod absolute talis gradus consideratur, nomine pprio significatur, & conceptus obiectalis illius est, verbi gratia, humanitas ex sua propria perfectione formali, qua distinguitur contra reliquas vniuersi perfectiones, habet q̄ per conceptum formale humanitatis repræsentetur & cognoscatur & significetur humanitatis nomine humanitas: vt sic etiā habet quod sibi debeat, seu cōueniat esse quidditatiuum, & actualis existentia: & sic repræsentatur conceptu formali entis tanquam pars sui obiectalis Cōceptus, & Entis nomine significatur. Similiter animal hæc duo in se habet, & sic de aliis. Vnde conceptus obiectalis entis suo naturæ genericæ & specificæ, vt habentes esse, sic enim fundat analogam similitudinē, de qua loquimur, & propterea ens & passionē eius in quolibet gradu præcisē accepto saluantur: quilibet enim gradus vt sic habet in se vnde sit, & indiuisus sit & conformabilis intellectui & appetitui, &c. quod à ponētibus ens abstrahibile à gradibus específicos, & genericis saluari non potest. Quod autem hæc sint secundum doctrinam S. Th., diligenter intuentem eius doctrinam censorem constituo. Infra tamen cum de analogia entis ageretur, hoc ostendemus: pro nunc satisfaciant hæc dicta, præsertim, quod tam prima, quàm secūda pars cōclusionis ex præcedēte cōclusionē sequitur, quam constat esse S. Th.

Tertia autē pars omnibus Thomistis afferitur vniuersimodē. Sic ergo patet qualiter ab omnibus entibus, vt pote similibus abstrahibilis est conceptus entis, nō modo Scotistico, & patet, qualiter sit verum quod hic S. Thom. dicit, scilicet essentia significat aliquid commune omnibus naturis omnium generum, & specierum: non enim intendit quod essentia significet aliquam naturā communem omnibus naturis, sed quod significet omnes naturas, vt assimilantur in hoc, q̄ entia sunt: quælibet enim naturæ vt sunt (quibus res sunt) essentia rationem habent: sicut quælibet res habent rationem entis, vt sunt habentes esse, seu quæ sunt.

Et quia illud, per quod res constituitur in proprio genere vel specie, est quod significamus per diffinitionem indicantem quid est res: inde est q̄ nomen Essentia à Philosophis in nomen quidditatis mutatur. Et hoc est quod Philosophus in septimo Metaphysica frequētē nominat, quod quid erat esse, id est hoc, per quod aliquid habet esse quid. Dicitur etiam forma, secundum quod per formam significatur perfectio, vel certitudo vniuersiusque rei, sicut dicitur. Auct. in secundo Metaphysica sua. Hoc etiam alio nomine natura dicitur accipiendo naturam secundum primum modum illorum quatuor modorum, quos Boetius de duabus naturis assignat secundū scilicet quod natura dicitur esse illud, quod quocūque modo intellectu capi potest: non enim res intelligibilis est nisi per suam diffinitionem & essentiam. Et sic etiam dicit Philosophus in quinto Metaphysica, quod omnis substantia est natura: Nomen autem Natura hoc modo sumptū videtur significare essentiam rei secundum quod habet ordinem vel ordinationem ad propriam operationem rei, cum nulla res propria destitua tur operatione. Qualitatis verd̄ nomen sumitur ex hoc, quod per diffinitionem significatur: sed essentia dicitur secundum quod per eam, & in ea res habet esse.

In hac tertia parte huius capituli declaratur, quomodo differant nomina Essentia inter se, enumerat quinq̄; eius nomina: primò scilicet essentia, quidditas, quod quid erat esse, forma, & natura: quorum ratio & differentia satis clarē, ac manifesto sermone in litera traditur, adeo vt addere non sit opus.

Nota tamen circa id quod de Boetio afferitur, q̄ Boetius in libro de duabus naturis, & vna persona Christi, naturā quadrupliciter accipi dicit. Primò omne intelligibile: secūdo omnis substantia: tertio principium intrinsecum motus: quartò specifica essentia: seu differentia: quos modos (si Boetium non habes) vide si placet in secundo sen. S. Thom. dist. q. 1. art. 1. primo modo accipit.

hic naturam S.Tho. quoniam sic communis est essentia substantiabilibus & accidentalibus genericis & specificis, &c.

CAPVT II.

Substantiarum essentia proprie dicitur, accidentium autem non nisi secundum quid, ostendit nobilitatem esse simpliciter essentiam, quam composita substantiarum probat, quod demum essentia substantia composita non materia, non forma, vel inter ea aliqua existit a relatione, vel quippiam ipsi composito superadditum, sed ipsum sit compositum, variis rationibus demonstrat.

ED quia ens absolute & primo dicitur de substantiis, & posterius secundum quid de accidentibus: unde est quod essentia proprie & vere est in substantiis: sed in accidentibus est quodammodo & secundum quid, &c.

Expedito primo propositore exequens in hac secunda parte tractatus, quo essentia in diuersis diuersimode inueniatur, quod secundo loco propositum erat. Primo declarat, quomodo essentia inueniatur in substantiis compositis in tribus capitulis, secundo in substantiis separatis duobus capitulis: tertio in accidentibus unico capitulo. Circa substantias compositas tria declaratur in illis tribus capitulis. In primo, quid sint entia substantiarum compositarum: in secundo, quod differat inter se essentia substantiarum compositarum. In tertio quomodo se habeat ad intentiones Logicas. Incipiens autem exequi in hoc capitulo essentia in diuersis diuersimode inueniatur: primo hoc declarat in eo, omnes essentias inueniuntur adinuicem comparando in duabus comparationibus. Secundo, quid sit essentia substantiarum compositarum tribus conclusionibus negatiuis, & quarta affirmatiua. Tertio mouet dubitationem quadam circa conclusionem affirmatiua, & soluit eam. Facit primo comparationem primam inter essentias substantiarum & accidentium tali conclusione, Substantia vere & proprie habet essentiam: accidens autem secundum quid, quia sic, probatur. Vnuquodque sicut est ens, ita habet essentiam: sed substantia est ens simpliciter, accidens vero est ens secundum quid: ergo substantia habet essentiam simpliciter, accidens autem secundum quid. Maior ex dictis in precedenti capitulo patet, Minor licet habeatur septimo Meta. in principio, tamen sic probatur in littera: illud est ens simpliciter de quo ens absolute & primo predicatur, & illud est ens secundum quid, de quo ens posterius, & secundum quid dicitur: sed de substantia ens dicitur absolute & primo, de accidente autem posterius & secundum quid: ergo substantia est ens simpliciter, accidens vero secundum quid.

QUESTIO III.

Num ens per prius de substantia, posterius de accidente dicitur, an de utroque vniuocum.

CIRCA hanc particulam dubitatur, an ens per prius dicitur de substantia & posterius de accidente, an vniuocum de utroque. In hac questione, quinque agenda sunt. Primo declarabitur titulus. Secundo ponetur opinio Scoti. Tertio arguetur contra illam. Quarto ponetur opinio S.Th. Quinto respondebitur argumentis in oppositum. Quo ad primum sciendum est, quod aliquid dupliciter contingit de aliquibus predicari per prius & posterius. Vno modo secundum esse illius predicati. Alio modo secundum propria ratione eiusdem. Illud dicitur predicari analogice (hoc esse) quod perfectius habet esse in se: & sic omne genus predicatur per prius & posterius de suis speciebus: eo quod perfectius esse necessarium habet in vna specie, quam in alia: unde commentator 12. Met. comen. 2. dicit quod prioritas & posterioritas specierum non impedit unitatem generis: & hoc modo non querimus hic: per se enim notum est omnibus, quod ens perfectiori modo est in substantia, quam in accidentibus, & hoc modo predicatur per prius & posterius. Illud vero dicitur predicari analogice, seu per prius & posterius secundum rationem propriam, quod de vno predicatur sine respectu ad aliud, de altero vero non nisi in respectu ad aliud. Verbi gratia, Sanum predicatur de animali sine respectu ad dietam, medicinam & vinam, de istis vero predicatur non nisi in respectu ad animal. dicit enim animal sanum absque additione aliqua: vinum vero non dicitur sanum, nisi quod est signum sanitatis existens in animali: & dieta similiter non est sana, quia conseruatiua sanitatis: & sic de aliis. Cum enim diffinitio sanum predicatum de animal, non ponet in eius diffinitione respectu ad aliquid horum. Cum autem diffinitio sanum predicatum de vinum, in diffinitione eius ponet respectus ad sanitatem animalis cum ipsa animalis sanitate: & similiter in diffinitione dietam & medicinam in eo quod sanum sunt: dicitur enim, (vt iam dictum) quod vinum est sana, in eo quod signum est sanitatis: dieta in eo quod conseruatiua: & medicina in eo quod causa est illius: & hoc modo vertitur hic in dubium an ens predicet analogice: ita quod absolute predicetur de substantia: de accidentibus vero non, nisi relative ad substantiam: quod id est quod querere, vtrum substantia in eo, quod ens non includat accidens, accidens vero in eo quod ens includat substantiam: & in hoc pedit tota questio inter nos & Scotum: quoniam accidens in eo, quod accidens, includere substantiam ab omnibus conceditur: sed non accidens in eo, quod ens. Hec de primo.

Quo ad secundum Scotus sent. dist. iij. q. j. & iij. d. viij. q. ij. ponit hanc conclusionem: Ens est vniuocum substantia & accidenti, Deo & creatura: & probat ea sic: Omnis intellectus certus de vno conceptu, & dubius de diuersis, habet conceptum, de quo est certus, alium de conceptu de quo dubius: intellectus quilibet potest esse certus de Deo, seu de propria passione, quod sit ens, dubitatio an sit ens finitum, vel infinitum: siue an sit substantia vel accidens: ergo conceptus entis est alius a conceptibus istis, & ita neutrum est ex se: sed in vtroque illorum includitur: igitur vniuocum: prima propositio patet ex terminis. Minorem vero experientia docet.

Secundo sic, Ens non est vniuocum, ergo Deus non est a nobis naturaliter cognoscibilis aliquo conceptu simplici: hoc est falsum: ergo a destructione consequentis, &c. Consequentia probatur, Nullus conceptus est producibilis in intellectu nostro, qui non contineatur essentialiter, vel vniuocum saltem in obiecto relucente in phantasmate: sed conceptus non vniuocum Deo & obiecto relucente in phantasmate est non contentus tam essentialiter quam virtualiter in obiecto relucente in phantasmate: ergo nullus conceptus est producibilis in intellectu nostro, nisi sit vniuocum obiecto relucente in phantasmate: hoc autem est creatura: ergo omnis conceptus simplex, quem habemus de Deo, est vniuocum creaturae: & consequenter conceptus entis. Maior patet, Minor declaratur: quia obiectum creatum continet essentialiter conceptum in creatura, vt de se notum est, nec virtualiter quia prius non includitur virtualiter in posteriori, sed e converso.

Tertio sic, Omnis inquisitio metaphysicalis de Deo procedit, considerando rationem formalem alicuius: & auferendo ab ea imperfectiorem quam habet in creaturis, & referendo illam rationem formalem, & attribuendo sibi omnino summam perfectionem: & sic ponendo illam in Deo. ergo omnis inquisitio de Deo supponit intellectum habere conceptum eundem vniuocum, quem accipit ex creaturis.

Quarto sic, Ens non est vniuocum substantia & accidenti: ergo substantia non est a nobis naturaliter cognoscibilis. hoc est falsum: ergo, &c. Tenet consequentia, eo quod cum substantia non immutat immediate intellectum nostrum ad aliquam intellectiorem sui: sed tantum accidens sensibile sequitur quod nullum conceptum quidditatum habere poterimus de ea, nisi aliquis talis possit abstrahi a conceptu accidentis: sed nullus talis quidditatus abstrahibilis est a conceptu accidentis, nisi ens vniuocum accidenti & substantia. Hoc autem quod in ista ratione assumit, quod substantia non immutat intellectum nostrum ad aliquam sui intellectiorem, probatur sic, Quicquid sua presentia immutat intellectum, absentia illius potest naturaliter cognosci ab intellectu quando immutatur (sicut apparet ex secundo de Anima) quod visus est tenebrarum cognoscituum, quoniam lux non est presens, eo quod tunc visus non immutatur, igitur si intellectus naturaliter immutatur a substantia immediata: ad actum circa ipsam, sequeretur quod quod substantia non esset presens, posset naturaliter cognosci non esse presens: & ita naturaliter cognosci posset in hostia consecrata non esse substantiam panis: quod est manifeste falsum.

Quinto arguitur autoritatibus secundi Meta. text. com. 4. Probans Arist. causam entitatis & veritatis, maxime entia & vera, assumit hanc propositionem. Vnuquodque maxime ipsum aliorum dicitur, secundum quod aliis inest vniuocatio. ens ergo vniuocum dicitur apud Arist. de causa entitatis, scilicet Deo & aliis: aliter procedit Arist. nullus esset, arguit enim sic, Causa vniuoca entitatis & veritatis est maxime ens: & vere Deus est huiusmodi. ergo. Auicenna quoque primo Meta. c. ij. dicit, Substantia & quantitas non habet intentionem communem nisi entis, cuius quedam sunt quasi species: & quedam quasi accidentia propria. Et capitulo quinto facit argumentum, quod adductum est de conceptu certo, & dubiis, Omnes, inquit, imaginantur incertitudinem entis. dubitant autem vtrum sit agens vel patiens. Algazel in Metaphysica sua tractatu primo habet, quod quidam homines putauerunt, quod ens non predicat alium conceptum a suis inferioribus, dicentes quod esse accidentis nihil aliud sit, quam esse substantia. Multa alia argumenta adducuntur ad hoc: sed quia (vt patebit) non probant vniuocationem, sed alietatem conceptus entis, omitto: & etiam quia ex dicendis cuiuslibet ingenio patebit responsio ad omnia. Hec de secundo.

Quo ad tertium arguo primo sic. Nullum vniuocatum in ratione sui vniuoci habet aliquid plus quam reliquum vniuocatum: substantia & accidens sunt vniuocata per se in ente: ergo accidens non habet aliquid plus in ratione sui vniuoci, scilicet entis, quam substantia: discursus bonus: conclusio vero est falsa. ergo altera premissarum, non Maior: quia illa habetur ex antepredicamentis: ergo Minor, quae est conclusio aduersae partis. Falsitas conclusionis habetur septimo Meta. textibus & commentis secundo & tertio, vbi dicitur quod in ratione accidentis inquantum ens ponitur substantia, unde Comment. dicit in commento tertio, quod sedens & stans non dicitur esse entia sine substantia. patet autem quod in diffinitione substantia, inquantum ens, non ponitur acci-

dens, nec substantia, eo quod abstrahit apud eos ab illis. Patet secundum falsitatem illius conclusionis ex dictis Antonij Trombeta, qui in hac questione fatetur in diffinitione accidentis, inquantum ens, cadere substantiam. Vnde est ratio possit a Scoto secundum appareniam solui glossando Aristotelem (glossa destruentem textum) nullo tamen pacto potest ab Antonio Trombeta solui: eo quod ab ipsa veritate coactus concessit in Quolibeto suo falsitatem conclusionis, quam Scotus negaret.

Secundo arguitur sic, Ens est vniuocum predicatum in quod de pluribus differetibus specie, in nulla differetia quidditatiue inclusum: ergo est genus. Tenet consequentia ex diffinitione generis, & coditio ne apposita a Scoto in primo sen. di. iij. q. iij. vltima enim particulam assumptam exigi dicit ad genus, & bene secundum Arist. quarto Topi. Antecedens quo ad primam partem & secundam Scoti. ibidem est. Quo ad tertiam autem probatur sic: Si ens esset inclusum in aliqua differetia non vltima, sequeretur quod additio differetia non vltima generi, esset nugatio: hoc est falsum: ergo, &c. Tenet consequentia: quia bis ens poneretur eodem modo, semel ratione generis, & semel ratione differetiae. Verbi gratia, Si ens includitur quidditatiue in ratione animalis, & rationalis, dicitur animal rationale, erit nugatio: cum enim prima pars rationis animalis sit ens, erit ratio propria animalis ens, A, B, C. Similiter cum prima pars rationis sit ens, ratio rationalis ens, D, E, F. & sic dicendo animal rationale, dicitur ens, A, B, C, ens, D, E, F. & consequenter ponens ens bis, & expressit nugationem committit. Nec est opus impugnare responsione Scoti, vbi supra ad hoc argumentum, quia non est ad propositum: ait enim quod sicut dicimus, animal album absque nugatione, eo quod ens clausum in ratione albedinis denominat accidentaliter ens clausum in ratione animalis: ita in proposito dicimus animal rationale, eo quod ens clausum in rationali denominat essentialiter ens clausum in animali absque nugatione.

Hoc enim non est ad propositum: aliud enim est loqui de ente in sua ratione cui, in qua indistincte vniuocatur supra dicta: & aliud est loqui de ente particulariter accepto. Licet enim palliari possit, quod ens particulatum ad album & rationale denominet ens particulatum ad animal: non tamen potest intelligi, quod prima pars rationis albi formaliter sumpti, denominet primam partem rationis animalis. Ea enim est ens eodem modo sumptum, cum vniuocum sit: remanet ergo, quod nugatio est dicere apud Scot. animal rationale: imo animal album eodem modo arguendo, vt prius vntendo loco nominum eorum rationibus quidditatiuis.

Quod si aliquis vim faciendo in verbis Scoti, forte dixerit, ens non claudit in rationali quidditatiue & albo, sed in rationalitate & albedine, tunc interim sequitur principale intentum nostrum: quod scilicet ens in nulla differetia includatur quidditatiue: quia rationalitas non est differentia, sed differentiae principium, secundum veram Auicennae doctrinam: differentia enim predicatur de specie: rationalitas autem non: quare, &c.

Tertio arguitur sic, Ens est vniuocum substantia & accidentis: ergo in ratione substantia expressit cadit ens ergo in diffinitione hominis explicito cadit ens: hoc est inconueniens & contra Aristotelem & via communem: ergo, &c. Prima consequentia probatur ex eo quod omne superius vniuocum explicito cadit in ratione sui essentialis inferioris: sicut animal cadit explicito in ratione hominis. Secunda consequentia probatur ex autoritate Aristotelis posita in secundo libro Topi. coru: illa sequendo aliquid ponitur in diffinitione alicuius loco illius: si ponatur eius ratio, clarior erit intellectus. Cum ergo substantia ponatur in diffinitione hominis, & loco substantia liceat ponere eius rationem, in qua explicito cadit ens, vt clarior sit diffinitio, sequitur quod ens debeat poni in diffinitione hominis explicito: vt clarior reddatur. Nec prohibet hoc communissimus ambitus ipsius entis, aut carentia differentiarum. Sicut nec ex his prohibetur ens tanquam predicatum vniuocum & quidditatum cadere in ratione substantia. Et confirmatur hoc per Scotum, qui in primo senten. dist. iij. ponit ens esse primum cognitum cognitione distincta, eo quod ens cadat in conceptu quidditatio omnium tanquam primum predicatum quidditatum. Hec de tertio.

Quo ad quartum principale praenoto differentiam inter vniuocum & aequiuocum, purum & analogum. Vniuocata sunt, quorum nomen est commune: & ratio secundum illud nomen est eadem simpliciter. Pura aequiuocata sunt quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est diuersa simpliciter. Analogata sunt quorum nomen est commune, & ratio secundum illud nomen est aliquo modo eadem: & aliquo modo diuersa, seu secundum quid eadem, & secundum quid diuersa. Verbi gratia, Animal & medicina sunt analogata sub sano: vnde habent illud nomen commune: vtrumque enim illorum dicimus sanum: diffinitio autem eorum inquantum sana sunt, est aliquo modo eadem, & aliquo modo diuersa: animal enim, inquantum sanum, est habens sanitatem: medicina, inquantum sana, est causa sanitatis: sunt enim eadem aliquo modo istae diffinitiones: quia in omnibus includitur sanitas: & sunt diuersae aliquo

modo: quia diuersis modis sanitatem respiciunt: vnde analogata est medium inter purum aequiuocum vniuocum: sicut inter idem simpliciter, & diuertum simpliciter cadit medium idem secundum quid, & diuersum secundum quid, & sicut medium sapit naturam vtriusque extremi, dicit enim quodammodo plures rationes, & quodammodo vnam, propter quod inuenitur quandoque apud illustres Philosophos, quod analogum dicitur plures rationes, & quandoque quod dicit vnam rationem.

Nota secundo quod duplicia sunt analogata. Quaedam secundum determinatam habitudinem vnius ad alterum. Quaedam secundum proportionalitatem. Exemplum: Substantia & accidens sunt analogata primo modo sub ente. Deo autem & creatura secundo modo: infinita enim est distantia inter Deum & creaturam. Differunt autem haec plurimum: quoniam analogata primo modo ita se habent quod posterius secundum nomen analogum diffinitur per prius: puta accidens inquantum ens per substantiam. Analogata vero secundo modo non creatura enim inquantum ens non diffinitur per Deum: vnde analogata primo modo habent nomen commune: & ratione secundum illud nomen secundum qui eandem, & secundum quid diuersam: per hoc quod analogum illud simpliciter, id est, sine additione aliqua de primo dicitur: de aliis vero non nisi diuersimode respiciendo primum quod cadit in eorum rationibus: sicut in exemplo de sano manifestum est. Analogata vero secundo modo habent nomen commune, & ratione secundum illud nomen aliquo modo eandem: & aliquo modo diuersam: non propter hoc, quod illud simpliciter dicitur de primo & de aliis relatiue ad primum, sed habent ratione eandem secundum quid propter identitatem proportionis, quod in eis inuenitur, & secundum quid diuersam propter diuersitatem naturarum suppositarum illis proportionibus. Exemplum, Forma & materia substantialis, & forma, & materia accidentis sunt analogata quaedam sub nominibus forma & materia: habent enim nomen commune, puta formam & materiam & rationem secundum nomen commune, puta formam & materiam, & diuersam hoc modo: quia forma substantialis ita se habet ad substantiam, sicut forma accidentalis ad accidens: similiter materia substantia ita se habet ad substantiam, sicut materia accidentis ad accidens. vtrouique enim saluatur identitas proportionum cum diuersitate naturarum & unitate nominis: hunc modum analogiae exprimit Commentator 12. Metaph. com. 28. & clarius cum Arist. primo Ethic. c. vj.

Quo ad vniuocum scilicet praebitis, pono duas conclusiones. Prima est, Ens analogice vtroque modo analogiae de substantia & accidente. Secunda conclusio, Ens dicitur de Deo & creatura secundo modo tantum. Prima conclusio probatur rationibus factis contra Scotum, & maxime prima. Autoritatis autem Arist. 4. Met. tex. c. 3. Commentatoris ibidem: expresse enim ibi dicit quod ens non est vniuocum, sed ad vnum. Duodecimo quoque Meta. textu com. 28. expresse dicit, quod principia praedicamentorum non sunt aliquo modo eadem nisi secundum proportionem. Super qua autoritate potest argui sic, illa non sunt vniuocum, quae nullam identitatem habent nisi proportionis: sed principia propria substantia, & accidentium sunt huiusmodi: ergo, &c. Minor expresse est in littera Arist. Maior est nota ex terminis: si enim nullam aliam identitatem habent nisi proportionis: oportet quod careant unitate vniuocum. Et haec autoritas est notanda contra Scotistas, quia si concedant ens habere entitatem analogam, dicunt cum hoc, quod habet etiam identitatem vniuocum: cuius oppositum Arist. dicit, solam identitatem proportionis inter principia praedicamentorum ponens.

Secunda conclusio non aliter pro nunc probetur, quam autoritate S. Tho. in quaestionibus de veritate, q. ij. art. ij. vbi examinans quomodo scientia sit analogae scientiae diuinae & scientiae creatae, expresse fatetur, quod secundo modo sit analogae, & non primo modo. Vnde cum ens dicitur de Deo, & creatura, hoc modo dicitur proportionaliter, qui exprimitur, quod sicut Deo se habet ad suum esse, ita creatura ad suum: sed de his alias, cum ex proposito tractabitur, diffusius loquemur: modo sufficiant haec pauca dixisse, ex quibus innotescere potest, quod conceptus entis formalis est vnus inaequaliter representans, esse substantia & accidentis Dei & creaturae: & quod conceptus obiectualis non habet nisi unitatem proportionis determinatam ex identitate termini, vel unitate proportionalitatis & identitate proportionum. Ex quibus elici potest, quod cum talis unitas apud Arist. quarto Meta. tex. com. ij. sufficiat ad obiectum scientiae, ens non oportet poni vniuocum ad hoc, quod passiones habeat: & contradictionem fundet, & reliqua huiusmodi habeant sibi conuenientia. Hec de quarto.

Quo ad quintum responderetur ordinate ad argumenta. Quo ad primum dicitur, quod argumentum illud sit aliquid probat arietatem conceptus non vniuocatione probat, sicut ipsemet Scotus dicit, & ideo gratis concedimus illud sicut etiam Auic. qui 1. dist. 5. tenet ens non esse predicatum quidditatum, concedit ens dicitur ad hoc, quod ens non habet arietatem conceptus non vniuocatione & quidditatum. Ad secundum negatur consequentia. Ad cuius probationem dico, quod aliquid continere virtualiter aliud, potest intelligi dupliciter.

Ad primam rōnem in litera facta dicitur aduersarij, q̄ proprium est accidētibus diffiniri p̄ additamentum alterius generis: & hoc non cōuenit substantiis: sed diffiniuntur substantiæ per additum sui generis: materia em̄ est in eo genere, in quo est quidditas delata. Cōtra. Ergo nulla est differentia inter diffinitionē formæ, & diffinitionē formæ totius, nisi forte secundū modū significandi, cū vtraq; per additum sui generis diffiniatur: & sic eadem erit diffinitio animæ & viui: & tūc licet nullum genus prædicamenti substantiæ ponitur in diffinitione animæ: ita nullum ponitur in diffinitione viui, & sic de aliis: quod est manifeste falsum.

Confirmatur S. Th. positio adhuc tripliciter. Primo sic, In omni obiecto quidditatiū sumpto, cui cōuenit aliqua passio adæquata, oportet inueniri intrinsecē eam illius passionis: sed corpus contrarietati subiectū quidditatiū sumptū est subiectū, cui cōuenit corruptibilitas p̄ modū passiois adæquata: ergo in corpore cōtrarietati subiecto quidditatiū sumpto, oportet intrinsecē inueniri eam corruptibilitatis: & talis causa nō est nisi materia: ergo, &c. Maior est de se nota: q̄ passio fluit ab intrinsecis principis quidditatis: aliter nō cōueniret ei scdm̄ qd̄ ipsi. Minor ex eo manifestatur, q̄ corruptibilitas primō cōcluditur de corpore contrarietati subiecto. Quod autem causa corruptibilitatis sit materia, clara est, apud Commentatorem maximē.

Secūdo sic, Id qd̄ est pars humanæ naturæ est pars quidditatis humanæ: quia natura & quidditas sunt idē: sed materia est pars naturæ humanæ: ergo, &c. p̄bat Minor, ex eo q̄ materia est natura secūdo Phy. text. com. 1. Et si nō est pars, oportet q̄ in Socrate sint duæ naturæ nō partiales: quia nō sunt partes alicuius naturæ: qd̄ est impossibile. Tertio declarat hanc fuisse mentē Arist. primō ex octauo Met. text. cō. 17. & 16. vbi assignat eam, quare diffinitio cōpositorū est vna: quia ex actu & potētia natū est fieri vnū, quidditates autē simplices seipsis, inquit, habēt vnitate statim, eo q̄ forma tm̄ sint: ex quib; h̄, q̄ si essentia substantiæ cōpositæ esset sola forma, nō oportet Arist. assignare eam p̄pter quid sit vna: forma em̄ seipsa est vna: sed quia est composita, ideo dixit q̄ vnitate habet, ex eo q̄ altera pars est actus, altera potentia. Similiter 9. Met. text. vltimorū commentorū dicit, q̄ in quidditatibus cōpositorū accidit error, non autē in quidditatibus simplicium p̄pter multitudinē partium: ex quib; sunt cōpositæ illæ quidditates, vnde ex earū cōpositiōe error accidere potest: qui in simplicibus, cū careat partibus, locū non habet: ex quib; apparet ipsum opinati essentia cōpositi esse cōpositam, & nō simplicem: & q̄ quidditas substantiæ materialis differt à quidditate separata, ex eo q̄ ista est essentialiter simplex: illa verō est essentialiter composita. Hæc de secundo.

QVO ad tertium dicendum est ad rationes in oppositum: ad quarum primam negatur Minor: licet enim materia secundū se, id est, solitariē sumpta sit ignota: adiuncta tamē & subtracta tali formæ specificæ, siue genericæ declaratiua est alterius. Ad secundā negatur cōsequētia: ad cuius probationē dī, q̄ Maior illa potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, Quæcūq; sunt idē realiter cōiunctum est vni, est & realiter cōiunctū alteri: & sic cōceditur: sed non est cōtra nos. Alio modo sic, Quæcūq; sunt idē realiter, quicquid prædicatur de vno, prædicatur de altero: & hoc modo est falsa. Aliquid em̄ cōuenit vni, vt distincto scdm̄ rōnem ab altero, quod nō cōuenit alteri, sicut in proposito habere quidditatē cōuenit homini, vt distincto à sua quidditate secundū rationem: distinguitur em̄ ab illa, vt habens ab habito: & quia sic oportet distingui illam Maiorē in proposito, ideo argumentum non procedit.

Ad id qd̄ addit ex Arist. dī q̄ septimo Meta. non remouet materiā à quidditate: sed materiā particulatē & eas partes, q̄ per accidens se habēt ad speciem intellectū, vt manus & pedes: verbi gratia, ab hominis rōne: & has carnes & hæc ossa. Quod autē partes diffinitiones in genere causa formalis collocetur, nō est cōtra id qd̄ dicimus. Meminisse em̄ oportet, qd̄ omne superius se habet, vt formale respectu inferioris: vt ibid ab Arist. h̄. Masculus quoque & femina est non differant specie in genere animalis, sicut albu & nigrū, differūt in specie in genere lexis, cuius differentia ad genus animalis p̄ accidēs se habent. Et ex parte materiæ: & p̄pterea in illo genere non causant diuersitatem specificam.

Ad vlt. cōfirmationem de passionibus materiæ dī, q̄ illa sequuntur materiā particulariter existētē: & non sequuntur materiā abstractā à singularibus, quæ est pars quidditatis specificæ: & ideo non oportet illa inesse quidditati, nec oportet materiam remoueri à quidditate propter hoc, quod illorum opposita quidditati insunt.

Sed quia indiuiduationis principium est materia, ex hoc fore videtur sequi, q̄ essentia, quæ complectitur in se simul & formam, sit tantum particularis & non vniuersalis: ex quo sequeretur vniuersalia diffinitionem non habere, si essentia est id, quod per diffinitionem significatur.

In hac tertia parte huius capituli obicit cōtra quartam cōclusionē sic, Id quod cōprehendit in se materiā intrinsecē est particulare: essentia substantiæ cōpositæ cōprehendit in se materiā intrinsecē: ergo essentia substantiæ est particularis: ergo non datur essentia substantiæ cōpositæ vniuersalis: quod est falsum. Et vltimū sequitur, q̄ vniuersalia naturalia non sunt diffinibilia: quia rerum naturalium nō nisi essentia sunt diffinibiles: eo q̄ diffinitio significat essentia rei: essentia autem naturalium, vt deductū est, particularēs sunt. Maior probatur sic, Quod habet in se actu intrinsecē principium indiuiduationis, est particulare: habens intrinsecē materiā, habet in se principium indiuiduationis, quia materia est principium indiuiduationis: ergo, &c.

Et ideo sciendū est q̄ materia non quomodolibet accepta est principium indiuiduationis, sed solum materia signata. Et dico materiā signatā, quæ sub certis dimensionibus consideratur. hæc autē materia in diffinitione hominis, inquantū homo non ponitur, sed poneretur in diffinitione Socratis, si Socrates diffinitionē haberet: in diffinitione autē hominis ponitur materia non signata: nō enim in diffinitione hominis ponitur hoc os, & hæc caro, sed os & caro absolute, q̄ sunt materia hominis nō signata.

Hic respondet obiectioni, destruēdo Maiorē cum sua probatione, dicens, q̄ materia dupliciter accipitur, signata scilicet & nō signata: signata est principium indiuiduationis, non signata ponitur pars essentia specificæ: signata poneret in diffinitione Socratis si diffineretur: non signata ponitur in diffinitione vniuersaliū, vnde & patet vniuersalia diffiniri, & tamen materiam includere: sed non signatam, quæ particularitatis est principium.

QUESTIO V.

Num materia sit principium indiuiduationis.

CIRCA hanc partē dubitatur an materia sit principium indiuiduationis. In hac questione sunt sex agenda. Primō declarabitur titulus: secūdo ponetur opinio Scoti: tertio impugnabitur: quartō ponetur opinio S. Th. quinto arguetur contra illam: sexto respondebitur argumentis in oppositum.

QVO ad primam nota, q̄ cum de principio indiuiduationis agitur, cum indiuiduum duo dicat, scilicet indistinctum à se & distinctum ab aliis: nihil aliud queritur nisi per quid primō natura specificæ reddatur incommutabilis: ita q̄ repugnet sibi cōmunicari pluribus: vt superius in ferioribus communicatur, atque per quid hoc indiuiduum primō distinguitur realiter ab aliis eiusdem speciei. Duo ergo queruntur concurrentia ad indiuiduationem, scilicet quo (primō) natura specificæ reddatur incommunicabilis, & quo (primō) realiter distinguitur ab aliis eiusdem speciei. Et aduertas bene singulas partes tituli, quas declarauim; quoniam aliquos in hac parte errare inuenio. Agitur enim hic de incommunicabilitate, quæ opponitur communicationi reali, & non de incommunicabilitate, quæ opponitur communicationi formæ, hanc enim nullus dubitat primō conuenire materiæ. Et similiter agitur hic de distinctione reali indiuiduorum sub eadē specie, quæ non est nisi inter entia realia, & non de distinctione qua Socrates viuus & Plato mortuus distinguntur. Aduertendo semper, q̄ non loquimur nunc nisi de indiuiduatione substantiarum materialium. Hæc de primo.

QVO ad secundam, Scotus secundo sen. dist. iij. q. vj. opinatur, q̄ natura specificæ indiuiduatur per quoddam posituum per se contrahens illam, & faciens vnū cum illa: ita q̄ illud posituum nec est materia, nec forma, nec cōpositum: sed est modus omnium, seu vltima realitas materiæ, formæ & compositi, eadem illis realiter: & sic apud eum de principio indiuiduationis ponitur talis conclusio. Principium indiuiduationis non est materia, nec forma, nec quantitas: sed proprietas indiuidualis, scilicet heccheitas.

Huius conclusionis probationes, quo ad tres primas partes nunc omitto, postmodū quantū ad propositū spectat adducendas. Pro quarta arguitur sic: Vnitas sequitur entitatem, & proportionaliter loquendo, eodem enim modo res est ens & vna, igitur vnitas simpliciter vltima, scilicet numeralis seu indiuidualis sequitur entitatē inuivalem, sed clarum est, q̄ entitas illa indiuidualis nō est aliquod eorum, quæ sunt actu in specie, nec aliquod accidēs: cum omnia accidentia sint post. ergo est proprietas indiuidualis, indiuiduorum scilicet constitutiua: & arguatur sic, Illud ad quod primo sequit vnitas numeralis, est principium indiuiduationis: proprietas illa seu heccheitas est id, ad quod primō sequitur vnitas numeralis, ergo heccheitas est principium indiuiduationis. Maior patet: quia vnitas proportionaliter sequitur ens. Minor probatur: quia vnitas numeralis non sequitur quidditatem, vt patet: nec ad aliquod accidēs, cū præcedat totum genus accidentium.

Secun

Secūdo sic. Oīs differentia differentū reducitur ad aliqua primo diuersa: alioquin nō esset statim in differentibus: sed indiuidua p̄ptiē distent, ergo eorū differentia reducitur ad aliqua primō diuersa, hæc nō sunt nature ipsorū, nec priuationes, nec accidentia aliqua, ergo sunt heccheitates, p̄batio hui; vltimi assūpti quo ad tertiā partē, q̄ si differentia indiuiduorū reducitur ad aliquod accidēs, maximē reducitur ad quātitatē: sed hoc nō. Quod sic patet: quærat enī p̄ quid hæc quātitas & illa quātitas differat, nō seipsis: sic enī specificæ distingueret aliquo alio, puta sitib;. Sed hoc non potest esse: q̄ aut distinguitur sitib;, q̄ est speciale p̄dicamentū, & hoc nō, q̄a ille est posterior, quātitate aut sitib;, q̄a est differentia quātitatis, & hoc nō: q̄a quiritur p̄ qd̄ illi sitib; distinguitur, aut seipsis, & hoc non potest dici: quia seipsis nō sunt hi, aut aliquo alio, & sic in infinitū. Et p̄pterea cū situs, qui est differentia quātitatis integreretur ex cōtinuatione & permanētia partium, idē est dicere, hæc quātitas differt ab illa propter alium sitib;, & quod hæc quātitas differt ab illa quātitate seipsa.

Tertio sic, Id qd̄ se toto primō cōstituitur aliquid singulare in sua entitate singulari, & vnitate consequēte talem entitatem, ei se toto primo repugnat diuidi diuisione opposita illi vnitati: & consequenter est principium indiuiduationis, sed sola proprietas indiuidualis seu heccheitas est huiusmodi, ergo, &c. Maior patet ex terminis: Minor eodē modo probatur, vt supra. Hæc de secundo.

QVO ad tertium arguitur contra opinionem Scoti, dupliciter. Primō sic: Omnis actus singularis præexigit potētiā singularem, quā aduat: sed heccheitas est actus singularis, ergo præexigit potētiā singularem, quā aduat: sed illa potētia est natura seu in natura ipsius indiuidui, ergo natura indiuidui est singularis ante aduentū heccheitatis: & sic heccheitas nō est principium indiuiduationis, p̄positiōes assūptæ omnes sunt Scoti. In hac materia, etiā maior: quæ tamē probatur ex doctrina Arist. 2. Phys. text. com. 38. vbi docet cōparatiōes causarū, vnde sicut forma particularis præexigit materiā particularem: & sic actus potētiā. Si dicatur, q̄ hoc est verū, vbi actus & potētia distinguitur realiter, eo quod tūc potētia realiter recipit actū: hoc nō obstat: eo q̄ secundū Scoti duo adunantur realiter, eundē ordinē ex natura rei retinent, quem haberent si essent distincta realiter. cū ergo actus singularis si distinctus esset realiter, ex natura sua præexigeret potētiā singularem oportet q̄ & nunc hoc idem exigat, cū nō est distinctum. Hæc de secundo.

Secūdo sic, Illa quæ sunt principia indiuiduationis, sunt seipsis primō diuersa: heccheitas Socratis & Platonis nō sūt huiusmodi: ergo Maior est Scoti, minor probatur, id q̄ cōuenit magis cū vnō quā cū alio, nō est primo diuersum ab eo, cum quo magis conuenit: sed heccheitas Platonis magis conuenit cum heccheitate Socratis quā cū heccheitate albedinis: ergo heccheitates Platonis & Socratis non sunt primō diuersæ. Maior prophylogismi patet ex terminis, primo enim diuersum ab alio nō cōuenit cū illo, Minor probat dupliciter: primō: quia heccheitas Socratis & Platonis cōuenit in specie: heccheitates Socratis & albedinis differūt genere. Secūdo, quia illa magis conueniūt quæ magis assimulantur: magis autē assimulantur quæ sunt magis comparabilia: heccheitates autē Socratis & Platonis sunt cōparabiles magis quā heccheitates Socratis & albedinis: sicut vniuersaliter res eiusdem prædicamenti sunt magis comparabiles, quā res diuersorum prædicamentorum.

Tertio sic, Quod cōuenit & repugnat alteri indiuiduo eiusdem speciei præexigit necessario ipsorū distinctionem: proprietas indiuidualis, puta Sorteitas, conuenit Socrati, & repugnat Platoni eiusdem speciei indiuiduo: ergo proprietas indiuidualis præexigit distinctionē Socratis à Plat. & sic p̄ptiētas indiuidualis nō est id, quo primō Socrates distinguit à Plat. Cōclusio est falsa scdm̄ Scoti, p̄cessus est bonus, ergo altera præmissarū est falsa: vtraq; autem est vera: ergo omnino falsus cōiunctus: & Maior quidē habet à Scoto in quolibet. q. ij. Minor autē est sua cōclusio quā nunc impugnamus.

Quarto ostēdo hæc positioē cōtradecere Peripateticis. Ab Arist. enim & Com. 12. Metaph. text. com. 42. fit hæc consequentia, primū cēlū, id est primū principium est vnū specie & plura numero: ergo habet materiam, quæ consequentia nulla esset, si proprietas indiuidualis poneretur distinguere indiuidua eiusdem speciei.

Glossam autē Scoti, intelligētis per materiā indiuidualē proprietatē, destruētū esse textus, apparet ex Commentatore ibi dicente, Omne qd̄ est vnū in specie & plura in numero, habet materiam: sed iam declaratum est quod principium cæli nō habet materiam, ex quibus verbis apparet, q̄ de illa materia loquitur, quam declarauit non esse in primo principio. Apparet autem in text. com. 30. expressē declarasse motorem cæli non habere materiam ad vbi & ad esse, & nullam fecissē mentionem de proprietate indiuiduali. Apparet quoque fictio illius glossæ ex 3. Metaph. text. com. 11. vbi dicitur quod omnis multitudo, aut est rerum differentium secundum formam, aut secundum quantitatem, quod idem habes in Commentatore in primo Physic. com. 6.

Nec admittēda est glossa Antonij Trōbetæ, q̄ intelligitur con-

comitater. Eodem enim modo & vniiformiter debet teneri (ly secundum) in primo membro & in secundo: in primo autem notat causalitatem, ergo & in reliquo. Deprehendi quoque potest esse puram fictionem nouam hanc de heccheitatibus inuentionem, ex primo cæli textu com. 92. & 93. vbi vnitate & pluralitatē indiuiduorum in eadem specie, in rebus materialibus non nisi ex materia, assignant Arist. & Com. Hæc de tertio.

QVO ad quartū opinio S. Th. posita ab eo hic & in multis aliis locis est quod materia signata est principium indiuiduationis. Circa hæc cōclusionē aduertēdū est, q̄ Thomistæ inter se differunt & cōueniūt. Cōueniūt in hoc omnes, q̄ ad indiuiduationē duo cōcurrere debent, materia & quātitas. Differūt autē quia aliqui tenent, q̄ aggregatū ex materia & quātitate sit intrinsecū indiuiduationis principium, materia datē incommunicabilitatē, siue in distinctione in se, quātitate datē distinctionē ab aliis: & tale aggregatū dicunt esse materiā signatā. Alij verō lōgē melius sentiunt dicentes, q̄ principium intrinsecum indiuiduationis & quæ ad incommunicabilitatem, & quo ad distinctionem ab aliis est materia signata non materia quanta: seu aggregatum ex materia & quātitate. Et cum hoc iudicio meo sit doctrina S. Th. vera vt ostendatur, ideo hanc declarare volumus: & ueritatem declarando primō quid importet materia signata, secundo excludendo primā expositionem Thomistarum: tertio probando cōclusionem intentam.

Materia signata nihil aliud est quā materia capax huius quātitatis, ita quod nō istius: hæc namque materia est pars intrinseca Socratis de diffinitione eius si diffiniretur. Imaginandi sūt enim, q̄ agēs particulare, puta hoc semen cōtinue appropriat materiam ad formā inducendā hoc modo, q̄ sicut semē humanū appropriat materiam ad animā: ita hoc semen ad hanc animā: vnde cū in primo insitū gnationis Socratis, quod est primū est Socratis, & primū nō esse formæ præcedētis, & accidētū primo ordine naturæ fiat particulare cōpositū: deinde naturali ordine sequitur omnia accidentia (in via nostra) in illo priori scdm̄ naturā: quod cōpositū particulare terminat p̄ se primō gnationē materia: q̄ est pars intrinseca eius, s. Socratis, ita est appropriata ipsi Socrati ab agēte particulari, q̄ nō est ea pax alterius quātitatis quā eius quā Socrates sibi determinat: omnium enim naturā cōstantiū determinata est rō magnitudinis & augmētī, vt dicitur secundo de Anima ex com. 4. & talis materia vocatur materia signata. Nihil ergo addit materia signata supra materiam, nisi capacitatem huius quātitatis: ita q̄ non illius. Capacitas autem materiæ respectu huius quātitatis nihil aliud est quā potētia receptiua huius quātitatis: ita qd̄ nō illius, potētia autē receptiua nihil realiter distinctum in recto dicitur: sed addit aliquid reale distinctum scdm̄ rationē tantū à materia. Sicut materia p̄pria nihil addit supra materiam realiter distinctū ab ipsa: dicitur tamen aliquid reale in materia: quod non explicat materia secundū se: materia enim signata non est diffinibilibis, nisi per hanc quātitatē si diffiniretur: sicut propria potētia non nisi per propriū actū diffinitur, vt dicitur tertio Physicorū, textū com. 10. Materia autem secundum se hanc quātitatem in sua diffinitione non exigit: vnde materia propria indiuidui, & materia signata, & materia sub certis dimensionibus idem importat: & propterea S. Th. non dixit materiam signatam materiam cū certis dimensionibus, s. sub certis dimensionibus: & alibi dicit, q̄ sicut materia in ordine ad formas generales, puta formam totalem & partialem distinguit genericē corpora cœlestia ab inferioribus: ita materia in ordine ad hanc vel illam quātitatem distinguit numeraliter in rebus materialibus. Materia igitur signata nō dicit aggregatum ex materia & quātitate, sed materiam in recto significat, quātitatem verō in obliquo: sicut potētia materiæ significat materiam in recto: in obliquo verō actum, quem respicit, eo quod non nisi per actum est diffinibilibis. Et sic manifestum est quid importet materia signata.

Quod autē Thomistæ alij non cōueniēter exponant, sic declaratur, Idem est principium distinctiū indiuidui à specie & ab altero indiuiduo eiusdem speciei: sed materia nō quanta, sed sic signata modo præposita est principium intrinsecē distinctiū indiuidui à specie: ergo non materia quanta: sed materia signata est principium intrinsecum distinctiū indiuidui ab altero eiusdē speciei indiuiduo. Minor ab eis conceditur: & est S. Th. expressē in tractatu qui de principio indiuiduationis vocatur, q̄ scdm̄ veritatē & antiquum titulū vocatur de Potētis cognoscitiuis: vt habetur in Bibliotheca summi Pontificis, in qua sola tractatum illum completum videtis: enim trūcatum ille, qui communiter habetur. Maior verō nō nisi voce à proteruis negari posse videtur: vniuersaliter namq; verū videmus, quod quādo cūq; aliquod commune diuiditur in plures partes subiectinas, per idem differūt inferiora inter se, & à superioribus: sicut per idem homo differt ab animali, & à Leone, sc. differentia propria: vnde & Porphyrius tres actus differentia dat, diuidere superius, constituere inferius, & distin-

quere constitutu à superiori, & aliis cõparibus. Probatur ergo hæc cõclusio nõ præexpõsito, si materia signata est intrinsecu indiuiduationis principiu illud est intrinsecu principiu indiuiduationis: cui primõ repugnat comunicari pluribus per modũ, quo vniuersale comunicat particulari: sed materia signata est id, cui primõ repugnat cõitari, vt vniuersale particulari, ergo, &c. Maior ab omnibus cõceditur. Minor vero pbatur: sed nota q̃ minor duo includit in se, q̃ materia signata repugnat comunicari pluribus: & quod primõ ei repugnat: primõ horũ ex se patet: materia em̃ capacẽ huius quãtãtatis im̃, impossibile est plurificari. Scdm̃ autem pbatur, illud cõpetit primõ materiã signatã, q̃ circũscripto quocũq; alio sibi cõuenit: & ipsa circũscripta nulla alteri cõuenit (ex primo Posteriorum) sed non cõitari pluribus vt vniuersale particulari circũscripto quocũq; alio existẽte in substantia sensibili cõuenit materiã signatã: & ipsa circũscripta nulla alteri cõuenit: ergo nõ comunicari pluribus primõ cõuenit materiã signatã inter omnia, q̃ in substantia sensibili inueniuntur. Probatur minor, quo ad vtrũq; sui partẽ, quo ad primã sic. Id qd̃ materia signata præcisẽ sump̃ta sibi vindicat, ita quod sub eius opposito nõ est intelligibilis, cõuenit sibi circũscripto quocũq; alio: patet ista ex terminis, sed in cõmunicabilitas cõuenit materiã signatã præcisẽ vt si acceptã: ita q̃ sub eius opposito materia signata nõ est intelligibilis: non em̃ pot̃ intelligi materia, pp̃ria indiuidui cõmunicabilitatẽ: ergo in cõmunicabilitas cõuenit materiã signatã circũscripto quocũq; alio. Secũda pars minoris patet exẽplari: q̃ circũscripta Socratis materiã signata, seu materia pp̃ria: qd̃ idẽ est, certũ est q̃ non remanet hic, neq; forma eius remanet hic, neq; ipsa materia, si enim materiã pp̃riã non habet per qd̃, erit p̃ ordinem cõmuniũ. Secũdo pbatur eadẽ conclusio sic: Er̃tra sit p̃ plura, qd̃ potest fieri p̃ pauciora, & quẽ bene, sed absq; quibusq; aliis ex materia signata sufficĩter saluatur indiuiduatio substantiã cõpositã: ergo frustra additur quãcũq;. Minor ex dicẽdis apparebit: vbi solus aduerfariõũ rõnibus, itabilis ac firma remanebit positio nostra. Et cõfirmatur, q̃ cum in substantia cõposita nõ sit nisi materia & forma & cõpositum ex his, & accidẽtia quẽcũq; indiuiduo accidit, nullã aliã intrinsecã causã habet, nisi aliquid horũ: & sic ad inuestigandã indiuiduationis causã non oportet extra hoc vagari. Probatur tertio eadẽ conclusio auctoritatibus Arist. & com. supra inductis, quas non opus est repetere. Apparet quidẽ apud eos euidenter omne distinctionẽ aut ex formis, aut à quãtitate oriri. Est igitur materia signata intrinsecu indiuiduationis principiu: quo intrinsecu (licet particulariter) Socrates est hic. Dico autẽ particulariter: quia non arbitror materiã signatã esse ipsã indiuiduã proprietatẽ seu differẽtiã: sed potius differẽtiã indiuidualis essentialẽ principiu. Opinor enim q̃ proportio materiã signatã ad proprietatẽ, seu differentiam indiuiduã sit, sicut proportio animã humanã ad differentia hominis constitutiua, sicut enim anima intellectiua non est ipsa differẽtia, puta ratiõnale: sed id vnde sumitur, ita materia signata nõ est ipsa differẽtia indiuidualis: sed id vnde sumitur, & qd̃ causat ipsã intrinsecu. Et sicut homo est homo, & per rationale tanq̃ per principiu formale totale, & per animã intellectiua tanquam per principiu partiã intrinsecu formale, à quo rationale medicat & causatur: ita Socrates est hic p̃ differentia indiuidualẽ, tanquã per totale quoddã denominans, qd̃ nihil aliud est, quã gradus indiuidualis: sicut differẽtia specifiã est gradus specifiã & per materiã signatã tanquam per priorẽ causã intrinsecã à qua ipsa indiuidualis differẽtia mendicat. Vt sic inter nos & Sco. in hoc stet diuersitas, q̃ ipsi differẽtias indiuiduales absq; essentiali dependentiã à materia signata multiplicãnos autem sicut animal cõtrahere nescirem? ad hominẽ & bouẽ sine formis partiũ: à quibus differẽtia cõtrahentes animal causantur, sic specifiã, puta hominẽ cõtrahere ad indiuiduũ non nouimus sine materia signata quẽ est causã indiuidualis differẽtiarũ: & cõsequẽter primõ principiu indiuiduationis intrinsecu. Moueor ad hoc dicendum, qm̃ teneo Socratẽ substantiã sumptã in rectã, s. linea prædicamentali sub specie esse vnũ numero: non vnitate de prædicamẽto quãtãtatis, sed substantiã, quã necesse est antecedẽti, com̃ sit entis passio ab indiuiduali gradu: quem ipsa indiuidualis differentia importat. Et hoc an sit de mente S. Doct. non censet quisquam, priusquam legerit ipsum: & in compẽdio Theologia, c. 157. vbi vult Socratẽ eodem numero esse post resurrectionẽ eius quãtitate numeratã, & in tractatu supradicẽto.

QVO ad quĩrũm arguitur cõtra conclusiõẽ & dictã in ea à Sco. vbi supra. Primõ sic. Impossibile est aliquid dependens à posteriori naturaliter, esse idẽm priori naturaliter: quia tunc esset prius, & non prius, sed substantia est prior naturaliter quãtitate, igitur nihil causaũ à quãtitate siue qualitercũq; præexistẽs naturã quãtãtatis nõ esse idẽ substantiã, non igitur signatio ista à quãtitate causata est eadẽ substantiã. probatio Maioris, vbi est vera &

realis identitas, licet non sic formalis, ibi impossibile est hoc esse, & illud non esse: quia tũc idẽ realiter esset & nõ esset: sed possibile est prius naturaliter est sine posteriori naturaliter: ergo multo magis absq; eo q̃ derelictũ ẽ, vel causatũ à posteriori naturaliter. Præterea, id quod est necessaria cõditio causã in causando, non potest habere esse à causato: quia tũc causa, in quantum sufficiens ad causandum, esset causata à causato. & illud causatum esset causa sui ipsius: sed singularitas siue signatio substantiã est necessaria cõditio in substantiã ad causandã quãtãtate: quia causatum singulare requirit causã singularem, ergo impossibile est istã signationem seu singularitatem esse à quãtitate. Præterea, Quæro quid est quãtãtate causatã vel derelinquere talẽ modũ seu signatiõẽ in substantia, si nihil est hoc esse, nisi q̃ p̃vnt quãtãtati, tũc nullo modo signatio est p̃ quãtãtate: quã tũc signatio substantiã naturaliter p̃cedit ipsã quãtãtate. Si autẽ aliquid aliud, quæro quomodo causatã à quãtitate, & in quo genere causatã. Præterea, Quære quãtitas potius relinquat talẽ modũ in substantia, quã qualitas: non videtur ratio: quia sicut qualitas in se ipsa informat superficiẽ, nihil relinquendo in eã quãtitas informat substantiam in se ipsa, & non per aliã formã derelictã. Præterea, Quãtitas ista, quã ad indiuiduationem concurrat, aut est quãtitas terminata, aut interminata: non terminata, quia illa sequitur formã in materia, & per consequens singularitatem substantiã: quia sicut substantia est causa eius, vt est terminata, ita hæc substantia est causa eius, vt est hic terminata. Et cõfirmatur hoc, quia cũ quãtitas terminata varietur sola rarefactione, idẽ indiuiduũ erit multis singularibus idẽ, qd̃ est impossibile. Si autem interminata, contra: illa manet eadẽ in genito & corrupto. Præterea, Si quãtitas concurrat ad indiuiduationem, vt primõ disti. quẽs, oportet q̃ in se ipsa sit primõ distincta numeraliter ab aliã: sed tũc tua p̃positio nõ est vera: illa. s. omnis differẽtia formalis est specifiã. quãtitas enim hæc & illa cũ sint formã, different specifiã. Quod si quãtãtatem excipias ab illa proportione fundamentali ædificij ruinosi, vnde probabitur, quod differentia formalis sit specifiã? quẽcũque enim ratio fuerit adducta de forma, habebit locum in quãtitate, cũm quãtitas forma sit. Præterea, Tota latitudo prædicamenti substantiã est prior cãteris prædicamentis, ergo cũ indiuiduũ substantiã claudatur in ista latitudine, oportet q̃ sit intrinsecu cõpletũ absq; dependentia à quãtitate, quã est posterior. Et cõfirmatur: quia nihil reponitur in aliquo genere per aliquid, qd̃ sit extra illud genus. Multa alia argumẽta sũt à Sco. & aliis: sed quã cõcludit materiã solã vel quãtãtate solã, vel aggregatũ ex materia & quãtitate nõ esse principiu indiuiduationis omniũ, nihil em̃ cõtra eos. Omniũ præterea quã indirecte cõtra positioẽ nostrã essent, breuiatũ studẽs. Hęc de quĩto.

QVO Ad sextum respondendum est argumentis factis: nunc deinde aliis pro opinione contra inductis.

Ad primũ igitur istorũ dicitur, q̃ falsa est Maior. Ad cuius euidentia est notãndũ, q̃ proportio materiã signatã ad hanc quãtãtate est proportio potẽtiã ad pp̃riũ actũ: vnde sicut potẽtia materiã est eadẽ realiter ipsi materiã: & tamen depẽdet à forma: ita potẽtia seu capacitas materiã respectu huius quãtãtatis, quã vocatur eius signatio, depẽdet à quãtitate: & tamen est eadẽ materiã. Et quia potẽtia est prior & posterior, & naturaliter actũ, prior est in genere causã materialis: posterior in ordine causã formalis, ideo signatio materiã est prior quãtitate ordine causã materialis: posterior autẽ in ordine causã formalis. vnde vtroq; modo Maior est falsa: itã si intelligatur de priori & posteriori secundum genus causã materialis quã intelligat de priori & posteriori in ordine causã formalis. Aliquid enim depẽdens à forma est idẽ realiter materiã: & aliquid dependens à materia est idẽ realiter formã, vt patet. Ad probationem primã qua dicitur: quã tunc esset prius, & non prius, dico q̃ non est incõueniens in conuersis generibus causarum. Ad aliã p̃bationem, qua dicitur, Vbi est vera & realis identitas, &c. negatur secunda p̃positio assumpta. non enim omne prius potest esse sine posteriori: vt alias ostendetur.

Ad secundũ negatur Maior, cũm causatum est causa suã causã in alio genere causã: sicut in p̃posito accidit: materia enim signata est causa quãtãtatis in genere causã materialis: quãtitas est causa materiã signatã in genere causã formalis, vt actus potentia. Et patet falsitas Maioris in exẽplo supra p̃posito: potẽtia em̃ materiã est necessaria cõditio materiã ad causandã formã: & tamen depẽdet à forma in genere causã formalis. Ad probationem dicit q̃ causa materialis secũdu causalitatẽ suã depẽdet à suo esse actũ, formã: sed nõ in quantum est effectus eius, sed in eo q̃ est causa materiã: causã em̃ sunt ibi inuicẽ causã, vt dicitur secũdo Physic. com. 16. nõ ergo incõuenit causã in causando dependere à causato: non vt causato, sed vt causa est secundum aliud genus.

Ad tertium dicitur, quod quãtãtatem causãre talem signationem in materia nihil aliud est, quã materiã esse sub hoc agente

factã capacẽm adeo huius quãtãtatis: quod non illius, & sic quãtitas concurrat ad signationem materiã vt actus: propter quem talis capacitas fit. Agens verõ vt efficiens illam: & talis signatio seu capacitas præest ipsi quãtãtati in genere causã materialis: & non potest ex hoc inferri, ergo non fit per quãtãtatem: eo quod fit quãtãtate in genere causã formalis, quẽ sicut & finis inter causas posteriores inesse numeratur.

Ad quartum dicitur, quod non solum quãtãtate tali modo signat materiã, sed etiam qualitates pp̃rie. Materia enim Socratis ita est capax harum qualitatum, quod nõ aliarum: sed quia sola quãtitas immediatẽ recipitur in substantia, & ex sola quãtitate oritur radicaliter distinctio materialis, ideo ad p̃positum, materiã signatã, materiã sub certis dimensionibus & non sub certis qualitãtibus dicimus.

Ad quintũ dicitur, q̃ quãtitas illa quã ad indiuiduationem vt originalẽ nõ intrinsecu indiuiduationis principiu concurrat, est quãtitas terminata. Nec obstat, q̃ sequat formã: quia etiã forma sequitur potentia materiã, à qua tamen causatur: & concedimus hanc substantiã esse causã materialẽ huius quãtãtatis: sed econuerso in gũre causã formalis hæc quãtãtate esse causã huius signationis materiã modo præexpõsito. Ad cõfirmationẽ Antonij Trombetz dicitur, q̃ quãtitas terminata ad indiuiduationẽ cõcurrentis nõ stat in indiuiduabili, sed latitudinẽ habet. sicut. n. quẽlibet species naturalis determinat sibi quãtãtate maximã & minimã infra quãdã latitudinẽ: ita & quodlibet indiuiduũ determinat sibi hæc quãtãtate infra tales limites, & nõ indiuiduabili: vnde potest fieri rarefactio sine eius (vt indiuiduãtia est) variatione. nõ enim hic accipitur quãtãtate terminata punctualiter: sed cũ certa latitudine.

Ad sextũ dicitur cõcedendo consequentiã primã: sed negando q̃ ex hoc sequatur falsitas illius p̃positionis fundamentalis firmissimi ædificij. Peccant enim arguens peccato maximo nõ distinguens inter differentiam formãle & formã: omnis enim differentia formalis est specifiã, nõ aut omnis differentia formarum, vt dicit Tho. secundo contra Gentiles ca. Si alioquin forma huius ignis & forma illius ignis distinguerentur specifiã cum sint formã, & differunt, vnde linea mathematica diuisa in partes, habet duo indiuidua. quẽlibet enim pars lineã est lineã, & illa indiuidua sunt formã, & differunt, sed nõ differentia formali. Appellatur autẽ differentia formalis illa, quã est per principia quiddãtia. hæc enim semper oritur à forma in eo q̃ forma qualis nõ est inter hæc lineã & illã: cũ sit eadẽ vtriũq; qd̃ditas. verum arguetis error est valde puerilis, sicut formã, & differunt: ergo differunt formaliter: est monachũ, & est albũ, ergo est monachus albus.

Ad vltimũ negatur consequentiã: licet enim id qd̃ est in prædicamẽto substantiã sit prius simpliciter quodlibet alio prædicamento, tamen aliqua cõditio (sine qua indiuiduũ vt sic non est in prædicamẽto potest esse posterior in genere causã formalis, & alterius prædicamenti, eo quod causa formalis est posterior in esse.

Ad confirmacionem dicitur q̃ quodlibet prædicamẽtum completur per res sui generis, si loquamur de his quã ponuntur in prædicamẽtis, & de ratione reponendi ea in illis, nõ autem si loquamur de conditione rei repositã in prædicamento. Socrates enim non est nisi substantia, & ratio ponens ipsum in prædicamento est substantia: cõditio autem indiuiduationis, sine qua non est ratio reponendi ipsum in prædicamento, non inconuenit quod coexistat aliquod accidens, puta quãtãtatem.

Ad primũ verõ eorum quã pro opposita conclusiõne adducta sunt, dicitur quod Minor est falsa, ad materiã nanque signatã primo sequitur vnitas numeralis.

Ad secundum dicitur, q̃ differentia indiuiduorũ reducitur ad quãtãtates: quãtãtates autem differunt sitibus propriis, qui sunt differentia quãtãtatis, situs autem non solum integratur ex illis duobus: s. permanẽtia & cõtinuatione partiũ: sed hic duobus cum tertio ordine, sc. partiũ in toto: vt docet Albertus in prædicamentis, ca. de quãtitate: per hoc enim differt à situ speciali prædicamento qui dicit ordinẽ partiũ in loco: vnde situs in proposito distinguũt suis ordinib; partiũ in toto, qui sunt de corũ ratione: ordines autẽ seipsis: in diffinitione enim ordinis cadit distinctio: & sic patet, q̃ non est quẽ dubiũ de his, ad quẽ facimus reductionem, & de quãtãtãtibus, & quod non oportet quãtãtates propter hoc distinguũt formaliter: talis enim ordo partiũ in toto vt materiale quid, est in ipsa quãtãtate: quod in nulla alia forma inuenitur.

Ad tertiu Antonij Trombetz dicitur q̃ minor est falsa: materia enim signata, vt pbatur, est id, cui prima repugnat diuidi, vt vniuersale in particularia: ratione enim repugnat essentiali.

CAPVT III.

Esse Essentia generis speciei, & indiuiduorum quomodo tam absolute quam prima impositionis nominibus cõcepte distinguantur: quomodo item genus, species, differentia, Diffinitio differant exponit: deinde quomodo essentia ipsius indiuiduis comparatur declarat.

PATET ergo q̃ essentia hominis & Socratis nõ differunt nisi secũdu signatũ & non signatũ: vnde Commentator dicit, super 8. Met. quod Socrates nõ aliud est, quam animalitas & rationalitas, quã sunt quidditas eius. Sicut etiã essentia generis & essentia speciei secundum signatum & non signatum differunt, quãuis alius modus designationis sit vtrõque, quia de signatio indiuidui respectu speciei est per materiã determinatã dimensionibus: designatio autem speciei respectu generis est per differentiam constitutiua, quã ex forma rei sequitur.

POST QVAM determinatũ est quid sit essentia substantiarũ compositarũ in communi, in hoc tertio capite intẽdẽs agere de differentia essentiali cõpositarũ inter se: cum essentia cõpositã sint tres, sc. generica, specifiã, & indiuidualis, quinq; facit. Primõ loquitur de differẽtia earũ absolute. Secũdo determinatur de differẽtia earũ, vt subsunt primis intentionibus, & illarum nominib; ostẽdit quomodo essẽtia generica differat à specifiã. Tertio genus, speciei, differentia, diffinitio qualiter inter se differant, declarat. Quarto excludit quãdam dubitationem. Quinto assignat differentia inter essentiam specifiã & indiuiduã.

AD euidentiam dicẽdo eorum prænotandum est quod de essentis possumus tripliciter loqui: primo, de eis absolute absq; habitudine ad primas, vel secundas intẽtiones. Secundo, de eis, vt subsunt nominibus primẽ intentionis. Tertio, vt subsunt nominibus secundẽ intentionis: verbi gratia, De natura humana cõtingit loqui secundũ se, id est secundũ ea quã conueniunt sibi ratione sui, cõtingit loqui de ipsa, vt stat sub hoc nomine, humanitas, & hoc nomine, hõ & similib; cõtingit & tertio loqui de ipsa, vt stat sub hoc nomine species S. Th. ergo in prima huius parte loquitur de essentis rerũ primo mõ: in toto verõ residuo loquitur de eis secũdo mõ sũptis, in sequenti autẽ c. de eis, tertio mõ acceptis sermone facit: & hoc, si nõ vis decipi in hoc c. diligentissime notato. ponit igit assignãdo differẽtia inter essentia generica, specifiã, & indiuidualẽ secũdu supra se hæc cõclusionẽ: essentia p̃dictã nõ differunt, nisi secũdu signatũ & nõ signatũ: hoc sic declarat, animalis, hois, & Socratis essẽtiã pp̃rie nõ differunt, nisi p̃ hoc: quã in rõne animalis cadit substantia animata sensibilis absq; determinatiõẽ ei p̃ rõnale. in rõne autẽ hois ponitur substantia animata sãsensibilis rõnalis: & sic addit ea designatio p̃ differẽtiã: nõ verõ Socratis ponit substantiã animatã, sãsensibilẽ: rõnalẽ in istis carnib; & istis ossib; & sic in ea addit designatio materiã q̃ nõ ponebatur in rõne hois: vñ absolute loquẽdo, & secũdu suas rõnes pp̃rias apparet, hæc essẽtiã, nõ nisi scdm̃ signatũ, & nõ signatũ differunt, scdm̃ explicitã inclusionẽ alicuius designationis, siue determinatiõis: & nõ explicitã inclusionẽ illius, licet talis designatio nõ vniformiter sit in natura specifiã, & in natura indiuidui. determinatio. n. quã addit natura specifiã supra generica, est formalis essentialiter specifiã gen; vt pote à forma in eo, q̃ forma sumpta: determinatio autẽ, quã natura indiuidualis supra specifiã addit, est materialis, non formaliter, sed materialiter tm̃ diuersitatẽ in specie, faciens vt pote sumpta à materialis cõditionibus rei. Ex his habes q̃ homo & humanitas: anima & animalitas scdm̃ se, i. naturas significatas, nullo mõ differunt, eadẽ omnino est rõ natura significatã p̃ hominẽ, & humanitatẽ, ita q̃ nulla designatiõẽ differunt, sed vt post dicitur, differunt vt subsunt noib; primã intẽtõis. Quia vero distinctio p̃ signatũ & nõ signatũ, nõ est distinctio realis: ideo dicit com. 7. Met. cõ. 10. q̃ Socrates substantiãliter sũpt; nil aliud est quã animalitas, & rationalitas, quã sunt quidditas eius. Sorteitas enim quã naturam Socrates nominat, eadẽ realiter est animalitati, & rationalitati.

Hęc autem determinatio vel designatio, quã est in specie respectu generis, nõ est per aliquid in essentia speciei existẽs, quod nullo modo in essentia generis sit: imo quicquid est in specie, est etiam in genere, vt non determinatũ, si enim animal non esset totum, quod est homo, sed pars eius, non prædicaretur de eo: cum nulla pars integralis prædicetur de suo toto.

In hac secunda parte capituli determinatur quomodo essentia generica differat à specifiã, secundum quod ambe stant sub nominibus primã intentionis, puta quomodo differant essentia hominis, & essentia animalis sub his nominibus, homo & animal, & intendit, quod essentia significata per nomen genericum, puta animal & essentia significata per nomen specifiã, puta homo, non differunt per hoc quod essentia significata per nomen specifiã includat aliquã determinationem, quã omnino sit extra rem significatã per nomen genericum, sed per hoc, quod essentia per speciei nomen importata includat actũ designationem specifiã, quã fit per differentiam eius constitutiua, sicut homo actu includit rationale: ponitur namque in eius diffinitione. Essentia verõ nomine generico signata confuse, & indeterminate

minate importat designationē illā: sicut animal in potētia includit rōnale, ut dicit Porphyrius: unde animal & vniuersaliter omnis essentia generico nōmine importata ut sic, totū includit quod includit species: licet nō eodē modo. Et ppter ea ad positā differentia declarationē ponit talē conclusionē: Genus dicit totū esse species: quā sic pbat. Omne pradicatū dicit totū esse eius, de quo pradicatur: genus pradicat de ipsa specie, ergo natura generica, puta animal, dicit totū esse species. Maiorē pbat p hoc: quā nulla pars pradicatur de suo toto. Vbi aduertendū est qd hic sermo verus est de pradicacione in recto & directo, siue essentiali, siue denominatiua, & de parte, in eo qd pars, & nō de parte ut significatur p modū totius: pōt em pars vtroq; modo significari sicut materia significatur ut pars rei (p ly materia) significatur aut vt totum (per ly materiale) hīs em modificatā cōditionibus propositio illa, si nulla pars pradicatur de suo toto, nullā patitur instantiationem: cum enim dico, Homo est albus, ly albus, cōfundit in totum qd est in homine: & similiter cū dico, Homo est materialis, ly materialis, cōprehēdit in se implicite totum qd est homo: & sic cūm dicitur: Homo est animal, ly animal, continet implicite totum qd est homo, modo qui infra declarabitur: & sic probandum est, qd essentia generico nomine importata includit designationē specificam: extra totum enim nihil est.

Hoc autem quomodo cōtingat, videri potest, si inspicatur corpus secundum qd ponitur pars animalis, & secundū quod ponitur genus: non enim potest dici eo modo esse genus, quo est pars integralis: hoc igitur nōmē, quod est corpus, multipliciter accipi potest: corpus enim secundū qd est in pradicamēto substantiā, dicitur ex eo qd habet talem naturā, ut in eo designari possint tres dimensiones: ipsa autē tres dimensiones designata sunt corpus, quod est in genere quantitatis. Cōtingit autem in rebus, quod habet vnā perfectionem ad vltiorē perfectionem pertingat: sicut patet in homine, qui naturā sensitīuā habet, & vltioris intellectīuā similiter etiā & super hac perfectionē, quae est habere talem formā: & ut in ea possint tres dimensiones designari, potest alia pfectio adiungi, ut vita vel aliquid huiusmodi, potest ergo hoc nomen corpus rem quandā designare: quae habet talem formā, ex qua sequitur in ipsa designabilitas trium dimensionum cum pfectione, ut scilicet ex illa forma nulla vltioris pfectio sequatur, sed si aliquid aliud superadditur, sit prater significationē corporis sic dicti, & hoc modo corp⁹ erit materialis & integralis pars animalis: quia sic anima erit prater id qd significatam est nomine Corporis, & superueniens ipsi corpori, ita qd ex ipsis duobus, scilicet ex anima & corpore sicut ex partibus constituitur animal. Potest etiā hoc nomen Corpus hoc modo accipi: ut significet rem quādam, quae habet talem formā, ex qua possint in ea tres dimensiones designari: quacūq; forma sit illa, siue ex ea possit prouenire alia vltior pfectio, siue nō: & hoc modo corpus erit genus animalis: quia in animali nihil est accipere, qd in corpore implicite nō cōtineatur: non enim anima est alia ab illa forma per quā in re illa poterat designari tres dimensiones: ideo, quando dicebam, qd corpus est, quod habet talem formā, ex qua possunt designari tres dimensiones, in eo intelligebā quacūq; forma esset illa siue anima esset, siue lapideitas, siue quacūq; alia forma, & sic forma animalis implicite in corpore, siue in corporis forma continetur: prout corpus est genus eius.

Quoniam declaratū est, genus cōparari ad speciem, non vt eius partem, sed vt totū: aperire intendit hoc quomodo res per generico nomen significata possit vtroque modo accipi, vt pars s. & totum: & primo in corpore tanquam notiori: deinde in animali, dicens qd ex quo non potest eodem modo sumpta res esse pars rei & genus eiusdem (vt ostensum est) scire debes, qd hoc nomen Corpus accipitur dupliciter: est enim æquiuocum ad corpus qd est res pradicamenti Substantiā, & ad corpus quod est res pradicamenti quantitas. Corpus vt significat rem pradicamēti Substantiā, importat naturam, ex qua nara est fluere trina dimētio. Corpus verō vt significat rem pradicamenti quantitatis importat ipsam trinam dimensionem. Iterū corpus qd significat rē pradicamēti Substantiā, de quo nunc est sermo, accipitur dupliciter. Vno mō, vt significat naturā illā ex qua nara est fluere trina dimētio, cū pfectione omnis substantialis pfectōis vltioris. Alio modo, vt significat illamēt naturā absq; pfectione vltioris perfectionis substantialis. Causam huius &

similiū distinctionū assignat in litera, ex eo qd res habēs aliquā pfectionē substantiāle, nō excludit à se aliquā aliā vltiorē substantiāle pfectionē, sicut hō ex eo qd habet pfectionē sensitīuā, nō excludit à se pfectionem intellectuā: & similiter corp⁹ ex eo, qd habet pfectionē corporeā, non excludit à se pfectionē vitale: & sic de aliis: cū em prior pfectio substantialis nō excludat secundā & tertiā, & manifestū sit etiā, qd non includit eas in actu: pōt prior pfectio cōcipi & significari, & cū pfectione sua excludere aliarū, & cū inclusioe cōfusa earū. Ex eo nanq; qd formaliter nō includit alias, pōt p̄cisē concipi & significari, Ex eo verō, qd cōiunctionē cū aliis nō excludit, pōt cū aliarū cōfusa & potētiāli inclusionē concipi & significari: unde natura significata per hoc nomen Corpus, qd nō formaliter includit pfectionē vitalem, nec sensitīuā, nec intellectuā pōt cū p̄cisione hominū horū cōcipi & significari: & quā nō excludit adunationē essentialē sui cū illis: ideo pōt absq; eorū p̄cisione concipi & significari, vt cōfuse & determinatē includēs omnia illa: colligitur autē ex textu triplex differentia inter hac: differūt enim primō in hoc, quia corpus primo modo dicit corporeitate solā, ex qua nata est fluere trina dimētio, & nulla vltior pfectio: corp⁹ verō secūdo modo dicit formā quacūq;, à qua fit corporeitas: ex qua nata est fluere trina dimētio cū quacūque alia pfectione. Secūdo differūt, quia corpus primo modo est pars speciei, eo qd significatum formale est prater & extra significatū ei⁹: sicut anima rōnalis est extra corporeitatem: sunt em in homine duo, pfectio, s. corporalis, quam p̄cisē acceptā patet non includere aliquo modo intellectualitatem: & pfectio intellectualis, quae est altera pars: corpus verō secūdo modo est totū respectu speciei, eo quod pfectio, seu forma formaliter importata per speciem includitur in significato corporis sic accepti: significat em quacūq; formā, à qua fit pfectio corporea, & sic anima intellectuā includitur in ly quacūque. Tertio differunt, quia corpus primo modo non est in recta linea pradicamentali, sicut nec quacūq; pars: corpus verō secūdo modo est directē in pradicamēto substantiā, sicut & quodlibet aliud genus.

Et etiā talis est animalis habitudo ad hominem. Si enim animal nominaret tantum rem talem, quae habet quandam pfectionem, vt possit sentire & moueri per principium in ipso existens, cum p̄cisione alterius perfectionis: tunc quacūque alia pfectio vltioris superueniret, haberet se ad animal per modū partis: & non sicut implicite contenta in ratione animalis: & animal non esset genus. sed est genus secundum quod significat rem quandam: ex cuius forma potest prouenire sensus & motus, quacūque sit illa forma: siue sit anima sensitibilis tantū, siue sit anima sensitibilis & rationalis simul.

Declarat hoc quoq; in hoc genere, qd est animal, potest enim animal accipi vt significat formā, ex qua p̄cisē oriuntur sensus & motus, quibus animal à non animali discernitur: vt dicitur primo de anima, tex. com. 19. potest etiā accipi animal, vt dicit formam quacūque, ex qua oriuntur sensus & motus non p̄cisē. & sic est genus: primo autem modo est pars speciei: unde homo est compositus ex animali & intellectuo principio tanquam ex suis partibus essentialibus, accipiendo animal primo modo, sic enim extra significatum eius est intellectuā natura, animal verō secūdo modo est totum respectu hominis implicite includens specificas pfectiones: cum enim sic dico, animal dico, habēs naturam sensitīuam indeterminate relinquendo per quam formam habeat sensitīuam naturam: & sic implicite includuntur omnes formae specificae: habetur enim natura sensitīua non nisi per formam hominis, leonis vel bouis, &c. Ex his patet differentia inter essentiam genericoam & specificam, vt subsunt nominibus generico & specifico primae intentionis: quia scilicet differūt sicut includens implicite & includens explicite illammet.

Si igitur genus significat indeterminate id totum quod est in specie (non enim significat tantum materiam) similiter etiā differentia significat id totum, quod est in specie, & non tantum formā: & etiā diffinitio significat totum, & etiā species, sed diuersimode. Quia genus significat totū, vt quaedā denominatione determinat id quod est materiale in re sine determinatione propriae formae: unde genus sumitur à materia: unde patet ex hoc qd corpus dicitur ex hoc, quod habet talem pfectionem, vt possint in eo designari tres dimensiones, quae quidem pfectio est, vt materialis se habens ad vltiorē perfectionem. Differentia verō e conuerso est, sicut quaedam determinatio à forma, determinata sumpta prater hoc, quod de intellectu primo sit materia determinata: vt patet cum dicitur animatum, scilicet illud

Vide A. uicem. 5. Metaph. e. per totum.

illud, quod habet animā, non determinatur quid sit, vtrū corpus, vel aliquid aliud. vnde dicit Auicenn. quod genus nō est in differentia, sicut pars essentiae eius, sed solū sicut ens extra quidditatem, siue essentiam, sicut etiā subiectū est de intellectu passionum. & ideo genus non pradicatur de differentia per se loquēdo, vt dicit Arist. in tertio de anima, & quarto Topicorū: nisi forte sicut subiectū pradicatur de passione. Sed diffinitio siue species comprehendit vtrumque, scilicet determinatam formam, quam designat nomen Generis, & determinatam formam, quam designat nomen differentiae.

In hac tertia parte capituli cōparat genus, speciem, differentiam & diffinitionē inter se quo ad cōuenientiā & differentia. Conuenire ait hęc omnia in hoc qd quodlibet eorū significat totū qd est in specie. Quod ex p̄cisionis immediate sequitur: si enim genus significat totū, quia verē & propriē pradicatur de specie, & cōfundit in se omnia, ad quae se extendit: pari ratione differentia cum verē & propriē pradicet de specie, & cōfundat in se omnia, ad quae se extendit vt pradicabile, totū significabit. Differentia autem duplicē ponit inter ea. Differūt primo quo ad formalia significata: quia formalē significatū generis est pfectio materialis: formalē autem significatū differentie est pfectio formalis, formalē verō significatū speciei est aggregatū ex vtraq; pfectione: non distinguēdo eas: formale aut significatum diffinitionis est similiter aggregatū ex vtraq; pfectione: sed diuidendo in singulas, verbi gratia, formale significatum animalis est natura sensitīua quae se habet vt materialis ad pfectionē intellectuā, quae formaliter importat per rationale: & cōsequenter pfectio intellectualis se habet vt formalis. similiter formale significatū hominis & animalis rationale est aggregatū ex natura seīuita & intellectu uasēd animal rōale separatim explicat vtrumque, hō verō non.

PR O intellectu horū nota qd significatum formale, nominis ad p̄sens est pfectio seu forma determinate: & primo explicata p illud nomen. Materialē verō est illud qd sub noīs significatōe cadit nō primo: vnde cōsiderato omni eo qd rōaliter qd materialiter importat per gen⁹, speciem, differentia & diffinitionē, dicit, qd idē significant, qd cōueniunt: cōsideratis aut formalibus eorū significatis, dicit, quod differūt & quod nō significat idē. Sed ne vageris, querēdo differentia inter significatū formale speciei & diffinitionis: quoniam nulla est, sed in modo tantū exprimēdi idē formale significatū differūt: species, n. indistinctē actu tñ explicat totū: diffinitio verō diuidit in singula, vt dicit i. Phy. tex. com. 5. Generico ergo nōmē, puta animal, formaliter & determinatē explicat materialē hominis pfectionē, s. sensitīuam: & ideo genus sumitur à materia, 8. Met. tex. com. 9. Differentia verō nōmē, puta rationale, formaliter & determinate explicat formalē rei pfectionē: ideo dicitur ibi idem sumi à forma. Et sicut in formali significato ḡris non pfectio per differentia importata, quia indeterminate in illo includit: ita in formali cōceptu differentie non cadit genus eadē rōne: quia pfectio ḡrica indeterminate cadit in noīe differentia. Sicut em ex eo qd animal significat habēs naturā sensitīuam, duo significat, naturam sensitīuā formaliter, & primo, & qd habet illā indeterminate: non enim explicat an id sit homo vel bos: sic rationale, ex eo qd significat habēs rationalitatem, duo significat, scilicet rationalitatem formaliter & primō, & habens illā secundario & indeterminate: nō em determinat quid sit id habēs, an homo, vel animal, & ideo dicit Auic. qd gen⁹ nō est in differentia, sicut pars essentiae eius: id est sicut pars sui formalis significati, sed est extra formale significatum eius: sicut subiectū est extra formale significatū suę passionis. Albū enim purā qualitatem significat: vt dicitur in pradicamētis. Et licet genus nō sit de intellectu differentie tali modo, s. vt formaliter significatū per illam est tñ de intellectu ei⁹ alio modo: vt subiectū, s. de intellectu passionis. Dupl. ceter enim, vt supra dictū est, aliquid cadit in ratione alicuius. Vno modo vt pars quidditatis. Alio modo vt subiectū eius: quomodo subiectū intrat diffinitionem passionis, vt habes 7. Met. tex. com. 19. & ideo dicit Auic. 3. Met. tex. com. 10. & 4. Topi. ca. 3. qd gen⁹ p se non pradicatur de differentia, nisi forte subiectū p̄dicatur de passione. Ratio primi dicti est, quia genus in nullo modo dicitur per se pradicatur de differentia: non quidē in quarto, quia differentia nō explicat causam generis: nec in secūdo, quia differentia non ponitur in generis diffinitione, nec etiā in primo propria, quia pradicata primi modi in recto, quae propriē pradicatur, sunt ea quae intrinsece in ratione cadunt, & nō ea quae per additamētū in ea sunt. homo enim nō pradicatur p̄prie de risibili in primo modo, quod patet ex eo qd ista, Risibile est homo, est per accidēs, vt dicitur i. Poste. ca. 18. Ratio secūdi est, quia si genus est de intellectu differentie, sicut subiectū est de intellectu passionis: cōsequēs est qd gen⁹ pradicetur de differentia, sicut subiectū de passione, quod dicit forte non

dubitatis est, sed non determinatis. cōsuevit enim apud ipsum res non decia sub dubia verborum forma poni. Aduerte, qd licet in intellectu differentie cadat genus determinate: nomen tamen differentie genus illud nō explicat determinate, rationale enim non explicat animal cum rationalitate, sed habēs rationalitatem, sicut & in diffinitione risibilis cadit homo: & tamen hoc nomen risibile non explicat hominem determinate: significat enim habens risibilitatem.

Ex hoc patet ratio, quare genus & species & differentia se habeant proportionaliter ad materiam formam & compositum in natura: quamuis non sint idem cum illis, quia neque genus est materia: sed sumitur à materia vt significans totū: nec differentia est forma, sed sumitur à forma, vt significans totum. vnde dicimus hominē esse animal rationale, & non ex animali & rationali, sicut dicimus eum esse ex corpore & anima. Ex corpore enim & anima dicitur esse homo, sicut ex duobus rebus quaedā tertia res constituta, quae neutra illarum est: homo enim nec est anima neque corpus: sed si hō aliquo modo ex animali & rationali dicatur esse, nō erit sicut res tertia ex duobus rebus, sed sicut intellectus terti⁹ ex duobus intellectibus. Intellectus enim animalis est sine determinatione formae specialis naturā exprimens rei ex eo quod est materiale respectu vltimae perfectionis. Intellectus autē huius differentie rationalis consistit in determinatione formae specialis, ex quibus duobus intellectibus constituitur intellectus speciei, vel diffinitionis: & ideo sicut res constituta ex aliquibus, non recipit pradicacionem earum rerum, ex quibus constituitur: ita nec intellectus recipit pradicacionem eorum intellectū, ex quibus constituitur: non enim dicimus, quod diffinitio sit genus, vel differentia.

Correlarie cōcludit secūda differentia inter genus & speciem & differentia: quia si genus proportionaliter se habet ad materiam quae est pars cōpositi, & non significat ipsam: differentia proportionaliter se habet ad formā, & non significat ipsam: species proportionaliter se habet ad cōpositum ex materia & forma: & vt sic non significat cōpositū ex materia & forma, sed aliquid cōplectens genus & differentia. In assignatione huius differentie secūda quodlibet mēbrum ponuntur duę particule: puta in primo mēbro prima particula est, qd gen⁹ proportionaliter se habet ad materiam, secunda verō est, qd genus non significat materiam: similiter in secūdo & tertio mēbris. Prima particula omnium sequitur ex supradictis. Si em pfectio generica qd formaliter importatur p genus, est materialis respectu perfectionis differentialis, quae formaliter importatur per differentia p̄prie qd sicut se habet materia respectu formae in cōposito naturali, puta Socrate: ita genus respectu differentie in cōposito rationali, s. specie: vt sicut materia est potētiālis, & perficitur ac p̄ficatur per formā, sic ḡrica pfectio est potētiālis p̄ficabilis & specificabilis per differentia. Secūda verō particula, licet sequatur etiā ex supradictis, quae ex eo qd gen⁹, differentia & species significat totū, sequitur immediate qd gen⁹ nō significat materiam, quia materia nō est totū: & qd differentia nō significet formam, quia forma nō est totū, & qd species vt sic nō dicat cōpositū ex materia & forma, eo qd partes eius vt sic nō sunt materia & forma, sed genus & differentia: Attñ S. Th. pbat eā tali ratione, Materia & forma sunt partes sui totius, sicut duae res tertiae rei: genus & differentia nō sunt partes sui totius, s. speciei, vt duae res tertiae rei: ergo genus & differentia non sunt materia & forma speciei. Maior patet ex se, homo enim est alia res à materia sua, & alia à sua forma. Nec est curā modo vtrū si res distincta realiter, vel secundum rationē ab illis duabus cōiunctis: sufficit enim nobis, qd sit tertia res realiter distincta à qualibet parte. Minor vero declaratur hoc modo: Si genus & differentia cōponēt speciem, vt duae res tertiae tñ homo esset cōpositus ex animali & rationali: hoc est falsum: ergo à destructione cōsequētis genus & differentia non cōponunt speciem, vt duae res tertiae: quod erat probandum. Consequētia patet ex se: falsitas verō cōsequētis p̄batur, ex eo qd nulla pars pradicatur de suo toto, vt supra dictum est. Habetur quarto Topic. cap. 11. Animal autem pradicatur de homine: similiter rationale: dicimus enim, quod homo est animal, & quod est rationale.

ADVERTENDUM est qd S. Th. in tex. explicādo Maiorē explatiter dicit, qd hō dicit esse ex anima & corpore, sicut ex duabus rebus tertia res. Circa qd verba dubitat quō hoc sit verū, eius doctrinā sustinēdo ponētis vnica formā substantialem. In composito, quacūq; em sunt idē realiter, nō cōstituit aliquid, vt duae res tertiae: pfectio autem corporea, & anima sunt idem realiter, si vnica forma ponitur: quō ergo constituent hominē, vt duae res tertiae? Hanc

Hanc dubitatione propter eius magnam difficultatem diuersimodè soluunt. Quidam dicunt, corpus & anima non sunt secundum rem partes hominis, sed secundum rationem tantum: licet enim anima sit verè pars, corpus autem secundum rem est totum, dicit enim compositum ex materia & forma, quæ est anima: ideo non est compositus ex anima & corpore itaquam ex duabus partibus secundum rem, sed secundum rationem, sed bene est compositus ex eis tanquam ex duabus rebus: eo modo, quo totum & pars sunt duæ res, vt tertia res secundum rationem distinctam ab altera, scilicet corpore: & secundum rem ab altera, scilicet anima.

Alij dicunt, & in idè redit, quod homo est compositus ex anima & corpore, sicut ex causa formali, & eo cuius est causa formalis. Diuersæ enim res (sunt secundum Auic. causa formalis, & id cuius est causa formalis: sicut lucidum est compositum ex luce & lucido. vnde & isti dicunt, quod est compositus homo ex duabus rebus, scilicet ex toto & ex parte: sed non ex duabus partibus secundum rem.

Alij dicunt, quod locutio ista est intelligenda per synecdochem: Homo est compositus ex anima & corpore ratione suæ partis, scilicet materia. Mihi autè pro tunc videtur dicendum, quod homo est compositus ex anima & corpore, non solum tanquam ex duabus rebus: sed tanquam ex duabus partibus secundum totum, accipièdo corpus, non vt est genus, sed vt significat partem, & accipièdo animam præcisè, vt diffinitur secundo de Anima. Significat autè corpus sic acceptum compositum ex materia & perfectione corpore præcisè. Anima verò perfectione vitali præcisè. Probatur inuentum sic: Corpus differt realiter ab anima, & non vt totum à parte, ergo vt pars à parte. Probatur mediè, quia totum confusè saltè includit partem, corpus autem sic acceptum excludit animam: vnde in diffinitione animæ ponitur corpus, vt subiectum deferens animam: vt ibi dicit S. Tho. Prima appositio est ex se euidens, & ab omnibus cõcessa. Cõsequètia autè ex sufficienti diuisione robur trahit oportet. enim vel vt totum à parte, vel vt pars à parte, corpus realiter differt ab anima: si realiter differt homo igitur est compositus ex corpore & anima tanquam ex partibus realiter distinctis: quod erat intentum. Et aduertè quod corpus, pars cum importat corporeitate præcisè extra ipsum, est idèitas perfectionis corporee ad animam, seu perfectione vitali: accidit enim, accedente extraneo corpori præcisè, quod eius perfectio sit idem cum anima: per se enim præcisè anima: & ideo per se loquendo subtiliter dictum est, hominè componi realiter ex anima & corpore.

Vnde secundum hoc ad obiectione deducta, dic quod licet perfectio corporeæ, seu formæ corporeitatis sit eadè realiter anima: corpus tamè aliud est realiter ab anima, & ipsa perfectio corporeæ, per se loquendo, non est eadè realiter ipsi animæ: imò ipsam excludit præcisè accepta, & ideo corpus & anima cum præcisione, per se loquendo realiter partes sunt hominis conceditur esse. Huic responsioni fauent verba text. vbi Assignatur pro causa dicti præcisio animæ à significato corporis. Quod dicimus de corpore est anima respectu animalis, dicitè poteris de animali & anima intellectiua respectu hominis, de corpore & forma lapidis respectu lapidis: & sic de alijs, semper accipièdo terminos præcisè pro partibus, licet non consueti sit dici inanimata compositi ex corpore & forma specifica, sicut animata ex anima & corpore, propter latèrè differentia inter corporeitatem & formam inanimatorum: & etiam quia forma animatorum eleuat compositum ad hoc quod moueat seipsum oportuit in ipso distinguere partem mouentem, & partem motam: animam scilicet & corpus: quod non inuenitur in formis inanimatorum.

ADVERTÈ secundum S. Tho. ad clarificandam minorè dicit, quod homo non est ex animali & rationali, sicut ex duabus rebus tertia res, sed sicut intellectus tertius ex duobus intellectibus. Vbi sciendum, quod genus, species & differentia possunt accipi tripliciter. Primo modo, per se significata per nomè genericum, specificum, & differentiale primæ intentionis. Secundo modo, per conceptum formalem talium nomum. Tertio modo, per se significata per eorum nomina secundæ intentionis: verbi gratia, Anima, homo, & rationale possunt accipi primo, per se significata per hæc nomina: secundo pro conceptibus eorum formalibus: tertio pro relationibus generis, speciei & differentie: primo modo nec species nec diffinitio est composita ex genere & differentia, eo quod res significata per speciem & diffinitionem est eadem realiter cum se significata per genus & differentiam: idè enim non compositum ex seipso. Tertio modo similiter nec species nec diffinitio est composita ex genere & differentia, eo quod relatio speciei relatiuè apponitur relationi generis, vt dicitur à Porphyrio. Nullum autè correlatiuum compositum ex suo correlatiuo, & vniuersaliter non apparet quomodo relatio possit compositi ex alijs relationibus: vnde sicut relatio quam significat hic nomen Propositio, non est composita ex relatione prædicati ad subiectum: sed est relatio attributa ab intellectu ipsi complexio ex prædicato & subiecto: ita relatio diffinitionis est relatio attributa tali formato conceptui in prima operatione intellectus explicanti distinctè genus & differentiam.

Secundo verò modo tam species, quæ diffinitio est composita ex ge-

nerè & differentia: conceptus enim formalis speciei integrat ex conceptu formali generis & conceptu formali differentie tanquam ex duabus partibus: verbi gratia, Conceptus formalis hominis est aggregatum quod ex conceptu formali animalis, & conceptu formali rationalis. Quod ex supradictis sic deducitur: ex eo enim quod ostendimus genus & differentia & speciei differre in significato formali, liquet quod conceptus formalis animalis est conceptus perfectionis sensitivæ, & conceptus formalis rationalis est conceptus perfectionis intellectiue, & conceptus formalis hominis est conceptus perfectionis complexivæ ex illis tanquam conceptus 3. illorum adunatione formatus: & sic homo est ex animali & rationali tanquam intellectus 3. ex duobus intellectibus: id est tanquam conceptus tertius ex duobus conceptibus & non tanquam res ex duabus rebus: & quia nulla pars vt pars prædicat in recto de suo toto: ideo intellectus, sicut conceptus formalis animalis non prædicatur in recto de intellectu, id est conceptu formali hominis. Ita enim est falsa, Conceptus formalis hominis est conceptus formalis animalis: quia conceptus formalis hominis aggregat totum ex intellectiua & sensitiva perfectionis coniuncti: conceptus verò formalis animalis non nisi partem, scilicet perfectione sensitivam dicitur: licet vt supra dictum est, secundum conceptum seu significatum materiale & formale simul totum dicat. hoc ergo secundum suum formale intellectum seu conceptum acceptus non est animal, neque rationale: sed ex animali & rationali. Et sicut dictum est de homine, quod est species, ita dicitur de animali quod est diffinitio: animal enim rationale secundum suum formale conceptum non est animal neque rationale, sed ex animali & rationali. Et sicut dictum est de homine, quod est species, ita dicitur de animali quod est diffinitio: animal enim rationale secundum suum formale conceptum non est animal neque rationale, sed ex animali & rationali. Et sicut dictum est de homine, quod est species, ita dicitur de animali quod est diffinitio: animal enim rationale secundum suum formale conceptum non est animal neque rationale, sed ex animali & rationali. Et sicut dictum est de homine, quod est species, ita dicitur de animali quod est diffinitio: animal enim rationale secundum suum formale conceptum non est animal neque rationale, sed ex animali & rationali.

HOC AVTEM quod dictum est, conceptus formalis, scilicet speciei & diffinitiones compositi ex conceptibus formalibus generis & differentie tripliciter intelligi, vno modo de conceptu materiali, alio modo de conceptu obiectali formaliter sumpto. Si primo modo, adhuc dupliciter intelligi potest. Vno modo de conceptu materiali secundum esse subiectiuum, seu secundum id quod est. Alio modo de illo secundum esse representatiuum: conceptus materialis speciei, secundum id quod est, non est compositus ex conceptibus materialibus generis & differentie secundum id quod sunt, eo quod omnes sunt qualitates simplices, nec possunt distingui in plures partes eponentes. Non enim est imaginandum, cum intellectus format conceptum diffinitionis hominis, scilicet animal rationale, quod format plures conceptus, sed vnum tantum: qui est quedam simplex qualitas, distincte singulari representantem, sicut & in re extra, res diffinita est habens res generis & differentie absque compositione reali: vno modo primo modo dictum nostrum non est verum: conceptus verò materialis speciei secundum esse representatiuum formaliter acceptus est compositus ex conceptibus materialibus generis & differentie secundum esse representatiuum formaliter acceptis, sicut idolum representans totum ex idolis partium: imò enim in mente representat aggregatum ex perfectione sensitiva & intellectiua: animal verò in mente formaliter non representat nisi perfectionem sensitivam, rationale autem non nisi intellectiua: vnde hoc modo verificatur dictum nostrum. Conceptus autè obiectalis speciei formaliter sumptus, cum nihil aliud sit, quam significatum formale, conceptus materialis eiusdem est compositus secundum rationem ex conceptibus obiectalibus generis & differentie formaliter acceptis: sicut significatum formale speciei est compositum secundum rationem ex significatis formalibus generis & differentie, vt supra ostensum est: vno modo hoc conceptus conceptui materiali, suo, scilicet specifico non est animal neque rationale: sed ex animali & rationali, accipièdo etiam animal & rationale, secundum quod obiecta sunt suis materialibus conceptibus: vt ostendit falsitas huius propositionis. Obiectum formale specificum est obiectum formale genericum, siue differentiale: dicit enim homo vt sic aggregat ex perfectione sensitiva & intellectiua: animal verò vt sic non nisi vna parte aggregati, scilicet sensitiva natura, & rationale, vt sic non nisi altera parte, scilicet intellectiua perfectione. Manifestum est autem quod aggregatum non est aliquid aggregatum: vno & hoc modo dictum nostrum veritate continet: & est maxime ad propositum. Et sic animal quo ad re importatam, nec est pars nec totum respectu hominis & animalis rationalis, quo ad significatum verò materiale & formale simul est totum: quo ad significatum formale autem est pars à obiectaliter quod representatiue sumptum. Vnde cum dico, Homo est animal rationale, si res ipsa solum attendatur, nec partis, nec totius res saluabitur: verò res ipsa ac significata, scilicet implicite includens inferiora in specie, totius ratione habet: si autem res ipsa sic significata attendat secundum id, quod explicite includit vt sic: partis ratione sortitur, propter quod animal ponitur in diffinitione hominis, vt res: res enim de re prædicatur vt totum, quia prædicatur in recto, & vt pars, quia additur differentia, quæ aliud explicat, &c.

Quod supra diximus de specie, dicitur de diffinitione, seruato semper eo quod dicitur. I. Physic. tex. com. 5. I. quod diffinitio diuidit in singula: non autem species. Nec fallaris, nostra dicta in hac materia legens, & supra (quonia supra) nec conceptum formale conceptum mentalem distinctum contra obiectalem accepimus, in hac materia verò per intellectum seu conceptum formale tam materiale conceptum, quam obiectale formaliter sumptum intelligi volumus. Quamuis

Quamuis autem genus significet totam essentiam speciei, non tamen oportet vt diuersarum specierum, quarum est idem genus, sit vna essentia: quia vnitatis generis ex ipsa indeterminatione vel indifferentia procedit: non autem ita quod ita quod significatur per genus, sit vna natura numero in diuersis speciebus, cui superueniat res alia, quæ sit differentia determinans ipsum: sicut forma determinat materiam, quæ est vna numero: sed quia genus significat quandam formam, tamen non determinate hanc vel illam, quam determinate differentia exprimit, quæ non est alia quam illa, quæ indeterminate significabatur per genus: & ideo dicit Commentator in II. Metaphysico. quod materia prima dicitur vna per remotionem omnium formarum, sed genus dicitur vnum per communitatem forme signatæ: vnde patet, quod per additionem differentie remota illa indeterminatione, quæ erat causa vnitatis generis, remanent species diuersæ per essentiam.

In quarta parte capituli huius intendit excludere talè obiectione, Quæcumque habet vnum genus, habet vnam essentiam: diuersæ species habent vnum genus: ergo diuersæ species habent vnam essentiam, quod est falsum, quia species differunt essentialiter. Maior probatur ex eo, quod genus secundum prædicta dicitur tantam essentiam specierum. Et licet ista obiectione faciliter solui possit, dicendo quod species habent eandem essentiam genericè, non tamen specificè: quia tamè argumentum altiore difficultate petit, ex altiori principio rãdere oportuit. Inducta est enim hæc obiectione ad concludendum diuersas species habere eandem essentiam simpliciter, & non genericè: vt patet ex medio assumpto sic arguendo. Ea quorum tota essentia est vna, habent eandem essentiam simpliciter: diuersarum specierum eiusdem generis, tota essentia est vna: ergo diuersæ species eiusdem generis habent eandem essentiam simpliciter. Minor patet ex eo, quod genus dicit totam essentiam specierum, & est vnum in eis.

Ad huius obiectionis exclusionem declarat quomodo genus est vnum & innuit talè distinctione. Aliquid significat vnum dupliciter: vno modo per positionem vnius determinate rei significatæ: alio modo per indifferentiam seu indeterminationem plurius rerum importatarum. Primo modo genus non significat vnum, sed secundum modo. Illud enim primo modo significat vnum, cuius significatum secundum se acceptum est vna aliqua natura & determinata: sicut homo significat humanitatem, quæ est certa & determinata natura, scilicet humana. Illud autem, quod significat vnum secundum modo, habet significatum, non aliquam determinatam naturam, sed plures naturas indeterminate: sicut animal significans perfectionem seu naturam sensitivam non significat aliquam certam & determinatam naturam siue formam: nulla enim est in vniuerso forma, quæ sit anima sensitiva, sed quælibet est vel boina, vel leonina vel humana, &c. vnde dicitur 7. Physic. tex. com. 3. quod iuxta genus latent multa. & 10. Meta. tex. com. 34. quod natura generis diuersa est in speciebus. & 1. de Anima, tex. com. 5. ratio animalis secundum vnum quodque animal est altera: est igitur genus vnum secundum modo. vnde ad formam rationis dicitur secundum præmissam distinctionem: quod vnum est tota essentia vna primo modo, eorum est essentia eadem simpliciter, non autem quorum tota essentia est vna secundo modo: sicut est in proposito. Specierum enim tota essentia non adunat genus nisi vnitatis indeterminationis.

ADVERTENDVM autè est in litera appositâ fuisse differentiam inter vnitatis generis & vnitatis materie primæ ad maiorem prædictorum euidentiã: quæ etiam differentiam ponit Com. 12. Metaph. Com. 14. vbi nota quod de materia contingit loqui dupliciter. Vno modo, vt est quoddam totum vniuersale respiciens hanc materiam, vel illam, vt partes subiectiuas, & sic de ipsa modo non est sermo. idè enim est iudicium de eius vnitatis & de vnitatis cuiusque vniuersalis. Alio modo contingit loqui de ea solitarie sumpta secundum se: non prout est vniuersalis, aut particularis, neque prout est in hac specie vel illa: & sic de ea loquitur Commen. ibi, & S. Tho. hic. differunt ergo vnitatis materie sic acceptæ & vnitatis generis in hoc, quod vnitatis materie est vnitatis numeralis fundata supra determinatam re: vnitatis verò genericæ est vnitatis non numeralis, sed indeterminationis fundata supra diuersas naturas indeterminate. Cum autem audis vnitatis materie primæ esse vnitatis numeralis intellige negatiue, non positiue. Dicitur enim aliquod vnum numero dupliciter: positiue scilicet & negatiue, illud est numero positiue quod est vnum per positionem proprietatis seu differentie numeralis: sicut Sor. & hoc modo materia prima secundum se non est vna numero: quia nullam proprietatem indiuidualem includit. Illud est vnum numero negatiue, quod vniuersale cum non sit, est non plura numero, hoc autem est illud, quod nullum distinctiuum includit in se: vnde pluralitatem & numerum habere queat: & hoc modo materia prima secundum se est vna numero: & talis vnitatis numeralis fundatur supra determinatam entitatè illam, scilicet quæ

est materia: quæ nullum distinctiuum includit, ab omni denudata sic actu, cui est distinguere: & ideo dicit Com. & materia est vna per remotionem omnium formarum: quia vnitatis suæ negatiue habet, ex hoc quod non habet distinctiuas formas. Genus autem non esse vnum numero neque positiue, neque negatiue fundatur supra certam & determinatam rem: quod in genere non inuenitur, dicit enim genus plures naturas & res, ex quibus numerari potest. Sed & quod genus sit vnum vnitatis indeterminationis, ex eo patet quod natura plures per genus importat non adunat in eius significatione, nisi propter hoc, quod indeterminate significat eas: animal enim ideo adunat in se equum, bouem, leonem, &c. quia non determinate explicat quis eorum sit habens perfectionem sensitivam, & ideo dicit Com. ibi, quod genus est vnum per communitatem forme significatæ, id est ex eo quod communitè, & non determinate formas significat. Vnde & patet quomodo proposito S. Tho. deseruit inducta autoritas. Si enim materia & genus in hoc differunt quod materie vnitatis est per negationem formarum supra entitatè determinatam fundata, & genus non est vnum, nisi propter hoc quod significat communitè plura, consequens est quod genus non sit vnum nisi ex indeterminatione: quod erat propositum.

Et quia, vt dictum est, natura speciei est indeterminata respectu indiuidui, sicut natura generis respectu speciei, inde est quod sicut id quod est genus, prout prædicatur de specie simpliciter in sua significatione, quamuis indistinctè: totum id quod determinate est in specie, ita id quod est species secundum quod prædicatur de indiuiduo: oportet quod significet totum, quod essentialiter est in indiuiduo, licet indistinctè, & hoc modo est species significatur nomine hominis: vnde homo de Socrate prædicatur. Si autem significatur natura speciei cum præcisione materie signatæ quæ est principium indiuiduationis, sic se habebit per modum partis: & hoc modo significat nomen humanitatis humanitas enim significat id vnde homo est homo. Materia autem signata non est illud, vnde homo est homo: & in nullo modo continetur inter illa, ex quibus homo habet quod sit homo: cum igitur humanitas in suo intellectu includat tantum ea, ex quibus homo habet, & sit homo: patet quod a significatione eius excluditur, vel præcisè dicitur materia determinata vel signata. Et quia pars non prædicatur de toto, inde est, quod humanitas nec de homine, nec de Socrate prædicatur: vnde dicit Auicenna, quod quidditas compositi non est ipsum compositum, cuius est quidditas, quænis etiam ipsa quidditas sit composita, sicut humanitas, licet sit composita, non tamen est homo, imò oportet quod sit recepta in aliquo, quod est materia signata. Sed quia, vt dictum est, designatio speciei respectu generis est per formas, designatio autem indiuidui respectu speciei est per materiam: ideo oportet vt nomen significans id, vnde natura generis sumitur, cum præcisione forme determinate perfectientis significet partem immaterialem totius: sicut corpus est pars materialis hominis: nomen autè significans id, vnde sumitur natura speciei cum præcisione materie designatæ, significat partem formalem: & ideo humanitas significatur vt forma quedam. Et dicitur quod est forma totius, non quidem quasi superaddita partibus essentialibus materie & forme, sicut forma domus superadditur partibus integralibus eius, sed magis est forma, quæ est totum, scilicet formam complexivam & materiam: cum præcisione tamè eorum, per quæ materia est nata designari. Sic ergo patet, quod essentia hominis significatur hoc nomine, homo & hoc nomine, humanitas: sed diuersimodè, vt dictum est: quia nomen homo significat eam vt totum: in quantum scilicet non præcedit designationem materie, sed implicite continet eam, & indistinctè, sicut dictum est, quod genus continet differentiam: & ideo prædicatur hoc nomen homo de indiuiduis: sed hoc nomen humanitas significat eam vt partem: nec continet in sua significatione nisi id quod est hominis, in quantum homo: & præcisè dicitur omne designationem materie, vnde de indiuiduis hominis non prædicaretur: & propter hoc quandoque hoc nomen essentia inuenitur prædicatum de re, dicitur enim Socratis essentia quedam: & quandoque negatur, sicut dicimus quod essentia Socratis non est Socrates.

In hac quinta & vltima parte huius capituli comparat essentiam specificam ad indiuiduum secundum totalitatem, partialitatem, prædicabilitatem

biliteratem & formalitatem;
 ¶ Ad quoru euidentiā aduertendū est, q̄ sicut supra de essentia generica dictū est, q̄ p̄t significari per modū totius & p̄ modū partis, ita nunc dī, q̄ essentia specifica p̄t accipi, vt significata noīe primā intētionis per modū totius, & per modū partis. Per modū quidē totius sicut essentia humana significatur per ly homo: per modū verō partis, sicut illamer significatur p̄ ly humanitas. Differt autem ipsa à se altero modo significata in hoc q̄ significata p̄ modū totius implicite includit indiuidua: significata verō per modū partis excludit illa à sui significatiōe. Quod sic declaratur exemplariter, Homo cū significet habens natura humanā, implicite includit sub ly habēs omnia indiuidua humanā; habēs em̄ naturā humanā est quodcūq; indiuiduū humanū; humanitas autem eūm significet quo homo est homo, omne aliud ab humanitate excludit à ly: quo nullum enim aliud ab humanitate est, quo homo est homo: & ideo cū principia indiuiduātia sint aliud ab humanitate, vt supra dictū est, sequitur q̄ humanitas excludit principia indiuiduātia à sui significatiōe: & cōsequēter indiuidua, q̄ sine indiuiduatione intelligibilia nō sunt: sicut nec species absq; differentia intelligi potest, & cum pars vt pars non pradicatur de suo toto: omne autē pradicatum in recto habet rationem totius, ideo essentia primo modo, id est per modū totius significata de indiuiduis in recto pradicatur: significata verō per modū partis nequaquā, & propter hoc illa est vera, Socrates est homo, illa autē falsa, pprie loquēdo: Socrates est humanitas (vt Auic. testatur) & sic iam patet proportio essentia: specificā: ad indiuiduū secundum tria, scilicet totalitatem, & partialitatem, & pradicabilitatem.

¶ Quo ad formalitatem verō declaratur apposta differentia inter essentia generica per modū partis significatā respectu speciei, & essentia specificā p̄ modum partis significatā respectu indiuidui. Differūt em̄ in hoc, q̄ illa est pars materialis speciei, ista verō est pars formalis indiuidui. Et rō est, q̄ illa, scilicet essentia generica cōparatur ad alterā partē speciei, vt materia ad formā & perfectibile ad suā pfectionē, cū designatio, seu determinatio generis ad speciem fiat p̄ differentia, q̄ lumitur à specifica forma, q̄ p̄ficat & cōplet pfectionē generica: ista verō, scilicet essentia cōparatur ad alterā partē indiuidui, vt forma ad materiā, & pfectio ad perfectibile, cū designatio, seu determinatio speciei ad indiuidua fiat per materiā signatam, quā imperfectiorem esse specifica forma, qua essentia specifica lumitur, cōstat: ideo animalitas est pars materialis hominis, humanitas verō est pars formalis Socratis, & dicitur quod est forma totius non quasi superaddita, &c.

AD euidentiā horum verborū est notādū, q̄ forma totius & forma partis, vt in 2. c. visum fuit, differūt realiter: non sicut vna forma differt ab alia forma, puta albedo à dulcedine, sed sicut totū & pars, & ideo dī hic, q̄ forma totius nō est quasi superaddita partib; id est, non est forma addita materiā: & formā, sicut forma dom; est forma addita lignis, lapidibus, cōmento, & ceteris partibus: sed magis est forma, q̄ est totum, id est ipsum cōpositum resultat ex partib;. Quod cum per modum partis formalis significatur, forma totius appellatur, eo q̄ totius est completē certificatiuum & distinctiuum & determinatiuum: hæ enim sunt conditiones formæ. Et residuum sermonis epilogus per se patens est.

CAPVT III.

Quanam ratione essentia conueniat esse genus, speciei, vel differentiam ostendat.

NISO quid significetur nomine Essentia in substantia composita, videndū est quomodo se habeat ad rationē generis, speciei, & differentia: quia autē cui eōuenit ratio generis, speciei vel differentia, pradicatur de hoc singulari signato, impossibile est q̄ ratio generis vel speciei, vel differentia conueniat essentia, secundum quod per modū partis significatur, vt nomine humanitatis vel animalitatis: & ideo dicit Auic. q̄ r̄tionalitas non est differentia, sed differentia principium, & eadem ratione humanitas non est species, nec animalitas genus.

IN hoc quarto cap. intēdens determinare quō essentia substantiarū compositarū se habeat ad intētionē logicā, scilicet genus, speciei, differentia, quatuor facit, primō sex cōclusionib; determinat intēntū: secundō excludit quēdam. Auer. errorē: tertio excludit quandā aliam obiectionē: quartō respōdet cuidam tacitæ obiectioni. ¶ Pro intellectu primæ partis notādæ sunt duæ distinctiones. Prima est ista. Natura seu essentia substantia: cōposita p̄t tripliciter accipi: primō, vt significata p̄ modū partis: secundō, vt p̄ se existēs separata à singularibus: tertio, vt significata p̄ modū totū. Secūda distinctio, quæ est subdiuisio tertij mēbri est ista. Natura substantia: cōposita significata per modū totius p̄t accipi tripliciter: pri-

mo, secundū se, secundo, secundum esse quod habet in singularibus: tertio, secundum esse quod habet in intellectu. ¶ His plibaris, scias q̄ secundū singula mēbra harū diuisionū ponit singulas cōclusiones secundū prima qdē duo mēbra vtriusq; diuisionis ponit quatuor negatiuas: secundum verō vltima vtriusq; ponit duas affirmatiuas, ita q̄ secundū quālibet diuisionē primo ponit duas negatiuas, deinde tertiā affirmatiuā: & sic sūt sex cōclusiones. ¶ Prima ergo cōclusio negatiua est, Essentia substantia: cōposita significata p̄ modū partis, sicut animalitas, humanitas, rationalitas, nō est gen; neq; species neq; differentia. Quā pbat sic, Tā gen; quā species, quā differentia pradicatur in recto de hoc particulari supposito, puta Socrate: essentia substantia: cōposita significata p̄ modū partis nō p̄dicat in recto, de hoc particulari supposito: ergo essentia taliter significata nō est gen; nec species, nec differentia. Omnes ppositiones patēt ex pcedētī ca. & ideo dicit Auic. q̄ r̄tionalitas, quæ significat p̄ modū partis, nō est differentia, sed principū differentia: & similiter animalitas nō est gen;, sed ḡnris principū: & humanitas nō est species, sed speciei principū, sicut albedo est principū albi, & pars est principū eius, cuius est pars.

Similiter etiam non potest dici, q̄ ratio generis, speciei, differentia, conueniat essentia, secundū quod est quadam res existens extra singularia, vt Platonici ponebant: quia sic genus & species non pradicatur de hoc indiuiduo: non enim potest dici quod Socrates sit hoc, quod ab eo separatum est. Nec separatum illud proficit in cognitione huius singularis signati.

¶ Hic ponit secūda cōclusio negatiua. Essentia substantia: cōposita p̄ se nō in singularib; existēs nō est species sine gen;. Et pbat eam duplici ratione. Primō sic, Genus seu species p̄dicatur de hoc particulari, essentia per se subsistēs nō in singularibus, non pradicatur de hoc particulari: ergo essentia per se subsistēs nō in singularib; nō est genus seu species. Maior patet, Minor pbat sic, Subiectū. i. qd̄ in recto de eo p̄dicat: Sortes nō est hō separatus: ergo Sortes nō est subiectū respectu hōis separati: ergo hō separatus nō pradicatur de Sorte: quod erat assumptum in Minore, Secundo sic, Genus seu species est id, quo indiuidua cognoscūt: essentia p̄ se subsistēs non in singularibus nō est id, quo indiuidua cognoscūt: ergo essentia per se subsistēs non est genus neque species. Maior patet ex eo quod vnumquodque per suum genus, speciem, differentiam cognoscitur. Minor verō ex eo, q̄ vnumquodq; cognoscitur quidditatiue per id quod est in eo: & non per id quod non est in eo.

Et ideo relinquatur, quod ratio generis, vel speciei, vel differentia conueniat essentia, secundum quod significat per modum totius, vt noīe Hominis, vel animalis prout implicite & indistincte continet totum hoc, quod in indiuiduo est.

¶ Hic ponitur 3. conclusio affirmatiua: Essentia substantia: cōposita significata per modum totius est species, genus vel differentia, & c. probatur sic, Genus, species, vel differentia substantia: cōposita continet & implicite totū, qd̄ est in indiuiduis: essentia substantia: cōposita non nisi significata per modum totius continet implicite totum esse indiuiduorum: ergo essentia substantia: cōposita significata per modum totius est genus vel species vel differentia. Proportiones omnes ex pcedenti ca. patēt: vbi dicimus genus, speciem, differentia, cōuenire in hoc q̄ significat totū qd̄ est in inferiorib;, & sua abstracta excludere ea quæ sunt in inferiorib;: est igit animal gen;, homo species, rationale differentia.

Natura autem vel essentia sic accepta potest dupliciter considerari: vno modo secundum naturā & rationem propriā: & hæc est absoluta consideratio ipsius: & hoc modo nihil est verum de ea dicere, nisi quod conueniat sibi, secundum quod huiusmodi. Vnde quicquid aliorum sibi attribuitur, falsa est attributio: verbi gratia, Homini in eo, quod est homo, conuenit rationale & animal, & alia que in eius diffinitione cadūt, alium verō nigrum vel quodcūque huiusmodi, quod non est de ratione humanitatis, non conuenit homini in eo, q̄ est homo. Ideo si queratur vtrū ista natura possit dici vna vel plures, neutrum cōcedendum est, quia vtrumque est extra intellectum humanitatis, & vtrumque potest sibi accidere. Si enim pluralitas esset de ratione eius, nunquā posset esse vna: cū tamē vna sit secundū q̄ est i Socrate. Similiter si vnitatis esset de intellectu & ratione eius: tūc esset vna & eadē natura Socratis & Platonis, nec posset in plurib; pluralificari. Alio modo consideratur secundū q̄ habet in se in hoc vel in illo: & sic de ipsa pradicatur aliquid per accidēs rationē eius in quo est: sicut dicitur q̄ homo est albus, quia Socrates est albus, quam-

nis homo

nis hominis albedo differat ab eo, quod est homo. Hæc autē natura habet duplex esse vnu singularibus, aliud in anima: & secūdu vtrumque consequuntur accidentia dictā naturam: & sic in singularibus habet multiplex esse secundū diuersitatem singularium: & tamē ipsi nature secundū propriam considerationē, scij licet absolutam, nullum istorum esse debet, falsum enim est dicere, quod natura hominis inquantū huiusmodi, habeat esse id hoc singulari, si enim esse in hoc singulari conueniret homini inquantū est homo, non esset vnquā extra hoc singulare. Similiter nunquam esset in eo. Sed verum est dicere, quod homo inquantū est homo: nō habet quod sit in hoc singulari vel in illo. patet ergo quod natura hominis absolute considerata abstrahit a quolibet esse: ita quod non fiat præcisio alicuius eorum: & hæc natura sic considerata, est quæ pradicatur de omnibus indiuiduis.

¶ Hic antequā ponat quarta cōclusio, in choat secunda diuisio supra posita, cui terminos oportet p̄deklarari intellectu cōclusionū natura p̄ modū totū significata, secundū naturā seu rationē ppriā, vt el. scdm se, idē sunt q̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue ea pradicata, quæ conueniūt sibi ex sua diffinitione, seu in primo modo dicēdi per se Natura verō secundū esse in singularibus idē sonat quod natura cōsiderata secundū eas cōditiones: siue secundū ea pradicata, quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ in singulari vel in singularib; esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secundū esse habet. Natura autē secundū esse in intellectu idē sonat qd̄ natura cōsiderata secundū eas conditiones, siue illa pradicata quæ cōueniūt sibi ex hoc, q̄ habet in intellectu. Differūt autē quadru pliciter, vt ex textu colligitur, cōditiones cōuenientes naturæ secundū has diuersas acceptationes, eo q̄ cōditiones debite naturæ secund

CONTRA primum arguitur quia sequeretur, qd ens poneretur in diffinitione, contra Arist. octavo Meta. tex. com. 16.

Præterea sequitur, qd esset negatio in diffinitione, vt supra in quæst. de vniouocatione entis deduximus.

Contra secundū dictum arguo sic, Omne id de quo formaliter sumptio prædicatur in secundo modo, passionis entis includit in se formaliter ens: sed de vltima differētia formaliter sumpta prædicatur in secundo modo passionis entis: ergo vlt. differētia includit in se formaliter ens. Minor patet, qd vlt. differētia est qd se vna & intelligibilis: Maior probat sic, Omne formaliter includens mediū propriū a priori, p quod demonstrantur passionis entis, includit in se formaliter ens, patet ista: quia entis cōceptus est illud mediū. Sed omne id, de quo formaliter sumptio prædicatur in secundo modo passionis entis, includit in se formaliter mediū, per quod tales passionis de eo sunt demonstrabiles: ergo omne tale includit formaliter ens. Patet ista Minor, quia implicat oppositū. Si em formaliter A, nō includit propriū mediū cōcludendi B, quō de A, formaliter sumptio erit a priori demonstrabile B: Secundo arguo, & in idem redit: Omnis passio cōueniens pluribus formaliter sumptis, cōuenit eis rōne alicuius cōmunis in eis formaliter inclusi, cui illa passio primō cōuenit: sed vnitas vel intelligibilitas est passio cōueniens omnib' vltimis differētiis formaliter sumptis: ergo cōuenit eis rōne alicui' cōmunis formaliter inclusi in eis, cui primō cōuenit: tale autē est ens: ergo omnes differētiæ vltimæ includunt ens. Minor est p se nota. Maior est Arist. primo Posteriorum. Nec pot' dici ad Maiorē, qd sufficit subiectū denominatiuē includi in eis, quib' formaliter sumptis cōuenit passio illi' subiecti. Quia cum tota rō quare passio alicuius insit alteri, sit participatio illi' subiecti primi: si alicui formaliter sumptio inest passio, eisdē formaliter sumptio inest & subiecti: & si formaliter sumptū subiecti expers est, quō formaliter sumptū illius passionē habere pot' vt arguat sic, id qd formaliter sumptū a se subiectū excludit, etiā a se passionē excludit: sed vltimæ differētiæ formaliter sumptæ nō excludunt a se passionis entis in secundo modo: ergo nec excludunt ens in primo modo. Nec patiantur aures tuæ audire responsum Francisci de Mayronis dicentis, regulam adductam Posteriorum Arist. non tenere in transcendentibus. Voluntaria enim & destructiua totius Metaphysicæ glossa est.

Ad rationes autē Scoti dī, qd cum tam prima, qd secūda supponat ens habere cōceptum obiectū vnum simpliciter, nihil cōcludit. Dī secūda ad secundā qd argueretur a simili claudicat: licet em sit similitudo quo ad aliquid inter cōpositum naturale & intellectuale: dissimilitudo tñ est magna in pposito, quia partes cōpositi naturalis mutud se excludunt: quia quædā res speciales sunt, partes autē cōpositi intellectuales nō pnt mutud se excludere: quæ altera (puta ens) est aded vniuersalis vt nihil possit ea subterfugere. AVICENNA autem, Alpharabius & Algazel, vt testatur Albertus in Postprædicamentis, c. 9. opinantur, qd ens non conueniat naturæ absolutē sumptæ. Vnde dicunt hanc cōsequentiā nō valere, Homo est substantia: ergo homo est ens. eo qd ens significat aliquid additum essentiæ rei: quod non est de eius ratione, quod expresse etiam de Avicenna refert Commentator 4. Meta. com. 3. & 10. Meta. com. 8.

S. THO. aut cuius est opus, qd exponēdum suscipimus super quarto Meta. lectu. 2. super text. com. 3. & super lectur. supra text. com. 8. expresse in hoc reprehendit Auic. vnde sentētia eius non est cōsēda eadem opinioni Auic. licet difficile sit videre in quo differat ab ea, cum ipse teneat nullum aliud a Deo esse ens per suam essentiā, sed per aliquid additum suæ essentiæ: & expresse dicat in quolibet secundo, q. 2. art. 1. ens nō esse prædicatum essentialē: & in primo cōtra Gen. c. 3. 9. dicat ens non cadere in conceptu substantiæ: quod est genus generalissimum.

Propter quod a quibusdam dī, qd ens dupliciter sumitur, scilicet nominaliter & participaliter. Et quod ens nominaliter quidditatiuē & intrinsecē de omnibus prædicatur: sic enim vniquodque est ens per essentiā suam. Ens verō participaliter, cum id sonet quod existens, non est prædicatum quidditatiuū: sic enim nihil aliud a Deo est ens per essentiā suam: vnde secundum istos ens nominaliter conuenit naturæ absolutē, non autem ens participaliter. Addunt quoque, qd ens nominaliter est diuisum in decē prædicamenta, & est transcendens conuersum cum aliis, proprie loquendo, non ens secundo modo: & ideo reprehēbilis erat Auic. qui hanc distinctionem prætermisit.

Mihi autē aliter dicendum occurrit, dico enim, qd ens participaliter est id quod est transcendens, diuisum in decē prædicamenta. Quod ex eo patere potest, qd S. Th. prima parte, q. 5. & 6. & in quōne de veritate, q. 21. ostēdit bonū, quod etiam diuiditur in decem prædicamenta (vt dicitur primo Ethicorum) conuerti cum ente participaliter, non nominaliter, vt clarē patet ex duobus.

Primo ex eo quod dicit, qd cū bonū & ens conuertatur sicut res

est ens, ita bona: sed nō est ens per essentiā suam: ergo nec bona. In quo processu, vt fallacia equiuocationis vitetur, nō nisi de ente participaliter est sermo. Scdō, ex eo qd dicit, id, quo res formaliter est bona, nō esse ens: quod dictū de ente nominaliter falsum est: quia esse actualis existētiæ, quo res est ens & bona, est ens nominaliter. Ens igitur qd conuertitur cum bono, quod est transcendens, diuisum in decem prædicamenta, est ens participaliter.

Sed in Entis nomine duo aspici possunt, scilicet a quo nomen Entis sumitur: scilicet ipsum esse, quo res est. Et id ad qd nōm Entis impositū est, scilicet quod est. Supra enim, in principio operis dictum est, ens significare id qd est in quolibet prædicamento: & in hoc differre ab essentia, qd significat id quo res in prædicamento reponitur. Vnde primo Phys. tex. comm. decimitertij, Arist. loco loquens, ponit ly quo est. Auic. ergo attendens ad id, quo res est, vnde nomen entis sumptū est, dixit simpliciter ens esse prædicatū extra essentiā rei: S. Th. verō intencus id qd est, id quod nomē Entis impositum est, Auicēna non adhaesit. Nāque ipsum qd est, nō prædicat aliquid extra essentiā rei. Insuper aduertens, qd ipsum, quo res est, scilicet actualis essentia, non est extraneæ naturæ ab ipso, quod est, sed per principia propria ipsius, quod est, constituitur inter prædicata accidentalīa, ens annumerare noluit: hoc em non potest asseri de quocunq; alio extra essentiā rei. Nihil enim extra essentiā rei per propria principia ipsius rei constituitur, nisi rei existētia. Quodcunq; enim aliud per principia propria alterius generis constituitur, scilicet genus propriū, & differētia propria, & vniuersaliter propria illius prædicamēti principia. Ipsum autem existere, nō nisi per genus & differētiā & principia ipsius, quod est constituitur. Et hæc est ratio qua S. Th. arguit Auicēna. quarto Metaph. vbi supra. vnde ens prædicatum de aliquo, puta homine, cum non trahat hominem extra proprium genus & propriam differētiā: nec ratione ipsius quod est substantiale, prædicatum esse relinquitur cum Aristotele & Commentatore, vbi supra, licet non sit omnino eodem modo substantiale, quod prædicata illa, quæ in diffinitione cadunt. His prælibatis, ad dubiū dico qd transcendētia non sunt prædicata propria naturæ secundū suā absolutam cōsiderationem, neque secundum esse in singularib', neque secundum esse in intellectu: sed sunt prædicata communia naturæ quomodolibet acceptæ, cōuenientia non solum cōcomitatiuē, sed & causaliter. Et de natura quidem tam secundo quàm tertio modo accepta, patet: ex hoc enim quod homo in singularibus inuenitur entis vnus rei, & reliquorum rōnem habet. Similiter ex hoc quod habet esse in intellectu ens est aliquo modo indiuisum, & c. debent em sic sibi aliquid esse, licet rationis. De natura autē primo modo sumpta, ex dictis patere potest: & ex eo qd in quocunq; inuenitur posterius transcendens, inuenitur & prius. Manifestum est autem de posterioribus transcendētib', qd sunt vnum, res, aliquid, & c. qd cōueniunt naturæ absolutē. Vnde de homine, absolutē loquendo, ista est vera, Homo est ens. Vnde & S. Th. dicit super 10. Meta. vbi supra, qd ens prædicat naturas decē generum, secundum qd sunt actu, vel potentia, & non tantum secundum quod sunt actu.

Ad rationem in dubio tactā, qua dicebatur, Si sic, ergo transcendētia essent ponēda in diffinitione, dicitur primō, qd nō oportet omnia prædicata essentialia poni in diffinitione, sed ea tñ quæ explicant alium gradum essentialē diffinitio: qualia non sunt transcendētia, de quibus dictum est, qd eūdem gradum prædicant, quæ genus vel differētia important. Vnde 8. Meta. text. com. 19. dicit Arist. quod ideo nec ens ponitur in diffinitionibus, nec vnū: quia ens statim est vnum quodque: diffinitio enim cōpleta tñ est, cum omnes rei gradus explicantur a prima potentia vsque ad vltimū actum intrinsecum, quod sine transcendētib', quæ nullum gradum addunt, sit. Dicitur secundo de ente, qd quia ens importat aliquo modo ipsum esse: quod pertinet ad quæstionem, An est: & non ad quæstionem, Quid est: ideo a prædicatis quidditatiuis aliqualiter declinat.

Ad dictum S. Th. dicitur, qd transcendētia duo habent: & qd in nulla diffinitione ponatur ratio dicta, & qd in quolibet conceptu includantur, vt dicitur de ente, 3. Metaph. text. com. 10. quod secundum ideo dictum arbitror: quia transcendētia quemlibet gradū comitantur: & ideo conceptui nulli desunt. Et sic dico, qd ea quæ naturæ absolutē conueniunt: in cuius ratione cadunt, conueniunt rei in eo, quod talis homo enim in eo quod homo, est ens, res, aliquid, & c. Ex his diligens lector, habes vnde diuersa dicta S. Thomæ sanē intelligere debeas.

Quo ad prædicata negatiua verō dicitur breuiter, qd negationes illæ possunt dupliciter accipi, formaliter s. & fundamentaliter. Si formaliter, falsum est, qd conueniant naturæ absolutē: per opus enim intellectus attribuitur ei, cum negationis entia rōnis sint. Si fundamentaliter, cū negatio super affirmatiōe fundetur, conceditur esse prædicata quidditatiua, sed sic sumptæ nihil aliud sunt, qd genus

Circa T. c. 3. T. c. 3.

genus & differētia propria. fundamentum enim negationū naturarū disparatarū de homine nihil aliud est quā natura hominis: ex hoc nāque qd homo est animal rationale, nō est leo neq; bos & c.

QUESTIO VI.

Num natura absolute sumpta vnitatem vel pluralitatem habeat. DVBIUM Secundo est circa dictum S. Thom. in litera in assignatione secundæ differētiæ, quod dicitur, quod natura absolute sumpta nec vnitatem, nec pluralitatem habet.

Videtur enim hoc esse impossibile, cum id, qd vnum nō est diffinibile nō sit: vt dicitur 7. Met. tex. cō. 13. imō nec intelligibile, vt habetur quarto Met. cō. 10. Et si vnitatem naturæ absolute habere concedatur: qualis sit illa vnitas non est facile assignare: cū nō numeralis sit, vt declaratū est nec specifica, nec generica, cū hęc in intellectu fiāt: nec analogica, vt de se patet, homo em nō est vnū analogicē. Nec est facile quisquā dicit, an vnitas illa sit realis, an nō. Ad euidentiam huius dubitationis quinque faciendū sunt. Primō videndum est quid sit vnitas quælibet. Secundō, vnde habeat vnitas realitatem. Tertiō, quomodo vnitas quælibet sit extra animam. Quarto respondēdum est dubitationi motę. Quintō, quædam obiectiones excludendæ sunt.

Quo ad primum sciendum est, qd cum vnum nihil addat supra ens, nisi priuationem diuisionis, ita qd vnum nihil aliud est qd ens indiuisum: vt dicitur 4. Met. tex. Com. 3. Vnitas quælibet nihil aliud est, quā res indiuisa. Et quia quælibet priuatio per suum habitum cognoscitur: ideo vnitas quæ indiuisiōnem sonat, ex natura diuisionis, quam priuat, cognosci debet: & secundum diuisionis multiplicatam, multiplicatē vnitatis accipere oportet. Cōsiderādum est igitur qd diuisio est duplex: quædam est materialis p principia indiuiduationis causata, quædam est formalis, qd per essentialia fit. Et hæc habet latitudinem, quædam est per essentialia principia propria. Quædam verō per principia essentialia cōmunia, & hoc iterū habet latitudinē, scdm qd principia essentialia cōmunia sunt magis & minus cōmunia, verbi gratia, inter Socratē & Platonē est diuisio numeralis & nō formalis quia nō causatur distinctio eorū ex essentialibus, sed indiuidualib' principijs. Inter Socratē verō & hūc leonē, dato qd leo & homo essent eodē genere proximo, est diuisio formalis per essentialia principia propria, vltimas scilicet differētiās tantū. Inter Socratē verō & hanc plantā est maior diuisio formalis per principia, s. essentialia cōmunia Socrati, & multis alijs speciebus, s. sensibile & insensibile. Inter Socratem verō & hūc lapidem est diuisio formalis adhuc maior per communiora principia, s. per animatum & inanimatū. Et sic semper ascendendo intenditur diuisio formalis: aded qd inter Socratem & hanc albedinem est maxima diuisio formalis: vt propria & cōmunissima principia essentialia, scilicet substantiuū & dispositiuū modos entis prædicamentorum constitutiuos.

Similiter p omnia de vnitate dicendū est. Vnitas enim est duplex. Quædam numeralis, & quædam formalis. Vnitas numeralis atēditur penes priuationē diuisionis numeralis. Vnitas autē formalis atēditur penes priuationē diuisionis formalis: & hæc habet latitudinē. Quædam em priuat diuisione formali omnino causalibus p principia propria cōmunia: & hæc est vnitas formalis simpliciter. Quædam verō priuat diuisiōe formali nō simpliciter, sed taliter casualibus, per principia cōmunia: & hæc est vnitas formalis secundū quid, & habet latitudinē secundū qd diuisio priuata causalibus est a magis & minus cōmunib' principijs essentialibus, verbi gratia, Socrates est vnus numero: quia nō est per materiales differētiās in se distinctus. Homo est simpliciter vnus formaliter: quia nō cōpatitur secū diuisiōnem formalem quancunq;. Animal verō est vnū formaliter, inquantū nō cōpatitur secū diuisiōnem per sensibile & insensibile, nō tñ habet vnitatem simpliciter, quia compatitur secū diuisiōnem per rationale & irrationale. Corpus verō est minus vnū formaliter: est enim vnū, quia nō est in se diuisum p corporeū & incorporeū. Est autē minus vnū, quia compatitur secū diuisiōnem formalem maiorem, scilicet per animatum & inanimatum. Ens autē minimē est vnum, vnū quidem est pro quāto nō est in se diuisum proportionaliter: minimē verō pro quanto tantam diuersitatem formalem cum sua vnitate compatitur. Ex his patet primū quid scilicet sit vnitas quælibet: quia scilicet vnitas est indiuisio, & talis vnitas est talis indiuisio, id est diuisionis priuatiō: ita qd nihil aliud est dicere, Socrates est vnus numero, id est Socrates est ens carens diuisione numerali. Homo est vnus formaliter, id est homo est ens carens diuisione formali. Hæc de primo.

Quo ad secundum est sciendum qd ens reale dupliciter accipitur. Vno modo vt distinguitur contra ens ab intellectu fabricatū. Alio modo vt distinguitur cōtra nō existēs actu. Primo modo omnis res prædicamentalis est ens reale sive sit, sive nō. Secundo modo id tantū qd realiter existit extra causas suas, est ens reale. Et quia hoc proprie est ens reale apud S. Thomā dicentē in quæstionibus de potentia Dei, q. 3. artic. 5. ad secundum, qd res antequā exi-

stat, est nihil, & est sentētia hæc cōformis. Aristoteli in prædicamentis, dicenti, qd destructis primis substantijs, impossibile est aliquid remanere: ideo vnitas sicut & cetera realitatem habet, proprie loquēdo: pro quāto ipsa existit actu extra animam & causas suas.

Quo ad tertiuū propono tres propositiones. Prima est. Quælibet vnitas supradicta, tā scilicet numeralis, quā formalis existit extra animam. Secunda est. Nulla vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis existit in rerū natura. Tertia est. Omnis vnitas formalis existens extra animam multiplicatur realiter ad multiplicationem ipsarum rerum. Prima ppositio est aded manifesta, qd nullus sanæ mentis potest eā negare. In Socrate enim præter omnem intellectus operationem apparet vnitas que vnitas. Caret enim in seipso diuisione numerali & formali causalibus p principia & propria cōmunia: & sic indiuisiōne numeralē & formalē habet. Vnde in Socrate nō est sola vnitas numeralis, sed formalis multiplex secundū multitudinē prædicatorū quidditatiuorū: & sicut nō sola indiuidualitas Socrates est extra animā, sed quodlibet ei' prædicatū quidditatiuū: ita nō sola vnitas numeralis, sed quilibet ei' vnitas formalis extra animā dicēda est esse.

Ad intelligentiā verō secundæ est notādum quod res potest intelligi cōis extra animā dupliciter. Vno modo positiuē, alio modo negatiuē. Illa res est cōmunis positiuē, quæ indiuisa manēs in pluribus suppositaliter distinctis inuenitur, illa verō est cōmunis negatiuē, quæ nulli supposito est propria. Primo modo rem communem nullā recolo asserentē dari extra animam, nisi essentiā diuinam secundum fidem Christianam, Secundo modo videtur a quibusdam poni res extra animam cōmunis, de quibus sermo erit infra: & quia hoc alienum a veritate mihi videtur: ideo de tali cōmunitate intelligendo secundā propositionē pbo dupliciter.

Primo sic, Nulla res exigēs quidditatem solitariē inueniri extra animam existit in rerum natura: sed vnitas cōmunis extra animā, negatiuē pluribus suppositaliter distinctis est res exigēs quidditatem solitariē inueniri extra animam: ergo nulla vnitas communis extra animam pluribus suppositaliter distinctis existit in rerum natura. Maior sic probatur. Nullum exigēs ad suum existere aliquid impossibile inuenitur: sed quidditatem extra animā solitariē inueniri est impossibile: oportet enim ipsam esse in aliquo supposito: ergo id quod exigit ipsam solitariē inueniri, nūquam existit in rerum natura. Minor autē probatur sic. Id, quod exigit quidditatem non propriam alicui supposito extra animā, exigit ipsam solitariē existēte. Sed vnitas hominis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem non propriam alicui supposito: ergo vnitas cōmunis extra animam pluribus suppositaliter distinctis exigit quidditatem solitariē inueniri in rerū natura. Huius præallegati præmissæ notæ sunt ex terminis. Maior quidē: quia quidditas nō proprie alicui supposito necessariō est solitariē. si em nō est solitariē, est in aliquo supposito: & si est in aliquo supposito, est propria illi. Minor verō patet: quia commune & proprium sunt opposita: commune enim includit negationem proprii, & cōuerso. Statim em vt res appropriata est alicui communitatis negatiuē, esse definit, eo quod negatione appropriatiōnis caret: & statim vt cōmunis, negatiua est appropriata alicui, nō est, eo quod negationem appropriatiōnis habet. Oppositum ergo prædicati inferit oppositum subiecti in vtraque præmissa.

Præterea secūdo probo sic: Omnis res existens in rerum natura est res particularis. Nulla vnitas cōmunis extra animam pluribus suppositaliter distinctis est res particularis, ergo nulla talis vnitas est in rerū natura. Maior est nota cōmuni. Peripateticorū sentētia. Minor probatur sic: Omnes res particularis est alicui vnī supposito, proprie aliter nō esset particularis. Nulla vnitas cōmunis extra animā pluribus suppositaliter distinctis est alicui vnī supposito propria. Hoc patet ex terminis, ergo nulla talis vnitas est particularis.

Tertia ppositio probatur sic: Quotiescūque aliqua duo sunt cōuertibiliter idē realiter, multiplicato realiter vno, multiplicatur & reliquū: sed res, vna & vnū sunt cōuertibiliter idē realiter: ergo multiplicata realiter multiplicatur realiter & ei' vnitas. Sed pluralitas numeralis est realis, ergo pluralitate re numerali pluribus causalibus & eius vnitas, vñ in Socrate & Platone sicut sunt duæ corporeitates, animalitates & humanitates: ita sūt duæ vnitates formales sequētes corporeitates & duæ sequētes animalitates, & duæ sequētes humanitates. Oportet em secūdu numerū prædicatorū essentialiū esse numerū vnitatum informaliū quolibet idiuo. Si cur em quodlibet prædicatū quidditatiuū dat aliqd esse: ita dare oportet aliā vnitatē, vñ em & eas idē sunt, vt dicitur 4. Met. tex. cō. 3.

Ex his patet tertiuū, quo modo. Vnitates habeat esse extra animā: quia sunt nō cōmunes, sed particulae & multiplicatae numeraliter iuxta numerū indiuiduorum quorum sunt. Hæc de tertio.

Quo ad quartum dico, quod natura absolute sumpta habet vnitatem quandam: vt efficaciter concludit ratio adducta, quæ est sancti Thomæ, in tractatu de Natura generis.

Aut dicat secundo suæ Metaphysicæ, q̄ nullus sanæ mentis p̄t
oppositum illius opinari. Quis enim est adeo fatuus, qui dicat
essentiam Socratis sibi communem esse & Platoni?

SE D hic occurrit dubiū circa p̄positionem illā, supra quā fun-
datur totus p̄cessus, scilicet, Omne q̄ cōuenit alicui sc̄dm se cō-
uenit ei, in quocumq; ponatur: v̄ enim multas habere instantias.
Motus em̄ sc̄dm se est velocitabilis in infinitū: ex sexto Phyl. tex.
Com. 1. 5. Motus aut̄ in celo positus, nequaquā, sed est velocitas vt
d̄r secūdo Cæli, tex. Cō. 28. Similiter cōtinuum sc̄dm se est diuisi-
bile in infinitū ex sexto Phyl. tex. Com. 3. Cōtinuum aut̄ in re na-
turali positum, nō cum omniū natura constantiū determinata sit
ratio magnitudinis: vt d̄r secūdo de Anima: tex. Cō. 41. Similiter
motus secūdo se habet contrarium, ex 5. Phyl. tex. Com. 8. & 14.
Motus aut̄ in celo positus caret cōtrario: primo Cæli, tex. Cō. 10.

A D hæc & similia d̄r p̄notando q̄ aliud est dicere, A cōuenit
aliquid secūdo se: & aliud est dicere, A nō repugnat aliquid se-
cūdo se. Ad veritatē enim primi exigitur, q̄ A vendicit sibi illud
in primo, vel secūdo, vel quarto modo p̄fectatis. Ad veritatē se-
cūdi sufficit, q̄ ipsi A vt sic, nō repugnat illud. Ad veritatē quoque
primi sequitur illud conuenire sibi in quocumque ponatur: ad ver-
ritatem secundam, non. Multa enim sunt quæ non repugnant ani-
mali in eo q̄ animal: quæ tñ nō inueniuntur in quolibet animali.
Quicquid aut̄ cōuenit animali in primo, vel secūdo, vel quarto
modo dicēdi per se, inuenitur in omni animali. Vnde in p̄posito
dico, q̄ nulla instātiarum adductarū est contra p̄positionem as-
sumptā, eo q̄ omnia, quæ in illis dicuntur, intelligēda sunt p̄ non
repugnātiā & conuenientiā. Cū enim dicitur motū esse veloci-
tabilem in infinitū, intelligimus motū vt sic, non repugnare ve-
locitatē in infinitū. Similiter cū dicitur, motū habere con-
trariū, intelligimus motū vt sic, non repugnare habere contrariū.

Quod si hoc non placet, dicito, q̄ aliud est dicere, A in eo q̄ A,
cōuenit alicui: & aliud est dicere, A in eo q̄ A, nō conuenit ali-
quid: vt patet. Et q̄ quicquid conuenit A, in eo, quod A, conuenit
omni A: quicquid aut̄ non conuenit A, in eo quod A, non oportet
negari ab omni A. R̄sibile enim nō conuenit animali in eo, quod
animal: & tñ non negatur ab omni animali. Conuenit enim ani-
mali in homine. Et subiungito, quod oēs p̄positiones in instan-
tiis adductæ sunt intelligēde negatiue, vt sit sensus: Motus est ve-
locitabilis in infinitū, id est motus vt sic, est determinatē veloci-
catis. Similiter cōtinuum est diuisibile in infinitū, id est con-
tinuū vt sic, non est determinatē diuisionis. Similiter motus ha-
bet contrarium, id est motus vt sic, non determinat sibi esse abtq;
contrario: & sic secundum vt unque modum respondendi, reman-
et p̄positio assumpta vniuersaliter vera.

Posse tamen & aliter dici ad has instantias: sed quia magis ad
formam p̄positionis attendo, quam ad materiam, ideo impræ-
sentiarum p̄transleo.

*Similiter etiam non potest dici, quod ratio generis accidat
nature humane secundū illud esse, q̄ habet in indiuiduis: quia
non inuenitur in indiuiduis natura humana secundū vnitatē,
vt sit vniū quid cōueniēs cuilibet, quod ratio vniuersalis exigit.*

Hic ponitur quinta conclusio negatiua, & essentia substantiæ cō-
positæ sc̄dm esse quod habet in singularibus, non est vniuersalis,
probatur sic. Vniuersale est in multis essentia substantiæ cōpositæ
secundum esse quod habet in indiuiduis, nō est vna in multis, sed
diuersa in multis, ergo essentia substantiæ cōpositæ secundum
esse, quod habet in indiuiduis, non est vniuersalis: & cōsequēter,
nec species, nec genus nec differētia q̄ vniuersalitatē supponunt.

*Relinquitur ergo quod ratio speciei accidat nature humane
secundum illud esse: quod habet in intellectu. Ipsa enim natura
habet esse in intellectu abstractū ab omnibus indiuidualibus, &
habet rationem vniuersalem ad omnia indiuidua, quæ sunt extra
animā: prout essentialiter est imago omnium, & inducēs in cō-
gnitionem omnium, in quā sunt homines, & ex hoc, q̄ talē
relationem habet ad omnia indiuidua, intellectus adinuenit ra-
tionem speciei: & attribuit sibi, vnde dicit Commentator primo
de Anima, q̄ intellectus est, qui facit vniuersalitatē in rebus:
hoc etiam Auicē in sua Metaphysicā octauo dicit.*

Hic per locum à diuisione cōcluditur sexta cōclusio affirmatiua
determinatiua q̄ sita difficultatis, scilicet essentia sc̄dm esse in in-
tellectu est vniuersalis, genus, species, differētia, &c. probatur sic,
Vnū in multis & de multis est vniuersale, natura sc̄dm esse in in-
tellectu est vna in multis & de multis: ergo est vniuersale. Proba-
tio Minoris, Vniuersaliter se habēs ad multa, vt essentialis eorum

imago, est vnū in multis & de multis natura sc̄dm esse in intel-
lectu est huiusmodi, q̄a habet esse abstractū ab omni difformitate
indiuiduorum essentialiter eorū cognitionem gignens: ergo, &c.

A D euidentiā huius cōclusionis & rōnis: quia termini multi-
pliciter dicti sc̄dm Arist. doctrinā distinguendi sunt. Nota primō
distingtiones terminorū in cōclusionē positorū: esse in intellectu
contingit dupliciter, subiectiue, & obiectiue. Esse in intellectu
subiectiue est inhærere ipsi, sicut accidēs, suo subiecto, vt albedo
superficiē. Esse in intellectu obiectiue, est terminare actū intel-
lectus. Intellectus est duplex in nobis, agēs & possibilis, vt d̄r ter-
tio de Anima. tex. Cōmen. 17. Intellectus agēs est ille, qui abstra-
hit speciē intelligibile à phantasmatib⁹. Intellectus possibilis est
ille, qui intellectiōnem recipit in se. Vniuersale duplex, represen-
tando & in p̄dicādo. Vniuersale in repræsentādo in p̄posito est
quod repræsentat rem, non repræsentando conditiones eius indi-
uiduales. Vniuersale in p̄dicādo est illud q̄ p̄dicatur de mul-
tis differentibus secundum esse.

His visis, scito cōclusionem illam, scilicet natura secundum esse
in intellectu est vniuersalis trisariam verificari. Primō sic, Natura
sc̄dm esse obiectiue in intellectu agēte est vniuersalis in p̄dicā-
do. Sc̄dō sic, natura secundum esse subiectiue in intellectu possibi-
li est vniuersalis in repræsentādo. Tertio sic, Natura sc̄dm esse ob-
iectiue in intellectu possibili est vniuersalis in p̄dicādo.

Sciendum est secūdo, q̄ res extra, secundum q̄ est actū intelli-
gibilis est obiectiue in intellectu agēte: sic enim terminat eius
actionem, quia ad hoc positus ab Arist. intellectus agens. Vt fa-
ciat rem intelligibilem in potētia intelligibilem in actu, vt Com-
dicit tertio de Anima. Com. 18. Fit aut̄ actū intelligibilis res extrā
ab intellectu agēte, nō per hoc q̄ recipiat, aut perdat aliquid se-
cūdam esse per illius actionē, sed ex hoc quod eius species intel-
legibilis producitur ab intellectu agente. Per hoc enim res extrā
repræsentatur nō repræsentatis cōditionibus indiuidualibus: cum
quibus in potentia intelligibilis est nō in actu. Vnde ipsa p̄du-
ctio speciei intelligibilis est factio rei extrā, intelligibilis in actu.
Habet enim ratio illa duos terminos. Vnū intra animam, sc̄dm speciē
intelligibile, quæ realiter producitur de nouo in intellectu possi-
bili. Et aliū extra, sc̄dm cuius est illa species, quæ nihil reale ex hoc
acquirat, sed tantum denominationem extrā in se, scilicet quod
est abstracta ab hoc, & nunc, quod est actū intelligibilis, &c.

Natura autem extrā, secundum quod est actū intellecta, est ob-
iectiue in intellectu possibili: sic enim terminat eius actionem,
quæ est intelligere. Fit autem & est actū intellecta res extra, non
per hoc quod aliquid accipiat, aut amittat per actionē intellectus
possibilis, sed ex hoc quod conceptus eius formatur ab intellectu
possibilitate: tunc enim res intelligitur, quando eius conceptum for-
mamus. Vnde ipsa conceptus formatio est factio rei extrā actū
intellectæ: habet enim & hæc actio duos terminos. Vnum intra
animam, scilicet conceptum, qui realiter fit, qui nihil aliud est
quam expressa similitudo rei, rem præsentem obiectaliter faciēs
intellectui possibili. Et alterum extrā, scilicet rem quæ ex produ-
cto conceptu extrinsecè denominatur actū intellecta.

Ex his patet, quæ sit differentia, & quæ sit conuenientia inter rē
obiectiue in intellectu agente & intellectu possibili. Differentia
siquidem est quia ex hoc q̄ obiectiue in intellectu agente fit, &
est actū intelligibilis, non autē actū intellecta. Ex hoc verō q̄ est
obiectiue in intellectu possibili, quæ iam erat actū intelligibilis,
fit actū intellecta. Conuenientia autem est, quia tam ex hoc q̄ est
obiectiue in intellectu agente, quam ex hoc q̄ hoc est obiecti-
ue in intellectu possibili, habet q̄ sit repræsentata absque indiui-
dualibus conditionibus: & cōsequēter quod sit abstracta ab hoc
& nunc, &c.

Sciendum est tertio ex Auic. 5. Met. c. 1. q̄ vniuersale in p̄di-
cādo, est id q̄ in intellectu nō est impossibile p̄dicari de mul-
tis. Et hoc tripliciter potest se habere.

Primō, q̄ illa multa sunt actū in rerū natura: sicut homo obiect⁹
intellectui est vniuersale respectu Socratis & Platonis.

Secūdo, q̄ illa multa non sunt: possunt tamen esse, sicut domus
heptangula obiecta intellectui, est vniuersale respectu plurium
heptangulorum, quæ non sunt, possunt tamen esse.

Tertio, q̄ illa multa nec sunt nec possunt esse, sicut Luna obiecta
intellectui est vniuersale respectu plurium Lunarū, quas impossi-
le est esse. Et Gabriel obiectus intellectui est vniuersale respectu
plurium Gabrielū, quos, implicat cōtradictionem, esse. Vniuersale
primo modo vocat à S. Th. prima parte. q. 13. vniuersale sc̄dm rem
& sc̄dm rationē: quia res illa realiter est in pluribus, & nō solum
vt obiecta intellectui. Vniuersale tertio modo vocat, bidē vniuersale,
seu cōmune sc̄dm rationem tārū: quia res illa nō inuenitur
realiter in pluribus, sed vt obiecta intellectui tantum. Vniuersale
secundo modo ibi distinguitur contra vniuersale primo modo.
Posset tamen nomine proprio dici vniuersale secundū rōnem &
secun

secundum rem in potentia tamen. Nec solum nomina ibi impo-
nuntur à S. Thom. sed & dictorum ratio assignatur valde sub-
tilis, quæ super quatuor p̄positiones fundatur.

Prima est, Vniuersalitas & p̄dicabilitas nō cōueniūt rei secū-
dū se: nec sc̄dm esse, q̄d habet extra animam. patet illa ex dictis.
Secūda est, Res materialis, q̄ sola p̄ p̄pria spectem cognoscitur
à nobis: secundū q̄ est in intellectu nostro, obiectiue repræsentata
absque cōditionibus indiuidualibus, patet illa etiam ex dictis.

Tertia est, Res immaterialis etiam Deus ipse secundum quod
est in intellectu nostro, obiectiue repræsentatur per modum rerū
materialium, scilicet non repræsentatis proprietatibus indiuidua-
libus. Patet illa: quia res illæ nō cognoscuntur à nobis secundum
quod in se ipsi sunt, sed per modum rerum materialium: nec per
proprias species, sed per species rerum materialium.

Quarta est, Res omnis vt repræsentata absq; cōditionib⁹ indiui-
dualibus, nō magis respicit vnū q̄ plura indiuidua. Patet illa: quia vt
abstracta ē, æqualiter ad vnū & multa se habet. Nihil. n. fingi p̄t
vnde abstractū vt abstractum vnum magis respiciat, q̄ plura, vel
ecōtra. Vnde & notāter Auic. apposuit in diffinitione vniuersalis
illā particulā, sc̄dm q̄d est in intellectu. Multa em̄ sunt vniuersa-
lia, quib⁹ sc̄dū esse extrā, quæ secūdu p̄pria rationē repugnat
p̄dicari de pluribus, vt de intelligētis dicitur. Nulli aut̄ vniuer-
sali, sc̄dm q̄ est in intellectu repræsentatū, absq; p̄pria & particu-
lari existētia p̄prietate & hypōthetica repugnat p̄dicari de plu-
ribus. Ex quib⁹ formatur talis ratio. Res quælibet & sola æqua-
liter se habēs ad vnū & plura inferiora: ergo res quælibet & sola
vt repræsentata intellectui nostro, est vniuersalis in actu in p̄-
dicādo. Maior patet ex diffinitione vniuersalis assignata ab Arist.
primo Perihermēias. Minor verō quo ad secundā partem patet
ex prima p̄positione: quo ad primā aut̄ partem ex reliquis tribus.

Ex his corollariē elicio, q̄ ad hoc q̄ aliquid fit vniuersale in
actu in p̄dicādo, nō exigitur actualis relatio nature obiectæ
ad particularia: sed sufficit q̄ res ipsa sit in ea dispositione, secun-
dam quam intellectus ad libitum possit ill. m. relationem sibi ve-
re attribuere, nihil addendo præter ipsam actualement relationem.

Istis prælibatis, iam patere potest conclusio intenta secundum
omnes tres sensus assignatos.

Et pro primo quidem sensu argui potest sic, Id quod in intel-
lectu nō est impossibile p̄dicari de multis, seu (vt Arist. verbis vtat)
aptum natū est p̄dicari de multis, est vniuersale in p̄dicādo:
sed res secundum esse obiectiue in intellectu agente est huiusmo-
di, ergo res secundum esse obiectiue in intellectu agente est vni-
uersalis in p̄dicādo. Maior patet ex Auic. & Arist. Minor verō
probat sic, res abstracta à conditionibus indiuidualibus vt sic,
est apta nata p̄dicari de pluribus: res secundum esse obiectiue
in intellectu agente, est abstracta à conditionibus indiuidualibus:
ergo, &c. Præmissæ omnes ex dictis sunt manifestæ.

Ex his habes quā malè dixerit Scot. secūdo sen. dist. 3. q. 1. r̄f
p̄sione ad primū, dicēdo, q̄ natura ante actū intellectus possibi-
lis nihil habet, nisi q̄d cōuenit sibi extra animā. patet enim iam q̄
secūdu sentētā Arist. est actū intelligibilis abstracta ab hoc nunc:
& cōsequēter vniuersalis in actu ante actū intellectus possibilis.

Pro tertio sensu arguere aliter non est opus: eo quod eodē mo-
do procedendum esset.

Secundus autem sensus intelligētibus terminos ex rōnibus ter-
minorū clarus est. Natura nāq; secundū esse subiectiue in intel-
lectu possibili: nihil aliud est q̄ similitudo immateriales sui repræ-
sentatiua in illo existens. Similitudo aut̄ immaterialis à singulari-
bus abstracta, rē vniuersaliter necesse est representat: eo ipso q̄ ab-
stracta est. Si enim rē vniuersaliter nō repræsentat: sed particula-
ribus cōditionibus immixtā: & nō à materialibus conditionibus
abstractā, nō esset vniuersalis: ergo in repræsentādo ipsam est vni-
uersalis res. secundū q̄ est subiectiua in intellectu possibili, id est
species seu similitudo ipsius nature pro quanto repræsentat natu-
ram ipsam non repræsentatis conditionibus indiuidualibus.

Et nota q̄ quia natura ipsa habet duas similitudines in anima s.
speciē intelligibile & cōceptus: siue speciē impressam & speciē
expressam: ideo secūdu vtrāque speciē est vniuersalis in repræsen-
tādo. Quare autem oporteat duas species ponere, & quomodo, si
De cōcesserit nobis vitā, alibi dicit. Quāuis aut̄ cōclusio secunda
possit omnib⁹ modis dictis verificari: attamē prim⁹ & tertius sunt
ad p̄positū literæ. Intēdimus enim hic de vniuersali in p̄dicādo
q̄ intentionē logicā sonat, & nō de vniuersali in repræsentā-
do quod nulla intētiōe secunda logica dicitur vniuersale, sed ex
esse proprio quod secundum rem sortitur.

Literā sic glossare potes. Ipsa em̄ natura habet esse in intellectu
agēte, vel possibili rā obiectiue, quā subiectiue abstractū ab om-
nibus indiuidualib⁹ cōditionibus. Et habet rationē vniuersalē ob

iectiue in p̄dicādo, subiectiue in repræsentādo, ad omnia indi-
uidua quæ sunt extrā, prout essentialiter est similitudo omniū ob-
iectiue in repræsentādo, inducēs cognitionē omniū, in quā sunt
homines: quia vt sic assimilatur. Et ex hoc q̄ talem relationem,
scilicet vniuersalitatē & similitudinis essentialis, vel repræsentati-
uæ habet natura ad omnia indiuidua intellectus, adinuenit ra-
tionem speciei, id est secūdu intentionem, quæ est species, & at-
tribuit ipsi nature vniuersaliter se habenti ad indiuidua ex hoc,
quod repræsentatur absque omni indiuiduantium difformitate.

Q V Æ S T I O VII.

Num vniuersalia in actu sint extra animam.

CIRCA dicta est quæstio non modica, An vniuersalia in actu
sint extra animā, an fiat per opus intellectus, quemadmodum di-
ctum est. In hac quæstione primō declarabitur titulus. Secundo
ponetur opinio Scoti. Tertio ponetur opinio S. Thom. Quarto
repondebitur ad argumenta in oppositum.

QVO ad primum: quia hæc quæstio diuersimodē intellecta,
diuersis modis à Philosophis determinata est, impræsentiarū Pe-
ripateticam sententiā supponendo, scilicet quod vniuersalia non
subsistant extra singularia, declaranda est quomodo intelligatur.

In nomine vniuersalis tria intelligimus. Primō vniuersalitatē,
quæ est relatio rōnis. Secūdo rem, quæ denominatur vniuersalis
ab illa vniuersalitate. Tertio, aptitudinē ad essendū in multis,
q̄ est quid medium inter illa duo, & est fundamētum proximum
quare res suscipiat illā relatiuā denominationem: ideo enim rei
intellectus attribuit relationem vniuersalitatē, quia res illa apta
nata est esse in pluribus: nō vertitur in dubium, an illa relatio, quæ
vocatur vniuersale formaliter sit extra animā: eā enim omnes ab
intellectu fieri dicunt. Nec queritur an illa res, quæ denominatur
vniuersalis, quæ vocatur vniuersale obiectiue in potētia, sit extra
animā: Communis enim sentētia est quod quandoque res illa est
extra animā, quādoque nō. Si enim res illa est res realis, puta ho-
mo, bos & huiusmodi ponitur extra animam. Si autem res illa sit
ens rationis, nō ponitur extra, vt subiectū, p̄dicatū, p̄positio,
syllogismus, & similia. Sed dubitatio est an aptitudo ad essendū
in multis sit extra animā: & absque omni tempore intellectus
inueniatur res apta nata esse in multis, quæ vocatur vniuersale in
actu obiectiue: an solum extra animā sit res. Aptitudo autem ad
essendū in multis inest rei per opus intellectus. Et quia aptitudo
illa complet rationem vniuersalis in actu obiectiue sumendo
vniuersale, licet non formaliter: ideo querere an extra animam in-
ueniatur totum hoc, scilicet res apta nata esse in pluribus: est que-
rerē, an sit extra animam vniuersale in actu obiectiue.

ET debes scire ad euidentiā terminorū, quod sicut album acci-
pitur dupliciter, scilicet formaliter & subiectiue: ita vniuersale ac-
cipitur dupliciter, scilicet formaliter & subiectiue. Subiectiue em̄
accipi non potest, eo q̄ vniuersalitas in nullo est subiectiue cūm
sit ens rationis. Vniuersale formaliter est ipsa vniuersalitas, q̄ re-
lationis est. Vniuersale obiectiue subdiuiditur in vniuersale obie-
ctiue in actu, & vniuersale obiectiue in potētia. Vniuersale obie-
ctiue in actu est totum hoc, scilicet res vna apta nata esse in pluri-
bus. Vniuersale obiectiue in potentia est res ipsa vna formaliter,
non adiungendo sibi aptitudinem ad essendū in pluribus. Ex
his patet, in quo stat difficultas: & patet in quo quid nominis ter-
minorum in titulo quæstionis positorum. Intēdimus enim non
de vniuersali formaliter, nec de vniuersali obiectiue in potentia:
quia in his conuenimus, sed de vniuersali obiectiue in actu. Pro-
pterea cū loquimur de vniuersali in actu absque additione obie-
ctiue intelligi volum⁹ ne in æquiuoco laboremus. Hęc de primo.

QVO ad secundum Sco. supra 7. Me. q. 16. sequēdo fundamē-
ta sua quod scilicet naturā extra animā sequatur vnitatis formalis
& communitas, opinatur rem vnā aptā nata esse in pluribus dari
extra animam: ac hoc dicit vniuersale in actu esse in rerū natura
absque omni ope intellectus. Adducit quoque ad hoc multas ra-
tiones, quas in mediū affēre, esset limites intētiōis nostræ: excede-
re: p̄pterea eas afferā, ex quarū solutione reliquarū debilitas inno-
tescit. Arguit primō p̄ locum à diffinitione ad diffinitū sic: Cir-
cumscripito quocumque actu intellectus res est apta nata esse in
pluribus: ergo datur vniuersale in actu extra animā. Tenet conse-
quentia, quia vniuersale obiectiue in actu, vt distinguitur contra
singulare & p̄dicabile diffinitur, primo Perihermēias vniuersale
est quod aptum natum est esse in pluribus. Antecedens, pro-
batur: quia si nō, ergo aptitudo ad essendū in pluribus repugnat
sibi, nec conferri sibi posset saltem ab intellectu: quia tunc pari ra-
tione posset dare Socrati talem aptitudinem.

Præterea, Vniuersale in actu est proprium obiectū intellectus:
igitur præcedit actum intellectus. Tenet consequentia ex secun-
do de anima, vbi dicitur quod obiectum est prius actu.

Præterea, Obiectū scientiæ realis est ens extra animā, vniuersale
Opul. Caiet. QQ 4

fale in d'au est obiectu scientie realis igitur vniuersale in acta est ens extra animam.

¶ Præterea, Relatio mensuræ est realis, quinto Met. sed illa fundatur in aliquo vniuersali. Probatur: quia oportet esse aliquod vniuersum aliis mensuram: sed non vnum numero secundum Arist. ergo vniuersale.

¶ Præterea, Operatio seu passio realis primò & adæquatè inest vniuersali: vt intelligere homini ex primo Posteriorum: igitur datur vniuersale extra animam.

¶ Præterea, contrarietas est oppositio realis: & eius extrema sunt vniuersalia non singularia: ergo datur vniuersalia extra animam.

¶ Præterea, Si vniuersale fit ab intellectu, quò res prædicat de re: & quò vniuersale est vbiq; & semper incorruptibile & æternu: & quò materia & forma pertinet ad quidditatè vniuersalis Physici: & quomodo vniuersaliu tantu est diffinitio: & quomodo genera & species, vniuersaliter prædicamenta sunt entia extra animam?

¶ Præterea, si nihil esset in re nisi singulari: nulla esset vnitas realis: nisi numeralis, quæ est propria singulari: consequens est falsum: ergo, &c. Hæc de secundo.

¶ QVO ad tertium scito nos sequentes S. Th. ac per hoc comuñe Peripateticoru doctrinã oppositã in hac re. pferre sententiã. Dicimus namq; q; illoru trium, q; in vniuersali nomine intelliguntur, vnũ tantu quicquid est extra animã, scilicet res ipsa vna formaliter reliquis duob; opus intellectus consequentib;: quod & probatur simili modo arguendo, quo supra argutum est. Quicquid sequitur naturã ratione sui, simpliciter prædicatur de individuo illius naturæ. sed aptitudo ad essendu in pluribus aperta sequitur naturam: puta humanitatè ratione sui, ergo aptitudo ad essendu in plurib; prædicatur simpliciter de individuo humanæ naturæ: igitur ista erit vera, Socrates est aptus natus esse in pluribus: qd est impossibile. Maior manifesta fuit supra, ex eo q; omnia, q; comittuntur naturam ratione sui, non separatur ab ea posita in individuo: & consequenter prædicantur de eo: quia (esse in) fundat dici de.

¶ Præterea, Omnis aptitudo fluens ab aliqua natura, inuenitur in qualibet singulari natura inferiori ad illã: sed aptitudo ista, ad essendu in plurib; fuit ab aliqua natura: puta ab humanitate, ergo aptitudo ad essendu in plurib; inuenitur in qualibet natura humana. pcessus bonus, & cõclusio falsa: ergo altera præmissarum non maior, q; ex terminis patet: ergo Minor, q; est cõclusio aduersarioru, Falsitas cõclusionis probatur sic, Illa aptitudo attribuenda nõ est cuilibet humanitati, q; in qualibet humanitate impossibilis est reduci ad actũ. Patet ista: quia aliter opus datur esset talis aptitudo. Aptitudo enim est ppter actũ. sed aptitudo ad essendu in pluribus est huiusmodi, q; in qualibet humanitate posita impossibilis est reduci ad actũ: quia impossibilis est, vt humanitas Socratis actu sit in Socrate & Platone, aut migret de Socrate in Platone: ergo aptitudo ad essendu in pluribus non oportet attribuenda cuilibet singulariter humanitati. Dicamus igitur rem vnã esse extra animã. Aptitudinem aut ad essendu in pluribus conuenire rei secundum esse, quod habet in intellectu: quia conuenit ei sub solitudine conditione posita. Solitariè enim accepta natura apta nata est in multis, saltem secundum rationem esse. Solitudo autè cum importet separationem naturæ à proprietatibus individualibus, non conuenit rei nisi in intellectu agente, vel possibili obiecto.

¶ E T aduersas ad maiorè nostrã positionis euidentiã q; hic accidit similis defectus Scoto illi, q; positus est supra. Cum em aptitudo ad essendu in pluribus sit idè, quod nõ repugnãtia ad essendu in pluribus, arguit sic, Naturæ, puta humanitati in quantum humanitas nõ repugnãtia esse in pluribus: ergo humanitati in quantum humanitas, conuenit aptitudo, seu nõ repugnãtia ad essendu in plurib;: & cõsequenter humanitas est vniuersalis absq; opere intellectus. Apparet autè manifestè peccatũ in hoc processu, cum ex negatiua inferret affirmatiua de predicato infinito reduplicatiõne addita. Prima em propositio, q; est negatiua veritatè habet. Secunda verò q; affirmatiua est, est impossibile: quod patet ex eo, q; humanitas in quantum humanitas abstrahit à repugnãtia ad essendu in plurib;: & sic nec p se, nec p accidès possit repugnare humanitati esse in plurib;: q; est manifestè falsum, Humanitati em Socratis ratione aduictæ hæccheitatis repugnat esse in pluribus: Cõsequentiã tenet: quia oppositũ eius quod cõuenit alicui, secundum q; ipsum nullo modo pot inueniri in illo: vt habes ex primo Posterioru. Quãuis igitur vnitas ratione sui non repugnet esse in pluribus: non tñ vdicat sibi ratione sui nõ repugnãtia ad essendu in plurib;: & cũ eam nõ vendicat sibi secundũ esse, qd habet in singularib;, relinquitur q; vdicabit eã sibi scdm esse qd in intellectu forsitur. Et quia ad hoc q; aliquid sit vniuersale in actu,

exigitur q; vendicat sibi non repugnãtia ad essendu in plurib; cum ia diffinitione eius ponatur: quod em ponitur in diffinitione per se cõpetit diffinitio: ideo res ratione sui nõ pot esse vniuersalis in actu, sed quã primu est obiecta intellectui agẽti vel possibili, fit vniuersalis in actu, q; vniuersalis erat in potẽtia. Quomodo autem fiat huiusmodi reductio potẽtiæ ad actũ, iam dictũ est, scilicet q; ab intellectu agẽte fit per productionem speciei intelligibilis, ab intellectu vero possibili per formationem conceptus.

¶ Quod si aliquis sinxerit, vniuersale in actu constitui per negationem repugnãtiæ ad essendu in pluribus: & non exigere affirmationem non repugnãtiæ, aduertat se errare propter tria.

¶ Primò, ppter hoc, q; in diffinitione vniuersalis affirmatiuæ cadit ipsa aptitudo, seu non repugnãtia ad essendu in pluribus.

¶ Secũdò, quia si ad vniuersalem sufficit negatio repugnãtiæ ad essendu in pluribus, ad singulare quoq; sufficit negatio repugnãtiæ ad essendu in vno solo. Sicut enim vniuersale se habet ad multitudine singulare ad vnum tantum: & si sic est, tunc humanitas, in quantum humanitas, erit vniuersalis & singularis: de ea enim vt sic negatur vtraque repugnãtia.

¶ Tertio, quia cum vniuersale in actu distinguatur cõtra singulare: sicut singulari repugnat esse in pluribus, ita vniuersali in vno tantum: humanitati autem, de qua negatur repugnãtia ad essendu in pluribus, non repugnat esse in vno tm, ergo negatio talis repugnãtiæ non sufficit ad cõstituendũ vniuersale in actu. Et potest hæc ratio formari cõtra principale sic: Vniuersale in actu repugnat esse in vno tm: humanitati in quantum humanitas non repugnat esse in vno tantũ, aliter non possit saluari in vniuerso tantu individuo: ergo humanitas vt sic, non est vniuersalis in actu. Similiter dicas de quacunque alia natura. Hæc de tertio.

¶ QVO ad quartum respondendum est argumentis in oppositum. Et primi quidem negatur antecedens, ad cuius probationem dicitur negando consequentiã. Nõ enim valet, res circũscripto actu intellectus, non est genus: ergo sibi repugnat esse genus. Stat enim q; abstrahat ab vtroque: sic autem est in proposito. Natura enim ipsa circũscripto actu intellectus abstrahit ab aptitudine ad essendu in pluribus, & à repugnãtia ad essendu in pluribus: vt ex dictis patet.

¶ Ad secundum dupliciter respondetur, & vtroque modo bene. Primò negatur consequentiã, si sermo sit de intellectu agente: quia potentia actiua nõ presupponit obiectum suum, sed facit illud. Si autem sermo sit de intellectu possibili, concessa cõsequentiã prima, non sequetur, ergo vniuersale in actu est extra animam: quia fit per actũ intellectus agẽtis. Secũdò dicit q; cum vniuersale in actu nominet duo, scilicet rem & aptitudinem, &c. res ipsa est obiectum, aptitudo autem est modus obiecti seu conditio, sine qua res non est obiecta. Sufficit autem, q; res ipsa, quæ est obiectum, præcedat actum intellectus: & non oportet q; modus eius præcedat. Obiectum enim, ait Arist. est prius actu non modus obiecti. Vnde ad formã argumenti negatur cõsequentiã, quia & si posterioritati antecedens non obstat aptitudinem esse mediũ obiecti: obstat tamen illationi neganti ex eo, prioritas enim modi non potest inferri ex posterioritate obiecti.

¶ Per hoc idem respõdetur ad tertium, q; scilicet res obiecta scientiæ reali est extra animã, non modus rei obiectæ: vniuersale autè in actu nominat vtrinque, scilicet rem & modum: & ideo vniuersale in actu nõ sequitur esse extra animam, ex eo q; res, de qua est scientia est extrã.

¶ Ad formam argumenti dicitur, q; vera existente maiore, committitur fallacia figuræ dictionis: mutatur em res obiecta in modum rei, seu in rem cum modo.

¶ S E D contra istas responsiones instat Sco. ibi: & primò contra primam sic, Quicquid est per intellectum agentem est prima intentio: ergo nullum vniuersale est in genere substantiæ: cõsequenter nulla est prædicatio in quid superiorum de inferioribus.

¶ Præterea, Vniuersale præcedit sensum, vt aliàs probatum est, ergo præcedit intellectum agentem.

¶ Præterea, Intellectus agens & possibilis sunt vniuersalia: aliàs quilibet homo habet: duos intellectus: sed vnus potẽtiæ est vnũ obiectum: quare si præcedit actũ vnus, præcedit actum alterius.

¶ Præterea, Secũdum hoc non esset generatio vniuersa sine actione intellectus agentis. Dicitur forte q; nõ habeat aliquã vnitate realem generans & genitum, sed similitudinem. Cõtra, quia proximum, fundamentum similitudinis est vnũ quinto Metaphysicæ: sed nõ generans neque genitum, ergo aliquid commune vtrique.

¶ C O N T R A secũdam verò respõsionem arguit: quia nullo intellectu considerate non erit vniuersale in actu: & ita scientia habitualis non esset obiecti vniuersalis in actu.

¶ Præterea, Obiectum, in quantum est prius actu, non intelligitur sub hoc modo: ergo vel sub nullo, vel sub opposito modo: sed nõ sub nullo: ergo, &c.

T. 210.

Pæter

¶ Præterea, Aut ille modus est factus ab intellectu, aut nõ, si nõ habet intentũ sic, ergo nõ est necessarius in obiecto: quia prius obiectũ est intellectu sine illo modo causato p intellectiõnẽ obiecti.

AD HAS INSTANCIAS respõdet, presupponendo se iã dictũ, qd vniuersale duo dicitur, re & aptitudine, seu vniuersalitatẽ. Vniuersale pro re posita in predicamento est predicabile, scibile est obiectũ intellectus, diffusibile, & hmõi. Vniuersale aut pro aptitudine est modus: seu cõditio rei prædicamenti predicabilis, scibilis, diffusibilis: &c. neque intellectus agens, aut possibilis facit rem, sed modum tantu.

¶ Ad primam ergo conceditur, quod vniuersale pro eo quod fit ab intellectu agente, non est in predicamento substantiæ, vltior autem consequentiã nullam habet apparentiam.

¶ Ad secundam negatur antecedens, visus enim est coloris vniuersaliter, vt habes à S. Th. prima secundæ, q. 26. ar. 6. non tamen est coloris vniuersalis.

¶ Ad tertiam similiter negatur antecedens: necessariũ enim est (vt dicitur 3. de Anima, tex. Com. 17.) in anima nostra esse duos intellectus, agentẽ & possibile: qui non possunt esse eadẽ potentia: cũ potentia actiua & potentia passiuã non sint eadem apud Arist.

¶ Ad quartã negatur cõsequentiã, & dicitur q; respõsio illa ibi data est optima sanè intellecta. Ad improbationẽ eius dicitur, q; similitudo fundatur supra res ipsas, puta duas albedines: vel humanitates, tãquã fundamentũ, & q; vnitas nõ est fundamentũ similitudinis, sed cõditio fundamenti: fundatur enim similitudo proprie dicta supra duas res habentes illã conditionẽ. Scilicet mutuã negationẽ distinctiõnis formalis, puta duas albedines: & hoc modo intelligẽdus est Arist. 7. Meta. Et dato q; vnitas esset fundamentũ, adhuc nõ sequeretur, dari aliquid comuñe vnũ vtrique: dicã enim q; similitudo nõ fundatur supra vnũ, q; est generans, neque supra vnum quod est genitum, sed supra vnum, quod sunt generans & genitum. Iam autem declaratum est supra committi fallaciam consequentis, si sic procedatur, Generans & genitum sunt vnum formaliter, ergo habent aliquid vnum commune vtrique.

AD PRIMVM eorum, quæ contra secundam respõsionem adducuntur, dicitur quod præcisè loquẽdo, de intellectu possibili, secatur vniuersale, quæ ad modum scientiæ: ita quod scientia in actu est vniuersalis in actu: scientia in potentia est vniuersalis in potẽtia, & scientia in habitu est vniuersalis in habitu, quod tunc accidit, quando cum volumus ipsam, in actu facimus. Egre diũdo autem ad intellectum agentem, dicitur quod nullo intellectu considerante, dum modo producta sit species intelligibilis, datur vniuersale in actu: eo quod Philosopho dormiente, rosa, cuius species intelligibilis in illius intellectu conseruatur, denominatur representata absque hoc, & nunc actu intelligibilis, &c.

¶ Ad secundum dicitur, quod obiectum vt prius actu nullum sibi vendicat modũ: abstrahit enim ab omni esse & modo quidditas.

¶ Ad tertium dicitur, quod modus ille fit ab intellectu agente: & cum inferretur, ergo non est necessarium, negatur consequentiã: quia potentia actiua non presupponit conditionem sui obiecti, sed facit. Dicitur secundo, quod dato quod nõ fieret ab intellectu agente, fit ab intellectu possibili: & similiter negatur illa cõsequentiã. Ad probationem dicitur, q; falsum assumit, scilicet q; prius intellectus intelligit rem, deinde facit eius modum, simul enim vtrumque fit, intellectus enim formando conceptam rem absque hoc & nunc apud se facit, neque potest imaginari, quod prius faciat rem, deinde absque hoc, & nunc sicut Socrates simul generat hominem nunc, & non prius hominem, deinde hunc.

¶ Ad quartum negatur, quod relatio mensuræ fundetur in aliquo vniuersali, fundatur enim neque in vniuersali, neque in singulari, vt sic, sed in natura vna formaliter quæ in singulari reperitur, & sic nõ est vnũ numero, vt sic mensura alioru, sed vnum formaliter.

¶ Ad quintum dicitur, quod nihil aliud cõcludit, nisi q; vniuersale pro re est extra animam, sic enim accepto vniuersali inest primo passio seu realis operatio, homo enim est cui primò conuenit ridere, non homo vniuersalis, alioquin risibile non inueniretur in homine non vniuersali, puta Socrate.

¶ Ad sextum dicitur similiter, quod extrema contrarietatis sunt res ipsæ non res particulares vt sic, neque vniuersales, aliter res nõ vniuersales, hæc albedo & hæc nigredo, nõ essent contrariæ.

¶ Ad septimum dicitur, quod stant ista duo simul, Vniuersale prædicatur de rebus, & Vniuersale fit ab intellectu, eo quod vniuersale pro re est id quod prædicatur, & quo ad hoc non fit ab intellectu. Vniuersale autem pro aptitudine est conditio rei, quæ prædicatur, & talis fit ab intellectu, prædicatio enim non debetur rebus nisi habentibus conditionem aliquam intentionalem. Vnde & Arist. 7. Meta. tex. Commen. 46. ait, quod substantia nõ dicitur de subiecto, quia loquebatur de ea secundum suam naturam. In prædicatiõne verò vbi de substantia induta accidentia intentionalia loquebatur, dixit substantiam dici de subiecto.

¶ Ad id verò, q; ibi additur, dicitur q; omnia illa verificantur de

vniuersali pro re, sed exponenda per affirmatiua proposita negatiuè, vt fit sensus, Vniuersalia sunt vbiq; &c. id est, natura ipsa denominatã vniuersales non terminant sibi locum neque tẽpus. Similiter dicitur, ad quod subiungitur, quod forma & materia pertinent ad quantitatem vniuersalis, id est rei physica, quæ denominatur vniuersalis. Similiter vniuersalium tantum est diffinitio, id est rerum quæ denominatã sunt vniuersales. Similiter res denominatã genera, species, & differentiæ sunt extra animam, conditiones autem earum sunt per opus intellectus.

¶ Ad octauũ dicitur q; p ly singulare, duo intelligere possumus, quæ intelligitur ipsa singularitas, quãdoq; totũ, scilicet res singularis. Primò modo accipiẽdo singulare, cõceditur cõsequentiã, sed antecedens nõ est verũ. Secũdò modo antecedens Peripateticũ est, sed consequentiã nihil valet, supra enim iam diximus, in singulari multas vnitates existere, & non tantum numeralẽ.

Et quamuis hæc natura intellecta habeat rationem vniuersalis, secundum quod comparatur ad res, quæ sunt extra animam, quia est vna similitudo omnium, tamẽ secundum quod habet esse in hoc intellectu, vel in illo, est species quæ adã intellecta particularis, & ideo patet defectus Cõmentatoris in tertio de anima, q; voluit, ex vniuersalitate formæ intellectæ vnitate intellectus concludere, quia nõ est vniuersalitas illius formæ secundum hoc esse, quod habet intellectum, sed secundũ quod ad res referitur, vt similitudo rerum. Sicut etiam, si esset vna statua corporeæ representantis multos homines, constat quod illa imago, vel species statue haberet esse singulare & proprium, secundum quod esset in hac materia: sed haberet rationem communitatis, secundũ quod esset commune representatiuum plurium.

¶ In hac secũda parte capituli huius Aucr. errorẽ remouere intridit, q; in tertio de anima. cõ. 5. ex vniuersalitate formæ intellectæ voluit declarare vnitate intellectus hoc modo, Quod est vniuersale, suã vniuersalitatẽ retinens est indistinctu numero: forma intellecta, id est natura scdm esse in intellectu subiectu est vniuersalis suã vniuersalitatẽ retinens: ergo est indistincta numero: igitur subiectũ eius, q; est intellectus possibilis nõ est distinctu numero: & sic vnus intellectus in omnib; hominib; cõcluditur. Maior videtur ex se nota, quia vniuersalitati opponitur distinctio numeralis. Minor verò ex eo patet q; species intelligibilis respõdat vniuersale. Hæc rõ est alterius principii exigat pro sui dissolutione, & pro sui probatione: tãtã quãtũ præsentis intentionis esse, & ex dictis sic destruitur, vniuersale est aliquid duplex, scilicet esse & in representãdo. Vniuersale in essendo esset, si daretur natura hominis separata, vt idea Platonis, & de tali vniuersali vera est maior: sed falsa minor. Vera quidem maior, quia tali vniuersali cũ scdm esse vniuersalitatẽ sortiarur, scdm esse quoq; repugnabit distinctio numeralis: vnũ impossibile est imaginari plures homines vniuersales. Falsa autè est minor, quia species intelligibilis non est vniuersalis in essendo, cum sit in singulari subiecto. scilicet intellectu possibili, qui individuũ quoddã est, licet immateriale. Vniuersale verò in representãdo (vt dictũ fuit) est quod re vniuersalem representat: & tali vniuersali falsa est maior: licet minor sit vera & maioris quidẽ falsitas ex eo cognosci pot, q; tale vniuersale vniuersalitatẽ nõ habet scdm suũ esse, quo respicit subiectum, vnde vnitas vel pluralitas numeralis in accidentibus oritur: sed habet vniuersalitatẽ secundum representatiõnem, quæ respicit obiectum: vnde non representat obiecta distincta numero: sed vnum & idem obiectum omnium omnium representat omnes species cuiusdam rei, pura species humanitatis in te & in me: sicut eadẽ Socratis facies à pluribus per plures species idem omnino representantes videtur. Minoris autem sic intellectæ veritas ex supradictis liquet: species enim intelligibilis representat naturã, non representãdo conditiones particulares eius, vt dictum est: hæc est sententia literã in hac parte.

Et quia natura humane secundũ suam absolutam considerationem conuenit, quod prædicetur de Socrate: & ratio speciei nõ conuenit sibi secundum suam absolutã, scilicet humane nature considerationẽ, sed est de accidentibus, quæ consequuntur eam, secundum quoddã esse, quod habet in intellectu, ideo nomen Speciei nõ prædicatur de Socrate, vt dicitur, Socrates est species, qd de necessitate accideret, si ratio speciei conueniret homini secundum esse, quod habet in Socrate, vel secundũ suam absolutã cõsiderationẽ, scilicet in quantum est homo, quicquid enim conuenit homini in quantum est homo, prædicatur de Socrate.

¶ In hac parte tertia capituli huius talẽ obiectiõnẽ ex supradictis

QQ 5

excludere intendit, quia q̄ predicatur de predicato, predicatur & de subiecto, sed species predicatur de homine, q̄ est predicatū respectu Socratis, ergo species predicatur de Socrate, & sic Socrates erit species. Conclusio est falsa, maior vera ex antepredicamentis habetur. Huius obiectionis peccatū vnde oriatur ex supra posita distinctione eorū quę cōueniunt naturę, manifestat simul ex hoc insinuās quā cōueniens tradita fuerit doctrina, cū ex ea difficultates accidentales dissoluantur. Cū enim dictū sit, q̄ triplicia sunt quę de natura predicantur, quędā, scilicet absolute, & quędā scđm esse in intellectu, & quędā scđm esse in singulari, ea q̄ cōueniunt naturę scđm esse in intellectu, non cōueniunt ei absolute, neq; scđm esse in singulari cū opposita sint, & ideo predicato processu error accidit, q̄ denominatio specifica homini secundū esse in intellectu cōuenit, & concluditur de homine scđm esse in singulari, dū infertur, ergo Socrates est species. Vt autem ad formā argumēti dici possit, inuit talē distinctionē. Predicari de predicato cōtingit dupliciter. Vno modo vt predicato, id est scđm q̄ illud predicatur de altero, sicut animal pdicatur de predicato Socratis, scilicet homine, secundū id secundū q̄ homo predicatur de Socrate scđm eīdem cōm homo recipit predicationē animalis & predicatur de Socrate, secundū suā naturā, & hoc modo maior est vera, minor autē falsa. Alio modo cōtingit predicari de predicato, non vt pdicatio, id est non scđm illa rationē, quia illud predicatum de suo subiecto predicatur, sicut in pposito species non predicatur de homine inquitūm homo est predicatū Socratis, id est non predicatur de homine scđm illud esse, quo homo predicatur de Socrate, eo q̄ homo predicatur de Socrate scđm suū esse quidditatiū absolute, species autē predicatur de homine nō secundū eius esse quidditatiū, sed secundū esse q̄ in intellectu habet, & hoc modo maior est falsa, minor autem vera semper, ergo altera præmissarū est falsa. Et hoc est q̄ ip̄ altera dicitur, q̄ ratio speciei non cōuenit hominī secundū suā absolutā cōsiderationē, secundum quā conuenit sibi pdicari de Socrate, quia sic oportet etiā conuenire Socrati (vt supra dictū fuit) sed cōuenit ei secundum esse in intellectu secundum quod esse predicatur de Socrate.

Et tamen predicari cōuenit generi per se, cum in eius diffinitione ponatur. Predicatio enim est quoddā, quod completur per actionem intellectus cōponentis & diuidentis, habens tamen fundamentum in re, ipsam unitatem eorum, quorum vnu de altero dicitur. Vnde ratio predicabilitatis potest claudī in ratione huius intentionis, quę est genus quę similiter per actionem intellectus completur, nihilominus id, cui intellectus intentionem predicabilitatis attribuit, componens id cum altero, non est ipsa intentio generis, sed potius id, cui intellectus intentionē generis attribuit, sicut q̄ significatur hoc nomine Animal, sic ergo patet qualiter essentia, vel natura se habet ratione speciei, quia ratio speciei non est de illis, quę conueniunt ei secundum suā absolutam considerationem, neque de accidentibus, quę consequuntur ipsam secundum esse, quod habet extra animā, vt albedo vel nigredo, sed est de accidentibus, quę consequuntur eam secundū esse, quod habet in intellectu, & per hunc modum conuenit sibi ratio generis, vel differentie.

In hac quarta parte capituli huius respondere intendit cuidā tacitę obiectioni, q̄ talis est, Quod per se predicatur de speciebus cōuenit ipsi speciebus, sed ly genus, per se predicatur de speciebus, puta homine & boue, ergo ly genus, conuenit ipsi speciebus, & sic homo erit genus & similiter bos. Maior est ex terminis nota, implicat eī q̄ aliquid per se predicatur de aliquo in quocūq; modo perfectatis & non cōueniat illi. Minor pbatur sic, illud in cuius diffinitione ponitur predicari de speciebus, p se predicatur de illis, sed ly genus est, in cuius diffinitione ponitur pdicari de speciebus, ergo genus per se predicatur de speciebus. Maior syllogismi huius patet ex eo, q̄ qualibet pars diffinitionis in recto in primo modo perfectatis conuenit diffinito. Minor autem in Porphyrio patet sic dicente, Genus est predicabile de pluribus speciebus differentibus.

Similiter omnino potest argui de specie respectu indiuidui, cū etiā in diffinitione speciei ponatur pdicari de indiuiduis, & sic videtur q̄ malē dictū sit, Socratē non esse speciē. Huius obiectionis in litera motiū tantum tangitur, cum dicitur, Et tamen predicari per se conuenit generi, cum in eius diffinitione ponatur. Responso autem in residuo ponitur, in quo ad plenā materię huius diffinitionē duas distinctiones inuenit. Prima est, pdicari dupliciter capitur, scilicet formaliter, & fundamentaliter, seu materialiter. Secunda est, genus dupliciter accipitur, scilicet formaliter, & fundamentaliter, seu materialiter. Et debes scire, vt terminos intelligas

q̄ in hac ppositione, Homo est anima, sunt tria, scilicet ly homo, ly est, & ly animal, quę extra animā nihil aliud sunt, quā natura humana importata per ly homo, & natura sensitua importata p ly anima, & vnitas seu cōiunctio earū inter se importata, p ly est: hęc enim tria intellectus apprehēdēs in secūda sua opatione format hęc ppositionē, Homo est animal, quā formata reflectēdo de sup illa tria, vt termināt actū sui cōponētis, adinuenit & attribuit eis quāsdā relationes, & ly homo, attribuit relationē subiecti, & ly animal, relationē pdicari, & ly est, relationē pdicationis. Vnde predicatio formaliter est illa relatio adinuenta ab intellectu: fundamentaliter verō seu materialiter est cōiunctio rei pdicatę cum re subiecta. Similiter cū intellectus apprehendit naturam sensitiuam, & reflexerit se super illa, vt stat ab actu eius, videritq; eam vt sic indifferenter se habere ad species in quibus primō inspererat naturam illam saluari, attribuit naturę sensitiuę, seu animalī obiecto relationē generis, & sic genus formaliter, est illa relatio, genus autem fundamentaliter, seu materialiter est natura ipsa, pura sensitua, & sic patent termini distinctionum.

EX HIS tria deducuntur. Primum est, q̄ cū genus fundamentaliter, puta animal, non includat in diffinitione sua predicationem fundamentalem, quia in diffinitione animalis nō ponitur cōiunctio eius cum homine, vel boue, neque predicationē formale, quia in diffinitione rei non ponitur res secūda intētiōis, cōsequēs est q̄ genus formaliter sumatur q̄ diffinitur a Porphyrio. SECUNDVM est, q̄ in diffinitione generis formaliter nō cadat pdicatio fundamentalis de specie, puta homine, q̄ relatio gñrica nō est cōiuncta realiter rei, q̄ denominatur species, cōsequens est, q̄ pdicari de plurib⁹ positū in diffinitione generis, sit accipiendum formaliter, scilicet p relatione pdicationis: vna enim relatio pōt cadere in diffinitione alterius, ita vt cōceptus relationis, q̄ est predicatio de pluribus, & c. cadat in cōceptu relationis, q̄ est genus. Et hinc habes: quā cōformiter S. Th. dicant asserentes genus & speciem diffiniri pro secundis intentionibus in concreto.

TERTIVM deducendum est, quōd aliquid dicitur pdicari de specie dupliciter. Vno modo, vt res denominata pdicabilis de speciebus, & sic animal pdicatur de homine & boue. Alio modo, vt id, quo res denominatur pdicabilis de speciebus, & sic genus, in cuius diffinitione ponit pdicari de speciebus, pdicatur, de ipsius speciebus. Sicut aliquid dicitur digregatiū vifus dupliciter. Vno modo vt res denominata digregatiua vifus, hoc enim modo nix dicitur digregatiua vifus. Alio modo, vt id quo res denominat digregatiua vifus quemadmodū albedo dicitur digregatiua vifus, cū in diffinitione eius ponatur, digregare vifum. Et sicut ista duo simul, quōd res diffinita p digregare vifum est albedo, & nō nix, res autē denominata digregatiua vifus est nix & nō albedo, ita precisē in pposito stāt ista duo simul, scilicet res diffinita p pdicari de speciebus est relatio genericę, res autē denominata pdicabilis de speciebus est natura, q̄ subest illi relationi, puta animal, ita q̄ res diffinita p pdicari, & c. est genus formaliter nō materialiter, res autē denominata pdicabilis est genus materialiter, nō formaliter. Vnde in litera dicitur, q̄ ratio pdicabilitatis clauditur in hac intentione, quę est genus, id tamen, cui intellectus intentionem pdicabilitatis attribuit non est ipsa intentio generis, sed res, cui etiā ipsa intentio generis attribuitur.

Ex quibus patet responso ad obiectionem, quia loquendo de eo, quōd per se predicatur de speciebus, vt res denominata pdicari, vera est Maior, sed falsa Minor: loquendo autem de eo q̄ per se predicatur, vt ratio denominandi falsa est Maior, licet Minor sit vera. Vnde cū semper altera præmissarum sit falsa nihil concluditur. Hac distinctione nunc assignata in terminis simplicibus sic vti poteritis, pdicabile de speciebus dupliciter, formaliter & denominatiue, q̄ pdicatur de homine & boue denominatiue est animal: q̄ autem pdicatur formaliter de homine & boue, est genus, de pdicabili nominatiue falsa est Minor: de pdicabili formaliter falsa est Maior. Hęc dicta cum applicaueris ad speciem respectu indiuiduorum ad differentiam, proprium, & accidens, & reliqua huiusmodi, solues multas obiectiones, & illucet tibi veritas multarum ppositionum, quę obscurę apparent. Residuum capituli est Epilogus, per se patens, & c.

CAPIT V.

Quod simplicium substantiarum essentia minimū sit ex materia & forma quid compositum, sed tantum forma, nō item comparatur compositorum essentia, & quōd ex esse & essentia sit composita. Quid denique intelligentię effectiue sint a Deo ex actu & potentia composita, multipliciter ostendit.

NUNC restat videre secundum quem modum essentia sit in substantiis separatis, scilicet in anima, intelligenti & causa prima. Quamuis autem causę primę simplicitatem omnes Philosophi concedant, tamen compositi

positionē materia & forma in intelligenti & animabus quidā nititur ponere, cuius positionis fuisse dicitur Auicebrō Autor libri, Fontis vitę. Hoc autē dicitur philosophorū reperitur esse contrariū, quia eas substantias a materia separatas nominat, & absque omni materia esse probat, cuius demonstratio potissima est ex virtute intelligendi, quę in eis est. Videmus enim formas non esse intelligibiles in actu, nisi secundum quōd separantur a materia, & a conditionibus eius: nec efficiuntur intelligibiles in actu, nisi per virtutem substantia intelligenti secundum quōd recipiuntur in ea, & secundum quōd aguntur per eam: vnde oportet, quod in qualibet substantia intelligente sit omnimoda immunitas a materia, ita quod nec habeat materiam partē sui, neque etiam sit sicut forma impressa materia, vt est de formis materialibus.

Hic incipit tractatus secundus huius operis, intendens in duobus capitulis tradere notitiā de essentiis substantiarum simplicium, quemadmodū tradita est de essentiis substantiarū simplicium, cōpositarum. Facit autē sex in præsentī capitulo. Primō declarat, quōd essentia in simplicibus non significat compositum quid ex materia, sed formam tantum. Secundo comparat illas essentias essentias substantiarum compositarum. Tertio ostendit tales substantias esse compositas ex esse & essentia. Quarto declarat intelligentias habere esse effectiue a Deo. Quinto ostendit eas esse compositas ex actu & potentia. Sexto de multitudine eorū agit. Præmissa igitur primō concordī sententia Philosophorum de simplicitate omnimoda primę causę, & quibusdam dissentientibus circa immaterialitatem intelligentiarum adductis. Cōtra hōstalem conclusionem ponit, Omnis substantia intellectualis est immaterialis, id est cōposita ex materia & forma, & independens a materia: quā sic probat, Omne patiens, vel agens, vel recipiens, vel habens in se intelligibile in actu est immateriale: omnis substantia intellectualis est patiens, vel agens, vel recipiens, vel habens in se intelligibile in actu, ergo omnis substantia intellectualis est immaterialis. Maior quę ad tres sui partes ex eodem medio probatur: scilicet ex hoc quōd intelligibile in actu oportet esse immateriale, tertio de Anima. tex. Com. 11. & 15. agens autem rem immateriale oportet esse immateriale, eo quōd agens non potest esse ignobilius suo effectū, vt dicitur 3. de Anima. tex. Com. 18. & text. Com. 40. recipere quoque immateriale non potest res immaterialis, vt patet 3. de Anima, Com. vnumquodque recipitur per modum recipientis: & per idem innoscit, quōd habere non potest res immaterialis immateriale cognoscibile in seipsa. Minor autē ab omnibus conceditur. Frustra enim esset substantia intellectualis nisi aliquid intelligeret: cum vnumquodque sit propter suam operationem, vt dicitur 2. Cœli. tex. Commento. 17.

Nec potest dicere aliquis quōd intelligibilitatē non impediatur materia qualibet, sed materia corporalis tantū. Si enim hoc esset ratione materiae corporalis tantum (cum materia non dicitur corporalis, nisi secundum quōd stat sub forma corporea) tūc oporteret, quōd hoc haberet materia a forma corporali, scilicet impedire intelligibilitatem. Et hoc non potest esse: quia & ipsa forma corporalis actu intelligibilis est, sicut & alia forma, sed quōd a materia abstrahuntur. Vnde in anima intelligentia nullo modo est compositio ex materia & forma, vt hoc modo accipiatur materia in eis sicut in substantiis corporalibus, sed est ibi cōpositio forma & esse. Vnde in commento non. ppositionis libri de causis dicitur, quōd intelligentia est habens formā & esse, & accipitur ibi forma pro ipsa quidditate, vel essentia simplici.

Quia posset aliquis credere rationem factam recipere responsonem, ideo intendit hic excludere responsonem: quā posset imaginari sufficiens. Ad hoc posset aliquis distinguere de materia corporali & materia simpliciter, & dicere q̄ maior est vera de materia corporali, non autem de materia simpliciter, & consequenter concedere, quōd omnis substantia intellectualis est immunitas a materia corporali, non autem a materia, quia non materia, sed materia corporalis impedit intelligibilitatem in actu.

Cōtra hanc fugam instatur ratione ducente ad impossibile sic, Materia corporalis impedit intelligibilitatem per te, ergo forma corporalis est id vnde materia habet, q̄ impedit intelligibilitatē, hoc est impossibile, ergo a destructione cōsequētis, & c. cōsequētia est nota ex terminis. Cū enim materia corporalis duo dicat, scilicet ly materia, & ly corporalis, & ex ly materia secundum aduersarium non impeditur intelligibilitas in actu, testat q̄ hoc impedi-

mentum sit ex ly corporali, sed ly corporalis nihil addit supra materiam, nisi formam corporeā, ergo ex forma corporali, seu corporea orit, q̄ materia impedit intelligibilitatē in actu. Falitas autē cōsequētis pbatur sic: Omnis forma nō cōcepta cum materia est actu intelligibilis, patet ista ex 3. de anima. tex. com. 11. Forma corporea est forma scđm se non cōcepta cum materia, accipitur enim in distincta contra materiam, ergo forma corporea secūdu se est actu intelligibilis. Tūc vltra, Nihil scđm se actu intelligibile est ex impedimētum præstat intelligibilitatis, forma corporea huiusmodi, ergo forma corporalis nō est id vnde materia impeditū intelligibilitatis sumat, q̄ erat pbandū. Est igitur tā anima intellectiua, q̄ intelligentia qlibet non cōposita ex materia & forma. Si accipiamus cōpositionem ex materia & forma vniuocē, prout, scilicet materia & forma nominant partes essentielles rei, quemadmodum dictum est, substantias aliquas esse cōpositas, in præcedētib⁹, sed est in eis aliud genus compositionis, scilicet ex forma esse, de quo infra erit sermo, & sic habetur prima pars intenti, scilicet quōd essentia in substantiis intellectualibus non significat cōpositum quid ex materia & forma. Remanet ergo modo declarandum, quomodo significet formam tantum, propterea subiungit

Et quomodo hoc sit, plerumque est videre, Quęcumque enim ita se habet ad inuicem, quōd vnu est causa esse alterius, illud quod habet rationem causę, potest habere esse sine altero, sed non conuertitur. Talis autē inuenitur habitudo materia & formę, quōd forma dat esse materiae & ideo impossibile est esse aliquā materiam sine forma: tamen non est impossibile esse aliquam formā sine materia, forma enim nō habet in eo, quōd forma, dependentiam ad materiam, sed si inueniatur aliqua formę, quę nō possunt esse nisi in materia, hoc accidit eis secundū quod sunt distantes a primo principio, quōd est actus primus & purus. Vnde illa formę, quę sunt propinquissimę primo principio, sunt formę per se sine materia subsistentes: nō enim forma secundum totū genus suum materia indiget, vt dictū est & huiusmodi formę sunt intelligentię: & ideo non oportet vt essentia, vel quidditates harum substantiarum sint aliud, quā ipsa forma.

Intendens in his verbis declarare, quomodo essentia in substantiis simplicibus significet formam tantum tali ratione hoc probat: Quęcumque ita se habent, quōd vnum est causa esse alterius, & non econuerso: illud quod habet rationem causę, potest esse sine altero: sed forma & materia ita se habent, quōd forma causat esse materiae, & non econuerso, ergo forma potest esse sine materia, & materia non sine forma. Tūc vltra, Essentia intelligentiarum non est cōposita ex materia & forma, & non potest esse materia totum, ergo est forma tantum.

Nota quōd maior ppositio potest dupliciter intelligi. Vno modo sic, q̄ id quod est causa alterius, & c. idem numero potest esse sine altero, & sic nō assumitur a nobis, quia est falsa & extra ppositum. Falsa quidem, quia subiectum causat esse proprię passionis, & non econuerso: & tamen subiectum nō potest esse sine propria passione. Extra ppositum verō, quia nolimus cōcludere, q̄ forma, q̄ est in materia, sit sine materia: sed q̄ aliqua forma non exigit materiā. Alio modo intelligitur maior, q̄ id q̄ habet rationem causę secundum suum ordinem, potest esse sine altero, id est scđm aliquod sui ordinis potest reperiri sine altero, & sic est vera, & ad ppositum. Vera quidem, quia causa cum independens sit a causato, consequens est, vt aliquod pertinens ad suum ordinem possit habere esse extra causatum. Ad ppositum verō, quia intendimus concludere, q̄ forma secundū suū genus nō dependet a materia, ita q̄ aliqua forma potest inueniri separata. Vnde & in minori notanter non assumitur forma materialis, seu habens esse in materia: sed forma sine additione aliqua ad insinuatū q̄ loquimur de forma, vt forma est, nō vt talis vel talis. Patet autem minor illa ex nonō Metaph. tex. com. 13. & 15. vbi habetur q̄ actus est prior potentia simpliciter & independens ab ea. Ex eo enim q̄ forma essentialiter est actus, materia autem essentialiter potentia, si actus scđm totam suā latitudinē non dependet a potentia, consequens est, q̄ forma scđm totum suū ordinē non dependet a materia. Materiam autem cum essentialiter sit potentia, necesse est dependere a forma sine qua actualitas non inuenitur: & sic patet miror: quia a forma absolute in eo q̄ forma, depēdet a materia in suo esse, sicut potentia ab actu, & non econuerso. Quod verō alicui actui cōueniat, quōd nō inueniat nisi receptus in aliqua potentia, hoc est ex eius imperfectione, & non habet hoc in eo, quōd actus: & similiter quōd aliquid nō sint nisi in materia, hoc habent ex sua imperfectione formę, quę attrēditur penes distantia a primo principio Deo glorioso, & propinquitatem ad pri

ad primam materiam, unde tales formae non solum causant esse materiae, sed & ipsae causatae sunt quodammodo a materia. Causae enim sunt sibi inuicem causae, ut dicitur secundo Physicorum Com. 3.0. Essentia igitur substantiarum intellectuali est immaterialis & forma tamen.

QUESTIO VIII.

Num materia possit esse sine forma.

CIRCA hanc partem occurrit quaestio, & haec est octava, an materia possit esse sine forma. In hac quaestione tria facienda sunt, primo ponetur Scoti opinio, secundo ponetur opinio S. Th. tertio respondebitur rationibus in oppositum.

¶ QVO ad primam Scotus in 2. sent. dist. 12. q. 2. opinatur posse materiam esse sine forma, arguit quod; ad hoc probandum multipliciter. ¶ Primo sic, Non minus dependet accidens a substantia quam materia a forma, sed accidens potest esse sine substantia, ut patet in Sacramento altaris. Ergo materia potest esse sine forma.

¶ 2. Præterea, Absolutum distinctum & prius alio potest esse sine illo absque contradictione: materia respectu formae est huiusmodi, ergo potest esse sine forma, minor est evidens, maior probatur, quia prius in eo quod prius, non dependet a posteriori, & accipitur hoc ex 5. Metaph. Com. 16. priora sunt, quae possunt esse sine aliis, alia non sine ipsis.

¶ 3. Præterea, Quicquid absolutum facit Deus in creaturis mediante causa secunda, quae non est de essentia causati, potest facere, sine illa, sed materiam Deus facit mediante forma, quae non est de essentia eius, ergo potest facere sine illa.

¶ 4. Præterea, Quicquid Deus immediate creat, immediate conservat vel conservare potest, sed materiam Deus immediate conservare potest, ergo sine omni forma.

¶ 5. Præterea, Cui nihil Deo extra se necessario velit ex hoc quod vult materiam esse, non est necesse quod velit materiam esse, nisi propter necessariam connexionem vtriusque, sed inter materiam & formam non est talis necessaria connectio, ergo, &c. Quod autem non sit talis necessaria connectio inter materiam & formam, probatur, quia tunc sequeretur, quod materia determinaret sibi necessarium aliquam determinatam formam. Probatio consequentia, Quod determinat sibi genus formae, determinat sibi aliquam speciem in genere illo, & quod determinat sibi speciem, determinat sibi esse in aliquo individuo illius speciei, omne enim quod de necessitate est homo, necessarium est hic vel ille homo, consequens autem est falsum, materia enim nullam sibi determinat formam, ergo velinquitur, quod materia non determinat sibi genus formae ad hoc quod sit. Confirmatur, Quicquid contingenter se habet ad quodlibet generis absoluti, contingenter se habet ad id genus absolutum, sed materia contingenter se habet ad quamlibet formam, ergo materia contingenter se habet ad genus formae. Probatur adhuc, quod si materia sibi determinat de necessitate genus formae, & etiam de necessitate determinat sibi unum individuum solum illius generis, quia unum essentiale, & unum singulare est impossibile dependere a pluribus essentialiter eiusdem generis, materia autem est una essentialis & singularis, ergo impossibile est, quod dependeat a pluribus formis eiusdem generis, & sic si necessarium determinat sibi genus formae, necessarium quoque determinabit sibi aliquam unam formam, quod falsum est. Hec de primo.

¶ QVO ad secundum S. Th. in prima parte, q. 96. art. 1. & in quaestione de potentia Dei, q. 4. art. 1. & in quolibet q. 63. art. 1. confirmat id quod hic dicit, scilicet materiam non posse esse sine forma duabus rationibus. ¶ Prima est ducens ad impossibile sic, Si materia existeret absque omni forma, materia simul esset, & non esset, hoc implicat contradictionem, ergo, probatur consequentia quo ad secundam partem, quia quo ad primam ab adversariis conceditur. Impossibile est effectum formae separari a forma, sed existere est effectus formalis formae, sic enim diffinitur: Forma est quod dat esse rei, ergo impossibile est ponere existentiam sine forma. Sicut enim impossibile est album sine albedine, ita esse in actu sine actu, actus autem est effectus, cuius est dare esse, id est esse forma. Ex illa ergo propositione, Materia existit absque omni forma sequuntur duo contradictoria simul vera, ex eo enim quod materia existit, sequitur quod sit in actu, ex eo autem quod est absque omni forma, sequitur quod non sit in actu. Huiusmodi dat Scot. quandam responsionem, quae quia non nisi chimerica, & tamen indigna, de qua verba fiant, omittatur. Quolibet enim proferente contraria sollicitum esse stultum est, ait Aristoteles, a quo didicimus in libro 9. Metaph. quid sit actus & quod simplex.

¶ Secunda ratio S. Th. ad hoc idem est ista, Omne individuum determinatum ad genus completum, vel incompletum in rerum natura per se existens est in aliqua certa specie per se vel reductivè, materia sola neque per se neque reductivè est in aliqua certa specie, ergo materia sola non potest esse individuum quodcumque in rerum natura. Minor est ex se clara, non enim facile esset fingere, in qua determinata specie esset materia sola. Maior probatur ex eo quod indi-

viduum omne tam completum, quam incompletum, si per se existit in rerum natura separatum (quod dico propter individuum generis, ut haec substantia, haec anima, &c.) non continetur sub genere per se, vel reductivè immediate: sed mediante specie, inter genera enim & individua mediant species, & inter principia generis & principia individui mediant principia speciei pariformiter. Insuper haec Maior potest probari ad hominem assumendo dicta Scot. 5. arg. ibi enim ipse expressè assumit, quod quicquid determinat sibi genus aliquod, determinat sibi aliquam certam speciem illius generis. Et potest etiam ex dictis Scot. ibi arguere ad hominem, & probare oppositum intenti sui sic, Quicquid determinat aliquod genus determinat sibi aliquam certam speciem illius generis, materia sola determinat sibi genus substantiae, ergo determinat sibi aliquam certam speciem substantiae saltem reductivè, ergo materia sola esset in aliqua certa specie, hoc est falsum, Minor est omnium, & processus bonus, ergo, &c.

¶ Hanc veritatem approbat Aristoteles. (ut ipse Scot. dicitur) loco allegato. Sed quia dicitur ex falso fundamētum Aristoteles, haec conclusio tenuisse, scilicet ex hoc, quod Deus non potest agere sine causis secundis, ostēdo in hoc, Scoti errare ex dictis Comen. secundo enim Physico. Com. 12. Auer. ex eodē præcisè fundamētum quod S. Th. adduxit in prima ratione, tenet istam conclusionem. Vbi nullam fieri mentionem de connexionē causalitatis primae causae apparet, sed tantum de actu & potentia, ita quod ex natura actu & natura primae materiae, quae est pura potentia, concludit Auer. quod duo contradictoria essent simul vera, ut deducit est &c. Auicenna quoque in secundo Metaphysicae suae, capitulo tertio tenet conclusionem Scoti esse impossibilem, & tamen posuit expressè materiam esse creatam. Unde haec tanquam destructiva Metaphysicorum principiorum vitanda est. Hec de secundo.

¶ QVO AD tertium respondeo. Ad primum negatur antecessens, plus enim dependet potentia pura ab actu, quam actus imperfectus ab actu perfecto.

¶ Sed contra hoc instat Antonius Trombeta sic, Magis dependet posterius a priori, quam prius a posteriori, sed accidens est posterius substantia, materia autem est prior forma, ergo magis dependet accidens a subiecto, quam materia a forma. Fortè diceretur (ait) quod materia non est prior, sed posterior forma. Contra: nam licet materia sit posterior forma ordine perfectionis, est tamen prior ordine generationis, & consequenter prior simpliciter, ut arguatur sic, Quandocumque sunt aliqui duo ordines, quorum unus simpliciter est prior altero, quicquid est in ordine priori est simpliciter prius quocumque; existente in ordine posteriore, sed ordo originis & ordo perfectionis ita se habent, quod ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis (& hoc in naturali limitata) ergo quicquid est prius origine, est prius simpliciter quocumque prior ordine perfectionis, sed ita est, quod materia est prior origine forma, licet forma sit prior perfectione, ergo materia est simpliciter prior forma. Processus bonus, & Maior probatur, quod scilicet ordo originis est simpliciter prior ordine perfectionis: nam priora generatione sunt posteriora perfectione, natura enim semper procedit de imperfecto ad perfectum, ergo quicquid est imperfectius, est simpliciter prius quocumque perfectiori, sed materia prima est imperfectior forma, ergo materia prima est simpliciter prior forma. Tunc ultra, Est simpliciter prior forma, & omne prius in suo priori potest esse sine posteriori, ergo, &c.

¶ Ad hoc respondetur triplici responsione, ad insinuandum argumenti multiplicem defectum.

¶ Primo dicitur, quod forma, licet sit posterior materia ordine generationis, est tamen prior etiam ordine generationis materia existente. Magni enim refert dicere materiam, & materiam existentem, sicut superficies est prior albedine, albedo tamen est prior superficie habente esse album, unde in proposito cum sermo sit de materia existente (si enim poneretur materia sola in rerum natura, oporteret ipsam existere) patet falsum assumi.

¶ Secundo, dicitur quod aliud falsum ibi assumitur, scilicet quod ordo generationis sit simpliciter prior ordine perfectionis, scilicet infra limites naturae finitae, cum enim actus sit prior potentia simpliciter, ita si ponatur Deus finitus, quam infinitus, ut patet ex nono Metaph. Com. 15. & 12. & text. Com. 30. & prioritas actus sit prioritas perfectionis, consequens est quod secundum Aristoteles & veritatem ordo perfectionis sit simpliciter prior ordine generationis. Amplius. Id quod est prius natura, ratione & tempore, est simpliciter prius. ordo perfectionis est prior natura ratione & tempore ordine imperfectionis, qualis est ordo generationis, qui se tenet ex parte causae materialis, ordo igitur perfectionis est prior simpliciter: media quoque propositio est Aristoteles octavo Physicorum, Com. 75. vbi expressè loquitur in natura finita ad probandum, si motus circularis esse primum. Unde ad probationem, concessio quod priora generatione sunt imperfectiora, & quod natura procedit de imperfecto ad perfectum, negatur consequentia, ergo ordo generationis est simpliciter prior: licet enim agens naturale prius attingat imperfectum, oportet

oportet tamen prius agens in se perfectum esse: ut dicitur in 12. Metaph. Com. 40. Hic advertetur tu, quod oportet mendacem esse memorem in quaestione de primo cognito. Anto. Trombeta, quas impugnat propositiones, has nunc assumit, &c.

¶ Tertio dicitur, quod dato toto processu, & ultima consequentia nihil valet, falsum est enim, quod omne prius possit secundum rem absolui a posteriori quolibet (ut ad secundum dicitur.)

¶ Sed contra primam responsionem, quod ponit materia non habere propria existentia: sed ea medicare a forma, instatur sic: Cuicumque convenit actu causare pro aliquo signo, convenit & existere pro eodē signo: sed materiae primae in primo signo, quo recipit formam, convenit causare, ergo pro tunc sibi convenit existere: sed pro illo signo non habet existentia formae, ergo propria. Et confirmatur quia materia aut causat compositum, & recipit formam, quando existit, aut quando non existit: non quando non existit ergo quando existit, ergo pro tunc convenit sibi propria existentia, quia existentia formae sequitur, totum compositum. Et confirmatur secundo, quia causa non medicat a suo effectu, materia autem causat existentiam compositi & formae: ergo non mendicat existentiam ab eis, &c.

¶ Ad haec dicitur, quod sufficit causa pro quolibet instanti temporis quo actu causat habere existentiam: nec apparet necessarium, quod pro quolibet signo naturae in se existentia sibi: quo in se causalitas: ordo enim naturae talis est in eodē instanti temporis, quod scilicet materia recipit formam: ex quibus resultat compositum, cui ita esse actualis existentiae advenit: quo ipsum compositum, primo, forma secundo, & materia tertio existit. Ad formam autem primam instatur negatur Maior. Ad primam confirmationem dicitur, quod materia causat, quando existit: quia pro omni instanti quo causat, existit: quoniam enim est terminus temporalis. Ad secundam confirmationem dicitur, quod licet causa ut causa non mendicet a suo effectu: tamen causa materialis mendicat a suo effectu, quae est eius causa in altero genere causae: eo quod causae sunt sibi inuicem causae, quinto Metaph. text. com. 2. Oportet autem habere responsiones a Scoti admitti: quia cum Scotus ponat secundo sent. dist. 3. q. 3. existentiam esse ultimum actum posteriorem tota coordinatione praedicamentali, licet non distinctum realiter a re cuius est, oportet essentiam materiae ex natura rei habere habitudinem ad suam evidentiam, ut potentiam ad actum. Et tunc potest argui sic, Essentia materiae, ut distincta contra suam existentiam, causat ex natura rei in genere causae materialis suam existentiam, recipiendo eam: ergo sibi pro illo signo convenit existentia, & sic habet existentiam antequam recipiat eam. Similiter stando in illo signo: aut essentia materiae recipit ex natura rei suam existentiam, quando est, aut quando non est, &c.

¶ Ad secundum principale negatur Maior. Ad eius probationem dicitur, quod non sola dependentia sed necessaria connectio aliquorum potest esse causa inseparabilitatis eorum. Ad id, quod adducitur ex quinto Metaph. dicitur quod univialis affirmativa non convertitur simpliciter: ista enim est vera, Quaecumque possunt esse sine aliis & alia, non sine ipsis sunt priora, sed non convertitur, quaecumque sunt priora possunt esse sine aliis, & alia sine ipsis. Et nota quod maxima illa Scotica, Omne prius absolutum, &c. non potest salvari, etiam sequendo viam Scoti, quod pro nunc ex duobus manifestatur. Primo est eo, quod partes essentialis simul sumptae sunt priores toto, & tamen apud Scotum non possunt esse sine toto.

¶ Secundo ex eo, quod praedicamentum quantitatis est absolute prius praedicamento qualitatis praeterquam quo ad quartam speciem eius, & tamen non potest fieri quantitas continua sine figura. Si enim quantitas sine figura fieri dicitur, aut finita, aut infinita: non infinita, quia illa non dabilis: & si forte imaginetur dari adhuc, cum oporteat esse lineam, aut ergo linea recta aut curva, & sic esset figura, si finita, ergo figurata, figura enim est quae termino, vel terminis clauditur, & similiter aut habet lineas rectas, aut curvas, aut circulares.

¶ Ad tertium quicquid sit de Maiori, negatur Minor, forma enim etiam non sit de essentia materiae, est tamen de essentia materiae existentis.

¶ Ad quartum dicitur, quod cum medium sit duplex effectivum & formale, quicquid immediate Deus causat effectivè, potest absque media causa effectiva conservare, non autem absque media causa formali, quale medium est forma respectu materiae.

¶ Ad quintum negatur, quod inter materiam & formam non sit necessaria connectio. Ad cuius probationem negatur consequentia, cuius probationis falsa est Maior, per id autem quod additur, scilicet secundum quod necessarium est homo, necessarium est hic, vel ille homo, nil aliud habetur, nisi quod quia materia necessaria determinat sibi genus formae, ideo materia non potest esse sine hac, vel illa forma, quod est intentum nostrum. Non enim valet consequentia. A necessarium est homo, ergo A necessarium est hic vel ille determinat, sed vagè: sic conceditur, materia necessaria determinat sibi formam, ergo necessarium determinat sibi hanc vel illam formam, non determinat, sed vagè.

¶ Ad confirmationem, cum dicitur, Quicquid contingenter se habet ad quodlibet generis absoluti, contingenter se habet ad genus ipsum, eodē modo respondet, distinguendo contingenter se habere ad quodlibet determinatè, vel vagè. Primo enim modo falsa est maior. Secundo verò falsa est minor, materia enim non contingenter, sed necessitati se habet ad quamlibet formam in determinatè, & vagè. ¶ Ad aliam probationem dicitur, quod unum essentialiter unum & singulare negativè, sicut est materia prima, potest essentialiter dependere in esse a pluribus eiusdem generis in determinatè & vagè, secundum quod illa plura habent unam rationem communem, sicut in proposito omnes formae conveniunt in hoc, quod dat esse actuale. Reflecte hoc argumentum contra Scotum de quantitate & figura, & fortè persuadebis infirmitatem eius, quantitas enim continua determinat sibi genus figurae, nullam tamen sibi figuram vendicat. Haec de quarto.

¶ In hoc ergo differt essentia substantiae compositae & substantiae simplicis, quod essentia substantiae compositae non tantum formam, nec tantum materiam, sed complectitur formam & materiam, essentia vero substantiae simplicis est forma tantum. Et ex hoc causantur duae aliae differentiae, & una est, quod essentia substantiae compositae potest significari ut totum, vel ut pars, quod accidit propter materiae designationem, ut dictum est, & ideo non quomodolibet predicatur essentia rei compositae de ipsa re composita. Non enim potest dici, quod homo sit quidditas sua. Sed essentia rei simplicis, quae est sua forma non potest significari nisi ut totum, cum nihil sit ibi praeter formam, quasi formam recipiens. Et ideo quocumque modo sumatur essentia substantiae simplicis, de ea praedicatur. Unde Avicenna dicit, quod quidditas substantiae simplicis est ipsummet simplex, quia non est aliquod recipiens ipsam.

¶ In hac secunda parte capituli comparat essentias substantiarum simplicium essentias substantiarum compositarum, triplicem differentiam inter eas assignando. Prima differentia est, quod essentia substantiae simplicis significat formam tantum: essentia autem substantiae compositae significat compositum quid ex materia & forma: utraque pars differentiae patet ex supradictis. Secunda differentia est, quod essentia substantiae compositae potest significari ut totum & pars, non autem essentia substantiae simplicis. Unde oritur, quod quia praedicatum non debet habere rationem partis, quod essentia substantiae compositae quandoque praedicatur de ea & quandoque non cum scilicet significatur ut pars. Essentia autem substantiae simplicis, quia ut pars denotabilis non est, semper praedicatur de eo, cuius est.

¶ Ad evidentiam huius differentiae notandum, quia primo aspectu apparet falsa ex eo quod patet, quod in positis nominibus substantiis separatis: possunt significari earum essentia in abstracto & in concreto, & consequenter ut totum & pars: possum enim dicere Gabriel & Gabrielitas, Deus & Deitas, &c. Sed licet ita appareat, diligenter tamen inspicenti oppositum illucelcit. Considerandum enim, quod loquimur de essentia rerum & conditionibus earum, quae eas sequuntur, & non de illis quae ex solo opere intellectus huiusmodi essentiae enim substantiarum compositarum ex eo quod duas partes realiter habet, seu ex eo quod sunt formae in materia, ex se habent, unde intellectus fundat in eis significationem per modum partis & per modum totius. Cum enim significat formam illam in habente seu deferente, significatur ut totum & concretum, ut homo: cum autem significat illam, non ut in habente, seu deferente, sed per se significat in abstracto & per modum partis, ut humanitas. Essentiae autem substantiarum immaterialium, quia dicuntur formas non receptas in materia: ideo ex se non habent, quod significentur in concreto & in abstracto, ut totum & pars & cetera: non enim est ibi deferens nec delatum. Sed quia intellectus noster intelligit res simplices & altissimas per modum rerum compositarum: ut dicunt Commen. 12. Metaph. Com. 3. 9. & S. Th. prima parte, q. 13. fuit necesse ut in illis formaret abstractum & concretum, & intelligeret eas per modum totius & partis. Differentia ergo posita hic est cum additione intelligenda: sic quod essentia substantiarum compositarum, ex se habet, quod significabilis sit per modum totius, & partis, essentia autem simplicium ex se non habet, quod significetur per modum totius & partis, sed ab intellectu tantum: & ideo diversitas, quae inter abstractum & concretum in substantiis compositis est ex parte rei, & reductur ad distinctionem, quae est inter subiectum deferens & formam delatum. Diversitas autem quae est inter abstractum & concretum in substantiis separatis, non est id ex parte intellectus: ut Com. ibi dicit. Et propter hoc dicit Avicenna, quod quidditas simplicis & ipsum simplex, & quidditas compositi non est ipsum compositum.

¶ CIRCA hanc particulam est unum dubium, An verum est quod in substantiis separatis idem sit quidditas, & id cuius est, id est

id est natura & suppositum. Est autem ratio dubitandi, quia S. Th. in quolibet. 2. q. 2. ar. 2. dicit, q. cum apud Arist. 7. Met. tex. com. 20. & 21. in his quibus admiscetur aliquod accidens, natura & suppositum distinguuntur, & intelliguntur aliis a prima aliquod accidens sit in omnibus excepta prima, natura & suppositum distinguuntur siue quid dicitur, & id cuius est. Ex alia parte 3. de ani. co. 9. dicit in separatis a materia id est, q. qd est, & id, cuius est. Et in prima parte S. Th. q. 3. ar. 3. expressè hoc dicit, q. & apparet hic auctoritate Auicene.

A D intellectum huius difficultatis est notandum, q. cum nomine Naturæ intelligatur id quod p. diffinitione significatur: nomine autem suppositi individuū habens illā quidditatē scdm triplicē gradū substantiarū, i. vniuerso tripliciter inuenit differētia suppositi a natura. In substantiis siquidē materialibus suppositū differt a natura dupliciter scdm rē, & vltra hoc scdm rationē. Differt primo modo intrinsecē, quia aliquod reale suppositū sibi intrinsecē includit, quod nō includit natura, s. principia indiuiduationis. Si enim Socrates diffineretur, in eius diffinitione poneret hęc materia, q. nō ponitur in diffinitione naturę humanę. Differt secūdo extrinsecē, quia aliquod reale extrinsecē sibi includit suppositū, s. esse actuale existētię, q. nō includit natura, existētia enim primo est actus suppositi, cuius est fieri, quæ tamen caderet in diffinitione Socratis, si diffineretur. Differt tertio secundum rationem, vt patet.

In substantiis autem separatis aliis a prima suppositum differt a natura duobus modis tantum, scilicet extrinsecē secundum rem & secundum rationem, nihil enim reale intrinsecum sibi includit suppositum in eis, q. nō includat natura, quia nō indiuiduatur per aliquod positium contrahens naturam specificam, q. sit vult differentia indiuidualis suppositi intrinsecā, sicut est in substantiis materialibus. Sed quia in eis, vt patet, existētia differt realiter a natura, quæ primò, vt dictū est, est actus suppositi, ideo suppositū in eis differt extrinsecē a natura, addit enim extrinsecē realitatem existētię. Differt secūda scdm rationem, vt patet. In Deo verò glorioso suppositum vno modo tantum differt, scilicet secundum rationem, quia nec natura diuina indiuiduatur per additum, nec existētia sua distincta est realiter ab eius essentia, vnde patet, q. vtraque pars dubij est vera aliquo modo, & quod in substantiis separatis differunt, secundum rem q. quid est, & id cuius est, quia extrinsecā differentia differunt secundum rem, & q. sint idem, quia nō differunt per aliquam intrinsecam differentiam realem, hanc autem esse mentem S. Th. diligenter intuenti dicta eius locis allegatis facillē innotescere potest.

Secūda differentia est, quia essentia rerum compositarū ex se eo quod recipiuntur in materia signata, vel multiplicantur secundū diuisionē eius, contingit quod aliqua sint idem specie, & diuersa numero. Sed cum essentia simplicium nō sit recepta in materia, nō potest ibi esse talis multiplicatio. Et ideo nō oportet, quod inueniantur plura indiuidua vnius speciei in illis substantiis. Sed quotquot sunt indiuidua, tot sunt species, vt Auicenna dicit expressè.

Hic ponitur tertia differentia in ordine vocata secūda inter eas q. oriuntur ex prima, & dicit q. differūt etiā in hoc essentia substantię compositę, & essentia substantię simplicis, q. essentia substantię compositę est plurimabilis numero in eadē specie, sicut essentia humana distinguitur numero in Socrate & Platone. Essentia autē substantię simplicis, id est separata a materia nō est plurimabilis in plura indiuidua eiusdē speciei, sed quolibet indiuiduū cōstituit vnā speciem & distinguitur specificē ab alio. Et fundamentū eius est in duobus p. positionibus: quāvis prima est, Cū actus sit, quod diuidit, & separat. 7. Meta. tex. com. 49. omnis diuisio aut est formalis, aut quātitatiua, vt Arist. inquit 3. Met. tex. com. 11. & Cōmentator primo Physicor. com. 6. Secūda est, Formę specificę sunt indiuiduales formaliter. Ex his enim deducitur q. formę specificę q. recipiuntur in materia diuiduntur ad diuisionem materię per quātitatem, & sic fiunt multa indiuidua eiusdē speciei, & formali quidem. Forma autem specificā nō recepta in materia omni diuisionē caret, & formali quidem ex eo, quod species specialissima est, quātitatiua autem ex eo, quod nō est recepta in materia, quam sequitur quātitas, & ideo nō possunt esse multa indiuidua in eadē specie, multitudo enim diuisionem sequitur.

QUESTIO IX.

Numo quilibet species substantiarum separatarum, vnum tantum habeat indiuiduum.

CIRCA hanc partem occurrit quæstio, An quilibet species substantiarum separatarum vnum tantum habeat indiuiduum. In hac quæstione tria sunt faciēda. Primò ponitur opinio Scoti cum fundamentis. Secūdo ponitur veritas Peripatetica, tertio respondebitur argumentis in oppositum.

QVO AD primum Scotus secundo sententiarum dist. 3. q. 7.

opinatur plures esse intelligētiās eiusdem speciei talibus mediis.

Primò sic, Omnis quidditas quantū est de se est cōicabilis, intelligētia est aliqua quidditas, ergo quidditas intelligētię est de se cōmunicabilis, ergo potest inueniri in plura indiuidua. Maior p. batur, quia si quidditas omnis non esset cōicabilis, vel cōicabilitas repugnaret ei rōne p. fectiōnis quidditatiuę aut imperfectiōis, nō rōne perfectiōnis, quia cōicabilitas, scdm fidē catholicā, cōuenit quidditati diuinę q. summē p. fectā est. Nec rōne imperfectiōis, quia cōicabilitas cōuenit quidditatibus substantiarū cōpositarū, q. sunt imperfectę. Cū ergo ratione neutrius repugnet sibi, restat Maior vera.

Preterea, Omnis quidditas intelligibilis sub ratione vniuersalis, abtq. cōtradictione est plurificabilis numero, quidditas separata est intelligibilis sub ratione vniuersalis absque cōtradictione, ergo est plurificabilis numero. Maior p. batur ex eo, q. implicat intelligi sub ratione vniuersalis, & esse de se hoc esse em vniuersalitas opposita hęccheitati: sicut implicat intelligere essentiam diuinam sub ratione vniuersalis, quia est de se hoc.

Preterea, Deus potest hunc Angelum in hac specie annihilare isto annihilato, Deus potest speciem hanc reparare in aliquo alio indiuiduo, non in eodem, secundum istam opinionem, quia secundum istos homo nō potest resurgere idē numero, nisi anima intellectiua remanente eadem numero, ergo in eadem specie erunt plura indiuidua saltem successiue.

Preterea, Anima intellectiua distinguitur numero in eadē specie, & tamen sunt immateriales, ergo, &c.

Preterea, Aug. in Enchiridio cap. 29. dicit q. quia tota natura seu species humana uenerat, ideo miseretur Deus ad eam saluandam uenit non autem uenit ad saluandam naturam angelicā, quia tota nō ruit. Ecce, q. Aug. dicit totam naturā angelicā nō lapsam esse per peccatum, q. nō potest esse verum, si tot sunt species, quot sunt indiuidua, sic enim multę naturę angelicę lapsę totaliter essent, humana autem tantum vna, cum humana nō sit nisi vna.

Preterea, Damascenus in Elementario, cap. 12. dicit, quod secundum vnāquamque speciem fecit Deus Angelos.

Preterea, Arguit ad idem in quolibet. 2. q. 2. p. predicta opinio est damnata Parisiis in pluribus articulis. Primus est, Si quis dixerit Deū nō posse multiplicare formas sine materia, error. Secundus, Si quis dixerit formam nō recipere diuisionem sine materia, error. Tertius, q. quia intelligētię nō habent materiam, Deus nō possit eiusdem speciei facere plures, error.

Quod si dicatur, inquit Antonius Trōbeta, qd ista snia nō est dānata vbiq., dato q. Parisiis sic sit, contra, nam snia dānata in aliqua vniuersitate famosa vbiq. est dānata, aut suspecta de hęcresi, nō solum auctoritate dicecēsanā, sed etiā auctoritate domini Papę, vt patet extra de hęcreticis, capitulo ad abolendā. Hęc de primo.

CONCLUSIO.

Quis intelligētia constituit vnā speciem.

QVO AD secundum, veritas Peripatetica ab Arist. Cōmentatore & S. Th. accepta est, quod quilibet intelligētia cōstituat vnā speciem, ita q. nō possint ibi inueniri plura indiuidua eiusdem speciei. Et S. Thomas quidem in quæstionibus disputatis de spiritalibus creaturis, artic. 8. & in secundo contra Gent. ca. 93. & in prima parte, q. 50. art. 4. & alibi probat hoc multis rationibus, quarum duabus nunc vtendum est.

Prima ex earum immaterialitate sumitur, vnde omni principio distinctiuo numeraliter caret, & formatur ratio sic, Omnis species habens plura indiuidua, habet in se distinctiuū numeralē, intelligētia nō habet tale principij distinctiuū, ergo. Minoris probationē habes supra immediate ante q. nōnem. Et nota, q. hęc ratio est sumpta ex 12. Met. tex. Cōmen. 49. vbi sit hęc cōsequētia, Cælū id est primū principij, est vnū specie & plura numero, ergo est materiale, vnde expressè datur intelligi, q. immaterialitas est sufficiens causa nō plurificationis numeralis. Sed quia Scot. expressè dicit loco præallegato, q. opinio sua est cōtra Arist. ideo omittam auctoritates.

Secūda ratio S. Tho. est sumpta ex ordine vniuersi fundata super tres p. positiones, quarum prima est, Vniuersum habēs tres partes, s. spheram generabilium & corruptibilium, corpora cœlestia, & substantias immateriales habet pro bono intrinseco ordinem, hęc habetur 12. Metaph. tex. Cōmen. 2.

Secūda p. positio est, q. ordo est duplex, scilicet per se & p. accidēs. Ordo per se inter essentialiter ordinata, vt species quę sunt sicut numeri. 8. Met. tex. Com. 10. Ordo per accidens est inter indiuidua eiusdem speciei, vt dicitur tertio Meta. tex. Com. 11.

Tertia p. positio est, q. ea pars vniuersi, in qua est ordo p. se perus, est potior ea, in qua est ordo per se admixtus ordini per accidens ex 12. Met. tex. Com. 5. vbi comparatur prima pars vniuersi filiis familiis, quibus nihil ordinatum per accidens inest. Sup his p. positionibus fundatur talis ratio, Id quod caret ordine per accidens nō habet plura indiuidua eiusdem speciei, suprema pars vniuersi

vniuersi caret ordine per accidens, ergo nō habet plura indiuidua eiusdem speciei. Maior ex terminis patet: Minor licet ex Arist. habeatur loco allegato: quia isti tñ negāt Arist. in hac parte sicut & alibi, rōne probatur sic. Nō minus excludit ordinē p. accidens suprema pars vniuersi, quā media pars: cum suprema sit perfectior, & bonitas vniuersi in ordine cōsistat, & ordo p. accidens sit imperfectū q. & deficiēs ab ordine p. se, imo ordinatū p. accidens est inordinatū, & eo q. p. accidēs est cōditio diminiūs ratione ordinis: sed media pars excludit ordinē per accidēs, vt patet: corpora enim cœlestia nō habent plura indiuidua eiusdem speciei, nō enim est nisi vnus Sol, vna Luna, &c. ergo suprema pars vniuersi a fortiori excludit ordinem per accidens. Hęc de secundo.

QVO AD tertij respōdetur argumētis Sco. Et ad primum quidē, vt terminis Theologicis admisceamus: quia argumētū theologicū est, dicitur q. cōmunicabilis est triplex. Quædā cū diuisione essentię, sicut vniuersale cōmunicabile est particularibus. Quædā verò absq. diuisione aliqua essentię & esse p. identitatem, sicut essentia diuina cōmunitur tribus suppositis. Quædā per assumptibilitatē ad hyposticā vnionē, sicut natura humana cōmunicabilis est omnibus suppositis diuinis. Si in præmissis Sco. assumit cōmunicabile primo modo, falsa est Maior, patet in essentia diuina. Si secūdo modo, falsa etiā est Maior: nulla enim in essentia creata est illo modo cōmunicabilis. Si tertio modo, falsa quoque est Maior, vt patet de essentia diuina. Si autē accipiatur cōmunicabile neutro illorum modorum: sed pro cōmunicabili in cōmuni nō dēcedēdo dēterminatē ad hoc, vel illud cōmunicabile, cōcesso toto argumētō, nō concluditur q. quidditas angelica sit cōmunicabilis, sicut vniuersale particularibus. Cōmittitur enim fallacia cōsequētis a superiori ad inferius affirmatiuē. Vnde probatio adducta nihil cōtra nos facit. Cōmunicabilitas primo modo repugnat intelligētiis propter earū perfectiōnē. Cōmunicabilitas secundo modo repugnat intelligētiis propter earū imperfectiōnē. Cōmunicabilitas tertio modo cōuenit eis ex earum imperfectiōne: quia esse distinguitur realiter ab earum essentia.

Ad secūdū dicitur distinguēdo maiorē. Aliquid enim esse intelligibile sub ratione vniuersalis cōuenit dupliciter. Vno modo ex parte rei & intellectu, vt verbis S. Tho. vtat. Alio modo ex parte intellectus tantū. Primo modo Maior est vera, & Minor falsa. Secundo modo Maior est falsa, licet Minor sit vera: cū enim vniuersalitatē fundamentum ex parte rei sit, inuentio illius quidditatis in pluribus indiuiduis simul vel successiue. Fundamētum verò ex parte intellectus sit p. fectio illius quidditatis nō representatiuē cōditionibus indiuiduationis, vt sic, illud est vniuersale vtroq. modo, s. ex parte rei & intellectu: quod vtroq. fulcitur fundamēto, sicut humana essentia est intelligibilis sub rōne vniuersalis ex parte rei: quia ipsa est realiter diuisa & inuenta in multis & ex parte intellectus: quia representatur absque hęc & nūc: illud autem est vniuersale ex parte intellectus tantū, q. altero tantū fulcitur fundamēto, s. representatione, &c. ita quod eius vniuersalitas ex hoc solo habetur, quod obiectiue in intellectu ponitur: cui obicitur res secundū conditiones quidditatiuas nō indiuiduales vt sic: & hoc modo quidditas intelligētię est vniuersalis. Licet enim indiuiduale & specificū esse ibi idē habeat principij, quia tñ representatur vt talis res nō vt hoc: quia nō representatur secundū q. in se est, sed scdm modū rerū cōpositarū, in quibus aliud est natura, & aliud est indiuiduū illius naturę: ideo est vniuersalis, vt obiecta est tantū. Ex hoc eodē modo est p. dicabilis quidditas intelligētię de pluribus, scilicet nec aptitudine: sed vt obiecta est intellectu, vt ab Auicēna habes 5. Metaph. quoniam ipsa quidditas diuina hoc modo cōmunitur & vniuersalis secundū rationē est, vnde & numerū pluralē apud grāmicos habet. Ad probationē autē Maioris sic negatē patet respōditio: cum enim dicitur quod implicat quidditatem esse de se hanc & vniuersalem & p. dicabile de pluribus: hoc est verum, accipiēdo vniuersale ex parte rei: & similiter p. dicabile. Vniuersale enim secundum rationem tantum est vnum in multis & de multis, vt obiectum est tantum. Vniuersale tantum ex parte rei est in multis secundum rem, licet vnitatem habeat, vt obiectum est. Hęc si vis plene intelligere, memento eorum quę dicta sunt in quæst. de vniuersalibus.

Ad tertij dicitur quod in casu illo repararetur necessariò idem numero Angelus: ex eodem enim Gabriel est hic & Gabriel. Nec est verum quod apud nos Deus nō possit idem numero reparare, licet dicamus quod si in resurrectione nō resumeretur eadem anima numero, quæ nō annihilata esse debet: si resurrectionis ratio saluanda est, nō esset idem homo numero cum quo sit idem numero posse reparari a Deo.

Ad quartū dicitur, quod nō est simile de intelligētiis & animabus intellectiuis quod ad hoc quia animæ sunt partes speciei corporibus vnibiles: nō autem intelligētię: sed de his infra erit amplior sermo.

Ad quintū respondet S. Th. quod natura humana & angelica possunt dupliciter accipi. Vno modo secundum esse naturę: & sic natura humana est vna: angelica verò plures. Alio modo accipiuntur secundum esse in via, scilicet vt viatricę ad beatitudinē supernaturalē: & sic natura humana est vna, ita nota latitudo angelicarum specierum est vna natura, eo quod sicut omnes homines vno modo tendunt ad patriam, s. per liberum arbitrium flexibile remediabiliter: sic omnes Angeli vno modo tendunt ad beatitudinem, s. per liberum arbitrium flexibile irremediabiliter: semel enim flexum reuertit amplius nō potest: apprehendunt enim immobiliter. Et propterea Aug. vt Theologus loquens ad quem pertinet consideratio de homine & Angelis in esse vię & patrię, vocauit omnes Angelos vnus naturę.

Ad sextū dicitur, quod Damascenus forte opinionem illorum quos in hoc non sequitur imitans, dixit illa verba: vel per speciem intellectiue speciem subalternam non specialissimam: & hoc mihi placet magis, cum nō constet ipsum contrarię opinionis esse: & nunc large speciei nomen accipiendum est, si veritatem habere debet.

Ad septimū dicitur primò, q. argumentum procedit ex malo intellectu articuloꝝ Parisiennum: illi enim sunt contra Auerroistas, qui animam intellectiuam, nō multiplicabilem numero dicit: quia est forma immaterialis: vnde sensus primi articuli est, Si quis dixerit Deum nō posse multiplicare formas sine materia, id est sine dependentia a materia, error. Similiter secūdi, Si quis dixerit formas nō recipere diuisionem sine materia, id est sine dependentia a materia, error. Similiter tertij, quod quia intelligētię nō habent materiam, Deus nō possit eiusdem speciei facere plures, error: nō habent materiam, id est dependentiam a materia, vel nō possit, id est ex impotentia Dei procedere.

Vel dicatur secūdo, q. articuli Parisienses, in quātu tangūt, vel tāgere vidētur doctrinā S. Tho. reuocati sunt per dominū Stephanū Episcopū Parisiensem apud Bertiliacū, anno Domini 1325. Die Iouis ante sacras Cineres, vt patet in literis, quę incipiunt, Magistra rerum experientia certis indicis euidenter de monstrat.

Dicitur tertio, q. cum sanctissimus Urbanus Papa doctrinam S. Th. approbauerit in Extrauagati quę incipit, Laudabilis Deus in sanctis suis & in sui maiestate mirabilis, mirum est quomodo isti audeant contra Romanę ecclēsię approbationem reducere articulos Parisienses. Sunt autem verba domini Papę in calce Extrauagatis ad vniuersitatem Tholosanam, illa, Volumus in super, & tenore presentium vobis iniungimus, vt dicti Beati Tho. doctrinam tanquam veridicam & catholicā cōsentimini, eamq. studeatis totis viribus ampliare. Datum apud montē Fiasconē, &c. Hęc verba attendant aduersarij, & videant quāta r. meritate cōtra mandatū summi Pontificis catholicam S. Tho. doctrinam impugnare nituntur.

Huiusmodi ergo substantia quamuis sint forma sine materia, nō tamen in eis est omnimoda simplicitas, nec sunt actus puri, sed habet permixtionē potētie, & hoc sic patet. Quicquid enim nō est de intellectu essentia vel quidditatis, hoc est adueniēs extra & faciens compositionē cum essentia, quia nulla essentia sine his que sunt partes essentię intelligi potest. Omnis autē essentia, vel quidditas intelligi potest sine hoc quod aliquid intelligatur de suo facto. Possum enim intelligere quid est homo vel phoenix, & tamen ignorare, an esse habeant in rerum natura, ergo patet quod esse est aliud ab essentia, vel quidditate.

In hac tertia parte capituli huius probatur substantias separatas esse compositas ex esse, & essentia. Sed antequā ad probationem accedatur, p. notandum est in substantiis materialibus inueniri quatuor realiter distincta, scilicet materiam, formam, essentiam compositam ex eis, & essentiam. In homine enim est considerare materiam, in qua recipitur eius forma, & formam ipsam, quæ est illius materię actus, & essentiam humanam, quæ nec est materia nec forma, & esse actualis existētię, quo homo formaliter existit in rerum natura, vnde sit, vt in istis substantiis duę compositiones pertinentes ad genus substantiarū reperiantur. Quatū prima est ex materia & forma, secūda est ex essentia, & existētia, quæ vocatur compositio ex esse & essentia.

Conueniunt autem inter se, & differunt hęc cōpositiones. Conueniunt quidem in duobus: Primò in hoc, quod vtraque constat ex actu & potētia: materiam enim & formā clarum est se habere vt potentiam & actum, essentia autem, & esse ex eo liquet, quod se habet, vt potentia & actus, quia quidditas quilibet ex hoc ponitur in rerum natura quod existētiā acquirit.

Secūdo cōueniunt in hoc, quod vtriusque extrema sunt in eodem genere, tam enim materia & forma hominis, quā essentia, & esse eius in genere substantię, & specie humana reponuntur.

Differt

¶ Differunt autē quo ad decem. Primo, quia extrema primā cōm-
positionis sunt partes substantiæ, & non sunt substantia, proprie
loquēdo, ut patet. Materia enim & forma nō sunt in genere sub-
stantiæ, nisi reduciendū, vnde prædicationē substantiæ, quæ est ge-
nus generalissimum non nisi in obliquo suscipiunt. Extremorum
vero secundā compositionis neutrum est pars substantiæ, sed al-
terum est substantia, essentia, scilicet quæ est in recta linea prædi-
camentali, alterum verò extra substantiam, scilicet existentia.
¶ Secundò differunt, quia extremum illud quod se habet vt potētia
in prima cōpositione, est ens purè potētiāle, materia. 1.
Extremum verò illud quod se habet in potētia, in secunda cō-
positione non est pura potētia, sed ens in aliqua specie quidam
tūc completum, essentia scilicet.
¶ Tertiò differunt, quia extrinsecum illud, quod se habet vt potētia
in prima cōpositione, nō est id quod est, nec quod fit, proprie loquēdo.
Materia enim non fit, vt dicitur 7. Met. tex. com. 27. eiusdem autē
est esse cuius est fieri, cum fieri ad esse terminetur. Extremum verò
id quod in secunda cōpositione se habet, vt potētia est id quod est &
fit, cum omnis factio id cōpositū terminetur, sicut ibidē dicitur.
¶ Quartò differunt, quia extremum illud quod in prima cō-
positione se habet vt actus, non est vltima actualitas rei, sed causat
alium vltiorē actum: forma enim hominis, quæ eius materiam
informatur, causando totum cōpositum: complet propriū recep-
tium ipsius existentia, & sic eam causat, quæ est vltior actus.
Extremum verò illud quod in secunda cōpositione se habet, vt
actus est vltima actualitas illius generis, post existentia enim So-
cratis nihil sibi substantiale amplius aduenit.
¶ Quintò differunt: quia extremū illud, quod in prima cōpositione
se habet vt actus, est ita actus, quod nō comparatur ad aliud, vt potētia.
Extremum verò illud quod in secunda cōpositione se habet vt actus, 3.
est ita actus, quod ad nihil ipsius rei comparatur vt potētia. Quod pa-
tere potest aduertēdo, pportione, quæ est inter formā & existentiam. Est
enim pportio formæ ad esse actuale, sicut pportio diaphaneita-
tis ad lumen, forma siquidē recipit existentia & causat eā, sicut dia-
phaneitas lumen. Sicut namq; aer in eo quod aer, nō est capax luminis,
sed oportet ipsum diaphaneitate informari, vt propriū receptiū
luminis fiat, ideoq; neq; nec diaphaneitas, sed aer diaphanus est
qui primò luminosus est, licet secundariò tā aer quā diaphaneitas
lumine careat, ita in pposito materia sola nō est capax existentia,
quia actus in propria suscipi debet potētia, sed oportet in ipsa for-
mā recipi, vt propriū exceptiū existentia fiat, nō materia nec for-
ma, sed cōpositū ex eis. Id enim quod primò existit, est cōpositū cuius
primò etiā est fieri, tñ tā materia, quā forma secundariò actuatur
illamēt existentia. Vnde sicut diaphaneitas est causa formalis aeri
diaphano, & eius cōplementum formale ad hoc vt propriū sus-
ceptiū luminis sit, & cum hoc comparatur ad lumen adueniēs vt
potētia recipiens, licet secundariò ad actum: ita forma est causa
formalis cōposito & cōplementū eius formale ad hoc, vt propriū
receptiū existentia sit, ac per hoc cōparatur ad ipsam existentiam
subsequente vt potētia recipiēs, secundariò tamen ad actū recep-
tū, vñ fit vt ipsū esse actualis existentia ad nihil aliud cōparet, vt
potētia ad actū, sed sit vltima actualitas oīs rei etiā ipsius forme.
¶ Sextò differunt, quia extremum illud, quod in prima cō-
positione se habet vt actus est de intellectu, seu diffinitio rei extrin-
secē, forma enim secundū omnes extrinsecē, in diffinitione con-
cipitur. Extremum verò illud, quod in secunda cōpositione se
habet vt actus, est extra quidditatem rei: diffinitio enim non si-
gnificat esse, vel non esse, vt dicitur primo Poster.
¶ Septimò differunt, quia extremis primā cōpositionis fit vnū
tertium per se vnū. Ex extremis verò secundā compositionis non
fit vnū tertium per se vnū neq; per accidens, proprie loquēdo. Et
colligitur ratio huius differentia ex supradictis, vnū enim per
se non fit nisi ex duobus, quorū vtrūq; est pars substantiæ, nul-
la enim substantia completa facit vnū per se cum quocūq; alio, &
quorū alterū est pura potētia, ex duobus enim actibus nō fit ter-
tium per se vnū, & quorum alterum est ita actus, vt possit cōparari
ad aliud aliud, vt potētia partes enim sunt materia & forma, 3.
¶ Quinto Met. text. cō. 3. Cum autē in prima cōpositione omnes istæ cō-
positiones saluentur, in secunda verò nulla, sequitur quod in secunda
compositione non fiat vnū tertium per se, neque etiam vnū per
accidens sit, quia vnū per accidens aggregat res diuersorum ge-
nerum, cum his tamē fiat quod essentia per se aduenit cum esse.
¶ Octauò differunt, quia prima cōpositio est cōpositio ex his,
& ideo fit ibi vnū tertium. Secunda verò est cōpositio cum his.
Nulla enim res datur, quæ consistet ex essentia, & existentia, pro-
prie loquēdo, sicut datur res constans ex materia & forma, sed
essentia cōponit cum existentia & conuerfos, & ideo dictū est,
quod aduenant per se, non tamen componendo tertium.
¶ Nonò differunt, quia prima cōpositio ad pauciora se exten-
dit, quā secunda. Extrema enim primā compositionis non inue-

niuntur nisi in rebus sensibilibus, eā namq; solā ex materia & for-
ma constare supra conclusum est. Extrema verò secundā cō-
positionis reperiuntur & in reb⁹ sensibilib⁹, & in reb⁹ immaterialib⁹,
habēt enim intelligentia quidditatē & existentia. Vnde prima cōposi-
tio infert secundā, & nō conuerfos: omne em̄ cōpositū ex mate-
ria & forma est cōpositū ex essentia & esse, sed non conuertitur.
¶ Decimò differunt quo ad passiones suas, cōpositionē em̄ prima
quāritas, accidētia sensibilia & trāsmutatio saltē localis sequuntur.
Cōpositionem autē secundā neq; generatio, neque corruptio,
neq; trāsmutatio aliqua physica sequitur: sed im̄ recipere & reci-
pi, pficere & perfici, quia hæc sequuntur actū & potētiā, illa ve-
rò materiā & formā. In litera igitur hæc sequēdam cōpositionem in
omni ente circa primū inueniri pbatat tali cōclusionē ppositā,
Omne ens aliud à primo est cōpositū ex esse & existentia. Ratio ta-
lis est: Omne habēs aliquid realiter suæ quidditati cōiunctū, quod
est extra essentia eius, est cōpositū ex quidditate & illo addita-
mēto, id est existentia & esse: omne ens aliud à Deo habet aliqd real-
le suæ quidditati realiter cōiunctum extra essentia eius. esse, er-
go omne ens aliud à Deo est cōpositum ex esse & essentia. Maior
relinquitur à S. Th. p manifesta. Et est modificata ita, quod illud ad-
ditū sit extra essentia rei particulariter sumptā (quod dico ppter
iniferus: cum sit extra essentia superioris, non tñ cōponit cū illo)
& etiā deseruit sic modificata propositio, quia esse est extra essen-
tiam Socratis, nō enim poneretur in eius diffinitione si diffiniret.
Reinquitur igitur manifesta Maior, quia duo adunata, quorum
neutrum est contrahens alterum, & alterum se habet vt actus, &
alterum vt potētia, non nisi per compositionem realiter sunt cō-
iuncta. Minor autem patet ex sexta differentia, & Aristotele primo
Posteriorum dicente, quod nulla diffinitio significat esse.

¶ Nisi forte sit aliqua res, cuius quidditas sit suum esse, & hæc
res non potest esse nisi vna & prima, quia impossibile est vt fiat
plurificatio alicuius, nisi per additionē alicuius differentia, sicut
multiplicatur natura generis in speciebus. Vel per hoc, quod forma
reperitur in diuersis materiis, sicut multiplicatur natura speciei
in diuersis indiuiduis. Vel per hoc, quod vnū est abstractum, &
aliud in aliquo receptum, sicut si esset quidam color separatus,
esset aliud à colore non separato, ex ipsa sua separatione. Si autē
ponatur aliquares, quæ sit esse tantum, ita ipsum esse, sit subst-
stans, hoc esse non recipiet additionem differentia, quia iā non
esset esse tantum, sed esse, & præter hoc forma aliqua. Et multo
minus recipiet additionem materia, quia iā esset esse subststēs,
sed materiale: vnde relinquitur, quod talis res, quæ sit suū esse,
non potest esse nisi vna: vnde oportet, quod in qualibet alia re præ-
ter eā sit aliud esse suum, & aliud quidditas vel natura, seu for-
ma sua. Vnde in intelligentia oportet quod sit esse præter formā:
& ideo dictum est, quod intelligentia est forma & esse.

¶ Hic ponitur secunda ratio ad idem, quæ inducitur per modum
exclusionis tacite respōsionis, quia aliquis posset dicere ad rōnem
factā, quod aliqua res est cuius quidditas est suū esse: & illius diffini-
tio non abstractat ab existere. Contra hoc inquitur inducitur secunda
ratio probans, quod in vno solo ente, scilicet primo, & essentia est idē quod exi-
stentia, & consequenter in quolibet alio, esse & essentia distingui-
tur realiter. Ratiocinatur ergo sic, Omne plurificabile seu pluri-
catum altero trium modorum multiplicatur, vel per additionem
differentia formalis, vel per receptionem vtriusq; in materia, vel
per receptionē vnus in materia & alterius separationē: sed quid-
ditas quæ est suum existere, nullo istorū modorū est multiplicabi-
lis, ergo quidditas, quæ est suum esse, nec plurificabilis nec plurifica-
ta est: ergo est vna im̄, & sic omne aliud ab ea nō est sua existentia.
Processus clatus, Maior verò declaratur, quia cū pluralitas sequat
diuisionem, diuisio alicuius fit per differentias formales, sicut na-
tura generica animalis multiplicatur in homine & leone. Vel
per differentias indiuiduales, sicut natura specifica multiplicatur
in Socrate & Platone: propter hoc quod humanitas Socratis est in
alia materia signata ab illa, in qua est humanitas Platonis. Vel ter-
tio modo potest imaginari diuisio inter aliqua duo eiusdē natu-
ræ: ppter hoc, quod alterū est omnino separatum à materialibus cō-
ditionibus, alterum verò cōcretum est illis, sicut homo separatus
apud Platōnē, distinguitur ab homine particulariter ppter hoc,
quod homo separatus est immaterialis, natura verò Socratis est recep-
ta in hac materia. Nec apparebit discurrētī p omnia Prædicamē-
ta aliquis alius mod⁹ realis multiplicatiōnis in vniuerso, Nec ali-
quis mihi obijciat quod quāritas & substantia distinguuntur realiter,
& tamē non per differentias formales, nec, &c. Quonia siue modis
siue differentis fiat diuisio, nō refert, dū modo cōtrahens ad aliqua limita-

limitatam naturam trahat cōtractum. Minor autē declaratur quo
ad omnes eius particulas. Primo, quod non fit multiplicabilis per mo-
dum generis, patet ex eo, quod genus recipit additionem differentia,
per quam trahitur natura generis ad determinatam naturam spec-
ificam: & sic perdit genus puritatem propriam: animal enim cō-
tractum ad humanam speciem, nō est purum animal, sed animal
humanū: quidditas verò, quæ est sua existentia, est ipsum esse pu-
rum & non cōtractū: statim enim quod cōtraheretur, pderet pu-
ritatem, & essent ibi duo esse, scilicet esse & quidditas, ad quā contra-
ctum esset. Secunda pars Minoris clarius patet, quod enim recipitur
in alio nō est esse purū & per se subsistens, sed subsistatur in alio:
quidditas autem, quæ est suum esse, est pura: & consequenter per
se subsistēs & non alteri admixta, in quo sustentetur. Per idē quo
que patet tertia pars Minoris: si enim vna quidditas, quæ est suum
esse, est separata, altera quæ est recepta ex hoc, quod est recepta, non
poterit esse eadem suæ existentia: vt enim dicitur esse, esse receptū
non potest esse idem quidditatis: sic concluditur, quod quidditas,
quæ est suum esse est vna tantum quæ est prima causa omnium,
ac per hoc cetera habent distinctum esse à suis essentia.

¶ Omne autem quod conuenit alicui, vel est causatum ex principiis
natura sua, sicut visibile in homine, vel aduenit ab aliquo principio
extrinsecō, sicut lumen in aere ex influentia Solis. Non autem potest
esse, quod ipsum esse sit causatum ab ipsa forma, vel quidditate rei: di-
co sicut à causa efficiēte: quia sic aliquas res esset causa sui ipsius, &
aliquas res seipsam in esse produceret, quod est impossibile: ergo oportet,
quod omnis talis res, cuius esse est aliud à natura sua, habeat esse ab alio.

¶ In hac parte quarta huius capituli declaratur, intelligentias ha-
bere esse à Deo effectiue, in quo oratione idem est esse cum essen-
tia: primū horum in sua vniuersali cōclusionē hoc, scilicet omne
aliud à prima causa est productum ab ipsa, probatur sic, Omne
habēs esse distinctū à sua quidditate, est productum effectiue à pri-
ma causa: omne ens aliud à causa prima habet esse distinctū à sua
quidditate: ergo omne ens aliud à prima est effectiue productū à
prima causa, Minor supponitur ex dictis & dicendis, Maior pro-
batur sic, Omne illud, cui conuenit aliquid distinctū à sua quid-
ditate, ita se habet quod vel ipsum est causa effectiua illius, aut habet
illud ab alio effectiue, nō em̄ potest imaginari tertium: visibilitas
siquidem & albedo, & quicquid aliud conuenit homini, aut cau-
satur ab ipso homine effectiue, aut ab alio alio, quod non est
hominis quidditas: sed impossibile est, vt aliquid ens efficiat suū
propriam existentiam, vt dicitur 2. de Anima, textu com. 47. ergo
oportet quod illam habeat ab alio effectiue. Quod autē sit impos-
sibile, vt aliquid ens efficiat suam propriam existentiam, patet ex
eo, quod sequeretur, quod illud esset antequam esset, ex eo enim
quod efficeret, esset: omne enim efficiens existit. 3. Phy. tex. Com.
17. ex eo verò quod suum proprium esset causaret suum existere,
eius causalitatem sequeretur: & sic esset, antequam esset.

¶ Et quia omne quod est per aliud, reducitur ad id, quod est per se, si-
cut ad causam primam: ideo oportet quod sit aliqua res, quæ sit causa
essendi omnibus rebus, eo quod ipsa est esse tantum, alias iretur in in-
finitum in causis, cum omnis res, quæ non est esse tantum habeat cau-
sam suā esse, vt dictum est. Patet ergo, quod intelligentia est forma
& esse, & quod esse habeat à primo esse, quod est esse tantum: & hoc
est prima causa, quæ Deus est.

¶ Hic declaratur secundum propositum, hæc cōclusio, scilicet
essentia primā causa est suū existere, tali ratione, Omne quod est
per aliud tale, præceditur ab eo, quod est per se tale: & ens aliud
à prima causa est per aliud tale, id est ens, ergo præceditur ab eo
quod est per se ens, causa est omnibus vt entia sunt: vt dicitur 2.
Met. text. Com. 4. prima ergo causa est ex se ens, seu per se ens, &
consequenter suā quidditas est ipsum esse, aliter non esse per se:
sed per aliud à sua quidditate ens: & consequenter dependeret ab
alio, vt antè posita ratione deductū est. Maior propositio etiam ha-
beatur secundo Phy. tex. Com. 66. & 8. text. Com. 39. tamen in lite-
ra probatur ex eo, quod aliter sequeretur processus in infinitum
in causis: si enim nō esset deuenire ad vnam per se tale, sed omnia
essent per aliud talia: quæ ratione aut vnum est aliud, eadem
ratione ante illud erit aliud: & sic in infinitum. Minor verò est
conclusio præcedentis rationis.

quodque in substantiis immaterialibus saluari non possunt.
¶ Præterea, in 1. Phy. tex. Com. 33. communis conceptio Philoso-
phorum est, quod ex nihilo nihil fit, sed si intelligentia sunt esse
ctiua à Deo, sunt ex nihilo, &c.
¶ Præterea, Quarto Cali, Com. 1. nullum æternum, inquit Auer,
habet efficiens verè, nisi per modum formæ & finis. Similiter 12.
Meta. Com. 44. reprehendit modernorum morem, dicens, quod
in separatis à materia non est vere agere.
¶ Præterea. Nullum possibile ex se est necessarium ex alio, apud
Commentatorem 12. Met. Com. 41. nisi motus: sed intelligentia,
si sunt effectiue à Deo sunt possibles ex se, ergo non sunt necesse-
saria ex alio, ergo corruptibiles.

¶ In hac dubitatione, quonia nostra ætate in hoc Parauino studio
non vertitur in dubium: nō ita sit, quod Deus creauerit intelligen-
tias, sed an hoc sit secundū mentem Arist. & Commentatoris: ideo
breuiter & incidēter persuadere volumus, quod omnes intelligentie
sunt à Deo effectiue secundū Commentatorem: & consequenter
Arist. omnes enim admittunt in hac re consequentiam istam. De
inde quoniam multi in hac re quarunt modum, quo apud Com-
mentatorem productio ista sit, declarabitur & modus productionis.
Primum declarabitur sic, Id quod est maximè ens & verum est
causa entitatis & veritatis in cæteris, 2. Met. tex. com. 4. Deus est
maxime ens & verum: ergo Deus est causa veritatis in cæteris. Si
dicatur quod est causa finalis & non effectiua, cōtra 12. Met. com.
36. & 44. qualibet res separata à materia, cuiuscunque est princi-
pium finale, est principium efficiens: ergo si Deus est principium
finale intelligentiarum, erit & principium efficiens earū. Dicitur
fortè quod Commentator nō ponit illam propositionem vniuers-
saliter, sicut assumpta est, sed indefinitè, cōtra Commentator ex se-
paratione à materia, seu immaterialitate rei ponit causalitatem ef-
fectiuam concomitari causalitatem finalem respectu eiusdem ef-
fectus: vt patet ibi: ergo vbicūq; reperitur immaterialitas cū cau-
salitate finali respectu alicuius, oportet etiam reperiri causalitatem
effectiuam respectu eiusdem. Cōfirmatur ex verbis Cōmen-
tatoris in de substantia orbis capitulo secundum: vbi expresse dicit
eum egere intelligentia non solum mouēte, sed largiēte in sua
substantia permanentiam æternam: par autem est ratio de intelli-
gentiis. Quod si dicatur quod loquitur de causa finali & formali
exemplari, replica facta est: & adde quod ibi dicit Commentator,
quod finis significat agens significatio necessaria: & sunt verba
valde notanda. Confirmatur adhuc, quia Auer. in 12. Met. & nupè
declaratur, non solum ponit ipas produci, sed etiam modum
quo à prima causa omnes producunt, assignat. Modus autem
productionis ab ipsomet ponitur 4. Com. 12. Meta. reprehendit
Auer. nō quia ponebat intelligentias produci à Deo: sed quia
ponebat, quod Deus causaret eas per modū naturæ, scilicet quod
ab vno vnum tantum procedat. Posuit enim Auer. cōtra Deum glo-
riolum, qui pura actualitas est, intelligendo se, producere primā
intelligentiam, quæ producta intelligendo Deum, producebat se-
cundam intelligentiam: intelligēdo autem se secundum id, quod
habet de actualitate, producebat autem primā orbis: intelligē-
do autem se secundum id, quod habet de potentialitate, produce-
bat orbem primum, & similiter secunda intelligentia faciebat vt
que ad vltimam, quæ prædicit sphaeræ actiuorū & passiuorū.
Reprehenditur ergo Auer. de hoc, quod vnum tantum procedat
à Deo immediate dicebat. Vnde dicit, Non enim est illic pro-
uentus, neque consecutio, neque actio: ita quod dicamus, quod
vna actio sequitur vnum agentem. Vbi apparet quod propterea
apposuit ly. Ita quod vna actio, vt declararet modū productionis se
impugnare. Vnde & veræ productionis modum subiūgit in ver-
bis sequētibus, dicens, Tatum enim est illig causa & causatū, secū-
dum quod dicimus, intellectu est causa intelligentis. Vbi scito ex
Alberto 12. Meta. quod contemplatio intelligentiarum, si verita-
tem inuenire querit, in eas, vt operatiuas non speculatiuas, referat:
sunt enim essentialiter opifices, vt earum statumēta corporea, sci-
licet & caelestia præ se ferunt. Inter artes enim talis inuenitur p-
cessus, quod ars communis & principalis speciales artes subter-
uientes causa exemplariter & effectiue (partialiter saltē) produ-
diuersis modis imitabilis. Verbi gratia, ars militaris causat equæ-
strem & frenē factiua, & alias huiusmodi, vt sic, & sic & aliter imi-
tabilis: omnes enim inferiores artifices intueō arte principalē, &
communē, ad eius imitationem formā operationes suas propor-
tionatas illi: Deus autē gloriosus est ars prima & communissima
imitabilis ab omnibus artificialibus specialibus, quales sunt omnes
intelligentie. Vnde ipsa ars diuina, vt sic imitabilis, puta per modū
talē, dialis est motus Saturni, causat arte intelligentia Saturni: &
vt alio mō imitabilis, puta per operationes tales, quales sunt Io-
uis, causat arte intelligentia Iouis, & sic de aliis: causat dico nō so-
lū exemplariter, sed effectiue, & totaliter. Ars em̄ vniuersalis in hu-
manis ideo nō causat, nisi partialiter & exemplariter artes speciales.

quia non potest nisi concurrente lumine intellectus agentis in alteri intellectu fieri. Si namque ars vniuersalis esset separata a materia per se subsistens ex se, non phibere, quin posset artes speciales sui imitatus effectiue producere. Vnde cum ars diuina sit per se subsistens, & summe effectiue producat: sed sola intelligendo se ut pluribus modis imitabile, artes speciales orbium motiuas tanquam priorum instrumentorum produxit: & quia artes illae non sunt receptae in aliquo, oportet quod sint subsistentes, & quod sint non solum formae intelligibiles, sed immateriales. Omnis enim res immaterialis, si est subsistens, est intelligens, secundum doctrinam Aristoteli de Anima text. Com. 16. Vnde cum deo immediate producat plures artes speciales subsistentes, sequitur quod immediate producat plures intelligentias, ipsae enim sunt essentialiter artes: & sic ibi est unum causa & causatum, sicut intellectus, id est ars cois intellecta, est causa intelligentis artificis subseruientis.

Confirmant hunc sensum verba sequentia, quibus ait, non est impossibile, ut id quod est per se intelligens & intellectus, sit cum pluribus entibus, secundum quod ex eo intelligitur multi modi. Ars enim diuina, quae est pura intelligentia & pura intellectus, secundum quod intelligitur a se practice pluribus modis imitabilis, plures artes producit. Quarum cuiuslibet, quia quod concipit de arte cois, est ratio operandi, cum sumat principia sua ab illa: idem subdit, quod aliud est quod concipit de primo motore motor orbis Iouis, & aliud quod concipit motor orbis Saturni: & est causa in anima, eius scilicet quod operetur.

Confirmat quoque hoc idem proportio inter intelligentias assignata ab ipso Commentatore. ait enim in Com. 4. quod habitudo intelligentiarum aliarum ad primam, est habitudo atrium specialium ad communem: sicut artes speciales perficiuntur & causantur a communi in humanis: ita proportionabiliter intelligentiae aliae perficiuntur & causantur a prima.

Ad primum in oppositum dicitur, quod agens dupliciter sumitur. Quandoque proprie pro illo, quod ex sua actione infert passionem, quae magis facta abiicit a substantia: & sic sumitur ibi ab Aristotele. agens, sic enim opponitur agens & patiens. Alio modo, pro omni eo, quod in genere causa efficientis causat: & sic agens communius est mouente, ut patet ex septimo Meta. Com. 31.

Ad confirmationem primam dicitur, quod & illud & similia intelligenda sunt de productione Physica. scilicet per motum & mutationem. Similiter dicitur ad secundum.

Ad autoritates Commentatoris adductas & similes sibi de, quod loquuntur de agente proprio dicto & productione Physica: vel contra positionem Auicennae, quod vnum ab vno emanat.

Ad rationem secundam, concessa Maiore, negatur Minor: stat enim apud Aristotelem Commentatorem, & S. Thome, & veritatem aliquid esse ab alio effectiue, & tamen esse necessarium ex se.

Ad cuius euidentiam notanda sunt quatuor propositiones. Prima est, Possibile ex se est id, quod habet in seipso potentiam ad non esse. Patet ista ex extremis. ideo enim aliquid est in ordine possibile, & non in ordine necessarium: quia habet in seipso potentiam ad non esse. Si enim careret potentia ad non esse, impossibile est ipsum non esse: & sic necessarium esset illud esse.

Secunda propositio est, Id solum habet in seipso potentiam ad non esse: cuius aliquid habet potentiam ad aliud esse. Patet ista ex eo, quod nulla potentia per se primo appetit non esse: omnis enim appetitus per se tendit ad aliud esse, sed quia cum illo ad quod tendit, non potest stare esse quod habet: ideo ex consequenti appetit non esse, quod est priuatio formae, quam habet. Sicut materia aquae per se primo appetit formam ignis: sed quia cum forma ignis non potest simul stare aquae formae, ideo ex consequenti appetit priuationem formae aquae, quam habet. Potentia ergo omnis appetit non esse prius natura appetit aliquid aliud esse. Notatur autem dicitur in hac propositione, cuius aliquid habet potentiam: quoniam non totum appetit aliud esse, sed pars potentialis: non enim tota aqua appetit esse ignis, sed eius materia.

Tertia propositio est, Necessarium ex se est illud quod caret potentia ad esse & non esse. Patet ista ex terminis quinti Metaphysice, textu Commentarii sexti. Necessarium enim est quod impossibile est aliter se habere, quod autem caret potentia ad esse, & non esse, impossibile est aliter se habere, omnis enim successio, quae dicitur sic ad aliter se habere, fit per posse hoc esse perdere, & aliud acquirere.

Quarta propositio est, Nec intelligentia, nec corpora caelestia habent aliquid sui, quod sit in potentia ad aliud esse. Ista quoque ad intelligentias est per se nota: quia sunt simplices formae, quae ad corpora caelestia verum, secundum Aueroisim similiter dicendum est, quia sunt substantiae simplices apud ipsum: secundum autem sanctum Thomam ex eo esse vera, quod materia cuiusque eorum non est capax nisi formae, quam habet.

Ex quibus quatuor propositionibus succincte declaratis, patere potest, quod secundum veritatem intelligentiae & corpora caelestia sunt necessaria ex se, arguendo sic, Omne carens potentia ad esse & non esse est necessarium ex se intelligentiae & corpora caelestia caret potentia ad esse & non esse: ergo, &c. Cum hoc tamen sit, quod sunt esse-

tiue ab alio: potest enim vnum necessarium esse effectiue ab alio necessarium, ut dicitur octavo Phy. text. com. 15. & quinto Met. text. com. 9. Vnde intelligentiae & corpora caelestia dupliciter sunt necessaria, & ex se & ab alio. ex se quidem formaliter & extrinsece, ab alio vero effectiue & extrinsece. Vnde Commentator 12. Met. Com. 4. dicit, quod non potest esse aliquid possibile ex se, necessarium verum ex alio nisi motus: & non dixit, impossibile est aliquid necessarium ex se & ex alio. Et cum hoc inspexeris, fugabuntur omnes dubitationes inter dicta eius in de substantia orbis, & hic reputatur enim impossibile nisi in motu aliquid esse necessarium ex alio praecise, pro nunc sufficienter haec.

Omne autem, quod recipit aliquid ab alio, est in potentia respectu illius: & hoc quod receptum est in eo, est actus eius, ergo oportet, quod ipsa forma vel quidditas, quae est intelligentia, sit in potentia respectu esse, quod a Deo recipit. & illud esse receptum est per modum actus, & ita inuenitur actus & potentia in intelligentijs: non tamen forma & materia, nisi aequiuoce. vnde etiam patet, recipere, subiectum esse, & omnia huiusmodi, quae videtur rebus ratione materiae conuenire, aequiuoce conueniunt substantijs intellectualibus & corporalibus, ut in tertio de Anima Commentator dicit.

In hac quinta particula declaratur talis conclusio, Intelligentiae sunt compositae ex actu & potentia, quo est & quod est: sic omne quod recipit aliquid ab alio effectiue, est compositum ex recipiente potentia & actu recepto: intelligentiae recipiunt aliquid ab alio, scilicet esse a Deo: ergo intelligentiae sunt compositae ex potentia & actu. Maior ex eo patet, quod nihil est in seipso. Minor autem ex precedentibus nota est. Et quauis sic sit, quod in intelligentiis inueniatur actus & potentia: non tamen habet formam & materiam. In plus enim se habent actus & potentia, quam forma & materia. Vnde patet, recipere, & subiici, & similia, quae sunt passiones materiae aequiuoce in inferioribus, & superioribus reperiuntur. Alia enim est ratio recipiendi, ibi & hic: ibi absque omni motu & materiali conditione, in istis vero non nisi cum motu & individualibus conditionibus, ut & Commentator testatur 3. de Anima, com. 14.

Et quia, ut dictum est, intelligentiae quidditas est ipsa et in intelligentia, ideo quidditas, vel essentia eius est ipsum quod est ipsa, & esse suum receptum a Deo est id, quo subsistit in rerum natura, & propter hoc a quibusdam huiusmodi substantiis dicuntur componi ex quo est, & quod est, vel ex quo est, & essentia, ut Boetius dicit.

Assignat rationem, quare intelligentiae dicuntur compositae ex quo est, & quod est: Omne compositum ex quidditate, quae est, ipsa suppositum & esse, est compositum ex quo est, & quod est: intelligentiae sunt compositae ex quidditate, quae est ipsa intelligentia, & esse quo subsistunt, ergo sunt compositae ex quo est & quod est. Omnia assumpta ex praedictis sunt manifesta.

QUESTIO XI.

Num esse actualis existentia & essentia distinguuntur realiter.

CIRCA supra dicta duae dubitationes sunt. Prima est, an esse actualis existentiae & essentia distinguuntur realiter. Secunda est, an intelligentiae sunt compositae ex actu & potentia.

Circa primam tria agenda sunt: Primo ponitur opinio Scoti. Secundo ponitur opinio Sancti Thomae. Tertio respondebitur argumentis in oppositum.

Quo ad primum, Scotus in tertio sententiarum, distinctione sexta, quaestione prima, opinatur esse actualis existentiae & essentiam rei esse idem realiter: licet distinguantur ex natura: sicut modus intrinsecus & quidditas cuius est: sibi nec albedo distinguitur a suo modo, intrinseco gradu scilicet, ut tria, vel quatuor. Ad probandum autem hoc: licet adduci possent rationes Scoti, quia tamen vnionem naturae humanae cum supposito diuino concernit, decem rationes inductas ab Antonio Trombeta in Quolibeto suo nunc recitandas primo casui.

Primo arguit, ut ipse dicit, contra fundamentum Thomae sic, manente eadem ratione, manet idem effectus: sed tota ratio quare ponitur ab istis essentiam differre ab esse est propter indifferentiam essentiae ad esse & non esse, nam, ut dicunt, lapis est in potentia, ut sic, & non sit, ergo vbi talis indifferentia inuenitur, ibi ponenda est talis distinctio: sed ita est, quod est confusum indifferentia esse ad esse & non esse (esse enim rosa in hyeme non est, in vere autem est) confusum etiam indifferentia est essentia ad essentiam & non essentiam: essentia namque creaturae ab aeterno non est, ergo esse differt realiter ab esse, & essentia differt ab essentia, quod est ridiculum.

Præter

2 Præterea, Quandoque sunt aliqua duo essentialiter ordinata, & realiter distincta, prius potest sine contradictione fieri absque posteriori: essentia non potest fieri sine existentia: ergo Minor patet: quia essentia particularis, quae sola sit, necessario est existens.

3 Præterea, Quaeunque distinguuntur, realiter se habent sicut res, & res sed essentia & existentia non se habent sicut res, & res: ergo, &c. Patet ista: quia res, proprie loquendo, conuertitur cum ente in actu actualitate existentia.

4 Præterea, Nulla res componit cum sua realitate, ergo nulla quidditas differt realiter a sua existentia. Tenet consequentia: qui existentia est ipsa realitas rei, nihil enim aliud est dicere rem esse realiter, quam existere, & econuerso. Antecedens est de se notum, ridiculum est enim dicere quod aliquid componat cum sua realitate.

5 Præterea, Homo verus non componit cum sua veritate: nec homo affirmans cum sua affirmatione: ergo quidditas non componit cum sua existentia. Consequentia patet ex eo, quod rei existentia nihil aliud est, quam positio veritatis & affirmatio huius. Antecedens autem oppositum non videtur bene intelligibile.

6 Præterea, Existentia & essentia habent idem contradictorium, ergo non distinguuntur realiter. Consequentia est nota: antecedens vero manifestatur ex eo, quod nihil est quod prius esse, quin prius essentia: nec est aliud nihil prius esse: & aliud nihil prius essentia.

7 Præterea, Homo in potentia non componit cum homine in actu ergo essentia & existentia non componit: & consequenter non realiter distinguuntur. Consequentia relinquitur per se nota: quia essentia est in potentia, existentia vero est actualitas eius. Antecedens vero patet ex eo, quod actus, & potentia diuidit ens, ut conditio diminuens, & perfectio: sicut verum & falsum diuidit animal, ut Commentator dicit nono Meta. com. 7. hō ergo in potentia cum non sit homo simpliciter, cum sit hō in actu, solā conditionē distrahentē perdit positū sub conditione perfectiōe: & sic nullā conditionē habet cum homine in actu.

8 Præterea, esse existentiae si est distinctum realiter a quidditate, non est substantia, nec accidens: ergo probatur antecedens: quod enim non sit accidens ut concessum ponatur. Quod autem non sit substantia, probatur quia aut est materia, aut forma, aut compositum: nullum illorum est apud Thomam: ergo, &c.

9 Præterea, Existentia & essentia distinguuntur realiter: ergo in qualibet generatione substantiali sunt duo termini totales, & duo termini formales. Cōsequens est impossibile: ergo, &c. Cōsequentia probatur quia ad vtrāque partem, supponendo duo. Primum est, quod compositum per se vnum sit ex per se actu, & per se potentia, ex octavo Metaphysica, vbi nullam causam nouit Aristoteles. quare compositum substantiale est per se vnum, nisi quia materia est per se potentia, forma vero per se actus. Secundo supponitur, quod essentia est per se potentia: existentia vero per se actus. Ex quibus concluditur, quod id quod resultat ex esse & essentia, per se vnum quo dato, sequitur quod erit duo composita per se vnitate habetia: quorum alterum erit compositum ex materia & forma, alterum ex esse & essentia: & vnūquodque per se vnum natū sit terminare generationem, ergo in generatione erunt duo termini totales: & sic patet prima pars. Erunt duo termini formales, existentia & forma substantialis: quod etiam probatur sic, Terminus formalis generationis est id, quo aliquid generat: sed tā existentia, quam forma est id, quo aliquid generatur: ergo, &c. probatur Minor sic, Eo modo, quo aliquid est ratio essendi, est ratio generandi: sed existentia est ratio essendi, ergo est ratio generandi. Vel formetur sic ratio, Eo modo aliquid generatur, eo modo est: sed per se ipsum compositum non generatur per esse sic, quod esse sit terminus generationis, ergo non habet esse propriū esse. Cōsequens est falsum, ergo altera praemissarum non maior, ergo minor.

10 Præterea, Ex existentia & essentia fit per se vnum: ergo datur processus in infinitum in essentiam. Cōsequens est impossibile: ergo, &c. Antecedens patet ex precedenti ratione: & probatur sic, Nam sicut ex materia & forma resultat tertium per se vnum, quia illa est per se potentia, hanc per se actus: ita existentia & essentia, cum etiam existentia sit per se actus, & essentia, per se potentia, eadem enim ratio est. Consequentia autem probatur: quia si ex esse & essentia fit tertium per se vnum, cum illud iterū distinguatur a sua existentia, componet eū ea, & ex eis fiet aliquid per se vnum: & iterū arguitur eodem modo de illo: & sic in infinitum. Hanc de primo.

Quo ad secundum, opinio S. Thomae ab eo posita in secundo contra Gentiles, c. 52. est quod in omni creatura quidditas, & eius esse actualis existentiae distinguuntur realiter: & licet haec conclusio nunc in textu probata sit, attamen ad pleniorē declarationem deducam tres probationes ex S. Thome, ibi.

Prima est, Omnis essentia creata habet aliquid sibi realiter coniunctū, præter suum esse: nullum esse receptū habet aliquid sibi annexū præter se: ergo nullum esse irreceptum essentia creaturae, & consequenter esse & essentia non sunt idem: esset enim ipsum esse irreceptū si esset idem essentiae, sicut & ipsa essentia irrecepta est, de substantiis loquendo. Maior est nota per se: Socrates enim præter

suum esse habet quantitatem, albedinem & similia: similiter substantia separata, ut nunc supponimus, habent aliquod accidens, puta actū intelligendi (altem. Minor vero declarat ex eo, quod si affirmatio est causa affirmationis, negatio erit causa negationis: sed praecisa causa, quare esse habeat aliquid præter se annexū, est, quia esse esse receptum in alio, in quo potest recipi aliud: quod patet ex hoc, quod esse substantiale Socratis & esse albi eiusdem sunt alia ratione adunatur, nisi quia vtrūque recipitur in Socrate: sunt enim tantum vnū subiecto. Cum ergo esse non erit receptum, non remanebit aliquis modus, quo potest habere aliquid sibi annexum.

Confirmatur hoc: quia esse substantiale Socratis: aut adunatur cum alio præter se identice, & hoc est manifeste falsum esse esse em substantiale Socratis, non est esse albi. Aut sicut potentia & actus: ita quod esse substantiale sit potentia, & accidentale actus eius: & hoc non, quia nullum esse actualis existentiae potest poni subiectum alterius, cum sit vltima actualitas. Remanet igitur, quod ea ratione adunetur, quia ambo recipiuntur in tertio: & ideo sublato hoc ab ipso esse actualis existentiae, quod sit, scilicet receptum, aufertur etiam, quod possit habere aliquid sibi annexū: & hoc est quod Boetius dicit in Hebdomadibus, quod ipsum quod est ali-

Secunda ratio ad idem est, Omne esse irreceptum est infinitum simpliciter, nullum esse creaturae est infinitum simpliciter, ergo nullum esse creaturae est esse irreceptum: ergo distinguuntur ab essentia, &c. Minor est per se nota. Maior probatur sic, Omne purum esse est infinitum simpliciter: omne esse irreceptum est purum esse: ergo omne esse irreceptum est infinitum simpliciter. Maior est nota ex terminis (esse enim ideo est limitatum, quia non est purum, sed praedicamentis mixtum) esse enim limitatur per naturas praedicamentales: a quibus si deputetur, omni finitate carens, infinitum omnino restabit. Minor vero etiam patet ex precedenti ratione, & ex ratione facta supra in textu. Et adhuc exemplariter declaratur. Albedo si ponatur non recepta in aliquo, est pura albedo: & nihil haberet nisi se tantum, & esset infinita in specie albedinis, ut de se clarum est: non enim potest a sano intellectu imaginari albedo separata definita ad aliquem modum albedinis: omne enim quod est per se tale, habet omnem perfectionem possibilem illi naturae: sicut homo separatur apud Platonem, habet omnem perfectionem possibilem naturae humanae.

Nec valet id quod Antonius Tróbera contra hoc dicit sumptum ex Scoto, secundo sententiarum dist. 3. q. vlt. quod si albedo esset separata, & haberet omnem perfectionem possibilem tali speciei, sequeretur quod albedo esset infinita simpliciter: quia haberet perfectionem infinitorum indiuiduorum possibilem esse sub specie albedinis. Hoc inquam nihil valet: quoniam sicut infinita indiuidua albedinis, etiam simul posita non sunt perfectionis infinitae simpliciter, cum sint limitata ad speciem albedinis, ita nec albedo separata eorum perfectiones habens erit infinita simpliciter, sed in tali specie.

Tertia ratio est ista, Id quod conuenit naturae specificae absque omni causa effectiua, distinguuntur realiter ab eo, quod conuenit illi, non nisi per aliquam causam effectiuam: sed praedicata quidditativa conueniunt rei absque omni causa effectiua: existentia autem non conuenit rei, nisi per aliquod efficiens: ergo praedicata quidditativa, & existentia rei distinguuntur realiter. Maior est per se nota: Minor etiam quo ad secundam partem est clarissima: quo ad primam vero declaratur sic, Seclusa omni causalitate effectiua respectu rose, quare an ista sit vera, Rosa est substantia corporea: si sic, habeo intentum: si non, ergo sola absolute sumpta non est in prae: & praedicata primi modi possunt intelligi non ad esse rei, & diffinitio separatur a diffinito: quare omnia non sunt imaginabilia, &c. Videtur etiam haec opinio ab antiquis deriuata, Platone, scilicet Alpharabio, Auicenna, Algazele, Boetio, Hilario, Alberto, & eorum sequacibus: licet ab Aristotele nihil manifesti in hac re habeamus. Haec de secundo.

Quo ad tertium, respondetur argumentis in oppositum. Et ad primum dicitur praemittendo, quod arguens non vidit S. Thome, in fonte: ut enim apparet ex secundo contra Gentiles. vbi ex interioribus septem rationibus sua opinionem, seu positionem ratio assumpta ab arguente non nominatur inter illas: vnde peccauit imponendo nobis hoc esse totum fundamentum positionis nostrae, licet illa ratio ex dictis S. Thomae, primo sententiarum, distinctione octaua, quaestio 4. art. 2. elici possit: (vbi tamen de hac re non tractat) & est formanda sic ratio illa, Essentia particulariter sumpta est indifferens ad esse & non esse: ergo distinguuntur realiter a suo esse. Nec valet responsio sua dicens, quod in antecedente oportet addere, quod essentia habeat propriam realitatem aliam a realitate existentiae, quia hoc est voluntarium. Distinctio enim realis est inter materiam & formam: quae Philosophi non dubitant habere eandem realitatem existentiae, cum ex eis ponant vnum per se fieri.

Ad argumentum ergo contra hanc rationem factum dicitur, quod falsum est, quod esse sit indifferens ad esse, & non esse, & essentia ad essentiam, & non Opus. Caiet. R.R.

essentia: nihil enim est indifferens ad aliqua duo: quorum alteri sibi determinat in sua diffinitione: sicut autem quod esse est de intellectu esse, & essentia de intellectu essentia. Quod autem esse rosa in hunc non sit, sed in vere hoc ideo est, quia essentia rosa, cui semper sua predicata quidditatiua ad sunt, ad actum essendi non puenit, & non ideo, quia ipsum esse sit indifferens. Cum autem addit quod essentia est indifferens ad essentiam, & non essentiam, quia non est ab aeterno, non videtur intelligere vocem propriam: ex negatione enim actus essendi ab aeterno, bene sequitur, quod rosa sit indifferens ad esse & non esse: sed non quod sit indifferens ad rosam & non rosam. ut enim dicitur Alpharabi, Avicenna, Algazel, & Albertus, siue rosa sit, siue non sit, semper est rosa, & semper est substantia corporea, &c. si aliquo termino mensura in his vti licet.

¶ Ad secundum negatur utraque praemissa: & maior quidem supposita ostensa est esse falsa. Minor vero ostenditur in Christo in quo humanitas absque creatura existentia actuali est.

¶ Ad tertium negatur Maior ad intellectum arguentis: non enim requiritur ad distinctionem realem, quod utrunque eorum habeat propriam existentiam.

¶ Ad quartum dicitur, quod sicut esse est duplex, scilicet existentiae & essentiae, ita duplex est realitas essentiae & existentiae: licet nulla res componat cum sua realitate, tamen cum hoc stat, quod componat cum realitate existentiae: unde essentia hominis absolute in reali praedicamento, substantia scilicet repositur: posita autem in rerum natura sit realitate existentiae.

¶ Ad quintum dicitur eodem modo: quia etiam verum connectitur cum ente & re: unde simpliciter homo dupliciter est verus, scilicet veritate essentiae, & existentiae: homo verus veritate essentiae non componit cum tali veritate, quae nihil aliud est, quam fundamentalis conformitas ad sua praedicata quidditatiua: componit autem cum sua veritate existentiae: id est cum esse, quod fundat hanc veritatem, homo est, similiter dicitur de affirmatione.

¶ Ad sextum negatur antecedens: cuius probationis vtriusque assumptum est falsum. Cum enim quot modis vnum oppositorum dicitur, tot dicitur & reliquum (in primo Topicorum) sicut ens dupliciter dicitur. Ens quidditatiua & existentia: ita non ens, seu nihil dicitur dupliciter: scilicet nihil quidditatiua, & nihil existentia: homo enim absolute sumptus cum sit in praedicamento substantiae, est ens quidditatiua, non tamen extra nihil oppositum actuali existentiae: & ideo aliud est nihil oppositum enti praedicamento eius essentiae, & aliud, quod opponitur existentiae actuali, &c. & similiter alia est negatio essentiae, & alia est negatio existentiae.

¶ Ad septimum negatur consequentia: non enim idem est dicere, homo in potentia componit cum homine in actu & essentia componit cum existentia. prima enim est falsa: quia idem non componit cum seipso: secunda autem est vera, quia extrema realiter distinguuntur, unde non est eadem proportio existentiae ad essentiam, & hominis in actu ad hominem in potentia. Inter prima enim est proportio potentiae receptivae ad actum: & distinctio realis vtroque; extremo posito extra causas suas: inter secunda vero non, sed est proportio eiusdem ad seipsum secundum diversas sui dispositiones simul incompossibiles, scilicet esse in potentia & esse in actu.

¶ Ad octavum negatur antecedens: existentia enim substantiae est substantia, & existentia accidentis est accidentis: & (ut supra patet) existentia substantiae non est materia, nec forma, nec compositum, sed actualitas omnium eorum: & sic est reductiva in genere substantiae. Sed contra hoc instat arguens sic, Omne quod est reductiva in genere, reponitur ut principium ipsius: sed esse non est principium substantiae, ergo non est in genere substantiae reductiva.

Ad hoc dicitur, quod esse sit ultima actualitas rei, & vltimum in generatione sit primum in intentione esse in genere substantiae: ut principium formale vltimatum ipsius substantiae: per hoc enim reponitur in genere substantiae, quia est capax esse substantialis: etenim differentiae in omnibus generibus (ut infra declarabitur) sumuntur ab ordine ad ipsum esse.

¶ Ad nonum negatur consequentia. Ad cuius probationem dicitur, quod primum suppositum male intellectum adducitur, eo quod Aristoteles, 1. Met. tex. com. 11. quod arguens adducit, non dicit quod per se potentia & per se actu resistent vnum tertium, sed quod ideo res habet partes est vna: altera est actus, altera vero potentia, & intelligendum est (sicut supra declaratum fuit) si ad compositionem reale referatur, si quod altera pars est pura potentia, eo quod ex duobus actibus non sit tertium per se vnum; modo quidditas rei & existentia eius non se habent sicut pura potentia & actus, nec sunt partes, ut patet: unde auctoritas illa non est ad propositum. Relinquitur ergo falsum esse, quod essentia fiat tertium per se vnum: & consequenter probatio consequentiae, quo ad primam partem nihil valet, quia non sunt ibi duo composita. Ad probationem vero consequentiae quo ad secundam partem dicitur, quod non inveniuntur generationem habere duos terminos formales difformiter, vnum primum alterum secundarium: terminus formalis generationis primus est forma, secundarius autem esse, sicut per oppositum creationis

terminus formalis primum est esse: secundarius vero forma, & hoc modo conceduntur argumenta.

¶ Quod si intendat probare, quod esse sit terminus generationis, primum responderetur & dicitur, quod id quod assumitur, scilicet eo modo, quo aliquid est ratio essendi, est ratio generandi falsum est: licet enim sit verum, quod id quod est ratio essendi, sit ratio rei, quod generatur: non tamen est verum, quod eo modo quo est ratio essendi, sit ratio generandi, & ratio est: quare per generationem non exit de non esse omnino ad esse, sed de privatione ad formam, ut dicitur r. Phy. creatio enim est proprium, ut res transferat de non esse omnino ad esse, quo fit ut esse, quod est primum ratio essendi, merito sit & primum ratio primae productionis, quae est creatio: & forma, quae est secundaria ratio essendi, sit prima ratio secundae productionis, generationis scilicet. Unde & primo Phy. principia generationis ponuntur forma & privatio. Per idem patet ad aliam formam eiusdem rationis, falsa enim est maior, alius namque est modus quo res generatur: & alius quo est, est enim per formam secundario, per se autem primum, generatur vero econverso.

¶ Ad decimum patet responsio ex dictis, falsum enim est antecedens.

CIRCA secundum dubium sciendum est, commune Philosophorum sententiam esse intelligentias alias & prima ratio secunde omnino puras: sed ad mixtionem in se potentiae habentes: verum diversitas inter eos magna est de modo, quo haec duo, actus scilicet & potentia, eis insunt.

¶ Et reliquos omittimus, ne limites intentionis nostrae egrediamur: Scotus in primo sent. dist. 8. q. 2. opinatur omnem creaturam esse compositam ex actu & potentia, hoc modo, quia qualibet creatura cum non sit nihil, oportet quod habeat aliquam actualitatem: & cum sit definita ad tale genus, vel speciem, seu gradum perfectionis, oportet quod habeat in se negationem alterius perfectionis possibilis reperiri in latitudine entis: & sic sit possibilis, quicquid enim est ens, & caret aliqua perfectione in ente possibili, est simpliciter possibile, & sic qualibet res est composita ex actu & potentia obiectiva, ex eo enim quod est, habet in se actum: ex eo vero, quod est ens possibile, habet in se potentiam: possibile namque a potentia dicitur. Cum autem solus Deus sit actus non possibilis, id est non potens terminare actionem alicuius agentis sui factivi: intelligitur apud ipsum erunt compositae ex actu & potentia obiectiva tantum: quia nulla in earum substantia receptivam formam ponit.

S. Thomas autem ex fundamentis in dubitatione praecedenti positae opinatur intelligentias & quamlibet creaturam esse compositas ex actu & potentia: sicut ex duabus rebus distinctis realiter, esse scilicet & essentia: nec oportet repetere probationes, sed soluere rationem Scoti. quam ibidem facit contra hoc. Arguit enim sic, si in qualibet creatura est compositio ex duabus rebus, accipio alteram illarum rerum componentium, & quaero, an sit simplex, an composita. Si simplex, ergo non qualibet res creata est composita. Si composita, iterum quaeretur de partibus eius: & sic in infinitum.

¶ Ad hoc facillime responderetur: procedit enim argumentum ex malo intellectu positionis nostrae, cum namque dicitur, quod quodlibet aliud a Deo est compositum, ly quodlibet, distribuit non nisi per his, quae vere sunt & proprie esse habent: quae apud Aristotelem & veritatem sunt sola substantia: omne ergo suppositum tam substantiale, quam accidentale (si sic loqui licet) est compositum ex actu & potentia & realiter distinctis, quidditate scilicet & esse: Socratis enim quidditas, ut declaravimus, distinguitur realiter a suo esse: & huius albi albedo distinguitur realiter a sua propria existentia, ut ex dictis patere potest. Non enim sumus adeo insensati, ut dicamus omnem entitatem qualitercunque esse compositam. Componentia enim vltima in resolutione quis dubitat oportere esse simplicia? Dicimus igitur in proposito intelligentias cum substantia, habere in se quidditatem, & existentiam adunatas ut potentiam & actum: & sic compositas esse ex duabus rebus realiter distinctis. Scotus autem sententiam tenere potest suam absque alterius laesione, sed iungam coercere debet.

Et quia in intelligentiis ponitur potentia & actus, non erit difficile invenire multitudinem intelligentiarum, quod esse impossibile, si nulla potentia in eis esset. Unde dicitur Com. in tertio de Anima, quod si natura intellectus possibilis esset ignorata, non possemus invenire multitudinem in substantiis separatis. Est ergo distinctio earum ad invicem secundum gradum potentiae & actus, ita quod intelligentia superior, quae plus propinqua est primo, habet plus de actu & minus de potentia, & sic de aliis: & hoc completur in anima humana, quae tenet vltimum gradum in intellectualibus substantiis. Unde intellectus potentialis eius se habet ad formas intelligibiles sicut materia prima quae tenet vltimum gradum in esse sensibili ad formas sensibiles, ut Commentator tertio de Anima dicit: & ideo Phi

ideo Philosophus comparat eam tabulae rasa in qua nihil est depictum. Et propter hoc, quia inter alias substantias intelligibiles plus habet de potentia: ideo efficitur intantum propinqua rebus materialibus, ut res materialis trahatur ad participandum esse suum: ita quod ex anima & corpore resultat vnum esse in vno composito, quamvis illud esse, prout est anima, non sit deperdens a corpore, & ideo post istam formam, quae est anima, inveniuntur aliae formae plus de potentia habentes, & magis propinque materiae, intantum quod esse earum sine materia non est: in quibus etiam inveniuntur ordo, & gradus usque ad primas formas elementorum: quae sunt propinquissime materiae, unde nec aliquam operationem habent nisi secundum exigentiam qualitatum activarum, & passivarum, & aliorum, quibus materia ad formam disponitur.

¶ In hac sexta & vlt. parte huius cap. de multitudine intelligentiarum agens primo proponit duas conclusiones: quarum prima est quod secundum fundamenta praedicta non est difficile invenire pluralitatem intelligentiarum. Secunda est, quod absque talibus fundamentis impossibile est invenire in eis pluralitatem: & hoc quidem, non nisi auctoritate Com. 3. de Anima. com. 14. Probatio vero primae conclusionis est: quia quodcumque est aliquod medium per participationem vnius & minoris alterius: verbi gratia, imponatur nomē coloribus mediis, & vocentur A: tunc A quia est inter albedinem, & nigredinem mediu, per participationem multiplicatur in plures species: puta pallidum, croceum, citrinum. propter maiorem appropinquationem ad albedinem & recessum ad nigredinem, & econverso: sed intelligentia est quid medium secundum prehabita inter duo extrema, scilicet actum purum, & puram potentiam, participans naturam vtriusque: quia habet actum coniunctum potentiae: ergo intelligentias plures esse, ex hoc fundamento facile perpendi potest, scilicet ex eo quod sunt compositae ex actu & potentia.

AD hoc evidenter est sciendum, quod in latitudine entis sunt duo extrema, scilicet Deus gloriosus actu purus omnino, & materia prima pura potentia omnino, reliqua omnia sunt intermedia, ut pote habentia actum & potentiam: & attenditur eorum essentialis, seu specifica multitudo penes appropinquationem & elongationem ab extremis: quia enim aliquid magis sapit naturam actus, quam alius, & illud quod aliud, ideo plura sunt, & dignitas in eis est penes maiorem appropinquationem ad extremum nobile, scilicet actum purum: quanto enim res est actualior, & minus potentialis, tanto nobilior: omnes igitur formae intermediae participant actum & potentiam. Sed inter eas, quaedam tantum actualitatis sortitae sunt ut adeo propinqua sint actu puro, quod per se absque materia subsistant, ut pote ab ea valde elongatae: non tamen sine admixtione potentiae, cuius puritas, est ratio materiae quod sit extremum: & inter has tanta latitudo est secundum maiorem & minorem participationem actus & potentiae, ut vltima earum tantum potentialitatis habeat, quod materiam informet (anima scilicet intellectiva). Haec enim inter omnes formas subsistentes elongata est maxime ab actu puro: propter quod contigit quod adeo appropinquat alteri extremo, ut materiam ipsam recipiat & ad eius esse trahatur. Aliae autem formae tantum potentialitatis habent, quod a materia dependent in esse & fieri: inter quas etiam magna latitudo invenitur, dum quaedam quibusdam actualiores sunt, quod ex operibus cognoscere potest (operatio enim facit cognoscere formam) unde formae elementorum, quae sunt maxime potentiam habentes, ut pote materiae propinquissimae, nullius sunt principia operationis, nisi per materiales qualitates, scilicet caliditatem, frigiditatem. Formae vero mixtorum, ut pote eleuiores a materia altiori modo operantur: sicut adamas trahit ferrum non ratione caliditatis, aut frigiditatis, sed ex naturae proprietate. Formae autem animalium longe actualiores dignoscuntur, cum se ipsa mouere & alia discernere inveniuntur.

EX his non solum percipitur, quam facilis sit actus ad pluralitatem intelligentiarum cognoscendam, sed etiam quod impossibile est fingere illam absque hoc fundamento. Quomodo enim latitudo potest inveniri in eo quod actu & potentia caret? Commune est namque omnibus extremis, si extrema sunt, latitudinem in seipsis non compatiri: essent enim vlt. & non vltima, ut de se patet: & ideo oportet media esse illa, in quibus latitudo queritur, quae vtriusque extremi naturam sapiant. Et qui intellectuale naturam, quam ex hoc, quod intellectualis est, scimus actualitatem habere, non cognoscemus habere potentiam admixtam, nisi videremus animam nostram illam habere, cum potentia aequiuocè dicatur de potentia rerum intellectualium, & de potentia rerum sensibilibus: & sine potentia non potest intelligi multitudo substantiarum intellectualium: ideo Commentator ait, quod si non esset nota natura intellectus possibilis, non

possemus intelligere pluralitatem in substantiis abstractis.

Notanda sunt in hac litera tria. Primum est, hoc ex dictis Commentatoris adducitur, quod si non esset nota natura intellectus possibilis, non possemus scire pluralitatem in substantiis immaterialibus.

¶ Secundum est, quod S. Thom. non dicit animam intellectiuam esse adeo potentiae participem, ut forma materialis sit: sed ut materia trahatur ad participandum esse ipsius animae.

¶ Tertium est: quia dicit anima & corporis esse vnum & idem esse: quod est independens a corpore.

Primo dicto videtur obuiare processus Ari. 12. Meta. tex. com. 43. vbi ex pluralitate motuum pluralitatem intelligentiarum concludit, & nullo modo meminit actus, & potentiae. Sed hoc rectè intelligentibus non obstat. Aliud est enim concludere numerum motorum, & aliud est concludere pluralitatem substantiarum intellectualium: licet enim idē subiecto sint motores orbium, & substantiae immateriales: differunt tamen ratione, adeo ut ad diuersas scientias pertineant, secundum Commentatorem 12. Met. com. 6. & ideo ex pluralitate motuum quauis pluralitas motorum ut sic concludit possit: non tamen pluralitas substantiarum intellectualium ut sic. Intenduntur igitur Averrois & S. Tho. quod intelligentiarum, in quantum intelligentiae sunt, multitudo non nisi per notam naturam intellectus possibilis discernitur a nobis: licet earum, in quantum motrice sunt orbium, ex suo numero effectuum pluralitas inferatur. Vel dicito, quod vena tio illa supposita notitia habita in libro de Anima: vbi radicaliter innouit pluralitas substantiarum intellectualium possibilis querit ex numero motuum, quos sunt. Quod autem ibi supponatur, motores proprios orbium habere potentiam admixtam, potest persuaderi ex eo, quod supponitur ibi, scilicet motores proprios orbium esse proportionatos suis orbibus. ita ut vnum vnum tantum moueat orbem. Et si stella adderetur, vel non moueret, vel tardius (ut dicitur Caeli textu com. 71. Tali enim proportione, seu commensurationis, cum alterum extremum sit res materialis, scilicet orbis, reliquum extremum a potentia omnino denudatum putandum non est: imò a sano intellectu non est intelligibile.

Propter secundum intelligendum est ingenui duplicem rerum ordinem in vniuerso, intelligibilem scilicet & sensibilem. Ordo sensibilem materialis est: materiam sibi necessario vendicatis: omnes enim substantiae sensibiles materiam habent, licet diuersimodè: ut dicitur octauo Meta. text. com. 3. & 12. Ordo intelligibilem immaterialis est: & a materia non dependens. Intelligibile enim est vnum quodque per separationem a materia: ut dicitur 3. de Anima. tex. com. 11. Cum ergo materia sit sub aliqua forma sensibilibus ordinis, cuiusmodi est omnis forma habens omnes vires suas sensibilibus organis affixas, non egreditur limites proprios: ipsa enim ad illud genus pertinet. Cum vero sit sub forma intelligibilis ordinis, extra limites suos ascendit & trahit dicitur ad id quod capacitate eius transcendit, scilicet esse rei a se non dependens: & quia supremum infimum attingit infimum supremi, secundum doctrinam Dionysij in libro de Caestri hiera. cap. ideo supremum inter sensibilia, homo scilicet seu materia eius coniungitur infimae formae intelligibilis ordinis: scilicet animae intellectivae, & eius esse participat: & propter hoc dicitur, quod materia trahitur ad esse eius, eleuatur enim materia ad superius.

AD euidentiā tertij adducenda sunt rationes Scoti contra hoc dictum S. Thomae, ut magis veritas elucescat. Scotus in quolibet. q. 9. & 4. sen. dist. 43. quae 1. lex motua contra hoc facit: quomolibet aliqua recitatur ab Antonio Trombeta, in quaestione vtrum corruptam potentiam diuinam possit idem numero redire. in qua tam ipse, quam Scotus vbi supra S. Thomae opinionem non suam attribuant de eo, quod ibi quaerit: & hoc quia locuti sunt non tota lege perspecta, & iuxta Aristotelem pauca respicientes, de facili enūciat.

¶ Arguit ergo primo in proposito sic, Esse animae & hominis est idem: ergo anima coniuncta corpori non est perfectior seipsa extra corpus. Consequens est contra S. Tho. prima parte, q. 69. vbi dicit animam habere perfectiorem statum in corpore, quam extra. Consequentia autem probatur: quia nihil habens idem esse, ex hoc solo est perfectior, quod aliquid communice alteri, licet alterum perficiatur ex hoc: communicare enim licet, superonat perfectionem in communicate, non tamen dat illam ei: modo anima in corpore sit semper, retinet idem esse: nihil in corpore plus habet, nisi quod communicat esse suum corpori: ergo ex hoc non est perfectior seipsa separata. Et confirmatur: quia ex hoc solo quod causa non communicat aliquid, nulla imperfectionem acquirit: ergo anima non est imperfectior separata si idem esse retinet: nihil enim amisit nisi sui communicationem corpori.

¶ Praeterea, Anima habet idem esse cum homine: ergo homo non est perfectior in essendo ipsa anima in essendo. Antecedens est falsum: consequentia vero probatur, quia quacumque habent omnino idem esse sunt aequè perfecta in essendo, vel saltem id, cui communicatur illud esse non est perfectius in essendo communicare.

Opus. Caict. R R 3.

¶ 3 Præterea, Homo, vt homo, est tertium ens realiter distinctum ab vtraque sui parte, scilicet anima & corpore: ergo habet proprium esse aliquid ab esse partium: & consequenter non est idem esse anima & hominis. Tenet consequentia, quia distinctum ens debet habere distinctum esse.

¶ 4 Præterea, esse hominis in morte corrumpitur, esse autem anima non corrumpitur: ergo esse anima & hominis non sunt idem. Consequentia plana est, & antecedens probatur, quia sicut generatio terminatur ad esse compositum, scilicet hominis: ita corruptio ad esse prius.

¶ 5 Præterea, Homo post mortem non manet: ergo nec esse eius. Tunc videtur, esse hominis non manet post mortem: ergo esse anima & hominis non est idem: cum esse anima remaneat. Processus tortus clarus est, excepta prima consequentia, quæ probatur ex eo quod nullius actuale esse inuenitur, cum illud cuius est, non inuenitur.

¶ 6 Præterea, in homine est alia forma præter animam: ergo in ea est aliud esse præter esse animæ. Consequentia est nota: quia quælibet forma habet proprium esse: antecedens verò aliàs probatum est.

Antequam ad argumenta hæc respondeatur, aduertat primò, fundamentum S. Th. vniuersaliter esse, in omni composito non inueniri nisi vni esse substantiale actuali existentiæ, de quo nunc sermo est, eo quod vni tantum formam substantialem in composito tenet, ab vna enim forma non est nisi vni esse substantiale. Sed inter esse hominis & esse aliorum diuersitas est, quæ licet tã esse hominis, quã aliorum primò sit actus compositi, vt quod in homine: tamẽ totum compositum medicat illud esse à forma: cuius est primò actus, vt proprii & completi principij in aliis verò compositis forma medicat illud à composito. Et est ratio disparitatis: quia in solo homine, quod suppremitur tenet locum inter sensibilia, ordo inferior, sensibilis scilicet, trahitur ad ordinẽ superiore intelligibile & immateriale. Vnde esse hominis, cum ab anima intellectiua suat, immateriale & altioris ordinis, quã homo, sicut & ipsa anima: & ideo homo medicat illud ab anima, cui est proprii: vt potest ad sui pertinens genus: & inde est quod post mortem hominis anima remanet, esse etenim proprii independentes erat à composito corrupto: & sic illud retrahendo ad se subsistit. Ceterorum verò esse, cum sint eiusdem ordinis cum compositis, quibus attribuitur, sicut & formæ à quibus fluunt, formæ ipsæ medicant à compositis, sicut & fieri: ita quod tandiu illo gaudent, quandiu in compositis sunt. vnde corruptis compositis ipsæ (cũ sine existentia remanere non possint) desinunt statim.

Aduerte secundo de resolutione argumentorum tres propositiones. Prima est, quod cum duplex sit perfectio rei, prima scilicet & secundæ, res creata potest causare, etiam non efficiatur perfectior secundum perfectionem primam, ex hoc quod actu causat, efficiatur tamen perfectior secundum perfectionem secundam. Patet hoc ex tribus. Primum est, quod est magis in actu res actu causans re in potentia causante, operatio enim est actus secundum causam, perfectio autem actualitate sequitur, sicut imperfectio potentialitate. Secundo patet ex eo quod vni quodque est perfectius coniunctum suo fini, quod separatum ab illorum autem actu operans coniuncta est suo fini intrinseco, quod est operatio: iuxta illud secundum de celo & mundo text. com. 17. Vni quodque est propter suam operationem. Tertio patet idem, quod vnum quodque, quãto est similis Deo, tãto perfectius est: res autem actu causans est similior Deo quã non actu causans: quia non solum assimilatur Deo secundum hoc, quod est, sed etiam secundum hoc, quod est communicare se aliis.

¶ Secunda propositio est, Res est perfecta simpliciter non propter perfectionem primam, sed propter vltimam. Hoc traditur à Boetio in libro de hebdomadibus, dicitur, Intueor in rebus aliud esse, quod sunt, & aliud esse, quod bona sunt: & declaratur à S. Th. o. l. parte 1. art. 1. ad primum.

¶ Ad cuius intellectum nota, quod vni idem dicit prima parte, quod 6. art. 3. triplex est perfectio, rei scilicet prima, secundum quam res constituitur in suo esse, sicut prima perfectio hominis est esse suum substantiale. Secunda verò est, secundum quam est potes proxime ad suas perfectas operationes: sicut vires animæ & habitus eas informantes, quibus homo in perfectam operationem potest exire. Tertia autem perfectio est, secundum quam coniungitur suo fini: sicut speculatio, quod hominẽ substantiis separatis vni. Manifestum est autem, non esse hominẽ simpliciter perfectum, qui sola naturæ bonitate gauderet aut qui à proprio fine procul est, vnde ordo entis simpliciter ad ens, secundum quod oppositum est ordini perfecti simpliciter ad perfectum secundum quod: scilicet namque esse substantiale homo ens simpliciter dicitur, perfectus autem secundum quod: ideo enim qui nullam aliam perfectionem habet, nisi quia est homo perfectus, non asseritur simpliciter, sed cum additione dicimus, quod est perfectus secundum esse substantiale. Secundum verò esse accidentale, quale est habitum & operationum, ens secundum quod homo dicitur, perfectus autem simpliciter, nihil enim tunc sibi deficit eorum, quæ ad perficiendum hominẽ exiguntur. Patet ergo intentio propositio, quod scilicet res est perfecta simpliciter ex vltima perfectione.

¶ Tertia propositio est ista, Realis pars essentiæ perfectior est in toto existens, quàm separata: & declaratur sic, Vnum quodque est

perfectius, cum est in complemento sui esse specifici, quàm cum deficit ab illo: pars autem essentialis, quoniam est in toto, est in complemento suæ speciæ, ad cuius integritatem essentialiter ordinatur: cum autem est separata ab eo, iam cum esse completo speciæ non est natura specifica materiam & formam aggregante: perfectior igitur est in toto pars essentialis, quàm separata.

¶ Ex quibus ad propositum descendendo, dicimus perfectiorẽ statum habere animam intellectiuam in composito, quàm extrinseco: quoniam est coniuncta corpori, habent non solum perfectionem primam, quæ est esse, sed etiam perfectionem secundam, in fluendo vires suas corpori, & communicando se: & sic similior est Deo, quàm separata: licet Deus omnino immaterialis & incomponibilis sit, sicut cor motum similis est Deo, quàm non motum, licet Deus sit omnino immobilis, perfectio enim eorum consistit in hoc.

¶ Est præterea perfectior in corpore: quia in eo habet completum esse specificum, quod non nisi partialiter obtinet separata, quoniam enim integrum esse existentia retinet separata, quod in composito habebat: tunc tamen habet tunc integrum esse essentiæ completum in specie eo modo, quo natura est habere, scilicet vt pars in toto: ad quod tamen habendum non accidit aliter, sed essentialiter ordinatur: vnde falsum est, animam separata retinente idem esse actualis existentia, & nihil nisi sui communicationem ex separatione perdidisse: amittit enim esse quidditatiuũ specifici integritatẽ, quoniam quidem in sua specie integra non manet: vnde & beatus Th. in questione 2. de anima, q. 1. ad 16. ait principia essentialia alicuius speciæ ordinari, non ad esse tamen, sed ad esse huius speciæ. Licet igitur animal possit per se esse, non tamen in complemento suæ speciæ esse sine corpore.

AD primum ergo argumentum negatur consequentia. Cuius probationem patet ex prima propositione assumere falsum: licet enim communicare supponat primam perfectionem in communicatione, tamen perficit ipsam perfectionem secundam, qua res perfectior simpliciter dicitur: imò apud Dionysium supremum, quod participat creaturæ, de Deo est, quod communicatiua sunt.

¶ Dicitur secundum, quod etiam minor probationis est falsa, scilicet quod anima separata hoc solo careat, scilicet communicatione sui, vt patet ex tertia propositione: caret enim integritate specifici sui esse: & hoc est primum & principale quod reddit imperfectiorem animam separata: ideo namque caret perfectionibus secundis, quia caret integritate specifica, & non conuenit. Ad confirmationem patet ex prima propositione: quia causa creata ex hoc, quod causat, habet perfectionem secundam, cuius priuatio imperfectio magna est: & in proposito aliquid plus est: quia anima separata non solum definit communicare se, & vires suas: sed est in statu tali, in quo impeditur à sui & virium suarum communicatione, & hoc est signum imperfectionis non modicæ: & est ea, quam diximus, scilicet separatio à completo esse quidditatiua suæ speciæ: vt expressè habetur à Sancto Thoma, in questione de spiritualibus creaturis, quæst. 2. ad quintum.

¶ Ad secundum negatur consequentia. Ad probationem dicitur quod cum esse sit duplex, quidditatiuum & existentia actualis: primum non manet in anima nisi partialiter: homo verò habet illud integraliter: & secundum tale esse homo est perfectior in essendo. Quo ad esse autem existentia potest dici homo perfectior, quod ad modum habendi hunc, scilicet quia habet illud vt suppositum: anima autem secundum alium modum perfectior dici potest: in quantum, scilicet esse est sibi, & non homini proprium, modo supra declarato: vnde se habent in hoc homo & anima sicut excedens & excessum.

¶ Ad tertium negatur consequentia, de esse actualis existentia loquendo: non enim res distincta realiter ab alia habet aliam existentiam ab illa: iam enim dictum est, partes & totum habere idem esse. Conceditur autem consequentia de esse essentiæ: sed hoc non fito fauet proposito.

¶ Ad quartum dicitur sicut antè, quod si in antecedente sit sermo de esse essentiæ, verum assumitur in prima eius parte, sed non in secunda: liquet enim ex supradictis, quod esse specificum completum animæ corrumpitur.

¶ Si autem sit sermo de esse existentia, potest dupliciter intelligi. Primum, quod esse actualis existentia hominis desinat simpliciter. & sic est falsum: retrahit enim anima illud ad se. Alio modo potest intelligi, quod esse hominis in morte desinat esse hominis, id est desinat informare hominẽ, & hoc modo conceditur: sicut enim de generatione hominis specialem sermonem facimus, & non sic de generatione animalium, dicente Arist. in secundo de generatione animalium, c. 3. intellectus ratum venit ex intrinseco, & ipse solus est diuinus, eo quod operatio sua non habet communicationem cum operatione corporali omnino de corruptione eiusdem specialis sermo esse debet, dicitur eodẽ, 12. Met. text. com. 17. quod in quibusdam nihil prohibet formam remanere potest, vt si est anima talis: non omnis forsitan, sed intellectus.

¶ Ad quintum negatur prima consequentia. Et ad probationem vten-

do di

do distinctio facta dicitur, quod cum esse actuale hominis dupliciter sumatur, scilicet secundum se, seu simpliciter. Alio modo prout est huius, primo modo remanere non est impossibile corrupto homine: secundo modo non est intelligibile, quod remaneat: nullius ergo rei esse actuale manet, vt eius est, quãdo id cuius est, non inuenitur: potest tamẽ simpliciter inueniri: & ratio est in propositum: scilicet iam dicta: quia id esse non est proprium homini, sed anima: ideo oportet quod inueniatur semper quando est id, cuius est proprium: et sic designat id, cuius erat vt communicatum.

¶ Ad sextum negatur antecedens. Ad probationes verò alias factas sunt responsiones aliàs date: relinquitur igitur verum esse de esse actualis existentia, quod vni omnino est esse animæ intellectiua, & hominis, quod scilicet se independens est à corpore, vt potest non causatum ab illo: quia non est educitum de potentia materia, licet prout est huius, scilicet hominis, non nisi in corpore inueniri possit.

CAPVT VI.

Qualis sit essentia Dei: quoniam item ratione in simplicibus sub-

Hic visis patet quomodo essentia inuenitur in diuersis. Inuenitur autem triplex modus habendi essentiam in substantiis: aliquid enim est sicut Deus, cuius essentia est ipsum esse: & ideo inueniuntur alii qui Philosophi dicentes, quod Deus habet essentia eius non aliud, quàm esse eius.

Hoc est principium capituli sexti, quod diuiditur in quatuor partes. In prima agitur de essentia Dei. In secunda de essentia intelligentiarum & animæ. In tertia ostenditur, quomodo ista se habeat ad intentiones logicas. In quarta replicatur de essentia compositis. De essentia ergo Dei ponitur duas conclusiones, & exclusurus duos errores ponit primam conclusionem affirmatiuam talẽ, Essentia in Deo significat ipsum esse eius. Hanc conclusionem non aliter, quàm ex supradictis deducendo ponit: fuit namque supra probata, & ab omnibus est cõcessa. Est autem intellectus conclusionis, quod esse actualis existentia diuina est ipsa quidditas eius: ita quod predicatur de Deo sicut predicatur primi modi dicendi per se: ita quod ista, Deus est: est in primo modo perfectitatis: quod de nullo alio à Deo communis via fateri videtur etiam, quod esse & essentia in creaturis tenetur esse idem realiter, & quia ipsum existere est essentia Dei: ideo à quibusdam, Platonicis scilicet, dicitur quod Deus non habet essentiam, quasi pura existentia sit.

Et ex hoc sequitur, quod ipse non sit in genere: quia omne quod est in genere, oportet quod habeat quidditatem præter esse suum cum quidditas, aut natura generis, aut speciæ non distinguatur secundum rationem naturæ in illis, quorum est genus, vel speciæ: sed esse est in diuersis diuersimodò.

Hic ponitur secunda conclusio & negatiua, Deus non est in genere. Probat in litera ex antecedentibus sic, Omne quod est in genere, habet quidditatem præter suum esse: Deus non habet quidditatem præter suum esse: ergo Deus non est in genere. Minor est conclusio præcedens: Maior probatur sic, Omnia quæ sunt in genere, indistincta sunt in essentia generis, vel speciæ: distincta autem per diuersimodum habere esse illi naturæ genericæ, vel specificæ: ergo esse naturæ genericæ, vel specificæ est præter naturam ipsam genericam, vel specificam: & sic omne quod est in genere, habet naturam præter suum esse. Antecedens huius consequentia est de se nota: homo enim & leo, indistincti in natura animalis: distinguuntur autem inter se per hoc, quod diuersimodum habent esse animatum, genus enim diuersum habet esse in speciæbus. Similiter Socrates, & Plato indistincti sunt in natura humana: distinguuntur autem inter se quia habent diuersum esse humanum: non enim est intelligibile, quod homo habeat idem esse in Socrate & Platone. Consequentia verò patet ex eo quod videtur imaginabile, quod id, quo aliqua distinguuntur, non sit præter id, quo aliqua conueniunt.

¶ Et nota, quod ad intentum huius rationis sufficit, quod esse sit præter essentiam, id est præter conceptum quidditatiuum: sic enim sufficit differre principium conuenientia à principio differentia, vt patet de genere & differentiis, quorum altero conueniunt, alteris differunt speciæ: & quia in solo Deo esse est de conceptu quidditatiuo, ideo solus Deus extra genus ponitur. Sed quoniam esse ideo est præter conceptum quidditatiuum, quia est distinctum realiter ab essentia: & ideo est de conceptu quidditatiuo, quia est idem realiter essentia: ideo ex hac radice, scilicet, quod esse & essentia sunt idem realiter, in Deo procedere dicitur, quod Deus non sit in genere. Nec te moueat, quod ratio ista digredi videtur ab esse actualis existentia ad esse quidditatiuum: quãdo quidem in minore est sermo de esse actualis existentia & postmodum in probatione Maioris: quare

oportet de eodem esse loqui, trãsitur ad esse quidditatiuum, cum dicitur, Species conueniunt in genere, & differunt in esse diuerso: hoc enim verificatur de esse quidditatiuo specificè accepto, homo panque & bos conueniunt in animali, & distinguuntur differentiis specificis, quibus animal in eis diuersum esse specificum acquirit. Propter hoc, inquam, non oportet turbari: quoniam (vt in hoc patebit capit.) differentia naturæ genericam non diuersificant, nisi in ordine ad diuersum esse actuali existentia: & ideo mirabilis subtilitate S. Th. digressus non est primam rationem distinctio nis naturæ genericæ in inferioribus attendens: hoc autem infra melius intelligetur cum communissima regula assignabitur, vnde sumantur genus & differentia.

AD euentiam eius, quod hic supponitur, scilicet in Deo esse est de conceptu quidditatiuo: quia est idem essentia, nota tres propositiones. Prima est, Quidditas quæ in sua existentia actuali, non est ad aliud quod genus determinata. Hoc declaratur breuiter vniico medio sumpto ex secundo contra Gentiles, c. 23. sic, Omnis quidditas in genere limitata est essentialiter designabilis per differentiam, à qua medicat esse in actu: nulla quidditas eadem suæ actuali existentia est essentialiter designabilis per differentiam, à qua medicat esse in actu: ergo nulla quidditas eadem suæ actuali existentia est ad aliud quod genus determinata. Maior notificatur inducendo: animal enim est essentialiter determinabile per differentias, rationale scilicet & irrationale, & ab eis medicat esse in actu, cum impossibile sit esse animal in actuali existentia, nisi sit rationale, vel irrationale: similiter color essentialiter est determinabilis per suas differentias, per quas existentiam actualem sortitur: non enim potest inueniri color, nisi albus, vel niger, &c. minor autem intelligentibus terminos patet ex se quomodo nanque existentia actualis medicabit esse in actu ab aliquo alio formaliter: Si enim medicat ab esse in actu aliqua differentia formaliter, cũ esse in actu nihil aliud sit quàm habere existentiam actualem: sequetur quod existentia actualis habeat existentiam actualem formaliter, per aliquod aliud à se: sicut animal per rationale formaliter acquirit existentiam actualem: hoc autem non videtur intelligibile: ergo, &c.

¶ Secunda propositio est ista, Existentiã actualis ad nullum genus determinata, est purum esse: ista patet ex similibus: si namque animal non sit determinatum ad aliquam speciẽ, purum animal erit: & albedo si non sit coactata aliquo subiecto, pura albedo erit: ita & esse ad nullius naturæ prædicamentalis capacitatem determinatum, purum esse necesse est: & si abstractio huiusmodi est per opus intellectus, etiam puritas ipsa est secundum rationem. Si autem fuerit secundum rem, & puritas ipsa est secundum rem, vt de se patet,

Tertia propositio est ista, esse est de conceptu quidditatiuo puri esse tantum. Patet ista quo ad vtranque expositionem, & quo ad primam quidem: quia non est intelligibile quod de puro esse non prædicetur quidditatiue, illud oportet esse, ipsum esse, cum purum esse ponatur. Quod autem cetera non recipiant esse in suis quidditatiuis conceptibus ex eo patet, quod cum esse non habeant in sua puritate, sed suis quidditatibus conceptatum, possunt secundum suas quidditates absque esse, & non esse desiniri. Ex his deducitur intentum sic, ideo existentia est de conceptu quidditatis rei, quia res illa est purum esse: ideo autem res illa est purum esse: quia non est ad genus aliquod limitata: ideo autem res illa non est ad genus limitata, quia est idem cum sua existentia: igitur de primo ad vltimum: ideo existentia est conceptu quidditatiuo rei: quia res illa est eadem suæ existentia.

¶ Et quoniam si affirmatio est præcisa causa affirmationis, negatio est causa negationis ex hoc, quod res creata non est eadẽ suæ existentia, esse non est de eius conceptu quidditatiuo. Vnde cũ Deus gloriosus sit suum esse, ipse nihil est aliud, quàm ipsum esse secundum rem se paratum à naturis prædicamentibus à sua puritate subsistentis.

Nec oportet, si dicimus quod Deus est esse tantum, vt in errorem eorum incidamus, qui Deum dixerunt esse illud esse vniuersale, quo quælibet res formaliter est. Hoc enim esse, quod Deus est: huius conditionis est, vt nulla sibi additio fieri possit. Vnde per ipsum suam puritatem est distinctum ab omni esse: propter quod in commento nome propositionis libri de causis dicitur, quod individuatio primæ causæ, quæ est esse tantum est per puram bonitatem eius. Esse autem commune sicut in intellectu suo, non includit aliquam additionem, ita nec includit in intellectu suo aliquam præcisionem additionis: quia si hoc esset nichil posset intelligi esse, in quo super esse aliquid adderetur.

¶ Hic excludit, Primus quorundam error talis. scilicet Deus est commune esse omnium: imaginati sunt isti, quod cum omnia conueniant in hoc, quod habent esse in ipso esse omnium, quo res formaliter sunt in cõi seu vniuersali sit ipse Deus gloriosus. Moti sunt autem talis ratione, esse nulla additione specificatum esse esse commune: Deus est esse.

Opus Caiet.

RR 4

nulla additione specificatur: ergo Deus est esse cōe. Sed peccat ratio illa ppter multiplicē Maioris intellectū dupliciter em̄ intelligi pōt esse à nulla additione specificari. Vno mō scdm rem extrinsecā subīstēdo: alio mō scdm intellectū cogitationē tm̄: primo modo Maior est falsa: Minor aut vera. Secūdo mō Maior est vera: Minor aut falsa. esse nanq; cōe per intellectam à sua abstractiōe acceptū, nullā contradiōne includit: secundū verò qd est extra intellectū, sine cōtradiōne non inuenitur: omne nanq; esse est contractū ad substantiā, vel accidēs: esse autē, qd est quidditas diuina, est purū absq; omni additione secundū rē, & ex ipsa sua puritate scdm rē est distinctū ab aliorū esse & hoc: & nullo modo cōe. sicut albedo separata ex hoc ipso, qd esset pura albedo, esset distincta ab aliis albedinib; cū substantiis mixtis, & nō esset albedo in cōi. Peccat secūdo Maior illa: quia cōtingit adhuc dupliciter esse nulla additione specificari seu cōtrahi. Vno mō actū: alio modo actu & potentia primo mō Maior est vera: Minor verò falsa. Secūdo modo Maior est falsa, Minor aut vera. Esse nāque in cōmuni, licet nulla sit additiōe cōtractum, est tñ cōtrahibile, aliter nulla res haberet esse, qd aliquid addit supra ipsum esse: & sic homo nō haberet esse, cū vltima esse habeat humanitatem, quāritatem, &c. Vnde esse cōmune actu tātum, specificatione caret: esse verò diuinū nullā specificationē habet actu, nec aliquam habere pōt: & ideo actu & potētia additiōe caret. Et hæc est solutio, quā in litera S. Thom. ponit sub aliis verbis, dicens qd omne cōe nec includit, nec excludit additiōe, id est non includit actu: pōt tñ habere illā. Esse verò diuinū non solū nō includit illā: imo excludit, id est non solū nō includit actu, imo nec potētia: & sic excludit illā: qm̄ impossibile est cōuenire alicui, excludit omnino ab illa. De his diffusē habes in primo contra Gentil. cap. 27.

Similiter etiam quamuis sit esse tantum, non oportet qd desinat ei reliqua perfectiōes, vel nobilitates: imo habet omnes perfectiōes, quæ sunt in omnibus generibus, propter quod perfectū simpliciter dicitur: vt Philosophus & Commentator in 5. Metaphysica dicunt. Sed habet eas modo excellentiori omnibus rebus, quia in eo omnes vnum sunt. Sed in alijs diuersitatem habet: & hoc est, quia omnes illæ perfectiōes conueniunt sibi secundum suū esse simplex. Sicut si aliquis per vnā qualitatem posset efficere operationes omnium qualitatum, in illa vna qualitate omnes qualitates haberet, ita Deus in ipso esse suo omnes perfectiōes habet.

Hic excluditur secūdo error talis. f. Deus non est simpliciter perfectus. Ratio aut huius erroris in pposito est ista, id qd habet esse tm̄, est imperfectū respectu eius qd habet esse viuere, & intelligere: sed Deus habet esse tm̄, ergo De^o est imperfectior aliis. Maior est ex se nota. Minor verò ex dictis deducitur sic, Quod est purū esse nō est admixtū aliis, puta viuere & intelligere, aliter esset purum & non purū. Deus est purū esse, ergo nō est admixtus aliis, f. viuere & intelligere. & cōsequēter Deus nō habet nisi esse: quod erat pbandū. Defectus huius rōnis in litera non explicatur: sed in primo cōtra Gētilēs c. 29. vbi declaratur qd ex hac propositione, Deus est purū esse subsistēs, sequitur, Deū esse vniuersaliter pfectissimū. Et ppterea notāter in textu dicitur, Imo habet oēs perfectiōes, &c. ac si dicat qd ex hoc nō sequit, Deū aliqua perfectiōe carere: sed oppositum potius ex hoc cōcluditur. Est aut modus ex illo fundamēto intentū deducendū tali: Id cui cōuenit esse secundū totā virtutē, seu potestātē ipsius esse, nulla perfectiōe, seu nobilitate essendi caret, sed esse purū subsistēs est id, cui conuenit esse scdm totā virtutē, seu potestatem ipsius esse, ergo esse purum subsistēs nulla perfectiōe, seu nobilitate essendi caret. Maior declaratū ex eo, qd omnis pfectiō culuscūq; generis non nisi scdm aliquod esse est. Nō enim sapientia perficit hominē, nisi ea homo sapiēs sit: nec iustitia perfectio hominis dici pōt, nisi homo ea iustus sit. Si igitur omnis perfectiōe atēditur scdm aliquod esse: id in quo tota plenitudo essendi reperitur, omne perfectiōe patet habere: & sic repugnat, quod id habeat esse secundū totā ampliatudine suā, & aliqua perfectiōe essendi careat. Minor verò exemplariter notificatur: sicut enim si albedo separata inueniret, nihil ei de virtute albedinis deesse posset. Vt enim supra dictū est, ratio quare albedini huic nō inest tota pfectiō possibilis reperiri in specie albedinis est, quia coaptata est receptiuo, qd secundū totū posse eius nō recipit cāta esse ipsum si receptū est in alio coartatū est ad naturā illius recipiētis limites, substantiā, f. vel accidēs: & cōsequēter limitatum ad illius generis nobilitatē. Si verò purū & non receptū in aliqua sit natura, illimitatum & infinitū simpliciter est, & omnes perfectiōes possibilis in ente reperiri simpliciter præhabet. Cum autem audis, qd albedo si separata sit, omnem perfectiōe possibilem suā speciei habet, nō intelligas, vt veritatis emuli obiciunt, qd negatio, f. receptionis eius in alio daret sibi illam perfectiōem: sed sicut receptio albedinis est cōditio ad suā

requisita imperfectiōem, ita negatio receptionis est cōditio suæ illimitatē perfectiōis comes. Vnde efficax argumentum ex receptione & separatione eius sumitur tanquam à conditionibus necessariis & inseparabilibus.

¶ Et quoniam habere perfectiōes omnium generū potest intelligi dupliciter: Vno modo in seipsis: alio modo in aliquo superioris ordinis: ideo ad declarandū quomodo ipse Deus, qui est ipsum esse essentialiter, habeat omnes perfectiōes, dicit qd Deus non habet omnes perfectiōes in seipsis, id est distinctas ab inuicem in propriis naturis: sicut homo habet sapientiam, iustitiam, prudentiam, &c. Sic enim in Deo oportet esse maximam compositionē, sed habet eas indistinctē vnitas in suo esse simplicissimo: Illud quippe esse diuinum æquiualeat omnibus perfectiōibus omnium generum, & excedit singulas, & omnes simul, vt pote res superioris & inaccessibilis ordinis. Cuius exemplum in luce Solis habes, qua sola Sol potest quicquid possunt omnia inferiora per tot varias qualitates, propterea à philosopho & Commenta. 5. Met. c. de perfectōe, dicitur qd Deus solus est ens simpliciter perfectum, vniuersitatem perfectiōum in se habens.

QVÆSTIO XII.

Num perfectiōes existentes in Deo sint aliquo modo distinctæ præter omne opus intellectus.

Hic queritur an perfectiōes existētēs in ipso Deo sint aliquo modo distinctæ absque omni opere intellectus.

In hac quæstione quinq; agenda sunt, primò declarabitur titulus quōnis. Secundò recitabitur opinio Scoti cū fundamentis. Tertio declarabitur opinio S. Thom. Quarto impugnabitur opinio Scoti. Quintò respondebitur argumentis in oppositum.

¶ QVO ad primū, scito primò perfectiōem esse duplicē: quædam est perfectiō simpliciter: & quædam est perfectiō in hoc vel illo. Perfectiō simpliciter est illa, qd in suo pprio, ac formali conceptu dicit perfectiōe cum nulla imperfectiōe, vt sapientia, bonitas, & similia. Perfectiō verò in hoc vel illo est qd in suo proprio ac formali cōceptu dicit perfectiōe imperfectiōi mixtā, vt humanitas, & his similia. Dixi (in pprio ac formali conceptu) quia includere aliquā imperfectiōe in cōceptu cōmuni sibi & aliis, aut materiali, nō derogat suæ perfectiōi simpliciter. Sapientia em̄ licet in generis cōceptu, puta habitu, seu qualitate imperfectiōe dicat, potentialitatē scilicet aut depēdentiā, &c. qm̄ in suo differentiali conceptu hoc formaliter non includit, nō prohibetur quin perfectiō simpliciter sit. Dixi, dicit perfectiōe, propter relationem, quæ in suo proprio ac formali conceptu, cū nulla imperfectiōe nullam perfectiōem sonat.

¶ Scito secūdo, qd perfectiōes esse in aliquo cōtingit dupliciter. Vno modo formaliter, alio modo virtualiter. Esse formaliter in aliquo est esse in eo, vt forma est in habete ipsam: sicut humanitas, albedo, quantitas, & alia huiusmodi in homine sunt. Esse aut in aliquo virtualiter est esse in eo, vt effectus est in sua causa effectiua, quemadmodum calor est in Sole. Poteris autē comprehendere, multū distare inter hos modos essendi in aliquo ex hoc vno eorum effectu p nunc, qd ea quæ primo modo insunt, intrinsicē denominant suppositum tale. Ea autem quæ secundo modo insunt, non determinant suppositum tale, vt patet in Sole, qui luce dicitur lucidus, calor autem non dicitur calidus.

¶ Amplius, Perfectiōes esse in aliquo formaliter, cōtingit dupliciter. Vno modo in suis ppriis naturis distinctas & limitatas: sicut in homine est esse, intelligere & velle, &c. Alio modo cōtingit eas esse formaliter in aliquo superioris ordinis vnitas & illimitatas: sicut in Solis luce sunt virtus calefactiua, & desiccatiua, & alia huiusmodi. Nec parū distant isti duo modi inter se. Lōgē nanq; excellentius est esse in aliquo secūdo modo, vt in exēplo dato appareret. Quāuis igit perfectiōes omnium generū excellentiori mō sint in Deo, quā in creaturis: quia tamen perfectiōes non simpliciter sunt in eo virtualiter tātum (eis enim non denominatur talis) perfectiōes autem simpliciter sunt in eo formaliter, & nō in ppriis naturis limitatē, sed vt in re superioris ordinis realiter indistinctæ & illimitatæ: ideo vertitur in dubiū an perfectiōes simpliciter existentes formaliter in Deo cum reali identitate sint aliquo modo absq; omni opere intellectus distinctæ. Hęc de primo.

¶ QVO ad secūdū, Scotus in primo sent. dist. 8. q. 3. opinatur perfectiōes has esse distinctas præciso omni opere intellectus distinctiōe ex natura rei formaliter. Appellat autē distinctiōem ex natura rei, quæ innascitur ex ipsarum rerum naturarum: & absq; omni intellectu operatione est. Formalem verò addit: quia non omnis distinctiō ex natura rei est formalis, sed ea tantū, quæ ex quidditatibus seu rationibus formalibus sit. Probat autem intentum suum multis rationibus, quarum eas adducendas cōsumi, quæ ex puris naturalibus procedunt: quoniam Theologiam nunc tradere non intendimus, &c.

¶ Arguit

¶ Arguit ergo primò sic, Sapientia & bonitas absolute distinguuntur formaliter ex natura rei: ergo sapientia infinita & bonitas infinita distinguuntur formaliter ex natura rei. Antecedens est euidens: Consequētia autem probatur: quia infinitas non variat rationem formalem eius, cui additur. In quocūque enim gradu perfectiōis suæ latitudinis intelligatur, perfectiō aliqua semper retinet eandem rationem formalem, vt patet in omnibus. Si igitur sapientia & sapientia infinita est eadem ratio formalis, & ratio formalis sapientia distinguuntur ex natura rei à ratione formalis bonitatis: necessariò sequitur quod ratio formalis sapientia infinita non includat ex natura rei rationem formalem bonitatis.

¶ 2 Præterea, Distinctiō præcedens rationem primi distinctiui non est per tale distinctiuum: sed distinctiō naturæ & intellectus præcedit intellectiōem, quæ est primū distinctiuum secundum rationē, ergo, &c. Probatur Minor: quia si nulla distinctiō eorum præcederet, nō magis distingueretur intellectiōe, vt intellectiō est, quæ ea, vt natura est. Quicquid enim distinguitur intellectiōe, vt est omnino indistincta à natura, distinguitur etiam natura.

¶ 3 Præterea, illa qd formaliter distincta intelliguntur intellectu intuitiuo, habet distinctiōe, vt existētē: sed perfectiōes diuinæ intelliguntur formaliter distinctæ ab ipso Deo intellectu intuitiuo: ergo habet distinctiōe vt existētē in eis. Talis nō pōt esse distinctiō rōnis: oportet em̄ intellectū diuinū sua intuitiōe causare aliquā relationē rōnis in sua essentia, vt existētē: quod est absurdū. igitur talis distinctiō est ex natura rei. Maior patet ex differētia inter intellectum intuitiuum & abstractiuū. Minor verò est clara de se.

¶ 4 Præterea, Deus intelligit essentiam suam vt veram: vult autē vt bonam: ergo veritas & bonitas distinguuntur ante omnem actum intellectus. Tenet cōsequētia: quia distinctiō obiectorum præuenit distinctiōem actuum, sicut causa effectum.

¶ 5 Præterea, Bonitas & veritas in Deo nō distinguuntur ex natura rei: ergo sunt formaliter synonyma. Consequens est contra te: consequētia aut probatur, quia bonitas & veritas non significant nisi ipsas puras perfectiōes in re nullo modo distinctas in ea.

¶ 6 Præterea, Inter perfectiōes diuinæ est ordo demonstratiuus quo doctores vnam ex alia demonstrant: est etiam distinctiō inter prædicationes formales, & nō formales: dicitur em̄ qd sapientia nō prædicatur formaliter de bonitate: est & æqualitas scdm Aug. 15. de Trinitate: igitur distinguuntur ex natura rei. Vt quid enim doctores implent tot quinternos, si omnia sunt idem formaliter?

¶ 7 Præterea inter perfectiōes diuinæ ante omnē actum intellectus inuenitur contradiōne, ita quod Deus intellectu intelligit & non vult: voluntatem autem vult & non intelligit: ergo inter perfectiōes diuinæ est distinctiō ex natura rei.

¶ 8 Præterea, Ad cōplementum doctrinæ, distinctiō fundans distinctiōem realem, non dependet ab opere intellectus: sed distinctiō perfectiōum diuinarum fundat distinctiōem realem emanationum diuinarum: igitur est ex natura rei: & non ex intellectu operatione, &c. Hęc de secundo.

¶ QVO AD tertium, præmissa Trinitate personarum, declarandæ sunt tres propositiones, in quibus cōsistit sententia S. Tho. & veritas. Prima est, In Deo scdm se nulla est distinctiō actualiter. Secunda est, In Deo secundum se est distinctiō rationis virtualiter seu fundamentaliter. Tertia est, In Deo, vt terminat actū intellectus nostri, sed distinctiō rationis actualiter.

¶ Ad euidētia primæ propositionis sciendū est, quod aliud est iudicium de rationibus formalibus rerum in propriis naturis, & aliud est iudicium de rationibus formalibus earundem in re aliqua superioris ordinis formaliter existentibus. Res enim in propriis naturis ideo secluso omni opere intellectu distinguuntur formaliter: quia se mutuo non includūt in suis formalibus rationibus. Ideo autem ratio formalis vnus nō est alterius: quia quælibet earum ita est ipsa, quod non altera. Verbi gratia, Ideo virtus calefactiua & virtus desiccatiua in propriis naturis distinguuntur formaliter ex natura rei: quia virtus calefactiua ita est calefactiua principium, quod non desiccandi, & e cōuerso. Res autem aduata in aliquo superioris ordinis, sicut in vna simplici re aliori inueniuntur: ita in illius vnica ratione formaliter aduantur: sicque distinctiōe formali ex natura rei necesse est careat, cum de sit ibi talis distinctiōis radix iā dicta, limitatio scilicet illa, quælibet earum ita est ipsa, quod non altera: neutra nanque earum, cum sunt taliter vnite, est magis ipsa quā alia. Verbi gratia, prosequendo exemplum datum, Virtus calefactiua & desiccatiua in luce Solis formaliter inueniuntur: sicut in vna lucis natura aduatur: ita in lucis ratione formali indistinctæ formaliter sunt: ita quod assignata cōpleta Solaris lucis distinctiōne, non sit opus vltra earum quæretæ diffinitiones. Completa enim diffinitione Solaris lucis, eam in sua celsitudine, qua inferiora indistinctē in seipsa accipit, cum declarat propter adæquationem, quæ debet esse inter diffinitionem & rem diffiniatam, virtutē eius calefactiua & desiccatiua manifestat, quandoquidē virtus eius calefactiua non

magis est ipsamet, quā sit lux & virtus desiccatiua, & e cōuerso. Cum autē secundū Dionysiu quinto capitulo de diuinis nominibus, perfectiōes simpliciter sint in Deo non ad proprias naturas definitæ, sed ad ipsius esse illimitatōe eleuata: cōsequens est, vt sicut omnes in vna simplicissima re formaliter aduantur, ita in illis simplicissima ratione formali indistinctæ formaliter sint. Et sicut sapiētia diuina nō magis est sapiētia, qd bonitas & veritas, & ipsum esse diuinum & e cōtra: ita ratio formalis ipsius esse diuini nō magis includit ipsum esse, quā sapiētia & bonitatē. Si em̄ adæquata diffinitio illius rei simplicissima, qd Deus est daretur, ita illa vnica ratione formali quicquid est Deus, includeretur formaliter: aliter diffinitio celsitudinem diffinitio non adæquaret, vnde & ipse Deus gloriosus, qui seipsum per modum sui intelligit, vnica tātum rationem formalem format, Verbum scilicet.

¶ Potes ergo super hæc arguere sic, Quæcūque formaliter aduantur in vnica & adæquata ratione formali ipsius Dei, nō distinguuntur formaliter ex natura rei: sed perfectiōes diuinæ secluso omni opere intellectu, aduantur in vnica & adæquata ratione formali ipsius: ergo, &c. Probatur minor, quia non magis aduantur vt virtutes qualitatum inferiorum in luce Solari, quā perfectiōes simpliciter in Deo: sed illæ aduantur formaliter, vt ex se patet, & ab aduersariis conceditur: ergo, &c. Probatur maior: quia aliter diffinitio non adæquaret diffinitio.

¶ Secūdo principaliter pro prima propositione arguitur sic, Omnis actualis distinctiō ex natura rei fundatur super actuali oppositione ex natura rei, sed inter perfectiōes nulla est actualis oppositiō ex natura rei, ergo, Maior habetur ex 10. Met. tex. cō. 2. 4. Minor probatur inductione, qd enim ibi nō sit oppositiō cōtradiōria, neque priuatiua formaliter, ex eo patet qd vtriusq; oppositiōis alterū membrū est formaliter negatio, quā ponere in Deo formaliter, nefas est. Nec sufficit, qd sit ibi negatio fundamentaliter: quoniam distinctiō actualiter exigit actualiter oppositiōem: oppositiō aut actualiter exigit extrema actualiter, vt patet regulariter de omni oppositiōe. Quod aut nō sit oppositiō inter eas contrariæ, patet ex eo, qd alterum contrariorum semper est defectiuum, 10. Metaphys. text. com. 16. Quod verò non sit oppositiō relatiua inter illas, ex se manifestum est. Nec obstat, quod ex hoc sequi videret, qd in Deo non sint multæ perfectiōes, sed tantum, puta deitas: verissimum enim est, qd Deus ipse non est, nisi vna perfectiō illimitata, omnino præhabens in se multiplicatas & multiplicabiles in aliis perfectiōes omnes.

¶ Ad euidētiam tam secunde, quā tertie propositionis nota quod (vt in quadā quæstione supra diximus) sicut res illa simplicissima, quæ Deum dicimus, est id, cui assimilatur omnes perfectiōes simpliciter in propriis naturis existentes, ita est id, cui assimilantur omnes conceptus formales earū, cum nihil aliud sint, quā ipse perfectiōes in esse intentionali. Ex hoc autem, quod Deus terminat conceptiones has vt obiectum in eis intellectum, necesse est Deum ipsum omnium earum correlatiuum intelligi pluribus relationibus rationis secundum earum numerum: sicq; distinctiōem in se rationis actualiter habere: ita vt Deus obiectus pluribus conceptionibus, seu rationibus formalibus dicatur habere in se distinctiōem rationis formalem actualiter, obiecti uē tamen, & propter pluralitatem cōceptuum formalium, quib; obicitur, & propter pluralitatem relationū rationis, quibus refertur, seu refertur intelligitur ad perfectiōes prædictas, tñ in esse naturali quā in esse intentionali. Ex eo autem quod in Deo, secluso omni opere intellectu est, vnde causare & terminare possit conceptus prædictos, dicitur habere in se distinctiōem rationis virtualiter, seu fundamentaliter. Habet autem hæc Deus ipse ex summa illimitata sui perfectiōe, cuius, sicut nulla creatura est capax in esse naturali, ita nullus intellectus creatus in esse intentionali: quicūque enim intellectus creatus (etiam videns Deum per e sentiam) impotens est ad formandum conceptum vnum diuinæ adæquatum perfectiōi. Vnde pro secunda propositione argue sic, Omne habens in se, vnde causare & terminare, ac verificare obiectaliter possit distinctas rationes, seu conceptiones formales, habet in se distinctiōem rationis virtualiter, secluso omni opere intellectu, Deus gloriosus est huiusmodi: ergo. Pro tertia verò propositione argue sic, Omne terminans plures conceptus formales, habet in se actualiter distinctiōem rationis: Deus est huiusmodi: ergo. Hęc de tertio.

¶ QVO ad quartū arguit cōtra Scotū tripliciter. Et primò, sic, Distinctiō formalis ex natura rei est maior distinctiō distinctiōe reali: ergo perfectiōes diuinæ nō distinguuntur formaliter ex natura rei. Cōsequētia tenet: & antecedē pbat sic, Distinctiō per interiora est maior illa, qd fit per ea quæ sunt extra intima rei: distinctiō formalis ex natura rei est per maximē intima rei: distinctiō autem realis per ea quæ sunt extra intima rei: ergo, &c. Minor patet ex Sco. in 1. sen. dist. 2. dicente qd distinctiō formalis ex natura rei fit p prædicata primi modi, quæ insunt rei in primo ligno: distinctiō

C. r. q. 2. cōclusiōe prima.

ctio autē realis fit per ea quæ insunt post. Maior pbatur, Distinctio per aliquam partem est aliquid distinctio; distinctio per magis intima est maior distinctio: ergo distinctio p maxime intima est maxima distinctio. Si enim simpliciter sequitur ad simpliciter & magis ad magis, maximum necessario sequitur ad maximum, &c. Secundo arguitur sic, Perfectiones diuina abstracte abstractione pfectissima, sunt formaliter infinita. Ergo sunt idē formaliter ex natura rei. Antecedens est Scot. in 1. sent. dist. 3. q. 3. in responsione ad argumentum principale. Cōsequētia pbatur, supponēdo scdm duplicem infinitatē (in responsione ad primū declaranda) dupliciter posse intelligi illud antecedens, s. de infinitate infra propria rationē, & de infinitate infra entis latitudinē: tūc sic aut intelligis illud antecedens verificari de infinitate prima, & hoc non: quia nullum prius includit formaliter suū posterius: perfectio autem diuina, puta sapiētia, est prior infinitate illa, quia modus eius intrinsecus est, &c. Aut intelligitur de secūda infinitate, & tūc sequitur intētum: quia si sapiētia diuina præcisē & formaliter sumpta est ita infinita, q̄ ad nullā entis perfectionē simpliciter & formaliter terminata, oportet q̄ infra suā rōnis formalis ambitū om̄m perfectionē simpliciter cōtineat, & q̄ nullam à rōnis sui perfectionem formaliter excludat: & cōsequēter, q̄ à nulla formaliter distinguatur ex natura (sua: statim enim, q̄ ab aliis perfectionib⁹ distinguuntur, coarctata formaliter infra entis ponitur latitudinē: q̄ ad oppositum antecedentis sic intellectū, ponitur enim rōnem & tantā entis perfectionem formaliter importare, ita q̄ non omnē. Verbi gratia, ponitur q̄ sapiētia formaliter ex natura sua eam perfectionem ponit, quā entis sapiētia addidit: q̄ non eam quam iustitia sua bonitas entis addit, &c.

Tertio sic, Perfectiones diuina distinguuntur formaliter ex natura rei, ergo inter eas est relatio realis. Tenet consequentia, quia distinctio illa cū sit relatio existens in reum natura necesse est q̄ sit realis, sicut & quodlibet aliud existens in reū natura reale est, cōsequens autem est contra Auicennā dicentem q̄ eiusdē ad seipsum non est relatio realis.

Q. V. O. ad quintū p responsione ad primū & destructionē Scotici fundamenti nota, q̄ aliquid esse infinitum cōtingit dupliciter. Vno modo scdm propriā rōnem alio modo, scdm qd̄ ens seu simpliciter. Illud est infinitū scdm propriā rōnem qd̄ nullis suæ propriæ latitudinis clauditur terminis, licet sit ad talē entis gradum definitū, qd̄ non esse offendi pfectionē habeat, illud esse infinitū scdm q̄ ens seu simpliciter, qd̄ nullis infra totius entis latitudinē terminis limitatur, sed omnē habet perfectionem offendi. Exēplum in quantitate molis. Quantitas si daretur infinita, esset scdm quāritatē rōnem infinita: esset enim infinita quāritas, non tū esset secundū esse infinita: esset nanq; ens finitū & limitatum ad quāritatis genus. Similiter in quāritate virtutis: Albedo si esset infinita intensiue, esset infinita scdm propriā rōnem, esset enim infinita albedo, in non esse offendi pfectionē habeat, illud esse infinitū. Non patui autem refert qua quis infinitate dicat esse aliquid infinitum. Prima enim infinitas, cum attendatur penes ea, q̄ infra rei latitudinem sunt, rationem rei formalem in ea, qua inuenit formalis limitationem relinquunt: vt patet in exemplis datis. Secūda autem infinitas attenditur penes ea, ad quæ totius entis latitudo se extendit: & eius rationem formalem illimitat, & eleuat ad hoc vt ipsa omnis sit perfectio in ente possibilis: & nō magis sit ipsa quā quæcunq; alia perfectio simpliciter, & per hoc distinctionem & formalē limitationē, qua ab aliis formaliter ex natura rei absolute sumpta distinguatur, eam cōitari non sinit.

Ad propositum ergo descendendo dico, q̄ licet sapiētia & sapiētia infinita prima infinitas, sit eadem omnino ratio formalis, in sapiētiæ infinita secūda infinitate est longē altior ratio formalis. Cōcludit enim in sua ratione formali omne perfectionem simpliciter, & sic cū in Deo sint perfectiones omnes infinitate, oportet omnium vnā esse simplicem rationem formalem. Ad argumentū, sub quacunq; forma fiat, respōdeatur, attendendo qd̄ æquiuocationem ipsius: quoniam vt dictū est, infinitas prima est illa, quæ non variat rationē formale, & quæ attenditur penes gradus perfectionales propriæ latitudinis rei, nō autē secūda. Vnde si perfectiones diuina nō essent infinita nisi prima infinitate, argumentum concluderet: quia habet secūda ante omnem actum intellectus, ideo nihil cōcludit. Nec obstat, q̄ forte infinitas prima cuiuscunq; perfectionis simpliciter inferat secundam. Sufficit enim q̄ ratione distinguatur, vt aliquid secūda fiat, quod non prima. Similiter non obstat, si quis perfectiones cōmunitissimas, puta bonitatem, & similes, &c. vtrāque infinitatem habere negaret: neciens in eis imaginari primā: propterea q̄ propriā latitudinē careant. Hoc enim magis nostro fauet pposito: quoniam si vtrāque infinitatē habent, q̄ alibi discutiendū est, distinctionē supra dicta opus est. Si autē secūdam tantum abque distinctione aliqua negandum est esse, & esse infinitū habere omnino eandem rationem formalem: & sic fuit totum Scoticum ædificium.

Ad scdm loquēdo de distinctione actuali quacunq; negatur Minor. Et ad eius probationē dicit negadō omnia assumpta. Sufficit enim ad hoc, q̄ aliqua distinguatur intellectū, vt intellectū est, & nō natura, distinctio rationis fundamētaliter inter naturam & intellectum. Vnde qd̄ dicitur, Quicquid distinguitur intellectu, vt omnino indistincta est à natura, distinguitur etiā natura, distingue ly indistincta actualiter, vel fundamētaliter. Et primo modo dic esse falsum, secundo modo verū: sed tunc negatio Minorē subsumendā, scilicet sed intellectū & natura sunt indistincte fundamētaliter ante omnem actum intellectus, habet enim distinctionem rationis fundamētaliter, vt declarauimus.

Ad tertium negatur Minor, licet enim Deus inuenitur perfectio nes suas ab æterno distinctas, non tamen ab æterno distinctas actualiter; licet ponere distinctionem rationis actualiter causari per actum intellectus diuini, non sit à Philosophia alienum.

Ad quartum negatur cōsequētia. Sufficit enim q̄ obiecta intellectus & voluntatis prædistinguantur fundamētaliter: nec est opus distinctione actuali pro tūc, sicut nec intellectus & volūtas Dei pro tūc distinguuntur, nisi fundamētaliter distinctione rationis.

Ad quintū negatur cōsequētia. Synonymitas enim cū sit passio nominum, non attenditur penes identitatē rationis formalis: secundum se, sed penes identitatē cōceptus formalis seu mētalis. Voces enim sunt notæ earū quæ sunt in anima passionū: vnde cum veritas & bonitas Dei habeant diuersos conceptus, in nobis non sunt synonyma. Ad probationem ergo dicitur, q̄ licet significant eandem rem formaliter secundū se, & solū illam vt rem significatam. tamē significat etiā distincte conceptus mētalis, vt rationes significandi, & hoc destruit synonymitatem, vt dictum est.

Ad sextū dicitur, qd̄ ex parte rei sufficit ad omnia illa distinctio rōnis virtualiter, seu fundamētaliter cū distinctione rōnis actuali ex parte nostri. Loquimur enim, vt cōcepimus. Formam autē distinctos cōceptus, quorū vnus ex alio orit, & de alio non pducitur, & habet aliquā habitudinē, quā alius nō habet. Et idē demonstratiōes p̄dicationisq; formales & idēitates facimus: negamusq; de Deo sub vno cōceptu qd̄ affirmamus de ipso sub alio. Implet ergo huiusmodi doctores balbutiēdo, vt possunt, excellā Dei humano more resonantes simplicissimā illā rationē formale: omne quod in Deo est formaliter cōplectēre, nō nisi particularibus conceptibus inspicere tradereque potentes, & non propter distinctionem, quæ ibi sit ex natura rei. Aequalitas autem inter perfectiones diuinas ante omnem actum intellectus non est nisi fundamētaliter nō rē cessus inter se, qui inter eas virtualiter tantū distinctas saluatur.

Ad septimū dicitur, q̄ quia ante omnē actū intellectus nō inuenitur cōtradictio formaliter, sed fundamētaliter. tantū quia aliquid rōnem contradictorium est formaliter negatio, quæ non est nisi per opus intellectus: ideo sufficit pro tunc inquiri distinctionē rōnis fundamētaliter, quod cōcedimus: nec aliud exigit, vt patet per se.

Ad vltimū dicitur, quod emanatione distinguuntur & realiter & formaliter: & licet distinctionis formalis earū fundamētū sit distinctio intellectus & volūtatē, nō tamē distinctionis realis earū. nō enim ideo processionē diuina distinguunt realiter, quia altera est ab intellectu, altera à volūtatē: sed quia habet realē oppositionem relatiuam (vt Boetius tradit:) falsum ergo assumitur, q̄ scilicet distinctio perfectionum diuinarum fundat distinctionem realem emanationum diuinarum. Ad fundandā autem distinctionem formalem inter eas sufficit distinctio formalis fundamētaliter inter intellectum & voluntatem. sicut etiam ipse processionē diuina nō distinguuntur formaliter ex natura rei, sed distinctio realē, sed distinctio rationis virtualiter tantū ante omnē opus intellectus. ita q̄ abque realē oppositionem relatiuam non magis distinguuntur ex natura rei quā intellectus & voluntas.

Potest aut breuius ad hoc & similia argumenta dici, q̄ in diuina est ante omnē actū intellectus distinctio formalis nō formaliter, sed virtualiter, id est eminetur cōtenta hoc modo: quia quodlibet diuinū propria exequitur, ac si esset distinctū formaliter ab alio. Intellectus enim ita intelligit & nō vult: & volūtas ita vult, & nō intelligit, ac si esset distinctio formalis formaliter inter intellectum & voluntatē: & sic de aliis. Fundatur aut talis modus habendi distinctionē formalem supra deitatis eminentem vnitate formaliter: & sufficit ad omnia saluanda quæ per distinctionem formaliter saluanda inducuntur: quia illi eminenter æquiualeat.

Secundo modo inuenitur essentia in substantiis creatis intellectualibus, in quibus est aliud esse, quā essentia ipsorum, quāuis essentia sit sine materia, vnde esse earum non est absolutum: sed receptum: & ideo limitatum & finitum ad capacitatem nature recipientis. Sed natura vel quidditas earum est absoluta non recepta in aliqua materia: & ideo dicitur in libro de causis, quod intelligentia sunt finita superior, & infinita inferior. Sunt enim finite quantitate ad esse suum quod

quod à superiori recipiunt: non tamen finiuntur inferior, quia earum forme non limitantur ad capacitatem alicuius materie recipientis eas: & in talibus substantiis non inuenitur multitudo indiuiduorum in vna specie, vt dictum est, nisi anima humana propter corpus, cui vnitur.

In hac secūda parte capituli hui⁹ de essentiis substantiarū intellectuāliū creatarū, q̄ in secūdo ordine collocant, quatuor p̄positiones colligit. Prima est: In substantiis intellectualib⁹ creatis esse est aliud ab essentia. Secūda, In eis nō inuenitur materia. Tertia, Esse earū est finitum: essentia autē infinita. Quarta, Nulla earū multiplicabilis est numeraliter nisi vltima, anima scilicet humana. Prima & secūda (tāquā declaratis ommissis, tertiā explanat ratione & autoritate.

AD RATIONIS autē euidētia est notādū, q̄ actus finitur p̄potētia, in qua recipitur & potētia finitur p̄ actū quē recipit, diuersimodē tñ, quod enim est in potētia, nō est determinatum: sed determinabile per actum, ad quē est in potētia: cum autē ipsum receperit ab eo formaliter finitur. Similiter actus secūdum essentiam suam receptibilis est in hoc vel illo: & consequenter determinabilis ad hoc vel illud subiectum. Cum verò receptus est in hoc, iam non remanet in eo amplitudo & indefinitio ad hoc vel illud. est enim ad hoc determinatus. Est ergo duplex finitas & duplex infinitas. altera scilicet ex parte actus: altera ex parte potētiæ. Sed infinitas ex parte potētiæ imperfectioem sonat, cum sit p̄carentiam actus potētiā finientis. Infinitas autem actus perfectionē maximā dicit, cum sit p̄carentiam potētiā actum finientis. In cuius signum forma secūdum rem non receperit in aliquo longē perfectiores sunt forme receptis, vt patet. Cum ergo esse substantiarū intellectualium sit receptum in earū essentia: consequens est q̄ sit finitum eo modo, quo actus finitur per potētiā. Vnde & contrāctum & limitatum est ad genus sui receptiui, natura scilicet cuius est. Quia verò essentia earum non est recepta in aliquo, cum sit forma non recepta in materia: cōsequens quoque est, q̄ sit infinita infinitate se tenente ex parte actus: non est enim determinata ad capacitatem alicuius materie ipsam recipientis, sicut sunt forme rerum materialium.

His prælibatis formetur ratio sic, Id, cuius esse est receptū, forma aut irrecepta, habet esse finitum, essentiam autem infinitam: intelligentia sunt huiusmodi ergo. Et nota quod in ratione hac sermo est semper tam de finitate, quā de infinitate se tenente ex parte actus. Tali enim finitate esse intelligentiarū finitum est: & tali infinitate earum essentia est infinita. Si enim loqui volumus de finitate se tenente ex parte potētiæ, earum essentia finita inuenitur, eo quod potētia in eis est terminata per actum offendi.

Confirmatur autem hoc autoritate libri de Causis, vbi dicitur, quod intelligentia sunt finita superior & infinita inferior, quia esse earum, quod est supremum in eis, est receptū: essentia verò, quod infimum est, non est recepta: & quia essentia earū vt respicit id, quod est supra se formaliter, ipsum scilicet actū offendi, & finita, recipiendū ipsum. vt autem respicit id quod est infra se, materiam scilicet, est infinita, vt pote non recepta in ipsa, &c.

AD VERTE hoc ad multorum supradictorum intelligentiam, & vt cuites errorem eorum, qui horum fundamentum non intelligēt, dicunt, quod si esse ideo est infinitum simpliciter, vt supra diximus, quia in nullo receptum est, cum essentia tam substantiarum immaterialium, quā compositarum in nullo penitus recepta sit, erit infinita simpliciter. quod est ridiculum vnde ex irreceptione infinitatem arguere, valde leue videtur.

Scito igitur positionē hāc fundari super hac propositione, Omnis res scdm suū ordinē receptibilis in alio, realiter irrecepta est infinita infinitate opposita finitati: quam res sui ordinis recepta contrahit. Dixi, secundū suum ordinē receptibilis in alio, propter cōposita & materiā, quæ in tota sua latitudine irreceptabilia sūt. Dixi, est infinita infinitate opposita, & c. quia sicut non quodlibet receptibile est in quolibet, sed quilibet actus habet propriū receptiuū (vt habetur in secundo de Anima textu Com. 2. 4. & 2. 6.) ita non ex qualibet receptione sequitur quilibet finitas: sed determinata, & per oppositū ex tali irreceptione talis infinitas, opposita finitati: quā (si recepta esset) res illa cōtraheret. Verbi gratia, albedo, cū sit receptibilis in subiecto, si ponatur irrecepta, erit infinita, nō quacunq; infinitate, sed ea, q̄ opponitur finitati, quā in subiecto habet. In proposito ergo tam esse quā forma secundū suum ordinem receptibilis rationem habet (neutri enim recipi repugnat) sed in alio & alio receptiuo, receptiuum enim propriū ipsius esse, est quidditas seu suppositum, formæ verò est materia. Et ideo sicut alterius rationis est receptio formæ in materia à receptione esse in essentia, vt supra ostēdimus: ita alterius rationis est finitas formæ per materiam à finitate esse per essentia: licet conueniant in hoc, q̄ vtraq; est per modum, quo actus finitur per potētiā: & similiter diuersarū rationū oportet esse infinitatem, quā forma sortitur ex hoc, quod est irrecepta in ma-

teria: & infinitatē, quā esse sortitur ex hoc, q̄ in quidditate nulla est receptū. Forma namq; ex hoc, q̄ recepta in materia infra ipsā claudit, amplitudinē suā, quā ad hoc vel illud particulare esse indefinita, amittit. & ideo ex hoc, q̄ separata à materia est, nō aliter est infinita, nisi quia ad nullius materie capacitatem coarctata, eius terminis caret. Esse autem, quia ex hoc, quod recipitur in aliqua quidditate, ad illius genus & speciem coarctatum: si irreceptum ponatur, ad nullum genus diffinitum erit: & consequenter cuiuslibet generis terminis carens simpliciter infinitum.

Habes ergo dubij solutionē ex hoc, q̄ nō dicimus, oē irreceptū infinitū: sed tē scdm ordinē receptibilē irreceptū: & ex hoc, q̄ nō dicimus, omnē rē scdm suū ordinē receptibilē irreceptā esse eodē modo infinitū, sed diuersimodē. Ex primo em̄ patet, q̄ substantia composita nullam infinitatē ex sua irreceptione habet. Ex secundo verò, quod essentia intelligentiæ quæ clauditur in ordine formæ, cum sit pura forma separata à materia, & non sit ipsum esse, ex sua irreceptione in materia est infinita: sed nō simpliciter, &c. & quod esse diuinū quod sub ipsius esse ordine cōcluditur ex sua irreceptione in quidditate seu essentia est infinitum simpliciter.

H A B E S & hinc vnde Scotistam & Scotti, eorum iudicio, peccatum deprehendas in primo Sententiarum dist. 2. q. 2. vbi ab eis imponitur S. Tho. ratio vltimō ibi inducta ad concludendam Dei infinitatem, quæ est talis. Forma finitur per materiam, ergo forma, quæ non est nata esse in materia est infinita. Tam enim nostri qualem infinitatem ratio hic concludat, & quod infinitas Dei altiores negat terminos, secundum S. Thomam.

Vñ aduertat triplex ibi peccatū. Primū est, q̄ nō p̄dicta ad cōcludendā infinitatē simpliciter assumpta à nobis dicitur: cum apud nos nō cōcludat nisi infinitatē scdm quid. Scdm est, q̄ nō p̄dicta s. d. m fallaciā cōsequētis sophisma asserit, quia forma prius natura est finita in se, q̄ finitā p̄ materiā: sicut illud tertij Phys. corp⁹ finitur ad aliud corpus: ergo si nō est finitū ad aliud corp⁹, est infinitū. Manifeste enim patet error: quia cum dicitur, Forma finitur per materiam, ly per, denotat causam præcisam finitatis secundum quid supradictā: non enim forma secundū se est tali modo finita: cum secundū se sit indeterminata ad hanc vel illam materiam: & ideo bene sequitur: ergo forma, quæ non est nata recipi in materia, est infinita secundum quid. Si enim affirmatio est causa præcisā affirmationis, negatio erit causa negationis, non est autem talis processus tertij Phys. quia corpus nō finitur per aliud corpus causaliter & p̄cisē. Tertium est, q̄ inficiari conatur aliud supradictum, scq; essentia intelligentiæ est finita superior per suum esse. Contra, inquit, esse est posterius essentia, & accidens eius apud vos: ergo essentia intelligentiæ in primo signo nature videtur infinita intensiue: & consequenter non finibilis per esse in secundo signo.

Ad hoc quidē dicitur, q̄ licet esse sit posterius essentia ordine generationis & accidens eius, id est extra conceptū formalē: tamen essentia in illo priori est finita simpliciter, & per hoc q̄ est receptiua ipsius esse, & nō est ipsum suum esse, &c. sicut enim per hoc q̄ essentia est ipsū esse, est infinita simpliciter, (vt patet in Deo ex dictis) ita per hoc q̄ essentia nō est suū esse, nō est infinita simpliciter, iuxta maximā illam, Si affirmatio est causa affirmationis, &c.

Quia ergo in omni priori essentia intelligentiæ est fundamētaliter receptibilis ipsius esse, & ab hoc abstractū nō potest, licet nō in omni priori habeat illud: sequit, q̄ sit simpliciter finita p̄ suum esse, id est, per hoc nō est suum esse, sed illa actualis, vel actualata est, &c. Sic enim intelligitur, cum dicitur q̄ essentia intelligentiæ finitur per suum esse. Quarta propositio quo ad primam partem superioris discussa relinquatur. Quo ad secundam verò, q̄ anima intellectiua, quæ est vltima inter substantias intellectuales, sit multiplicata numeraliter, eget magna consideratione. In textu autem assignatur pro causa huius vnio ad corpus: omnis enim forma sic vnita corpori q̄ dat esse formaliter, necessariō multiplicatur secundū multiplicationē illius: alioquin plura corpora haberēt idē esse in numero: ab vno enim forma non prouenit nisi vnū numero esse substantiale, & meritō ex vnione ad corpus anima multiplicari numeraliter dicitur: quia distinctio numeraliter, cum non sit formalis, oportet q̄ sit scdm quantitātē (vt supra declarauimus) scdm quantitātē autē esse non posset talis distinctio in anima, si forma non esset rei quantē (vt intelligentiæ ostendunt.) Efficax ergo ratio ad concludendā pluralitatem numeralē animarum est coniunctio ipsius animæ ad corpus numeraliter multiplicatū.

Et licet indiuiduatio eius ex corpore occasionaliter dependeat, quantum ad sui inchoationem: quia non acquiritur sibi esse indiuiduatum, nisi in corpore cuius est actus: non tamen oportet, vt destructo corpore, indiuiduatio pereat: quia cum habeat esse absolutum, ex quo acquisitum est sibi esse indiuiduatum, ex hoc quod facta est forma huius corporis, illud esse semper remanet indiuiduatum, & ideo dicit, Auicenna, quod

discrepat: vt patet in primo sent. dist. 3. cum solo nobis disceptandum est. Auer. Hæc de primo.

QVO ad secundum Auer. in 3. de Anima, comm. 36. supposita fictione sua in com. 5. opinatur, qd intellectus possibilis, vt appropriatus nobis adeptus omnibus intellectibus speculatiuis, ac per hoc cōtinuatur intellectus agēti, vt formæ per illū intelliget substantias separatas: & cōsequenter nos, quibus per hoc fiet intellectus agens forma: sicut modō est intellectus possibilis: ita quōd sicut modō per intellectum possibilem intelligimus materialia, ita tūc per intellectum agentem intelligimus substantias separatas.

¶ Probat aut rationē suā duabus rationibus. Prima ratio fundatur supra duas propositiones. Quarū prima est, Intellectus, & prima intellecta speculatiua se habent sicut forma & materia. Probat illa sic, illa quorū ē vnāmet operatio, ita qd operatio vnus cōmunicetur alteri, se habet, sicut agēs & instrumētū, vel sicut forma & materia: sed intellectus agēti & primorū intellectorū speculatiuorū est vnāmet operatio: ita qd operatio intellectus agēti, facere intellecta in actu, cōmunicatur primis intellectibus speculatiuis, ergo intellectus agēs & prima intellecta speculatiua se habent sicut agēs & instrumētū, vel sicut forma & materia. Patet minor, quia intellectus in habitu pot non solū intelligere, sed facere cōclusiones intellectiuis in actu, vtrūq; em experimur in nostra esse potestate, scilicet intelligere & facere cōclusiones actu intellectas mediātib' primis intellectibus: qd solo lumine intellectus agēti sūt intellecta in actu. In maiore verō notāter dī (ita qd ppria operatio vni' cōicitur alteri) quia plures trahētes nauē, ad eandē operationē concurrūt, non tñ sicut materia & forma, nec sicut agēs & instrū, ppter ea quia alter alteri' p'p'riā operationē nō sortiū. Clarū est aut, qd cōicans operationē suā alteri cōcurrēdo ad idē se habet ad illud: sicut agēs principale ad instrū, quemadmodū carpētarius sedis factiōne serræ cōicat: vel sicut forma ad materia, sicut calor calefactiōne aquæ calidæ cōmunicat. Et licet vtraq; pars disiuncti cōclusi sit vera: quia tñ prima pars manifestior est, & minus ad propositū, ideo Cōmentator secundā partē declarat, s. qd prima intellecta speculatiua & intellectus agēs se habeat vt materia & forma: & hoc facit declarādo, qd intellectus agēs, & nō solū prima, sed anima intellecta speculatiua se habeat sicut forma & materia. Manifestat autem hoc sic: Qñq; est aliquid receptiuū aliquorū duorū ordinū inter se habērium id qd est perfectius & formalis, est sicut forma: id verō qd est imperfectius, & minus formale, habet rōnem materiæ: sed intellectus possibilis est receptiuus intellectorū speculatiuorū, & intellectus agēti ordinē inter se habentiū: ita qd intellectus agēs est perfectior & formalior intellectibus speculatiuis: ergo intellectus agēs & intellectus speculatiua se habent sicut forma & materia.

Dicitur aut in maiori, ordinē inter se habērium: quia aliter, ppositio nō esset vera, sicut patet de albedine & dulcedine lactis: quarū neutra est alterius forma. Cū em ordinata sunt, necessario verificatur ppositio, vt patet, cū aer recipit calorē & lumen. Minor patet ex eo, qd intellectus recipitur in intelligente. Intellectus autē possibilis intelligit, & intellectū agentem & intellecta speculatiua, & c. & sic patet prima ppositio. Secūda ppositio est, Intellectus possibilis & appropriatus nobis, qñq; recipit intellecta speculatiua & intellectū agentē in potentia: qñq; partim in actu, & partim in potētia, qñq; totaliter in actu. Ita ppositio quo ad intellecta speculatiua est clarissima, intellectus nāq; infantis est in pura potentia, sicut tabula rasa, in qua nihil est depictū: postmodum verō recipit primorū principiorū notitiā, deinde multarum cōclusionū successiue acquirunt notitiā: & sic scdm aliquid est in actu, puta scdm principia: & si dñm aliquid in potētia, puta secundū cōclusiones, & postremō acquirunt omnib' cōclusionib' & totaliter, & scdm omnia in actu tā principia, quā cōclusiones. His si cōiunxeris primā ppositionem, illucescet tibi hæc secūda ppositio, quo ad secūda partē. Si em intellectus agens est forma, intellectorū speculatiuorū, eadē erit ppositio cōiunctiois ad intellectū agentē, qd est inter intellectū possibilem & intellecta speculatiua quo ad hoc, qd si totaliter vni, totaliter & reliquo cōiunctus erit: & si partialiter vni, partialiter & reliquo cōiunctus erit.

¶ His pmissis formatur prima Auer. ratio sic, Omne qd mouetur ad acquisitionē alicui' vt formæ: illa pfectē acquisita, pōt operari operatōe ppria illius formæ: sed intellectus possibilis vt appropriatus nobis, mouetur ad acquisitionē intellectus agentis, vt formæ: ergo illo acquisito, pōt operari operatione propria illius. Sed operatio ppria intellectus agēti est intelligere substantias separatas quidditatiue: ergo intellectus possibilis poterit per illum intelligere substantias separatas, & cum intellectus possibilis operatio noua nos denominet, consequenter nos per intellectū agētem intelligim' substantias separatas, & c. Maior patet ex p'p'riatē cū aqua mouetur ad formam caloris, acquisito illo, pōt calefacere & similiter apparet in omnibus. Minor verō pbat dupliciter. Pri-

mo ex duab' ppositionib' pmissis sic, Quādoq; aliqd mouetur ad aliqua duo recipiēda ordinata inter se, ad id qd est formalis & pfectius mouet, vt ad formā ex prima ppositione: sed intellectus possibilis mouet ad intellecta speculatiua, & intellectū agētem: quia qñq; est in pura potētia, qñq; partim in actu, & partim in potētia, ex secūda ppositione ordinē inter se habētia: quia mediātib' intellectibus speculatiuis recipit intellectū agēs est formalior & pfectior. ergo intellectus possibilis mouet ad acquirendū intellectū agētem vt formā. Secūdo pbat illa Minor sic, Intellectus possibilis mouetur ad acquisitionē intellectus agēti vt finis: ergo vt formæ. Antecedēs patet ex eo, qd ipse intellectus agens est efficiens illius motus, quo mouetur intellectus possibilis ad ipsum: in separatis enim à materia idem est efficiens & finis motus: vt Com. 36. 12. Mera. habetur. Consequentia verō patet ex secundo Phy. tex. com. 70. vbi dicitur, quod finis, motus & forma idem sunt, & hanc probationem tangit Auer. 12. Metaph. in fi. com. 33.

¶ Secūda ratio Auer. ponitur secūdo Mera. com. 1. Si intelligētīe nō essent à nobis cognoscibiles, natura ociosē egisset: consequēs est falsum. Cōsequētia probatur: quia fecisset id quod est in se naturaliter intellectū, non intellectum ab alio: sicut si fecisset Solem non cōprehēsum ab aliquo visu. Et quoniam hæc consequētia cum sua probatione derisibilis à S. Tho. iudicatur, ppter ea qd frustra est quod nō potest cōsequi finem suū: & intelligentiarū finis non est intelligi à nobis: dato em qd intelligi esset finis earū sufficit earum in intelligibilitati, vt à seipsis intelligantur: non enim sequitur, ab intellectu humano nō intelliguntur, ergo à nullo. sicut nō valet, Sol non videtur à noctua, ergo à nullo visu. Idcirco Ioann. de Gan. in tertio de Anima, dupliciter probat illam consequentiam. Primō dicens qd Cōmentator non supponit qd finis substantiarum separatarum sit intelligi à nobis: sed supponit qd intelligentiæ ex se sint intelligibiles ab intellectu nostro, cum cōiunctur sub eius obiecto primo, scilicet ente: & tunc bene sequitur, intelligentiæ sunt ex se naturaliter nobis cognoscibiles, intellectus noster naturaliter natus est eas intelligere: naturaliter enim actiuo, quale est intelligentia, debet correspondere naturale passiuum, quale est intellectus, aliter potētia actiua esset frustra in natura. Secūdo deducitur ab eodē illa consequētia: quia est intelligentiū finis primariū nō sit intelligi ab intellectu nostro, est tamē earū finis secundariū. Agunt enim prima intēctioe propter se: secundario autē propter alia, vt dicitur secūdo celi, Com. 2. 1. & ideo sequitur qd in intelligentiæ saltē quo ad finē secundariū esset frustra: & sic natura fecisset aliquid ociosē. Propterea, inquit, cōsequētia Cōmentatoris est vna ex ppositionibus per se notis: & nō est derisibilis. Potest adhuc tertio deduci illa consequētia ex dictis Com. 3. de Anima; Com. 36. vbi examinans rationē Themistij, dicit qd intellectus noster est immaterialis, cōsequētia ista tenet, intellectus noster intelligit res sensibiles factas immateriales, ergo intelligit res secundum se immateriales. Et fundatur hoc dictum super verbum Aristot. tertio de Anima. tex. Com. 7. dicēns quod intellectus excellēt intelligibili apprehenso vigoratur ad alius intelligendū. Ex quibus habetur in proposito, quod immaterialitas est sufficiens causa virtuti cognoscitiue, quod d intelligere: possit substantias separatas. vnde sic probatur consequentia, Intelligentiæ non sunt ab intellectu nostro cognoscibiles, ergo à nullo alio sunt cognoscibiles, ergo frustra sūt cognoscibiles: sicut Sol frustra esset visibilis, si à nullo posset videri. Prima consequētia tenet ex eo qd si immaterialitas nō dat intellectui nostro illas intelligere, nulli hoc dabit: quia iam declaratum est immaterialitatem esse sufficientem causam huius: sicut quia sensitium est sufficiens causa sensus tactus, si positum in vna specie animalis non daret tactum, nulli alij hoc daret. Secūda consequentia clara est exemplo. Quilibet ergo intellectus potest substantias separatas cognoscere ex sua immaterialitate: plus tamen & minus secundum quod plus & minus perfectionis habent. Hæc de secundo.

¶ QVO AD tertiu arguitur cōtra hæc opinionē dupliciter. Et primō probat, qd talis continuatio posita non producat intellectū possibilem, vt nobis appropriatū ad intelligēdas substantias separatas: id qd continuat intellectū agēti nō nisi vt formæ intellectorū speculatiuorū nō pōt p illū intelligere substantias separatas quidditatiue, sed intellectus possibilis, vt appropriatus nobis continuat intellectui agēti nō nisi vt formæ intellectorū speculatiuorum, ergo intellectus possibilis vt appropriatus nobis per talē continuationem nō pōt intelligere substantias separatas quidditatiue. Maior pbat, supponendo qd intellectus agens habet proportiones diuersorum ordinum ad superiora & inferiora substantias immateriales scilicet, & intellecta speculatiua. Ad superiora enim cōparat vt contemplatiuus, & non vt eorum forma: ad inferiora verō vt factiuus & forma. Hoc flante patet vis maioris. Quādoque enim aliquod vnum habet diuersi ordinis proportionem ad diuersa, id quod continuatur ei, secundum quod habet propor-

tionē ad inferiora, ex hoc nō cōtinuatur secundū quod habet proportionē ad superiora. Cōmittitur enim manifestē fallacia accidentis, ex vno aliud cōcludendo. Id ergo quod cōtinuatur intellectui agentī vt formæ intellectorū speculatiuorū, non ex hoc cōtinuatur ei, vt cōtēplatiuo substantiarū immaterialiū. Minor verō est Cōmentatoris dictis habetur, nullum alium modū ponētis in proposito, quo cōtinuatur possibilis cum agēte, nisi per intellecta speculatiua. vnde dicit qd pot est in pura potētia ad intellecta speculatiua, est & in pura potentia ad intellectum agentem: cum verō partim est in actu, & partim in potentia respectu illorum, est etiā sicut respectu istius: & cum fuerit totaliter in actu secundum intellecta speculatiua, erit totaliter copulatus intellectu agentī. ¶ Secūdo pbat, qd postū, qd talis cōtinuatio ad hoc perduceret intellectū possibilem, nūquā tñ nos ad hoc perducere pōt: & arguo sic, id quod cōtinuatur intellectui agēti, nō nisi vt coloratū luminis, & intellectui possibili, nō nisi sicut coloratū visu: non pōt denominari operās ppria opatione luminis, vt visus seu intellectus agēti, aut possibilis. sed homo phātasias habet huiusmodi continuationē cū his intellectibus: ergo nō pōt denominari faciēs intellecta, & intelligēs substantias immateriales, qd sunt opationes intellectus agēti, nec intelligēs res sensibiles, qd est operatio intellectus possibilis. Minor est nota ex terminis, nō enim pōt verē dici, qd coloratū illuminet, aut videat. Minor aut patet ex tertio de Anima, tex. com. 18. & 30. Nec obstat aliquo mō similitudini datæ, qd hō pprio actu cogitatur spiritualizatur phantasmata. Coloratū verō nō spiritualizat colores. Quoniam si fingam' coloratū in seipso nō posse obici oculo, neq; luminis sed spiritualizatū tantū in speculo, qd ppria opatio speciei in se coloratū spiritualizaret, similitudo curreret quatuor pedibus: & tamē tale speculū obiectum luminis & visu nō verē posset denominari illuminans, neq; vidēs. & hæc ratio apparet mihi demonstratiua: & aliās, si Deus cōcesserit nobis vitam, eius efficaciam plenius ostendemus. Hæc de tertio.

¶ QVO AD quartū, Ad primā rationē Auer. dicitur qd Maior est vniuersaliter falsa, si teneatur vt teneri debet ad hoc, qd intentum concludat. Debet enim vniuersaliter teneri, nedū subiectum, sed etiam p'p'riatē hoc modo. Omne qd mouetur ad acquirendā aliquā formā, illa perfectē acquisita potest operari omni operatione propria illius formæ, aliter nō cōcluderet, patet aut hanc esse falsam ex eo qd sufficit, quod id quod acquisiuit aliquā formā participet aliquam operationem illius formæ, illam s. qd conuenit formæ secundum id, quo recipit receptiuum: & ratio huius est assignata in prima ratione contra Auer. facta, quia. nō oportet rem continuatam formæ habenti diuersas proportiones ad inferiora & superiora, ex hoc qd perfectē cōtinuatur ei secundū inferiora, qd cōtinuatur ei secundū superiora. vnde ex hoc, qd intellectus possibilis acquisiuit intellectū agētem, vt formā, licet sequatur, qd possit operari operatione intellectus agēti, vt est forma intellectorū speculatiuorū, quia vt sic acquiritur, s. formare intellecta in actu, & extendere se ad omnia intelligendo, ad quæ se extendit intellectus agens vt factiuus: nō tamen sequitur, quod possit omnia intelligere quæ respicit intellectus agens, vt contemplatiuus. ¶ Ad secundā rationē respōdetur negata cōsequētia, & ad primā p'p'riationē dicitur, qd cōmittitur fallacia cōsequētis à superiori ad suū inferiori affirmatiue: cōcesso enim qd intelligentiæ sunt cognoscibiles ab intellectu nostro: quia cōtinentur sub eius primo obiecto nō sequitur, ergo sunt à nobis intelligibiles quidditatiue. Nō em omne cōtētū sub ente est quidditatiue à nobis intelligibile, eo qd ens, licet sit obiectū adæquatū intellectui nostro extensiuē, nō tñ est adæquatū adæquatione mutua intēsiue: & est dicere, qd licet omne ens possit à nobis intelligi: nō tñ omne ens pōt à nostro intellectu penetrari vique ad vltimas differētias, hoc enī modo quidditas rei materialis est obiectum adæquatū intellectus nostri: scilicet adæquatione intensiua, solam namque eam & omnem intellectus noster natus est intelligere quidditatiue. ¶ Ad secundum modum deducendi consequentiam similiter respondetur. licet enim dicitur, quod intelligi à nobis sit finis secundarius intelligentiarum: non tamen valet, ergo intelligi quidditatiue à nobis est finis secundarius: imō hoc est impossibile. ¶ Similiter ad tertium modum dicitur, quod licet immaterialitas sit sufficiens causa virtuti cognoscitiuæ, qd possit intelligere substantias separatas: non tamen valet, ergo ex immaterialitate habet, quod possit cognoscere eas quidditatiue. ¶ Autoritas autem Arist. adducta, cū rectē intelligitur, nō obstat. Aduertendum est enim, sensum respectu excellētis sensibilibus, duo fortiri, & q. nō perfectē cognoscit illud, & qd patitur passione corruptiua ab illo: intellectus autem respectu excellētis intelligibilis primum tantum habet. s. qd perfectē non intelligit illud: passiois enim expers est: & ratio est, quia secundum sequitur materiam, cuius actus est virtus sensitua, non autem intellectiua: primum verō sequitur improportionem potentia ad obiectum, quæ

saluatur ita in virtute immateriali, sicut materiali. Sicut enim nota ex sua specie visum improportionatū claro lumini habet, ita homo ex sua natura intellectum improportionatū claro intellectibili separato, s. scdm rem à materia. Conueniunt ergo intellectus & sensus in primo, sed differunt in secundo. Et qua differentia Arist. ibi dicit oriri, quod sensus post excellēs sensibile sensatum debilitatur: intellectus autem post excellēs intelligibile intellectum non alteratur, magis potest intelligere alia, quod intelligendum est secundum modum sibi possibilem. Ex hoc autem nō licet inferre, ergo potest quidditatiue cognoscere substantias immateriales. sed, ergo non procedit ex eius alteratione, quod illas non possit comprehendere, quod gratis concedimus: habet enim homo intellectum ratiocinatum, qui oritur in vmbra intelligētiae apud Isaac: & ideo proportionatus naturaliter ad intuendum intelligibile non purum & clarum, sed obumbratū materiæ: quale est quidditas à sensibilibus abstrahibilis. Hæc de quarto.

¶ QVO ad quintū ponēda est opinio S. Th. quæ ex prima parte, q. 88. & tertio cōtra Gēr. ca. 45. & 2. Mera. assumo. Tenet ipse hæc conclusionem, Anima humana corpori cōiuncta nō pōt quidditatiue cognoscere substantias immateriales: qd ad p'sens dupliciter pbat. Primō sic, Intellectus existēs in potētia nō nisi ad recipiēda intellecta abstracta ab intellectu agēte, nō pōt intelligere quidditatiue substantias immateriales: intellectus humanus est huiusmodi, ergo. Maior ex terminis patet: oppositū enim p'dicati infert oppositum subiecti: quod enim pōt intelligere substantias separatas quidditatiue, nō est tñ in potētia ad recipiēda abstracta ab intellectu agente, quoniam substantiæ separatae nō sunt abstractæ à materia per operationem intellectus agentis. Minor ex Arist. colligit 3. de Anima, tex. com. 17. vbi dicitur, qd intellectus agēs pōt omnia facere, quæ intellectus possibilis potest facere.

¶ Secūdo pbat sic, Nullus effectus sensibilis pōt ducere quidditatiue cognitionē substantiarum separatarum, ergo intellectus humanus cōiunctus corpori non pōt quidditatiue illas cognoscere. cōsequētia tenet: quia nihil est in intellectu quin prius fuerit in sensu. Antecedēs verō pbat ex eo, qd effectus dupliciter pōt in cognitione quidditatiua suæ causæ ducere. Vel per modum similitudinis: sicut effectus vnioco cogniti, eius causam quidditatiue cognoscimus, p'terea quia sunt eiusdem naturæ: & hoc modo clarū est nullū sensibile posse perducere ad substantiarū immaterialium naturas, eo qd differunt nō solū specie, sed genere. Alio modo effectus ducit in quidditatiuam cognitionē suæ causæ non per modum similitudinis, sed per hoc, qd demonstrat totā virtutē suæ causæ. Sicut intelligere ostendit totam virtutem animæ intelligentiæ: & ideo ex tali operatione in eius quidditatiuam cognitionē procedimus. Nec hoc modo sensibilia valent ad cognitionē quidditatiuam intelligentiarum nos producere. Nullus enim effectus particularis adæquat totam virtutē causæ virtualis, quodlibet autē sensibile est effectus particularis, vt materiales cōditiones earum cuiusque ostēdunt: igitur per nullum sensibile in quidditatiuam cognitionem substantiarū materialium, quæ causæ vniuersalissimæ sunt, peruenire possumus. & c. Hæc de quinto.

¶ QVO ad sextum, contra hæc determinationem arguit supra dictus Io. de Gan. in tertio de anima, multipliciter.

¶ Et primō cōtra illa particulā in cōclusionē posita cōiuncta corpori. Nulla forma impeditur sua nobilissima operatione propter vnionē eius ad propriā materiā: sed intelligere substantiarū separatarum quidditates est nobilissima operatio animæ humanæ, vt patet primo & decimo Ethic. Corpus autem humanum est eius propria materia, ergo anima humana propter vnionem ad corpus non impeditur a speculatione substantiarum immaterialium.

¶ Præterea ad idē, Anima humana aut nata est intelligere substantias separatas per suam substantiā, aut per speciem influxā, aut per speciem causatam ex phantasmate. Si per suā substantiā, cum substantia eius per vnionē ad corpus non impediatur, poterit eas intelligere: si per speciem à phantasmate sumptam, vnio ad corpus inuabit: si per speciem influxam, quæritur quomodo vnio ad corpus impedit, aut nō p'mittit talē influxū fieri: hoc enim non videtur rationabile aliquo modo esse, quia generatio vni' speciei nō impeditur à corpore, nisi corpus habeat cōtrariā dispositionē dispositioni requisitæ ad eius generationē. Verbi gratia, quæ color exigit diaphaneitatē in aere, ad hoc vt recipiatur in eo, nullū corpus impedit generationē speciei coloris, nisi habeat opacitatē quæ cōtraria est diaphaneitati, modō corpus humanū nullam habeat dispositionem cōtrariam dispositioni, quam exigit receptio speciei intelligibilis influxæ, vt patet: ergo. Et cōfirmatur ratio sic, Bonū simpliciter alicuius naturæ nō impeditur ppter bonū simpliciter eiusdē naturæ. Quod enim impedit bonū simpliciter alicuius naturæ, est illi malum simpliciter: sed intelligere substantiarū immaterialium quidditates est bonū simpliciter animæ humanæ: ergo non impeditur per vnionē ad corpus, cum hoc sit ei etiā bonum

simpliciter

simpliciter. Tertio arguitur contra conclusionem ipsam ex dictis 3. Th. sic, Ipsi dicunt quod cognoscimus esse intelligentiarum non quidditates, aut esse est idem quod quidditas aut diuersum. Si diuersum, ergo utrumque sub nostra cadit cognitione, qui cum; enim cognoscit diuersitatem aliquorum, cognoscit extremam illius diuersitatis, ut dicitur secundo de Anima, text. Com. 14. Si idem, ergo cognito uno cognoscitur & reliquum.

¶ Si dicitur quod cognoscimus illas quidditates, sed non perfecte, contra, Primum quia hoc repugnat duobus dictis Thomistarum, quorum primum est, quod nos non intelligimus quidditates substantiarum separatarum. Secundum est, quod cognoscimus esse illarum non quidditates. Ex primo arguitur sic, Homo non intelligit quidditates separatas; ergo nullo modo intelligit eas. Tenet consequentia per locum a toto in modo ad suam partem negativam. Ex secundo dicitur sic, Ea cognitio negatur de quidditate, quae affirmatur de esse, sed esse non cognoscitur a nobis, nisi imperfecte: ergo cognitionem etiam imperfectam negare intendunt de quidditatibus. Si enim utrumque imperfecte cognoscimus, quare magis alterum negatur cognosci, aut alterum affirmatur? Secundo probatur, quod responsio in se sit falsa sic, Si imperfecte cognoscimus quidditates illas, aut hoc est, quia nescimus eas ita perfecte sicut a seipsum cognoscitur: hoc non: quia hoc est ridiculum vertere in dubium, aut quia nescimus eas perfectione debita nobis secundum nostram naturam: hoc est voluntarium: nulla enim ratione hoc conuinci potest, vno namque ad corpus hoc impedire non potest, ut probatum est. Haec de sexto.

¶ QVO ad septimum per responsionem ad haec argumenta praenotanda est, quod secundum doctrinam S. Th. prima parte, q. 88. & 89. inter cognitionem animae coniunctam & separatam hoc interest, quod coniuncta sicut habet modum esse, cognoscitur, ita habet modum intelligendi conuertendo se ad phantasmatum: ita ex conformitate modi operandi ad modum essendi, fit ut anima coniuncta sit conuersa ad phantasmatum secundum intellectum possibile, ut passiuum ad actiuum: adeo ut non nisi ab illis cui intellectus agit recipere possit species. Separata autem a corpore, sicut habet alium modum essendi absque corporis informatione, ita habet & alium modum intelligendi, ut quia ex conformitate modi operandi ad modum essendi fiat, ut anima separata conuertatur secundum intellectum ad superiora ut actiua, ut ab eis influxu specierum recipiat, utpote in modo essendi similis illis reddita, & corpore relicto liberior quodammodo facta amplius phantasmatibus non alligata.

¶ Ex hoc autem oritur alia differentia, quod anima coniuncta non potest substantias immateriales cognoscere, nisi per species a sensibilibus acceptas. Alligatus est enim eius intellectus phantasmatibus. Separata vero potest illas per species proprias cognoscere, cum conuersa iam sit ad superiora. ¶ Nascitur quoque ex his tertia differentia apud subtiliter speculantes animam esse partem speciei & vniuersi corpori propter melius, quia, Cognitio, quam habet anima per species acquisitas est cognitio distincta, & quidditatiua pingens versus; ad vltimas rerum differentias. Cognitio autem, quam separata ex speciebus influxus sortitur, confusa est & in communi res notificat. Cum enim anima naturaliter sit pars hominis, naturalis modum intelligendi ad propria natura sibi vdicat per species acceptas a phantasmatibus intelligere, & non per species influxus: hic enim modum intelligendi naturalis est in intelligentiis ex sua natura, & ideo sicut intelligentiae perfectae rerum notitiam per species influxus habent: sic anima per species acquisitas de sensibilibus notitiam habere potest perfectam, species enim influxus facultatem naturalem intellectus eius excedunt.

¶ Est hic modus superiori ordini conaturalis, & proprius, & animam non conuenit nisi per quandam defectiuam participationem. Cum sit praeterea talis inter substantias intellectuales ordo, quod proximiores sunt primae omnia per se ipsam suam substantiam intelligendo penetrant, eo per vniuersales species rerum notitiam perfectam naturaliter capiunt: vltima inter eas anima intellectiua ex natura sua, adeo dearticulatas exigit species, ut singularium quidditatum singulas oporteat habere similitudines, propter quod corpori vnitur, ut eas inde accipiat: & ideo vis eius intellectiua, cum per species superiores quales sunt influxus intelligere tetat, opprimitur quodammodo, & confusam tantum notitiam habet, sicut discipulus vniuersales conceptus praceptoris apprehendere non valet absque distincta cognitione remanet. Huius autem signum est, quod inter homines, qui sunt perspicacis ingenij, istarum propositis principijs ad conclusiones sese conuertunt, & ex eisdem principijs multas conclusiones speciales deducunt. Hebetis autem ingenij non nisi principijs applicatis a praepatore ad singulas conclusiones & in forma syllogistica, & cum exemplis materiabus distincta percipiunt veritatem.

¶ Ex his iam potes intelligere, quod anima nec coniuncta nec separata quidditatiua cognoscit substantiarum immaterialium habere naturaliter potest: & quod plus est, habes ex his, quod anima separata per species influxus nec bonae, nec leuonae quidditatiue cognoscit, sed omnia praeter sui ipsius naturam in communi nouit. Vbi cumque autem alibi inuenies a S. Thom. dicit, quod anima separata quidditates substantiarum immaterialium nouit, &c. recolito ab ipso vocari cognitionem quidditatiuam cognitionem eam, quam habet de

illis animam separata per proprias species, quam habere non potest. Ad rationem igitur primam dicendum est, quod licet intelligere substantias immateriales sit nobilissima operatio animae intellectiuae, intelligere tamen eas quidditatiue est operatio sibi impossibilis: nec Ari. in 1. aut 10. Ethic. dixit oppositum: imo quod mota ab ipso in 3. de anima text. co. 36. nusquam soluta reperitur. Posuit enim felicitatem humanam in contemplatione substantiarum separatarum nobis possibilis, quae cumque sit illa. Similiter dicitur de secundum, quod vno animam ad corpus non impedit cognitionem quidditatiua substantiarum immaterialium: quod quidem illa anima secundum omnem naturam statum est impossibilis. Quod si haec duae rationes formantur ad concludendum animam posse habere talem notitiam substantiarum immaterialium, qualem per earum species separata habet. Respondetur ad primam negando, quod intelligere substantias immateriales tali modo sit nobilissima simpliciter operatio anima: licet sit nobilissima secundum quod: maiorem enim perfectionem simpliciter ponit in anima intelligere substantias sensibiles distinctas, & quidditatiue: & substantias immateriales per effectus sensibiles & coniuina, quod intelligere eas in confuso: licet sit secundum quod nobilior illa confusa intellectio ex hoc quod est per earum species & immaterialiori modo. Vnde dico quod non incouenit animam nostram impediri ab operatione nobilissima secundum quod propter perfectionem sibi nobilissimam simpliciter acquirendam ex vno ad propria materia: vnde non sequitur vniuersum esse praeter naturalem, sed naturalissimam, utpote propter perfectionem suam simpliciter: & praeterea quia cognitio illa, quam habet, separata est sibi quasi praeternaturalis, sicut & modus essendi, quem habet, &c.

¶ Ad secundum dicitur, quod impeditur anima ex vniuerso ad corpus, ad receptionem talis influxus ex hoc quod modum essendi in corpore sequitur modus operandi non nisi per conuersionem ad phantasmatum: naturalis enim conuersio animae ad phantasmatum est impedimento conuersionis ad superiora. Probatio autem contra hoc nihil facit, conuincit enim alio modo impedimentum dari: ut iam patet. Ad confirmationem dicitur, quod minor est falsa. Intelligere enim substantias immateriales tali modo est bonum animae secundum quid, & non simpliciter: vno vero ad corpus cum sequentibus ipsam, est bonum eius simpliciter.

¶ Ad tertium dicitur, quod siue esse & essentia distinguuntur, siue sint idem, non variatur propositum: in Deo enim sunt idem, & in aliis intelligentiis distinguuntur, & tamen eadem de vniuerso profertur sententiam, dicentes quod cognoscimus esse, non quidditatem. Respondetur ergo ibi data vera est: quia dicitur, quod cognoscimus quidditatem imperfecte. Nec hoc repugnat dictis Thomistarum, Non quidem primum, quia illud debet intelligi de cognitione quidditatiua, & non de quacumque cognitione, vnde non valet, ergo nullo modo cognoscimus: sed, ergo nullo modo cognoscimus quidditatiue.

¶ Secundo autem dicto nullatenus aduertatur. Cum enim dicimus, quod cognoscimus esse & non quidditatem, assueti Peripateticis sermionibus, intendimus, quod scimus de illis terminare quaestiones an est, quae de esse quaerit: & quod nescimus de eis terminare quaestiones quid est, quae quidditatem scrutatur: & si secundum aliquod praedicatum quidditatum terminare illam nouerimus, notitiam illam (quia & non quidditatiuam vocamus) sequentes Arist. vestigia, qui notitiam rei per communia, notitiam quia in posterioribus Analyticis appellat. Et propter hoc ea notitia proportionaliter negatur de quidditate a Thomistis in proposito, quae affirmatur de esse: quia notitia de propria quaestione quidditatis non haberi dicitur, notitia vero de propria quaestione ipsius esse non caremus.

¶ Ad vltimum, quo probatur, quod responsio sit falsa in secundo quod ideo dicitur intellectus noster imperfecte substantias immateriales cognoscere: quia non quidditatiue potest eas apprehendere, & magis imperfecte in hac vita: quia per species aliorum. Et licet primo modo eas cognoscere sibi ipsi conueniat, & ridiculum esset dubitare an id quod conuenit solis intelligentiis, conueniat aliis: necessariu tamen est dubitare, an cognoscere eas quidditatiue sibi solis, an etiam animae nostrae conueniat, quod secundo modo eas cognoscere sit nobis in hac vita impossibile, non voluntarie, sed ratione cogente dicitur. Corpus enim vniuersum animam ad sensibilia conuertit: ut declaratum est.

Hoc tamen secundum, quod non eodem modo sumitur genus & differentia in illis substantiis & in substantiis sensibilibus. Quia in sensibilibus genus sumitur ab eo, quod est materiale in re: differentia vero ab eo quod est formale in ipsa. Vnde dicitur Auic. in principio libri sui de Anima, quod forma in rebus compositis ex materia & forma est differentia simplex eius, quod constituitur ex illa: non autem ita, quod ipsa forma sit differentia, sed quia est principium differentiae, ut idem dicit in sua Metaphysica. & dicitur talis differentia esse differentia simplex, quia sumitur ab eo, quod est pars quidditatis rei, scilicet a forma. Cum autem substantiae spirituales sint simplices quidditates: non potest in eis differentia sumi ab eo, quod est pars quidditatis, sed a tota quidditate: & id

¶ ideo in principio de anima dicit Auic. quod differentiam simplicem non habent, nisi species, quarum essentia sunt composita ex materia & forma. Similiter etiam in eis ex tota essentia sumitur genus, modo ratione differentiae: vna enim substantia separata conuenit cum alia in immaterialitate: differunt autem ab invicem in gradu perfectionis secundum recessum a potentialitate & accessum ad actum purum. Et ideo, quod sequitur illas, in quantum sunt immateriales, sumitur in eis genus, sicut intellectuales, vel aliquid huiusmodi: ab eo autem, quod sequitur in eis gradum perfectionis, sumitur in eis differentia, nobis iam ignota.

¶ Ponitur hic secundum notatum, quod vnde sumatur differentia, & vnde genus in substantiis immaterialibus, declarat opposita comparatione ad substantias sensibiles.

¶ Ad cuius euidetiam scito, quod in rebus compositis ex materia & forma quatuor intelliguntur, scilicet materia: quae est altera pars compositi speciei, forma reliqua pars, tota quidditas ut habet rationem perfectibilis vltiori perfectione formalis, & ipsamet tota quidditas, ut habet vltimam perfectionem formalem. Verbi gratia, in homine potes considerare materiam, in qua sua forma recipitur, & formam in illa receptam. Auertes etiam ipsum hominem, in quantum est substantia: est enim hoc substantia, & ut substantia habet rationem perfectibilis, per corporeum, rationale, &c. Aduertat etiam hominem, in quantum est rationalis natura, quae est vltima eius perfectio formalis. Haec autem quatuor ita se habent ad genus & differentiam, quod & materia, quod est pars, & ipsum totum, & perfectibile fundat genus, & differentiam totum. Forma vero, quod est pars & ipsum totum, ut posteriori perfectione formalis perfectum, fundat differentiam diuersimode etiam. Cum enim genus potestatem contineat differentias, incompletaque ac in potentia rei naturam explicet, totumque secundum id quod adhuc perfici potest importet, radix autem potentialitatis in rebus sensibilibus sit: materia merito a toto secundum quod possibile est formaliter perfici, & a materia ipsa sumi dicitur. Similiter cum dicere sit diuidere, terminare, & actuare genus, totumque, secundum posterioriorem perfectionem & actualitatem explicare, radix autem actualitatis & perfectionis sit forma: merito a toto secundum quod perfectum est, & a forma differentia sumitur. Diuersimode vero fundat genus & differentiam partes ipsae rei, materia, scilicet forma, & quidditas tota ut perfectibilis & perfecta. Sumitur enim genus a tota essentia, ut habet rationem perfectibilis, tanquam a re formaliter significata, seu denominata ab ipsa: materia vero tanquam a radice sui formalis significati. Similiter differentia sumitur a tota essentia, secundum vltioris perfectionis tanquam a re formaliter significata, seu denominata ab ipsa: forma autem, ut a radice sui formalis significati: non enim materia, quod est pars hominis, denominatur eius genus: neque forma differentia, sed ipse homo ut substantia, ut animal generis denominationem sortitur, ut corporeus, ut rationalis differentie denominationem habet. Et propterea quia genus & differentiam radicaliter fundant materia & forma: ideo ab Arist. 7. Met. com. 33. dicitur, & sicut se habet tota ratio ad tota res: sic pars rationis ad partem rei: & 8. Met. text. co. 9. inuenies genus sumi a materia, & differentiam a forma. Praeterea & Com. secundo caeli com. 49. ait, quod si corpora caelestia conueniunt in genere, & differunt in specie, sunt composita ex materia & forma. Inuenies quoque, quia genus & differentia a tota essentia sumuntur, ut a re significata nomine prima intentionis, & denominata nomine secundae intentionis, & non a parte: illustres viros dicere quodammodo quod genus non sumitur a materia: & differentia non sumitur a forma: quorum cum intuitus fuerit rationes, supradictis non aduerfari videbis. Quae cum ita sint, in substantiis materialibus ad substantias immateriales ascendendo, genus sumi non dicimus a materia, nec differentiam a forma, quia caret his partibus: vnde restat, ut a tota essentia tantum genus, quae differentia non solum formaliter, sed etiam radicaliter in eis sumatur. Propterea & Auic. ut in littera dicitur, assignat diuersitatem inter differentiam substantiarum compositarum & simplicium, dicens quod differentia in speciebus compositis ex materia & forma est simplex. Differentia vero rerum non compositarum non est: vocat differentiam simplicem, ea, quae non a toto radicaliter, sed a parte eius exit, quod simplex est. Sumuntur ergo ex tota essentia in substantiis immaterialibus genus & differentia, sed differenter: quia genus sumitur ex tota essentia secundum id quod essentialiter vna alteri assimilatur: conueniunt enim intelligentiae in aliquo praedicato quidditatiuo: Differentia vero sumitur a tota essentia secundum id, quo vna differat substantialiter ab aliis: & hic est certus formalis perfectionis gradus: indiuisibilis formaliter, quanto alius quo intelligitur proximiori purissimo actu Deo glorioso sortita fuerit, tanto perfectior erit: per hoc enim differunt inter se, quod vna altera propinquior est actui puro, & plus a potentialitatis natura recedit.

AD MAIOREM horum intelligentiam altius exordendum est. Sciendum est namque, quod aliud est loqui de genere & differentia simpliciter, & secundum ea, quae sibi accidunt, & per se conueniunt: aliud est loqui de eis, secundum quod ad tales naturas ap-

plicatur. Si enim loquimur de eis secundum se: sic ad utrumque, generis scilicet & differentiae rationem exigitur, & sufficit quod differentia quidem explicet certum & limitatum gradum entis non extantem naturae a natura generis, cuius est diuisiva formaliter: genus vero explicet certam naturam determinabilem formaliter. Et primum quidem horum quae de differentia dicimus, sequitur ex eo quod differentia adueniens generi constituit speciem, & ponit ipsam in determinato gradu entis, illo, scilicet, quae explicat. vnde 8. Met. co. 10. species numeris assimilatur: eo quod sicut numeros subtracta aut addita vnitas variat, sic differentia addita vel subtracta entibus ipsa diuersificat. Secundum autem sequitur ex eo quod differentia diuersificare genus debet: ita ut non solum ipsa species sit applicata ab altera specie, sed natura generis in hac specie sit diuersa a natura generis in alia specie, ut 10. Met. text. com. 24. habetur. Vnde in 11. de animalibus ait Arist. quod si debeat diuidi figura, differentie eius non erunt habere angulos aequales duobus rebus: & habere angulos aequales multis rebus: quia haec accidentia sunt figurae. Genus autem certam naturam significare oportet, ut transcendentia excludantur. Determinabilem vero formaliter ut specialissima segregentur.

¶ Si autem loquamur de genere, & differentia, ut applicata ab substantiis materialibus: sic genus non solum explicat re, & determinabile formaliter, sed etiam radicaliter sumitur a materia: & differentia similiter non solum significat determinationem & actualitatem generis, sed sumitur radicaliter a forma: sed haec accidit generi & differentiae ex eo quod essentia, cuius sunt, est composita & realiter integrata ex duobus principijs, materia, scilicet determinabili, & forma determinate. Per se enim conuenit animali, quod significat naturam sensitiuam determinabilem formaliter per rationale, ut applicata ab altera natura sensitiua habet, quod sit determinabilis per rationale ex hoc, quod habet materiam: ideo accidit huic generi, quod est animal, in quantum est genus quod sumatur a materia: vnde si natura sensitiua esset determinabilis per rationale, & non ratione materiae, non minus animal esset genus. Similiter rationale per se habet quod significat rationem perfectam essentialiter determinatiua naturae sensitiuae. Sed quia gradus intellectus habet quod determinet sensitiua ex eo quod anima intellectiua est forma corpori: ideo accidit huic differentiae, rationale, in quantum est differentia, quod sumatur a forma. Non minus enim rationale esset differentia si perfectio rationatiua determinaret sensitiuam, absque eo quod informaret animam corpus. Propter hoc conuenit quod dicitur sumitur genus ab eo, quod est materiale porum: quia a materia: & differentia sumitur ab eo quod est formale, porum: quia a forma. Illud conuenit eis per se hoc autem per accidens. Cum autem substantiarum immaterialium simplex essentia sit determinata, & diffinita ad certum perfectionis gradum, cum infinita entitatis non sit: & quod est ut in ea sit vnde genus & differentia sumi queant. Ex hoc enim, quod natura limitata est, ex ipsa determinatione sumitur differentia. Ex natura autem communi, quod determinari intelligitur, sumetur genus. Ex eo vero, quod simplex est seipsa terminatur, ita quod non habet duas partes reales, quarum altera terminetur, & altera terminetur: sicut substantiae sensibiles habent materiam & formam.

¶ Et sic in acceptione generis & differentiae in substantiis materialibus saluatur id quod est per se, scilicet, quod genus significet certam naturam formaliter determinabilem. Et differentia explicat determinationem perfectionem substantialem formaliter constitutam illius in certo gradu entis, licet non saluetur id quod est per accidens, scilicet, quod genus sumatur a materia: differentia vero a forma.

AD PROFUNDIOREM huius rei perquisitionem notanda sunt tres propositiones. Prima est, quod omne indiuiduum distinctum realiter a suo esse, habet plura praedicata quidditatiua: quorum successus magis ac magis appropinquat ad suum esse. Secunda propositio est ista. Inter praedicata quidditatiua supradicta talis est ordo, quod tanto vnus quodque est actualius quanto appropinquat ad esse: & tanto est potentialius, quanto remotius est ab esse. Declaratur primo exemplariter, deinde ratione propositiones istae. Socrates distinctus realiter a suo esse existentiiae habet plura praedicata quidditatiua, scilicet substantia, corpus viuum, animal, homo, & certum est, quod Socrates in quantum substantia, valde elongatur a sua existentiiae: exigitur enim ad hoc quod Socrates sit non solum, quod sit substantia, sed etiam quod sit corpus. Cum autem acciperis Socratem in quantum corpus, vicinior apparebit ad existentiam habendam, licet adhuc satis elongetur ab illa. exigitur enim ad hoc, quod Socrates sit, non solum quod sit substantia animalata: sed et quod sit animal. Et cum inspexeris ipsum, in quantum animal, adhuc tamen remotius appropinquare ad esse, tamen adhuc remotius: exigitur enim ad hoc, quod Socrates sit non solum quod sit substantia animalata: sed et quod sit animal. Et cum inuenies, adhuc tamen remotius appropinquare ad esse, tamen adhuc remotius: exigitur enim ad hoc, quod Socrates sit, non solum quod sit substantia animalata: sed etiam rationalis (nihil enim potest in rerum natura sub aliquo genere contineri, quod non sub aliqua specie contineatur, cum autem consideratur, fuerit ut substantia.

Opus. Caiet. S.S.

tia animata sensibilis rationalis, tunc iam esse actualis existentię suscipere potest: nihil enim aliud formale intrinsecum exigitur ad hoc, quod licet requiratur causa extrinseca & proprietates individualis: ut cōditio existentię. Patet autē adducta predicata ita se habere, quod semper id quod propinquius se habet ad existentiā, comparatum ad remotius se habet ut actualis ad potētialem: sicut homo ad animal, animal ad viuū, viuū ad corpus, corpus ad substantiam. Et ex cōsequenti id, quod proximius est ipsi esse est actualis: illud verō quod remotius est ab esse est potētialem. & sic patet utraq; propositio exemplariter. Ratione autē p̄bo. cum em esse sit actualissimū omnīū, quod sunt in re tāta actualitatis ut non nisi cōpletā essentia actus p̄p̄rius sit, ad hoc quod essentia eius receptiuū fiat: oportet intrinsecē cōpletā & determinatam esse, sicut ad hoc quod aer recipiat lumen oportet prius, quod perficiatur ad diaphaneitatem: terminatur autē, perficitur, & cōpletur substantia his predicatis quidditatiuis: & ideo quātō p̄dicatū quidditatiuū erit magis essentia determinatiū, & magis appropriabit ipsam ad hoc, quod sit receptiuū p̄p̄riū ipsius esse. Et p̄ oppositū quātō p̄dicatū quidditatiuū est minus determinatiū essentia: tāto minus eā appropriat ad hoc, quod capax sit ipsius existentię: & quia vniūquodq; quātō est propinquius actualissimo, tāto est actualius, & quātō remotius ab illo, tāto est potētialem. Idcirco inter predicata quidditatiua talis est ordo, quod propinquius ipsi esse est actualius: remotius verō potētialem.

Hi S duabus positionibus, postquā tertiam addideris, scilicet genus sumitur ab eo, quod est ut potētialem. Differentia verō ab eo, quod est ut actualis: cōficietur regula generalissima, quod genus & differentia in omnibus sumuntur a tota essentia rei scdm elongationem & propinquitatem ad ipsum esse existentię. Differentia em vltima cū sit cōstitutiuā speciei, & p̄p̄riū illi inter entia gradū donet: vltimū cōpletum ipsius essentia est, ad hoc quod sit. Vltima em (ut iā dictum est) iudicium nullū aliud cōplementum intrinsecū exspectat, ut sic. Genus quoque generalissimū cū essentia maxime determinabiliter explicet, ab eo sumitur, quo essentia ipsa ab existentia magis est elongata: utpote determinabilis & p̄fectibilis omnīū differentia ad hoc, ut esse suscipere possit. Genera verō & differentia intermediaria ab intermedis sumuntur (& propter hoc dicitur quod differentia explicat differentia a prima potētia vsq; ad vltimū actū) includit siquidem primum genus, quod sumitur ab eo quo primo essentia ipsa potētialem habere esse: & omnes differentias, quibus paulatim essentia determinatur & actuatur vsq; ad vltimam differentia, quae est actus vltimū determinans & p̄ficiens ipsam, ut esse habeat, propterea & Porphyrius ait quod scdm interius perscrutantes, differentia est, quae concludit ad esse. Nec propter hoc quod diximus, intendimus, quod genus & differentia sumantur ab esse actualis existentie, scimus em differentias abstrahere ab esse: sed intendimus, quod genus & differentia sumuntur (ut verbis S. Th. utamur) ab ordine ab esse actualis existentie. Ab ordine autē dicimus non relatiōe ordinis, sed fundamēto eius ab eo, scilicet quo essentia appropinquat ut receptiuū ad ipsum esse, & ab eo quo essentia elongatur ab ipso. Et scdm hanc habes vnde in intelligentiis, substantiis materialibus, & accidentibus sumantur genus & differentia, ut facile est cuilibet exercitatio deducere in singulis. Et propter hoc solus Deus caret genere & differentia: quod dicitur enim sua cū sit sua existentia actualis, non potētialem ut elongata ab existentia, vel propinqua illi. Vnde sufficientissimam causam S. Th. in principio huius capituli assignauit: quare Deus non sit in genere, & intelligentia sit in predicamento: quia ille est suum esse, istarū autem essentia distinguitur ab esse proprio.

Nec oportet has differentias esse accidentales: quia sunt secundum maiorem & minorem perfectionem, quae non diuersificat speciem. Gradus enim perfectionis in recipiēdo eandem formā, non diuersificat speciem, sicut albus, & minus albus in participando eiusdem speciei albedinē, sed diuersis gradibus perfectionis, in ipsis formis vel naturis participatis, diuersificat speciem, sicut natura procedit per gradus de plantis ad animalia, per quada, quae sunt media inter animalia & plantas, secundum Philosophum, in lib. de Animalibus.

Hic excluditur prima obiectio: dictū est em, quod differentia in intelligentiis sumuntur a diuersis p̄fectiōis gradibus, in quibus vna altera propinquior est actui primo. Contra hoc instat sic, Quaecunq; differentia scdm actū p̄fectū, & minus p̄fectū, differunt solū accidentibus differentia: intelligentia differunt non nisi scdm magis & minus p̄fectū, ergo differunt solū accidentibus differentia. Procellus bonus: conclusio verō est falsa: ergo altera p̄misiō: non maior, ut p̄babitur: ergo minor, quae est positio supradicta. Probatio Maioris est: quia magis & minus non variant speciem: albedo enim p̄fecta & minus p̄fecta vnius speciei sunt, quaecunq; autē sunt eiusdem speciei accidentibus solū differentia distinguitur, cū in om-

nibus essentialibus cōueniant. Hanc obiectiōem excludit hac pulchra distinctiōe. P̄fectius & minus p̄fectū possunt attrahi vel penes modū habēdi, aliq; formā vna simpliciter, vel penes ipsas formas habitas magis & minus: primo modo non variat speciem, sed secūdo modo: quaecunq; em ita se habet, quod secundū diuersos gradus perfectionis atomā suscipiūt formā, solo numero ut sic distinguitur, ut patet de albo, ut 4. de albo. & 6. Ea verō quod diuersos gradus perfectionis non eiūdem formā, sed pluriū formarū suscipiūt, essentialiter seu specificē distingui necesse est, ut patet de homine & boue. Vn patet responsio ad obiectiōes, quod primo modo Minor est falsa, secūdo modo Maior. Cuius p̄batio ideo videtur sine additiōe vulgata, quia comparatio denotata per ly magis & minus non fit p̄p̄riē, nisi in anatomia specie, ut dicitur septimo Phy. in com. 27.

Nec iterum est necessarium, ut diuisio intellectualiū substantiarū sit semper per differentias veras, quia hoc est impossibile in omnibus rebus accidere, ut Philosophus dicit in xj. de Animalibus.

Hic excluditur secūda obiectio. Obicitur enim contra idē dictum sic, Vbi cūq; sunt verum genus & vera species, ibi debet esse artificialis diuisio illius generis p̄ duas veras differentias: sed in intelligentiis inuenitur verū genus & vera species: ergo ibi debet esse diuisio per duas differentias veras. Cōclusio est contra diuisiōem supra assignatā, qua dictū est. Genus intelligentiarum descendit ad duas species p̄ magis p̄fectū & minus p̄fectū, quae non sunt verae differentia. Maior verō p̄batur ex eo, quod vbi verū genus cum veris speciebus inuenitur, oportet esse diuisiōem ipsius generis & specierū constitutiua differentia: ex eo autē quod diuisio est secundū artem debet esse bimēbris, ut Boetius restatur. Hanc obiectiōem excludit S. Thomas, dicens, Maiorē esse vniuersal. ter impossibile secundum Aristotē, sententiam in 2. libro de Animalibus.

Ad cuius euidentiam norandū, quod cum vera differentia appellentur differentia positiua non extranea cōtraria inter se cōuertibiles cum his quorū sunt differentia: ut ibi dicit Arist. c. 3. Gen^o illud, quod plures duabus speciebus cōtinet immediatē non potē diuidi in duas veras differentias, sed si veris differentia diuidendū erit, potestatem eius euacuabitur, oportet quod diuidatur pluribus duabus: & sic diuisio non erit bimēbris: si em diuisiō bimēbris partiēdam erit, oportet alterā differentia esse non veram: erit enim cum p̄tione accepta alterius. Sicut si animal immediatē contineat hominem, bouē & leonē, oportet tribus aeris differentia diuidi, vel altera vera, puta rationalia: altera non vera, sed priuatiua cōmuni relictis duabus, puta irrationali. Quia igitur inueniuntur aliquae res in mūdo plures duabus, cōtente immediatē sub aliquo cōmuni formaliter diuisibili: ideo dicitur, quod impossibile est vniuersaliter, quod omnis diuisio fiat per duas differentias veras: & hoc in proposito nostro accidit. Cum em intelligentia caret genere subalterno, ut S. Th. in tractatu de Natura generis. c. 5. restatur, eo quod p̄fectio earum ex pluribus cōiunctiōibus differentiarū non cōsurgit, sicut p̄fectio specierū in istis inferioribus, quibus non sufficit genus cōmune & differentia, omnes immediatē sub vno genere cōtinebuntur: & sic genus earum, si veris differentia ad illas descendere debet, oportet multimēbrem fieri diuisiōem nobis ignotā: quod si bipartita diuisiō cōtrahendū erit, alterā simpliciter necesse est esse verā: quia priuatiua, alterā propter debilitatem intellectus nostri ad nullam propriam earum differentia descendere potētis, necesse quoque est esse non veram. Tales autem fuerunt differentia in littera assignata: scilicet magis p̄fectū & minus p̄fectū.

Ex his iam patet responsio ad obiectiōem, declarata impossibilitate Maioris vniuersaliter. Boetij verō dictū non obstat: quāuis enim dicat diuisiōem omnem ad bimēbrem reduci, non tamē dicit, quod omnis bimēbris fiat per differentias veras inferiorū per illam diuisiōem accipiendorum.

Tertio modo inuenitur in substantiis cōpositis ex materia & forma, in quibus esse est receptum & finitum, propter quod & ab alio esse habent, & iterum natura vel quidditas earum recepta est in materia signata, & ideo sunt finita & superius & inferius: & in eis iam propter diuisiōem materia signata p̄fectibilis est multiplicatio indiuiduorum in vna specie: & in his substantiis, qualiter se habeat essentia ad intentiones logicas, supra dictum est.

In hac quarta & vltima parte huius capituli quatuor colligit de essentia substantiarū cōpositarum. Primum est, quod esse earum est limitatum: quia habet illud ab alio, utpote distinctum realiter a se: & per hoc primū distinguitur a primo ente cuius esse est infinitum, & idem realiter suae quidditati.

Secundum est quod essentia earum est recepta in materia signata: sunt enim in hoc vel in illo, ad hic & nūc determinata: sicut formalesuum materiale.

Tertium

Tertium, quod ex istis duobus corollarie sequitur, est quod sunt finita superius & inferius. Superius quidem, quia habent esse limitatum, & essentia earum per ipsum esse, quod ut superius respicit, terminatur. Inferius verō, quia recipiuntur earum forma in materia, & ipsae ad hoc & illud terminantur, quae respiciunt ut inferius: per hoc quod in his & illis conditionibus materialibus recipiuntur tanquam in parte materiali.

Quartum est, quod essentia earum est multiplicabilis numeraliter in eadem specie propter materia signata diuisiōem. Et per haec tria differunt ab intelligentiis in secundo ordine positis, quae communes a materia infinitaeque inferius parem sibi non compatiuntur. Et sic terminatur tractatus secundus huius libri.

CAPIT. VII.

Quod accidentia habeant essentia incompletam ostendit. Vnde item accidentia distinguitur & quomodo in ipsis sumatur genus & differentia exponit.

Vnde autem restat videre, qualiter essentia sit in accidentibus: quomodo autem sit in omnibus substantiis diuisum est. Et, quia ut dictum est, essentia per diuisiōem significatur, oportet quod eo modo habeant essentiam, quo habent diuisiōem. Diuisiōem autē habent incompletam, quia non possunt diuisiōem, nisi ponatur subiectum in eorum diuisiōem. Et hoc ideo est, quia non habent in se esse absolutū per se a subiecto, sed sicut ex forma & materia relinquuntur esse substantiale, quādo cōponitur: ita ex accidente & subiecto relinquuntur esse accidentale, quādo accidēs subiecto aduenit. Et ideo etiā nec forma substantialis cōpletā essentia habet, nec materia: quia in diuisiōem forma substantialis oportet quod ponatur illud cuius est forma: & ita diuisiōem eius est p̄ additiōem alicuius, quod extra eū genus est: sicut & diuisiōem forma accidentalis, ut etiā in diuisiōem anime ponitur corpus a naturali, qui cōsiderat animā solū, inquitū est forma physici corporis. Sed tamē inter formas substantiales tātū interest: quia sicut forma substantialis non habet per se esse absolutū sine eo, cui aduenit: ita nec illud, cui aduenit, scilicet materia: & ideo ex cōiunctiōe vtriusque relinquuntur illud esse in quo res per se subsistit & ex eis efficitur vna per se, propter quod ex cōiunctiōe eorum relinquuntur essentia quada. Vnde forma, quāuis i se cōsiderata non habeat rationē cōpletā essentia, tamē est pars essentia cōpletā. Sed illud, cui aduenit accidēs, est ens in se cōpletū cōstitēs in suo, esse quod quidē esse naturaliter p̄cedit accidēs, quod superuenit: & ideo accidēs superueniēs ex cōiunctiōe sui cū eo, cui, superuenit, non causat illud esse, i quo res subsistit, p̄ quod res subsistēs intelligi potest esse sicut primū p̄ intelligi sine secūdo, vel p̄dicatū sine subiecto. Vnde ex accidente & subiecto non fit vna per se, sed vna p̄ accidēs, & ideo ex eorum cōiunctiōe non resultat essentia quada, sicut ex cōiunctiōe forma cū materia, p̄pter quod accidēs neg. rationē cōpletā essentia habet neg. pars cōpletā essentia est: sed sicut ens secundū quid, ita & essentia secundū quid habet.

In hoc tractatu tertio vnicō capitulo cōtento, determinatur de accidentibus, ut nihil sub latitudine entis intactū remaneat. diuiditur autem in tres partes, in quarum prima quid significet essentia in accidentibus declaratur. In secunda verō diuersitas accidentium a substantia & inter se: in tertia autem, quomodo se habeant ad intentiones logicas. Declarat ergo primam tali conclusione, Accidentia habent essentiam incompletam. Probatur sic: quae cunque habent diuisiōem incompletam, habent essentiam incompletam: accidentia habent diuisiōem incompletam, ergo. Maior patet ex eo, quod essentia est id quod per diuisiōem significatur, ut dictum fuit in principio libri. Minoris probatio est: quia quaecunq; differuntur necessariō per aliquod, quod est extra eorum essentiam, habent diuisiōem incompletam. diuisiōem enim talium non cōpletam per intrinseca, sed eget intrinseco additamento: sed accidentia differuntur necessariō per aliquod, quod est extra eorum essentiam: oportet siquidem in eorum diuisiōem poni subiectum, ut dicitur septimo Meta. tex. Com. 15. ergo accidentia habent diuisiōem incompletam.

Ad euidenter manifestandam Minorem S. Th. in littera comparat accidentia formis substantiis penes cōuenientiam & differentiam, inde enim clarē patebit, quomodo accidentia habent essentiam incompletam.

Cōuenire autē accidentia cū formis substantiis in tribus. Primo in hoc quod neutri eorum habet esse absolutū a subiecto inde pendēs a receptiuo, sed sicut ex forma substantiali cōiuncta materiae fuit esse commune vtrique: ita ex cōiunctiōe accidentis,

cum subiecto relinquuntur esse commune vtrique: ex cōiunctiōe enim albedinis cum niue fit esse, quo & albedo est, nix est alba. Secūdo cōueniūt in hoc quod neutri eorum habet essentia cōpletā quia essentia vtriusque essentialiter ad aliud referit, ut receptiuū: forma siquidem substantialis essentialiter est entitas p̄fectiua materiae: & accidēs essentialiter est entitas subiecti qualificatiua.

Tertium autem, in quo cōueniūt est, quod neutrum eorum habet diuisiōem completam propriis terminis, sed per additamētū, sicut enim diuisiōem accidēs oportet poni suum subiectum, quod est extra eius genus: ita in diuisiōem formae substantialis oportet ponere receptiuum, materia. Quae est extra eius genus propriū. nam genus formae est actus (ut patet secūdo de Anima) materia autem cum ens diuidatur in actum & potētialem, sub potētia cōtineri clarū est: & cōsequenter esse extra actum, quod est genus formae, huius signum est quod fecit Arist. diffiniēdo animā, dum posuit in eius diuisiōem corpus physicum organicum, quod propria materia est anima in eo quod est corpus physici p̄fectio. Addidit autē hoc ne mireris, quare in diuisiōem anime non ponitur materia, cum sit forma substantialis, sed corpus physicum. non enim ideo est: quia physicus non cōsiderat animā ut formam substantialem, sed ut animā, quae ut sic, corpus physicum p̄terexigit tanquā propria materia. tunc habes, quod cōsiderare animā in intellectuā ut sic, secundum suā completā quidditatē non est opus physici: ut etiam tradit Arist. in lib. 1. de partibus animalium, c. 1.

Differūt autē in quinq;. Primo, quia receptiuū formae substantialis non habet esse p̄ se sine esse formae. est enim in hoc conforme suae formae: sicut enim forma substantialis non habet esse p̄ter suum receptiuū: ita nec suū receptiuū habet esse p̄ter suā formā: receptiuū verō accidēs habet esse p̄ se p̄ter esse sui accidēs. Huius differentia est: quia receptiuū formae substantialis est ens in se, utra potētia, receptiuū verō formae accidentalis habet esse in actum.

Secūdo verō differūt, quia ex cōiunctiōe formae substantialis ad suū receptiuū emanat esse illud, quo res ipsa subsistit seu simpliciter est. Ex cōiunctiōe verō formae accidentali ad subiectum fluit esse: quo res scdm quid est. Et haec differentia oritur ex prima: ex quo enim receptiuū formae substantialis caret esse p̄ se illo esse, quod ex forma fluit, primo est: & per oppositū, ex quo subiectū accidēs proprio esse gaudet, per adoptionem accidentis tale esse acquirit, & non esse simpliciter. hoc enim p̄habet: & sic secundum hoc primum esse potest intelligi esse sine secundo. potest enim substantia ab accidente separari, ut dicitur septimo Met. text. cō. 4.

Tertio differūt: quia ex cōpositiōe formae substantialis cū suo subiecto fit vna p̄ se. Ex cōpositiōe autē accidēs cū subiecto non fit vna nisi per accidēs. Oritur autē haec differentia ex secūda: ex quo enim ex forma substantiali esse simpliciter fit quo res per se est, oportet quod vna simpliciter fiat quo res sit per se vna, ens enim sequitur vna. Ex eo vero, quod subiectū & accidēs duo esse habent, vna per se facere non possunt eadē ratione: quia, si vnum sequitur ens: non enim potest esse quod vnum per se sequatur ens per accidēs.

Quarto differunt: quia ex cōiunctiōe formae substantialis cū materia resultat essentia quaedam tertia, sententia. Ex cōiunctiōe verō accidēs cū subiecto non fit aliqua essentia tertia. Oritur autem haec differentia ex tertia: cum enim essentia sit id quod per diuisiōem significatur, ut res definita: diffinitum autem oportet esse vnum per se, secundum Arist. septimo Met. text. com. 16. ex eo quod ex accidente & subiecto non fit vnum per se: habetur ergo nec essentia aliqua resultat, & per oppositū ex eo quod ex forma substantiali & materia vnum per se fit, essentia tertia resultat.

Quinto differunt: quia forma substantialis etsi non sit essentia completa, est tamen pars completa essentia. Accidēs vero non est essentia completa, nec pars essentiae completa. Sequitur autem haec differentia quinta ex quarta. si enim ex forma & materia sit essentia quaedam, tertia forma substantialis illius pars erit. Si autē ex accidente & subiecto essentia nulla resultat, accidēs nullus cōpletā essentiae pars poni potest. & sic accidēs incompletum & secundum quod est ens, ac cōsequenter incompletam essentia & diuisiōem habet. Nec te moueat, quod formam substantialem non absolutē a receptiuo, & esse non habere sine materia modo dicatur, & superius dictū sit animā intellectuā independētē a materia & separatā ab illa secundū re remanere: hoc em est simpliciter verū: ad verificationē autē eius quod modo diximus, sufficit animā intellectuā esse essentialiter materiae informatiua: & tali modo ab illa, insolubile secundum esse quidditatiuū, ut eius diuisiō ostendit, & quod forma substantialis ut sic, non habeat vnde secundum esse actualis existentiae a materia absoluitur & indenpedens sit: licet aliunde alicui formae substantiali hoc insit, puta ex hoc quod est intellectuā: loquimur enim de forma partit substantialem ut sic.

CIRCA haec supradicta multa sunt dubia. Circa secundam enim cōuenientia dubitatur, an sit verū quod ibi dicitur, quod essentia accidentales essentialiter non sunt absolutae a receptiuo.

¶ Et hanc dubitationem comitatur alia, circa tertiam convenien-
tiam, an scilicet accidentia necessarii per subiectum diffiniatur.
¶ Occurrit quoque quaestiones circa differentias assignatas: & pri-
ma quidem habet dubitationem de utroque membro cum sua radice, an
scilicet forma substantialis purae potentiae tantum actus sit.
¶ Et, an forma accidentalis in ente, in actu tantum recipiatur.
¶ Circa secundam differentiam est dubium, an accidentia habeant pro-
prietatem existentiam distinctam realiter ab existentia substantiali.
¶ Et iterum est ibi dubium, an substantia subiecta accidenti possit
intelligi esse absque omni accidente.
¶ Istas sex dubitationes si diffusè tractare vellemus, propositi limi-
tes exiremus, alterius enim negotij est: sed ne omnino iocuni tras-
eamus, de pluribus earum dicitur ordine supradicto, fundamenta
& nostra & aduersariorum adducendo.

QVÆSTIO XV.

Num inhaerentia aptitudinalis sit de inhaerentia accidentis.

CIRCA primū dubium declarato titulo, primò adducetur
opinio Scoti, secūdo S. Th. tertio respōdebitur argumētis in oppo-
situm. Est igitur sensus primi dubij, an de essētia accidētis sit de-
pendētia ad subiectū: quod sub specialibus vocabulis dubitatur ab aliis,
cū quaeritur, an inhaerentia aptitudinalis sit de essētia accidētis.
Scotus in quarto sen. dist. 12. q. 1. decidit hāc quōnem, quo ad acci-
dentia absoluta, s. quātitatē & qualitatem, atque tales quā hoc
vertūt in dubium: quid nominis ipsius inhaerentiae ignorare, con-
tētūsq; est vnica rōne ad probādum, q̄ impossibile sit inhaerentiam
quamcumq; esse de essētia accidentis absoluti, sic, Nulla rela-
tio est de cōceptu formali rei absoluti: omnis inhaerentia est rela-
tio, ergo nulla inhaerentia est de cōceptu formali rei absoluti.
¶ Aliter hāc ratio formatur ab eodē, sic, Id quod essēcialiter est ad
se, non includit in se essēcialiter respectum, secūdo Augustinū
septimo de Trinitate, capitulo secūdo: sed accidēs absolutum est
ad se ergo accidēs absolutū non includit essēcialiter respectū,
inhaerentia autem respectus est: ergo.

¶ Ab aliis autē cōfirmatur eadem ratio sic, Omne quod relatiuē dī est
aliquid prāter relationem, fundamentū enim relationis est aliud
formaliter à relatione: sed accidēs absolutum, puta qualitas rela-
tiuē dī inhaerens: ergo est aliquid absolutum prāter inhaerentiam.
¶ Prāterea, Inhaerentia aptitudinalis est de essētia accidentis, ergo
quantitas & qualitas nō sunt genera generalissima. Tenet cō-
sequētia ex eo, q̄ tunc à quātitate & qualitate & ceteris accidē-
tibus possēt abstrahi conceptus cōmunis quidditatius eiusdem
rationis in omnibus illis inferiori conceptu entis: & superior illis
nouem generibus, scilicet, esse in: & sic cum omnis talis cōceptus
sit genus, nouem genera accidētū generalissima non erunt, ha-
berent enim superueniens genus.

Thomistarum autem sententia est inhaerentiam aptitudinalē
esse de essētia accidentis, & eam non esse relationem.

¶ Sciēdum est enim aliquid esse absolutum vel respectiū duplici-
ter, s. à subiecto & à termino. Absolutū enim à subiecto ens, est
id quod non est natū recipi in alio vt substantia. Respectiū ad aliud,
vt subiectū est id, quod essēcialiter natū est recipi in alio, vt omne
accidēs. Absolutum à termino est id, quod formaliter nō respicit aliud
prācisē, vt terminū ad quem, vt substantia, quātitas, & quali-
tas. Respectiū ad aliud vt terminum ad quē, sicut prādicamentū
relationis. In hoc enim differt relatio pertinet ad prādicamentū
relationis ab aliis respectibus cōterōri generum, qui à quibusdā
transcendētēs vocantur, quod respectus pertinet ad genus ad ali-
quid, essēcialiter est ad aliud, nō vt receptiū, vel causam efficiē-
tē, aut finalem, aut formalem: sed prācisē est ad aliud tanquam
terminū, vnum enim relatiuorum nec est forma, nec finis, nec effi-
cētis alterius, sed terminus. Propter quod dicit Magnus Alber-
tus, q̄ vnum relatiuorum non est diffiniendum per reliquū: eo q̄
ly per, denotat causalitatem. Respectus autem aliquorum generum,
qui propter vocabulorū penuriam respectus dicitur: respicit essē-
cialiter aliud, sed vt subiectū, vel materiā, vel formam, & eōtrā:
vt de cōmēsuratiōe animae intellectus supra dictū est. Cū
ergo inhaerentia aptitudinalis importet respectum ad aliud vt rece-
ptiū, ipsam non de generē relationis, sed identificatam cui-
bet generi, modō absolutum ens, modō relatiuum significatē di-
dimus: Vnde non prohibetur inhaerentia aptitudinalis esse de es-
sētia absoluti accidentis ex eo, quod est respectus: imō ex hoc, q̄
accidēs absolutum non à subiecto est, licet à termino: sequitur
q̄ de essētia eius sit essēcialis dependētia ad subiectum, quam
inhaerentia aptitudinalis explicat.

¶ Consona autem nostra positio rationi ostenditur, ex eo q̄ sicut
esse ad constituit accidentis relationem: ita esse in, cōstituit acci-
dens vniuersale. Cōtrahitur enim ens per esse in, ad nouē genera
accidētium: & ideo sicut ad, est de essētia relationis: ita in, est de
essētia accidētis. Vnde Simplicius in Cōmēto prādicamentorū
dicit esse in, nullum constituit genus, sed omne accidēs circū-

¶ Et confirmatur ex eo, q̄ nisi aptitudinalis inhaerentia esset de es-
sētia accidentis, possēt cōpleta diffinitio ipsū accidēs cōcipi
absq; aptitudinali inhaerentia in eius diffinitione posita, quod est
impossibile. oportet enim ipsū in sua diffinitione habere essē-
tialē dependētiam ad subiectū, quam inhaerentia aptitudinalis
explicat, aliter subiecto nō esset opus ad diffiniendum. Propterea
in pluribus locis ait S. Th. q̄ diffinitio accidētis est hoc, seu aliud
huiusmodi, res, cui debetur esse in alio. Hāc de secūdo.

AD primū autem in oppositū dicitur, q̄ Minor primi est fal-
sa, & deceptus videtur Scotus: quia non vidit differentiam inter
respectū in, & ad, respectus enim in, non est relatio: nam licet talis
respectus terminetur ad subiectum, & consequenter subiectum
sit terminus: tamen non terminat vt terminus, sed vt receptiū
illius, & hoc oportet hic valde attendere: aliud est enim dicere A,
est terminus talis respectus: & A terminat talem respectū vt ter-
minus: vt ex dictis patet.

¶ Et per hoc patet respōsio tam ad secundam, quā ad tertiam for-
mam eiusdem rationis: semper enim supponit aptitudinalē in-
haerentiam esse relationem.

¶ Ad vltimum negatur cōsequētia: dicitur namq; q̄ esse inest di-
uersarum rationum in prādicamentis, sicut & ens: est siquidem
in, analogum ad nouem genera accidentium sicut & ens ad om-
nia genera.

EX his patet solutio secūdi dubij, in quo Scotus nobiscum
cōcordat in quarto, dist. 12. ita q̄ vniuersim fatemur accidēs non
possēt completē diffini ab additione subiecti, vt nunc est
probatum: quod plenius inferius patebit, cū declaratu fuerit,
vnde sumantur genus & differentia in eis. Testatur & hoc Arist.
in 7. Metaph. tex. Com. 15. & 17.

TERCIA dubitatio, quoniam nimis est ampla, alibi discuti-
enda relinquitur, oportet siquidem ad plenam illius resolutio-
nem multos quintenos implere.

QVÆSTIO XVI.

Num dimensiones interminatæ præcedant formam substantialem in materia, opinio Auer. de Substantia orbis, cap. 1. col. 2. primo Phys. c. 63. & 4. Phys. cap. 25. prima ratio.

QUARTA verò, quia de accidentis natura est, cuius tra-
ctatum agimus, non omnino prætermittendam duco. In qua tria
agenda sunt, primò, recitabitur opinio Auer. secūdo ponetur opi-
nio S. Th. tertio respondebitur argumētis in oppositum.

¶ Sciēdum est quo ad primū, Auerroem in libro de Substantia
orbis fundasse opinionem nobis contrariam, ponēdo in materia
prima, quæ est pura potētia, accipi dimensiones interminatæ. Ex
hoc em sequitur, nō omne accidēs esse subiectiū in ente in actu.

¶ Mouetur autem ad hoc opinandū rationibus pleriq; ducētibus
ad impossibile. Prima est, Dimensio interminata nō est in ma-
teria coæterna sibi, ergo corpus fit ex nō corpore & dimensio ex
non dimēsiōne. & tunc vltimo sequitur, ergo formæ corporales,
id est dimensiones sibi inuicē contrariæ, & succedentes sibi
inuicē in subiecto, sicut sibi inuicem succedūt formæ substantiales
in eadē materia: cōsequēs est impossibile, ergo à destructione cō-
sequētis, &c. impossibilitas consequētis patet ex eo, q̄ neq; mo-
tus neq; mutatio aliqua est ad quantitatem interminatam. Aug-
mētatio enim est ad quātitatē terminatam. Patet quoque ex eo q̄
quātitati nihil est cōtrariū, vt dī in prādicamētis. Cōsequētia autē
probatur ex eo, q̄ omne quod fit, ex suo contrario seu priuatiuē, vt
dicitur primo Phys. tex. Com. 64. & 5. eiusdem tex. Com. 7.

¶ Secūda ratio est ista, Quantitas interminata non est in materia,
ergo materia non pot simul formas distinctas species, aut numero
recipere, cōsequens est falsum ad sensum ergo. Cōsequētia prob-
atur ex eo, q̄ diuersæ formæ non possunt simul recipi nisi in di-
uersis partibus materiæ, materia verò diuersis partibus caret ante
quantitatis receptionem, substantia siquidem exclusa quanti-
tate in diuisibilis est, vt dicitur primo Phys. tex. Com. 15.

¶ Tertia ratio est ista, Quantitas nō est in materia subiectiū, ergo
forma non diuiditur per diuisionem materiæ. Tenet conse-
quētia: quia forma recipitur in materia in diuisibili, cum quan-
titate ponatur carere. Tunc vltimò, ergo forma recepta in materia
nullam diuisionem habet. Tenet consequētia: quia omnis diui-
sio formæ materialis præexigit diuersitatem partium materiæ.

Tunc vltimò, ergo forma recepta in materia est æterna & carens
contrario. Tenet consequētia: quia temporalitas formæ cōru-
ptibilitatem eius sequitur: corruptibilis autem non est forma ali-
qua, nisi receptiū eius habeat diuersas partes, quarum alteram
ipsa, alteram formam alia informat: cum oportet cōmunicari in
materia ea, quæ inuicem corrumpuntur: vt primo de generatio-
ne tex. Com. 5. dicitur. & tunc vltimò sequitur quod nullam ni-
si primam formam materia recipiat: oportet enim corruptio-
nem vnus esse generationem alterius, vt dicitur in primo de ge-
nera-

neratione tex. Co. 7. & consequēter caret cōtrario. Hęc de primo.
Hanc opinionem, etiam in quibusdam suis libris sic quatur S. Th.
propria tamen sententia oppositum vltimo determinauit in pri-
ma parte, q. 76. art. 6. vbi tali ratione vtitur cōtra Auer. positio-
nem. Quandoquocumque aliquid est in potentia ad actum omnem, ordine
quodā prius recipit actū primū simpliciter & demū sequentes,
sed materia prima secundū se est in potentia ad omnes actus sub-
stantiales & accidentales ordine quodā: ergo prius recipit actum
priore simpliciter, deinde posteriore: sed primus actus simpliciter
etiā ordine generationis est esse, ergo primū quod intelligitur re-
cipit i materia, est esse substantiale, & nō nisi à forma substantia-
li: ergo prius recipitur in materia forma substantialis, quā quocumque
accidēs. & sic omne accidēs sequēs adueniet enti in actu. Quod
primus actus simpliciter sit esse, patet tum autoritate libri de cau-
sis in principio. Tum quia esse quantum, præsupponit esse: & simi-
liter esse quale, præsupponit esse: & sic de aliis. Sequuntur præter
ea ad hanc positio- nem multa inconuenientia: q̄ scilicet ens secun-
dum quid præcedat esse simpliciter, & q̄ ens per accidēs sit prius
ente per se: & quod materia maiore connexionem habeat cum
forma alterius generis q̄ cū forma proprii generis, ex quo à qua-
libet forma substantia- li est denudabilis, & nō à qualibet forma ac-
cidentalī: & quod substantiæ generabilis sint non solum tria, sed
quatuor principia, s. materia, forma, priuatio & quātitas termina-
ta. non enim potest fingi quin sit principū salte per accidēs, cum
sit coniuncta principio per se, sicut de pñtatione dicitur: & sic de
buit cōnumerari ab Arist. Tenēda est igitur opi. S. Th. quod omne
accidēs est subiectiū in ente & actu, & p hoc differt à forma sub-
stantia- li, q̄ est subiectiū in ente in pura potētia. Et hęc de secūdo.

AD primā rationē Auer. dicitur q̄ cōsequēs primū illarū habet
multiplicem sensum, & quādoque verū & quādoque falsum: & ideo
distinguen- dū est: si nanque ly ex, dicat habitudinē causæ ma-
terialis, verū est: corpus em fit ex materia q̄ nō est corpus & indiui-
sibilis in actu, licet sit corpus & diuisibilis in potentia, si autem ly
ex, dicat habitudinē termini à quo, falsum ē: necesse est em mate-
riā, ex qua fit corpus immediatē, ante illud in stās habuisse corpo-
reitatē: & vniuersaliter in omni instā tēporis necesse est ipsam
esse sub dime-nsionibus, & hoc mō intelligendū est quod Arist. ter-
tio Celi, tex. com. 26. & 94. dicit, q̄ impossibile est corpus fieri ex
nō corpore, id est post non corpus. Amplius est distinguen- dū ly fit:
corpus em seu dimēsiōnem fieri intelligi pot. dupliciter Vno mō
terminatiuē, id est vt fiat tanquam terminus alicuius motus, vel
mutationis, & hoc modo est impossibile fieri dimēsiōnem. Alio
mō cōcomitatiuē, id est vt fit tāquam aliud cōsequens ipsū
terminū motus seu mutationis: & hoc modo verū est, corpus fieri:
neque enim generatio, neque alteratio, neque motus localis ad
quantitatem terminatur, vt quantitas est, licet augmentatio ter-
mine- ad quātitatē pfectā, sed quādo generatio terminat p se pri-
mo ad cōpositū substantiale, generant cōsequentiū eius accidētia
inseparabilia: de quorum numero est quantitas, quæ substantia-
lem corporeitatem sequitur. Peccatum ergo accidit in prima
ratione Auerrois: quia concessa prima consequētia, pro quan-
to in- fert consequens in sensu vno, non tenet secūda consequen-
tia, quæ supponit dimensiones fieri nō concomitatiuē, & per acci-
dens, sed determinatiuē, de illis enim, quæ sunt vt termini mu-
tationum, verificatur, quod corrumpuntur à contrario, & quod
succedunt sibi inuicem se mutū expellentia, & non de illis quæ
sūt cōsequentiæ, de quorum numero est quantitas, interminata.

¶ Ad secundā rationē negatur cōsequētia. Et ad pbationē dicit, q̄
diuersas formas præexigere diuersas partes i materia potest intel-
ligi dupliciter. Vno mō vt ly præ, dicat ordinē temporis: & sic ve-
rū est, quāscūque duas formas simul recipiendas in materia præ-
exigere eam esse distinctam in plures partes immediatē ante
illud in stās, in quo illæ formæ inducuntur, eadē em pars materiæ
nō pot simul duas formas alteratione sufficiente disponi, sed talis
distinctio partium materiæ præexacta nō oportet q̄ fiat per inter-
minatæ dimēsiōnes ipsi materiæ inhaerentes, sed fit per dimēsiō-
nes præcedentiū cōpositorum. Alio modo pot intelligi vt ly præ,
dicat ordinem necessariū: ita q̄ in instanti introductionis forma-
rū necesse sit materiā habere prius natura diuersitatem partiū, &
post formas distinctas: & hoc est falsum: oportet enim prius natu-
ra materiā esse, quā distinctā esse: in illo ergo & p illo instanti
exigunt duæ formæ distinctas partes materiæ, sed nō præexigunt.

¶ Ad tertium dicitur q̄ forma diuidi per diuisionē subiecti potest
intelligi dupliciter. Vno modo, vt ideo forma diuisionem habeat
ex subiecto, quia in materia p diuisa recipitur, & hoc modo quo-
modo sit verum & quomodo sit falsum nūc nūc declaratum est.
Alio mō, vt ideo forma diuidatur ad diuisionē subiecti: quia pot-
est, eo q̄ diuisio quantitatiua conuenit formæ substantia- li ex hoc
quod est in materia, ratione cuius cōpositū est quātū: sicut enim

neratione tex. Co. 7. & consequēter caret cōtrario. Hęc de primo.
Hanc opinionem, etiam in quibusdam suis libris sic quatur S. Th.
propria tamen sententia oppositum vltimo determinauit in pri-
ma parte, q. 76. art. 6. vbi tali ratione vtitur cōtra Auer. positio-
nem. Quandoquocumque aliquid est in potentia ad actum omnem, ordine
quodā prius recipit actū primū simpliciter & demū sequentes,
sed materia prima secundū se est in potentia ad omnes actus sub-
stantiales & accidentales ordine quodā: ergo prius recipit actum
priore simpliciter, deinde posteriore: sed primus actus simpliciter
etiā ordine generationis est esse, ergo primū quod intelligitur re-
cipit i materia, est esse substantiale, & nō nisi à forma substantia-
li: ergo prius recipitur in materia forma substantialis, quā quocumque
accidēs. & sic omne accidēs sequēs adueniet enti in actu. Quod
primus actus simpliciter sit esse, patet tum autoritate libri de cau-
sis in principio. Tum quia esse quantum, præsupponit esse: & simi-
liter esse quale, præsupponit esse: & sic de aliis. Sequuntur præter
ea ad hanc positio- nem multa inconuenientia: q̄ scilicet ens secun-
dum quid præcedat esse simpliciter, & q̄ ens per accidēs sit prius
ente per se: & quod materia maiore connexionem habeat cum
forma alterius generis q̄ cū forma proprii generis, ex quo à qua-
libet forma substantia- li est denudabilis, & nō à qualibet forma ac-
cidentalī: & quod substantiæ generabilis sint non solum tria, sed
quatuor principia, s. materia, forma, priuatio & quātitas termina-
ta. non enim potest fingi quin sit principū salte per accidēs, cum
sit coniuncta principio per se, sicut de pñtatione dicitur: & sic de
buit cōnumerari ab Arist. Tenēda est igitur opi. S. Th. quod omne
accidēs est subiectiū in ente & actu, & p hoc differt à forma sub-
stantia- li, q̄ est subiectiū in ente in pura potētia. Et hęc de secūdo.

AD primā rationē Auer. dicitur q̄ cōsequēs primū illarū habet
multiplicem sensum, & quādoque verū & quādoque falsum: & ideo
distinguen- dū est: si nanque ly ex, dicat habitudinē causæ ma-
terialis, verū est: corpus em fit ex materia q̄ nō est corpus & indiui-
sibilis in actu, licet sit corpus & diuisibilis in potentia, si autem ly
ex, dicat habitudinē termini à quo, falsum ē: necesse est em mate-
riā, ex qua fit corpus immediatē, ante illud in stās habuisse corpo-
reitatē: & vniuersaliter in omni instā tēporis necesse est ipsam
esse sub dime-nsionibus, & hoc mō intelligendū est quod Arist. ter-
tio Celi, tex. com. 26. & 94. dicit, q̄ impossibile est corpus fieri ex
nō corpore, id est post non corpus. Amplius est distinguen- dū ly fit:
corpus em seu dimēsiōnem fieri intelligi pot. dupliciter Vno mō
terminatiuē, id est vt fiat tanquam terminus alicuius motus, vel
mutationis, & hoc modo est impossibile fieri dimēsiōnem. Alio
mō cōcomitatiuē, id est vt fit tāquam aliud cōsequens ipsū
terminū motus seu mutationis: & hoc modo verū est, corpus fieri:
neque enim generatio, neque alteratio, neque motus localis ad
quantitatem terminatur, vt quantitas est, licet augmentatio ter-
mine- ad quātitatē pfectā, sed quādo generatio terminat p se pri-
mo ad cōpositū substantiale, generant cōsequentiū eius accidētia
inseparabilia: de quorum numero est quantitas, quæ substantia-
lem corporeitatem sequitur. Peccatum ergo accidit in prima
ratione Auerrois: quia concessa prima consequētia, pro quan-
to in- fert consequens in sensu vno, non tenet secūda consequen-
tia, quæ supponit dimensiones fieri nō concomitatiuē, & per acci-
dens, sed determinatiuē, de illis enim, quæ sunt vt termini mu-
tationum, verificatur, quod corrumpuntur à contrario, & quod
succedunt sibi inuicem se mutū expellentia, & non de illis quæ
sūt cōsequentiæ, de quorum numero est quantitas, interminata.

¶ Ad secundā rationē negatur cōsequētia. Et ad pbationē dicit, q̄
diuersas formas præexigere diuersas partes i materia potest intel-
ligi dupliciter. Vno mō vt ly præ, dicat ordinē temporis: & sic ve-
rū est, quāscūque duas formas simul recipiendas in materia præ-
exigere eam esse distinctam in plures partes immediatē ante
illud in stās, in quo illæ formæ inducuntur, eadē em pars materiæ
nō pot simul duas formas alteratione sufficiente disponi, sed talis
distinctio partium materiæ præexacta nō oportet q̄ fiat per inter-
minatæ dimēsiōnes ipsi materiæ inhaerentes, sed fit per dimēsiō-
nes præcedentiū cōpositorum. Alio modo pot intelligi vt ly præ,
dicat ordinem necessariū: ita q̄ in instanti introductionis forma-
rū necesse sit materiā habere prius natura diuersitatem partiū, &
post formas distinctas: & hoc est falsum: oportet enim prius natu-
ra materiā esse, quā distinctā esse: in illo ergo & p illo instanti
exigunt duæ formæ distinctas partes materiæ, sed nō præexigunt.

¶ Ad tertium dicitur q̄ forma diuidi per diuisionē subiecti potest
intelligi dupliciter. Vno modo, vt ideo forma diuisionem habeat
ex subiecto, quia in materia p diuisa recipitur, & hoc modo quo-
modo sit verum & quomodo sit falsum nūc nūc declaratum est.
Alio mō, vt ideo forma diuidatur ad diuisionē subiecti: quia pot-
est, eo q̄ diuisio quantitatiua conuenit formæ substantia- li ex hoc
quod est in materia, ratione cuius cōpositū est quātū: sicut enim

neratione tex. Co. 7. & consequēter caret cōtrario. Hęc de primo.
Hanc opinionem, etiam in quibusdam suis libris sic quatur S. Th.
propria tamen sententia oppositum vltimo determinauit in pri-
ma parte, q. 76. art. 6. vbi tali ratione vtitur cōtra Auer. positio-
nem. Quandoquocumque aliquid est in potentia ad actum omnem, ordine
quodā prius recipit actū primū simpliciter & demū sequentes,
sed materia prima secundū se est in potentia ad omnes actus sub-
stantiales & accidentales ordine quodā: ergo prius recipit actum
priore simpliciter, deinde posteriore: sed primus actus simpliciter
etiā ordine generationis est esse, ergo primū quod intelligitur re-
cipit i materia, est esse substantiale, & nō nisi à forma substantia-
li: ergo prius recipitur in materia forma substantialis, quā quocumque
accidēs. & sic omne accidēs sequēs adueniet enti in actu. Quod
primus actus simpliciter sit esse, patet tum autoritate libri de cau-
sis in principio. Tum quia esse quantum, præsupponit esse: & simi-
liter esse quale, præsupponit esse: & sic de aliis. Sequuntur præter
ea ad hanc positio- nem multa inconuenientia: q̄ scilicet ens secun-
dum quid præcedat esse simpliciter, & q̄ ens per accidēs sit prius
ente per se: & quod materia maiore connexionem habeat cum
forma alterius generis q̄ cū forma proprii generis, ex quo à qua-
libet forma substantia- li est denudabilis, & nō à qualibet forma ac-
cidentalī: & quod substantiæ generabilis sint non solum tria, sed
quatuor principia, s. materia, forma, priuatio & quātitas termina-
ta. non enim potest fingi quin sit principū salte per accidēs, cum
sit coniuncta principio per se, sicut de pñtatione dicitur: & sic de
buit cōnumerari ab Arist. Tenēda est igitur opi. S. Th. quod omne
accidēs est subiectiū in ente & actu, & p hoc differt à forma sub-
stantia- li, q̄ est subiectiū in ente in pura potētia. Et hęc de secūdo.

AD primā rationē Auer. dicitur q̄ cōsequēs primū illarū habet
multiplicem sensum, & quādoque verū & quādoque falsum: & ideo
distinguen- dū est: si nanque ly ex, dicat habitudinē causæ ma-
terialis, verū est: corpus em fit ex materia q̄ nō est corpus & indiui-
sibilis in actu, licet sit corpus & diuisibilis in potentia, si autem ly
ex, dicat habitudinē termini à quo, falsum ē: necesse est em mate-
riā, ex qua fit corpus immediatē, ante illud in stās habuisse corpo-
reitatē: & vniuersaliter in omni instā tēporis necesse est ipsam
esse sub dime-nsionibus, & hoc mō intelligendū est quod Arist. ter-
tio Celi, tex. com. 26. & 94. dicit, q̄ impossibile est corpus fieri ex
nō corpore, id est post non corpus. Amplius est distinguen- dū ly fit:
corpus em seu dimēsiōnem fieri intelligi pot. dupliciter Vno mō
terminatiuē, id est vt fiat tanquam terminus alicuius motus, vel
mutationis, & hoc modo est impossibile fieri dimēsiōnem. Alio
mō cōcomitatiuē, id est vt fit tāquam aliud cōsequens ipsū
terminū motus seu mutationis: & hoc modo verū est, corpus fieri:
neque enim generatio, neque alteratio, neque motus localis ad
quantitatem terminatur, vt quantitas est, licet augmentatio ter-
mine- ad quātitatē pfectā, sed quādo generatio terminat p se pri-
mo ad cōpositū substantiale, generant cōsequentiū eius accidētia
inseparabilia: de quorum numero est quantitas, quæ substantia-
lem corporeitatem sequitur. Peccatum ergo accidit in prima
ratione Auerrois: quia concessa prima consequētia, pro quan-
to in- fert consequens in sensu vno, non tenet secūda consequen-
tia, quæ supponit dimensiones fieri nō concomitatiuē, & per acci-
dens, sed determinatiuē, de illis enim, quæ sunt vt termini mu-
tationum, verificatur, quod corrumpuntur à contrario, & quod
succedunt sibi inuicem se mutū expellentia, & non de illis quæ
sūt cōsequentiæ, de quorum numero est quantitas, interminata.

¶ Ad secundā rationē negatur cōsequētia. Et ad pbationē dicit, q̄
diuersas formas præexigere diuersas partes i materia potest intel-
ligi dupliciter. Vno mō vt ly præ, dicat ordinē temporis: & sic ve-
rū est, quāscūque duas formas simul recipiendas in materia præ-
exigere eam esse distinctam in plures partes immediatē ante
illud in stās, in quo illæ formæ inducuntur, eadē em pars materiæ
nō pot simul duas formas alteratione sufficiente disponi, sed talis
distinctio partium materiæ præexacta nō oportet q̄ fiat per inter-
minatæ dimēsiōnes ipsi materiæ inhaerentes, sed fit per dimēsiō-
nes præcedentiū cōpositorum. Alio modo pot intelligi vt ly præ,
dicat ordinem necessariū: ita q̄ in instanti introductionis forma-
rū necesse sit materiā habere prius natura diuersitatem partiū, &
post formas distinctas: & hoc est falsum: oportet enim prius natu-
ra materiā esse, quā distinctā esse: in illo ergo & p illo instanti
exigunt duæ formæ distinctas partes materiæ, sed nō præexigunt.

¶ Ad tertium dicitur q̄ forma diuidi per diuisionē subiecti potest
intelligi dupliciter. Vno modo, vt ideo forma diuisionem habeat
ex subiecto, quia in materia p diuisa recipitur, & hoc modo quo-
modo sit verum & quomodo sit falsum nūc nūc declaratum est.
Alio mō, vt ideo forma diuidatur ad diuisionē subiecti: quia pot-
est, eo q̄ diuisio quantitatiua conuenit formæ substantia- li ex hoc
quod est in materia, ratione cuius cōpositū est quātū: sicut enim

neratione tex. Co. 7. & consequēter caret cōtrario. Hęc de primo.
Hanc opinionem, etiam in quibusdam suis libris sic quatur S. Th.
propria tamen sententia oppositum vltimo determinauit in pri-
ma parte, q. 76. art. 6. vbi tali ratione vtitur cōtra Auer. positio-
nem. Quandoquocumque aliquid est in potentia ad actum omnem, ordine
quodā prius recipit actū primū simpliciter & demū sequentes,
sed materia prima secundū se est in potentia ad omnes actus sub-
stantiales & accidentales ordine quodā: ergo prius recipit actum
priore simpliciter, deinde posteriore: sed primus actus simpliciter
etiā ordine generationis est esse, ergo primū quod intelligitur re-
cipit i materia, est esse substantiale, & nō nisi à forma substantia-
li: ergo prius recipitur in materia forma substantialis, quā quocumque
accidēs. & sic omne accidēs sequēs adueniet enti in actu. Quod
primus actus simpliciter sit esse, patet tum autoritate libri de cau-
sis in principio. Tum quia esse quantum, præsupponit esse: & simi-
liter esse quale, præsupponit esse: & sic de aliis. Sequuntur præter
ea ad hanc positio- nem multa inconuenientia: q̄ scilicet ens secun-
dum quid præcedat esse simpliciter, & q̄ ens per accidēs sit prius
ente per se: & quod materia maiore connexionem habeat cum
forma alterius generis q̄ cū forma proprii generis, ex quo à qua-
libet forma substantia- li est denudabilis, & nō à qualibet forma ac-
cidentalī: & quod substantiæ generabilis sint non solum tria, sed
quatuor principia, s. materia, forma, priuatio & quātitas termina-
ta. non enim potest fingi quin sit principū salte per accidēs, cum
sit coniuncta principio per se, sicut de pñtatione dicitur: & sic de
buit cōnumerari ab Arist. Tenēda est igitur opi. S. Th. quod omne
accidēs est subiectiū in ente & actu, & p hoc differt à forma sub-
stantia- li, q̄ est subiectiū in ente in pura potētia. Et hęc de secūdo.

AD primā rationē Auer. dicitur q̄ cōsequēs primū illarū habet
multiplicem sensum, & quādoque verū & quādoque falsum: & ideo
distinguen- dū est: si nanque ly ex, dicat habitudinē causæ ma-
terialis, verū est: corpus em fit ex materia q̄ nō est corpus & indiui-
sibilis in actu, licet sit corpus & diuisibilis in potentia, si autem ly
ex, dicat habitudinē termini à quo, falsum ē: necesse est em mate-
riā, ex qua fit corpus immediatē, ante illud in stās habuisse corpo-
reitatē: & vniuersaliter in omni instā tēporis necesse est ipsam
esse sub dime-nsionibus, & hoc mō intelligendū est quod Arist. ter-
tio Celi, tex. com. 26. & 94. dicit, q̄ impossibile est corpus fieri ex
nō corpore, id est post non corpus. Amplius est distinguen- dū ly fit:
corpus em seu dimēsiōnem fieri intelligi pot. dupliciter Vno mō
terminatiuē, id est vt fiat tanquam terminus alicuius motus, vel
mutationis, & hoc modo est impossibile fieri dimēsiōnem. Alio
mō cōcomitatiuē, id est vt fit tāquam aliud cōsequens ipsū
terminū motus seu mutationis: & hoc modo verū est, corpus fieri:
neque enim generatio, neque alteratio, neque motus localis ad
quantitatem terminatur, vt quantitas est, licet augmentatio ter-
mine- ad quātitatē pfectā, sed quādo generatio terminat p se pri-
mo ad cōpositū substantiale, generant cōsequentiū eius accidētia
inseparabilia: de quorum numero est quantitas, quæ substantia-
lem corporeitatem sequitur. Peccatum ergo accidit in prima
ratione Auerrois: quia concessa prima consequētia, pro quan-
to in- fert consequens in sensu vno, non tenet secūda consequen-
tia, quæ supponit dimensiones fieri nō concomitatiuē, & per acci-
dens, sed determinatiuē, de illis enim, quæ sunt vt termini mu-
tationum, verificatur, quod corrumpuntur à contrario, & quod
succedunt sibi inuicem se mutū expellentia, & non de illis quæ
sūt cōsequentiæ, de quorum numero est quantitas, interminata.

¶ Ad secundā rationē negatur cōsequētia. Et ad pbationē dicit, q̄
diuersas formas præexigere diuersas partes i materia potest intel-
ligi dupliciter. Vno mō vt ly præ, dicat ordinē temporis: & sic ve-
rū est, quāscūque duas formas simul recipiendas in materia præ-
exigere eam esse distinctam in plures partes immediatē ante
illud in stās, in quo illæ formæ inducuntur, eadē em pars materiæ
nō pot simul duas formas alteratione sufficiente disponi, sed talis
distinctio partium materiæ præexacta nō oportet q̄ fiat per inter-
minatæ dimēsiōnes ipsi materiæ inhaerentes, sed fit per dimēsiō-
nes præcedentiū cōpositorum. Alio modo pot intelligi

Accidit aut error hic & in principiis & in conclusionibus. In principiis quia S. Th. in prima parte, q. 77. ar. 7. tenet ex intentione, & pbat subiectu esse causam suam propria passionis in triplici genere cause, scilicet materialis, effectiue & finalis: unde patet error minoris. Maior aut licet sit Arist. est tñ male intellecta & probata: potest enim materialis esse duplex, quædam est receptiua tantum, quædam vero non solum receptiua, sed etiam passiuua extenso nomine passionis ad omne genus transmutationis. Potentia receptiua tñ est necessariò coruua suo actu, eo qd si esset ante suum actu, oportet qd per aliquam transmutationem illum reciperet: & sic nõ esset receptiua tantum respectu illius. Potentia autem passiuua necessariò nulli actu coruua est, respectu cuius est passiuua: eo qd omnem actu per transmutationem acquirit, & consequenter per transmutationem perdit, omne enim generabile est corruptibile, vt dicitur primo Cæli. Propositio ergo illa, Omnis potentia est potentia contradictionis, est intelligenda de potentia passiuua, & nõ receptiua tantum. Hæc glossam & sensus ipse & text. Arist. conuincunt. Ad sensum em patet, in celo esse potentiam receptiuam suam figuram: & tñ in eo talis potentia nõ est potentia contradictionis: cælum enim nõ est in potentia ad aliam figuram. Arist. vero text. allegato nono Meta. ait cælum non esse in potentia ad motum, sed ad terminos eius tantum: & tamen constat cælum habere potentiam receptiuam sui motus. vnde ex hoc insinuauit, qd de potentia passiuua loquebatur: ea enim cælum est in potentia ad terminos motus. Vnde cum subiectum nõ habeat potentiam passiuua, sed receptiuam tantum respectu propriae passionis, nulla enim mutatio mediat inter subiectu & passionem: oportet subiectum non esse in potentia contradictionis respectu passionis: & sic conclusio deducta fuit falsa.

Ad rationes autem, quibus arguens nititur illam propositionem de omnipotentia receptiuam pbare, respondetur. Et ad primam dicitur, qd passiones entis distinctas esse tales, qd vna includit negationem alterius, veru est: quia vna nõ est alia formaliter. potentia enim nõ est actus formaliter, sed ex hoc nõ sequitur, ergo quælibet potest esse sine alia. Nam nõ valet, hoc nõ est illud, ergo hoc potest esse sine illo.

Ad secundam dicitur, qd possibile vt distinguitur contra necessarium & impossibile, sumitur a potentia passiuua, & non a potentia receptiuua tantum: & ideo ex hoc non sequitur, nisi potentiam passiuua esse potentiam contradictionis: cum tamen arguens debeat probare, quod omnis potentia receptiua sit potentia contradictionis.

Ad tertiam dicitur, qd propositio prima ibi adducta, scilicet ideo potentia est ad esse: quia potest recipere esse ab alio, scilicet ab agente: in vno sensu est vera, & in altero falsa. si enim ly potest, dicat posse distinetum contra impossibile, Arist. dicit eam esse falsam, est enim sensus qd ideo potentia est ad esse: quia nõ est impossibile ipsam recipere esse ab agente, & sic cælum esset in potentia ad motum, cum recipiat ipsum ab alio. Si aut ly potest, dicat potentiam, vt distinguitur contra esse in actu, tunc propositio est vera, ideo enim aliquid est in potentia ad esse: quia potest recipere esse quod adhuc non habet, sicut ideo aliquid est in potentia ad non esse, quia potest habere nõ esse quo caret, sed cum omnis actus possibilis haberi ab aliqua potentia non nisi per transmutationem acquiratur, ad nostram positionem reditur, quod scilicet potentia passiuua sola sit ad esse.

Alias rationes, quibus separabilitas substantia, ab omni accidente a Scotis probatur, ex supradictis facile est solueri. Assumit siquidem propositiones, quarum falsitas est superius declarata.

Sed quia illud, quod dicitur maxime & verissime in quolibet genere, est causa eorum, quæ sunt post in illo genere: sicut ignis, qui in fine caliditatis est causa caloris in rebus calidis, vt in secundo Metaph. dicitur: ideo substantia, quæ est principium in genere entis, maxime & verissime essentiam habens, oportet qd sit causa accidentium, quæ secundario & quasi secundum quid rationem entis participant.

In hac secunda parte capituli diuersitate accidentium inter se declaratur, præmittitur causam accidentium, qd sit, vt causas diuersitatis eorum insinuet tali conclusionem, Substantia est causa accidentium, quæ probat sic. Maxime & verissime ens est causa reliquorum eorum, substantia est maxime & verissime ens: ergo substantia est causa aliorum entium, sed talia sunt accidentia. Minor vero ex se primo Meta. in principio patet. Maior vero ex secundo Meta. tex. com. 4. habetur, vbi dicitur, qd vniuersaliter id quod est maxime tale in aliquo ordine, quod est causa omnium aliorum in illo ordine, vt sic: sicut ignis qui in ordine calidiorum est maxime calidus: omnium calidiorum est causa vt sint calida. Vtitur autem nomine generis in littera, sicut Arist. vtitur vbi vniuocatione: eo qd ad veritatem huius propositionis exigitur, qd causa communicet cum effectu in nomine & ratione, licet analogice eadem non enim sequitur, cælum est causa omnium calidiorum, ergo cælum est maxime calidum, quod tamen sequeretur, si cælo calidi nomen non æquiuoce con-

ueniret. Quia igitur substantia & accidentis in nomine & ratione entis, analogia tamen conueniunt, & substantia maxime est ens, ideo causa est omnium aliorum vt entia sint.

Quod tamen diuersimode contingit: quia enim partes substantia sunt materia & forma, ideo quædam accidentia principaliter consequuntur formam & quædam materiam.

Quia accidentia causantur a substantia in qua sunt, & effectuum diuersitas ex causis prouenit, assignat diuersitatem inter accidentia a priori ex diuersitate partium substantia: a quibus fluunt accidentia: & ponit tres distinctiones.

Quarum prima cum suis diuisionibus talis est, Accidentium alia sequuntur principaliter formam: alia sequuntur principaliter materiam. Accidentium sequentium formam quædam communicant materiam, quædam vero sunt separata a materia. Accidentium autem sequentium materiam, quædam sequuntur eam in ordine ad formam generalem & quædam in ordine ad formam specialem.

Est autem ratio primæ diuisionis, quia cum vnumquodque operetur per se actu, & semper species aliqua mouere & agere existimetur, vt dicitur Phy. tex. Com. 17. oportet formam sequi operationes & optatiuas virtutes: similiter cum patiatur & transmutetur vnumquodque ratione materia, oportet plura accidentia eam sequi, vt ea qd propter materiam diuersam complexionem insunt, & ipsam motui subiciunt, &c. Apposui autem in prima diuisione ly principaliter, vt distinguitur contra totaliter: nullum enim accidens est solius formæ, aut solius materia: sed omnia sunt compositi (etenim ad ipsam quoque intellectionem nõ solum anima cõcurrit, sed totu compositum ex materia & forma. Socrates enim est qui primò intelligit) est ergo sensus diuisionis qd accidentium quædam sequuntur formam, nõ vt causam totalit, sed principalit: quædam similiter sequuntur materiam, vt causam principalem non totalit. Cum em omnium accidentium causa sit id quod verè est, id est substantia completa, omnium causa est compositum ex materia & forma: sed aliquorum principalis radix est forma, aliorum verò principalis radix est materia. Sicut enim in artificialibus aliquid conuenit composito ratione formæ, & aliquid ratione materia, quæadmodu scindere conuenit ferræ ratione forme, durities autem ratione materia, ita & in naturalibus aliquid oritur in composito ratione formæ, & aliquid ratione materia: quæadmodu in Socrate sentire & intelligere est ratione formæ: masculinũ verò ratione materia. Quæ autem sit regula ad discernendum accidentia sequentia formam ab accidentibus sequentibus materiam, infra assignabitur.

Forma autem inuenitur aliqua, cuius esse non dependet a materia, vt anima intellectualis. Materia vero nõ habet esse nisi per formam, vnde in accidentibus, quæ sequuntur formam, est aliquid, quod non habet communicationem cum materia, vt intelligere, quod non est per organum corporale, sicut probat Philosophus in tertio de Anima. Aliqua verò ex consequentibus formam sunt, quæ habent communicationem cum materia, vt sentire, sed nullum accidens sequitur materiam sine communicatione formæ.

Hic ponitur prima subdiuisio cum eius causa, cum em proprie virtutes & proprietates & operationes formarum ipsi formis proportionari debeant: ita si essentia ipsius formæ sit dependens a materia: virtus & operatio eius, cum nõ sint ipsa forma a qua fluunt perfectiores, dependere oportet a materia. Et si essentia formæ est independentens a materia, virtutem aliquam oportet habere a materia independentem, alioquin ociosè fecisset natura formam independentem, fecisset siquidem naturam eleuatam supra materiam, vt sic non posset operari, & consequenter nec finem proprium consequi. vnumquodque enim est propter suam operationem, vt dicitur secundo celi, tex. com. 17. Quia ergo inuenitur duplex genus formarum substantialium, dependentium scilicet a materia, vt sunt omnes formæ materiales, & independentium ab ea, vt est anima humana: ideo inuenitur duplex genus accidentium sequentium formam.

Quædam enim fluunt a forma dependente a materia, & hæc ita fluunt ab ea, qd tamen recipiuntur subiectiue in composito: propterea dicitur qd habent communicationem cum materia: vt sentire, vegetare, & huiusmodi. Quædam verò fluunt a forma independente a materia vt sic: & hæc ita fluunt ab ipsa forma, qd recipiuntur in sola forma subiectiue: & propterea dicuntur non habere communicationem cum materia, vt intelligere & volũtas intelligere, velle, & huiusmodi.

Nec arbitraris nos immemores, contradicere superius nunc dictis: vtrumque enim est verum, quod scilicet omne accidens est compositum, vt supra diximus: & quod aliquod accidens est solius formæ, vt modo dicimus. Accidentis enim esse alicuius potest intelligi dupliciter. Vno modo vt completi principij elicitiui & receptiui. Alio modo vt suppositi, Hoc secundo modo omne accidens

accidens est compositi cuius est esse & fieri: vnde anima non intelligit suppositum quod operatur, sed Socrates per animam. Primo vero modo aliquod accidens est ipsius animæ & aliquid est compositi: virtus enim intellectiua nõ est subiectiue in aliqua parte corporis, composita ex materia & forma, sed est subiectiue in sola essentia animæ: vnde in tertio de Anima, tex. com. 4. dicitur qd intellectus nullus corporis est actus. Virtutes autem sensitiue nõ sunt subiectiue in sola anima, sed in determinatis corporis partibus compositis ex materia & forma substantiali. Similiter completum elicitiuum principium sensationis non est sola potentia animæ, sed compositum ex organo corporali & virtute animæ. Intellectio autem principium elicitiuum completum est ipsa sola virtus intellectiua: & cum operatio immanens sit subiectiue in suo elicitiuo principio, intelligere erit solum intellectu sicut in subiecto. Propterea S. Th. alibi dicit, quod anima intelligit sicut oculus videt: videt vt completum principium elicitiuum, oculus enim nominat compositum ex organo corporeo & virtute animæ. non ergo contradicunt ista, omne accidens est compositum, vt suppositi, & aliquid accidens est solius formæ, vt completi principij elicitiui & receptiui. Et licet totus sermo sit accidentibus substantiarum materialium: ex his tamen innuitur natura accidentium, quæ sequuntur formam independentem a materia.

Et nota qd antequam ponatur alterius membri subdiuisio, assignatur causa in littera, quare nõ sit talis subdiuisio de accidentibus: sequitur materia, qualis facta est de his quæ sequuntur formam: vt dicat, Accidentium sequentium materiam, quædam communicantur formæ & quædam nõ: & causa est ista: quia non inuenitur duplex materia, altera dependens a forma & altera non, sicut inuenitur duplex forma: nulla enim materia potest esse sine forma, vt probatum fuit.

DE ENTE ET ESSENTIA.

habet duplicem modum essendi, terminatum scilicet & interminatum. Accidentia interminata vocantur essentia accidentium absque limitatione ad talem vel talem gradum. Accidentia verò terminata dicuntur essentia accidentium limitatas ad hunc vel illum gradum. Accidentia interminata ponunt eadem numero esse in genito & corrupto: non autem terminata, vnde sicut quantitas in terminata communis expressè a Com. & eadem in omnibus ponitur: ita color interminatus communis: & idè est in aere & igne. Confirmatur autem opinio ista autoritatibus & rationibus. Aristoteles em primo de Generatione, textu comm. 23. dicens. In his aut si aliqua manent in genito & corrupto, puta in aere & aqua, si ambo diaphana, aut humida &c. ostendit non esse inconueniens qd aliquid idem accidens sit in genito & corrupto. Et in secundo de Generatione, tex. comm. 25. vult expressè quod in habitibus symbolum est facilius transitus: quia est facilius corrumpere vnum quam duo. Auerrois quoque in libro de Substantia orbis, non longè a principio dicit non solum dimensiones interminatas (quas simplices vocat) remanere eadem in genito: sed vniuersaliter qualitates omnes communes genito & corrupto.

Ratio autem prima ad hoc est: quia si qualitates disponetes materiam rei corrumpenda ad nouam formam corrumpuntur, quaritur, quid educit formam generandam? nõ potest dici quod illud sit agens extrinsecum: quia hoc non potest facere, nisi per qualitates medias introductas in materia: qualitates autem ille corrumpi dicuntur ab aduersario ante inductionem formæ: ergo remanet, quod nihil sit quod educat formam: quod est impossibile. Præterea, Qualitates symbolæ, quaritur a quo corrumpuntur, cum nullum contrarium appareat: & frustra corrumpi res censetur in aliquo instanti, in quo eadem oportet generari.

Præterea figura cadaueris, organi ratio & cicatrix, & si qua sunt huiusmodi, si nõ remanent eadè, quaritur a quo generantur: & cum nõ possit dici a quo generatur per modum sequela, oportet qd nulli sit generas. Quod aut nõ generetur per modum sequela, pbatur. Accidentia em aliqua ideo consequentiue generantur, quia dans formam, dat consequentia ad formam: modo ista accidentia repugnant formæ magis quam sequantur eam: cuius signum est, quia sub formam cadaueris ad corruptionem tendunt. Et hæc de primo.

Ad secundum sciendum est Thomistarum esse opinionem: nullum accidens esse idem numero in genito & corrupto. Sequitur enim hoc necessariò ex nostris principiis. Nã si nullum accidens est subiectiue in materia: & nõ datur nisi vna forma substantialis in composito, impossibile est idem accidens remanere idem numero: migraret siquidem accidens de subiecto in subiectum, & esset idem & non idem. Nec rationes pronunciant hæc conclusionem afferam, quia oportet ad hoc efficaciter probandum probare illud principium, scilicet quod in composito est tantum vna forma substantialis. Sed declarabo quomodo hoc sit possibile, & quomodo defendenda est ab aduersariis positio nostra.

Sciendum est igitur accidens quadrupliciter corrumpi. Primò per alterationem oppositam suo contrario, vt frigus a calido. Secundo ad absentiam conseruatiui agentis, vt lumen in aere definit Sole recedente. Tertio ad corruptionem subiecti, vt risibilitas corrumpitur homine mortuo. Quarto ad corruptionem termini, vt similitudo definit consumili perempto. Et quia quod modis dicitur vnum oppositorum, tot modis dicitur & reliquum, accidens generatur quadrupliciter. Primo ab agente sibi simili per transmutationem. sicut aqua calcfit ab igne calido. Secundo ad presentiam agentis fieri & esse, vt lumen in aere fit a Sole presente. Tertio ad generationem subiecti, vt risibile generatur, homine genito. Quarto ad generationem termini, vt Socrate solo ab eo existente, statim ad alterius albi generationem confurgit in Socrate similitudo. Et licet omnibus istis modis contingat accidens secundum totam latitudinem corrumpi, nullus tamen illorum modorum conuenit accidentibus omnibus nisi tertius. Commune nanque est omnibus accidentibus corrumpi eorum subiecto corrupto, cum accidens esse sit in esse. & ideo sufficiens causa corruptionis accidentium redditur, quando subiecto corrupto assignatur. Vnde cum ex aere fit ignis, licet non oporteat corrumpi calorem aeris, sed potius in tendit: quia tamen aer qui subiectum illius est, corrumpitur, necesse est ipsum quoque calorem corrumpi absque contrario ad solum subiecti defectum. Propterea apparet qualiter peccet peccato fallacia consequentis argumenta ea, quæ qualitates symbolas & dispositiones pro forma introducenda facientes: quia carent contrario corruptente, remanere inferunt.

Et notandum, qd quando accidens generatur ad generationem subiecti, vel corrumpitur ad corruptionem subiecti: tunc cum eadem actio terminetur ad vtrumque, ad subiectum per se, & accidens consequentiue, non oportet querere aliud generans, vel corruptens nisi generatiuum vel corruptiuum subiecti. Idem enim est agens qd vtramque simul, & eadè operatione facit: sicut cum ignis

Opus. Caiet. SS 4

uenitur quædam diuersitas, quædam enim accidentia consequuntur materiam secundum ordinem, quem habet ad formam specialem, vt masculinum & femininum in animalibus, quorum diuersitas ad materiam reducit, vt dicitur in decimo Metaphysic. vnde forma animalis dicta accidenti non remanent nisi æquiuoce. Quædam verò consequuntur materiam secundum ordinem, quem habet ad formam generalem: & ideo remota forma speciali adhuc in ea remanent, sicut nigredo cutis est in Aethiopo ex mixtione elementorum, & non ex ratione animæ: & ideo post mortem in eo remanet.

Hic ponitur alterius membri diuisio talis, Accidentium sequentium materiam quædam sequuntur eam in ordine ad formam generalem: quædam in ordine ad formam specialem. Illa accidentia dicuntur sequi materiam in ordine ad formam generalem, quæ indiuiduo generis altioris conueniunt ratione magis suæ materia, quam forma: sicut hoc mixtum habet cutis nigredinem non ex ratione formæ mixti, sed quia materia sua talis passa est, puta in tali climate, vbi calor solis abundat. Illa verò dicuntur & consequi materiam in ordine ad formam specialem, quæ indiuiduo inferioris generis, vel speciei conueniunt magis ratione materia, quam forma: sicut hoc animal est masculinum non ratione animæ principaliter, sed quia materiam ad animam dispositam talis passio comitatur: puta quia materia plenè dominio actu vigorosi feminis subiecta non fuit. Signum autem, quod taliter accidentia se habent, scilicet quod sequuntur materiam, secundum quod respicit formam altioris vel inferioris generis, est quod aliqua eorum eiusdem rationis remanent composito corrupto: & quædam non remanent nisi æquiuoce: nigredo siquidem hominis viui & mortui eiusdem rationis est: masculinitas autem nõ. causa autem huius nulla est alia, nisi quia masculinitas sequitur animal ratione suæ propriae materia: & propterea corrupto animali & non remanente nisi æquiuoce, oportet masculinitatem, in cuius ratione ponitur animal, æquiuoce remanere. Albedo autem quia mixti materiam sequitur in cadauere remanentis, secundum eandem diffinitionem non æquiuoce remanet.

QUESTIO XVII.

Nym eadè accidentia numero sint in genito & corrupto. Auerrois fuit quorundam opinio: Inde substantia orbis cap. primo, & 1. Phy. 66.

CIRCA ea quæ hic dicuntur accidit dubium, Vtrum nigredo cutis in Aethiopo viuo & mortuo sit & vna eadem numero: & vniuersaliter vtrum sit idem numero accidens in genito & corrupto. In hac dubitatione tria agenda sunt: primò recitabitur opinio quorundam: secundo ponetur opinio Sancti Thomæ: tertio respondebitur ad obiecta.

Ad primum, quidam opinatur accidentia communia genito & corrupto esse eadem numero in vtroque, inter quos alii qui quibusdam verbis Auerrois innixi tali distinctione suam promunt imaginationem, Accidentia communia genito & corrupto

ex aere ignem generat, alterado aërem, in fine alterationis aërem corrumpit per se, & cōsecutiue calorem introducitur: & vniuersaliter omnia accidētia, q̄ in aere subiectiue erāt, ea cōsecutiue necessitate, quia accidens sine subiecto proprio remanere nō potest, & in eodē instāti generat ignē per se, & calorē cōsecutiue abiq; alia media alteratione similē calori ante illud instās ex instāti. Simile autē est iudiciū de quāritate & figura & alijs dispositionibus accidētibus similibus in genito & corrupto: omnia em̄ ista cōcomitatuē pducūt. & ideo nō oportet quærere generās nisi q̄ subiectū generat. Et cum supradicta inspexeris, videbis, q̄ simile à suo simili cōcomitatuē & p accidēs q̄nque corrūpitur: & p oppositum à nō simili cōcomitatuē, per accidēs generati contingit ipsum accidēs. Arist. ergo quoties dicit eadē remanere in genito & corrupto eadē specie, nō numero, ait: & hoc p accidens. Variatur em̄ vnitas numeralis, nō ppter generatiōis vim, sed subiecti corruptionem. Facilior quoq; trāsitus in habētibus symbolū, non ex idēitate numerali symboli accidētis, sed ex nō repugnātia illi in agēdo, vel patiēdo, puenit. Et ex hoc q̄ formā substantiales à quibus fluūt similes qualitates sunt similiores: ex effectib; em̄ natura causē in p̄tēscit. Auerois autē (si saluati debet) eodē mō glossetur.

Ad rationem autē oppositā opinionis dī. Et ad primā quidē, q̄ educēs formā in vltimo instāti, est generās extrā, nō per aliquam actionem, quā in illo instāti eliciat, sed in termino actionis, nudā materiā essentiam attingēs. Vnde, cum dicitur, agens extrā, nō potest educere formam, nisi per qualitates medias introductas, verū est, dum agitur, non autem, cum est in termino actionis. Sufficit em̄ & exigitur alterasse ad materiā expoliationem & dispositionem. Ad secundū dicitur, q̄ qualitates symbolē, & similia, corrūpuntur per accidens ad corruptionē subiecti à corrūpente per se subiectū: nec frustra in eodē instāti est primū non esse earū, & primū esse similia: sed necessariō necessitate materiā, vt dictum est. Ad tertiu dicitur, q̄ figura, cicatrix & huiusmodi, producantur cōsecutiue, & per accidēs, à generāte eorum subiectum, scilicet cadauer: nec est verum, q̄ sola illa accidentia generēt cōsecutiue, quā sequuntur formā: sed multa accidentia sequuntur cōpositum ex necessitate materiā, quā sunt, licet nō in cōpositib; aequaliter tñ opposita ipsi formā, vt patet de se. Et ideo dico, q̄ figura, & similia sequuntur cadauer ex necessitate materiā, quia scilicet agens naturale non potest tam citō dispositiones per tot trāsmutationes radicatas corrumpere totaliter, & ideo similes dispositiones sequuntur: & quia non sunt faciētes pro forma geniti, ideo ad corruptionem properatur.

Et quia vnaquaque res indiuiduatur ex materia, & collocatur in genere vel specie per suam formam, ideo accidentia quae cōsequuntur materiā sunt accidentia indiuidui, secundum quae etiā indiuidua eiusdem speciei differunt adinuicem. Accidentia vero, quae cōsequuntur formā, sunt propriae passionēs vel generis, vel speciei, vnde inueniuntur in omnibus participatibus naturā generis vel speciei: sicut risibile consequitur in homine formam, quia risus contingit ex aliqua apprehensione animae hominis.

Hic ponitur secunda diuisio accidentium, quae talis est, Accidentium alia sunt accidentia indiuidui, alia sunt accidentia generis, vel speciei.

Duplex autē inter ista differentia ponitur. Prima est, q̄ accidentia indiuidui cōsequuntur cōpositum rōne materiē principaliter, accidentia verō speciei, vel generis sequuntur cōpositū rōne formā. Secūda est, q̄ accidentia indiuidui sunt ea, penes q̄ attenditur, differentia inter particularia eiusdē speciei. Accidentia verō speciei, siue generis sunt cōmuniā necessario omnib; indiuiduis illi speciei vel generis. Exēplum masculinum, & femininū sunt accidentia indiuidua: sequuntur enim materiā, & penes ipsa differunt Socrates & Berta. Risibile autē est accidēs specificū: sequitur em̄ intellectiua apprehensionē & omnib; hominib; necessitatiō cōuenit. A signatur quoq; radix primā differentiae, cum dicitur, q̄ materia est principiu indiuiduationis, forma autē est, per quā res in genere, vel specie collocatur. Ex hoc enim, q̄ materia est causa esse indiuidualis vt sic, sequitur q̄ sit etiā radix accidentiū consequentium ipsum esse indiuiduale: ac per hoc accidentia indiuidui sunt q̄ consequuntur materiā, ex eo q̄ forma est principiu esse generici & speciei, oportet q̄ etiā sit causa proprietatū & accidentiū consequentium speciei, vel generis: & sic accidentia speciei siue generis sequuntur formā. Secūda verō differentia ratio est, quia cum tā in forma specifica quā in generica cōueniāt omnia cōtenta sub eis, oportet etiā proprietates earum omnibus esse cōmunes. Cum autē penes materiā differāt indiuidua, accidentia quoq; materialia oportet esse ea, secundū quā ipsa particularia inter se differunt: vt effectus proportionaliter propriis respondeant causis.

Accidit hic duo dubia circa literā. Primum est qualiter sit ve-

rum, quod accidētia sequentia materiā sint ea penes quae differūt indiuidua in eadē specie: quādoquidē quantitas sequitur materiā: & tamen est cōmuniā omnibus indiuiduis corporis & inferiorū. Secundum dubium est, qualiter verificetur q̄ accidentia sequentia materiā non sint passiones generis, vel speciei, cum masculinum & femininum sequatur materiā: & tamen passiones sunt animalis, vnde & animal in eorū diffinitione ponitur, sicut subiectum in diffinitione passionis, vt 10. Met. tex. Com. 25. habetur. Similiter quantitas videtur esse passio corporis de prädicamento substantiā: & tamen sequitur materiā.

Ad euidētiam primū scito, verba illa, scilicet, accidētia sequentia materiā sunt ea secundum quae indiuidua differūt, non esse intelligenda vniiformiter, sed difformiter. Indiuidua enim differunt penes accidentia materialia dupliciter: vel quia vnum eorū habet vnum, & reliquum aliud: vel quia vtrūque habet idem, sed alio & alio modo. Verbi gratia, Socrates, & Berta differunt penes masculinum & femininū, ex eo q̄ ille habet masculinitatē, illa femineitatem. Differunt quoque penes suas quantitates: non ex eo q̄ ille sit quatenus & illa non, sed ex eo q̄ non eodem modo sunt quanti, nunquam enim inueniuntur duo quanta omnino similia: sitibus siquidem propriis differre necesse est. Quāritas ergo licet sit cōmuniā omnibus indiuiduis, quia tamen non vniiformiter eis conuenit, est secundum quam indiuidua inter se differunt secundo modo: & hoc sufficit.

Ad intelligētiam secundi notandum q̄ passiones generū sunt duplices. Quaedam conuenientes eis ratione formae genericae: & quaedam ratione materiā. Illae quae sequuntur formā, vocatā sunt hic passiones generum: & non illae, quae sequuntur eorum materiā: propterea quia natura generica ex sua forma est talis, & nō ex materia: animal enim est animal ex sua forma, & non ex sua materia. Vnde cum in proposito animalis passio ratione formae sit sensibilis, & ratione materiā masculinitas, vel femineitas: diuersis rationibus moti Arist. in Met. & S. Tho. hic, diuersimodē locuti sunt. Quia enim est passio animalis ratione materiā, ideo vocata est ibi passio: quia autem nō ratione formae, ideo hic non, est dicta passio.

Similiter dicendum est de quantitate, quia sequitur corpus ratione materiā: sequitur enim ipsum secundū id, quod est in propria diuisibile, quod non est nisi materia, vt indiuisibilitas rerum immaterialium ostendit. Et nota q̄ haec secunda diuisio accidentium non differt à prima per membra diuisientia: eadem enim sunt huius & illius membra, sed secundum rationem, quia illa diuisio accepta est penes primas earum radices, materiā scilicet & formam: illa autem penes subiecta, quibus appropriantur, scilicet genus, speciem & indiuiduum.

Sciendum etiam est, q̄ aliquando accidētia ex principijs essentialibus causantur secundum actum perfectum, sicut calor in igne, qui semper actu est calidus. Aliquando verō secundū aptitudinem tantum, sed complementū accipiunt accidentia ex agente exteriori: sicut diaphaneitas in aere, quae completur per corpus lucidum exterius: & in talibus aptitudo est accidens inseparabile: sed complementum quod aduenit ex aliquo principio, quod est extra essentiam rei, vel quod non intrat constitutionē rei, est separabile, sicut moueri, & huiusmodi.

Hic ponitur tertia diuisio accidentium, Quaedam causantur ex principijs essentialibus subiecti secundum actum perfectum, quaedam secundum aptitudinem tantum. Illa accidentia vocat causari secundum actū perfectum ex essentialibus principijs, quae secundū suas actualitates ex extrinsecis principijs subiecti in ipso fluunt: vt calor in igne, illa verō dicit causari secundū actum imperfectū, seu aptitudinem tantum quae non secundū suas actualitates, sed secundū quādam inchoationes ex principijs essentialibus subiecti in ipso fluūt, vt moueri sursum in igne ex principijs eius causatur secundum sui inchoationem, puta leuitatem. Differunt autem, quia prima & secundū suas aptitudines, & secundum se inseparabilia sunt à subiectis; secunda verō secundum sunt separabilia, secundum autem suas aptitudines non possunt separari. Ab igne enim neq; aptitudo ad calorē, neq; calor ipse separari potest, ipso remanente: motus autem sursum non semper inest igni, sed aptitudo ad motum sursum, puta leuitas est inseparabilis ab ipso: & causa horum est, quia in illis ipsa actualitas accidētis ex solis principijs essentialibus fluit, in istis verō aptitudo tantum ex solis principijs essentialibus fluit: ipsa autem actualitas aliunde expectatur ex aliquo, scilicet extrinsecē concurrente, vel agendo, vel non prohibendo: vt patet in exemplo dato de motu sursum, qui non inest igni, nisi in aliquo concurrente extrinsecē, remouere scilicet prohibens, & diaphaneitas non

non est actu in aere, nisi concurrente extrinsecē illuminante: lumen enim est actus diaphani secundum actum, vt dicitur secundo de Anima, tex. Commen. 69.

Profundiorum autem huius diuisionis causam elicio ex prima secunda, 10. art. 1. ad secundum, q̄ scilicet ideo aliqua accidentia oriūtur, ex principijs essentialibus inseparabiliter secundū actum cōpletum, aliqua autē separabiliter secundum actum cōpletum, & inseparabiliter secundum aptitudinem: quia illa sequuntur rei actualitatem, ista verō potētiā. Quod sic intelligo quia vnumquodque agit secundum quod est actu: patitur autem secundum q̄ est in potētia, ex sufficiēte rei actualitate procedit quod accidens in se completē producat, & per oppositum ex sufficiēte actualitate & cōsequenter potētiā ex qua omnis sufficiētia est, prouenit quod res habet accidens in se secundum aptitudinem tantum: & quod ab illo expectat actualitatem, seu quod accidens separabile sit secundum actualitatem, quod idem est.

Amplius cum esse & bonum actualitate sequatur, & non esse & malū potētiā: ex actualitate rei prouenire necesse est esse accidēs pfectū & inseparabile scdm actū & aptitudinē, & p oppositū ex rei potētiā procedere oportet in cōpletionē accidentis, separabilitatem eius scdm actum: est enim separabilitas ipsa quodam non esse, cum nihil aliud sit, quā negatio necessariē sequē sui esse completi ad esse subiecti. Intelligitur autem hic vt supra, scilicet quod ex actualitate subiecti aptitudo est potētiā: autem separabilitas accidentis secundum suam actualitatem. Aduertēdū verō est, q̄ S. Thomas passiones, q̄ dicit aptitudinē non collocauit simpliciter inter accidentia ex essentialib; principijs fluentia, sed potius ipsarum passionem & aptitudinem actus, quos secundum incompletum esse aptitudines vocauit. Fecit autem hoc: quia aptitudo de se non habet rationem alicuius per se producti seu producibilis: nullum enim naturale producens intendit aptitudinem, sed actum illius: non est nanque opus risibilitate, nisi vt rideatur, vnde & risibilitas inchoatio quaedam risus est: propterea igitur inter effectus essentialiū principiorū aptitudo non est simpliciter posita, sed actus, quia non ipsa, sed eius actus est qui à principijs productiuis intenditur: & quia aptitudo nihil aliud est quā inchoatio quaedā: inchoatio autē est actus imperfectus: ideo accidentia scdm actū incōpletū aptitudines vocatur.

ANTE QVAM terminemus tractatū de diuersitate accidētū, queritur an omne accidens habeat aliquod subiectum proprium, aut aliqua accidentia sint ita communia, q̄ nulli propria. Est aut ratio dubitandi: quia si omne accidēs est propriū alicui, cum propriū cōueniat omni, soli, & semper: nullū accidēs erit separabile ab eo in quo est. Inest enim soli & semper proprio subiecto. Amplius sequeretur, semper corruptionem cuiuscunq; accidentis comitem fieri corruptioni substantiā, sicut corrupto risibili corrumpitur homo. Patet consequentia, quia corrupto proprio, necesse est corrumpi illud cuius est proprium, aliter non cōueniret ei semper: haec autem experimur esse falsa, vt patet in accidētibus communibus & actibus secundis.

Ex opposito autem, cum omne accidens sit diffinibile, & in diffinitione cadat subiectum, de quo accidens per se prädicatur, vt patet primo Posteriorum, & secundo Metaphysicā, oportet quod omne accidens habeat proprium & per se subiectum, per se nanque supponit de omni, semper, & necessario.

AD huius dubitationis euidētiam sciendum est, q̄ cum apud S. Thom. in quāstione de virtū. quāst. 1. artic. 3. subiectum habeat triplicē habitudinem ad proprium accidens, scilicet sustentantis ad sustentatum, potētiā ad actum, & principij ad principiatum, sicut calor ignis non habet esse, nisi sustentetur in igne, & est forma accidentalitatis eius, & oritur ex ipso, scdm q̄ participat istas cōditiones, pōt dici accidētis subiectū, & scdm q̄ ab istis habitudinibus recedit, pōt negari accidētis subiectū. Vnde ppter defectū primē q̄ principiorū est, dicit in primo Posteriorū, q̄ nullū accidens est subiectiue in alio accidēte, quia videlicet nullū accidēs pōt sustentare aliud, sed sola substantia, q̄ est ens p se, alijs fulcimētū prabet essendi. Quia autē aliquod vnū accidens pōt cōparari ad aliud, vt potētia ad actum, & quandoque vt proximū principium ad principiatum, & ideo conceditur etiam vnum accidens esse subiectū alterius, quemadmodum superficies dicitur subiectum coloris, quia est in potētia respectu coloris, & dulcedo esse in calido & humido, quia causatur ex calido & humido.

Potest ergo quadruplicem intellectum habere dubitatio mota. Primō potest intelligi, vt queratur an omne accidēs habeat proprium subiectum vt sustentatum: secūdo, an habeat proprium subiectum vt potētiā. tertio, an habeat propriū subiectum vt sustentatum potētiā, & principium simul.

SI QVĒSTIO sit scdm primum sensum, respondet negatiue, q̄ l. omne accidens habet propriū subiectum in ratione su-

stantis, vt probant rationes primō inductae, multa enim sunt accidentia, quae nullum proprium sustentans sibi vendicant, sed cōiter multis insunt, vt corū separatio ostēdit, separatur nanque à substantia sustentante ea naturaliter remanere, quod de propriis accidentibus dici non potest. Eadē quippe substantia absque sui mutatione contraria sustentat, vt dicitur in Prädicamentis.

Si autē iuxta scdm sensum dubitet, responderetur affirmatiue, q̄ l. omne accidēs habet propriū subiectū in rōne propriā potētiā, eo q̄ quilibet actus respicit potētiā, sicut em̄ actus respicit potētiā, sic talis actus talē potētiā, & actus specificus potētiā specificā, accidēs autē omne actus quidē est, igit omne accidēs habet propriam potētiā, cuius est actus: cuius est actus: propter quod tertio Phylitex. Com. 10. dicitur, potētia ad infirmitatem est alia à potētia ad sanitatem, eo q̄ sanitas est aliud ab infirmitate, & 12. Meta. longo processu probatur, principia Prädicamentorū esse eadē proportionaliter, quia cuiuscunq; actui propria responderet potētia.

Si autem tertio sensu inquiratur, responderetur negatiue, quod l. non omne accidens habet aliquod subiectum proprium in ratione principij proprii, eo quod habere subiectum proprium in ratione principij includit fluxum illius accidentis à tali subiecto in genere causae efficientis, eo modo, quo duorum effectuum ordinem inter se habentium prius est causa effectiua eius, quod necessariō primū pductionem sequitur, siue illud subiectum sit receptiuum accidentis, vt quo, siue vt quod: patet quod non omne accidens fluit à suo receptiuo effectiue: sed multa sunt, respectu quorum receptiuo pure passiuē se habet: vt patet cum species rei sensibilis recipitur in medio, siue in sensu.

Si autem quarto modo intelligatur questio, patet quid dicendum sit: negatiue enim respondere oportet.

SE D aduertendum est q̄ haec quae diximus, intelligi debent de accidentibus, scilicet seorsum actibus, & seorsum aptitudinibus: loquēdo nāque de accidētibus, vt S. Th. in littera loquitur, s. non iudicando actualitates accidentium seorsum ab aptitudinibus: dicerem q̄ omne accidens secundū suā radicāle aptitudinem habet aliquod subiectū propriū in ratione sustentantis potētiā & principij, licet nō secundū suā actualitatē, eo q̄ aptitudo ad tale accidēs nō est nisi à tali gradu substantiāli fluat mediātē, vel immediātē, & consequenter nisi in tali gradu subiectiue sustentetur mediātē, vel immediātē. Verbi gratia, Lumen secundū suā actualitatem & substantiā, licet sit ab extrinsecō, & sit accidens separabile: tñ scdm suā inchoationē, seu radicāle aptitudinē, puta diaphaneitatem est inseparabile: & fluit à certo gradu substantiāli communi superioribus & inferioribus. Et similiter federe licet sit accidēs, p accidens tñ scdm suā aptitudinem est propriū: & nō natū cōuenire nisi certo enti: puta animali tali, &c. fluit em̄ aptitudo ad sedēdū ex suis principijs. Similiter & videre, licet sit accidēs separabile: radicalis tñ aptitudo ad vidēdū separari à tali alii nō pōt.

Ex his patet quō ad vtranq; partē rationis adductae verū concludunt diuersimodē. Nā loquēdo de accidentibus scdm suas essentias & actualitates, conclusio rationum primō adductarū cōceditur, accipiēdo subiectum in rōne sustentantis & principij. In rōne aut potētiā falsa est conclusio. Nec pbatio contra hunc applicata sensum valet: eo q̄ cum dicitur, q̄ propriū conuenit soli, omni & semper, intelligitur de ipso proprio non scdm suā actualitatē, sed scdm aptitudinem. Et similiter cum dicitur q̄ ad corruptionē propriū definit subiectū, intelligitur, si corrumpitur scdm aptitudinem: nō autē scdm actū, vniuersaliter loquendo. Vel dicatur q̄ inseparabilitas, & huiusmodi non cōuenit accidenti, vt respicit subiectum in ratione propriā potētiā, sed vt sustentatum, & principium. Loquendo autē de actibus scdm suas aptitudines, patet quō rationes peccant. Dico enim q̄ nullū accidēs est separabile scdm aptitudinem radicalem saltem, sed cōeodem subiecto necessario: & quod corrupto accidente scdm talem aptitudinem potest subiectum corrumpi. Ratio autē in oppositū adducta concludit, q̄ omne accidens habet subiectum, de quo per se prädicatur secundum se, vel secundum suam aptitudinem. Cum enim eius sit actus, cuius est potētia (vt dicitur in Somno & vigilia) idem subiectū erit q̄ cadit in diffinitionem accidentis secundum aptitudinem & secundum actum: sicut homo debet poni non solum in diffinitione risibilis, sed risus. Stant ergo ista duo simul, q̄ accidēs scdm suam actualitatem non habet proprium subiectum, cui vniuersaliter soli & semper inest: & tñ habeat proprium subiectum per quod diffinitur debeat quia ad hoc secundum sufficit, q̄ secundum se vel secundum suam aptitudinem per se de illo subiecto prädicetur. Ad primum verō sufficit accidens secundum se tantum non prädicari per se de subiecto.

Sciendū est autem, quod in accidētibus alio modo sumuntur genus & differentia, & species, quā in substantijs, quia enim in substantijs ex materia & forma substantiāli, fit per se vnum, SS 5

vna quada natura ex eoru coniunctione resultante, qua pprie in Pradicamento substantia collocatur, ideo in substantijs nomina concreta, qua copositum significant, proprie in genere esse dicuntur, sicut genera, vel species, ut homo vel animal: non autem forma vel materia est in Pradicamento hoc modo, nisi per reductionem, sicut principia in genere principiorum esse dicuntur. Sed ex accidente & subiecto non fit vnum per se, unde non resultat ex eorum coniunctione aliqua natura, cui intentio generis vel speciei possit attribui, unde nomina accidentium concretive dicta non ponuntur in Pradicamento, sicut species vel genera, ut album vel musicum, nisi per reductionem, sed solum secundum q abstracta significantur, ut albedo & musica.

In hac tertia parte capituli huius determinatur, quomodo accidentia se habeant ad intentiones logicas, vt primò, quomodo se habeant ad esse in pradicamento, deinde sumantur in eis genus & differentia. Quo ad primum ponit duas conclusiones, scilicet, Accidentia in concreto non sunt proprie in pradicamento. Et accidentia in abstracto proprie sunt in pradicamento.

AD quarum evidentia sciendum est, q accidentia habent vnu modum essendi, scilicet in alio, nò enim sunt nisi insint alicui. Habet autè duos modos intelligendi, eo q intellectus est natus ea, quæ sunt adunata in re, diuidere. Intelliguntur enim qiq; cointelligendo sibi subiectu, cui insunt, & intelliguntur p modum accidentis, eo q accidentis esse est in alio esse. Quadoq; verò intelliguntur solitariè, nò cointelligendo, scilicet subiectum, cui secundum rem insunt, & tunc intelliguntur per modum substantiæ, eo q esse per se, id est solitariè soli substantiæ còuenit, accidentia enim semp comite egent. Cui autè modus significandi nò fundetur super modo essendi, sed intelligendi, sicut habet duos modos intelligendi, sic habent duos modos significandi. Vnde significatur qiq; còsignificatio subiectu, & tunc significatur per modum accidentis, & vocatur significata in concreto, vt albu, nigrum, &c. Qnq; verò significatur p modum substantiæ, & vocatur significata in abstracto, vt albedo & nigredo. Abstractu em & concretum in accidentibus, licet differat in modo significandi, id est penes còsignificare subiectu, & nò còsignificare illud, còueniunt tñ in significatione ipsius formæ accidentalis. Album enim puram qualitatem significat (sicut in Pradicamento dicitur) sicut & albedo; album significat albedinè in subiecto, albedo autè significat albedinè absq; illo. Quia igitur accidentia in concreto totum coniunctum important, puta sicut albu albedinè in subiecto, còiunctum autè hoc nò est vnum p se, sed vnu & ens per accidens, id autè quod in pradicamento reponitur, debet importare vnum & ens per se, cum pradicamenta diuidat ens p se, quinto Met. tex. Com. 14. ideo accidentia in concreto nò proprie reponuntur in pradicamento. Et hæc est ratio, qua in litera prima conclusio probatur, quæ sic formari potest, Nullum nomen importat, ens & vnu per accidens, est proprie in pradicamento, concretum accidentale importat vnum & ens per accidens, ergo nomen concretum accidentale non ponitur in pradicamento proprie & per se. Ad declarationem Minoris ponitur differentia inter concretum accidentale & substantiale in hoc, q concretum substantiale importat compositum ex materia & forma, & tale est vnum per se, & ideo reponitur in pradicamento, vt genus, vel species, accidentale verò importat ex subiecto compositum & accidente, qd est vnum per accidens, ex accidente enim & subiecto non fit nisi vnum per accidens, vt dicitur 7. Metam. & ideo non debet poni in pradicamento, nisi reductiuè, eo modo quo res impura ad suam puritatem naturæ reducitur.

Et sic remanet secunda conclusio vera, q accidentia, scilicet in abstracto, in pradicamento speciei & generis pradicacionem fulcipiunt, talia omnino à pradicamento accidentia sunt excludenda.

CV M autem audis abstractu solam formam importare, non ideo hoc dictum pures, q abstractu subiectu formæ a se omnino excludat, hoc enim falsum est: sed ideo quia abstractum ex modo suo significandi, quo solo differt à concreto, non includit subiectum principaliter, sed secundario, & ex còsequenti. Quod ex conuenientia & differentia inter ea ex modo significandi persuaderi potest. Conueniunt enim in hoc, q tam abstractu, quàm concretum ex modo significandi importat duo, scilicet quod & quo, seu subiectum & formam. Id enim importat definitio & definitum, licet alio modo. Definitio autem vtriusque importat vtrumque dictorum, vt exemplariter patet, similitatem enim dicimus curipitatem nasi, & simum nasum, curiu. Quod autem hoc fit ex modo significandi, ex eo clarum est, q tam abstractum, quàm concretum puram formam significat, vt in pradicamento testatur Arist. Differunt autem abstractum & concretum ex varietate modi significandi in

hoc, quod concretum importat ex modo significandi principaliter subiectum, & secundario formam. Abstractum verò principaliter importat formam & ex còsequenti subiectum.

Aduertèdū nāq; est, q còtrario ordine se habet subiectu & forma, ad significationem nominis còcreti, & eius modum significandi. Importat em còcretu rone significationis primò formā & subiectu nò nisi ex còsequenti copula. Quo ad modum verò significandi primò subiectu & ex còsequenti formā importat. Cuius signu est, q in diffinitione còcreti exprimit primò subiectu tāquā gen^o, qd prima pars est diffinitivi, & forma secūdo loco ponit quasi differentia. Dicim^o nāq; q simū est nasus curiuus. Abstractu verò & ex significatione & ex modo significandi primò formā importat: secundario autè ex eo còsequenti subiectu. In cui^o signu in ei^o diffinitione forma ipsa primò exprimit vt genus, subiectu autè secundario loco differentia, vt patet, cū dicitur, simitas est curiuus nasi, Oriū autè hæc differentia ex eo, q còcretu importat habitudinē inter subiectu & formā, prout incipit à subiecto & terminat ad formā. Abstractu verò importat habitudinē inter formā & subiectu prout incipit à forma, & terminat ad subiectu, vt exēplis datis apparet. Ex hoc em q habitudo importata p concretu, importat ex modo significandi, vt incipiens à subiecto sequit^o q primò importet subiectu, à quo incipit, & similiter ex hoc q habitudo importata p abstractu importat ex modo significandi, vt incipiens à forma, còsequens est vt primò importet formā à qua incipit. Causa enim hui^o diuersitatis est, quia còcreta ad còposita significanda sunt inuenta. Còpositio autè à subiecto oritur. Abstracta verò inuenta sunt ad significandas formas apud nos inuenta simplices qd sed à quib^o denominatio ad subiecta deriuat, vñ & còcreta còpositu qd sonat, abstracta verò formāt, vt cadetes tñ ad subiecta, nò igit ppter ea dictū est q abstractu solā formam importet, quia nullo modo copulat subiectum, sed quia ex modo significandi còpositum non sonat, nec principaliter importat ipsum subiectum, quemadmodum concretum, sed extrinsecè tantum terminum habitudinis formæ significata.

A D V E R T E hic q de abstracto & concreto, quomodo sunt in pradicamento, aliter Metaphysicus, & aliter Logicus iudicabit. Cum enim apud Metaphysicum, qui res secundum suas essentias còsiderat, & nò secundum modos intelligendi, vel significandi abstractu & concretu nò differant, eo q eadē res abstractè & concretè sit significata, dicit ipse sicut abstractum ita & concretu in genere esse, res em per suā essentiā ingreditur, vel egreditur genus Metaphysicaliter sumptu, id est per rem generis, & non per modum significandi. vnde nò dicit Metaphysicus album ens per accidens, sed hoc album, vt patet 5. Met. tex. Com. 15. 14. & 7. eiusdem tex. Com. 16. Logicus autem, qui non res secundum suas naturas, sed secundum intèriones adiuncta primis intellectis ac significatis, còsiderat, dicit abstractum esse in genere, concretum verò non, quia res nomine abstracto significata potest denominari species, vt albedo, & genus, vt color, concretum verò non propter alicuiusmodi modi significandi, vt dictum est.

Causa autè quare alicuius modi significandi hæc veritatē Logico præbeat, est quia modus significandi præterdit secūdas intèriones, & fundat quodammodo ipsas, licet enim rā modus significandi quā secūda intètio còueniant in hoc q sequatur rē, nò secūdam se, sed vt intellecta: prius tamè rē vt intellecta sequitur modus significandi, quā secūda intètio, eo q modus significandi nihil aliud est, quā signu modi intelligendi, sicut vox significas est signu rei intellectæ, vnde sicut vox significatiua prius sequitur rē intellecta, quā secūda intètio, ita eius modus significandi modū intelligendi, vt totus ordo pertinētū ad nomina primæ intèrionis præcedat ordini pertinētū ad nomina secundæ intèrionis. Quia igitur secūdæ intèriones res vt intellectas & significatas denomināt, & nò absolute, ideo stat eandē rē diuersimode intellecta & significata denominari speciei, & consequenter esse directè in pradicamento & nò esse directè in eo, sicut eadē natura humana significata nomine Hominis, species est: significata verò nomine Humanitatis species non est, sed speciei principiu. Vnde in proposito apud Logicum res illa, quæ Albedinis nomine intelligitur diuersimode significata, in pradicamento esse affirmatur, & negatur. Si enim in abstracto significetur, cum sic speciei denominationē habeat, in pradicamento reponitur. si aut in concreto significetur, cum sic speciei vel generis denominationē nò habeat; quia rē extraneæ ex modo significandi includit, in pradicamento directè esse negatur. Et quia intentio S. Thomæ est declarare quomodo accidentia se habeant ad intentiones logicas, & non ad cuius generis rem pertinent, ideo concretum accidentale à Pradicamento separauit.

CV M his omnib^o aduertat, q aliquid facit rē reponi in pradicamento dupliciter. Vno modo vt ratio reponedi ipsam in pradicamento, alio modo vt còditio sine qua nò. Ratio reponedi rem in genere siue speciei tā apud Logicu quā apud Metaphys. est essētia illius

illius rei, res enim per suā essentiā ad genus & speciem, definitur: còditio aut, sine qua nò est modus ipse significandi. Et in prædicamento quidè substantiæ còditio, sine qua res non fulcipit generis vel speciei, &c. denominationē, est modus significandi in concreto. In prædicamentis aut abstractis: propterea cum dictum est concretum accidentale non directè reponi in prædicamento apud Logicum, intellige hoc propter defectum conditionis, sine qua non, & non propter defectum rationis reponendi. Et similiter cum dicitur, quod humanitas & vniuersaliter abstractum substantiale non est in genere substantiæ, intellige propter defectum conditionis reponendi.

Et quia accidentia non componuntur ex materia & forma: ideo non potest in eis sumi genus à materia, & differentia à forma, sicut in substantiis compositis: sed oportet vt primum genus sumatur ex ipso modo essendi, secundum quod ens diuersimode secundum prius & posterius de decem generibus prædicatur. sicut dicitur quantitas ex eo quod est mensura substantiæ, & qualitas secundum quod est dispositio substantiæ, & sic de aliis secundum Philosophum in 11. Met.

Hic declaratur vnde in accidentibus sumantur genus & differentia propositionibus tribus. Prima est, Genus & differentia non sumuntur in eis ex materia & forma. Secunda est, primum genus sumitur ex proprio modo essendi, quo prædicamentum ipsum pars entis constituitur. Tertia est, Differentia sumuntur in accidentibus ex diuersitate priorium principiorum. Prima patet sic. Incompositu ex materia, & forma nò pot habere genus sumptu à materia & differentia à forma, sed accidentia sunt incomposita ex materia & forma: igitur non potest in eis sumi genus à materia, & differentia à forma sicut sit in substantiis compositis: quod qualiter intelligendum sit, supra dictum est. Secūda patet sic, Primum genus oportet explicare essentiam secundum propriam potentiam, quæ est in ea: sicut vltima differentia debet explicare essentiam secundum vltimum actum: sed essentia accidentis secundum modum illum, quo pars entis constituitur habet propriam potentiam: ergo ex illo modo sumendum est genus primum.

I N T E L L I G E N D V M est hic primò ens diuidi per quosdam modos in prædicamento: sicut quodammodo genus in specie per differentias: ita quod sicut species per id, quo generis partes efficiuntur in esse specifico constituntur: ita prædicamenta per id, quo partes entis sunt, in esse generalissimo constituntur: & ideo modi proprii quibus ens ad quodlibet prædicamentum descendit, sunt illi, penes quos prima genera còstituta sunt. Sunt autè isti modi per substantiuum, mensuratiuum, dispositiuum, relatiuum, & actiuum, &c. vt dicitur quinto Met. tex. commen. 14.

N O T A N D V M est secundū, q cum genus sumatur à re secundū id quo habet rationē determinabilis, primū genus sumendum est à re secundū id, quo primò habet rationē determinabilis: primò autè habet rationē determinabilis res secundū primum sui gradū concepta. Primum autè gradus rei is est, quem res ex modo illo fortitur, quo proprium sibi locum inter partes entis vendicat: & ideo primū genus sumptu ab illo modo entis importat rē, vt primò determinabilem: & propterea ista se consequuntur, sumi à re secundum propriam potentiam eius, id est secundum id, quo primò habet rationem determinabilis, & sumi à re secundum modum illum, quo entis pars sit. Et sic patet assumpta ratio.

Differentia verò in eis sumuntur ex diuersitate principiorum, ex quibus causantur, & quia propria passiones ex propriis principijs subiecti causantur, ideo subiectum ponitur in diffinitione eorum loco differentie, si in abstracto diffiniuntur, secundum quod sunt propria in genere, sicut dicitur, quod simitas est nasi curiuus, sed econuerso esset si eorum diffinitio sumeretur secundum quod concretive dicuntur, si enim subiectum in eorum diffinitione poneretur sicut genus, quia tunc diffinirentur per modum substantiarum compositarum, in quibus ratio generis sumitur à materia, sicut dicimus, quod simum est nasus curiuus, similiter etiam est si vnum accidens alterius accidentis principium sit, sicut principium relationis est actio, & passio & quantitas, & ideo secundum hæc diuidit Philosophus relationem in quinto Metaphysica.

Hic ponitur tertia propositio, q differentia sumuntur in accidentibus ex diuersitate priorium principiorum, & declaratur à posteriori. Signum enim, q differentia sumantur ex diuersitate priorium principiorum est, q in diffinitione accidentium in abstracto, q proprie habent genus & differentias subiectum ponitur

loco differentia, hoc enim non esset, nisi accidentia differret penes sua ppria principia. ppter ea em ppria passiones differunt inter se, quia principia subiecti, ex quib^o causantur, inter se differunt. ¶ Et quia posset aliquis signu hoc inficiari, dicens, q subiectum propriu quadoque ponit in diffinitione, pprij accidentis, loco generis & non differentia, ideo ad hæc obiectione excludendā subdit. Licet econuerso esset, &c. & vult dicere q licet ita sit, q quadoque ponatur subiectu in diffinitione proprii accidentis loco generis & nò differentia, quia tñ hoc nò fit, nisi cū accidens in concreto diffinit, qd vt sic nò est in genere, ideo hoc nò obstat nostræ sententiæ, quia accidentis differentiam, secundum quod in prædicamento est vnde sumenda sit, declarauimus. Causa enim, quare in diffinitione accidentis in concreto subiectum ponitur loco generis, non est ipsa natura accidentis, ita quod subiectum eius essentia pro genere sibi vendicet, sed est modus eius significandi, quia enim concretum ex modo significandi importat totum coniunctum, scilicet genus & subiectum, ideo per modum rerum diffinitur compositarum in quibus genus sumitur à materia & differentia à forma, & propterea subiectum, cum se habeat vt materia, loco generis ponitur, & natura accidentis, cum se habeat vt forma, loco differentia ponitur, & dicitur simum est nasus curiuus, non sic autem est cū diffinitur accidens in abstracto. tunc enim ponitur vt genus in quod essentia ipsius accidentis determinat sibi vt genus, & ponitur loco differentia id, à quo accidens secundum naturam suam specificā differentiam trahit, scilicet subiectum proprium, & dicitur, simitas est curiuus nasi. Manifestum quoque fit hoc, scilicet q differentia accidentium sumuntur ex diuersitate principiorum priorum, non solum quado accidens immediate causatur à substantia, sed etiam qu vnum accidens esse alterius principium propriu: tunc enim differentia fortitur accidentia causata penes diuersitatem accidentium causantium, vt patet de relationibus quartū differentia attenditur penes sua fundamenta seu causas, puta actionē, passionē, & quantitatē, vt patet ex diuisione relatiuorū facta ab Arist. 4. Met. tex. com. 20. Et per hoc excluditur obiectio alia, q posset fieri de secunda & tertia passione eiusdē subiecti. Posset enim aliquis obiicere, quomodo alia est differentia secundæ passionis à differentia primæ, si ex principijs ex quibus fluit passio, differentia sumitur: quadoquidè eadē sunt principia, à quibus fluunt prima & secunda. Exclufa enim est obiectio p hoc qd dictū est, q qu vnu accidens est principiu alterius: differentia posterioris accidentis non ex diuersitate remotorū principiorū, sed priorum attenditur: & ideo, cum prima passio sit principium secundæ, non sunt eadem propria & immediata principia primæ & secundæ.

¶ Sed quia propria principia accidentium non semper sunt manifesta, ideo quadoque sumimus differentias accidentium ex eorum effectibus, sicut cōgregatiuū & disgregatiuū visus dicuntur differentia coloris, qua causantur ex abundantia & paucitate lucis, ex qua diuersæ species coloris causantur. Sic ergo patet, quomodo essentia est in substantiis & accidentibus, & quomodo in substantiis compositis & simplicibus, & quomodo intentiones logicæ vniuersales in eis inueniuntur, excepto primo principio, quod est infinita simplicitatis, cui non còuenit ratio generis vel speciei, & per consequens nec diffinitio propter suam simplicitatem, in quo sit finis & consummatio huius sermonis.

¶ Quia posset tertio aliquis dubitare de hoc quod dictum est, q differentia accidentium sumuntur ex eorum proprijs principijs, ex hoc quod quandoque sumimus eorum differentias ab effectibus, sicut albedinis & nigredinis differentias dicimus congregare & disgregare visum: ideo ad hæc dubitationem tollendam dixit, q hoc contingit non ex natura ipsorum accidentium, sed ex nobis, quibus propria principia accidentium occulta cum sint, opus est ex effectibus differentias sumere, quæ differentias veras quodammodo nobis insinuant: sicut in exemplo proposito liquet albedo enim & nigredo differunt à priori ex abundantia & paucitate lucis. lux enim in opaco corpore existens aequaliter obumbrata albedinem constituit: valde autè offuscata nigredinē: à posteriori autem differunt congregatione & disgregatione visus: ex hoc em contingit disgregare, quia ibi est satis de luce, & nò econuerso. Et quia abundantia & paucitas lucis non ita nobis manifesta sunt, sicut cōgregare & disgregare: ideo loco propriarū differentiarū congregatiuum & disgregatiuum ponimus, dicentes, albedo est color disgregatiuus visus, nigredo verò congregatiuus.

H I C aduertat, quod non dixit subiectum esse differentia accidentis, sed poni loco differentia, habent enim propriu genus, & propriam differentiam sui generis, quæ tamen absque obiecto non possunt explicari còpletè: & ideo omnino oportet subiectu in diffinitione accidentis cadere, vt dictum est. Vltimò epilogus

fit eorū, quæ dicta sunt, in quorum explicacione meā opinionem ita prolata esse volo, ut ibi veritati cōsentanea inuenta nō fuerit, & ingenio & ætati venia detur; adoleſcentiā enim adhuc ago. Vbi autem veritatis tramitem secuta videbitur, gratiarum debite actiones dno Thomæ habeantur, à quo quicquid veri est, didici.

Commentariorum Thomæ de viō Caietani Cardinalis Sancti Xysti in librum diui Thomæ Aquinatis de Ente & Essentia, finis.

TRACTATUS OCTAVVS SOLV-
tionum quorundam locorum sibi inuicem ad-
uersantium, in commentariis Sancti
Thomæ contentorum.

AD FRATREM IACOBVM
Cretōm Scotum, lectorem Theologia.

RETITIONIBVS tuis, fili charissime, deesse nolēs, ad proposita duo dubia respondere curavi. Proponis primò dissonantiam dictōrum nostrorum inter se, dum in Commentariis primæ partis, articulo primo, quæ-
stione duodecima, diximus creaturam rationalem ut ordinatā ad felicitatem, & non absolutē, naturaliter appetere visionem Dei in se, in art. autem 1. q. 82. respondendo quarto argumento Scoti diximus, qd ad naturaliter volendū finem vltimum in particulari, non sufficit indubietas, quoniam hæc est in quolibet fideli, sed exigitur euidentia, quæ solum conuenit Beatis.

¶ Proponis secundo ambiguitatem circa quandam glossam nostram in eisdem Commentariis, q. 4. art. 3. ad tertium, vbi dicente textu, Non est possibile esse aliam terram, quā istam, glossauimus, ly possibile, sumi pro possibili sumpto ex potentia indita rebus creatis, secundum quā diximus, impossibile est mortuum resurgere, & non pro possibili secundum potentiam actiuam Dei, neque pro possibili logico, videtur enim tibi, qd de possibili logico sit sermo, propter materiam subiectam, de qua ibi disputatur, & hoc propter tria. Primò, quia propositio illa præcedens, Mundus constat ex tota sua materia, sumpta ex Philosopho, aut intelligitur de totalitate indiuiduali, & hoc non, quia quodlibet indiuiduum perfectum isto modo constat ex sua materia. Aut de totalitate specifica, & sic oportet intelligi de impossibili absolute quum implicet cōtradictionem habere totā materiam speciei, non habere aliquam partem, quæ esset extra illud. Secundo, quia idem dicitur iudicium de terra & de aliis partibus mūdi, sed esse duos Soles, implicat cōtradictionem, ergo sermo est de impossibili absolute. Manifestatur autē implicatio cōtradictionis, quia positus duobus Solibus, si materia vnus appeteret formam alterius, neuter haberet suam materiam, quia Sol constat ex materia satiata sua formæ; autem materia vnus non appeteret formam alterius sic differrent non solum specie, sed genere. Tertio, quia secundum istā glossam, quum dicitur, Non est possibile esse aliam terram, sensus esset, Non est potentia actiua in rebus creatis, quæ possit producere aliam terram, hic autem sensus longè est à proposito, & quis vnquam de hoc dubitauit?

AD primum dubium respondemus, qd ly naturaliter non secundum eandem significationem in vtroque loco sumitur. Nam in quaestione duodecima naturale attenditur penes naturam tanquā principium, ita qd naturalis appetitus appellatur, qui prouenit à principio indito secundum superadictum diuinæ gratiæ ordinem. Ut enim locutio naturalis est homini à principiis naturalibus, ita appetere cælestis patriæ felicitatem, naturale est homini ex principiis gratiæ, quia ex illis natū est prouenire. In quaestione autem 82. naturale attenditur penes modum, ut distinguitur contra liberale, ideò que ibi dicitur, qd naturaliter, id est non libere velle Deum in particulari, & c. solis Beatis conuenit, vnde nulla relinquatur inter dicta dissonantia.

AD secundam autem dubitationem respondetur, clare constare ex textu, qd possibile sumitur secundum potentiam in rebus existentem, dum probatur in textu, ex naturali motu terræ ad cœtrum hoc, hæc enim probatio manifestat, de Physica potentia sermonem esse. Nam certum est, apud Theologos omnes, posse à Deo creari aliam terram extra istum mundum, & conseruari ibi in æternum.

¶ Ad primam igitur obiectionem dicitur, propositionem illam, Mundus constat ex tota sua materia, intelligi de omni totalitate materiæ, possibili tamen potentia Physica, quoniam hoc sufficit ad probandum in philosophia naturali, quòd constat ex tota sua materia simpliciter, hoc est sine additione aliqua. Et sic stant ista duo simul, qd mundus constat ex tota sua materia, & qd Deus potest per omnipotentiam suam similem materiam extra mundum

creare, quoniam primum intelligitur de tota sua materia possibili Physicè. Nec implicat cōtradictionem habere totam possibilem Physicè, & non habere aliquam partem, quæ per omnipotentiam diuinam fieret extra.

¶ Ad secundam autem dicitur, qd nulla apparet cōtradictio, ponendo plures Soles eiusdem speciei specialissimæ ex diuina omnipotentia, & quòd existentibus pluribus Solibus, nullius materiæ appeteret alterius formam, quia vtriusque materia contēta esset sua forma, sicut modò materia existens in vna parte cælestis corporis homogenei nō appetit esse in alia parte, & similiter in motibus pars spheræ igneæ cōtigua accidentali parti orbis Lunæ nō appetit esse in Orientali parte eiusdem orbis. Et omnium vna communis est ratio, quòd in his, quæ sunt eiusdem rationis, vna est etiam ratio appetitiuæ quietis, ac per hoc quodlibet contētum est illa portione, quam habet, & metitò, quoniam privatio, quæ machinatur ad malum, non est in certa materia, propter formā eiusdem speciei. Nunquam enim Socrates corrumperetur, si materia eius non appeteret nisi formam humanam, quoniam illa iam habet, & sic de aliis.

¶ Ad tertiam dicitur, quòd aliud est aliqua esse idem, aliud est aliqua consequente se habere. Vnde licet ad sensum expositum cōsequatur illa alia propositio: Nulla est potentia actiua in rebus creatis, quæ possit facere aliam terram, non tamen est idem quod sensus expositus, quoniam iuxta sensum expositum sermo est de potentia naturali, non descendendo ad actiuam aut passiuam, & secundum huiusmodi potentiam affertur ratio de motu naturali, & non de potentia vel impotentia generatiua terræ.

¶ Hæc sunt quæ velut à somno scientiarum speculatiuarum excitato occurrunt respondenda. Reliquum est, vt attendas tibi & lectioni, & ores pro me, & bene vale. Romæ 23. Nouembris, 1522.

TRACTATUS NONVS,
de vinculo obedientiæ, cuius est
vnica questio.

Num homo teneatur superiori obedire in his, in quibus paren-
do oportet periculo mortis se exponere.

VTRVM homo homini superiori teneatur obedire in his, in quibus oportet se exponere periculo mortis. Et videtur quòd non. Primo ratione, quia homo homini non est subditus, quò ad naturam, ac per hoc nō tenetur vitam perdere ad mandatum alterius. Et confirmatur autoritate, quia S. Tho. in Secunda Secundæ, quæst. 103. art. 5. in corpore dicit, Tenetur homo homini obedire in his, quæ exterior per corpus sunt agenda. In quibus tamen secundum ea, quæ ad naturam corporis pertinent, homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo, quia omnes homines natura sunt pares, puta in his, quæ pertinent ad corporis sustentationem & prolis generationem. Hæc ille.

¶ Secundò, quia non tenetur homo secundum charitatis ordinem ponere vitam corporalem pro quocunq; exteriori bono, aut pro vita corporali alterius, quum plus teneatur diligere corporalem vitam suam, quā proximam, & contra aut supra charitatis ordinem non tenetur homo homini obedire.

¶ Tertio, quia humana iura de actionibus humanis intelliguntur salua consistentia, imò incolumitate subiecti, vt patet de præcepto ieiuniorum, de diuinis officiis persoluendis, de obseruatione festorum, non enim tenetur homo ad diuinum officium aut ad obseruationem festorum, si non potest hæc sine non solum vita, sed sanitate periculo seruare. Eximit ergo periculum vitæ ab obedientia humana.

¶ Quarto, quia timor cadens in constantem virum, qualis est timor mortis, excusat ab omni iuris ac iudicij humani executione, ergo idem quod prius.

AD EVIDENTIAM huius quæstionis sciendū est, quòd non distinguere inter per se & per accidens occasio est minus bene sentiendi. contingit enim etiam sapientes, inquit Arist. falli in iis quæ sunt per accidens. Aliud est igitur subdi hominem homini in his, quæ sunt naturæ, per se loquendo, & aliud per accidens. Subiici nanque per se, est directè & formaliter subiici, ita quòd possint illa directè & formaliter præcipi. Subdi verò per accidens est per concomitantiam, aut sequelam aq illud, in quo per se subditur subiici. Exemplum, Homo homini non subditur per secundum intentiones motus animi, & ideo nō potest superior præcipere directè & formaliter interiores actus animi, soli enim Deo hoc est proprium. Subditur tamen per accidens, in quantum interiores animi motus sunt exteriorum actionum rationes, sic enim concomitantur exteriores actiones, in quibus homini homo per se subiicitur. Et ideo superiores aliter iudicant hominem

ex malitia

ex malitia, aliter ex passione, aliter ex ignorantia operante. In proposito aut verissimū est hominē nō subdi homini in his, qd ad naturā spectat, sed hoc intelligitur per se & formaliter. & ideo nullus potest alteri præcipere vt se occidat, vt nō comedat, vt nō generet. Sed per accidens in his etiā homo homini subdit p quāto hæc cōcomitatē se habet ad actiones, in quātū homo homini p se subditur, vt patet in laicis subditis, qd tenetur mādāte principē, pliarī, & exponere se mortis periculo, vt experientia testat: qd pōt princeps præcipere, vt tueatur armis rēpublicā, vt vlciscatur armis eandē. & huic annexū est periculū mortis: ideo ex tali annexiōe subditur etiā, quo ad vitā. Ratio aut huiusmodi debet obedientiæ est: qd de humanorū actūū subiectione iudicādū est scdm ea qd insunt p se, & nō scdm ea qd sunt per accidens: sicut vnuerſaliter de ceteris cōditionibus humanorū actionū cōsideratio & iudiciū si non fiat p se, nō rectè iudicatur nisi diuinando, oportet ergo inspicere ad naturā operis humani, an sit p se de genere subditorū superior homini, an sit de genere exemptorū à subiectione humana, vt fecit Diuus Thomas in loco allegato, duo operū genera per se eximēs à subiectione humana, opera scilicet interiorā animi, & opera naturā sustentādā, & ppagandā. Et aduerte qd etiam non per se subiectæ operationes alteri homini, possunt per accidens fieri subiectæ alteri homini: vt declarauimus. Quū igitur cōstet, exteriores actus virtutū necessarios ad cōmune bonum politicū, vel domesticū subiectos esse homini superiori, quoniam & leges humanæ huiusmodi actus principum, & superiores ad hos cogunt subditos, non sunt à suo subiectionis ordine eximendi, ppter accidētia annexa: vt restātur præcepta de actibus fortitudinis. Si enim leges & præcepta principum de actibus fortitudinis exceptionem admittunt, quando est fortitudinis actibus annexū vitæ periculum, vanus est omnis principatus ad præcipiendū quæ sunt fortis: vñ nil aliud est dicere, qd lex, aut princeps, aut superior nō potest præcipere actus, quibus annexum est vitæ periculum, quā exterminare præcepta fortitudinis à potestate humana, quū fortitudo circa mortis pericula sit: quod quia absurdum, imò ridiculum est, stet iudiciū in his, quæ sunt per se. Simile quoq; facile apparet in actibus religionis: præcipit ecclēsiastica lex Missam celebrare non nisi cum sacris vestibus, cū altari, cū calice, si fiat exceptio de mortis periculo, sacerdos cōminata sibi morte celebrabit licitè in diploide, habēs tantummodo panem & vinū: quis fatuus diceret hæc? Similiter Episcopus cōferet ordines sacros in diploide sine vllis cēremoniis, sola forma substantiali seruata ob cōminatā sibi mortē: quod est sacrilegiū. Ex quibus quilibet sapiens pōt percipere, falsum esse fundamentum, qd humana lex & superior homo nō pōt præcipere actus virtutū vlcq; ad mortis periculū inclusiue, & qd subditi nō teneantur obedire. Stetur ergo, vt dictum est, in his, quæ sunt per se, censendo qd tā lex, quā superior homo pōt præcipere oēs exteriores virtutū actus necessarios ad cōe bonū illud cui curā habet, ad qd subditos habet: & subditi tenentur obedire, nō obstant quocunq; vitæ periculo annexo. Vñ qd prælati pōt præcipere subditis religionis ea, qd sunt ad mutua obsequia, inter qd nō infimū tenet locū cura infirmorū: iō tenet subditus obedire ad seruiedū egrīs etiā infectis epidimic morbo: qm hoc periculū vitæ cōcomitatē se habet ad op, qd p se præcipitur. f. seruitiū infirmorū. Nec minus tenet religiosus in his & similibus obedire quā secularis suo principi ad præliandū, vbi est maximum mortis periculū cōcomitēs. Et quoniam hoc iuramentum est, nō me extendo amplius, sed ex his constat fatissimū esse primæ rationi in oppositum allata, & autoritati S. Tho. verificatur siquidem formaliter & per se: secus autem est quum concomitanter concurrat id quod est naturæ, seu vitæ ad illud quod per se præcipi potest.

¶ Ad secundā verò rationem de charitatis ordine, respondetur qd charitatis ordo habet, vt pro actu virtutis quilibet exponat vitā suā corporalē, & miles p actu virtutis, scilicet iustæ defensionis, aut iustæ vltionis, exponit vitam suā periculo, & seruiens infectis pro actu virtutis, scilicet religiosi obsequij, exponit se periculo mortis, & nō pro bonis externis, aut corporali salute alterius. Cōstat autē hos & similes virtutum actus debitos posse præcipi, nec contra nec supra charitatis ordinem, sed secundum charitatis ordinem quantum bonum animæ præstat corporali vitæ.

¶ Ad tertiam dicitur, qd actus virtuosū præcepti à iure positio relati ad vitæ periculū, non sunt vniformes. Quidā enim sunt quorū rectitudo destruitur ex vitæ periculo annexo, vt sunt actus abstinentiæ, qui si cū crimine vitæ fiant, nō sunt virtuosū, quoniam recta abstinentiæ ratio medium sic exigit, vt non subtrahatur necessariū ad vitam, & de his verificatur, qd leges humanæ intelligunt salua consistentia subiecti. Quidam verò sunt quorū rectitudo constituitur ex periculo vitæ, vt actus fortitudinis, qui si discernim vitæ effugerēt, in vitium inciderent. Et simile est de reliquis actibus virtutum necessariis ad commune bonum, vt sunt obsequia, officia, ministeria necessaria ad commune bonum, in quibus est

nonnulla fortitudo in sustinēdo pericula vitæ superuenientia, sustinet enim in tantum eorum rectitudo ex periculo vitæ, vt si huiusmodi periculum effugerent, in vitium inciderent timoratis, & in huiusmodi nō subintelligitur salua consistentia subiecti. Quidam verò sunt mediū respicientes periculum vitæ omnino accidentāliter, vt sunt multi religionis actus, puta audire Missam, seruare festa, & huiusmodi. Et horū duplex est differentia. Nam quidam sunt, qui ex supradicto vitæ periculo & licitè omittuntur, & supererogatoriè fiunt, vt sunt actus prædicandi & corrigēdi, qui quandoque (puta non cogente diuini iuris necessitate) possunt propter vitæ periculum omitti licitè, quia est licitum quandoque fugere: possunt & tunc nihilominus supererogare, volentes prædicare & reprehendere, vt Ioan. Baptista arguit Herodem: sciebat enim Herodes crimē suum, ita qd non necessitatis, sed supererogationis erat Ioannis reprehensio. Quādā verò sunt, quæ si fiant propter timorē mortis: illicitè omnino fiūt, vt celebrare Missam absque sacris vestibus, calice, & altari, celebrare scienter coram excommunicatis nominatim, & reliqua similia, quæ si fiant propter timorē mortis, sunt illicita, quia nō exculantur à toto, sed à tāto. Et horum omnium vna communis est ratio, quia legis & principis est præcipere actus virtutum necessarios ad commune bonum: vt autem declaratum est, à virtute recederetur, si mortis periculum in prædictis exciperetur.

¶ Ad quartā dicitur, qd timor cadens in cōstantē virū, excusat iuxta prædictā distinctionē, quandoq; à toto, vt in his, in quibus officio, vel cōmissio ob mortis periculum à rectitudine nō recedit. Ex hoc gratia materiæ humanitatis pietate suffulset plerunq; fortè à iustis excusetur. Quandoq; aut excusat, sed à tanto coram Deo, quibus coram humano iudice excuset à toto, vt in prædictis patet: & tunc moriendum est potius viro forti, quā incurere obliquitatem etiam venialem. Romæ die 27. Decembris, 1522.

TRACTATUS DECIMVS,
de Missæ Sacrificio & Ritū, aduersus Lutheranos, ad Clementem VII. Pontificem Maximum, in sex
capita diuisus.

- 1 Quenam sit operis intentio.
- 2 Conuenientia & differentia Lutherānorum cum Catholicis circa sacrificium Missæ.
- 3 Ex institutione Christi Eucharistiam immolari.
- 4 Ex institutione Christi immolari Eucharistiam in remissionem peccatorum.
- 5 Obiectiones ex Epistola ad Hebræos contra sacrificium Missæ.
- 6 Responso ad obiectiones.

CLEMENTI VII. PONT. MAX. THOMAS
de Vio Caietanus Cardinalis Sancti Xysti, felicitatem.

MANDASTI Olim P. beatissime, vt tanquam instructor nuntij scriberem respondenda obiectionis in libello de Cæna Domini, afferente corpus & sanguinem Christi in Eucharistia esse diuinitatē, sicut in signo: oblatio autē nuperrimè mihi libello Lutherano etiam de Cæna Domini affirmante, in Eucharistia verum Christi corpus & sanguinē, sed negante sacrificium Missæ, contra vnuerſas, etiam schismaticorum Ecclesias, existimari non esse expectandum mandatum, sed officij mei partes exequi, manifestando rationes errandi in hac noua hæresi. Suscipiat itaque decernendam Apostolatus tui censura lucubratiunculam hanc, & felix vale.

CAPVT I,
Quæ sit intentio operis.

MAGISTER omnium dominus Iesus Sadduceos (qui ex sacris libris solos libros Moysi recipiebant) conſutando ex libris Moysi, docuit nos, vt aduersus hæreticos abstineamus à testimoniis quæ non recipiūt: sed illis vtamur sacris testibus, quos non refutant. Quocirca aduersus hæreticos, qui Lutherani vocantur, inantes solis testimoniis sacrarū Scripturarum, scripturæ de sacrificio Missæ, ex solis sacris Scripturis, disputationem doctrinamque omnem perficere intendo: tum ne gloriantur in solido fundari sacrarum Scripturarum fundamento, negationem sacrificij Missæ, tum ne minus docti putent ex Ecclesiæ institutione, non Scripturæ auctoritate, solci sacrificij Missæ: tum vt habeant Lutherani illi, qui ignorant erant, vnde respiciant.

¶ Vt autē clara fiat apud omnes veritas, primū in quo conueniunt, & in quo differunt Lutherani à catholicis, deinde quid ex sacris

ex sacris scripturis de sacrificio Missæ habetur, & demum Lutherana objectiones discutitur.

CAPVT II.

Conuenientia & differentia Lutherana cum Catholicis circa sacrificium Missæ.

ONSENTIUNT Lutherani Missam posse sacrificium memoriale appellari, ea ratione, quia in memoria sacrificij oblatis in cruce verum corpus Christi, cum vero sanguine Christi consecratur, veneratur & sumitur, dicente Domino, Hoc facite in mei commemorationem. Negat autem duo. Alterum est, offerri corpus, vel sanguinem Christi Deo, quæ enim affirmant in altari esse verum Christi corpus, negant tam illud verum Christi corpus offerri Deo. Alterum est, esse in altari hostiam, seu sacrificium pro expiatione peccatorum, sine pro viuis sine pro defunctis. Et fundant vtrumque super doctrinam Epistolæ ad Hebræos ubi clarè vnica oblatio corporis Christi in cruce semel facta, sufficiens manifestatur pro peccatis totius mundi. Et propterea inferunt, quod quamuis cultus corporis Christi in memoria passionis, & mortis Christi fuit institutus à Christo, oblatio tamen corporis Christi tanquam hostiæ pro peccato, est adinuentio humana contraria documentis sacrae scripturæ.

CAPVT III.

Ex institutione Christi Eucharistiam immolari.

ATHOLICI autem agnoscimus in sacris literis scripturam esse institutionem immolationis Eucharistiæ. Eua- gelista enim (specialiter Lucas capite vigesimo secundo, & specialiusque Paulus ad Corinthios vigesimum octa- dum) tradit post multas actiones Domini Iesu in cæna, cum mandasset, Hoc facite in mei commemorationem. Quæ quia verba sunt Iesu Christi, libranda valde sunt, tum pronomen, Hoc, tum verbum Facite, tum, In mei commemorationem.

Ad intelligendum itaque demonstrat per pronomen, Hoc, inspicenda sunt quæ præmittuntur. Præmittitur autem, quod Iesus accepit panem, gratias egit, fregit, dedit, dixit, Accipite, comedite, hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur, vel secundum Lucam, datur. Statimque subiunxit, Hoc facite in mei commemorationem. Præmissum itaque, Hoc, quum non ardeat ad demonstrandum aliquod præmissorum, & ad aliquod præmissorum non demonstrandum, consequens est ut demonstrat vniuersitatem præmissorum.

Verbum, Facite, multa fert mysteria. Nam non dicit, hoc dicitis, sed, hoc facite, ut significaretur, quod id, quod mandat, non consistit in dicere, sed in facere, quodque dicere hic interueniens, non propter dicere, sed propter facere est, ut intelligeremus, quæ verba consecrationis sunt verba efficiencia illud, quod significant. Et adiungendo, In mei commemorationem, distinguit facere à commemorare, ut significati non dixerit, hoc commemorare, sed hoc facere in commemorationem mei. Mandat itaque, Dominus Iesus hoc, id est vniuersa præmissa, facere in memoria sui. Actus ergo faciendi hoc mandat relatus ad recordationem Domini Iesu.

Ex eo autem, quod sub facere hoc, comprehenditur non solum facere corpus Christi, sed etiam facere corpus Christi quod frangitur seu datur pro nobis, manifestum est Dominum Iesum mandasse facere corpus meum, quod pro vobis frangitur & datur. Perinde autem est, Quod pro vobis frangitur & datur, ac si diceretur, Quod pro vobis immolatur, neque enim aliter frangitur aut datur nisi pro quanto in cruce frangitur & datur (hoc est immolatur) pro vobis, facere autem corpus meum, quod pro vobis immolatur ut sic, perinde est, ac facere corpus meum, quatenus pro vobis immolatur.

Ut autem hæc quæ dicimus penetres, aduerte quod si Dominus Iesus ob veritatem dicitur corpus sui significandam adiunxisset, quod pro vobis frangitur, seu datur, factuisset dicere, quod in persona mea videtis, seu quodcumque aliud eiusmodi. Sed absit à Domini Iesu Christi nomine, sermo non formalis, quo adempto, omnis tollitur certitudo sermonis, vagaretur enim per infinita accidentia. Dicendo itaque, quod pro vobis frangitur, seu datur, formalis sermone significat: facere corpus meum, quatenus pro vobis offerretur, & hoc ipsum facere in mei commemorationem.

Porro ex eo quod facere hoc in Christi memoria, plus est quàm consecrari facere corpus Christi (quia est etiam facere corpus Christi, quod datur & frangitur pro vobis) & plus est, quàm recordari Christi (quia est facere Christi corpus quod datur ac frangitur pro nobis in Christi recordationem) & dari ac frangi pro nobis, est immolari pro nobis (nam dari significat in genere offerri, frangi vero significat in specie modum offerendi, per fractionem scilicet) dedit enim semetipsum Deo in cruce fractione manu, pedum ac lateris pro nobis, consequens est quod mandante Domino Iesu, hoc facite in mei commemorationem, mandatur hoc facite immolatio modo in mei commemorationem: facere enim corpus Christi quod immolatur, est facere illud immolando, seu per modum im-

molationis, nam sic dicitur fit à nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nam factum non fit à nobis corpus Christi, quatenus immolatur, nisi vtrumque factum implatur. videlicet & consecrari facere corpus Christi, & immolando facere quod datur, & frangitur nobis adiuncto tertio, videlicet in Iesu Christi memoriam.

Aduerte prudens lector, facta in cæna Dni, ut perpèdas quæ quadrat institutio institutio, & factum factum, & immolatio immolatio. Cæna siquidem agni Paschalis, instituta in memoria educationis de Agypto, in factum consistebat immolationis, ita quod ipsa cæna erat immolatio Paschalis agni. Similiter namque Dominus Iesus completio sacrificio Paschalis agni, instituit nouum nostrum Pascha scriptum, ut immolatur, dicens, Hoc est corpus meum quod pro vobis datur ac frangitur, hoc facite in mei memoria. Ac si verbo dixisset, quod surrogationis factum dicebat, quæ admodum hæc tenus in memoriam exitus de Agypto fecistis Pascha, ita deinceps hoc facite in meæ immolationis memoria. Ut ipsa surrogatione noui Paschalis pro veteri loqueretur, ac diceret, Pascha illud fecistis immolando cœna, & hoc facite immolando cœna in mei commemorationem. Ita quod ex ipsa surrogatione noui Paschalis veteri significatur, quod dicendo, Hoc facite in mei memoria, intelligitur de facere immolatio modo, nam & immolatio modo fecerat vetus pascha.

Hunc autem esse germanum sensum mandati istius, testatur etiam facta recitata à Paulo I ad Cor. 10. Conuerterat siquidem Paulus panem sanctum, & poculum sanguinis Christi inter immolatum, supputat mensam nostram inter altaria, decernit edentes & bibentes de mensa Domini inter comedentes & bibentes immolata. Ex quibus clarè patet, tum Apostolos intellexisse mandatum Christi, hoc facite in mei memoria, de facere immolando Eucharistiæ, tum Apostolorum tempore Eucharistiæ fuisse in Christi Ecclesia non solum sacramentum, sed etiam sacrificium, tum in sacra Scriptura, & non solum in vfu Ecclesiæ & libris Doctorum haberi, immolationem corporis & sanguinis Domini. Verba autem Apostoli sunt hæc: Fugite ab idolorum cultu, ut prudentibus loquor, iudicate vos quod dico. Poculum benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est: panem quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est: quum vnus panis, vnus corpus, multi sumus: nam omnes ex eodem pane participamus. Videte Israel secundum carnem, nonne qui edunt victimas, participes altaris sunt? Quid ergo dico, quod simulacrum aliquid sit, a quo simulacris immolatur aliquid sit? sed quod quæ immolat gentes, demoniis immolant, & non Deo. Nolo autem vos cõcantes fieri demoniorum, non potestis poculum Domini bibere, & poculum demoniorum, non potestis mensam Domini participes esse, & mensam demoniorum. Hæc ille. Ex his enim manifestè patet Apostolum inter victimas Israelis, & immolata demoniis recedere panem, quem frangimus & poculum benedictionis, & inter altare Israelis & mensam demoniorum, mensam Domini, & intercedentes victimas altaris Israel & edentes immolata demoniis, edentes de mensa Domini & bibentes de illius poculo, & ex huiusmodi ratione arguere, quod non possunt immolatori Deo & demonibus participes esse. Nisi enim immolata essent Deo panis & calix Christi, vniuersa Pauli fabrica ex immolatis tamen Deo vero ab Israel, quàm immolatis demoniis à Gëribus surgens rueret. Sed hoc tam clarum est testimonium, quod panis & calix Christi tempore Pauli immolabantur, ut nostra clarificatione non indigeat.

CAPVT IIII.

Ex institutione Christi immolari Eucharistiam in remissionem peccatorum.

ALTERVM Lutherani negant in Missa, videlicet quod sit hostia pro expiatione peccatorum, facile ex eodem Domini Iesu mandato, eadem procedendo via monstrant falsum negari. Nam Matth. 26. Dominus Iesus accepto calice non solum dixit, Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur, sed adiunxit, In remissionem peccatorum, & subiunxit, Hoc facite in mei recordationem. Sub mandato itaque, hoc facite, comprehenditur facere immolando sanguinem Christi in poculo, non solum quatenus effunditur, sed etiam quatenus effunditur pro multis in remissionem peccatorum. Sermo enim formalis significat, quod quæ admodum effusio sanguinis in remissionem peccatorum est ipsa cruenta hostia pro peccatis nostris, ita facere poculum sanguinis, qui effunditur in remissionem peccatorum ut sic, est immolare poculum sanguinis quatenus effunditur in remissionem peccatorum, quatenus operatur remissionem peccatorum. Effundit enim in remissionem peccatorum est operari remissionem peccatorum, quantum est ex parte sua, quicquid sit de effectu. Non igitur humana est adinuentio, sed intelligentia & obedientia diuini mandati, tum offerre corpus & sanguinem Christi sub specie panis & vini in memoria Domini nostri Iesu Christi, tamen hæc ipsa offerre pro expiatione peccatorum, ut optima legis interpretis cõluetudo vniuersarum Ecclesiarum, non solum Latinarum, & Græcarum, sed Armenarum, Persarum & reliquarum per orbem diffusarum ab antiquo semper interpretata est.

CAPVT V.

Obiectiones ex Epistolâ ad Hebræos contra sacrificium Missæ.

DVERSVS hæc duo instituta insurgunt Lutherani ex multis diuersis in Epistola ad Hebr. cap. 7. vsque ad decimum inclusiue. Et contra quotidianam quidè oblationem Eucharistiæ arguunt tripliciter. Primò, ex multitudine sacerdotum. Nam ibidem differentia ponit inter Christum sacerdotem noui Testamēti, & sacerdotem veteris Testamēti, quod ille est vnicus, istus autem oportet multiplicare: quia ille æternus, iste temporalis: incoueniens ergo est in nouo Testamēto assumere tale hostiæ, cui non sat est vnicus sacerdos, Christus, sed oportet successiue, secundum temporum successus sacerdotem sacerdoti succedere: ut oportere videmus in Missæ sacrificio. Secundò, ex repetitione oblationis. Nam ibidem differentia scribitur inter sacrificium veteris Testamēti & sacrificium noui Testamēti, quod illud repetebatur tum singulis diebus à sacerdotibus simplicibus: tum singulis annis à summo Sacerdote: hoc autem nec quotidie nec quotannis repetitur, sed semel oblatum est: inconueniens est ergo, in nouo Testamento sacrificium affirmare, quod oportet sæpe repetere. Tertio, ex parte rei oblatæ. Nam ibidem differentia inter sacrificium veteris & noui Testamēti, ponitur, quod tunc sanguine hircorum, &c. utebatur sacerdos: nunc autem pro proprio sanguine semetipsum semel obtulit: inconueniens ergo est, pro nos offerri sub specie panis & vini, qui semel sufficientissime oblati sunt Christo à seipso. CONTRA hoc verò videlicet quod Eucharistia sit hostia pro peccatis, arguit etiam tripliciter. Primò ex repetitione: quia ibidem hostiarum veteris Testamēti infirmitati ad delenda peccata, ascribitur repetitio hostiæ. Si enim peccata purgassent, desissent offerri: & ideo noui Testamēti hostia tollit peccata, non repetitur: inconueniens ergo est, in nouo Testamēto affirmare hostiæ pro peccatis, quæ oportet repetere: qualis est Missa. Secundò, ex sufficientia sacrificij Christi, quia Christus vnica oblatione semetipsum offerens in cruce, consummauit omnes accedentes ad eum, &c. iniuria ergo fit sufficientissimæ Christi hostiæ pro peccatis totius mundi, addendo hostiæ aliâ in nouo Testamento pro peccatis. Tertio, ex parte abolitorum peccatorum: quia (ut ibi dicitur) vbi non restat peccata expianda, non est opus hostia pro peccatis: sed omnia peccata sunt abolita per gratiam noui Testamēti, quod Christi morte firmatum est: non est ergo locus alteri hostiæ pro peccatis in nouo testamento.

CAPVT VI.

Responsio ad obiecta.

REVNDA MENTVM veritatis & intelligendi diuersa sacra Scripturæ dicta circa noui Testamēti sacrificium ac sacerdotium est vnitas hostiæ, simpliciter & absolutè immolata semel in cruce ab ipso Christo secundum seipsum, & secundum quid immolata quotidie ab eodem per ministros in ecclesia sua. Ita quod in nouo Testamento est hostia cruenta, est & hostia incruenta. Hostiam siquidem cruentam agnoscimus Iesum Christum in crucis ara oblatum semel pro peccatis totius mundi: hostiam verò incruentam agnoscimus institutâ à Christo, corpus & sanguinem eius sub specie panis & vini: ut citatæ Scripturæ testantur. Verum hostia cruenta & incruenta non sunt hostiæ duæ, sed hostia vna: quia res quæ est hostia, est vnæ res, non enim Christi corpus in nostro altari est aliud ab illo Christi corpore, quod oblatum est in cruce nec sanguis Christi in nostro altari alius est ab illo Christi sanguine, qui fusus est in cruce. Modus verò hanc vnâ eademque hostiâ immolandi, alter est, quia ille vnicus substantialis ac primæus immolandi modus, fuit cruentus, vtpote in propria specie corporis fractione in cruce sanguine fundens, iste verò quotidianus externus accessus foris, modus, est incruentus, vtpote sub specie panis & vini oblatum in cruce Christi, immolatio modo representans Quocirca noui Testamēti hostia cruenta & incruenta, vnica est ex parte rei oblatæ, & ex parte modi offerendi, licet sit diuersitas, quia tamè iste modus, incruentè immolare, non est secundum seipsum tanquàm disparatus modus immolandi institutus, sed duntaxat ut referatur ad cruentam in cruce hostiam, consequens est apud sapientes, & penetrates, quod vbi vnus non nisi propter alterum, ibi vnus duntaxat est, consequens inquam est non posse affirmari, propriè loquendo, duo sacrificia aut duas hostias aut duas oblationes, immolationes, & quouis nomine appelles, esse in nouo Testamento, ex hoc quod est in hostia cruenta Christus in cruce & hostia incruenta, Christus in altari, sed esse vnica hostiâ semel oblatâ in cruce, perseverantem modo immolatio quotidiana repetitione ex institutione Christi in Eucharistia. Perseuerantiam autem hostiæ in cruce oblatæ fingimus in nostro altari: sed ex identitate rei oblatæ in cruce & in altari habemus, ex eo enim, quod vnus atque idem Christi corpus est, quod oblatum est in cruce, & illudmet offertur in altari, clare, patet, non esse aliam hostiam in altari & in cruce, sed eam, quæ in cruce oblatâ semel est, perseverare alio tamè modo in altari, me-

diatè Christo, Hoc facite in mei commemorationem. Si namque iuxeris hæc duo, videlicet, hoc facite, & in mei memoria, perpendens quod vnus atque idem illud, quod tunc fiebat, facimus in Christi memoria, quod est illud vnus atque idem quod tunc frangebatur & effundebatur, perseverare sub specie panis & vini in memoria Christi.

Ex his igitur à singula obiecta sigillatim diluenda descendendo, dicitur ad primum de vnitate sacerdotis, quod in nouo Testamento vnus est sacerdos Christus, & ipsemet est sacerdos in nostro altari, nam ministri quique non in personis propriis, sed in persona Christi consecrant corpus & sanguinem Christi, ut testantur verba consecrationis, ac per hoc vices Christi agere offerunt, non enim dicit sacerdos, Hoc est corpus Christi, sed Hoc est corpus meum, faciēdo in Christi persona sub specie panis, corpore Christi, iuxta mandatū Christi, hoc facite. Et quum infertur, incoueniens esse affirmare hostiâ in nouo Testamento, cui non sat est Christus, sed oportet succedere ministros, respondetur quod aliud est affirmare disparatam hostiam requirerem successionem sacerdotum, & aliud est affirmare perseverantiam hostiæ in cruce oblatæ: requirerem successionem ministrorum. Primum enim dedecet noui Testamēti statum: secundum autem consentaneum nouo Testamento est, ut iugis viget vnica illa semel oblatâ.

Ad secundum ex parte repetitionis, dicitur, quod in nouo Testamento non repetitur sacrificium seu oblatio, sed perseverat immolatio modo vnici sacrificij semel oblatum, & in modo perseverandi interuenit repetitio, non in ipsa re oblatâ, nec etiam ipse, qui repetitur modus, concurrat ad sacrificium propter se, sed propter oblationem in cruce commemorandam incruentè. Huius autem modi repetitionem non esse contra doctrinam Epistolæ ad Hebr. testantur verba illius, inferentia quod si repetetur noui Testamēti sacrificium, oportuisset Christum sæpe pati. De repetitione igitur sacrificij manifestat se loqui, non de repetitione istius modi à Domino Iesu Christo instituti.

Ad tertium ex parte rei oblatæ, dicitur quod cum hoc, quod Christus semel proprium sanguinem sufficientissime & abundantiissime fuderit in cruce, quadrat ut perseveret immolatio modo in Eucharistia illa vnica ac sufficientissima sanguinis in cruce effusio.

Ad primum autem contra Eucharistiam, quatenus affirmatur hostia pro peccatis dicitur concedendo, quod est hostia impotentia ad delenda peccata decreta est in lege veteri repetitio eiusdem hostiæ. Et quum infertur, inconueniens esse, in nouo Testamento affirmare hostiam pro peccatis, quam oportet repetere: conceditur totum propriè loquendo: quia non repetitur in Missa hostia, sed illamet hostia in cruce oblatâ perseverans immolatio modo recolitur in qualibet Missa.

Ad secundum autem dicitur, quod absit à fidelium mentibus etiam cogitare, quod ad supplendam efficaciam hostiæ in cruce oblatæ celebratur Missa: celebratur enim tanquàm vehiculum remissionis peccatorum per Christum in cruce factæ: ita quod quemadmodum non est alia hostia, ita non aliam affert remissionem peccatorum. Nam quemadmodum Christus per proprium sanguinem penetravit cœlos perseverans sacerdos in æternum ad interpellandum pro nobis (ut in eadē Epistola scribitur): ita perseverat nobiscum per Eucharistiâ immolatio modo, intercedendo pro nobis. Sicut enim sufficientia & efficaciam summam sacrificij in ara crucis non excludit perseverantiam Christi in cœlis in officio interpellandi pro nobis: ita non excludit perseverantiam eiusdem nobiscum immolatio modo ad intercedendum pro nobis. Nam quæ admodum continua intercessio Christi pro nobis in cœlo, non derogat vnica intercessioni mortis Christi: ita non, imò multo minus eidem derogat perseverantia Christi immolatio modo, ad intercedendum pro nobis, ut participes simus remissionis peccatorum in ara crucis factæ quando ista intercessio fit per mysterium sub specie panis & vini: illa autem in cœlo fit per Christum in propria specie, in qua crucifixus est. Si enim derogationi locus esset, magis derogaret vnica mortis intercessio, vtpote post mortis intercessionem intercedat Christus sub specie propria, quàm sub specie aliena: illud namque intercedere præ se fert quod supplementum intercedendi: hoc autem præ se fert ceremoniale intercedendi modum, nobis valde consonum.

Ad tertium dicitur, quod cum grano salis intelligendum est peccata esse nobis remissa per Christi mortem: videlicet per Christi mortem applicatam nobis per instituta à Christo sacramenta: in hoc enim Christiani omnes conuenimus. Inter sacramenta autem à Christo instituta supputatur & est sacramentum Eucharistiæ institutum ab ipso Christo immolatio modo, ut declaratum est ex verbis Christi & Pauli. Et ideo si qui inter Christianos sunt egresses post Baptisma remissionem peccatorum, Eucharistiæ hostia prodesse potest illis ad remissionem peccatorum applicando efficaciam mortis Christi ad illos: non egentibus autem remissionem peccatorum, prodest ad vegetationem animæ, quemadmodum cibus

cibus & potus corporeus vegetat corpus, sacramentum enim Eucharistiae quamuis immolatio modo institutum sit etiam pro expiatione peccatorum facta per crucem Christi applicanda colitur, non tamen est institutum propter hoc dicitur, sed pro aliis animarum bonis. **C**um omnibus igitur scriptis in Epistola ad Hebraeos, stat sacrificium Missae, quod Ecclesia catholica edocet a Christo & Apostolis celebrari. Et haec sunt dicta extensione ibidem dictorum admissa ad Eucharistiae hostiam: noui enim quod iuxta genuinum sensum, de sacrificiis crucientis tractat Auctor illius Epistolae, monstrans excellentiam crucis sacrificij oblati a Christo condendo nouum testamentum relative ad sacrificia omnia veteris Testamenti. Visum siquidem est expedire claritati veritatis Catholicae, admittere huiusmodi extensionem, ut nulla ex parte hasitandi locus relinquatur, ad Dei gloriam. Romae die tertio Maij, M. D. XXXI.

Tractatus de sacrificio Missae, editi per Reverendissimum Dominum, Dominum Thomam de vico Caietanum Cardinalem Sancti Xysti, finis.

TRACTATUS VNDECIMVS,
de Fide & operibus, aduersus Lutheranos, ad
Clementem VII. Pont. Max. in duodecim capita diuisus.

- 1 Postio Lutheranorum de fide.
- 2 Primus in praecipitatis error, quod incidit equiuocatio in nomine fidei.
- 5 Secundus in praecipitatis error, quod dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.
- 4 Tertius in praecipitatis error, quod ante Christianitatis aduentum remittuntur peccata penitentibus.
- 5 Postio Lutheranorum de operibus.
- 6 Quid & quomodo intelligatur meritum in proposito.
- 7 Humana opera esse meritoria alicuius a Deo.
- 8 Opera virtutum Christi memororum esse meritoria vita aeterna.
- 9 Modus, quo opera nostra meritoria sunt vita aeterna.
- 10 Valor operum existentium in peccato mortali.
- 11 Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.
- 12 Responso ad obiectiones quarto capite scriptas.

RECEPTIS beatitudinis tuae, Clemens septimo Pontifex Maxime, quod semper parere fas est, nunc tamen etiam iucundum mihi est: venena siquidem Lutherana de fide & operibus diffandi etiam in corda fidelium timens, cupiebam ut iretur obuiam, & non nisi paulo ante beatitudinis tuae mandatum cogitauerat animus ad scribendum tractatum hunc appellere. Suauissima itaque haec obediencia venit, utinam & Christi fidelibus fructuosa, & tuae beatitudini (cui etiam censura libelli huius incubi) grata.

C A P. I.

Postio Lutheranorum de fide.

MAGNIFICANTES Lutherani Euangelicae doctrinae de aeterna salute hominum per fidei Mediatoris Dei & hominum hominis Christi Iesu, docent homines coelestium remissionem peccatorum per fidei in Iesum Christum, extendendo nomen fidei ad credulitatem, qua peccator accedens ad sacramentum credit se iustificari ex diuina misericordia, intercedente Iesu Christo. Et vsque adeo magnipendunt hanc credulitatem, ut dicant eam assequi remissionem peccatorum ex diuina permissione. Aiunt enim quod nisi homo habeat huiusmodi firmam credulitatem diuini Verbi, iniuria facit diuino Verbo, minus credendo diuinam permissionem: si autem firmiter credit se iustificari, suscipiendo sacramentum, verum iustificatur, alioquin non esset vera & efficax diuina promissio.

Nonnulli quoque Lutherani vsque adeo extollunt huiusmodi fidem, ut eam assequi remissionem peccatorum antequam peccator habeat charitatem, doceant ea ratione quia fides iustificans distinguitur contra legem longo sermone a Paulo Apostolo, charitas autem comprehenditur sub lege, quae diligere Deum ex toto corde, &c. est primum & maximum mandatum in lege, ut Dominus in Euangelio dicit Matth. 22. Haec sunt in quibus consistit verus doctrinae Lutheranae de fide.

C A P. II.

Primus in praecipitatis error, quod incidit equiuocatio in nomine fidei.

FIDEI nomen aliud significat cum de illa sacrae litterae tradit, quod iustificat homines, & aliud significat credulitatem qua homo credit se iustificari per Christum & sacramenta, nam fides iustificans est quae significat id quod per eius definitionem manifestatur ad Hebr. 11. dicendo quod fides est sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium. sic enim sumpta est vna trium virtutum theologicalium, dicente Paulo, Nunc autem manent fides, spes, & charitas. Et fides in hac significatione sumpta est, quae est donum Dei, ut dicitur ad Eph. 2. per quam sal-

uamur, & sine qua impossibile est placere Deo, & ex qua credimus omnes articulos fidei & quaecumque sunt de necessitate salutis credenda. Fides autem significans credulitatem, est quae iste homo credit se iustificari, hic nunc suscipiendo hoc sacramentum ex merito Christi, multum distat a fide primo modo sumpta. Quod declaratur, tum ex parte rei creditae, quoniam fidei non potest habesse fallum, credulitas autem ista potest falli. Et ratio est, quia credulitas ista est de singulari effectu hic nunc, & in hoc providens partim ex fide necessaria ad salutem, & partim ex humana coniectura: pro quanto enim est de merito Christi & sacramentis, imperatur a fide, pro quanto autem est de effectu hic nunc in seipso ex humana prouenit coniectura. Nam sub fide Christiana clauditur, quod quilibet confidens in merito Christi, & rite intus & extra suscipiens sacramentum, iustificatur ex diuina gratia, sed non extenditur Christiana fides ad credendum, quod ego nunc sum intus & extra suscipiens rite sacramentum, quemadmodum ex Christiana fide tenor credere in hostiam rite consecrata esse verum Christi corpus, sed Christiana fides non se extendit ad credendum, quod in hac hostia ab isto nunc in hoc altari celebrata est corpus Christi: quoniam hoc potest aliunde esse falsum. Tum quia fides omnium Christianorum est vna, iuxta illud ad Eph. 4. Vnus Dominus, vna fides: perspicuum est autem quod sub fide quae est in me, non continetur credere quod ille suscipiens sacramentum nunc hic iustificetur, aut quod in illa hostia est corpus Christi, ergo sub nullius fide credere hunc singularem effectum huius sacramenti in hoc nomine comprehenditur. Ex vnitatem ergo fidei apparet secundo diuersitas dictae credulitatis a fide. Et propterea primus in hac re Lutheranorum error est, quod ea quae attribuntur in sacra Scriptura fidei, attribuunt huic credulitati, semper enim cum hanc docent credulitatem textus sacrae Scripturae citant, tractantes de fide, puta, iustificatis ex fide, pacem habemus ad Deum, & fide purificans corda eorum, & infinitos similes textus.

C A P. III.

Secundus in praecipitatis error, quod dicta credulitas apprehendit remissionem peccatorum.

QUOD autem dicunt, quod huiusmodi credulitas assequitur remissionem peccatorum, potest & bene & male dici & intelligi. Nam si dicatur & intelligatur, quod haec credulitas formata fide & charitate assequitur veniam peccatorum, verum est, si autem secluditur charitatis formatio, falsum est, quoniam, ut Augustinus dicit 15. de Trinit. c. 18. nullum est isto Dei dono excellentius, solum est quod diuidit inter filios regni aeterni & filios perditionis aeternae.

Et cito, quod haec credulitas communis est omnibus deuote accedentibus ad sacramenta, nam quilibet deuote accedens ad quodcumque sacramentum, credit suscipiendo illud se iustificari ex merito passionis & mortis Christi, alioquin non accederet. Sed non est par in omnibus ista credulitas, vnus enim magis credit se iustificari, quam alter, & regulariter cum hasitatio de opposito inest deuotis mentibus ista credulitas, quia nulla Scripturae auctoritate, nullo Ecclesiae documento docemur, oportere nos huiusmodi credulitatem habere absque hasitatione aliqua. Ratio autem hasitandi est, quia communiter nullus scit, an ex parte sui impedimentum aliquod inueniatur suscipiendi donum remissionis peccatorum, nullus regulariter scit an ipse desit gratiae Dei, & propterea sic hasitans, nullam iniuriam infert diuinae promissioni, quoniam non hasitat ex parte Dei, non hasitat ex parte meriti Christi, non hasitat ex parte sacramenti, sed hasitat ex parte sui: scriptum est enim, Delicta quis intelligit? Testatur quoque hanc communem hasitationem de effectu singulari diuinae misericordiae (hoc est remissionis peccatorum istius viri nunc deuote conuersi ad Deum) Joel Propheta, cap. 2. nam de iis qui conuertendi erant ad Deum ex toto corde, in ieiunio, fletu, & planctu, citata diuinae misericordiae excellentia super peccata, subiungit, Quis scit si conuertatur Deus, & ignoscatur? Neminem ergo eorum, qui conuertebantur, certum esse, sed quilibet sub hasitatione esse, an ignosceret Deus illi, manifestat.

Et confirmatur, quia credulitatis hasitatio non rationabiliter tollitur nisi ex aliqua triu causaru, videlicet vel diuina reuelatione, quae in proposito non habet locum, quia quauis Deus reuelauerit, quod omnes, qui rite intus & extra conduxerunt se coequi remissionem peccatorum per meritum Christi consequuntur illam, non tamen reuelauit, quod iste nunc rite conuertitur intus & extra, hic enim effectus particularis non comprehenditur sub reuelatione cui innititur fides Christiana. Vel ex sufficientia testimoniorum conuincunt ad aliquod singulare credendum, sicut sufficientia testimonia conuincunt eum, qui nunquam egressus est e Roma, ad credendum quod inueniatur insula Calicut, seu Taprobane, clarum est enim in credulitate, quae iste credit se iustificari non interuenire testimonia conuincuntia intellectum ad credendum hunc effectum nunc in seipso. Vel ex qualitate testium, puta quia sunt omni exceptione maiores, iuxta quod dixit Apostolus ad Romanos octauo, quod

hunc Spiritum sanctum coestatur spiritui nostro quod sumus filij Dei. Nam haec coestatio praesupponit remissionem peccatorum factam, quia praesupponit illud, de quo testatur esse filium Dei, ut clare ipsa littera sonat: credulitas autem ista, quam Lutherani ponunt, non praesupponit remissionem peccatorum in illo, sed apprehendit illam, ut praecedens apprehendit quod sequitur. Voluntati igitur dogma est, dicere quod huiusmodi credulitas in verbo Christi, in merito passionis eius, &c. infallibiliter dat remissionem peccatorum. Et ideo a Leone 10. inter damnatos Lutheri articulos annumerati sunt articuli dicentes, Peccata non sunt vlli remissa, nisi remittente sacerdote, credat sibi remitti, imo peccatum maneret, nisi remissum crederet, non enim sufficit remissio peccati, & gratiae donatio, sed oportet etiam credere esse remissum. Nullo modo confidas absolui propter tuam contritionem, sed propter verbum Christi, Quodcumque solueritis, &c. hic inquit confide si sacerdotis obrinueris absolutionem, & crede fortiter te absolutum, & absolutus vere eris, quicquid sit de contritione: si per impossibile confessus non esset contritus, aut sacerdos non seruo, sed ioco absolueret: si tamen credit se absolutum, verissimum est absolutum.

C A P. IIII.

Tertius in praecipitatis error, quod ante charitatis aduentum remittuntur peccata penitentibus.

INtolerabilius autem est dimitti peccata ante charitatem infusam illi, cui dimittuntur peccata: quod sic clarissime conuincitur. Impossibile est ex inimico reddi amicum sine amicitia, cum amicus sine amicitia nec intelligibilis sit, quemadmodum nec albus sine albedine intelligibilis est. Sed cum homo ex iniusto fit iustus per Christum, fit ex inimico Dei amicus Dei, dicente Apostolo ad Ro. 5. Cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius: reconciliatio enim amicum reddidit reconciliatum. Ergo peccator iustificari sine amicitia Dei, nec est possibile, nec intelligibile: charitas autem est ipsa amicitia inter hominem, & Deum: est enim amor amicitiae hominis ad Deum, & contra, iuxta illud, Deus charitas est: qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in illo: & ibidem (scilicet primae Ioannis quarto.) Diligimus Deum, quia ipse prior dilexit nos. In mutuo enim amore consistit amicitia: ergo per charitatem formaliter fit remissio peccatorum. Ita quod vna atque eadem res est, quae vocatur iusticia fidei, & charitas: sed iusticia fidei vocatur, quatenus ea homo est iustus apud Deum, secundum rationes diuinarum rerum atque actionum, quas credimus appetitui sensibili debite subdito voluntati, & voluntate rectae rationi, & rectae ratione Deo secundum rationes eorum, quae de eo, ac caelesti patria fide tenemus. Nominatur vero charitas, quatenus est amor amicitiae ad Deum communicantem nobis ciuitatem caelestis patriae: iuxta illud ad Phil. 3. Nostra autem politia in caelis est: & ad Eph. 2. iam non estis hospites & aduenae, sed estis ciues sanctoꝝ, & domestici Dei, & Cant. 2. Dilectus meus mihi, iuxta ego illi.

Et haec sola ratio, quia conuincit intellectum, sufficit, sulta nihilominus auctoritate Christi, Petri, Ioannis & Pauli est: isti enim omnes attribuunt remissionem peccatorum fidei, & charitati simul. Et Christus quidem Luc. 7. peccatrici dixit, Fides tua te salua fecit: & de eadem dixit, Dimittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. In quibus verbis dilectionem esse proximam causam remissionis peccatorum testatur conuinctio. Quoniam, dum dicitur, Quoniam dilexit: fides enim inchoatur, charitas autem completiue est causa remissionis peccatorum Petrus Apostolus Actuum decimo ait, Huic omnes Prophetae testimonium perhibent, remissionem peccatorum accipere omnes, qui credunt in nomine eius: & in prima sua Epistola capitulo quarto ait, Charitas operit multitudinem peccatorum. Ioannes similiter Apostolus in prima sua Epistola capitulo quinto ait, Omnis qui credit, quod Iesus est Christus, ex Deo natus est: & in capitulo tertio dicit, Nos scimus, quod translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres: qui non diligunt, manent in morte. Nec obstat si dicatur quod ad litteram Ioannes loquimur de dilectione proximi, quoniam perspicuum est vna atque eandem esse charitatem, qua diligimus Deum propter seipsum, & proxi-mum propter Deum, ut habetur prima Ioannis 4. & de tali duntaxat fratrum dilectione verificatur translatio de morte ad vitam.

Paulus demum Apostolus ad Rom. 5. ait, Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum. Et 1. ad Cor. 13. Si habueris omnem fidem, ita ut montes transferas, charitatem autem non habueris, nihil sum, in esse spirituali, quo constituimur filij Dei. Et ad Galatas quinto, In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque praepitium, sed fides, quae per dilectionem operatur. Vbi clare non fidei qualicumque, sed per dilectionem operanti, attribuit valere in Christo. Perspicuum est igitur, verissimam esse communem Ecclesiae doctrinam, quod non per fidem informem, sed per fidem formatam charitate fit remissio peccatorum. Ita quod auctoritates aetheticae sonantes, iustificari nos per fidem, intelliguntur ad litteram

de fide formata, amicitia diuina, quam vocamus charitatem. **A**d obiectionem autem in oppositum (ex eo quod fides distinguitur contra legem, & dilectio comprehenditur sub lege, respodetur quod Legis nomen aliter sumitur a Christo, cum dicitur, quod hoc est primum & maximum mandatum in Legge: & aliter sumitur, cum fides distinguitur ab Apostolo contra legem. Nam Christus virtus Legis nomine, ut comprehendit omnia mandata, diuina scripta in libris Moysi. Apostolus autem virtus Legis nomine arctius, ut distinguitur in praeccepta moralia, caeremonialia. **N**ec ego fingo hanc dilectionem, sed ex Scriptura ipsa sacra sic habeo, ut etiam aduersarios oporteat eis assentire. Quod enim Christus virtus sic large Legis nomine, ex eo conuincitur, quod in eodem textu Deut. 6. vnde citatur praecceptum de dilectione Dei immediate ante ponitur praecceptum fidei, dicens, Audi Israel, Iehouah Eloi noster, Iehouah vnus: sub eodem si contextu legis ponitur praecceptum fidei, ut creditur Deo vnde duntaxat, & praecceptum dilectionis eius de Dei, ut intelligamus, quod non magis sub lege clauditur praecceptum charitatis, quam praecceptum fidei, loquendo de lege largo voce capulo: ut hinc etiam clare patet, quod quemadmodum fides distinguitur contra legem ab Apostolo, charitas quoque pariter distinguitur cointellegitur contra eandem legem. Loqui autem Apostolum de lege, seclusis iis quae sunt fidei & charitatis, patet ex eo quod appellat eam legem factorum, & dici ea seruari naturaliter ab Ethnicis: ait enim ad Ro. 2. Gentes, quae legem non habent, naturaliter ea quae legis sunt, faciunt: certum est enim, quod non faciunt naturaliter ea quae charitatis sunt. Equiuocum igitur virtus obiectionis hanc Legis nomine, & propterea nihil valet dilectio enim Dei clauditur sub lege factorum, contra quam distinguitur fides, sed sub eadem lege, sub qua clauditur fides, ut patet Deut. 6. vbi simul dantur praeccepta fidei, & dilectionis Dei. Ad alia a Lutheranis obiecta, patet ex dictis responso. Et haec de fide sufficiant.

C A P. V.

Postio Lutheranorum de operibus.

DO CENT Lutherani opera nostra non esse meritoria gratiae, nec vitae aeternae, nec esse satisfactoria pro peccatis, eo quod sufficientissime Christus meruit nobis gratiam remissionis peccatorum, & vitam aeternam, & sufficientissime satisfecit pro omnibus: & prouide nefas esse attribuire operibus nostris esse meritoria gratiae (seu remissionis peccatorum) aut vitae aeternae, & esse satisfactoria pro peccatis nostris. Nam hoc redundat in opprobrium Christi, quod quidem quod est proprium Christi attribuire nobis, blasphemia est. & detraheretur merito ac satisfactioni Christi, ut prope insufficientibus, si opus esset meritis & satisfactionibus nostris.

Fulciuntur autem haec multis sacrae Scripturae auctoritatibus. Et in primis, quod non mereamur per nostra opera remissionem peccatorum, probatur ex eo, quod Paulus ad Rom. & ad Gal. probat nos iustificari non ex operibus, sed ex fide, iuxta illud Abac. 2. Iustus ex fide viuet: & ad Titum scribit, Non ex operibus iustitiae, quae fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit: & ad Eph. 2. Gratia saluati estis per fidem, idque non ex vobis, Dei donum est, non ex operibus, ne quis gloriatur.

Quod vero per opera non mereamur vitam aeternam, sed per Dei donum, scribitur ad Rom. 6. Stipendia peccati mors, donum autem Dei, vita aeterna. Ad idem quoque & ad praedictum simul, quod opera nostra, quaecumque que iusti sumus, non sunt satisfactoria pro peccatis, assertur illud Luc. 17. Cum feceritis omnia quae praecpero vobis, dicit, quod debuius fecimus, serui inutiles sumus, Si enim facientes omnia praeccepta Christi, sunt serui inutiles, ergo non mereantur mercedem: ergo multo magis qui non seruauerunt omnia praeccepta, sed egent satisfactione pro peccatis, sunt inutiles ad satisfaciendum.

Auctoritates autem, quibus manifestatur sufficientia meriti, & satisfactionis Christi pro nobis, omittendas duxi, quia de hoc nulla est quaestio. **D**ocent igitur Lutherani opera bona esse facienda, quia sunt praeccepta a Deo, quia sunt fructus fidei iustificantis, & non vt sunt meritoria aeternae vitae, aut satisfactoria pro peccatis.

C A P. VI.

Quid & quomodo intelligatur meritum in proposito.

NTE QVAM declaratur, opera nostra esse, vel non esse meritoria, praebandum est summariè, quid Meritum significet, & qualiter a Theologis intelligatur in operibus nostris in proposito. Meritum appellatur voluntarium opus (sue internum, sue externum, cui iure debetur merces, seu praemium dicente Apostolo ad Rom. 4. E i qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Et propterea ad meritum concurrunt quatuor, videlicet persona quae meretur, & operatio voluntaria, quae est ipsum meritum, & merces debita merito, & persona reddes mercedem: frustra enim quis mereretur, nisi mereretur ab aliqua persona, reddendam sibi mercedem.

Et quonia de nostro merito apud Deū est quæstio, oportet declarare quomodo verificatur, homines mereri à Deo mercedem suam operis. difficile em̄ apparet, q̄ operi nostro iure reddatur merces à Deo, quonia inter nos & Deū non est ius simpliciter & absolute, iuxta illud, Non intres in iudicium cū seruo tuo Dñe: sed est ius scdm̄ quid, multo minus quàm ius filij ad patrē, & serui ad dñm, quādō minores sumus nos relati ad Deū, homine seruo relato ad hominē dñm eius, & filio relato ad carnalē patrē, qui genuit eū. Et p̄pterea si pro quia, ut scribitur in 5. Ethic. inter serū & dominū, inter patrē & filij nō est ius simpliciter & absolute, sed ius scdm̄ quid, multo minus est ius inter nos & Deū. Ex hoc nanque, q̄ quicquid est seruus est dñi sui, & filius non potest æquiualeus reddere patri, negatur inter dñm & serū, inter patrē & filium ius simpliciter & absolute. Multo autē magis quicquid est homo, est Dei, & multo minus potest homo Deo reddere æquiuales. Nō potest igitur homo mereri aliquid à Deo, sic q̄ iure debeatur homini, nisi iure tam attenuato, ut sit longē minus quàm ius dñi ad serū & filij ad patrē. Nec hoc tā attenuatū ius inuenitur inter hominē & Deū absolute (qm̄ absolute loquēdo, omnis bona operatio volūtaria hominis debetur Deo, & quāto potioribus & pluribus bonis operis internis vel externis pollet homo, tanto plus Deo debet, quia ipse Deus operat̄ in nobis & velle & perficere & omnia opera nostra) sed hoc attenuatū ius est inter hominē & Deū ex diuina ordinatione qua Deus ordinauit opera nostra ad hoc vt sit meritoria à Deo. Quod pbatur ex eo, q̄ quando homo meretur aliqd à Deo, De⁹ nō fit, nec est debitor homini, sed sibi ipsi Deo, si em̄ hoc attenuatū ius esset inter hominē absolute & Deū, Deus deberet homini mercedē quā meruit, sed perspicuum est Deū nulli debere, dicēte Paulo ad Rom. 12. Quis autē dedit illi, & retribuetur ei? Sibi ergo ipsi duntaxat Deus debet, vt adimpleat volūtate suā, qua cōtulit humano operi esse meritorij reddēdo homini mercedē operis. Et hæc sunt vera & indubitata simpliciter & absolute loquēdo, scilicet autē est p̄supposita cōuentione facta inter Deū & hominē de aliquo, nā quēadmodum inter homines, si dñs pactū aliquod cū seruo suo facit, nascitur inde ius inter serū & dñm, ita si Deus dignatur pactū facere cū homine, nascitur ius inter hominē & Deū, quo ad illud, de quo pactū est. Sæpe em̄ legitur in veteri Testamēto, Deū dignatū esse pacisci cū hominib⁹. Genesis enim 9. scribitur pactū Dei de non futuro amplius vniuersali diluuijo. & Genesis 15. scdm̄ inuit De⁹ cum Abrahamā de terra Chanaan dāda semini eius, & Gen. 17. scdm̄ circūcisionis scribitur, & Exodi 24. Moyses dicit, Hic est sanguis fœderis, & c. Hierē. quoq; 31. de fœdere nouæ legis ac veteris De⁹ manifestē loquitur. In nouo autē Testamēto Saluator noster manifestat Deū sub specie patrisfamilias cōducentis operarios ad vineā cōuenisse cū operarijs de mercede diurna, vt patet Math. 20. cōuentionē, inquit, facta de denario diurno, misit illos in vineā, & rursus, Nōne pacto cōuenisti mecum? Ex his enim manifestū sit, q̄ ratio meriti etiam iure potest inueniri in operibus nostris relatis ad primum, de quo cōuentio facta est cum Deo.

¶ Verūtamē scito q̄ quāto cūq; interueniat pactū de p̄mio inter Deū & hominē: nunquā tñ Deus fit aut est debitor nobis, sed fit & est debitor sibi ipsi: ita q̄ p̄supposita cōuentione debetur quidē operibus nostris p̄miū de quo cōuentio facta est; sed Deus non propterea fit illius p̄mij debitor nobis, sed volūtati suæ priori, qua dignatus est pacisci nobiscū, & propterea verissimē p̄temur, q̄ Deus nulli debet nisi sibi ipsi. Duplex itaque ratio meriti potest inueniri in operibus nostris relatiue ad Deū (vel secundum ius attenuatum, vel secundū ius fœderis) & nunquam Deus debet nobis. Et hæc sunt p̄libata, vt intelligat omnes voces proprias, cū loquuntur de meritis nostris apud Deū.

CAPVT VII.

Humana opera esse meritoria alicuius à Deo.

Reuelauit nobis Deus in sacris literis humana opera mereri apud Deum aliquid. Et ne occupemur in exponendis singulis sacra scripturæ locis, de hoc scito, quod vbiunque promittit Deus homini mercedem, biam cōtelligitur meriti: eo quod merces & meritum, correlatiua sunt: meritum enim est mercedis meritum, & merces est meriti merces; & propterea absque alia declaratione cum leges in sacra Scriptura Deum promittere mercedem homini, cōtelligit meritum hominis respectu illius mercedis à Deo reddendæ. Perspicuum est autem in vtroque testamento promittere Deum mercedem homini, nam Gen. 5. dicit Deus ad Abrahamā, Ero merces tua multa valde. & Isa. 40. dicitur, Ecce Dominus veniet, ecce merces eius cum eo. & Ezech. 29. scribitur, Fili hominis, Nabuchodonosor rex Babylonis seruire fecit exercitum suum seruituti magna aduersus Tyrum: & merces non est reddita ei, & c. & subiunxit Deus: & erit merces exercitū ius terra Ægypti. Matth.

quoque 20. dicit Deus, Voca operarios, & redde illis mercedem. Apoc. quoq; 22. dicit Deus, Ecce venio cito: & merces mea mecū est, vt reddā vnicuiq; scdm̄ opa illius. Ex his em̄ clarē patet nō solum opa Sactorū esse meritoria alicuius boni à Deo, sed etiā opa iniquorū, imō & Ethnicorū, rex enim Babylonis, & exercit⁹ eius Ethnici erāt, nec ex intētionē seruēdi Deo, obfederat Tyrū: & tñ testatur Deus meruisse mercedē, & decernere, quod Ægyptū dabit illis in mercedē, vt intelligamus tā benignā esse bonitatem diuinā, vt etiā ordinādo humana bella in sui ipsius Dei seruitutē, gaudeat se cōferre actionibus, quamuis iniquis, q̄ sint meritoria ab ipso Deo alicuius boni. Hinc enim documētum magnū habemus, q̄ multo propensior est Deus ad conferendū bonis actionibus hominum, quod sint meritoria alicuius mercedis à Deo.

CAPVT VIII.

Opera viuorum Christi membrorum esse meritoria vitæ æternæ.

Oncedunt multi humana opera esse meritoria apud Deum aliquorum bonorum, sed non vitæ æternæ: & propterea monstrandum superest in specie, quod opera viuorum Christi membrorum sunt meritoria æternæ vitæ. Saluator noster Matth. 5. Gaudete, inquit, & exultate, quia merces vestra multa est in cælis: perspicuum est enim, q̄ in mercede cælesti eorum, qui patiuntur propter Christum, primū tenet locum beatitudo, quæ vocatur vitæ æternæ. Matth. quoque 20. describendo mercedē datam operarijs dicitur, quod acceperunt denarium: perspicuum est autē q̄ cōmunis merces omnibus operarijs in vinea Domini, est vitæ æternæ. Paulus quoque 2. ad Tim. 4. scribit, Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruauit: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus iudex, perspicuum est enim, q̄ corona Pauli per se primō claudit beatitudinem: & nisi merces esset debita p̄missis operibus, nequaquā verificaretur, q̄ quatenus iudex Dominus reddet illi coronam: manifestē enim vitam æternam sibi iure deberi propter relata opera docet. Idem quoq; manifestat Dominus Matth. 25. describēdo q̄ cū iudicabit mūdum, propter opera misericordiæ dabit vitam æternam. Esuriui enim, & dedisti mihi manducare, & c. concluditur enim, Et ibūt hi in supplicium æternum: iusti verō in vitam æternā. Quod em̄ à iudice datur ex diuersitate operū, secundum q̄ opera meretur, datur: alioquin asseret non causam pro causa. Ex his enim manifestum est, nonnullorum hominum opera meritoria esse æternæ vitæ secundum sacras Scripturas. Et quod plus est, ex Matt. 20. habetur, operarios mereri illam ex cōuentione. nam Origenes, Hieronymus, Augustinus, Gregorius, & Chrysostrōmus denariū omnibus datum exponunt beatitudinem communem Beatis.

CAPVT IX.

Modus quo opera nostra meritoria sunt æternæ vitæ.

Radunt Theologi opera nostra esse meritoria æternæ vitæ, eo q̄ à charitate, à gratia gratum faciente, à spiritu sancto habitante in nobis procedunt, & docent quod quamuis opera humana, quatenus procedunt ex libero arbitrio, non sint meritoria æternæ vitæ (nisi ex quadam cōgruitate, qua congruit homini rectē vtenti libero arbitrio in iis quæ Dei sunt, Deum largiri secundum affluentiam suæ gratiæ) quatenus tamen sunt à Spiritu sancto habitante in homine per gratiā & charitatem, sunt meritoria æternæ vitæ. Tum quia gratia, seu charitas est tanquam semen Dei. 1. Io. 3. cuius vis se extendit ad producendum fructum: ita q̄ quemadmodum actioni seminis debetur naturali iure fructus, ita diuinæ gratiæ in anima, actionibus debetur fructus æternæ vitæ. Tum quia diuina gratia, vt Dominus dicit Ioan. 4. fit in homine habente illam fons aquæ salientis in vitam æternam, vbi clarē patet efficacia gratiæ in nobis ad ascendendum in vitam æternam. Et dicendo quod gratia data, fit in homine fons aquæ ascendens in vitam æternam, docet q̄ mediante operatione ascendit in vitam æternam. nam quod fit in me post acceptam gratiam, me cooperante fit. Tum præcipue, quia vis Spiritus sancti habitantis in homine non est impar ad acquirendam æternam vitam, & ad efficiendum quod operibus eius in nobis debeat æterna vita.

¶ Clarior autē ac persuasibilior modus huiusmodi meriti est apertendo, q̄ meritū vitæ æternæ non est tā actio nostra, quàm actio Christi capitis in nobis & per nos: supponendum est enim cum Apostolo ad Ro. 12. ad Eph. 4. & ad Col. 2. homines in gratia cōstitutos, esse Christi capitis mēbra viua. Ita q̄ Christus caput cū hominibus viuis eius mēbris nō est sicut vnū corpus politicū (quale est corpus ciuium reip. bene gubernatæ) sed constituit vnū corpus, quemadmodū est vnū corpus naturale: quia Christus caput Spiritu suo viuificat membra sua, & per iuncturas, ac nexu spiritalia vnū membra corporis, vt clarē patet ex verbis Pauli. Huic autem p̄supposito adiunge, qd̄ etiam sacra Scriptura tradit, videlicet & passiones & actiones viuorum Christi mēbrorum esse passiones

passiones & actiones Christi capitis. Et de passionibus quidē testatur ipse Christus Act. 6. Saule Saule, quid me persequeris: cū tamē ille persequeretur mēbra eius. Et Paulus ad Gal. 4. reuocat ad memoriam Galatarū, q̄ Christus crucifixus fuit in eis, proculdubio in cruciatibus eorum p̄ Christo p̄pessis. De actionib⁹ verō testatur Paulus, scribēs Corint. in 13. c. secūda Epistola, An experi mētū quæritis eius, qui me loquitur Christus: & vniuersaliter dicit ad Gal. 2. Viuo ego, iam nō ego, viuit autē i me Christus. Ex quibus habetur, q̄ verissimē dicere possum, mereor ego, iā nō ego, meretur autē in me Christus: ieiunio ego, iā nō ego, ieiunat autē in me Christus: sic de alijs operationibus volūtarijs, quas Christi mēbra vera exercēt p̄pter Deū. Et isto modo meritū æternæ vitæ nō tam attribuitur operibus nostris q̄ operibus Christi capitis in nobis, & per nos. Ita q̄ hinc discernitur inter meritum æternæ vitæ in infantibus baptizatis, debetur em̄ æterna vita merito dūtaxat Christi, illo, quod meruit Christus in hac vita mortali degens patiens & moriens: adultis autem proficientibus in gratia debetur æterna vita dupliciter: primo ex iure meriti Christi, quod in propria persona meruit: postea ex iure meriti, quod Christus caput in adulto, & per adultum imperando meretur. Conuenit autem diuini nē liberalitati, vt vtroque modo communicet meritum æternæ vitæ adultis Dei filiis: nam vt dicitur ad Ro. 8. p̄distinuit eos cōformes imagini filij sui. Cōformiores autem sunt Christo habentes meritum vitæ æternæ vtroque modo, quàm primo iure gratiæ vniuersi personalis, qua Verbum caro factū est, & hoc ius conuenit Christo sine eius merito. Deinde eadē gloria debita fuit Christo per meritū obedientiæ eius vsq; ad mortē, dicente Paulo ad Phyl. secundo, Factus obediens vsq; ad mortē, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltauit illum, & c. Christo igitur duplici iure habenti gloriā, conformiores reddimur duplici quoque iure acquirentes vitam æternam, videlicet & sine nostro merito per Christi in propria persona meritū, & cum nostro merito per Christi capitis in nobis, & per nos meritum. Et quemadmodum ad Christi excellentiam pertinet, q̄ etiam proprio merito acquiserit immortalē corporis vitam, & gloriam sui nominis, & c. ita ad dignitatem mēbri Christi pertinet vt cooperetur capiti suo ad acquirendam æternam vitam. Omnium enim diuinitissimum est, inquit Dionys. cap. 3. cæle. Hierarch. Dei cooperari fieri. Et hinc quoque habes non esse superfluum nostrū mereri vitam æternam, quoniam est reddere vitam æternam esse nobis debitam alio modo, seu altero iure, quemadmodum Christus meruit suam exaltationem, reddendo sibi eam altero iure de bitam. Ad obiecta autem in oppositum postea respondebitur.

CAPVT X.

Valor operum existentium in peccato mortali.

Quamuis conueniamus in hoc, q̄ opera existentium in peccato mortali non sunt meritoria æternæ vitæ, nec sunt meritoria remissionis peccatorum, multum tamē esse vitia homini subiecto peccato mortali, bona opera eorum ad remissionē peccatorum consequendam sacra tradit Scriptura. nam et si nō habent vim meritoria remissionis peccatorū, habent tamen vim impetrandi remissionem peccatorum, ita q̄ per modum supplicationis multum valent ad consequendum remissionē peccatorū à diuina largitate. Et quidē q̄ oratio multum utilis sit ad remissionē peccatorū consequendam testatur. Saluator, Luc. 18. inducens Publicanum orārem, Deus propitius esto mihi peccatori: sic enim consequutus est veniam. De ieiunio verō testatur Ioel in persona Dei, Conuertimini, inquit, ad me in toto corde vestro, in ieiunio, fletu, & planctu. ibi enim subiungitur, Quis scit si conuertatur Dominus, & ignoscat? De elemosyna quoque testatur Daniel, capitulo quarto, consulens Nabuchodonosor regi, Peccata tua elemosynis redime: & ad Hebræos decemotertio scribitur, Beneficentiæ, & communionis ne obliuiscamini, talibus enim hostijs conciliatur Deus. Et idem est iudicium de peregrinationibus, afflictionibus, continentijs, & id genus reliquis.

¶ Suprà hanc autē vim simplicem, tradit sacra Scriptura maiorem quendā vim impetrandi in obseruatione vniuersorū mandatorū Dei. Ezech. em̄ 18. docemur, q̄ conuersio impij ad faciendā mandata Legis terminatur ad remissionem peccatorum, dū dicitur, Et dixistis, nō est æqua via Domini, audite ergo domus Israël, nunquid via mea non est æqua? Nōne via vestra nō sunt æqua? cum enim auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, morietur in ea iniquitate quam operatus est: & cum auerterit se impius ab impietate sua, quam operatus est, & fecerit iudiciū & iustitiā, ipse animā suā viuificabit: considerans em̄ & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis, quas operatus est, vita viuet, & non morietur. Quæ verba testantur, q̄ in hoc consistit viarū Dei æquitas, vt sicut iusti auertit à iustitia ad opera iniqua terminatur ad mortem animæ, ita impij conuersio ad opera bona terminatur

ad animæ vitam. reuelatur enim Propheta, quod tam accepta est Deo cōuersio peccatoris quo ad opera (hoc est, ab operib⁹ malis ad opera bona, p̄pter Deum) vt Deus nō recorderet omnij iniquitātū præteritarū, qd̄ est dare remissionem peccatorū, & vitā gratiæ. ¶ Ampliorem quoque impetrandi vim huiusmodi operibus hominum subiectorū peccatis reuelauit De⁹ Isaia, ca. 2. Lauamini, mundi estote, auferite malū cogitationū vestrarū ab oculis meis, quiescite agere peruersē, discite benefacere, quærite iudicium, subuenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduā, & arguite me, dicit Dominus. Si fuerint peccata vestra vt coccinum, quasi nix dealbabitur: & si fuerint rubra tanquam vermiculus, velut lana alba erunt. Ex quibus discimus, tantam esse Dei largitatem, vt à sordibus conuersis ad iustitiā & misericordiā opera seipsam obtulerit arguendo Deum, si non remittat peccata præterita. ¶ Ex diuinis ergo reuelationibus habemus bona, quod impiorū opera non solum sunt vitia ad remissionem peccatorū, sed quod cum ex corde redeunt ad Deum prodeunt, ita contemtem habent diuinam benignitatem, vt & terminetur ad remissionem peccatorum, & tanquam ex cōuentione impetret illam. Verē benignissimus erga nos est Deus, prouidendo, vt quam in statu peccati mereri non possumus remissionem peccatorum, impetrare oratione, ieiunio, elemosynis, alijsque bonis operibus valeamus. In hoc enim immēsa charitas diuina erga peccatorum salutem commendatur, vt etiam nostris quamuis impiorum bonis operibus vim impetratoriā remissionis peccatorum largiri dignata sit. Et præter hæc (vt in capite septimo, ex verbis Ezechielis monstrandum est) sunt meritoria alicuius temporalis boni à Deo. Ex quibus patet inducendos esse peccatores ad bona opera, quia verē vitia sunt ad remissionem peccatorum impetrandam & assuetudinem, cum deuota mente sunt.

CAPVT XI.

Opera nostra esse satisfactoria pro peccatis.

Quia Lutherani satisfactionē auferūt ab operibus nostris, superest declarandū quid Ecclesia de hoc sentiat. Distinguedū in primis est de statu, in quo fiunt opera, an in statu peccati mortalis, an i statu gratiæ: & rursus, de satisfacere pro peccatis, vel quo ad culpā, vel quo ad pœnam. Dicimus itaque primō, q̄ nulla nostra opera sunt satisfactoria p̄ peccatis nostris quo ad culpam, quia nec facta in statu peccati mortalis faciūt Deo satis p̄ offensa, vt patet: & facta in statu gratiæ p̄supponunt culpā, seu offensam absolutam ex diuina gratiæ satisfactione Christi, qui fecit Deo satis pro offensa, quibus of fendimus Deum, offerendo vitam propriam in ara crucis. ¶ Dicimus secūdo, quod nulla opera nostra in statu peccati mortalis sunt satisfactoria Deo pro pœna debita peccatis nostris, quamuis prius abolitis in sacramēto pœnitentiæ. Et ratio in promptu est, quia cū remittitur à Deo peccatum quo ad offensam, fit peccator de inimico amicus Dei, & consequenter non remanet puniendus hostiliter (quod esset puniri pœna inferno) sed si non tam copiosum diuinæ gratiæ donum collatum tunc est, vt cum remissionē culpæ remissa sit tota pœna remanet obligatus ad amabiliter soluendum residuum pœnæ: & propterea si in residuum lapsus est, & iterum factus est inimicus Dei, antequam illud residuum pœnæ solueret, opera eius quia sunt opera in statu hostili, non possunt amabiliter exoluere, quod est non posse satisfacere pro illa pœna.

¶ Dicimus tertio, quod opera perseverantis in amicitia Dei nullum habent impedimentum ad hoc quod sint satisfactoria pro illo residuo pœnæ. Et in hoc errant Lutherani dupliciter: primo docendo, quod cū remittitur peccatum quo ad offensam, remittitur quoque quo ad pœnam omnem: ita quod non remanet obligatus ad pœnam cōsecutus peccati veniam à Deo. Hoc enim manifestē contrariatur sacra Scripturæ docenti secundo Regum duodecimo, quod quamuis Dauid consecutus fuerit remissionem peccatorum, dicendo, Peccaui Domino, non tamen consecutus est remissionem totius pœnæ, sed remansit obligatus ad pœnas multas, vt Scriptura testatur. Deinde errant, quod tollunt ab operibus viuorum Christi membrorum vim satisfactoriam pro pœna non remissa. Hoc enim contrariatur efficaciæ Christi capitis in nobis, nam satisfactio ego, iam non ego satisfactio autem in me Christus: contrariatur & Ecclesiæ catholice vsui, quo conuenit salutare satisfactiones imponere per ministerium sacerdotum verē pœnitentibus & confessis.

CAPVT XII.

Responsio ad obiectiones in capitulo quinto scriptas.

Superest obiecta diluere. Prima autem obiectio fuit sumpta ex insufficientia meriti & satisfactionis Christi, Respondemus meritum Christi fuisse sufficientissimū, & satisfactionem eius sufficientissimam pro peccatis nō solum nostris, sed totius mūdi, originalibus, mortalibus & venialibus. Opus. Cæc. TT 2

confessio subest humanæ facultati. Vnde ex hoc q̄ delicta null' ad plenū intelligit, esto q̄ impossibile sit hominē constiteri absolutē omnia peccata sua (qm̄ ignota relinquit incōfessa) nō tñ hinc sequitur, quin cōfessione humana possit q̄ cōfiteri omnia peccata sua, qm̄ sub integritate cōfessionis humanæ nō cōprehenduntur omnia peccata absolutē, sed dūtaxat nota, & quorū q̄s memoriā habet, nō oblita & incognita cōfiteri nō subest facultati humanæ. Et quia p̄spicuum est sub lege tā diuina, quā humana actionem nullā exigi ab homine, q̄ nō sit in hominis potestate; ideo cū ex Euāgelio habet, cōfessionē omniū peccatorū requiri ad sacramentū p̄nitentiæ, non est sermo de cōfessione omniū peccatorū absolutē, sed de confessione omniū peccatorū, vt subest facultati humanæ, q̄ est dicere, vt p̄nitēs cōfiteatur omnia peccata sua, non ignota nec oblita. Hæc de cōfessione omniū peccatorum.

CAPVT II.

De satisfactione.

Atisfactionem pro peccatis, quæ tertia pars p̄nitentiæ ponitur, Lutherani negant, tum quia non habetur ex sacra Scriptura, tum quia opera nostra nō sunt meritoria nec satisfactoria.

Nos autē dicimus ex sacra Scriptura haberi necessariā q̄nq; esse post veniā peccati satisfactiōē p̄ peccatis, eamq; fieri posse operibus nostris. Et quidē post cōsecutā veniā peccati, satisfactiōē q̄nq; superesse p̄ peccato, testatur duplex modus, quo De' remittit peccatū. Legimus enim Deū q̄nque remittere peccatū, quo ad culpā, & quo ad p̄nam. vt patet tū in latrone, cui dicit, Hodie mecū eris in Paradiso: tum in remissione peccatorū, q̄ sit Baptismo, gratia siquidē baptismalis sola sufficit ad salutē eternā, si ante quā baptizatus moriatur, nouū peccati obicem nō ponat vltimo Baptismi effectū, qui est vita æterna. Et in huiusmodi remissionib' p̄spicū est non esse opus satisfactione. Legimus quoq; Deum q̄nque remittere peccatū, & nō remittere totā p̄nam peccati, vt patet 2. Reg. 12. vbi clarē legim' q̄ arguēte Nathā p̄pheta Dauidē de adulterio simul & homicidio: & dicēte Dauidē, Peccauī Dño, respōdit Nathā, Etiam Dñs trāsire fecit peccatū tuū, & nō morietis: veritamen filius, qui natus est tibi, morietur. Ex his em̄ patet Deū remississe peccatū & quo ad culpā, & quo ad aliquā p̄nā: non remississe autē quo ad p̄nitentiā Dauidis in morte filij, nec vt subiuncta in c. 16. testatur, quo ad p̄nitentiā eiusdem in publica violatione vxorū ad p̄prio filio, nec quo ad p̄nitentiā eiusdem in perpeffione mali ex domo p̄pria. nam p̄pter hoc peccatū passus est ab Abfalon filio suo. omnes siquidē p̄nas ex parte Dei Nathā p̄pheta cōminatus est propter illud peccatū Dauidis. Ex hoc igitur, q̄ Deus remittit q̄nque peccatū, & tamē post peccati veniā restat, qui peccauit adhuc p̄nitēdus, manifestē dicimus Deū q̄nque remittere peccatū, & nō remittere totā p̄nam p̄ peccato debitā. Hinc ergo nascitur necessitas exoluēdi illud peccatū reliquū, quod Deus non remittit remittendo peccatū.

Quia autē huiusmodi reliquæ p̄næ exolui possunt dupliciter (vel satisfaciēdo) & Dauid exoluit satisfaciēdo (nā nō ipse iustitiam sibi ipsi quas debebat p̄nas, sed Deus intulit eas illi) superest ostendere ex Scriptura, q̄ huiusmodi reliquas p̄nas possunt satisfaciēdo exolui. Lege in Euāgelio Matth. c. 3. & inuenies Ioānem Baptistā p̄dicantē duo: alterū, P̄nitentiā agite: alterū, Facite fructū dignū p̄nitentiā. Quorū primū spectare ad ipsum peccatum Græca dictio aperius manifestat, dū simplicē p̄nitentiā p̄nitentiā consequentiā p̄tinere, fructus enim p̄nitentiæ sonat opus p̄ueniens ad p̄nitentiā vt ad radicē, seu arbore. Et ex eo q̄ non dicit, Facite fructum dignū innocētiā, seu fructum dignū iustitiā, seu fructū dignum bonitate, sed fructū dignū p̄nitentiā: manifestum sit, q̄ de fructu digno p̄nitentiā formaliter (hoc est quatenus p̄nitentiā) loquitur, vt videlicet faciāt fructum dignū radicē internæ p̄nitentiæ. P̄spicū autē ex eo q̄ p̄nitentiā est præteritorum peccatorū, q̄ fructus dignus p̄nitentiā est opus restans ea, quorum est p̄nitentiā, hoc est reparās ea quæ omisisse, vel cōmississe nos p̄nitentiā: hoc autem vocamus satisfaciēdo p̄ peccatis, p̄ quanto in hoc cōprehēditur deletio omnium malorum, quæ in p̄nitente remanserunt ex peccato, quorum vnum est reatus reliquus pro peccato p̄uenit. Si enim p̄nitentiā non fructificat reparatiōē omniū peccatorū pro peccato, nequaquā ad fructus dignos seipsa extendetur, quoniam suapte natura exigit vt ad perfectum ducatur quod ipsa inchoauit: & clarum est ad perfectum non duci donec superest aliquid ex peccato soluendum.

Ex autoritate itaque sacra Scripturæ habetur, q̄ quandoque post veniā peccati opus est satisfactiōē, quæ fit per opera, qui sunt fructus digni p̄nitentiā.

Quod verō obicitur de nostris operibus, q̄ nec meritoria, nec

satisfactoria sunt, indignū censeo discussione noua. Nā scriptura plena est sententiis sonantibus, tū q̄ opera nostra nō sunt meritoria, tum q̄ opera nostra sunt meritoria, & p̄spicū est has duas sententiās nō sibi inuicē aduersari, sed esse sensum, q̄ opera nostra quatenus sunt ex nobis nō sunt meritoria, & cōsequenter nec satisfactoria: quodq; opera nostra, quatenus ex diuina sunt gratia & p̄ueniente, & subsequente, & perficiente, sunt meritoria, & consequenter satisfactoria. Et ambo tā clarē habentur in numeris Scripturæ locis, vt apud exercitatus in facris literis luce meridiana clariora sint: & propterea pertrāseō. Hæc de satisfactione.

CAPVT III.

De inuocatione Sanctorum.

Vtherani inuocationem Sāctorum aiunt ex Scriptura non haberi. Et quamuis non putem eos loqui de inuocatione sanctorum Angelorum, sed sanctorum hominum, tutiorem tamen eligendo partem declarabimus summarē, primū de sanctis Angelis, deinde de sanctis hominib', quæ habentur in Scriptura de inuocatione eorum.

Et quidē q̄ Angeli intercedant pro nobis, clarē patet Zach. 1. vbi Angelus dicit Deo, Domine exercitū, vsquequo nō misereberis Hierusalē & vrbiū Iuda, quibus iratus es iam septuaginta annos? Matth. quoq; 18. Dñs dicit Angelos causam agere pusillorum, qui cōtremuntur. Videte ne cōtremnatis vnū ex pusillis istis: dico em̄ vobis, q̄ Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei, proculdubio ad patrocinium præstandum pusillis contemptis.

Quod autē inuocandi à nobis sint sancti Angeli, habetur in primis ex Gen. 3. 2. vbi Iacob inuocauit Angelū ad benedicendū sibi. Nō dimittā, inquit, te nisi benedixeris mihi. Deinde ex Dan. 7. vbi Daniel de seipso dicit, Accessi ad vnum de assistētibus, & veritatem quærebā ab eo. Nec est dubium, q̄ de sanctis Angelis assistētibus loquitur. Ad Hebræos quoq; c. 1. de sanctis Angelis dicit, q̄ omnes sunt administratorij spiritus, qui in ministerium mittuntur, propter eos qui hæreditatem capiēt salutis. Ex hoc enim q̄ Deus disposuit gubernare nos per medios Angelos, nō propter se Deū, sed p̄pter nos hæredes vite æternæ, ordinasse intelligitur, vt nos inuocemus sanctos Angelos tanquā medios inter nos & Deum, nisi vsq; adeo desipere liceat, vt dato principē, seu curiæ aduocato peregrino, vel pupillo, negetur simul disponi vt peregrinus, aut pupillus inuocare possit patrocinium aduocati dati.

Quocirca inuocationem sanctorū Angelorū vt pote manifestā scdm̄ sacras Scripturas relinquēdo, ad inuocationē sanctorū hominū trāseamus. Duob' modis inuocare cōsueuimus sanctos, vel directē eos rogando, puta, Sancte Petre ora p̄ nobis: vel rogando Deū per sanctorū merita, vt in canone Missæ Ecclesiæ confluēuit rogare, dicēdo, Quorū meritis precibusq; cōcedas, &c. Vtroque autē modo ex sacra Scriptura haberi inuocationē sanctorū dicimus. Et quidē q̄ animæ sanctorū intercedāt p̄ nobis, hī ex Apo. c. 6. Vidi sub altari animas interfectorū p̄pter verbū Dei, & clamabāt voce magna, dicentes, Viquequo Dñe sanct' & verus nō indicas & vindicas sanguinē nostrum de his, q̄ habitāt in terra? Ex hoc em̄ q̄ animæ sanctorū orāt Deū cōtra malos habitātes in terra, manifestē dicim' q̄ multo magis orāt p̄ salute electorū, quā p̄ salute sanctorū ad bonū nostrum, quā ad malū nostrum. Rufus Luc. 16. reuelauit nobis Dñs, q̄ diues in inferno intercessit p̄ fratris suis in hac vita manentibus, ex hoc enim reuelatum esse insinuauit, q̄ multo magis sanctæ animæ intercedūt p̄ salute suorū. Nam si diues, cui dum esset in hac vita, nulla fuit cura salutis fratrū, in tormentis positus etiam importune supplicat p̄ salute fratrū, multo magis sancti viri, quorū in hac vita studium fuit circa salutē fratrū, exuri carnē, iāq; beati cōtinuāt charitatis effectum, & intercedunt pro salute fratrum.

Quod autē à nobis inuocādi sint, ex scriptis Matth. 27. habetur. Scribitur enim ibi q̄ multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerūt & venerunt in sanctā ciuitatem, & apparuerunt multis. Hinc enim habetur, q̄ Deus post Christi resurrectionem gubernat, instruēdo nos nō solum per sanctos Angelos, sed etiā per sanctos homines, nō em̄ vane apparuerūt multis, sed ad instruendum eos de vero Messia, de quo illius resurrectione. Ex hoc enim q̄ vsq; ad tēpus illud gubernauit nos per Angelos sanctos, & non per homines sanctos, & tunc incepit gubernare nos per sanctos homines, insinuauit noua se habuisse mediā gubernatiōē electorum. Et nisi ordinis gubernationis diuinæ erga nos, adiunctos ex merito passionis & resurrectionis Christi, sanctos homines manifestare voluisset, Deus misisset Angelos in Hierusalē ad apparentum multis & instruendos illos, sed ex eo q̄ non solum per medios Angelos in sepulchro apparentes mulieribus, sed etiam per sanctos homines apparentes multis in Hierusalem manifestauit resurrectionē Christi, insinuauit q̄ ad ea quæ sunt nostræ æternæ salutis ministerio Angelorum adiūxit ministerium hominum beatorum

beatorum. Et hinc vterius sequitur, quod ex ipso ordine diuinæ gubernationis quo gubernat nos, etiam per sanctos homines, manifestatur recurrendum esse nobis ad sanctos homines, alioquin rediret illud idem absurdum quod deductum est, si nō possemus inuocare sanctos Angelos: datos enim esse sanctos homines ad nos tam vtilitatem medios inter Deum & nos, testatur dicta apparitiō: ad datos autem diuinis modis posse nos recurrere, p̄spicū est ex dictis est. Paulūque minus absurdum sequitur, si Deus disposuit gubernare nos per medias intercessionē sanctorum hominum (vt priores Scripturæ testantur) & nobis non liceret ad intercessores nostros recurrere.

Quod demum orandus sit à nobis Deus per merita sanctorum, habetur ex Exodi 32. cap. dum Moses supplicando Deo, inter alia dicit, Recordare Abraham, Isaac & Israël seruorum tuorum. Hoc enim nihil aliud est, quam rogare per merita Abraham, Isaac & Israël. Et huic si adiunxeris prius declarata, videlicet quod Sancti intercedunt pro nobis, manifestē inferes quod non solum per merita, sed etiam per preces sanctorum supplicare nos Deo ex Scriptura habetur. Et his si adiunxeris quod in idem redit orare Deū per merita & preces sanctorum, & orare Sanctos vt merita & preces proponant apud Deum (nam res est eadem, licet modus sit dispar, & vtrobique est inuocatio sanctorum, licet diuersimodē) facile perpendes omni ex parte tradi ex sacra Scriptura inuocationem sanctorum. Et hæc de propositis dicta, qui legerint, meminerint inuocatoriū esse certitudinē Mathematicā quætere in morali b', & vniuersaliter in agendis à nobis Romæ die 25. Augusti 1531.

TRACTATUS DECIMVS TER-
tius Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti,
ad serenissimum Angliæ regem, fideique defen-
sorem, Henricum eius nominis octauum:
de coniugio cum relicta fra-
tris, sententia.

STATVS sum in iis, quæ dicta sunt mihi, quod non celsitudinis autoritate, sed sacrarū literarū documentis maiestas tua ad antiqui cōiugij explosionē nouāq; ducendam vxorem mora est: quodque id licuisse, non credēdo doctores, sed p̄prij ingenij acumine propriaque intelligentia se scire profiterer. Gratias profectō debemus Deo, qui e ratem nostrā Rege Theologo decorauit: quocirca non ab re charitatis Christianæ putauī doctissimo regi supplicare, vt subiuncta legere, librare, atq; cum iis, quæ intellectum maiestatis eius mouent conferre digneretur: forte plus videant oculi, quam oculus. Et quia Regē Theologum alloquor, verē Theologiæ fundamenta duntaxat tangam. Optimē autem celsitudo tua noui vniuersam hac materia quæstionem pendere ex hoc, an coniugium inter relictam fratris & leuirum sit prohibitum iure diuino morale, & parte affirmatiuam fundari super legem Leuiticā scriptam capite decimo octauo, & vigesimo, & super verba Ioan. Baptistæ, Matthæi 14. & Marci 6. & propterea, si compertum fuerit, quod neuter textus continet huiusmodi inhibitionem moralem, manifestum erit tale coniugium non esse aduersus ius diuinum morale. Et q̄ lex quidem Leuitica (videlicet, Turpitudinē vxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitudō fratris tui est) non prohibeat in honestatem moralem, ex duobus ostēditur capitibus. Alterum est in eodem 18. cap. Leuitici. ibidem enim cōceditur, vt vir fororem defunctæ vxoris ducere possit in coniugem, dicēdo, Sororem vxoris tuę in pelliculam illius non accipies, nec reuelabis turpitudinem eius adhuc illa viuente. quamuis iuxta Hæbraicam veritatem dictio interpretata pelliculam sonet angustiam, ex eo enim quod inhibitiō coniugij cum sorore vxoris restringitur ad tempus vitæ vxoris p̄spicuum est, sub hac inhibitione nō comprehendendi coniugium cum sorore vxoris mortuæ, ad hoc enim apposita est illa limitatiō viuētē illa, liberum esse coniugium cū sorore defunctæ vxoris, nam quemadmodum coniugia quibuscūq; gradibus tam affinitatis quam consanguinitatis non prohibentur in lege Moyfi, inter indulta supputabantur, ita coniugium cum sorore vxoris defunctæ, ex hoc ipso q̄ in lege Moyfi nō prohibetur intra indultorum numerum cōprehēdebatur. Conferendū itaq; hanc legem priori, formatur ratio hæc inter vnam mulierem & duos fratres & inter vnum virum & duas sorores æquale est vinculum affinitatis, par est ratio turpitudinis, vt per se manifestum est: ac per hoc si coniugium cum relicta fratris continet inhonestatem moralem, coniugium quoq; cum relicto sororis continet inhonestatem moralem, & si cōiugium cum relicto sororis nulla continet honestatē moralem: cōiugium quoque cum relicta fratris nullam continet inhonestatem moralem. Et quia lex Leuitica monstrat, coniugium cum relicto sororis non continere inhonestatem moralem non comprehendendo illud inter prohibita:

consequens est vt ex eodē capite Leuitici discamus, q̄ cōiugium cum relicta fratris non continet inhonestatem moralem: ac per hoc non est prohibitū, quia malū moraliter, sed ideo malum quia prohibitum. Si enim ex morali inhonestate fuisset prohibitum, non fuisset indultum cōiugium cum sorore vxoris mortuæ: quia parem inhonestatē moralem habuisset. Quod verō æquale sit vinculum necessitudinis vtrobique, probatiōe non eget: quod autem par sit ratio turpitudinis vtrobique, patet ex eo q̄ sicut turpitudō fratris non detegenda sancitur, quia est turpitudō fratris defuncti, quoniam effecti fuerant vna caro fratris & frater defunctus, ita turpitudō sororis non detegenda est, quia est turpitudō sororis defunctæ: nam sororius & defuncta soror effecti fuerant vna caro. Ex hoc igitur quod lex diuina vnum prohibet, & aliud concedit, attestatur quod ratio inhibēdi alterum non est inhonestas moralis, sed autoritas legislatoris, quia sic placuit legislatori.

Alterū caput surgit ex collatione Leuiticæ legis cum honestate cōiugij inter leuirū, & relicta fratris in casu defuncti fratris absque prole: nam ante legem Moyfi tale cōiugium in tali casu nō solum licitum, sed sancitum cōsuetudine, vel Patrum autoritate, inuit scriptura Genesis trigesimo octauo, in historia Thamar: & postea sub lege Moyfi mandatum legitur Deuteronomi 25. Ita quod coniugium inter leuirum & relictam fratris regulariter erat illicitum, in casu autem mortui fratris absque prole, erat licitum. Ex his autem surgit ratio hæc, Si coniugium inter leuirum & relicta fratris esset per se malum moraliter, in nullo casu fuisset licitum: sed fuit licitum in casu mortui fratris absque prole tam ante legem, quā sub lege: ergo non per se malum moraliter. Assumpta conditionalis manifestatur, & probatur: manifestatur siquidem in blasphemia, periurio, mendacio, adulterio, rapina, furto, & id. genus reliquis per se malis moraliter: quia enim sunt per se praua, in nullo casu sunt licita. Probatur autem, quia id quod per se conuenit alicui, nunquam separatur ab eo, sed comitatur illud in quo cunq; illud inuenitur, quia necessario conuenit illi: ac per hoc impossibile est separare à re id quod conuenit illi rei per se si coniugium inter leuirum, & relicta fratris est per se prauum, in omni casu est prauum semper, & in omnibus ipsius eius prauitas comitatur. Ex hoc itaque quod coniugium inter leuirum & relictam fratris inuenitur est quandoque sine prauitate, dicimus quod non est per se prauum, quod non fuit prohibitum, eo quod esset per se prauum: sed ex autoritate legislatoris effectum est prauum, quia prohibitum. Hæc de Leuitica lege.

Verba autem Ioan. Baptistæ ad Herodem Galilææ Terrarcham, Non licet tibi habere vxorem fratris tui, aliena sunt à proposito tum quia de vxore fratris viuētis loquebatur Ioānes, vt testatur Iosephus Antiq. lib. decimo octauo, cap. xiii. clarē enim dicitur, quod Herodias deseruit viuum virum. Egistppus quoque de exci. Hierosol. lib. secundo, capite quarto clarē dicit de Herode, quod fratris vxorem viuētis eripuerat, habentem semen de germano ipsius. Tum quia aliud est esse illicitum coniugium cum relicta fratris, aliud illicitum ex prauitate morali per se conueniente tali coniugio, committitur enim sophisma à pluribus causis ad vnam determinatē. Illicitum siquidem proficisci potest ex multis causis: & quantum ad propositum spectat, in promptu erat causa illiciti coniugij ipsa lex Leuitica. Herodes enim legem profitebatur Iudæorum: & ideo esto quod Herodias fuerit relicta fratris, verum dixit Ioānes, Non licet tibi habere vxorem fratris tui: quia prohibitum hoc est in lege. Clarum enim erat, quod non ad fuscitandum semen fratris duxerat eam. Non potest itaque huic inferri moralis prauitas per se conueniens tali coniugio: sed prauitas moralis propter prohibitionem legis: talis enim prauitas certa, & clara omnibus erat.

Hęc doctissime Rex, si vera ac sufficientia esse videbuntur, corrigendum est factum, at si nō sit esse iudicatur: significetur quæso quid deest: cōfido enim in diuinæ gratiæ largitate, q̄ qui cōp̄it, perficiet. Si verō probabilia cōsentent, agat obsecro defensor fidei hominem inter hinc inde probabilia ambiguum: optimē autem nouit maiestas tua quid in dubiis agēdū sit, quid diuina lex Deuteronomi decimo septimo, statuit agendum in occurrentibus dubiis. Si demum falsa existimabuntur confutatio dignate doctissime princeps: paratus enim sum, & dicere, & mutare sententiam, Tolle obsecro scandalum tantæ multitudinis Christianorum in Europa, nō solum vulgatum, sed & religiosorum, & peritorum. Tolle autem, manifestando iustitiam facti, vt scandalum non sit datum, sed acceptū. offero enim me præconē iustitiæ celsitudinis tuę quæ felix valeat. Romæ, vigesimo septimo Ianuarij 1534.

Responfionis Thomæ de Vio Caietani Cardinalis sancti Xysti ad præmissas 16. articulorum censuras, eiusdemque de cōiugio cum relicta fratris sententia (quæ simul cum enarratione Iobis, ad studiorum vtilitatem post mercedem authoris per Ioannem Danielis. S.C.N. Papæ p̄nitentiā edita) sunt finis.

TRACTATUS QUARTUS DECIMVS, de Coniugio Regis Angliæ cum relicta fratris sui, ad Clementem septimum Pontificem Maximum, in decem capitula diuisus.

- 1 Quæ intentio sit operis. 2 Enarratio facti. 3 Quid diuino iure statutum est de coniugio inter leuirum & fratrem. 4 Quod non omne coniugium inter leuirum & fratrem est diuina lege prohibitum. 5 Quod secundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratrem est inhoneſtum. 6 Quod secundum legem tam diuinam quam naturalem patet fieri inter leuirum & fratrem coniugium honeſtum propter aliam causam quam propter ſuſcitandum ſemen, ac nomen fratris deſuncti. 7 Quod ſecundum ius tum diuinum tum naturæ honeſtum poteſt eſſe coniugium inter leuirum & fratrem propter commune bonum. 8 Quod coniugium inter ſereniſſimos Angliæ Regem & Reginam, eius fratrem nec iuri diuino, nec iuri naturæ aduerſetur. 9 Quod ſue licet, ſue non dicta diuina iura, coniugium hoc eſt honeſtum. 10 Quod ſacrorum Conciliorum, Pontificum, ac Doctorem dicta non militanti aduerſa hoc coniugium.

CAPVT I.

Quæ intentio ſit operis.

BEATISSIME pater, poſt peduſcula, beatoru per petuâ ſælicitatem, iuſſiſti vt libellos de coniugio inter ſereniſſimos Angliæ reges ad me perlatoſ, cauſamq; totâ diligenter inſpicerê, quidve iudicij cõſiliq; mei eſſet, accuratiſſimè perſcriberê: quo quâtu in me eſſe, quamptimum Beatitudinè tuam hac moleſtia liberarê, ſtudiu mox (vt par erat) iuſſis parere, prælectiſq; libellis p & cõtra, animaduerti multas cõſeſ inſerſas qñes. Videlicet de multiplici iure diuino, de illoru duratiõne, de diuerſis naturæ iuribus, de præceptoru iudicialiu diſſinitione, de multis diſpenſandi modis, de poteſtate Papæ circa ea, q; ſunt diuini aut naturæ iuris. Quæ ſi tractandâ eſſent, & multa cõſicienda eſſent volumina, & latiſſimis literariis certaminibus cãpis daretur, vt deſiderãdu ſemper ſinis ſuperelſet. Quo circa cõruli ad ppria cauſa de qua agitur, & ad punctu quæſtionis veniendo, ante oculos locandû in primis quod in quæſtionem vertitur, duxi, vt omnes intelligãt materiã, de qua loquor. Deinde circa hoc, tû in genere, tû in ſpecie qd diuina ac naturæ iura cenſeãt, ſcriptandû. His enim potis manifeſta apparebit quaſi veritas.

CAPVT II.

Enarratio facti.

SERENISSIMVS Angliæ modernus Rex, dũ eſſet adoleſcens, ſereniſſimo patre eius Angliæ regem agente, cõtraxit matrimoniu cum ſereniſſima moderna regina Angliæ, tunc nõ regiã, ſed relicta fratris eius primogeniti abſq; prole deſuncti, filia ſereniſſimoru regu Hispaniaru, interueniente authoritate Iulij 11. Rom. Pon. ob bonu ſeruãdã pacis ac amicitia inter eõſdẽ Reges, cõſummãuitq; matrimonium, ac genuit ex ea, multisq; annis cõiugali effectũ & affectu cum ea verſatus eſt: modo dẽ pẽtũ diuortium, eo qd coniugiu inualidũ fuerit, vt pote contra ius diuinum atq; naturæ à ſacris Cõciliis, Põtificibus ac Doctõribus comprobatum. Hæc eſt cauſa ex propriis diſcutiendã, præmiſſo tenore apoſtolicæ diſpenſationis.

Iulius, &c. Dilecto filio Henrico chariſſimi in Chriſto filij noſtri Henrici Angliæ regis illuſtris nato, & dilectæ in Chriſto filie Catharinæ chariſſimi in Chriſto filij noſtri Ferdinãdi regis, & chariſſimæ filie noſtræ Eliſabeth reginæ Hispaniarum, & Sicilia Catholicorum natæ, illuſtribus ſalutem. Romani Põtificis præcellẽs authoritas cõceſſa ſibi deſuper vtitur poteſtate, prout perſonarũ, negotiorũ & tẽporũ qualitate pẽſata, in Dño cõſpicit ſalubriter expedire. Oblata nobis nuper pro parte veſtra petitiõnis ſeries cõtinebat, qd cum alias tu in Chriſto filia Catharina, & tunc in humanis agens, quõdam Arturus chariſſimi in Chriſto filij noſtri Hẽrici Angliæ regis illuſtris, primo genitus p conſeruãdis pacis & amicitia nexibus, & fœderib; inter chariſ. in Chriſto filium noſtrum Ferdinandum, & chariſ. in Chriſto filiam noſtrã Eliſabeth Hispaniarũ & Sicilia reginã, Catholicos, ac præfatũ Angliæ regẽ, & reginã matrimoniu legitime p verba de præſenti cõtraxiſſetis, illudq; carnali copula forſan cõſummãuiſſetis, dictus Arturus prole ab huiusmodi matrimonio non ſuſcepta deceſſit. Cum autem ſicut eadẽ petitiõ ſubiungebat ad hoc vt vinculu pacis & amicitia inter præſatos Reges & Reginã huiusmodi diutius permaneat, cupiatis matrimoniu inter vos p verba legitime de præſenti cõtrahere ſupplicari nobis feciſtis: vt vobis in præmiſſis de opportuna diſpenſationis

gratia prouidere de benignitate apoſtolica dignaremur. Nos igitur qui inter ſingulos Chriſti fideles & præſertim Catholicos Reges & principes, pacis & concordia amicitiam vigere intentis deſideriis affectamus vos & quẽlibet veſtrum à quibufeunq; ex cõmunicationibus, &c. Huiusmodi ſupplicationib; inclinati, vobisq; vt (impedimẽto affinitatis huiusmodi ex præmiſſis pueniente, ac cõſtitutionibus & ordinationib; apoſtolicis cæteriſq; cõtrariis nequaquã obſtãtib; matrimoniu p verba legitime de præſenti inter vos cõtrahere, & in eo, poſtquã cõtractum fuerit, & ſi tam forſan hætenus de facto publicè vel clandestinè cõtraxeritis, ac illud carnali copula cõſummãueritis licitè remanere valeatis, autoritate apoſtolica tenore præſentiu de ſpiritualis dono gratia diſpenſamus: ac vos & quemlibet veſtru, ſi cõtraxeritis, vt præſertur ab exceſſu huiusmodi ac ex cõmunicationis ſententia, quã ppter ea incurriſtis, eadẽ autoritate abſoluiamus plem ex huiusmodi matrimonio ſiue cõtrahente, ſuſceptã forſan, vel ſuſcipiendã legitimã decernẽdo, puiſo qd tu in Chriſto filia Catharina propter huiusmodi rapta non fueris. Volumus autẽ qd ſi huiusmodi matrimoniu de facto cõtraxeritis, conſeſſor per vos & quemlibet veſtru eligendus, pœnitentiam ſalutarem propterea vobis iniungat, quã adimplere teneamini. Nulli ergo, &c. Si quis, &c. Datum Romæ, &c. 1507. Calend. Ianuarij, anno primo.

CAPVT III.

Quid diuino iure statutum est de coniugio inter leuirum & fratrem.

IRCA coniugium inter vxorẽ fratris & leuirum ter Moſaica lex ſtatuit, primo Leui. 18. his verbis, Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis: quia turpitudinem fratris tui eſt iterum c. 20. his verbis, Qui duxerit vxorẽ fratris ſui, rem facit alienã, ſeu illicitã, turpitudinem fratris ſui reuelauit, abſq; filiis etit. tertio Deut. 25. his verbis, Quãdo habitauerint fratres ſimul, & vnus ex eis abſq; liberis mortuus fuerit, vxor deſuncti non nubet alteri, ſed accipiet eã frater eius, & ſuſcitabit ſemẽ fratris ſui, & progenitum ex ea filium nomine illius appellabit, vt non deleatur nomen eius ex Iſrael: ſi autem noluerit accipere vxorem fratris ſui, quẽ ei lege debetur, perget mulier ad portam ciuitatis, & interpellabit maiores partũ, dicẽtque, Non vult frater viri mei ſuſcitare ſemen fratris ſui in Iſrael, nec me in cõiugem ſumere, ſtatimq; accerſit eum facient, & interrogãbit, ſi reſpõderit, Nolo eã vxorem accipere, accedet mulier ad eũ coram ſenioribus, & tollet calciamentum de pede eius, ſpuẽque in faciem illius, & dicit, Sic fiet homini qui non ædificat domum fratris ſui: & vocabitur nomen eius in Iſrael, Nomen diſcalciati. Hæc iuxta vulgata editionis verba allata, quãuis ſecundum veritatem ſufficerent, quãtu ad præſentẽ ſpectat cauſam, quia tamen nonnulli ex eo qd aliter ſonat textus Hebraicus, vertunt in dubiu, legem Deuteronomij loqui de fratribus, quos carnales dicimus obſcũdã, qd non dẽ, Accipiet eã frater viri eius, ſed cognatus eius: & ſimiliter nõ vxor fratris, ſed cognata repetitur. cõſtat enim Cognati nomine cõſanguineos intelligi: ideo diligentiam adhibui, vt textũ hunc de verbo ad verbũ iuxta Hebræum haberẽ hic inſerendũ: & eſt talis, Quãdo ſedebunt fratres ſimul, & morietur vnus ex eis, & filius nõ eſt, nõ erit vxor mortui foris viro extraneo: leuir eius veniet ſuper eam & capiet eã ſibi in mulierem, & leuirabit eam, & erit primogenitus, quem pariet, ſurget ſuper nomen fratris eius mortui, & nõ delebitur nomen eius ex Iſrael: & ſi nõ volet vir capere fratrem ſuã, aſcendet fratria eius ad portam ad ſenes, & dicit, Reſcãuit leuir meus facere ſurgere fratri ſuo ſemẽ in Iſrael, non voluit leuirare me, vocabit eum ſenes ciuitatis & loquẽtur ad eũ, & ſtabit, & dicit, Non volui capere eam, & appropinquabit fratria eius ad eum in oculis ſenũ, & excalcabit calcẽ eius, à pede eius, & ſpuet in facie ei, & reſpõdebit & dicit, Sic fiet viro qui non ædificabit domũ fratris ſui: & vocabitur nomen eius in Iſrael, Domus excalcãti calcẽ, hæc ibi. Vbi clarè patet legẽ hanc loqui de fratribus, quos fratres carnales appellamus & qd interpres nouus, qui cognato & cognata vſus eſt, Latina lingua iuxta vulgare Italicũ vſurpauit, appellando eũ qui Latine appellatur leuir, cognatum: & eam, quẽ Latine fratria vocatur, cognatã, eo autem vq; Hebraicus fermo vitur proprio Leuir nomine, vt ex illo formet verbu, quo bis in hac lege vitur, loco cuius oportuit ſingere nouũ verbu Latinũ à leuir deductũ Leuiro, as, ſignificans exequi ius leuiru erga fratrem. Mirũ eſt autẽ, in dubiu verti legẽ hæc de fratribus carnalibus loqui. cum & Sadducæi in Euãgelio pponentes Chriſto vxorẽ ſepẽ fratru ſecundũ legẽ Moysi, id teſtetur, & etiã apud mulierculas hoc noſſimũ fuiſſe teſtentur verba Noẽmi, Ruth primo, & ex toties repetito fratris nomine in hac lege clarè habeatur. Nam vbicunq; in iſtis legibus eſt nomen Fratris, in Hebræo eadẽ penitus dictio habetur: ita qd idẽ nomẽ Fratris hẽ in legibus Leuitici, & in lege Deut. vt ſi vnã æquiuocandi licentiã quis vſurper, alias quoque æqui

DE CONIUGIO CVM RELIG. FRATR.

æquiuocandi legitime concedat: ac per hoc ſiquis exponeret pertinaci ſenſu Deuteronomicam legem loqui de Fratribus non carnalibus, deſiſtat à cõcepto, ex hoc qd eadẽ licentiã leges Leuiticæ exponeretur de fratribus nõ carnalibus. Quo fiet, vt nullum de cõiugio inter leuirum & fratrem ius tã diuinum, quã naturæ ſcriptũ haberetur: & cõſequẽter ceſſaret tota quæſtio hæc, innixa iuri diuino, aut naturæ ſcripto, quia ſuper hoc ſolo vniuerſa moles huius controuerſiã fundata eſt. Non eſt itaq; vertendum in dubiu, leges hæc fratribus quos carnales appellamus, loqui.

CAPVT IIII.

Quod non omne coniugium inter leuirum & fratrem est diuina lege prohibitum.

CONuenientibus igitur legibus his Leuiticis & Deuteronomicis in hoc, qd de fratribus carnalibus loquẽt, diſſerẽtia manifeſta inter Leuiticã & Deuteronomicã eſt penes hoc, quod Leuiticæ ſunt leges de genere, Deuteronomica verò eſt lex de ſpecie. Nam Leuiticæ ſtatutum de vxore fratris, nõ ſpecificando viui vel deſuncti. Deuteronomica de vxore fratris deſuncti: illud de vxore fratris nõ ſpecificãdo cũ filio vel ſine filio: iſta de vxore fratris deſuncti ſine filio. illa de vxore fratris nõ cognofcenda, nõ ſpecificãdo ad propriũ, vel fratris ſemẽ nomẽq; ſeruãdũ, iſta de vxore fratris deſuncti abſq; filio ad ſuſcitãdũ ſemẽ nomẽq; fratris: quibus adiũge quartã neceſſariõ ſubintellectã ſpecificãtionẽ, qd ille de vxore fratris nõ ſpecificãdo, an ætatis qua poſſit generare, an vetula. Iſta de fratris vxore in ætate, qua põr generare, loqui cõuincitur, quã ducẽda præcipitur ad ſuſcitãdũ ſemẽ fratris. Ex hac autẽ manifeſta diſſerẽtia inter hæc duas leges habetur, abſq; omni cõtrouerſiã, nõ cõiugiu inter leuirũ & fratrem eſſe diuina lege phibitũ: ſed diſcernendũ eſſe inter cõiugiu leuiru cũ fratria ſine ſpecificãtionẽ aliqua, vel tot ſpecificãtionibus in Deuteronomica lege vallatũ, & fatẽdũ qd in genere ſine ſpecificãtionẽ aliqua cõiugium inter leuirũ & fratrem, eſt diuina lege dãnatum: cõiugiu verò inter leuirũ & fratrem tot conditionibus ſultum nõ ſolum licitũ, ſed præceptũ diuina lege eſt. Hæc ſunt, quæ circa cõiugiu inter leuirum & fratrem manifeſte ſancitã Deo habemus. An autem diuinæ iſtæ leges veteris Teſtamenti ligent noui Teſtamenti profeſſores, an expirauerint, parui reſert, quo ad cauſam propoſitã. Illud tamen ſilentio inuoluendũ nõ eſt, qd cum iſtæ leges conueniant cũ ſentẽtia (videlicet de cõiugio inter leuirum & fratrem tum in actu) videlicet actu pietatis, quæ cultum officiũque ſanguine iunctis exhibet, tum in ratione moris (quia omnes in nitimur rationi moris pietatis naturalis) tum in genere præceptorum (quia vtræq; ſunt præcepta, partium iudicialia, & partium moralia) tũ in autore (quia omnia diuina autoritate ſunt edita per Moſem) quatenus diuina ligat ea de ratione perfeuerat, & Deuteronomica, quatenus diuina lex: & qua ratione Deuteronomica expirauit, eadem & Leuitica expirauit, cum gratia & veritas per Ieſum Chriſtũ facta eſt. Dixi quatenus diuina: quia nõ eſt nũc fermo de eiſdẽ legibus, quatenus morales ſunt, ſed quatenus diuina ſunt autoritate per Moſem ſulte.

CAPVT V.

Quod secundum ius naturæ non omne coniugium inter leuirum & fratrem est inhoneſtum.

VID autem naturale ius de coniugio inter leuirum & fratrem habet, non eſt difficile ex dictis haurire. Semoto ſiquidẽ omni tam diuinã quam humanã legis teſtimonio, ſed vinculo, clarè patet tũ coniugium inter leuirum & fratrem abſolutè eſſe turpe. (Turpitudinem enim moralis oppoſita honeſtati cultus ex naturali pietate debiti fratris, p ratione legis redditur in lege Leuiticã dicendo, Turpitudinem fratris tui non reuelabis, quia turpitudinem fratris tui eſt) tum coniugium inter leuirum & fratrem vallatum tot antedictis cõditionibus eſſe moraliter bonũ. Ex eo enim qd cõiugium inter leuirũ abſolutè eſt turpe, inferit qd turpitudinem illa per coniugium inter eõſdẽ tot cõditionibus ſultum, &c. tollitur. Alioquin etiã tot cõditionibus vallatum eſſet moraliter turpe, ac per hoc illicitum cuius opinione teſtatur lex diuina: & cum turpitudinem moralis non tollatur niſi per bonũ morale, conſequeus eſt, qd per morale bonũ conſurgens ex concuſu tot conditionũ in coniugio inter leuirũ & fratrem, tollatur turpitudinem, quã in eſſet eidem coniugio nudo, patet igitur inter leuirũ & fratrem coniugium honeſtatũ tot conditionibus, bonum moraliter eſſe. Et ſi altius ſcrutatus fueris, inuenies maius bonũ moraliter eſſe in coniugio inter leuirum & fratrem ſic honeſtato, quã ſi turpitudinem conſequeus cõiugium inter eõſdem abſolutè. Nã niſi iſtius bonitas vinceret illius turpitudinẽ, præceptum iſtius in ſpecie non vinceret prohibitionẽ illius in genere, ita qd diuinũ ius præceptum prohibitionẽ illius vigeat, atteſtatur maiorem eſſe bonitatem in hoc, quã turpitudinem, quã conſequitur coitu leuiru cum fratria: & tantũ excellit vt etiã tollat rationẽ turpis ab huiusmodi coitu, & reddat

eundẽ honeſtũ & pium. Quo fit, vt ſi qui quo ad hoc ſoluti ab huiusmodi vinculo legis diuinæ humanæ leuir & fratria cõtraherent matrimonium honeſtatũ his conditionibus, proculdubio honeſtum ac piũ coanubiũ ſubirent. Quod etiam teſtatur coniugium inter Thamar & filios Iudæ ante legem Moysi, Gen. 38.

CAPVT VI.

Quod secundum legem tam diuinam, quam naturalem patet fieri inter leuirum & fratrem coniugium honeſtatũ propter aliam cauſam, quam propter ſuſcitandum ſemen ac nomen fratris deſuncti.

HIS autem manifeſtis iuxta diuinum ac naturæ ius rectiſſima inferitur ratio, quod ſi lógẽ maius bonũ, quã bonum ex omnibus cõditionibus in lege Deuteronomica expreſſis cõſurgẽs poſcat iniri cõiugiu inter leuirum & fratrem, fieret proculdubio in tali accidente cõiugium inter leuirum & fratrem honeſtum, quatenus pendet ex lege tum naturali, tum diuina. (Secretis enim loquor humanis legibus.) Et ſecũdum quidem naturẽ iura patet illatio, rectã rationis dictamen exigit, vt ſi minus bonum ſufficit ad tollendum turpitudinem cõiugij inter leuirum & fratrem, multo magis ad eandem turpitudinem tollendam ſufficiat maius bonum. Secundum verò diuina iura patet eadem illatio ex eo, quod nullæ leges multiplicentur propter multitudinem euentuum, qui contingere poſſunt. Oportet enim infinitas condere leges, iuxta infinitos euentus contingentes: ſed in omni politiale conditã intelliguntur ſic, qd ex vno caſu decreto intelliguntur decreti omnes ſimiles, & ſi minus bonum decretum eſt ſufficere ad tollendam aliquam turpitudinem, intelligitur decretum eſſe, quod multo maius bonum etiam ſufficit ad tollendam omnem turpitudinem. Hæc, ni fallor, tam clara ſunt, vt probatione non egent, ſed inſinuatione, qd in propoſita materia (ſi in propriis ſiſtendum eſt) non eſt digrediendũ ad quodcunq; maius bonum, ſed ad maius bonum fratris deſuncti, quia turpitudinem cõiugij inter leuirũ & fratrem conſiſtit in fratris deſuncti dehoneſtatione, & in coniugio Deuteronomico tollitur huiusmodi irreuerentia deſuncti fratris per eiũdem fratris deſuncti bonum, videlicet nomen eius ſuſcitãdo & propagandũ in familia pgeniti ex fratria, quæ fuerat vna cũ ipſo charo, & ex leuiro cõiunctiſſimo ſecũdũ carnẽ deſuncto fratri, tanquã ſupplente vices deſuncti ad generandũ ipſi deſuncto familia. Et hæc ideo diſcuſſa ſunt, nõ quia ſupponamus cõiugium inter ſereniſſimos Reges Reginãque Angliæ contractũ fuiſſe ad ſuſcitãdum nomẽ fratris deſuncti: cõſtat enim hoc eſſe falſum, ſed vt clarè pateat ſecũdũ ius naturæ, diuina etiã autoritate firmatũ, nõ vnico tantũ euentu honeſtũ eſſe cõiugiu inter leuirum & fratrem, ſed in omni euentu maioris boni fratris deſuncti, quam ſit illud tam exiguum bonũ, videlicet nominis per filiu fictũ, idq; incertum. Incertum enim eſt, an proles ſequatur.

CAPVT VII.

Quod secundum ius tum diuinum, tum naturæ honeſtum poteſt eſſe coniugium inter leuirum & fratrem propter commune bonum.

SPERſpicacius conſideratum libratumque fuerit quod id iuris naturæ, quod in his Leuiticis legibus continetur, videlicet dehoneſtatio fratris deſuncti, repenſatur per tam exiguum ac incertum bonum deſuncti, cui nihil boni aut mali accidere poteſt ex operibus merè humanis, in exiſtimatione hominum, quodq; bonum commune ciuitatis, vel patriæ nõ in opinione, ſed in re eſt lógẽ maius, & ſinis ſuapte natura eſt (nã ſinguloru bona externa ad cõmune bonum ordinantur vt ſine (manifeſtabitur qd tam ſecundũ naturalis quã diuini iuris ratione rectiſſimũ cõiugiu inter leuirũ & fratrem honeſtatũ, ſi ob commune patriæ bonum fiat. Validius enim eſt ad tollendũ dehoneſtationẽ deſuncti fratris, cõmune patriæ bonum quam tam exiguum, idq; incertũ, bonum deſuncti fratris. Nam cõſtat huiusmodi bonum eſſe bonum externum vt pote in nomine conſiſtens, idq; exiguum, vt pote non conſequeus præclarum aliquid factũ, imo nullũ deſuncti factũ, ſed naturale opus alterius; ſi enim efficaciter erit ad generãdũ. Nec interuenit in hac deductione aliqua digreſſio à propriis materiæ quæ tractatur: quoniã procedere à bono externo vnus ob bonũ commune, non eſt digredi, ſed progredi à parte ad totum, à bono patriæ ad bonũ totius, & re ordinata ad finem ad rem illius finem: & hæc tam manifeſta tam que conſona ſunt iuribus vt iniuria illis fiat ſi diutius diſcutiãtur.

CAPVT VIII.

Quod coniugium inter ſereniſſimos Angliæ Regem & Reginam eius fratrem nec iuri diuino, nec iuri naturæ aduerſatur.

HOC igitur, qd diuinũ ius teſtificatur in minori bono cõmune patriæ bonũ ſufficere ad tollendũ turpitudinem cõiugij inter leuirũ & fratrem, & naturẽ in minori quoq; bono teſtatur idẽ, manifeſtè inferitur, coniugiu inter hos ſereniſſimos Regẽ & Reginã ob bonũ ſeruãdã pacis inter reges Hispaniarũ, & Angliæ

Quod sacrorum Conciliorum, Pontificum ac doctorum dicta non militent aduersus hoc coniugium.

DE T QVONIAM sacra Cœcilia, sacri Pōtifices, sacri Doctores, damnādo cōiugium inter leuirū & fratram ius diuinū & naturæ citant, manifestum ex auditu sit, q̄ non militat eorum dicta aduersus hoc coniugium, secūdum ius diuinū & naturæ apostolicæ autoritate cōtractum. Damnat siquidem inter leuirum & fratram nudum, non cōiugium tot conditionibus consonis diuino naturæque iuri fultum, ex hoc ipso q̄ iuri diuino ac naturæ innituntur. Clara enim luce iam patet, iure diuino ac naturæ prohiberi inter leuirum & fratram coniugium in genere seu nudum: consonum autem fore vtriq; iuri inter leuirum & fratram coniugium vestrum multis honestatis speciebus, siue propter bonum fratris defuncti, siue propter bonū commune. Quocirca Iulius nihil aduersus doctrinam sacrorū Conciliorum, Pōtificum, aut Doctorū egit, nec etiam aduersus illos Doctores qui dicunt, & verissime, Papam nec in iure diuino, nec in iure naturæ posse dispensare, hoc est, facere licitum quod diuino, aut naturæ iure constat esse illicitum. Nam (vt patet ex dictis) coniugium inter leuirum & fratram ob communē bonū pacis, nec diuino nec naturæ iure prohibetur, imō tum diuino, tum naturæ iuri consonat. Sed Papa iure suo ordinario, quo de iure super ius potest vt, diffiniuit & autorauit coniugium honestatum ex causa communis boni pacis, ad tollendum omnem ambiguitatem vtriusq; iuris. Hoc est, Pater sancte, in causa hac iudicium meum: consilium autē non occurrit mihi melius, quā quod à Spiritu sancto proficisci non ambigimus, Diligite iustitiam, qui iudicatis terram. Felix in secula valeat beatitudo tua. Romæ, die 13. Mart. 1530.

Tractatus Reuerendissimi D. Thomæ de Vio Caietani, Cardinalis S. Xysti ordinis Prædicatorum, De coniugio regis Angliæ, finis.

TRACTATUS QVINTVS DECIMVS, Responsonum ad quosdam articulos nomine Theologorum Parisiensium editos, ad magistrum Ioannem studij Moguntini Regentem missus.

MISISTI ad me conclusam in tuis literis schedulam scandalosam apud Germanos, rogans vt scandalum prouidere velim, declarando veritatem. Præcibus itaque tuis satisfacere cupiens, responsonem mitto ad receptam à te schedulam sexdecim articulorum, quorum titulus est,

Articuli aliquot pro erroneis à Theologis Parisiēsis ex libris Caietani excepti.

Titulus iste in primis falsus est: quoniam multi subscripti articuli non sunt in libris meis. Et deinde titulus iste incertum manifestat autorem. Ex eo enim q̄ dicitur à Theologis Parisiensibus, nō explicatur qui sunt isti Theologi. nā innumerabiles sunt Theologi Parisienses, & ad verificandum numerū pluralem sufficiunt duo. Quocirca multa suspicantur animo fallaci scriptum hunc titulum: ita q̄ ille qui titulum hunc apposuit, aliud dixerit & aliud intenderit dixit enim à Theologis Parisiensibus, intendit autem vt passim legentes & audientes fallantur, intelligendo ab vniuersa Theologorum schola Parisina. Nec temere suspicantur: quoniam quisquis ille fuerit, imponit mihi multa quæ non scripta ipsa enim impositio signum est mali animi: propterea vos quidem estote cauti, vt non fallamini ex hoc titulo: illius verò quisquis fuerit ille, misereatur omnipotēs Deus. Ego autem tanquam ad libellum famosum respondebo.

Articulus itaque primus est, Licitum est viro, vxore fornicante, ducere aliam. Secundus est, Non est eadem libertas vxoti, quæ viro. Articuli isti non sunt mei: neuter enim inuenitur assertus in libris meis: vt patet in commen. super Matth. c. 19. vbi dicitur disputari de hac materia, & reliqui diffiniendam ab Ecclesia.

Tertius articulus est, Epistola Pauli ad Hebr. non est authentica. Iste articulus non est meus. in cōmentariis enim super dictā Epistolam non negavi Epistolam esse authenticam: sed dixi q̄ dubio apud Hieronymum autorem eius Epistolæ existente, dubia quoq; redditur Epistola, quam, nisi sit Pauli, non perspicuum est esse canonicā, & non nego ipsam authenticā, existente autore Epistolæ dubio. Aliud est enim Epistolam esse canonicam, & aliud esse perspicuum, q̄ est canonica. perspicuitas enim spectat ad noticiam nostram, esse verò canonicam, spectat ad ipsam Epistolā secundum

condum seipsam, si nanque tolleretur dubium, & fieret perspicuum, non propterea Epistola fieret nouiter canonica: sed quæ erat secundum se canonica, manifestaretur canonica. certum est tamen quòd durante dubio, non est tanta autoritatis apud nos, vt sola sufficiat ad ea, quæ sunt fidei. Ego igitur locutus sum de nostra notitia, non de ipsa Epistola (vt verba meā clarè sonant) articulus verò loquitur de Epistola secundum se.

Quartus articulus est, Posterior pars vltimi capituli Marci. s. Nouissime autem recumbentibus, non est authentica. Iste articulus non est meus: vt patet in Commen. super Marcum. Sed ex verbis Hieronymi, dixi q̄ illa scripta Marci, quæ Hieronymus habet pro dubiis, non sunt solidae autoritatis ad firmandam fidem, sicut sunt reliqua Marci indubitata. Certum est enim q̄ ea quæ vertuntur in dubium, non sunt tantæ autoritatis, quantum sunt indubitata: dubium enim ad nostram spectat noticiam, & non ad scripta ipsa in se.

Aduertendum est autem circa hunc articulum præcedentem & similes, quòd ego nullam Bibliæ partem reieci, nisi quas reiecit beatissimus Hieronymus: & nullam partem, aut particulam in dubium verti, nisi illas de quibus dubitat Hieronymus. Secutus sum Hieronymum, & ex illius verbis deduxi consentanea sermone eius. Hieronymus enim vniuersæ Ecclesiæ lumen est, ad discernendas partes & particulas sacre Scripturæ ab iis, quæ non sunt partes, nec particule eius, & ad discernendum partes, seu particulas certas à dubiis. Cur itaque accusor sequens beatissimum Hieronymum? accusando siquidem in istis me, accusant Hieronymum, qui est principalis autor huiusmodi dubiorum.

Quintus articulus est, confessio auricularis non est instituta à Christo, inquantum auricularis & secreta. Iste articulus non est meus: sed Ioan. 20. scripti, q̄ Christus instituit confessionem voluntariam peccati, sed modum confitendi, & similiter absoluedi, an ad aures publicè, Ecclesiæ vsui reliquit, iuxta tamen qualitatem peccati publici vel occulti. Quod non est dicere hanc negatiuam, Confessio auricularis non est instituta à Christo: sed est dicere, quòd confessio instituta à Christo, non restringitur ad hunc modum confitendi: quia extenditur etiam ad confessionē publicam, satisfaci enim præcepto Christi, qui postquam publicè peccauit, publicè confitetur, publicè absoluitur, & publicè satisfaci.

Sextus articulus est, Non habetur verus textus sacre Scripturæ in lingua Latina, nisi fiat translatio de verbo ad verbum ex lingua, ex qua sumitur, & fiat omnino talis qualis in sua origine est. Iste articulus nunquam fuit à me scriptus: vt testatur præcœm super Psalterium, in quo solo materiam hanc tractaui.

Septimus articulus est, Melius est, quòd orationes dicantur in lingua vulgari in Ecclesia, quā in lingua Latina. Iste articulus non integrè recitatur: quoniam non scripti, quòd est melius, sed quòd est melius ad edificationem Ecclesiæ: neque scripti orationes sed orationes publicas, quæ audiente populo dicuntur, hoc autem super doctrinam Pauli fundauit, ad Cor. 14.

Octauus articulus est, Pensiones super beneficiis curatis pecunia numerata redimi possunt. Iste articulus recitat plus, quā ego scripserim: quoniam ego non scripsi de beneficiis curatis in specie, sed de beneficiis ecclesiasticis in genere: & fundauit dicta mea super doctrinam diui Tho. Et ea vera esse, testatur mos Ecclesiæ passim. nam quotidie sunt huiusmodi redemptiones, etiam à viris timoratis. Et consuevit quantitas pensionis redimi, soluendo pecuniam in proportionē quintupla: reputatur enim communiter huiusmodi pretium iustum.

Nonus articulus est, Nec ratione nec autoritate probari potest, quòd absolute loquendo, sacerdos peccet contrahendo matrimonium, quin potius & ratio ducit ad oppositionem. Iste articulus non est meus, quātum ad illam particulam, probari potest: quoniam vt tex. questionis manifestat, scripti, nec ratione nec autoritate probatur, quòd sacerdos seclusus legibus iuris positui & votis, peccet contrahendo matrimonium, &c. & attuli rationem, contra quam oportet aduersantes, rationibus procedere, & non libello famoso.

Decimus articulus est, Summus Pontifex salua conscientia potest dispensare cum sacerdote Occidentali, quòd contrahat matrimonium, etiam cessante causa publicæ vilitatis. Iste articulus est meus: & alienus monstratur ab omni errore in illa questione. nulla enim iura arctant causam dispensandi ad vtilitatem publicam solam: occurrente enim alia causa rationabili, Papa vti sua potestate potest, vt clare patet.

Vndecimus articulus est, Vtrum discordia orta inter coniuges huiusmodi sine spe remedij, sit rationabilis causa dispensandi, vt vterque cum alio contrahat, crediderim quòd sic, coniugium coniugio accedente. Iste articulus de coniugio non consummato meus est: & tam moderatus, vt irreprehensibilis omnino sit, tum quia nihil asserui, nisi credulitatem: tum quia innititur auctoritati sedis Apostolicæ, quæ huiusmodi causam habet pro rationabili: vt apostolica rescripta restantur.

Duodecimus articulus est, Afferit quòd Christus descendens ad inferos prædicauerit dæmoniis & damnatis. Iste articulus non est meus: quoniam nunquam hoc asserui. Sed in cōmentariis super primam epistolam Petri cap. 3. manifestè dixi, Petrus non loquitur de prædicatione qua Christus manifestauit apud inferos seipsum esse Messiam, & conuicit tam dæmones, quā incredulos omnes huiusmodi enim prædicationi communis fuit omnibus apud inferos. Vbi clarè patet, quòd non de prædicatione absoleta, sed de prædicatione huius (hoc est confutante & conuincente, dæmones & incredulos omnes) locutus sum: isti autem imponunt mihi prædicationem sine aliqua additione.

Tertiūdecimus articulus est, Epistola secunda Ioan. non tam eget expositione, quā correctione. Iste articulus nō integrè recitatur: nam in Cōmētariis super ipsam Epistolam scripti. Nec tam eget expositione, quā correctione, quoniam in multis differt à textu Græco. Vbi clarè patet, quòd de correctione verborum dissonantium à textu Græco locutus sum. Et si hoc est error, quare Hieronymus anto tempore laborauit ad corrigendum libros sacre scripturæ iuxta Hebraicam veritatem? quare August. pro correctione librorum veteris Testamenti remittit lectores ad Hebraicum textum, & pro correctione librorum noui Testamenti ad textum Græcum?

Quartūdecimus articulus est, Iacobus Alphaei, frater Domini appellatur, quia filius fuit Ioseph ex alia vxore. Iste articulus non est meus, nunquam enim sciuī, nunquam asserui quòd Ioseph habuerit aliam vxorem, quamuis opinio dicentium hoc non mihi displicuerit: & propterea scripserim in Cōmentariis super Epistolam ad Gal. c. 1. & fortè nulla magis quadratè videtur ratio, quā quòd fuerit filius Ioseph ex alia vxore: nihil enim, vt certum scripsi.

Quintūdecimus articulus est, An Paulus vxorem habuerit, disputate superfluum est: quoniam ex eius Epistolis nihil certi habetur, licet ex aliquibus sensu valde rationabili monstratur eum habuisse vxorē. Iste articulus non est meus: nam in Cōmētariis super Epistolam ad Phil. c. 4. scripti, disputare hic, an Paulus habuerit vxorem, superfluum duxi: cum ex aliis locis Epistolarum Pauli nihil certi habeam: & hic locus cogere videatur non ratione demonstratiua, sed sensu valde rationabili, quòd Paulus habuerit vxorē. Ex hoc autem articulo, & multis aliis prærecitatis, facile patere potest, quòd articuli isti indigni sunt Theologis, indigni & responsonem: vt pote vel impositi, vel alieni à materia erroris, nullus siquidem error incurritur, putando Paulum habuisse vxorem, vel non habuisse vxorem: nullus error est, putare Ioseph habuisse, vel nō habuisse aliam vxorem, ante beatam Virginem: nullus error est, Epistolam Ioannis esse correctam vel non correctam iuxta textum Græcum: nullus error est dubitare de illis, de quibus dubitat beatus Hieronymus: & id genus multa in articulis schedulæ istius cōtenta. Pro consolatione itaque tua & Germanorum, honorande magister, hæc scripsi vt perpendas ridiculos fore apud eos, qui libros nostros legunt & intelligunt, libellos hos famosos: pugnet rationibus & auctoritatibus Scripturæ, non libellis famosis: non nominis supercilio, qui oppugnare nostra cupiunt. Bene vale, Romæ 30. Decembris, 1534.

FINIS.

cōtractum (vt clarè explicatur in literis apostolicis) non cōtrariari iuri diuino, aut iuri naturæ, sed honestum esse ac consonū vtrique iuri, adeò q̄ si fecerantur humana iura, cōiugium hoc nulla indignisset dispensatione, quoniam ferendo secum commune bonū pacis in ter tam excellos reges, fert secum conditionem tam diuinā, quā naturæ iuris testimonio sufficientem ad honestandum coniugium inter leuirum & fratram. Verū dispensatione ecclesiastica opus fuit, tum ad tollenda vincula humanorum iurium, tum ad authorum honestationem illius singularis cōiugij ob commune bonum pacis. Honestatio enim illius cōiugij ex communi bono pacis suapte natura est, sed à doctoribus diffinitur magisraliter, ab apostolica autem dispensatione autoratur. Quocirca Iulius Papa dispensando nihil ademit diuino iuri, nihil ademit iuri naturæ, sed abstulit vincula iuris humani circa hoc singulare, sed definiuit legitimum, sed autorauit illud, vt pote ex expressa rationali causa ac more consonū tam diuino, quā naturali iuri. Omnia enim hæc fert secum dispensatio ob commune bonum pacis. Alienum siquidem à Christiana professione est, vt Papa, quantumcumq; minimum ius diuinū, aut naturæ in toto, vel in parte tollat. Hoc em̄ authori naturæ reseruatur, illud verò authori diuinæ legis, sed nō alienū à Christiana professione, vt Papa in ambiguis interpretetur ac diffiniat, tam ius diuinum, quā naturæ. Dispensatio itaq; illa diuersos simul protulit effectus iuxta diuersas, quas attigit materias: pro quanto enim attigit iura humana, efficit licitum q̄ secundum humana iura fuisse illicitum: quatenus verò attigit iura diuina & naturæ: diffiniuit ac autorauit licitum, quòd secundum diuina & naturæ iura dubitabatur, vel reputabatur, seu dubitari vel reputari potuisset illicitum. Et ad opulentiam honestationis concurrunt duo bona fratris defuncti: alterū q̄ vxor eius quæ fuerat vna cum ipso charo ex hoc cōiugio, sublimata est in futuram Reginā Angliæ, vt regno, quo ipse defunctus non potuit per seipsum potiri, saltem in carne sua potiretur. Alterum q̄ frater eius ex hoc coniugio redditus est securus à tali ac tanta malorū congerie, qualē & quātum bella inter regna afferunt inter se. Interesse autem mea defuncti mala penæ futura fratri meo testatur euāgelicus diues sepultus in inferno, dum rogat Abraham, ne fratres sui veniāt in illum locum tormentorum. Honestatur itaque hoc coniugium, tum ex bono fratris defuncti non minore, quā sit illud descriptum in Deuteronomio non consistente in nomine, sed in re non dubia, sed certa: tum ex maximo communi bono pacis, auctoritatūque apostolica potestate.

CAPVT IX.

Quod siue ligent, siue non dicta diuina iura, coniugium hoc est honestum.

UNIVERSA autē diuina lege perspecta facilè monstratur q̄ siue diuinæ legis, circa coniugium inter leuirum & fratram ligent modo, siue expirauerint, cōiugium hoc inter serenissimos reges Angliæ licitum, atq; honestum est. Nam si diuina veteris Scripturæ spirarūt, nulla hinc illis infertur iniuria: si verò etiam hodie ligant cum constet ex eadem diuina lege Deuter. c. 17, ad summum sacerdotem spectare emergentes causas ambiguas, ac difficiles diffinitive iuxta legem Domini: consequens est q̄ etiam si omni ex parte non pateret bonum sufficere ad honestandum coniugium inter leuirum & fratram, ex eo q̄ summus Sacerdos requisitus, vt hinc diuina iura naturæque, ac humana, quæ videntur obstat huius coniugio, illinc tale bonum pacis seruandæ libraret (propter hoc enim constat supplicatum fuisse summo Pontifici) & qui tunc erat summus Sacerdos Iulius dispensando autorauit inter hos serenissimos leuirum & fratram, coniugium ob tale bonum pacis reddidit illud licitum & honestum. Nam per hoc diuina auctoritate sibi in lege diuina concessa exemit illud ab iniuria omniū iurium diuinorum, naturalium, ac humanorum: quia etiā fingendi licentia concessa inficiari mēte quamuis ote nemo potest, ambigua saltem fuisse iuxta legem diuinam ac naturæ causam, vi delictet si ob tale bonum pacis honestandum erat coniugium inter leuirum & fratram & diffinitionem talis ambigui spectasse ad summum tunc sacerdotem, & causam boni pacis communis conformem esse diuinæ legi, cui inter humana nihil magis quadrat, quā commune pacis bonum. Et hæc dixerim, non q̄ causa ambigua sit, quoniam deductum iam est commune bonum pacis causam esse sufficientem ad honestandum coniugium, iuxta leges diuinas & naturales: sed ad demonstrandum, q̄ esto q̄ ambigua ac difficilis fuisse causa auctoritas summi Sacerdotis, diffiniendo iuxta rationem valde consonam, diuinis & naturæ legibus coniugium hoc licitum, honestum ac legitimum, sufficeret ad reddendum coniugium hoc licitum, honestum ac legitimum, etiam si leges Leuiticæ non solum quatenus morales, sed quatenus diuinæ ligarent Christianos.

SANCTI THOMAE

AQUINATIS DOCTORIS

ANGELICI,

DE

PRÆSCIENTIA ET

PRÆDESTINATIONE

TRACTATUS

PROLOGVS.

INSTANTISSIME rogastis me, clarissime frater, ut vobis aliquem tractatum brevem facerem in stylo facili, de præscientia & prædestinatione diuina, per quem possitis aliquibus quæstionibus & obiectionibus, quæ de ipsis communiter fiunt ab hominibus, respondere. Vnde vestra instantia pro posse satisfacere cupiens, aggressus sum facere auxilio

Dei præiudicio, quod rogastis.

Scire tamen debetis, quod ab antiquis Philosophis & etiam ab Ecclesiæ doctoribus & magistris tam antiquis quam modernis, hæc quæstio fuit multipliciter, & subtiliter ventilata. Quorum ergo profundissimas & perplexas rationes euitans, leuiiores aliquas & vestrae capacitati accommodatas prælegi, non tamen quæ penitus satisfacere possint in hac profundissima & insolubili quæstione. Nam secundum Apostolum ad Romanos 11. incomprehensibilia sunt iudicia Dei, & inuestigabiles viæ eius, quis enim cognouit sensum Domini, aut quis consiliarius eius fuit? & cætera.

Sunt autem hæc, quæ in hoc opusculo perstringuntur.

Primo, quid sit præscientia & prædestinatio Dei, & in quo à se invicem differant. Secundo, quid sit reprobatio Dei & quis prædestinationis & reprobationis effectus. Tertio, utrum præscientia Dei sit causa rerum præcitarum, vel res causa præscientiæ.

Quarto, utrum præscientia Dei necessitatem eueniendi rebus imponat. Quinto, utrum prædestinatio certitudinem habeat. Sexto, utrum prædestinatio necessitatem imponat. Septimo, quare Deus fecit hominem, quem sciebat esse damnandum.

CAPVT I.

Quomodo ista quatuor, scilicet scientia, præscientia, prouidentia, & prædestinatio se habeant in Deo.

SCIENDVM est igitur, quod ista quatuor, videlicet scientia, præscientia, prouidentia & prædestinatio, diuersimode, siue diuersis respectibus de Deo dicuntur, & habent per se additionem vnus ad alterum.

Scientia enim siue sapientia de omnibus est, scilicet de bonis & malis, de præteritis, præsentibus & futuris, & non tantum de temporalibus, sed etiam de æternis. Non enim ita scit Deus ista temporalia, ut seipsum nesciat, sed ipse solus seipsum perfecte nouit, cuius scientiæ comparatione omnis creaturæ scientia imperfecta est.

Præscientia verò addit super scientiam quandam præcognitionem: est enim de futuris tantum, sed de omnibus, de bonis scilicet, & de malis.

Prouidentia verò includit in se præscientiam, & addit supra ipsam quandam preparationem siue promotionem in finem vltimum. Est enim de rebus præcognitionis faciendis siue gubernandis, vnde & prouidus dicitur, qui bene coniecit de conferentibus ad finem vltimum consequendum, & de his, quæ ipsum possunt impedire. Prouidentia ergo dicitur, quæ rebus præcitis & ordinatis tribuit ea, quæ ordinem conferunt, & propellit omnem inordinationem.

Prædestinatio autem in suo intellectu includit non solum præscientiam, sed etiam prouidentiam, & addit supra eam aliquid, scilicet quandam specialem modum, tam ex parte prædestinatorum, quam ex parte ipsius finis, quam ex parte prædestinantis. Cum enim prouidentia Dei sit omnium rerum, & speciali quodammodo rerum habentium voluntatem, prædestinatio includit in se prouidentiam secundum illum specialem modum, quo est hominum & habentium voluntatem. Est enim prædestinatio de hominibus saluandis.

Item cum prouidentia respiciat ordinem vniuersi cuiusque boni ad quemlibet finem, prædestinatio est tantum respectu eorum quod homo ex naturalibus suis consequi non potest, sed sunt eleuata supra facultatem humanæ naturæ. Est enim respectu gloriæ, quæ est in perfecta Dei fruitione, & respectu gratiæ promouentis in ipsam gloriam. Vnde dicit Damasc. quod prædestinatio est eorum, quæ non sunt in nobis.

Ita licet prouidentia sit promotio vel directio alicuius in finem, prædestinatio tamen includit in se prouidentiam cum quadam speciali acceptatione, & electione voluntatis. Quamuis enim prædestinatio præsupponat actum cognitionis, nominat tamen actum voluntatis eligentis, ad ea quæ sola gratuita voluntate conferuntur. Vnde dicitur Rom. 8. Quos præcinit, prædestinauit conformes fieri imaginis filij sui, & Ephes. 1. Prædestinauit nos in adoptionem filiorum secundum voluntatis suæ propositum. Sic igitur de essentia prædestinationis est præscientia & voluntatis aliquorum.

Ex prædictis itaque manifestum est, quid sit præscientia & prædestinatio Dei, & in quo se ad inuicem differant. Est enim præscientia Dei, certissima præcognitio omnium futurorum, tam bonorum quam malorum. Prædestinatio vero secundum August. in libr. de Prædestinatione sanctorum, est gratiæ preparatio, id est diuina electio, qua elegit eos, qui voluit ante mundi constitutionem, ut ait Apostolus Ephes. primo. Vel secundum diffinitionem magistræ, prædestinatio est preparatio gratiæ in præsentibus, & gloriæ in futuro. Vnde patet, quod prædestinatio siue præscientia esse non potest, sed siue prædestinatione præscientia esse potest, prædestinatione quippe Deus ea præcinit, quæ fuerat ipse factururus, sed præcinit Deus etiam quæ non est ipse factururus, id est omnia mala: prædestinauit enim eos, quos elegit, reliquos autem reprobauit, id est ad mortem æternam præcinit.

CAPVT II.

Quid sit reprobatio, & quid prædestinationis ac reprobationis effectus.

SICVT AVTEM prædestinatio Dei proprie est præscientia & preparatio beneficiorum Dei, scilicet gratiæ in præsentibus, & gloriæ in futuro, ita reprobatio Dei est præscientia malitiæ in quibusdam non finiendæ, & preparatio pœnæ non terminandæ, ut dicit August. in libr. de Bono perseuerantiæ. Reprobatio enim Dei, qua ab æterno nos eligendo, quosdam reprobauit, secundum duo consideratur, quorum alterum præcinit, & non præparat, scilicet iniquitatem siue malitiam, vnde August. ad Prosperum & Hilarium, Hæc quidem regula inconcusse tenenda est, peccatores in peccato præcitos esse, non præparatos, pœnam autem esse præparatam. Præparauit enim Deus malis (ut ait Fulgentius) ignem æternum, illis vti que, quos non præparauit ad faciendâ peccata. Præparauit enim Deus quod diuina æquitas redderet, non quod humana iniquitas

* Alias peruenit ad præcinit.

* Alias illis itaque quos iuste præparauit ad faciendâ peccata.

iniquitas admitteret. Non enim sicut præparauit Sanctos ad iustitiam proficiendâ, sic præparauit iniquos ad iniustitiam admittendam, quia prauitatis operator nunquam fuit.

Prædestinatio quantum est de se, non tantum importat scientiam, sed etiam voluntatem & potentiam. Sed quoniam causalitas gratiæ & gloriæ attribuitur proprie voluntati ut efficienti, scientia autem ut dirigenti, potentia verò ut exequenti, ideo est prædestinatio importat illa tria, tamen principaliter est in genere voluntatis: & ideo ab August. diffinitur prædestinatio per illa tria. Primum per id, quod respicit potentiam, in libro de Fide ad Petrum, Prædestinatio est gratuita donationis preparatio. Secundum per id quod respicit scientiam, in libro de Bono perseuerantiæ, Prædestinatio est præscientia beneficiorum Dei. Tertium per id quod respicit voluntatem, & propriissime in libro de Prædestinatione Sanctorum, Prædestinatio est propositum misericordie. Prædestinationis autem effectus est appositio illius gratiæ, qua in præsentibus iustificamur, atque ad recte viuendum & in bono perseuerandum adiuuamur, & qua in futuro beatificamur. Quæ quidem effectum notificat Apostolus Rom. tertio, Ut iustificati gratia ipsius hæredes simus secundum spem vitæ æternæ. Et sicut prædestinationis effectus est gratiæ appositio, ita reprobationis effectus est quodammodo priuatio siue subtractio gratiæ. Quæ interdu in Scriptura obduratio & excæcatio dicitur. Vnde Apostolus ait Roma. 9. Cuius vult miseretur, & quem vult indurat, misericordiam appellans prædestinationem (ut ait Aug. ad Xystum) & præcipue prædestinationis effectum, id est gratiæ appositionem, obduracionem vero gratiæ priuationem. Hic etiâ de excæcacione dicitur secundæ Cor. quarto, quod Deus huius seculi excæcavit mentes infidelium, quod vna glossa de Deo vero exponit.

Sciendum tamen est, quod quia bonum subiacet prouidentie Dei ut causatum & ordinatum, ideo prædestinatio est idem, quod causa gratiæ, & gloriæ, ad quam gratia ordinatur. Sed quia malum non subiacet prouidentie, ut intentum vel causatum (cum omnis defectus accidit præter intentionem) sed solum subiaceret ut præcinitum & ordinatum, sicut dictum est, ideo reprobatio est tantum præscientia culpæ & non causæ, sed pœnæ per quam culpa ordinatur, est præscientia & causa. Vnde August. dicit ad Xystum. Non obdurat Deus imittendo malitiam, sed non impertiendo gratiam, sicut nec digni sunt. Quibus enim non impertitur, nec digni sunt, nec merentur. Idem ad Simplicianum dicit, Non est intelligendum, quod Deus ita induret, quasi quoniam peccare cogat, sed tantum quibusdam peccatoribus misericordiam iustificationis suæ non largitur. Et ob hoc eos indurare dicitur, quia non eorum miseretur, non quia impellit ut peccent. Eorum autem non miseretur, quibus gratiam non esse præbendam æquitate occultissima & ab humanis sensibus remotissima iudicat, quam non aperit, sed admittitur Apostolus, dicens, O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, &c. Rom. 11.

CAPVT III.

Utrum scientia vel præscientia Dei sit causa rerum præcitarum.

CONSEQUENTER considerandum est, utrum scientia vel præscientia Dei sit causa rerum præcitarum, vel res futuræ sint causa scientiæ Dei. Et ut melius veritas appareat, producantur in medium aliqua argumenta.

Circa primam partem sic proceditur. Videtur, quod præscientia Dei sit causa rerum præcitarum. Nam omne id quod antecedit aliud & ipso posito, ponitur ipsum, est causa illius, ut patet per diffinitionem causæ. Causa est, ad cuius esse sequitur aliud. Sed diuina præscientia præcedit omne futurum, & ea posita, ponuntur futura respectu quorum est, & ea remota, remouentur futura: quia nec futura fuissent, nisi ea Deus præcinit, alias ignorantia poneretur in Deo, quod est absurdum. Ergo præscientia videtur esse causa præcitarum rerum.

Adhuc, Sicut voluntas Dei est ipse Deus, ita & scientia eius. Sed voluntas Dei absolute est causa omnium volitorum, vnde dicit Psal. Omnia quæcunque voluit, Dominus fecit. Ergo scientia eius debet dici causa omnium scitorum.

Huius etiam sententiæ Aug. attestari videtur in decimo quinto libro de Trinit. sic dicens, Vniuersas creaturas & spirituales & corporales, non quia sunt, nouit eas Deus: sed ideo sunt, quia nouit, non enim nesciuit que fuerat creaturas: quia ergo sciuit creaturam, non quia creauit sciuit.

IN CONTRARIVM est, quia si præscientia esset causa præciti, cum Deus præcitat omnia mala, esset causa omnium malorum, & per consequens esset actor omnium malorum, quod falsum est.

SCIENDVM est ergo circa istam materiam, quod scientia siue præscientia Dei potest considerari dupliciter. Vno modo secundum propriam rationem. Et sic cum præscientia nihil aliud dicat nisi præcognitionem, non importat aliquam causalitatem, aliâs omnis scientia vel præscientia causa esset rerum præcitarum, quod falsum est. Videmus enim, quod præscientia medici, quâdo certitudinaliter nouit infirmum breui moriturum, non est causa mortis infirmi, præscientia etiam speculatoris, quia videt hominē euntē per viam, in qua paratus est leo ad deuorandum, non est causa perditionis illius, & huiusmodi. Alio modo potest considerari, in quantum est scientia artificis operantis res præcitas. Et sic habet rationem causæ respectu rei operatæ per artem, vnde secundum modum quo scientia artificis operantis per artem suam est causa artificati, consideranda est causalitas scientiæ diuinæ. Est ergo isto progressus in productione artificati. Primum scientia artificis ostendit finem. Secundum voluntas eius intendit finem illum ostensum. Tertium voluntas imperat actum, per quē educatur opus. Quartum scientia dirigit illum actum. Quintum circa opus quod per actum educitur, scientia artificis ponit formam conceptam.

Sic igitur scientia artificis se habet ut ostendens finem, ut dirigens actum, & ut informans opus operatum. Et ideo constat, quod quicquid defectus vel deuotionis à forma artis vel à fine accidit in effectu, non reducitur in scientiam artificis sicut in causam, etiam si defectus ille fuerit præcitus ab eo. Patet etiam, quod principalitas causalitatis consistit penes voluntatem, quæ imperat actum. Vnde manifestum est, quod scientia vel præscientia Dei causalitatem non habet respectu mali, quod est deuotio à forma & à fine, sed tantum respectu bonorum, secundum quod consequuntur formam diuinæ artis & finem. Non tamen, ita quod respectu eorum dicat perfectam rationem causalitatis, nisi secundum quod adiungit voluntati. Et ideo dicit Magister sententiarum, quod scientia beneplaciti est causa primum.

AD PRIMVM ergo dicendum est quod aliquid potest aliud sequi dupliciter. Vno modo per modum productionis, secundum quod vnum producit ab alio. Et sic id, ad cuius esse sequitur aliud, est verè causa eius in essendo. Alio modo per modum consecutionis. Et sic id ad cuius esse sequitur aliud, non est causa in essendo, sed solum in consequendo. Et omne tale dicitur esse causa, sine qua non. Et talis causa dicitur esse scientia vel præscientia diuina, si tamen scientiam ad simplicem notitiam referamus. Si verò scientiæ sit adiuncta voluntas (quæ dicitur scientia beneplaciti) tunc est causa omnium, quæ fecit Deus.

Ad secundum dicendum, quod voluntas habet completam rationem causæ, in quantum obiectum eius est finis secundum rationem boni, qui scilicet finis est causa causarum. Vnde & voluntas imperium habet super alias vires animæ. Et ideo voluntas Dei absolute dicitur causa rerum, sed de scientia non est ita, sicut patet per prædicta. Licet enim in Deo sit vna res, tamen aliquid attribuitur vni, quod non attribuitur alteri, & ideo ratio non procedit.

Ad tertium dicendum, quod August. loquitur de scientia beneplaciti, sicut patet. Agit enim de bonis tantum, scilicet de creaturis, quas Deus facit. Quas quidem nouit non solum scientia simplicis notitiæ, sed etiam scientia beneplaciti.

LICET autem scientia vel præscientia Dei aliquo modo sit causa rerum scitarum (ut dictum est) nullo tamen modo, res possint esse causa scientiæ vel præscientiæ Dei. Non enim Deus accipit cognitionem à rebus, sicut nos accipimus, sed seipsum intelligit & cognoscit. Quamuis igitur res non præcitantur, nisi essent futuræ, non tamen ideo præcitantur, quia futuræ. Si enim hoc esset, tunc temporale esset causa æterni, & creaturæ causa increati, & ex creaturis penderet scientia Creatoris, Et ideo dicit August. in 15. lib. de Trinit. Vniuersas autem creaturas & spirituales & corporales, non quia sunt, ideo nouit: sed ideo sunt, quia nouit.

Cum ergo dicitur, Res non præcitantur nisi essent futuræ, non notatur ibi causa, nisi forte sine qua non, sed importatur solum consequentia vnus ad alterum.

CAPVT IIII.

Utrum præscientia Dei necessitatem eueniendi rebus imponat.

EX PRÆDICTIS colligi potest, quod præscientia Dei necessitatem eueniendi rebus non imponit. Si enim præscientia Dei accipiatur pro simplici notitia futurorum, certum est, quod ipsa non est causa rerum præcitarum, ut ex iam dictis apparet, & ideo licet præcitat res futuras, non tamen in eis necessitatem imponit. Vnde August. super Iohann. Deus, inquit, futurorum præcitus, per Prophetam prædixit infidelitatem Iudæorum, sed non fecit. Non enim ideo quæquam ad peccandum cogit, quia futura hominum peccata non nouit, illorum enim præcinit peccata, non sua. Si autem scientia Dei accipiatur pro notitia beneplaciti, similiter necessitatem

* Alias ratio.

tem rebus contingebus non imponit. Omnia enim sic cognoscit esse futura, sicut ventura sunt, & cuncta quæ contingenter eueniunt (vt illa quæ sunt à libe. arbi. & à casu, & à fortuna) sic præscit esse futura contingenter, sicut etiam præscit modum contingentia, secundum quem sunt. Vnde sicut erroneum est dicere, quod humani actus & euentus præscientiæ & ordinationi diuine non subint, ita erroneum est dicere, quod præscientia vel ordinatione diuina humanis actibus necessitas ingeratur. Tolleretur enim libertas arbitrij, legum utilitas, consilia dii opportunitas, sollicitudo bene viuendi, & ponarum præmiorumque iustitia.

¶ SED CONTRA hoc obicitur. Dicitur est supra, quod præscientia beneplaciti est causa rerum. Sed omnis causa necessaria inducit necessariò effectum, posita enim causa, necessariò ponitur effectus, nisi sit deficiens in minori parte, sicut est causa naturalis. Cum ergo præscientia Dei non sit deficiens, videtur quod id quod præscitum est à Deo, sit necessarium.

¶ Amplius, Omne quod Deus præscit, est verum, quia scientia Dei falsum subesse non potest. Sed (vt dicit Philosophus in 1. Perihet.) omne quod est, quando est, necesse est esse. Ergo si præscitum est modo verum, necesse est nunc esse verum. Sed futurum est præscitum. Ergo necessarium est futurum esse. Ergo de necessitate eueniet.

¶ Præterea, Ponatur, quod Deus præscit aliquid in parte affirmatiua, vt Socrate currere. Tunc sciat, aut est possibile Socratem non currere, aut non est possibile. Si non est possibile ipsum non currere, ergo ab equipollenti necesse est ipsum currere: & sic habetur propositum. Si autem possibile est ipsum non currere, ponatur ergo (possibile enim est secundum Philosophum, quo posito non sequitur inconueniens) sed positum erat, quod Deus præsciret Socratem currere, ergo præscit esse futurum quod non est futurum. omnis autem talis scientia falsa est, ergo scientia vel præscientia Dei falsa erit: quod est impossibile. Relinquitur ergo, quod Socratem non currere, non sit possibile, sed necessarium.

¶ Item si Deus præscit Socrate currere, aut est possibile aliter euenire, aut non est possibile. Si non est possibile aliter euenire, ergo necessarium est sic euenire, sicut præscitum est: & sic habetur propositum. Si autem possibile est, aliter euenire quam Deus præscit, ergo diuina præscientia est fallibilis, & incerta: quod est falsum. ¶ Adhuc, Secundum Philosophum in lib. Priorum, ex maiori de necessario, & minori de inesse, sequitur conclusio de necessario. Inde sic, Omne præscitum à Deo necesse est esse verum. Sed Socratem currere, est præscitum à Deo, ergo necesse est esse verum. Et sic idem quod prius.

¶ Item, In omni vera conditionali si antecedens est necessarium absolute, & consequens est necessarium absolute, quia ad antecedens semper sequitur consequens, & ad necessarium nunquam sequitur nisi necessarium, sicut ad verum nunquam sequitur falsum quamuis ad falsum aliquando sequatur verum, vt probatur in 1. Priorum. Sed in hac conditionali, Necesse est Socratem currere, si est præscitum à Deo, antecedens est necessarium absolute, tamen quia omne præscitum est necessarium, tamen quia omne æternum est necessarium. Ergo Socratem currere, est necessarium absolute.

¶ IN CONTRARIUM est autoritas Augustini sumpta à simili in lib. de Libe. arb. dicitur, Sicut tu memoria tua non cogis esse facta, quæ præterierunt, sic præscientia non cogit fieri, quæ futura sunt. ¶ Item potest ostendi per rationes ducentes ad impossibile. Si enim præscientia Dei necessitatem rebus imponeret (sicut dictum est) tolleretur libertas arbitrij, periret consiliandi opportunitas, frustra bonis præmia, & malis supplicia poneretur, iniuste boni premiarentur, & mali punirentur, laus & vituperiū deperiret (quia vt dicit Hieron. nemo peccat in eo, quod vitare non potest) peccata postea ad autorem bonorum omnium referrentur, nec speculandi aliquid vel deprecandi ratio vlla esset.

¶ RESPONDEO dicendum, quod propter huiusmodi difficultates duplex fuit error circa istam materiam. Quidam enim propter ordinem causæ ad causatum, dixerunt quod cum præscientia Dei sit causa rerum, & sit immutabilis, rebus necessitate imponit, & ideo abstulerunt liberum arbitrium & peccatum. Et hæc positio fuit hæretica & iniqua, quia distribuit bonos mores. Alij verò propter ordinem scientiæ ad scitum, dixerunt, quod cum scientia sit certa cognitio ex ipsa ratione certitudinis, requirit determinationem in re scita: Sed in futuris contingebus non est alterum determinatè verum, & ideo de eis certa cognitio esse non potest, nisi quando sunt. Cum autem Dei cognitio sit certissima & infallibilis, negauerunt Deum de futuris contingebus præscientiam habere, cogitantes intellectum diuinum ad modum intellectus nostri cognitionem accipere. Et hæc similiter positio hæretica fuit & impia, quia derogat nobilitati diuinæ. Et ideo positio vera & catholica est (quæ Deum honorat, & bonos mores cõseruat) quod in Deo est certissima præscientia futurorum omnium, nec

tamen rebus contingebus necessitatem imponit. Quomodo autem hoc esse valeat, sic percipi potest. Manifestum est, quod quando sunt multæ causæ ordinatæ, effectus vltimus non sequitur causam primam in necessitate vel contingentia, sed causam proximam, quia virtus causæ primæ recipitur in causa secunda secundum modum causæ secundæ, non omne quod recipitur in aliquo est in eo secundum modum recipiendi, & non secundum modum recepti. Effectus enim ille non procedit à causa prima, nisi secundum quod virtus causæ primæ recipitur in causa secunda, vt patet in fructificatione arboris, cuius causa remota siue prima est motus solis, proxima vero est virtus generatiua plantæ. Fructificatio autem impediti potest per impedimentum virtutis generatiuæ, quamuis motus solis inuariabilis sit. Similiter etiam scientia Dei licet sit inuariabilis causa omnium, effectus tamen producuntur ab ipsa per operationes causarum secundarum. Et ideo mediantibus causis secundis necessariis, producit effectus necessarios, & mediantibus causis secundis contingentibus, producit effectus contingentes.

¶ Sed adhuc manet dubitatio maior de infallibilitate diuine præscientiæ, quia licet prima causa possit stabilis esse cum defectu causæ secundæ (sicut motus cæli cum sterilitate arboris) scientia tamen Dei non potest stare cum defectu causæ secundæ, non enim potest esse, quod Deus sciat simul hunc hominem currere, & ipse deficiat à cursu. Et hoc est propter certitudinem scientiæ ipsius. Ad hoc ergo quod sit certa scientia, oportet inuenire aliquam certitudinem in re scita.

¶ Sciendum est igitur, quod antequam res sit, non habet esse nisi de in causis suis, sed causæ quædam sunt, ex quibus necessariò sequitur effectus, quæ impediti non possunt. Et in istis causis habet effectus esse certum & determinatum, adeo quod potest ibi fieri demonstratio, sicut est ortus solis, & eclipsis solis & Lunæ, & huiusmodi. Quædam autem sunt, ex quibus sequuntur effectus in maiori parte, sed tamen deficiunt in minori. Vnde in istis causis effectus futuri non habent certitudinem absolutam, sed quædam in quantum sunt magis determinatæ causæ ad vnum, quam ad aliud. Et ideo per istas causas potest accipi scientia coniecturalis de futuris. Quæ tantò magis est certa, quantò sunt causæ magis determinatæ ad vnum, sicut est cognitio medici de sanitate infirmi ac morte futura, & iudicium astrologi de ventis & pluuiis futuris. Quædam vero causæ sunt, quæ se habent ad vtrumlibet. Et in istis causis effectus futuri nullam habent certitudinem vel determinationem. Et ideo contingentia ad vtrumlibet, in causis suis nullo modo cognosci possunt, sed quæ iam efficiuntur in rerum natura, tunc habent in seipsis esse determinatum. Et ideo quando sunt in actu, certitudinaliter cognoscuntur, vt patet de eo qui videt Socrate currere, quia tunc certam cognitionem habet de cursu ipsius, nã Socratem currere dum currit, necessarium est. Intellectus autem diuinus ab æterno intuetur vnumquodque cõtingentium, non solum prout est in causis suis, sed prout est in esse suo determinato, nisi enim hoc esset, aliter cognosceret rem postquam est, quam antequam fieret: & sic ex euentibus rerum aliquid accresceret cognitioni eius. At verò cognitio Dei cognitio causatur à rebus sicut nostra, sed potius ipsa est causa rerum cognitarum.

¶ Scientia ergo Dei cum sit vera & perfecta, eo modo quo res futuræ sunt, eas euenire cognoscit. Et ideo ab æterno vno intuitu vidit singula tempora, & cunctos hominum actus, & rem talem esse in hoc tempore, & in hoc deficiere. Patet igitur, quod præscientia Dei perfecte & inuariabiliter cognoscit res futuras prout eueniunt nec tamen rebus contingebus necessitatem imponit.

¶ AD PRIMVM ergo dicendum quod effectus non trahit necessitatem à causa prima, sed solum à causa proxima, vt dictum est.

¶ Ad secundum dicendum, quod dictum Philosophi intelligitur de eo quod aliquid in actu ponit circa subiectum, quod postquam positum est, impossibile est, non esse positum. Sed verum de futuro nihil ponit circa subiectum, quia non est verum pro presenti, sed solum pro futuro, & ideo nullam habet necessitatem.

¶ Ad tertium dicendum, quod duplex est necessitas, scilicet absoluta & conditionata siue respectiua. Necessitas absoluta, quæ opponitur contingentia, dicitur necessitas consequentis, quæ est ex causis necessariis. Necessitas autem conditionata est ex suppositione siue conditione, vt dicitur necessitas consequentia. Et hæc non opponitur contingentia, quia non est ex causis necessariis absolute. Nam aliquod contingens necessariò sequitur facta suppositione, vt si ponatur, quod Socrates currit, necessariò sequitur, quod moueatur.

¶ Dicendum est ergo, quod actus diuinæ cognitionis transit super contingens (etiam si futurum sit nobis) quia ei semper est præsens, sicut transit visus noster super ipsum, cum est præsens. Et quia omne quod est, dum est, necesse est esse, quod tamè absolute non est

non est necessarium, ideo in se consideratum est contingens, sed elatum ad Dei cognitionem est necessarium, quia ad ipsam referretur secundum quod est in esse actuali, cum æternitati omnia sint præsentia. Non enim Deus videt tantum hanc rem respectu præcedentis temporis esse futuram, & respectu futuri esse præteritã, sed videt in tempore, in quo est præsens, & rem esse præsentem in hoc tempore. Vnde omnino simile est, si ego videam præsentialiter Socratem currere, quod quidem in re cõtingens est, sed reatum ad visum meum, est necessarium. Vnde secundum distinctionem positam dicendum est, quod præscitum est necessarium necessitate consequentia siue conditionata, & non necessitate consequentis siue absolute.

¶ Ad quartum dicendum, quod infallibilitas & certitudo præscientiæ Dei, prouenit ex hoc, quod rem videt semper vt præsentem, sicut dictum est. Non tamen ex hoc, quod res præscita necessitatem absolutam acquirit, sed conditionatam solum, vt iam patuit.

¶ Ad quintum dicendum, quod ista propositio, Omne scitum à Deo necesse est esse, est duplex. Potest enim esse de dicto, & sic est composita, & est vera, quia hoc dictum est necessarium, scilicet scitum à Deo est verum. Vel potest esse de re, & sic est diuisa & falsa: hanc enim rem quæ ponitur scita à Deo, non est necesse fieri, quia contingenter sit. Et similiter conclusio duplex est. Huius autem distinctionis ratio est, quia potest istud sumi secundum conditionem quæ subiacet diuinæ scientiæ, & hoc est secundum quod habet esse determinatum in actu, & sic necessitatem habet. Vel potest ista res sumi sine vlla conditione, & sic non est necessarium, quia potest considerari, prout est in causis suis, antequam sit in actu, & ibi habet necessitatem, nec ibi tantum est scita à Deo futura esse, non enim scit Deus effectum contingenter esse determinatum in sua causa, quia esset falsa scientia, cum in causa sua non sit determinatum.

¶ Ad sextum dicendum, quod ad hoc argumentum quidam sic respondent: & dicunt, quod hoc antecedens, scilicet esse præscitum à Deo, est necessarium, nec tamen consequens est necessarium quia illa regula intelligitur tantum in illis conditionalibus, in quibus antecedens est causa consequentis. Sed quia regula illa non probatur à Philosopho ex ratione casualitatis, sed ex ratione consequentiæ (secundum quam ex necessario sequitur necessarium, siue sit causa, siue effectus) ideo aliter potest dici, quod antecedens est necessarium, absolute tamen ista res non ponitur subiacere diuinæ scientiæ, nisi dum est in actu, secundum quod determinationem & certitudinem habet, ipsam enim necesse est esse, dum est. Et ideo similis necessitas inferenda est in consequente, vt scilicet accipiatur ipsum, quod est, Socratem currere secundum quod est in actu, & sic determinationem & necessitatem habet. Vnde patet, quod si sumatur Socratem currere, secundum hoc quod ex antecedente sequitur, necessitatem habet, non enim sequitur ex antecedente, nisi secundum quod substat diuinæ scientiæ, cui subicitur, prout consideratur præsentialiter in suo esse actuali: vnde sic etiam sumendum est consequens. Et hoc modo patet, quod consequens necessarium est: necesse est enim Socratem currere, dum currit.

¶ CAPVT V. ¶ Vtrum prædestinatio habeat certitudinem. ¶ OSTENSUM est etiam de prædestinatione restat inuestigare. ¶ De qua hic ad præsens, præter ea, quæ dicta sunt, duplex consideratio erit. ¶ Prima quidem, vtrum prædestinatio certitudinem habeat. ¶ Secunda, vtrum necessitatem imponat. ¶ AD PRIMVM ergo sic proceditur. Videtur, quod prædestinatio certitudinè non habeat. Dicitur enim Apoc. 3. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam. Aut hoc intelligitur de corona præsentis iustitiæ, aut de corona gloriæ. Sed non de corona præsentis iustitiæ, quia gratia, quam quis habet, eo peccante, destruitur, nec de subiecto in subiectum mutatur. Ergo intelligitur de corona gloriæ. Sed gloria non est alicuius in statu vitæ, nisi secundum quod est ei prædestinata. Ergo videtur, quod vnus possit accipere, quod alij prædestinatum est, & sic prædestinatio certa non erit.

¶ 2. Præterea, Greg. in Mora. dicit, quod alijs cadentibus, in eorum locum alij succedunt. Sed locus gloriæ non potest dici eorum, nisi quia est ei prædestinatus, ergo idem quod prius.

¶ 3. Item, In Psal. dicitur, Delectatur de libro vitæ, & cum iustus non scribantur. Sed non potest deleri de libro, nisi quod ibi scriptum est. Cum ergo prædestinatio sit liber vitæ, videtur quod aliqui à prædestinatione possit deficere, & ita certitudinem non habeat.

¶ 4. Amplius, eorum, qui non sunt determinati, nec in se nec in causis suis non potest esse certitudo. Sed motus liberi arbitrij. (quod est causa ad vtrumlibet) non sunt determinati nec in se, nec in causis

suis, antequam sint. Cum igitur effectus prædestinationis expleatur motus liberi arbitrij, qui sunt opera meritoria, sequitur, quod prædestinatio nullam certitudinem habeat.

¶ IN CONTRARIUM est autoritas August. in libro de Correptione & gratia, dicens, Certus est numerus electorum, qui non potest minui, nec augeri.

¶ Præterea, Secunda Timor. 2. dicitur, Nouit Deus qui sunt eius, cum ergo diuina cognitio sit certa & infallibilis (vt supra dictum est) & prædestinatio in sui ratione præscientiam includat, prædestinatio certa erit.

¶ RESPONDEO dicendum, quod cum diuina cognitio perfecta sit, certa est, & infallibilis. Et ideo non solum numerus prædestinatorum Deo certissimus est (licet incertus sit nobis) sed etiam numerus reprobatorum. Sciendum tamen est, quod secundum statum præsentis iustitiæ, quidam habentes gratiam, perdunt eam, dum in peccata labuntur, & eis cadentibus, in eorum locum alij admittuntur, dum opera ipsorum in charitate facta quæ sibi & alijs proderant (secundum quod charitas omnia merita sanctorum communia facit) ipsis peccatis eis prodesse desinunt ad æternam vitam meritum, eorum autem fructus, in illis manet, qui in gratia perseuerant. Non tamen ita quod eadem gratia numero quæ in vno erat, ipso peccante, in alium tranfmittetur. Vnde secundum statum præsentis iustitiæ, nunquam Ecclesia destituitur existentibus in gratia, quia quibusdam peccantibus, in gratiam alij Domino aduocantur. Et totum est certissimum apud Deum, vnde Apoc. 3. super illo verbo, Tene quod habes, &c. dicit gloss. Cum sit Deo certus numerus suorum, siquis labatur, alius misericordia in locum eius subinducitur, sicut per superbiam Iudæorum Gentilitas subintravit.

* Et per hoc patet responsio ad primum & secundum argumentum.

¶ Ad tertium dicendum, quod prædestinatio dicitur liber vitæ, secundum quod in eo dicitur aliquid scribi, non solum quantum ad præsentem iustitiam, sed etiam quantum ad futuram gloriam, & sic nullo modo potest dici aliquis deleri de libro Vitæ. Sed illud quod est ibi scriptum quantum ad præsentem iustitiam tantum, dicitur deleri, non mutatione facta ex parte libri, vt in eo aliquid fuerit, quod postmodum non sit, sed ex parte illius, qui in eo scriptus erat, in quantum scilicet ipse mutatur à statu præsentis iustitiæ.

¶ Ad quartum dicendum, quod contingens futurum (vt motus liberi arbitrij) quamuis non sit determinatum in causa sua, est tamen determinatum in esse suo secundum quod est in actu. Et sic subiacet certitudini præscientiæ, sicut supra dictum est de futuris contingebus in præcedenti capite.

CAPVT VI.

¶ Vtrum prædestinatio necessitatem imponat.

¶ INDE inuestigandum est, vtrum prædestinatio necessitatem imponat. Et videtur quod sic, quandoque enim aliqua causa est tantæ virtutis ad producendum effectum, quod impediti non potest, necessitatem & coactionem inducit. Sed prædestinatio (quæ est causa salutis hominum) voluntatem Dei nominat, quæ impediti non potest. Vnde dicitur Hester 13. Non est, qui tuæ possit resistere voluntati. Ergo prædestinatio necessitatem imponit. Cui rei videtur attestari Apostolus Roman. 9. dicens, cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Et Psal. Omnia quæcunque voluit, Dominus fecit.

¶ Præterea, Nulla voluntas ligata vel impedita ad eliciendum proprium actum, est libera sed coacta. Sed voluntas humana per prædestinationem ligatur & impeditur ad eliciendum actum proprium, quod est velle, vt videtur dicere Apostolus ad Roma. 9. dicit. Non est volentis, nec currentis, sed miserentis Dei: Interli. non est volentis, scilicet velle, & currentis, scilicet currere, id est operari. Ergo voluntas humana per prædestinationem cogitur. Et sic idem, quod prius. Hoc idem confirmatur per id, quod dicit Philipp. 2. Deus est, qui operatur in nobis, & velle & perficere pro bona voluntate, scilicet sua, vt dicit Interli. Ergo talis erit vnusquisque, quem vult Deus, cum nihil possit, nisi quod Deus vult.

¶ At idem ostendendum valet id quod dicitur Ioan. 6. Nemo potest venire ad me nisi Pater qui misit me, traxerit eum.

¶ Vterius, Videtur, quod Deus sit causa reprobationis & excommunicationis, sicut est causa prædestinationis, & eodem modo reprobationis necessitatem imponat.

¶ Primum per id quod dicit Apostolus 2. Cor. 4. Deus huius seculi excauit mentes infidelium, & vna gloss. exponit hoc de Deo vero. Ergo ipse est causa excommunicationis.

¶ Ad idem est, quod dicitur Rom. 9. Cuius vult, miseretur, & quem vult indurat.

¶ Amplius, Secundum Philosophum in Posterioribus, si affirmatio est

ubi supra ad quintum.

ubi supra ad sextum circa finem.

1. dist. 40. 95.

ubi supra ad primum.

C. 19.

ubi supra ad primum & secundum.

ubi supra ad quartum.

1. dist. 49. 94. 4r. 2.

tio est causa affirmationis, & negatio est causa negatiōis. Sed velle diuinum est causa, & iste habeat gratiā, quia scilicet ipse Deus vult. Ergo videtur, q̄ non velle Dei, sit causa, quare iste gratiam non habeat. Sed hoc est obduratio. Ergo ex parte Dei accipienda est causa obdurationis.

Præterea, sicut dicit Philosophus in 2. Physi. id, q̄ per sui præsentiam est causa salutis nauis, scilicet gubernator, per sui absentiam est causa periculi. Sed Deus per sui præsentiam in anima est causa gratiæ. Ergo per sui absentiam est causa obdurationis.

SED CONTRA, Nullus iuste culpatur vel laudatur, punitur vel remuneratur de eo, quod ipsi necessitatem & coactionem ingerit & cuius causa in ipso nõ est. Sed homo iuste laudatur vel culpatur, punitur vel remuneratur de his, quæ ab eius voluntate procedunt. Ergo prædestinatio voluntati hominis necessitatem non ingerit, & obduratio causa non existit.

RESPONDEO dicendum ad primam quæstionem, q̄ licet prædestinatio certitudinē habeat, non in illa certitudo necessitatem saluandis imponit, sicut em̄ supra dictū est in 1. c. Prædestinatio in suo intellectu includit præscientiā, voluntatē, & prouidentiam.

Prouidentia aut̄ quāuis sit omnīū (vt dictū est) non tñ omnia necessariō eueniunt, sed secūdm̄ cōditionem pximarū causarum, quarum naturas & ordinē prouidentia non destruit, sed cōseruat. Præscientia etiam non imponit necessitatem rebus, nec inquantū est causa, cum sit causa prima, cuius cōditionem effectus non sequuntur, sed causę pximæ. Nec inquantū certitudinem & determinationem habet, quia illa certitudo diuinæ præscientiæ attenditur, nõ secundum q̄ res est in suis causis (in quibus est, vt possibile futurū tantū) sed secundum q̄ habet esse determinatū in actu, prout est præsens, & nõ futura, vt supra expositū est cap. 4. Voluntas etiā cum sit causa vniuersalis, & prima omnīū rerum, non excludit omnes pximas causas rerum. Nec hoc est ex insufficientia voluntatis, sed ex ordine sapientiæ ipsius, quæ effectus mediantib⁹ aliis causis, puenire disposuit, vt sic etiā causandi dignitas creaturæ communicaretur. Vnde diuinæ voluntatis efficacia exigit, vt non solum sit, quod Deus vult, sed etiam, vt hoc modo sit, sicut Deus vult, illud esse. Et ita patet, q̄ certitudo prædestinationis nullam necessitatem saluandis imponit.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ quamuis Dei voluntas sit immutabilis & inuincibilis, non tamen sequitur, q̄ omnis effectus eius sit necessarius necessitate absoluta (quam habet res à causa sua proxima) sed solum necessitate conditionata, sicut etiam de præscientia dictum est.

Ad autoritatē aut̄ Apostoli, qui dicit, Cuius vult, miseretur, &c. dicendum est, q̄ Apostolus intēdit, q̄ Deus nõ prædestinat aliquē, vel infudit ei gratiam coactus quasi ex necessitate naturæ, vel iustitiæ vel ex meritis præcedentibus alicuius, sed ex mera liberalitate voluntatis suæ. Et q̄ ita debet intelligi, patet per literā præcedentem de Iacob & Esau, de quibus ibi dicitur, Cum enim nõdum nati essent, aut aliquid boni egissent aut mali, vt secundum electionem propositum Dei maneret, non ex operibus sed ex vocacione dictum est ei, quia maior, seruiet minori.

Autoritas enim Psalmistæ non cogit dicere, q̄ voluntas Dei necessitatem imponat, sed quod semper infallibiliter impleatur. Sciendum tamē est, quod Deus dicitur velle aliquid dupliciter. Vno modo proprie: & sic dicitur velle aliquid, cuius voluntas verē in eo est, & q̄ sibi complacet. Et hic dicitur voluntas beneplaciti, quæ semper in omnibus infallibiliter impletur. Et de hac loquitur Psal. & Isa. 46. Omnis voluntas mea fiet. Alio modo dicitur velle aliquid metaphoricè, id est, per similitudinem, eo q̄ ad modum volentis se habet, inquantum præcipit vel cōsultat, phibet vel permittit aliquid. Et hæc dicitur voluntas signi, quæ non semper impletur. De qua dicit Apostolus 1. ad Timot. 2. Qui vult omnes homines saluos fieri. Cum tamē omnes salui nõ fiant, sed multi damnentur. De hac etiam dicitur Matthæi 13. Quoties volui cōgregare filios tuos, quæadmodum gallina congregat pullos suos sub alas suas, & noluit.

Ad aliud dicendum, quod voluntas humana per prædestinationem non ligatur, nec impeditur ad eliciendum proprium actum, sed inuatur. Ideo autem dicit Apostolus, quod non est volentis velle, nec currentis currere, sed miserentis Dei, quia nemo potest per conatum propriæ voluntatis, consequi gratiam, vel per naturalia propria opus gratuitum elicere sine diuino auxilio. Vnde ipse Christus dicit Ioā. 3. Sine me nihil potestis facere. Cuius ratio est, quia licet voluntas hominis libera sit, tamen hæc libertatem non habet nisi à Deo, qui est causa efficiēs huiusmodi libertatis. Et sicut dicitur in lib. de Causis, Omnis causa primaria plus est influēs super suum causatum, quàm causa secūda, quia virtus & esse causę secūdæ totū est à causa prima, & sic actus & operatio causę secūdæ reducitur in causam primam, cuius virtute operatur.

Et per hunc modum dicit Apostolus, quod Deus operatur in nobis velle & perficere. Ad id verò, quod dicitur, Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum, dicendum, q̄ homo trahitur tripliciter, aliquādo em̄ trahitur violētia, sicut Susanna trahēbatur ad mortem, vt dicitur Danie. 13. & Eleazarus trahēbatur ad supplicium, vt dicitur 2. Machab. 6. Et de hac tractione dicitur Prou. 14. Qui trahitur ad interitū, liberare ne cesses. Aliquādo verò trahit homo amore vel delectationibus allectus, vel beneficiis prouocatus, sicut trahitur puer, ouo vel pomo sibi ostēso, vñ dicitur, Trahit sua quæq; voluptas. De hac tractione dicitur, Osæ 11. In funiculis Adā traham eos, in vinculis charitatis. Et Cant. 1. Trahe me, &c. & Ioā. 12. Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Aliquādo autem trahitur timore supplicij terribis, sicut trahitur qui timet supplicia. De hac attractione dicitur Iacobi 2. Nõne diuites per potentiam opprimunt vos, & ipsi trahūt vos ad iudicia? Tractione ergo ista, de qua loquitur Christus (vt ostendit glo.) non est violentiæ, nec necessitatis, nec inuiti, sed voluntatis & desiderij.

AD SECVNDAM quæstionē dicendum, q̄ reprobatio in suo intellectu tria includit, scilicet æternā præscientiā meritorū tēporalē obdurationē siue excacationē, & finalē dānationē. Primum, scilicet præscientia meritorum causam nõ habet, cum enim Deus non accipiat cognitionē à rebus, sicut nos accipimus, sed ex seipso res intelligat & cognoscat, nullo modo res futuræ possunt dici causa præscientiæ Dei, sicut supra in fine tertij cap. dictum est.

Item, Cum præscientia secundum propriam rationem non aliud dicat nisi simplicem notitiam futurorum, non importat aliquam causam, & ideo futurorū & præcipuē malorum causa esse non potest, sicut supra 3. c. dictum est. Et secundum hoc reprobatio est tantum præscientia culpæ, sed non causa.

Secundum autem & tertium, scilicet tēporalis obduratio & finalis dānatio, duplicem causam habent, vnam ex parte hominis per modum meriti, aliam ex parte Dei per modū iustitiæ, culpæ merito pœnam adhibentis. Obduratio enim quandoq; dicitur actus volūtatis obstinatæ malo, cui pertinaciter adheret. Et sic cōstat q̄ obdurationis causa non est Deus, sed homo, sicut nec alterius actus peccati in quantum deformis est. Aliquādo autem obduratio dicitur ipsa priuatio gratiæ, quæ etiam excacatio dicitur: quia gratia est quoddam lumen animę, & perf. cōditio quædam habitans ipsam ad bonum. Aliquem autem carere gratiā, ex duob⁹ contingit, tum quia ipse non vult recipere tum quia Deus non ei infundit, vel non vult infundere. Horum autem duorum talis est ordo, vt scdm̄ non sit nisi ex suppositione primi. Cum enim Deus nihil velit nisi bonum, non vult aliquem gratia priuare, nisi scdm̄ quod bonum est, sed q̄ aliquis careat gratia, non est bonum simpliciter. Vnde hoc absolute consideratum, nõ est volitum à Deo. Est tamen bonum vt careat gratia, si eam habere non vult, vel si negligenter ad eam habendam se præparat: quia iustum est, & hoc modo est volitum à Deo. Patet ergo quod huiusmodi defectus absolute causa prima est ex parte hominis qui gratia caret, sed ex parte Dei non est causa huius defectus, nisi ex suppositione illius, quod est causa ex parte hominis. Et per hunc modum quandoque inuenitur Deus dici causa excacationis vel obdurationis, non quidem immittendo malitiam, sed non impertiendo gratiam: sicut nec digni sunt, vt dicit August. Si enim non necessariō impertitur, in ipso est impertiri, & non impertiri, vnde eius quod est, non impertiri, aliquo modo causa est. Obduratio igitur ex parte hominis habet rationem culpæ: sed ex parte Dei habet rationem iustitiæ. Similiter finalis dānatio habet duplicem causam, scilicet ex parte hominis, commissionem culpæ, & ex parte Dei, illationem pœnæ.

Et per hoc patet responsio ad primas duas autoritates, quod Deus excacat mentes infidelium, non impertiendo malitiam, sed iuste subtrahendo gratiam. Similiter, obdurat quem vult: quia nõ cogitur cuiquam indigno conferre gratiam. Nec est cōtra voluntatem Dei: sed secundum voluntatem ipsius, q̄ aliquis pro merito malitiæ suæ obduret in quantum obduratio dicit pœnam, iusto iudicio culpæ obstinationis illatam.

Ad tertium dicendum, q̄ effectus non sequitur nisi concurrentibus omnibus causis: sed ex defectu vnius causę tantum consequitur negatio effectus. Dico igitur, q̄ causa gratiæ sicut agens est ipse Deus: & sicut recipiens, ipsa anima per modum subiecti & materiæ. Et ideo quia forma inducitur non est causa materiæ neque subiectum, nisi sit tale subiectum, ex cuius principis fluit accidens (quale accidens non est gratia) ideo nõ dicitur simpliciter anima causa gratiæ, sed recipiens tantum: Deus aut̄ est causa dicitur tamen anima causa malitiæ. Nec oportet, q̄ omnis defectus incidat ex parte agentis, sed potest incidere ex parte recipientis. Et ita est in proposito: ipsa enim anima est causa obdurationis,

tionis, in quantum obduratio culpam dicit. Ad quartum dicendum, quod Deus quantum est in se, nulli est absens: sed homo à Deo præsentem se absentem sicut se absentem à præsentem lumine, qui claudit oculos. Et ideo non est simile, quod pro simili ponitur.

Quare Deus creat hominem, quem præscit esse damnandum. VLTIMO considerandum est, quare Deus facit hominem, quem præscit esse damnandum. Sunt enim quidam vesani, qui Deo in hoc iniquitatis maculam imponere non verentur, dicentes eum iniquum & impium, qui opus suum facit ad intolerabiles & interminabiles cruciatus.

Rationes igitur adducuntur ad tantam vesaniam refrænantur, & Dei iustitiam demonstrant. Et primò ostendendum est, q̄ voluntas Dei facientis hominem, quem præscit esse damnandum, non est iniqua. Deinde ponendæ sunt rationes probabiles, quare Deus facit hominem, quem præscit esse damnandum. Sciendum est itaque, q̄ ratio, quare Deus hoc facit, est sua voluntas: q̄ causa est omnium, q̄ ab eo fiunt: vnde dicit Aug. in 3. lib. de Trin. Non nisi Dei voluntas causa prima est sanitatis & ægritudinis, præmiorum atq; pœnarum, gratiarum & retributionū. Hæc igitur sola est, vnde ortum est, quicquid est. Voluntas autem eius iniusta vel iniqua esse non potest. Ex duobus enim contingit voluntatem alicuius à rectitudine deuiare: videlicet aut ex ignorantia, aut ex affectione peruersa. Quæ quidem duo in Deo inesse non possunt. Cum sit summè sapiens, ignorantia in eum non cadit: vñ dicitur Iob 12. Apud eum est sapientia, & fortitudo: & ipse habet consilium, & intelligentiam. Et ideo clamat Apost. Rom. 11. O altitudo diuitiarum sapientiæ, & sciētiarū Dei, &c. Hinc etiam Iob 9. dicitur: Sapiens corde, & fortis robore. Item cum omnis artifex naturaliter diligit opus suum, impossibile est, opificem omnium odire aliquā creaturam: & ideo affectio inordinata in eo esse non potest. Vnde dicitur Sap. 11. Diligis omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum, q̄ fecisti, nec etiam odists, aliquod constituiti, aut fecisti. Ex his ergo apparet, Dei voluntatē creatricem omnīū iustissimā fore, nec maculā aliquam iniquitatis habere. Et hoc est quod dicitur Deut. 32. Deus fidelis, & absque vlla iniquitate iustus & rectus. Item Abac. 1. Mūdi sunt oculi tui, ne videas malum, & respicere ad iniquitatē non poteris. Et ideo dicit Psal. Iustus dominus, & iustitias dilexit, quantum ad ornatissimam affectionē æquitatem vidit vultus eius, quantum ad perfectissimam cognitionem. Licet autem Deus sit rectissimus, & nihil odiat eorum, quæ fecit, dicitur tamen odire aliqua metaphoricè, non in quantum ab ipso procedunt, sed in quantum egrediuntur à regula rectitudinis suæ. illud enim quod non esse volumus, odire dicimus: vnde cum mala fiant contra regulā rectitudinis eius (quia sunt priuatio modi, speciei & ordinis, vt dicit Aug.) ea vult nõ esse: & ideo malos odio habere dicitur. Vnde Sap. 14. Odio sunt Deo impius, & impietas eius. Dicitur etiā odire illos, quorum punitionem vult. Sic enim ad modum odientis se habet. Et ideo dicit Psal. Odisti omnes, qui operantur iniquitatem: perdes omnes, qui loquuntur mendaciū. Quia vero diuina voluntas est causa rerum omnium, ipsa causam habere non potest. Voluntati enim finis causa volendi est, finis autem diuinæ voluntatis est sua bonitas, ipsa enim bonitas Deo est causa volendi. Et ideo dicit Aug. in lib. 83. Quæstionum, quod voluntatis eius causa quærenda non est: nam vt idem dicit in lib. contra Manichæos: Qui dicit, quare Deus voluit facere cælum & terram, maius aliquid querit quam sit voluntas Dei: nihil autem maius inueniri potest. Quāuis autem diuina voluntas causam non habeat aliquid creatum: nihilominus tamen potest ei aliqua volendi ratio assignari, vel bonitas ipsius, vel aliquid quod ad bonitatis, vel sapientiæ ipsius pulchritudinem ordinetur. Si enim nulla posset diuinæ bonitatis ratio assignari, cogeremur in quorundam errore declinare, dicentium, omnia procedere à Deo secūdm̄ simplicem vōluntatem, vt de nullo oporteat reddere rationē, quare Deus vult. Quod diuinæ Scripturæ manifestè contrariatur, q̄ Deum perhibet secundum suam sapientiam omnia fecisse: secundum illud Psal. Omnia in sapientia fecisti, &c. Et Eccles. 1. dicitur q̄ Deus effudit sapientiam suam super omnia opera sua. Aug. etiā in lib. 11. super Genes. ad lit. dicit, Mouentur quidam dicentes, cur creauit Deus, quos futuros malos præsciebat? Et respondens dicit, quia præuidit, quid boni de malis eorū esset facturus: si enim eos fecit, vt in eis relinqueret, vnde & ipsi aliquid facerent, quo quicquid etiam culpabiliter eligerent, illum de se laudabiliter operantem inuenirent.

COMPESCAMVS igitur humanam temeritatem, quæ Deo iniquitatis maculam imponere non veretur, & approbantes diuinam iustitiam, assignemus aliquas rationes, quare Deus creat hominem, quem præscit esse damnandum. Si igitur prima ratio

2. dist. 40. q. 3. art. 1. cor. post me.

1. q. 19. art. 7 ad 1. Et 1. cor. c. 80. ratione 1. Ex lib. 3. 2. ad me.

1. dist. 47. q. 6. art. 2. ad 2.

1. di 8 art. 7. cor. post principium.

tionis, in quantum obduratio culpam dicit. Ad quartum dicendum, quod Deus quantum est in se, nulli est absens: sed homo à Deo præsentem se absentem sicut se absentem à præsentem lumine, qui claudit oculos. Et ideo non est simile, quod pro simili ponitur.

CAPVT VII. Quare Deus creat hominem, quem præscit esse damnandum.

ULTIMO considerandum est, quare Deus facit hominem, quem præscit esse damnandum. Sunt enim quidam vesani, qui Deo in hoc iniquitatis maculam imponere non verentur, dicentes eum iniquum & impium, qui opus suum facit ad intolerabiles & interminabiles cruciatus.

Rationes igitur adducuntur ad tantam vesaniam refrænantur, & Dei iustitiam demonstrant. Et primò ostendendum est, q̄ voluntas Dei facientis hominem, quem præscit esse damnandum, non est iniqua. Deinde ponendæ sunt rationes probabiles, quare Deus facit hominem, quem præscit esse damnandum. Sciendum est itaque, q̄ ratio, quare Deus hoc facit, est sua voluntas: q̄ causa est omnium, q̄ ab eo fiunt: vnde dicit Aug. in 3. lib. de Trin. Non nisi Dei voluntas causa prima est sanitatis & ægritudinis, præmiorum atq; pœnarum, gratiarum & retributionū. Hæc igitur sola est, vnde ortum est, quicquid est. Voluntas autem eius iniusta vel iniqua esse non potest. Ex duobus enim contingit voluntatem alicuius à rectitudine deuiare: videlicet aut ex ignorantia, aut ex affectione peruersa. Quæ quidem duo in Deo inesse non possunt. Cum sit summè sapiens, ignorantia in eum non cadit: vñ dicitur Iob 12. Apud eum est sapientia, & fortitudo: & ipse habet consilium, & intelligentiam. Et ideo clamat Apost. Rom. 11. O altitudo diuitiarum sapientiæ, & sciētiarū Dei, &c. Hinc etiam Iob 9. dicitur: Sapiens corde, & fortis robore. Item cum omnis artifex naturaliter diligit opus suum, impossibile est, opificem omnium odire aliquā creaturam: & ideo affectio inordinata in eo esse non potest. Vnde dicitur Sap. 11. Diligis omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum, q̄ fecisti, nec etiam odists, aliquod constituiti, aut fecisti. Ex his ergo apparet, Dei voluntatē creatricem omnīū iustissimā fore, nec maculā aliquam iniquitatis habere. Et hoc est quod dicitur Deut. 32. Deus fidelis, & absque vlla iniquitate iustus & rectus. Item Abac. 1. Mūdi sunt oculi tui, ne videas malum, & respicere ad iniquitatē non poteris. Et ideo dicit Psal. Iustus dominus, & iustitias dilexit, quantum ad ornatissimam affectionē æquitatem vidit vultus eius, quantum ad perfectissimam cognitionem. Licet autem Deus sit rectissimus, & nihil odiat eorum, quæ fecit, dicitur tamen odire aliqua metaphoricè, non in quantum ab ipso procedunt, sed in quantum egrediuntur à regula rectitudinis suæ. illud enim quod non esse volumus, odire dicimus: vnde cum mala fiant contra regulā rectitudinis eius (quia sunt priuatio modi, speciei & ordinis, vt dicit Aug.) ea vult nõ esse: & ideo malos odio habere dicitur. Vnde Sap. 14. Odio sunt Deo impius, & impietas eius. Dicitur etiā odire illos, quorum punitionem vult. Sic enim ad modum odientis se habet. Et ideo dicit Psal. Odisti omnes, qui operantur iniquitatem: perdes omnes, qui loquuntur mendaciū. Quia vero diuina voluntas est causa rerum omnium, ipsa causam habere non potest. Voluntati enim finis causa volendi est, finis autem diuinæ voluntatis est sua bonitas, ipsa enim bonitas Deo est causa volendi. Et ideo dicit Aug. in lib. 83. Quæstionum, quod voluntatis eius causa quærenda non est: nam vt idem dicit in lib. contra Manichæos: Qui dicit, quare Deus voluit facere cælum & terram, maius aliquid querit quam sit voluntas Dei: nihil autem maius inueniri potest. Quāuis autem diuina voluntas causam non habeat aliquid creatum: nihilominus tamen potest ei aliqua volendi ratio assignari, vel bonitas ipsius, vel aliquid quod ad bonitatis, vel sapientiæ ipsius pulchritudinem ordinetur. Si enim nulla posset diuinæ bonitatis ratio assignari, cogeremur in quorundam errore declinare, dicentium, omnia procedere à Deo secūdm̄ simplicem vōluntatem, vt de nullo oporteat reddere rationē, quare Deus vult. Quod diuinæ Scripturæ manifestè contrariatur, q̄ Deum perhibet secundum suam sapientiam omnia fecisse: secundum illud Psal. Omnia in sapientia fecisti, &c. Et Eccles. 1. dicitur q̄ Deus effudit sapientiam suam super omnia opera sua. Aug. etiā in lib. 11. super Genes. ad lit. dicit, Mouentur quidam dicentes, cur creauit Deus, quos futuros malos præsciebat? Et respondens dicit, quia præuidit, quid boni de malis eorū esset facturus: si enim eos fecit, vt in eis relinqueret, vnde & ipsi aliquid facerent, quo quicquid etiam culpabiliter eligerent, illum de se laudabiliter operantem inuenirent.

COMPESCAMVS igitur humanam temeritatem, quæ Deo iniquitatis maculam imponere non veretur, & approbantes diuinam iustitiam, assignemus aliquas rationes, quare Deus creat hominem, quem præscit esse damnandum. Si igitur prima ratio

talibus ex parte diuinæ liberalitatis, Melius est esse aliquid cum aliquo defectu, quam non esse simpliciter. Cum autem in peccatore damnando duo sint: videlicet natura, quæ bona est, & culpa, quæ mala est, non debuit Deus propter culpam subtrahere naturam, alias libertatem suam subtrahere videretur. Sicut videmus, quod bonus artifex arcam facit, quam etiam præscit aliquam maculā contracturā. Et hæc ratio potest colligi ex illo verbo Apost. 2. Timoth. 2. Si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum nõ potest. Si autem obiciatur, quod artifex si sciret arcam in breui comburentam, eam non faceret, respondendum est, quod si artifex sciret etiam in ipsa combustione suam sapientiam relucere, & arcam in igne non deficere non propter hoc se subtraheret à factione ipsius. Vnde cum Deus sciat etiam in damnatis suam iustitiam & suam sapientiam relucere (dum culpam per supplicium punit) conueniens est vt propter hoc non se subtrahat.

Secunda ratio sumitur ex parte diuinæ prouidentie. Bonum enim totius est melius quàm bonum particulare. Nam bonū particulare ordinatur ad bonum vniuersale, sicut imperfectum ad perfectum. Ad ordinatam ergo prouidentia pertinet potius promouere & cōseruare bonum vniuersale, quam bonum particulare, & aliquādo propter bonum vniuersale particulare negligere: imò aliquādo contra particulare propter vniuersale facere. Sicut ad cōseruationem Reip. principes & rectores suspendūt latrones, & interficiūt homicidas. Cum igitur natura humana per generationem propagetur & cōseruetur: si Deus hominem damnandum propagari vel nasci non sineret, vel animam non infunderet, ordinem generationis humane destrueret, & sic bono vniuersali particulare præponeret, & rectitudo suæ prouidentie caufaretur: quod penitus est absurdum. Congruum est igitur vt propter generalius bonum fiat homo etiam damnandus, Deo aliquid melius prouidentie: vt dicit Apost. ad Heb. 11.

Tertia ratio sumitur ex parte diuinæ prouidentie & reuerentie simul. Nam quāto magis rector augeat Reipub. & ipsos Reipubl. cōseruatores gloriosus promouet, & portioribus donis remunerat etiam cum suppliciis aliquorum, deprimentes scilicet: & cruciando eorum aduersarios & Reipubl. destructores: tantò laudabilior redditur. Cum igitur gloriam beatorum augeat cōsideratio tormentorum hostium suorum, quæ ipsi Dei beneficio euaserunt, congruum fuit vt Deus etiam homines consideret quos sciebat esse damnandos. Beatis enim accrescit gloria de perditione malorū, tum quia gaudet de vindicta eorū, iuxta illud Psal. lætabitur iustus, cum viderit vindictam. Tum quia ipsi eorū supplicia euaserunt: & propter hoc in gratiarū actiones & laudem & reuerentiam exuberant creatoris secundum illud 2. Machab. 1. De magnis periculis à Deo liberati, magnificè gratias agim⁹ ipsi vnde dicitur in Psal. Lætetur mons Sion, & exultent filie Iudæ, propter iudicia tua domine. Et ideo dicit Aug. super Genes. Frustra dicitur, Non debet Deus create, quos præsciebat malos futuros: sciebat enim eos bonis profuturos: & iuste pro mala volūtate puniendos. Hanc rationem inuit Apost. Rom. 9. dicens, volens De⁹ ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa paciētia vasa iræ, apta in interitum, vt ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam. Quarta ratio sumitur ex parte diuinæ potentie & sapientiæ simul. Nullus enim Rex præpotens & veritatem diligens, debet occultare potentiam suam, & impotentiam simulare: ne infirmus & impotens reputetur. Item nullus bonus artifex debet occultare sapientiā suam, & ignorantiam simulare, ne inficius videatur. Vnde dicitur Eccles. 20. Maior est, qui celat in sapientiā suam, quàm homo, qui abscondit sapientiam suam. Si ergo Deus non fecisset quem sciebat esse damnandum, potuisset inficius & impotens reputari: & quod plus posset malitia, quàm diuina potentia vel sapientia. Cuius cōtrarium scriptum est Sapient. 8. Sapientia vincit malitiam: attingit enim à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter. Hanc rationem tangit Apostolus Rom. 9. cum dicit, An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem; aliud verò in contumeliam? Si autem subiciatur, quod nullus debet ostendere potentiam suam alicuius iniuriam: respondendum est, quod Deus ex hoc nulli facit iniuriam, vel iniustitiam, nec homo de Deo iuste conqueri potest. Nam quicquid boni habet, à Deo habet, scilicet esse suum. Malitiam autem habet à seipso: vt supra ostēsum est. Vnde dicit August. super Genes. loquens de futuris damnandis, A se habent

Alias nisi q̄.

bent voluntatem malam, à Deo naturam bonam & iustam pœnam. Quod autem homo de bono conqueratur iniustum est, & ideo dicit Apost. Rom. 9. Nūquid iniquitas est apud eum? absit, & subditur. Nūquid dicit figmentum ei, qui se finxit, Quid me fecisti sic? Et Isa. 45. Yæ contradicit factori suo: testa de famis terræ, nūquid dicit lutum figulo suo, quid facis?

¶ Si autem obiiciatur, quod damnatus vellet potius non esse quam sic esse, iuxta illud Mat. 26. Bonū erat illi, si non natus fuisset homo ille ergo iniustitia sit illi respondendum est: quod licet damnati vellet potius non esse quam sic esse, non tamen absolute vellet non esse. Nullus enim potest simpliciter appetere destructionem sui esse, propter naturalem appetitum cuiuslibet rei ad esse. Cū autem esse absolute sit melius quam conditionatum, non debuit Deus propter appetitum conditionum, absolute esse cassare.

¶ Quinta ratio sumitur ex parte humanæ arrogantiæ. Si enim Deus non fecisset aliquem hominem damnandum, humana presumptio salutem suam propriis meritis, & non Dei gratiæ ascripsisset: dum credidisset per virtutem propriam, & suis naturalibus, vel ex suis operibus se posse saluari. Hæc ratio tangitur Rom. 9. cum dicitur ut secundum electionem propositum Dei maneret: non ex operibus: sed ex vocante dictū est, &c. Vnde Tit. 3. dicitur, Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit. Et ideo ad humiliandam humanam superbiam loquitur Job 40. dicens, Nūquid irritum facies iudicium meum, & condemnabis me, ut tu iustificeris? Et si habes brachium sicut Deus, & si voce simili tonas, circumda tibi decorem & in sublimi erigere, & esto gloriosus, & ego confitebor, quod saluare te possit dextera tua.

¶ S V N T etiam nonnulli, qui secundum suam dementiam, diuinam prouidentiam reprehendunt dicentes, quod Deus talem hominem facere debuit, quod omnino peccare non posset, sequentes potius suam fatuam conceptionem, quam diuinam prouidentiam rectissimam rationem. Si enim Deus creasset hominem talem quod peccare non posset, plura inconuenientia sequerentur.

¶ Primum inconueniens est, quod libertas arbitrii tolleretur, & per consequens natura & nobilitas hominis cassaretur. Nobilitas enim hominis in hoc consistit, quod liberam habet electionem, dum ad vtrumlibet flexi potest. Quod quidem animalia bruta, quæ carent ratione, non habent, licet sensum & sensualitatis habeant appetitum. Vnde dicere, quod Deus facere debuisset hominem qui peccare non posset, simile est ac si diceretur, quod debuisset eum facere animal brutum, vel aliquid aliud minus nobile. Talibus contingit sicut dicit Psal. Homo cum in honore esset, non cognouit seipsum, comparatus est iumentis insipientibus: & similis factus est illis. Hominis ergo nobilitas, quam contulit ei Deus, est quod habeat arbitrii libertatem, per quam potest ad vtrumlibet flexi, habens discretionem boni & mali. Vnde dicitur Eccles. 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui. Et subditur, Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit ei, dabitur illi. Et ideo dicit Psal. Minuisti cum paulo minus ab Angelis, &c.

¶ Aliud inconueniens est, quod meritorum & præmiorum ratio, & iustitia deperiret. Nullus enim meretur de eo, cuius causa & libertas in ipso non est. Vnde dicit Poëta. Quid meruere boues animal sine fraude dolove? Vnde ratio merendi ex parte nostra est in libertate arbitrii. Et cum omne præmium causetur ex merito, cui responderet si meritum non esset, sublata libertate arbitrii, præmiū non daretur: secundum illud Apostoli 2. Timot. 2. Non coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Ad hoc ergo, ut cæleste præmiū daretur homini, oportuit ut meritū præcederet causatum ex copatu arbitrii, cui tale præmiū datur: sicut dicit Apostolus 2. Tim. 4. Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruauit: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex, &c.

¶ Tertium inconueniens est, quod bonitati & perfectioni vniuersi detraheretur. Nam perfectio vniuersi consistit in hoc, quod omnes gradus bonitatis creaturæ comunicabiles continet. Si autem natura humana à suo gradu translata, in altiore per Dei prouidentiam mutaretur, quāuis aliquod bonum humanæ naturæ accresceret: tamē bonitati vniuersi aliquid detraheretur, dum non

omnes gradus bonitatis impleti essent, illo gradu ex quo natura humana translata esset, vacuo remanente. Cum autem bonum vniuersi excedat bonum particulare cuiusque naturæ creatæ (sicut etiam bonum generis excedit bonum singularis hominis, ut in 1. Ethic. dicitur) debuit Deus humanam naturam facere, qualem fecit: scilicet quæ peccare posset: ut omnes gradus bonitatis impleret. Vnde dicitur Deut. 52. Dei perfecta sunt opera.

¶ Quartum inconueniens est, quia impediretur illud ex quo apparet Deus laudabilis. Nam in peccatis apparet etiam Deus multum laudabilis, dum per misericordiam parcat, & per iustitiam punit. Cū ergo id ex quo apparet Deus laudabilis, non debeat impediri, non debuit Deus omnino impedire peccatum, faciendo hominem, qui peccare non posset, ut perpetuo dici posset illud Psal. Magnus Dominus & laudabilis nimis, &c.

¶ Quintum inconueniens est, quia si homini daretur, quod peccare non posset secundum conditionem suæ naturæ, arbitrii libertate seruata, quædam contradictionis implicatio sequeretur. Arbitrium enim ideo dicitur liberum, quia ad vtrumlibet flexi potest: potest enim aliquid facere & non facere, & potest facere bonum & malum. Si ergo haberet liberum arbitrium ad peccandum, & peccare non posset per naturam, duo contradictoria essent simul, quod est impossibile.

¶ Si autem obiiciatur de arbitrio diuino vel angelico, quod cum sit liberum, peccare non potest: dicendum est, quod cū Deus non habeat esse causatum, vel dependens ab aliquo, secundum conditionem suæ naturæ, deficere nunquam potest, nec quātum ad esse, nec quantum ad rectitudinem bonitatis: & ideo peccare non potest. Sed quælibet creatura habet esse dependens & causatum ab alio, scilicet à Deo: & ideo secundum conditionem suæ naturæ quælibet creatura deficere potest, & quantum ad esse & quantum ad rectitudinem voluntatis. Vnde dicit Greg. quod omnia tenderent in nihilum, nisi manu Conditoris tenerentur. Et ideo quibuscumque confertur, ut in bono sic confirmetur, ut peccare non possint: hoc non habent per naturam, sed per Dei gratiam: per quam filij Dei efficiuntur, & quodammodo diuinæ naturæ consortes: secundum illud Psal. Ego dixi dii estis, & filij excelsi omnes.

¶ Patet igitur ex præmissis, quod omnia quæ à Deo fiunt, & bona & ordinata sunt. Et ideo dicitur Genes. 1. Vidit Deus cuncta quæ fecerat: & erant valde bona. Apostolus etiam dicit Rom. 13. Quæ à Deo sunt, ordinata sunt.

PRÆDICTORVM EPILOGVS.

¶ Non posset naturaliter ab homine sciri, quare Deus in particulari hunc prædestinet, & hunc vel illum reprobet.

V A M V I S autem superius inductæ sint rationes ad ostendendum, quod nulla iniustitia apud Deum est, ex eo quod facit hominem, quem præscit esse damnandum: vniuersi quisque tamen caueat diligenter, ne nimis incautus presumat assignare causam in speciali, quare hunc, vel hos determinatè Deus eligat, & illum vel illos non eligat. Hoc enim nullus mortalium scire potest, nisi forte Deus vellet hoc alicui specialiter reuelare. Vnde dicit Aug. Cur potius hunc vel illum Deus liberet, vel non liberet, scrutetur, qui potest tam magnum profundum iudiciorum Dei, verūtamen caueat præcipitium. Item quare hunc trahat & illum non trahat, noli diiudicare, si non vis errare. Et Rom. 12. Non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Qui enim hoc præsumeret perscrutari, Deo non præstaret obsequium, sed sibi ipsi iudicium generaret: iuxta illud Prouerb. 5. Sicut qui mel multum comedit, non est bonum: sic qui perscrutator est maiestatis, opprimatur à gloria: illo scilicet disponente, à cuius narratione cunctæ linguæ deficiunt. Qui & ipse consummatio sermonum existens, est Rex regum & Dominus dominantium, cuius potestas non auferetur, & regnum non corrumpetur in secula seculorum, Amen.

¶ Insignis angelici doct. diui. Tho. Aquin. de diuina præscientia & prædestinatione tractatus per Io. Daniel. sacre paginæ bacchalarium Louanien. studiosissimè reuisus & correctus explicat.

¶ Laus vni & trino.

F I N I S.

Series Chartarum.

AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM
NN OO PP QQ RR SS TT. Omnes sunt quaterniones, præter TT qui est quinternio.

